

A woman with blonde hair, wearing a black leather jacket, a white t-shirt, and dark jeans, is sitting on a gold-colored chair. She is looking directly at the camera. The background is a white sheet of paper held up by black tape against a textured wall. The text 'DANSK POLITIK 2007-2012' is printed in large, bold, black letters on the white paper. Below the title, the text 'ARTIKLER FRA RÆSON' is printed in a smaller, bold, black font. The scene is lit from the left, creating a soft shadow on the wall behind her.

DANSK POLITIK 2007-2012

ARTIKLER FRA RÆSON

**DANSK POLITIK
2007-2012,
redigeret af Lasse Marker og
Villads Andersen**

Udvalgte artikler fra RÆSON siden december 2007
RÆSONS FORLAG 2012
Over 180 artikler

Opdateret 14/8 2012 (Første udgave)
Udgivet af RÆSON MEDIER, KØBENHAVN
www.raeson.dk

Indholdsfortegnelse	
RÆSON#raeson.dk, januar 2007 – december 2007.....	8
Johanne Schmidt-Nielsen: Arven fra Jagtvej.....	8
Kommentar: En fælles platform for S-R	10
Analyse: Alliancen – og genåbningen af den politiske situation.....	15
Mach og Mchangama i ideologisk duel: Ny Alliance er bestemt ikke et "oprør fra midten"	18
En plan for Liberalisterne: Til angreb på Venstre	24
Naser Khader: 116 dage	34
Paula Larrain: Politik som underholdning.....	42
Ida Auken: I undtagelsestilstand – om valgkampen 2007	46
RÆSON spørger: VALGET 2007. Hvad vil man huske valgkampen for?.....	51
Henrik Dahl: Den idiotiske myte om spin	61
Analyse: Historien om politisk kommunikation – Fra Det Hvide Hus til Slotsholmen.....	65
Roger Buch: Fogh I, II og III og de politiske milepæle.....	80
Johannes Andersen: Politikken der blev væk	83
Hans Jørgen Nielsen: Regering på kontrakt.....	101
Ole Borre: Kampen om den politiske dagsorden	109
Rasmus Bøgeskov Larsen: På den anden side af broen: Indvandring i Danmark og Sverige.....	123
Jørn Henrik Petersen: Næstekærlighedens stat	134
Kommentar: Mette Frederikssens opgør med den blå linie	148
Marie Dørup om ugen i dansk politik: Det socialdemokratiske cirkus.....	150
RÆSON#3, maj 2008.....	152
Analyse: Helles hold	152
Portræt af Kristian Jensen: Minister for verdens højeste skattetryk ...	167
Anders Samuelsen: Max 40%	174
Messerschmidt: En ny klimapolitik uden ideologi	185
David Trads: Krigen om klimaet	195
Kommentar: Den spanske model	205
Analyse: Medierne gør EU svært for sig selv	207
RÆSON#raeson.dk, maj 2008 – november 2008.....	211
Analyse: Liberal Alliance ændrer faktisk spillet – VK kan ikke længere tage de borgerlige vælgere for givet	211
RÆSON#4, november 2008	213
Anne Vang Rasmussen og Ritt Bjerregaard: Vendepunktet.....	213
Interview med Margrethe Vestager: Ned fra det høje træ.....	219
Hnerik Dahl: Det håbløse alternativ – hvorfor oppositionen ikke kan slå regeringen	226
Interview med CEVEA's Jens Jonatan Steen: 24-årsreglen er det farligste spørgsmål for os.....	231
Analyse: Partiet tilhører toppen.....	236
Leny Malacinski om EU: Ny skepsis blandt de borgerlige.....	242
Marlene Wind: Hykleri og dobbeltspil.....	248
Rune Lykkeberg: Det ultimative løftebrud	254
Jacob Mchangama: Regeringens svækkelser af retssikkerheden.....	258
Martin Lidegaard: Klima – Politikerne overser den bedste løsning....	269
Analyse: Gå med Gud.....	272

Frederik Stjernfelt: Opgør med kulturalismen	278
RÆSON#raeson.dk, december 2008 – maj 2009	285
Rosenkrantz-Theil og kampen om Socialdemokraternes sjæl.....	285
RÆSON#5, forår 2009	287
Søren Krarup: Et andet Danmark	287
Henrik Dahl: Danskerne har Løkke til gode	291
Johannes Andersen: Statsministeren, der ikke kan vinde valget.....	295
RÆSON#raeson.dk, maj 2009 – december 2009	300
Johannes Andersen om Christiansborg: Regeringsdrømmens konsekvenser	300
Reportage: De radikales landsmøde 2009 – det ‘radicoole’ kunne ikke bære.....	305
Troels Mylenberg om Christiansborg: Da Danmark fik en opposition	309
”Løkke er ikke borgerlig i nogen forstand”: Tre borgerlige kommentatorer om åbningstalen	312
Analyse: Kommunalvalg – spindoktorerne bliver i storbyerne.....	315
Troels Mylenberg om Kommunalvalg: Kommunerne tilhører Christiansborg	318
Analyse: ”Topstyring gør, at vælgerne ved, hvad de får”	321
RÆSON#6, december 2009.....	325
Torben M. Andersen: Kan politikerne få os ud af gælden igen?.....	325
Connie Hedegaard: Klimapolitikken er konservativ	327
Ida Auken: Hedegaard er en enlig svlæ.....	331
Jesper Tynell: EF-domstolen truer demokrati og velfærd	335
Rebecca Adler-Nissen om Politikere og EU: Er tilhængerne blevet skeptikere?	341
Troels Mylenberg: Lille Lars fra Græsted i Statsministeriet	354
Sigge Winther Nielsen: Fra spin til marketing	360
Duel: Peter Skaarup vs. Mette Frederiksen	366
RÆSON#7, forår 2010	370
Jørgen Grønnegård Christensen: Tør politikerne reducere velfærdsYDELSERNE?	370
Reportage: Journalistikkens værdikamp	375
RÆSON#raeson.dk, januar 2010 – august 2010	380
Regeringsrokaden: “Lars Løkke er ved at træde i karakter som den virkelige minimalstatsmand”	380
Johannes Andersen: Regeringsudspillet – en regering i opposition til sig selv.....	382
Martin Marcussen om Konkurrenceevnedanmark: En global rollemodel – uden globalisering.....	385
RÆSON spørger: Tid til magtskifte? I	389
RÆSON spørger: Tid til magtskifte? II.....	393
RÆSON spørger: Tid til magtskifte? III.....	396
Interview om Pinds “frihedsministerium”	398
RÆSON spørger: Tid til magtskifte? IV	402
Dan Jørgensen (s): Den danske COP15-fiasko	404
Ekspertter om Venstre: Baglandet skrider	407
Erik Meier Carlsen til RÆSON: Nu går Socialdemokratiet ‘classic’..	410

Kommentar: Kommunerne vs. staten – skal staten drive kommunerne?	412
Kommentar: Kommunerne vs. staten. Kommunerne – kan nedskæringer øge velfærden?.....	417
RÆSON#fra bogen Helle eller Løkke? August 2010.....	421
Mette Frederiksen: 00'erne blev det ligegyldige årti.....	421
Henriette Kjær: Det sikre valg.....	425
Margrethe Vestager: Nye regler.....	429
Kristian Jensen: Vil Danmark være et rigt land?	434
Thor Möger Pedersen: Socialisterne kommer	438
Morten Messerschmidt: Den nødvendige diskussion.....	442
Johanne Schmidt-Nielsen: En rigtig rød regering.....	446
Søren Pind: Ægte politik.....	451
Henrik Qvortrup: Politik er personer – en guide til de syv partiledere	454
Anne Sofie Kragh: 1.1.1.2	462
Christine Cordsen: De blå socialdemokrater	466
Niels Krause-Kjær: Løkke på kontrakt.....	470
Hans Engell: Hvad er der gået galt for Løkke?	474
Troels Mylenberg: Statsminister Thorning-Schmidt?.....	482
Johannes Andersen: Helles risiko, Løkkes chance	487
Jarl Cordua: Syv trin til en borgerlig sejr.....	491
Michael Kristiansen: Hvad Fogh har lært Helle.....	498
Lars Olsen: Helle fra Ishøj.....	502
Lars Trier Mogensen: Fremtiden er storbyerne – og de tilhører Helle.....	506
Georg Metz: Den Nye Politiske Korrekthed	510
Søren K. Villemoes og Troels Heeger: Kan Helle tage værdikampen?	514
Peter Kurrild-Klitgaard: Udkast til obduktion af en politisk selvmorder.....	521
Susanne Hegelund: Den klassiske politikers sivende død	528
Sigge Winther Nielsen: Brands – partierne som vi kender dem.....	532
Rune Stubager: Vælgerne er ikke til salg.....	537
Peter Nedergaard: To veje for Danmark.....	542
Mikkel Vedby Rasmussen: Skal Danmark i krig igen?.....	546
Christian S. Nissen: Hvor er magten blevet af?.....	550
Lars Bo Kaspersen: Den herskende klasses fallit	554
RÆSON#raeson.dk, august 2010 – oktober 2010.....	559
Efteråret i dansk politik: Næste træk?.....	559
Rasmus Bech Hansen og Uffe Elbæk: Har de radikale en ideologi? ...	567
Pia Christmas-Møller: Er dansk politik nu kun taktisk scenekunst? .	572
Ole Birk Olesen om sit velfærdsideal: Ikke nu, jeg råber højt.....	574
RÆSON#8, november 2010	577
Uffe Ellemann-Jensen: Det danske paradoks.....	577
Henriette Kjær: Jeg har det dårligt med dele af terrorloven.....	582
Claus Hjort Frederiksen: Jeg tror, at vælgerne gerne vil have forudsigelighed. Det er det, jeg har kæmpet for.....	587
Analyse: Før folketingsvalget – det røde kabinet 2.0	591
Esben Alslund-Lanthén om klimaet: Fra skrækvision til drømmebillede	599
Analyse: Danmark – et lavvækstland.....	604

RÆSON spørger: Hvad gør Danmark galt?	609
Jesper Tynell: §24.....	614
Jan Maintz Hansen: Politik er cykling	621
RÆSON#raeson.dk, november 2010 – maj 2011	625
Kommentar: Medier – hvem skal forklare, når klima bliver til sikkerhedspolitik?	625
Analyse: Politiske personsager – når der går jagthund i vagthunden..	628
Johanne Schmidt-Nielsen til RÆSON: Vi er parate til at vælte ministre i en S/SF-regering	633
Gade vs. Støjberg: Findes rapporten bag SF's grønne jobplan?	638
Dennis Kristensen: Regeringen graver den danske models grav	642
Chefredaktøren vs Schmidt-Nielsen: Er det gratis at hæve skatten med 40 milliarder?	645
RÆSON#9, maj 2011	648
Torben M. Andersen: Et kort over Danmarks økonomiske problemer	648
Tre nyhedschefer om valget og medierne - News vinder valget	652
Portræt af Thor Möger Pedersen: Den praktiske socialist	655
Henrik Dahl: Det bliver 10 hårde år	659
Esben Alslund-Lanthén: Alle øjne på statsministeren	665
Interview med Bo Lidegaard: Flosklernes årti	672
Interview med Søren Pind: Frihedens budskab.....	677
RÆSON#raeson.dk, juni 2011 – december 2011	689
Retorisk portræt af Løkke: Den ustrategiske strateg	689
Retorisk portræt af Helle: Den oprigtigt professionelle	693
Interview med Hans Engell: Derfor fortsætter Løkke efter nederlaget	697
Analyse: Sådan fører du valgkamp i Danmark.....	707
Kommentar: Margrethe i statsministeriet og mediernes andre ikke-historier	710
Videnssamfundet: En vision baseret på myter	713
Reportage: Føler gennemsnitsdanskeren sig repræsenteret af politikerne?	716
98 spørgsmål til Søren Krarup.....	722
Hverken Helle eller Løkke har svaret: Hvad hvis væksten udebliver?734	
Preben Wilhjelm: S og SF er krysternes kartel.....	736
Kasper Fogh Hansen: Helle kan blive en stor reformator.....	739
Kommentar: Det kunne Fogh, som Helle ikke kan	744
RÆSON#10, december 2011	749
RÆSON spørger Vestager: Hvad hvis væksten udebliver?.....	749
Mette Albæk: Helles sejr.....	754
Sigge Winther Nielsen: Nyt spil, nye regler.....	761
Henrik Dahl: Hvordan kommer det så til at gå?	768
Interview med Mogens Lykketoft	774
Michael Svarer: Sådan får man danskerne i gang	778
Lars Theil Münster: Tilbage til fællesskabet?.....	785
Rasmus Bech vs. Christopher Arzrouni: Kan staten skabe vækst?.....	789
RÆSON#raeson.dk, december 2011 – maj 2012	794
Vincent Hendricks: Arnfeldt undergraver demokratiet.....	794
Analyse: Din politiske holdning er til salg.....	798

Ekspertter om Thorning: ”De første 100 dage er ikke bare spildt, de har gjort ondt værre”	801
RÆSONs runde bord: Wammen, Bjerregaard, Ellemann-Jensen og Nedergaard om EU-formandsskabet	804
RÆSONs runde bord: fire eksperter om regeringens økonomiske politik.....	815
Tidligere spindoktor for Ny Alliance: SF skal turde at være politiske	825
RÆSONs runde bord om SF: Brokkerierne skyldes vælgerflugten – ikke omvendt.....	828
Goul Andersen: Rødt opgør med velfærdsstaten bliver en uoprettelig fejl	832
Mark Pedersen svarer Goul Andersen: Den universelle velfærdsstat er for dyr	835
Sareen: Jeg vil lave den største reform af kirken nogensinde	837
Samuelson: Det bedste, der kunne ske for de offentlige ansatte ville være, hvis LA kom til magten	843
Nick Hækkerup: Alle unge kvinder skal indkaldes til session.....	847
Ingen politikere vil svare: Hvad hvis væksten udebliver?	851
RÆSON#11, maj 2012	853
Trine Pertou Mach: Ja, venstre-fløjen vil et andet system.....	853
Christopher Arzrouni: Sæt markedet fri for alvor	859
Jens Bomholt og Villads Andersen: Da Finansministeriet vandt valget	866
Niels Krause-Kjær: 10 års selvbedrag.....	872
Lars Trier Mogensen: Centrumvenstrealliancen eksisterer ikke.....	875
RÆSON spørger Anders Samuelson: Hvem er mere magtfuld end dig? Ingen	880
RÆSON spørger Kristian Thulesen-Dahl: Blev samfundet mere lige, da i var støtteparti? Nej.....	886
RÆSON spørger Johanne Schmidt-Nielsen: Er du enig i, at der SKAL spares? Nej.....	890
RÆSON spørger Villy Søvnald: Skal Vi skele til danske interesser, når vi vælger vores krige? Nej.....	894
Emma Knudsen og Lasse Marker: Ministeriet for krig.....	901
RÆSON#raeson.dk, juni 2012 –	922
RÆSON spørger Torsten Schack (V): var jeres skattereform mere blå?.....	922
Kommentar: Folkemødet kan få os til at elske politik igen	926
Er regeringen rigtig for danmark? RÆSON vs ungdomspartiernes formænd	928
Trine Mach: Skatteaftalen er jo ikke bred. Den er blå!.....	934
Mette Frederiksen: Nej, vi har ikke en plan B, hvis væksten udebliver.....	936
Skipper om skattesvinestreg: Vi skal ikke kompenseres krone for krone alligevel.....	938
Hans Engell: Enhedslisten kan holde til at vælte Thorning	943
Knusende dygtig: Krause og engell om Kristian Thulesen Dahl	951
Krause-Kjær: Skattesagen vil blive en belastning for Venstre.....	953

Johanne Schmidt-Nielsen: Arven fra Jagtvej

Skyggen af ungdomshuset. Flere end 800 arrestationer senere spørger RÆSON Johanne Schmidt-Nielsen (aktivist, studerende, Folketingskandidat for Enhedslisten): Er de danske unges oprørstrang en del af en global tendens? Eller er det bare ekstremспорт for en overforkælet generation, der endnu aldrig har prøvet krise og arbejdsløshed?

Af Johanne Schmidt-Nielsen

”Vi har 69 i hjertet, så I kan bare komme an” - lyder omkvædet i en af de sange, der spilles fra demo-vognene på Nørrebro. Sangen handler ikke om brosten, men om tro på forskellighed og lyst til frihed. Genren er poppunk med et strejf af efterskolerock, og tusinder af unge i alle aldre synger med. På det, der nu kaldes Ungdomsgruset, jager kampklædte betjente haveglade borgere, der planter påskeliljer. Fra at have været en kamp om et enkelt hus, er konflikten om Jagtvej 69 blevet til en bevægelse for frihed, rummelighed og retten til at trække vejret – også selvom man ikke passer ind i normen. Anti-normalisering om man vil. Ritt har kaldt det et ungdomsoprør og det er ikke helt forkert. Som ansvarshavende politiker uden vilje til at løse problemet, er hun en af dem, ungdommen gør oprør mod.

Og Ritt burde vide, at situationen afspejler nogle aktuelle samfundsproblematikker. Her er så lavt til loftet, at nye ideer og generationer er i fare for at blive kvalt. Med skiftende pointsystem og millimetermål paces unge gennem alt fra børnehaver til universiteter. Hvis ikke det lykkes, og man falder uden for arbejdsmarkedet, placeres man i matchgruppe ét til fem med dertil knyttede tvangsforanstaltninger – for det skal kunne betale sig at arbejde. Illusionen om det frie og lykkelige liv gennem markedet, begynder for mange at falde fra hinanden. Sidste forår brændte franske forstadsunge sig fast på vores nethinder, da de gik på gaden i frustration over ungdomsarbejdsløshed og det politikerne kaldte ”nødvendige” nedskæringer. I Danmark gik ungdommen hånd i hånd med århusianske forældre mod Foghs velfærdsforringelser.

En global tendens? Måske. Et udtryk for globale reaktioner mod ulighed og undertrykkelse? Helt sikkert. Nogle har forsøgt at stemple min generation som forkælede egoister. Men at kæmpe for det man brænder for, og at gå imod de dominerende tendenser, har aldrig været den nemme løsning. Det er langt lettere at blive liggende på sofaen, i selskab med TV2 News og en nyhedshelikopter der aldrig sover. Er det ekstremспорт? Så absolut. Når 45 mennesker varetægtsfængsles på baggrund af en enkelt betjents hukommelse, bliver det ekstremспорт at udøve sine grundlovssikrede demokratiske rettigheder.

Man kan i den forbindelse undre sig over, hvilke tanker der ligger bag en strategi, der resulterer i anholdelse af over 800 unge. Mennesker, der aldrig før har været i berøring med retssystemet, har nu oplevet en behandling, der af de fleste beskrives som overraskende uretfærdig. En ung kvinde fik sit hjem ransaget, fordi to udlændinge havde hendes adresse i lommen. Politiet fandt en håndfuld klistermærker med teksten

”riot not diet” (læs: oprør ikke slankekur), og valgte på den baggrund at tage hende, hendes computer og klistermærkerne med på stationen. Mærkerne var imidlertid en del af hendes eksamensprojekt på pædagogseminariet – hvilket hendes Rektor venligt og velvilligt har bekræftet. Politiet har valgt at tilbageholde hele opgaven, og kvinden må nu gå til eksamen uden. Vil hendes kritik af den verden hun lever i blive mindre efter denne oplevelse? Næppe. Vil de mange unge, der blev sendt i voksenfængsler, på trods af at det er imod FN’s børnekonvention, få større tiltro til det samfund de er en del af? Sandsynligvis ikke. Det har aldrig været en god idé at løse politiske problemer med tåregas og politi, og som den erfarne politiker overborgmesteren er, kan det undre, at hun har valgt den løsning. For hvad fører det med sig, når man fratager folk deres hus, og når unge bliver spærret inde og oplever et retssystem, som ikke er ret? Da Ritt Bjerregaard traf sin beslutning og kaldte protesterne for et ungdomsoprør, blev hun medskaber af en bevægelse.

Interessant er det, at bevægelsen langt fra er begrænset til kongeriget Danmark. Over hele verden ser vi aktioner og demonstrationer mod lukningen af Ungdomshuset. Protesterne skyldes dels solidaritet og opbakning til et hus og et politisk miljø, der har venner kloden over. Men de globale protester er samtidig en måde at koble sig til et oprør. Globaliseringsbevægelsen fra Seattle har forandret sig, men ulmer stadig, og måske er det derfor, der reageres globalt, når kampene mod uretfærdighed sporadisk bryder ud.

Der er begået mange fejl fra Rådhuset i denne sag. At huset i første omgang blev solgt, er naturligvis en af de væsentlige. Selv Bondams venner, turist-lobbyisterne i Wonderful Copenhagen, har opdaget, at modkultur er en god forretning. Men der findes løsninger lige foran næsen på Bjerregaard, for byen er heldigvis fuld af bygninger, som kommunen kan forære væk. Og helst flere end en enkelt, tak, for efter disse måneder vil et enkelt hus sandsynligvis ikke være stort nok. På den måde er en adresse der blev besat for over tyve år siden, blevet generator for et oprør af nye tanker, ny kritik og nye frihedselskende mennesker.

Der er mange forskelle fra dengang til i dag. Vi har forskellige erfaringer og er vokset op i forskellige virkeligheder. Men trangen til frihed er den samme. På den gule mur langs Assistenskirkegården på Nørrebro står der skrevet med graffiti: Man tager da ikke en gave tilbage. Hvis man alligevel kommer til det, må en officiel undskyldning og en erstatning være på sin plads – både af hensyn til den gamle generation, der kæmpede en brav kamp for deres hus, men i særlig grad af hensyn til de nye generationer af ungdom, der mangler et sted at være.

Ritt og Kramer troede, de kunne lukke en kultur og et miljø ved at sælge et hus. I virkeligheden er de blevet fødselshjælpere for en ny bevægelse, og verdens øjne er nu rettet mod København. I Berlin råber demonstranter: Wir sind alles Ungdomshuset. Oprørstrangen og håbet om frihed er levende og til stede – for vi har 69 i hjertet.

Johanne Schmidt-Nielsen er aktivist, studerende og folketingskandidat for Enhedslisten.

Kommentar: En fælles platform for S-R

Forår for Thorning-Schmidt: R vender hjem til S, mens Lars Barfoed angriber både DF og V. Har oppositionen et samlet program? Har regeringen?

Af Marie Dørup Olesen

Hvis venstrefløjen har taget sig rodet ud indtil nu, er det blevet regeringens tur til at kludre - med Lars Barfoeds i øvrigt helt reelle oplæg til demokratisk debat om rene borgerlige varer. I en tid hvor politik er kopier af kopier, hvor folks stemmer render i pendulfart over det ganske politiske spektrum fra dag til anden, er udmeldinger som Barfoeds vanskelig. Men hvis oppositionen skal finde fælles fodslag, er det en forudsætning, at man tør gøre det samme: sige, hvor man vil hen.

Over påsken erklærede Marianne & co. sig parat til at forhandle med Socialdemokraterne om at genoplive SR-alliancen før næste valg. Efter Mariannes mange frustrationer over ikke at blive hørt politisk, er dette nu en måde at få Helle Thorning-Schmidt til at fremstå ultimativ og ubøjelig, når det gælder primært skattestop og 24-årsregel - mens de radikale, som sidste år lagde ud med at beskrive deres politiske krav som ultimative - nu vil fremstå som de forhandlingsvillige.

Er det rationalet bag det nye signal fra den Radikale gruppe? "Tja, bum, bum", som en radikal leder engang svarede på et oplagt spørgsmål. Oppositionens troværdighed har skrantet siden Jelved lancerede den 'Anden Vej' og bød sig selv til som statsminister. Kan det lykkes at genetablere det brogede fællesskab, der opstod i 1990'erne mellem Enhedslisten, SF, Socialdemokraterne og De Radikale - og som flere målinger har vist, at de radikale vælgere føler sig hjemme i?

Der er ingen slinger i valsen blandt de radikale vælgere om, hvem der er den reelle leder af oppositionen: en måling i ugebrevet Mandag Morgen viste, at hele 58 procent af dem mener, at Helle Thorning-Schmidt bærer lederfanen.

At alliancen skal etableres i god tid inden valget er sikkert fornuftigt. På den måde kan der både komme en samlet opposition, et brud med kopityranniet og reelle politiske kompromisser og diskussioner på skatte- og udlændingeområdet. Hvis det lykkes, har oppositionen både ét regeringsalternativ, ét politisk program, ét samarbejde og én leder.

En uge efter at Lotte Bundsgaard kom med udtalelsen om, at S støtter skattestoppet af taktiske årsager, foretog ugebrevet A4 en måling, der viste, at det ikke bare er S-vælgerne, der er utilfredse med skattestoppet. Hele 61 procent af alle oppositionens vælgere erklærede sig enige i at skattestoppet bør ophæves. Med andre ord savner en god del af befolkningen mere skattepolitisk mod og et reelt alternativ til skattestoppet.

Det er klart, at det bliver et spændende kompromis. S kan på ingen måder give afkald på hverken 24-årsregel eller skattestop. Det vil ganske enkelt ødelægge alle chancer i en evt. regeringsmagt - også selvom S-vælgerne generelt er imod skattestoppet. De radikale skal naturligvis have et stort påskeæg for at bevare skattestop og 24-årsregel. Det må være op til S-ledelsen at finde det et sted i hønsegården.

Og R og S er nu tvunget til at finde et kompromis - hvis ikke de kan

det, vil regeringen med rette og ufortrødent fortsætte med at gøre befolkningen opmærksom på, at der ikke er et samlet alternativ.

Et fælles platform for S-R

En god løsning ville bestå i at R går med til at bevare skattetoppen til og med næste valgperiode for så derefter at indgå i seriøse bud og alternativer til en skattereform. Yderligere vil det være oplagt at komme med fx fem fælles fremtidige forslag, der kunne fremstå som en råskitse til samarbejdet. (Gerne anført af nye ansigter, især fra R's side – Morten Østergaard, ville være et godt bud på en passende makker til Thorning-Schmidt. Marianne og Helle har ikke en umiddelbar god signalværdi på samme skærmbillede – der er for meget powermor og -datter over det team). Et fælles velfærdsprojekt, en offentlig sektor, der både indeholder tillid og minimumsstandarder, fælles målsætninger på miljø- og energiområdet, en human integrations- og socialpolitik og sidst et sæt fælles europæiske visioner. Fælles for alle områderne er, at S og R kan blive enige om meget.

En stor del af den danske befolkning er ansat i den offentlige sektor, og de er efterhånden trætte af snæver detalje- og detailstyring. En portion tillid til de offentlige ansatte, herunder især folkeskolelærerne, vil kun give point på plussiden. Offentligt ansatte har trods alt oftest en uddannelse og vil gerne tænke selv, hvilket mange ikke har fået indfriet de sidste 7 år. Minimumsstandarderne handler i høj grad om at sikre nogle velfærdsrettigheder på primært sundhedsområdet og i en lang række institutioner, eksempelvis børnehaver og plejehjem – hvilket sagtens kan kombineres med tilliden til, at de ansatte 'kan selv'.

De fælles målsætninger på miljø- og energiområdet appellerer både til den grønne mode, men kan også ses som værende forudsætningerne for at bevare en stærk velfærdsstat på langt sigt.

Det er nødvendigt for S at fastholde den stramme udlændingepolitik, men der kan gøres en hel del på integrationsområdet. Starthjælpen er et udmærket udgangspunkt – især efter talrige undersøgelser har vist, at den ikke tvinger folk i arbejde, men nærmere virker stigmatiserende. Det vil regeringen ikke indse, og bruger USA som det evige gode eksempel på, at starthjælpen virker. Det gør den også i USA. Forskellen er bare, at indvandrerne skaber minisamfund i USA, hvor minisamfundet tilbyder arbejde, og hvor sproget ikke er afgørende for at tage et arbejde. Sproget er i høj grad en forudsætning for at tage et arbejde i Danmark. Derfor virker starthjælpen ikke i Danmark.

Der kan tages en lang række fælles indvandrervenlige initiativer. S og R er allerede kvanteskridt foran regeringen og dens støtte – S og R skal ikke som regeringen, forholde sig til indvandrerskeptiske DF, som i den grad bidrager til den inhumane tone og dårlige stemning på området. For at indfri og opfylde visionerne, kræver det en europæisk indsats. Det gælder især miljøproblematikken, fordi det giver mening, at problematikken ikke er national, men er grænseløs – hvilket er til at forstå for selv den mest EU-skeptiske del af befolkningen. Desuden viser målinger, at den danske befolkning i stigende grad bliver mere og mere positive for det europæiske samarbejde, og S kan derfor med rette også prale af deres fem ferme MEP'ere, herunder en tidligere statsminister, som endda anfører hele den europæiske socialdemokratisme – og som i øvrigt er en stemmesluger. De fem i EP

kunne passende få mere taletid. Sidst, men ikke mindst er det fuldstændig gratis for oppositionen at have en europæisk dagsorden og nogle europæiske visioner – disse er ikke eksisterende hos regeringen, primært grundet DF's grundige styring, også på dette område.

Samlet set kunne forslagene fremstå som et egentligt langsigtet politisk program, der både indeholder tillid og minimumsstandarder i den offentlige sektor og fremtidige fælles visioner. Forskellen på S og R består i, at S har behov for at holde deres løfter – R bryder alligevel hele tiden deres. Pludselig ville oppositionens valgoplæg være funderet på andet end håb om, at Fogh vil fejle inden eller under valget.

Derfor kan R også kun hilse Socialdemokraternes forslag om en forbedring af de vilkår, man tilbyder asylansøgere i Danmark, velkomment. Nogle har kaldt forslaget populistisk – som om det nu er *breaking news*, at S tager sig af udsatte samfundsgrupper, hvad enten de kommer fra Thy eller Irak! I rationalismens navn og nutid er det populisme, hvis det handler om mennesker og menneskelige forhold.

Forklaringen på hele asyloppgraderingen kan også findes et helt andet sted. Der var indkaldt til møde i Udenrigsministeriet mandagen inden påske for at samle et bredt flertal til regeringens plan om at trække de danske styrker ud af Irak og overflytte dem til den afghanske Helmand-provins. Indsatsen ville være prydet med en bred politisk opbakning, inkl. De Radikale. På mødet bebudede Jøved, at den radikale opbakning kostede hjælp til irakiske tolke - og krævede desuden, at forholdene for de irakiske asylansøgere i Danmark skal forbedres. Det er en udbygning af dette forslag, når S foreslår, at asylansøgere ikke skal være stavnsbundne til lejrene, hvis de arbejder.

Det næste problem består i, at de asylsøgende ikke kan sendes tilbage til Nordirak. Regionens udenrigsminister, Falah Mustafa Bakir sagde, at 'der er ingen forhandlinger. Vi er imod enhver tvangsmæssig tilbagesendelse. Sagen er lukket for os'.

Politik i en kopi-tid

Nogle vil mene, at tiden ikke er gearret til demokratisk debat netop nu. Men Barfoed mener, at tidspunktet er det helt rigtige: 'Efter 2001 befandt vi os i en situation, hvor radaren skulle indstilles efter, at vi nu skulle regere med Venstre og med støtte fra Dansk Folkeparti, og vi havde en meget tæt dagsorden af ting, vi skulle gennemføre sammen. Men nu er der plads til at tænke tanker om, hvad der egentlig skal være den konservative mission'. Det er ikke K, der har valgt at være i regering med DF, som han fortsætter i Berlingske. Man fristes naturligvis til at spørge, om der findes andre mulige valg? Nej, vel? Ideologiske krumspring og standpunkter er både efterlyst, sympatiske og ægte. Men i en tid, hvor politik er kopier af kopier, hvor folks stemmer render i pendulfart over det ganske politiske spektrum fra dag til anden, er udmeldinger som denne vanskelig. Det er masser af det pureste vand på den demokratiske mølle, men med befolkningen som vetospiller er oplæg til debat det samme som stilforvirring, der som bekendt ikke er moderne. Barfoed erkender, at det ikke er uden risiko at udstille forskellene internt i VKO-blokken, men nødvendigt fordi den 'konservative mission', som undertiden indeholder borgerlig anstændighed og 'et opgør med den socialdemokratiske tankegang', er et opgør, som Venstre kun er i gang med gradvist.

Men det kan undre, at Barfoed ikke har tålmodigheden i behold til

at indføre de 'gradvise ændringer', som Fogh gentagende formulerer det. Muligvis har Barfoed indset, at de gradvise ændringer kommer til at tage lang tid, og at tiden vil blive forlænget og forstyrret af DF. Højest sandsynligt får Anders styr på Barfoed og Pia inden valget. Men om K på sigt kan leve med, at den borgerlige anstændige politik ikke kan føres ud i livet er til gengæld højest usandsynligt. Barfoed har derfor naturligvis også et klart sigte med sit interview i Berlingske. Han har ikke glemt, at rollerne var omvendt i Schlüter-tiden, hvor K ejede slotsholmen. Hvis rollerne på sigt skal byttes, og der snart skal findes en ny leder i K, kræver det ideologisk markering.

Og apropos – gradvise ændringer, men mod hvad? For ægte liberale betyder det gradvise ændringer mod et borgerlig liberalt Danmark og frihed fra indblanding. For mere venstreorienterede – dem, der gerne vil bevare en stærk offentlig sektor og frihed gennem staten – kan gradvise ændringer også betyde gradvist forbedring af det offentlige. Udtalelserne om de gradvise ændringer har indtil nu været præcis upræcise. Man kan kun gisne om, hvorvidt det er kniven eller gafflen, Fogh vil bruge til de næste gradvise ændringer. Men ifølge de løbende poster er kniven det fortrukne redskab indtil nu.

I en tid, hvor DF får lov til at bestemme alt lige fra rygeforbud på offentlige steder til almindelige menneskers nationale bopæl og mangel på samme, uden at have en eneste ministerbil, var DF's Peter Skaarup noget forvirret over Barfoeds udmeldinger. Skaarup finder det underligt, at DF skal kæmpe mod partier i 'deres egen blok'. Peter Skaarup har naturligvis fat i den lange ende, fordi Barfoed ikke bidrager til den samlede stil. Men omvendt bidrager argumentet til den manglende debat. Den debat, DF helst er foruden. For når det kommer til snakken om reelle politiske visioner, programmer, politikker på samtlige områder, hvad er det så for et Danmark, DF egentlig vil have? Udover rige ældre, en homogen national kristen befolkningsgruppe og gode forhold for kæledyr? Hvad er den langsigtede politiske idealistiske vision for DF egentlig? Den findes undertiden ikke i cyberspace. Noget tyder på, at Gud har taget over her, og DF-præsterne har overladt det til det hinsides.

Kunne S og V fusioneres?

Dansk politik er både enormt kompliceret og på samme tid unægteligt ukompliceret. Den komplicerede del består i at de to store partier, S og V, kopierer hinanden - og det ubegribelige er, at omkring år 2000 ville de to partier tilsyneladende noget forskelligt, fuldstændig som de havde givet udtryk for de sidste 100 år. V ville have skattelettelser og en borgerlig-liberal politik, som indebærer en slanket offentlig sektor, et frihedsbegreb, der består i frihed fra indblanding - hvilket betyder minimalstat og lighed til at stemme. S ville bevare en solid offentlig sektor, et frihedsbegreb, der rimer på frihed gennem staten – dvs., frihed hvor alle er i stand til at stemme og har haft samme forudsætninger for at gøre det, uanset ophav og indkomst. Snæver lighed vs. bred lighed. Det liberales demokrati krav om grænsedragning mellem kollektiv og privat var ikke til at tage fejl af, men man skal ikke have læst meget om politik, før man er orienteret om, at verden på ingen måder ser sådan ud længere. Slet ikke i år 2007 i Danmark.

Man fristes til at spørge, hvorfor V og S ikke bare går sammen og

danner en kæmpe stor konsensus, mødes på midten for alvor og bliver enige om de sidste par småting – så når vi Utopia i Danmark og bliver igen et foregangsland for alle andre. Så kan vi alle sammen blive det, som alle gerne vil være - trygge, tynde og mætte på samme tid, tilfredse med lidt velfærd hist og lidt fladskærm her.

Hvorfor gør de så ikke det? Der må være en forskel, der forhindrer det. Og den består naturligvis i det historiske faktum, at S og V har kæmpet for to modsatte holdninger til, hvordan verden skal indrettes. Barfoed tør at tage debatten, om det så koster regeringsmagten for en stund. Tør resten af de folkevalgte gøre det samme? Og bliver debatten ikke nødvendig hvis S og R skal finde en fælles løsning?

Marie Dørup Olesen er studerende ved RUC og Roskilde-formand for den socialdemokratisk-baserede studenterorganisation Frit Forum.

Analyse: Alliancen – og genåbningen af den politiske situation

Foghs adgang til magten var at opstille en situation, hvor udlændingsspørgsmålet betød, at Socialdemokratiet enten ville støde sine humanistiske vælgere fra sig (ved at følge den stramme kurs), eller støde det største vælgersegment fra sig (ved IKKE at følge den). En lignende "lose-lose situation", som den S har været i, kan Fogh meget vel komme til at befinde sig i efter dannelsen af Ny Alliance.

Af Esben Schjørring

Dannelsen af *Ny Alliance* kan betragtes som kulminationen på to kriser - krisen i oppositionen i almindelighed og krisen hos de Radikale i særdeleshed. Men paradoksalt nok kan den virkelige krise meget vel blive Anders Fogh Rasmussens. Lykkes det for *Ny Alliance* at blive opstillet omdannes de brudlinier i dansk politik, som Fogh kom til magten ved at formulere.

Det nye Venstre

I hele anden halvdel af det 20. århundrede tilhørte dansk politik Socialdemokratiet. Og da Anders Fogh Rasmussen erobrede regeringsmagten i 2001, var det ikke via en sejr over socialdemokratismen. Hans centrale bedrift var ikke at overbevise danskerne om et liberalt program, men at reformulere Venstres mission i forhold til de nye globale forandringer af den politiske kampplads. Vi kender forandringen som overgangen fra Uffe Ellemann-Jensens klassiske liberale internationalistiske linie, der var defineret af erfaringerne fra den kolde krig, til Anders Fogh Rasmussens administrationspolitik af velfærdsstaten centreret omkring beskyttelsen af national identitet og nationale værdier i en global verden med vagabonderende grænser.

Alt for ofte udlægges Foghs reformation af Venstre som et simpelt kommunikationsstrategisk valg. Men bagved accepten af velfærdsstaten ligger et forandret syn på forholdet mellem marked, individ og stat. Den klassiske liberalisme handlede om forholdet mellem en national stat og et nationalt marked. Den må opgives, fordi markedet ikke længere kan betragtes som et nationalt marked over for andre nationale markeder. Markedet er i dag overnationalt og globalt. Og det liberale projekt lokaliseres ikke længere i forholdet mellem national stat og nationalt marked, men mellem nationalstaten og det globale marked. Ifølge denne optik forsvinder nationen ikke: den forandres til en organisation i konkurrence med andre nation-organisationer om tiltrækningskraften på det globale marked. Snarere end at være en kolonialisering af socialdemokraternes dagsorden ligger Fogh-regeringens succes i at have forskudt det liberale projekt i forhold til udviklingen. Fra at handle om forholdet mellem statens magt og individets frihed, kommer det til at handle om "den lille mands" sikkerhed og autonomi i en global verden, hvor marked og stat er gledet sammen.

Over for denne nye situation har Foghs politik udformet sig ved på den ene side at understrege nationalorganisationens nationale selvbevidsthed. På den anden side ved at centralisere og forfine

detaljerigdommen i styringsmekanismerne for at optimere nationens økonomiske kompetencer. Udlændingepolitikken er blevet strammet helt op til - eller lige under - de globale konventioners minimumskrav, universiteterne er blevet til centre for vidensservice, befolkningens navigation på arbejdet og i forbruget af offentlige ydelser styres gennem kontraktforanstaltninger og overvågning.

Med DF som velfærdsgarant for den nedre del af middelklassen, kunne Fogh på det strategiske plan demontere Socialdemokraterne. På den ene side ved at udstille partiets manglende evne til at beskytte nationalorganisationens identitet og indre stabilitet overfor indvandringen. På den anden side enten ved at overbyde velfærdstilbuddene eller ved at anklage socialdemokratiet for manglende evne til ansvarligt lederskab af organisationens overlevelse på det globale marked.

Fogh valgte af historiske, strukturelle og strategiske årsager – og som Rune Lykkeberg påpegede i den første trykte udgave af RÆSON ud fra en gennemgående personlig politisk sympati for den ”lille mand” – et nationalt svar på globaliseringens udfordringer. Og dette - det nationale svar – er mere end noget andet det, *Ny Alliance* kommer til at bryde med.

Fogh-regeringens akilleshæl

Problemet – som ind til nu har været kontrollabelt for Fogh – var, at den strategiske pris for den førte politik var at slette liberalismen fra registret i dansk politik i almindelighed og hos Venstre i særdeleshed. Foghs liberalisme angår den ”den lille mand” og ikke bedre markedsbetingelser for de store spillere i dansk erhvervsliv. Denne latente uenighed blev til en regulær konflikt i karikatur-dagene. Her anklagede Venstre Arla og indirekte DI for at være en Judas, der var villige til modtage islamistiske sølvpengge på demokratiets bekostning. Og omvendt anklagede Lars Kolind og Niels Due Jensen Fogh for at føre en defaitistisk politik med nationalistiske undertoner, der skadede Danmarks økonomiske brand. Ikke overraskende nævnes både Lars Kolind, Asger Aamund og Flemming Østergaard som støtter for *Ny Alliance*.

Fogh efterlod et politisk tomrum for dem, som mener, at Danmark som organisation ikke nødvendigvis overlever bedst ved at fastholde sin identitet på mere eller mindre nationalistiske betingelser, men ved et globalt værdisæt med udspring i menneskerettighederne og i EU; og at velfærdspolitikken kan og bør reformeres mod et mere slankt system, hvor især skatten på arbejde skal minimeres. Den plads har Fogh kunnet lade stå tom, fordi de eneste, der kunne finde på at indtage den, var inden for egne rækker og kun kunne takke ham for at kunne nyde regeringsmagten. Socialdemokratiet har af indlysende grunde ikke kunnet ikke indtage den – og så længe de Radikale med Marianne Jelved i front fastholdt et S/R-samarbejde, var de også forhindret.

Foghs adgang til magten var den politiske evne til at opstille en situation, hvor udlændingspørgsmålet betød, at Socialdemokratiet enten ville støde sine humanistiske vælgere fra sig ved at følge den stramme kurs, eller støde det største vælgersegment fra sig ved ikke at følge den. En lignende ”lose-lose situation”, som den Socialdemokraterne har været i, kan Fogh meget vel komme til at befinde sig i efter dannelsen af *Ny Alliance*. Forsvares skattestoppet og

det fortsatte samarbejde med DF over for mulige skattelettelser og nye parlamentariske muligheder sender han gamle kernevælgere både hos V og K direkte i armene på *Ny Alliance*. Opgives skattestoppet derimod for udsigten til parlamentarisk opbakning til skattelettelser og en mere humanistisk karakter, støder han de nye venstrevælgere fra sig og ødelægger samarbejdet med DF. Og hvad værre er: Fogh ville dermed give Socialdemokraterne det velfærdskort på hånden, som han tog fra dem i 2001.

Med et muligt liberalt alternativ til samarbejdet med DF åbenbares regeringens og Foghs akilleshæl: det nationale svar på de globale udfordringer, som har gjort Fogh så succesfuld, kan med dannelsen af *Ny Alliance* ende med at blive selvundergravende og med at kaste Venstre og Konservative ud i sammen selvdestruktive proces, som Socialdemokratiet har været igennem. Dette krisetegn har, med Gitte Seeberg som den tredje grundlægger af *Ny Alliance*, faktisk allerede vist sig. Hun åbner et dræn fra de Konservative, hvor de, der sympatiserer med Connie Hedegaard, og som længe har lidt under det værdifællesskab mellem Venstre og DF, Claus Hjort Frederiksen udråbte sidste år, kan finde en ny platform.

Den hemmelige alliance

Navnet "Ny Alliance" henviser jo til bruddet med en gammel alliance. Vi skal forstå, at der henvises til alliancen mellem R og S og mellem Venstre, Konservative og DF. Og vi skal forstå det som et brud med en gammel orientering og begyndelsen på en ny. Men set gennem linsen af udviklingen af dansk politik siden 89, henviser navnet også til en helt anden alliance. Foghs strategi har haft sin hemmelige strategiske alliancepartner hos sin mest udtalte modstander – det Radikale Venstre. Alliancen bestod i, at de Radikale som det eneste midterparti skulle blive ved at støtte Socialdemokratiet; dermed kunne Venstre overtale sine egne mere liberale vælgere til at acceptere, at det liberale projekt allerhøjest kunne blive til en skattestopklausul i en verden gennemsyret af det socialdemokratiske velfærdsprojekt. Og de Radikale kunne fremføre sig selv som det eneste genuine oppositionsparti. Den nye alliance mellem de tidligere modstandere – Gitte Seeberg på den ene side og Anders Samuelsen og Naser Khader på den anden – afslører den hemmelige alliance mellem Venstre og de Radikale ved at bryde den. Dermed genåbnes den politiske situation.

Esben Schjørring er specialestuderende på filosofi (KU). Specialet handler om forholdet mellem liv og rum. Interesseområder: filosofihistorie og moderne tysk, fransk og italiensk filosofi og politisk tænkning. Har boet, studeret og arbejdet i Galway i Irland og i Berlin og Paris.

Mach og Mchangama i ideologisk duel: Ny Alliance er bestemt ikke et "oprør fra midten"

Af RÆSONs chefredaktion

Mach: "I det mediepolitiske billede i Danmark er det mere interessant, at en lokal Venstremand smækker med døren og melder sig ind i Ny Alliance, end hvad Ny Alliance egentlig dækker over. Jeg finder det forunderligt, at et parti uden partiprogram kan få så massiv medlemstilslutning på så kort tid. Der må virkelig være behov for et protestparti for de højreorienterede, der er trætte af blive set som højreorienterede. Men det er de i Ny Alliance - altså højreorienterede. Noget 'oprør fra midten' er der bestemt ikke tale om!"

Duel mellem Trine Pertou Mach og Jacob Mchangama. Mach er uddannet cand.scient.pol. og programmerarbejder i Mellemøstafdelingen hos Folkekirkens Nødhjælp, aktiv i SF og i Udfordring Europa. Jacob Mchangama er jurist, ekstern lektor i menneskerettigheder og en af bagmændene bag det liberale webradioprogram Djævelens Advokat.

Alliancen er ikke et oprør fra midten.

Mach: Det KAN gå stærkt i dansk politik. For et år siden fremstod Det Radikale Venstre som en stor succes efter karikaturkrisen. I dag er det fuldstændig vendt.

For de fleste mennesker var Naser Khaders og Anders Samuelsens brud med Det Radikale Venstre en stor overraskelse. Men i virkeligheden er det en logisk konsekvens af de sidste 6 års politiske udvikling i dansk politik. For det første har Radikale Venstres progressive værdikamp været kombineret med en knap så progressiv fordelingspolitik. Det tiltaler to forskellige politiske tendenser: Elsebeth Gerner-Nielsen og kernen i den radikale selvforståelse som den progressive tendens og på højreflanken den dynamiske duo Khader og Samuelsen. De to tendenser har i takt med det Radikales manglende indflydelse udviklet sig til to reelt forskellige politiske projekter.

Denne opsplitning er blevet forstærket af VK-regeringens adfærd: Foghs intime parløb med det stærkt reaktionære Dansk Folkeparti har gjort mange borgerlige – vælgere såvel som politikere - hjemløse. Det Konservative Folkeparti er druknet i parløbet, fordi taburetten for Bendt Bendtsen har været vigtigere end politisk indflydelse. Det mest interessante ved Ny Alliances dannelse er da også, at de konservatives Gitte Seeberg går med. Hun har gennem længere tid netop kritiseret de borgerlige for at ligge under for Dansk Folkeparti og ikke evnet at sige fra. Især de Konservative - der de facto har været sat uden for politisk indflydelse af Fogh og Kjærsgaard – kan måske få et problem med Ny Alliances dannelse.

Med andre ord opstår Ny Alliance i det limbo, der er i den borgerlige lejr. Spørgsmålet er, om de kan blive til andet og mere end bare "Khaders parti". Faktisk ved man ikke meget – i det mediepolitiske billede i Danmark er det mere interessant, at en lokal Venstremand smækker med døren og melder sig ind i Ny Alliance, end hvad Ny

Alliance egentlig dækker over. Jeg finder det forunderligt, at et parti uden parti-program kan få så massiv medlemstilslutning på så kort tid. Der må virkelig være behov for et protestparti for de højreorienterede, der er træt af blive set som højreorienterede.

Nok er Khader tilsyneladende populær, men man aner jo ikke, hvad partiet vil?! Det vil sige, den smule vi ved er, at partiet placerer sig et godt stykke ude på højrefløjen – og det er ikke ligefrem de fordelingspolitiske signaler, befolkningen har sendt det seneste år. Men det er de i Ny Alliance - altså højreorienterede. Noget 'oprør fra midten' er der bestemt ikke tale om!

At Khader & Samuelsen var det radikale højre i Radikale Venstre, ved vi alle. Spørgsmålet er derfor, om Ny Alliance vil en *ny* alliance - eller vil de bare være R'et i Khaders drøm om en VKR-regering? Konsekvensen kan i så fald oplagt være, at Naser Khader kan redde Fogh og give ham 4 år mere ved magten.

Vælgerne er parate til reformer.

Mchangama: Ny Alliances fremkomst og den overvældende reaktion derpå er på en og samme tid deprimerende og opmuntrende. Deprimerende, fordi den massive mediedækning og interesse bekræfter, i hvor høj grad danskerne - som oftest ansporet af en medløberisk og ukritisk presse - på både det mentale og konkrete plan har overgivet ansvaret for landets ve og vel til vore politikere. Interessen for Ny Alliance synes at bekræfte, at danskerne har en ufattelig tro på, at det væsentligste ansvar for, hvor velstillet og velfungerende et samfund vi lever i, må og skal overlades til politikere og deres beslutninger. Dette på trods af, at det danske civilsamfund og private aktører og disses ageren er langt vigtigere for vores velbefindende end politikere, der i en kompliceret verden i sagens natur sjældent vil have et bedre beslutningsgrundlag end de mennesker, de repræsenterer, og som møder dagligdagens problemstillinger i virkelighedens verden frem for mediernes. Det giver en selvforstærkende effekt, idet politikere som oftest vil gribe enhver opfordring til at regulere. Når den ene fløjs politiske løsninger har vist sig utilstrækkelige eller fejlslagne, vil den modsatte fløj overbevise borgerne om, at lige præcis deres skræddersyede politiske løsninger vil løse problemerne. At borgerne skulle kunne løse problemer synes at være en kættersk tanke. Og sådan kan det politiske spil fortsætte i en uendelighed - mens borgerne må bære de skadelige og utilsigtede konsekvenser heraf, som brikker i et spil, hvor reglerne konstant ændres.

Det opmuntrende ved den folkelige opbakning til Ny Alliance er udmeldingen om en reform af skattesystemet med henblik på indførelse af en flad skat på 40%. Forslaget er et hårdt tiltrængt opgør med Venstres strenge selvcensur på skatteområdet og den tværpolitiske konsensus om, at reformer af velfærdssamfundet - denne særlige og uomgængelige danske trosbekendelse - udgør en form for helligbrøde. Det demonstrerer tillige, at en stor del af de danske vælgere er bevidste om, at politikerne stikker befolkningen blå i øjnene, når man i fuld alvor påstår, at en stor offentlig sektor med høj beskatning er den danske velstands forudsætning.

Jo flere danskere, der gør sig den indlysende sandhed klart, at danskernes offentlige velfærdsgoder er baseret på og dybt afhængige af det private erhvervslivs velstandsskabelse, jo større chancer har vi for at

undgå et samfund, der langsomt forarmer sig selv gennem en overtro på naturstridige fænomener, som fx at velfærd fører til velstand.

Hvordan skal en skat på 40% finansieres?

Mach: Margrethe Vestager har kaldt Ny Alliance en følelse snarere end et parti. I den faktiske situation handler reaktionerne da også om folks opgør med sit eget parti eller med Dansk Folkeparti, eller om, at Naser Khader er så sympatisk. Beskrivelsen passer også på ovenstående ærgrelse over, at folk begejstres over et nyt parti, der leverer nye svar (spørgsmålet er dog, om det reelt har leveret *substantielle* svar!) og begejstringen over et næsten enkeltstående konkret udspil fra Ny Alliance.

Jeg finder det heller ikke specielt opmuntrende, at man kan få flere tusind til at melde sig ind i et parti, man ikke aner, hvor vil hen politisk. Det interessante er imidlertid, at Ny Alliance lancerede sig som et social-liberalt og social-konservativt parti. Men der er ikke meget social-liberalisme eller –konservatisme over flad skat eller over Leif Mikkelsens vision om brugerbetaling på hjemmehjælp og lægebesøg.

Den flade skat på 40% vil betyde, at de rigeste i samfundet vil slippe for at betale adskillige milliarder i skat om året. Hvordan skal det finansieres? Gennem ufinansierede skattelettelser, så de kommende generationer bestjæles? Eller skal folkeskolen, sundhedssektoren, vores ældre betale? Kommunerne har klart sagt fra, med Venstremanden Erik Fabrin i spidsen.

For superliberalisterne er det formodentlig befriende, at Ny Alliance tør tage bolden op, hvor Fogh begyndte at tvivle, og levere et rent liberalistisk skatteforslag. Men det er næppe, hvad midter-borgerlige gerne vil høre og bliver ikke dét forslag, der kan gøre op med blokpolitikken.

Nok er det ædelt at ville et opgør med Pia Kjærsgaards indflydelse. Det er indtil videre også dén følelse, der synes at have størst betydning for begejstringen. Men er prisen hard core- liberalisme, Khaders moralske støtte til Irak-krigen, såkaldt effektivisering af kommunerne eller slinger i miljøpolitikken - så er spørgsmålet, hvor længe vinden blæser med Ny Alliance. Det seneste år har vist, at danskerne vil noget andet. Partiets perspektiver er blakkede, når det gælder en ny fordelingspolitik, en saltvandsindsprøjtning til velfærden, en sund og velfungerende offentlig sektor, en anstændig asyl- og integrationspolitik eller en ny dansk udenrigspolitik. I det omfang vi ellers kender Ny Alliances politik i denne personfikserede medietid.

Bundlinien er, at der er ballade og opbrud hos de borgerlige. Det betyder paradoksalt nok, at venstrefløjen får travlt, hvis man vil undgå *four more years* med Fogh-regeringen. Frem for at hoppe på værdivognen - hvor det primære er at slynge om sig med lette udsagn som 'værdier betyder noget', 'vi vil en ny alliance', 'vi må stoppe Pias indflydelse' – må venstrefløjen formulere et klart, andet politisk projekt, der ikke bare lefler for fremmedfrygt og fladskærmsiver. Men som peger frem mod en ny start for Danmark.

40%-skat er ikke ultraliberalisme! (men kan Ny Alliance holde fast overfor kritik som Trines?)

Mchangama: At tilslutningen til Ny Alliance ikke kun handler afstandtagen til Pia Kjærsgaard vidner den manglende tilslutning til de

Radikale tydeligt om. Hvis frustrerede centrum- eller centrum-højrevælgere anså afstandtagen fra DF som altafgørende, ville de Radikale - hvis hele identitet synes at ligge i modsætningsforholdet til DF - jo ikke være gået kraftigt tilbage i samtlige meningsmålinger. Der er derfor grund til at tro på, at en stor del af danskerne er stærkt tiltrukket af kombinationen af et borgerligt alternativ til DF OG en ansvarlig økonomisk politik, der giver borgerne råderum til i højere grad at tage ansvaret for eget liv og gør Danmark mere attraktivt for udenlandske investeringer.

Det er uomtvisteligt, at Ny Alliance skylder et mere komplet partiprogram, end hvad de hidtil har fremlagt. Men udover skattesænkninger har Khader & Co også peget på nødvendigheden af at udvide green-card-ordningen, så mere kvalificeret arbejdskraft kan tiltrækkes, hvilket er afgørende for Danmarks konkurrenceevne. Der er et andet punkt, som også appellerer til danskere. Ny Alliance siger lige ud, at konstant stigende overførsler til den offentlige sektor forringer frem for beriger vores samfund.

At stemple Ny Alliances forslag om flad skat som "hardcore" liberalisme er ligeså misvisende, som det er et slidt retorisk kneb. At danske borgere skal have lov til at beholde lidt mere til sig selv, end de afgiver til staten, er ikke udtryk for dogmatisk liberalisme. Rent faktisk er en beskatning på 40% betydeligt højere end skattetrykket i f.eks. 1960'erne, der lå på cirka 25% - i en periode, hvor Danmark oplevede betydelig vækst og velstandsfremgang også for de fattigste. Det er derfor et sundhedstegn, at en stor del af den danske befolkning tilsyneladende har fået nok af politikere, som ikke tør tage et opgør med den paniske angst for at støde velfærdsafhængige vælgergrupper fra sig og derfor tyer til bestikkelse af disse gennem kontinuerlige løfter om flere offentlige goder, som fremtidige generationer må betale for.

Spørgsmålet er så om Ny Alliance tør holde kursen, når medier og politiske modstandere i forening begynder med skræmmekampagner om sociale massegrave, stigende ulighed og afvikling af velfærdssamfundet - sådan som dit indlæg er et udmærket tidligt eksempel på. Anders Samuelsens rituelle afstandtagen til ultraliberalister og den pludselige opblødning på skatteområdet kan få en til at tvivle.

Ny Alliance kommer til at give køb.

Mach: Fogh har nu bekendtgjort, at han er klar til at danne regering med Ny Alliance som parlamentarisk grundlag, også selvom det kræver politiske indrømmelser. Fogh erkender dermed presset for at flytte Venstre bort fra Dansk Folkeparti. Det er interessant, fordi det faktisk åbner for nye konstellationer, alle primært på den borgerlige banehalvdel, men ikke desto mindre med forskellige politiske nuancer.

Interessant er det også, fordi Ny Alliances skatteudspil er langt mere vidtrækkende end noget, Fogh har villet levere. Hvilket også ville være svært, når han fortsat søger at spille den politiske rolle som velfærdens forsvarer! Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har netop beregnet, at Ny Alliances skatteomlægning ville føre til en voldsom øget polarisering mellem rig og fattig og i øvrigt lænse statskassen for over 50 mia. kroner.

Det må fastholdes, at en stor del af Ny Alliances popularitet ligger i målet at gøre op med Dansk Folkepartis indflydelse og blokpolitikken. Lige nu tyder det på, at Fogh er åben, hvis det er en nødvendig pris for

at blive ved magten. Det er svært at vurdere prisen, da Ny Alliances politiske program endnu er ukendt. Og de centrale politiske figurer må siges at stå med forskellige bud på en række sager. Men indrømmelser på asyl- og indvandrerområdet (hvor Khader har sagt, man ikke vil 'tilbage til tiden før 2001') eller skattepolitikken er to oplagte emner.

Omvendt kommer Ny Alliance formodentlig til at give køb på nogle mærkesager ret hurtigt. Anstændigheden (fordi de skal være sammen med DF) - eller den liberalistiske politik, enten fordi de ikke får alt af Fogh, eller fordi de skal danne alliance med Socialdemokraterne (hvis de mener det med de brede alliancer alvorligt). [nb: skrevet før Helle Thorning-Schmidt ifølge Politiken opfordrede Ny Alliance til samarbejde, 15/5 2007 kl.23.32. red.].

Mange medier har næsten skrevet Jelveds politiske nekrolog. Det er under alle omstændigheder ikke umuligt, at de Radikale alligevel får en central rolle efter et folketingsvalg: Måske er det interessant for dem - trods alt - at pege på en borgerlig regering for at komme ind på den bane, hvor Ny Alliance har placeret sig. Om meningsmålingerne kan holde vil i sidste ende afhænge af, at der kommer politisk kød på skelettet Ny Alliance. Og af hvilken kvalitet, det får.

Ny Alliance har oplagt endnu ikke fundet balancen efter at have kastet sig ud i det politiske luftrum. Partiet lider indtil videre af at mangle retning og være ude af stand til at analysere tilstrækkeligt. Khader og Samuelson har gennem deres politiske karrierer redet på en bølge og aldrig mærket reel modstand. Bølgen var stadig med dem ved lanceringen af Ny Alliance, men allerede i dag - med kritikken af den flade 40%-skat - står de med modstand. Spørgsmålet er, om de er i stand til at håndtere det som partiledere på længere sigt.

De sociale argumenter for lavere skat.

Mchangama: Der er intet overraskende i, at Arbejderbevægelsens Erhvervsråd som en socialdemokratisk tænketank angriber Ny Alliances skatteforslag, alt andet ville have været stærkt overraskende. Der er heller intet overraskende i retorikken om stigende ulighed og begunstigelse af de rigeste, som er helt standard velfærdsfundamentalistisk sprogbrug. Udfordringen for Ny Alliance er - på trods af kritikken - at vise nok styrke til at fastholde sin målsætning om lavere skat..

Her kan man pege på de gavnlige effekter skattelettelser ofte medfører. Lavere skat vil f.eks. ifølge [den borgerlige tænketank, red.] CEPOS medføre en øget beskæftigelse på op imod 40.000 mennesker (afhængig af omfanget af lettelserne). Endvidere ville skattelettelserne kunne finansieres ved stærkt tiltrængte reformer - såsom forkortelse af dagpengeperioden, opgør med efterlønnen, og en beslutning om at gøre børnepenge og folkepension indkomstafhængig. Det er tiltag, som ikke ville ramme de svageste i samfundet - forstået som dem, der ikke kan klare sig selv - og som vil medføre, at flere af dem, der KAN klare sig selv, men som står uden for arbejdsmarkedet - herunder indvandrere og efterkommere - vil få større muligheder og incitament til at få foden indenfor. Sådanne sociale argumenter for skattelettelser og reformering af velfærdsstaten er fuldstændigt fraværende i det danske politiske liv.

Spørgsmålet er, om Ny Alliance kan og tør gribe mulighed for at føre fremadrettet politik på sådant et grundlag. Khaders afvisning af Helle Thorning Schmidts kurtiseren er i den forbindelse et godt tegn, da den

politiske venstrefløj, som Socialdemokratiet på det seneste har orienteret sig mod, så åbenlyst er uden holdbare visioner for Danmarks fremtid, og næppe er indstillet på reformer af den slags der er nødvendige for at gennemtrumfe de påtænkte skattelettelser.

Ny Alliance skal snarere orientere sig mod de utilfredse dele af Venstres bagland, hvilket støttes af, at flertallet af Ny Alliances nyvundne tilhængere er frustrerede venstrevælgere. Bliver utilfredsheden i Venstre tilstrækkelig stor må Statsministeren nødvendigvis orientere sig mod Ny Alliance, hvorfor det giver god mening for Ny Alliance at blive ved med at puste til hvad regeringen havde regnet med var en udslukt borgerlig-liberal ild.

En plan for Liberalisterne: Til angreb på Venstre

Hvis Liberalisterne droppede personfikseringen, og i stedet fokuserede på at opbygge liberalismen som et koncept i Danmark, kunne det nye parti stjæle masser af stemmer fra de etablerede borgerlige partier. Frem til næste valg bør man først og fremmest fokusere på det, der vil gøre allermest ondt på Venstre, hvilket vil være at tale om skattelettelse og om Venstres svigt i forhold til den private sektor. Man bør ikke forglemme en chance for at erindre borgerlige vægere om Venstres flugt mod midten. Det længere sigt handler blandt andet om at tage opgøret med det "kulturløse" image, som navnlig venstrefløjen (fra og med Det Radikale Venstre) har prækket på liberalismen. Liberalisme som rettighedsliberalisme - hvor man forsvarer økonomisk frihed ud fra moralske og samtidig fornuftsorienterede grunde, og hvor man fokuserer mindre på "samfundskage" og nytteargumentation, kunne på længere sigt sætte en helt ny dagsorden i Danmark. Og dermed bidrage til at sætte tiltrængte grænser for politik.

Af Simon Espersen

Ifølge mindst to politiske analytikere i Berlingske Tidende i de sidste dage er der meget, der tyder på et folketingsvalg om ikke så forfærdeligt længe. Siden lanceringen i Maj har Ny Alliance i kraft af kendisser fået massiv opmærksomhed – uden rigtig at møde kritik for manglen på politisk substans. Et parti uden medlemmer i hverken Folketinget eller Europarlamentet er derimod Liberalisterne, for hvem substansen på mange måder er givet i kraft af navnet, men for hvem det at få opmærksomhed har været en langt større udfordring. Så valg eller ej, hvad skal Liberalisterne gøre for at vokse sig større og sikre sig politisk indflydelse såvel på det korte som det lange sigt?

Partiet *Liberalisterne – frihed og velstand* har aktuelt ca. 320 medlemmer. De bliver i offentligheden stemplet som "ultraliberale". Partiet er blevet modarbejdet af et af landets største og ældste partier, det vil sige Venstre. *Tidsånden* hævdes at være imod dem. Journalister borer i deres manglende evne til at finde en karismatisk frontfigur. Alligevel fortsætter "Liberalisterne", der fik partinavnet godkendt ved at tilføje "*frihed og velstand*", med at samle underskrifter til det (eventuelt snarligt) kommende folketingsvalg. Man er nu i færd med at opbygge en partiorganisation med lokalforeninger, ungdomsparti, hjemmeside, partiprogram, bestyrelser og dagsordner.

Når det gælder politik afhænger vurderingen af sandsynligheden for succes som bekendt også ofte af tilskuerens egen indfaldsvinkel. Men partier har samtidig historisk vist sig at kunne overraske - jf. begrebet "jordskredssejr", som er noget ethvert etableret parti enten kan frygte eller håbe på (Kommer valget lige straks bliver det dog ikke fra den kant at man vil se noget sådant).

I tilfældet *Liberalisterne – frihed og velstand* kan en meget stor del af modstanden mod partiet fra andre partier og medier formodentlig derfor også findes i, at der med Liberalisterne, i modsætning til eksempelvis *Rygerpartiet*, potentielt set *kunne* blive tale om en spiller i dansk politik, hvis valget først kom hen imod 2009. I dag ligner Liberalisterne i kraft af medie billedet ganske vist noget fra sidelinjen. Men interessen er der – og med god grund, eftersom der er et potentiale

for appel og tilslutning. Det skyldes flere faktorer:

Tilfælles med *Rygerpartiet* er for det første naturligvis *protesten*. Afsættet for Liberalisternes etablering er utilfredshed med Systemdanmark, med tendensen til offentlig indblanding og med statens gradvise afvikling af det civile samfund, det vil sige med forvandlingen af private dele af samfundet til noget, der er i stedet er offentligt.

For det andet består medlemmer af Liberalisterne vid udstrækning af akademikere. Protesten mod det etablerede *fra denne side* bakkes således op af indsigter fra politiske tænkere - herunder mindst to nobelprismodtagere i form af F.A. Hayek[i] og Milton Friedman[ii]. Det nye er, at akademikere i Danmark organiserer sig for at promovere liberalisme lige ud af posen.

Og bolden kunne teoretisk set rulle hurtigt, hvis Liberalisterne fik koblet sig til konkrete emner, som befolkningen i forvejen og i almindelighed forbinder med noget positivt, og som netop handler om liberalisme. Fx *frihandel* (kontra EU's landbrugsstøtte), *fri konkurrence* (vs. protektionisme) og ikke mindst *skattetrykket*; hvor Liberalisterne netop af de etablerede borgerlige partier må frygtes at blive brugt som en *løfestang* til at presse på med skattelettelse fra V, K og DF's vælgere.

Når det gælder en kritisk indstilling til velfærdsstaten, EU og FN kan Liberalisterne også tilbyde en ganske konsistent og ensartet tilgang til sådanne institutioner i forhold til de nuværende partier. Det sidste emne er dog noget, der vil tage længere tid at forklare befolkningen, og som man derfor på det korte sigt bør holde sig lidt på afstand fra. Det er langt mere meningsfuldt at fokusere på idegrundlaget og principperne, og hvorfor man i denne forstand tilbyder noget andet.

De gamle partiers svaghed

Men der kan ikke herske nogen som helst tvivl om, at opbakningen til markedsøkonomien og også økonomisk internationalisme (*globalisering*) rent faktisk er stor i Danmark[iii]. Og potentialet i at vinde stemmer ved at præcisere sammenhængen mellem velstand og markedsøkonomi er rent faktisk i vid udstrækning et uopdyrket territorium, hvor partimedlemmer i Liberalisterne vel at mærke ikke behøver at "clare" deres begejstring op imod andre og modstridende interesser i deres eget parti. Det sidste har netop været tilfældet i ikke mindst Venstre - jf. ikke mindst landbrugsstøtten. Hos Liberalisterne er der således ingen grund til at antage, at medlemmer vil ønske at bevare en særrettighed, mens man udadtil siger, at man har til hensigt at afvikle den, sådan som det desværre har vist sig, at det forholder sig hos Venstre både med landbrugsstøtten og med erhvervsfremmestøtte generelt.[iv]

Når det gælder den *politiske tidsånd*, burde Liberalisterne sagtens kunne formå at vende den eksisterende til deres egen fordel. Er Christiansborg ikke netop nu så absolut "tæt på konsensus" og på ensartethed, som man kan komme? Og er det ikke noget, der fylder en god del af befolkningen med lede, og gør dem modtagelige over for noget andet? Hvis politik virkelig er så vigtigt, at det skal fylde stadigt mere af tilværelsen for selv de upolitiske,[v] hvorfor handler en så stor del af politikken så bare om markeringer, "spin", kortsigtede positioneringer, signaler, "prøveballoner" og lignende?

Med andre ord: Samfundet er blevet politiseret, mens de politiske ideer og principperne i vid udstrækning er forsvundet fra

Christiansborg. Alle problemer udråbes således til at være politiske, men ingen af de etablerede politiske partier synes at tilbyde noget bestemt. At man som islamist kan finde på at søge optagelse, og forsøge karriere i henholdsvis Enhedslisten og det Konservative Folkeparti vidner således om, at *tolerance over for andres ideer* i dag har nået hidtil usete højder, hvor alle politiske grænser og skel er nedbrudt, og hvor de politiske pejlemærker internt i partierne derfor i vid udstrækning er blevet udviskede.[vi]

Konsekvensen er, at de nuværende partier skal passe på ikke at miste stemmer til flere af deres nabopartier, eftersom enkeltsager og detaljer spiller en stadig større rolle. *En person, en dårlig sag, en uigennemtænkt formulering kan derfor ødelægge meget, eftersom det overordnede – principperne og ideerne – er blevet underordnet.* (Og det er i øvrigt også en af grundene til, at Ny Alliance med ikke ret meget substans kan gå ind og ifølge meningsmålinger skabe frygt for en ændring af det eksisterende partibillede).

Men interessen for ideer og principper er under ingen omstændigheder forsvundet ude i samfundet. Tilstanden betyder derfor også, at et parti med et stærkt *koncept* netop kunne vinde meget fra de andre forholdsvis hurtigt ved at tilbyde den samme ideologisk konsistente vare uanset personer, slipsefarve og stil. Det kræver dog naturligvis som udgangspunkt, at der kan skabes tilstrækkelig opbakning til selve konceptet og ideen, som man promoverer. Det er et langtidspå projekt. Men pludselig kunne det ensartede så stå over for noget, der var radikalt anderledes, og som dermed i bedste fald (alt efter brillerne der ser) formåede at vælte den gamle dagsorden og sætte en ny.

Personer er overvurderede

I sidste instans handler ovenstående ganske vist også om markedsføring. Det handler dog ikke om at tilbyde personer, men primært ideer og principper, der er abstrakte - men som samtidig har praktiske konsekvenser. Det kunne netop være den styrke, som *Liberalisterne* kunne gøre til deres egen, præcis fordi det efterhånden er gået hen og blevet samtlige af de "nedgravede" partiers svaghed, at man ikke længere kan se en klar ideologisk profil.

Det overfladiske fokus skinner derfor også tydeligt igennem i mantraerne fra medierne og de garvede politiske analytikere, hvor sympatien ligger hos det bestående: *"Liberalisterne har ingen karismatiske personer!" "De er ufolkelige!"* (Eller: *"Partiets stifter er ansat i en bank!"*) I Weekendavisen brugte man således en halv avis side på at lede efter den manglende karismatiske frontfigur, som ellers har været det, der har kendetegnet de sidste mange årtiers protestpartier. Det forunderlige er blot, at lige så snart man fandt den pågældende person, ville det – i overensstemmelse med tidsånden – sandsynligvis tilsvarende komme til at handle om, hvorvidt den pågældende i kraft af sin person nu kunne trække læsset eller ej; og hvorvidt han eller hun så også var karismatisk nok. Man har nu engang lært, at substansen betyder så uendelig lidt.

Imidlertid har hverken islam eller økologismen – eller for den sags skyld socialisme – en bestemt person, der gør forskellen. Ideen om, at personer er det vigtigste, er simpelthen en moderne løgn, uanset hvor meget personfiksering, der præger medierne. Det værste, der kan ske for de *indlejrede* partier er samtidig, at det går op for befolkningen.

Staunings styrke var dermed også konceptet bag manden: At Stauning ville omfordele til fordel for vælgeren – takket være (socialistiske) teorier udviklet af nogle andre. Uden eksistensen af socialisme ville mange politiske demagoger aldrig have kommet til magten.

I vid udstrækning er det derfor også demagogernes fortjeneste, at liberalisme i en politisk henseende (men ikke økonomisk) har haft så ringe vilkår i Danmark: Liberalisme er rent faktisk aldrig konsistent forsøgt markedsført i Skandinavien. Heller ikke af dem, der har benyttet sig af liberalismens principper. I Venstre, hos de Radikale og de Konservative tog man det, man kunne bruge - uden at man syntes, man behøvede at revidere alt det andet, man gerne ville promovere. Det man beholdt handlede vel at mærke bare ikke det fjerneste om økonomisk frihed - men ofte i stedet om det stik modsatte (diverse former for begunstiggelse og protektionisme).

Så ideerne, principperne og det mere rendyrkede er derfor som udgangspunkt Liberalisternes styrke. Det er derfor logisk, at der fra den anden side (en temmelig rød presse og de etablerede partier) fokuseres på det, man ser som svagheden: at man ikke har de dygtige sælgere.

For det fjerde, og beslægtet med det tredje punkt: Præcis når det gælder Liberalisternes politiske placering er det også værd at hæfte sig ved, at netop Venstre (*liberalisterne med lille L*) med Anders Fogh Rasmussen i spidsen - men også i kraft af Pia Kjærsgaards og Bendt Bendtsens midtersøgning - simpelthen har fjernet tilstedeværelsen af et parti på højrefløjen; sådan at der nu i vid udstrækning kun er midten - og det, der findes til venstre – tilbage. Pladsen inde på Christiansborg er derfor ledig. Spørgsmålet er derfor ikke, om Liberalisterne kan bidrage med noget, der ikke findes på de politiske hylder, men derimod udelukkende, om der er opbakning i befolkning til, at pladsen til højre, når det gælder Christiansborgpolitikken, atter bliver besat.

Succes på kort sigt – og langt

Der er ydermere gode kortsigtede grunde til, at Liberalisterne kunne få opbakning til næste valg i kraft af *protestfaktoren* samt V, K og DF-vælgeres interesse i at bruge partiet som *løftestang*, når det især gælder skattetryk og ønsket om lavere skatter.

På længere sigt er der derudover et potentiale, hvis Liberalisterne forstår at gøre liberalisme til noget nærværende og vedkommende, hvilket således handler om at bryde liberalismens image i Danmark, sådan som det er blevet opbygget navnlig siden 1970'erne af mennesker, der ikke ville liberalismen det noget godt.[vii]

Når det gælder det kortsigtede mål, er det selvsagt en fordel at finde en stærk kommunikator, så hurtigt som overhovedet muligt. Men når det gælder den længere bane, kan den person, man vælger i dag, derimod hurtigt blive en hæmsko, når man skal forsøge at vokse i morgen. Indtil videre tyder noget dermed også på, at Liberalisterne selv - en smule uklogt - har ladet sig gribe af ovenstående personfiksering, når man betænker den misforståede promovering af Karsten Madsen[viii]

Men hvad skal Liberalisterne gøre i en mere konkret forstand, hvis de vil vinde pladser i Folketinget til næste valg, og samtidig også gøre en forskel på den lange bane?

Det moralske argument om individets frihed

William Shatner spillede den ledende hovedrolle i de allerførste

”Star Trek”-episoder[ix] tilbage i 1966-69. Flere årtier efter at Shatner var gået på pension fra sin rolle som James T. Kirk på rumskibet ”Enterprise”, svarede han meget præcist og ret beskedent på, hvorfor tv-serien Star Trek blev en så langvarig succes med produktionen af nye film og nye tv-serier selv fire årtier senere. Svaret lød i al sin nøgternhed, at ”man kan gøre alt ud fra et koncept. Et koncept kan bære en serie. Dialogen kan være dårlig, skuespillerne ud af trit. Men hvis seeren får fat i konceptet, bliver man båret på den bølge”. [x] Det er den eneste forklaring på, at 60ernes lav-budget programmer - med masser af genbrug, og hvor de amerikanske seere blev udsat for masser af provokationer og eksperimenter - ikke førte til Star-Trek-seriens død: Ideen om jordens civilisation, der i form af et stjerneskip udforsker og undersøger universet – men i lige så høj grad møder og reflekterer over sig selv (og hvor der er et stærkt fokus på videnskab og fornuft) - har derfor kunnet overleve selv de mest outrerede indslag. Det var med andre ord selve *grundideen*, der gjorde Star Trek til en langvarig og kommerciel succes.

Et andet stærkt ”koncept” er ideen om *det selvstændige og frie menneske, der har retten til at bruge sin egen fornuft, og – i kraft af den private ejendomsret – er givet mulighederne for at gøre det.*

I den kontekst er det derfor interessant, at Liberalisterne tilsyneladende ikke kun lægger sig op af den traditionelle ”praktiske skole” inden for liberalismen, hvor man ignorerer normative og moralske spørgsmål; og hvor man fokuserer på, at liberalisme øger ”samfundskagen”. Det sidste var noget, som den borgerlige tænketank CEPOS især i begyndelsen fokuserede meget på med diverse rapporter, der tørt pegede på samlede ”velfærdsgevinster” ved at sænke skatterne og afregulere. Langt vigtigere i praksis for individers handlinger, også når de sætter deres kryds hvert fjerde år, er dog spørgsmålet om, *hvad der er rigtigt og forkert*. Spørgsmålet her kunne dermed eksempelvis være om høje skatter og dermed udbredt konfiskation af borgernes midler i det hele taget er moralsk?

Meget tyder således på, at en god del af Liberalisterne er det, man kalder for ”rettighedsliberalister”, og altså ikke ”nytteliberalister”. Den private ejendomsret og den økonomiske handlefrihed forsvares derfor ud fra moralske betragtninger ligeså meget som praktiske. I strid med David Hume[xi] (1711-76) er ER og BØR dermed blevet splejset sammen.[xii] Det praktiske anses derfor også for at være det moralske, og det moralske er så den centrale motivation for rettighedsliberalister.

Det har indtil videre derfor været en af liberalismens allerstørste svagheder, at den i modsætning til andre ’ismer kun i meget ringe grad forholdt sig til den moralske side af sagen, for det gør som bekendt såvel kristelige, socialistiske og konservative tilgange til politik. Og tilsvarende vil det derfor være en styrke, at man meget eksplicit fokuserer på spørgsmålet. I det nye partis principprogram kan man da også læse konstateringen:

”At eje sig selv og at være et frit menneske er to sider af samme sag. Hver enkelt har ejendomsret til sin egen person. Deraf følger frihedsrettighederne som åndsfrihed, trosfrihed, ytringsfrihed, næringsfrihed, frihed til at rejse, søge arbejde osv. Også retten til resultatet af ens eget arbejde følger af ejendomsretten til sin egen person. Beskyttelsen af den private ejendomsret er derfor ikke alene en forudsætning for et åbent

samfund baseret på en fri markedsøkonomi, men også udgangspunktet for beskyttelsen af hver enkelt individs frihed og rettigheder som menneske [...] Den enkelte ved bedst, hvad der er i vedkommendes egen interesse. Lykke og velfærd skabes af den enkelte og ikke af staten”.

Med ovenstående er man, hvis man tør forfølge ideen om, at *hvert enkelt individ har retten til sit eget liv*, derfor godt på vej til at bygge et koncept op, der kunne gøre en reel forskel i dansk politik, hvor liberalisme pludselig ikke er noget abstrakt og samfundskage-agtigt, men i stedet handler om forudsætningen for det gode liv – hvilket ikke mindst handler om retten til at forfølge sine egne ideer om dette liv.

Dermed ikke sagt at der ikke er masser af moraliserende retorik at finde hos alle de andre partier. Men typisk bruges moral som et redskab til at tale skatterne op, hvor ovenstående moral (der findes i rettighedsliberalismen) kun kan bruges til at tale skatterne ned. Hvis Liberalisterne således formår at formidle en ny og klar opfattelse af ikke bare, hvad økonomisk frihed er, men også hvorfor frihed er noget, som man BØR forsvare i en moralsk henseende, kan de på længere sigt så også formå at sætte en helt ny dagsorden i dansk politik.

På den ene side skal man i kraft af udfordringen så pege på nogle forbindelser mellem forskellige begreber, som ikke tidligere er set i politik – herunder sammenhængene mellem *fornuft, moral og individuel frihed*. På den anden skal man tilsvarende nedbryde nogle fordomme om, at liberalisme skal forbindes med - eller *afbalanceres* af - nogle andre typer af 'ismer, 'domme og koncepter. Det er netop det sidstnævnte, de traditionelle borgerlige partier har gjort.

”Varen” – det vil sige dette politiske koncept - sælger imidlertid under ingen omstændigheder sig selv, og vil også kræve af en slags tilgang, til hvad der er liberalisme, vinder over en anden.

Flere vil imidlertid mene, at det netop er i retning hen imod *rettighedsliberalismen*, at liberalismens teoretiske bagland i almindelighed har bevæget sig i Danmark, eksempelvis hvis man ser på, hvad der findes i kraft af de frihedsorienterede grupperinger, der er udsprunget navnlig af miljøet omkring foreningen Libertas[xiii] - i form af *Cepos, Punditokraterne, Liberator*, m.fl. (herunder også hvad man kan finde i Venstres og Konservativ Ungdom) – samt også den nye borgerlige netavis 180grader.dk.[xiv] Libertas var som det første skridt en sluttet kreds med et næsten rent teoretisk fokus, hvor de nye grupperinger, der opstod omkring tusindskiftet er blevet mere udadvendte og aktive i medierne (og med 180grader.dk er der så også kommet et decideret liberalistisk medie). Nu er der så etableret et politisk parti, det netop baserer sig på de tænkere, der blev præsenteret via Libertas.

Sjovt er det derfor, at der fra Dagbladet Informations side gøres en del anstrengelser for at pointere at *”den rene liberalisme er stendød”*, og at *”det med at mennesket er et mål i sig selv er noget fis”*[xv], mens ideerne fra Libertas-miljøet, hvor man mildt sagt er uenig i dette, breder sig til en stadigt større kreds.

Frihed handler nu engang om respekt for det enkelte menneske, og om retten til at man kan gå sine egne veje ikke mindst i kraft af den private ejendomsret. Det er derfor dén grundlæggende idé, Liberalisterne bør sprede – mere end diverse programmer og tekniske forslag. Vælger man således at tage afsæt i principprogrammets passage

om, at mennesket ejer sig selv og har retten til sit eget liv, ligger der derfor af samme grund en mulighed for med det samme at skabe interesse hos dem, der i forvejen ønsker at rettighedsspørgsmålene, de principielle, og normative diskussioner kommer længere frem i den politiske debat.

Kampagnen mod Venstre

At promovere den private ejendomsret ud fra et moralsk afsæt er derfor også den værdikamp, Venstre skulle have ført efter valgsejren i 2001. Anbefalingen er derfor, at man netop tager et rettighedsliberalistiske afsæt, og at man derefter som det primære går efter kritikken af Venstre, som netop er det parti, der mere end noget andet har bidraget til at fjerne forskellene mellem partierne på Christiansborg. Venstre må derfor tage en god del af "åren" for, at politik er blevet noget teknokratisk, uinteressant og samtidig som det værste *grænseløst*. Og selv i Venstre ved man lige som alle andre steder, at flanken til det frihedsorienterede højre er den eneste flanke, man indtil videre ikke har bekymret sig om at dække.[xvi]

Frem til det næste valg bør man derfor fokusere på netop de emner, som gør, at utilfredse elementer kunne forventes at bruge Liberalisterne enten som en generel protestmulighed eller som en konkret løftestang, når det gælder spørgsmålet om skattelettelse. Proteststemmerne i den forbindelse kan vel at mærke hentes så langt til venstre som de Radikale - men hvis man er meget dygtig også hos de socialdemokratiske vælgere, der er bevidste om, at Liberalisterne har et slægtsfællesskab med "Rygerpartiet": i ønsket om at reducere graden af politisk indblanding, som der også på venstrefløjen efterhånden må være vælgere, der finder overdrevet. De på venstrefløjen (tilhængere af forskellige former for decentralisering), der ikke tror, at oppositionen kan vælte V&K, kunne derfor søge at modvirke det topstyrede ved at sende *liberalistiske systemkritikere* ind på borgen, og på denne måde smide grus i det konservative/borgerlige velfærds-maskineri.

Fokus bør derfor være på det, der indtil 2001 var Venstres mærkesager: *på kritikken af Systemdanmark, på skattetrykket og på den offentlige sektors stigende indblanding i borgernes liv*. Det nye - i modsætning til Venstre før 2001 - bør så være, at man går bort fra at forsvare sine synspunkter med "uhensigtsmæssighed" ved statslig indblanding, og at man i stedet betoner, at borgerne har *ret* til at leve deres eget liv, uden at blive opdraget på - af selvbestaltede formyndere, der vil udstikke retningslinjer for sundheden, kulturen, om hvorvidt trafikken skal være individualiseret eller kollektiv, eller på hvor meget man må tjene og så videre.

Dette overordnede fokus, der tager afsæt i et klart formuleret koncept, vil så også kunne give partiets medlemmer friheden til at agere selvstændigt, og selv rejse sager, uden at de skal frygte for "venskabelige partikammeratlige samtaler" med ledelsen. Et godt koncept (jf. også Shatners bemærkning om Star Trek) kan sagtens klare sig uden topstyring, netop fordi nogle konsistente tanker sikrer, at det er det samme budskab, der kommer igennem - uanset hvad emnet så i det konkrete drejer sig om.

I kraft af konceptet bør det, man fokuserer på, derfor også være at påpege, at rigdommen, der er skabt i Danmark - såvel som den rigdom der er skabt i Hong Kong, Schweiz, USA, Australien eller New Zealand

- er skabt i kraft af den økonomiske frihed, der er sikret takket være netop den ideologiske liberalisme. Det handler om at påpege, at denne frihed ikke mindst handler om individets ret til at forfølge sine egne drømme og ideer om det gode liv; og dermed også at selvstændige og stærke kulturer, de netop er frie kulturer.

Simon Espersen er cand. scient. pol. fra Aarhus Universitet (1991-1997) og konsulent ved Copenhagen Institute (tidl. MarkedsCentret). Han har tidligere været beskæftiget inden for analysebranchen samt med public relations & public affairs. I perioden i 1998-2002 var han aktivt medlem af det Radikale Venstre. Som studerende beskæftigede han sig blandt andet med internationale relationer herunder det europæiske samarbejde - samt i forbindelse med et ophold i London med latinamerikanske forhold. Det afsluttende speciale handlede om regionale samarbejdsformer såsom EU, NAFTA, ASEAN samt den latinamerikanske toldunion Mercosur.

Om Copenhagen Institute: Copenhagen Institute er en uafhængig og ikke-partipolitisk tænketank, hvis vision det er, at bidrage til, at Danmark udvikler sig til et af de mest innovative og dynamiske vækstsamfund i verden. Tænketanken arbejder derfor for at fremme den personlige frihed, det fri marked og det åbne samfund i Danmark. Copenhagen Institute blev stiftet 1. august 2003 (dengang under navnet MarkedsCentret) som det første af sin art i Danmark. Tænketanken modtager ikke offentlig støtte, men drives udelukkende af donationer fra virksomheder, fonde og privatpersoner. Hjemmeside: www.coin.dk; nylanceret blog på: <http://www.coin.dk/blogs>.

Noter:

[i] http://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Hayek, Bestyrelsesmedlem René Andreasen om [F.A. Hayek](#)

[ii] http://en.wikipedia.org/wiki/Milton_friedman, Partiets stifter Torben Mark Petersen om [Milton Friedman](#).

[iii] Hvis man ønsker et eksempel på en stærk fortaler for globalisering anbefales den svenske forfatter og journalist Johan Norberg som man kan opleve [her](#):

[iv] Den korte måde at sige dette på er at liberalisterne i høj grad mener det, de siger.

[v] Jf. skattetrykket, den voksende mængde lovgivning, og omfanget af den offentlige sektor.

[vi] Aktuelt har de konservative dog vist, at der dog *er* nogle grænser ved klogeligt at ekskludere en islamist.

[vii] Det sidste handler også om at sætte liberalisme ind i en anden kontekst end de, der indtil videre har benyttet sig af liberalismen, har sat den i: For blot at nævne et lille eksempel har de konservative syltet liberalisme ind i nogle helt bestemte værdier, der ikke nødvendigvis har noget som helst med liberalisme at gøre, såsom at liberalisme skulle være specielt forbunden med Kristendom, eller at liberalisme som det primære ikke handler så meget om individet, mere end hvad konservative har af ideer om korporativ "samfundsnytte", hvor økonomisk frihed så bliver noget, der *afbalanceres* op i mod det modsatte. Tilsvarende har de Radikale bidraget til at fremstille liberalisme, som noget der var kulturløst, hvor de kulturelle værdier, så skulle komme i kraft af noget, der tilsvarende var en anti-tese til liberalisme: Det vil sige at staten via funktionærer skulle folkeopdrage, tage vare på og sørge for befolkningen; og hvor markedet så kunne få lov til at levere goderne dér hvor staten *ikke* havde monopoliseret

udbuddet. Som det sidste Christiansborg-parti har man nu også i Venstre valgt at købe ind på ideen om at økonomisk frihed er noget, der skal holdes i stramme tøjler; men heller ikke her har man på noget tidspunkt været særligt konsistent.

[viii] Misforståelsen ligger blandt i, at Karsten Madsen slet ikke ville promoveres eller kendes ved *Liberalisterne*

[ix] http://en.wikipedia.org/wiki/Star_trek

[x] Citatet er fra et dokumentarprogram fra 2004 med titlen "Sci-Fci-Visionaries".

[xi] http://en.wikipedia.org/wiki/David_Hume. Ayn Rand skriver om sammenhængen mellem viden/fakta og værdier (ER og BØR) følgende: "In order to live, man must act; in order to act, he must make choices; in order to make choices, he must define a code of values; in order to define a code of values, he must know what he is and where he is – i.e. he must know his own nature (including his means of knowledge) and the nature of the universe in which he acts – i.e. he needs metaphysics, epistemology, ethics, which means: philosophy. He cannot escape from this need; his only alternative is whether the philosophy guiding him is to be chosen by his mind or by chance". Ayn Rand ("Philosophy and Sense of Life," 1966, [jf link](#)).

[xii] Dette har netop været liberalismens store traditionelle svaghed: At den kunne levere "varen" (økonomisk velstand), men ikke forklare om det var godt eller skidt. Kapitalisme blev dermed regnet for at være praktisk, men ikke nødvendigvis et retfærdigt system. Siden "Er og bør" blev adskilt af David Hume har ingen, der forsvarede den økonomiske frihed derfor været i stand til konsistent at forsvare den også på et normativt endsige filosofisk grundlag. - Liberalister kunne derfor forklare at kapitalisme førte til øget velstand for alle. Men hvis nogen (socialister) sagde at lighed var vigtigere end generelt stigende velstand med en vis ulighed, eller at det gode bestod i *ikke* at påvirke og forandre naturen, så havde liberalisterne ikke noget at svare tilbage - i kraft af den manglende normativitet. Det har de vel at mærke i dag blandt andet takket være forfatter-filosoffen Ayn Rand, som Liberalisterne [henviser til på deres hjemmeside](#).

[xiii] Besøger man <http://www.libertas.dk>, der er en forening, der blev oprettet i 1986 kan man således se, at fokus *ikke* er på at økonomisk frihed skaber velstand, men netop på at det gode er, at man har frihed til at forfølge sine egne mål. Det er dermed mennesket og dets ret til at være fri, og ikke det økonomiske system (og utilitarisme), der står i centrum.

[xiv] Når man i Venstre lovede, at man ville føre værdikamp, så var det således forventningen, at man ville høre noget der blot mindede lidt om et forsvar for individets *ret* til at forfølge sine egne ideer om det gode liv. I stedet har retorikken om *samfundsnytte og sammenhængskraft* været dominerende. Og liberalisme har i vid udstrækning mest af alt været brugt som et lokkemiddel, der sikrede baglandets opbakning til en midtersøgende politik., som mange troede var at forstå som en kortsigtet og taktisk manøvre. Men i dag kan man ikke høre en Venstreminister uden en uopfordret lovprisning af velfærdsstaten. De borgerlige partier har dermed i kraft af denne retorik flyttet Danmark tættere på et korporativt, ensrettet og ikke mindst *statsdomineret samfund* end det var før 2001, hvor der i kraft af Venstre var nogle, der ville reducere statens indblanding. Det korte svar på *hvorfor* i denne henseende kunne simpelthen være, at selv om Anders Fogh Rasmussen skulle have ønsket sig dette (jf. hans egne bidrag i Libertas og med "Fra socialstat til minimalstat", så formåede han ikke at

ændre et parti, med så indgroede politiske traditioner for at søge magten på frihedens bekostning, som de der - trods det gode der kan siges om partiet - kendetegner Venstre).

[xv] Henholdsvis Rune Lykkeberg citeret efter hukommelsen og [Georg Metz](#):

[xvi] Her kunne forhalingen hvad angår godkendelse af partinavnet derfor også ses som et udslag af en slags desperation fra Venstres side.

Naser Khader: 116 dage

Fra stiftelsen af Ny Alliance den 7. maj 2007 til fremlæggelsen af partiets program den 30. august gik der 116 dage. Godt 3 måneder med sorg, lettelse, eufori og spændt forventning, da partiets 3 stiftere lod mavefornemmelsen råde og hjertet regere.

Af Naser Khader

Det var da karavanen satte i gang nede fra Nybrogade, at det for alvor gik op for mig. „Det er nu, vi bliver et rigtigt parti.“

De andre milepæle – stiftelsen af partiet, afleveringen af underskrifterne og godkendelsen af samme – havde også været vigtige. Meget vigtige. Spænding, nervøsitet og eufori havde rumlet rundt inde i hovederne på Anders, Gitte og mig i skiftende tempi ved de begivenheder.

Men det var først nu – 15 minutter før præsentationen af vores partiprogram, d.30. august, at jeg kunne mærke helt ned i maven, at NU er vi et rigtigt parti.

Karavanen satte sig i bevægelse med os tre stiftere forrest. Medarbejdere, frivillige, kommende kandidater og koner snoede sig i en lang hale efter os.

Ned forbi fiskerkonen, et enkelt nik op til Biskop Absalon, over fodgængerfeltet ved Christiansborg Slotskirke og hen forbi Frederik den 7. højt til hest. Grundlovens fader og ham der med sin underskrift banede vejen for, at vi kunne gøre det, vi gjorde den 7. maj 2007: at sende et nyt parti i kredsløb på Folkestyrets himmelhvelving.

Jeg skulle tisse. Det skulle vi alle tre.

Vi var nået til det yderste af Slotspladsen, lige før man drejer ind i „slotsgården“, hvor *Folketingets* Store Trappe befinder sig.

Karavanen bremsede op bag os, da vi stoppede for at finde ud af, hvordan vi lige skulle få ordnet den sag. Ingen af havde lyst til at træde ind i *Folketingets* haller og storme ud på toiletterne. Vi var mere end klar over, at pressen nok ikke sad pænt på deres pladser i Fællessalen og ventede på, at mødet skulle begynde. Som ved pressemødet den 7. maj ville kamerafolk og fotografer formentlig agere modtagelseskomité allerede ved portvagten, og ingen af os havde lyst til at træde af på naturens vegne foran de snurrende kameraer.

Jovist, vi ville gerne være cool og undgå billedtekster som „nervøse partistiftere kunne ikke holde på vandet“!

Så vi konfererede kort og efterlod resten af karavanen på slotspladsen, mens vi tre hastede ind i Finansministeriet og fandt et par ledige toiletter. Jeg takkede i det stille for, at begivenheden trods alt ikke var stor nok til at sende TV2 News' helikopter i luften. Rulleteksten „Ind og tisse hos Thor“ under nyhedsindslaget om pressemødet ville gudskelov ikke ramme skærmene rundt om i de små hjem.

Således lettet genfandt vi karavanen og gik de sidste skridt hen til Store Trappe. Hver gang jeg går op ad den trappe, bliver jeg glad og stolt. I dag var ingen undtagelse.

Men en anden følelse blandede sig også. Lettelse. Nu skulle jeg ikke længere høre mig selv sige: „Det vender vi tilbage til med et udspil om den 30. august!“. Nu *var* det 30. august. Yes!

Ganske rigtig ventede kameraerne allerede inden for dørene og fulgte os helt ind i Fællessalen, hvor bordene var stillet op ganske som ved pressemødet den 7. maj.

Vi var vendt tilbage til der, hvor vi begyndte.

Nu med partiprogram, godkendte underskrifter, to folketingsmedlemmer større – Leif Mikkelsen og Inge Lene Ebdrup – med nyt logo og ikke mindst tre en halv måneds erfaringer rigere.

Jeg satte mig ved bordet sammen med de andre, hældte vand i glasset og kiggede flygtigt ned på mine talekort. Jeg var klar.

Et tilbageblik

Tre en halv måned tidligere havde jeg også været klar. Her var maven også på spil. Den mavefølelse, som man lige efter stiftelsen grinede lidt af i medierne, fordi jeg havde sagt, den fortalte mig, at der var brug for et opgør med blokpolitikken, en ny alliance mellem politikerne og vælgerne – simpelthen et nyt parti. Der blev – med rette – grinet lidt over det med maven.

Det var ikke det bedste ordvalg, det indrømmer jeg, men det var det, der bedst beskrev, hvordan jeg havde det.

Men dengang til pressemødet den 7. maj var der også en anden følelse i maven, der fyldte en del: en knude af sorg. Det er aldrig sådan lige at forlade sit parti.

Det føltes som en skilsmisse, og det som gik forud var vel nærmest også lidt som det, der går forud for, at man opløser sit ægteskab: Man prøver at få det til at virke, så bliver man frustreret og vil ud, så prøver man lidt igen.

Derfor var det også med blandede følelser, at jeg gik ind til pressemødet i Fællessalen dengang den 7. maj. Sorg, lettelse og spændt forventning på en og samme gang. Sorg over at skulle forlade det parti, hvor jeg havde trådt mine politiske barnesko og nærmest var blevet voksen sammen med, siden jeg 20 år tidligere meldte mig ind i *Det Radikale Venstre*. Lettelse over at have taget beslutningen efter lang tids hovedbrud og hjertekramper, men ikke mindst spændt forventning over at skulle søsætte noget helt nyt og se, om det kunne sejle.

I det hele taget var – og er – det vigtigere for os at finde løsninger frem for at grave politiske grøfter, der ikke fører til noget som helst konstruktivt.

På grund af både Anders', Gittes og min loyalitet over for vores gamle partier, havde vi fravalgt at udarbejde et detaljeret program. Det havde bare ikke været ordentligt og redeligt, hvis vi havde siddet med til gruppemøder i vores respektive partier og samtidig var gået så meget ned i detaljen med det nye parti. Det var hovedårsagen til, at vi den 7. maj erklærede, at vi først ville melde vores partiprogram ud senere.

Men der var også en anden grund, der egentlig kun eksisterede som en idé på det tidspunkt, og som vi endnu ikke havde fuldstændigt klarlagt: nemlig at vi ville lave politik på en ny måde.

Vi ønskede at lave en anden slags organisering af partiet, vi ønskede at inddrage vores medlemmer i langt højere grad, end man traditionelt havde, og vi ønskede en mere direkte dialog mellem os og vælgerne om, hvilke løsninger der kunne være på de udfordringer, vi står overfor i Danmark i de kommende år. I det hele taget var – og er – det vigtigere for os at finde løsninger frem for at grave politiske grøfter, der ikke fører til noget som helst konstruktivt. Det har vi set med blokpolitikken, og

det ville vi bare ikke være med til længere. Vi ville med andre ord være et midterparti, der ikke hang fast i ideologiske hængedynd, men havde en moderne tilgang til at lave politik.

Lanceringen af Ny Alliance

Pressemødet den 7. maj blev en mærkelig oplevelse. Vi havde været sammen alle tre hele morgenen for at forberede os og berolige hinanden. Nervøsiteten var til at føle på! Lidt for sjov har vi sagt, at vi nærmest „lavede en Hamas“ på hinanden i timerne op til pressemødet – ligesom når Hamas sørger for, at selvmordsbombere aldrig er alene i døgnnet inden, så de ikke fortryder.

Da vi kørte ind i Gittes bil, havde vi kun en anelse om, hvad der ventede os. BT havde kørt historien om morgenen, alle andre medier var sprunget på, tv-stationer interviewede kommentatorer i en lind strøm, vores telefoner bimlede i ét væk, der holdt journalister hjemme på vejen (men jeg var der ikke), og stort set alle prøvede at få bekræftet historien.

Så vi vidste godt, at det her ikke bare var enhver anden dag i dansk politik, men jeg tror ikke, nogen af os havde forestillet sig, at ingen dage i dansk politik efter den 7. maj ville blive helt, som de plejede.

Inden vi tog af sted, sendte vi vores udmeldelser til vores partier. Det var hårdt. Men også det endegyldige *point of no return*. Nu gjaldt det om at kigge fremad, og vi var alle 3 meget bevidste om, at de taler, vi skulle holde på pressemødet, skulle afspejle vores drømme og ønsker – ikke sparke bagud.

Da vi kom ind på Christiansborg var det alligevel overvældende. Jeg tror, de føromtalte maver tog sig nogle ordentlige elevatoriture. Alle Christiansborgsjournalister var der sammen med en voldsom mængde af kameraer. Der var også nogle Christiansborgsansatte, både fra administrationen og partierne. Også fra den Radikale gang. Det var alligevel lidt mærkeligt. Men vi kom da igennem mængderne af kameraer og hen på plads.

Jeg kiggede ned på min tale og gik i gang. Forklarede, at vi syntes, det nu var på tide med en ny alliance i dansk politik. Vi forklarede, at nok var nok, at vi ønskede at bryde med Dansk Folkepartis vetoret, der efter vores opfattelse havde blokeret for midtsøgende, resultatorienterede løsninger på væsentlige områder i snart 6 år. Det var også her, at vi fortalte, at det politiske program først ville komme til august. Hvad jeg senere skulle komme til at gentage mange, mange gange senere.

Spørgsmålene fra journalisterne var mange, men vi tog ikke dem allesammen og sluttede pressemødet hurtigt. Grunden var ikke, at vi var bange for at svare – men mere, at vi syntes, at mange af vores pointer – vores håb og drømme for fremtiden – godt kunne tåle at stå alene lidt. Vi ville gerne give vælgerne tid til selv at reflektere lidt over dem frem for at vikle os ind i dialoger med Christiansborgjournalisterne lige nu og her. Det var ikke for at være nedladende over for journalisterne. Tværtimod. Det var mere, fordi vi vidste, at vi ville komme til at forklare mangt og meget de næste dage, uger og måneder. Så vi ville lige lade den stå et øjeblik, om man så må sige.

Da vi gik ud af døren igen, var det helt surrealistisk. Vi var gået ind ad døren som „overløbere“ og gik ud af den som partistiftere.

Efter pressemødet tog vi hjem til Gitte og forberedte os igen til interviews i tv om aftenen. Telefonerne bimlede fortsat, og der var en

stemning så hektisk, at jeg nærmest havde svært ved at få vejret. Vi skråkiggede på tv-stationerne og analyserne: nogle vendte tommelfingrene opad, andre nedad. Som sædvanligt var „Cæsarpanelet“ af kommentatorer delte. Men alle var enige om, at det var nyt og kunne betyde en forandring i dansk politik. Og det vigtigste var egentlig alle de sms-beskeder, der rullede ind. „Godt gået“, „Tillykke“ osv. Det var dét, der egentlig talte. Ikke hvad den ene eller anden analyserede sig frem til, men hvad mennesker fra både nær og fjern mente. Vi hørte selvfølgelig desuden alle kommentarerne fra vores kolleger på Christiansborg.

Der var ingen ende på velkomsthilsnerne, men selvfølgelig også en vis skepsis: „hvad vil de, hvor vil de hen“. Vi havde forventet den der „de har jo ikke noget på“-retorik, der hurtigt opstod i dagene og ugerne efter. Men det betød faktisk ikke så meget for os. Vi var meget mere optaget af, om selve idéen holdt vand, og om grundudgangspunktet – det midtersøgende, bruddet med blokpolitikken og ønsket om at lave politik på en ny måde – gik hjem hos vælgerne. Det gjorde det umiddelbart, og de første meningsmålinger var helt forrygende og urealistisk høje, men det fortalte os, at vi i det mindste havde set rigtigt. Den tørre plet, vi alle tre havde indeni, følelsen af at være politisk hjemløse, den delte vi med mange.

Underskriftsindsamling

Vores første store opgave var at få samlet de godt 19.000 underskrifter. Det virkede uoverkommeligt i starten. Vi havde ikke engang nogen base, men startede ud hjemme i mit køkken, rykkede til en af mine venners mødelokaler, indtil vi fik lånt nogle kontorer i Kompagnistræde et par dage efter stiftelsen. Det var ret kaotisk. Vi havde ingenting. Et par borde og stole. Det var det. Men vi havde frivillige! Det var helt vildt overraskende så mange, der tilbød deres hjælp. Med alt – fra at få banket søm i væggen, til at åbne de mange breve med underskrifter, som væltede ind i store sække allerede dagen efter. Anders' nabos søn og hans gymnasiekammerat havde knoklet med at få en hjemmeside op og stå, og de to havde sørget for, at hjemmesiden gik i luften i samme sekund, vi indledte pressemødet den 7. maj. Det var på hjemmesiden, at man kunne melde sig ind i partiet, og det var også på hjemmesiden, man kunne udskrive opstillingsblanketten. Det betød, at den første dag meldte mange tusind sig ind i partiet, og allerede et par dage efter måtte posten slæbe indtil flere sække med underskrifter af sted til os. Og underskrifterne fortsatte med at komme. Det var helt utroligt. Mange af de frivillige arbejdede ene og alene med at åbne kuverter, sortere efter kommuner, sende tilbage til bopælskommunen til bekræftelse, og siden åbne og sortere de hjemvendte bekræftelser, så de kunne blive klar til at blive bragt til Indenrigsministeriet. Det var et kæmpe arbejde, og jeg er de frivillige dybt taknemmelig for, at de havde lyst til at gøre sådan en kæmpe indsats. Jeg kan oven i købet godt huske, da den første bekræftelse kom på, at en underskrift var godkendt: Dét var stort. Så var der bare lidt over 19.000 igen! Vi besluttede os for, at vi også skulle på en underskriftsturné rundt om i landet. Vi startede i Anders' hjemby Horsens den følgende lørdag.

Gang i gågaden

Den dag var også noget helt specielt. Vi tre gik ned ad gågaden i Horsens og fik talt med så mange mennesker, fik så mange skulderklap og håndtryk, at følelsen af, at vi havde sat gang i noget, skabt en bølge af

en eller anden art, blev yderligere forstærket. Vi samlede flere tusinde underskrifter på kun et par timer.

Horsens var vigtig på mange måder. Det var også der, det gik op for os alle tre, at vi hører hjemme „på gågaden“. At vi simpelthen har det bedst med at føre, høre og diskutere politik i øjenhøjde. I mine mange år som debattør og foredragsholder er jeg kommet rundt i hver en krog af Danmark, og har altid elsket det. Og senere som politiker, har jeg altid følt mig allermest tilpas, når jeg kunne stå og tale direkte med folk.

Derfor var jeg også glad for vores lille danmarksturné. Jeg hyggede mig rent faktisk, og det var dejligt at høre, hvad forskellige mennesker rundt om i landet mente om de store udfordringer. Og helt banalt er mennesker forskellige, men deres syn på, hvilke problemer, der trænger til at blive løst, er forbavsende ens.

Sjovt nok blev skat det største tema i starten med vores bud på, at vi skulle have en skattereform, hvor bl.a. skatten skulle sænkes til godt 40% på arbejde, og topskatten skulle væk. Det havde vi nok ikke helt selv forventet, selvom vi udmærket var klar over, at det var kontroversielt – og direkte uspiseligt for nogle partier – men ikke desto mindre troede vi fuldt og fast på, at det godt kan lade sig gøre at indrette os skattemæssigt anderledes og samtidig sikre velfærden.

Så samtidig med, at vi talte skat i medierne, fortsatte vi vores underskriftsindsamling, der gik overraskende let og godt. Danskernes demokratiske grundindstilling fornægtede sig ikke: man skrev gerne under på, at vi kunne stille op.

En tur i medietørretumbleren

Vi talte selvfølgelig meget om, hvordan vi skulle håndtere det enorme mediepres, der lige pludselig maste sig på. Jeg havde nok efterhånden vænnet mig til, at mange af de ting, jeg sagde eller gjorde – indimellem helt uforvarende! – blev til overskrifter eller ligefrem forsider. Men det var stadig en ny situation også for mig. Jeg vidste udmærket godt, at jeg stort set altid havde fået en pæn omend indimellem noget overeksponeret behandling af medierne. Jeg husker, at jeg under og efter Muhammedkonflikten blev overrasket over, hvad der indimellem var interessant at putte på en forsider om mig. Men nu måtte jeg vænne mig til, at lodderne blev vejet i en lidt anden type vægtskål. Nu var jeg partileder, og det er en helt anden sag. Det fik jeg at mærke, da en tv-station næsten gik i selvsving over, hvorvidt jeg havde eller ikke havde set Elsebeth Gerners „tørklædestunt“, mens jeg var i USA. Der blev talt om, at jeg havde lavet en „Stoltenberg“ og løjet om grundlaget for *Ny Alliance*. Det synes jeg selv var lige at stramme den, men jeg erkendte, at jeg nu skulle være mere opmærksom, når jeg udtalte mig, fordi tingene blev vendt og drejet på helt andre måder end tidligere.

Opmærksom, ja, men helt overforsigtig bliver jeg aldrig – jeg har aldrig brudt mig om selvcensur, hverken under Muhammedkonflikten eller senere. Jeg er, som jeg er, og jeg vil hellere slå en skæv en gang imellem end at ende med at blive så „politikersigtig“, at alt, hvad jeg siger, bliver lige gyldigt.

Men henover sommeren skulle der komme mange flere historier, som jeg opfattede sådan, at dagens gode historie nu og her ville være, hvis man kunne bevise, at „den troværdige“ Naser Khader var utroværdig.

Der var Eyvind Vesselboe, der ikke gik fra *Venstre*, og der var historier, som ikke blev til noget, fordi de var for langt ude – f.eks.

avisen, der mente (inspireret af et indlæg på deres blog), at jeg aldrig havde taget et sommerkursus i Egypten for 10 år siden. Det har jeg faktisk, men jeg måtte bruge mere tid end godt var på at bevise det, end avisen brugte på at bevise, at det ikke var sandt. Det var, for at sige det mildt, ret irriterende.

Men ellers lever man med og af medierne i den symbiose, der altid vil være mellem pressen og politikerne, og jeg har alt i alt følt, at vi i *Ny Alliance* har fået en god behandling af pressen.

Der skal gås hårdt til et nyt parti, men selvfølgelig er der jo også en grænse for, hvad man synes er rart at være med til på det helt personlige plan.

Hedeture

Men det blev en varm sommer, selvom regnen helt fysisk stod ned i tove.

Efter at underskriftsindsamlingen var afsluttet, og vi kunne bære alle vores kasser over i Indenrigsministeriet, startede endnu en spurt. Vi havde hele tiden knoklet for at få partiorganisationen op og stå i de nye kontorer i Nybrogade, og nu skulle den bredes ud til resten af landet, der skulle etableres vælgerforeninger, findes kredsbestyrelser osv. Vi gik i gang med at gå i dialog med vores medlemmer om de politiske udspil, hvilket påkaldte sig mine folketingskollegers hovedrysten. Jeg for min del rystede på hovedet af, at man kunne anse inddragelse af medlemmerne som et problem.

Vi synes nemlig, at det var ret demokratisk. Vi lagde en række politiske udspil ud på vores hjemmeside, så vores medlemmer kunne kommentere på dem og komme med andre eller supplerende forslag og ideer. Det var en fremragende proces, som Gitte, Anders og jeg er meget stolte af.

Samtidig skulle partiet etableres som en spiller på den politiske scene – vores synspunkter skulle kunne høres i de politiske spørgsmål, der opstod i medierne, og vi skulle vise, at vi både kunne og ville noget. Det var en stor gevinst, at folketingsmedlem Leif Mikkelsen var sprunget fra *Venstre*, og at folketingsmedlem Inge Lene Ebdrup senere gjorde det samme. Det betød, at vi blev en hel lille folketingsgruppe på Christiansborg, som kunne forhandle os frem til nogle relevante udvalgsposter. Rent teknisk gik vi i såkaldt valgforbund med VKO, som afgav nogle af deres pladser i udvalgene til os, men dét samarbejde var rent teknik. Og jeg måtte da også forklare mere end én gang, at det blot var dem, der havde reageret først på vores henvendelse om, at vi gerne ville ind og sidde i udvalgene. Vi fik faktisk overraskende mange gode poster – personligt var jeg glad for at kunne fortsætte arbejdet i Udenrigspolitisk Nævn.

Men det var vigtigt hele tiden at huske os selv og vælgerne på, at vi altså ikke var valgt ind endnu. Der var et langt sejt træk forude og ikke mindst en valgkamp, som ingen vidste, hvornår ville komme, selvom valgtrommerne lød med jævne mellemrum.

Min største personlige udfordring i sommer var, at jeg havde sagt ja til at deltage i Venstres sommertræf, hvor alle de øvrige partiledere deltog. Sommertræffet var den 12. august, og jeg skulle derfor endnu engang gentage det fortærskede: „vi kommer med et udspil den 30.august“. Jeg løftede dog sløret for noget af partiets kommende program, idet jeg præsenterede et par af vores ideer.

I øvrigt havde vi meldt ud på forskellige politikområder lige siden stiftelsen; faktisk havde vi stået skarpt på en række områder og sat nye dagsordener. Før *Ny Alliance* turde ingen diskutere skat, men nu kom der et opbrud på den front, da regeringen gav en skattelettelse. Desværre uden at røre synderligt ved topskatten. Vi havde stået virkeligt markant på asylpolitikken, hvilket også satte de andre partier i bevægelse; selv *Venstre* flyttede sig! Vi meldte ud på U-landsbistand og EU-afstemning, og var i det hele taget meget på banen lige fra begyndelsen.

Men de mange udmeldinger forhindrede selvfølgelig ikke det sædvanlige „hvad vil de egentlig“ på Christiansborg.

Sjovt nok kom „efterbehandlingen“ af mig slet ikke til at handle om de ting, jeg rent faktisk præsenterede. Det kom derimod til at handle langt mere om min form.

Det var ikke, fordi jeg ikke var forberedt. Tværtimod var jeg nok OVERforberedt. Jeg havde brugt de foregående 14 dage på at lukke mig inde og læse, lytte til radio og tv-debatter, skrive tale osv. Jeg ville gerne være velforberedt og seriøs. Jeg synes, det var vigtige emner, der skulle diskuteres.

Men jeg forberedte mig så meget på indholdet, at jeg simpelthen ikke brugte tid på, hvordan „kaffen skulle serveres“, om man så må sige. Og det kunne ses. De andre partiledere havde været på sommerferie, var friske og sommerbrune. Og sjove! Jeg havde brugt hele sommeren på *Ny Alliance* indendørs (men det regnede nu også det meste af tiden udenfor). Dertil kom, at der var så hamrende varmt i lokalet til sommertræffet, og jeg begik den fatale fejl at tage jakke på. Da jeg lynhurtigt havde svedt så meget, kunne jeg ikke lide at tage den af, og det gjorde det hele meget værre. Medierne viste gang på gang den storsvedende Khader, og kommentatorerne vendte tommelfingrene ihærdigt nedad.

Og ja, jeg klarede det sku skidt. Det ved jeg.

Da jeg dagen efter gik rundt oppe i sommerhuset sammen med min familie, gik det op for mig, at der var én eneste grund til min dårlige præstation: mig selv.

Der var andre ting under valgkampen, der ikke gik som det skulle for *Ny Alliance* – det erkender jeg blankt.

Jeg glemte nemlig at være mig selv og i min iver efter at fremstå på en bestemt måde, glemte jeg fuldstændig, at jeg i årevis har deltaget i debatter, har diskuteret og atter diskuteret med andre på min helt egen måde. Den havde jeg ikke taget med til sommertræffet, men nu var det på tide at tage Naser frem igen. Jeg erkendte også, at jeg stadig havde meget at lære som partileder, og at der kun var en måde at lære det på – øvelse.

Ryst posen

Ingen tvivl om, at det også ville hjælpe svært på situationen at få et partiprogram. Og det fik vi. Henover de 116 dage fik vi samlet alle trådene, fik diskuteret med medlemmerne og besluttet os for, hvilke udspil vi ville komme med den 30. august.

Derfor var det også en enorm lettelse, der fløj igennem mig, da jeg bød velkommen til vores andet store pressemøde den 30. august.

Siden skulle det vise sig, at et valg kun lå et par måneder fremme, udkrevet til afholdelse den 13. november. Valgkampen er i skrivende stund på sit højeste, og *Ny Alliance* klarer sig godt, synes jeg. Vi har vist, at vi gjorde det, som dansk politik trængte til. Vi skabte et opbrud, og nu bliver det spændende at se, hvad det fører med sig.

Der er ingen tvivl om, at vi længe har trængt til at få rystet posen i dansk politik. Og det bliver den.

Efterskrift

Vi kom ind!

Det er det første og største, der kan siges om valgkampen. Vi har kun været et parti i et halvt år, og alligevel lykkedes det. Det er jeg enormt stolt af, selvom vi ikke fik de afgørende mandater, vi havde håbet på. Til gengæld viste valgkampen, at der hos de fleste partier er en vilje til at lave politik omkring midten og Ny Alliance fik sat afgørende debatter i gang om Danmarks fremtid.

Men jeg må også sige, at valgkampen nåede et uhørt lavt niveau på andre områder. Her tænker jeg selvfølgelig på de historier, der ramte forsiderne under valgkampen om mig personligt. Det var en barsk omgang for både min familie og jeg, at vi midt i valgkampen skulle forholde sig til usandheder, der uden videre gik fra at være sladderhistorier til nyhedshistorier i næsten samtlige medier.

I de sidste to uger af valgkampen blev jeg, min kone, min mor, mine svigerforældre, mine søskende, mine studiekammerater, vores netværk og hvem som helst vi gennem tiden har entret med, ringet op af forskellige medier og foreholdt diverse påstande, som var det fakta, vi skulle modbevise. Vi har rendt fra kælder til kvist og fundet fakturaer og eksamensbeviser, beroliget meget urolige og efterhånden stressede familiemedlemmer, som ikke er vant til at blive ringet op af journalister og „afhørt“ osv. At vi samtidig lige skulle få mailet det berømte plankeværk over et par gange, og forklare ungerne, hvorfor i alverden der stod „perker“ hen over det, ja det lagde jo til „mentaltrætheden“.

Det ikke som bortforklaring, men blot forklaring på en af valgkampens knap så kønne sider.

Der var andre ting under valgkampen, der ikke gik som det skulle for Ny Alliance – det erkender jeg blankt, og påtager mig også som partileder det fulde ansvar for det. Det er blevet – mere end grundigt – beskrevet i medierne efter valget. Men jeg kan sige, at jeg har lært meget i de seneste uger; det har alle i partiet. Et er et søkort at læse, et andet et skib at føre. Eller det skulle måske hellere hedde: ét er et partiprogram at skrive, noget andet en politik at føre.

Men jeg er faktisk glad for, at vi ikke blev båret ind på skjolde. Nu skal vi arbejde og bevise vores værd, og jeg synes, at vi allerede er godt på vej med en lille, men stærk folketingsgruppe, og et Folketing, der viser tydelige tegn på at ville det ,vi hele tiden har villet – at lave gode, brede aftaler til gavn for Danmark.

Naser Khader (f. 1963) er cand.polit. og var fra 1984 - 2007 medlem af Radikale Venstre og medlem af Københavns Borgerrepræsentation for samme parti 1997 - 2000. Siden 2001 medlem af Folketinget. Han har desuden fungeret som indvandrerkonsulent og oversætter og har skrevet en række bøger. I Maj 2007 stiftede han sammen med Gitte Seeberg og Anders Samuelsen partiet Ny Alliance, som han er formand for.

Paula Larrain: Politik som underholdning

Medierne har som helhed et stort ansvar for at sikre lige og retfærdig adgang til demokratiet – det er faktisk deres fornemste opgave. Samme ansvar påhviler politikerne. Men de har i stedet for at bekæmpe den dårlige, useriøse, overkommercialiserede journalistik efterhånden overgivet sig helt til den.

Af Paula Larrain

Da håndklædet var kastet i ringen, og jeg havde indset, at jeg ikke skulle i Folketinget i denne omgang, fik jeg et meget klart spørgsmål fra Poul Erik Skammelsen på *TV2 News*: „Hvad er det vigtigste, du har lært i denne valgkamp?“ Jeg svarede lige så prompte: „At det ikke er vores politikere, der er overfladiske, men vores medier.“

En af hovedårsagerne til, at jeg forlod mit journalistiske virke i foråret var netop min frustration over dagligt at blive konfronteret med elendig journalistik baseret på salgsparemetre frem for en reel interesse i at gengive virkeligheden, som den er. Denne formodning grænsende til vished blev forstærket og cementeret under min første valgkamp på den modsatte side af mikrofonen.

Jeg har dækket adskillige valg fra den journalistiske side, og det har altid været forbundet med stor spænding, men at være en af aktørerne i stedet for blot en af betragterne, har lært mig, at vi er nødt til at bede medierne om at stramme op, hvis demokratiet skal blive ved med at virke effektivt. Ytringsfriheden gælder i vid udstrækning herhjemme, og den er for nye generationer så givet som sand i Sahara. Således er der næppe nogen, der anfægter kvantiteten af informationer under en valgkamp som den netop overståede.

Kvaliteten er til gengæld vigende – også blandt de gamle etablerede medier – fordi bladgeneralerne de senere år har været så presset økonomisk, at de langsomt men sikkert har forrykket nyhedskriterierne i retning af underholdning for at fastholde læserne eller seerne. For 10 år siden var grænsen mellem seriøs, nøgternt, tilstræbt objektiv journalistik og decideret underholdning eller meningsstof skarp. I dag er grænserne flydende. Således ser vi dagligt kommentarer og såkaldte analyser på den plads, hvor der førhen var almindelig oplysende, faktuel reportage.

Politik som underholdning

Under en tilfældig samtale med en yngre journalist på *Berlingske Tidende* spurgte jeg ham, hvorfor han i en nedladende tone i forbindelse med mit kandidatur havde skrevet, at jeg var ude på at valse direkte fra *Vild med dans* og så ind på Christiansborg. Hans artikel mere end signalerede, at jeg var letbenet og blot ville bruge min berømmelse til at blive valgt – en uhyrlig og fejlagtig påstand, der dog blev ophøjet til sandhed af netop kommentarer som denne. Hans svar var uden omsvøb: „Det skal jo også være underholdende at læse avis.“

Ja, nøjagtigt. Det er, hvad journalister i dag får besked på fra deres redaktører. Det er, hvad jeg oplevede både på *DR* og under derouten for *Berlingske*, som startede, da jeg endnu var ansat som ledende redaktionssekretær i huset. Vi gik fra at være det mest seriøse dagblad til det mest desperate – og nu er det altså blevet en stående ordre, at

selv noget så vigtigt som nøgterne valgartikler skal være underholdende for at fastholde læseren.

Sandheden er, at jeg i mange år har overvejet at blive politiker. Jeg har ikke noget imod velskrevne reportager eller kommentarer skrevet af notabiliteter inden for branchen, der har mere end 10 - 20 års erfaring i faget og et i forvejen højt dannelsesniveau. De er sjældne i dansk presse, dog er der et par stykker tilbage. Disse kommentarer vinder ofte ved nærværet af lidt spids humor. Men når underholdningen bliver gjort til ortodoksi i selve journalistikken og tilladelig for journalister af enhver kvalitet, så åbnes der en ladeport for underlødige signaler og beskrivelser, der er endnu mere subjektive end den simple subjektivitet, der ligger under den nødvendige vinkling. Og det er skadelig for det sandfærdige billede af virkeligheden.

Sandheden er, at jeg i mange år har overvejet at blive politiker. Jeg har i næsten 20 år som journalist brændt for det politiske stof, navnlig udenrigspolitikken, men også dansk politik, som jeg har fulgt på nærmeste hold i mit seneste job som nyhedsvært på *TV-Avisen*. Min glød for stoffet var så stor, at min daværende chef Lisbeth Knudsen (nuværende chefredaktør på *Berlingske Tidende*) bad mig om også at finde gløden frem, når der var andre indslag, som ikke var politiske. „Du brænder totalt igennem, når du beskæftiger dig med politik,“ lød beskeden fra cheferne. Og det var naturligvis ikke tilfældigt.

Politik som værdifællesskab

Det var et tilfælde, at jeg i første omgang satsede på journalistikken i stedet for at satse direkte på en politisk karriere. Journalistikken tilfredsstillede til en vis grad min politiske interesse, som jeg har haft siden jeg var barn. Men da jeg er chilener og datter af chilenske flygtninge, så har jeg ikke haft en særlig tilknytning til noget dansk parti, og jeg har i stedet udviklet mine egne holdninger og i en relativ sen alder defineret mig selv ud fra et politisk tilhørsforhold. Det har været en del af min integrationsproces, og nu har jeg fundet et sikkert politisk hjem i *Det Konservative Folkeparti*. Jeg er nemlig kulturkonservativ, hvilket vil sige, at jeg går ind for genetablering og beskyttelse af traditioner og blivende kulturelle værdier. Det grundlag har jeg til fælles med andre borgerlige konservative. Ydermere har jeg et hjerte, der banker for at hjælpe de svageste i samfundet og i verden. Det er også et kerneområde for Konservative. Derudover går jeg ind for en fornuftig økonomisk styring, der i disse år med fuld beskæftigelse kræver en skattesækning på arbejde. Ergo, jeg er klart på linje med mit parti, men er selv nået frem til disse erkendelser baseret på egne erfaringer og tankerækker. Nogle mener, at det er mere kvalificerende, at man har været medlem af partiet siden man var 15, men jeg mener, det er ligeså vigtigt, at man rent faktisk forstår det værdigrundlag, som et parti står på og ikke blot har fået meningerne ind med modermælken. Det vigtigste er, at man deler værdigrundlaget, uanset hvor længe man har været om at nå dertil.

At jeg først blev opstillet midt i valgkampen hang sammen med, at jeg var på vej hjem fra Afrika, da valget blev udskrevet, og at det kom bag på mig – og vel i øvrigt de fleste andre. Derpå kom det desværre til at se ud som om, det var en pludselig indskydelse, hvilket det bestemt ikke var.

Alt dette er ikke kommet for dagens lys, fordi journalist efter

journalist ikke har været interesseret i at høre sandheden, men blot interesseret i at finde støtte til egne fordomme om min person og mine motiver.

Og dér er vi tilbage ved den unge Berlingske-journalist, hvis baggrundsviden om mig i forvejen var minimal og sikkert begrænset sig til min deltagelse i *Vild med Dans*. Han besværede sig end ikke med at give mig et telefonopkald for at få svar på basale spørgsmål, og han brugte heller ikke tid til at researche fakta.

Altså blev det til, at en ung journalist havde en fordom om en ny folketingskandidat, men fordi denne fordom ikke blev undersøgt og afvist, blev den ukritisk viderebragt, fordi den havde en klar underholdningsværdi.

Morgensang og opsang

Jeg oplevede for eksempel, hvordan mit konkrete forslag om morgensang i folkeskolen blev hånet og misbrugt, fordi hele argumentationen bag ikke fik plads. Og da jeg forsøgte at komme til orde i *Berlingske Tidende* – min tidligere arbejdsplads gennem 7 år – for at tage til genmæle over for disse hånlige og nedladende kommentarer, så blev jeg blankt afvist af debatredaktøren. Om det er, fordi en traditionelt set borgerlig avis ikke forstår eller genkender borgerlige ord, skal jeg ikke kunne sige, men det er såmænd heller ikke nødvendigt, hvis det journalistiske formål er at rykke på fordomme og oplyse sine læsere om faktuelle forhold. Det var ikke mit indtryk her. Til gengæld var der hul igennem hos erfarne folk på *Ekstra Bladet*, *TV2*, *Politiken* og *Kristeligt Dagblad*, som jeg hermed gerne takker for en sober journalistisk valgdækning.

Men der er også en mere principiel nuance. Medierne har som helhed et stort ansvar for at sikre lige og retfærdig adgang til demokratiet – det er faktisk deres fornemste opgave. Ansvaret påhviler også politikerne. Men de har i stedet for at bekæmpe den dårlige, useriøse, overkommercialiserede journalistik efterhånden overgivet sig helt til den. Sådan er spillet, lyder det sukkende fra politisk hold. Derfor bruger politikerne ufattelig meget energi på at få deres budskaber igennem via spindoktorer. Det skal foregå i overskrifter og paroler, som nøje skal koordineres for overhovedet at trænge igennem. Politikerne har som oftest virkelig tænkt over, hvad de står for, og hvad der er op og ned på samfundsforholdene, men så snart argumentationen bliver sat i gang, så får journalisterne et blankt udtryk i øjnene. Det har de nemlig hverken tid til at høre på eller viden til at understøtte og ja, så ender det med, at kun politikere med klare overskrifter og saftige historier kommer frem til spalterne.

Det er ikke bare interessant, men også uhyggeligt, fordi vi netop som borgere og som politikere er afhængige af lodige medier under en valgkamp. Ellers er det umuligt for borgerne at vælge ud fra et præcist grundlag, og så er demokratiet desværre i fare for at blive grumset og useriøst. Politikerleden er ifølge min erfaring et produkt af dårlige journalisters lemfældige omgang med deres fag.

På en lang række tv- og avisredaktioner landet over er det på tide, at man gør op med journalistiske hængehoveder.

Paula Larrain (f.1970) er journalist og har arbejdet på Radioavisens udlandsredaktion, Berlingske Tidende, og DR Morgen før hun i 2005 blev

anerkvinde på TV-Avisen. Hun er i øjeblikket aktuel med selvbiografien „I morgen skal vi hjem“. Desuden medforfatter til Jura og Politik om Ole Espersen samt antologien Det glade hjerte. Lægger i disse dage sidste hånd på en roman om medier og politik.

Ida Auken: I undtagelsestilstand – om valgkampen 2007

Som kandidat må man hele tiden overveje, hvor langt man vil gå for opmærksomheden. Skal man selv spille ud med events eller forslag, der har højere underholdningsværdi end politisk substans? Skal man lade sig interviewe om sin musiksmag? Skal man spille poker med andre politikere for åben skærm? Det kræver et ganske solidt fodfæste i det danske mediebillede, hvis man helt ønsker at undgå denne mere brogede del af valgkampen.

Af Ida Auken

I Danmark har vi ikke megen erfaring med undtagelsestilstande. Dog bryder der hvert 3.-4. år en mindre undtagelsestilstand løs i landet. Folkestyret ophører med sine aktiviteter, medierne går i selvsving, og alle landets folketingskandidater kommer under et enormt pres for at skulle promovere sig selv og deres politik.

I år var valgkampsperioden ekstraordinært kort. Måske fordi statsministeren frygtede så meget for sin position, at han kun vovede at åbne sluserne for folkets direkte indflydelse i kortest mulig tid. Små 3 uger fik vi til at evaluere den seneste regeringsperiode samt tale om, hvad de næste år skal indeholde. I resten af Europa ryster de på hovedet, når man fortæller, at vi har så korte valgkampe i Danmark – det bliver opfattet som useriøst. Faren ved de korte valgkampe er, at en stor del af de politiske diskussioner drukner i støj fra alverdens lige gyldigheder: politikere, der bliver interviewet om deres familiære tilhørsforhold eller beskyldt for at have fået udført sort arbejde. Kandidater hvis primære meritter er at være et kendt ansigt. Journalister, der er mere optaget af form end af indhold, ja listen er lang.

Som kandidat må man hele tiden overveje, hvor langt man vil gå for opmærksomheden. Skal man selv spille ud med events eller forslag, der har højere underholdningsværdi end politisk substans? Skal man lade sig interviewe om sin musiksmag? Skal man spille poker med andre politikere for åben skærm? Det kræver et ganske solidt fodfæste i det danske mediebillede, hvis man helt ønsker at undgå denne mere brogede del af valgkampen.

Mediestrategi

For mit eget vedkommende gik min mediestrategi i høj grad ud på at forsøge at komme igennem med mine politiske mærkesager via den lokale presse. Alligevel sendte jeg i løbet af valgkampen en del debatindlæg af sted til de større aviser om klima, energi, trafik, forsknings- og kulturpolitik. Dagbladet *Information* svarede, at de primært ønskede læserbreve fra „almindelige læsere“, hvilket dog var mere opmuntrende end et par af de andre store dagblade, der aldrig svarede. Til gengæld kom de fleste af mine ting igennem i de lokale medier, og jeg er stadig overbevist om, at det er en af de vigtigste platforme for kandidater i en valgkamp.

I udgangspunktet havde jeg ikke noget håb om at bryde igennem til de landsdækkende medier, men var godt klar over, at hvis jeg skulle gøre forsøget, ville historien om 2. generationspolitikeren formentlig være

den mest effektive. Alligevel overraskede det mig, at jeg ikke en gang selv behøvede at gøre noget for, at disse medier brugte historien. De to landsdækkende tv-kanaler samt flere af landets største dagblade kørte nemlig historien med forskellige kombinationer af navnene Ida Auken, Karen Ellemann, Charlotte Engell, Peter Schlüter og Lars Weiss.

I længden var det dog trættende at blive spurgt til sin familie igen og igen, når man hellere vil tale politik, men alligevel var det jo en klar fordel, da det gav en taleposition, man ikke automatisk kan forvente som ny ung kandidat. Jeg benyttede det som en mulighed for at lægge en lille men markant afstand til den nærmeste del af familien i dansk politik (Margrete og Svend Auken), da jeg anser det som en helt nødvendig forudsætning for ikke at ende som en dårlig kopi af dem.

Økonomi og arbejdskraft i en valgkamp

Har man set bare et enkelt afsnit af DR's tv-serie *Forbrydelsen*, kan man let komme til at lide af den vildfarelse, at danske politikere har uanede økonomiske midler, en stor kampagnestab og adskillige biler stående til rådighed, når der er valgkamp. Det er langt fra sådan, det forholder sig. Rigtig mange kandidater har kun den hjælp, de selv kan mobilisere blandt venner og familie, og flere betaler endda deres egne kampagnematerialer. Jeg fik heldigvis ganske solid støtte af forskellige partiforeninger i København. Til gengæld måtte jeg i 3 uger tage orlov uden løn fra mit arbejde, hvilket jo hurtigt kan mærkes økonomisk.

Derudover forsøgte jeg denne gang at tænke lidt kreativt over, hvem jeg kunne få støtte fra uden at sætte min troværdighed på spil. Det førte mig til foreningen af *Danske Cykelhandlere*, som indvilgede i at sponsere et gavekort på 3000 kr. til en konkurrence om en cykel, der foregik på min hjemmeside – lige som jeg ved at tænke sundhed og trafikpolitik sammen skaffede penge til at lave en kampagne om partikelfiltre på biler.

Forberedelserne til en valgkamp

En stor del af arbejdet med en valgkamp foregår, inden valget bliver udskrevet. På grund af sommerens vedholdende valgrygter havde jeg sammen med min nyligt oprettede strategigruppe fået en del ting på plads i god tid: udpegning af mærkesager, tekst til foldere, foto til plakater, ideer til events og kampagnemateriale. Disse forberedelser gjorde, at jeg meget præcist vidste, hvad der skulle gøres, da valget endelig blev udskrevet. Alligevel var de tre første dage helt ekstremt krævende: samtidig med at der skulle arrangeres en lang række debatmøder, skulle jeg samle aktivister, få layoutet kampagnematerialer til aviser, busser og cykler, skrive debatindlæg og skaffe yderligere økonomiske midler. Dertil kommer det sædvanlige ritual omkring opklstring og ophængning af plakater.

Det er derfor ikke mange politiske tanker, man når at tænke i valgkampens første dage. Selv fik jeg først luft til at tænke politik, da jeg var så urimeligt heldig at løbe ind i en frivillig, der ville være min kampagneleder. Hun overtog med sikker hånd styringen af min kalender samt kontakten til pressen, så jeg igen kunne få frigjort mine ressourcer til at tænke politik. Ud over kampagnelederen havde jeg cirka 25 mennesker til at hjælpe med de forskellige opgaver: at dele foldere ud (ca. 17.000 stk.), hænge plakater op (ca. 600 stk.), være support til debatmøder og lignende. Det kunne lyde af meget, men da det alle er

mennesker med arbejde eller studier, får man som regel højst hjælp et par timer af hver i løbet af de tre uger, mens man står med resten selv.

Debatmøder

Det har i mine hidtidige to valgkampe ærgret mig, at det er så lille en del af befolkningen, man kommer i berøring med. Jeg deltog i ikke mindre end 26 debatter på de tre uger, og alligevel var det næsten udelukkende unge mennesker (kollegier, gymnasier og uddannelsessteder), folk fra fagbevægelsen og indvandrergrupper, jeg mødte. Det giver jo ikke noget særligt præcist billede af vælgerskaren, ligesom det sjældent flytter stemmer mellem blokkene. På samme måde kan en hurtig rundspørge blandt tilhørerne til de bredt anlagte møder i medborgerhuse, på caféer og lignende afsløre, at langt de fleste ikke bare er kernevælgere, men som oftest også medlemmer af et parti – her er der heller ingen stemmer at flytte. Ikke mindst derfor bliver tv og dagblade så afgørende. Det er efterhånden den eneste måde at komme i kontakt med en meget stor del af befolkningen på. Alligevel mener jeg, at debatmøderne er meget afgørende. Det er her, man får mulighed for at diskutere offentligt med sine modkandidater, det er her, man får en fornemmelse af, hvad der optager folk, og det er her, man kan holde regeringspartierne fast på den førte politik. Jeg må dog konstatere, at landet ville se noget anderledes ud, hvis Venstres og Konservatives kandidater i København for alvor fik indflydelse på landspolitikken: de ville prioritere kollektiv transport over motorveje, give universiteterne større frihed, fjerne gruppeeksamen, satse alvorligt på vedvarende energi, give bedre vilkår for flygtninge og indvandrere, lade danskerne stemme om EU-traktaten m.m.

Opfindsomhed

En af de vigtigste elementer i en valgkamp er opfindsomhed. Jeg tror, det lykkedes min strategigruppe at udtænke et par koncepter, der ikke var set før. F.eks. trykkede vi ca. 500 cykelskilte med ordlyden „Grøn udstødning – partikelfiltre på biler“. Disse skilte blev et hit og kom rundt mange steder i storkredsen. Vi trykkede også min valgplakat i firedobbeltstørrelse og hængte den ud af et vindue på Nørrebrogade. Derudover arrangerede vi en event, der skulle sætte fokus på trafikken i København – et kapløb igennem Københavns gader i myldretiden (inden for lovens rammer!) mellem biler og cykler. Venstres kandidat skulle stille med bilerne og jeg med en flok cyklister. Intentionen fra min side var at vise, at der er behov for en betalingsring i København, da bilerne visse steder i København stort set ikke bevæger sig mellem 7.30 og 9.00 om morgenen. Hvilket budskab Venstres kandidat ville benytte eventen til at sende, fandt vi desværre aldrig ud af, da manden, der skulle skaffe bilerne, brændte os af i sidste øjeblik. Så stod vi der med en masse aktivister, TV2 Lorry og ingen event. Blot et enkelt eksempel på, hvor meget der skal klappe for at tingene lykkes i en valgkamp.

Viral markedsføring og internet

En større og større del af valgkampen udspiller sig på nettet. Jeg var så heldig, at en af mine venner havde tid og mulighed for at lave en ny hjemmeside til mig, netop da valget blev udskrevet. Med op mod 1000 hits om dagen tyder alt på, at den har spillet en vigtig rolle, og måske været dét sted, hvor jeg kunne møde de vælgere, som ikke kommer til

vælgermøderne. Jeg er overbevist om, at rigtig mange mennesker orienterer sig godt, inden de går ned og stemmer, og i den forbindelse er nettet et helt centralt medie. Ved siden af hjemmesiden skal man passe sin Facebook og MySpace profil – lige som man skal huske at være LinkedIn. Helt uundværligt er selvfølgelig YouTube, hvor man bør have mindst én valgfilm – og gerne en, der er så opfindsom, at folk sender den videre til deres venner (for eksempel www.givdengasasmaa.dk). Også de kandidatprofiler, der ligger på *TV2 Altingets* og *DR's* hjemmesider, skal opdateres, og man skal svare på et utal af lignende profil-spørgsmål fra forskellige interesseorganisationer. Dertil kommer den enorme mængde mails, man modtager hver dag med alt fra opfordringer til „at skride fra politik“ over seriøse politiske spørgsmål til meget direkte tilbud om at gå på date med en eller anden.

København som arena

Ved sidste valg stillede jeg op i Esbjerg. Det virkede på mange måder som en langt mere overkommelig opgave at slå igennem derovre som ny kandidat, ikke mindst fordi der er en lokalavis med meget stor læserskare (*Jyske Vestkysten*), men også fordi der trods alt bor en del færre i det gamle Ribe amt end i Københavns storkreds. Til gengæld passede mine mærkesager, der lå inden for områderne klima, trafik, byudvikling og kultur, en del bedre i København, og det var sjovt at mærke den resonansbund, der langsomt opstod, hver gang jeg havde fået markeret mig på den ene eller anden måde. De mange folderuddelinger på gader og stationer – fra 6 til 8 om morgenen og 16 til 18 om eftermiddagen – blev langsomt sjovere og sjovere, fordi folk begyndte at reagere på mit kandidatur og politik. Det var her på gaden, at jeg første gang fik en fornemmelse af, at det var lykkedes at føre en valgkamp, der nåede ud over venner og bekendte.

Valgkampens højdepunkter

Et af valgkampens absolutte højdepunkter var debatmødet på *KG – Københavns Åbne Gymnasium*. Her har en stor del af eleverne en anden etnisk baggrund end dansk. De var vildt engagerede, intelligente og sjove. Sjældent har vi i panelet fået så meget kamp til stregen, da den ene efter den anden rejste sig op med de skarpeste spørgsmål. Et andet højdepunkt var mødet med en prostitueret på en bodega i Sydvest, hvor jeg fik en kort pause mellem to debatmøder. Hun vendte mit syn på prostitutionsdebatten på hovedet og satte mig i gang med at tænke nyt om den sag.

Lavmålet var jeg nok selv skyld i – det var en debat en aften fra 20 - 22, hvor jeg var ved at falde besvimet om af træthed flere gange og ikke kunne holde fokus. Arrangørerne havde fået den uheldige idé, at vi skulle stå op, ligesom Fogh og Thorning gjorde i tv-duellerne. Det er nærmest umuligt, når det er dagens fjerde paneldebat, (og når man i mit tilfælde ikke havde haft tid til at spise), men sådan er det i valgkampen – her må man leve i undtagelsestilstanden så længe den varer og slås med alt, hvad man ejer og har.

Efter valget

Efter valget er de første dage er gået med introduktion og forhandling af ordførerskaber. Først når det er på plads, kan det egentlige arbejde begynde. Journalisterne ringer alligevel, og derfor

bliver de forskellige interviews lidt letbenede, da det er vanskeligt at tale politik, før man ved, hvilket område man har fået. Jeg havde selvfølgelig håbet, at min første periode i Folketinget ikke skulle være i opposition, men omvendt tror jeg, at Anders Fogh Rasmussen bliver nødt til at arbejde bredere end tidligere. Det er i hvert fald SF's plan at blive en kritisk, stærk, men også konstruktiv opposition.

Ida Auken (f. 1978) er cand.theol. og siden november 2007 medlem af Folketinget for SF. Har tidligere arbejdet som forlagsredaktør og undervist i forholdet mellem religion, etik og ret på Københavns Universitet. Hun stillede første gang op til et folketingsvalg i 2005, hvor hun var kandidat i Ribe amt. Derudover har hun været formand for SF's miljøudvalg siden 2005.

RÆSON spørger: VALGET 2007. Hvad vil man huske valgkampen for?

Camilla Dindler: For at SF fik en kolossal fremgang, som delvist hænger sammen med den nye formands personlighed og partiets satsning på politisk PR, men også mange vælgeres præference for klare politiske udsagn, som ikke er belastet af blandt andet taktiske overvejelser om regeringsdannelse og fastholdelse af magt. Så vil jeg personligt huske min forbavelse over, at valgaften blev dækket af tv-stationer som en Oscar-uddeling i stedet for at gribe en anledning til at fortælle os vælgere lidt om det politiske landkort i Danmark. På et fagligt grundlag er det for tidligt at konkludere noget om valget 2007. Informationerne er endnu ikke indsamlet, og de valide analyser er endnu ikke færdige. To overordnede kommunikationsstrategier har dog tegnet sig: den klare og delvist pol-søgende kommunikation, som ikke lægger op til samarbejde over midten (repræsenteret af især SF, DF og EL, men fordelingspolitisk også af C og Y) samt den mere midtsøgende og til tider defensive retorik leveret af V og S særligt i begyndelsen af valgkampen. Det fandt vælgerne åbenbart ikke særligt interessant, og S og R var for længe om at finde fodslag.

Arne Hardis: Det helt overordnede resultat af valgkampen og valget er en kendelig, men ikke afgørende parallelforskydning af det politiske system til venstre. VK-blokken har afleveret mange mandater til Ny Alliance, men akkurat ikke nok til at erodere VKO-blokken, og Radikale og Socialdemokratiet har blødt til SF. Denne forskydning må tilføjes tre modificerende fodnoter: For det første, at Enhedslisten var nær ved at lide druknedøden syd for spærregrænsen på grund af Asmaa Abdol-Hamids kandidatur. For det andet, at Venstre også har afleveret en mandat til Dansk Folkeparti, og for det tredje og vigtigste: At Ny Alliance jo kun i forhold til udlændingepolitikken repræsenterer et ryk til venstre. I skattepolitik og reformspørgsmål repræsenterer Khaders flok ikke midten, men højrefløjen i dansk politik.

Og det bliver så den store fortælling om valget: Khaders storhed og næsten-fald. Partiet var udtryk for en fusion af to strømninger i dansk politik, som siden 1983 har levet et uroligt og dramatisk parforhold afbrudt af skilsmisser, skænderier og regeringsfald. Nemlig reformviljen og viljen til at lukke grænsen for familiesammenført indvandring. Schlüter satsede på et reformivrigt Radikale Venstre for at rette økonomien op, men accepterede partiets udlændingepolitik og mistede til sidst magten på den konto (tamilsagen). Nyrup satsede også på De Radikales mandater for at bekæmpe massearbejdsløsheden med reformer – og tabte til sidst magten primært på grund af manglende evne for at holde sammen på S og R om en udlændingepolitik, som de socialdemokratiske vælgere ikke ville acceptere. Ny Alliance er en fusion af reformvilje og accepten af den stramme udlændingepolitik – billedligt er Anders Samuelsen og hans skattereform reformviljen, mens Khader er accepten af den stramme udlændingepolitik – tilføjet et pænere sprog og en lidt lempeligere praksis i asylpolitikken. Denne fusion af velfærdsreformer og sænket grænsebom for familiesammenførte var på nippet til at bryde dansk politik op, men

snublede i egen inkompetence. Det vil 2007-valget blive husket for.

Helle Ib: Det må blive Ny Alliances nedtur. Fra at være ekstremt ombejlet og stå til en næsten jordskredsagtig sejr i valgkampens første uge, knækkede kurven fatalt. Se og Hørs anklager om sort arbejde, Naser Khaders problemer med at håndtere det voldsomme pres som partileder, uklare meldinger om skattepolitikken og lidt for selvstændige spidskandidater satte gang i derouten.

Johannes Andersen: Generelt var valgkampen meget spændende. Fremkomsten af Ny Alliance betød, at der opstod stor usikkerhed om selve valgresultatet, hvis man skulle dømme ud fra meningsmålingerne. Og det var lige præcist, hvad partierne forsøgte at gøre. Derfor lagde man meget hurtigt de store velfærdsvisioner på hylden, og satsede i stedet på kortsigtede gevinster. Man arbejdede hårdt på at fortælle vælgerne, at man ikke selv havde de store problemer med at føre „den nødvendige politik“, mens modpartens parti ikke var til at stole på. Her henviste man især til fortidens synder og den usikkerhed, der kunne fremtrylles i forlængelse heraf – med referencer til afviste asylansøgere børn, skattetrykket, miljøet, vindmøller, velfærd, osv. Det gav gode historier til pressen, der kunne afdække det ene personlige drama og sammenstød efter det andet. Og hvis der manglede materiale til disse sammenstød, var pressen leveringsdygtige med nye meningsmålinger.

Valgkampens perspektiv har altså ikke været at få de politiske uenigheder trukket frem, så folk kunne forholde sig til argumenterne og visioner.

Den vil derimod blive husket for, at der i løbet af 21 dage blev lavet langt over 100 meningsmålinger, og at de politiske ledere var utroligt opfindsomme, når det drejede sig om at så mistillid til modparten, samtidig med at de holde øje med meningsmålingernes små bevægelser.

Hans-Jørgen Nielsen: Den megen forvirring omkring partikombinationer, til tider på tværs af alle ideologiske skel (S' appel til NA), og den megen uklarhed om, hvad den potentielle tunge på vægtskålen (NA) egentlig ville. Samtidig fik skat og velfærd, der var annonceret til at være hovedspørgsmål, kun en moderat placering, og indvandringspolitikken blev alene repræsenteret ved spørgsmålet om – især afviste asylsøgere rettigheder, der kun er et lille hjørne af de relevante emner på området. Og generelt var partierne i „rød“ og „blå“ stue indbyrdes så uenige om især skat, at man ikke fik et valg mellem klare alternativer. Kolinds forslag om lavere skat på Fyn kan godt blive en enkeltjoke, som man husker.

Ole Borre: Efter at Ny Alliance var blevet dannet i maj, blev dette parti og dets vælgere det naturlige midtpunkt for valgkampen. Opmærksomheden samlede sig både om Ny Alliances vælgermæssige styrke, dets position som tungen på vægtskålen, og dets relation til VK-regeringen. Selv om partiet var blevet stiftet af den radikale Naser Khader, kunne det med rette karakteriseres som en afskalning af borgerlige vælgere, der vendte sig mod blokpolitikken og navnlig mod Dansk Folkepartis indflydelse på regeringen. Valgkampen blev præget af, at hovedparten af vælgerne vendte tilbage til den borgerlige lejr.

Det andet, man vil huske valgkampen for, var Helle Thorning-Schmidts debut som leder af Socialdemokraterne og oppositionen. Selv om alle

kommentatorer var enige om, at hun som debattør gjorde et stærkt indtryk, blev slutresultatet dog, at det ikke lykkedes for partiet at få vælgerfremgang, endsigse at bringe et rødt flertal inden for rækkevidde. I stedet blev gevinsten høstet af SF og Villy Søvndal. SF appellerede dels til socialdemokratiske vælgere, der fandt, at deres parti var blevet for borgerligt, dels til radikale vælgere, der havde set krisen brede sig i deres parti igennem det sidste års tid, og dels endelig til vælgere i Enhedslisten, hvor intern uenighed om Asmaa Abdol-Hamids opstilling var i frisk erindring.

Et gennemgående træk ved valgkampen var de mange skift i partiernes policy positioner, begyndende med Anders Fogh Rasmussens opblødning af asylpolitikken allerede dagen før valgets udskrivning. Alle partier med undtagelse af de to yderpartier, Dansk Folkeparti og Enhedslisten, foretog „kovendinger“, som direkte eller indirekte var reaktioner på Ny Alliances tilsynekomst.

Henrik Dahl: Uden tvivl for de to personsager med Naser Khader/sort arbejde og Henrik Sass Larsen/stikkeri.

2. Har VKO med sin tredje valgsejr brudt afgørende med mønstrene i dansk politik?

Camilla Dindler: VKO-flertallet endte med at sikre sit flertal med et færøsk mandat. Ny Alliance formåede at rykke lidt ved de gamle mønstre. De konservative og dele af Venstres bagland vejrer lidt morgenluft, hvad angår skattepolitikken. Men der er ikke sket afgørende brud, så vidt jeg kan se. Valgresultatet for VKO viser, at vælgerne stort set har ønsket den samme politik, som hidtil er blevet ført. For oppositionen er sagen dog en anden.

Arne Hardis: Anders Fogh Rasmussen har fastholdt Venstre som det største parti, har etableret sig som en slags manden-i-midten og har for alvor bidraget til at gøre Dansk Folkeparti til en accepteret „normal“ faktor i dansk politik; der er nu udsigt til et VKO-regime af 10 års varighed. Lidt mere samarbejdende, ganske vist, lidt mere ydmygt, men med Pia Kjærsgaard i en fortsat afgørende rolle. Det er en meget markant forrykkelse af dansk politik, hvor selve det at diskutere antallet af indvandrere var et ikke-stuerent standpunkt i brede kredse. I sig selv er det jo politisk historie.

Men er der tale om „et afgørende brud“? Noget uafvendeligt? En overdragelse af førstefødselsretten? Det havde der måske været, hvis Socialdemokratiet havde stået i samme lederkrise som efter 2005-valget, men det gør partiet jo ikke med Thorning-Schmidts faktiske fødsel som partileder i denne valgkamp. Den socialdemokratiske koncern er ikke svækket, men styrket efter dette valg, hvis man betragter Søvndals og Enhedslistens mandater som en del af koncernen, og det kan man roligt gøre – de to venstrefløjpartier er en slags datterselskaber, der alene har Socialdemokratiet som option. I 98 fik S, SF og Ø tilsammen 81 mandater. I 2001 fik de 68, i 2005 64, mens de denne gang scorede 72 (eksklusiv de nordatlantiske). I samme periode er Venstre gået fra 42, over 56 og 52 til nu 46 mandater. Fogh har klart bedre fat end Schlüter, der også prøvede at erobre rollen som det dominerende folkeparti, men missionen er ikke fuldført.

Helle Ib: Styrkeforholdet mellem blokkene er stort set uændret, men

det usædvanlige er, at en borgerlig regering i tre perioder i træk stort set kan operere som en de facto flertalsregering. Det opsigtsvækkende ved dette valg er, at alle talte om brud på blokpolitikken og behovet for en politik, der tager udgangspunkt i midten. Men midterpartierne blev stærkt svækket, og Khader og Vestager kunne ikke engang til sammen opnå de mandater, som De Radikale havde før.

Johannes Andersen: Umiddelbar skete der ikke så meget ved valget i 2007, hvis man skal dømme efter det endelige resultat. VK-regeringen støttet af Dansk Folkeparti fortsatte, selv om det sker med det mindst mulige flertal. På sigt vil der muligvis blive brug for støtte fra Ny Alliance, men det ændrer ikke ved VK-regeringens solide position i dansk politik.

Alligevel må man konstatere, at der for en tid er sket nogle fundamentale forandringer i dansk politik. Midten domineres nemlig af to nogenlunde lige store partier, nemlig V og S. Herfra appellerer man til den danske middelklasse og især til de dele af arbejderne, der har gjort livsstil og moderigtig forbrug til deres ideal.

Denne massive samling omkring midten har presset de traditionelle midterpartier bort fra midten. Hvis de vel at mærke vil have et godt valg. Ved valget i 2005 var Det radikale Venstre det mest offensive og venstreorienterede parti, når det drejer sig om indvandring. Og det gav en solid sejr. Ved valget i 2007 forsøgte de Radikale at gå tilbage til den pæne midte med det resultat, at man tabte stort. Det samme gjorde Kristendemokraterne og Ny Alliance. Og det er vel et spørgsmål om tid, før de to partier helt forsvinder.

Samtidig skete der en relativ markant venstredrejning i form af SF's store sejr og Enhedslistens overlevelse som folketingsparti. Umiddelbart er venstrefløjen større end højrefløjen, hvis man siger, den består af Dansk Folkeparti. Men hvis man også opfatter Det Konservative Folkeparti som et højrefløjsparti, hvad man godt kan, så er højrefløjen stærkest.

Men det samlede billede er, at hvis der skal ske et magtskifte i Danmark, så skal der ske en styrkelse af både Socialdemokratiet på Venstres bekostning og af venstrefløjen på bekostning af DF.

Hans-Jørgen Nielsen: Ja, hvis man alene ser på regeringer med Venstre-statsministre. Men det er mange gange før set, at regeringer genvinder magten gentagne gange – under Socialdemokratiet og i Schlüter-perioden. Morale: Selvfølgelig kan „metaltræthed“ være et problem for en siddende regering, men kontinuitet og aktualiseret erfaring er til gengæld et plus.

Ole Borre: Det ER nyt, at en regering vinder tre valg i træk, og det bryder med mønsteret i dansk politik, at regeringen sammen med sit faste støtteparti (DF) får flertal alle tre gange.

Henrik Dahl: Sejrene betyder, at Det Radikale Venstre er kommet/vil komme uden for afgørende indflydelse på dansk politik i næsten et helt årti. Dermed er ét princip blevet brudt – i hvert fald for en tid: „Kun en tåbe frygter ikke De Radikale“. Om Det Radikale Venstre kan gøre comeback som kongemagere er svært at svare på. Partiet blev som bekendt sprængt i maj 07, hvad der alt andet lige gør

det mindre egnet til at spille rollen som joker i det politiske kortspil.

Det opsigtsvækkende ved valget er, at alle talte om brud på blokpolitikken og behovet for en politik, der tager udgangspunkt i midten. Men midterpartierne blev stærkt svækket, og Khader og Vestager kunne ikke engang til sammen opnå de mandater, som De Radikale havde før.

3. S fik det dårligste resultat siden 1906. Hvorfor?

Camilla Dindler: S mistede to mandater – det er jo ikke et jordskred, men Helle Thorning-Schmidt havde sat vælgernes forventninger op med sit „Jeg kan slå Fogh“, og kommentatorerne havde varslet Thorning-Schmidt som den forrygende „campaigner“. Så succesen, der udeblev, opfattes som et stort nederlag. Når det så er sagt, så er en tilbagegang på to mandater da et nederlag, især set i lyset af den vedvarende tilbagegang, som partiet har måttet leve med ved de sidste tre valg. S er presset fra flere fronter. For det første har Dansk Folkeparti længe gjort rovhugst blandt S-vælgere, for det andet er såvel DF som Venstre glimrende kommunikatører, som i den grad har forstået at tale til vælgerne i nyhedsmediernes sprog. Og nyhedsmediernes er stadig den primære arena for politik i Danmark, selvom internettets mange andre platforme vinder indpas. SF's enorme fremgang har været endnu en faktor, som har stækket S.

Arne Hardis: Thorning har været uden politisk fylde i sine første to et halvt år som leder. Har vaklet mellem forskellige positioner som offer for indre magtkampe, som nu synes bilagt. Læg hertil de mange taktiske afskærmninger fra Foghs neo-socialdemokratiske position, som især har præget Socialdemokratiets skattepolitik. Det er formentlig det, vælgerne har reageret på; hjertet sidder til venstre, siger Socialdemokraterne, og det har banket varmt og støjende til venstre for Thorning i skikkelse af den dygtige Villy Søvndal.

Helle Ib: Partiet tegnede sig for nogle uforståelige kovendinger på skolepolitikken og asylpolitikken og et par uklarheder om skattepolitikken. Men alt i alt førte Helle Thorning-Schmidt en god valgkamp, der demonstrerede, at hun kan stå distancen i dueller med statsministeren. Når S ikke vinder regeringsmagten skyldes det, at ingen af oppositionens partier for alvor er i stand til at kapre stemmer over midten, og at den dagsorden, Helle Thorning-Schmidt sætter op – „velfærd kontra skattelettelse“ – kun bider på, hvis tilstrækkelig mange danskere synes, at det går for dårligt med velfærden i Danmark. Tilfredsheden med tingenes tilstand i kombination med, at S ikke har skabt en afgørende ideologisk kant til regeringen, er årsag til det pauvre valgresultat. Så længe DF og Venstre i forening fører socialdemokratisk politik, tror jeg, at normaltilstanden for S er en opbakning på 25-28 procent. De 35 procent under Auken er historie.

Johannes Andersen: Det er der mindst to grunde til. For det første fordi partiet ikke formåede at fortælle en god historie om velfærd. Man havde alle de rigtige ord og perspektiver. Ikke et øje var tørt, når man kastede sig ud i forsvaret for de svageste, og ingen kunne sige noget imod ideen om velfærdsrettigheder – selv om man måske ikke kunne se det nye i dem. Vælgerne var oven i købet af den opfattelse, at

Socialdemokraterne var det parti, der bedst kunne sikre velfærden i samfundet. Men samtidig mente de, at VK-regeringen var den bedste til at sikre deres egen private økonomi, uden at det ville gå ud over den nødvendige velfærd. Regeringen var altså den bedste sikring af deres egen situation i en tid, præget af økonomisk overskud og fremgang.

Sådan en situation er en udfordring for Socialdemokraterne. De skal fortælle deres historie om velfærd på en sådan måde, at den får rodfæste i danskernes hverdag. At den med andre ord er i stand til at forene det individuelle perspektiv, hvor livsstil, fladskærme og forbrug fylder en del, med nødvendigheden af en styrket velfærd. Det har de ikke formået – og det er vel et spørgsmål, om de nogensinde kommer til det, når man tager partiets traditioner med i overvejelserne. Den er nemlig ensbetydende med, at der altid vil være nogle traditionalister, der ikke kan forsvare individualismen i et moderne samfund.

For det andet tabte Socialdemokraterne, fordi man har en leder, der ikke er i stand til at få vælgerne til at slappe af. I hvert fald ikke endnu. På mange måder ligner lederne af de to store midterpartier hinanden. Deres retorik trækker meget på etos (status og troværdighed) og logos (evnen til at fyre argumenter af), og de er som personer meget tilknappede. Men når det drejer sig om Anders Fogh Rasmussen, har vælgerne forliget sig med, at sådan er han, samtidig med at man opfatter ham som en driftsikker leder. Her kommer Helle Thorning-Schmidt endnu til kort. Man får aldrig fornemmelsen af, at hun mener det, hun siger. Og derfor mangler hun endnu evnen til at fremstå som den naturlige – eller i det mindste den driftsikre – leder. Og hun kan ikke vinde, før hun kan dét.

Hans-Jørgen Nielsen: Generelt har Socialdemokratiet mistet sit monopol som talerør for de svagt stillede. Ikke blot til venstrefløjen – det er en gammel historie – men også til Dansk Folkeparti, og Venstre er vel heller ikke så ringe. Dermed er et af de væsentligste argumenter for x ved A svækket: Hvorfor ikke stemme på et af de andre partier? Aktuelt har partiet formentlig fået sendt for mange af de erfarne politikere ud af politik (Pernille Blach Hansen, Ole Stavard, Frank Jensen, Pia Gjellerup). Der er ikke meget, der signaliserer, at her har man et hold, der evner at tage regeringsmagten. Helle Thorning-Schmidt gjorde det på sin vis udmærket i valgkampen. Men i sin fremtoning signalerede hun social elite og talte derved næppe i udtalt grad til Socialdemokratiets potentielle vælgere. Til gengæld talte hun som et vandfald – og lod sig ikke slå ud.

Ole Borre: Til og med valget i 1990 havde Socialdemokraterne sammen med venstrefløjen en overvægt over de borgerlige partier, når det drejede sig om kernevælgere (defineret som vælgere, der føler sig som „tilhængere“ af et bestemt parti). Fra og med 1994-valget er denne overvægt forsvundet. Det betyder, at traditionelt socialdemokratiske vælgergrupper føler sig fri til at stemme på andre partier. Om de også gør det, afhænger af de spørgsmål der er mest synlige på den politiske dagsorden. Her har partiet ved valgene i 2001 og 2005 været ganske hårdt ramt af udlændingepolitikken. Oven i det er kommet generationsskiftet i partiets ledelse og en midtsøgende politik, der antagelig (vi har ikke analyseret det endnu!) har medført et frafald på venstrefløjen ved det netop overståede valg.

Henrik Dahl: Det er ledelsens opgave og ansvar at skaffe resultater – derfor bliver den selvfølgelig nødt til at se kritisk på sig selv. Men dertil kommer, at det hidtidige projekt er udtømt. Der er ikke mere at gøre for et traditionelt socialdemokrati – og slet ikke i en situation, hvor en række mærkesager er lige så ukontroversielle, som at man skal køre i højre side af vejen. Hvis Socialdemokraterne skal have en fremtid, må partiet finde den inderste kerne af sit projekt – og på det grundlag udtænke nogle originale løsninger på vor tids mest påtrængende problemer.

4. Be- eller afkræfter valget de mange forudsigelser om personers stigende indflydelse i politik?

Camilla Dindler: I mediebilledet er politiske personligheder de seneste år i stigende grad blevet fremstillet populært. Den personlige branding er et strategisk arbejde mellem valgene, på hvilken baggrund politikerne opererer med større eller mindre succes under et valg. Så på den måde kan man sige, at personligheder har en stigende indflydelse i politik. Samtidig afgøres politisk succes i høj grad af evnen til at kommunikere via medierne. Derfor er medievante og/eller medieegnede og politisk engagerede mennesker blevet mere attraktive for de politiske partier. Men den politiske kultur og de uskrevne love på Christiansborg og blandt kommentatorer og journalister (fx kan man jo ikke bare sige, at man ikke vil pege på, hvem man ønsker som statsminister før valget, og man kan heller ikke tillade sig at bestemme, hvordan man vil tale med medierne, hvis man ikke står så højt i hierarkiet etc. etc.) kræver, at man altså også kan navigere i andre farvande end kun medierne. Så valget viste klart, at kendis-kvalitet ikke er tilstrækkeligt, men det er unægteligt et godt udgangspunkt

Arne Hardis: Personers indflydelse er ikke afgørende styrket. Kolind skadede Ny Alliance, Jørgen Poulsen fik ikke noget prangende valg, Paula Larrain fik intet gennembrud.

Helle Ib: Bekræfter, så afgjort. Personfokus har været ekstremt og ikke ubetinget til fordel for den, der var i fokus. Tag bare Lars Kolind eller Paula Larrain.

Johannes Andersen: Valgkampens forløb har mere tydeligt end nogensinde før dokumenteret, at personer kan gøre en forskel. SF vandt vel reelt, fordi de pludselig fik en leder, der viste engagement og gejst. På den „fede“ måde. Og det gjorde ham til de unges mand. Også selv om han var meget tilbageholdende med politiske synspunkter. Socialdemokraterne tabte, fordi man ikke havde den rigtige leder – endnu. Det Konservative Folkeparti holdt mandatmæssigt skansen, fordi man havde Lene Espersen. Uden hendes massive fremgang i Nordjylland, havde partiet tabt mindst ét mandat. Ny Alliance kom til verden og faldt igen takket være Naser Khader. Enhedslisten savnede Pernille Rosenkrantz-Theil og fik måske for meget fokus på andre personer. Og sådan kan man blive ved.

Ikke bare fokuserer man på personer. De opfører også et show, det kan være svært at få øjnene fra, når det er så spændende, som tilfældet

har været i 2007. For det er nemlig dem, der tilfører alle de dramatiske og personlige elementer, der er så forbandet godt stof i medierne. Og som er så nemme at forholde sig til som vælger.

Hans-Jørgen Nielsen: Ja, for så vidt som Khader, Pia Kjærsgaard og Søvnal og selvfølgelig Anders Fogh Rasmussen var centrale personer. Men dette var det var næppe mere udtalt end tidligere, og valgkampen var ikke en præsidentvalgkamp med to holdledere over for hinanden. Begge store partier gik da også tilbage.

Ole Borre: I betragtning af, hvor eksponerede partilederne er i medierne, er det forbløffende hvor lidt man kan finde af sikre tegn på personorienteret vælgeradfærd. Både V og S er gået tilbage ved de sidste to valg, selv om deres ledere har været statsministerkandidaterne. Lidt længere nede i rækken finder man enkelte eksempler på, at en kendt kandidat (f.eks. Connie Hedegaard i 2005) har trukket uforholdsmæssigt mange stemmer til sit parti i sin kreds. Men det er mere almindeligt, at den kendte kandidat trækker stemmer fra andre kandidater på den samme liste, eller fra partistemmerne, uden at det kan mærkes på partiets stemmetal (f.eks. Karen Jespersen ved dette valg).

Henrik Dahl: Jeg mener, at personer altid har haft stor indflydelse. En af grundene til, at påstanden bliver fremført, er altså, at folk ikke kan huske noget som helst (jeg vil helst tro, at de engang har vidst det). Jeg synes snarere, det er blevet klart, at Christiansborg for de fleste mennesker er en slags simulakrum, som de tror, de kender. Ikke mindst fordi de fleste „eksperter“ i virkeligheden tjener til at opretholde simulakrets virkelighedstrohed.

Det, mange opfatter som personsager, er i virkeligheden nødvendige udslip af virkelighed, der trænger ud af simulakret. Fx Naser Khaders bredspektrede inkompetence og fokus på ting, der ikke har med Christiansborg at gøre. Alle hans samarbejdspartnere har kendt til dem i årevis, men det er nødvendigt at fortælle almindelige mennesker om problemerne. Det er altså ikke „karaktermord“, men nødvendig, politisk forbrugeroplysning. Nu klarede han så i øvrigt fint selv at udstille sine mangler – men det er en anden sag.

5. Hvad vil kendetegne dansk politik de næste fire år?

Camilla Dindler: Generelt vil vi blive vidner til en øget debat om de politiske kommentators roller i politik. Rent partipolitisk og parlamentarisk kan man i øvrigt pege på, at partierne allerede nu tænker på den næste valgkamp. Det kan betyde en høj grad af offentlig positionering i forhold til hinanden, men det kan også komme til udtryk som politisk omklamring af hinanden. Præcis hvordan de enkelte partier vil gribe de store emner velfærd, klima og sundhed an – for ikke at tale om en eventuel gennemgribende reform af statsapparatet – det findes der nok ikke en færdigskrevet drejebog for.

Arne Hardis: Generelt et mere samarbejdende folketing på basis af VKO-blokkens skatte- og udlændingepolitik og med forårets overenskomstforhandlinger som det første drama. I praksis: Lidt bedre

forhold for asylsøgere, på sigt skattelettelse inden for rammerne af skattestoppet i den forstand, at energiafgifter kan inddrages i det økonomiske regnestykke og en masse alvorlig tale om klimaet. Længere giver det nok ikke mening at spå i politik.

Helle Ib: Vi vil se en fortsættelse af det tætte VKO-samarbejde, men med mere vægt på brede forlig end tidligere. Dels er det åbenbart, at Anders Fogh gerne vil have et eftermæle som mere end „Mr. VKO“. For det første har både Ny Alliance og VK en stærk strategisk interesse i at kunne samarbejde. Ny Alliance, fordi indflydelse på det daglige politiske arbejde er en forudsætning, hvis partiet skal genvinde troværdigheden og overleve næste valg. VK, fordi mange borgerlige vælgere gerne ser en svækkelse af DF's indflydelse, og fordi tæt samarbejde med Ny Alliance kan sikre, at de vigtige midterstemmer forbliver i blå blok. For det andet kalder mange de politiske initiativer – jobplan, klima, offentlig sektor, trepartsaftale, integration m.m. på brede aftaler, frem for de emner som dominerede efter valget i 2001, da den ideologiske kant var større i form af skattestop og stram udlændingepolitik.

Johannes Andersen: Tankevækkende nok var alle de politiske partier, med undtagelse af Ny Alliance, godt tilfredse med valget i 2007. Hvilket vel umiddelbart afspejler den nervøsitet, de fleste partier havde oplevet gennem valgkampen. Derfor blev en fastholdelse af det givne niveau stort set opfattet som en sejr, og var der endelig tilbagegang at spore, så var partiet, ifølge de ledende medlemmers vurderinger, blevet styrket af processen.

Det betyder, at fremtiden også meget hurtigt vil blive præget af nervøsitet, overfladiske og taktiske manøvrer, personlige profileringer og sammenstød, kortsigtede symbolpolitiske emner og en situation, hvor små bevægelser omkring midten kan åbne for en ny regering. Men dansk politik er indtil videre først og fremmest massivt konkurrencepræget spil hen over midten.

Hans-Jørgen Nielsen: VKO vil stadig være den grundlæggende akse, men både S og R vil formentlig være interesseret i at sætte fingeraftryk, samtidig med at Fogh vil have en interesse i at gøre samarbejdet bredere. Et stort usikkerhedsmoment er den klare uenighed mellem K og DF om skat og velfærd. Indholdsmæssigt kunne et S-V-O samarbejde være meget fornuftigt, men alene prestigehensyn gør det med 98 procent sandsynlighed umuligt.

Ole Borre: VKO har et flertal på 89 mod 81 i folketinget over for den røde blok. Hertil kommer Ny Alliances 5, Færøernes 2 og Grønlands 2. Selv om de sidstnævnte tre grupper ikke er venligt stemt over for DF, skal der altså virkelig meget til for at styrte VK-regeringen fra venstre side, og DF vil næppe turde styrte den fra højre side. Den største risiko for regeringen er derfor et frafald inden for egne rækker. Det er forståeligt, at Fogh Rasmussen søger at sikre sig mod et sådant nyt midteroprør ved at inddrage S, R og NA i forligene på de mest kritiske områder. Det betyder en delvis opgivelse af blokpolitikken.

Henrik Dahl: Business as usual. Og måske vil Fogh så småt begynde

at overveje, hvad han skal efter ti år som statsminister. De fleste, der har prøvet, siger, det er et job, der slider usædvanlig hårdt på kræfterne.

Henrik Dahl: Den idiotiske myte om spin

Myten om spin siger, at politikerne henvender sig til offentligheden i en slags kodesprog. Myten om spin tror, politik handler om „noget andet“, der aldrig bliver fortalt. Myten om spin sparer myteabonnenterne for at sætte sig ind i, hvad der faktisk foregår på Christiansborg.

Af Henrik Dahl

At de fleste har lettere ved at se splinten i deres broders øje end bjælken i deres eget, var sikkert en kendt sag, længe før Markusevangeliet blev nedskrevet. Og desværre er det stadig en fuldgyltig observation, at det er uhyre let et at se andres fejl og svagheder, men nærmest umuligt at genkende de selvsamme fejl og svagheder hos sig selv. Man skoser folk, der spiser fast food tilberedt hos McDonalds for deres manglende entusiasme i køkkenet, men ringer gladelig selv til Sushitarian for at slippe for at gå derud. Man skælder ud på folk, der går i pels uden at tænke et sekund over, at ens egne sko mestendels består af læder. Man rejser fra land til land i privat jetfly og skælder ud på dem, der ikke interesserer sig for bæredygtighed.

Jeg vil tro, de fleste medlemmer af eliten har en ret negativ opfattelse af apolitiske mennesker. Det er sådan nogle tåbelige nogen, der opmuntret af Ekstra-Bladet tror, at politikere er fyrsteligt betalte mennesker (forkert), der spilder offentlighedens tid og skatteborgernes penge på smålige og barnagtige, personlige uoverensstemmelser (også forkert). Hvad jeg vil argumentere for i denne artikel er, at lige som den rige mand i form af sushi har sin egen *fast food*, har eliten også sine egne, idiotiske forestillinger om politik: myten om *spin*.

Myten om *spin* findes i rendyrket form i det helt igennem fladpandede tv-program *Jersild og Spin*, men kolporteres også i utallige kronikker og læserbreve i dagspressen og af nyudklækkede universitetskandidater i kommunikation, der gerne vil anbefale sig selv til deres første job gennem en avisomtale i medierne. Undertiden trænger den også ind i selve det politiske liv, som når visse politikere fremhæves frem for andre, fordi de skulle være *anti-spin*.

Gode myter er altid kendetegnet ved, at de har en vis rummelighed. De kan tolkes på flere måder og i flere kontekster. Myten om *spin* er ingen undtagelse, men mytens grundlæggende indhold er, at den del af den politiske kommunikation, der er tilrettelagt med henblik på, at offentligheden skal opfatte den, i virkeligheden er en slags kodesprog. Heraf følger, at hvis man ikke som minimum er i besiddelse af en kodenøgle, der kan afkode den politiske kommunikation, får man ikke fat på dens egentlige indhold. Og at man er i en endnu bedre situation, hvis man ud over kodenøglen også råder over selve det ikke-kodede forlæg, der krypteres i spin-processen.

To slags hemmeligheder

Spin-myten lever af at aktivere en række andre forestillinger af mere eller mindre fiktiv art. Til de mere fornuftige forestillinger hører forestillingen om hemmeligholdelse. Jeg ved af personlig erfaring (fordi jeg i det meste af min studietid arbejdede i Forsvarsministeriets

kommunikationscenter), at militære organisationer har bunker af hemmeligheder, som udveksles mellem de enkelte tjenestesteder og enheder i krypteret form: operationsplaner, oplysninger om fjenden osv.

Til de væsentligt mindre fornuftige forestillinger hører dén om sammensværgelsen. Som en tommelfingerregel bør man være skeptisk over for sammensværgelsesteorier. De fleste fremsættes af personer, der enten er sindssyge eller lider af vrangforestillinger. Det betyder ikke, at sammensværgelser ikke eksisterer. Men betragtet som selvstændig klasse af teorier, har sammensværgelsesteorier så uklare grænser til det symptom på alvorlig sindssyge, der kaldes *paranoia*, at man tvinges til den yderste skepsis.

Forskellen på militære hemmeligheder og sammensværgelsesteorier er, at for så vidt angår militære hemmeligheder, så er det ikke nogen hemmelighed, at de er hemmelige. I den forstand kan man kalde dem førsteordens hemmeligheder. For så vidt angår den type sammensværgelser, som sammensværgelsesteorier hævder eksistensen af, er det sådan, at det er en hemmelighed, at der foreligger en hemmelighed. Derfor vil jeg kalde dem andenordens hemmeligheder.

andenordens hemmeligheder kan være et strålende udgangspunkt for spændingsromaner og deslige. Plottet i *Da Vinci*-mysteriet bygger på en andenordens hemmelighed (at Jesus og Maria Magdalene fik en datter), og plottet i *The Usual Suspects* er skåret over noget tilsvarende: er Kayser Soze og hans forbrydersyndikat en andenordens hemmelighed, eller et trick for at slippe ud af politiets varetægt? Der er også den ekstremt sofistikerede tv-serie X-Files: på den ene side foregår den i et univers af andenordens hemmeligheder. På den anden side udtrykker den i en række afsnit sin stærke skepsis over for en række „officielle“ sammensværgelsesteorier.

Andenordens hemmeligheden kan være superafslappende hjernegymnastik, når den er udgangspunkt for en fantastisk fortælling. Men jeg vil argumentere for, at når den bliver udgangspunkt for en fortælling, hvis fordring på anerkendelse ikke er, at den er spændende, men at den er sand, begynder problemerne og urimelighederne at tårne sig op.

Skulle man antage, at sammensværgelsesteorier var sande, ville man på samme tid blive nødt til at antage en række ting, der hver for sig er usandsynlige og tilsammen umulige.

For det første er der selve spørgsmålet om den fortsatte og vedvarende hemmeligholdelse af andenordens hemmeligheder. At holde på førsteordens hemmeligheder er kolossalt vanskeligt. Et geni som Allan Turing kunne faktisk bryde Enigma-kryptografens kode, og selvom det skete sent, fik man sidst på krigen fat på nogle af den tyske flådes særligt avancerede versioner af Enigma-kodemaskinen. En forurettet ansat forærer McLaren en manual, hvori man kan læse alt, hvad der er værd at vide om Ferraris aerodynamik. En gennemkorrekt mand som Lord Alanbrooke fører en bundhamrende ulovlig dagbog over sin tid som øverstkommanderende for de britiske væbnede styrker under Anden Verdenskrig, og derfor kommer det allerede i halvtredserne frem, at Winston Churchills særegne kombination af stædighed, påståelighed og uvidenhed i bedste fald førte til monumentalt tidsspilde under krigen, og i værste fald forsinkede dens lykkelige udfald betydeligt.

At hemmeligholde en andenordens hemmelighed gennem længere

tid er mange gange vanskeligere. Det vil nødvendigvis involvere langt, langt flere mennesker – og bare ét af disse mennesker er korrump eller forurettet, som Ferrari-ingeniøren, eller blot forføngelig, som Alanbrooke til en vis grad var, vil andenordens hemmeligheden slippe ud. Dertil kommer det fuldkomne lavpraktiske forhold, at Murphys lov („ting, der *kan* gå galt, *vil* gå galt“) også gælder for hemmelige organisationer. Nogen glemmer en mappe fuld af hemmeligheder ved en pølsevogn. Nogen snakker over sig i et offentligt transportmiddel på vej hjem fra en fest, hvor de har fået lidt for meget at drikke. Nogen betjener et eller andet maskineri forkert, og kompromitterer derved hemmeligheden.

Men ud over den slags praktiske forhold, er der også nogle mere principielle:

Selve forestillingen om, at politisk kommunikation er rent strategisk kommunikation, er forkert. Både medlemmer af Folketinget og af regeringen er i mange tilfælde nødt til at handle kommunikativt eller, som minimum, lade være med at lyve direkte.

Det sidste er det enkleste, så det kan vi hurtigt få overstået: hvis regeringen eller en af dens ministre „officielt“ lyver over for Folketinget, kan det føre til rigsretssager, demission (at ministre eller regering går af, red.) og – set fra regeringens og ministrenes synspunkt – alverdens anden djævelskab. Derfor er det nødvendigvis noget, man prøver at undgå så godt, man overhovedet kan.

Men generelt er det sådan, at *konsensus* er et utrolig vigtigt arbejdsredskab for både Folketinget og regeringen. Der skal i vidt omfang både samarbejdes og laves forlig. Derfor er det nødvendigt at være nogenlunde ærlig. For ellers vil det gå, som spilteori viser: måske kan man høste en gevinst i et enkelt spil ved at handle strategisk. Men skal man spille mange spil med de samme spillere, bliver den totale gevinst større, når man optræder redeligt. Endelig kommer det som en bonus oven i alt dette, at vælgerne også sætter stor pris på politikere, der deltager i det parlamentariske spil ud fra et grundprincip om redelighed. Derfor, og uden at jeg skal gøre tingene unødigt krøllede, er der store strategiske gevinster forbundet med at optræde pænt og ordentligt.

Det korte af det lange er, at der er masser af førsteordens hemmeligheder i politik: hvor langt vil vi strække os i denne forhandling? Hvad og hvor meget har man aftalt med sine alliancepartnere på forhånd? Men førsteordens hemmeligheder er ikke spor odieuse – de er nødvendige i alle forhandlinger.

Myten om spin går langt længere: Den siger, at der også er alverdens hemmeligheder af andenorden: planer for at vildlede befolkningen i forhold til EU. Planer om at holde „eliten“ ved magten. Planer om *virkeligheden* at gøre ting af grunde, som er radikalt anderledes end de grunde, der er blevet meldt ud til Folketinget eller offentligheden. Planer om samarbejde mellem dele af medierne og dele af det politiske system og at forhindre personer i at komme til magten og dagsordener i at blive sat.

Det er ikke urimeligt at bruge kneb fra fiktionsfortællingen, når man analyserer ting, der ikke er fiktion. Men hvis man overdriver, kan det gå grueligt galt. Jørgen Leth byggede sin karriere som „cykelekspert“ op på en observation gjort af Roland Barthes: at man sæson efter sæson kan indsætte navne på vidt forskellige cykelryttere i

det samme helteepos.

Hvor galt, det gik for Leth, kunne den opmærksomme seer allerede høre i 1996. Til syvende og sidst knuste Riis og Ullrich alle deres hovedkonkurrenter på en lang etape med både bjergtoppe og cirka hundrede kilometers tempokørsel frem til målet i Pamplona. Alt dette hældte Leth ned i sin sædvanlige heltehistorie om, at Riis med mesterens suveræne overblik endegyldigt havde afgjort løbet.

Da Leth efter etapan bad Riis konfirmere sin udlægning om, at han havde valgt denne dag til at gennemføre sin sublime plan, gloede Riis vantro på ham og måtte have spørgsmålet en gang til. Hvorpå han med opbydelsen af al sin tålmodighed forklarede, hvordan *han* oplevede etapan: han og Ullrich var blevet angrebet af Festina og havde brugt halvdelen af dagen på at få dem under kontrol – uden at vide, om det ville lykkes. *Men* at de så, efter at have indfanget Virenque og hans folk, havde besluttet sig til at slå kontra – med det resultat, man kunne se på skærmen.

Hvad der foregår

På samme måde går det galt, når man fortæller „myten om spin“. Hvis man tror, politik handler om „noget andet“, der aldrig bliver fortalt, lægger man overhovedet ikke mærke til det, der foregår lige for næsen af én: at der som udtryk for forhandlinger og kompromisser bliver lavet en lang række love, der hver især får vidtrækkende konsekvenser for borgerne. Fordi regeringen i sidste instans har ret til at bruge vold for at få lovene overholdt. Men at ingen regering i dette land nogensinde har været bare i nærheden af at kunne gennemføre sine planer efter en stor drejebog.

Ligesom både burgere og sushi sparer sin køber for, at han skal udøve kogekunst, så sparer både „myten om politik som børnehavn“ og „myten om spin“ myteabonnenterne for, at de behøver sætte sig ind i, hvad der foregår på Christiansborg – eller sætte sig ind i, hvorfor de politiske udfald blev, som de blev. Den eneste forskel er, at det er meget finere at spise sushi og tro på spin, end det er at spise burgere og tro på skænderier og personfnidder. Hvert eneste *Tour de France* bliver til den samme historie – selvom det bliver kørt af forskellige ryttere.

*Henrik Dahl (f.1960) er HD, Cand. scient. soc., MA in Communications og ph.d.
Forfatter og chefanalytiker i Explora A/S.*

Analyse: Historien om politisk kommunikation – Fra Det Hvide Hus til Slotsholmen

Når vi om nogle år ser tilbage på dansk politik omkring årtusindskiftet, vil Venstre utvivlsomt stå som den store fornyer af politik og kommunikation i Danmark. Efter det knebne og desto mere pinsomme valgnederlag i 1998 besluttede ledelsen at gøre en ekstraordinær indsats for at vinde næste valgkamp. Midlet var stærk ledelse, PR-branchens nyeste teknikker og ressourcerne til at udvikle strategierne. Spørgsmålet er, om det for alvor har ændret dansk politik.

Af Camilla Dindler

Danmark har de seneste år oplevet en eksplosiv vækst i PR-branchen. Her har flere og flere mennesker med en blanding af forretnings- og kommunikationskompetencer indtaget pladserne i store internationale firmaer som *Hill & Knowlton* og *Burson-Marsteller*, mens mindre PR-firmaer er skudt op i hobetal, og private virksomheder har udvidet deres kommunikationsafdelinger. Udviklingen er heller ikke gået den politiske verden forbi. Debatten om spin er et klart tegn på, at noget har ændret sig i politik. Modsat det indtryk man kunne få, er politisk PR dog ikke et nyt fænomen i Danmark men en udvikling, som har været undervejs siden afslutningen af Anden Verdenskrig.

Men hvad har PR med politik at gøre? Er spindoktorer skyggepolitikere? Og er PR-medarbejderne skyld i, at den næste regering er dén med den bedste kampagne for deres statsministerkandidat?

Public Relations og massernes magt.

Historien om politisk PR er historien om, hvordan politikere har benyttet sig af vejledning fra eksterne eksperter til kommunikationen med vælgerne for siden at bringe eksperterne helt ind i statsapparatet med mulighed for at påvirke selve politikformuleringen.¹ Det er også en historie om, hvordan man har forbedret teknikkerne til at måle kampagneeffekter, stemninger og holdninger i offentligheden, og om hvordan man har udviklet redskaber til at forsøge at styre disse processer. Sidstnævnte er ikke nødvendigvis blevet bedre – de har blot udviklet sig, så de har modsvaret samfundets økonomiske, teknologiske og sociale forandringer.

For nylig understregede forsvarsminister Søren Gades særlige rådgiver Jacob Winther over for undertegnede, at „public opinion“ selvfølgelig er omdrejningspunktet, når han mødes med sine amerikanske kollegaer for at diskutere pressestrategier og erfaringer. Begrebet public opinion er også omdrejningspunktet i public relations (PR) – et fag og en branche, som har sine rødder i USA i slutningen af 1800-tallet.

Essentielt er PR en strategisk tilgang til kommunikation i bred forstand, hvormed en aktør kan legitimere sig i offentligheden til egen fordel. Strategisk kommunikation har fundet sted, så længe menneskeheden har eksisteret, men i datidens USA var behovet for legitimering over for „masserne“ nyt. „Masserne“ var blevet til som følge af valgretten og de nye store industrivirksomheders behov for at

legitimere sig selv politisk og kommercielt. Masserne havde fået magt, og med dem opstod magthavernes interesse for den offentlige mening, public opinion.

De første PR-strateger i USA producerede tekster, billeder og begivenheder, som var svære at adskille fra reklamens envejs-budskaber. De var groft manipulerende, propagandistiske og ren envejskommunikation sammenlignet med nutidens standarder.

I PR-optik anskues masserne i dag som segmenter og niches defineret ud fra eksempelvis etnisk oprindelse, indkomst, uddannelse, alder og forbrugsvaner. Og masserne selv, hvad enten de ser sig som „forbrugere“ eller „borgere“, er også begyndt at tænke strategisk i deres relationer til de strategisk kommunikerende aktører. Blandt andet af den årsag har PR bredt sig til at indgå i dialoger med segmenter. På den ene side som en service-funktion. På den anden side som et strategisk middel til effektiv legitimering af virksomheden eller varen, hvad enten den er et politisk budskab eller et forbrugsgode. De strategisk kommunikerende beslutningstagere, interesseorganisationer eller andre magthavere eksisterer altså i en slags symbiotisk relation med målgrupperne.

Mediernes uafhængighed og amerikaniseringen af politik

Udviklingen af *politisk* PR løber især parallelt med massemediernes udvikling. En rød tråd gennem hele sidste århundrede har været nyhedsmediernes stigende uafhængighed af politiske bindinger og opbygningen af en professionel journalistisk selvforståelse, som i stigende grad også har sat rammerne for den politiske kommunikation. Nyhedsmediene er dermed blevet selvstændige politiske aktører, som har været i stand til at sætte politiske dagsordener. Det skete langt senere i Danmark end i USA. Frigørelsesprocessen har imidlertid skubbet dem i retning af en markedsstyring, som på mange måder har haft indflydelse på den politiske journalistiske og politiske PR. Populariseringen af politik, personfiksering og retssager opfattes som godt og salgbart stof. Filosofen og semiotikeren Mads Storgaard Jensen peger på, at tidens tendens i dansk politik er, at politikerne i det offentlige rum fjerner sig mere og mere fra realpolitik og diskussioner om løsninger til symbolpolitik, der handler om holdninger, værdier og positioneringer i forhold til hinanden. Vi definerer f.eks. vores politikere ud fra håndtasker, tøjmærker („Gucci-Helle“) og deres påstande om sig selv.

Socialdemokraternes nuværende formand Helle Thorning-Schmidt blev af de politiske kommentatorer spået som en stærkere modstander for Fogh i den kommende valgkamp end Mogens Lykketoft var i den forrige. Hun fik meget ros for sin evne til at tale på tv, men samtidig lykkedes det ikke partiet at lægge en politisk plan, der kunne ryste *Venstre*. Med andre ord: kommentatorerne har også taget spørgsmålet om stil til sig og er ikke blege for at kritisere en politiker for vedkommendes optræden på lige fod med det politiske budskab ud fra det rationale, at den bedste kommunikator også vil stå sig bedst blandt vælgerne.

Kommunikationsplaner, imageanalyser og personlig branding indgår i partiernes langsigtede kommunikationsstrategier. Hos nogle partier får hvert medlem af *Folketinget* udviklet en personlig plan hos pressechefen eller en imagespecialist, som f.eks. indeholder punkter, hvorved politikeren adskiller sig fra de andre, hvad han ønsker eller bør udtale sig

om i medierne og evt. noget om de personlige og faglige karaktertræk, som ønskes fremhævet i medierne. Helle Thorning-Schmidt fortalte for nylig i et interview i *Berlingske Tidende* om sine læsevaner. Hun nævnte bøger på en skala fra det højkulturelle til det populære som f.eks. Stieg Larssons krimier og Harry Potter. På den måde skabte hun mulighed for, at flest vælgere via hendes historie om sig selv kunne knytte emotionelle bånd til hendes person. Det går også i tråd med *Socialdemokratiets* ønske om at favne såvel højtuddannede som ufaglærte vælgere.

På mange måder har der derfor fundet en amerikanisering sted i dansk politik, og den bæres blandt andet frem af PR-medarbejderne. Med „amerikanisering“ forstås, at de dominerende tendenser blandt politikere, medier og vælgere er, at:

- Politik kommunikeres ved hjælp af medierådgivere.
- Der er tydeligt fokus på politiske ledere.
- Der køres negative kampagner over for modstandere.
- Man har en offensiv tilgang til nyhedsstyring.
- Nyhedsmedierne forsøger selvstændigt at sætte den politiske dagsorden.
- Vælgerne bliver mere apatiske og kyniske over for de politiske institutioner og politikerne (Blumler & Gurevitch, 2001:385 – 390).

Alle de ovenstående punkter beskriver dansk politik, men er ikke fyldestgørende og betyder ikke, at politik i Danmark føres fuldstændigt som i USA. Der er særlige danske forhold, som adskiller sig fra USA. For eksempel er TV2 og DR public service-medier, der dermed har oplysningsforpligtelser, som knytter sig til demokratiske standarder og dermed fungerer som modvægt til kommercialiseringen af nyhedsjournalistikken. Der må heller ikke sendes politiske tv-reklamer under valgkampe i Danmark, hvorved økonomiske midler ikke er helt så stærk en faktor som i USA. Ud over at USA og Storbritannien har flere rådgivere med medie-, PR- og kommunikationskompetencer ansat i partierne og ministerierne, har de også de såkaldte talsmænd. Talsmandsfunktion er derimod endnu ikke en formel stillingskategori i dansk politik.

Nyhedsdagsordenen som hovedfokus

Allerede i 50erne begyndte man i Danmark så småt at engagere hovedsageligt eksterne rådgivere til særlige kampagner, men ellers var det politikerne selv og embedsmændene i ministerierne, der tilrettelagde kommunikationen med offentligheden. Først fra 80erne og særligt fra slutningen af 90erne begyndte man for alvor at ansætte folk med viden om PR og nyhedsmedierne i ministerierne og partikontorerne i Danmark. Indtil videre har man hovedsageligt søgt at styre nyhedsdagsordenen, og dernæst har man haft fokus på at kommunikere på baggrund af meningsmålinger og fokusgruppeundersøgelser.

„Da spin kom ind i politik var der en fornemmelse af, at dagsordener var noget uafvendeligt – noget der bare var der, og som man så skulle forholde sig til. Det var medierne, der satte dagsordenen, men på et tidspunkt kom mange partier til den erkendelse, at det ikke skulle være aviserne, det uafvendelige, der skulle sætte dagsordenen,“ siger tidligere pressechef for *Dansk Folkeparti*, Søren Espersen (Adamsen 2005: 83) om baggrunden for ansættelsen af flere og flere politiske medierådgivere

i Danmark og dermed også en mere offensiv tilgang til nyhedsstyring.

Den komplekse forklaring på den markante politiske mediefokusering i dag er den, at mediemarkedet er eksploderet med især netavisernes opkomst og de nye gratisaviser, som er både lokale og regionale. Politik er blevet godt stof, og efterspørgslen på politiske nyheder og reaktioner har været støt stigende. Det øgede antal medier (inklusiv politikernes egne internetbaserede platforme) og journalistiske deadlines har alt i alt lagt et større arbejds- og tidspres på de folkevalgte politikere, som har fået behov for hjælp, dels til servicefunktionen over for pressen, dels til at overskue hvad der er bragt i hvilke medier for at være forberedt på de næste henvendelser. Hvis en politiker i dag vil deltage i en nyhedshistorie, er tidsrammen for det meste på få timer,

For det andet har relationerne mellem politikere og vælgere udviklet sig. Fra 1970erne ændredes Danmark gradvist fra at være en klassekultur til at blive en forbrugerkultur, og det betød, at færre vælgere satte kryds på stemmesedlen per automatik. Professor Finn Frandsen fra Handelshøjskolen i Århus beskriver det sådan, at kommercialiseringen af politik er foregået parallelt med kommercialiseringen blandt vælgerne (Frandsen 2004: 15 - 39). Overgangen til forbrugerkultur medførte også en ny tendens inden for journalistikken, nemlig den kritiske journalistik, som også lagde pres på de folkevalgte, fordi den bestemt ikke anså sig selv for en åben mikrofon, men snarere for en styrende og sandhedssøgende aktør.

Medierne – de nye forsamlingshuse

De fleste politikere og medierådgivere er i dag enige om, at politiske oplæg og strategier i stigende grad er præget af mediernes mellemkomst. Politik og kommunikationen er tit to sider af samme sag (Lund & Esbensen 2006: 345 - 354), blandt andet fordi nyhedsmedierne og internettet er blevet de altdominerende kommunikationskanaler for politiske aktører. Medierne er på den ene side blevet en arena, som har overtaget den funktion, forsamlingshusene tidligere havde. Samtidig er medierne i stigende grad blevet en intern politisk arena, hvor politik føres i form af dialoger, kampe eller forhandlinger mellem de politiske aktører, selvom forhandlinger og magtkampe naturligvis også stadig foregår uden for medierne. Efter statsministerens åbningstale til *Folketinget* den 2. oktober i år brugte alle de politiske partier således nyhedsmedierne til at sende signaler til regeringen om deres standpunkter og temperaturen på deres samarbejdsvilje den kommende tid. Man (mis)bruger simpelthen ikke længere hinandens tid med at trave op og ned ad gangene og banke på de relevante personers døre for at formidle sine standpunkter. Det er i stedet blevet helt naturligt at sende signaler via medierne, og så er prisen, at budskabet skal gøres spiseligt for journalisten i form af fx væsentlighed, sensation, konflikt, eksklusivitet, med mindre altså journalisten skylder politiker en tjeneste ... Der er således mange og komplekse årsager til, at en historie når nyhedsmedierne. Men når budskaberne går gennem medierne, lander de ikke altid helt som tiltænkt. Det er medierådgiverens job at få rettet op på situationen efterfølgende.

I forskningssammenhæng taler man om, at den politiske kultur er blevet „medialiseret“. Det indebærer også, at lovændringer bliver forceret gennem embedsværket, hvis der er journalistisk fokus på en sag, pressemøder bliver tilrettelagt efter Ritzaus begivenhedskalender,

politiske strategier udformes med hensyntagen til nyhedsmediernes logikker og mest afgørende måske: partierne bliver mere topstyrede i takt med, at kommunikationskanalerne skal kontrolleres. Det grundlæggende rationale bag ønsket om at kontrollere informationsstrømmene er, at dagsordnerne i nyhedsmedierne er med til at forme vælgerne opfattelse af, hvad der er vigtigt at forholde sig til i samfundet, hvad de skal mene om det og i sidste ende, hvordan de skal handle på det, ved eksempelvis folketingsvalg. Forskningen har dog indtil nu kun kunnet bevise en delvis sammenhæng mellem disse faktorer – et studie fra 1990'erne påviste 60 % overensstemmelse mellem nyhedsmediernes dagsorden og deres målgruppers dagsorden. Det er ikke overraskende, fordi meningsdannelse jo alt andet lige også finder sted i andre fora end nyhedsmedier.

Men massemediernes potentiale for at kommunikere til meget store grupper har bidraget til ønsket om at kontrollere kommunikationen udadtil. Hvis informationer, som er i modstrid med topledelsens udmeldinger slipper ud, kan de udløse en såkaldt „mediestorm“. En sådan kan bevisligt have en kolossalt høj pris, I begyndelsen af oktober 2007 kom det frem, at *Venstres* pressetjeneste havde kontaktet nogle af partiets kandidater for at opfordre dem til at rette deres politiske holdninger i en database, som TV2 og Altinget har oprettet. Databasen består af forskellige politikeres svar på spørgsmål om politik, og meningen er, at vælgere kan sammenligne deres egne svar med politikernes. Det har tydeligvis været skrækken for en blotlægning af uoverensstemmelser i partiet og en følgende mediestorm, som fik ledelsen til at kontakte nogle af kandidaterne. Troels Lund Poulsen berørte i den forbindelse det forhold, at det ofte er medierne, der sætter præmisserne, og at det faktisk kan være svært at formulere komplicerede problemstillinger kort og klart: „Vi får tit spørgeskemaer fra forskellige medier, og spørgsmålene kan være kringlet formuleret uden plads til nuancerede besvarelser.“. Nedgang i meningsmålingerne på grund af en mediestorm opfattes som et eksternt pres fra vælgerne, der tages dybt alvorligt i alle partier i dag. Blandt andet som en konsekvens af angsten for mediestorme og kontroltab kritiseres partierne i blandt andet Frankrig for at være blevet „ansigtsløse“ værktøjer for præsidentkandidaten til at vinde præsidentvalget. Det ses i disciplineringen af partierne, hvor der ingen intern opposition er, siger den franske professor i politisk kommunikation, Philippe Maarek (Maarek 2007: 158). Samme kritik har *Venstres* ledelse været ude for fra partiets yngre medlemmer, som ledelsen tog skarp afstand fra, da de revsede den for at føre midterpolitik i stedet for liberal politik.

TV-alderen

Man kan driste sig til at sige, at medialiseringen af politik startede med Eisenhowers valgkampagne i 1952. Her var fjernsynet den nye teknologiske landvinding, og det økonomiske opsving havde sikret det en plads i flertallet af de amerikanske middelklassehjem. Derfor engagerede Eisenhower reklamebureauer fra New York, som udviklede en ny politisk stil, der bestod af korte sætninger, visuel tilrettelæggelse og brug af slogans. Det var alt sammen en tilpasning til tv-mediet, som bedst kom til sin ret, når billederne var dynamiske i modsætning til stillestående „talende hoveder“. Eisenhower blev i tv-spots fremstillet som en krigshelt og sloganet „I like Ike“ blev brugt flittigt og viser

tillige, at propagandaformen fra tidligere tiders levende billeder stadig var nærværende (Jamieson 1984: 39 - 89).

Blot 8 år senere blev medierne for alvor brugt som en arena, og man lagde afgørende vægt på eksponering af kandidaten. For eksempel anslog Kennedys medieteam, at hans største udfordring i valgkampen ville blive hans katolske baggrund. De arrangerede derfor et møde mellem Kennedy og flere protestantiske præster, som udspurgte ham om hans trosretning, og han fik den retoriske upper-hand ved at vende sagen til et spørgsmål om tolerance. Mødet blev optaget og vist på tv i 39 stater – altså en voldsom eksponering. Den nok mest omtalte mediebegivenhed i valgkampen i 1960 er dog tv-debatten mellem Nixon og Kennedy. Den understregede om noget, at politik nu også var blevet et spørgsmål om stil. Selvom Nixon allerede i 1950'erne havde indset betydningen af at bruge tv på dets egne præmisser, fejlede han denne gang, hvad angik spørgsmålet om personlig fremtoning. Han nægtede at bruge make-up og bar på ludende skuldre en skjorte med dårlige farver til tv-skærmenes opløsning. Kennedy var lige modsat. Velklædt til skærmen og rank og sund at se på (Maltese 1994: 16). Kennedy vandt valget, men interessant er det, at en meningsmåling efterfølgende viste, at flertallet af de vælgere, som kun havde hørt debatten i radioen, mente, at Nixon havde klaret debatten bedst (Krause-Kjær 2006: 175). Det blev en lektie for Nixon, som senere vandt præsidentembedet og i 1969 oprettede det sagnomsbundne „White House Office of Communications“, der eksisterer den dag i dag.

„The White House Office of Communications“

Nixons kommunikationskontor blev oprettet i en tid med massiv kritik af landets beslutningstagere. Fredsbevægelser agiterede for revolution, der var omfattende raceuroligheder, og den offentlige støtte til Vietnam-krigen var stærkt nedadgående. Nixon og hans rådgivere så et akut behov for at kontrollere den offentlige mening, og derfor blev medarbejdere med mediekompetencer trukket ind i selve administrationen, hvor kontoret blev en central nerve, der blandt andet kommunikerede „the line of the day“ til alle ansatte som et led i kommunikationsstrategien overfor omverdenen. Denne korte sætning, egnet til citat, var hovedessensen i, hvad præsidenten ønskede på mediernes dagorden den dag. Nixons kontor markerer overgangen fra strategisk kommunikation under kampagner til et hovedfokus på dag-til-dag dagsordensætning, hvorfor det er logisk, at medarbejderne blev trukket indenfor. Den grad af centralisering, der var tale om allerede da, har vi først set i Danmark de seneste 5-10 år. Hvor den politiske strategiske kommunikation før Nixon således mest havde fornyet sig udadtil, fornyede den sig nu indadtil ved at indtage centraladministrationen. Det var også på denne tid, at det gik op for de politiske aktører, at medierne ikke blot var en åben kanel mellem politikere og vælgere, men rent faktisk en redigerende magt, som kunne øve indflydelse på de politiske budskaber via f.eks. udvælgelse, vinkling og klipning. Derfor blev kontakten til pressen en central faktor.

Nixons mediestrategier byggede blandt andet på lobby-virksomhed blandt politiske kommentatorer og chefredaktører, favorabel behandling af „venligtsindede“ medier, medietræning – især træning i tv-optræden (Nixon havde en fuldtidsansat til dette arbejde), medieovervågning og brug af Hollywood stjerner som goodwill-

ambassadører. Nixon institutionaliserede kort sagt kommunikationsarbejdet. Hver medarbejder var ekspert på sit felt, og sådan har det været i Det Hvide Hus' West Wing siden Nixon (Maltese 1994: 13 - 75). Fem år efter hans indsættelse kunne ingen nok så bevidst strategisk kommunikation dog redde ham fra Watergate-skandalen, og Nixon endte med at blive sparket ud. Men hans kommunikationskontor var kommet for at blive. Episoden illustrerer fint, at selv PR-arbejde, som er udført perfekt for tidens standarder, ikke kan redde en politiker fra en virkelig skandale.

Ronald Reagan forfinede kontorets udadvendte strategier og havde qua sin uddannelse som skuespiller let ved at agere statsmand på tv. Reagan-periodens mest markante strategi var „the Rose Garden strategy“, som i bund og grund handlede om at undgå at tale med medierne, men til gengæld opsøge muligheder, hvor han via medierne kunne tale direkte og uimodsagt til vælgerne. Strategien fik sit navn, fordi Reagan ofte mødte pressen i Rosenhaven ved Det Hvide Hus. Her var hans kunst at agere travl statsmand, som desværre kun havde tid til at veksle nogle få ord med pressens repræsentanter, før han måtte haste videre til vigtige anliggender.

Nogle af Reagans nye strategier var brug af internettet og politiske budskaber tilpasset det stigende antal „nichemedier“, f.eks. etniske tv-kanaler og kabel-tv. Generelt blev kommunikationsarbejdet udført med endnu større nidkærhed end i Nixons periode. Gode lydbidder blev f.eks. testet i fokusgrupper, før de på tilrettelagt tid og sted blev sluppet ud i æteren (Maltese 1994: 179 - 214).²

Med Bill Clinton blev populariseringen af politik en væsentlig faktor og nok den største fornyelse af kommunikationsstrategierne i hans periode. Clintons image blev „scriptet“, så han fremstod som et mere helt menneske. Han spillede saxofon for millioner af tv-seere og blev endda markedsført på sin kvindetæppe (Louw 2005: 161). Hvad der ikke var kommunikationsfolkernes fortjeneste, var i øvrigt hans naturligt som taler. Han kunne forføre et publikum, så de hver især følte sig personligt knyttet til ham. Og det helt særlige ved ham var, at han kunne gøre det foran et tv-kamera!

England med fra starten

Den engelske forsker Dominic Wring har påvist, at det engelske Labour Party anvendte politisk PR helt tilbage i 1910, hvor de ansatte deres første PR-medarbejder. Flertallet i partiet var dog længe mest stemt for at bruge de traditionelle måder at nå vælgerne på, nemlig ved at ringe på dørklokker og arrangere offentlige taler. Men der er ingen tvivl om, at USA og England har inspireret hinanden i udviklingen af PR-teknikker, senest via det tætte politiske venskab mellem George Bush og Tony Blair. Men også de tætte politiske bånd mellem Ronald Reagan og Margaret Thatcher inspirerede Thatcher til i 1978 at anvende eksterne kommunikationseksperter fra *Saatchi & Saatchi*. Senere i 80'erne ændrede hun sin personlige fremtoning fra aristokratisk til mere husmoderagtig på baggrund af fokusgruppeundersøgelser. Men hun lod statsadministrationen urørt i modsætning til i USA og mente generelt, at hun havde bedre fornemmelse for sine vælgere end PR-konsulenter (Louw 2005: 159).

Tony Blair gik derimod hele vejen. Under Blair steg antallet af kommunikationsmedarbejdere fra 300 til 3000, og her blev også

politiske ansættelser i embedsværket accentueret, så hvor der i 1997 var 34 rådgivere, var der i 2003 81 rådgivere, der hovedsageligt arbejdede med kommunikationsopgaver og pressebetjening (Betænkning 1443: 97). Blair fik blandt andet hjælp fra rådgiveren Philip Gould, der havde arbejdet for Clinton i 1992 som medie- og reklamerådgiver. Mads Qvortrup udtrykker kommercialiseringen af Blairs politik sådan, at „Gould analyserede (via fokusgrupper) efterspørgslen på det politiske marked på samme måde, som *Colgate* og *Coca-Cola* analyserer forbrugsvaner“ (Qvortrup 2006: p. 70).

Blairs politiske PR overtog mange teknikker fra USA, også den efterhånden udbredte *best practice* (norm, red.) at ansætte specialiserede presserådgivere med en fortid i den politiske journalistik. Særligt kendt er hans „spindoktor“ Alistair Campbell, tidligere politisk redaktør på „The Daily Mirror“ og „Today“. Han blev først Blairs talsmand og senere hans kommunikationschef.

Blairs politiske PR har fået en enorm mediebevågenhed i England. Den var i sit omfang et afbræk fra en lang tradition for at holde ministerierne neutrale og uden politiske ansættelser, hvilket også kan siges om Danmark. I Sverige har man derimod en lang tradition for flere politiske ansættelser i ministerierne ud over ministeren selv, og de svenske mediers fokus på politisk PR har derfor været betydeligt lavere (Betænkning 1443).

I Blairs regeringsperiode blev der i øvrigt afsløret flere meget uheldige eksempler på uetiske handlinger i den strategiske kommunikations navn. Særligt kendt er sagen om våbeneksperten David Kelly, der som anonym kilde røbede over for BBC, at Blairs kommunikationschef Alistair Campbell havde været ansvarlig for bevidst at have tilføjet urigtige informationer til sagsakter om masseødelæggelsesvåben i Irak med henblik på at få politisk og offentlig støtte til invasionen af landet. Men også historien om trafikministeriets pressechef Jo Moore, som på den skæbnsvangre 11. september 2001 sendte en fællesmail til de andre ministerier med en påmindelse om, at dagen var en god dag at begrave andre dårlige nyheder på. Det afslørede en beregnende og kynisk arbejdsjargon, som harmonerede meget dårligt med flere af de personlige og politiske karakteristika, som vælgerne tillægger stor værdi, især ærlighed og troværdighed (Kristensen 2004: 40 - 44).

Nogle kommentatorer mener, at det var de gentagne eksempler på politiske løgne og strategisk kynisme, som i sidste ende satte Blair skakmat blandt vælgerne, selvom man godt kunne overveje, om ikke det var håndteringen af krigen i Irak i sig selv. Under alle omstændigheder markerede Tony Blairs lederskab en amerikanisering af den politisk kommunikation, og særligt i forbindelse med krigen i Irak udvekslede Blairs og Bushs rådgivere erfaringer fra PR arbejdet.

Det danske landkort

Eksterne kampagnemedarbejdere er lejlighedsvis blevet engageret af de største politiske partier i Danmark siden afslutningen af Anden Verdenskrig. I dag selvfølgelig mere end nogensinde. Men indtil de nye faggrupper, journalisterne og de kommunikationsuddannede, kom ind i ministerierne, var det embedsmændene, der på regelmæssig basis håndterede og rådgav politikerne om det arbejde, der knyttede sig til kommunikationen med offentligheden. Embedsmændene var generelt

ikke professionelle mediemennesker, der tænkte i tilpasning af budskaber til medierne, timing i forhold til deadlines osv. De var eksperter i beslutningsprocesser, deres ressortområde og den parlamentariske situation. På partikontorerne var det heller ikke uddannede medie- og PR-folk, der stod for kommunikationen med offentligheden, men de politiske medarbejdere i eksempelvis sekretariaterne.

Men selvom politikerne i Danmark i dag har taget politisk PR til sig, er der en verden til forskel i antallet af kommunikationsmedarbejdere i USA, England og Danmark.

„For 40 år siden ansatte *Venstre* sin første pressechef, Poul Anker Olsen. Indtil Henrik Qvortrup overtog (1998, red.) var han stort set ene mand på posten. I dag er vi, ud over mig selv, 5 konsulenter og en daglig student,“ fortæller pressechef i Venstre Søs Marie Serup.

Pressesekretær hos Enhedslisten, Mikkel Skov Petersen, fortæller, at deres informations- og pressekontor er blevet fordoblet fra 2 til 4 medarbejdere siden 2005. Stort set det samme har gjort sig gældende hos *Dansk Folkeparti*, hvor de for knap tre år siden var 4 medarbejdere, mens de nu er 5 fuldtidsansatte og 2 deltidsansatte, hvortil kommer en studentermedhjælp og en sekretær. „Det er en stor vækst. Men opmærksomheden om *Dansk Folkeparti* er jo temmelig stor, og samtidig kræver vi et højt aktivitetsniveau 18 timer i døgnet, året rundt, også til jul, påske og pinse,“ siger pressechef Søren Søndergaard.

SF har udviklet kommunikationsarbejdet med helt ekstrem hastighed. I valgkampen 2001 havde formand Holger K. Nielsen en SF'er med medieerfaring ansat på studentermedhjælpsvilkår, og i 2003 ansatte SF en journalist til kampagne- og pressearbejde. Siden Villy Søvnal blev formand i foråret 2005 blev den stilling suppleret af en politisk rådgiver, der havde medievidenskabelig baggrund. Og i foråret er der kommet endnu en fuldtidsjournalist og endnu en medierådgiver på holdet. Desuden tager de politiske rådgivere i partierne og politikerne selv større del i kommunikationsarbejdet, fortæller politisk rådgiver i SF, Claus Perregaard. For første gang ved valget i 2005 havde SF også tilknyttet eksterne kommunikationsbureauer, så udviklingen er gået stærkt for partiet, som har 11 mandater i *Folketinget* imod *Venstres* 50 og *Socialdemokratiets* 47 mandater. Hos sidstnævnte arbejder 4 fuldtidsansatte medarbejdere med kommunikation samt en praktikant. I *Det Radikale Venstres* pressetjeneste er de 3 medarbejdere.

I ministerierne arbejder 60 mennesker i dag med presse- og kommunikationsarbejde. Under SR-regeringen i 2001 var det 33 mennesker (Jyllands-Posten, 27. maj 2007).

Kommunikationsrådgivernes arbejdsopgaver er meget forskellige og spænder fra den personlige politiske rådgiver, som kan yde en integreret politisk og pressetaktisk rådgivning, til den medarbejder, som overvåger medier, opsøger journalister med solo-historier, skriver pressemeddelelser og tjekker i kalenderen, hvornår et folketingsmedlem har tid til et interview.

Politisk PR omfatter i øvrigt vælgeranalyser via f.eks. meningsmålinger og fokusgruppeundersøgelser og udvikling af de enkelte politikeres personlige stil. I den optik er der faktisk få ansatte politiske PR-medarbejdere i Danmark, og deres arbejdsindsats er koncentreret om presserelationer og arbejdet for at sætte særlige sager på nyhedsmediernes og dermed vælgernes politiske dagsorden. Til de mere tunge opgaver, såsom langsigtet planlægning baseret på helhedsanalyser

af vælgerne, medie billedet og de langsigtede politiske mål hyres eksterne kommunikationsfirmaer til at supplere den håndfuld af særligt privilegerede medarbejdere, som er fastansat til dette: de såkaldte målingseksperter, pressecheferne og de „særlige rådgivere“.

De særlige rådgivere

De særlige rådgivere er en speciel kategori, fordi de er politisk ansatte i ministerierne, og fordi deres opgave er at påvirke den offentlige mening favorabelt for deres ministre. De betegnes formelt som „embedsmænd på særlige vilkår“, men kalder oftest sig selv pressechef eller personlig rådgiver. I folkemunde hedder de også „spindoktorer“. De har en særlig adgang til den politiske leder, og deres rådgivning kan være så langsigtet, at det kan være strategisk klogt at sammentænke det politiske indhold og de kommunikationsstrategiske aspekter. De kan med andre ord have indflydelse på politikformuleringen og ikke blot kommunikationen af samme.

Særlige rådgivere for ministre blev først defineret som en særskilt ansættelseskategori i ministerierne med betænkning nr. 1354 fra 1998. De er i samme kategori som Tony Blairs førnævnte rådgivere, og de har formelt ret til at give ministeren politisk rådgivning, som vedrører ministerens parti, og som generelt går ud over den politiske neutralitet, der kræves af embedsmænd. Faglighed og redelighed er dog stadig et must. Men politisk-taktisk rådgivning fandt også sted, før de særlige rådgiveres indtog i Poul Nyrup Rasmussens statsministerperiode. Departementschefen har f.eks. altid været og er stadig en central person for ministerens politiske strategier og ikke kun for det faglige indhold (betænkning 1443). Ministerens fordel med de særlige rådgivere er mest af alt, at vedkommende skal fritstilles, når en ny regering tager over, eller en minister går af. Det betyder en helt igennem loyal medarbejder, og samtidig er kommende ministre ikke bundet af tidligere ministres valg af en nær medarbejder. Indtil videre har statsministeren påbudt, at hver minister kun må have én særlig rådgiver.

De særlige rådgivere og pressecheferne i partierne har for størstedelens vedkommende tidligere været ansat i mediebranchen, de er f.eks. journalister hentet fra de store morgenavisers Christiansborgredaktioner. De kender mediernes arbejdsgange og kan trække på personlige kontakter til kolleger på andre medier. Den baggrund har alle Anders Fogh Rasmussens rådgivere haft – Henrik Qvortrup, Michael Kristiansen og den nuværende Michael Ulveman. Også Bertel Haarders særlige rådgiver er tidligere Christiansborgjournalist med netop uddannelse som primært stofområde. De øvrige rådgivere er vokset ud af de politiske sekretariater og kender derfor det partipolitiske bagland og de interne magtkampe i partierne.

Professionaliseringens aftryk

Det er en udbredt opfattelse blandt kommunikationsrådgivere, at effekten af politisk PR oftest er bundet op på, at strategierne forbliver ukendte for offentligheden, på samme måde som tryllekunstnere ikke røber deres tricks. Af den årsag findes der kun lidt publiceret, konkret viden om de strategier, som vores samtidige partiledere og ministre i Danmark gør brug af. Blandt journalister og tidligere ansatte er der dog enighed om, at stort set alle de strategiske tilgange til den politiske

kommunikation, som vi har set i USA og England, også bliver brugt i Danmark med variationer fra parti til parti. I faktaboksen er gengivet de redskaber, som Lund og Esbensen har identificeret i deres bog „Samtaler om Spin“ fra 2006. Til listen kan man i øvrigt tilføje imageudvikling som endnu et centralt element, der især kan spores i tendensen til, at danske politikere nu også deltager i populære tv-shows, som intet har med politik at gøre, men derimod fremstiller dem som personlige individer, seerne kan knytte sig følelsesmæssigt til.

De fleste partier har også opbygget uformelle netværk af politiske støtter i relevante brancher, som kernemedlemmerne og medarbejderne mødes med en gang imellem. De udgør nogle meget vigtige hjælpere til at måle, hvad der rør sig. Også tænketankene er blevet ressourcer for partierne. Den liberale CEPOS reklamerede for nylig i et nyhedsbrev med, hvor stor succes den har haft med at flytte den offentlige dagsorden i retning af liberal diskurs.

Et eksempel på en helt ny bog, som giver et indblik i *Socialdemokratiets* interne kultur, er den tidligere partisekretær Jens Christiansens „Hvem Vinder Valget?“. Christiansen nævner blandt andet, at *Socialdemokratiet* i 2001 var meget skeptisk over for politisk PR, men at det efterhånden har accepteret udviklingen og i dag ligefrem har en fastansat „pollster“. Relationerne til pressen er også udviklet til en anerkendelse af, at journalister ønsker at få historier for sig selv og generelt nedprioriterer pressemøder.

Det er ingen hemmelighed, at *Socialdemokratiet* i mange år manglede en stærk og samlende ledelse, indtil Helle Thorning-Schmidt overtog formandsposten i 2005. Man kan pege på, at en stærk ledelse er et af de vigtigste vilkår for, at politisk PR kan fungere hensigtsmæssigt. Det har derimod været *Venstres* styrke i samme periode, og en af de vigtigste årsager til, at deres PR-strategier har virket efter hensigten.

Når vi om nogle år kigger tilbage på dansk politik omkring årtusindskiftet, vil Venstre utvivlsomt stå som den store fornyer af måden at tænke politik og kommunikation på i Danmark. Efter det knebne og desto mere pinsomme valgnederlag i 1998 besluttede ledelsen at gøre en ekstraordinær indsats for at vinde næste valgkamp. Midlet var stærk ledelse, PR-branchens nyeste teknikker og ressourcerne til at udvikle strategierne (Jønsson & Larsen 2002: 39). Fogh og co. tog ligefrem på studietur hos nogle af Tony Blairs rådgivere, året efter Fogh var blevet formand i *Venstre*. Her blev de blandt andet introduceret for, hvordan man bevidst kan arbejde på at „prime“ dagsordenen. Det skal forstås som en måde at modne et emne på via medierne, så det er blevet velkendt, og man senere kan bruge det som udgangspunkt for lancering af en politisk løsning eller et angreb på en modstander. For eksempel indrykkede *Venstre* i sidste uge af valgkampen i 2001 annoncer i utallige medier om *Socialdemokratiets* „skræmmekampagner“. Ifølge valgforskerne Jønsson og Larsen var det årsag til, at også journalisten i en tv-debat mellem Fogh og Nystrup lod Fogh afvise Nystrup's beviser mod *Venstre* som løgn uden at gribe ind, selvom beviserne faktisk var sande og skabte grundlag for at sætte nogle helt reelle spørgsmålstejn ved *Venstres* politik (Jønsson og Larsen 2002: 135).

Også i valgkampen 2005 var der stor forskel på de to store partiers kommunikation. Samtidig blev valgkampen dækket af nyhedsmedierne som et præsidentvalg med hovedfokus på partilederne. Lykketoft og hans stab af rådgivere havde satset på at fremstille *Socialdemokratiets*

politik som mere omfattende programmer, der viste sig at være uigennemskuelige og ikke mediesalgbare (Rørbæk 2005: 106 - 111). Lykketoft sagde „vi“ og afviste generelt at personificere politikken og spille på mediernes præmisser, blandt andet de gentagne spørgsmål til meningsmålinger (Jeppesen 2005: 38). I modsætning til Lykketoft talte Fogh direkte til kameraerne og ikke til publikum, og Fogh var forberedt på at sælge sig selv med en gennemført personlig stil og som en personificering af selve partiet. I *Venstre* har man udviklet et ordsprog, der lyder: *hvad der ikke kan forklares, kan ikke forsvares*. Ifølge den filosofi bør selv de mest komplicerede sammenhænge koges ned til et kort og utvetydigt budskab. Så er spørgsmålet, om Lykketoft og hans kollegaer i 2005 ikke kunne kommunikere deres politik, fordi den var uforvarlig. Eller om de blot ikke kunne kommunikere den til en presse og en befolkning, der var mere lydhor over for *Venstres* toner? Generelt er Lykketoft en formidabel taler. Hans afskedstale efter nederlaget på valgaftenen i 2005 greb de fleste, som så og lyttede. Det var gennem nyhedsmediernes, Lykketoft som person kom til kort som kommunikator. Men man kan spille bolden tilbage til nyhedsmediernes og spørge, om god eller dårlig kommunikation fra politisk hold skulle være afgørende for, at man ikke gjorde en reel indsats for at finde den politiske substans i et partis politik?

Hvem styrer?

Politisk PR startede med et ønske om at styre medierne, men er måske endt med at blive mediestyret? I hvert fald er medierne blevet en central arena for de politiske magthaveres kommunikation med vælgerne, hinanden og medierne selv. Da „masserne“ opstod, og medierne blev vigtige i politikernes øjne, opstod også mediernes mulighed for at blive selvstændige politiske aktører. Det skete først i USA, der har den mest rendyrkede tradition for et liberalt, uafhængigt pressesystem. Artiklen har beskrevet, hvordan PR har udviklet sig fra en tilpasning til det visuelle medie, til fokus på eksponering, pressestyring, vælger-feedback i form af målinger og fokusgrupper og sidst den personlige stils politik. Her er tale om tendenser, som ofte har eksisteret parallelt, men alligevel har nogle fyldt mere end andre i bestemte perioder. Samtidig har vi set, at teknikkerne udvikler sig, og at de politiske partier og systemer bruger flere og flere ressourcer på denne del af driften. Det hænger sammen med nye, flydende relationer mellem politikere og vælgere og mediernes nye roller som arenaer i samfundet.

Man kan sige, at medierådgivernes opgaver er en balancegang mellem eller er en syntese af at give medierne, hvad de gerne vil have, og sikre den bedst mulige opfattelse af et parti eller en politiker blandt målgruppen. Men at politikere i Vesten de sidste hundrede år i stigende grad gør brug af politisk PR betyder ikke, at den politiske substans er forsvundet fra politik. Den kan i stigende grad leve sit eget liv uden for nyhedsmediernes arena. I valgkampen i 2005 var 45 % af nyhedsdækningen af valgkampen historier om, hvorfor partierne eller politikere gjorde det ene eller det andet, og ikke hvad de faktisk gjorde eller mente (Bro m.fl. 2005: 12). Marianne Jelved, Pia Kjærsgaard, Connie Hedegaard og Pernille Rosenkrantz-Theil var nogle af de politikere, som fik rigtig mange stemmer ved det valg. De havde alle fire meget stærke personlige profiler, og det tyder på, at ikke alle vælgere synes om en valgkamp mellem to statsministerkandidater.

Men den personlige stils politik kommer vi nok ikke udenom. I dag er en af de store tendenser i politisk journalistik at portrættere politikeren som et mere helt menneske, og politikerne deltager oftere i talkshows og stiller op til interview i private situationer. Elitære røster beskriver det som en deroute for demokratisk debat og udvikling. Men at politikere i stigende grad eksponeres som semi-privatpersoner rummer måske muligheden for at vende tendensen til apati hos vælgerne. Den britiske medieforsker John Corner påpeger i hvert fald, at „den personlige stils politik kan generere demokratiske effekter ved at udvide platformen for engagement og borgerskab og ved at tilbyde former for populær appel og følelsesmæssig identifikation, som kan skære igennem teknokratiske røgslør og institutionel inerti” (Corner 2003:10).

De store udfordringer for politisk PR i dag er at styre informationsstrømmene i mediehavet og at forudsige en stadig mere uforudsigelig vælgerskare, som ikke kun skifter standpunkt fra det ene valg til det andet, men nogle gange fra dag til dag og tilmed fra situation til situation i hverdagen. Sideløbende danner politikere flere og flere platforme på internettet, hvor de kan møde vælgerne uden pressens mellemkomst. Det peger på, at politisk PR i den nærmeste fremtid vil udvide fokusområderne til i større grad at omfatte personlig branding og imagescripting. Presserelationer vil ikke blive nedprioriteret, men vægtes på lige fod med kommunikationen via andre elektroniske medier. Det vil nok i de færreste tilfælde være politikeren selv, der svarer på kommentarer og skriver indlæg på for eksempel Facebook. Hvor personligt det bliver, vil afhænge af i hvor høj grad politikeren rådgiver til jobbet er i stand til at postulere autenticitet – endnu et af de nye buzzwords.

Camilla Dindler (f. 1975) er ph.d stipendiat på Københavns Universitet, Afd. For Film- og Medievidenskab, hvor hun arbejder på et projekt med titlen Politikere, spindoktorer og dagbladsjournalister. Projektet søger at kortlægge relationerne mellem politiske og journalistiske aktører i forhold til den politiske dagsorden. Hun er cand.mag. i dansk, medievidenskab og mellemøststudier og har tidligere arbejdet som freelancejournalist, medieresearcher i PR-branchen og på forskningsprojekter om krigsjournalistik og valgkampe i medierne.

Referencer

Adamsen, Billy og Peter Sloth (2005): „Spindoktor“, Ekstra Bladets Forlag, København.

Bennett, W. L. (1994): „The clueless public: Bill Clinton meets the new American voter in campaign '92“ in Stanley A. Renshon (ed.): *The Clinton Presidency*, Westview Press, Boulder, CO

Betænkning 1443, Embedsmænds rådgivning og bistand (2004), Finansministeriet.

Blumler, J.G. & M. Gurevitch (2001): „‘Americanization’ Reconsidered: U.K.-U.S. Campaign

Communication across Time.“ in W.L. Bennett & R.M. Entman (eds.): *Mediated Politics: Communication and the Future of Democracy*, pp 380–403, Cambridge University Press, New York.

Bro, Peter, Rasmus Jønsson, Søren Schultz Jørgensen og Poul Anders Pedersen (2005): „Mediernes Valgkamp – Et forsknings – og formidlingsprojekt om folketingsvalget i 2005“, MODINET og

Mandag Morgen.

Corner, John & Dick Pels (ed.) (2003): „Media and the Restyling of Politics“, SAGE, London.

Ewen, Stuart (1996): „PR! A Social History of Spin“, Basic Books, New York.

Frandsen, Finn: „Spindoktorerne – en episode i det moderne demokratis historie?“ in Mie Femø (2004) *Spin, selvfremstilling og samfund*, Samfundslitteratur, Frederiksberg.

Jamieson, Kathleen H. (1984): „Packaging the Presidency“, Oxford University Press, Oxford.

Jensen, Mads Storgaard (13. Oktober 2007): „Politik som Underholdning“, kronik i Dagbladet Information.

Jeppesen, Michael (2005): „Før Ørerne falder af – Sandheden om valgkampen 2005“, Ekstra Bladets Forlag, København.

Journalisten, nr. 3, 2007: „Sådan lukker man en dårlig sag“.

Jyllands-Posten, Det Store Spin, 27. maj 2007, Indblik, s. 1.

Jønsson, Rasmus & Ole Larsen (2002): „Professionel Politisk Kommunikation“, Akademisk Forlag A/S, Viborg.

Krause-Kjær, Niels: „Hold fingrene fra den fjernbetjening!“ in Peter Bro, Rasmus Jønsson & Ole Larsen (red.) (2006): *Politisk Journalistik og Kommunikation*, Forlaget Samfundslitteratur, Frederiksberg.

Kristensen, Nete Nørgaard (2004): „Journalister og Kilder – slinger i valsen?“ , Ajour, Århus.

Louw, Eric (2005): „The Media and Political Process“, Sage, London.

Lund, Bo Bredsgaard & Mads Christian Esbensen (2006): „Samtaler om Spin“, Haase & Søns Forlag, Århus.

Maarek, Philippe J (2007): „The Evolution of French Political Communication: Reaching the Limits of Professionalisation?“ in Ralph Negrine m. fl. (ed.) (2007): *The Professionalisation of Political Communication*, Intellect Books, Bristol, UK.

Maltese, J. A. (1994): „Spin Control. The White House Office ....“, Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press.

Nielsen, Mie Femø (red.) (2001): „Profil og Offentlighed – Public Relations for Viderekomne“, Samfundslitteratur, Frederiksberg.

Pedersen, Jørgen (2003): „Spindoktor – Manipulation“, Børsens Forlag, København.

Politiken, „Se at få hyret nogle flere spindoktorer“ 5. november 2006, PS, s. 3

Qvortrup, mads (2006): „Tony Blair – en politisk biografi“, Høst & Søn, København.

Rørbæk, Anna (2005): „„Taberen og vinderen“ – en medieanalyse af to politiske profiler i folketingsvalgkampen 2005“, Speciale fra Film – og medievidenskab, Københavns Universitet.

Wring, Dominic (2004): „Politics of Marketing the Labour Party“, Palgrave.

Noter

¹ Artiklen skelner ikke mellem marketing og public relations, som man til en vis grad gør i brancherne og forskningen. Felterne er på mange måder efterhånden overlappende.

² Begrebet fokusgruppe dækker over en samling udvalgte (tilfældigt eller oftere kriterieudvalgt) mennesker samlet med det formål at afklare og belyse et forud bestemt emneområde igennem en kollektiv samtale.

Fokusgrupper har i flere år (siden midt i firserne i Danmark) været anvendt som redskab i markedsførings-sammenhæng (afdækning af kundesegmenter og -præferencer) og i et vist omfang af politiske partier. Software-udviklere har også benyttet sig af fokusgrupper for at teste produkter og løsninger, ligesom offentlige virksomheder i de senere år har anvendt sig af fokusgrupper.

³ At bringe emner øverst på den politiske dagsorden i medierne.

⁴ Questions and Answers (Q&A's) henviser til den situation i medierne, hvor en journalist stiller spørgsmål til en kilde. Live Q&A's er, når denne situation sendes live og dermed uredigeret.

Spindoktorens værktøjskasse ifølge Esbensen og Lund („Samtaler om Spin“, 2006):

- 1 Medierelationer
  - Almindelig pressekontakt
  - Diverse indlæg i pressen, herunder solohistorier
  - Øjeblikkelig gendrivelse af en historie med en modhistorie, *instant rebuttal*
    - Timing af historier, der bevidst skal overskygges af andre historier
- 2 Analyse og strategi
  - Omverdens- og organisationsanalyser
  - Magtanalyser
  - Omnibusanalyser
  - Segment- og fokusgruppeinterviews
  - Aktør- og interessentanalyse
  - Issuesanalyser
  - Budskabsplatform
  - Kanalstyring og selektivitet
  - Story line
  - Medieovervågning- og analyse
- 3 Taktisk og operationel kommunikationsrådgivning
  - Politisk rådgivning (herunder politikudvikling og såkaldt *priming*³)
    - Presse- og kommunikationsrådgivning samt medietaktik
    - Medie- og budskabstræning (herunder tv-træning og Q&As⁴)

Roger Buch: Fogh I, II og III og de politiske milepæle

Det er ikke formen, Anders Fogh Rasmussen vil blive husket for – men foreløbigt tre politiske milepæle.

Af Roger Buch

Prøv at tænke 10 år tilbage... Hvad var Nyrup-regeringernes bidrag til dansk politisk historie? Tænk 20 år tilbage og overvej, hvad vil regeringerne med Schlüter som statsminister blive husket for? Og hvis din hukommelse rækker rigtig langt, så gå 25-30 år bagud i historien til Anker Jørgensens tid – hvor var det, hans regeringer gjorde Danmark anderledes? Nej, det er ikke så let at lave lange lister over tidligere regeringers præstationer, vel?

Politisk hukommelsessvigt

Denne lille øvelse kan på det personlige plan være lidt uhyggelig – hvor uendeligt lidt det egentlig er muligt at huske. At det er svært at komme med lange eller blot korte lister over de skiftende regeringers politiske resultater, er næppe udtryk for, at regeringerne er uden betydning. Det er nærmere udtryk for, at det lykkes for de færreste regeringer at skabe afgørende politiske resultater, som eftertiden umiddelbart kan huske og sammenkoble med den rigtige regering.

Det er også ganske tankevækkende at sammenholde de daglige nyhedsstrømme, de daglige politiske diskussioner og de dybdegående analyser af politiske udspil og mediespin med hvor lidt, der står tilbage 5, 15 eller 20 år senere.

Regeringerne Fogh's eftermæle: formen

Hvad vil Anders Fogh Rasmussens regeringer blive husket for om 20 år? Nogle vil sikkert hævde, at det i lige så høj grad bliver formen som indholdet: politisk spin, stram politisk styring, drejebogen osv. Der er ingen tvivl om, at regeringerne Fogh Rasmussen har været moderne regeringer, der har benyttet sig af de arbejdsmetoder, som kendetegner moderne politik. Det gjorde Foghs forgænger Poul Nyrup Rasmussen imidlertid også. I virkeligheden tilfalder æren for skabelsen af stillingskategorien spindoktor eller "særlige rådgivere" 1990ernes socialdemokratiske regeringer. Der var i 2001 under den sidste Nyrup-regering 10 særlige rådgivere og antallet var i 2004 steget til i alt 14 i Anders Fogh Rasmussen regering I's 18 ministerier. Niveauet vil formentlig være det samme i 2007 i Anders Fogh Rasmussen regering III, som består af 19 ministre, der hver har ret til ansætte én særlig rådgiver.

Spin er altså ikke Foghs opfindelse – og ej heller Poul Nyrup Rasmussens. Politisk spin og embedsmændenes inddragelse i spin har været en tendens siden 2. verdenskrig. Spin er altså ikke så nyt, det er mere ordet, som er nyt og har givet et begreb for noget, der har kunnet iagttages i mange årtier. Foghs berømte drejebog – som forhåbentlig udgives, når statsministeren engang er gået på pension – er også et tidligere kendt fænomen. Bo Bojesen tegnede i 1955 en karikatur af det danske folketing, hvor politikerne i folketingssalen havde frisører,

sminkører, øvede sig på politisk retorik osv. Midt i billedet lige foran talerstolen stod en person med "Drejebog" under armen – forskelle var blot, at denne person øjensynlig var en repræsentant for Danmarks Radio – det politiske teater opføres til ære for og styres af TV.

Formen er næppe Fogh Rasmussens store bidrag til dansk politik. Heller ikke den meget omtalte kontraktspolitik er et nybrud. Vi lover ... og vi holder, hvad vi lover – det er ikke en fundamental ny strategisk måde at tænke politik på, men derimod i højere grad et konkret taktisk svar på den umiddelbare politiske forhistorie i 2001: Nyrups efterlønsgaranti og hans problem med at indfri garantien. Foghs signal i 2001 var: "Vi gør ikke som vores modstander. Vi er til at stole på. Vi holder, hvad vi lover."

Valgløfter, indfrielse af disse og kritik for ikke at indfri valgløfter er klassiske politiske discipliner, som formentlig er lige så gamle som demokratiet selv. At kontraktpolitikken er blevet ophøjet til et dogme, er mere udtryk for overfortolkning og spin, end det er virkelighed. Overvej eventuelt følgende tankeeksperiment: hvis ikke Nyrup Rasmussen var løbet ind i problemerne med efterlønnen, ville Fogh Rasmussen så anse det for nødvendigt at indføre kontraktpolitikken?

I den overanalyserede politiske danske andedam tillægges alt for mange politiske begivenheder bagtanker og forsæt, langsigtede formål og strategier, hvor virkeligheden ofte er kortsigtet taktik og ikke mindst tilfældigheder. En analyse af, om regeringerne Fogh Rasmussen i større eller mindre grad har opfyldt deres valgløfter end tidligere regeringer, vil formentlig afsløre, at der ikke er meget nyt under solen – ud over en masse spin, "analyse" og snak om kontraktpolitik, drejebøger, styring osv. Spin er i høj grad spin om spin om spin ... mens virkeligheden stiltfærdigt tøffer videre af gamle spor og nedtrådte stier.

Regeringerne Fogh's eftermæle – indholdet

Det er altså næppe en ny politisk form, der vil sikre regeringerne Fogh Rasmussen en plads i historiebøgerne – det bliver det politiske indhold. Tre bud på politiske milepæle er: Kommunalreformen, krigen i Irak og skattestoppet.

Kommunalreformen

Kommunalreformen er den politiske milepæl, som vil få størst betydning for velfærdssamfundets udvikling i det kommende 10-20 år. Umiddelbart kom effekterne i form af den harmoniseringsøvelse, som 239 kommuner skulle igennem for at skabe 66 nye kommuner. Tre, fem, syv forskellige skatte- og serviceniveauer og lige så mange måder at være organiseret på, drive folkeskole, ældrepleje og børnepasning på skulle nu ændres til ét fælles niveau og én måde at gøre tingene på. På længere sigt kommer effekterne i form af revurderinger af kommunernes interne strukturer: biblioteksstrukturer, skole- og daginstitutionsstrukturer, ældrebolig- og plejehjemstrukturer osv. Disse revurderinger vil ende med beslutninger om, at disse strukturer også skal sammenlægges og fusioneres. Allerede i 2007 lukkede mere end 100 af landets lokale biblioteker, og i de efterfølgende år og årtier kommer turen til skoler, daginstitutioner, plejehjem osv.

Ikke blot gamle serviceområder, men også nye serviceområder bliver centraliseret – eksempelvis det nye sundheds- og forebyggelsesområde, som kommunerne har arvet fra amterne, vil blive præget af, at

sundhedstilbud, sundhedscentre, forebyggelses- og genoptræningscentre samles i de nye kommuners hovedbyer og ikke i udkantsområder og de mindre byer (som tidligere var rådhusbyer i de gamle kommuner). En omfattende centraliserings- og centerby-urbaniseringsproces er igangsat uanset intentioner om landdistriktspolitik og service tæt på borgerne – tendensen vil være, at borgerne må fragte sig selv, hvis de vil have service eller flytte til få større bycentre: cirka 60-70 på landsplan.

Krigen i Irak

Den første danske krigsdeltagelse siden 1864 vil stå mejslet i historiebøgerne som en anden politiske milepæl. Krigsdeltagelsen lå godt i forlængelse af den nyorientering af dansk udenrigspolitik, som blev gennemført efter jerntæppets bortsmeltning og ikke mindst Sovjetunionens kollaps. Danmark havde pludselig for første gang mange i århundreder ingen reelle trusler imod det sit territorium, og denne situation blev udnyttet til fulde op igennem 1990erne, blandt andet på Balkan. Fogh Rasmussens regeringer gjorde formentlig en forskel i forhold til en alternativ socialdemokratisk regering, der sikkert havde valgt den anden fløj blandt EU-landene og ikke ville have fulgt så tæt i kølvandet på Bush regeringen og derfor ikke var gået ind i Irak.

Skattestoppet

Den sidste milepæl er skattestoppet, som begrebssatte en udvikling og en politisk konsensus, der allerede mod slutningen af 1980erne havde bredt sig i dansk politik: et skattetryk oppe omkring 50% af bruttonationalproduktet var en form for absolut magisk overgrænse – skatten kunne ikke stige mere. Selv om skattetrykket bølgede op og ned i 1990erne, var det stort set det samme, da Nyrup Rasmussen fratrådte, som da han tiltrådte... Og igen stort set det samme som i 2007! Så skattestoppet var på den måde ikke nogen revolution, men det var ordet, og det er noget Anders Fogh Rasmussen vil blive husket for også i 2027. Lige som Poul Schlüter i dag huskes for kartoffelkuren.

Historien er ikke færdigskrevet – det bliver historien aldrig – og slet ikke med en regering, som stadig er ved magten. Regeringen Fogh Rasmussen III har desuden mulighed for at føje endnu en enkelt eller to fjer til hatten.

Hvad bliver det? Bedste bud er nok klimatopmødet i 2009 og en eventuel forudgående og efterfølgende stor dansk satsning på energi og klimapolitik – men et mindst lige så godt bud er: et eller andet uforudsigeligt samt diverse tilfældigheder.

Roger Buch (f. 1967) er cand.scient. pol. fra Aarhus Universitet og ph.d. i statskundskab fra Odense Universitet. Ansat som lektor på Danmarks Journalisthøjskole, hvor han især interesserer sig for medier og politik.

Johannes Andersen: Politikken der blev væk

Betingelserne for politik er blevet afgørende svækket. Resultatet: politikere uden meninger, partier uden forskelle. Politik uden politik. Enhver, der vil gøre noget ved det, er oppe mod stærke kræfter.

Af Johannes Andersen

Danmark blev i 2007 beriget med et nyt politisk parti af et vist format, nemlig *Ny Alliance*. Måden, det blev etableret på, er ikke set tidligere i dansk politik. Tre politikere med en vis pondus brød med deres tidligere partier, og det gav i sig selv en vis opmærksomhed i pressen. Som noget af det første lavede de en hjemmeside med partiets navn, billeder af de tre smilende personer og en tilmeldingsrubrik. Hvorefter det væltede ind med nye medlemmer. Her så man for første gang, hvad internettet kan bruges til, når det drejer sig om at mobilisere til politisk aktivitet i et politisk parti.

Den tilslutning, partiet opnåede i de første meningsmålinger, var overraskende stor. Overraskende, fordi der ikke var nogen vælgere, der reelt anede, hvad partiet stod for rent politisk, ligesom der heller ikke var nogen, der på noget tidspunkt havde oplevet partiets ledende medlemmer tage diskussionen op med andre partiledere. Man opnåede altså støtte fra mange vælgere på noget, der bedst kan karakteriseres som de tre politikeres glatte ansigt.

Folketingsvalget 2007 afslørede imidlertid, at det kan være vanskeligt at holde dampen oppe, når det bliver alvor. Trods markante personligheder blandt partiets kandidater, lykkedes det kun lige at komme pænt over spærregrænsen. Muligvis fordi en række vælgere blev lidt bange for den uro og det opbrud i dansk politik, de med deres støtte til *Ny Alliance* selv havde været med til at starte. Muligvis også fordi partiets kandidater ikke altid var lige klare og konsekvente i deres udmeldinger. Og muligvis fordi Naser Khader ikke har været optimalt kørende under hele valgkampen.

Men umiddelbart er der grund til at klappe i hænderne. Her viser demokratiet virkelig sin styrke. Nye initiativer er mulige, og folk bliver pludselig engagerede i nye politiske sammenhænge, når de får de rette tilbud. Dertil kommer, at de øvrige politiske partier i høj grad var opmærksomme på fænomenet, for med det nye parti blev der nemlig ifølge flere meningsmålinger åbnet for nye flertalsmuligheder. Noget, der kunne gavne både den nuværende regering og oppositionen. De øvrige partier har med andre ord – frivilligt eller af tvang – meget hurtigt opfattet *Ny Alliance* som et seriøst element i dansk politik. Alt sammen noget, der tilsyneladende vidner om et velfungerende demokrati og et godt politisk klima, hvor tingene ikke er fastlåst i traditionelle politiske modsætninger. Fornyelsens dynamik er mulig i dansk politik!

Man kan imidlertid også vende perspektivet rundt og fremsætte den påstand, at *Ny Alliances* succes er et markant udtryk for, at betingelserne for at forholde sig rationelt til politiske spørgsmål åbenbart er blevet så dårlige, at man ikke længere behøver at forholde sig til politik for at kunne markere sig i forhold til politiske spørgsmål. At man kan lave politiske aktiviteter uden at forholde sig til politik. Det er nok, at

vælgerne synes godt om nogle personer.

Set i det perspektiv kan man selvfølgelig godt opfatte det positivt, at folk lader sig begejstre af tre glatte ansigter uden politisk substans, for så har *Ny Alliance* nemlig været medvirkende til at rejse en vigtig og nødvendig debat om grundlæggende forhold i samfundet – nemlig om betingelserne for som medborger at forholde sig til det politiske univers. Men man må samtidig også holde fast ved det centrale, nemlig at når man politisk lader sig engagere af personer, der *agerer* på en spændende eller tiltalende måde, så har det så lidt med politik at gøre, at det til syvende og sidst er undergravende for demokratiet og samfundet.

Det er en radikal påstand, hvis centrale antagelse er, at der kan lokaliseres nogle grundlæggende forandringer i det moderne samfund, hvis effekt er en svækkelse eller en undergravning af betingelserne for *fælles at tænke og handle* i politik. Hvilket er ensbetydende med, at man har mistet en central dimension, når det drejer sig om organiseringen og udviklingen af samfundet.

Når man fremsætter sådan en påstand, er der to ting, der er vigtige. For det første så præcist som muligt at slå fast, hvad man *forstår* ved politik. „Politik“ er et fænomen, der traditionelt er kendetegnet ved mangfoldige bestemmelser og definitioner – men hvis man påstår, at politik som et rum for fælles tænkning og handling er mere og mere umuligt, er det nødvendigt med en relativ præcis bestemmelse. Ellers er det bare tom retorik. For det andet er det nødvendigt at udfolde et logisk argument for påstanden. Begge dele vil jeg forsøge i den følgende gennemgang af centrale udviklingstendenser i dansk politik 2001 - 2007.

Endelig kan man naturligvis også spørge om, hvad man egentlig vil med en så defaitistisk påstand, der nærmest erklærer centrale dele af samfundslivet for mere eller mindre dødt. Er der ikke sortseere nok, og hvad kommer der ud af det? Mit håb er, at jeg kan medvirke til at afdække centrale betingelser for at være engageret i dansk politik og på den måde udvikle kritiske positioner, der muligvis kan medføre, at man ikke slipper helt så nemt om ved at manipulere med danske medborgere i det tomrum, vi normalt kalder for politik. Skulle der så i forlængelse af det oven i købet være nogen, der forsøger at udvikle nye standarder for politisk arbejde, er det da bare herligt. Men man er altså oppe imod stærke kræfter, som det vil fremgå af det følgende.

Politik og uenighed

Når man snakker om politik, bliver man hurtigt uenige med nogen. Man diskuterer og prøver synspunkter af. Man henter argumenter, og man hidser sig op i et forsøg på at overbevise eller skræmme modstandere. Og man er grundlæggende uenige om, hvordan man skal indrette samfundet, og hvordan man skal leve. *Uenighed* er kort sagt politikens dynamik.

Politik kan bestemmes som aktiviteter, gennem hvilke mennesker skaber, bevarer og fornyer deres generelle livsbetingelser. Da der er tale om generelle betingelser indebærer det, at der er tale om fælles anliggender. Politik indebærer, at der skal snakkes, og at der skal handles. Nogle holdninger og vedtagelser forudsætter, at man opbygger et fælles beredskab, der er i stand til at løse givne opgaver i forhold til fællesskabet. Der skal kort sagt *regeres*.

Da man ofte er uenige om, hvordan tingene skal gøres, indebærer

politik et vist niveau af *konflikt*. Faktisk bliver mange interesser til gennem en afstandtagen til andre positioner. Man bliver klar over, hvad man selv mener, når man hører en modpart. Men tingene kan ikke fungere, hvis de udelukkende befinder sig i en konfliktsituation. Derfor er det nødvendigt med nogle procedurer, der sikrer at uenighederne kan omsættes til en form for *konsensus*, eksempelvis i form af et kompromis. Disse procedurer udgør i Danmark det parlamentariske demokrati. Dertil kommer, at enhver politisk uenighed og efterfølgende konsensusproces er præget af givne magtrelationer. Nogle er formelt institutionaliserede, eksempelvis parlamentarismen, valgperioder osv. Andre er uformelle, men af og til ret effektive.

Netop magtrelationer indebærer yderligere 3 dimensioner i politik. Den ene vedrører evnen til at *mobilisere* og til at lade sig mobilisere. Man kan kun opnå magt ved at mobilisere givne ressourcer. Det være sig penge, medlemmer eller vælgere. I det parlamentariske demokrati er medlemmer og vælgere det centrale, men i takt med at der bliver færre og færre af især medlemmer i partier og andre politiske organisationer, betyder penge mere og mere. I praksis betyder det, at man eksempelvis i forbindelse med et valg skal gøre alt, hvad man kan, for at mobilisere vælgere på sin side.

Den anden dimension vedrører de *krav*, man skal tage op til behandling i de sammenhænge, hvor der træffes beslutninger. Det er nødvendigt, at man både som parti og som borger gør sig klart, hvad det er for interesser, man kæmper for. Hvad man vil støtte og hvorfor. Derfor skal der i det politiske univers være begreber og holdninger, der gør det muligt at navigere i og udtrykke sig om de fælles anliggender. Sådan som man traditionelt altid har haft eksempelvis en højre-venstre dimension at forholde sig til og igennem.

Den tredje dimension vedrører evnen til at overskue og vurdere de konsekvenser, der følger af givne initiativer og beslutninger i forhold til de fælles anliggender. Hvis ikke man kan vurdere dem, er man ikke i stand til at vurdere, om en given regering gør det godt eller dårligt set ud fra de interesser, man er mobiliseret i forhold til. Derfor kan man heller ikke gennemskue, hvilket parti man skal støtte eller modarbejde, og så er det hele lige fedt.

Politikkens objekt er altså de generelle livsbetingelser for borgere i en given sammenhæng. Hvad enten det er en kommunal, national eller international sammenhæng. Politik indebærer konflikt og konsensus, indskrevet i givne magtrelationer. Og forudsætningen for som borger at kunne agere i det politiske univers er, at man bliver klar over egne interesser, at man kan udtrykke sig om og argumentere for disse interesser, at man lader sig mobilisere, og at man kan gennemskue konsekvenser af den førte politik. Alt sammen udfoldet i processer, hvor uenighed er en central dynamo.

Når jeg påstår, at grænsen for politik er nået, så skyldes at en eller flere af de nævnte dimensioner er blevet svækket så meget, at det politiske har mistet sin substans. Politik er blevet til overfladiske markeringer uden konsekvens, uden indhold og uden dynamiske uenigheder. Man taler bare for at tale, og lader som om man er uenige, mens man i realiteten forsøger at dække over en *politisk forskelsløshed*. Hvilket paradoksalt nok er blevet en af de centrale fællesinteresser for mange af de centrale politiske aktører i dagens politik.

Påstanden i denne artikel er med andre ord, at der på flere områder

kan lokaliseres undergravende elementer, der svækker det politiske. Elementerne har været undervejs siden 1980erne men er for alvor blevet tydeligere siden 2001. De knytter sig i høj grad til den måde, hvorpå moderne medier tackler politik. De har nemlig på forskellig vis været med til at splintre det politiske, således det ikke længere er muligt at navigere i det, og så står man svagt. Dertil kommer, at borgernes egen adfærd også har båret til i samme retning.

Nærsynede borgere med digitale briller

Den moderne livsform er i stigende udstrækning præget af et ideal om, at det enkelte individ skal kunne træffe flere og flere personlige valg i alle livets sammenhænge. Forudsætningen for at det kan lade sig gøre er, at man slækker på forpligtelser i forhold til givne fællesskaber. Hvad enten det eksempelvis drejer sig om familien, lokalområdet, kollegerne eller et politisk parti. Den moderne livsform er kort sagt kendetegnet ved *flere valg og færre forpligtelser*. Man skal altid videre, og dynamikken i et moderne samfund er mulighederne for og evnen til at træffe endnu flere valg.

Jo mere individualistisk, man tænker og agerer, desto længere bevæger man sig bort fra fælles krav, interesser og perspektiver for samfundsudviklingen. Man ser i stedet samfundet som springbrættet for den enkeltes ageren. På den måde bliver mere og mere op til den enkelte selv, og derfor kræver man optimale betingelser for sine valg. Det minder mere og mere om *Lotto*, hvor det centrale er, at man selv skal gøre en indsats, hvilket så også betyder, at man er ene om tabet – og om gevinsten.

Den moderne livsform er altså ensbetydende med et mere eller mindre individualistisk perspektiv i forhold til samfundet, og dermed også i forhold til det politiske. Ikke mindst når den eksempelvis forstærkes med de digitale medier, der er blevet mere og mere centrale i samspillet mellem borgere og offentlige institutioner siden 2001. De ovenstående tendenser kan man eksempelvis se udfolde sig ved at forfølge forskellige udgaver af den offentlige sektor, sådan som den tager sig ud for forskellige grupper af danskere, ikke mindst når de ser den gennem de digitale briller, som i stigende udstrækning presses ned over borgerne.

Med lidt god vilje kan man i dag indkredse 3 forskellige kommunikationsmønstre med tilhørende forskellige billeder af den offentlige sektor.

1. De *ældste* medborgere har et billede af den offentlige sektor som et sikkerhedsnet, der skal sikre imod nød og ulykke, og som samtidig skal sikre en ordentlig alderdom for alle. I dette billede spiller politiske forestillinger om en universel velfærdsstat en central rolle. Den er begrundelsen for, at nogle betaler deres skat med en vis glæde. Man giver noget for at få noget igen. Andre ser staten som formynderisk, og derfor vil man minimere staten, så man kan få flere penge til sig selv. Hos denne generation er de elektroniske kommunikationsmidler kun udbredt i begrænset udstrækning, ligesom brugen af dem er forholdsvis begrænset. Også selv om der er en tendens til at flere og flere anskaffer sig en computer.

Det er med andre ord de færreste af de ældste medborgere, der benytter de digitale muligheder for interaktivt samspil med de offentlige institutioner. Derfor påvirkes deres billede af den offentlige

sektor heller ikke så markant ad denne vej. Det er og bliver en velfærdsstat, baseret på omsorg, hjælpsomhed, fællesskab og forpligtelser, indskrevet i traditionelle politiske modsætninger. Det kan godt være, at der er praktiske problemer med velfærdsstatens ydelser, men det ændrer ikke på det grundlæggende perspektiv, der rummer mange traditionelle elementer, som ikke mindst *Socialdemokratiet* historisk har stået for. Men deres trofasthed over for socialdemokraterne er ikke længere nær så stor, som den var tidligere. Mange af de ældre kan sagtens ændre deres vælgeradfærd i forbindelse med folketingsvalg, hvis de synes der er bedre tilbud på banen.

2. De *midaldrende* har været bedre til at udnytte de digitale kommunikationsmidler i hverdagen. Ikke mindst fordi de er blevet en del af deres arbejde, og derfor er det nemt at overføre erfaringerne herfra til det private område. Dette har bl.a. medført, at „homebanking“ er meget udbredt i denne gruppe, der er meget præget af den såkaldte 68'er generation. En generation, der sætter pris på engagement og direkte deltagelse.

I de midaldrendes univers er der langt hen ad vejen tale om en stationær kommunikation mellem to positioner: borgeren som afsender i hjemmet og den offentlige institution som modtager, forankret i centrale offentlige bygninger. Og omvendt. Man er placeret ved hver sin computer, og er løbende „på nettet“ for at se, om noget rører sig. Hvor pointen er, at det er kommunikationen mellem disse to punkter, der er blevet nemmere og hurtigere, hvilket betyder, at man nemmere kan løse tidligere tiders mere besværlige kommunikationsopgaver. Det opfattes med andre ord som en kvalitet, at man kan sidde hjemme og løse opgaver, som man tidligere skulle løse gennem fremmøde på et offentligt kontor.

Her lægges der vægt på hurtig service, selvbetjening og muligheder for efterfølgende evaluering, så man i den offentlige institution ved, hvordan borgerne ser på deres ydelser. Ved siden af disse aktiviteter lægges der også vægt på de demokratiske sider af sagen, eksempelvis synlighed af institutionsbestyrelser, dialog med ledere, osv. Her er idealet altså, at de givne aktiviteter har karakter af aktiv og hurtig dialog mellem to stabile parter, med henblik på at løse de traditionelle opgaver i den offentlige sektor.

Hurtighed og åben dialog er altså centrale nøgleord, og det betyder, at de digitale medier er medvirkende til at fremme et perspektiv på den offentlige sektor, hvor det er selvbetjening i forhold til serviceinstitutionerne, der står i centrum. Borgerne vil have adgang til service på den mest optimale og effektive måde. Hermed opfattes den offentlige sektor mere og mere som en åben institution, hvor det centrale er effektiv udnyttelse af ressourcerne og effektiv imødekommelse af borgernes efterspørgsel, baseret på borgernes aktive medvirken. Nogen betaler gerne deres skat, mens andre er modvillige, og går ind for skattelettelse. Men nu indskrives denne modsætning sig ikke længere i klassiske politiske modsætninger, men i en mere individualistisk tilgang til tingene. Ofte udtrykt på den måde, at man da gerne vil betale mere i skat, hvis den går til noget bestemt, eksempelvis uddannelse eller de gamle.

3. Hos *de unge* er tilgangen til de elektroniske kommunikationsmidler ikke funderet i erfaringer fra arbejdet og derfra videre til andre områder af samfundet. Denne generation er derimod

vokset op med digitale kommunikationsmidler inden for rækkevidde som en naturlig adgang til leg, til viden, til venner, til familie, til alle mulige andre i almindelighed og til omverdenen i særdeleshed. Nærmest uanset hvor man står og går.

Denne generation benytter sig ubesværet af alle mulige elektroniske kommunikationsmidler, men er i stor udstrækning især knyttet til mobiltelefonen og dens muligheder, som i stigende udstrækning også omfatter de faciliteter, man finder på en computer. Mobilen repræsenterer en grundlæggende form for *sikker autonomi*, der er vigtig for denne gruppe – og dens forældre. Man kan altid komme i kontakt med nogen, hvis det skal være.

Der er med andre ord tale om flydende kommunikationsprocesser mellem personer og institutioner, hvor der hele tiden er fokus på det dynamiske element. Hvad er muligt, og hvornår kan det lade sig gøre? Her er ikke tale om, at man hurtigere skal løse klassiske opgaver på en mere effektiv måde, men om at nye elementer skal gøres tilgængelige, hvilket samtidig er med til at fremme nye muligheder. Nysgerrighed, opkobling og interaktion er centrale elementer, og man har hele tiden øje for krav og forventninger i retning af, at nu kunne staten også godt lige tage og yde dette eller hint. Man betaler trods alt en masse penge i skat. Nysgerrighed, imødekommenhed og tilgængelighed er med andre ord centrale perspektiver i de unges forhold til den offentlige sektor, der opfattes som bestående af enkeltelementer uden nogen grundlæggende sammenhæng. Disse perspektiver ligger meget langt fra fortidens forestillinger om fællesskaber og forpligtelser. I yderste konsekvens handler det nemlig om, at man hele tiden har ret til at stille krav til givne institutioner og serviceydelser, fordi de er tilgængelige. Og det gælder uanset, om der er tale om offentlige eller private tilbud.

Sammenfattende er moderne medborgeres blik på den offentlige sektor altså præget af flere dimensioner. I den ene ende tages der udgangspunkt i traditionelle forestillinger om fællesskaber og omsorg. Her hjælper man så vidt muligt dem, der har brug for det, og denne hjælp skal være i orden, når man betaler så meget for det. Perspektivet indebærer samtidig en nødvendig fokusering på det at prioritere. I den anden ende fokuseres der på tilgængelighed, fleksibilitet og dynamiske løsninger. Den service, der leveres, skal hele tiden optimeres og tilpasses den givne efterspørgsel. Her er det ikke et spørgsmål om fælles prioritering, men om tilgængelighed i forhold til den enkelte. Midt i dette spektrum finder man de midaldrende, der er optaget af nemme adgangsveje, dialog og deltagelse.

Pointen er, at samspillet mellem servicekoncepter, brugerdiskurser og digitale briller gør borgerne nærsynede. De holdninger og perspektiver, der udfoldes i hverdagen, er vanskelige at omsætte til fælles politiske interesser og krav, netop fordi de er optaget af individuelle, fleksible og dynamiske løsninger på konkrete problemer, de møder i deres dagligdag. Den moderne identitetsudvikling sætter altså grænser for, hvad der kan mobiliseres omkring, når det drejer sig om udvikling og diskussion af fælles perspektiver for en fremtidig samfundsudvikling. Tilløb hertil ødelægges af det grundlæggende perspektiv, hvor „jeg vil havde mit, og du vil have dit“. Og det er så det.

Det er ikke moderne digital teknologi, der gør politik umulig. Men samspillet mellem teknologi, det moderne hverdagsliv og en livsform baseret på flere valg og færre forpligtelser indebærer sammenlagt, at det

grundlæggende er blevet vanskeligere og vanskeligere at sætte ord på et samlet perspektiv for en given samfundsudvikling, forankret i borgernes hverdagsliv og deres tilgang til det offentlige.

Det skyldes imidlertid ikke bare den måde, hverdagen struktureres på. Som antydnet hænger det også sammen med, hvordan det offentlige og det politiske univers præsenteres i medierne. Det er her, man etablerer fundamentet for at kunne navigere i det politiske univers. Det er her, man får præsenteret „relevante samfundsmæssige problemer“, og det er her, man møder de ord og billeder, der i princippet gør det muligt at begribe det, der er i centrum for det samfundsmæssige fællesskab.

Opmærksomhedsøkonomien

Siden 2001 er det blomstret op med nye tilbud på medieområdet. Nogle af de klassiske produkter er blevet forandret, mens andre nye er kommet til. På avisområdet drejer det sig eksempelvis om nyt layout, nyt format, nyt indhold og nye supplerende tilbud på internettet. Dertil kommer en stribe af gratisaviser. I begyndelsen var der kun „trafikaviser“, der blev uddelt på trafikale knudepunkter. Siden er der kommet flere gratisaviser til, der distribueres direkte til de enkelte familiers morgenbord i udvalgte storbyer. Der er med andre ord sket en opdatering af de etablerede aviser og en forøgelse af antallet af tilbud.

På radio og tv-området er der sket det samme. TV 2 har lanceret egen radio og en række specielle tv-kanaler, med tilbud fra eksempelvis sportens verden. Bl.a. i samarbejde med VIASAT, der uden tvivl bliver en stærk bejler til TV 2, når stationen engang skal sælges. Samtidig er DR siden 2001 blevet kørt ud på et sparsommeligt sidespor som følge af en selvpåført økonomisk krise i kølvandet fra nye byggeprojekter. På trods af det, forsøger man fortsat at placere sig som den mest centrale nyhedskanal, når det drejer sig om radio, tv og internettet. Dertil kommer, at både DR og TV 2 har udviklet nyhedskanaler bestående af korte indslag, som man enten selv kan vælge på nettet, eller som gentages i en båndsløjfe på tv.

Sideløbende hermed er der sket en vækst i antallet af nyhedsbureauer, af journalistiske bureauer, der er i stand til at levere aktuelle artikler til fagblade, aviser m.m., af informationsmedarbejdere på virksomheder og institutioner og af såkaldte „spindoktorer“ inden for foreningslivet. De politiske partier og større virksomheder er også i stigende grad parate til at levere nyheder, artikler og tv-indslag.

Den nævnte udvikling antyder en meget central tendens i den danske medieverden siden 2001. Medierne er nemlig for alvor blevet en del af *opmærksomhedsøkonomien*, der skal opfattes som endnu et aspekt af samfundsøkonomien. Her taler man for tiden en del om oplevelses- og vidensøkonomi, men nu er der altså kommet en ny dimension til. Fælles for alle tre synsvinkler på økonomien er, at de tager udgangspunkt i det, der opfattes som den centrale begrænsning, og dermed det, der skal mere af i fremtiden. I opmærksomhedsøkonomien er det store problem netop *opmærksomhed*. Medierne trues af manglende opmærksomhed. Udbuddet af produkter og tilbud, der kræver opmærksomhed, er alt for stort i forhold til efterspørgslen. Derfor intensiveres kampen om opmærksomheden.

Konkret er det et spørgsmål om at få læsere, seere, lyttere og brugere. Hvor mange, de får, bliver nøje registreret og dokumenteret. De er nemlig en kilde til penge. Både direkte og indirekte. Jo flere seere eller

læsere man har, desto større er mulighederne for at få andre til at betale for at opnå en del af den momentvist tilvejebragte opmærksomhed. Derfor forærer man gerne produkterne gratis bort – hvis bare de kan skabe opmærksomhed, er der andre, der eksempelvis via reklamer vil betale for at komme tæt på fokus i den etablerede opmærksomhed.

At logikken gælder for private medier er ikke overraskende, men også public service-medier, finansieret af staten, har overtaget logikken. DR er lige så optaget af antallet af seere og lyttere, som de private medier er. Ikke for at tjene penge hos annoncører, men for at opnå offentlig anerkendelse, og dermed sikre den fortsatte statsorganiserede finansiering. Ud fra den logik, at når en offentlig mediestation kan klare sig i konkurrencen med de privatejede medier, er der ikke argumenter for at standse pengestrømmen. Det er egentlig kun *Statstidende*, der endnu ikke er underlagt denne logik.

Den ovennævnte profilering, revitalisering og udvidelse af medietilbuddene er altså et godt udtryk for, at kampen om opmærksomhed også er meget hård i Danmark. Så hård, at flere af de ovennævnte produkter er blevet lanceret alene med det formål at forhindre andre produkter i at løbe med opmærksomheden. Det gælder eksempelvis for en del af gratisaviserne. Her er målet ikke engang at opnå reklameindtægter, men at forhindre andre i at få det, ved at sprede den eksisterende opmærksomhed på flere kilder, og dermed gøre den mindre værd.

Placeret i denne strukturelle position er medierne tvunget til at tænke *strategisk*. Engang var deres formål at informere en given befolkningsgruppe om det, der skete, eksempelvis i *Folketinget*. Man refererede fra de formelle sammenhænge, for det var her man kunne afgøre, hvor godt ens repræsentanter klarede sig i det politiske spil. Referaterne var farvede af mediernes politiske observans, men målet var grundlæggende at *informere*. Med organiseringen af *Pressens radioavis* i DR blev dette princip rendyrket. Derfor berettede man stort set altid om det samme i alle medier.

Med intensiveringen af kampen om opmærksomhed er målet på den ene side at skabe opmærksomhed hos befolkningen, ved at fortælle dem om noget spændende. Her arbejder man meget med at raffinere fortælleudtrykket. Det kræver på den anden side samtidigt, at man er i stand til at fremvise noget særligt. Derfor skal man nu have egne historier, som man ikke kan finde i andre medier før bagefter. Og de skal fortælle noget andet end det, man tidligere har fortalt.

Grundlæggende er det meget vanskeligt at producere selvstændige historier ved at fokusere på de formelle sammenhænge. Her kan man kun gentage sig selv, hvad der kan være godt nok, når man skal informere. Informationsidealet har ikke problemer med at fortælle det samme to gange, hvis det er det, der rent faktisk sker. Det holder bare ikke i kampen om opmærksomhed. For at finde det særlige må man derfor ofte bevæge sig uden for de formelle sammenhænge, for at finde det „enestående“, der kan bruges til at tiltrække sig folks opmærksomhed. Hvilket alle medier forsøger i dag, og det er en tendens, der er medvirkende til, at der med jævne mellemrum bliver stillet spørgsmål ved, om *Danmarks Radio* som institution nu også lever op til public service-idealet om information.

Mediernes personliggjorte flimmer om politik

Med fjernsynets evne til at vise „levende billeder“ blev der for alvor i 1970'erne og 1980'erne åbnet for en fokusering på eksempelvis politikerne som konkrete personer med et bestemt udtryk, bestemte vaner og personligheder. Hvilket tilsyneladende pirrede folks og mediernes nysgerrighed. Man ville endnu tættere på politikerne, og man begyndte at tale om „personen bag politikerens“. Hermed åbnede man for en ny politisk scene, nemlig *mellemscenen*, placeret mellem den formelle *frontscene* og det private eller *bagscenen*, hvor man bare er sig selv, og kan gå rundt i beskidte underbukser, slå løs på børnene og øve sig på morgendagens politiske tale om „det glade barn“, hvis det skulle være.

Så længe man skulle informere, var frontscenen mediernes fikspunkt. Det var her de formelle procedurer for det politiske univers blev udfoldet, fyldt med gentagelser og langsommelige aktiviteter. I det øjeblik billedmediet gjorde det mere spændende at fokusere på „personen bag politikerens“, blev det nødvendigt med en mellemscene, hvor medierne kunne afsløre vigtige processer bag det politiske, og hvor politikere samtidig kunne offentliggøre noget af det private, så man virkelig kan se, at „personen“ bag politikerens er til at stole på. Hvor medierne kunne komme „tættere på“ tingene, hvad enten det så drejede sig om afsløringer af hemmelige aftaler bag frontscenens trivielle procedurer, eller det drejede sig om politiske leders personlighed. Ikke bare den, som politikerne iscenesatte som deres personlighed, men deres „virkelige“ personlighed. Som så sikkert også var kontrolleret og iscenesat, for det foregår stadig på mellemscenen. Hvilket blot har intensiveret jagten på de „virkelige personer“ bag politikken, og nu er man nået så langt i denne jagt, at ingen længere tror på, at de kan findes.

Medierne er tæt på politikerne, bl.a. takket være mulighederne for at give „de udvalgte“ ekstra fordele, hvad politikerne så betaler tilbage i form af gode historier om og afsløringer af især politiske modstandere. Det har samtidig medført, at man har fået et ret tæt kendskab til en masse politikeres familier, deres venner, deres støtter og deres rådgivere. Man kan med god ret sige, at selskabeligheden breder sig, også i politik.

I den strategiske situation medierne befinder sig i, spændt ud mellem befolkningen og det politiske univers, er det ret afgørende, at de kan kontrollere og overskue så store dele af mellemscenen som muligt. Det er herfra, de gode afsløringer og spændende vinkler på det politiske univers skal hentes, så man kan sikre sig ammunition i kampen om opmærksomhed.

Resultatet af udviklingen er, at alle medier uden undtagelse henter mere og mere af deres stof om politik fra mellemscenen. Konsekvenserne er, at det politiske i medierne fremstilles mere og mere *usammenhængende* og *dramatisk*. Det er kun, når der sker noget ekstraordinært og dramatisk, at man har noget at fortælle, men så sætter man også alle sejl til, og tingene kommer ud af proportioner. Dertil kommer, at mediernes hastighed og evnen til at vise levende billeder – nogen gange også live – betyder, at politikken grundlæggende struktureres, så tingene kan fortælles i *billeder*. Endelig betyder det, at politikken i medierne bliver *personliggjort*, baseret på en fremstilling af det politiske med stor vægt på billeder og subjektive vurderinger af politikeres personlige egenskaber.

Medierne er tæt på politikerne, bl.a. takket være mulighederne for at give „de udvalgte“ ekstra fordele, hvad politikerne så betaler tilbage i form af gode historier om og afsløringer af især politiske modstandere.

Personerne bliver ikoner for politik, og efterhånden som man vænnes til det, kan personerne i medierne løsrives mere og mere fra den politiske substans, hvilket samtidig af politikerne kan udnyttes som en genvej til succes. Sådan som det mest ekstremt er sket med *Ny Alliance*. Her er personer – og deres glatte ansigter – nok til at starte en større politisk mobilisering. Men forudsætningerne for at det kan ske skal findes i mediernes fokusering på *mellemscenen, det selskabelige og personliggørelsen* af politikken.

Et par opslag i mediernes daglige tilbud afslører som regel flere eksempler på fænomenet. Man kan således en helt almindelig fredag støde på „fjendskabet mellem Uffe Ellemann-Jensen og Hans Engell“, på Bendt Bendtsens „pludselige vredesudbrud“ i forhold til Anders Fogh Rasmussen i en given politisk situation, på Helle Thorning-Schmidts „kolde og kontrollerede stil“, på den „smilende“ Pia Kjærsgaard, osv. Alt sammen udtryk, der benyttes til at beskrive centrale politiske processer med. Disse historier overgås også i nedadgående retning. Og kan endelig krones med selve skandalen, dvs. afsløringen af en politikers tvivlsomme moralske habitus i forbindelse med et konkret fejltrin. Eksempelvis en fødevareministers tvivlsomme omgang med sandheden og især en anden ministers tvivlsomme privatøkonomi. Hvilket formodentlig kan være rigtigt nok, alt sammen.

Men pointen i denne sammenhæng er, at det lige præcis er sådan, de politiske processer i dagens Danmark struktureres i medierne. De omskrives til personlige spil og relationer, hvor dramaet er langt at foretrække i mediernes kamp for opmærksomhed. Medierne er kort sagt blevet til en central, selvstændig politisk aktør, der har egne interesser på spil, når de formidler det politiske til befolkningen. Det er ensbetydende med, at de gør, hvad de kan for at kontrollere disse processer. Det politiske fremstilles i usammenhængende bidder, hvor man dyrker evnen til at fortælle tingene kort og dramatisk. Og begivenhederne angribes på en sådan måde, at de tager sig godt ud på billeder, gerne „live“. Alt sammen vigtigt, når man skal have succes i opmærksomhedsøkonomien.

Det giver samtidig masser af plads til politiske eksperters selvstændige vurderinger og kommentatorers analyser af politiske forslag og gennemgang af det taktiske spil. På den måde er man med til både at bryde alt op i uoverskuelige småbidder og med til at etablere den store, forkromede ekspertoversigt, som imidlertid er lige så dramatiserende og personfokuseret som resten af medieverdenen. Eksempelvis bringer en avis som *Politiken* jævnligt kun analyser i deres dækning af dansk politik, i en erkendelse af, at man altid er for sent ude med „rigtige nyheder“ – og sikkert også i en implicit erkendelse af, at man kun i begrænset udstrækning er i stand til selv at finde gode historier fra mellemscenen. Dermed har man den saglige overflade i orden, men det hele spændes ud i den personliggjort politiks dramaturgi.

Logisk nok bliver det afgørende for vælgernes vurdering af det politiske ikke, hvad politikere siger, men *hvordan* de siger det. I mediernes optik er alle politikere nemlig gode til at snakke, og de kan også sige det samme. Og nogle gange gør de det også. Derfor bliver den afgørende forskel, set fra vælgernes synsvinkel, om en given politiker virker *troværdig* i mediernes reportager fra den selskabelige mellemscene. Om man får en fornemmelse af, at vedkommende mener, hvad han eller

hun siger. Og så er det langt hen ad vejen lige meget, hvad vedkommende siger. Knap halvdel af alle danske vælgere gav i forbindelse med 2005-valget udtryk for, at de politiske ledes adfærd havde indflydelse på deres stemmeafgivning. Tallet er oven i købet noget større blandt de unge.

En udpræget individualisering og udviklingen af en identitet, der vægter valg på bekostning af forpligtelser, har været medvirkende til, at vælgernes blik på det politiske og på det fælles i stigende udstrækning præges af den enkeltes egen horisont. I takt med at digitale medier er kommet til at fylde mere og mere i samspillet mellem den enkelte og de offentlige institutioner, kan man oven i købet tale om udviklingen af et digitalt snæversyn, hvor man eksempelvis fokuserer på ventelister, serviceproblemer og prisforskelle. Samtidig agerer medier i stigende udstrækning strategisk i en intens kamp om opmærksomhed. På den ene side vil de gerne give borgerne, hvad de vil have i deres individualistiske jagt på noget spændende, og på den anden side vil de gerne kontrollere kilderne til det spændende og selskabelige, der skal bruges til at pirre vælgernes interesse. Derfor vil medierne gerne overskue, kontrollere og iscenesætte mellemscenen i det politiske univers.

Når *TV-Avisen* ringer, stiller man selvfølgelig op. Live. Uanset hvad. For politikens skyld kunne man så håbe, at politikerne og de politiske partier lagde afstand til denne form for strategisk tænkning. Det er desværre ikke tilfældet. Man forsøger tværtimod til at *spinne* sig endnu mere offensivt ind i de nye muligheder.

Den politiske selskabelighed

„Spindoktoren“ er et fænomen, der for alvor er blevet synligt i dansk politik siden 2001. De har været der tidligere, men nu er 2. og 3. generation af spindoktorer i gang med at udøve deres spin i forhold til medierne og befolkningen. Man holder tilsyneladende ikke længe i dette erhverv. Heldigvis har de gode retrætemuligheder, for en stor del af dem er indtil videre fortsat som politiske kommentatorer i medierne. Formodentlig ud fra den forestilling, at lige netop spindoktorer har en særlig indsigt i det politiske spil. Og jo nyere deres indsigt er, desto bedre.

Spin kan bestemmes som udveksling af information med henblik på at opnå omtale. Her er det væsentligt, at man har kontrol over de informationer, der fører til omtale, og det omfatter alt lige fra pressemeddelelser, udtalelser og frem til måden, tingene bliver sagt på. Det er imidlertid ikke al omtale, der er positiv. Derfor er en væsentlig del af aktiviteterne ofte forsøg på at forhindre, at bestemte informationer når frem til medierne. Hvilket alt sammen er spin-doktorens job. Det vil sige, at en spindoktor er en informationsmedarbejder, der har kompetencer, som går ud på at håndtere pressen og dens jagt på især stof fra mellemscenen. Enten i kraft af uddannelse eller i kraft af praktiske erfaringer. Sat på spidsen kan man sige, at deres arbejde grundlæggende går ud på at forhindre pressen i at gøre sit arbejde.

De politiske partier befinder sig nemlig også i en position, hvor de er tvunget til at tænke strategisk. Deres mål er optimering af støtte blandt vælgere, både ved valgene og mellem valgene, hvor de mange meningsmålinger hele tiden fortæller, hvor godt det går. I takt med at vælgere bliver mere og mere individualistiske, bliver de også mere og mere troløse. Siden slutningen af 1990'erne har ca. hver tredje vælger

skiftet parti fra det ene valg til det næste. Godt nok faldt niveauet til ca. 25% ved valget i 2005, men det skyldtes ikke mindst, at Socialdemokraterne ikke var i stand til at mobilisere ret mange nye vælgere. I forbindelse med valget i 2007 tyder de første data på, at andelen af partiskifttere er markant stigende. Dertil kommer, at rigtig mange vælgere under valgkampen var usikre på, hvor de skulle sætte deres kryds. De mange meningsmålinger valgkampen igennem afslørede således meget tydeligt, at folk skiftede fra det ene parti til det andet, uden helt at kunne bestemme sig. Endelig steg stemmeprocenten. Der var altså også mobiliseret nye vælgere.

Mange vælgere skifter altså parti under selve valgkampen op til et folketingsvalg, eksempelvis de unge, men der er også mange, der skifter mellem valgene. Derfor er det nødvendigt hele tiden at bearbejde befolkningens holdning til et givet parti og dets ledende kandidater. Det forudsætter, at man har kontrol med de medier, der formidler billederne, historierne og indtrykkene af de politiske partier til vælgerne. Ikke mindst i en situation, hvor man ikke er i stand til at mobilisere medlemmer til de politiske partier, bortset fra traditionsbundne pensionister, politiske nørdere og karriereorienterede akademikere.

De politiske partiers situation er altså grundlæggende struktureret af mere eller mindre individualistiske vælgere uden alt for stærke relationer til et givet parti på den ene side og medier på jagt efter skjulte og personlige vinkler på den anden. Det tvinger de politiske partier til at agere strategisk, hvor målet er at kontrollere medierne med henblik på at optimere vælgernes billeder af det politiske, af de politiske partier og især af deres ledere. Hvilket kræver en bevidst *strategisk kommunikation* med nøje angivelse af indhold, målgrupper og mediestrategi. Derfor er ansættelse af spindoktorer et logisk udtryk for denne grundlæggende tendens, der er blevet endnu mere tydelig siden 2001.

Der er ingen tvivl om, at det især er *Venstre*, der har stået i spidsen for udviklingen. *Venstres* valgkamp i 2001 var et banebrydende og eksemplarisk udtryk for, hvordan man laver valgkamp baseret på bevidst strategisk kommunikation. *Venstre* besluttede tidligt, at man skulle fremstå som et parti, der kunne sikre velfærden. Bl.a. ved direkte og indirekte at spille på, hvordan Socialdemokraterne svigtede i spørgsmålet om efterløn i 1999. Samtidig forsøgte man på forhånd at gardere sig mod skræmme kampagner fra Socialdemokraterne. Man skulle have svar parat, og så ellers forsøge at få socialdemokraterne til at fremstå som dem, der havde problemerne.

Målet var at flytte socialdemokratiske vælgere, og her fokuserede man især på offentligt ansatte kvinder i midten af 30'erne. Man skulle altså designe budskaberne, så de især ramte positiv klangbund i denne gruppe. Man valgte 5 - 6 politiske temaer, bl.a. ventelister på sygehuse, stramning af udlændingelovgivningen, retspolitikken og bedre forhold for de ældre og for familierne, herunder barselsorlov. Disse temaer var stort set de eneste, man forholdt sig til i hele valgkampen. Man blev ved med at gentage de samme temaer om og om igen, og man valgte ord, der var blevet positivt testet i fokusgrupper. Det kaldes for *papegøjemetoden*, og målet er at få synspunkterne til at trænge klart igennem i forhold til vælgerne, uden støj i form af uenigheder, fortaleser, uklarheder, uld i mund, og hvad man ellers kender fra traditionelle valgkampe.

En del af disse aktiviteter kan kaldes for *priming*, og logikken er, at

man med de mange gentagelser forsøger at give valgkampen en bestemt „grundtone“. Man forsøger på den måde at motivere vælgere til at kaste deres opmærksomhed i retning af bestemte problemstillinger, eksempelvis vedrørende velfærd og økonomi. Udgangspunktet kan være konkrete sager, gode praktiske erfaringer, forslag til nye initiativer, osv. Når man gennem en længere periode har fremført disse konkrete erfaringer og gode initiativer er det håbet, at området dermed også fylder mere og mere i vælgeres bevidsthed. Grundtonen er således slået an, og vælgerne er nu ved at være parate til at forholde sig til mere konkrete politiske forslag, der forbinder området eller problemstillingerne med et bestemt parti. I 2001 var målet at få vælgere til at koble *Venstre* sammen med velfærdsydelser og skat på en positiv måde.

Samtidig forsøger man at styrke partiets troværdighed som et midterparti, ved dels at påpege oppositionens svigt og dels ved at fortælle, at man er villig til at indgå en kontrakt med vælgerne. Dvs. at man lovede, at man ikke ville bruge en krone mere efter valget, end man havde lovet før valget. Noget Socialdemokraterne traditionelt har haft meget svært ved at overholde. Det kaldes for *branding*, og det handler grundlæggende om at fremstå med en bestemt profil. I dette tilfælde en velfærdsvenlig profil inden for rammerne af en kontrakt med vælgerne.

Endelig forsøger man at opbygge et bestemt *image*, dvs. et bestemt kvalitetsstempel. Man arbejdede således bevidst på at give vælgerne et indtryk af, at netop partiet *Venstre* er forbundet med positive holdninger i forhold til velfærdsstaten. Vælgerne skulle altså overbevises om, at man godt kunne stole på Venstre, når partiets ledere sagde, at de var de bedste til at varetage velfærdsstatens aktiviteter.

Socialdemokraterne var slet ikke parate til denne nye kultur. Man begyndte i bedste statsministerstil med at tale om verdenssituationen efter terrorangrebet den 11. september. Noget der slet ikke blev forbundet med problemerne i den danske velfærdshverdag i vælgeres univers. Derfor fik Socialdemokraterne aldrig rigtigt et ben til jorden i 2001-valgkampen.

Det gentog sig i forbindelse med valgkampen i 2005. Her var det Mogens Lykketoft, der stod i spidsen for partiet. Udstyret med en lille håndfuld pressemedarbejdere kæmpede han næsten ene mand mod *Venstre*, *De Konservative* og *Dansk Folkeparti*. Men det lykkedes aldrig for Lykketoft at matche *Venstres* effektive valgmaskine, bortset fra på enkelte gymnasier, men det var der ikke mange vælgere i. Så gik det tilsyneladende noget bedre ved valget i 2007, i hvert fald hvis man skal tro på partiets egne ledere. Godt nok fik partiet det dårligste valgresultat siden 1906, men internt i partiet havde man en fornemmelse af, at med Helle Thorning-Schmidt havde man en leder, der kunne matche Anders Fogh Rasmussen, når det drejer sig om kommunikation og argumentatorisk slagkraft. Partiets egne forventninger er derfor, at nu må resultaterne snart komme. Om ikke andet så ved det næste folketingsvalg.

Kernen er, at de politiske partier i stigende udstrækning *pakker og designer* politik, i overensstemmelse med en forventet efterspørgsel hos givne vælgergrupper. Det vil sige, at man sælger politiske budskaber på samme måde, som man sælger forbrugsgoder. Man bruger korte sætninger, få emner, mange gentagelser og endelig billeder, der er lette at huske og forstå.

Samtidig dyrker man også tendenser til *estetisering* af politikken. Man iscenesætter politikeres stil og deres måde at præsentere givet materiale på. Eksempelvis vælger man udtryk, der viser, at man er moderne, energibevidste, sparsommelige, energiske, osv. Hvilket helt grundlæggende vil sige, at man nøje planlægger fremstød på mellemscenen. Tilsyneladende er der ingen grænser for, hvad politikere kan finde på at gøre på mellemscenen. Men grænsen er meget følsom. For meget plad på mellemscenen kan ødelægge troværdigheden, og for lidt kan ødelægge indtrykket af folkelighed.

På den måde er man også med til at fremme *følelsernes positionering* i det politiske. Når man dyrker mellemscenen, er det netop for at kunne fremstå som et ordentligt menneske, og det kan man kun, når man kan vække følelser hos publikum. Hvilket yderligere forstærker tendensen til, at vælgerne først og fremmest forholder sig til politikernes troværdighed og ikke deres politiske standpunkter. Det er som tidligere nævnt politikere, der ser ud, som om de mener det, de siger, der har mulighed for succes i denne kontekst.

Grundlæggende repræsenterer udviklingen i dansk politik både en svækkelse og en skærpelse af forskellige retoriske elementer. Dengang det overordnede ideal for politik var information, også i den mere propagandistiske udgave, satsede man på en retorik domineret af *etos* og *logos*. Her drejede det sig om, at de personer, man havde valgt til at repræsentere sig, fremstod som troværdige ved at leve op til deres formelle status. Det skulle være ordentlige personer, man ikke så let kunne vippe af pinden (*etos*). Det skulle også være nogen, der var i stand til at komme med gode og slagkraftige argumenter (*logos*). I begyndelsen ud fra en ideologisk logik, og siden 1960'erne ud fra en mere rationel, akademisk og teknokratisk logik, ikke mindst med udgangspunkt i nationaløkonomiske balancebetragtninger.

I 1999 svigtede man sine løfter, og lagde dermed kimen til valgnederlaget i 2001. For pludselig begyndte vælgerne at give udtryk for, at de ikke så den store forskel på Socialdemokraterne og de borgerlige, når det drejede sig om at sikre velfærden.

Siden 1990'erne og især efter 2001 benyttede de politiske partier især en retorik baseret på *etos* og *patos*. De ledende politikere skulle fortsat have en solid status og anerkendelse, men nu kom den i stigende udstrækning fra gevinster indhentet på den selskabelige mellemscene. Eksempelvis som personer med familierelationerne i balance, med bemærkelsesværdige private egenskaber, eksempelvis som mavedanserinde, og med interessante karrierer. Og så skulle de have en personlig udstråling og gennemslagskraft der gjorde, at de trang igennem i forhold til vælgerne følelser (*patos*). Ikke mindst i rollen som troværdige politikere, der mener, hvad de siger. Her er det ikke så meget et spørgsmål om at se godt ud, men om at virke overbevisende, når man udtrykker sig. Vælgerne skal tro på, at man mener det, man siger.

Udviklingen skyldes ikke bare det strategiske samspil med befolkningen og medierne. Det skyldes også, at den politiske substans hos de politiske partier bliver vanskeligere og vanskeligere at identificere, og dermed bliver det sværere og sværere at se forskel på de politiske partier. Årsagen er for det første, at man i stigende udstrækning dyrker det samme billede af vælgerne, og for det andet at man dyrker de samme politiske svar og perspektiver, som man så håber vil falde i god jord hos vælgerne. Det gælder ikke mindst for de partier, der

kredser omkring midten af dansk politik.

Vælgerne som utilfredse brugere

De politiske partier fremmaner i stigende udstrækning et billede af vælgerne, der fremstiller dem som *utilfredsstillede brugere*. Som nogen der har en masse legitime behov, de ikke har fået dækket. Det er ikke et spørgsmål om utilfredshed, for der er ikke så meget at hente. De fleste danskere er fulde af lovord over for de fleste offentlige institutioner. Men netop ved at slå på det *utilfredsstillede* element, får man legitimeret en masse snak om forbedringer, fornyelser og forøgelse på alle områder i velfærdsstaten. Ud fra den logik at folk har betalt for velfærd, og derfor skal de også have den. Så sikkert, så effektivt og med så megen kvalitet som muligt. I VK-regeringens optik hedder det en *Kvalitetsreform*, der lanceres med mindst 10 mia. kroner i halen, mens Socialdemokraterne taler om *Velfærdsrettigheder*, der også lanceres med viljen til at finde en masse penge til formålet. Den politiske kamp består altså i at dække legitime behov. Og på den måde spiller man formodentlig ret godt op til vælgernes digitale snæversyn, når det drejer sig om synet på den offentlige sektor.

Her er der også sket en interessant udvikling. Ved valget i 1998 lovede Nyrup og Socialdemokraterne, at man ville garantere efterlønnen som en rettighed og et aktivt arbejdsmarkedsinstrument. I 1999 svigtede man sine løfter, og lagde dermed kimen til valgnederlaget i 2001. For pludselig begyndte vælgerne at give udtryk for, at de ikke så den store forskel på Socialdemokraterne og de borgerlige, når det drejede sig om at sikre velfærden. Faktisk opfattede man de borgerlige som de bedste, når det gælder et velfungerende sundhedsvæsen og undervisningen i folkeskolen. Det gav let spil til *Venstre* ved valget i 2001, ikke mindst når man samtidig benyttede sig af indvandrerspørgsmålet, hvor de borgerlige også blev vurderet som de bedste til at indføre stramninger. Ved valget i 2005 var Lykketoft ude af stand til at flytte ret meget på de vælgere, der i 2001 var gået fra *Socialdemokratiet* til *Venstre*. På trods af at vælgerne ikke længere vurderede de borgerlige helt så positivt på velfærdsområdet. Siden er det gået markant tilbage for de borgerliges status med henblik på at sikre velfærden: her i 2007 er Socialdemokraterne således førende på de fleste områder. Og bevægelserne vidner tydeligt om, at vælgerne er til at flytte i deres opfattelse af tingene.

Med til billedet hører, at også holdninger til flygtninge og indvandrere har spillet en central rolle for den politiske udvikling siden 1990'erne og især siden 2001. Ikke mindst takket være *Dansk Folkepartis* offensiv på området. Hvor man tidligere ikke ville forholde sig til spørgsmålet, tvang *Dansk Folkepartis* succes de andre til at melde klart ud på området: i de fleste partiers optik blev de fremmede efterhånden udråbt til at være en trussel mod den danske velfærd og den danske kultur. Det gælder også hos Socialdemokraterne. Hvilket endnu engang passede godt med grundholdningen i befolkningen. Man var utilfredsstillede brugere, og nu kom de fremmede og truede velfærden ved at nasse på den eller ved at ødelægge kulturen omkring den. Ja, faktisk kunne man risikere, at de fremmede ødelagde hele den danske forbrugskultur. Synspunkter, der var masser af vælgere i.

Spørgsmål om indvandrere er der ikke meget ideologi i, men de har været medvirkende til, at der er opstået nye dimensioner i dansk politik. På den ene side har man den traditionelle dimension, der handler om

troværdighed i forhold til administration og sikring af velfærdsstaten. Alle de partier, der kredser omkring midten af dansk politik anlægger på dette område en mere og mere teknokratisk tilgang til tingene.

Der skal ansættes professionelle ledere i de offentlige institutioner, så man herfra kan fokusere på lederskab og organisation, og mindre på faglige spørgsmål. Der skal sættes på åbenhed og effektivisering af givne procedurer, så lederne kan følge med. Og der skal sættes på fleksibilitet og tilgængelighed, når det drejer sig om de offentlige ydelser. Hvilket forudsætter en hær af løstansatte, som igen udfordrer det professionelle lederskab i disse institutioner.

For at de professionelle ledere kan overskue og organisere disse processer, ansættes der flere og flere *teknisk kompetente barbarer*, med henblik på at styrke ledelsesniveauet. Teknisk kompetente barbarer er offentligt ansatte akademikere, der i kraft af uddannelse er i stand til at benytte den moderne teknologi til måling af effektivitet, tilfredshed, osv. i de offentlige institutioner, rangordne dem og placere dem midt i en intern konkurrence om bevillinger og offentlig hæder. Så ved de ansvarlige ledere, hvad de skal gøre. De skal fremhæve toppen og bede dem, der ligger i bunden, om at tage sig sammen. Pointen er, at de teknisk kompetente barbarer og de professionelle ledere sammen udnytter den moderne teknologi som et kommunikerende magtinstrument, hvis vigtigste logik er, at man får de ansatte til at disciplinere sig selv. De ansatte ved nemlig, at det ikke er rart at blive udstillet som en, der ligger under gennemsnittet.

Selv om denne dimension stadig lugter lidt af, at den handler om dem, der vil have mere velfærdsstat og dem, der vil have mere marked, så er den også underlagt markante forandringer, ikke mindst i kølvandet på den mere og mere udbredte teknokratiske tilgang til tingene.

Snakken om de utilfredsstillede brugere er et godt udtryk for det. Både forslag om kvalitetsreformer og velfærdsrettigheder indebærer endnu flere teknokratiske analyser og endnu mere teknokratisk kommunikation mellem institutioner og brugere. Ordene er forskellige, men indholdet er stort set det samme og funderet i en teknokratisk tilgang. Og så kommer det oven i købet ikke til at koste borgerne mere i skat, eftersom begge partier i dette spil har forpligtet sig på et skattestop.

Den anden dimension er ikke mindst struktureret omkring holdninger til indvandrere, men den følges også af andre spørgsmål, eksempelvis holdninger til ulandshjælp, miljø og lignende værdibaserede spørgsmål. Heller ikke her kan man finde spor af politiske ideologier, men af mere eller mindre snæversynede brugerinteresser.

Pointen er altså, at i takt med at medierne personliggør det politiske, forsøger partierne at udnytte muligheden ved at iscenesætte deres ledere som personer med positiv gennemslagskraft. Og i takt med at medierne koncentrerer sig om mellemscenen, sætter politikerne på dén i håb om at få omtale. Meget passende sker det samtidig med, at den politiske forskellighed mellem de dominerende partier bliver mindre og mindre. Man samler sig om den samme teknokratiske logik, om de samme opfattelser af vælgerne og derfor også om de samme politiske forslag. Resultatet er endnu mere personliggørelse. Samtidig med at der sagtens kan foregå en lang række politiske processer, initieret og implementeret af teknokrater og bureaukrater, fjernt fra mediernes og politikernes fokus. Både nationalt og i EU. Disse aktiviteter får ofte, på trods af deres „usynlighed“, markante effekter i forhold til det danske samfund.

I dette komplekse strategiske spil fungerer både medierne og politikerne altså som hinandens strategiske spejlbilleder – i et forsøg på at udnytte, at de gensidigt forsøger at kontrollere hinanden, med henblik på at optimere gennemslagskraften i forhold til befolkningen. De er fælles om at personliggøre det politiske, de er fælles om at kaste sig ud i mellemscenens selskabelighed, og de er fælles om at splitte det politiske op i små, uoverskuelige bidder, hvor evnen til at fremstille alt i konkrete billeder – både direkte og i overført betydning – er noget af det helt centrale.

Politikkens Bermuda-trekant

Samspelet mellem befolkningen, medierne og de politiske partier har især siden 2001 ændret sig markant. Individualiserede vælgere udstyres i stigende udstrækning med digitalt nærsyn, mens medierne og de politiske partier tvinges ud i strategiske positioner, hvor de gensidigt forsøger at udnytte og kontrollere hinanden. Her udfolder de sammen en personliggjort udgave af politik, hvor sympatier og antipatier i forhold til politiske ledere kan være afgørende for udfaldet af et valg og for det politiske arbejde i *Folketinget*. De tre poler fungerer i virkeligheden som de tre punkter i det, man meget passende kan kalde for *politikkens Bermuda-trekant*. For effekten af dens stærke dynamik er, at det politiske forsvinder.

Grundlæggende er uenigheder om, hvordan man generelt skal indrette samfundet, forsvundet. Og dermed er den afgørende dynamik fraværende i de politiske processer: både når det drejer sig om at rejse krav og om at lade sig mobilisere, er tingene sandet til. Ikke mindst når det drejer sig om at rejse krav, der udfoldes inden for en kollektiv ramme. I takt med at samfundet bliver mere og mere individualistisk, og i takt med at politikere, teknisk kompetente barbarer og de enkelte institutioner tiltaler borgerne som individuelle brugere, bliver man bedre og bedre til at rejse *individuelle krav*. Men så er effekten logisk nok også, at der ikke er noget generelt eller samlende perspektiv i de krav, der rejses. Selv om mange individer rejser de samme individuelle krav, kommer der ikke noget fælles og samlende ud af det, medmindre man bevidst forsøger at udvikle kravene i en kollektiv ramme. Markedslogikken gør ikke individuelle krav til kollektive interesser.

Når evnen til at formulere kollektive krav undergraves, så svækkes evnen til at mobilisere til kollektive bevægelser også. I dag er meget få borgere medlemmer af og aktive i politiske partier – en optimistisk vurdering er ikke højere end 5%. Der er ingen grund til at melde sig ind i et politisk parti, der i princippet dyrker enigheden og tilslutningen til bestemte traditionelle synspunkter, når man selv i stort set alle sammenhænge dyrker det individuelle – og endnu mindre, når det individuelle også kommer til at betyde mere for den praktiske politik end de store principielle politiske holdninger og ideer.

Ny Alliance er det eneste parti, der forsøger at matche denne form for individualisme. Det sker på den måde, at man kan „melde sig ind“ på nogle holdninger og „ud“ på nogle andre. Så kan det vist ikke blive mere individuelt, og så har det ikke længere noget med politisk mobilisering at gøre. For politisk mobilisering handler jo grundlæggende om, at man mobiliseres og forpligtes i forhold til *noget fælles*. Politikens kollektive dimensioner er kort sagt blevet undergravet af samfundets individualiserende tendenser og af den måde, man fra politisk hold har

dyrket og fremhævet denne individualisme i de dominerende politiske diskurser.

Mest alvorligt er det, at det efterhånden er umuligt at se forskel på de politiske partier og deres daglige markeringer og positioneringer. Det skyldes flere forhold. For det første, at partierne befinder sig i en strategisk konkurrence om de samme vælgere, og her forsøger de at lægge sig så tæt på hinanden som muligt. Ikke nødvendigvis fordi de er overbevist om, at det er her, man bør placere sig, men af frygt for at miste noget i forhold til de andre. For det andet hænger det også sammen med, at den offentlige sektor i stigende udstrækning styres efter teknokratiske normer, EU-standarder og nationaløkonomiske nødvendigheder. Det betyder, at man som vælger kun i meget begrænset udstrækning kan overskue og vurdere de konsekvenser, der følger af givne initiativer og beslutninger i forhold til de fælles anliggender. Man kan kort sagt ikke se forskel på de forskellige regeringsbærende partier. Hverken før eller efter de har været i aktion.

Politikken bliver altså væk i forskelsløsheden. Med den konsekvens, at der åbnes mere og mere for den personlige markering, for den politiske leders betydning som en afgørende forskel, for retorik i den mest platte og popularitetssøgende udgave, for det personlige drama og for skandalen. Her er der masser af ballade og masser af modsætninger. Her er der masser af vælgervandringer, og mange, der siger, at de er interesserede i politik. Hvilket godt kan ligne det, man kalder politisk mobilisering. Der er også masser af krav, men det handler mest om organisering og administration af service. Grundlæggende har det imidlertid intet med politikens grundlæggende dynamik at gøre. Det kan på ingen måde opfattes som *uenigheder*. Det er og bliver *overflade*.

Johannes Andersen (f.1950) er lektor og samfundsforsker ved Aalborg Universitet. Forsker og underviser i folketingsvalg, politisk kommunikation, demokrati og hverdagens identiteter. Forfatter til bl.a. Hverdagens centrifuge (1997), Unge mellem hoved og krop (2001) og Den politiske blender (2003).

Hans Jørgen Nielsen: Regering på kontrakt

Vælgerne vil stå frit: ved valget i 2001 skiftede 35% parti, i 2005 var det 30%. Til gengæld prøver politikerne at binde sig selv – gennem en opfindelse, der bryder med fundamentale traditioner i dansk politik: kontraktpolitikken.

Af Hans Jørgen Nielsen

Handlen med vælgerne

Vælgerne er blevet „frie fugle“. I dag stemmer de ikke bare på et parti, fordi de er arbejdere eller landmænd eller noget tredje. De er ikke partimedlemmer eller medlemmer af VU, DSU eller KU, og de læser slet ikke partiaviser – de findes nemlig ikke længere. Og de er villige til at skifte parti. Ikke bare fra Venstre til De Konservative eller fra Enhedslisten til SF men også fra Socialdemokratiet til Venstre eller til Dansk Folkeparti. Det gælder for Fogh-perioden, men er slet ikke nyt. De største forskydninger ved noget valg havde man for mere end en menneskealder siden ved protestvalget i 1973.

På det frie marked er der ikke meget, partierne kan tage for givet. De må hele tiden appellere til vælgerne, og de har fået øgede muligheder. Heller ikke dette er nyt for Fogh-perioden, for det meste var på plads allerede i Poul Nyrup Rasmussens dage.

Ny er derimod måden, der appelleres på. Her har Fogh-perioden fået sit specielle præg med den rolle, der tildeles den såkaldte „kontraktpolitik“: man giver vælgerne en række løfter, og man lægger også vægt på, at løfterne bliver holdt. Erhard Jakobsen sagde i sin tid: „Jeg lover ingenting, men det jeg lover, holder jeg,“ og naturligvis var formuleringen en tilspidsning. Men den afspejler fint tanken om, at politikerne skal have et stort spillerum. I kontrast hertil ligner kontraktpolitikken mere en handel med vælgerne.

Til gengæld er det usikkert, hvor længe den kan fortsætte. Kontraktpolitikken er importeret fra England – og forudsætter et nogenlunde sikkert flertal, der faktisk kan afgive løfter. Den forudsætning kan let komme til at glippe, hvis VKO-flertallet forsvinder – hvad det efter valget d.13/11 er ét enkelt mandat fra.

Nedbrydningen af klassesamfundet

Den første præmis er enkel: de etablerede magtforhold er forandret. I gamle dage var *Socialdemokratiet* det største parti, og selv ved de bedste valg krævede borgerligt flertal støtte fra et af de såkaldte midterpartier. Fra mellemkrigstiden til Schlüters regeringsovertagelse i 1982 var det normalt, at Danmark med korte afbrydelser havde socialdemokratiske statsministre. Men i de sidste 25 år har vi haft borgerlige statsministre to tredjedele af tiden. Først var der Poul Schlüter, og så gentog Anders Fogh Rasmussen den borgerlige succes. For øjeblikket skal vi tilbage til 1920'erne for at finde en periode, hvor *Socialdemokratiet* var lige så svagt og *Venstre* lige så stærkt.

VKO-flertallet kan sagtens forsvinde igen. Men selv i så fald har Poul Schlüter og Anders Fogh Rasmussen siddet så lang tid på statsministerposten, at påstande om socialdemokratiske regeringer som det normale nu er ved at være dumpegrund på både universitets- og

gymnasieniveau.

Det betyder næppe, at fremtiden nu tilhører de borgerlige. I Storbritannien brød Tony Blair lige så eklatant med gamle traditioner, blot med modsat fortegn: New Labour tog over efter næsten permanent konservativ dominans af engelsk politik. Konklusionen er snarere, at det, der tidligere gav de politiske systemer deres mere eller mindre permanente særpræg, nu er kraftigt svækket, hvorfor det bliver afgørende, hvorledes partierne tackler en situation, hvor næsten alt er muligt.

Vilkårene for dansk politik er da også ganske anderledes end i „de gode gamle dage“ for 50 - 60 år siden. Dengang spillede erhverv og „klasse“ en afgørende rolle. Landmænd stemte helt overvejende på *Venstre* og tilsvarende var byernes arbejdere mest socialdemokrater. De selvstændige fordelte sig over et bredere felt, afhængigt af om det drejede sig om den lille håndværker eller den store manufakturhandler, men den største og mere usikre gruppe var funktionærerne. Her fiskede flere partier. Tilbage i 1930erne havde *De Konservative* således et stærkt blik for mulighederne. I Norge fik tilsvarende forhold politologen Stein Rokkan til at tale om „det fastfrosne partisystem“: Der var ikke flere ledige befolkningsgrupper, der stod og manglede et parti. Dette gjaldt et langt stykke hen ad vejen også for Danmark.

Samtidig var vælgerne spundet ind i et socialt og organisatorisk netværk. 20-25% af vælgerne var direkte medlemmer af et politisk parti, og de politiske ungdomsorganisationer stod stærkt, selvom onde tunger for eksempel påstod, at VU's styrke skyldtes foreningens fester. Og netværket gik videre. Fagforeningerne var direkte forbundne med *Socialdemokratiet*, og også uden organisatoriske forbindelser mellem borgerlige partier og erhvervsorganisationer arbejdede de i høj grad på linje med hinanden. Samlet set kunne vælgerne i vid udstrækning leve inden for et rent *Venstre*-præget miljø, inden for et rent socialdemokratisk og så fremdeles.

Det gav en begrænset partikonkurrence. De større partier kunne regne med at have store grupper af kernevælgere inden for de forskellige erhvervsgrupper, og kernevælgernes loyalitet blev også styrket af de bredere netværk. Kampen stod primært om de resterende marginalvælgere. Valgene var da også en søvrig affære. I de økonomiske krisetider i 1930erne skete der ikke ret meget ved valgene. Der kom kortvarigt store forskydninger ved de to første efterkrigsvalg i 1945 og 1947, men derefter blev 1950ernes valg lige så udramatiske som 1930ernes. Med megen ret blev det sagt, at man fik den bedste prognose for næste folketingsvalg ved at se på resultaterne fra forrige valg, og ikke ved at se på Gallups tal.

Med 1960erne kom der mere bevægelighed, og i 1973 kom det helt store skred. Omkring 45% af vælgerne skiftede parti. Strukturen brød sammen. Det tal er ikke overgået siden, men efter en mere rolig periode i 1980erne er ustabiliteten steget igen. I 2001 skiftede 35% parti, mens det i 2005 var 30%. Samtidig dikterer erhverv kun højst usikkert partivalg. Efter de gamle tommelfingerregler skulle arbejderne således være socialdemokrater eller i hvert tilfælde ligge til venstre for midten, men i 2001 stemte 58% af arbejderne faktisk borgerligt.

En del ændringer havde været undervejs længe. Funktionærgruppen voksede og voksede, mens antallet af landmænd skrumpede. Sine steder hed det, at der kun var to gårde tilbage i sognet – kirkegården og den

store gård. Samtidig kom kvinderne ud på arbejdsmarkedet. Det gav ofte familierne en blandet placering, for sygeplejersken kunne være gift med overlægen, men også med landmanden eller snedkeren. Samtidig skrumpede netværkene. Partiernes medlemstal faldt kontinuerligt til nu omkring 5% af vælgerne, og partiernes ungdomsorganisationer blev svage skygger af, hvad de havde været engang. Samlet kom partierne til at mangle mange af de lokale talsmænd, som medlemmerne tit var i gamle dage, og de kom selvsagt også til at mangle kontingentindtægter. I de senere år er forbindelsen mellem *Socialdemokratiet* og fagbevægelsen også løsnet. Det koster også for eksempel i form af manglende bidrag fra LO.

Lidt på kant af netværkene stod pressen. Endnu op til 1960 var der en partipresse, men den havde en klar ubalance, for *Socialdemokratiet* var markant det største parti, mens pressen var altovervejende borgerlig. Her er der formentlig sket et skift. Hvor de rigtig gamle partiaviser roste deres eget parti og kritiserede modstanderne, kritiserer moderne medier gerne alle magthavere og alle partier (Thomsen 1965:62 ff.; Westerståhl 1992).

De gamle partipolitisk-homogene miljøer er væk, og de tidligere kernevælgere er i stort omfang blevet marginalvælgere. For tiden går det slemt ud over *Socialdemokratiet*, men sidst i 1980erne var *Venstre* også hårdt ramt, og det hed sig, at Uffe Ellemann-Jensen ikke kunne sælge billetter. Det lærte han dog i 1990erne.

I de konkrete situationer spiller dygtighed også ind. Efter årtusindeskiftet har det således været påfaldende, at VKO-lederne har været professionelle til at finde melodien og spille den i rimelig harmoni, mens oppositionen i perioder snarest har lydt som et orkester, der stemmer instrumenterne. Under valgkampen i 2001 gav det ikke indtryk af harmoni, at socialdemokraterne åbent skændtes indbyrdes om partiets flygtningeudspil, akkompagneret af kradse kommentarer fra Marianne Jelved, og det gentog det sig, da Marianne Jelved forud for valget i 2005 igen spillede flygtningekortet, som hun godt vidste var et ømt punkt for partnerne i *Socialdemokratiet*. Begge gange gavnede udspillene nok De Radikale, men ikke den samlede opposition.

Det er dog detaljer. Afgørende er, at konkurrencesituationen er afgørende ændret. Mange flere vælgere er i spil.

De nye kontaktinstrumenter

Dermed er partiernes behov for kontakt med vælgerne vokset kraftigt. Partierne har ressourcerne, og på nogle punkter er partiernes muligheder faktisk vokset fra og med 1990erne. For det første er partierne kommet på finansloven. Ikke blot får folketingsmedlemmerne bedre assistance, partierne får også penge for hver vælgerstemme, og de penge er blevet brugt til at opbygge betydelige sekretariater. Ministrene har også fået personlige politiske rådgivere eller „spindoktorer“, hvis de ellers ønsker at have det. Noget specielt for Fogh-perioden er det ikke, for der var også spindoktorer i den gamle Nyrup-regering, og nogle af dem optræder stadig som eksperter, selv om de var med til at tabe valget i 2001. Betydningen af spindoktorer kan også let overdrives: ikke alle ministre har personlige rådgivere, og rent talmæssigt gør det ikke den store forskel med en enkelt rådgiver fra eller til for en minister med tusindvis af medarbejdere.

Samtidig er der blevet langt bedre muligheder for at lodde vælgerens

meninger. I gamle dage sagde man om nogle politikere, at de „kunne høre græsset gro“. Det kunne de måske også, men ikke altid, for de mødte mest meningsfæller og kunne fornemme en positiv stemning, hvor folk faktisk var negative.

De gamle partipolitisk-homogene miljøer er væk, og de tidligere kernevælgere er i stort omfang blevet marginalvælgere. For tiden går det slemt ud over Socialdemokratiet, men sidst i 1980'erne var Venstre også hårdt ramt, og det hed sig, at Uffe Ellemann-Jensen ikke kunne sælge billetter.

Meningsmålingerne gav på dette område et stort spring fremad – ikke blot i form af målinger af partiernes styrke, men også holdninger til indvandrere, til skattepolitikken og andre politiske sager. Men frem til omkring 1990'ernes begyndelse var metoderne dyre og langsommelige. Den dominerende metode var besøgsinterviews, men det kostede at sende interviewere ud til 500 - 1000 husstande, spredt over hele landet. *Vilstrup*, nu *Synnovate*, brugte telefoninterviews, men det kunne være problematisk så længe telefondækningen ikke var næsten total, for hvem var det, der på forhånd var udelukkede? Andre bureauer brugte postspørgeskemaer, men så var problemet at få skemaerne tilbage fra respondenterne. Uanset indsamlingsmetode var databehandlingen også besværlig. Resultaterne skulle blandt andet overføres fra papir til hulkort eller EDB. Det hele tog tid.

Her er verden forandret. Alle har telefon, og til de fleste formål kan man bare ringe til folk. Højest kan de mange mobiltelefoner give problemer med repræsentativiteten. Man kan også kontakte folk via nettet, og man kan lægge svarene direkte ind på EDB, uden at gå omvejen ad papiret. Antallet af undersøgelser er da også vokset næsten eksplosivt, og man kan lynhurtigt lodde stemningen til snart sagt alt. Oven i kommer så fokusgrupper, hvor man interviewer mindre grupper af vælgere intensivt.

Kontraktpolitikken

Alt dette – både vælgernes løse partitilknytning og de større muligheder for dialog med vælgerne – var på plads før Fogh-perioden. Specielt for Fogh-perioden er derimod brugen af mulighederne til at gennemføre en egentlig handel med vælgerne – den såkaldte kontraktpolitik. Princippet er simpelt: vælgerne skal på forhånd vide, hvad de kan regne med, og de skal garanteres mod ubehagelige overraskelser. Det mest klare eksempel i Fogh-perioden er skattestoppet, men der er for eksempel også behandlingsgarantier på hospitalerne og loft over forældrebetaling i børneinstitutionerne. Princippet har to sider: for det første giver man løfter, og dernæst holder man dem. Ingen af delene er en selvfølge i dansk politik.

Venstres handel med vælgerne har et klart element af „spin“. På centrale punkter ændrede partiet signaler og gav vælgerne noget, de gerne vil have. Tydeligst var det på velfærdsområdet. Straks efter valget i 1998 tog Anders Fogh Rasmussen og Claus Hjort Frederiksen til London for at lære af Tony Blairs valgsejr året forinden. Tony Blair havde brudt et langvarigt konservativt magtmonopol ved at opgive klassiske Labour-principper, og hvad *Venstre* sigtede på var i store træk det samme -- blot med modsat fortegn. Anders Fogh Rasmussen havde tidligere skrevet om minimalstaten, men efter valget i 1998 besluttede han og Claus Hjort Frederiksen at satse systematisk på at give *Venstre* et

velfærdsimage. Traditionelt opfattes socialdemokratiske regeringer ellers som de bedste, når det gælder om at bruge penge på velfærd, sociale goder og kultur, mens borgerlige regeringer traditionelt ses som de bedste til at skaffe pengene ved at holde økonomien i sving og til at „sætte tæring efter næring“. Lykkedes manøvreren ville man have berøvet *Socialdemokratiet* dets bedste salgstilbud.

Venstre fik meningsmålingerne med sig. Fra og med 1998 blev der færre vælgere, som mente, at en socialdemokratisk-ledet regering var bedst til at sikre velfærdsudgifterne. Punkt efter punkt skiftede balancen, så vælgerne begyndte at anse en borgerlig regering som lige så god eller bedre til at sikre velfærden. Meget var sandsynligvis Nyrup Rasmussen-regeringens egen skyld. Forud for valget i marts 1998 havde statsministeren således givet en garanti for efterlønnen – som han gentog efter valget – men i november 1998 kom der alligevel indgreb. Hvordan kunne regeringen være en garant for velfærden, når den ikke engang kunne overholde den efterlønsgaranti, som den selv havde udstedt? Men der var også historier i pressen om forholdene i institutionerne – f.eks. om at plejehjemspatienter skulle genbruge engangsbleer – og så var det, at *Venstre* spillede velfærdskortet. Under alle omstændigheder var nedgangen i troen på en socialdemokratisk regering massiv (Nielsen og Thomsen 2003).

Det samme skete på udlændingeområdet. I meningsmålingundersøgelserne var der ikke tegn på, at vælgerne blev mere negative mod udlændinge op gennem 1990'erne. Men der var hele tiden en skeptisk holdning til familiesammenføringer og asyltildelinger, og derudover blev betydningen af den indvandringskritiske linje kraftigt skærpet gennem opkomsten af Dansk Folkeparti. Tidligere havde *Venstre* under Uffe Ellemann-Jensen været skeptisk overfor at slå på udlændingetemaet. Nu fokuserede *Venstre* imidlertid på emnet med krav om, at man skulle være 24 år og have tilknytning til Danmark for at blive gift med en udlænding – selvom man fra starten kombinerede det med forslag om åbning over for en større indvandring af fremmed arbejdskraft. Faktisk skete der da heller ingen reduktion af antallet af opholdstilladelser mellem valgene i 2001 og 2005, for i 2005 blev der i Danmark givet lige så mange opholdstilladelser som 4 år forinden. Men indvandringens sammensætning var ændret, for der var langt færre, der fik asyl eller blev familiesammenført, mens der kom flere for at arbejde eller studere. Udlændingetemaet prægede da heller ikke valget i 2005 bortset fra et kraftigt skænderi mellem *Socialdemokratiet* og De Radikale.

Magtskiftet i 2001 havde et klart islæt af spin. *Venstre* renoncerede på gamle standpunkter: man bevægede sig der ind, hvor vælgerne var (velfærdsområdet) – og slog samtidig stærkere på synspunkter, hvor man var så nogenlunde på linje med befolkningsflertallet (udlændingeområdet). Det er siden blevet udlagt til en almen regel om, at „velfærden afgør valget“. Det er formentlig rigtigt for *Socialdemokratiets* vedkommende, for uden et godt velfærdsimage har partiet ikke så meget at komme med. Imidlertid er det kun en nødvendig betingelse for en socialdemokratisk valgsejr og ikke tilstrækkeligt i sig selv. For de borgerlige har stadig en føring, når det gælder vælgernes opfattelse af hvem, der er bedst til at klare de økonomiske problemer. Men *Venstres* strategi op til valget i 2001 ødelagde de socialdemokratiske chancer i det omfang, *Socialdemokratiet* ikke selv allerede havde gjort det.

Spin er dog kun den ene side. Vælgerne skal nok plejes og have noget af det, de gerne vil have. Men man skal også holde, hvad man lover. Det ligner principperne for jysk hestehandel, hvor man nok kan snyde, men kun kan gøre det én gang.

Idéen om en kontrakt med vælgerne er kraftig inspireret af Tony Blairs *New Labour*. I England sikrer valgsystemet ikke proportionalitet i partiernes repræsentation i parlamentet, men giver som oftest flertal til et enkelt parti. Til gengæld er det dermed også vælgerne, der afgør regeringsspørgsmålet – og dermed hovedtrækkene i den politik, der skal føres. Dermed giver det også fin mening at sætte som norm, at partierne siger, hvad de vil gøre, og gennemfører det, hvis de ellers får magten. I Danmark er det stik modsat. Proportionaliteten i partiernes repræsentation er næsten perfekt, men man får til gengæld mange partier, og ofte er det snarere forhandlinger mellem partierne end vælgerne direkte, der afgør regeringsdannelsen og bestemmer politikken. I lange perioder gav det således De Radikale en stærk indflydelse som tungen på vægtskålen. Import af kontraktpolitik til Danmark kan derfor ses som et forsøg på at få det bedste af begge verdener – både proportionalitet og en direkte forbindelse fra vælgerne til den førte politik. En kritisk udlægning kunne lyde, at kontraktpolitikken skyder forhandlingerne i Folketinget i baggrunden. Marianne Jelved kunne da også tale om „kontraktpolitik“ med dyb foragt i stemmen.

Princippet om kontraktpolitik har da også medført stærk uenighed. Ud fra et meget principielt synspunkt er det slet ikke meningen, at folket i et repræsentativt demokrati selv skal styre. De skal derimod vælge ledere til at styre på deres vegne. Den 12. august 2007 udtalte miljøminister Connie Hedegaard (K) således til Jyllands-Posten, at hun mente, at kontraktpolitikken, hvor man lover nogle gode ting, var ved at være slidt op. „Folk vil gerne have, at det repræsentative demokrati også kan sige nej, når folk står med alle gode ønsker.“ Margrethe Vestager (R) fulgte trop: „Kontraktpolitikens store problem er, at den sætter en fuldstændig stram og helt utilstrækkelig politisk dagsorden. For så kan man kun gøre det, der står i kontraktpolitikken.“

Der er dog svært at komme helt udenom, at politikerne skal sige, hvad de vil og handle derefter. Margrethe Vestager havde i samme artikel i *Jyllands-Posten* da også en lidt maliciøs kommentar til Connie Hedegaards afstandtagen fra kontraktpolitikken: „Hvorledes ville *De Konservative* så føre valgkamp?“ Og Claus Hjort Frederiksen (V) var selsagt positiv over for hele konceptet: „For mig er kontraktpolitikken en hæderlig måde at føre politik på. Her siger man før valget, hvad man vil gøre efter valget. I gamle dage skulle man altid prøve at komme igennem en valgkamp uden at sige for meget, fordi handlefriheden var meget større bagefter.“

Venstres stærke fremhævelse af kontraktpolitikken har også en langt mere kontant baggrund end inspirationen fra England. Man får fremhævet sin egen troværdighed i kontrast til visse andre. Det er en udbredt antagelse om, at politikere siger ét før et valg, og gør noget andet bagefter. Formentlig er det en fordom, for som oftest holder politikerne faktisk, hvad de lover. De lover nemlig mest det, de alligevel har planer om at gennemføre.

Men der er begrænsninger for, hvad og hvor meget man lægger frem lige op til et valg, selvom princippet i kontraktpolitik netop er, at tingene skal frem, når vælgerne skal beslutte sig. Der er mange teorier

om, at vælgerne har en kort hukommelse. Vælgerne husker gevinster i form af skattelettelser eller velfærdsforbedringer, men de husker dem ikke ret længe. Og tilsvarende bliver de nok utilfredse over øgede skatter eller besparelser, men også dét fortager sig. Derfor giver eller lover politikerne gerne gevinster til vælgerne lige op til et valg, for så at kræve betaling, når valget er overstået. I dansk kommunalpolitik – hvor valgene kommer til faste terminer – har man også kunnet pege på „valgcykler“, hvor gevinsterne til vælgerne kommer før et valg, mens stramningerne kommer bagefter (Mouritzen 1991:447 - 454; Frandsen 1998:224). Daværende finansminister Mogens Lykketoft forklarede senere efterlønsindgrebet med, at der kun i kort tid efter et valg er flertal i Folketinget for kontroversielle indgreb. Som medierne nu var, kunne man heller ikke kommunikere indholdet på en afslappet måde. Den eneste mulighed var at sørge for, at vælgerne fik tid til at se, hvorledes tingene virkede (Jesper Termansen i *Berlingske Tidende* den 11.februar 2001).

Sagen om efterlønsgarantien giver da også en taknemmelig baggrund for fremhævelsen af kontraktpolitikken. Den sag slog hårdt i meningsmålingerne, og statsminister Poul Nyrup Rasmussen forklarede til Jens Ringberg og Henny Christensen i *Aktuelt* den 14. december 1998, at „det værste man kan komme ud for er, at der sættes en finger på ens troværdighed“. Formentlig havde Poul Nyrup Rasmussen ret, for da han under kampagnen op til folkeafstemningen om euroen i eftersommeren 2000 foreslog, at der blev udstedt en garanti for velfærdsstaten, faldt forslaget til jorden. Det var blevet lidt komisk at udstede garantier.

Selv om vælgerne eventuelt skulle have en kort hukommelse, husker mange stadig „efterlønsgarantien“. Ved at slå så kraftigt på opfyldelsen af løfterne får *Venstre* derfor også afleveret et andet budskab: sådan er *Venstre* ikke – *Venstre* kan man stole på.

Fremtiden for kontraktpolitikken

Venstre og regeringen har fortsat linjen med kontraktpolitikken, og ideen har bredt sig: da *Socialdemokratiet* i august 2007 fremlagde et velfærdsudspil, var der en lang række detaljerede punkter – om ældres ret til en daglig tur i frisk luft, om gratis mad i børneinstitutioner, om enestuer for døende og så fremdeles – og det blev begrundet med, at så kunne man kontrollere, om løfterne blev holdt. Det ligner en succes for konceptet bag kontraktpolitikken.

Alligevel er der begrænsninger. Der kommer løbende nye sager. Danmark er med i krigene i både Irak og Afghanistan, og det var af gode grunde ikke oppe i valgkampen i 2001. Havde Margrethe Vestager som citeret ret i, at „man kun kan gøre det, der står i kontrakten,“ var krigsdeltagelsen i direkte strid med kontraktpolitikken. Lidt mere blødt fortolket falder nye problemer uden for kontrakten.

Samtidig kan kontrakten være lidt af en formalitet. Kommunalreformen var ikke med i valgkampen i 2001, men ved valget i 2005 var forberedelserne så langt fremme – med lovforslag og det hele – at det kun var den endelige vedtagelse, der manglede.

Endelig kan andre forhold spille politikerne et puds. Det var det, der ramte Ritt Bjerregaard, da hun op til kommunalvalget i 2005 lovede 5000 boliger til 5000 kroner om måneden. Her fik juridiske problemer planen til at falde til jorden. Regeringen blev også selv hårdt ramt i

efteråret 2006 på grund af problemer med behandlingen af kræftpatienter. Fra den gamle socialdemokratisk-radikale regering havde regeringen arvet og overtaget en garanti for ventetiderne, men trods stærkt stigende pengeforbrug viste det sig, at kræftpatienter fik lov at vente længere, end de skulle, og at sundhedsstyrelse og hospitaler havde været ret passive med at hjælpe patienterne.

Så langt drejer det sig om begrænsninger i, hvor klart og tydeligt kontraktpolitikken kan gennemføres. Men der er også en politisk begrænsning. Ideen bygger som nævnt på, at der er en fast flertalsblok. Her har Fogh-regeringen i kraft af den solide støtte fra Dansk Folkeparti været i en favorabel situation. Men det er langt fra normalbilledet i dansk politik. Ofte må der forhandles på kryds og tværs. I 1970'erne måtte Anker Jørgensen-regeringerne klare sig igennem med skiftende flertal. I 1980'erne havde Poul Schlüter nok et flertal for grundlinjerne i den økonomiske politik, men i både miljøpolitik og i sikkerhedspolitik var et folketingsflertal frem til 1988 nærmest imod regeringen.

Efter valget

VKO-flertallet har nu en margin, der består af et enkelt mandat, og hvis den skal sidde perioden ud, kan den meget let skulle lære at strikke flertal sammen ved forhandlinger med *Ny Alliance* og De Radikale på den ene side og Dansk Folkeparti på den anden. Så kommer dansk politik igen til at afhænge af de løbende forhandlinger partierne imellem – og det bliver svært at garantere opfyldelsen af nogen kontrakt.

Hans Jørgen Nielsen (f.1940) var lektor ved Institut for Statskundskab 1966-2007. Har siden 1971 deltaget – og deltager fortsat – i universiteternes valgforskningsprojekt. Har for Rockwool Fondens Forskningsenhed skrevet om blandt andet forholdet mellem vægere og politikere og om borgernes loyldighed.

Litteratur

Frandsen, Annie Gaarsted (1998): „Landspolitik eller lokalpolitik. Et studie af danske kommunalvalg“. Odense: Ph.D. afhandling Det samfundsvidenskabelige fakultet.

Mouritzen, Poul Erik (1991): „Den politiske cyklus. En undersøgelse af vægere, politikere og bureaukrater i kommunalpolitik under stigende ressourceknaphed“. Aarhus: Politica.

Nielsen, Hans Jørgen og Søren Risbjerg Thomsen (2003): „Valgkampen, meningsmålingerne og valget“ pp. 43 - 60 i Jørgen Goul Andersen og Ole Borre (red): „Politisk Forandring. Værdipolitik og nye skillelinjer ved Folketingsvalg 2001“. Aarhus: Systime Academic.

Thomsen, Niels (1965): „Partipressen. En undersøgelse af danske dagblades politiske bindinger“. Aarhus: Institut for presseforskning og Samtidshistorie.

Westerståhl, Jörgen (1992): 'Mediernes Roll – TV avisen' pp.98 - 126 i J.A.Andersen m.fl: „Vi og Vore Politikere“. Spektrum og Rockwool Fondens Forskningsenhed

Ole Borre: Kampen om den politiske dagsorden

Det politiske landskab har ikke ændret sig, men det ser anderledes ud, fordi lyset falder på en anden måde, end da man sidst betragtede det.

Af Ole Borre

Det er pudsigt at se, hvordan partierne af taktiske eller strategiske grunde undgår at tale om venstre og højre, når man samtidig som valgforsker kan konstatere, at vælgerens position på venstre-højre akse er langt det vigtigste parameter til at forudsige partivalget. Ideologisk set flytter vælgerne sig ikke meget fra valg til valg. Det sker sjældent, at venstreorienterede vælgere bliver til højreorienterede vælgere i løbet af et par år, og endnu sjældnere at det sker over en så kort periode som en valgkamp. Ændringer i ideologiske holdninger sker i reglen langsomt og næsten umærkeligt, fordi sådanne holdninger er knyttet sammen i en slags fletværk og ofte forankret i mere grundlæggende politiske værdier. Og det er en langsigtet opgave for partierne at påvirke vælgerne i denne henseende, for hovedparten af værdierne bliver fastlagt i vælgerens barndom og ungdom og følger med som en slags bagage hele livet igennem. Derfor ser man også hvordan de „gamle 68ere“ – generationerne der er født i slutningen af 1940'erne og den første del af 1950'erne – bliver ved med at stemme i uforholdsmæssigt stort antal på venstrefløjens partier, selv nu hvor disse generationer nærmer sig pensionsalderen.

Hovedtrækkene i det danske politiske landskab er dermed fastlagt. Det udgøres af nogle socialt og ideologisk bestemte langtidsholdninger, der kommer til udtryk i partisystemet. Og også partisystemet har demonstreret en betydelig stabilitet. Dets omrids blev til i slutningen af 1800-årene, og hidtil har alle danske statsministre tilhørt partier, der var stiftet før første verdenskrig. Det forhindrer dog ikke, at der med 10 - 12 års mellemrum dukker virkelige nyheder frem som *Dansk Folkeparti* i 1995 eller *Ny Alliance* i maj i år.

Men det efterlader til gengæld spørgsmålet om, hvad der så skaber udsvingene fra valg til valg, og dermed også skaber mulighederne for ændringer i regeringens sammensætning eller dens flertalsbase i folketinget. Her er det nemme svar, at udsvingene kommer fordi nogle politikere er bedre end andre til at kommunikere deres budskaber eller undgå at træde i spinaten. Men hvad er det politiske indhold i disse budskaber? Og hvad er det for en spinat, man ikke må træde i? Hvorfor bliver nogle politiske spørgsmål afgørende for udfaldet af et valg, mens andre, der kan forekomme vigtigere, ikke får nogen betydning, der kan spores? Danmarks deltagelse i Irak-krigen fik for eksempel ikke nogen mærkbar indflydelse på 2005-valget. Hvorfor bliver nogle partier og politikere hårdt ramt af skandaler, mens andre ikke gør det i nævneværdig grad?

Det er spørgsmål, der mere overordnet har at gøre med *den politiske dagsorden*, vi kan beskrive som en prioriteret liste over de politiske mål og problemer, som offentligheden på et givet tidspunkt anser for vigtige. Som udgangspunkt kan man antage, at et politisk spørgsmål vil være til gavn for et parti, hvis spørgsmålet (1) er på den politiske dagsorden og (2) er positivt forbundet med partiet i vælgerens bevidsthed. I modsætning til at bearbejde vælgerens holdninger går partiernes kamp

om dagsordenen i første række ud på at fremhæve de emner, der er positivt forbundet med partiet – hvor partiet har et positivt *image* – og bortlede opmærksomheden fra de emner, der er negativt forbundet med partiet – hvor partiet har et negativt *image*. At et emne indgår i partiets positive *image* indebærer typisk, at vælgeren ledes til at se emnet som et *problem* og partiet som *løsningen* på dette problem; eller emnet ses som et *mål* og partiet som *midlet* til at realisere det. En anden bestræbelse for partierne går ud på at ændre partiets *image* overfor et givet emne fra at være negativt til at være positivt i vælgerens bevidsthed. Men det er straks en mere tvivlsom strategi, for det kræver, at vælgerens opmærksomhed rettes mod et emne, der i forvejen er negativt forbundet med partiet, dvs. et emne som andre partier plejer at vinde stemmer på og derfor er henrykte over at debattere.

Valget bliver på denne måde en kamp om den politiske dagsorden, hvor hvert parti søger at gøre reklame for de emner, som partiet har en særlig interesse i at få på dagsordenen. Valgkampen kommer på en måde til at tage sig ud som om partierne taler forbi hinanden. Hver gang et parti retter fokus mod et emne, svarer de andre partier med at flytte fokus over på et andet emne. Når en partileder stilles over for et spørgsmål, svarer han eller hun med et modspørgsmål, der drejer opmærksomheden i retning af et emne, der er mere positivt, set fra den pågældendes synspunkt. Hvis for eksempel en regering bryster sig af, at landets økonomi har været i kraftig vækst, svarer oppositionen med at pege på befolkningsgrupper, der ikke har fået del i opsvinget.

Afhængigt af hvem der vinder kampen om dagsordenen, kan to valg i princippet falde helt forskelligt ud, selv om ikke en eneste vælger skifter holdning – simpelthen fordi dagsordenen er skiftet. Hvis f.eks. de spørgsmål, hvor der er venstreorienteret flertal, er gledet ud af dagsordenen, mens de spørgsmål hvor der er højreflertal, er kommet øverst på dagsordenen, vil valgresultatet blive et højresving, selv om opinionen er ganske uændret. Det politiske landskab har ikke ændret sig; men det ser anderledes ud, fordi lyset falder på en anden måde, end da man sidst betragtede det.

En økonomisk dagsorden?

Hvad er bestemmende for, om et spørgsmål kommer på den politiske dagsorden? Her kan vi søge svar i mindst 3 teorier – lad os kalde dem henholdsvis den *økonomiske* dagsorden, den *nypolitiske* dagsorden, og den *mediestyrede* dagsorden.

I 1980'erne var det som regel økonomiske problemer som arbejdsløshed, betalingsbalance og statsunderskud, der var hovedemnerne ved folketingsvalgene – i hvert fald når man spurgte vælgerne. De eneste andre emner, der ved enkelte valg kunne konkurrere med de økonomiske, var miljøproblemerne (især ved valget i 1987) og sikkerhedsproblemerne (især i 1988).¹ Dominansen af økonomiske problemer skabte en forestilling, både blandt politikere og samfundsforskere om, at vælgernes oplevelse af den økonomiske udvikling næsten automatisk havde førstepladsen på den politiske dagsorden. Teorien havde sin oprindelse i USA og syntes at blive bekræftet ved de fleste præsidentvalg til og med perioderne med Reagan og Clinton. Hvis økonomien var i fremgang, gavnet det den siddende præsident og hans parti. Efter sigende havde Clinton et skilt hængende på sit kontor, der skulle minde ham om, at „it's the economy, stupid!“

(„det handler om økonomien, dit fæ!“).

Herhjemme har erfaringerne været mere blandede. Ved nogle af folketingsvalgene igennem den sidste snes år finder man ganske rigtigt, at jo flere vælgere, der mener, den økonomiske udvikling er positiv, desto bedre går det regeringen ved det efterfølgende valg. For eksempel mente et flertal af vælgerne i 1987, at økonomien var gået tilbage i det sidste par år. Det ramte tilsyneladende Schlüters firkloverregering, der havde tilbagegang på næsten 4% af stemmerne ved valget i september 1987. Kun 8 måneder senere faldt regeringen. Den direkte årsag var ganske vist, at den kom i mindretal på spørgsmålet om atombevæbning, men det er værd at bemærke, at økonomien ikke var blevet bedre i mellemtiden.

Ved 1990-valget mente de fleste vælgere, at økonomien var i fremgang. Måske var det derfor, at VKR-regeringen klarede sig igennem valget næsten uden tab. Den efterfølgende VK-regering gik af i januar 1992, men det skete i utide på grund af Tamil-affæren. Her vil vi derfor ikke få at vide, hvordan den ville have klareret den økonomiske udvikling, der på det tidspunkt ikke var den bedste. I stedet trådte Nyrups fireparti-regering til og „kickstartede“ økonomien med det udtrykkelige formål at knække arbejdsløshedskurven. Men da den gik til valg i september 1994, havde vælgerne en overvejende negativ vurdering af økonomien – skuffende for regeringen, i betragtning af at forbruget var steget voldsomt det sidste halve år inden valget. Åbenbart talte vælgerne mere end kendsgerningerne – i hvert fald klarede regeringen sig dårligt med en tilbagegang på 4% af stemmerne, spredt over de fire partier. Ved 1998-valget var vurderingen af økonomien bedre, og denne gang klarede Nyrups regering, som i mellemtiden var reduceret til en SR-regering, sig pænt med en svag fremgang i andelen af stemmer.

Indtil da kunne det se ud til, at der var en rimelig overensstemmelse mellem økonomiske vurderinger og regeringens valgresultat. Men ved 2001-valget fik teorien om den økonomiske dagsorden et grundskud. Vælgerne vurdering af økonomien har næppe nogen sinde været mere positiv. Alligevel mistede SR-regeringen næsten 6% af stemmerne og måtte gå af til fordel for den nuværende VK-regering med støtte af *Dansk Folkeparti*. Undersøgelser har vist, at hovedårsagerne var flygtningepolitikken og velfærdspolitikken. Hvad det sidste angår, var det i øvrigt ikke så meget efterlønsagen som de ældres forhold i almindelighed samt sygehusene, der skadede regeringen.²

Heller ikke ved 2005-valget holdt teorien stik. Vurderingen af økonomien var meget positiv, idet 52% af vælgerne mente, at økonomien var gået fremad, kun 11% at den var gået tilbage. Alligevel fik VK-regeringen en tilbagegang på 1% af stemmerne. Tilbagegangen blev imidlertid mere end opvejet af fremgangen for støttepartiet DF.

Det ser altså ikke ud til, at økonomien spiller den store rolle, når vælgerne skal stemme for eller imod en regering. Regeringerne er i de fleste tilfælde gået tilbage ved det følgende folketingsvalg, selv når landets økonomi har været i fremgang. Man kan altså ikke regne med, at danske vælgere stemmer af taknemlighed. Men pudsig nok sker det også, at en regering klarer sig godt, selv om økonomien vakler. Helt tilbage ved valget i januar i 1975 demonstrerede Poul Hartling, at en regering udmærket kan få fremgang, selv om arbejdsløsheden stiger stærkt. Det synes at have gjort indtryk på Anker Jørgensen, eftersom han gentog bedriften i 1977 og 1979.³

Forestillingen, om at de økonomiske spørgsmål altid er de vigtigste, ligger dybt i navnlig de store og regeringsbærende partiers politikere, men der er egentlig ikke meget, der støtter den, når man ser på vælgeradfærden.

En nypolitisk dagsorden?

Spørger man i vore dage de danske vælgere, hvad der efter deres mening er de vigtigste problemer, politikerne bør tage sig af, er det da heller ikke de økonomiske problemer, der nævnes først. Siden 1980'erne er andelen af økonomiske problemer, der betragtes som vigtige blevet reduceret kraftigt. Den svækkede interesse for økonomiske spørgsmål falder godt i tråd med teorien om den *nypolitiske dagsorden*.

Allerede i 1970'erne fremsatte den amerikanske forsker Ronald Inglehart sin teori om „*postmaterialisme*“ med udgangspunkt i socialpsykologien Abraham Maslows teori om „*behovspyramiden*“.⁴ I takt med at fattigdommen forsvandt blandt de brede masser i de vestlige samfund, blev andre behov mere fremtrædende: behovene for social kontakt og anerkendelse, aktivitet og selvudfoldelse, etc. Et værdiskift, eller hvad Inglehart kaldte en „*stille revolution*“, var i gang i de yngre generationer i Vesteuropa.

Dette værdiskift har imidlertid vist sig at have mange forskellige politiske udtryk, både på venstre og på højre side af det politiske spektrum. Inglehart forestillede sig en udvikling i retning af mere tolerance, demokrati, åbenhed og kreativitet – altså nogle af de værdier, som ungdomsoprøret i slutningen af 1960'erne gik ind for. Ingen synes at have forestillet sig, at nationalisme og religiøs fundamentalisme senere hen kunne erobre den politiske dagsorden.

En mere generel teori har efterhånden vundet frem, ifølge hvilken der er en naturlig rækkefølge i de opgaver og problemer, staten står overfor.⁵ I første omgang må staten løse nogle ydre og indre sikkerhedsproblemer. Grænserne må fastlægges, røverbaroner må afvæbnes og gadevolden reduceres så meget, at det økonomiske liv kan komme i gang. Næste fase bliver da at skabe økonomisk vækst og tilvejebringe infrastrukturen hertil – veje, havne, postvæsen etc. I tredje fase rettes opmærksomheden mod den sociale dagsorden. Borgerne ønsker at føle sig som ligeberettigede medlemmer af samfundet, også når de bliver gamle, eller hvis de rammes af sygdom og arbejdsløshed eller andre ulykker. Fjerde og foreløbig sidste fase kommer, når alle disse opgaver er nogenlunde tilfredsstillende løst. Nu ønsker borgeren, at staten skal interessere sig for det, vi med et noget vagt begreb kalder *livskvalitet*. Vi ønsker at bo i et pænt nabolag og bevæge os i et rent og smukt miljø. Vi ønsker også frihed til at være os selv, til selvudfoldelse og aktivitet.

Alt dette skal staten og kommunerne tage sig af i det moderne samfund, og teorien går da også ud på, at forventningerne til staten er voksende, en „*forventningernes revolution*“. Det er altså ikke just nogen ønskedrøm for vore dages liberalister, der jo gerne ser staten begrænset mest muligt – de engelske liberalister fra 1800-tallet forsøgte faktisk at skære statens rolle ned til det, vi her kalder fase 1-opgaverne, altså den fysiske sikkerhed. Det viste sig imidlertid politisk nødvendigt at gøre noget ved de tilbagevendende økonomiske kriser og den voksende økonomiske ulighed, og siden er statsmagten vokset støt.

Når politikerne og statens funktionærer ikke bukkes under for forventningspresset, skyldes det, at opgaverne tilhørende fase 1 og 2

faktisk *er* blevet løst i de fleste moderne lande, heriblandt Danmark. De falder derfor ud af dagsordenen, undtagen når der opstår kriser. Tilbage bliver opgaverne i fase 3 og 4, og af dem er de basale opgaver i fase 3 endda for længst løst med velfærdsstatens udvikling. De resterende opgaver i fase 3 er dem, der har mere at gøre med livskvalitet end med fordelingspolitik og social tryghed, nemlig sundhed og ældreomsorg. De problemer, der kan ventes at toppe dagsordenen, bliver derfor problemerne i fase 4 samt de avancerede problemer i fase 3.

Den ændrede dagsorden giver anledning til ændringer i partisystemet. Siden slutningen af 1980'erne finder vi i danske vælgerholdninger og det danske partisystem en sondring mellem det *gamle* og det *nye* venstre-højre i partisystemet. Til forskel fra den klassiske venstre-højre akse, der drejede sig om økonomisk politik og fordelingspolitik, beskæftiger den nyere akse sig med værdier som tolerance og humanisme på venstrefløjen, nationalfølelse og respekt for lov og orden på højrefløjen. Den sidstnævnte, nypolitiske akse er ved de sidste valg blevet mindst lige så vigtig for vælgerne partipræferencer som den klassiske økonomiske akse.⁶ Det synes som om politikerne med statsministeren i spidsen også har erkendt dette ved at tale om en *værdikamp* eller kulturkamp i dansk politik.

Figuren og nogle af de følgende tabeller er taget fra en artikel af to yngre valgforskere.⁷ Figuren viser hvilke typer af problemer, vælgerne mente var vigtige ved interviewundersøgelserne af folketingsvalgene siden 1990. Disse problemer er klassificerede i 4 typer: økonomiske problemer inklusive skat og arbejdsløshed (gul), velfærdsproblemer (rød), værdipolitiske emner såsom udlændingepolitik, retspolitik, miljøpolitik og ulandshjælp (blå), samt EU-politik og sikkerhedspolitik (grå).

Figuren afslører en stærk tilbagegang for økonomiske problemer i vælgerne bevidsthed: i 1990 udgjorde deres andel 60% af samtlige nævnte problemer. I 1994 var den faldet til 40%, og ved de sidste tre valg har den ligget på omkring 20% eller derunder – i 2001 endda kun på 13%. Det forklarer måske, hvorfor SR-regeringen i 2001 ikke høstede nogen tak fra vælgerne for dens gode økonomiske resultater – og hvorfor Nyrup Rasmussen næsten desperat kunne spørge fra folketingets talerstol, om der da slet ikke længere var nogen, der tænkte på økonomien?

Til gengæld er interessen for værdipolitiske problemer og velfærdsproblemer steget stærkt. Ved de sidste tre valg har velfærdsproblemerne under ét udgjort den største andel, og værdipolitiske problemer den næststørste andel af de problemer, vælgerne nævner som de vigtigste. Tilbage står de sikkerhedspolitiske problemer, som – trods al omtale af Irak-krigen og terrortrusler – befinder sig på et lavt niveau også ved de seneste valg.

Den nye dagsorden

Figuren bekræfter teorien om en nypolitisk dagsorden, og det samme gør tabel 1, der mere detaljeret viser topscorerne blandt de problemer, som vælgerne ved de seneste valg har udnævnt til at være de vigtigste. Tallene er i procent af samtlige nævnte problemer, ordnet efter deres forekomst ved 2005-valget. Til sammenligning ser man de tilsvarende tal fra 1998 og 2001.

Tabel 1. Hvilke problemer mener du er de vigtigste, som politikerne burde tage sig af i dag? Fordeling i procent 1998-2005

	1998	2001	2005
Udlændinge	15	22	17
Ældre	13	17	13
Uddannelse	4	8	11
Arbejdsløshed	7	3	10
Sundhed	15	17	8
Skat	4	6	6
Børn	8	4	5
Miljø	9	4	5
Andre problemer	25	19	25
Tilsammen	100	100	100

To af disse emner – udlændingepolitik og miljøpolitik – er klassificeret som værdipolitik i figur 1. To andre – arbejdsløshed og skat – er klassificeret som økonomisk politik. De øvrige fire er klassificeret som velfærdspolitik. Udlændingepolitikken ligger meget højt: den indtager førstepladsen både i 2001 og 2005, og en delt førsteplads i 1998. Ældrepolitikken, herunder efterlønnen, indtager andenpladsen i 2005, en delt andenplads i 2001, og tredjepladsen i 1998. Sundhedspolitikken indtager en delt førsteplads i 1998 og en delt andenplads i 2001. Ved 2005-valget trænger uddannelse sig ind på en tredjeplads, og arbejdsløshed kommer pludselig frem på fjerdepladsen, formentlig ansporet af nedlæggelsen af nogle slagterier og frygten for at arbejdspladser flyttes til lande med billig arbejdskraft.

På den ene side er der altså en betydelig spredning over emnerne – kun i et enkelt tilfælde nåede et emne op over de 20% (udlændingepolitikken i 2001). På den anden side er der tale om et fast sortiment af yndlingsstemaer blandt vælgerne: de samme 8 emner står tilsammen for mellem tre fjerdedele og fire femtedele af alle de problemer, der nævnes. Påfaldende er det, at hverken EU, krigen i Irak, terrortrusler, eller de hjemlige voldtendenser er blandt de problemer, befolkningen oplever som vigtige.

Det er interessant, at vælgerne optagethed af velfærdsproblemer ikke blot er et dansk særtræk. Sammenligner vi med de to lande, der ligner os mest, gør den samme tendens sig gældende. Blandt de norske vælgere var det ved stortingsvalget i 1989 miljøet, der var øverst på dagsordenen, og i 1993 var det forholdet til EU. Men i 1997 var det ældreomsorg og sundhed, der stod øverst, og i 2001 var det skolepolitik og skat – dog ikke personskat, men benzinafgifter og omlægning af momsens.⁸

De svenske rigsdagsvalg viser en lignende udvikling i retning af forstærket interesse for velfærdsproblemer.⁹ I 1988 og igen i 1991 var det miljøproblemer, der toppede dagsordenen. I 1994 var det økonomien – hvilket ikke var så underligt i betragtning af de problemer, Bildt-regeringen var løbet ind i med at finansiere nogle store skattelettelser. Men både i 1998 og 2002 var det social- og sundhedspolitik, fulgt af uddannelse og pensioner, der var øverst på dagsordenen.

I alle tre lande er tendensen den, at velfærdsproblemerne i løbet af den sidste halv snes år er vokset frem til en dominerende plads på den

politiske dagsorden. Men på et enkelt punkt skiller Danmark sig afgørende ud fra de to øvrige lande, nemlig i vores optagethed af flygtninge- og indvandrerproblemer. Hvor disse problemer har toppet dagsordenen i Danmark ved de tre sidste valg, har de ved det seneste rapporterede valg indtaget en beskedent syvendeplads i Norge og en endnu mere beskedent tiendeplads i Sverige. Mange danskere har da sikkert også mærket fornemmelsen af at komme hjem til indvandrerdebatten, efter at de har tilbragt en uge eller to i udlandet, hvor de næsten havde glemt at indvandrere kunne være et problem.

Mediestyring af dagsordenen

Vi kan indrømme teorien om den nypolitiske dagsorden en betydelig succes. Tilbage står at vurdere den *mediestyrede dagsorden*. Den kommer til udtryk ved, at dagsordenen blandt vælgerne i store træk stemmer overens med indholdet i massemediernes, således at jo mere et emne fylder i medierne, desto vigtigere mener vælgerne, at emnet er. Det er i overensstemmelse med den gængse teori om, at mediernes effekt er at sætte dagsordenen for den politiske debat, snarere end at ændre befolkningens holdninger.

Massemediernes indhold af politisk stof under valgkampene ved folketingsvalgene har været genstand for en del studier. Nedenstående tabel 2 er opstillet af de samme forskere som tabel 1.

Tabel 2. Avisartikler og tv-indslag under valgkampene 1998-2005, fordelt efter hovedemner i procent

	1998	2001	2005
Udlændinge	13	42	24
Ældre	4	11	13
Uddannelse	7	2	8
Arbejdsløshed	5	5	17
Sundhed	11	11	5
Skat	8	14	7
Børn	8	2	6
Miljø	8	1	4
Andre problemer	36	12	16
Tilsammen	100	100	100

Rækkefølgen af emnerne er den samme som i tabel 1, altså efter vælgerne oplevelse af de vigtigste problemer ved 2005-valget. Hvis der var overensstemmelse mellem de to dagsordener, skulle tallene i tabellens tredje kolonne derfor være faldende ned igennem tabellen. Det er de også i betydelig udstrækning, men der er afvigelse, hvoraf den mest iøjnefaldende er, at arbejdsløshed står højere på mediernes dagsorden end på vælgerne. I det hele taget ser det ud til, at medierne interesserer sig mere for økonomiske spørgsmål og mindre for velfærdsspørgsmål, end vælgerne gør. Desuden har medierne ved de sidste to valg interesseret sig abnormt meget for udlændingsspørgsmål, der ved 2001-valget udgjorde hele 42% af det politiske stof! I 1998 omfatter gruppen af „andre problemer“ hele 36% i medierne, mod kun 25% blandt vælgerne. Denne forskel dækker over, at EU samt forskellige

økonomiske problemer optog en del plads i medierne, mens de næsten blev negligeret af vælgerne.

Men det er vanskeligt at komme uden om, at vælgerne i store træk prioriterer de politiske problemer i det omfang, de er mest omtalt i medierne. Det stemmer overens med teorien om den mediestyrede dagsorden, skønt det må indrømmes, at styringen også kan gå i modsat retning, altså således at medierne afspejler den prioritering, der er opstået i vælgerbefolkningen.

Teorien om den mediestyrede dagsorden strider naturligvis ikke mod teorien om en nypolitisk dagsorden. Både i medierne og i vælgerbefolkningen har værdipolitikken sammen med velfærdspolitikken erobret dagsordenen på bekostning af nationaløkonomiske og fordelingspolitiske problemer.

Ud fra traditionel demokratisk teori skulle det imidlertid være politikerne og deres partier, der repræsenterede befolkningen og bragte dens ønsker og krav ind i det politiske system. Man kan derfor spørge, hvor stor en rolle politikere spiller i opstillingen af dagsordenen.

Ser vi lidt tilbage i tiden, virker det som om, politikerne ikke er særlig gode til at identificere befolkningens dagsorden. Navnlig har de socialdemokratiske politikere været langsomme i optrækket. Det er måske en lidt uretfærdig anklage, for *Socialdemokratiet* har jo mere end noget andet parti stået for opbygningen af velfærdsstaten. Alligevel kom det i midten af 1960'erne bag på partiet, at der kunne opstå en magtfuld venstrefløj i form af SF. I begyndelsen af 1970'erne var de gamle partier med S i spidsen meget sene til at erkende de problemer med skattesystemet og statsbureaukratiet, der i 1973 gav Glistrup chancen for at splitte partisystemet. Og 20 år senere var en S-ledet regering uforberedt på, at flygtningeproblemer kunne blive så vigtige, at *Dansk Folkeparti* kunne mobilisere en slags national rejsning på det grundlag.

Ikke engang *Socialdemokratiet*, massepartiet over alle massepartier, har altså historisk været i stand til at forudse og reagere på vælgerne dagsorden. Det kan blive spændende at se, om en regering som den nuværende med en stab af spindoktorer kan forhindre, at et uønsket problem skyder til vejrs på dagsordenen.

Dagsorden og partivalg

Som nævnt er emnerne på dagsordenen positivt forbundet med nogle partier og negativt med andre.

De emner, partierne tager op, bliver selvfølgelig udvalgt med et sideblik til partiets ideologi. Et klassisk venstreorienteret parti vil være tilbøjeligt til at tage afsæt i problemer, der knytter sig til den sociale ulighed, mens et klassisk højreorienteret parti vil tage afsæt i de stigende offentlige udgifter, eller de byrder, der lægges på erhvervslivet. Et parti, der står til venstre på den nye venstre-højre akse, vil kunne finde ammunition i miljøproblemer eller i krænkelser af menneskerettighederne. Et højreorienteret parti på den nye akse finder stof i tilstrømningen af flygtninge eller den manglende lov og orden. I sidste instans kan det føre til, at partierne så at sige *ejer* bestemte emner og profilerer sig udelukkende på dem. *Dansk Folkeparti* ejede udlændingepolitikken indtil for nylig, men ved det seneste valg gik tendensen i retning af, at også de radikale og venstrefløjen gjorde krav på emnet – selvfølgelig med budskaber der gik i modsat retning af DFs.

Men selv om problemerne udpeges med en slags skjult reference til

partiets ideologi, er det karakteristisk, at de som oftest opstilles som gyldige for samfundet som helhed. Alle kan være enige om at ønske en høj beskæftigelse, økonomisk vækst, et rent miljø, nedbringelse af kriminalitet, et velfungerende sundhedssystem, bevaring af sammenhængskraften i samfundet, etc. Sådanne spørgsmål er blevet kaldt *valensspørgsmål*, fordi de i modsætning til *positionsspørgsmål* ikke giver et valg mellem to modsatte positioner, for og imod. På valensspørgsmål er det overvældende flertal og samtlige partier stemt for at få problemet løst; det man så kan diskutere er, hvor *vigtigt* problemet er, *hvordan* det kan løses, *hvem* der er bedst til at løse det, *hvorfor* det ikke allerede er blevet løst og lignende.

Vi kan med en vis sandsynlighed gå ud fra, at kampen om de øverste pladser på dagsordenen ved et kommende valg kommer til at udfolde sig inden for den arena, der er givet med de 8 emner i tabel 1 og 2. Hvordan vil det påvirke valgets udfald? Det er det naturligvis umuligt at sige noget eksakt om. Hvad vi kan konstatere ud fra vælgerundersøgelserne er, at de interviewpersoner, der nævner bestemte problemer som vigtige, stemmer anderledes end de interviewpersoner, der ikke nævner dem. I en vis forstand kan man sige, at hvert emne på den politiske dagsorden har sin egen offentlighed, sit eget publikum, og at publikummet har en forkærlighed for bestemte partier.

Det vil vi se nærmere på med tallene fra 2005-valget i tabel 1. Hvis vi for eksempel tager de 17% af interviewpersonerne, der nævnte udlændingeproblemer som vigtige, vil vi finde at uforholdsmæssig mange af dem stemte på *Dansk Folkeparti*, og uforholdsmæssigt få på *Socialdemokratiet*, sammenlignet med de 83%, som *ikke* nævnte udlændingeproblemerne. Går vi så videre til næste emne – ældreproblemerne – vil det være andre partier, der står henholdsvis stærkt og svagt i den gruppe interviewpersoner, der nævner problemet. For ethvert parti kan vi derigennem måle, hvor meget de forskellige emner betyder for partiets tilslutning ved at finde frem til de emner, hvor partiet står henholdsvis stærkt eller svagt, eller med andre ord, hvor partiet ved 2005-valget havde et positivt eller negativt image.

En sådan analyse viser, at *Socialdemokratiet* havde et positivt image med hensyn til problemer med ældre (hvor partiet fik 33% blandt dem, der nævnte problemet), arbejdsløshed (31%) og miljø (30%). Det havde et negativt image med hensyn til udlændinge og skatter (20% i begge grupper).

Venstre havde et positivt image, især hvor det drejede sig om skatter (36% blandt dem der nævnte problemet). Det havde et ret neutralt image på en række punkter, men et negativt image blandt dem, der nævnte ældre (25%), arbejdsløshed (også 25%) og miljø (22%) – altså i de samme tre grupper, hvor S havde et positivt image.

De Konservative havde ligesom V et positivt image på skatteområdet (20% i denne gruppe), og et negativt på miljøområdet (7%). På alle de øvrige punkter var *De Konservatives* image ret neutralt (omkring 10%).

Dansk Folkepartis stærke emner var udlændingeproblemer (21%) og ældreproblemer (16%). Dets svage emner var uddannelse og miljø (begge 9%).

De Radikales stærke dagsordenemner var uddannelse (14%), børn (12%) og miljø (ligeledes 12%) – med andre ord, to af de grupper, hvor DF havde et negativt image. De radikales svage emner var især ældreproblemer (55) og skatteproblemer (7%).

SF's stærkeste emne var miljøområdet (10%), fulgt af uddannelse (8%) og ældre (7 %). Dets svageste var skatter (3%).

Enhedslistens stærke punkter var miljø, skoler og børn. Blandt dem, der nævnte miljøet, fik partiet over 7% af stemmerne. Blandt dem, der nævnte skatter, fik det kun 1%.

Sammenfattende kan vi heraf se, hvilke dagsordenemner, der er positive for VKO-flertallet som helhed, og hvilke emner der er negative. *Udlændingepolitikken* er en guldgrube for *Dansk Folkeparti*, men for *Venstres* og De Konservatives stemmetal var spørgsmålet derimod ikke afgørende. Tilsammen fik de to partier 39 - 40% både blandt dem, der nævnte problemet og blandt dem, der ikke nævnte det. Men for VKO-flertallet som helhed var emnet altså af afgørende betydning. V, K og O fik tilsammen 60% af stemmerne blandt dem, der nævnte spørgsmålet, mod kun 48% blandt dem, der ikke nævnte det.

Spørgsmål om *de ældres problemer* var til fordel for tre partier, nemlig S, SF og DF. Som helhed var det til en vis fordel for VKO, at ældreproblemerne blev omtalt, for *Venstre* og De Konservative fik kun 34% af de vælgere der nævnte de ældre, mod 42% af dem, der ikke nævnte emnet.

Skole- og uddannelsesproblemer var til fordel for de Radikale, SF og Enhedslisten. Det skadede VKO-flertallet, for *Venstre* og *Dansk Folkeparti* fik tilsammen kun 35% af vælgerne i den kategori, der fandt skole- og uddannelsesproblemerne vigtige, mod 45% blandt de øvrige vælgere.

Sundhedsproblemerne var ikke specielt knyttet til noget af partierne. VKO-partierne fik 53% af stemmerne blandt de vælgere, der anså disse problemer for vigtige, men ligeledes 53% blandt dem, der ikke gjorde det.

Derimod var problemer knyttet til *arbejdsløshed* noget højere på dagsordenen blandt de socialdemokratiske vælgere end blandt venstrevælgerne. Af dem der nævnte arbejdsløshedsproblemer, stemte 31% socialdemokratisk og kun 25% på *Venstre*. Af dem, der ikke nævnte disse problemer, var det omvendt. Her stemte 25% socialdemokratisk og 30% på *Venstre*. Emnet var således skadeligt for VKO-partierne under ét.

Skatteproblemer er, som man kunne vente det, en borgerlig specialitet. Blandt dem, der i 2005 nævnte skatterne som et af de vigtigste problemer, stemte ikke færre end 20% konservativt og 36% på *Venstre*. Blandt dem, der ikke gjorde det, stemte kun 9% konservativt og 28 % på *Venstre*. Hvis skatterne var det eneste problem, der optog befolkningen, kunne man følgelig vente, at VK-regeringen havde flertal selv uden om *Dansk Folkeparti*.

Børnefamiliernes problemer var derimod et emne, der begunstigede oppositionen. Af dem, der lagde vægt på denne type af problemer, stemte kun 46%. på VKO-partierne, mod 56% af dem, der ikke nævnte børneproblemer.

I endnu højere grad talte *miljøproblemer* til fordel for oppositionspartierne. *Venstre*, *De Konservative* og *Dansk Folkeparti* kunne tilsammen kun samle 37% af de vælgere, der nævnte miljøproblemer – mod 56% af dem ikke nævnte miljøproblemer. Det har lige siden begyndelsen af 1970'erne været en kilde til ærgrelse for navnlig konservative politikere, at venstrefløjen dengang så grundigt satte sig på miljøproblemet; nu har de dog i kraft af Connie Hedegaard fået en chance for at skabe sig et positivt image her.

For at sammenfatte situationen for disse 8 problemområder, er der tilsyneladende kun 2 der entydigt begunstiger regeringen og dens

støtteparti DF. Det er problemer vedrørende udlændinge og skatter. 4 problemområder begunstiger oppositionen: uddannelse, arbejdsløshed, børnefamilier og miljø. De 2 resterende emner på dagsordenen fra 2005 er ældrepolitik og sundhedspolitik. Det første af dem tæller positivt for DF, men negativt for V og K. Det andet tæller lige positivt eller negativt for alle partierne.

Regeringskompetence

Når partierne associeres med bestemte politiske spørgsmål, er det først og fremmest, fordi hvert enkelt parti tidligere har profileret sig på emnet ved at *tale* om, hvad det vil gøre. Men der findes en anden og, set fra en demokratisk synsvinkel, nok så sund måde, hvorpå et parti etablerer en positiv forbindelse til et emne – simpelthen ved at udføre et godt stykke arbejde på området igennem en regeringsperiode. Herved kan regeringspartierne håbe på at etablere et positivt image, som kan få betydning i den efterfølgende valgkamp, hvis ellers emnet kommer til at stå højt på dagsordenen. I nogle lande, især lande med to dominerende partier, tillægges denne sammenhæng mellem dagsorden og oplevet regeringskompetence stor betydning for valgets udfald. Således kunne man høre engelske valgforskere forklare et valgresultat med, at *Labour* blev anset for mere kompetent end *De Konservative* på 4 ud af de 5 vigtigste af valgets *issues*.

Spørgsmål om regeringernes kompetence findes også i de danske valgundersøgelser. I interviewundersøgelsen af 2005-valget blev de interviewede spurgt om, hvorvidt en socialdemokratisk-ledet eller en borgerlig regering ville være bedst til at løse en række problemer. I alt 15 problemer var nævnt i spørgeskemaet. Stillingen mellem de to regeringer blev næsten uafgjort, idet den socialdemokratisk-ledede regering vandt på 8 af emnerne, den borgerlige regering på 7 emner.

Tabel 3. Hvilken regering, en socialdemokratisk ledet regering eller en borgerlig regering, er bedst til at løse følgende problemer? Procentfordeling 2005.

	<i>S-ledet regering bedst</i>	<i>Borgerlig regering bedst</i>	<i>Ingen forskel</i>	<i>Tilsammen</i>	<i>Overvægt til borgerlig reg.</i>
Fornuftig flygtninge - indvandr erpolitik	29	55	16	100	+26
Tilfredsst illende forhold for ældre	48	24	28	100	-24
God undervisning i folkeskolen	33	41	26	100	+8
Arbejdslø	47	32	21	100	-15

shedsbek æmpelse					
Velfunger ende sundheds væsen	38	31	31	100	-7
Retfærdig t skattesyst em	38	40	22	100	+2
Børnefam iliernes behov	50	23	27	100	-27
Miljøet	62	19	19	100	-43

Tabel 3 viser kompetenceoplevelsen for de 8 emner, der i den foregående tabel toppede dagsordenen i 2005. Som det fremgår, blev en borgerlig regering anset for mere kompetent end en socialdemokratisk-ledet regering, når der var tale om udlændingepolitik, skolepolitik og skattepolitik, mens en socialdemokratisk ledet regering blev anset for mere kompetent end en borgerlig regering på de fem øvrige områder. Forskellen mellem de to regeringer var mest markant på det miljøpolitiske område, men også markant når det handlede om flygtninge- og indvandrerproblemer, de ældres problemer, børnefamiliernes problemer og arbejdsløshedsbekæmpelse. Og af disse var det kun det første, der talte til den borgerlige regerings fordel. Skulle vi konkludere noget på dette grundlag, skulle det være *enten* at flygtninge-indvandrerpolitikken (ligesom i 2001) blev afgørende for valgets udfald – *eller* at disse kompetencer er af tvivlsom betydning for partivalget. Den første mulighed kan bestemt ikke udelukkes: den borgerlige regerings overvægt på 55 mod 29% på den udlændingepolitiske arena *er* en væsentlig del af forklaringen på, at VKO erobrede flertallet både i 2001 og 2005.

Men på den anden side har regeringskompetence næppe så stor betydning i Danmark som for eksempel i England eller USA. Hverken SF, DF eller Enhedslisten har nogen sinde været i regering, og dog har de ikke hidtil haft problemer med at overleve i folketinget. Omvendt har CD og Kristeligt Folkeparti deltaget i regeringer igennem en årrække, uden at deres regeringskompetence har sikret dem en plads i folketinget.

I det store og hele støtter tallene det foregående afsnits oplysninger om partiernes stærke og svage punkter på den politiske dagsorden. En undtagelse er skatteproblemet, hvor en socialdemokratisk ledet regering regnes for lige så kompetent som en borgerlig regering til at levere „et retfærdigt skattesystem“. Men man kan indvende at denne form for kompetence nok ikke er den mest afgørende. De fleste af dem, der sætter skatter på dagsordenen, gør det simpelthen for at få sat skatterne ned.

Hvert parti har åbenbart sine stærke punkter, som det vil lønne sig for partiet at få opprioriteret på vælgernes dagsorden, samtidig med at partiet har sine svage punkter, som det helst vil se elimineret fra dagsordenen. Yderligere har disse punkter klare tematiske forbindelser til partiets ideologi. Vel kommer ideologien ikke direkte til udtryk i valgkampen som i gamle dage, hvor man slog om sig med socialistiske eller liberale slagord,

kæmpede mod kapitalismen eller mod kommunismen, etc. I stedet bliver det partiets opgave hele tiden at ajourføre sine ideologiske budskaber på en sådan måde, at de kan udstilles i en attraktiv form, hver gang medierne åbner et nyt vindue i den politiske dagsorden.

Konklusioner før valgets udskrivelse

Det ville tydeligvis være hasarderet, hvis vi ud fra disse tal skulle spå om chancerne for, at få en regering af den ene eller den anden observans. Hvad vi i øjeblikket ser, er en klar tendens til at regeringen forsøger at styrke sine to svageste områder med nye, kvindelige ministre: Connie Hedegaard og Karen Jespersen. Den slags opsigtsvækkende skaktræk kan en opposition ifølge sagens natur ikke foretage. Men Socialdemokraterne og SF kan i stedet glæde sig over udsigten til en valgkamp, hvor alternativet til skattnedsættelser bliver en bedre offentlig service.

Erfaringerne fra de sidste to-tre valgkampe peger imidlertid i retning af, at udlændingepolitik, integration og fremmed arbejdskraft kan gå hen og blive udslagsgivende faktorer. Her er det ikke de klassiske ideologier, hvor V og K står over for S og SF, der tørner sammen, men snarere de nypolitiske holdninger repræsenteret af navnlig DF og R og med Naser Khader i en form for mæglerrolle. Her er partiernes positioner i skred, fordi alle vist erkender at der er brug for mere pragmatiske løsninger og mindre „værdikamp“ end hidtil. Men samtidig er det et stærkt mediestyret område, hvor dagsordenen kan skifte fra den ene dag til den næste.

Konklusioner efter valget

Endnu foreligger der ikke målinger af hvilke emner, der i vælgeres øjne kom til at præge valgkampen. At dømme efter mediernes referater og spørgsmål til politikerne blev det et valg om velfærdsproblemer, skattelettelser og asylpolitik, hvorimod spørgsmål om udenrigspolitik og miljøpolitik ikke fyldte meget. At dømme efter valgets udfald var vælgerne mere optagede af velfærd end af skattelettelser. På velfærdsområdet, navnlig sundheds- og ældreområdet, overbød partierne hinanden for at undgå at tabe stemmer; på skatteområdet derimod var der ikke noget at hente for de partier, der gik ind for lettelser: *De Radikale*, *Ny Alliance* og *De Konservative*.

I indvandringspolitikken er alle partier blevet mere optaget af at fremme integrationen og dermed også mere pragmatisk orienterede. Men kontroverserne om den danske (og finske!) asylpolitik, sammen med det spændte forhold mellem Naser Khader/Jørgen Poulsen og *Dansk Folkeparti*, viser, at det er et område, der stadig slår gnister.

Tendensen til, at partierne taler forbi hinanden, var formentlig mindre ved dette valg end tidligere. Hovedårsagen til det var, at partierne var nødt til at indgå i en dialog om de nye flertals- og forligsmuligheder, som Ny Alliances opstilling skabte.

Ole Borre (f.1932) var indtil 2002 professor i sociologi ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Har især forsket i vælgeradfærd og politiske værdier og holdninger, blandt andet gennem interviewundersøgelser af folketingsvalgene fra 1971 og fremefter.

Noter

¹Karen Siune, „Valgkampen og vælgerne“, kap. 4 i Jørgen Elklit og Ole Tonsgaard (red.), *To folketingsvalg. Vælgerholdninger og vælgeradfærd i 1987 og 1988* (Århus: Politica, 1989).

²Jørgen Goul Andersen, „Vælgerens nye politiske dagsorden“, kap. 9 i Jørgen Goul Andersen og Ole Borre (red.), *Politisk forandring. Værdipolitik og nye skillelinjer ved folketingsvalget 2001* (Århus: Systeme, 2003).

³Peter Nannestad, Danish Design or British Disease? Danish Economic Crisis Policy 1974 - 1979 in *Comparative Perspective* (Århus: Aarhus University Press, 1991), kap. 4.

⁴Ronald Inglehart, *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles among Western Publics* (Princeton: Princeton University Press, 1977); Abraham Maslow, *Motivation and Personality* (New York: Harper, 2. udg. 1971).

⁵Edeltraud Roller, “Political Agendas and Beliefs about the Scope of government”, kap. 3 i Ole Borre & Elinor Scarbrough (red.), *The Scope of Government* (Oxford: Oxford University Press, 1995, 1998).

⁶Ole Borre, „Issue voting i Danmark 2001 - 2005“, kap. 8 i Jørgen Goul Andersen m.fl. (red.), *Det nye politiske landskab. Folketingsvalget 2005 i perspektiv* (Århus: Academica, 2007).

⁷Jimmy van der Brugge og Henning Voss, „Årsager til de socialistiske partiers tilbagegang i perioden 1990 - 2005“, kap. 6 i Jørgen Goul Andersen m.fl. (red.), *Det nye politiske landskab. Folketingsvalget 2005 i perspektiv* (Århus: Academica, 2007).

⁸Bernt Aardal (red.), *Velgere i villrede. En analyse av stortingsvalget 2001* (Oslo: N.W.Damm & Søn AS, 2003), s. 16.

⁹Sören Holmberg og Henrik Oscarsson, *Väljare. Svenskt väljarbeteende under 50 år* (Stockholm: Norstadts Juridik AB, 2004), s. 123.

Vælgerens grundholdninger ændres kun meget langsomt. Når vi alligevel skifter regering, skyldes det, at dagsorden faktisk skifter fra valg til valg. Partierne vil helst kun diskutere de emner, hvor de selv står stærkest. De er ikke længere i stand til at sælge hele deres ideologi – i stedet må de vise, hvordan de gamle doktriner relaterer til de skiftende historier, som medierne bringer frem.

Rasmus Bøgeskov Larsen: På den anden side af broen: Indvandring i Danmark og Sverige

Udlændingede-batten kostede Socialdemokratiet regeringsmagten i 2001, og i den netop overståede valgkamp blev de irakiske asylbørn hovedtema – dog med omvendt fortegn. Det er noget, der vækker forundring på den anden side af Øresund: svenskerne forstår ikke vores opførsel og kalder os fremmedfjendske. Vi sukker opgivende tilbage om svensk politisk korrekthed, for i Sverige tør ingen tale åbent om de reelle problemer, der er med indvandringen. Hvor meget sandhed er der egentlig i fordømmene? Og hvad er grundene til, at indvandringspolitikken øst og vest for Øresundsbroen er mindst ligeså forskellig som alkoholkulturen?

Af Rasmus Bøgeskov Larsen

„Danmarks dåbsattest“ er kælenavnet for den sten, Harald Blåtand satte på Gormsgade i Jelling efter at han havde brugt det meste af sit liv på at gøre danerne kristne. Postbudet, der har ruten omkring Søndervang 2 en halv kilometer væk, har god tid til at studere stenen nærmere. Ihvertfald er det ikke Udlændingesservice i Ryesgade eller Flygtningenævnet i St. Kongensgade i København, der giver ham meget at lave. Sidste år frankerede de to instanser tilsammen 13 kuverter, der blev sendt anbefalet til irakere på landets asylcentre med tilbud om opholdstilladelse. Andre 83 breve delte postbudet i Jelling og hans kolleger ud til irakere, som havde fået afslag på at kunne blive i Danmark. Faktisk skulle de rødklædte tjenestemænd have haft yderligere 411 breve med sig i tasken, men langt de fleste irakere var tilsyneladende kommet på andre tanker, før enten Udlændingesservice i første instans eller Flygtningenævnet som anden og sidste klageinstans i ansøgningsprocessen nåede at behandle deres ansøgning.

Måske de 411 irakere er taget et smut over Øresundsbroen, hvor sandsynligheden for, at der dumper en opholdstilladelse ind ad brevsprækken, er langt større. De havde nemlig rigtig travlt i Sverige sidste år, postbudene. Her bor de fleste irakiske asylansøgere hos venner og familie, som kom til landet, da der sidst var krig i Irak i 1991, og langt størstedelen af dem får lov til at blive i Sverige. Omkring 70% af de 8950 irakere, der kom til Sverige i 2006, fik tilbud om opholdstilladelse i det svenske „Folkhemmet“, hvilket ikke mindst skyldes, at man sidste år lempede kravene til opholdstilladelse, sådan at alle flygtninge, som ikke kan sendes hjem igen på grund af igangværende konflikter, kan blive i Sverige.

Svenskernes gavmilde politik har gjort landet til en magnet for de irakiske flygtninge. I de første 9 måneder af 2007 har 14.000 irakere søgt asyl i Sverige, hvilket er over halvdelen af det samlede antal irakiske flygtninge, der er ankommet til Europa. Dermed er Sverige et af de få lande, som følger de gentagne opfordringer fra FN's Generalsekretær Ban Ki-Moon om, at de industrialiserede lande bør tage imod en større andel af de mange flygtninge fra Irak. De nyeste tal fra september 2007 angiver, at mindst 4.4 millioner irakere er på flugt, hvoraf halvdelen er internt fordrevne, mens den andel halvdel er flygtet ud af landet, først og fremmest til Syrien og Jordan. Nabolandene har dog ikke kapacitet til at tage sig af de mange flygtninge, og senest har Syrien følt sig

nødsaget til at sætte klare begrænsninger for, hvor mange flere irakere, de vil lukke ind i landet.

Svenskerne har flere gange appelleret til de andre EU-lande om at påtage sig en større del af byrden, og særligt overfor naboerne mod sydøst er den svenske kritik hård. Danske debattører og politikere er dog ikke sene til at svare igen, og man kan undre sig over, hvordan to lande, der hidtil blot har kunnet skelne hinanden på, hvor nemt det er at skaffe sig en bajer, kan se så forskelligt på tidens helt store politiske spørgsmål. Svenskerne mener det er den umodne lillebror, den er gal med. Han tegner ondskabsfulde tegninger i timen og taler grimt til de nye børn i klassen. Lillebror derimod synes, at storebror har vokset sig op over hovedet på alle andre. Han tror han ved, hvad der er bedst for alle, og glemmer at lytte til, hvad de andre børn mener.

Men forestillingerne om, at det ene folk er fremmedfjendsk og det andet politisk korrekt, bygger på myter. Når de svenske postbude skal dele breve ud til langt flere asylansøgere end de danske, ligger forklaringerne gemt så forskellige steder som i Anden Verdenskrig, i en Volvo og i de politiske kabaler.

Bedst i Sverige, dansk i Danmark

Hanne Sanders kender bedre end de fleste til de to folks forestillinger om hinanden. Hun er leder af *Centrum för Danmarksstudier*, lektor i historie på Lunds Universitet og udkom sidste år med bogen „Nyfiken på Danmark – Klokare på Sverige“. Siden hun i 1987 forelskede sig i en svensk mand, har hun boet i Sverige, hvorfra hun igen og igen har undret sig over de mærkater, broderfolket propper på hinanden.

Tidligere handlede det mest om de to folks forhold til alkohol, men nu bruger brødrene også indvandringspolitikken til at skelne dem fra hinanden. Uanset hvad, er der tale om myter, mener Sanders. Ikke fordi svenskere og danskere er ens, men fordi de kulturelle forskelle har dybere rødder.

„Når det indvandringskritiske parti *Sverigedemokraterna* har så svært ved at slå i gennem, skyldes det, at det slet ikke er nemt at fange svenskerne på sådan nogle svenske, nationale tanker. I Danmark kan *Dansk Folkeparti* hylde Grundtvig, stille sig op og synge en dansk sang og på den måde gøre folk glade. Det kan Sverigedemokraterna ikke gøre på samme måde. Som historiker oplever jeg, at man i Sverige hele tiden skal ud og markedsføre, at historie overhovedet er vigtig. Det vigtige i Sverige er produktionen, den økonomiske vækst, det gode samfund, moralen og solidariteten, og det er jo en meget socialdemokratisk tankegang. I Danmark går historiske bøger som varmt brød, mens den seneste Sverigehistorie blev udgivet engang i 60'erne. Det bunder i ideen om, at der ikke bare findes det svenske i Sverige, for Sverige er jo multikulturelt,“ forklarer Hanne Sanders.

At nationalfølelsen ikke er den samme i de to lande, skal man granske lidt i de historiebøger, der ikke er lige populære i de to lande, for at finde forklaringen på. 1800-tallet var i Danmark en fremgangsrig periode, hvor grundlov, Grundtvig og landbruget støbte fundamentet til det moderne danske samfund. Derimod var det en sort tid for svenskerne. Over en million svenskere forlod et ludfattigt Sverige for at søge lykken i USA, mens andre tusinder søgte til Danmark for at få brød på bordet. Deriblandt Pelle Erobreren.

Først i begyndelsen af 1900-tallet fandt svenskerne en formel, der kunne sætte gang i økonomien: Industri + arbejderbevægelse = fremgang. Men så gik det til gengæld også stærkt. Gennem den historiske aftale mellem arbejderbevægelsen og industrien blev Sverige industrialiseret hurtigere end noget andet europæisk land, og det var lige pludselig ikke USA, der var mulighedernes land, men derimod det nye „Folkhemmet“ – den socialdemokratiske vision for et velfærds-Sverige.

Kirkens ideologi om åbenhed og rummelighed kom til at gå igen i Sveriges politik overfor de nye borgere. Inspireret af USA blev multikulturalismen begrebet, de svenske politikere igen og igen beskrev med bevingede ord som målsætningen for det svenske samfund.

Når svenskerne i dag ser sig selv i spejlet, er det derfor billedet af modernisering og socialdemokratisme, der toner frem.

„Svenskhed blev først defineret i 1920'erne og 1930'erne, og der var det først og fremmest socialdemokraterne, der fik patent på definitionen i form af modernisme, velfærdsstat, internationalisme og ideen med at være bedst. Svenskhed blev altså slet ikke forbundet til kristendommen, sådan som danskheden gjorde det i Danmark. Sverige har fået en socialdemokratisk nationalisme, mens danskerne har en mere etnisk nationalisme med Grundtvig som ideologen,“ mener Urban Claesson, der er Universitetslektor i Historie ved *Högskolan Dalarna* i den midterste del af Sverige.

Det betyder ifølge Hanne Sanders, at svenskerne identificerer sig med deres Volvoer og med i det hele taget at kigge fremad og blive bedre. Mens man i hendes tidligere hjemland meget gerne ser tilbage på det, der var engang. Om ikke så langt tilbage som til runestenene i Jelling, så i det mindste til Grundtvigs tid.

„I Sverige handler det om at være bedst, hvor det i Danmark handler om at være dansk. Det er essensen af nationalfølelserne i de to lande“, opsummerer Sanders.

I svenskernes stræben efter at blive bedst kom indvandrerne til at blive en vigtigt brik. Den boomende industri fik efter Anden Verdenskrig brug for mere arbejdskraft, end der var svenskere, og tusindvis af sydeuropæere blev dengang hentet til landet, lang tid før Danmark fik et lignende – men meget mindre – behov for gæstearbejdere.

Fra sit skrivebord ved Stockholms Universitet vurderer professor i arbejdsmarkedspolitik på *Institut for Socialforskning* Eskil Wadensjö, at det den dag i dag er en afgørende faktor for Sveriges holdning til flygtninge og indvandrere, at svenskerne tidligt i historien vænnede sig til, at deres naboer og kollegaer kunne hedde Pablo, spise underlige sydlandske retter og snakke et uforståeligt sprog.

„Sverige har det måske lettere med indvandring i dag, fordi Sverige blev et indvandringsland langt tidligere end Danmark. Vi havde hårdt brug for arbejdskraften til industrien, og svenskerne blev derfor fra et tidligt tidspunkt vant til anderledes mennesker, der talte et andet sprog og måske endda havde en anden hudfarve,“ siger Eskil Wadensjö.

De mange nye svenskere blev dengang sluset ind i samfundet efter samme devise, som man i den svenske folkekirke havde givet plads til forskellige trosretninger. Urban Claesson har forsket i folkekirkens gennembrud i Sverige med referencer til Danmark, og har også skrevet en bog om historien bag den svenske og den danske folkekirke. Han ser

store forskelle mellem svenskernes og danskernes forhold til kirken, og drager herudaf en klar parallel til de to folks tilgang til indvandring.

„Først og fremmest drejer det sig om begrebet økumeni. Det betyder samarbejde mellem mange forskellige kristne trossamfund. Den svenske folkekirke arbejder i langt højere grad end den danske med økumeni, og derfor har der naturligt udviklet sig en rummelighed over for trossamfund generelt i den svenske folkekirke, hvor den danske folkekirke har været centreret omkring den lutheranske tro,“ forklarer Urban Claesson, der eksemplificerer ved at fortælle om dengang den katolske pave fik lov at holde gudstjeneste i Uppsala domkirke. Det ville aldrig have kunnet finde sted i en protestantisk dansk folkekirke, vurderer historikeren.

Kirkens ideologi om åbenhed og rummelighed kom til at gå igen i Sveriges politik overfor de nye borgere. Inspireret af USA blev multikulturalismen begrebet, de svenske politikere igen og igen beskrev med bevingede ord som målsætningen for det svenske samfund. Og spørger man en af de såkaldte „indvandrerkrammere“ – det svenske ord for halal-hippie – gælder målsætningen stadig.

„Jeg tror på, at mennesker skal blandes. Masser af undersøgelser viser, at hvis man har en blanding af mennesker og kulturer, så munder det ud i meget kreative miljøer, og det forbinder jeg med noget godt og positivt. Det stemmer overens med, at vi er mange-sidede mennesker eller i al fald bliver det. At vi ikke kun har en identitet som for eksempel religiøsitet eller nationalitet,“ siger Bengt Westerberg, der som vicestatsminister, socialminister og senere ligestillingsminister i den borgerlige regering i starten af 90erne var en af de helt store fortalere for at åbne Sveriges grænser for flygtninge og indvandrere. I dag er han generalsekretær i *Svensk Røde Kors* og vicepræsident i den internationale del af samme organisation.

Spøgelset fra Anden Verdenskrig

At der i dagens Sverige lever mange forskellige kulturer fortæller befolkningsstatistikken alt om. 11% af befolkningen er indvandrere, og medregner man efterkommere er 20% af befolkningen af en anden etnisk herkomst end svensk. Det er over dobbelt så mange som i Danmark, og kun få europæiske lande har en befolkningssammensætning, der er ligeså forskelligartet.

Til gengæld er det mere usikkert, om de forskellige kulturer nu også får den tur i blenderen, som Bengt Westerberg ser som målet for den svenske multikulturalisme. 2006 var i Sverige udnævnt til „Mångkulturåret“ med det formål at „skabe samspil mellem de forskellige kulturtraditioner“. Men i hverdagen er det begrænset, hvad der sker af samspil mellem de etniske svenskere og de indvandrere, som har samlet sig i ghettoer som Fittja, Rinkeby og Rosengård.

Selv om svenskerne blev vant til fremmede mennesker i gaderne allerede for et halvt århundrede siden, kæmper de generelt set med de samme integrationsproblemer, som vi gør herhjemme. Og spørger man formanden for paraplyorganisationen *Immigranternas Riksförbund*, fungerer multikulturalismen ikke i praksis.

„Man har i Sverige talt meget om det multikulturelle samfund, men i praksis vil man det ikke. Man har viljen til det i teorien, men ude i den virkelige verden ønsker man, at alle skal være svenskere,“ siger formand Miguel Benito, der kom til Sverige fra Spanien for 40 år siden, og hvis

forbund repræsenterer 21 svenske indvandrerforeninger.

Han kunne passende bruge meningsmålinger fra *SOM-Institutet* (Samhælle, Opinion, Massmedia) ved Göteborgs Universitet som bevis for, at multikulturalismen ikke er en realitet på gadeplan. Fire ud af fem svenskere ser helst, at staten hjælper indvandrerne med at tilpasse sig svensk kultur, frem for at de skal bevare deres egen kultur, sådan som multikulturalismen ellers foreskriver det.

Når multikulturalismen trods dette stadig er en grundpille i svensk indvandringspolitik, hænger det sammen med, at svenskerne har et endnu mere anstrengt forhold til dens modsætning, nationalismen. „Under Anden Verdenskrig tvang Sverige tysk politi til at stemple et stort „J“ i jødernes pas, så de kunne blive afvist ved den svenske grænse. Det sidder enormt dybt i svenskerne, at det aldrig må ske igen. Den dag i dag føler vi os stadig skyldige over, at vi ikke tog imod flere jøder, og at vi derfor i dag skal tage imod og hjælpe flygtninge,“ forklarer den svenske historiker Håkan Arvidsson.

De senere år har man også herhjemme forsøgt at gøre op med vores rolle under Anden Verdenskrig, hvor Danmark gennem, hvad Arvidsson kalder en „politisk saltomortale“, lykkedes at fremstå som et krigsførende land via den lille modstandsbevægelse. Men arret er langt dybere i Sverige, hvor angsten for nationalismen bliver meget tydelig for en dansker, når nogen fejrer fødselsdag.

„Jeg er jo dansk, og når jeg holder fødselsdag er det jo med masser af flag i lagkagen, hækken og træerne. Det forstår svenskerne ikke, for hvis de er heldige, har de måske et enkelt stofflag et sted i gemmerne. Svenskerne har det lidt sådan, at et enkelt flag er fint nok, men mange flag gør dem nervøse. De er bange for, at det bliver for meget, og at det bliver for nationalistisk. For i sidste ende forbinder de jo nationalisme med nazismen,“ fortæller Hanne Sanders.

Genfærdet fra Anden Verdenskrig er flere gange blevet vækket til live i Sverige af de relativt store nynazistiske bevægelser, som med jævne mellemrum har stået bag brandattentater og voldelige overfald på indvandrere. Klarest i erindringerne står årene 1990 og 1991, da svenskerne blev virkelige statister i en Sjöwall og Wahlöö-agtigt krimi. På åben gade rettede John Ausonius ved 10 lejligheder sin pistol med lasersigte mod tilfældige mørklødede svenskere og klemte på aftrækkeren. Lasermanden – som han blev døbt i de svenske medier – havde udset sig selv som manden, der måtte tage sagen i egen hånd og gøre noget ved misforståelsen om, at svenskere kan have forskellige hudfarver. Han dræbte et af sine ofre med skuddene og sårede adskillige andre. Og så kradsede han for alvor i såret på den svenske samvittighed.

Fascisme og fremmedhad ses derfor stadig i Sverige som tendenser, der lurker under overfladen og kan få grobund, hvis de får plads i offentligheden. Som en bidsk schæferhund holdes retorikken i meget kort snor af meningsdannerne, som, når de ser på den danske indvandringsdebat, bliver bekræftet i deres formodninger om, hvor nemt en hadsk tone kan blive udbredt.

„Jeg bliver urolig, når jeg ser, hvor hurtigt det, *Dansk Folkeparti* siger, bliver til politisk korrekthed. Når de siger noget, så trasker alle med i samme dur. Ingen vender sig rigtigt imod dem. Ingen tager rigtig kampen op. Det er underligt i min verden. De får jo trods alt ikke mere end 12-13% af stemmerne i Danmark“, siger den tidligere vicestatsminister Bengt Westerberg.

Stemples som racister

Når svenske politikere og debattører hidtil har beskyldt den danske indvandringsdebat for at være hadsk og fremmedfjendsk, har danskerne ofte vendt anklagen på hovedet: det er ikke den danske debat, der lyder som dårlig genudsendelse fra 30'ernes Tyskland, men derimod den svenske, som er præget af politisk korrekthed.

Set med rød-hvide briller er det ikke en åben debat, når stort set ingen politikere fra de etablerede partier vil stille op til debatmøder sammen med det indvandringskritiske parti *Sverigedemokraterna*. Og det er politik korrekthed af værste Ikea-skuffe, når svenske aviser ikke vil offentliggøre kriminalitetsstatistikker baseret på etnicitet.

Men ser man i stedet gennem den blå-gule optik, er sådan en form for politisk korrekthed en nødvendighed for ikke at give højreekstremisterne en platform. Da svenskerne i sommer fik deres egen Muhammed-krise med publiceringen i et mindre dagblad af en tegning, hvor profetens hoved var sat på en hundekrop, var der blandt medier og politikere en udbredt enighed om at lægge låg på sagen. Og nogle debattører lægger ikke skjul på, at en fuldstændig åben debat slet ikke er ønskelig i Sverige.

Dansk Folkeparti indrykkede i 2002 en annonce i den største svenske morgenavis, *Dagens Nyheter*, der proklamerede, at hvis debatten blev sluppet fri i Sverige ville den komme til at ligne den danske. Det fik den politiske redaktør for tabloid-avisen *Expressen*, P. M. Nilsson, til at svare igen i en leder:

„Pia K. mener, at hvis låget tages af og meningsudvekslingen blev fri, ville der komme det samme indvandringsfjendtlige opkog her som der. I det henseende har hun ret. Den svenske politiske og mediale elite arbejder aktivt og åbent for at modvirke racisme. Den hykler ikke. Derfor er der rimeligvis folk i Sverige, som føler sig modarbejdede, og hvis meninger ikke trykkes eller sendes.“

Men ifølge selv moderate kritikere som Aje Carlbom, lektor i socialantropologi ved *Malmö Högskola*, er selvjustitsen i den svenske debat så hård, at en reel debat slet ikke er mulig. Al kritik bliver sidestillet med fremmedfjendskhed, og mærkater som racist sidder mere end almindelig løst i ærmet.

„Det er næsten umuligt at starte en debat om, hvor man for eksempel skal trække grænsen for antallet af indvandrere, Sverige skal tage imod. Det er alt for følelsesladet. Sætter man spørgsmålstejn ved antallet, er det ensbetydende med, at man er ond og ikke vil hjælpe andre mennesker. Men det er jo absurd. Når man beslutter at modtage 10.000 irakiske flygtninge, har man jo allerede trukket en grænse. Hvorfor skulle man ikke kunne diskutere, om grænsen skal være 5.000 eller 20.000 i stedet?“ spørger Carlbom.

Han har blandt andet forsket i politisk islam og multikulturalisme og er mest bekymret over, at svenske politikere ikke ønsker at forholde sig til de islamistiske bevægelser. Ifølge Carlbom betragtes muslimer i Sverige alt for ofte som én samlet masse, uden skelen til at nogle grupper har et politisk program som aktivt modvirker integration. Og ydermere er det ofte islamisterne, der får lov at repræsentere de svenske muslimer, når myndighederne vil i dialog med indvandrerne.

Derfor bliver enhver kritik af islamisme set som et angreb på islam og muslimer.

„Tager man et emne op som islamisme, bliver man straks defineret som racist og islamofob. Jeg har klaret mig nogenlunde helskindet i den offentlige debat, men på nettet er jeg blevet anklaget for at dæmonisere muslimer og for at være islamofobisk,“ siger Aje Carlbom.

For mange kritikere kan det få endnu værre konsekvenser at være imod den officielle svenske politik. Flere Sverigedemokrater hævder at være blevet fyret på baggrund af deres holdninger, og på uddannelsesinstitutioner har studerende nægtet at lade sig undervise af bestemte lærere, da det kom frem, hvilke holdninger de havde til indvandring.

Episoder som disse gør det svært for de indvandringskritiske partier at finde svenskere, som vil stille op for partiet. Da *Sverigedemokraterna* ved seneste kommunalvalg stormede frem i visse byer, havde de ikke alle steder nok repræsentanter til at indtage de vundne pladser i byrådet.

Det samme problem står den lokale partiliste i den lille skånske by Sjöbo med. I 1998 blev byen kendt over hele Sverige, da den afholdte en folkeafstemning der skulle afgøre om kommunen skulle tage imod flere flygtninge eller ej. 70% af Sjöbo-borgerne støttede et nej og rystede de store partier oppe i Riksdagen. De smed prompte de Sjöbo-politikere, som havde organiseret afstemningen, ud af deres respektive partier, blot for at de udstødte politikere gik sammen og dannede *Sjöbopartiet* – et parti dedikeret til at respektere folkeafstemningen.

Knap 10 år senere er det ikke blevet mere velanset at ønske et stop for flygtninge til Sverige. *Sjöbopartiet* forsøger at gennemføre et generationsskifte, men det er ikke nemt.

„Vi forsøger at få nogle af vores nye medlemmer til at stå frem i offentligheden med de synspunkter de har. Men mange er bange for at blive stempelt som racister, hvis de udtaler sig til massemedierne, så derfor går vi lidt stille med dørene i disse år,“ fortæller formanden for *Sjöbopartiet*, Nils-Ingvar Nilsson.

Paradokset i den svenske mentalitet

Det nuværende flertal på Sjöbos rådhus har ladet indvandringen til kommunen genoptage og lytter ikke til *Sjöbopartiets* opfordring om at afholde en ny folkeafstemning for at spørge borgerne, om de har skiftet mening. Det har de ifølge Nils-Ingvar Nilsson ikke.

Og noget tyder på, at hans fornemmelse er rigtig. Ikke blot når det gælder borgerne i Sjöbo, men også om den svenske befolkning i sin helhed. Årlige meningsmålinger foretaget af *SOM-institutet* (Samhälle, Opinion, Massmedia) ved *Göteborgs Universitet* har siden 1990 vist, at der konstant er mellem 50 og 60% af svenskerne, der mener det ville være en god idé, hvis Sverige tog imod færre flygtninge.

Vi føler os godt nok i højere grad end svenskerne generet ved minoriteters tilstedeværelse og stiller større krav om, at indvandrere skal tilpasse sig dansk kultur.

Og i virkeligheden har svenskerne ikke noget særligt stort statistisk belæg for at kalde danskerne fremmedfjendske. For godt nok er ingen andre europæiske folk mere tolerante og mindre xenofobiske end svenskerne, hvis man skal tro den såkaldte *European Value Study*, der sidst blev foretaget i 1999. Og da det *Det Europæiske Observatorium for Racisme og Fremmedhad* (EUMC) i 2000 røntgenfotograferede europæernes holdninger til minoriteter, gav svenskerne flest positive udsagn om forskellighed, og svenskerne viste sig også at være det

europæiske folkefærd, der havde størst ønske om at støtte minoriteter.

Men danskere klarer sig faktisk ikke ret meget dårligere i de selvsamme undersøgelser. Vi føler os godt nok i højere grad end svenskerne generet ved minoriteters tilstedeværelse og stiller større krav om, at indvandrere skal tilpasse sig dansk kultur. Men sammenlignet med andre europæere hører danskerne også til i den ende af toleranceskalaen, hvor man siger pænt goddag til fremmede mennesker.

I følge socialantropolog på *Malmö Högskola* Aje Carlbom er det et typisk paradoks, at svenskerne på den ene side er skeptiske over for indvandringen til landet, og at der på den anden side kun findes et enkelt indvandringskritisk parti, der oven i købet ikke får særlig mange stemmer.

„Der findes en stærk kontrast i svensk mentalitet. I det private hersker der en ideologi, der er meget individualistisk, men i det offentlige rum gælder helt andre normer. Her skal man underlægge sig kollektivet og acceptere konsensus. Derfor har svenskerne ofte en helt anden opfattelse privat, end hvad de giver udtryk for offentligt, hvor man ikke skal bryde med konsensus. Sådan er det selvfølgelig til en hvis grad i de fleste lande, men det er meget udtalt i Sverige, og det er ikke min oplevelse, at danskerne holder igen på samme måde. Når jeg har været i Danmark for at undervise, har det været slående, at de danske studerende i langt højere grad fremhæver sig selv og deres holdninger. De stiller sig op og siger: „sådan her mener jeg“, hvor mange svenske studerende vil være angstelige for at blive udstødt, hvis deres holdninger afviger for meget, fra det der opfattes som konsensus,“ forklarer Carlbom.

„Svenskere er godt nok skeptiske over for indvandring og alt det her med et multikulturelt samfund, men når så politikerne trøster dem, og siger, at de altså ikke behøver være så skeptiske, så siger folk „nå nej okay, det er også rigtigt.“

De svenskere som er kritiske over for indvandringen og som godt tør bryde med konsensus, samler sig i partiet *Sverigedemokraterna*. Partiet har rod i den højreekstremistiske bevægelse „*Bevare Sverige Svensk*“, men deres politik er på flere punkter klart mildere end deres danske søstre i *Dansk Folkeparti*. For eksempel vil *Sverigedemokraterna* bruge de penge, landet vil spare ved at tage imod færre flygtninge, på at fordoble den svenske ulandsbistand, mens *Dansk Folkeparti* har været medvirkende til, at den danske er blevet sænket.

Alligevel tager såvel medier som politikere fra de andre partier konsekvent afstand fra partiets nationalistiske holdninger. „De er ikke stuerene,“ lyder det med en frase, som vækker genklang i danske ører. Daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) brugte i sidste halvdel af 90'erne præcis de samme ord til at lægge afstand til *Dansk Folkeparti*, men hvor sætningen blev en nemesis for Nyrup, har den klæbet sig godt fast til *Sverigedemokraterna*.

At den samme frase har forskellig effekt på hver side af Sundet er ikke tilfældigt. For svenskerne er meget mere tilbøjelige til at stole på, hvad deres politikere siger, end danskerne er, forklarer den svenske historiker Håkan Arvidsson, som har undervist i Danmark siden 1973.

„Svenskere er godt nok skeptiske over for indvandring og alt det her med et multikulturelt samfund, men når så politikerne trøster dem, og siger, at de altså ikke behøver være så skeptiske, så siger folk „nå nej okay, det er også rigtigt,“ siger han.

Den større tillid hænger ifølge Arvidsson nøje sammen med det

svenske socialdemokratis succes. For det kan godt være, at vi herhjemme vil sige, at Stauning, Anker, Nyrup og co. i høj grad har domineret dansk politik, men skuer man over Sundet, kunne man næsten forledes til at tro, at Sverige var et monarki ledet af en kongefamilie ved navn „Sossarna“.

Siden 1932 har de svenske socialdemokrater kun afgivet magten i samlet 9 år. Partiet ledte landet uafbrudt fra 1932 til 1976, hvor det blev synonymt med industrialiseringen og landets eksplosive økonomiske vækst. Partiet holdt deres løfter til befolkningen om at gøre Sverige til et rigt samfund, og folket har derfor sjældent fundet det nødvendigt at fyre arkitekten bag det moderne svenske „Folkhemmet“.

Det danske socialdemokrati var også inde i en stime i midten af 1900-tallet, men i 70'erne kom så oliekrisen og ødelagde partiets ry for konstant fremgang. Oliekrisen ramte selvfølgelig også den svenske økonomi, men her var den første borgerlige regering i 44 år akkurat trådt til, og det blev dem, som måtte gennemføre svære nedskæringer.

Og så var det også på samme tid, at en vis bornholmer dukkede op på den danske scene.

„Mogens Glistrup var så utrolig god til at klæde det politiske etablissement helt af. Han var en populistisk politiker, der som den første formåede at anfægte troværdigheden ved de danske politikere, og siden har de aldrig fået deres troværdighed tilbage i samme grad,“ vurderer Håkan Arvidsson.

Den store tillid blandt svenskerne til *Socialdemokraterna* har givet højrefløjen meget svære betingelser. Derfor kan det måske undre lidt, at de svenske borgerlige ikke forsøger at kopiere *Venstres* succes med at udnytte den brede skepsis til indvandring i befolkningen. Men den svenske politiske kabale er anderledes end den danske, og den kan ikke gå op, hvis de borgerlige politikere sætter kritisk fokus på indvandringen:

Indvandringen og den politiske kabale

Arbejdsløshed, sundhedsvæsen, uddannelse, ældrepleje, familierpolitik, miljø, skat og nationaløkonomi. Alle disse emner var for svenskerne vigtigere ved valget i 2006 end flygtninge og indvandrere. Så umiddelbart burde det jo ikke undre, at det var alt andet end indvandring, som de etablerede partier talte om til deres valg møder, og det burde heller ikke undre, at *Sverigedemokraterna* ikke fik nok stemmer til at komme i Riksdagen.

Men faktisk er det de svenske politikeres skyld, at vælgerne kun anså indvandringen som det 9ende vigtigste emne. Og ikke omvendt.

„Hvordan de etablerede partier agerer i forhold til flygtninge- og indvandrerspørgsmålet spiller en helt afgørende rolle for, om emnet kommer højt op på dagsordenen til et valg eller ej, og det spiller derfor også en afgørende rolle for, om der kommer en indvandringskritisk opinion eller ej. Indtil nu har indvandringen til Sverige endnu ikke været politiseret. Ingen af partierne i Riksdagen har taget emnet op, og det har derfor aldrig spillet en stor rolle ved valgene,“ forklarer immigrationsforsker ved *Göteborgs Universitet* Carl Dahlström.

Det samme har været tilfældet i Danmark, hvor den politiske situation i slutningen af 80'erne minder om den, man ser i Sverige i dag, forklarer Christoffer Green-Pedersen, professor ved *Institut for Statskundskab* på Aarhus Universitet.

Fremskridtspartiet forsøgte dengang at sætte fokus på

flygtningepolitikken, men ingen af de andre partier i *Folketinget* var interesserede i denne diskussion. Det blev derfor heller ikke dette emne, som kom til at afgøre, hvor danskerne satte deres kryds, til trods for at befolkningen også dengang var stærkt skeptiske overfor indvandringen.

Det var først, da *Venstre* gjorde indvandringspolitikken til en mærkesag, at det for alvor begyndte at interessere befolkningen. For hvad vælgerne synes er vigtigt styres i høj grad af, hvad „mainstream“-politikkerne – og dermed også medierne – sætter fokus på.

Indvandring bliver derfor næppe et vigtigt emne for svenskerne, så længe ingen af partierne vil røre det med en ildtang. Og det er der god grund til, at de ikke vil. I sidste ende vil det nemlig ikke gavne nogen af partierne.

„I Sverige er den borgerlige fløj svagere end i Danmark. *Moderaterna* er det eneste egentlige borgerlige parti og er helt afhængige af at kunne lave en koalition med midterpartierne. Der er tydeligvis indvandringskritiske holdninger at aktivere i Sverige, hvis man vil. Men de borgerlige partier er helt afhængige af at fremstå som et troværdigt alternativ til det socialdemokrati, som har siddet på magten i det meste af det tyvende århundrede. Det var det, de gjorde, ved sidste valg, og derfor lykkedes det dem at vinde regeringsmagten. Men ligesom kernekraft splittede den borgerlige regering i Sverige i starten af 80'erne, har indvandringen mulighed for at splitte den nuværende koalition, så derfor er det ikke en reel mulighed for *Moderaterna* at sætte indvandringen på dagsordenen,“ forklarer Christoffer Green-Pedersen, som for nylig har færdiggjort en undersøgelse af indvandringen som politisk emne i Danmark og Sverige, som en del af et større projekt om politisk dagsordensættelse.

Selv hvis *Moderaterna* scorede stemmer på at kritisere den hidtidige indvandringspolitik, ville det altså ikke bringe dem tættere på magten. For det ville udelukke et samarbejde over midten. På samme måde kan man formodentlig udelukke, at *Venstre* havde sat fokus på indvandringen, hvis de var afhængig af de Radikale for at kunne danne regering.

De eneste der altså har interesse i at sætte indvandringen på dagsordenen i Sverige er *Sverigedemokraterna*. Partiet gik markant frem ved valget i 2006 og gør sig store forventninger om at klatre over spærregrænsen på 4% ved næste valg og ind i Riksdagen. Men så længe de er partiet, de andre ikke vil lege med, får de svært ved at vokse sig rigtig store.

„Den massive fremgang, *Dansk Folkeparti* har fået, har været meget afhængig af, at de etablerede partier har taget emnet op. *Sverigedemokraterna* kan ikke gøre det selv, de er afhængige af, at de store partier sætter indvandringen på dagsordenen,“ siger Christoffer Green-Pedersen.

Sverige er til fare for Danmark

Der er altså intet, der tyder på, at Sverige i den nærmeste fremtid vil efterligne lillebror. De politiske skænderier over Øresund holder derfor næppe heller op, og spørgsmålet er, om det bliver ved ordkløveriet.

Pia Kjærsgaard (DF) var allerede i 2002 ude for at foreslå, at vi sætter en klap for Øresundsbroen, fordi hun var blevet så træt af at høre svenske politikere beklage sig over dansk fremmedfjendskhed.

5 år senere er *Dansk Folkeparti* egentlig vældig glade for, at der endnu

ikke er kommet en klap for enden af Øresundsbroen, for lige nu valfarter trafikken over broen – i den rigtige retning vel at mærke.

„Øresundsbroen har en glimrende effekt lige nu. Det er glimrende at flygtninge dropper at søge asyl i Danmark fordi vi fører en stram udlændingepolitik, og flygtningene derfor i stedet tager til Sverige. Det må de svenske politikere selv ligge at rode med,“ konstaterer *Dansk Folkepartis* udenrigspolitiske ordfører Søren Espersen.

Men selv om han ikke vil blande sig i svensk politik, er han ikke i tvivl om, at det bør få konsekvenser fra dansk side, hvis ikke svenskerne drosler ned på deres gæstfrihed. For de fællesnordiske aftaler – der sikrer, at nordiske statsborgere frit kan bosætte sig i hinandens lande – kan ifølge Espersen blive den største trussel mod det system, som effektivt har bremset indvandringen til Danmark. Og så må Danmark melde sig ud.

„På langt sigt er Sverige til fare for Danmark. Når – og ikke hvis – det svenske velfærdssystem bryder sammen, vil deres indvandrere strømme til Danmark, og det kan vi ikke acceptere. Svenskerne forærer hvert år flere og flere opholdstilladelser ud til højre og venstre med verdens mest ekstreme udlændingepolitik, og det vil deres velfærdssystem ikke kunne klare om 10 - 15 år,“ vurderer Søren Espersen.

Hvad end uenighederne bliver så store, at lillebror ser sig nødsaget til at træde ud af familien *Norden* eller ej, så er stridighederne måske allerede i gang med at forandre familieforholdet. De fastgroede forestillinger om frisindede danskere og tilknappede svenskere er ved at ændre sig. Myterne skifter ham.

Rasmus Bøgeskov Larsen er freelanceskribent og studerer arabisk på Københavns Universitet. Han er uddannet journalist fra Danmarks Journalisthøjskole og University of Tennessee og har arbejdet for Politiken.

Jørn Henrik Petersen: Næstekærlighedens stat

Efter Velfærdskommissionens rapport i 2005 blev debatten om velfærd reduceret til en gang akademisk flueknep. Og ingen interesserede sig for, om velfærdsstatens problem mon handler mere om kultur end om finansiering.

Af Jørn Henrik Petersen

I maj 2004 barslede Velfærdskommissionen med sin første rapport *Fremtidens velfærd kommer ikke af sig selv*. Det var en diagnose på det danske velfærdssamfunds fremtidige vanskeligheder. De mange udfordringer blev opdelt i fire hovedgrupper:

1. Demografiske ændringer handler om faldende arbejdsstyrke, voksende ældrebefolkning og større islat af folk med anden etnisk oprindelse – en cocktail, der ikke bekommer de statslige finanser vel: færre til at yde, flere til at nyde – pres på de offentlige udgifter.

2. Globaliseringen har effekter, som er ulige fordelt. En mere intens international arbejdsdeling vil med stor sandsynlighed være til fordel for det danske samfund under ét, men gevinsten vil ikke blive ligeligt fordelt. Den del af befolkningen, som ikke har fået eller fremtidigt får en erhvervskompetencegivende uddannelse, kommer i klemme. Det kalder på en indsats på uddannelses- og efteruddannelsesområdet, og det forstærker trækket på de offentlige udgifter. Samtidig vil de enkelte lande søge at tiltrække kapital, arbejdspladser og veluddannet arbejdskraft ved at holde ikke mindst selskabs- og personskatterne på et lavt niveau. „Skattekonkurrencen“ landene imellem er en udfordring, fordi den lægger begrænsninger på de kilder, som velfærdsstaten traditionelt har benyttet til at finansiere den kollektive velfærd.

3. Velfærds-klemmen er paradoksalt nok en konsekvens af indkomsternes stigning. Når indkomsterne vokser, ønsker befolkningen flere og bedre ydelser fra det offentlige og mere fritid. Sammen med en teknologiudvikling, der åbner nye muligheder f.eks. i sundhedssektoren, sætter det de offentlige udgifter yderligere under pres, mens den reducerede arbejdstid svækker beskatningsgrundlaget.

Sammen betinger den demografiske udvikling, globaliseringen og velfærds-klemmen både en vækst i de offentlige udgifter og en svækkelse af det finansielle grundlag, og det truer den *finanspolitiske holdbarhed*: de forventede fremtidige udgifter til den nuværende velfærdspolitik vil ikke kunne finansieres af de forventede indtægter givet den gældende skattepolitik.

4. Individualisering. Kommissionen pegede på udfordringer i kølvandet på ændrede normer og øget individualisering. Velfærdssamfundet forudsætter, at borgerne udbyder deres arbejdskraft i „det fornødne omfang“. Velfærdssamfundet fordrer, at borgerne accepterer at betale en høj skat – uden at de er sikre på at modtage ydelser, hvis værdi modsvarer den enkeltes skattebetaling. Men hvor langt strækker den enkelte borgers solidaritet med „de andre“ sig? Holder solidariteten? Kan *legitimiteten* fastholdes?

I den efterfølgende offentlige debat og i de politiske drøftelser forud for det „velfærdsforlig“, der blev indgået i juni 2006, tør man nok sige, at de tre første udfordringer – demografien, globaliseringen og

velfærds-klemmen – fik deres og mere til.

Men kommissionens diskussion af forholdet mellem solidaritet og individualisering, privat versus kollektiv ansvarlighed, tillid og forholdet mellem normer og incitamenter – kort sagt: velfærdsstatens legitimitet – gav ikke genklang nogen steder. Politikerne, medierne, offentligheden og i ikke ringe grad Velfærdskommissionen selv glemte alt om de mere grundlæggende forhold bag velfærdssamfundet. Debatten blev, ikke mindst i de indledende faser, reduceret til en gang akademisk flueknepperi om beregningsforudsætningerne og deres konsekvenser for den finanspolitiske holdbarhed.

Ingen interesserede sig for, om velfærdssamfundets mest grundlæggende problem lå et helt andet sted: om det måske i højere grad var et *kultur*problem end et *finansierings*problem? Det første er da også sværere at diskutere end det sidste, og det kan slet ikke sættes på formler, tal og grafer – alt det, der på godt og ondt ligger bag moderne socialteknokratisk tænkning.

Ingen spurgte til de grundlæggende værdier bag vores samfundskonstruktion, selv om mange i samme periode med stor entusiasme diskuterede kulturkamp. Ingen diskuterede, hvad det egentligt er for et samfund, vi gerne vil leve i nu og i fremtiden.

I stedet fokuserede debatten på efterlønnens fnidder og skattestoppets fnadder – som dybest set ikke flytter meget, når det drejer sig om de væsentlige samfundsspørgsmål. Det er så meget mere mærkeligt, fordi der faktisk gennem de sidste 25 år har været en samfundsendring undervejs, som ikke har været genstand for megen politisk bevågenhed.

Den klassiske velfærdsvision

Gennem mere end hundrede år – nærmere bestemt siden 1891 – har vi udviklet et velfærdssystem, der hviler på individuelle rettigheder i en universel ramme, og som bygger på kollektiv finansiering, så der ikke er sammenhæng mellem det, den enkelte bidrager med (hans eller hendes skattebetaling), og det, den enkelte får. Der er ingen kobling mellem ydelse og nydelse.

Det er som idealtipe et samfund, hvor de bredeste skuldre bærer de største byrder; hvor ingen unødigt ligger andre til last; hvor man gør sin pligt og fordrer sin ret; hvor den enkelte forventes at opføre sig, så velfærdssamfundet, hvis andre handler på samme måde, kan overleve; hvor de heldige støtter de uheldige; hvor de stærke tager hånd om de svage; hvor den enkelte ser sig som del af en helhed; hvor vi hver især ser forpligtelser og ansvar som modstykke til rettigheder; hvor samfundets spilleregler er forankret i den fælles kultur. Alt som kerneværdier i en vision om et godt samfund. En national velfærdsstat, der bygger på, at folk lever hele deres liv i det land, hvor de fødes, og har en indbyrdes, nationalt afgrænset solidaritet, så de, der klarer sig godt, er villige til at finansiere velfærdsydelse til dem, som klarer sig mindre godt, i forventning om selv at blive behandlet på samme måde i tilfælde af sygdom, arbejdsløshed, handicap, alderdom, ulykke osv. Man kan i den forstand tale om en *lukket* velfærdsstat, som i højere grad end velfærdsstater, der er opbygget over den arbejdsmarkedsmæssige status, møder vanskeligheder i en verden med betydelig mobilitet.

Opløsningstendenser?

Alt imens taler flere sociologer om opløsningstendenser. Hvor vi tidligere vidste, om samlivsmønstret mennesker imellem var „rigtigt“ eller „forkert“, spørger de, om der overhovedet er et mønster. Hvor vi tidligere diskuterede kulturen som udtryk for en fælles opfattelse af „godt“ og „ondt“, spørger de, om der overhovedet er en fælles, forpligtende kultur. Hvor den enkelte tidligere så sig knyttet til andre ved sociale bånd, ser de ham eller hende frigjort fra traditionen: spændingen mellem uafhængighedens projekt og afhængigheden af „de andre“.

Hvis båndene i de tætte relationer imidlertid tæres, løsnes de også i de større rum, og spørgsmålet om, hvad der er ret og rimeligt, fortrænges af overvejelser om, hvad der er fordelagtigt – for mig.

Næstekærlighed – kernen i velfærdsstaten

Uden at forfalde til det patetiske vil jeg hævde, at det danske velfærdssamfund – som det træder frem i visionen – dybest nede afspejler kærlighed til næsten. Ikke i kristendommens radikale forstand, men mere stilfærdigt reduceret til en idé, der er indlejret i vores kultur.

Den politiske ordening, der tilgodeser alles grundlæggende behov uden skelen til, hvad han eller hun har været, er og fremtidigt vil være i stand til at yde, er just, hvad vi kalder *den danske velfærdsstat*.

Godt nok er der ingen, der elsker deres anonyme næste, men der er nogle, der tvinges til at bære sig ad, som om de gjorde det. Politisk har vi – sådan da – indrettet samfundet, som om vi havde sympati for hinanden, vel vidende at vi ikke har det. Men når sindelaget mangler, må gerningerne fremtvinges. Det er kernen i den klassiske velfærdsstats værdigrundlag. Vi fornemmer, hvad vi skylder hinanden, og vi gennemfører en lovgivning, der i nogen grad sikrer, at forpligtelserne sker fyldest. Som hin herlige helt Odysseus „binder vi os til masten“ og søger kollektivt at realisere det, som ikke ville blive virkelighed, hvis vi handlede individuelt. Velfærdsstaten bliver da – om end som et surrogat – det institutionaliserede udtryk for næstekærligheden.

Kun de dumme og de naive bliver snydt

En del tyder på, at bevægelsen mod den såkaldte modernitet har haft tre konsekvenser.

For det første er mønstret i vores indbyrdes relationer ændret fra at hvile på gensidige forpligtelser til at være *et kalkuleret liv*, som er bestemt af, hvad der tjener den enkelte bedst. For det andet „udnyttes“ de samfundsmæssige institutioner med selviske formål for øje. Og for det tredje etableres og opløses de sociale bånd vilkårligt.

Man kunne tale om en spænding mellem moralens minimumskrav og fristelsen til at vige af fra dydens smalle vej – en fristelse, der synes at vokse i et velfærdssamfund, der omfatter alle, organiseres af „det offentlige“, finansieres ved beskatning og bygger på individuelle rettigheder. Den klassiske vision er skrøbelig.

Konsekvensen er, at den formaliserede humanitet, som udtrykt i de sociale love, sameksisterer med den spontane humanitets fravær. Den velbjergede borger afmelder sine forpligtelser, mens han, som historikeren Henrik Jensen har udtrykt det, dirigerer trængende i sin egen familie videre mod de offentlige institutioner. „De andre“ bliver upersonlige, uden ansigt, anonyme. Man ser sig ikke sig selv i samspil med andre, men med „systemet“: „Jeg har betalt min skat, og derfor har

jeg ret til“; „Det må det offentlige tage sig af“; „Min nabo fik, så skal jeg også have“.

Gradvis ændrer vi status fra myndige borgere til ofre for ydre kræfter. Vi kræver retten til at lokalisere skylden uden for os selv; retten til at kræve offentlige løsninger på private problemer; retten til at beskrive os selv som manipulerede genstande, der ikke handler, men behandles; retten til brokkeri; retten til dobbeltmoral.

For mange ser den rationelle konklusion ud til at være den, at man ikke viser solidaritet ved at afholde sig fra at „udnytte“ systemet, men modsat ved at gøre, som man tror, „de andre“ gør. Reglerne er jo ens for alle. Og hvis alle „udnytter“ systemet i lige høj grad, er der jo ingen, der bliver snydt – undtagen de dumme eller naive, men de bliver jo altid snydt!

Velfærdsstatens kælder

Den klassiske vision forudsætter den tanke, at det i dag er dig, i morgen mig, der rammes af dette eller hint. Vi lever i et risikofællesskab, og vi bytter roller. Det sikrer indbyrdes ansvarlighed at leve sig ind i, hvad jeg ville ønske, den anden gjorde mod mig, hvis jeg var i hans eller hendes sted. Dét er i virkeligheden kernen i den såkaldte uskrevede sociale kontrakt.

Men hvis det er de samme, der dag ind og dag ud hænger fast på indkomstoverførsler; hvis der er dem, som fornemmer, at andre ikke i fornødent omfang bidrager til systemet; hvis der er dem, der skiller sig ud på grund af etnisk baggrund og religiøs dæmonisering; hvis det er dem, i hvis situation, vi ikke kan indleve os – så er der disponeret for en tænkning i „dem“ og „os“. Så er tanken om rolleombytning og dermed grundlaget for velfærdssamfundet på vej til at krakelere. Flere og flere bliver da placeret i velfærdsstatens kælder.

Den klassiske velfærdsvision betyder, at der ikke er en kobling mellem det, den enkelte får, og det, han eller hun betaler. Det betyder samtidig, at ligheden er et bærende element bag den danske velfærdsstat. Men gennem de sidste 25 år er der blevet gennemført en stille og tavs revolution, der i sit skød bærer den alternative grundtanke om „noget for noget“. Markedstænkningen og individualiseringen har vundet frem, uden at det for alvor er blevet diskuteret politisk – i hvert fald ikke i offentligheden, men måske nok som led i de politiske partiers forsøg på at finde egnede strategier, der kan sikre dem indflydelse. Om end der kan være gode økonomiske grunde bag en række af ændringerne, bevæger de dog samfundet ind på en ny vej (se boks).

„Jeg har ydet mit“

Er det nye værdier, der er på vej? Er den klassiske velfærdsvision ved at blive erstattet af en ny model, der spejler en tendens mod individualisering inden for en fællesskabsramme? Er det en bevidst politisk ændring? Er det en driven med „tidsånden“, og hvem eller hvad har bestemt den?

Flere og flere argumenterer med, at „jeg har ret til dette og hint, fordi jeg har betalt skat“, eller fordi „jeg har ydet mit“ f.eks. i form af et langt arbejdsliv. Mange peger på, at indvandrerne beskæftigelsesfrekvens, der ligger væsentligt under den gennemsnitlige danske, kan være en trussel mod „solidariteten“.

Spejler det ikke just den gensidighed og krav om modydelse, der er

den klassiske vision fremmed? Er ønskerne om integrationseksamen og fuldtidsarbejde i en vis periode som forudsætning for opholdstilladelse og adgang til kontanthjælp et billede på, at vi ikke ønsker „gratister“ i forhold til den sociale kontrakt? At kravet om gensidighed ligger lige under overfladen? Har vi ikke en tendens til at stille større krav til „de andre“ end til os selv?

Når vi i stigende omfang spørger om den enkeltes bidrag til samfundet, er det da ubetænksomhed? Eller er det, fordi vi glemmer det grundlæggende forhold, at det er udtryk for menneskelighedens fravær at lade et menneskes betydning bero på dets bidrag til det fælles bedste?

Hvad er det for værdier, der overhovedet bestemmer adgangen til på lige vilkår at være omfattet af den sociale kontrakt? Hvem deler vi – eller vil vi dele – varen med?

Er der grupper i vores samfund, som marginaliseres, fordi deres tilværelse forekommer os så særlig, at tanken om rolleombytning ikke falder for? Nedtones „kærlighedsnormen“ og erstattes af en indirekte „noget for noget“-fordring, når vi i stigende grad kræver modydelse?

1970erne: velfærdsstatens legitimitetskrise

Kort tid efter at velfærdsmodellen i 1970erne havde fået status af kerne i den socialdemokratiske selvforståelse, begyndte mange at tale om velfærdsstatens *krise*. Tanken fandt mange udtryk i litteraturen, men fælles var en mere eller mindre udfoldet fornemmelse af, at *legitimiteten* var ved at krakelere. Der blev med andre ord stillet spørgsmålstejn ved de mål, man med velfærdsstaten ville realisere. Det er der ikke noget mærkeligt i. Så længe, man befinder sig på en vej, ved man mere eller mindre, hvor man er på vej hen. Men når talen drejer sig om en model, er det, fordi man langs vejen er kommet til endemålet – og hvilken vej skal man da slå ind på? Det var og er ikke mindst Socialdemokratiets problem.

I en velfærdsstat, der omfatter alle, vil der være en tendens til at søge løsninger, som de fleste kan tilslutte sig. Det sikrer *substanslegitimitet*. Når systemer hviler på objektive kriterier for tildeling af ydelser, og når ydelseernes størrelse udmåles efter fastsatte principper, er der ingen „klientgørelse“ og ingen stigmatisering. Det giver også en billig og enkel forvaltning, og i princippet er der ingen, der får, hvad han eller hun – efter reglerne – ikke er berettiget til. Det sikrer *proceslegitimitet*.

Hvis der både er substans- og proceslegitimitet, vil også høje skatter være legitime, fordi der er tillid til, at også andre accepterer beskatningen og bærer deres *fair* andel. Hvis „systemet leverer varen“, hvis den enkelte oplever at få „værdi for pengene“, vil han eller hun være villig til kollektiv og solidarisk handlen i forventning om og tillid til, at andre gør det samme, og at „gratistadfærd“ i værste fald er et randfænomen.

Hvis omvendt en *individualiseringsbevægelse* er på march og *produktionssamfundet* på vej til at ændre sig til et *forbrugersamfund*, er en velfærdsstat som den danske truet.

Når årtiers nedbrydning af det gamle klassesamfund i princippet har givet den enkelte en plads som „ligestillet medborger“ og udstyret ham eller hende med forholdsvis generøse sociale rettigheder, ændrer forventningsstrukturen sig. De standardiserede løsninger og ensartede ydelser ønskes da ændret til ydelser og løsninger, som er tilpasset den

enkelte, dvs. et opgør med de offentlige ydelser som „folkeleverpostej og stanghabit“. Såvel bevægelsen mod forbrugersamfundet som den stadig stærkere individualistiske tænkning betyder, at vi hver især ønsker os en offentlig sektor, som udbyder lige så differentierede ydelser som markedet, så den enkelte kan få lige netop den ydelse og i den kvalitet, der modsvarer vedkommendes præferencer. Borgeren er blevet forbruger i supermarkeds-kulturen. Og det skaber vanskeligheder i et leveringssystem, der er indrettet på at producere og fordele nationale, standardiserede enhedsydelser. Dissonansen mellem borgernes krav / forventninger og det, der leveres, øges.

Lighed kan for mange være et overordnet mål, så længe der i samfundet er et fattigdomsproblem, som enhver kan få øje på. Men når fattigdom er reduceret til et randfænomen, og når ligheden er blevet stor sammenlignet med andre lande, viger den som et mål, mange kan samles om. Ligheden kan ikke længere mobiliseres som selvindlysende begrundelse for velfærdsstaten. Ligheden kommer til kort overfor konkurrencen og valgfriheden.

Som i markedet tænker de fleste i forbrugersamfundet i afvejninger mellem pris og leverance. Får man „værdi for skattekrone“? Hvordan hænger det sammen, at der på den ene side er ventelister i sundhedssektoren, vedvarende kritik af ældreomsorgen, nedslidte skoler og elendige „testresultater“ (PISA) i folkeskolen, mens vi på den anden side kun konkurrerer med et enkelt andet land om at have det højeste skattetryk? Leverer, spørger den enkelte, velfærdsstaten de ydelser, *jeg* efterspørger, og som *jeg* – via min høje skat – betaler? Med den overvejelse er mistroen til de offentlige institutioners effektivitet sat på dagsordenen.

Jeg og *mig* erstatter *vi* og *os* – og det har konsekvenser for solidariteten. Hvor den (måske) tidligere havde i det mindste nationalstaten som sine grænser, bliver der i stigende grad tale om solidaritet i mindre grupper: *min* skole, *min* daginstitution, *mine* forældres hjemmehjælp eller plejehjem. Og når de fleste af os forsøger at gøre vores indflydelse gældende, sker det i de små rum i form af bruger- og pårørendeindflydelse indenfor et snævrere kollektiv, mens interessen for det hele samfund nedtones.

Med velfærdsstatens stærke vækst i 1960'erne og 1970'erne blev tildelingskriterierne til mange sociale ydelser liberaliseret, og nye ydelsesformer så dagens lys. Det har betydet en overordentlig stærk vækst i antallet af personer, der på helårsbasis lever af overførselsindkomster. Når mange vedvarende er henvist på at leve af offentligt finansierede indkomster, står den sociale kontrakt i risiko for at gå i opløsning. Den bygger jo netop på, at vi løbende skifter roller. Snart er vi i den gruppe, der finansierer, snart i den, som modtager. Når udskiftelighed afløses af fastlåsning, begynder man at stille spørgsmål ved, om de, som aktuelt nyder godt af ydelserne, enten i fortid har eller i fremtid vil bidrage til at finansiere systemet. Det er „noget for noget“-tænkningen, der slår igennem. Og det gælder så meget mere for „de fremmede“, som af gode grunde ikke tidligere har kunnet bidrage. En national, skattefinansieret velfærdsstat har vanskeligere ved at integrere nye borgere, end de velfærdsstater, som i højere grad lader de sociale rettigheder være en afledt konsekvens af arbejdsmarkedstilknytningen.

Hvis de, der modtager, og de, som søger at „gøre sig berettigede“, ikke udviser en vis tilbageholdenhed, svækkes generøsiteten hos de

aktuelle ydere. Solidaritetscirkelens radius bliver mindre og mindre og bevæger sig fra at dække det store kollektiv til at omfatte det lille, og i sidste instans sættes fokus på den enkelte selv.

Det siger sig selv, at de her antydede mekanismer svækker velfærdsstatens legitimitet. Det blev et centralt problem i de sene 1980'ere og i 1990'erne. En velfærdsstat med skatter udmålt efter skattepolitiske principper, der lader de brede skuldre betale mest, og ydelser bestemt efter socialpolitiske kriterier, som først og fremmest kommer dem med små indkomster til gode (skatte-transfereringsmodellen) kombineret med universelle serviceydelser i en gennemgående ensartet udformning og kvalitet blev i stigende grad set som en model med iboende problemer. Og oveni hatten kom så finansmarkedernes globalisering, vare- og arbejdsmarkedernes europæisering, den aldrende befolkning, teknologiudviklingen og vanskelighederne ved at øge beskatningsniveauet. Samtidig svækkedes måske også behovet for, at den dansk / -nordiske velfærdsmodel kunne fremstå som „rollemodel“ som under Den kolde Krigs vilkår: et samfund mellem vulgær kapitalisme og umenneskelig kommunisme, der kunne være et ideal – ikke mindst for dem der levede under kommunistiske regimer. Den realiserede socialismes fald har bragt de politiske ideologier i miskredit og erstattet dem med en konkret pragmatisme. Der var sammenfald mellem Velfærdsstatens legitimitetskrise og Berlinmurens fald – uden at der hermed hævdes nogen kausal sammenhæng.

1990: socialdemokraternes kursskifte

Den antydede udvikling måtte selvsagt sætte sig politiske spor – ikke mindst for Socialdemokratiet. Selvom det historisk er forkert at se velfærdsstaten som en socialdemokratisk „opfindelse“, er det uden tvivl sådan, at socialdemokraterne i den folkelige opinion er blevet identificeret med velfærdspolitikken og velfærdsstaten, mens de borgerlige partier mere er blevet set som dem, der kunne sikre lav inflation og ligevægt på betalingsbalancen.

Socialdemokratiet havde – før den traditionelle velfærdsverden gik af lave – med andre ord ejendomsretten til den velfærdspolitik, der nu i stigende grad kom under pres, mens de borgerlige partier havde ejendomsretten til „den ansvarlige økonomiske politik“.

I første omgang måtte de begyndende legitimitetsproblemer derfor være noget, der påkaldte sig især socialdemokratisk interesse – fordi velfærdsstaten i den klassiske udformning både i socialdemokraternes selvforståelse og i opinionen blev set som resultat af en socialdemokratisk politik. Samtidig var der en begyndende interesse blandt de borgerlige partier for om muligt at „udnytte“ den nye „tidsånd“.

Af begge grunde måtte socialdemokraterne agere. Nok ville man træde op som velfærdsstatens forsvarer i forhold til borgerlighedens forsøg på at nedbryde velerhvervede rettigheder, men man var fuldt ud klar over, at denne forsvarskamp ikke bare kunne bygge på en intensivering af den hidtil førte politik.

Denne forståelse fandt bl.a. udtryk i rapporten *Förnya den offentliga sektorn*, der blev udarbejdet i slutningen af 1980'erne og publiceret i 1990. Den udsprang af tænkningen i en arbejdsgruppe i SAMAK – en samarbejdsorganisation mellem de nordiske socialdemokratiske partier

og faglige organisationer, hvis mål var det fagligt-politiske samarbejde og understregningen af de socialdemokratiske idéer, men som samtidig også fungerede som en slags tænketank. Ordførende for arbejdsgruppen var Mogens Lykketoft.

Gruppen fremhævede aldringen, den på daværende tidspunkt høje arbejdsløshed og borgernes ønsker om differentierede ydelser i højere kvalitet. Det var udfordringer, der skulle håndteres i en situation, hvor den globalisering, mange så som den måske største udfordring, pegede i retning af nedskæringer og strukturreformer. Mere interessant er imidlertid gruppens understregning af, at disse – for mange lande fælles – problemer ikke mindst var vanskeligt håndterbare i lande, som havde høje omfordelingsambitioner, og som i forvejen havde en offentlig sektor, der spillede en stor rolle i økonomien. Det var klart for gruppen, at en fortsat udbygning af den offentlige sektor ved hjælp af skattefinansiering hverken var mulig eller ønskelig.

Man konstaterede, at de „kvantitative mål“ for velfærd i de nordiske lande i det store og hele var opfyldt, og at opgaven nu var at håndtere den stadigt mere højrøstede og berettigede kritik rettet mod offentlig virksomheds manglende effektivitet, ringe kvalitet og standardiserede leverancer. Den frembrusende middelklasse – jo, man havde sejret ad Helvede til – stillede krav om ydelser tilpasset den enkeltes ønsker. Arbejdsgruppen valgte at fortolke dette som en triumf for det hidtidige projekt: *„Vi må (tværtimod) se ønsker om valgfrihed som noget positivt og som velfærdspolitikens sejr. Kravene afspejler netop, at opbygningen af det stærke samfund har skabt den grundlæggende tryghed, som er nødvendig, hvis den store del af befolkningen skal have en udvidet personlig frihed. Og det var just, hvad opbygningen af en stærk offentlig sektor havde som mål. Den stærke offentlige sektor skulle gøre det muligt for flere mennesker at leve en tilværelse, der på en og samme tid var både mere fri og mere tryk. Derfor skal vi se på kravene om øget kvalitet og udvidet valgfrihed, der nu rettes mod den offentlige sektor, som en sejr og en udfordring.“*

Accepten af øget „valgfrihed“ gik hånd i hånd med understregningen af nødvendigheden af øget produktionseffektivitet. Argumentet lød: mens de borgerlige partier vil *reducere* den offentlige sektor, er det socialdemokratiernes opgave at udvikle en *bedre* offentlig sektor.

Som et led i denne nye strategi så BUM-modellen (*bestiller-udfører-modellen*) dagens lys, hvilket lagde op til en kombination af skattefinansiering, mulig privat produktion og individuelt valg af leverandør, ligesom man pegede på yderligere *decentralisering* og udvidet *borgerinddragelse*. Rapporten repræsenterede i mange henseender et brud med „tankegange, som man ellers i generationer har været enige om i den nordiske, socialdemokratiske arbejderbevægelse“. I en vis forstand var det et oplæg til en de-kollektivisering som strategi for at redde velfærdsstaten – en erkendelse af de gammelkendte offentlige løsninger og ydelser som en anakronisme i den moderne velfærdsstats forbrugerkultur. Og en bevægelse med en velfærdsopfattelse der var mere spiselig for en traditionelt tænkende borgerlighed.

Baggrunden for kursskiftet hos S

Efter de gyldne 1960ere blev 1970erne et hårdt årti for socialdemokraterne. Det var et tiår præget af „stagflation“ (en samfundsøkonomi med lav eller ingen økonomisk vækst kombineret med inflation), høj arbejdsløshed, betalingsbalanceproblemer, stor

offentlig gældsætning og kortsigtet krisepolitik. Det økonomiske „balanceproblem“ bed sig fast som noget næsten permanent. Gabet mellem den socialdemokratiske retorik og virkeligheden voksede sig stadigt større. Finansminister Knud Heinesen talte advarende om den økonomiske „afgrund“, og i 1982 valgte statsminister Anker Jørgensen at kaste håndklædet i ringen. Resultatet blev et tiårigt borgerligt styre under Poul Schlüters ledelse.

Ikke mindst på grund af den „krisebevidsthed“, som bl.a. Heinesens udtalelser havde skabt i befolkningen, var det muligt for Schlüter-regeringerne at gennemføre en række væsentlige reformer. Lad mig kun erindre om fastkurspolitikens gennemførelse, opgøret med den automatiske pristalsregulering og „kartoffelkurens“ ændring af rentefradragsordningen. Men om grundlæggende ændringer i øvrigt af den hævdundne velfærdsstat blev der ikke tale.

Også for de borgerlige regeringer gjaldt det, at afstanden mellem retorikken og virkelighedens politik var betydelig. Ikke mindst den nyliberale retorik i periodens begyndelse gav Socialdemokratiet rig lejlighed til at fremmane den trussel mod velfærdsstaten, de borgerlige partier kunne udgøre. De borgerlige regeringer dokumenterede endnu en gang, at de havde ejerskabet til „den ansvarlige økonomiske politik“, men deres retoriske antydninger af et opgør med velfærdsstaten blev effektivt blokeret af Socialdemokratiets ejendomsret til velfærdspolitikken. De væsentligste reformer vedrørte „det økonomiske“, mens ændringerne i velfærdspolitikken mere havde symbolpolitisk karakter. Den traditionelle velfærdsstat stod mere eller mindre urørt, da det borgerlige årti i 1993 løb ud.

Fra 1993 til 2001 havde Danmark socialdemokratisk ledede regeringer, som tydeligvis stræbte efter at erhverve en aktiepost i „A/S Den ansvarlige økonomiske politik“. Den traditionelle keynesianske efterspørgselsstimulerende politik blev erstattet af en mere markedskonform økonomisk politik med stadig kraftigere betoning af *finanspolitisk holdbarhed*, der kulminerende med den såkaldte 2005-plan.

Samtidig blev der lagt stor vægt på strukturelle reformer ikke mindst med sigte på arbejdsmarkedet. Aktiveringslinjen blev introduceret, ydelsesperioderne i dagpengeordningen afkortet, kravene til mobilitet skærpede og mere stramme kontrolforanstaltninger så dagens lys. Uden tvivl havde Socialdemokratiet – ikke mindst i kraft af Mogens Lykketofts dygtige arbejde som finansminister og presset fra Det radikale Venstre – held til at distancere sig fra den gældsætningspolitik, partiet med større eller mindre ret var blevet identificeret med. Man kan med nogen ret – med Michael Baggesen Klitgaards ord – tale om en *velfærdsstatens markedstilpasning*.

De mange bestræbelser på at „fintune“ den klassiske velfærdsstat til „tidsåndens krav“ mødte modvilje mange steder i partiet, men ledelsen stod fast. Det gjorde den også, da partiet ved finanslovsforliget i 1998/99 gav sig selv et banesår, det endnu ikke har forvundet. Efterlønsreformen betød, at partiets ca. 35 % vælgertilslutning ved valget i 1998 i december samme år i meningsmålingerne dykkede til ca. 20 %.

Alt imens socialdemokraterne beflittede sig på at fremtræde som økonomisk ansvarligt parti, pendulerede de borgerlige partier mellem forskellige retoriske positioner. På den ene side var der dem, der

advokerede for en konservativ eller socialliberal linje, som indebar, at man i velfærdspolitikken i det mindste på en række områder skulle nærme sig Socialdemokratiet. På den anden side var der andre, der argumenterede for en mere klassisk borgerlig politik med vægt på skattelempler, øgede privatiseringer osv. Frem til valget i 1998 var det den anden linje, der dominerede. Det gav naturligvis Socialdemokratiet en strategisk fordel, idet man på en og samme tid kunne fremtræde med begyndende ejendomsret til en ansvarlig økonomisk politik, mens man kunne kritisere de borgerlige partier for at ville udhule den velfærdsstat, der „tidsånden til trods“ stadig nød stor bevågenhed i vælgerkorpsset. Ikke mindst den daværende næstformand i Venstre, Anders Fogh Rasmussens senere så berømte eller berygtede *Fra socialstat til minimalstat* kunne tjene socialdemokraterne som det skræmmebillede, der viste de borgerlige partiers sande natur.

1998: Venstres opvågning

Valget i 1998 blev en opvågning for partiet Venstre. Partiet havde gennem de foregående år ændret sig fra et landbrugs- til et byparti og havde vundet stærkt frem i meningsmålingerne. Mange anså det for mere end sandsynligt, at resultatet af 1998-valget ville blive de borgerlige partiers tilbagevenden til regeringsmagten – med Venstre som det ledende parti. Men partiets argumentation for et frit boligmarked blev mod valgkampens slutning den sten, det snublede over. Om end boligpolitikken sjældent opfattes som et kerneområde i den velfærdsstatslige politik, kunne den mobiliseres som eksempel på, at Venstre ikke ville velfærdspolitikken noget godt. Samtidig betød det formentlig også noget, at Dansk Folkeparti, der var en forudsætning for et regeringsskifte, endnu var præget af stærke reminiscenser fra Glistrups Fremskridtsparti og endnu ikke havde udviklet den populistiske velfærdslinje, der senere skulle blive karakteristisk for partiet.

Valget viste Venstre, at regeringsmagten næppe kunne vindes på de traditionelle liberale synspunkter. Som Socialdemokratiet havde haft det nødt til at erhverve en ejendomsret til „den ansvarlige økonomiske politik“, var det nødvendigt for Venstre at erhverve del i ejendomsretten til velfærdspolitikken. I kølvandet på valgnederlaget valgte Venstres leder, Uffe Ellemann-Jensen at gå af som partiformand og overlade roret til Anders Fogh Rasmussen, som siden i den grad har lagt tankesættet i *Fra socialstat til minimalstat* bag sig.

Ja, faktisk begyndte mange i kølvandet på Nyrup Rasmussens postulerede løftebrud at se Venstre som velfærdens garant. Konsekvensen blev, at Fogh Rasmussen i 2001 kunne danne regering.

Venstre påbegyndte et stille og roligt kursskifte i velfærdspolitikken. Det blev lettere at gennemføre, fordi Socialdemokratiet, som SAMAK-rapporten og partiets faktiske politik i 1990'erne bevidnede, i et forsøg på at dæmme op for velfærdsstatens potentielle legitimitetskrise også havde indledt et hamskifte. Venstres hovedlinje blev derfor, at de offentlige ydelser burde reformeres og moderniseres for at passe til „den moderne verden“ med dens forbrugersamfund forankret i en forbrugerkultur. Linjen blev en kombination af velfærd og valgfrihed – helt svarende til SAMAK-rapportens idéer. Også i Venstre var der, ganske som i Socialdemokratiet, dissidenter, der søgte at fastholde en mere traditionsbundet linje, men, som i Socialdemokratiet, fastholdt partiledelsen den nye strategi: Venstre som velfærdsstatens fornyer.

Fra og med efterlønsindgrebet i slutningen af 1998, som både S og V var delagtige i, men som kun Socialdemokratiet – fordi det i opinionen stod som den traditionelle velfærdsstats skaber og forsvarer – blev holdt ansvarlig for, var det kun i ringe grad muligt for Socialdemokratiet at „spille velfærdskortet“. Ja, faktisk begyndte mange i kølvandet på Nyrup Rasmussens postulerede løftebrud at se Venstre som velfærdens garant. Konsekvensen blev, at Fogh Rasmussen i 2001 kunne danne regering.

De mange større eller mindre ændringer, der ovenfor er fremstillet som en stille, begyndende transformation af den klassiske velfærdsstats kerneværdier, er kun i ringe grad blevet diskuteret. I hvert fald i en årrække efter efterlønsforliget kan man næsten se velfærdspolitikken som et tabuiseret område.

Den nye borgerlige blok bevægede sig forsigtigt frem under kontraktpolitikens banner med skattestop og stram indvandringspolitik som kerne. Den politiske debat degenererede til en debat om hvem, der havde kopieret hvem. Den „gamle ejendomsretsfordeling“ havde ændret sig, og den borgerlige regering blev mere og mere tilbageholdende med tanker, der bare antydningvis kunne opfattes som vendt mod velfærdsstaten. Der kunne gennemføres en række symbolske omlægninger mod en større grad af valgfrihed, men det var i god overensstemmelse med socialdemokraternes principielle linje, som den var udstukket i rapporten fra SAMAK.

2003: Velfærdskommissionen – „visionært pres“ på

bestilling

Tidligt i 2003 rumlede det udenfor det parlamentariske system med ønsker om en seriøs diskussion om velfærdspolitikken. Enkelte talte om nødvendigheden af et „nationalt kompromis“, som kunne håndtere de udfordringer, der lå forude. Men politikerne var afvisende. I juni 2003 påbegyndte Jyllands-Posten en artikelserie om „De hellige køer“, som lancerede idéen om en velfærdskommission. Tanken blev generelt afvist af de politiske partier, men dog med en vis åbenhed fra de Konservative.

Da nedsættelsen af en velfærdskommission blev annonceret med det nye regeringsgrundlag, der blev offentliggjort den 27. august, beskrev medierne det da også som en sejr for de Konservative, men hæftede sig samtidigt ved, at statsministeren havde gjort egentlige reformer betinget af en tilslutning fra Socialdemokraterne. Sporene skræmte, og Fogh Rasmussen ønskede ikke igen at give Socialdemokraterne „det velfærdspolitiske kort“ på hånden. Men alle var klar over, at der – 2010-plan og andre initiativer til trods – var mørke skyer på himlen.

To dage senere skrev Weekendavisen meget præcist, at regeringen havde kastet sig ud på en risikabel færd, fordi Socialdemokraterne kunne få chancen for at spille på vælgerens traditionelle usikkerhed i forhold til Venstres egentlige velfærdshensigter. Kunne Socialdemokraterne slå igennem med en påstand om „dubiose hensigter“, kunne det skade Foghs påstand om, at han var i stand til at matche Socialdemokraterne på velfærdsområdet. Omvendt skulle Socialdemokraterne passe på ikke at distancere sig fra det reformpositive Radikale Venstre.

Da kommissoriet for kommissionen blev offentliggjort, kunne det ikke give megen anledning til politisk strid. Bortset enkelte betragtninger om „målretning af ydelserne“ lå det i sin formulering meget tæt også på en socialdemokratisk tænkning. Det kan man se, hvis

vi igen griber fat i en SAMAK-rapport – *Velfærdssamfundet i fremtiden – udfordringer og overvejelser*, der var blevet udarbejdet året inden under den danske LO-formand Hans Jensens formandskab. Dens beskrivelse af de ude- og indefra kommende udfordringer var næsten identisk med kommissoriets hovedpunkter.

Derimod var der nogen diskussion om kommissionens sammensætning, og også her sporer man, at Venstre i højere grad end de konservative har haft et ønske om at lægge sig tæt op ad Socialdemokraterne. I hvert fald kunne medierne berette, at Fogh Rasmussen havde ønsket et antal medlemmer, der nød direkte støtte hos Socialdemokraterne og i fagbevægelsen, og at de indre uenigheder i regeringen havde hindret, at Fogh Rasmussen og Bendt Bendtsen kunne afholde et fælles pressemøde i forbindelse med offentliggørelsen af kommissoriet og kommissionens sammensætning.

Kommissionens afsluttende rapport fra december 2005 blev – med enkelte undtagelser – vel modtaget af pressen. F.eks. skrev Politiken i sin leder: „Den endelige rapport fra Velfærdskommissionen er det mest vidtgående dokument, der er blevet lanceret i Danmark i de senere år; først og fremmest fordi den er baseret på en værdipolitisk præmis om, at den skandinaviske velfærdsmodel er værd at forsvare. Når kommissionens slutrapport fremstår ægte politisk – med mange overraskende, overvejende velgennemtænkte og konkrete reform-idéer – skyldes det dog ikke mindst, at politikerne på Christiansborg i de senere år har gjort alt, hvad de kunne, for at skjule ethvert optræk til kontroversielle debatter om alt andet end ‚de fremmede“.

Ideologisk og principiel velfærdsdebat synes at høre fortiden til.

Statsministeren erklærede sig væsentligt mere skeptisk, bl.a. fordi kommissionen ved sit forslag om en skatteomlægning havde anfægtet skattestoppet, men sikkert også fordi han anlagde en strategisk vurdering helt overensstemmende med denne artikels forudgående argumentation. Det havde bl.a. Information øje for, da bladet i sin leder den 8. december skrev: „... Så hvorfor have en Velfærdskommission? Det er nødvendigt for overhovedet at kunne legitimere de gradvise velfærdsreformer, som vil komme. Velfærdskommissionen skal levere det visionære pres, som Anders Fogh Rasmussen ikke selv kan levere, fordi han tænker i sine 90 mandater. Anders Fogh Rasmussen iscenesætter med Velfærdskommissionen forskrækkelsen og sig selv som beroligelse, samtidig med at han gennemfører sine justeringer gradvist“. En præcis og virkelighedsnær beskrivelse.

I april 2006 spillede regeringen ud med sine tanker i *Fremtidens velstand og velfærd*, som lå til grund for de politiske drøftelser, der i juni endte med et bredt forlig. Det indebar bl.a., at efterlønsalderen gradvis hæves med 2 år over perioden 2019 - 22 og folkepensionsalderen tilsvarende over perioden 2024 - 2028. Samtidig gennemførtes en „indekseringsmekanisme“, så efterløns- og folkepensionsalder fra hhv. 2025 og 2030 justeres ift. befolkningens levealder.¹

Med en så lang tidshorisont, med en så stor usikkerhed om, hvorvidt „fremtiden“ vil honorere indekseringen og med et så bredt forlig kunne vedtagelsen ske i stilfærdighed. Men en stilfærdighed, der alligevel var forbløffende, når man erindrer den uro, der fulgte i kølvandet på 1998/99-indgrebet. Det er tankevækkende, at den samlede reformpakke

kun delvist „løste“ det finanspolitiske holdbarhedsproblem, og at ca. halvdelen af „løsningen“ er afhængig af, at indekseringen kommer til at slå fuldt igennem. Alt i alt et forsigtigt indgreb men helt i overensstemmelse med dansk velfærdspolitik, som den har udfoldet sig, siden Venstre blev en klonet version af Socialdemokratiet og Socialdemokratiet en klonet version af Venstre.

Strategien er klar nok. I en kronik i Berlingske Tidende den 25. juli 2006 skrev beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen om „at gøde jorden for reformer“. Han så velfærdsreformen som et godt eksempel på, at det betaler sig at „italesætte“ problemer og at give svarene i form af nænsomme reformer, der ikke rykker ved velfærdsstatens fundament. Ved at varsle ændringer i god tid og forklare problemstillingerne til bunds, kan det faktisk, skrev han, lykkes at gøre danskerne trygge ved, at den borgerlige regering vil sikre velfærdsstaten. Også fremover skal reformer indledes med et langt tilløb, så det ikke føles, som om de kommer som en tyv om natten. Den danske befolkning skal have tid til at indstille sig på ændringer – det er kun fair. Med regeringens kontrakter med vælgerne får alle en aktie i reformprocessen.

En mindre fladpandet værdikamp

Ideologisk og principiel velfærdsdebat synes at høre fortiden til. Den er erstattet af *framing* som politisk instrument. Frames eller rammer henviser til den måde, hvorpå noget præsenteres med henblik på at skabe forståelse. Forståelsesrammer påvirker modtagergruppens tilegnelse af nyheder, så den ikke blot stimuleres til at tænke over en bestemt dagsorden, men også påvirkes til at tænke på en bestemt måde. Den enkeltes vurderinger og beslutninger afhænger med andre ord af, hvordan beslutningsproblemet „frames“, ligesom „rammen“ er vigtig, når det overhovedet drejer sig om at fastlægge, hvad det hele drejer sig om.

Framingen af det velfærdsforlig, regeringen var meget opsat på at få gennemført med et bredt politisk flertal, skal ikke her drøftes i detaljer. Men det er værd at bemærke, at tanken om en velfærdskommission blev lanceret som led i regeringsprogrammet *Vækst, Velfærd, Fornyelse*. Positive ord, som ingen kan være imod. Håndtering af udfordringerne er i sig selv noget positivt: vi bliver ældre, og hvem vil ikke gerne det, men det skaber problemer; vi bliver rigere (og hvem vil ikke gerne det), men det skaber problemer; globaliseringen skaber vækst og velstand (og hvem vil ikke gerne det), men det skaber problemer. Vi kan imidlertid realisere alt det, vi gerne vil, hvis vi håndterer problemerne – nænsomt, blidt og med lang tidshorisont. Sådan føres der i dag velfærdspolitik.

Vi står i et vadested. På den ene side: en folkelig og politisk besindelse på den klassiske velfærdsvision. På den anden: en ny vej, der som tendens placerer os som de atomiserede individer, vi måske er. Der er argumenter for begge veje. Og begge byder de på problemer.

Under alle omstændigheder kalder de på grundlæggende overvejelser, hævet over hverdagspolitik og flad ideologi. Hvordan ophæver vi spændingen mellem velfærdssamfundet som en teknisk-mekanisk (malke)maskine og velfærdssamfundet som et moralsk projekt, der skal hindre, at *sam-fundet* erstattes af „*hver-for-sig-fundet*“?

Det danske velfærdssamfund er, når man ser på de enkelte velfærdsordninger taget hver for sig, i vid udstrækning bygget op i et sam- og modspil mellem forskellige interesser og interessegrupper; men tager man flugten op i fuglens perspektiv, er der alligevel en

bemærkelsesværdig lighed mellem ordningerne. De finansieres i de fleste tilfælde af generel beskatning. De giver dem med mindst indkomst de bedste ydelser. De står til rådighed for alle. De spejler velfærdsstaten som en institutionel struktur, der tjener som et surrogat for den næstekærlighed, vi som enkeltindivider har så svært ved at komme til rette med: velfærdssamfundet som næstekærlighedens institutionalisering. Det er en samfundsform, det er værd at værne om – men den er truet.

Et samfundsprojekt udspringer ikke af beregninger og teknokrati, men af værdier der er indlejret i kulturen. Værdier, der burde kunne blive afsættet for en mindre fladpandet værdikamp. Men det skal „framingen“ nok hindre.

Jørn Henrik Petersen (f.1944) er professor i socialpolitik, dr.phil., Center for Velfærdsstatsforskning, Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet.

Noter

¹ Defineret som: den i 2015 konstaterede ændring i restlevetiden for en 60-årig.

Eksempler på „NOGET FOR NOGET“-tankegangen:

- arbejdsmarkedspensionerne bygger i vid udstrækning på et markedslignende princip, „noget for noget“;
- efterlønsbidragene er blevet reserveret den enkelte med en mulig ret til at trække dem ud for at placere dem i en individuel, pensionsordning med bånd mellem ind- og ud-betalinger;
  - den særlige pension er bygget over en „noget for noget“-model;
  - flere og flere dækkes af privat finansierede sundhedsforsikringer;
  - de faglige organisationer, som organiserer dem med højere lønninger, interesserer sig mere og mere for supplerende dagpenge til egne medlemmer, fordi den „kompensation“, det offentlige system tilbyder, opleves at være „for ringe“;
  - visse faglige organisationer markedsfører sig efter tanken: „hvad kan vi gøre for dig?“;
  - aktivering og andre foranstaltninger ses som modydelse for den offentlige finansierede understøttelse, „noget for noget“;
  - „arbejdslinjen“ forstærkes – „noget for noget“;
  - individuelle valgmuligheder vinder frem;
  - offentlige ydelser ses i stigende grad parallelt til markedsgoder;
  - offentlige institutioner opfattes som, behandles som og ledes som private virksomheder: „managementkulturen“ i ordets ringeste betydning vinder frem;
  - professionalismismen erstattes af „overvågning“ og en ulidelig bevægelse mod en hovedløs „evaluerings- og certificeringskultur“.

Kommentar: Mette Frederiksens opgør med den blå linie

Af Marie Dørup Olesen

Drømmen om at skrive socialdemokratisk historie er så fristende, nu hvor alt sejler.

Længe har partiet ment, at man skulle gå til højre for at få regeringsmagten tilbage - men nu – hvor meningsmålinger roder rundt omkring de 20 procent – synes flere at have konstateret at kursændringen mod højre ikke har givet den forventede succes. Mette Frederiksens teser er ikke til at tage værdipolitisk fejl af: de peger mod venstre. Og de afviger heldigvis fra den blå linie som Karen Hækkerup, Morten Bødskov og Henrik Sass, for tiden med Karen i spidsen, har lagt an med.

Siden efterlønsagen i 1998 og specielt siden nederlaget til Anders Fogh Rasmussen i 2001 har Socialdemokratiet under dække af den såkaldte ”fløjkrig” diskuteret, om man skulle gå til højre eller til venstre for at genvinde regeringsmagten. Efterhånden blev svaret, at man skulle imødegå forblødningen af vælgere til DF ved at trække partiet mod højre. Nu – hvor meningsmålinger roder rundt omkring de 20 procent – synes flere at have konstateret, dog ikke nok, at kursændringen mod højre ikke har givet den forventede succes. Mette Frederiksens teser er ikke til at tage værdipolitisk fejl af: de peger mod venstre.

Det er efterhånden for nemt at kritisere socialdemokratisk politik og opførsel, så jeg vil ikke stille mig op i koret men tværtimod konstatere at der er goder teser imellem. At ”Danskerne skal først og fremmest være borgere - ikke kun forbrugere” kunne resten af partierne sikkert også være enige i - men alligevel er det en vigtig sontring. For vi må tage Mette Frederiksens markering som et udtryk for, at det med at betragte den danske velfærdsbutik som en almindelig privat serviceleverandør har taget overhånd (det, teoretikerne kalder new public management-tankegangen[1]). Tværtimod er den grundlæggende tanke med velfærdsstaten jo netop, at vi skal omfordele - og at vi skal tilvejebringe ydelser, der netop ikke er gardinstænger eller fladskærme, med derimod ydelser, der indebærer menneskelig omsorg, såsom børnehavepasning og hospitalsophold. Den behårde kalkulestyring må ud. De offentligt ansatte skal kunne passe deres arbejde og koncentrere sig om kerneydelsen, ikke papirer og rubrikker.

Teserne afviger fra den blå linie som, Karen Hækkerup, Morten Bødskov og Henrik Sass, for tiden med Karen i spidsen, har lagt an med. For kort tid siden blev Karen Hækkerup citeret for, at der ikke var tvivl om at grundlæggerne af socialdemokratisk politik mente, at retfærdige straffe var det rimelige – og at behandlingsstraffe var en venstreorienteret 70'erboble. Det er noget vås. Hævn hører vikingetiden til. I 90'erne så vi jo netop hvordan behandlingsstraffe og samfundstjeneste fik folk ud på den anden side af kriminalitet. Derfor er de ti teser en lille befrielse, fordi teserne også markerer at S – hvis de altså følger teserne – vil noget andet end regeringen og DF.

Spørgsmålet er så bare, om befolkningen ved, hvad den vil. Det ved

størstedelen af befolkningen sjældent, og derfor skal S selvfølgelig ikke afholde sig fra at fortælle den det.

En helt essentiel ting mangler dog i teserne: at alle mennesker skal betragtes som lige, også udlændingene, også de illegale. I Spanien har socialdemokraten Zapetero vundet valg på en liberal udlændingepolitik: den vej skal også Socialdemokraterne i Danmark.

Claus Hjort Frederiksen, som de kalder chefideolog i Venstre, blev spurgt om de ti teser: "Det virker som de har sagt: 'Vi er i krise, lad os diskutere noget, som vi kan udvikle hen ad vejen'. Men det er sikkert godt for Socialdemokraterne, at de har fået en disposition for, hvad de skal arbejde med i den kommende tid". I et splitsekund undrer man sig over hvorfor chefideologen ikke straks fører en ideologisk kamp og understreger, at Socialdemokraterne vil rulle økonomien tilbage til den planlæggende. Men Hjorts overbærende svar siger selvfølgelig kun noget om regeringens mulighed for at være evigt arrogante – nogle vil sige med rette – og latterliggøre samtlige socialdemokratiske tunger, fordi der er så meget roderi, så meget spredt fægtning.

Det sørgelige ved debatten om teserne er kampen om dem. Også SF laver pejlemærker. Blandt Socialdemokraterne selv bliver der kæmpet om, hvem pokker der får lov at formulere den sidste tiende tese (som Frederiksen har ladet stå åben), hvem der står bag, hvem der står ved, hvem der får lov. Det er den evige afhængige, men dræbende variabel i politik: den interne kamp.

I Ritt Bjerregaard Røde Skole, som igen tager fat i midt april, er teserne blevet gjort til lektielæsning. Med bogen "Fremtidens Partier" har S-uddannelsesordfører Christine Antorini også været ude med en kritik af S-ledelsen og lagt op til debat, så diplomatisk og så konstruktivt, at hun burde have en invitation til ledelsen med det samme. Det har ledelsen ikke vist overskud til.

Samlet set har rigtig mange altså vist entusiasme for at udvikle socialdemokratisk politik. Det siges, at Helle Thorning barsler med nye udspil. Spændingen stiger for hver dag, der går, og forventningerne er urimeligt høje. Alle med lidt hjerte til venstre for midten vil gerne redde det store fallerede parti, men har så travlt med at få sit navn sat på afsenderen, primært sikkert fordi ledelsen ikke tager imod ret meget med kyshånd. Men også fordi drømmen om at skrive socialdemokratisk historie er så fristende, nu hvor alt sejler. De eneste, der holder tilbage, er den socialdemokratiske ledelse, der i værste fald kun sætter navn på næste valgnederlag.

Marie Dørup Olesen er studerende ved RUC, Roskilde-formand for den socialdemokratisk-baserede studenterorganisation Frit Forum og medlem af RÆSONs Kommentatorpanel.

Marie Dørup om ugen i dansk politik: Det socialdemokratiske cirkus

Af Marie Dørup Olesen

To ting synes at karakterisere dansk politik i 2008. Det ene er mediernes kedsommelige dækning af politikeres ligegyldigheder og privatliv. Det andet Socialdemokraternes evige famlen og forvirring efter og over, hvad pokker der egentlig er partiets politik, når nu ledelsen i S gerne vil imødekomme både DF og Gallups seneste topscoringer, senest med forslaget om forbud mod offentlige ansattes brug af religiøse symboler.

Begge udviklinger er ekstremt kedelige og dybt symptomatiske.

Lars Løkke jages som en politiker sjældent er blevet jaget før. Få har overblikket, men der er tilstrækkeligt til at medier og modstandere kan rage i det. Vi andre bliver så bedt dømme: Er Lars Løkke en slemmer fyr fordi han har købt smøger og betalingsfilm til den nette sum af 462,50 kr. for skatteydernes penge? Og hvor slemt er det på en skala fra et til ti, når der ikke kan gøres rede for 100.000 kr., udover at de er blevet brugt på møder? Er Lars Løkke så glad for rødvin som Farums borgmester? Og hvad kommer det os ved så længe han passer sit job?

Indtil et virkeligt fældende bevis måtte fremkomme fortsætter farcen og det gør den fordi alle partier udover VKO har interesse i den.

Men hvorfor al den mediemæssige politisk tomme heksejagt? Svaret skal findes i det faktum, at politiske markeringer med politisk indhold er en mangelvare – undertiden på topniveau. Når Venstre har taget det bedste fra Socialdemokraterne og Socialdemokraterne det værste fra Venstre og Dansk Folkeparti – i en forestilling om, at det er her vælgerne findes, er politisk indhold ved at være minimalt og medierne må nødvendigvis fokusere andesteds.

I 2001 overtog Fogh regeringsmagten med to overbevisende idéer: At velfærden kunne fastholdes til færre penge - og at indvandringen skulle stoppes. Begge dele er siden hen strøget ind i bevidstheden hos et flertal af befolkningen.

Det er det, der skaber det andet problem: Socialdemokraternes famlen. For interesserede er partiets cirkus en daglig undren, vælgeren bliver trukket rundt i manegen og det kan naturligvis også have sin charme. Men hvilket Danmark ønsker S egentlig at være regering for?

Diskussioner, som burde være interne, tages i offentligheden. Hos S hedder det 'at man har en åben og demokratisk debat'. Det er jo for så vidt rigtig flotte idealer. Men i et så stort parti, synes det at knibe med elegancen - særligt når ledelsen ikke udviser tegn på det at lytte.

I den seneste debat om offentligt ansattes brug af religiøse symboler er Folketingsmedlemmerne rygende uenige. Heldigvis – fordi hvis alle hos S var enige om, at brug af tørklæde skal være forbudt, kunne S lige så godt slå sig sammen med DF. Forslaget topper ved at være et af de værste, partiet har fremført.

Der er ret beset også en tredje tendens i dansk politik: tegn på at folk er trætte af den type designerpolitik, som et åbenlyst diskriminerende forbud mod offentligt ansattes brug af religiøse symboler kun kan tages som udtryk for. Fx Den Røde Skoles forslag, der mildest talt ikke har

brugt meningsmålingerne som grundlag. I angst for hvad den næste meningsmåling siger om netop de forslag, skyder S ledelsen forslagene ned. Også selvom de egentlig stemmer godt overens med hvad der er gængs velfærdspolitik: omfordeling.

I går fandt Rød Skoles sidste møde sted. Helle ville ikke møde op. Det havde ellers været den bedste måde at imødekomme initiativet hvor 200-300 ivrige socialdemokrater havde diskuteret socialdemokratisk politik. Samtidig fortsætter debatten om socialdemokraterne på flere niveauer. En ny kritik spørger, hvorvidt hun som person overhovedet matcher socialdemokratisk politik. Til forskel fra Lars Løkke hetz er kritikken over for hende langt mere substantiel: Er der overhovedet socialdemokrat i Helle Thorning?

Marie Dørup Olesen er studerende ved RUC, Roskilde-formand for den socialdemokratisk-baserede studenterorganisation Frit Forum og medlem af RÆSONs Kommentatorpanel.

Analyse: Helles hold

SOCIALDEMOKRATERNE: Trods mediernes fokus på partiernes ledere står de naturligvis ikke alene. Derfor spørger vi: hvem er folkene omkring Helle Thorning-Schmidt?

Af Nikolaj Vitting Hermann

12. april 2005. Helle Thorning-Schmidt kan, som den første formand i Socialdemokratiets historie, der er valgt direkte af medlemmerne, modtage sit partis hyldest i det københavnske Musikhuset VEGAs største koncertsal – i selvsamme bygning hvor tidligere tiders partisoldater forsamlede sig, dengang VEGA hed Folkets Hus og var befolket af den danske fagbevægelse. Thorning-Schmidt har slået den erfarne Frank Jensen og skal nu stå i spidsen for Danmarks gamle arbejderparti, til trods for, at hun stort set er et ubeskrevet blad i dansk politik. Den drevne veteran Mogens Lykketoft har fået en afløser, der aldrig har stået på Folketingets talerstol. Historikeren Søren Mørch, der er forfatter til bogen 25 Statsministre, bekendende socialdemokrat, og i øvrigt gift med Ritt Bjerregaard, konstaterer: „Det siger noget om, at partiets medlemmer og organisation må være i voldsomt bekneb, når man vælger én, der hverken har folketings- eller ministererfaring og heller ikke har fortalt om nogen politik“.

Helle Thorning-Schmidt har dog stået på en anden og afgørende talerstol en måned forinden. På den ekstraordinære partikongres i Odense kæmper hun for at overbevise sine partikammerater om, at de skal vælge hende. Valgtalen kulminerer med det berømte valgløfte: „Jeg kan slå Anders Fogh.“¹ Den dag sætter hun selv en standard for, hvordan man i fremtiden skal måle hende. Den på Christiansborg helt uerfarne formand vil få brug for et godt hold omkring sig for at kunne leve op et sådant løfte.

14. januar 2008. Ritt Bjerregaard, Peter Aalbæk Jensen og tre andre socialdemokrater udsender en pressemeddelelse. Teksten er en række af uhørt skarpe angreb på partiledelsen. For valgkampen: „Velfærd frem for skattelettelse er ikke politik – det er et slogan!“ Der spørges: „Skal vi bare raffe om stemmerne, eller skal vi lave politik?“ Der konstateres, „Hvis man venter længe nok, kan man som bekendt blive konge af Sverige“ – og fortsættes med Thorning-Schmidts løfte fra 2005: „Til den tid kan vi så nok slå Fogh, eller hvem det nu er tid til at slå.“ De fem afsendere åbner Den Røde Skole for at diskutere Socialdemokraternes fremtidige politik. For oppositionen står på syvende år over for en statsminister, hvis regering nyder et intakt flertal i meningsmålingerne. Nu vil andre kræfter i partiet forsøge at få Socialdemokraterne op i gear.

På den sidste blæsevejrsmøde i januar 2008 møder flere hundrede socialdemokrater op på den økologiske Café Krunch på Amager for at sætte sig på skolebænken til første time i Den Røde Skole og få ny politik på skemaet. Flere kendte socialdemokrater sidder omkring bordene – Anker Jørgensen, Christine Antorini. Mogens Lykketoft har også fundet vej til Amager. Men formanden udebliver. Det er ikke her hun diskuterer sit partis politik. Hun har andre sparringspartere.

En uge senere. Andet møde i Den Røde Skole. Helle Thorning-

Schmidt er stadig ikke til stede. Hun holder møde med Socialdemokraterne på Christiansborg – de evaluerer valgnederlaget.

En måned senere. Socialdemokraterne i Kalundborg indkalder til møde i Den Røde Skole. Partiet har i mellemtiden, chokeret, måtte se sig overhalet af SF i meningsmålingerne. Thorning-Schmidt har brug for sine partimedlemmer. Hun har brug for politik. Formanden kører til Kalundborg.

Trekløveret

Den helt tætte inderkreds omkring Helle Thorning-Schmidt rummer ingen overraskelser: det er de folk, der oftest taler for partiet i pressen. Den mest betydningsfulde er den politiske ordfører Henrik Sass Larsen – Thorning-Schmidts absolutte chefstrateg. Hans støtte til hende vakler aldrig, selv ikke i perioder, hvor resten af partiet tvivler. Godt et år efter formandsvalget viser en meningsmåling i Dagbladet Børsen 7. april 2006 at kun 19 % af danskerne vil stemme på partiet, hvis valgurnerne stilles frem. Samme dag erklærer Marianne Jelved, at hun nu er sit partis statsministerkandidat. Thorning-Schmidt har mistet vælgerne og De Radikale, men Sass Larsen står, som en af de få, last og brast med sin formand. Forfatteren til Thorning-Schmidt-biografien **Helle for Magten** Jakob Nielsen karakteriserer ham således: „Henrik Sass Larsen er en usandsynligt vigtig person for Helle Thorning-Schmidt, også selv om hans popularitet i resten af folketingsgruppen er stærkt begrænset.“

Ifølge Nielsen eksisterer der et udpræget hierarki blandt folkene omkring Thorning – især blandt dem, der befinder sig på Christiansborg. Sass Larsen er den tætteste. Derefter følger folk som Morten Bødskov, Noa Redington, samt de to ledere af den socialdemokratiske Analyse- og Informationsafdeling, AIA, Bjarne Corydon og Asbjørn Riis, samt gruppeformanden i folketingsgruppen Carsten Hansen.

Bødskov er finansordfører og næstformand i folketingsgruppen. Han er gammel DSU-formand – præcis som Sass Larsen – og har sit første socialdemokratiske møde med Helle Thorning-Schmidt tilbage i 1994 i diskussionsklubben **Hartvig Frisch-selskabet**, der bl.a. også talte Sass Larsen og den nuværende redaktør på A4, Per Michael Jespersen. Henrik Sass Larsen stiftede selskabet i 1994 sammen med Kresten Schultz-Jørgensen. Navnet var en hilsen til den gamle socialdemokratiske undervisningsminister. Thorning-Schmidt blev inviteret med – det samme gjorde Morten Bødskov. Jespersen er ikke længere en del af Thorning-Schmidts netværk, som konsekvens af, at hans ledere i A4 gang på gang kritiserer den strategi, som Henrik Sass m.fl. repræsenterer.

Sammenlignet med Sass Larsen betegnes Bødskov af flere som den operative type, orienteret mod den konkrete politik frem for partiets lange politiske linjer. De er Thorning-Schmidts to faste løjtnanter. "Tim og Bum", som Politikens Peter Mogensen har døbt dem efter de to mus, der hjælper Askepot med at nå til bal på slottet. Det er ofte dem, der står for skud, når der rettes kritik mod partiet. Men ifølge politisk kommentator Thomas Larsen skal ingen forvente, at formanden vil skille sig af med de to for at imødekomme kritikken: „Internt hos Socialdemokraterne kan kritikerne ganske vist forlænge listen over Sass' og Bødskovs mangler i det uendelige, men det får ingen

effekt, for Thorning vil ikke så meget som i ét sekund overveje at ofre de to.“ (Berlingske Tidende 15. marts 2008). De tre udgør tilsammen projektet Helle Thorning-Schmidt. De har valgt hinanden.

Den tredje mand – den fjerde musketer

På trods af at Helle Thorning-Schmidt kun har siddet i formandsstolen i tre år, er hun allerede på sin tredje personlige rådgiver. I 2005 ansatte hun Mogens Lykketofts meget udsældte „spindoktor“ Morten Boje Hviid. Han måtte 2006 forlade sit job, som for en kort bemærkning blevet overtaget af kommunikationskonsulenten Lars Kaspersen. Nu er tiden så kommet til Noa Redington, der kommer fra Ugebrevet Mandag Morgen og før Jespersen var redaktør på fagbevægelsens blad A4.²

Formanden har valgt en mand, der helt fra starten af sit arbejdsliv har levet af at producere analyser af dansk politik. For tre år siden besluttede Redington sig for, at han ville skrive en bog om Helle Thorning-Schmidt. Hun sagde ja og de indledte samtaler, der endte med at vare mere end 20 timer. „Verdens længste jobsamtale“, som flere ifølge Jakob Nielsen kalder den.³ Redington satte sig bag sit nye skrivebord hos Socialdemokraterne 7. januar 2008 som særlig rådgiver for Helle Thorning-Schmidt – klar til at rådgive formanden – om? – ja, det er måske netop spørgsmålet. En uge før sin ansættelse sagde han til Politiken: „Jeg tror ikke på spin. Generelt skal man passe på med at overvurdere betydningen af personlige rådgivere.“ Men hvad er det så for en opgave, han skal løse? Ifølge politisk kommentator Henrik Qvortrup er det ikke traditionel kommunikationsrådgivning, der er brug for: „Det, Helle Thorning-Schmidt behøver, er en, der kan hjælpe med adskille Socialdemokraternes politik fra midtergrøden i dansk politik. Fogh **har** nappet hendes politik, og det er en tvingende nødvendighed at definere et nyt socialdemokratisk projekt. Det er en stor udfordring, og der kan Noa Redington vise sig at være en god mand.“ (Qvortrup til Politiken 31. december 2007)

Intern terrorbalance eller sammenvævede skæbner

Om Thorning-Schmidt, Sass Larsen, Bødskov, Redington, gruppeformand Carsten Hansen og de to ledere af Analyseafdelingen og Informationsafdelingen siger Jakob Nielsen: „De har etableret noget, som jeg ikke vil tøve med at kalde en terrorbalance, der betyder, at de hver især har en begrundet forventning om at blive hørt, inden der træffes større beslutninger – hvilket i sagens natur hæmmer Helle Thornings handlefrihed enormt meget.“ Han er heller ikke i tvivl om, hvad det har af konsekvenser for partiet: „Den interne konkurrence betyder også, at der ikke kan foregå en åben udveksling af idéer og overvejelser i partitoppen, fordi man ofte er bange for, at oplysninger kan bruges mod én senere. Der hersker kort sagt efter min vurdering et ganske usundt klima, som bl.a. er affødt af manglen på en fælles idé om, hvad strategien er – samt af de elendige meningsmålinger.“

Hvorvidt denne påståede interne høringsrunde kun gælder de ovennævnte, kan man måske endda betvivle. Et par uger inden valget i 2007 udgav den tidligere partisekretær – og tidligere DSU-formand – Jens Christiansen sin bog **Hvem vinder valget? – om strategi, kampagne og valgkamp**. I den forbindelse udtalte han sig om partiets gamle konger: „Socialdemokratiet har en ledelsesmæssig udfordring. Hvis ledelsen hele tiden skal spørge Svend Auken eller Mogens Lykketoft eller alle mulige fløje, inden man kan justere kursen,

bliver man for langsom. Det nytter heller ikke, at man har tidligere formænd rendende rundt og udtale sig på områder, hvor den nuværende ledelse bør markere sig. Det giver helt urimelige vilkår.“ (Weekendavisen 5. oktober 2007). Og ifølge Hans Engells kommentar i Ekstra Bladet, på februardagen hvor SF overhalede S i meningsmålingerne, er dette stadigvæk tilfældet: „Det er ikke Thorning, der svarer på kritikken, men Svend Auken. I det hele taget bliver hun stadig langsommere på aftrækkeren, hendes offentlige udtalelser er uldne, uskarpe og uinteressante. Politisk slås hun med to fløje – den ene ønsker, (at) partiet hurtigt gør sig gældende med markante substansudspil. Den anden mener, hun skal have is i maven. Der er tre år til næste valg, og det er vigtigere at forme en strategi, der er holdbar, end at reagere panisk.“ (Ekstra Bladet 24. februar 2008).

En, der har særligt kendskab til Helle Thorning-Schmidt er veninden og tidligere næstformand i LO Tine Auvig-Huggenberger. Hun kan ikke tilslutte sig **terrorbalancefortællingen**, men erkender at ledelsen ikke er fri for konflikt og kontrolbehov: „Det er jo nogle stærke personligheder, og de har i hvert fald nogle meget – ikke fastlåste – men bastante holdninger til tingene.“ Kontrolbehovet skyldes ifølge Auvig-Huggenberger, at partiet har været igennem en helingsproces: „Det at få helet partiet gør selvfølgelig også, at den kontrollerende ledelsesform stadig et eller andet sted spiller en stor rolle også i deres måde at samarbejde på.“

Men en klar afvisning af kontrolbehov giver Nicolai Wammen, en af partiets to næstformand, og af flere kommentatorer betegnet som en af de centrale sparringspartnere for Thorning-Schmidt. Wammen konstaterer blot: „Der er et godt samarbejde i ledelsen.“ Den anden næstformand Nick Hækkerup uddyber: „Personlig profilering på partiets eller andre i ledelsens bekostning vil kun være til gavn for den enkelte i kort tid, da alle vores skæbner er vævet sammen.“ En af de føromtalte konger, Mogens Lykketoft, der ikke selv sidder med i ledelsen, siger at formanden "har sammensat en ledelse, som ganske godt afspejler vores parti, og som har gjort det nemmere at komme ud over traditionelle opdelinger.“

Flere peger på at Carsten Hansen som gruppeformand er en af de centrale personer i ledelsens forsøg på at bilægge de opdelinger, der altid har gået under betegnelsen fløjkrige. Hansen var en klar støtte til Frank Jensen under formandsvalgkampen og som følge deraf fik han intet ordførerskab efter Thornings sejr. I utilfredshed opererede Hansen frem til 2006 efter en obstruktionsstrategi, han efterfølgende har beskrevet på sin hjemmeside: „Vi var kørt alt for langt ud. Uenighederne var helt fortegnede, og vi havde malet hinanden op i nogle hjørner. Det var sådan i gruppen, at hvis nogle bestemte tog ordet, så rejste nogle andre sig op for at danne modvægt, og så kørte konflikten. Jeg behøvede bare at kigge på en to-tre stykker, så nikkede vi til hinanden, og så rejste vi os op, når nogle stykker fra den anden fløj havde sagt noget“. Men da partiet ramte de 19% i 2006 gik Alvoren op for Carsten Hansen. På foranledning af Henrik Sass Larsen indledte de to og Helle Thorning-Schmidt en række møder. Det førte til forsoning. Hansen blev udnævnt til gruppeformand 25. april 2008 og sammenbindende faktor. Dette har efter sigende stabiliseret gruppen, og placeret Carsten Hansen centralt i Thorning-Schmidts netværk. Carsten Hansens egen åbenhjertige forklaring lyder: „Det giver den styrke, at der altid er opbakning fra både den gamle højre- og venstrefløj. Så hvis man laver ballade, går man

op imod en kæmpe majoritet i gruppen".

Ifølge Tine Aurvig-Huggenberger har valget af Carsten Hansen som gruppeformand for folketingsgruppen været bedre end hun havde forventet: „Dengang de udnævnte ham som gruppeformand, der indrømmer jeg gerne, at jeg troede de havde fået en galopperende hjerneblødning alle sammen, men jeg må konstatere, at Carsten jo formår at løse sin opgave. Han formår jo at bygge bro mellem de meget traditionelt tænkende i gruppen og de mere moderne unge.“ Aurvig-Huggenberger uddyber hvad hun mener med traditionelt tænkende: „Det er dem, der mener at det er befolkningen, der skylder os (Socialdemokraterne red.) noget, fordi vi har udviklet velfærdssamfundet. Eksempelvis Bjarne Laustsen og Svend Auken, selv om de garanteret ville benægte det pure, hvis man spurgte dem.“

Ideer fra landet

Thorning har naturligvis også et netværk udenfor borgen: men der er forskellige bud på, hvor veludviklet det er. Jacob Nielsen er skeptisk: „I en lang periode har hun helt oplagt haft det problem, at hun faktisk slet ikke dyrkede noget netværk uden for Borgen, og der er ingen tvivl om, at hendes mand Stephen i perioder har været hendes vigtigste rådgiver uden for hendes arbejdsplads – muligvis er han det stadig.“

På baggrund af interviews til nærværende artikel med personer omkring Helle Thorning-Schmidt tegner der sig dog et billede af, at hun nu i større grad end tidligere sparrer og netværker med folk uden for Christiansborg. Igennem længere tid har hun arbejdet på at udbygge sine relationer til socialdemokratiske borgmestre rundt omkring i landet, gennem besøg i deres kommuner. Den mest centrale borgmester i hendes netværk er uden tvivl Århus' Nicolai Wammen. Udover en stor legitimitet i kraft af sin høje vælgeropbakning i Århus – hvor han pt. fastholder langt flere af stemmerne end partiet på landsplan – har han en direkte adgang til formanden i kraft af sin næstformandspost. Wammen mener, at relationen til borgmestrene fungerer som en vigtig idébank for politikudvikling. Men Thorning-Schmidt nøjes ikke med at hente gode råd inden for landets grænser.

Internationale forbindelser og prominente venner

Thornings vej ind i Socialdemokraterne og dansk politik var på mange måder utraditionel. Som klassisk socialdemokrat vokser man op i Danmarks Socialdemokratisk Ungdom (DSU), og gør her sine første politikererfaringer – lærer magtspillet – og spinder de første tråde til sit politiske netværk. Thorning-Schmidt tog en anden vej: i 1999 blev hun medlem af Europa-Parlamentet. Fem år senere var valgperioden slut og turen gik til Danmark, hjem, hvor Socialdemokratiet var på vej mod et opbrud.

Thorning-Schmidts politiske opdragelse var ikke det eneste, der fik et internationalt tilsnit af hverdagen i Europa – det samme gjorde hendes netværk. Den afgørende milepæl blev sat, da hun gik på eliteuddannelsen Europakollegiet i Brügge. Her mødte hun sin mand Stephen Kinnock – søn af Neil Kinnock, lederen af det britiske Labourparti 1983-92. Det åbnede en dør til britisk politik elite, og Helle Thorning-Schmidts bekendtskabskreds tæller nu folk som den tidligere premierminister Tony Blair, hans spindoktor Alastair Campbell, ideologen bag „Den tredje Vej“ Anthony Giddens og den nuværende

premierminister Gordon Brown. Flere af dem støttede hende i valgkampen i 2007: både Brown og Campbell lagde opmuntrende kommentarer på hendes blog.⁴ Kinnock senior selv valgte at levere et af sine råd på det mest afgørende tidspunkt overhovedet for Thorning-Schmidt. Han ringede den aften – netop i det øjeblik – hvor hun sad rundt om bordet med Henrik Sass, Jan Trøjborg og Lotte Bundsgaard og var ved at beslutte at stille op som formandskandidat. Kinnock ringede for at overbevise hende om, at hun ikke skulle tage opgaven på sig.⁵

Hun sparrer desuden jævnlige både med sin svenske og norske kollega, Mona Sahlin og Jens Stoltenberg. Især Stoltenberg, Norges statsminister siden 2005. Han forsøger, ifølge Tine Auvig-Huggenberger, pragmatisk at berolige Thorning-Schmidt med, at han har været ned på 12% vælgeropbakning og alligevel er blevet statsminister. Ifølge Jakob Nielsen betyder hendes Bruxelles-netværk til gengæld ikke noget særligt i det daglige politiske arbejde. Men, tilføjer han, „den dag, hun måtte blive stats- eller udenrigsminister vil det netværk selvfølgelig være guld værd.“

Kaffeklubberne

Socialdemokraterne har om noget parti tradition for at drikke politisk kaffe. De politiske netværk og debatgrupper i partiet går under betegnelsen kaffeklubber – de har spillet en central rolle i partiets fløjkrige, men i fredstid er det sociale element betonet. Klubber eksisterer stadig i bedste velgående, nye kommer til og andre glider ud af billedet. I dag er gruppeformand Carsten Hansen eksempelvis med i **Rustbankerne**, mens politisk ordfører, Henrik Sass Larsen, indtager sin kaffe i **Morgenmadsklubben**.

Socialdemokraterne selv gør meget ud af, at der er forskel på kaffeklub og netværksmøde. Ordet Kaffeklub lugter af formandskup, og man vil hellere kalde sine diskussionsklubber for netværk.

Thorning fik sin kaffe-debut før hun overhovedet blev socialdemokrat. Hun blev inviteret med i diskussionsklub hos Ritt Bjerregaard af sin studiekammerat og tidligere kæreste Kresten Schultz-Jørgensen, mens hun stadig læste statskundskab på Københavns Universitet. En anden af de politikelskende unge, der kom hjemme hos Ritt, var den ambitiøse DSU'er Henrik Sass Larsen. I Ritts lejlighed mødtes de to for første gang. Det er symptomatisk for partiets kultur, at det er Ritt Bjerregaard, der var arrangør af de første relationer i Thornings socialdemokratiske netværk. Da Ritt i januar åbnede „Den Røde Skole“ gjorde partiledelsen meget ud af at sige, at man hilser diskussion velkommen. Men bag facaden var irritationen svær at skjule – iscenesættelsen og det faktum, at ledelsen kun blev adviseret én dag før den officielle udmelding fra Ritt Bjerregaard var en kold spand vand i hovedet på Thorning-Schmidt og folkene omkring hende.

Tine Auvig-Huggenberger udlægger det således: „Problemet med Den Røde Skole er, at man ikke kan adskille den fra Ritts motiver. Det kan godt være, at der ikke er nogen, der har villet sige det før, men det vil jeg gerne. Den måde, Ritt lancerede det her på, var ene og alene for at genere Helle Thorning. Det skulle lanceres med bål og brand som en kritik af partiledelsen“. Lykketoft istemmer samme kritik: „Jeg synes, at Ritt skulle have ringet og foreslået, at det der var et joint venture med partiet i stedet for at lancere det som noget, der blev opfattet som

konspiratorisk mod partiet. Det havde været god og gavnlige virksomhed i forhold til partiet. Der er jo ingen tvivl om, at man har brug for den der diskussion – man har bare ikke brug for den som sådan en konfrontation."

Røde faner, blå toner

At Thorning i 2005 modtog sin valghyldest i en gammel arbejderbygning var bestemt ikke et udtryk for noget varmt forhold mellem parti og fagbevægelse. Fra tidernes morgen til 2003 havde fagbevægelsens fællesorganisation LO ydet økonomisk støtte til Socialdemokraterne, og fagbevægelsens opbakning blev betragtet som et af de vigtigste støttepunkter for en S-formand. Men i 2003 smækkede LO pengekasen i. Man ville ikke længere lade sig begrænse af Socialdemokraterne: „Det var blevet svært at lave politik, da man altid blev mødt med indstillingen om at „det er ligegyldigt hvad I siger“, der er altid socialdemokratisk propaganda!“⁶. Sådan lyder forklaringen på bruddet fra den nuværende LO-formand, Harald Børsting.

Skilsmissen var ikke enestående. Mange steder i Europa har man gennem de senere år kappet båndene mellem fagbevægelser og Socialdemokratier. Men smertetærsklen for Socialdemokraterne blev for alvor nået, da Fogh-regering i foråret 2007 indgik trepartsaftale med LO, AC og de offentlige arbejdsgivere. Det stod nu sort på hvidt, at Socialdemokraterne ikke havde monopol på at samarbejde med fagbevægelsen.

Socialdemokraterne og fagbevægelsen var vokset op sammen. Udsprunget af samme kilde og kæmpende under samme røde faner. Knyttet sammen både åndeligt og formelt, politisk og økonomisk. Partiet var i mange år repræsenteret i LOs forretningsudvalg og der sad fagbevægelsesledere i partiets forretningsudvalg. Men nu var der dybe sår mellem LO og Socialdemokraterne. Ifølge den tidligere næstformand Tine Aurvig-Huggenberger er der en almindelig opfattelse i partiet af, at fagbevægelsen ikke arbejder med i forhold til projektet: „Det manifesterer sig i et lidt anstrengt forhold til hinanden både på personligt niveau og i en generel opfattelse.“ Weekendavisens Hans Mortensen supplerer: „Partiledelsens forhold til LO er anstrengt efter fagbevægelsens deltagelse i regeringens trepartsaftale, som udløste kraftig kritik fra Helle Thorning-Schmidts to løjtnanter, Henrik Sass Larsen og Morten Bødskov“.⁷

Thorning-Schmidt startede sit eget danske arbejdsliv hos LO, hvor hun var international konsulent fra 1997-99. Her fik hun en tilknytning til fagbevægelsen, som hun ikke har sluppet siden. Aurvig-Huggenberger: „Helles udgangspunkt er 3Fere (medlemmer af Danmarks største fagforening 3F, red.)“⁸ Det er dem, hun mener, der skal laves politik for. Hun mener jo dybt nede i sin sjæl, at mange af de andre, de skal nok klare sig. Det er derfor ingen hemmelighed at, hun synes det er irriterende, at forholdet mellem LO og Socialdemokraterne er gået så skævt.“

Indtil efteråret 2007 havde Helle Thorning-Schmidt en meget tæt kontakt i LO. Under sin ansættelse i LO var hun nemlig blevet gode veninder med netop Aurvig-Huggenberger. Da Aurvig-Huggenberger sidste efterår stillede op som formand for LO, var det med Thorning-Schmidts fulde støtte. Men da hun tabte formandsvalget til Harald Børsting forlod hun LO samme dag, og Thorning-Schmidts direkte adgang til LO-ledelsen forsvandt. Jakob Nielsen: „Efter kampvalget i

LO er der mig bekendt ikke er en eneste topleder fra fagbevægelsen, som Helle har et nært forhold til. Tværtimod har hun et anstrengt forhold til en række af topfolkene.“ Ifølge Aurvig-Huggenberger taler Thorning-Schmidt naturligvis med Børsting: „Jeg mener jo Helle er en dygtig og professionel leder, og derfor har hun også en relation til LO. Men alle ved, at Helle gerne havde set, at jeg blev formand.“

Fagbevægelsen er som bekendt mere end LO, og Socialdemokraterne omkring Helle Thorning-Schmidt orienterer sig måske blot mod andre dele af bevægelsen. Ifølge Aurvig-Huggenberger taler Thorning-Schmidt godt med Thorkild Jensen fra Dansk Metal. Forholdet mellem Dansk Metal og „højrefløjen“ hos Socialdemokraterne, dvs. dem, der ønsker at partiet bevæger sig mod midten af dansk politik, har altid været ganske godt. Aurvig-Huggenberger uddyber: „Helle har et vældigt godt forhold til Børge Frederiksen, der er formand for 3Fs industrigruppe – og hun søger jo så også at udvide sit netværk med de folk, som er relevante i den sammenhæng.“ Ligeledes fortæller partiets ene næstformand Nick Hækkerup, at han også har et godt forhold til både til Dansk Metal og 3F. Jørgen Elikofer, sekretariatschefen fra Dansk Metal nævnes også ofte som en central person for partiledelsens netværk.

Det er et udbredt ønske blandt Socialdemokraterne at alliancen med fagbevægelsen igen bliver stærk, ikke mindst af økonomiske hensyn. Som gruppeformand Carsten Hansen udtrykte det før valgkampen i 2007: „Jeg synes, vi har et godt samarbejde med hele LO-familien i hverdagen, men tæt samarbejde gør det ikke alene. Der skal også penge til. For kommunikation og synlighed betyder alt i en valgkamp, og det koster. Vi er ude i en ulige kamp mod en regering, der har 60 medierådgivere ansat og tre-fire gange så mange penge til rådighed.“

Hvad forhindrer så alliancen i at vokse til fordums højder? Kommentator Thomas Larsen gav i marts denne analyse i Berlingske Tidende: „Dagens socialdemokratiske drømmere glemmer imidlertid, at alliancen mellem parti og bevægelse i stigende grad blev belastet af strategisk uenighed om, hvordan man hver især bedst kunne opnå resultater. De har glemt, at det tætte samspil ofte udviklede sig til at blive en spændetrøje, og at samarbejdet til sidst var præget af voldsomme konfrontationer.“ Han fortsætter: „Endelig er det klart, at flere af de faglige ledere ikke kunne drømme om at indgå en tæt alliance med den nuværende S-ledelse til fordel for de forbindelser, de systematisk har bygget op til de øvrige partier – herunder Venstre og Dansk Folkeparti – for de er klar over, at de må spille på hele det politiske klaviatur for at få maksimal indflydelse.“

Blandt Socialdemokraterne er ikke enighed om hvem, der ville have størst fordel af et fornyet samarbejde. Tine Aurvig-Huggenberger: „Alle analyser var jo, at fagbevægelsen ville tabe på det (en tæt alliance med S, red.). Jeg tror i dag, at det var hårdere for partiet end for fagbevægelsen. Det er jo ikke kun et spørgsmål om penge – det er et spørgsmål om mennesker, om engagement. Jeg må nok konstatere, at den diskussion (om fagbevægelsens rolle, red.) har fyldt så meget, også lokalt, at det er det, energien er gået med, frem for at sige, hvor kan vi lave noget sammen, hvor har vi fælles interesser, hvor har vi ikke.“

Mogens Lykketoft er af den modsatte opfattelse: „Jeg tror i virkeligheden, at jo længere Fogh-regeringen sidder, jo endnu værre er det for fagbevægelsen end for Socialdemokratiet. For det politiske

pendul svinger altid tilbage, men der kan godt på arbejdsmarkedspolitikken ske nogle helt uoprettelige skader. Så derfor har vi nogle fælles interesser.“

At vende nedturen: To veje – begge op ad bakke

Langt hovedparten af partiets presseomtale handlede indtil for kort tid siden om faldende tilslutning fra befolkningen; SF stormer frem i hele landet, partiet står til 36 mandater, mod 23 ved valget⁹. S bliver derimod beskyldt for ikke at have et projekt. Efter Ritts Røde Skole, kom bl.a. Mette Frederiksens 10 teser og ikke mindst en kohorte af analytikere og kommentatorer, der fylder spalter, skærm og blogs med løsninger på hvordan man vender nedturen.

De utallige bud falder i to typer løsninger – to veje til Statsministeriet. Enten vil man arbejde med **politikindholdet**, eller også skal også skal man **reformere ledelsen**. De to bud har forskellige implikationer for Thorning-Schmidts netværk. Hvis den er gal med politikindholdet, så er hun nødt til at få flere input og gerne fra mange kanaler. Og hvis det simpelthen er personerne, så må hun forme sit netværk på en ny måde, lade nye folk komme tæt på og andre glide i baggrunden.

Efterlysning: Politikindhold

„Jeg tror ikke på, at vi løser den aktuelle alvorlige situation, vi står i, ved at flytte rundt på nogle ansigter. Jeg tror, at svaret skal findes i, at vi skal have et socialdemokrati, der er skarpere. Og det handler ikke kun om kommunikation, det handler om, hvordan vi forholder os til afgørende politiske spørgsmål.“¹⁰ Næstformand for folketingsgruppen Mette Frederiksen sagde dette til Politiken i dagene op til den, for Socialdemokraterne sørgelige dag, hvor SF for første gang overhalede partiet i meningsmålingerne. Frederiksen udsendte 30. marts 2008 selv en serie socialdemokratiske teser med bud på et fremtidigt politikgrundlag. Ritt Bjerregaards Røde Skole havde samme formål, men dog med en mere kritisk tone, i hvert fald ved lanceringen: „Noget tyder på, at vi i valgkampen blev bange for vores egen skygge. Strategien var, at skræmme færrest mulige vælgere væk ved at sige mindst muligt, som kunne være kontroversielt. Der er vist ingen tvivl om, at den vej endte blindt“.

For at konkurrere med Fogh Rasmussen må man erobre og udfolde nye politikområder, sagde den tidligere partisekretær Jens Christiansen til Weekendavisen sidste år. Der er ikke den kommentator – fx Michael Kristiansen, Peter Mogensen og Henrik Qvortrup – der i senere tid ikke har efterlyst en ny politik fra Socialdemokraterne. Ifølge Christiansen betyder det store fokus på strategiske undersøgelser af vælgerne, at partiet har haft vanskeligt ved at komme i offensiven. Konsekvensen har været, at partiet er blevet reaktivt.

Alle er tydeligvis enige om, at der skal gøres noget.

11. og 12. april 2008 melder Thorning-Schmidt sig selv på banen med to kronikker i dagbladet Politiken hvor hun forsøger at udstikke en retning – et projekt – for Socialdemokraterne. Den første kronik fortæller, at partiet nu er nået til enden af den Tredje Vej, og må derfor tænke nyt.¹¹ Den anden opstiller ni valg som danskerne er nødt til at tage – velfærd-eller-skattelettelse er nu kun ét af valgene.¹² Ritt Bjerregaard roser initiativet.

Initiativet udlægges som Noa Redingtons første forsøg på at tage initiativet. Tydeligt er det, at der er blevet lyttet til kritikken fra Den Røde Skole og arbejdet videre på elementer fra Frederikssens 10 teser.

Holdopstillingen – ingen mirakelkur

Ingen rokker ved formandsstolen. Thomas Larsen gav i Berlingske Tidende et bud på hvorfor: „De færreste har lyst til at skyde på Helle Thorning-Schmidt, for næsten ingen kan få øje på en kvalificeret afløser, og endnu færre har lyst til at gennemleve endnu et traumatisk og ødelæggende opgør om formandsposten. Dertil skræmmer sporene fra kampvalget mellem Svend Auken og Poul Nyrup Rasmussen den 11. april 1992 for meget.“ (Berlingske Tidende 15. marts 2008)

De, der mener, at partiets problemer skal løses ved at skifte ud i persongalleriet, er som oftest ude efter Sass Larsen og Bødskov. Flere undersøgelser gennem de sidste par måneder blandt det socialdemokratiske bagland bl.a. fra Berlingske Research¹³ og Ritzau¹⁴ viser, at der blandt socialdemokratiske borgmestre er ringe opbakning til Bødskov og Sass. De kritiseres for mangt og meget. Sass Larsen bliver klandret for ikke at slå til som politisk ordfører, og for flittigt at have deltaget i magtkampe og intriger gennem årene, hvilket skaffer ham interne fjender. Bødskov knægtes for ikke at kunne løfte opgaven som finansordfører og for at være usynlig. Ifølge kritikken er ingen af dem i stand til at matche regeringens topfolk.

Men som nævnt er der ringe sandsynlighed for, at de to skiftes ud. I øvrigt er det nok naivt at tro, at udskiftning af to personer i hele Socialdemokratiet ville kunne løse partiets problemer. Gruppeformand Carsten Hansen forsvarer sine to kollegaer og peger på et andet problem: „Partiet er ikke i en krise, men vi står overfor nogle store udfordringer. Det handler ikke om, at hver gang der er et problem, så skal vi skifte leder. Det handler om, (hvorvidt) vi rammer plet i forhold til tidens udvikling. Det har vi ikke været god nok til, viser det seneste valgresultat. Det betyder ikke, at vi er dårlige, men lige nu er det sådan, at alle dårlige nyheder om Socialdemokratiet er gode nyheder i pressen. Derfor er det svært at komme til med vore politiske budskaber,“ siger Carsten Hansen til TV2.dk 19. marts 2008.

I sin bog „Fremtidens Partier“ fremsætter Christine Antorini en kombination af ledelsesforklaringen og politikforklaringen. Ifølge hende er forudsætningen for at kunne skabe ny politik, at ledelsen agerer på en ny måde. Partiledelser er nødt til at åbne mere op for debat for at partiet skal forsætte med at leve: „De gamle partier [har] enormt svært ved at slippe debatten fri. Partierne lukker de væsentlige debatter ned. Og medlemmerne får at vide, at de bare har at marchere i takt.“ (Ugebrevet A4 17. marts 2008). Per Michael Jespersen fra Ugebrevet A4 konstaterer: „Overfører man dette direkte på Socialdemokraterne må man indse, at når man lukker mere op for debat er man også nødt til at afgive kontrol. Dét har været et problem for den socialdemokratiske ledelse.“

Hvorfor er det nu så svært? Tine Aurvig-Huggenberger giver dette bud: „Ikke kun Helle, men hele ledelsen, har haft så travlt med at have kontrol med processen for at få ro i partiet. Nu er det min anbefaling, at man åbner mere op og fortæller om overvejelserne. Jeg mener jo ikke, at man skal forsøge at matche Anders Fogh på dét der med at holde sin kæft, indtil man har fundet ud af, hvordan alles holdninger bevæger sig, hvorefter landsfaderen træder op på scenen og siger, at „det ikke er

samfundets skyld!“ Per Michael Jespersens analyse følger samme spor: „De fik skabt ro, og når man har succes med at skabe ro, bliver man bange for at skabe kaos. Men der kan komme så meget ro på bagsmækken, at debatkulturen dør ud.“

I kølvandet på kritikken af Sass og Bødskov mener flere, at ordet **udskiftning** skal droppes og erstattes af **udvidelse**: Lad **flere** personer tegne Socialdemokraterne i offentligheden og internt. Det hyppigst nævnte navn er ubetinget: Mette Frederiksen. Partiledelsen vælger at bakke op om hendes 10 teser og udsender dem som pressemeddelelse – så Frederiksen står som afsender, men med partiledelsen bag sig. Ledelsen kan hente legitimitet hos hende, mens hun kommer til at stå mere centralt i partiet. En win-win situation. Også Nick Hækkerup køres i stilling til at indtage en mere central position i partiets offentlige profil.

Den interne arbejdsplan for folketingsgruppens forårsarbejde afspejler præcis denne nye arbejdsdeling. Thorning, Mette Frederiksen og Nick Hækkerup skal stå i spidsen for hver deres arbejdsgruppe: Frederiksen leder gruppen om den nye ulighed. Helle Thorning-Schmidt tager sig af globalisering og vækst. Og Nick Hækkerup sidder i spidsen for den arbejdsgruppe, der skal udvikle ideer om, hvordan man revolutionerer velfærdssamfundet, som det hedder sig.

Formanden har nu tre års folketingserfaring, men har i de seneste tre måneder været i sin værste krise ifølge medierne. Tilsyneladende er svaret på forårets katastrofale opinionstal: bred ledelsen ud, slæk på kontrollen og giv plads til politik, hvis partiet skal gøre sig forhåbninger om at finde vejen til statsministeriet.

„Jeg kan slå Anders Fogh.“ Valgløftet fra 2005 svæver stadig i luften – hvis formanden tør gentage det, bør hun tilføje: **men ikke alene**.

Q&A Mogens Lykketoft: Konsulenten

Hvordan ser du din rolle i forhold til Helle Thorning Schmidt?

Som tidligere formand, der selv valgte at gå, har jeg en eneste opgave, og det er at gøre, hvad jeg kan med de råd, jeg kan give, og den arbejdsindsats jeg kan yde for at hjælpe den nye ledelse til succes og til at få Socialdemokratiet styrket og komme i regering. Jeg vil aldrig nogensinde tage nogen kritisk diskussion med medlemmer af ledelsen i offentligheden. Men jeg giver dem naturligvis mine vurderinger. De sidste par år er jeg blevet inviteret med til ledelsesmøderne i partiet. Jeg har fået en slags konsulentrolle, hvor jeg så deltager i diskussionerne og siger min mening. Nogle gange skriver jeg måske også nogle ideer eller synspunkter til formanden.

Hvad er det, hun har mest brug for at blive rådgivet om?

Det er svært at svare på, for jeg mener, at hun jo er meget slagkraftig også i medierne. Hun har et utroligt stabilt humør og stædighed og styrke, som er helt nødvendig for at fylde rollen ud. Men hun har selvfølgelig også det handicap – mindre og mindre, men i sit udgangspunkt – hun er blevet katapultet ind som leder uden at have nogen fortid i folketingsgruppen. Der kan jeg jo bidrage og det er helt naturligt. Det er en usædvanlig karriere at komme og blive partileder efter en enkelt tur i Europaparlamentet, der jo ikke giver nogen særlig oplæring i forhold til den rolle, hun nu spiller.

Du tænker på det praktiske?

Ja, kendskab til folk, hvordan de er, og hvordan hele opspillet har været til den situation, vi er i nu. På den måde er der meget uddannelse og opdatering undervejs, mere end i så mange andre partilederskifter i dansk politik. Hun er utrolig dygtig og hurtig i sit hoved, men hun har skullet løfte en meget stor opgave, fordi hun har haft det stejle karriereforløb, hun har.

Oplever du, at hendes netværk qua hendes karriereforløb har været større uden for borgeren end indenfor?

Ja, det er klart og det er jo også dér, hun har fået flettet netværket herinde – både indenfor partiet og på tværs af partierne – det er jo noget, hun har skullet indhente.

Er det noget, du har kunnet hjælpe hende med?

I et eller andet omfang. Men der er vi jo så mange, for de fleste i ledelsen har trods alt været på borgeren.

Hvordan foregår det?

Nogle gange kan en af os i kraft af et personkendskab til nogen i et andet parti være den, der etablerer kontakt. Det er det svært at give nogen generelle regler for, men vi kan jo også bidrage med en indsigt omkring nogle personer, vi har med at gøre, i en erkendelse af, at forskellen i partitilhørsforholdet er én ting, men forskellen i hvordan folk er personligt – kan man regne med dem, kan man ikke regne med dem, kan man stole på dem, kan man ikke stole på dem, hvordan reagerer de på forskellige ting... det er en vigtig observation at have med i bagagen.

Skal Helle Thorning kunne udvikle sit netværk i forhold til at forøge tilgangen af økonomiske midler til partiet?

Det tror jeg, at hun bliver nødt til at gøre, og jeg tror også, at de overvejelser kører.

Hvad er dit gode råd til Helle Thorning Schmidt?

Jeg har kun det ene gode råd, at hun bevarer den utrolige ro og balance, hun har i forhold til medgang og modgang, og holder fast i, at det her kan være lidt sejt, men det skal nok gå alt sammen

Q&A: Tine Aurvig-Huggenberger: Vennen

Hvordan ser du din rolle i din relation til Helle Thorning-Schmidt?

Jeg har jo en lidt anderledes rolle ift. Helle, end så mange andre – altså fordi vi har en meget dyb personlig relation. Det gør det jo både nemmere i nogle sammenhænge, men også sværere. For Helle og mig står det over alt, dét er at vi er venner. Vi kan sagtens være politisk uenige – men det er vores venskab, der kommer først. Det gør det selvfølgelig nogle gange svært. Fx i sådan en periode som det her år, hvor det går mildt sagt elendig. Så er hun omgivet med folk, som skal fortælle hende, at nu skal hun gøre det ene og nu skal hun gøre det andet. Og så skifter min rolle jo lidt. Så reagerer jeg personligt sådan, at så passer jeg på hende. Altså fordi hun er en ven. Men vi diskuterer også en del politik, vi snakkede faktisk om, så sent som i går, at vi har for lidt tid til at diskutere politik.

Hvad er det Helle Thorning-Schmidt gør for Socialdemokraterne?

Helle har noget, mange af de andre (socialdemokrater, red.) ikke har. Hun har i sin grund erkendt, at Socialdemokraterne har ikke førstefødselsretten til magten. Der er masser af Socialdemokrater, der går

rundt og siger „åh gud, vi er nede på 22% „ og de ser samfundskonstruktionen bryde sammen for øjnene af dem. Her har Helle noget fuldstændig afgørende, når man skal nyorientere Socialdemokratiet. Hun har erkendt, at det ikke er befolkningen, der skylder Socialdemokratiet noget, det er Socialdemokratiet, der skylder befolkningen. Man har ingen førstefødselsret, man skal hver dag argumentere for, hvorfor man har lov til at være på den politiske platform. Det er jeg faktisk i tvivl om, hvor mange der rent faktisk har erkendt.

Den ikke-erkendelse, hvor i partiet findes den?

Min påstand er, at den findes rigtig bredt i partiet. I alle lag. Det er noget af den samme syge, der kendetegner fagbevægelsen. Og det er, efter min opfattelse, lige præcis i det felt, man skal finde kilden til Socialdemokratiets problemer, fordi det jo medfører åndelig dovenskab, fordi folk tænker „hvor er det uretfærdigt, det er jo os, der har opfundet velfærdsstaten, hvorfor stemmer de ikke på os?“

Er det den nye stillinje internt i partiet?

Det tror jeg. Det kan godt være, jeg ikke har ret, men det tror jeg. Jeg tror det, fordi jeg så det i min tid i fagbevægelsen, den der evne til ikke at kunne forstå, hvor fundamentalt de ændringer er, der er sket oppe i folks hoveder. Ungdommen er ikke usolidarisk, det er noget grundlæggende sludder. Dem der er unge i dag, er langt mere konkret solidariske end f.eks. min generation var. Det betyder jo, at man sådan set opfører sig ordentligt over for hinanden. Nu snakker vi ikke Afrika, men om den der solidaritet, der bandt samfundet sammen i gamle dage. Det Anders Fogh kalder sammenhængskraft. Havde vi taget patent på det ord, dengang vi skrev Forsvar for Fællesskab (debatbog af bl.a. Thorning-Schmidt, Aurvig-Huggenberger og Bødskov om opgør med rettighedsegoisme, red.), så havde vi været meget rige i dag.

Ser du Helle som repræsentant for den nye solidaritet?

Jamen, det gør jeg jo, jeg ser Helle som repræsentant for den erkendelse af, at man skal gøre sig fortjent, og man skal udlægge svar, og man kan ikke bare forvente, at folk vågner op om morgenen og tænker „jeg er født som Socialdemokrat“. Og der er der jo folk omkring hende som mener det samme. Det gør Henrik og Morten, og Nick Hækkerup jo også.

Har du et godt råd til Helle Thorning-Schmidt?

Det ene råd er „hold ud!“ Det andet er, „du skal ikke være så nærig med dig selv“. Helle er pissegod til medierne, hun skal bare lade være med at være så nærig med sig selv. Hun skal give noget mere af sig selv sådan personligt. Ikke dét der med at invitere folk eller pressen ind til pandekager hjemme i privaten – det er ikke dét, jeg snakker om. Men dét der med at give noget mere af sig selv personligt, fordi hun jo er et meget sprudlende menneske, og efter min mening en fantastisk leder, for jeg kender ikke andre der kan og kunne skabe ro i partiet, og samtidig står ret op endnu – på trods af at hun er dømt død, utallige gange. Derfor skal hun give noget mere af sig selv på den konto. For at kunne være en del af moderne politik skal folk kunne identificere sig med én, uanset om de er sosu-assistenten eller overlægen på Rigshospitalet. Og for at kunne det, skal man kunne mærke personen.

Q&A: Nick Hækkerup: Næstformanden

Hvad er det, du kan give Helle Thorning-Schmidt?

Det tror jeg nok, har skiftet lidt. I de første år, indtil jeg kom i

Folketinget, kunne jeg navnlig se tingene lidt udefra; fra den kommunale verden; fra borgmesterstolen i en stor provinskommune. Efter jeg kom i Folketinget har jeg en mere direkte føling med den politiske hverdag – hvornår er det klogt at gå ud med den historie, og hvordan skal vi holde det tilbage, og hvilken rækkefølge skal vi sige tingene i?

Er der noget du specielt tager dig af?

Jeg har jo navnlig haft opgaver, udover det, der er dagen og vejen, der koncentrere sig om de længere politikudviklingslementer særligt i rapporten Tid til Velfærd (udkom 2007 og handler om den offentlige sektors fremtid, red.) . Den rapport bliver nu fulgt op af en ny rapport, som både handler om velfærd og familieliv. Politikudvikling på den lidt længere bane, er et af de områder, hvor jeg bliver brugt.

Hvordan har forholdet mellem Socialdemokraterne og fagbevægelsen det?

Der er ingen hemmelighed, at forholdet til fagbevægelsen har været svingende gennem de senere år, men det har klart forbedret sig de sidste par år, i kraft af at folk er kommet til at kende hinanden bedre. Det er blevet meget nemmere at ringe op sige, at „det er Nick“ eller „Helle“, og så komme til at tale direkte sammen.

Hvem har bidraget til forbedringen af forholdet?

Carsten Hansen har spillet en central rolle i genopbygningen, da han også havde et godt forhold til den inden han indtrådte i gruppeledelsen.

Hvordan foregår samarbejdet nu?

Vi forsøger for eksempel at tale med fagbevægelsen inden vi kommer med udspil til pressen, da det virker stærkere, hvis det følges op med støtte fra fagbevægelsens ledere.

Hvad med den økonomiske støtte?

Finansieringen skal hentes nye steder, fx virksomheder og interesseorganisationer. Jeg har selv som borgmester i Hillerød hentet flere penge hos arbejdsgiverorganisationer end hos fagbevægelsen. Så det ser jeg afgjort som en mulig vej for partiet i fremtiden.

Senest har Mette Frederiksen været ude som afsender af sine 10 teser. Er I er i gang med at sætte flere ansigter på Socialdemokratiet?

Jeg tror, at det er en bred erkendelse, at Helle gjorde det utroligt godt i valgkampen og matchede Fogh, men samtidig også en erkendelse af, at vi er nødt til at have flere ansigter at kunne præsentere for at kunne vise, at holdet er bredt, og for at vise de forskelligheder og de styrker, som er det samlede hold.

Så det er, hvad man kan kalde en bevidst strategi?

Ja

Hvad er partiets udviklingsmulighed i forhold til kommunikation?

Der skal skabes en bevidsthed – den er meget stor i den øverste partiledelse, kan man sige – men der skal skabes en bevidsthed i folketingsgruppen iøvrigt og organisationen iøvrigt, om, at der ikke er nogen sag, der er slut, før den også er fortalt i medierne. At gøre det gode arbejde som borgmester i en kommune er ikke tilstrækkeligt, man bliver nødt til også at få fortalt det gode arbejde, som bliver gjort. Og få fortalt det billede på Socialdemokraterne og den socialdemokratiske indsats.

Er det et emne, hvor I ikke synes, at det har været tilstrækkeligt indtil videre?

Nej, det synes jeg, at man kan sige. Det er bare min holdning til, at

her er der en mulighed for også at gøre en ekstra indsats.

Nikolaj Vitting Hermann (f.1983) er BA.scient.pol. Arbejder på Deadline, DR2. Har undervist i politologi på Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Har skrevet i Ugeskrift for Læger og arbejdet med ledelse og karrierevalg i Yngre Læger. Optaget på University of Minnesota (2008). Medredaktør af RÆSON.

Noter:

- 1 Se talen på: <http://s-dialog.dk/default.aspx?site=hellethorning-schmidt&func=article.view&id=80688>
- 2 www.mm.dk og www.ugebreveta4.dk
- 3
<http://www.kommunikationsforum.dk/default.asp?articleid=12962>
- 4
<http://socialdemokraterne.dk/personal.aspx?site=helle2&func=article.view&id=206487> og
<http://socialdemokraterne.dk/personal.aspx?site=helle2&func=article.view&id=210059>
- 5 Jf. Jakob Nielsen „Helle for Magten“
- 6 Børsting i Ugen på Spidsen på P1;
<http://www.dr.dk/P1/ugenpaaspidsen/Udsendelser/2007/1102160850.htm>
- 7 Weekendavisen 19. marts 2008
- 8 Medlemmer er både faglærte og ufaglærte inden for områderne Industri, Transport, Den offentlige sektor, Bygge og anlæg, Gartneri-, land- og skovbrug og Privat service, Hotel & Restauration. Kilde: www.3f.dk
- 9 Professor Søren Risbjerg Thomsens prognose over mandatfordelingen i marts måned til altinget.dk 13. april 2008
- 10 <http://politiken.dk/politik/article484627.ece>
- 11 <http://politiken.dk/debat/kroniker/article493745.ece>
- 12 <http://politiken.dk/debat/kroniker/article493817.ece>
- 13
<http://www.berlingske.dk/article/20080406/politik/704060027/>
- 14 <http://politiken.dk/politik/article484619.ece>

Portræt af Kristian Jensen: Minister for verdens højeste skattetryk

Der er en helt særlig måde at tale om skat på, når man er skatteminister i en Venstre-regering under Anders Fogh Rasmussen i 2008. Man taler ikke om skat. Det har Kristian Jensen gjort godt. Så godt at han er en af de få Venstrefolk, der kan finde ud af at føre værdikamp uden at komme i karambolage med Foghs midtersøgende projekt.

Af Leny Malacinski

Han er ret høj, og rød i kinderne. „Jeg er stresset,“ siger han. Han rejser sig fra sit skrivebord, men en del af ham bliver alligevel siddende for at løse det problem, han arbejdede på. Da han bliver bedt om at begive sig ud på en gåtur et sted hen, hvor han befinder sig godt, dog tættere på end Jylland, kan han ikke lige finde på noget.

„Det skulle jeg nok lige have haft fem minutter til på forhånd,“ siger han en smule opgivende.

Det ender med, at skatteminister Kristian Jensen, V, tager sin stribede jakke på, som passer til hans stribede bukser, efterlader pressechefen stående ved det ovale bord i sit kontor, hvor interviewet skulle have foregået, og tager trappen ned igennem Skatteministeriet, som ligger på Christianshavn med udsigt til kanalerne og nye byggerier i glas og røde sten. Udenfor er luften frisk.

„Jeg er stresset, fordi 3-4 af mine lovforslag ligger og hænger. Jeg har ikke flertallet på plads. Nu skal jeg se, om jeg kan lave en feberredning inden for de næste 14 dage,“ siger han.

Et af forslagene handler om et eksportmedarbejderfradrag, som har vist sig at være i strid med reglerne om statsstøtte. Nu vil Kristian Jensen overbevise partierne om, at Danmark skal begynde at betale pengene tilbage af sig selv, inden regningen kommer med 10 års tilbagebetalingspligt.

„EU har knaldet Italien for noget tilsvarende. Enten kan vi låne os tilbage og vente til, det bliver vores tur. Eller vi kan gøre noget selv. Det synes jeg jo er indlysende. Men det synes Socialdemokraterne så ikke,“ siger han.

Det siges om skatteministeren, at han er en spejderdreng. Korrekt, flittig, ihærdig, ansvarlig, driftsikker, saglig, grundig, punktlig, helt igennem by the book.

Skatteministerens største talent er dog ikke hans gode opførsel. Det er ifølge iagttagere hans kløgtige evne til at føre en liberal værdikamp uden at fremstå illoyal over for Foghs midtersøgende projekt. Mens andre liberale som Søren Pind blev straffet af partiet for sine 10 liberale teser, har Kristian Jensen formået at holde skattedebatten og værdikampen i live uden at bryde med Foghs linie.

Kristian Jensen er en værdikæmper, som flyver under radaren. Han læser landskabet og ser, hvornår et liberalt flag kan plantes på et lille stykke jord i den offentlige debat uden at piske støv op. Han udser sig mindre kontroversielle områder for at skubbe regeringen endnu et skridt frem mod en liberal horisont.

„Jeg har fundet den måde, der virker for mig. Man kan have næsen så

dybt begravet i konkrete sager, at man glemmer, hvor man er på vej hen og hvorfor. Der er ikke noget modsætningsforhold mellem at være ideologisk bevidst og bakke op om regeringens linie om gradvist at forandre samfundet," siger han.

Kristian Jensen får lov til at sige ting, som ingen andre gør. Indkomstskatten er for høj. De grønne afgifter er en pengemaskine. Arveafgiften er en pengemaskine. Han dyrker store netværk og var blandt andet vært for et brainstorm seminar sidste år om, hvad de borgerlige skal slås for i fremtiden. Blandt deltagerne var en vifte af liberalister, Martin Ågerup og Mads Lundbye Hansen fra tænketanken CEPOS, Samuel Rachlin fra Saxo Bank, journalisten Dan Rachlin, Michael Bonde Nielsen, pressetalsmand for Coca-Cola og Christopher Arzrouni, rådgiver for fødevareministeren.

Kristian Jensens netværk og forbindelser overgås ifølge en kilde kun af Lars Løkke Rasmussens.

Kristian Jensen beskrives desuden som „nærmest Fogh'sk“ i sin sans for vigtigheden af at have det rigtige tal på det rigtige tidspunkt.

En tidligere medarbejder i Venstres politisk-økonomiske sekretariat kan stadig huske en morgen, da han blev ringet nøjagtigt klokken 9.31. Det var ét minut efter, at de nye nationalregnskabstal skulle være kommet. I telefonen var Kristian Jensen. Han ville have fat i tallene. Som finanspolitisk ordfører forsvarede han konstant regeringen imod oppositionens angreb. Tallene brugte han til at dokumentere, at det offentlige forbrug ikke var faldet, sådan som Socialdemokraterne hævdede. Det var tværtimod steget.

Ikke lige højdepunktet for en liberal regering, men der er også en oppositionen, der skal bekæmpes.

Globaliseringen er en af de liberale slagmarker, som Kristian Jensen har begivet sig ud på uden at genere nogen. I sin bog 'Hurra for Globaliseringen' fra 2003 argumenterer han for, at globalisering er vejen til at udbrede frihed og lykke og ikke et skræmmebillede på en kapitalisme, der er ude af kontrol.

Det kan ingen tage skade af.

Ifølge kilder er det dog også hans største mangel. Han risikerer at fremstå harmløs, han mangler karisma, han taler med en snøvlende vestjysk stemme, han trænger ikke igennem på TV.

Da han stillede op til formandsvalget for Venstres Ungdom, kaldte modstanderne ham „Kristian Kedelig fra Heden“, som på jysk åbenbart lyder hårdere.

Kristian Kedelig vandt over Martin Geertsen og blev VU-formand 1995-1997.

Siden blev han Venstres IT- og idrætsordfører, finanspolitisk ordfører og næstformand i skatteudvalget, inden han blev belønnet og udnævnt til skatteminister i 2004.

Kristian Jensen har gjort det godt. Han er en ung mand fra Lemvig, som har gjort det godt.

Kristian Jensen er ikke bare en skatteminister. Han er skatteministeren for verdens højeste skattetryk, efter at Sverige sænkede sine skatter for nylig. Heller ikke et højdepunkt for en liberal regering. Selv om regeringen har siddet i 7 år, er der ikke gennemført afgørende skattelettelser, hvilket jævnlige gør utilfredse liberalister i tvivl om, hvorvidt der overhovedet skete et regeringsskifte i 2001, eller det var

noget, de drømte. Anders Fogh Rasmussen lukkede skattedebatten effektivt med sin udtalelse om, at skattelettelser ikke er noget, man taler om. Kristian Jensen mener dog, at skattedebatten er på vej nu.

„Vi har haft brug for at bygge troværdighed op. Vi mærkede, hvor galt det gik i 1998, da skat kom på tapetet. Venstre blev beskyldt for at ville afmontere velfærdstaten, fordi vi ville afskaffe ejendomsværdiskatten. I 2001 blev der tegnet et billede af, at vi ville spise små børn og kontanthjælpsmodtagere til morgenmad. Det er vigtigt at mane den myte helt i jorden. Det har taget noget tid, men nu har vi bygget den troværdighed op til at sige, at vi kan sætte skatten ned, uden at basale ting som sygehuse og læger går over på private hænder. Derfor er det på tide, at vi taler skat.“

Når man er skatteminister i en Venstreregering under Anders Fogh Rasmussen i 2008 er der dog en helt særlig måde at tale om skat på. Man taler ikke om skat.

Hvilken skatteprocent er realistisk for Danmark på langt sigt?

„Vi bliver aldrig et lavbeskattet land. Vi bliver ikke dem, der kommer til at konkurrere med Malta og Cypern. Vores samfund er bygget op om, at mange ting betales i fællesskab. For eksempel sundhed, uddannelse, social velfærd. Det skal vi holde fast i. Men hvis vi skal opretholde den velstand, nytter det ikke noget, at danske unge rejser ud i verden og ikke kommer tilbage. Skattesystemet skal motivere til vækst af arbejde. Skatten på arbejde skal ned. Det er for mig at se en bunden opgave.“

Hvilken procentsats er realistisk?

„Jeg troede faktisk, at du havde glemt spørgsmålet, så lang tid jeg havde snakket. Det gjorde du desværre ikke. Jeg må sige, at det med at stille en procentsats op... Min erfaring er jo, at dagen efter bladet udkommer, skal jeg tage ansvar for det i folketingsalen. Så egentlig vil jeg give statsministeren meget ret i, at skattelettelser er noget, man skal gennemføre. Ikke noget man skal snakke om,“ siger han.

Men er det ikke en falliterklæring, at I har siddet der siden 2001, uden at man kan mærke det?

„Når du ikke kan mærke det, er det fordi skattestoppets virkning kommer på langt sigt. Hvis du gør det op, og det har vi pudsigt nok gjort, så vil der være samlede skattelettelser for 20 milliarder kroner, når vi når til 2009.“

Men det kan jeg jo ikke mærke. Det kan du vel heller ikke?

„Det kan faktisk mærkes. Danskerne har flere penge til forbrug, de investerer i pensionsopsparinger og boliger. De har et højere niveau af, hvad de vælger af økologiske fødevarer. De har råd til at købe ting, som er dyrere.“

Har du fået flere penge mellem hænderne?

„Ja, det har jeg.“

Hvad har du købt?

„Vi får blandt andet økologiske grøntsager leveret i en kasse. Men vi kan ikke nå at spise dem, så vi har afbestilt dem indtil i sommer, hvor jeg er mere hjemme. Vi har også fået rengøringshjælp. Jeg vil ikke bruge min weekend på rengøring, når jeg kan betale mig fra det.“

Hvor meget giver man egentlig for sådan en rengøringshjælp?

„Vi betaler, hvad sådan noget fra et rengøringsfirma i Jylland nu en gang koster.“

Han smiler skævt.

„Inklusiv moms og regninger, det er helt sikkert.“

Kristian Jensen falder ikke i nogen fælder.

Kristian Jensen ynder at bruge en tegning, når han skal fortælle, hvad topskatten gør ved danskernes lyst til at arbejde. Den forestiller en bakketop, som viser, at danskernes arbejdsindsats daler, når de rammer topskattegrænsen.

Så har danskerne alligevel lidt sund fornuft i sig?

„Det er i hvert fald et klart bevis på, at skat virker,“ siger han på den måde, han siger ting uden at sige dem.

„Det du lægger skat på, får du mindre af. Det du tager skat fra, får du mere af. Når danskerne kan se at der ikke er ret meget tilbage til dem selv efter en times arbejde, begynder de at skrue ned for arbejdet og op for fritiden.“

Hvornår kommer Danmark af med topskatten?

„Det ved jeg ikke. Og jeg vil heller ikke komme med et bud, inden skattekommissionen er klar. Jeg kan ikke gå her som minister og sige noget, før de er klar. Men vi har ikke taget nok fat på at sænke skatten på arbejde. Det er tankevækkende, at Hans Jensen, LOs tidligere formand, sagde, at rigtigt mange i hans forbund var utilfredse med, at LO-arbejdere betalte topskat. Det mente de ikke var rimeligt. Det tror jeg er et synspunkt, som mange deler med ham,“ siger han og beviser, at man sagtens kan have humor, selv om man administrerer en topskat på 63 procent.

Skatteministeren går forbi Christianshavns Torv, der bærer mærker efter nattens uroligheder. En kamphund er blevet skudt af en betjent på Christiania, hvilket har udløst nye uroligheder, som blandt andet er gået ud over en møbelhandler. Kristian Jensen krydser gaden og drejer ind mod Christiania. Tre drenge med rygsæk på forbereder en joint ved søen.

„Det er ikke helt tilfældigt, at vi går herude. Christiania er eksemplet på, hvordan man egentlig kunne, men så alligevel ikke helt forstår, at lave alternative samfund. Jeg er ligeglad med, hvordan folk lever. Kollektiv, egoistligheder, om de har fælles økonomi eller holder hvert bilag for sig. Det er helt fint. Men det de glemmer herude er, at der er fælles regler og lovgivning. For eksempel at man skal overholde straffeloven og skatteloven. Det kan man ikke sætte sig ud over. Christiania er en dejlig bekræftelse på, at folk har energi og kreativitet. Det er dejligt, men jeg ville ønske, at de accepterede, at der er fælles spilleregler. Også selv om man er modstander af dem.“

Han stopper. Ved stien ligger friske blomster, et lys og et billede af 1-årige Nova. Det er her, hunden ligger begravet.

Har du nogen sinde røget hash?

„Nej. Jeg har ikke brug for flere rusmidler til at være begejstret end livet i sig selv plus alkohol. Det er nok til mig. Jeg har aldrig haft et behov for det. Jeg var ikke i tvivl om, hvor i Lemvig jeg skulle gå hen, hvis jeg ville have noget. Men jeg har aldrig følt mig tiltrukket af det.“

Har du røget cigaretter?

„Ja, men det sagde mig eddermaneme ikke noget,“ siger han, som om han stadig kan huske smagen.

Det virker som om, den del af Kristian Jensen han efterlod ved skrivebordet, har indhentet ham nu.

Han krydser træbroen over vandet. Her er roligt og ren luft.

„Jeg er fuldstændig lost. Jeg går ud fra, at vi kan komme ud dernede,“ siger han og peger på en lille sti.

Hvornår har du sidst gjort noget rigtig dumt?

„Det er personligt. Det vil jeg ikke sige. Men jeg brød nogens tillid.“

Hvad har din største fejl været i politik?

„Det var, da jeg var VU-formand. Det var dumt. Jeg sagde i et interview, at Uffe Ellemann-Jensen brugte for meget tid på internettet og for lidt i forsamlingshusene. Jeg vidste ikke, at han brugte rigtig meget tid på at tale med folk, jeg havde bare kun set alle de initiativer, der var på internettet. Det var med til at understøtte et fejlagtigt billede af ham.“

Hvad gjorde du så bagefter?

„Jeg talte med ham op til flere gange. Han sagde en hel masse ting meget hurtigt. Så fik vi renset luften. Han var endda så venlig at skrive forord til min bog om globalisering. Han bærer ikke nag.“

Bærer du nag over for andre?

„Hvis jeg føler mig uretfærdigt behandlet, eller nogen bryder min tillid, kan jeg ikke bare glemme det. Hvis det er nogle, jeg skal arbejde sammen med, prøver jeg at genetablere forholdet, men hvis ikke, hvorfor skulle jeg så spille tid på dem? Så vil jeg hellere bruge tiden på andre mennesker.“

I sin tid på Christiansborg har Kristian Jensen ikke været involveret i negative sager om sin person. Det er begrænset, hvad der kan være af skeletter i skabet hos en mand, der tilbragte sin ungdom i Bøvling Ungdoms Forening (formand for gymnastikudvalget 1991-93, træner for Brande Mix-hold 1994-97), som elev i Unibank Lemvig og herefter bankassistent i Unibank Brande.

Når man åbner Kristian Jensens skab, hænger der snarere strøgede skjorter, vækkeure, der ringer til tiden og spidsede blyanter.

Ikke som hjemme hos Henriette Kjær, den forhenværende forbrugerminister, som delte skrantende privatøkonomi med sin mand, eller Lars Løkke Rasmussen, den måske kommende forhenværende statsminister, som lod skatteborgerne betale for cigaretter og McDonalds-menuer.

Kristian Jensen betragtes som driftsikker i en branche, hvor det er en præstation at kunne skabe absolut stilhed omkring sit ministerium på det rette tidspunkt.

Ifølge en kilde er det således en præstation, at man kun har hørt lidt til, at Kristian Jensen er i færd med at gennemføre en historisk omfattende omlægning af Skat, som skærer medarbejderstaben med 30 procent.

Regeringen sidder stadig sikkert efter tre perioder. Men regeringens afvisning af at tale ideologi har også omkostninger, den slags der kan måles i mandater. Kristian Jensen beklager, at regeringen har brugt praktiske samfundsøkonomiske argumenter for eller imod det ene eller andet indgreb i stedet for at argumentere med ideologien. Regeringens tendens til at undgå liberalistiske, moralske argumenter er blevet registreret med uro i landskabet. Direktør for Saxo Bank Lars Seier

Christensen har kritiseret regeringen for at bruge forkerte forklaringer på rigtige beslutninger, som for eksempel skattelettelser.

„Grunden til, at du skal have lov til at beholde størstedelen af dine penge, er ikke at du således bliver bedre motiveret til at skabe et skattegrundlag. Grunden er at du har tjent dem og har et moralsk krav på dem – et krav som staten aldrig kan have,“ skrev han i en klumme i den borgerlige netavis 180Grader.dk op til det seneste valg.

Kristian Jensen er enig.

„Vi tenderer noget til at pakke vores politik ind i regneark, argumenter og statistikker. Hvis vi bliver bedre til at præsentere vores værdier, bliver vi måske også bedre til at holde på stemmerne. VKO-blokken har haft 94 mandater siden 2001, men Venstre har tabt stemmer. Ny Alliance spiste en del af vores stemmer. Imens er Dansk Folkeparti gået den modsatte vej. De er vokset. Vi skal være bedre til at sætte værdier og holdninger på vores politik. Vi har ikke forklaret os godt nok. Vi har ikke formået at flytte diskussionen fra ren teknik til holdningerne om, hvorfor det skal gøres.

Tingene bliver hurtigt til en skatteteknisk eller samfundsøkonomisk diskussion om, hvad der er bedst i forhold til arbejdsmarkedet.“

Har I været for forsigtige i forhold til at holde jer på midten?

„Jeg er ikke ubetinget tilpas med billedet af regeringens skattepolitik. Der er for få sager, som vi formår at løfte. Jeg har for eksempel gjort det til en vane at sige, at borgerne skal beholde flere af deres egne penge i stedet for at sige, at staten skal give dem flere penge. Vores politik er rigtig. Vi har gennemført de rigtige ting, men vi mangler også nogle ting.“

Kristian Jensen er kendt som en af de særligt liberale ministre. Alligevel kan han forsvare, at han i dag administrerer håndhævelsen af en lang række skatter og afgifter som arveafgiften, isafgift, elpærefgift, chokoladeafgift, bilafgift, grøn afgift, stenkulsafgift, emballageafgift, affaldsafgift, kasinoafgift, tobaksafgift, cigaretpapirafgift, kaffeafgift, teafgift, vejbenyttelsesafgift, topskatten.

Hvilken skat eller afgift hader du mest?

Det er uretfærdigt, at staten tager så meget. At samfundet lægger så stort beslag på den værdi, som folk skaber ved deres egen arbejdskraft. Det er indkomstskatten, der skal ned først.

Det er nærmest automatik, at hver gang et problem opstår i Danmark, så kræves der en politisk løsning. Hvor meget kunne man skære Christiansborg ned til?

„Jeg føler mig tit fristet til at gøre Christiansborg mindre. Politikerne blander sig i administration og enkeltsager, i stedet for at holde sig til at lovgive og lade ministrene vær ansvarlige for at udøve lovene. For eksempel når det handler om fejlbehandling i udvisningssager. Det er forpestet, at folketinget blander sig i afgørelser, der ikke er deres. Lad dog borgerne i en kommune selv smide en udvalgsformand på porten, hvis han ikke har passet sit arbejde. Christiansborg breder sig ud over alt for meget. Der går politik i alting. Jeg mener, at vi egentlig ville være gladere og lykkeligere mennesker, hvis vi havde mindre politik og mere frihed til egne afgørelser,“ siger han.

Vil du helst nedlægge din egen stilling?

„Som skatteminister? Hæ. Tidligere var Skat faktisk bare en underafdeling i Finansministeriet. I dag er der opstået det, jeg kalder en silo-tankegang. Hvis der opstår problemer i den ene silo, skal de kun løses der. Det skal vi have sprængt i luften. Men jeg vil være i politik så længe, det er sjovt. Jeg har aftalt med en ven, at hvis jeg bliver bare for at blive, skal han give mig et spark, så jeg vågner. Jeg vil også gerne prøve udenrigspolitik. Og bolig- og socialpolitik.“

„Når man taler om individ kontra samfund, kommer man ikke udenom, at skatten er afgørende. Nu skal du aflevere nogle penge, for at vi – på dine vegne – kan bestemme, hvad du skal bruge dem til.

„Det er et område, som vi har ventet med at tage hul på, til vi havde en større grad af troværdighed i befolkningens øjne, end vi havde i 2001, da vi kom til magten.“

„Vi har ikke tænkt os at afmontere de basale dele af velfærdsstaten, som danskerne bakker op om. Ingen drømmer om at afskaffe fri og lige adgang til at blive behandlet eller retten til at få en uddannelse uden betaling. De ting er slået helt fast. Men skatten betragtes som en afgørende del af kulturkampen, fordi individets selvbestemmelse er afhængigt af hans midler.

Rent ideologisk giver lavere skat et større råderum til, at danskerne bestemmer over deres egne penge. Jeg er ideologisk tilhænger af lavere skat, for så bestemmer man selv noget mere.“

„Det er ikke særligt fedt som minister, at ens lovforslag bliver stemt ned.“

Leny Malacinski er journalist på Nyhedsavisen. Hun har været med til at starte avisen op og dækker blandt andet værdidebat fra højre. Hun har tidligere arbejdet for TV Danmark, TV2 Nyhederne og URBAN.

Anders Samuelson: Max 40%

SKAT. Når Statsministeren siger, at det samlede skattetryk er faldet, dækker han samtidig over forklaringen: Danmark har redet på en gigantisk international højkonjunktur, som har presset flere og flere i arbejde. Det har givet to gunstige forhold på én gang: Større BNP; færre på dagpenge – og dermed: lavere skat. Men hvad sker der, når konjunkturerne vender? Når baby-boomerne forlader arbejdsmarkedet, og under halvdelen af danskerne skal forsørge resten? Så eksploderer skattetrykket.

Af Anders Samuelson, politisk ordfører for Ny Alliance

Medmindre man er kommunist, socialist eller socialdemokrat burde det være umuligt at forsvare, at skatteyderne skal betale mere end 40% i skat på arbejde, når de samtidig betaler 25% moms. Moralsk, filosofisk eller blot ud fra almindelig snusfornuft er det umuligt at finde et holdbart argument for, at man skal aflevere mere end halvdelen af lønningsposen til fællesskabet. Omvendt er der utallige gode argumenter for markant at sænke skatten på arbejde fra den nuværende marginalskat på 63% som rammer over 40% af de fuldtidsbeskæftigede. Spørgsmålet, der udestår, burde derfor kun være praktisk: hvordan vi strikker en fornuftig skattereform sammen?

Men desværre er verden – og Danmark – ikke helt så enkel. Faktum er, at hvis man har blot en så moderat ambition som en fifty-fifty deling mellem samfund og borger, bliver man i dagens Danmark stemplet som ultraliberalist. Samtidig er de ledende politikere håbløst konfliktsky og viger tilbage fra at udfordre tabuerne og konfrontere globaliseringens udfordringer.

Der er altså brug for flere ord til at forklare, hvorfor det giver god mening at sænke skatten på arbejde markant – og ikke mindst, hvordan det gøres smartest. Ordene kommer her.

Først udpegningen af hvem, der har hovedansvaret for at vores skattesystem nu stort set har været fastlåst siden 1993. Og forklaringen på hvorfor Ny Alliance finder det nødvendigt at styrke liberale og specielt den social-liberale tankegang i dansk politik som modvægt til den socialdemokratisme, der har ædt alle andre partier. Dernæst et overblik over, hvad det koster at komme ned på max. 40% indkomstskat. For det tredje konkrete bud på, hvordan dét kan finansieres. Og endelig: et bud på, hvad effekterne af en max. skat på 40% kunne være.

Venstres harakiri

Siden 2001 har Venstre formelt set siddet på magten. Eller for at være mere præcis: Siden 2001 har Venstre administreret forretningen Danmark. Vejen til magten gik over et farvel til Anders Fogh Rasmussens „minimalstatstanker“ til fordel for en „omvendt Tony Blair“: Det liberale arvegods blev forkastet. I stedet torpederede Venstre socialdemokraterne ved at sige til midtervælgerne: „Stem på os – for vi er de bedste til at administrere den velfærdsstat, som I elsker så højt, og vi lover at bevare den, som den er“.

Med løftet begik Venstre åndeligt harikiri.

Og det virkede! Man sejrede, flyttede vælgerne over midten, blev et folkeparti og overtog ministerkontorerne. Desværre blev konsekvensen, at der i dag ikke findes et klassisk liberalt parti blandt de gamle partier. Det borgerlige Danmark har overgivet sig til socialdemokratismen.

Det har kun kunnet lade sig gøre ved at handle på baggrund af en kynisk konklusion: Selvom der er mange, ja måske endda et flertal af borgerlige vælgere, som krymper sig over knæfaldet for den socialdemokratiske tankegang, så har de ikke andet valg end V, til nød K. De vælgere, der ønsker mere frisind, lavere skat og reformer, har simpelthen intet sted at gå hen. Skulle de måske straffe Venstre ved at stemme på Socialdemokratiet? De kan simpelthen ikke komme af med utilfredsheden. Derfor kan man tage dem for givet. For Danmarks engang liberale parti handler det derfor ikke længere om at reformere, men om at bevare status quo. Kritik bliver afvist med henvisning til, at man jo skal kunne tælle til 90 mandater i Folketinget. Men mon ikke det også er frygten for at miste ministerbilerne, der trykker.

Listen over Venstres svigt er lang. Da Venstre vandt regeringsmagten, havde Danmark det næsthøjeste skattetryk i Verden. I dag har vi det højeste. Foghs kulturkamp er endt i ingenting. Det eneste sted, Fogh har sat sig i spidsen for at overbevise danskerne om noget som helst, har været i forbindelse med Irak-krigen. Resten har været en lang flugt fra det oprindelige liberale udgangspunkt: På udlændingeområdet er det De Radikale, Ny Alliance og Dansk Folkeparti, der har udkæmpet kulturkampen – med hvert vores mål. Da man skulle tage diskussionen om en kvalitetsreform og om en velfærdsreform, blev sagerne også først parkeret i tunge kommissioner. Derefter traf regeringen en hurtig beslutning efter korte forhandlinger – og valgte de mindst ambitiøse løsninger.

Venstres ledelse er præget af et enormt hykleri. Ved partiets landsmøde i 2005 sagde Anders Fogh i sin berømte „oprullede-skjortearmer-tale“, at den offentlige sektor skal vokse langsommere end den private sektor. Det gentog Lars Løkke i bogen „Løkkeland“ fra 2006. Men det følgende år kaldte Fogh pludselig synspunktet for „planøkonomi“ – forud for Venstres landsmøde i november, hvor man skulle drøfte et nyt principprogram. Det var endnu en hån mod reformvenlige vælgere og et udsalg af borgerlige principper.¹

Venstre tør ikke fortælle danskerne, at selv hvis vi fjernede topskatten, ville Danmark stadig være verdens mest lige samfund. Efter en valgkamp, hvor Ny Alliance som det eneste parti forsøgte at sætte skat på dagsordenen måtte vi nøjes med at få regeringen til at nedsætte en skattekommission. Det er ikke regeringens ledelse, der selv går i spidsen for lavere skat – eller det himmelråbende behov for mere arbejdskraft. Ledelsen er tavs og ordførerne går på listefodder. Hvem hører mere til unge løver som Søren Pind og Peter Christensen?

Når Fogh siger, at det samlede skattetryk er faldet dækker han samtidig over forklaringen: Danmark har redet på en gigantisk international højkonjunktur, som har presset flere og flere i arbejde. Det har givet to gunstige forhold på én gang: Større BNP; færre på dagpenge – og dermed: lavere skattetryk. Selvom der aldrig er blevet hevet så mange skattekrone ind. Men hvad sker der når konjunkturerne vender? Når babyboomerne forlader arbejdsmarkedet, så under halvdelen af danskerne skal forsørge resten? Så eksploderer skattetrykket. Derfor er der behov for handling – ikke en konkurrence

om hvem, der kan love færrest forandringer.

Det er 65% af vælgerne – et massivt flertal – som ser positive muligheder i globaliseringen. Men partierne tager dem for givet – og vil hellere appellere til de 35%, som de ved kan flyttes henover midten. Ingen politikere tør foreslå reelle reformer og tage fat i tabuerne. De diskuterer ligegyldige enkeltsager eller udlændingepolitik på det helt overfladiske niveau i stedet for at tage fat i de store og vigtige spørgsmål om, hvad vi skal leve af i fremtiden, og hvordan vi får folk til at arbejde mere eller får flere i arbejde, så vi kan betale for de gamle og de syge.

Danmark har brug for en koalition af reform-piloter, der tør presse på for at ændre Danmark til det bedre. Modige politikere og stærke meningsdannere, der tør sige tingene lige ud. Derfor har Ny Alliance valgt at tone rent flag, melde os som borgerligt parti, men vel at mærke et borgerligt social-liberalt reformparti med tyk streg under reform.

Det er svært at være reformpolitikker. Stilstandspolitikere har det til gengæld nemt: man behøver ikke mange grå celler for at sidde helt stille og afvise al forandring. De Konservative kollapsede i 90'erne, da partiet havde mistet regeringsmagten – fordi de var blevet til administratorer, mens de havde den. Det samme vil ske for Venstre. V og K har nemlig mistet evnen til at diskutere reformer (og DF har aldrig haft den). Det borgerlige Danmark får svært ved at finde en grimasse, når virkeligheden banker på døren.

Hvem skal forsørge Danmark?

Ud af 5,4 mio. indbyggere i Danmark arbejder 2,7 mio. personer. Den anden halvdel inkluderer – foruden børn, ældre m.fl. – 800.000 danskere, som er ledige eller uden for arbejdsmarkedet på efterløn, førtidspension eller lignende. Det koster kassen.

Med en ledighed på kun lidt over 2% er der samtidig en skrigende mangel på arbejdskraft. Det koster også kassen. For det betyder, at danske virksomheder går glip af ordrer og økonomiske gevinster i milliardstørrelsen. Cheføkonom hos Nordea Helge Pedersen har så sent som i slutningen af marts måned påpeget, at efterspørgslen efter det danske virksomheder kan levere er så høj, at virksomhederne kunne præstere endnu bedre resultater end tilfældet er i dag. Overordnet går virksomhederne samlet glip af 30-40 mia. kr. om året pga. kapacitetsbegrænsning. Hver gang en virksomhed må sige nej til en ordre, mister vi alle sammen velfærd, fordi samfundet går glip af skatteindtægter fra virksomhederne.

Manglen på kvalificeret arbejdskraft kan i mindre omfang løses ved at søge medarbejdere i udlandet, f.eks. folk der er omfattet af Østaf-talen. Men dels rejser de tilbage til deres land efter 12 måneder – når de skal til at betale fuld skat uden noget fradrag efter et års arbejde i Danmark – dels virker det også provokerende, at udenlandsk arbejdskraft skal betale en lav skat. Den samme problemstilling gør sig gældende omkring forskerskatteordningen, som i forbindelse med den seneste jobplan er blevet forsøgt gjort yderligere attraktiv: Nu kan man vælge mellem 3 år i Danmark med 25% i skat eller 5 år i Danmark med 33% i skat.

Folketingets politikere har åbenbart ingen problemer med at forestille sig, at lavere skat på arbejde kan virke særdeles attraktivt for udlændinges lyst til at arbejde i Danmark. Hvorimod det kniber mere med fantasien når det kommer til den danske arbejdskraft.

Virksomhedernes konkurrenceevne påvirkes ikke kun fordi de ikke kan skaffe den kvalificerede arbejdskraft. Grundlæggende er skat på arbejde, set fra virksomhedernes synsvinkel, en ekstraomkostning. For specielt det private arbejdsmarkeds vedkommende væltes en del af skatten direkte over på arbejdsgiverne i form af stigende lønkrav. Set fra et arbejdstagersynspunkt er logikken enkel: Hvis jeg vil have 100 kr. mere til forbrug er jeg nødt til at kræve ca. 170 kr., hvis skatten er 40%. Er skatten derimod over 60% er man nødt til at kræve 250 kr. for at kunne stå tilbage med 100 kr. Så jo flere der betaler topskat, jo større er lønpresset. Omvendt følger så selvfølgelig også, at lønpresset lettes, hvis skatten på arbejde lettes. Og dermed forbedres konkurrenceevnen.

Den sorte økonomi koster også samfundet kassen. En rapport fra Rockwoolfonden (april 2006) viser at der i 2005 blev arbejdet sort for ca. 46 mia. kr. Der er faktisk tale om et fald fra 51 mia. på fem år. Forklaringen på faldet er ifølge Rockwoolfonden, at byggebranchen på få år har skabt 12.500 nye arbejdspladser. Efterspørgsel efter arbejdskraft er altså et godt middel, ikke kun til at skabe flere direkte skatteindtægter, men også til at mindske omfanget af den økonomi som går udenom skattefar. Går man længere ned i tallene viser det sig, at godt hver fjerde mand og hver syvende-ot-tende kvinde i 2005 svarede bekræftende på, at de havde arbejdet sort inden for de seneste 12 måneder. Sort arbejde er nærmest en nationalsport. 46 mia! Som i stedet kunne være blevet beskattet og dermed have bidraget til mere fælles velfærd.

Der er kun udsigt til at det bliver værre: Inden længe vil de store ungdomsårgange forlade arbejdsmarkedet, og så vil langt under halvdelen af befolkningen være i arbejde. Manglen på arbejdskraft vil være endnu større – medmindre vi får flere hænder til at tage fra. Både i den offentlige sektor, der løfter velfærdsopgaverne, og i den private sektor, der via skatteindtægterne finansierer dem. Den helt store udfordring i de kommende år er derfor at gøre det mere attraktivt at arbejde. Både rent økonomisk og med hensyn til indholdet og tilrettelæggelsen af arbejdet. Skatten på arbejde skal sættes ned, de offentligt ansatte skal have større indflydelse på eget arbejde, og vi skal have flere nydanskere i job.

Så hvis man ikke er tilfreds med de rent filosofiske, ideologiske eller snusfornuftige argumenter for, hvorfor det er urimeligt at beskatte borgerne for hårdt, så er der altså rent strukturelle argumenter som kan suppleres med det argument, der for alvor bør tage keglene hos alle velfærdstatens forsvarere: Hvis vi ikke får sænket skatten mærkbart, fjernes finansieringen af velfærdssamfundet stille og roligt.

Skatten på arbejde skal finde det leje, hvor den stimulerer virkelysten – ikke bremser den. Skattesystemet skal være med til at sikre, at vi har hænder nok til at tage fra. Hvis velfærden skal sikres på langt sigt, er det nødvendigt at sætte et ambitiøst og realistisk mål på skatteområdet. Målsætningen – en national og globalt orienteret skattepolitik – bør være: max ca. 40 pct. for alle.

Det er **ikke** en flad skat. En rendyrket 40% flad skat betyder, at der betales 40% af ALT hvad man tjener – fra første til sidste krone. I det forslag, som jeg vil gennemgå, er der stadig et bundfradrag. Der er stadig en bruttoskat, som kun betales af folk med arbejdsmarkedsindkomst og altså ikke af folk på overførselsindkomst. Derfor er der i forslaget stadig en vis progression indbygget, men progressionen i toppen af skalaen

fjernes helt. Bortset fra, at det fortsat vil være sådan, at jo mere man tjener, jo mere bidrager man med: De stærkeste skuldre bærer de tungeste læs. Men ikke længere så tunge læs, at de brækker ryggen – eller holder op med at arbejde.

Hvem skal betale for skattelettelsen?

Det nemme svar er, at der ikke er behov for finansiering. En max-skat på 40% bør ses som en rendyrket investering i fremtiden. Hvis man indregner de forventede dynamiske effekter er finansieringsbehovet så lille, at det ikke er værd at bekymre sig om.

Det mere virkelighedsnære svar er naturligvis, at en reform der resulterer i en så markant lettelse af indkomstskatterne kræver en finansiering, der hænger sammen, og som indføres under hensyntagen til de økonomiske konjunkturer. Selvom det i den offentlige debat ofte lyder som om, det er uhyre svært at finde penge til skattelettelser – og man endda foregøgler vælgerne, at finansieringen til skattelettelser kommer fra velfærden (f.eks. med det socialdemokratiske mantra „velfærd eller skattelettelser“) er udfordringen egentlig ikke så stor. Men man skal ville det og turde tænke „out of the box“.

Ud af en samlet indtægt til staten på 856,6 mia. kr. kommer i 2008 18,8 mia. kr. fra topskatten og 9,7 mia. kr. fra mellemskatten. Det vil sige, at top- og mellemskatten til sammen udgør 3,3% af de samlede indtægter fra skatter og afgifter. Det er altså en forholdsmæssigt lille del af indtægterne, som staten skal finde finansiering til andetsteds, for at man kan fjerne både top- og mellemskat helt.

Det er en **endnu** mindre pose penge, der skal findes, hvis man regner de dynamiske effekter med. Beregninger fra Det Økonomiske Råd og Velfærdscommissionen viser, at selvfinansieringen ved skattelettelser er betydelige: op til 80 pct. ved lettelse i topskatten. Selv i socialdemokratiske kredse er dét alment anerkendt. I hvert tilfælde har Lykketoft efter sigende engang på et pressemøde formuleret det på følgende måde: „Det er ikke en stor økonomisk udfordring af fjerne topskatten, slet ikke, men vi vil ikke, fordi det socialpolitisk vil se forkert ud.“ Eller formuleret mere direkte: Topskatten er misundelsespolitik.

Nedenstående forslag til en skattereform er alligevel fuldt finansieret – og endda **overfinansieret** de første mange år. De dynamiske effekter indregnes først på længere sigt og kun i beskedent omfang. Skulle de dynamiske effekter, som forventet, vise sig større end der forudsættes i forslaget, bør merprovenuet i mine øjne blandt andet anvendes til at sænke selskabsskatten, så virksomhederne samlet set ikke belastes af skatteomlægningen. Skulle de dynamiske effekter mod eksperternes forventning vise sig mindre, vil der i første omgang kunne bruges af de første mange års overfinansiering og kunne justeres i finansieringselementerne – eksempelvis gennem regulering af erhvervslivets grønne afgifter.

Der er mange kilder, man kan bruge til at finansiere en skattenedsættelse, som fjerner top- og mellemskat. Man kan fjerne efterlønnen helt, hæve ejendomsbeskatningen, indføre en årsindkomstmodel i dagpengesystemet eller indføre yderligere brugerbetaling i sundhedssystemet for blot at nævne nogle af mulighederne. Den type forslag fremmer dog ikke debatten. De lukker den derimod. Derfor har jeg i stedet valgt at forsøge at finde finansieringen af lettelserne hos de samme grupper, som får glæde af

skattelettelserne. Skattelettelser og -stramninger følges altså ad, så de færreste oplever stramninger uden sideløbende lettelser.

For at gøre det mere attraktivt at arbejde er det mest oplagt at fjerne top-, mellem-, og bundskat, samt fjerne fradragsretten for bruttoskatten. Det vil ikke bringe os helt ned på 40%, men tæt på, nemlig en marginalskat på 40,6 pct. (eksklusiv kirkeskat).²

Den allerførste del af lettelsen finansieres umiddelbart ved at fjerne fradragsretten for arbejdsmarkedsbidrag og den særlige pensionsopsparing.³ Formålet med denne ændring er at forenkle skattesystemet, så det bliver nemmere selv at regne sin skat ud. Man får også udvidet skattebasen – dvs. at det bliver billigere at lette marginalskatteerne, end hvis skattebasen var uændret. Men omlægningen er af teknisk karakter, og det er ikke meningen, at den i sig selv skal ændre incitamentet til arbejde.⁴ Fjernet fradragsret vurderes at øge skatteprovenuet med 30,5 mia. kr.

Samlet skal indkomstskatten derfor lettes med 46,3 mia. kr. for at komme ned på max. 40,6%. Det lyder umiddelbart som et voldsomt beløb, men hvis man ser det i forhold til statens samlede indtægter fra skatter og afgifter, som i alt er på 856,6 mia. kr. i 2008, udgør lettelsen 5,4% af de samlede indtægter. Her er så ét bud på hvordan de penge findes:

11 konkrete bud på finansiering

1. Reform af pensionsbeskatningen. Det danske pensionssystem er under pres på grund af vores særlige danske ordning, hvor frivillige pensioner og arbejdsmarkedspensioner friholdes for beskatning ved indbetaling, for sidenhen at blive beskattet ved udbetaling.⁵ I dag betales der kun arbejdsmarkedsbidrag – ikke skat – af pensionsindbetalinger. Det bør man: indbetalingerne skal beskattes med kommuneskattesatsen. Til gengæld vil beskattede pensionsmidler ikke blive beskattet ved udbetaling. For den enkelte pensionsopsparer er det uden betydning, om skatten betales ved indbetaling eller udbetaling. Derfor vil forslaget ikke i sig selv ændre incitamentet til pensionsopsparing. Når forslaget om en max-skat på 40,6% alligevel vil give et lavere incitament til opsparing er det af den simple grund at skatten sættes ned! I dag kan mange spare 55 pct. i skat ved indbetaling (topskat korrigeret for arbejdsmarkedsbidrag), mens de kun skal betale 35-40 pct. i skat på udbetalingstidspunktet, fordi deres indkomst på dét tidspunkt er under topskatteniveau. Når skatten sænkes til ca. 40 pct. vil gevinsten ved den form for skattetækning blive mindre. Dette berører de vellønnede, der mister en mulighed for skattespekulation (den nuværende mulighed for udskudt og lavere skat), mens opsparingsincitamentet er uændret for indkomstgrupper under mellemskattegrænsen.⁶ Øvelsen ændrer i sig selv ikke på incitamentet til at arbejde, men bidrager markant til at finansiere lettelsen i skatten på arbejde.

2. Efterlønsbidraget gøres indkomstafhængigt: de bedst lønnede skal betale mere. Ingen benægter, at særligt efterlønsordningen er med til at trække god arbejdskraft ud af arbejdsstyrken før tid. Men at lave et rent indgreb overfor efterlønnen er umuliggjort efter Nyrups efterlønsmareridt i 1998. I sammenhæng med en sænkning af skatten på arbejde bør det alligevel kunne lade sig gøre at tilpasse ordningen:

For de indkomstgrupper, der får størst glæde af lettelserne i indkomstskatten, kan der indføres en større brugerbetaling på efterlønsordningen. Efterlønsbidraget bør derfor fremover beregnes som en fast procentdel af indkomsten. Det vil bidrage til at i) finansiere lettelsen i mellemskatten, ii) øge arbejdsudbuddet og iii) mindske presset på efterlønsordningen. Efterlønsbidraget skal kun forøges for indkomster over 300.000 kr.⁷. Vælger man fortsat at indbetale til efterlønnen, vil man skulle betale en stor del af lettelsen tilbage i form af øget efterlønsbidrag.

Det vil betyde at langt flere og på sigt alle vellønnede vil fravælge efterlønnen. Effekten vil komme gradvist, for der er et generationsaspekt i modellen: Er du meget tæt på efterlønsalderen, vil du være tilbøjelig til at betale det høje kontingent i nogle få år for at bevare efterlønnen. Er du ung, vil det være langt mindre attraktivt at betale det høje bidrag i en lang årrække.⁸

3. Øgede energifgifter på erhvervslivet. En aktiv miljøpolitik kan nemt indtænkes i en skattereform, så det bliver attraktivt at spare på energi og naturressourcer. I dag betaler erhvervslivet **lavere** energifgifter og grønne afgifter end husholdningerne.⁹ Den forskel er det oplagt at indsnævre for at skaffe provenu: en liter diesel forurener jo ikke mindre i en lastbil end i en privatbil. Men tilpasningen skal ske med størst mulig hensyntagen til virksomhedernes konkurrenceevne – derfor vil særligt konkurrencefølsomme og energiintensive sektorer blive delvist skånet og indfasningen af afgifterne vil ske over en meget lang tidshorizont.¹⁰

4. Energifgifter reguleres op. En pristalsregulering af energifgifterne giver yderligere et merprovenu på 4 mia. kr.

5. Arbejdsmarkedsbidraget fastholdes på 8 pct. Da bundskattelettelsen gives til alle, men den strammede fradragsret kun rammer beskæftigede, foretages en mindreregulering af overførslerne, således at overførslerne efter skat holdes neutrale. Det giver et merprovenu på 3,3 mia. kr.

6. Skat på kapitalindkomst fastholdes uændret. Fokus er at sænke skatten på arbejdsindkomst – ikke på kapitalindkomst, der derfor fortsat beskattes på samme niveau som i dag.¹¹

7. Fjernelse af særregler væk med skattefrit fryns. En række områder er idag særligt lavt beskattet. Med en skattesats omkring de 40 pct. vil der være langt mindre behov for disse særordninger. Frynsegoder som f.eks. bredbåndsforbindelser bør derfor beskattes. Provenu ca. 1,5 mia. kr.

8. Fjernelse af særregler arbejdsmarkedsbidrag for indkomst optjent i udlandet.¹² Provenu = 0,4 mia. kr.

9. Fjernelse af særregler landbrugets jordskat sættes op. Landbruget har i dag særligt gunstige jordskatter. Ordningerne afvikles gradvist over en 30-årig periode, så det er muligt at tilpasse sig.

10. Afledte effekter. Selv uden medregning af dynamiske effekter, følger en række afledte effekter af reformen. Fx: når husholdningerne betaler mindre i skat, fører det til flere indtægter fra moms og forbrugsafgifter.¹³ Provenu kort sigt: 7,5 mia.

11. Dynamiske effekter. Bl.a. de økonomiske vismænds vurderinger efterlader ingen tvivl om, at skatteforslaget vil give betydelige positive „dynamiske effekter“ – dvs., at der simpelthen kommer gang i hjulene. Begrebet er svært at definere præcist, men

indgår bl.a. i finansministeriets DREAM-model og dækker over en vurdering af skatteændringers påvirkning af f.eks. løndannelsen, uddannelsesmønsteret, omfanget af sort arbejde, det øgede arbejdsudbuds impuls til virksomhedernes produktion og overskud og besparelser på offentlige overførsler ved færre ledige.¹⁴ Eksistensen af dynamiske effekter er bredt anerkendt i økonomisk teori. Men der er diskussion om, hvor store effekterne er, og hvor hurtigt de indtræder. Derfor er der i dette forslag valgt at udarbejde et meget forsigtigt skatteforslag, der er finansieret krone for krone de næste 20-30 år. De dynamiske effekter vil formentlig langt overgå forslaget's beskedne forventninger. Derfor vil der være råderum til yderligere skattelettelser og/eller velfærdsforbedringer.

Forslaget, som Skatteministeriet ikke kan skyde ned

Indfasningen af skatteomlægningen skal som understreget selvfølgelig tilpasses konjunkturerne, så risikoen for overophedning minimeres. Men tingene ændrer sig hurtigt. Som konjunktursituationen var for bare et halvt år siden ville det være problematisk at gennemføre reformen for hurtigt. Men allerede i dag med et boligmarked i krise, en international finanskriser, stigende oliepriser og udsigt til lave vækstrater ser virkeligheden anderledes ud.

Men lad os for en sikkerheds skyld arbejde med en model, hvor reformen indføres over en 5-10-årig periode. Så vil den kunne tilpasses konjunkturforløbet. Inden for en sådan tidsramme vil man med sikkerhed løbe ind i afmatningsperioder, hvor det vil være hensigtsmæssigt at skubbe økonomien i gang med finanspolitiske lempelser. Præcis som SR-regeringen gjorde da den kom til 1993 og gennemførte en underfinansieret skattereform, der var med til at stimulere økonomien. Allerede om et år eller to kan en sådan mere alvorlig afmatning forudses.

Da reformforslaget i høj grad også er en reform af tilbagebetrækningsystemet, er forslaget indrettet, så effekterne af reformen først slår fuldt igennem på **meget** langt sigt. Selv efter indfasning af de vigtigste reformelementer vil der gå mindst 30 år, før effekterne slår fuldt igennem.

Forslaget til en skattereform er selvfølgelig blevet regnet igennem af skatteministeriets regnedreng. Resultatet kan findes i ministerens svar på spørgsmål 18 af 10. oktober 2007. Det er endnu aldrig lykkedes et oppositionsparti at fremlægge et forslag til en skattereform, som skatteministeriet har vurderet holdt vand. Og dog er der en enkel undtagelse: Da jeg i 2001 var skatteordfører for Det Radikale Venstre fandt det daværende økonomiministerium frem til, at mit forslag i runde tal var fuldt finansieret. Om det skyldtes, at det samme ministerium havde min daværende partileder som øverste politiske chef og at de dermed ikke nødvendigvis følte sig forpligtet af traditionen med at skyde skatteforslag ned, vil det sikkert være helt urimeligt at antyde.

Hvorom alting er: Regnedrengene i Skatteministeriet har kigget på tallene og finder ikke overraskende, at det ikke hænger helt sammen. På langt sigt vel at mærke – dét, ministeriet kalder „den varige“ effekt.

Den varige effekt er altså et underskud på 20,9 mia. – det har vi

aldrig selv lagt skjul på – det er en del af pointen – at reformen på langt sigt skal være delvist finansieret af dynamiske effekter. Kigger man efter i tabellen vil man opdage, at den ændrede pensionsbeskatning er sat til 0. Hvilket er helt korrekt – om 30 år! Men indtil da skaber netop denne omlægning overskud år efter år, jf. tabel 1. Hele pointen med den finansieringskilde er jo netop, at den bidrager i begyndelsen, hvor de dynamiske effekter endnu ikke er virkeliggjort, og at den derefter langsomt forsvinder i takt med at de dynamiske effekter indtræder. Herudover er den største forskel mellem tabel 1 og tabel 2, at ministeriet ikke har helt samme tiltro til det indkomstafhængige efterlønsbidrag.

Men lad os sige at lyslukkerne fra skatteministeriet har ret. Er 20 mia. på meget langt sigt mange penge? Skatteministeriet giver faktisk selv svaret. NEJ. De har nemlig regnet på hvad effekten af skattereformen vil være, hvis man benytter sig af Rockwoolfondens såkaldte middel-estimer for arbejdsudbudselasticiteter. Skatteministeriet skriver: **(skattereformen) skønnes at øge arbejdsudbuddet med omkring 95.000 fuldtidspersoner. Værdien af det ekstra arbejdsudbud udgør ca. 30 mia. kr. Forøgelsen af arbejdsudbuddet vil med de anvendte forudsætninger indebære en forøgelse af skatte- og afgiftsprovenuet med ca. 17 mia. kr.**“

Trækkes de 17 mia. fra de 20,9 mia. løber reformen altså rundt. Og stadig skal det understreges, at der er overskud de første 15-20 år. Hvis der derudover kunne opnås enighed om holde den offentlige vækst på ½ procent om året (som Nyrup mente var fair), så er vi mere end sikkert hjemme.

Skattelettelsen er ikke et mål, men et middel

En skattereform og en sænkelse af skatten på arbejde er ikke et mål i sig selv. Det er et middel.

Sideløbende med reformen bør effekterne udnyttes til at tage fat på at løse udfordringer som i dag virker uoverkommelige, fordi vi ikke har midler og hænder.

Det bliver igen muligt at investere i den offentlige sektor. Ikke mindst med fokus på folkeskolen, de videregående uddannelser og forskning. Samtidig skal vi gøre det mere attraktivt at arbejde i det offentlige, hvor mange mister arbejdsglæden på grund af alt for mange regler; de bruger kræfter på opgaver der ikke skaber værdi, borgerne oplever dårlig service og den offentlige sektor vokser. Det er med til at skabe et alt for højt – og mange milliarder dyrt – sygefravær.

Den negative sociale arv skal for alvor brydes. Der er ikke blevet færre narkomaner og hjemløse. Psykiatriske patienter mangler behandlingspladser, en sjettedel af de unge får aldrig en uddannelse og vi anbringer stadig flere børn uden for hjemmet. Tilsammen er det et alvorligt menneskeligt svigt. Men svigtet koster også ressourcer. Der er behov for at gøre op med tanken om, at socialt ansvar består i at alle får lige store dele af samfundskagen. I stedet skal der sættes effektivt ind med hjælp til dem, der virkelig har behov.

Endelig skal vi gøre noget alvorligt ved problemerne med integration. Også her ligger der masser af uudnyttede ressourcer.

Der er pt. konsensus i dansk politik om at bevare status quo. Det

betyder ikke, at alle udfordringer er løst. Tværtimod. De tårner sig op. I længden lade de sig ikke tie ihjel.

1. En række af de borgerlig-liberale mærkesager er i glemmebogen: fx afskaffelsen af lukkeloven, ferieloven og apotekermonopolet, reelt frit valg mellem offentlige og private institutioner eller demokratisering af tvangsopsparing i pensionskasser. Og i stedet for at afregulere mediemarkedet effektivt, har man blot forsøgt at skabe så store indtægter som muligt til statskassen ved at bortauktionere radiofrekvenser. I et forsøg på at beholder skindet på næsen påstår Venstre, at ingen anden regering har ført så meget liberal politik. Det er simpelthen usandt – de store gennembrud for liberal tænkning blev præsteret i 80'erne, da De Radikale støttede Schlüter. Dyrtdsreguleringen blev afskaffet. Der blev indført fastkurspolitik, og TV2 blev etableret som et reelt alternativ til DR, samtidig med at man påbegyndte privatiseringer (Statsanstalten for Livsforsikring, Kryolitselskabet).

2. Omkostningen ved at fjerne topskatten er 18,8 mia. kr. i 2008. Omkostningen ved at fjerne mellemskatten er 9,7 mia. kr. Endelig koster det 48,3 mia. kr. at fjerne bundskatten.

3. Fradragsretten for arbejdsmarkedsbidrag er historisk betinget fra dengang, hvor også arbejdsgiverne skulle betale arbejdsmarkedsbidrag. Fradragsretten for særlig pensionsopsparing er parallel til den danske måde at beskatte pensionsopsparinger på. Da denne foreslås ændret, er det naturligt at ændre den særlige pensionsopsparing tilsvarende, så den ikke er fradragsberettiget og beskattes på indbetalingstidspunktet

4. Da bundskattelettelsen gives til alle, men den strammede fradragsret kun rammer beskæftigede, foretages en mindre regulering af overførslerne, således at overførslerne efter skat holdes neutrale.

5. Det skaber problemer, når man ved udbetaling ikke længere er bosiddende og skattepligtig i Danmark. I en årrække har man for eksempel kunnet hæve sin danske pension skattefrit i Frankrig. Hullet i Frankrig er nu lukket med en dobbeltbeskatningsaftale, men problemet vil utvivlsomt genopstå i forhold til andre lande. Dette er også baggrunden for, at Velfærdskommissionen havde en revision af pensionsbeskatningen med i sine overvejelser.

6. Forslaget ændrer ikke ved, at der fortsat vil være en betydelig gevinst ved at spare op i en pensionsordning. Beskatningen af afkastet i pensionsordningerne er stadig lavere end beskatningen af almindelig kapitalindkomst – sparer man op i en pensionsordning fremfor i ubundet opsparing, vil ens pension skønmæssigt ende med at være 15-20 pct. højere. Rent praktisk kan dette forslag gennemføres ved, at skatten af pensionsindbetalingerne opkræves af pensionselskaberne umiddelbart efter indbetaling. Ved uændret adfærd skønnes det ændrede beskatningstidspunkt derfor ikke at påvirke elementer som løndannelse og satsreguleringsprocent.

7. – med 7 pct. af den indkomst, der ligger over 300.000. For indkomster under 300.000 kr. skal efterlønsbidraget fastholdes på nuværende niveau. Den indkomstafhængige del af efterlønsbidraget gøres ikke fradragsberettiget

8. Det øgede efterlønsbidrag vil i starten give et provenu. Men efterhånden som færre vælger at bidrage vil provenuet reduceres, men til gengæld gradvist blive erstattet af et provenu fra lavere udgifter til efterløn. Det er forbundet med betydelig usikkerhed at skønne over de

langsigtede effekter af forslaget, men da det har en meget lang indfasning, før det slår fuldt igennem, vil det være muligt at justere det løbende, hvis effekterne viser sig anderledes end forventet. Som led i modellen fastholdes reglerne for tilbagebetaling af efterlønsbidrag, således at disse kan overføres til en pensionsordning. Den fradragsberettigede del af det indbetalte efterlønsbidrag beskattes i så fald, så ordningen er neutral ift. opsparing, der er foretaget i pensionsordning.

9. Det skyldes såvel momsrefusion som de såkaldte tilbageføringsmekanismer.

10. Umiddelbart efter reformen er gennemført, vil der derfor ikke være noget provenu. Herefter vil afgifterne stige i form af en politisk bestemt årlig regulering. Efter 10 år vil provenuet være forøget med 2 mia. kr. Efter 20 år vil provenuet være på 4 mia. kr. Reguleringen stopper i forslaget, når provenuet når 6 mia. kr.

11. Dvs. at hvis man har en høj indkomst beskattes kapitalindkomst med op til 59 pct.

12. Herunder indkomst optjent i DIS-ordningen.

13. Men tilsvarende betyder øgede afgifter på virksomhederne færre selskabsskatter. Og ændret timing af pensionsbeskatningen fører på længere sigt til lavere indtægter fra pensionsafkastbeskatningen. Desuden betyder lettelsen af indkomstkatten, at skatteløftet på 59 pct. ikke længere koster, da ingen jo kan ramme det med en max. skat på ca. 40%... Disse effekter indregnes. Når beskatningen reformeres så markant som foreslået, så er der grund til at gennemgå det øvrige skattesystem og vurdere, om eksisterende værnsregler skal ændres for at undgå skattespekulation. Med den foreslåede ændring skal der bl.a. ses nærmere på reglerne vedrørende aktie- og kapitalindkomstbeskatning, således at bl.a. hovedaktionærer ikke får fri adgang til indkomstomdannelse.

14 (jf. Anders Frederiksen og Jan V. Hansen: Arbejdsrapport 2002:1: Skattereformer: Dynamiske effekter og fordelingskonsekvenser)

Anders Samuelson (f.1967) er uddannet cand.scient.pol. Medstifter af partiet Ny Alliance (2007). MF for de Radikale (1998-2004) og MEP (2004-2007).

Messerschmidt: En ny klimapolitik uden ideologi

Vi skal være energiuafhængige, men ikke for klimaets skyld.

Af Morten Messerschmidt, klimaordfører (DF)

For nogen er politik et mål i sig selv. Denne forudsætning deler Dansk Folkeparti ikke. Når vi fx i finanslov på finanslov har insisteret på en højere ældrecheck, er det ikke udslag af et ideologisk felttog, men derimod baseret på en konkret utilfredshed med de økonomiske vilkår for de ringest stillede pensionister. Hvis regulering bliver et mål i sig selv, bliver politik adskilt fra den konkrete virkelighed, som politikerne egentlig er sat til at forholde sig til. Politik må altid forfølge ét mål – ønsket om bestemte følgevirkninger.

Med et sådan udgangspunkt kan det være vanskeligt at gebærde sig i den til tider meget ophidsede klimadebat. For hovedparten af politikere er det at nedbringe den menneskeskabte CO₂ et mål i sig selv. Dansk Folkeparti deler ikke forudsætningen. Vi er enige i, at klimaudfordringer skal tages endog meget alvorligt – men netop derfor har vi hverken råd eller tid til at være ideologer. Klimapolitikken skal være et redskab, hvormed man kan minimere skadevirkningerne af et varmere klima, begrænse mængden af oversvømmet land, hindre dødsfald og imødegå alle de øvrige konsekvenser, som FN's klimapanel (herefter: IPCC¹) peger på i sine rapporter. Vi ønsker en fordomsfri og udogmatisk tilgang til klimapolitikken, hvor det er målet om en bedre verden, der formulerer politikken – og ikke ideologien.

Skræmmebillederne

Én af de væsentligste aktører på den klimapolitiske scene har været Al Gore, der som en følge af sit store arbejde endog har modtaget Nobels fredspris². Jeg vil ikke tage stilling til prisens berettigelse – men blot slå fast, at ingen politiske beslutninger kan være tjent med at blive styret af dommedagsprofetier. Ingen rationelle beslutninger kan i et demokrati træffes, hvis befolkningen skræmmes fra vid og sans.

I Storbritannien, hvor Al Gore's film – En ubekvem sandhed – har indgået i folkeskolernes undervisning, har en række forældre i bekymring over sagligheden – man fristes til at sige: sandheden – i Gore's film indbragt den for de britiske domstole. Den britiske landsret fastslog, at filmen indeholder så mange unøjagtigheder og deciderede usandheder, at de britiske lærere fremover skal udstyres med skriftligt materiale, der korrigerer filmen, således at Gore's synspunkter ikke præsenteres ukritisk for eleverne. Hele 9 graverende fejl pegede domstolene på.³

For det første er beskrivelserne om de potentielle ødelæggelser ved, at verdenshavene stiger som følge af, at hele Grønlands indlandsis smelter, uvidenskabelige. Påstanden om, at verdenshavene vil stige med syv meter i en nær fremtid afvises af retten som et skræmmebillede: ifølge IPCC vil en sådan stigning kun kunne ske efter tusinde år. Herefter påvises det, at de lavtliggende atoller i Stillehavet på ingen måde – som filmen hævder – er blevet forladt som følge af den globale opvarmning. Filmens brug af grafer, der viser temperaturerne og udledningen af CO₂ igennem de seneste 650.000 år er overdrevne.

Endvidere forklarer filmen udtørringen af Chad-søen, tabet af sneen på bjerget Kilimanjaro og orkanen Katrina med klimaforandringerne, på trods af at der ikke findes videnskabeligt grundlag herfor. Tværtimod tyder nyere forskning på, at det skyldes ændring i luftfugtigheden og ændrede befolkningsmønstre, men ikke stigende temperatur, ligesom også Al Gore's påstand om, at Golf-strømmen vil lukke ned, af IPCC betegnes som „yderst usandsynligt“.

Mange vil nok sige „Vi ved jo, at klimaet ændrer sig – skal vi så ikke bare komme i gang?“ Men filmen er et symptom. Velmenende politikere som Al Gore, men sandelig også fra vores egen klimadebat, er gået i selvsving og udråber stadig dyrere klimamålsætninger. Så sent som i valgkampen 2007 lancerede Det Radikale Venstre en plan for, at Danmark skulle reducere sit CO₂-udslip med 50 % i 2020 og 80 % i 2030.⁴ Er dette, hvad vi har brug for?

Det bliver nogle gange udlagt som uhæderligt at tale om prisen for vores klimapolitik. Som om man ikke deler visionen om at „redde kloden“⁵, hvis man er bekymret for, hvad de politiske tiltag koster. Overvej et sekund, om man kunne forestille sig sygehusplanlægning uden hensyn til, hvordan man redder flest menneskeliv for de ressourcer, der er afsat? Naturligvis ikke. Tilsvarende er det kun rimeligt, at omkostningerne ved CO₂-reduktion holdes op imod de konsekvenser, det vil have, om man ikke gør noget. Og det er kun rimeligt at vurdere, om de påvirkninger, et varmere klima vil have, kan imødegås på en bedre måde end ved at reducere i CO₂-udslippet.

Vi må finde en måde, hvor vi for den mængde ressourcer, vi nu en gang har til vores rådighed, kan skabe mest velstand, bedst miljø, redde flest mennesker og bedst sikre livets eksistens på kloden.

Det første skræmmebillede: Havene stiger

Oftentimes får vi at vide, at temperaturstigningen vil føre katastrofale scenarier med sig. Det er let at blive revet med: billederne af den kæmpende isbjørn på den smeltende isflage går lige i hjertet på os alle sammen. Men hvis det virkelig handler om klodens overlevelse, er vi så ikke forpligtede til at forholde os til videnskabelige kendsgerninger snarere end emotionelle påvirkninger fra tilfældige observationer? Skal vi da ikke gøre noget? Jo – men på oplyst grundlag. Vi skal ikke lade os skræmme af for eksempel Greenpeace, som i snart flere år har kørt kampagne ved at vise videoklip af istoppen på Kilimanjaro og fortalt, at smeltningen er prisen for vor manglende indsats imod CO₂-udslippet. Smeltningen på Kilimanjaro, som har fundet sted uafbrudt siden år 1800,⁶ skyldes nemlig ikke højere temperaturer, men et tørrere klima. Jo mere videnskabelig en debat er, desto større bør sagligheden også være. En sådan proportionalitet mellem videnskabelige kendsgerninger og lodig politisk tilgang til stoffet kendetegner ikke klimadebatten.

Ifølge IPCC vil den globale **gennemsnitstemperatur** frem til 2100 stige med 2,6 grader celsius,⁷ såfremt vi ikke foretager os noget. Men hvad er gennemsnitstemperaturen? Som bekendt er der stor forskel på, hvor meget energi det kræver at opvarme land og vand. Det kræver mere energi at opvarme de flere kilometer dybe verdenshave end overfladejorden. IPCC påpeger, at temperaturen på de kolde tidspunkter derfor vil stige mere end de varme – vore nætter og vintre bliver gennemsnitligt varmere end vore dage og somre. Derfor er det ikke rigtigt, når nogen varsler store hedeølger i fremtiden. Den

primære forskel bliver, at vintrene bliver mildere: allerede i dag er de gennemsnitlige vintertemperaturer steget mere end de gennemsnitlige sommertemperaturer⁸, ligesom temperaturen også stiger mere i de kolde egne end i de varmere. Derfor oplever USA, Nord- og Mitteleuropa, Kina, Australien, New Zealand mv. færre dage med frost. Men det er kun i Australien og på New Zealand at **top**temperaturen er steget. I Kina er den eksempelvis faldet⁹, mens den i USA ikke viser udsving. Det er derfor svært direkte at få hold på, hvad det egentlig vil sige, at den globale gennemsnitstemperatur stiger.

Temperaturen har svinget, ligeså længe kloden har eksisteret. Der har været flere istider – så sent som for 400 år siden, da den lille istid ramte Europa. Således ved vi også, at én af Norges mest udforskede gletsjere – Bjørnbreen – inden for de sidste 10.000 år er blevet genskabt seks gange og i en tredjedel af denne periode slet ikke har eksisteret.¹⁰ Med andre ord: gletsjere går og kommer. I et varmere klima smelter mere is. Men dét er ikke den væsentligste grund til, at havene stiger. For flydende is, der smelter, fortrænger bare sin egen vægt – præcis ligesom når man på en varm sommeraften har is i sin drink og isen smelter – det får ikke drinken til at løbe over kanten på glasset. Der, hvor problemet kan være, er, at vand udvider sig, når det bliver varmere, ligesom tilstrømning fra smeltende gletsjere forøges, når temperaturen stiger. Siden 1960 kan 60% af havvandstigningen henføres til smeltende gletsjere, mens 40% skyldes vandudvidelse.¹¹ Som følge heraf fastslår IPCC,¹² at havvandstigningen på 29 cm frem til 2100 primært vil skyldes varmere vand. Smeltningen af gletsjere og indlandsisen vil alene bidrage med 8 cm.¹³ Grønland omtales meget i den danske debat – og såvel Statsministeren som Klima- og Energiministeren har ved mange lejligheder inviteret højtstående udenlandske repræsentanter med til den vel nok smukkeste del af rigsfællesskabet. Men ifølge IPCCs figurer forventes Grønland kun at bidrage med 3,5 af de 29 cm i den globale havvandstigning frem til 2100.¹⁴

Det var sidste år, at IPCC fastslog at havvandsstigningen frem til udgangen af dette århundrede vil blive 29 cm.¹⁵ En sammenligning med tidligere rapporter viser, at forudsigelserne i dag er langt lavere end tidligere. I 90'erne rapporterede IPCC om 67 cm – og i 80'erne lå der fra blandt andet amerikanske forskere indici om flere meter. Hvorfor bliver beregningerne så lavere? Fordi man løbende får mere viden, bedre måleinstrumenter og flere ressourcer til udforske, hvad vi står overfor. Det er dejligt, at målingerne bliver mere præcise – men samtidig bemærkelsesværdigt, at den politiske debat overhovedet ikke afspejler dette. Aldrig har klimadebatten været mere skinger end i dag.

Svetlana Jevreveda, der er forsker på Proudman Oceanographic Laboratory, har i samarbejde med en række andre forskere udarbejdet en rekonstruktion af havoverfladernes udvikling fra 1807 til 2002.¹⁶ En undersøgelse viser, at selvom 29 cm er en stor stigning, er det faktisk den samme stigning, som vi har oplevet siden 1860. Man må nødvendigvis spørge, om vi mon ikke i de kommende hundrede år – med langt bedre teknologi og flere ressourcer end i det 19. århundrede – vil være i stand til at håndtere de udfordringer, som altså generationerne siden 1860 har kunnet håndtere. Når jeg slår op i de mange værker om Danmarks og Verdens historie siden 1860, kan jeg ikke se ret mange beskrivelser af disse stigende vandmasser. Det spiller faktisk ikke nogen rolle i de beretninger, de seneste fire-fem generationer af forfædre har

efterladt os.

Skyhøj pris, ubetydelig effekt

Spørgsmålet er, hvad vi skal gøre for at imødegå problemerne med 29 cm højere vandstand. Ingen bilder sig ind, at reduktioner i CO₂-udslippet er gratis. Fremskrivninger, baseret på scenarier i IPCCs rapporter, viser, at den gennemsnitlige årlige indkomst i 2080 vil være \$72.700, hvis vi ikke implementerer Kyoto-protokollen – imod \$50.600,¹⁷ såfremt man fuldt implementerer protokollen. Det er en forskel, der er til at få øje på.

Som bekendt er EU's mål at nedbringe udslippet med 20 % i 2020 i forhold til 1990-niveau. Flere forskere¹⁸ har påpeget, at en sådan reduktion vil føre til udgifter på omkring \$90 milliarder **om året** fra 2020 og frem. Enorme summer! Det samme er de danske investeringer og tab som følge af den nuværende klimapolitik. I årene 2002-2004 blev der hvert år opkrævet omkring 4 mia. kroner i PSO-afgift¹⁹, som går til investeringer i vedvarende energi. De følgende år har PSO'en været noget lavere, men det samlede billede er, at der bruges store investeringer i alternative energiteknologier, som ikke er konkurrencedygtige og derfor får støtte. Vi skal senere se på, om disse penge er anvendt fornuftigt. Men at der er omkostninger som følge af den førte klimapolitik, kan ikke bestrides, ligesom det nye kvotehandelsystem, som pålægger udledningen af et ton CO₂ en bestemt markedspris, såvel som afgifterne på udledning af CO₂, medfører store udgifter og dermed begrænser væksten.

Herimod må man naturligvis erklære, at ingen pris er for høj, når det gælder klodens overlevelse. Men det har altid undret mig såre, at de folk, der med størst vrede taler om klodens snarlige undergang, også er dem, der taler hårdest imod atomkraft. Lad det være sagt med det samme, at Dansk Folkeparti ingenlunde støtter dansk produktion af atomkraft. Der er alt for mange usikkerheder og risici forbundet med denne energiproduktionsform til, at vi vil binde an dermed. Men var vi **virkelig** dér, hvor kloden stod foran kollaps, ville de fleste vel synes, atomkraft trods alt var en pris, der var til at leve med – for at kunne opretholde den eneste planet i universitet, vi indtil videre kender som egnet til vor livsform?

Naturligvis skal vi gøre noget for at forhindre de stigende vandmængder i at ødelægge vore kyststrækninger. Spørgsmålet er, hvad – og om Kyoto-protokollen kan løfte opgaven. Desværre viser fremskrivninger, at effekten af en fuld implementering af Kyoto-protokollen er meget lille. Lægges IPCC's scenarium om en 2,6 graders stigning til grund, vil en fuld implementering af Kyoto-protokollen, hvor **alle** lande i hele 21. århundrede overholder denne, føre til en 0,05 grader celsius lavere temperatur i 2050 og en reduktion i temperaturen på 0,18 grader celsius i 2100, set i forhold til i dag. Og desværre vil temperaturstigningen fortsætte i tiden efter 2100 – præcis ligesom den gjorde sidste gang kloden bevægede sig ud af en kold til en varmere periode. I 2105 vil resultatet af de milliardstore investeringer igennem det 21. århundrede være indhentet. Altså, baseret på IPCCs tal, viser beregninger, at den fulde implementering af Kyoto – som i dag er meget langt fra at være realiseret – vil udskyde den gennemsnitlige temperatur med blot fem år.²⁰ Ingen af de forskere, som gennem tiden har siddet i IPCC, har i øvrigt tillagt Kyoto evnen til at standse den globale

temperaturstigning.

Et totalt ophør af den menneskeskabte CO₂-udledning er ikke realistisk. Og omkostningerne ved den politik, vi fører i dag, er så enorme, at det kun er rimeligt at se på, hvad prisen for ikke at gøre noget er. Skal vi bruge ufattelige summer på at forhindre en havvandstigning, som mildest talt må siges at være overkommelig – og som vi i bedste fald kun kan udskyde i fem år? Burde vi ikke i stedet bruge vore ressourcer på at forberede vore kyster, vore kloakker og dem, der bor i disse områder, på en sådan udvikling? Vi har tid nok – for hensigten om at begrænse temperaturstigningen til to grader C, skal først være nået, inden århundredets udgang.

Fire andre skræmmebilleder

Af de andre skræmmebilleder er fire særligt væsentlige:

Golfstrømmens endeligt. Nogle mener, at afsmeltningen af indlandsisen og polerne vil føre til golfstrømmens endeligt. Det spændende ved denne forudsigelse i modsætning til nogen af de øvrige er, at vi har oplevet det før. Mellem 1200 og 1850, hvor der var usædvanligt koldt i Europa, ved vi fra sedimentter fra det nordlige Atlanterhav²¹, at golfstrømmen var meget svag. Og for omkring 8.200 år siden satte golfstrømmen ud og medførte en 1.000 år lang istid i Europa, fordi de sidste istidsdækker fra Nordamerika smeltede og dannede en stor sø af ferskvand, som fossede ud i det nordlige Atlanterhav og dermed fortyndede saltvandet i et sådan omfang, at den proces med synkende saltvand, som udgør teknikken bag golfstrømmen, sattes ud af kraft. For tiden oplever vi igen øget ferskvand i området – nemlig smeltevand fra Grønland. Og det har fået historierne om en ny istid til at florere – blandt andet i Al Gore's film. Men dette rædselsscenario var netop ét af de vigtige punkter i den britiske domsafgørelse. Ifølge IPCC kan vi nemlig i de kommende århundreder forvente, at afsmeltningen fra Grønland bliver ca. **1.000 gange mindre end det, Atlanterhavet oplevede for 8.200 år siden.** For at efterprøve dette, satte er forskerhold sig for at undersøge, hvad der skal til for at mindske golfstrømmen. Og for at være sikre, tredoblede de mængden af ferskvand i forhold til de scenarier, som IPCC arbejdede med – alligevel blev konklusionen, at „golfstrømmens gennemgående karakteristika var uforandrede“.²² Med andre ord hører tanken om golfstrømmens endeligt til i katastrofefilm – ingen forskning underbygger påstanden.

Ekstreme vejrphenomener. For nyligt var der debat i Folketinget om Danmarks klimatilpasningsstrategi.²³ Ordføreren for forslagsstillerne åbnede debatten ved at summere udfordringerne op – og nævnte her den store storm i 1999 som bevis for, at „det her er altså også noget, der koster penge, og vi ved, at hvis vi ikke sætter ind nu, skal vi betale i den anden ende“²⁴. Men er det rigtigt? FN's World Meteorological Organization²⁵ (herefter: WMO) – en slags forgænger for IPCC – udtalte i 2006, at „selv om der både er noget, der taler for og imod eksistensen af et tydeligt antropogent signal i klimarekorden for tropiske cykloner til dato, kan der ikke drages nogen endelig konklusion på dette punkt“. Derimod påviser WMO en sammenhæng imellem beboersammensætningen i de områder, der rammes af orkaner, og omfanget af skader. Ved at overføre det 20. århundredes største orkaner og storme i forhold til nutidens beboersammensætning, opnås

yderst interessante resultater. Rammer en orkan en storby, er det klart, at det fører til betydelig mere skade, end hvis den rammer en ørken. Og tallene taler deres klare sprog. Havde den store Miami-orkan i 1926 fundet sted over Miami anno 2008, ville skaderne have beløbet sig til \$150 milliarder – og gøre stormen til USA's værste i 20. århundrede. Den næststørste ville være stormen i Galveston år 1900, og på tredjepladsen kommer så Katrina, der i 2005 hærgede New Orleans. Alle disse storme har været frygtelige og medført katastrofale menneskelige lidelser. Men når forsikringsselskaberne forventer, at tabene ved fx storme og orkaner vil vokse i fremtiden²⁶, skyldes det ikke den globale opvarmning, men derimod at der til stadighed bor flere mennesker ved kysterne, som har enormt høje ejendomspriser og mere værdifulde ejendele.

Hvordan hjælper vi så disse mennesker? Ja, eftersom der ikke er påvist nogen sammenhæng mellem de store storme og den globale opvarmning, er det svært at forestille sig, at CO₂-reduktionen skulle hjælpe. Denne politik koster til gengæld ustyrlige summer, som i stedet kunne have været brugt på de boligområder, der er i risikogruppen. Fx til offentlige opkøb af risikoområder, bedre varslingsystemer, evakueringsmuligheder, bedre kloakering, nye bygningstyper, som kan modstå stærk blæst, bedre diger og dæmninger – ja, listen er næsten uendelig. Vi kan nemlig gøre rigtigt meget for at skærme os imod den voldsomme natur. Men det koster alt sammen penge, som desværre kun kan bruges én gang.

Dødsfald. Ofte fremhæves de dødsfald, som en højere gennemsnitstemperatur vil medføre. Mange husker med sikkerhed endnu sommeren 2003, som var meget varm, og førte til ikke mindre end 35.000 døde i Europa. Bekymringen er derfor helt reel. På verdensplan ser regnestykket ud til at være positivt: Ifølge Cagle og Hubbards model vil de højere temperaturer føre til ca. 1,7 millioner færre dødsfald på grund af hjerte/karsygdomme, mens 365.000 flere vil dø som følge af åndedrætsproblemer. Med andre ord: den globale opvarmning redder ca. 1,4 millioner mennesker om året.

Sult. En sidste påstand er, at den globale opvarmning vil føre til flere sultende. Flere undersøgelser har forsøgt at analysere problemerne²⁷. De kommer alle frem til, at der i det kommende århundrede vil ske en stigning i landbrugsproduktionen, som bliver mere effektiv, fx en fordobling af kornproduktionen. Den globale opvarmning vil skade landbruget – men i selv de meste skeptiske opgørelser er det totale fald i forhold til situationen, hvis vi kører videre som nu, blot 1,4 %. Det skal ses i forhold til, at den gennemsnitlige årlige stigning i landbrugsproduktionen siden 80'erne har været på 1,7 %.²⁸ Med Kyoto-reduktioner vil fordoblingen indtræffe i 2080 – uden må vi vente til 2081.

Hvad er den mest effektive løsning?

Politisk regulering handler om effekten. Redder vi flest mennesker fra sultedøden ved at bruge milliarderne på at udskyde den globale opvarmning nogle år – eller ved at investere i bedre produktionsmetoder, vandingsanlæg i tørre egne og nedbringelse af vore toldbarrierer? Modvirker vi de højere vandstande bedst ved at udskyde den globale opvarmning nogle år eller ved at bygge dæmninger, udvide vådområder, opføre bølgebrydere og forske i nye teknologier?

Vi kan ikke gøre alting – i hvert fald ikke på én gang. Og i Dansk Folkeparti tillader vi os at spørge, om bekæmpelse af fattigdom, sygdomme, artsudryddelsen mv. sker bedst ved at nedbringe CO₂-udslippet eller ved at forøge fødevarerproduktionen, udbrede kendskab til hygiejne, prævention og medicin samt på anden måde skabe bedre forhold for livet på vor klode. Klimadebatten er domineret af skrækscenarier, hvoraf vi har set, at kun få – om nogen overhovedet – har reelt bund i den videnskabelige virkelighed. For Dansk Folkeparti er det afgørende, at også klimadebatten kan føres på en fordomsfri og åben måde, hvor alle videnskabelige resultater er velkomne.

Ovenstående betragtninger er ført ud fra IPCCs opgørelser. Men langt fra alle forskere er enige med IPCC. Således sendte over 100 anerkendte forskere – heriblandt både nuværende og tidligere medlemmer af IPCC – ved juletid 2007 et brev til FN's generalsekretær, hvori de erklærer sig uenige i, at den globale opvarmning er menneskeskabt og kan påvirkes af et reduceret CO₂-udslip. Der er ikke tale om andenrangsforskere – tværtimod tæller listen en lang række professorer og Ph.Ds, som i lang tid har beskæftiget sig med klimaudviklingen på seriøst plan.²⁹

Hverken jeg eller Dansk Folkeparti kan påberåbe sig at have den endegyldige sandhed, når det kommer til klimaets udvikling. Men kan vi som politikere tillade os at lukke øjnene for videnskabelige betragtninger? Er det rimeligt, at man skal beskyldes for at ville kloden det ondt, blot fordi man ønsker, at politik skal baseres på realiteter? I en debat, hvor påstandene flyver om ørerne på os, har enhver politiker pligt til at holde hovedet koldt og ikke lade sig rive med.

Energi-uafhængighed – af en anden grund

Klimaet er ikke vores eneste bekymring her i verden. De seneste år har vist os, at energipolitik i stigende grad anvendes også som magtpolitik. Det gælder både i Europa, hvor vi har set Rusland spille med musklerne, men i særdeleshed også i forhold til vores afhængighed af Mellemøsten, som er hovedleverandør af verdens olie. En sådan afhængighed gør os svage og sårbare i en verden, der bliver stadig mere åben. Muhammedtegningerne og de deraf følgende optøjer i de muslimske lande, hvor masserne let hidses op af deres despoter, har vist os, at afhængighed er farlig. Disse landes kombination af en høj befolkningsvækst, en lav økonomisk vækst samt fravær af uddannelse, frihed og demokrati, skaber en farlig cocktail, som – udover at føre til de småpatetiske angreb imod Danmark – rummer en dystre fremtid for hele regionen.

I et samfund, hvor udviklingen er gået i stå og hvor koncentrationen af vrede mænd i alderen 16-25 år stadig stiger, vil frustrationerne og revolutionstendenserne vokse. Vi har set det i Iran, hvor en gal mand i dag kontrollerer landet, udvikler atomvåben og truer hele den vestlige verden. Vi har set det i Pakistan, hvor de reaktionære muslimske kræfter vinder frem. Og vi ser det over hele den mellemøstlige verden, hvor frustrationen over til stadighed at være taber vokser. Det er vor ulykke, at den mest ustabile del af kloden også råder over de oliereserverer, som vi har brug for, hvis vi vil fortsætte verdens fremgang. Med andre ord har vi et behov for at gøre os uafhængige.

Det er på denne baggrund, at Dansk Folkeparti tilslutter sig målsætningerne om øget anvendelse af Vedvarende Energi³⁰, ligesom vi

anerkender behovet for en målrettet indsats med henblik på at nedbringe energiforbruget. Siden 1973 er en gennemsnitsbil i USA blevet 67% mere kørselseffektiv.³¹ Og i EU er boligopvarmningen i samme periode blevet forbedret med 24%. Det er beviser på forskningens resultater – og derfor ønsker Dansk Folkeparti, at der skal ske en massiv satsning på at forske i nye teknologier, som hurtigst muligt kan frembringe en vedvarende energikilde, der kan tage konkurrencen op med fossile brændselsformer og sikre vores uafhængighed.

Omkostningerne for den hidtidige danske indsats til at håndtere det stigende forbrug af energi og de stigende udledninger af klimagasser løber op i nærheden af 100 mia. kr.³² – fx ifbm. omlægning af energiproduktionen til kraftvarme og vindkraft. Det er en indsats, som har holdt det danske energiforbrug stort set uændret siden 1980 – men som langt fra har gjort os uafhængige af fossile brændsler. En energipolitisk indsats for Danmark må tage udgangspunkt i disse realiteter. Det betyder, at vi især skal af med vores olie- og gasforbrug, hvorfor elektrificering af trafikken i kombination med satsning på effektive kraftværker og en konkurrencedygtig vedvarende energiindsats er oplagt.

Der skal satses bredt. I en sektor, hvor nye teknologier hele tiden blomstrer op i de mange forskningsmiljøer, vil en en-sporet satsning være farlig. Vi kan ikke tillade os at lukke døre, men må hele tiden have for øje at frembringe en vedvarende energikilde, der er så billig og effektiv som muligt. Energiforbrugerne vil kunne mærke omstillingsomkostningerne via elregningen. Uafhængighed koster penge – og Dansk Folkeparti er villig til at betale denne pris. Men vi insisterer til gengæld så også på, at målene skal nås på den for alle billigste måde.

Den energi- og klimapolitiske dagsorden er i stigende grad blevet international – fx med FN's CO₂-målsætninger og en øget harmonisering i EU. Om disse internationale beslutninger er kloge, kan diskuteres. Men uanset hvad, er Danmark gennem EU forpligtet på 20% vedvarende energi i 2020 samt 20% CO₂-reduktion samme år. EU-rammen betyder ikke at nationalstaternes indflydelse er aflyst – blot at den politiske arena, hvor visionerne brydes, flyttes fra København til Bruxelles. Fælles spilleregler har den fordel, at dansk erhvervsliv ikke oplever en mærkbar konkurrenceforvridning i EU. Men EU's beslutninger indeholder også den negative konsekvens, at såfremt ét land gør mere end gennemsnittet, behøver andre lande at gøre tilsvarende mindre. Dermed giver det ingen ekstra miljø- eller sikkerhedseffekt, såfremt Danmark påtager sig forpligtelser over det europæiske gennemsnit.

Til fremme af effektiviteten i den europæiske energiproduktion er der dog næppe tvivl om, at det nyopfundne kvotehandelssystem indeholder gode elementer. For et land som Danmark, hvor produktivitetseffektiviteten og miljøhensynet altid har stået højt på dagsordenen, er det godt, at de meget forurenende kulkraftværker fremover skal betale en højere afgift end de mindre forurenende. Der er i kraft af kvotehandelssystemet sket en kapitalisering af forurening, som gør det dyrt at være CO₂-udleder. Det er godt for miljøet – men også godt for de danske kraftværker, der netop på grund af vor høje teknologiske formåen får en konkurrencefordel.

Det er væsentligt at huske på, at ingen af de former for vedvarende energi, vi i dag kender, er en mirakelkur. De er dyrere end konventionel

energi – og de har en række uønskede konsekvenser. Fx gener i forhold til lokalbefolkningen i forbindelse med opstilling af vindmøller på land, udpining af jord og fordyrelse af fødevarerproduktion i forbindelse med anvendelse af biomasse og biobrændsler. Målet for Dansk Folkeparti er således ikke i sig selv at subsidiere de mange former for vedvarende energi, vi kender idag. Men – gennem forskning og en bredviftet satsning – at skabe vedvarende energikilder, som en dag kan tage konkurrencen op med fossile brændstoffer.

Kul på

Fordi EU har besluttet, at 20% af energiforbruget i 2020 skal komme fra vedvarende energi, følger det, at resten må komme fra en kombination af fossile brændsler og a-kraft. Det er derfor afgørende, at vi anvender de fossile brændsler så effektivt som muligt. Her spiller opførelsen og renovering af kulkraftværker en central rolle. DONG Energy har beregnet, at såfremt alle verdens kulkraftværker havde sammen effektivitet som de bedste danske, kunne det globale CO₂-udslip til el-produktion på kul nedsættes med omkring 30%³³.

På den baggrund har Dansk Folkeparti været tilhænger af at fjerne restriktionerne på de centrale kraftvarmeværkers brændselsvalg. Avedøreværkets anden kraftværksblok (AVV2) blev idriftsat i 2001 og anvender i dag halm, træpiller, naturgas og fuelolie. Værket kan med en mindre ombygning også anvende kul. En beregning³⁴ viser, at Danmark dermed vil forøge sin el-eksport – og fortrænge mindre effektive værker, fx kul og tørv på finske anlæg samt kul- og naturgasfyrede anlæg i Tyskland. Hver gang man i Tyskland må smide fire skovle kul i ovnen, skulle AVV2 nøjes med tre. Frit brændselsvalg på AVV2 vil betyde billigere el og varme – besparelsen vil være ca. 15 mio. kr. årligt³⁵. Kritikerne ønsker en fuldstændig afvikling af fossile brændsler – og vil derfor ikke være med til at gøre den nuværende produktion mere effektiv. Men skal ideologi virkelig blokere for en mere rationel energiproduktion og billigere el? Danmarks klima- og energipolitik skal tage udgangspunkt i den europæiske regulering og i at markedet er åbent. Danske mål skal være i tråd med vores EU-forpligtigelser; alle vores tiltag skal bidrage til en omkostningseffektiv opfyldelse af vores forpligtigelser – og samtidig skal vi beskytte danske arbejdspladser.

På langt sigt er målet en uafhængig energiproduktion. Og midlet er en bred satsning på såvel forskning som udvikling af kendte teknologier. Vi skal udnytte, hvad vi i dag har og ved – og det skal danne grundlaget for de syvmileskridt, som vi skal blive i stand til at tage, hvis vi vil nå vores mål. Sådanne skridt kan kun nås, hvis dansk klima- og energipolitik baserer sig på realistiske og saglige vurderinger. Ideologi kan ikke drive Danmark frem – det kan kun nøgterne overvejelser. Det eneste, vi med sikkerhed ved, er, at vi i dag kun står på det nederste trin i en formodentlig meget lang udviklingsproces. Det er Dansk Folkepartis ønske, at Danmark fortsat skal være først til at tage de næste skridt.

Morten Messerschmidt har været folketingsmedlem for Dansk Folkeparti fra 8. februar 2005. DF's EU-ordfører fra 2005 og klima- og energiordfører fra 2007. Medlem af Europarådets parlamentariske forsamling fra 2005. Jurastudiet, Københavns Universitet, 2000 – færdiggøres til sommer i år. Assistent for medlem af Europa-Parlamentet Mogens Camre, Christiansborg fra 2003 til 2005.

- 1 <http://www.ipcc.ch/>
- 2 http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2007/
- 3 <http://news.bbc.co.uk/1/hi/education/7037671.stm>
- 4 <http://www.radikale.dk/CMS/vis.aspx?id=10058>
- 5 Se Folketingsdebat fredag 5.april 2008, hvor et sådan ordvalg faktisk anvendes.
- 6 Modern glacier retreat on Kilimanjaro as evidence of climate change: observations and facts, Published online in Wiley InterScience (www.interscience.wiley.com). DOI: 10.1002/joc.1008
- 7 Ved det, som i IPCC's rapport fra 2007 kaldes „business as usual“.
- 8 Assessment of US climate variations using the US. Climate Extremes Index, af Karoly, D., A. Ruppert, D. Easterling, K. Gleason, and J. Lawrimore, 2005.
- 9 Observed Variability and Trends in Extreme Climate, af D. R. Easterling, + J. L. Evans, # P. Ya. Groisman, + T. R. Karl, + K. E. Kunkel – side 419: http://www.agci.org/publications/eoc98/articles/BAMS_2.pdf
- 10 http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VBC-4DMX0R9-1&_user=10&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=4af9c94f46cbcf17d00624e83c7510fa
- 11 IPCC's rapport fra 2007: table 5.5.2.
- 12 2007b) Figur 10.6.1
- 13 2007b) Figur 10.6.3
- 14 2007b) Figur 10.6.4
- 15 IPCC 2007b: 10.6.5.
- 16 http://www.pol.ac.uk/pmsml/author_archive/jevreja_etal_gsl/
- 17 Nicholls, 2004: 72. Priserne er i 2005-dollars.
- 18 Anslået ud fra Nordhaus 2006d.
- 19 <http://www.energistyrelsen.dk/sw15754.asp>
- 20 Wigley, 1998.
- 21 <http://ing.dk/artikel/74934>
- 22 Jungclaus et al. 2006.
- 23 Folketingsdebatten 1.april – Forespørgsel om regeringens klimatilpasningsstrategi.
- 24 http://www.ft.dk/forhandlinger/20072M046_2008-04-01_1300.htm
- 25 http://www.wmo.ch/pages/index_en.html
- 26 Insurance Journal, 2006.
- 27 Nyest er Fischer et al. 2005.
- 28 FAO, 2006, side 16.
- 29 <http://www.nrsp.com/articles/07.12.13-open%20letter%20signatories-independent%20experts.html>
- 30 <http://www.ens.dk/sw11367.asp>
- 31 <http://www.eia.doe.gov/>
- 32 Energinet.dk årsrapport 2006.
- 33 Beregninger gennemført af Dansk Energi oktober 2007.
- 34 Frit brændselsvalg på Avedøreværkets blok 2, Ea Energianalyse juni 2007.
- 35 Frit brændselsvalg på Avedøreværkets blok 2, Ea Energianalyse juni 2007.

David Trads: Krigen om klimaet

Statsministerens forberedelse til klimatopmødet i København 2009 er i top. Intet er overladt til tilfældighederne – og det er egentligt svært at forestille sig nogen mere kapabel international forhandler. Hans største problem er velsagtens, at han ikke just repræsenterer noget foregangsland.

Af David Trads

En af Danmarks mest magtfulde mennesker hedder Fritz Schur – han er en ekstremt velhavende boligspekulant, som udover at stå i spidsen for sine egne talrige selskaber indtager formandsstolen i tre af landets største virksomheder: Post Danmark, DONG Energy og SAS. De tre enorme virksomheder har to forhold til fælles:

For det første er de alle statsdrevne aktieselskaber, hvor regeringens aktiemajoritet giver den retten til at udpege bestyrelsen og ikke mindst dens formand.

For det andet hører de tre firmaer til blandt de allermest forurenende foretagender, fordi de i deres virke udleder enorme mængder af drivhusgasser.

Fritz Schur modtager næppe så store honorarer for sin tid for bordenden af de største statsejede aktieselskaber, at han er afhængig af de få hundredetusinder kroner – og så sent som i februar i år, da VK-regeringen sammen med de øvrige nordiske regeringer udpegede Schur til SAS-formandsposten, forklarede han selv til dagbladet Børsen: „Det handler også om at yde en samfundsopgave. Der er ikke ret mange, der kan den type virksomheder, og derfor synes jeg, at det forpligter til at stå til rådighed, når der er behov for det.“

Altsammen lyder det jo pænt – at Schur, som også er medlem af prins Henriks bridgeklub, og gammel ven med statsminister Anders Fogh Rasmussen, ydmygt vælger at „stå til rådighed“ for „en samfundsopgave“.

Man fornemmer slet ikke, at den behårde boligspekulant også kunne have andre og vigtigere mål – nemlig rent politiske og erhvervsøkonomiske. At der måske kunne være tale om, at Schur med sine centrale placeringer udfylder en meget, meget vigtig position for dansk erhvervsliv:

Nemlig som den grå eminence, der skal sikre, at hverken denne eller senere regeringer for alvor kunne finde på at svække den danske konkurrenceevne ved at gribe ind over for det stadigt stigende energiforbrug.

Bag kulisserne indtager Schur en afgørende vigtig position i regeringspartiet Venstre – han er nemlig formand for den såkaldte Liberale Erhvervsklub. Det, der uskyldigt lyder som en selskabsforening, er i virkeligheden det centrale organ for indsamling af valgkampsmidler til partikassen.

Tillad mig at bøje min indledende pointe i neon:

Anders Fogh Rasmussens parti er økonomisk afhængig af den mand, der står i spidsen for tre af de mest forurenende danske virksomheder – og det burde åbne en af flanke af beskyldninger mod statsministeren for at være i lommen på storindustrien.

Lyder anklagen **way out**?

Er det helt ude i hampen at beskyldte den statsminister, der nu rejser kloden rundt i sit såkaldte klimadiplomati op til FN's klimatopmøde i København i 2009, for i virkeligheden at være købt og betalt af netop den industri, der ville lide mest under et CO2-indgreb?

I USA har præsident George W. Bush i hvert fald i årevis været beskyldt for at være fuldkommen domineret af de største energi-selskaber – i så stor udstrækning, at den amerikanske regering under Bush i årevis effektivt har sørget for at fjerne enhver pointe om mulig global opvarmning i officielle papirer. Den enorme indflydelse, som olie- og kulindustrien har på den nuværende præsident, er veldokumenteret, men at indflydelsen er så direkte, som New York Times i 2006 kunne afsløre, overraskede alligevel de fleste:

Historien handlede om den centrale klimarådgiver, Philip A. Cooney, som i dokument efter dokument sirligt havde fjernet og overstreget ethvert tilløb til anerkendelse af bare en flig af en mulig menneskeskabt årsag til klimaforandringer. Inden Cooney blev ansat af Bush til sin position i Det Hvide Hus, havde han været ledende klimamedarbejder i olieindustriens primære lobbyorganisation, kaldet American Petroleum Institute. Da han stoppede med at arbejde for Bush, fik han i øvrigt nyt arbejde – som lobbyist for Exxon, det enorme amerikanske olieselskab.

Det er i øvrigt langt fra kun Big Oil-industrien, som støtter Bush, idet Big Coal-folkene sandelig også har bakket ivrigt op. Ikke bare med snak, for kulmine-industrien har samlet bidraget med et større to-cifret millionbeløb i dollars – mindst 40 millioner – til præsidentvalgkampene i 2000 og 2004.

Danmarks svar på Cooney hedder Bjørn Lomborg, hvis budskab om, at alle, der var bekymrede for miljøets og klimaets fremtid var ligegyldige mørkemænd, besnærede Fogh så meget, at han i starten af sin regeringsperiode omklamrede ham – og gjorde ham til leder af Institut for Miljøvurdering, hvis hovedopgave var at skabe videnskabelig opbakning til VK-regeringens oprindelige miljøkurs.

Måske var det inspiration fra Cooney og Lomborg, der fik Foghs første miljøminister, Venstre-manden Hans Christian Schmidt, til selv at sidde med en tusch og strege ud i de kritiske passager om klimaforandringer. Sammenligningen er i hvert fald åbenlys:

Bush har i USA haft olie- og kulindustrierne til at betale sine valgkampe – og Cooney & Co. til at sidde og overstrege videnskabsfolks dystre pointer om, at netop menneskers forbrug af olie og kul er årsagen til den globale opvarmning.

Fogh har i Danmark haft formanden for DONG og SAS til at være indsamlingsbøsse for sine valgkampe – og Lomborg, Schmidt & Co. til at sikre, at også danske klimaforskeres advarsler stille og roligt blev streget fra regeringens pjecer.

Bush og Fogh har endnu tre forhold tilfælles:

For det første har de begge voldsomt hånet de politiske modstandere, som i årevis har advaret mod klimaforandringer – Al Gore, som nedladende er kaldt „the ozone-man“, og Svend Auken, der blev latterliggjort som „miljø-hysteriker“.

For det andet er de pludseligt i løbet af de seneste par år blevet optaget af kampen mod klimaforandringer – ganske vist først, da vælgerne i deres egne lande begyndte at sætte emnet højt på dagordenen.

For det tredje har ingen af de to toppolitikere på noget tidspunkt bevæget sig fra overordnede hensigtserklæringer til konkrete og bindende mål – tværtimod har de hidtil aktivt bekæmpet den slags.

Min pointe er, at såvel Bush som Fogh er så meget i lommen på de største industrier, at de reelt aldrig kunne drømme om at arbejde for noget, der bare ligner det politiske mål, som FN's Klimapanel igen og igen har fastslået er det nødvendige:

Klodens CO2-udslip halveres i 2050

Hvis vi ikke formår at nå dette mål, advarer forskerne, ja, så vil følgerne være temperaturstigninger på mellem et par grader og ti grader – ændringer, som fundamentalt vil vende op og ned på livet på vores fælles jord.

De første tegn er tydeligst længst fra os:

Omkring Nord- og Sydpolen og nær ved Ækvator. Ishavet svinder. Indlandsisen smelter. Amazonas-regnskoven tørrer ind. Vandmanglen hærger afrikanere. Oversvømmelser plager asiater. Orkaner lammer amerikanere.

Men vi mærker det også tættere på os selv:

Det dybt mærkelige vejr, som vi har oplevet de seneste par år i Danmark – med langt varmere og vådere sommer, efterår, vinter og forår end nogensinde før – giver os et forvarsel om den fremtid, der venter os. Generelt mange flere varme dage og færre kolde dage – vel og mærke med markant flere rigtigt hede døgn og færre, men mere ekstreme dage, med regn og sne.

De ændringer, vi står overfor, vil påvirke os alle – dog mest af alt dem, der er børn i dag. Syv ud af ti af klodens beboere, som lever netop nu, vil også være i live i midten af dette århundrede og vil derfor opleve forandringerne.

Ingen politiker med respekt for sig selv tør længere afvise den globale opvarmning – og der findes snart heller ikke nogen, der afviser, at det i vid udstrækning er menneskenes øgede forbrug af energi, der er med til at skabe de dramatiske klimaforandringer.

Vi ved med næsten sikkerhed, at historiske ændringer i klodens temperaturer har fundet sted på to måder:

Enten ved at solens bane om jorden er skiftet. Eller når gigantiske meteornedslag har sat ild til jordens undergrund. Med industrialiseringens tilsyneladende umættelige behov for øget brug af energi – fra kul, olie og gas – har menneskeheden selv for første gang formået at påvirke klimaet. Det banale, vi altid skal huske, at vi ved indgangen til det 20. århundrede – for lidt mere end 100 år siden – nærmest ikke havde noget energiforbrug: Ingen biler, ingen busser, ingen fly, ingen strøm i vores huse, ingen vaskemaskine, ingen køleskab, ingen elektrisk ovn, ingen kaffemaskine, ingen telefoner og så videre og videre.

Hver gang vi øger brugen af de fossile brændstoffer, slipper vi i dag yderligere CO₂ ud i atmosfæren – og øget CO₂ fører til, at atmosfæren så at sige sander til, så den varme, der reflekteres tilbage fra jordens overflade fra solens stråler, ikke kan slippe ud igen.

Resultatet er den globale opvarmning.

Mens vi ikke kan gøre noget ved solens bane om kloden eller ved en byge af store meteornedslag, ja, så kan vi faktisk styre menneskehedens

forbrug af energi. Den opgave er monumental, fordi den griber ind i selve demokratiets og markedsøkonomiens absolutte præmisser:

Evnen til frit at kunne bevæge sig selv eller varer – i biler, tog, lastvogne, skibe, busser og fly. Muligheden for at kunne opvarme eller nedkøle sit hjem eller sin arbejdsplads. Evnen til at skabe strøm til elpærer, køleskabe, bærbare pc'er eller mobiltelefoner. Ud over risikoen for at svække virksomheders konkurrenceevne, som er slem nok for enhver politiker, ja, så kræver et indgreb mod den stigende CO₂-udledning også, at folkevalgte kræver omlægninger af selve deres vælgeres livsstil: Kør mindre i bil. Spar på energien. Hold færre ferier på fjerne destinationer. Spis mere lokalt i stedet for importeret mad. Skær ned på antallet af tv og iPods. Og mere af samme ubehagelige indskrænkninger.

Det er i den grad en opgave, som de fleste politikere instinktivt afskyr – fordi den rimer på at tabe opbakning og ultimativt valg.

Alligevel er verdens stats- og regeringschefer i dag enige om, at der skal handles. De seneste års åbenlyse beviser på, at kloden bliver varmere, er så overvældende, at end ikke de hidtil stærkeste fornægtere er upåvirkede. Alle de, som i det seneste årti hånligt har afvist, at menneskeheden selv bærer skylden for klimaforandringerne, er i den grad presset i defensiven.

Men som altid i politik er der en verden til forskel på at være enige om et problems eksistens og til at nå frem til en fælles og bæredygtig løsning. Den afgørende test vil denne gang finde sted i Danmark, når København i december 2009 bliver rammen om det hidtil vigtigste klimatopmøde i FN.

Det håb, der knytter sig til mødet, er stort:

Dramatiske og bindende mål for reduktion i udledningen af drivhusgasser – på verdensplan, for hvert kontinent og for de enkelte lande.

De risici, som er velkendte, er desværre helt reelle:

Kollaps i forhandlingerne, fordi klodens rigeste og fattigste nationer simpelthen ikke kan nærme sig hinanden.

For statsminister Anders Fogh Rasmussen, der skal stå i spidsen for topmødet og skabe det afgørende resultat, er udfordringerne større end nogensinde. Langt, langt vanskeligere end det historiske EU-topmøde i København, der førte til udvidelsen af den europæiske union med en stribe østlande.

Fire forskellige interesser

De fire væsentligste spillere på topmødet – USA, EU, Kina/Indien og u-landene – er i dag så langt fra hinanden, at der virkelig bliver brug for al den erfaring, som Fogh har tilegnet gennem tre årtier i dansk politik, ti år som partiformand og seks år som statsminister for at bringe dem sammen:

De rigtigt slemme er USA, bakket op af Canada, Australien og Japan, fordi disse nationer ikke bare udleder suverænt mest CO₂, men ovenikøbet i disse år øger deres udslip. Ingen af disse lande ser på nuværende tidspunkt ud til at være villig til at skrive under på en aftale, der indebærer bindende mål for reduktion af deres egne udslip. Da Kyoto-aftalen blev indgået i 1997, lovede regeringerne i Washington, Ottawa og Tokyo faktisk at nedbringe deres udslip i 2012 med 6 procent i forhold til 1990, men er i dag langt, langt fra selv disse

beskedne mål. USA har øget sit udslip med 15 procent, Canada med 23 procent og Japan med 24 procent.

USA's nuværende præsident, George W. Bush, fastslog så sent som i foråret 2008, at væksten i det amerikanske CO₂-udslip må fortsætte i 10 til 15 år – og at det først er realistisk at gå den modsatte vej, altså mindske udslippet, i 2025. Bush afviste kategorisk så meget som at skitsere en takt for reduktionen efter dette tidspunkt, fordi han af hensyn til sit lands konkurrenceevne ikke vil belaste amerikanske virksomheder mere end deres internationale konkurrenter i ikke mindst Kina.

De mindre slemme er de rigeste europæiske nationer, samlet i den Europæiske Union, fordi disse lande hører til blandt verdens største CO₂-syndere, men dog allerede i nogen udstrækning har formået at få styr på deres udslip og er igang med at aftale bindende mål for interne reduktioner. Samlet set lovede EU i Kyoto at nedbringe sit udslip til 8 procent under niveauet i 1990, men er indtil videre kun kommet godt 3 procent under. De tre største EU-lande – Tyskland, Frankrig og Storbritannien – har stort set levet op til deres mål, mens Spanien og Italien er bagefter.

De europæiske ledere, som gerne fremstiller sig selv som klimaets dydsmønstre, er altså på vej, men har dog hidtil ikke været i stand til at løfte deres egne ambitioner. I de seneste par år har EU dog markeret sig med egentlige bindende miljømål for 2020: CO₂-udslippet mindskes med 20 procent i forhold til 1990. 20 procent af den samlede energi skal være vedvarende. Det samlede energiforbrug skal beskæres med 20 procent. 10 procent af det samlede brændstofforbrug til køretøjer skal komme fra biobrændsel. De europæiske ledere har også erklæret, at EU's langsigtede mål – i 2050 – burde være en samlet CO₂-reduktion på 60 til 80 procent.

De snart slemme er de store asiatiske og sydamerikanske vækstøkonomier, især Kina og Indien, men også Indonesien og Brasilien. I disse lande, som tilsammen har 2,7 milliarder indbyggere, øges den årlige CO₂-udledning med to-cifrede procentsatser hver eneste år, hvilket fører til, at Kina allerede har overhalet USA som det land, der samlet bruger mest CO₂ – ikke per indbygger, men netop samlet set.

Øget vækst fører automatisk til øget energibehov i disse vækstøkonomier, fordi drømmene hos hundredvis af millioner går på at få en bedre tilværelse med egen bil, eget køleskab, eget hjem, egen hårtørrer og så videre og videre. Især de kinesiske partibosser har gentagne gange fastslået, at de på ingen måder opfatter det som deres opgave at dæmpe forbruget og derved forureningen med CO₂ – det job, understreger de, påhviler de rige lande, som i så mange årtier har brugt så meget kul, gas og olie.

Mens i-landene helst vil se på et lands samlede udslip, ja, så vil de kinesiske, indiske, indonesiske og brasilianske statsledere af indlysende grunde helst se på udslippet per person, som i adskillige årtier vil være mangefold større i europæiske og nordamerikanske lande. Det er imidlertid helt afgørende for et brugbart resultat i København, at også Beijing, New Delhi, Jakarta og Brasilia bindes til at dæmpe væksten i deres udslip.

De helt uskyldige er klodens fattigste nationer i Afrika, Latinamerika og Sydøstasien foruden en række små stillehavsnationer

og arktiske områder. Ingen af disse lande har nogen nævneværdig industri eller noget særligt energiforbrug – simpelthen fordi de netop er fattige. Da de fattigste lande næsten uden undtagelse også er dem, der lider mest under den globale opvarmning – øget tørke, mindre nedbør, mere ørken, mindre landbrugsjord, afsmeltning af polerne og ishavet – er deres behov anderledes end de rigere nationer. I Niger, Bangladesh, Ecuador, Fiji og hos de oprindelige folk i Arktis handler det udelukkende om at minimere skaderne af klimaforandringer. Hos de fattigste landes regeringschefer vil opgaven i København især gå på at sikre sig, at de ikke igen lander som de store tabere – de vil tage sig godt betalt for at indgå en samlet aftale i form af meget store ulandsbevillinger og løfter om hjælp til at bygge dæmninger og diger og den slags for at afbøde katastrofen.

Statsministeren kender disse fire grupperinger ud og ind – og hans politiske handlinger viser, at han tager alle fire grupper dybt alvorligt, hvilket nogle enkelte nedslag i Foghs virke i de seneste måneder viser:

Over for „de helt uskyldige“ har han nedsat sin Afrika-kommission, hvor halvdelen af medlemmerne er centrale afrikanske toppolitikere og økonomer – blandt andet Tanzanias præsident Jakaya Mrisho Kikwete (se Stig Jensens artikel i dette nummer), Mozambiques premierminister Luísa Dias Diogo og præsidenten for den Afrikanske Udviklingsbank, Donald Kaberuka fra Rwanda. Fogh er selv formand og plejer derved et enestående netværk.

I forhold til „de snart slemme“ udviser Fogh en hektisk rejse- og mødeaktivitet, hvor han inden for bare det seneste år har brugt meget tid i især Kina, Brasilien, Indien og Mexico. Statsministeren kalder disse møder for en del af sit såkaldte „klimadiplomati“, hvor hans personlige møder med eksempelvis den brasilianske præsident Lula og den mexicanske leder Felipe Calderon giver Fogh stærke forhandlingskort.

Over for „de mindre slemme“ i EU har Fogh ud over den naturlige autoritet, som hans efterhånden lange statsministerperiode har givet ham, sikret, at de vigtigste europæiske ledere får særlig opmærksomhed. De besøg, hvor Fogh har inviteret blandt andre kommissionsformand Jose Manuel Barroso og den tyske kansler Angela Merkel til Illulissat i Vestgrønland for at opleve den hastige afsmeltning af indlandsisen, har givet ham enestående lang tid sammen med dem.

Til „de rigtigt slemme“ har statsministeren især et notorisk godt forhold til USA’s nuværende præsident, som han hyppigt har mødtes med – og hans nære forhold til Bush er bedre end nogen dansk leder nogensinde har haft til nogen leder af verdens største magt. Det er tydeligt, at Fogh frem til afgørelsen af det amerikanske valg i november 2009 er yderst tilbageholdende med at lukke døre over for den kommende præsident – simpelthen for at sikre sig maksimal indflydelse uagtet hvem der afløser Bush.

Danmark er selv synder

Foghs forberedelse til klimatopmødet er – fristes man til at sige – naturligvis i top. Intet er overladt til tilfældighederne – og det er egentligt svært at forestille sig nogen mere kapabel international forhandler. Hans største problem er velsagtens, at han ikke just repræsenterer noget foregangsland – tværtimod befinder Danmark sig et sted mellem de rigtigt slemme og de mindre slemme.

Hver eneste dansker er årligt ansvarlig for seks tons CO₂-udslip i sit

private liv, som i runde tal fordeles med et ton til el, halvanden ton til varme, halvandet ton til forbrug og to ton til transport. Yderligere lidt mere end fire ton CO₂ per indbygger udledes på arbejdspladser. I alt lige over 10 ton per indbygger.

Det gør os til et af verdens mest forurenende lande – hvor vi målt per indbygger kun overgås af godt ti lande, når vi fraregner de olieproducerende nationer og en række meget små lande. Tager vi alt med – inklusive bystater og mellemøstlige oliestater – er vi nummer 32. Med et udslip, der er større end EU's gennemsnit, overgås vi kun af følgende industrialiserede lande: Luxembourg med 22 ton, USA med 20, Australien med 18, Canada med 18, Estland med 14, Finland med 13, Tjekkiet med 11, og Israel og Rusland, begge med en anelse over 10 ton.

I direkte sammenligning med andre landes reduktion klarer vi os ikke prangende. Mens Tyskland og Storbritannien har reduceret deres forbrug med henholdsvis 17 og 14 procent i forhold til 1990, har vi øget vores udslip med 9 procent – selv om vi har forpligtiget os til at have reduceret det med 21 procent i 2012. I de seneste par år har den økonomiske vækst nemlig presset vores forbrug i vejret med ekstra udslip som naturlig følge.

Fordelingen af det danske CO₂-udslip ligner de øvrige industrilandes: Godt 35 procent på transport. Knap 28 procent på industrien. Omkring 23 procent på private husholdninger. Cirka 14 procent til handel og service.

Kigger vi på væksten i bare det danske CO₂-udslip i de seneste årtier, er det åbenlyst, hvor hurtigt vores forbrug vokser: På bare et kvart århundrede er antallet af køleskabe næsten fordoblet, antallet af tv-apparater mere end fordoblet, antallet af opvaskemaskiner mere end tredoblet, antallet af tørretumblere mere end femdoblet – og fra at der var 10.000 mikrobølgeovne i danske hjem, har vi i dag halvanden million. På bare 20 år har vi fået mere end en halv million flere biler i Danmark – og mere end fem millioner flere flyrejser ud af alene Kastrup Lufthavn.

Hvis den danske regering virkelig agtede at gøre noget ved det danske CO₂-udslip, er løsningen ligefor: Skab en politik, der nedbringer væksten i privat forbrug – både i hjemmet, i bilen og i flyene. Øget afgift på eksempelvis strøm, benzin og flyrejser ville være enkle løsninger. For et kvart århundrede siden kostede en flybillet typisk tre gange så meget som i dag – hvilket naturligvis gjorde flyrejser sjældnere dengang.

Her kunne i første omgang den danske opposition vælge at presse statsministeren – svække hans nye rolle som miljøets forkæmper. Valgkampen i efteråret 2007 viste imidlertid, at hverken Socialdemokraterne, SF eller Det Radikale Venstre for alvor turde gribe klimaet som en politisk kampplads – dertil var deres egne forsrag alt for beskedne og i hvert fald alt for lidt profilerede.

Nøglen er i Washington

Håbet om et godt resultat i København knytter sig mere end noget andet til USA's velvilje. Nøglen til succes befinder sig som altid i Washington – for hvis verdens absolutte supermagt bevæger sig, ja, så flytter hele verden sig med.

Her er det vigtigt at erindre sig, at USA ikke kun er præsidenten i

Det Hvide Hus, men i den grad også de folkevalgte i Repræsentanternes Hus og Senatet i Kongressen på Capitol Hill. Da Bill Clinton og Al Gore i 1997 i Kyoto underskrev den daværende klimaaf tale, viste den sig fuldkommen umulig at få godkendt af Kongressen, hvilket betød, at USA alligevel ikke kom med.

I dag er den politiske situation anderledes. Demokraterne har flertal i begge kamre, men som en af de mest berømte amerikanske politikere, den mangeårige formand for Repræsentanterne Hus, Tip o'Neill, rammende har beskrevet det, så er „all politics local“.

Pointen er, at det globale hensyn og udsyn, der kan udtrykkes på de bonede gulve, ofte rammer en rå virkelighed for den folkevalgte, når han mødes med sine vælgere, der måske føler, at en ny klimapolitik forringer deres lokale arbejdspladsers evne til at konkurrere med kinesiske.

Risikoen for et nyt nej i Kongressen til en aftale i København er derfor fortsat reel, hvilket man tydeligt kan aflæse i de holdninger, som de tre førende præsidentkandidater udtrykker i deres langstrakte og igangværende valgkamp. Såvel Republikaneren John McCain som Demokraterne Hillary Clinton og Barack Obama anerkender alle den menneskeskabte globale opvarmning – og de ønsker alle at indføre en internationalt system for køb og salg af CO₂-kvoter for at begrænse udslippet.

Men derudover er de alle nølende i deres konkrete klimapolitik – dog med den helt afgørende fælles pointe, at de kun vil støtte en international aftale, hvor også Kina forpligtiger sig til at begrænse drivhusgasserne. Set fra verdenssamfundets side vil det næppe gøre nogen særlig forskel på klimatopmødet i København, om præsidenten hedder McCain, Obama eller Clinton. Langt vigtigere er det, om de mere dødelige folkevalgte senatorer og repræsentanter fra mindre eksotiske steder som Kansas, Michigan, Oregon og Missouri tør teste deres egne vælgere.

Dramatisk befolkningsvækst

Virkeligheden er under alle omstændigheder, at en løsning presser sig på – ellers løber udledningen af de skadelige drivhusgasser endnu mere fra os. Ud over det øgede forbrug, som hver enkelt af klodens indbyggere allerede står for, ja, så skal man også notere sig den enorme vækst, som er i verdens befolkning.

Fra det første moderne menneske – **homo sapiens** – opstod for 200.000 år siden, udviklede befolkningstallet sig næsten ikke. Vi var en kvart million mennesker på kloden, da Jesus levede. Det tal blev fire-doblet frem til begyndelsen af 1800-tallet, da vi rundede en milliard. Siden er tallet eksploderet til nu 6,5 milliarder – og FN's prognoser tyder på 9 milliarder ved midten af vores nuværende århundrede.

I dag udleder de 6,5 milliarder mennesker i gennemsnit 3,7 ton CO₂ om året. Hvis vi forudsætter, at gennemsnittet holdes på 3,7 ton, ja, så vil alene befolkningstilvæksten øge antallet af farlige drivhusgasser med 30 procent i 2050. Øges snittet derimod med to procent om året, som vi har set i de seneste mange år, ja, så vil gennemsnittet i 2050 være på 8,7 ton.

Resultat: CO₂-udslippet vil være på tre-doblet i 2050!

Da klimaforskerne og med dem FN ønsker at halvere CO₂-udslippet i 2050, kræver det på grund af befolkningstilvæksten, at det gennemsnitlige udslip per indbygger ikke bare skal halveres, men falde

til en tredjedel af i dag. Det er den opgave, som verdens stats- og regeringschefer står over for i København i julemåneden i 2009.

Der er derfor i realiteten mindst tre gigantiske opgaver for verdenssamfundet, hvis målet om en halvering af CO₂-udslippet skal være realistisk:

For det første at de rigeste lande – de største forurenere per indbygger – sikrer, at deres udslip bringes helt ned på 20 procent af, hvad det er i dag, hvilket vil kræve enorme satsninger på vind, sol, vand og andre alternative energikilder.

For det andet at de bedst fungerende u-lande – de snart største forurenere i absolutte tal – omgående sørger for at omlægge deres energikilder, så de kan fortsætte deres vækst uden at bruge mere olie, gas og kul.

For det tredje at der er behov for en mængde meget konkrete tilpasninger i de allerfattigste lande – som stort set intet udslip har – nu med eksempelvis at plante stedsegrønne træer og buske som bæltter mod storme og hindre jordskred.

De lande, som mest akut har behov for at sikre globale klimaindgreb, fordi de kan mærke de mest negative effekter allerede eller i hver fald om ganske få år, er typisk fattige nationer, som derfor har svært ved at gøre noget. Omvendt har de lande, som virkelig kan gøre noget, nemlig de rigeste på den nordlige halvkugle, ikke samme fornemmelse for, at det haster, og de har i øvrigt råd til at tilpasse sig de fleste ændringer.

Indtil for nylig var det umuligt at forestille sig, at der kunne indgås en ny og stor global klimaafgørelse – efter Kyoto-fiaskoen i 1997, som USA og de største u-lande bakkede ud af. I dag er optimismen større – og den FN-klimakonference, som Danmark er vært for i 2009, kan meget vel ende med en langtrækkende Københavner-aftale.

Der er især to afgørende grunde til, at klimaet pludseligt er kommet ikke bare på den danske, men også den globale dagsorden:

For det første har enhver med egne øjne kunnet iagttage konkrete og mærkværdige ændringer af vejret – hvilket ikke bare har svækket klimaskeptikerne, men måske endda provokeret folk til at se forandringerne endnu tydeligere.

For det andet at verdens største energiforbruger, nemlig USA, af alle verdens lande pludseligt og offensivt er gået forrest – hvis de mest afhængige går i behandling, hvorfor så ikke alle?

De begrænsede mål, som trods alt greb regeringerne for ti år siden, vil slet ikke blive nået. Frem til den FN-klimakonference, som FN afholder i København i 2009, er der imidlertid så meget skred i den politiske proces, at håbet om en løsning endelig er reel.

Der er fortsat lang, lang vej til at nå det resultat, som FN's eksperter ønsker i København – en halvering af klodens CO₂-udslip i 2050 – men vi er på vej. De største forurenere per indbygger – USA, Europa, Japan – er i bevægelse. De næsten allerede største absolutte forurenere – Kina, Indien, Indonesien – ser derimod ikke ud til at være parate til at stoppe op.

Den drøm, som Fogh må have – nemlig at han præcis som under EU-topmødet i København i 2002 glædestrålende kan træde frem for verdenspressen og historisk proklamere, at „we have a deal“ – bliver ekstremt svær at nå. En aftale, jo, måske, men en ambitiøs aftale, næppe.

Klimaet har David Trads beskrevet indgående i „Klimatruslen – set fra

Danmark“ (TV2s Forlag 2007). Han er redaktør, forfatter og debattør. Har som journalist især beskæftiget sig mest med dansk og international politik – blandt andet som Moskva-korrespondent og politisk redaktør på Jyllands-Posten, chefredaktør på Information og Nyhedsavisen foruden kommentatorvirksomhed på tv og radio. Trads har skrevet flere bøger, herunder også „Danskerne Først“.

Kommentar: Den spanske model

En ny, tolerant indvandringspolitik vil gøre S og centrum-venstrefløjen til et reelt alternativ til regeringen og Dansk Folkeparti.

Af Marie Dørup Olesen

De nye socialdemokratiske lanceringer, ni valg og ti teser, mangler noget helt essentielt: udlændinge- og indvandrerpolitik. Teseerne nævner det slet ikke. De ni valg fortæller at „Vi skal vælge mellem flere parallelsamfund eller en helhjertet integrationsindsats“. Alle ni valg kunne have været formuleret af ethvert parti – de rummer ikke megen politisk markering. Her på indvandringsspørgsmålet er ønsket altså 'helhjertet integration' – men hvad er det, når man samtidig hægter sig hårdt fast til 24-års-regel og tilknytningskrav? I stedet beskriver punkterne, hvordan „De mennesker, der ikke ønsker at blive en del af vores samfund og foragter vores demokrati, skal have et tilbud om at rejse hjem. Hver enkelt borger skal ville det danske samfund“. Vi må her forstå 'de mennesker' som udlændinge, hvad enten de er krigsramte, politisk eller religiøse flygtninge eller asylsøgende – de danske borgere der ikke vil det danske samfund kan næppe blive eksporteret.

Frygt for det u håndgribelige og det fremmede er hovedingrediensen i dansk integrations- og udlændingepolitik over hele den politiske linie. Imidlertid skulle det undre om ikke der var andre, borgerlige som liberale, venstreorienterede som højreorienterede, der har et meget stærkt ønske om en knap så indvandrerfjendsk nation som den danske.

Den socialdemokratiske holdning går formentlig – ligesom regeringens – over i historien som alment accepteret, faktisk: dén normale holdning. Det mere indvandrervenlige standpunkt går til gengæld over i historien som ligegyldigt, utopisk og utilstedeligt. Som et synspunkt, der ikke er værdigt til diskussion. Debatten udebliver, fordi der næppe kommer en megafonmåling, der antyder, at befolkningen viser tegn på en mere tolerant opfattelse. Den starter først den dag, vi får politikere eller andre stærke meningsdannere, der er stærke nok til at turde sige noget andet og flytte holdninger. Politisk kan forandringen kun komme fra en venstresnoet retning – det er ikke muligt med Pia Kjærsgaard som andenviolin.

Trafik over grænser bliver næppe noget, der aftager i fremtiden – ikke for varer og ydelser, og ikke for mennesker. Hvis de danske socialdemokrater skulle vise vejen kunne de kigge på de spanske socialister. De har ført fremsynet udlændingepolitik – for tolerant og liberal indvandring – og vist, hvordan integration ikke skal imødekommes med frygt, stram styring og nultolerance. 11% af Spaniens 44 millioner indbyggere er indvandrere – sammenligneligt med USA's 12,9%. Hvert år kommer 100.000 til. I marts vandt Socialisterne valget – og her var den liberale indvandringspolitik et af kernelementerne.

Hvis de danske socialdemokrater ikke agerer væsentlig anderledes end den dominerende fremmedfjendske højrefløj, kan de ikke byde på meget nyt. Den spanske konservative højrefløj – Partido Popular med Mariano Rajoy i spidsen – foreslog en „integrationskontrakt“. Via den skulle alle udlændinge love at respektere spanske værdier, lære sproget,

overholde loven og betale skat. Ikke så omstændeligt som den danske test i taknemmelighed, men melodien er grundlæggende den samme. Der er ikke noget galt i at nyankomne skal respektere loven, de iboende værdier og betale skat. Men det underfundige i evigt at understrege dét gennem sådanne „velkomster“, er, at det beror på en selvfølgelighed: at mennesker skal respektere fælles regler og hinanden. Ligesom vi andre skal respektere de nyankomne.

„Diskriminerende“ var det ord, Zapatero brugte om de borgerliges kontraktidé, da han svarede igen og gentog sit partis og sin regerings klogeste og bedste princip: liberal og tolerant indvandringspolitik. De spanske socialister har indset, at øget indvandring ikke kun er et plus på den nationale bundlinje. Den bidrager også til en almindelig accept af forskellighed – og imødekommer den udvikling, som er allestedsnærværende: flytning over grænser. Hvis den europæiske velstand skal bestå og økonomien blive ved med at balancere, skal man bruge gafflen til at få fat på nye borgere – ikke kniven til at skære dem fra. Den fortsatte indvandring er helt nødvendig. Den skal imødekommes – uanset hvor gerne danskere lader sig skræmme af det fremmede, stærkt hjulpet på vej af politikerne. Eliten rykker rundt som den vil: alle burde have den mulighed.

S kan ikke bare vende på en tallerken – men kunne langsomt begynde at gøde samme mark, som de Radikale har dyrket i årevis. SF ville kunne lokkes med på den kurs. Der er endnu lang tid til næste valg og vupti, om tre år ville venstrefløjen stå med en anden, langt mere tolerant, udlændinge- og integrationspolitik.

Den politiske rygmarvsreaktionen er: 'det går ikke – det får vi ikke stemmer på'. Men vælgerne ved dybest set ikke, hvad de vil have. I 2001 var Foghs skattestop helt uforståeligt for vælgerne – Fogh skulle forklare det gang på gang, og det var slet ikke dét, han vandt magten på (men derimod Nyrups efterlønssag og vælgernes ønske om et nyt friskere ansigt). Det var først ved valget i 2005, at skattestoppet var et hit. I dag er det adopteret af samtlige partier. Hvis Socialdemokraterne gerne vil gøre op med kontraktpolitikken, er det også på tide, at tage nogle chancer, hvor der for alvor bliver sat stop for intolerancen. Her kunne S være anderledes end regeringen. VK har brugt Dansk Folkepartis frygt og forfærdelse over etnisk herkomst til at understrege, at der var brug for en regering, der ville stoppe al slet udvikling. Efter 10 år er kommunikationssirenen Pia stadig regeringens stabile og monumentale grund til, at den danske befolkning vælger VKOs side, dvs.: unuanceret indvandrerskepsis.

Marie Dørup Olesen (f.1984) studerer på RUC. Formand for centrum-venstre-foreningen „<http://www.fritforum.dk>“ siden 2006. Tidligere ansat i Folkekirkens Nødhjælp, International afdeling; tidligere aktiv i Mellempolitisk Samvirke.

Analyse: Medierne gør EU svært for sig selv

For hver dansk journalist i Bruxelles er der 10 på Christiansborg. På trods af, at et medlem af Europa-Parlamentet har langt større magt end et medlem af Folketinget.

Af Torsten Asmund Sørensen og Thomas Nystrom Tandrup

Op mod 80 % af dansk lovgivning debatteres og vedtages i EU. Alligevel har de danske mediers EU-dækning et ringe – og tilsyneladende faldende – omfang, især når det gælder dækningen af det daglige lovgivningsarbejde. Samtidig holder medierne stædigt fast i en præsentation af EU som en fremmed instans, der lovgiver ved diktat og ikke ved argumenter. Politikerne, debatten og argumentationen, der ligger bag lovgivningen i EU, dækkes simpelthen ikke.

Problemerne fremgår af vores undersøgelse af TV-Avisens EU-dækning i 2005-2006. Andre undersøgelser har vist, at disse forhold er udbredte i nyhedsbranchen. Journalister og redaktører nikker genkendende til den slags undersøgelser, og det har de gjort i en årrække – uden at der er blevet gjort noget ved det. Mark Ørsten, ph.d. fra RUC, publicerede i 2003 en omfattende undersøgelse af de danske mediers EU-dækning fra 1991 til 2001. Hans konklusion var den samme som vores: at det daglige lovgivningsarbejde fyldte meget lidt, og at EU i stor stil præsenteredes som noget fjernt og lukket, der ville danskerne det ondt; til skade for demokratiet og borgernes evne til at navigere i det politiske landskab. Desuden blev det konkluderet, at andelen af tv-nyheder om EU-stof på både DR og TV2 faktisk var **faldet** i perioden 1991-2001. Vores undersøgelse af TV-Avisen viser, at den faldende tendens fortsætter i perioden 2005-2007.

Både i dag og for fem år siden blev journalister og redaktører konfronteret med resultaterne, og reaktionerne har været de samme: EU-korrespondenterne genkender billedet og udtrykker deres frustration over ikke at kunne afsætte vigtige historier til redaktionerne derhjemme. Redaktionerne genkender ligeledes problemerne, men (bort)forklarer sig med, at politikerne ikke gider diskutere EU, at EU er for kompliceret og svært at sælge til læserne/seerne (på tv opereres der med udtrykket ”zapfaktor”), at der ikke er gode (tv-)billeder i det, og sidst, men ikke mindst, at der ikke er ressourcer til at lave en ordentlig dækning. Samtidig forsikrede de – i 2003 som i dag – at det selvfølgelig var noget de arbejdede seriøst med at forbedre.

Lad os se nærmere på to af de nævnte (bort)forklaringer.

Politikerne er ikke interesserede i at tale om EU.

Dette er muligvis rigtigt for mange folketingspolitikeres vedkommende – og det er selvfølgelig problematisk. Imidlertid understreger denne forklaring et problematisk forhold i EU-dækningen, nemlig en ensidig fokusering på det nationale/danske aspekt af EU, hvor historien enten fokuserer negativt på EU eller positivt på ”vores egne” Christiansborg-politikere, der vinder sejre til Danmark i Ministerrådet – mens Europa-parlamentarikernes arbejde og de europæiske politiske diskussioner negligeres. Europa-parlamentarikerne vil gerne diskutere EU og deres europa-politiske

holdninger, som de efterhånden har fået tildelt meget magt til at få manifesteret i lovgivning. De har i dag større indflydelse på ny lovgivning end den gennemsnitlige folketingspolitiker – og denne indflydelse vil med al sandsynlighed blive endnu større i fremtiden.

EU-stoffet er kompliceret og svært at sælge til modtagerne.

Det er sikkert rigtigt. På den anden side er lovgivningsarbejdet i folketinget også kompliceret, uden at det forhindrer dækningen på Christiansborg. At noget skulle være kompliceret er vel heller ikke et argument for ikke at prioritere det, når alle er enige om at det er vigtigt – nærmest tværtimod? Det er samtidig lidt svært at se, hvordan der kan være gode billeder i Christiansborg-politik, og samtidig ikke være det i EU-politik.

Noget af det første man bemærker, når man beskæftiger sig kritisk med EU-journalistikken, er, at EU-korrespondenterne som oftest er fagligt højt respekterede journalister. Vores undersøgelse af tv-avisen viser da også, at DR's EU-korrespondenter generelt gør det rigtigt godt, set med vores samfundsvidenskabelige blik. Vanskelighederne med EU-dækningen skyldes tre andre forhold: antallet af EU-korrespondenter, de hjemlige redaktionernes syn på EU-stof og den redaktionelle placering af EU-stoffet. Kort sagt er det et spørgsmål om prioritering af stoffet.

Når man sammenligner EU-journalistikken med Christiansborg-journalistikken, springer det i øjnene, at der er over 120 faste journalister (+ et ukendt antal researchere og medhjælpere) på Christiansborg (tal fra 2003), mens der er under 15 faste danske korrespondenter tilknyttet lovgivningsarbejdet i EU. De fleste af sidstnævnte skal endda dække meget andet europæisk stof end lovgivningsarbejdet i EU). Der er altså omtrent 10 Christiansborg-journalister pr. EU-journalist. Det faktum står i skrigende kontrast til magtfordelingen mellem EU-institutionerne og Christiansborg.

EU er ikke udland

Diskuterer man dette emne med journalister og redaktører, får man det indtryk, at "EU" får den journalistiske nyhedskriterie-advarselsslampe til at blinke stroboskopagtigt hos alle andre end EU-korrespondenterne. EU-stof opfattes, som det alt for ofte præsenteres: som komplekst, abstrakt, bureaukratisk, elitært, fjernt, lukket og konfliktforladt – kort sagt kedeligt og uvedkommende for læseren/seeren. Denne opfattelse deles imidlertid ikke af EU-korrespondenterne, der "kæmper" med stoffet til dagligt, så opfattelsen hos hjemmeredaktionen siger nok mere om deres viden om lovgivningsarbejdet i EU. Uanset hvad, må denne opfattelse antages at have stor indflydelse på, hvorfor EU-stoffet prioriteres og præsenteres som det gør af hjemmeredaktionen.

Med hensyn til den redaktionelle placering af EU-stoffet kan man konstatere, at det hos de fleste nyhedsvirksomheder er placeret i en udlandsredaktion. Dette er der mindst to problemer forbundet med. For det første betyder det, at en EU-relateret nyhed skal igennem flere nåleøjer for at komme med i den endelige (tv-)avis. Her er det interessant, at den danske nyhedsvirksomhed med den relativt største EU-dækning, dagbladet Information, **ikke** har placeret EU-stoffet i en udlandsredaktion, men derimod i en "samfundsredaktion". Her skal

EU-stoffet altså ikke igennem en udlandsredaktion, før det skal konkurrere med det resterende **politiske** stof. Relativt bringer avisen næsten dobbelt så meget EU-stof som de andre dagblade og næsten fire gange så meget som TV-A.

For det andet breder EU-lovgivnings-stoffet sig over mange forskellige fag- og politikområder, der absolut intet har med traditionel udlandsjournalistik at gøre. Dækningen af EU-**lovgivning** kræver derfor i princippet langt mere koordinering mellem EU-korrespondenterne, fag-journalister (eksempelvis miljø-, energi- og erhvervsmedarbejdere) og nationale politiske journalister, end det kræver koordinering mellem EU-korrespondenterne og de andre medarbejdere på udlandsredaktionen. Adspurgt, fremhæver EU-korrespondenter på både tv og i aviser da også en manglende koordinering mellem dem og de nævnte medarbejdere som problematisk. Journalister og redaktører på udlandsredaktionen, der har en naturlig interesse i udenrigspolitik, storpolitik, krig, folkedrab, hungersnød osv., vil – givetvis – hverken prioritere eller kunne bidrage synderligt til en historie om fx Europa-parlamentarikeres kamp for og imod en ny lov om affaldshåndtering, kemikaliepolitik, energiplan eller regler for vandrende arbejdskraft. Det ville derimod en fagmedarbejder, en journalist fra regionerne og en politisk redaktør.

Men hvor skal EU-stoffet så placeres, hvis ikke i udlandsafdelingen? Det mest naturlige ville være at placere det i en politisk redaktion eller, som hos Information, i en bredere ”samfundsredaktion”. Det vigtigste er, at det bliver sidestillet med det andet politiske stof, herunder Christiansborg-stoffet. EU-institutionernes virke er jo at skabe lovgivning – med alt hvad det indebærer af politiske kampe mellem politikere, lobbyister og interessenter fra interesseorganisationer og erhvervsliv – præcist som på Christiansborg. Det mest fornuftige ville nok være at nedlægge både Christiansborg- og EU-redaktionerne, og i stedet lave en samlet politisk redaktion bestående af medarbejdere i både Bruxelles, Strasbourg, København og lokalt i regionerne. På den måde ville det redaktionelle fokus blive flyttet væk fra institutioner og over på politik og fagområder. Samtidig kunne det meget vel fremme koordineringen og kommunikationen mellem de forskellige journalister, korrespondenter og fagmedarbejdere. Og selvfølgelig vigtigst af alt: det ville (i hvert fald på sigt) kunne gennemføres med de nuværende ressourcer.

Netop de manglende ressourcer er en evigt tilbagevendende forklaring. Det er rigtigt, at nyhedsbranchen er presset økonomisk. Men lige meget hvor mange eller få ressourcer man har, skal ressourcerne **prioriteres**, og her kunne man sætte spørgsmålstejn ved det fornuftige i at have næsten ti gange så mange journalister på Christiansborg som i Bruxelles og Strasbourg. Erhvervslivet har for længst set, hvor det sner, og prioriterer i stadig stigende grad lobbyarbejdet i EU højere end dét, der er rettet mod de nationale parlamenter. Måske det er på tide, at nyhedsbranchen gør det samme: opprioriterer EU-dækningen markant og arbejder målrettet med behandlingen og fremstillingen af EU-stoffet. Det ville også bidrage til at skabe en potentiel folkelig modvægt til erhvervslivets indflydelse på EU-lovgivningen.

Start med at flytte noget journalistisk kapacitet fra Christiansborg til Bruxelles og Strasbourg – og flyt stoffet ud af udlandsredaktionen over

til dækningen af politik. Det ville være mere i tråd med den politiske virkelighed. Og det vil gøre EU-dækningen nemmere for medierne selv.

Torsten Asmund Sørensen (f.1978) BA i offentlig administration fra RUC og cand.scient.pol. fra Københavns Universitet i 2008 med speciale i EU og politisk kommunikation. Han arbejder pt. som freelanceskribent og foredragsholder om medier og EU.

Thomas Nystrom Tandrup (f.1980) er cand.scient.pol. fra Københavns Universitet – ligeledes med speciale i EU og politisk kommunikation. Han arbejder til dagligt som politisk rådgiver hos SF.

Analyse: Liberal Alliance ændrer faktisk spillet – VK kan ikke længere tage de borgerlige vælgere for givet

Af Frederik Hjorth

Da Ny Alliance som et lyn fra en klar majhimmel annoncerede sin stiftelse sidste sommer var det virkeliggørelsen af enhver kulturradikal journalists hedeste drømme: det nydannede parti var anført af Naser Khader, der havde nærmet sig helgenkåring for sin ageren under Muhammedkrisen. Dansk politik vrimler med kælne mediedarlings, der danser, quizzer, klovner og crooner sig til spalteplads og skærmtid. Men ingen har som Naser Khader formået at omsætte sin popularitet til politisk gravitas – om ikke på Christiansborgs korridorer så dog i lederspalterne. Da Ny Alliance blev stiftet udråbte Nyhedsavisens redaktør David Trads således, tilsyneladende helt uden ironi, Khader til ”en ny Kennedy”. Dertil kom Anders Samuelsen urokkelige saglighed og Gitte Seebergs borgerlige indignation, hvis deltagelse lagde tyngde og troværdighed til det nye partis politiske selvbillede. Og så selvfølgelig det for pressen altoverskyggende kriterium: Khaders, Samuelsen, og Seebergs parti var endelig noget nyt. Ny Alliance lagde an til at ruske op i et politisk system, der under fem et halvt års klippesolidt VKO-flertal var gået helt i stå. Det er ikke mærkeligt, at de danske medier af ren og skær taknemmelighed suspendede den kritiske sans og overøste det nye parti med positiv dækning. Siden er der så til gengæld blevet rigeligt kompenseret. Efter kamikazekampagnen sidste efterår, hvor Ny Alliance på rekordtid formøblede sine lovende meningsmålinger, måtte partiet erfare, at pressen kommer både til brylluppet og begravelsen. Skulle man tro det sidste halvårs mediehistorier er partiet, der indtil i torsdags hed Ny Alliance, et galehus af halvstuderede karrierepolitikere, vindbøjtler, dilettanter, primadonnaer og storbytosser.

Det er faktisk urimeligt. Det står hævet over diskussion, at Ny Alliances valgkamp i november 2007 var en himmelråbende fiasko, ligesom ingen kan anfægte, at det efterfølgende mandefald i folketingsgruppen har været pinligt. Men på bundlinjen står, at partiet blev den første politiske nydannelse i mere end et årti, der formåede at komme i Folketinget. Og de to vel nok største grunde til dets stemmeimplosion under sidste års valgkamp – en række ustyrlige kendiskandidater og en parlamentarisk strategi, der blafrede i vinden – er begge to ryddet af vejen. Alligevel har de danske medier tilsyneladende lagt sig fast på vinklingen af Khaders og Samuelsen parti: kaos, splittelse, intriger, skandale.

Set i dét lys er det både fornuftigt og forventeligt, at partiet nu skifter navn til Liberal Alliance og erstatter det gamle partiprogram, der afspejlede studehandlerne mellem de tre oprindelige stiftere, med et nyt. Det nye navn er partiets bedste chance for at lægge luft til det sidste års intriger og ændre den negative mediedækning. Det nye partiprogram løser det store problem, der martrede Ny Alliance: at partiets politik var et miskmask af de tre stifters personlige kæpheste og derfor strittede i mindst tre forskellige retninger. Den stilforvirring

er nu erstattet af ideologisk klarhed. Og så har den liberale profil den umiskendelige fordel, at den rammer ned i et segment i det politiske spektrum, hvor der bør være vælgere nok til at sikre Liberal Alliance politisk overlevelse efter næste valg.

Men Liberal Alliance er ikke kun en mulighed for Anders Samuelsen og Naser Khader til at genopfinde deres politiske projekt og sikre sig selv en ekstra valgperiode. Det er også en uvurderlig mulighed for borgerlig-liberale danske vælgere til at sætte en hårdt tiltrængt politisk dagsorden:

Det har næppe de seneste år forbigået nogen observatør af dansk politik, at mange borgerlige vælgere gerne så VK-regeringen føre mere liberal politik. Med rette. Regeringen har ganske vist sat liberale fingeraftryk på udvalgte politikområder – det gælder især institutionaliseringen af skattestoppet – men Danmark har efter syv år med en borgerlig regering stadig verdens højeste skattetryk. Borgerlige vælgere har måttet sande, at Anders Fogh Rasmussens inkrementalistiske styringsdoktrin har ført til systembevarende politik – selv på områder, der burde stå øverst på den liberale dagsorden.

Den linje har langt fra stået uanfægtet. Men hver gang, ideologiske røster har lydt internt i regeringsblokken – det skete nok tydeligst med en række prominente Venstrefolks 10 liberale teser fremsat i sommeren 2003 – har statsministeren med sindsro kunnet lægge diskussionen stendød og forsikre pressen om, at der som altid intet som helst er at komme efter. Det har han kunnet, fordi liberale vælgere aldrig har haft et troværdigt alternativ til V og K: uanset regeringens uambitøse linje er alle andre partier i Folketinget indlysende værre. De liberale vælgersegmenter råber måske op fra tid til anden, men de skal derfor nok blive i folden.

Det er den situation, Liberal Alliance kan ændre. Modsat partiet Liberalisterne, der aldrig formåede at rekruttere den nødvendige frontfigur, har det to landskendte politikere som talsmænd – og i kraft af sin plads i Folketinget en platform for politiske markeringer. Liberal Alliance giver derfor vælgere, der ønsker mere liberal politik, deres første seriøse mulighed for at sende et umiskendeligt signal til regeringen om, hvor de står – og at deres stemmer ikke længere kan tages forgivet. Den mulighed må de ikke lade gå fra sig.

Drømmescenariet for liberale vælgere – og for Anders Samuelsen og Naser Khader – er selvfølgelig, at partiet vil kunne indtage den feterede rolle som tungen på vægtskålen. Som Det Radikale Venstre gennem mange år har demonstreret, er der ingen sammenhæng mellem et partis størrelse og dets indflydelse, så længe det evner at placere sig på det parlamentariske balancepunkt.

Men selv når Liberal Alliance som i dag er langt fra spærregrænsen kan det tjene en vigtig signalfunktion. Ingen partier kan være ligeglade med at tabe en-to procent af deres egne vælgere. Så selvom det isoleret set er rigtigt, at Liberal Alliance får mere end vanskeligt ved at blive i Folketinget kan partiets blotte tilstedeværelse på stemmesedlen tvinge regeringspartierne til at tage deres kernevælgere alvorligt.

Hjorth er statskundskabsstuderende og - fra og med denne artikel - fast kommentator i RÆSON. I RÆSON3 skrev han - under sit studieophold i Californien - om USA: "4 spådomme om valget".

Anne Vang Rasmussen og Ritt Bjerregaard: Vendepunktet

SOCIALDEMOKRATERNE. I januar 2008 var Københavns Overborgmester Ritt Bjerregaard blandt initiativtagerne til „Den Røde Skole“, en serie debatmøder om Socialdemokraternes fremtid efter valgnederlaget i november 2007. Til RÆSON5 i November 2008 bidrog hun og partiets ordfører i Københavns Borgerrepræsentation, Anne Vang, med denne analyse:

Af Anne Vang Rasmussen og Ritt Bjerregaard

Det gik galt, da politikken blev afideologiseret: Den tredje Vej gjorde det uklart, hvad det var, socialdemokraterne ville. Man ville finde en kurs mellem højre og venstre. Det er en håbløs forestilling. Essensen i en ny socialdemokratisk strategi bliver nødt til at være et opgør med en bureaukratisk politikform, der i sidste ende skaber politisk apati og som reducerer politik til en privilegeret del af underholdningsindustrien.

„Vi må spørge os selv: er der noget mere udefinerbart og grundlæggende galt med Europas venstrefløj? Er der noget i de programmer, man forsøger at lægge frem, man simpelthen overser? Alle venstrepartier har kæmpet hårdt for at finde et dækkende modsvar til vælgerens største bekymringer i tiden – migration, kriminalitet, terrorisme og undermineringen af den nationale identitet. Det er de områder, der er direkte skyld i socialdemokraternes valgnederlag selv i lande, hvor de har stået stærkt – i Skandinavien for eksempel. Højrefløjen kan fremføre klare „løsninger“ på de problemer – som nationalisme – der vil være helt utænkelige for nogen på venstrefløjen. Jeg havde håbet, at Gordon Brown havde et svar til de europæiske socialdemokrater. Et nyt program, der ville inspirere venstrefløjen langt ud over Storbritanniens grænser – ligesom Tony Blair gjorde, da han dannede regering i 1997. Men det er klart nu, at selv om Brown skulle klare den i Storbritannien, kommer han ikke til at inspirere nogen. Han kommer ikke til at formulere det nye ideologiske program, som centrum-venstre har desperat brug for. Al reformiveren og al initiativ kommer fra højrefløjen, og jeg kan ikke se, hvordan det skal ændre sig med den nuværende generation af politikere.“

Anthony Giddens i Information 17. maj 2008

OVENSTÅENDE er sagt af en af den moderne socialdemokratiskes store ideologer, sociologen, der skrev bogen „Den Tredje Vej“ og dermed navngav den stærkeste politiske bevægelse på venstrefløjen i nyere tid. Det er, som om han ikke selv kan undgå spørgsmålet: Hvad så jeg forkert? Hvor gik jeg galt?

Lad os forsøge med et svar: Det gik galt, da politikken blev afideologiseret. Den Tredje Vej gjorde det uklart, hvad det var socialdemokraterne ville. Det var uklart, hvad de særlige, socialdemokratiske værdier var. Mere end noget andet består en politisk bevægelse i værdier og mål. Alt for ofte karakteriserer danskerne deres socialdemokrati som et parti, hvis mål ligger bag dem, som en politik der er realiseret. Og for mange fremstår liste A derfor som et fastholdelsesp parti – en konservatisme.

Den Tredje Vej repræsenterer en periode, hvor socialdemokratiske regeringer ledte efter værktøjer udenfor den traditionelle værktøjskasse til at løse de problemer i det moderne samfund, man hidtil ikke havde håndteret. Man ledte på markedet og i den selvorganiserende del af økonomien efter nye svar på gamle problemer. Man var villig til at fortsætte en internalisering af markeds-logikker i den offentlige sektor. Samtidig forsøgte man at adressere problemer, der ellers var rejst af den borgerlige del af det politiske spektrum. Det var under Den Tredje Vej, at Socialdemokraterne udviklede en reel erhvervspolitik. Og en god del af de erfaringer, man inddrog fra markedstænkningen, blev brugt til at håndtere eksempelvis effektivitetsspørgsmål i den offentlige sektor – en dagsorden, man også på venstrefløjen var nødt til at håndtere. Den Tredje Vej bragte centrum-venstre videre, fremad.

Men indbygget i den tænkning var også nogle ideer som gør, at centrum-venstre både i Danmark og andre steder er trængt.

Den Tredje Vej var billedet på en kurs mellem højre og venstre. Det er en håbløs forestilling at tro, at der findes en politisk vej hinsides de to positioner. Politik er en konflikt mellem interesser, og postulatet om, at det kan være anderledes, er et bedrag. Det er den med, at når de andre siger, at vi er i samme båd, kan du være sikker på, at det er dig, der skal ro. Interessekonflikterne er selvfølgelig mere uklare efter murens fald og dermed klassesamfundets formelle død. Det ændrer ikke på, at højre og venstre både varetager forskellige menneskers interesser og gør det på højst forskellig måde.

En venstrefløj i krise

Den åndelige krise, der plager de europæiske socialdemokrater, skyldes måske mere end noget andet det tab af selvforståelse og mål, som skyldes Den Tredje Vejs forestilling om ikke-ideologisk politik. Ikke-ideologisk politik er ikke politik, det er administration.

Klasseforhold former ikke længere den politiske bevidsthed på samme entydige måde som før. Det betyder ikke, at man ikke kan tale om klasser eller interesser, blot er den politiske overbygning, der engang var på de socioøkonomiske grupperinger, blevet langt mere diffus. Det betyder, at de progressive værdier og visioner skal italesættes langt klarere på bekostning af en teknokratisk politikform, der bidrog til at udviske forskellene.

Derfor hed det initiativ, som vi også bidrog til i København, Den Røde Skole – vi tog farven rød frem igen, fordi den symboliserer det, venstrefløjen har brug for at minde sig selv om, for igen at genvinde fodfæstet. Farven signalerer social indignation og vilje til forandringer, og forbedringer skabt igennem fællesskabet. *Er man rød, vil man lave noget om.*

Vi må bruge flere kræfter på at forklare, hvad det er for et samfund vi vil, og hvad det er vi vil ændre. Et parti er ikke stærkere end sine ideer og sin evne til at svare på sin tids problemer.

Det primære bånd

Den Tredje Vej forsøgte at nedlægge diskussionen om den økonomiske politik og diskussionen om markedets rolle i samfundet. Men konklusionen her – efter at Den Tredje Vejs sejrriige epoke i halvfemserne er slut – er at socialdemokraterne og venstrefløjen næsten er slået omkuld overalt i Europa. Selv chefideolog Anthony Giddens

efterlyser nye visioner til at afløse et træt og nedslidt tankesæt. I Tyskland er SPDs medlemstal faldet med en tredjedel de sidste 10 år. I Danmark er Socialdemokraterne gået fra at være et tredjedelsparti til et fjerdedelsparti. Ved forsommerens lokalvalg i England fik De Konservative godt 44 % af stemmerne, De Liberale Demokrater 25% og Labour kun 24%. Labour blev det tredjestørste parti i et land, der nationalt er et de facto to-parti-system.

Hvis der ikke er nogen klar fordelingspolitisk eller politisk-økonomisk forskel på højre og venstre, så er det klart, at andre spørgsmål bliver afgørende for den politiske stillingtagen. I realiteten har Socialdemokraterne selv banet vejen for den nationalisme og den populisme, som socialdemokratierne over hele Europa endte med at blive rystet af.

Traditionelt har forbindelsen mellem Socialdemokraterne og deres vælgerkorps bestået i, at man stod som den primære garant for den danske lønmodtagers (arbejders) økonomiske interesser. Socialdemokratiet var et parti for arbejderklassen – der modsat kommunisterne først og fremmest var demokratisk. Det øjeblik, de store lønmodtagergrupper ikke længere klart kunne se, hvorledes det gamle arbejderparti varetog deres økonomiske interesser på en anden måde end højrefløjen, ville det primære bånd blive svækket.

Det betyder ikke, at man på nogen som helst måde kan sige, at Socialdemokraterne egentlig har svigtet de mennesker, man repræsenterede. Det ville være urimeligt. På bundlinjen blev mulighederne for danskerne op igennem halvfemserne flere og større. Og den kløgt, hvormed samfundet blev fremtidssikret gennem eksempelvis arbejdsmarkedspensioner og investeringer i uddannelse, har i særdeleshed været de dårligst stillede danskere og lønmodtagerne til gavn. Men for den enkelte borger stod forskellene udviskede, og andre prioriteter tog over.

Gik vi for langt?

Den Tredje Vej kan beskrives som venstrefløjens gradvise tilnærmelse og accept af markedets fortræffeligheder til at skabe vækst og udvikling. Det var i en periode nødvendigt og i vid udstrækning fornuftigt. Problemet opstod imidlertid de steder, hvor markedet fik forrang.

Når man også på venstrefløjen ledte efter værktøjer til forbedring af den offentlige sektor, så brugte man ideer „fra markedet“, og man gik man nogle gange fejl og andre gange for langt i sin fortsættelse af markedslogikker fra 80'ernes borgerlige epoke. Socialdemokraterne har et reelt medansvar for, at det offentlige arbejdsmarked med det, der hedder *New Public Management (NPM)*, er blevet overbureaukratiseret og utiltrækkende.

Groft sagt er NPM et system, der hviler på antagelsen om, at medarbejdere er utilbøjelige til at følge samme mål som deres ledere, og at de er økonomisk rationelle aktører, der søger at lave mindst muligt for den løn de får. Derfor er ledelsesopgaven fra statsligt hold i stigende grad varetaget ved at opstille meget specifikke mål, som man derefter vil have dokumenteret er opfyldt.

Men forestillingerne i den markedsliberale managementkultur om medarbejderne i den offentlige sektor er forvrøvlede – medarbejderen arbejder oftest mere end krævet, de tager et større ansvar end krævet. Noget nær det værste den offentlige medarbejder kan gøre er „at arbejde

efter reglerne“ – så bryder det hele sammen. Den offentlige sektor løser nemlig en lang række ikke særligt specifikke opgaver, som man derfor ikke kan lede med meget specifikke krav. At skabe livskvalitet til vores ældre medborgere er ikke en „produktion“, hvis effektivitet man kan dokumentere med pilletællinger og væskeskemaer.

NPM har introduceret en absurd overadministration og forkerte incitamenter i den offentlige sektor, og det er klart, at venstrefløjens strategi for den offentlige sektor, bliver nødt til at være nytænkende. Ja, kort sagt anderledes.

Kapitalisme med menneskeligt ansigt eller socialisme med kapitalistisk fortegn

Socialdemokratisk tænkning er ideologisk i sit forsæt, men praktisk og pragmatisk i sin metode. Det enkelte menneskes frihed og muligheder er det centrale: Man vil give hvert eneste menneske mere indflydelse og mere magt over sin egen livssituation. Den socialdemokratiske stat har i et århundrede vist, at fællesskabet kan udvide det enkelte menneskes frihed. Den enkleste måde at sige det på er: kollektive løsninger på individets udfordringer. I det ligger der også en moralsk ambition om et menneske, der i sine handlinger er forpligtet ud over sig selv.

Kollektive løsninger udformes af venstrefløjen for at skabe frihed og muligheder til det enkelte menneske, der overladt til sig selv på markedet ville kunne regne med ringere kår. Det har også vist sig som en meget konkurrencedygtig og stærk økonomisk model, fordi opkvalificering, fleksibilitet og begge køns engagement på arbejdsmarkedet har skabt en stærk økonomi med store individuelle færdigheder og meget selvstændige bidrag.

Der er ingen i dag, der tror på, at staten skal stå på kommandobroen af en planøkonomi eller at central planlægning kan håndtere så kompleks en økonomi, som vi lever i. Lige så få af os tror, at protektionisme vil redde arbejdspladser i det lange løb.

Men det er selvfølgelig muligt at sætte menneskers behov forrest. Ser man på de forslag, som stilene fra Den Røde Skole foreslog, så er markedsmetode afløst af en bevægelse, hvor markeder formes af den politiske tænkning og vilje. Stilene foreslog „grøn moms“ for at ændre markedslogikken og adfærden til at være mere bæredygtige. Og „sund moms“ for at ændre sundhedsmønstrene. På trafikområdet foreslog stilene, at man ændrer incitamenterne, så man skaber en mindre miljøskadelig adfærd og på boligområdet lægges der op til, at markedsdynamikkerne ændres, så vi kan stoppe den ulighedsmotor, som det nuværende og umoderne boligmarked udgør.

Den Tredje Vejs blik lå fast på distinktionen mellem marked og stat i forhold til regulering i samfundet. Man *accepterede*, at markeder korrigerer sig langt hurtigere og bedre end statslig styring. Men der er ingen grund til at acceptere markeder på deres egne præmisser – det er der alligevel ikke noget, der hedder. Markeder eksisterer indenfor rammer staten sætter op, uden et retssystem fx, intet marked med tryghed. *Markeder har incitamenter, der tilskynder en adfærd. Udfordringen efter Den Tredje Vej, der flyttede den ikke-utopiske del af venstrefløjens blik fra staten mod markedet, er at styre markeder, så de „puffer“ folk i den rigtige retning.* Man må flytte blikket frem imod skabelse af markeder, der sætter netop de menneskelige behov forrest, og gør det muligt og ligetil for det enkelte menneske at træffe valg, der

er mere solidariske, sunde eller kloge.

Den Tredje Vej var en diskussion om forståelse af markedet versus stat, og bliver man siddende der, kommer man ikke videre. Der er ingen, der har nogen gode ideer til, hvordan staten alene skal indtræde som planlægger. Den del af den økonomiske uenighed er ufrugtbar. Komplexiteten er for stor i den moderne økonomi til, at man fra centralt hold kan tilegne sig al viden og administrere den. Derfor skal man ikke se tænkningen i stilene fra Den Røde Skole som tilbageskuende mod en tid før Den Tredje Vej – men som en videreudvikling af den tilgang til markeder, som Den Tredje Vej bibragte. Det nye er en insisteren på at sætte menneskelige behov forrest.

Eftersom ingen markeder er neutrale overfor politiske eller statslige rammer – så kan vi lige så godt tage konsekvensen og forme dem. Det gør vi i forvejen, fx med punktafgifter og lignende. De første skridt i den retning blev taget med grønne afgifter i halvfemserne. Men det er slet ikke en konsekvent metode – endnu. Vi betaler eksempelvis ikke den miljømæssige fulde pris af vores landbrugspolitik, vores energi eller af en lang række af vores forbrugsvarer. Det simple spørgsmål er, hvorfor glødepærer er billigere end energisparepærer? Glødepærer skal ikke forbydes, men incitamenterne til de bæredygtige eller sociale valg skal være til stede i en økonomi, der sætter mennesker før markeder.

Forbi konsensus

Essensen i en ny socialdemokratisk strategi bliver nødt til at være et opgør med en bureaukratisk politikform, der i sidste ende skaber politisk apati og som reducerer politik til en privilegeret del af underholdningsindustrien. *Den Tredje Vejs grundlæggende præmis var forkert: der er forskel på hvad højre og venstre forsøger at gøre for hvem.*

Den sociale indignation, der tvinger mennesker til at tage stilling og engagere sig enten på den ene eller på den anden side af det politiske spektrum, tvinger dem også mod forskellige syn på verden.

Hvis ikke den politiske kultur på venstrefløjen bliver bedre til at artikulere både visioner og kollektive løsninger, så ender politik som konkurrerende ledelseskonsulenter med alt for perspektivløse ad-hoc løsninger, og et medlemskab af et politisk parti bliver mere og mere uinteressant. Det er i sidste ende undergravende for det demokrati, som socialdemokraterne satte forrest.

Demokrati er ikke bare hemmelige afstemninger, parlament, tredeling af magt og uafhængige domstole. Demokrati er også deltagelse og vilje til medbestemmelse; det er dét demokrati vi har brug for. Vi har for længe været bange for at tale om vores ideer og visioner. Måske har vi været bange for at blive kaldt verdensfjerne, måske har den praktiske politiks konkurrencevilkår inddæmmet den politiske samtale for meget. Måske har vi ladet os tæmme af det debatniveau, man har villet stille til rådighed for os i medierne. Men vi ved godt, at det ikke går længere. Der ligger et muligt vendepunkt i opgøret med det paradigme, Anthony Giddens så dygtigt artikulerede: i opgøret med Den Tredje Vej.

Politikere må formidle deres ideologiske ståsted, ellers kan de ikke kanalisere menneskers håb og drømme. Politik er både håb og husholdning, og der gik for meget husholdning i halvfemserne. For

enden af den afideologisering af moderne politik, som var en del af det tankesæt, vi kalder Den Tredje Vej, ligger politikkenes død. Samfundets ledelse skal være mere end daglig administrativ ledelse. Demokratiets grundvilkår er rivaliserende strategier for samfundet, og centrum-venstre må endegyldigt begrave forestillingen om, at den politiske konflikt kan afløses af en konsensusstrategi.

Ritt Bjerregaard (f.1941) blev medlem af folketinget i 1971. Hun var sit partis gruppeformand 1981-82 og 1987-92, undervisningsminister 1973 og 1975-78, socialminister 1979-81, EU-kommissær 1995-99 og fødevareminister 2000-2001. Formand for den danske Europabevægelse 1992-1994. Overborgmester i København 2006-2010.

Anne Vang (f. 1983) er politisk ordfører for Socialdemokraterne på Københavns Rådhus og studerer statskundskab.

Interview med Margrethe Vestager: Ned fra det høje træ

„Hvis det politiske opdeler sig i to blokke, hvor man er uenig til begge sider, mens de to blokke er enige med hinanden – hvad gør man så? Det var ikke en god løsning at sige: „Nu vil vi være helt os selv“. Det blev oplevet, som om vi kravlede op i et meget højt træ og sad og råbte ad de andre om, hvordan vi mente, verden skulle indrettes.“

Af Esben Schjørring

Det Radikale Venstre har lidt af politisk desorientering siden 2001. Efter kanonvalget i 2005 skulle de „den anden vej“, men det viste sig at være en vildvej – i det mindste i offentlighedens øjne. Naser Khader og Anders Samuelsen forlod partiet og tog – i første omgang – en betydelig del af vælgerne med. En utålmodig presse efterlyste et formandsskifte – og fik det: den mangeårige kronprinsesse Margrethe Vestager afløste Marianne Jelved. Nu prøver Vestager at „finde ud af, hvordan tiden egentlig er“. RÆSON mødte Vestager, mens ekkoet af Simon Emil Ammitzbølls kritik stadig rungede i gangene på Christiansborg, og på dagen, hvor Barack Obama var blevet USA's præsident.

1998

Jeg har valgt at gøre 1998 til udgangspunkt for vores interview. Nyrup-regeringen indleder sin tredje periode efter et helt ufatteligt tæt valg, og du bliver for første gang minister – undervisnings- og kirkeminister. Hvordan var stemningen i Nyrup-regeringen dengang?

„Vi havde fået en periode til – og den havde vi fået til at bevise at vi kunne forny projektet, finde nye løsninger på de emner og problemer, som folk fandt relevante. Det afspejlede sig i meget åbenhjertige og konstruktive diskussioner internt i regeringen om integration, skolepolitik og om sociale forhold. Der var en fornemmelse af, at vi havde et projekt, at det gik fremad. Det var ikke en regering, der var færdig med sit projekt.“

Der sker også noget andet i 1998: Uffe Ellemann-Jensen går – efter nederlaget til Nyrup – af som Venstres formand og bliver afløst af Anders Fogh Rasmussen. Hvordan så i det lederskifte dengang?

„Jeg kom faktisk til at tænke på det her for nogle uger siden, da der var premiere på den nye James Bond film. Da vi kommer ud derfra, står jeg sammen med min mand og ser på filmlakaten for Quantum OF Solace, og der nede foran stod Lars Løkke Rasmussen. Og selvom det nok er noget af en overdrivelse at sammenligne Løkke Rasmussen med Daniel Craig, så er forskellen mellem den gamle Bond og den nye lidt den samme som forskellen mellem Anders Fogh Rasmussen og Lars Løkke Rasmussen. Overgangen fra den her klassiske, atletiske mand med det mørke hår i jakkesæt, der er skarp i konturerne og med en klar og stringent plan for, hvad der skal gøres til den her nye og noget mere hærgede og kaotiske figur.

Det falske i den sammenligning, er, at den Fogh vi fik, også var en Fogh under forvandling. Da han blev Venstres formand, var hans

beslutning: Nu skulle Venstre til magten, og han skulle være statsminister. Og så sammensatte han en kreds omkring sig og tilrettelagde det forløb. Det havde intet at gøre med ideologi. Det var noget af det mest professionelle magtspil, der er set i nyere dansk politik.“

Men kom det som en overraskelse for jer dengang?

„Jeg tror ikke, jeg fandt det troværdigt. Vi kom jo fra Uffe Ellemann-Jensen. Nok kan man sige meget om ham politisk, men han er et menneske, der inkarnerer det, han står for. Han har en enorm autenticitet. Og der gik nok et stykke tid før det gik op for mig, at vi med Anders Fogh Rasmussen stod overfor noget helt andet. Der var selvfølgelig meget snak om, hvorvidt han kunne udfylde rollen som Venstres formand, men man ser jo rollen i lyset af, hvordan den er blevet udfyldt før. Det blev en helt ny rolle med en helt anden type politiker, hvor man ikke har fornemmelsen af ægthed og autenticitet, men mere af det tilrettelagte, det fokuserede og målrettede. Men det går nok først for alvor op for os ved valget i 2001.

Fogh afleverer bevidst stemmer til DF

Jeg trækker også året 1998 frem af en anden grund. Den 7. oktober 1998 har den daværende statsminister, Poul Nyrup Rasmussen, en såkaldt replik til folketingets åbningsdebat. Det er her, den senere meget berømte og berygtede – og skæbnesvangre – bemærkning om Dansk Folkepartis manglende „stuerenhed“ falder. Kan du huske konkret, hvorfor Nyrup dengang langede så hårdt ud efter Dansk Folkeparti?

„Nej...“

Det var på grund af et forslag, som Pia Kjærsgaard havde fremsat om, at man skulle kunne udvise hele indvandrerfamilier, hvis bare ét medlem af familien havde begået særlig alvorlig kriminalitet. Hvor klar over er du og det Radikale Venstre på det her tidspunkt over, at udlændingepolitikken skal komme til at dominere den politiske debat i Danmark i mange år fremover?

„Det var vi rimelig klar over, fordi vi havde diskuteret det internt i regeringen. Set med radikale øjne havde vi leveret varen i en lang række sammenhænge: Vi havde fx været med til at lave krav om passende bolig og andre ting for tredjelandsborgere, som gerne ville bo i Danmark.

Det, der har slået mig efterfølgende, er, at det ikke var problemerkendelse, vi manglede; det var „dem og os-retorikken“. I den periode blev der skabt en stemning af, at hvis du ikke retorisk gør de andre mennesker til problemet, så har du ikke anerkendt problemet. Så længe du sagde: „Her er der nogle mennesker, og her er der nogle problemer, dem skal vi løse“ – og det er altså dybt forankret i de Radikales syn på den problematik – så blev man ikke anerkendt som nogle, der så problemerne. På trods af, at vi selv synes, at der er et seriøst arbejde foran med at løse nogle af de problemer, som provokerer os allermost: tvangsægteskab og religiøs kriminalitet. Noget andet, der provokerer os helt vildt, er hvor lidt, der bliver gjort ved det. Men i det Radikale Venstre taler vi bare ikke om det, som om det er en bestemt kultur, der forårsager det her, men som kriminalitet, som skal efterforskes, opklares og håndteres. Der VAR sådan set problemerkendelse. Der var bare ikke den hårde „os og dem-retorik“.

Siden er udlændingepolitik blevet emnet over alle i dansk politik – Venstre, Konservative og DF indleder et samarbejde, der siden ret sikkert har vundet 3 folketingsvalg, og hvor de Radikale mister deres „kongemager-status“ – hvad er det for et skifte, der finder sted der i 2001?

„Jeg ved ikke, om det har noget at gøre med den måde, de politiske dagsordner blev kørt på. Det er meget svært for den enkelte vælger at stemme så strategisk, at resultatet bliver, at man får opdelt folketinget, så der ikke er plads til midterpartier, der kan samarbejde til begge sider. Til det skal det dog siges, at min oplevelse er, at Fogh ved begge de to sidste valg har været villig til at opgive en del stemmer for sit eget parti – Venstre, hvis bare han kunne få folk til at stemme på Dansk Folkeparti, fordi så var sandsynligheden for, at V og K kunne fortsætte meget større.“

„For mig ser det ud som om Fogh lægger en plan for, hvordan Venstre blive ligeså appetitligt som Socialdemokratiet: så vælgerne hos Venstre kunne få et nyt Socialdemokrati i en fornyet form med en ny leder. I 2001 givetvis ved en tilfældighed – der er masser af tilfældigheder i det vi taler om – så går der de her første hundrede dage, hvor Fogh oplever: „Hov, det her det virker! Det her måden at gøre det på“. Det er Foghs helt centrale erfaring – det vil han have igen, og derfor fortsætter det ved valget i 05 og i 07. Her siger han næsten direkte til vælgerne: „Hvis I vil have stabilitet, hvis I vil have skattestop, hvis I vil have udlændingestop – så stem på Dansk Folkeparti, så skal jeg nok være der til at se pæn ud på toppen af det hele, sådan at alle borgerlige mennesker kan være her uden at nogle rynker på næsen på grund af det.“

I al fredsommelighed: „Den Anden Vej“ duede ikke

I 2005 får I så et kanon-valg – ikke mindst på baggrund af en hård og klar modstand mod VKO-flertallet. I går fra 9 til 17 mandater, mens DF går fra 22 til 24 – det er faktisk de eneste partier, der opnår fremgang. Er I hinandens modpoler?

„Det var vi, og det er vi på en lang række punkter. Det er også sådan jeg oplever, at vælgerne ser os.“

Så de andre partier placerer sig inden for det spektrum, hvor det Radikale Venstre og Dansk Folkeparti er yderpolerne?

„Ja.“

I fremlægger på det tidspunkt et projekt, der hedder „Den Anden Vej“, som foreslår en kursændring både i forhold til regeringen, DF – og på lange stræk, står der i programskriftet – også til Socialdemokraterne. Hvis vi fastholder, at udlændingepolitikken er det afgørende i de sidste 10 års danske politik: Er det ikke det samme som at erklære, at det Radikale Venstre ikke længere er et midterparti?

„Nej. Oplevelsen var dengang, at de andre partier på udlændingedagsordenen og delvist på retspolitikken har flyttet sig hen i Dansk Folkepartis position – om end i forskellige fortyndinger. Derfor hed det ikke „Den Tredje Vej“. Vores opfattelse var, at Socialdemokraterne på nogle emner, som fungerede meget stærkt på det symbol-politiske plan, var gået for meget med på den vej som VKO gik

ad. Og derfor gik vi **en anden vej.**“

Men man er vel kun på midten, hvis der er noget på hver sin side. Her siger I, at alle de andre partier bortset fra det Radikale Venstre går i én retning, og I går i en anden retning. Hvordan passer de to positioner med hinanden?

„Jamen, det hænger sammen med... Altså, hvis man som radikal ser rundt i EU, så er vores oplevelse, at der er 26 regeringer, der er mere enige med det Radikale Venstre, end de er med den danske regering delvist understøttet af S. Vi er i en situation, hvor det politiske flertal laver diskriminerende særregler for danskere, som man ikke finder nogen andre steder. Derfor er vores oplevelse dengang ikke, at vi har skiftet position; oplevelsen er, at **de andre** partier har skiftet position, fordi den altdominerende dagsorden – ikke kun indholdsmæssigt, men også på den retorik med „os overfor dem“ – har rykket sig.

Jeg spørger også om det her, fordi vi ikke kommer uden om at tale om den interne strid og tumult i det Radikale Venstre her de seneste år. Er det ikke netop det Radikales Venstres placering udenfor midten i det Danmarkspolitiske landskab, der er baggrunden for de afskalninger, I har været igennem?

„Nej, det tror jeg ikke man kan sige. Så har man i hvert fald sprunget nogle mellemregninger over. Siden 2001 har vi bøvet med vores identitet som et parti, der forsøger at skabe bredt samarbejde. Hvis det politiske opdeler sig i to blokke, og hvor man er uenig til begge sider på nogle helt afgørende dagsordener, mens de to blokke er enige med hinanden på vigtige dagsordener – hvad gør man så? Ser man på de sidste syv år, så har vi prøvet forskellige løsninger.

Man må nok sige i al fredsommelighed, at „Den Anden Vej“ ikke duede. Det var ikke en god løsning at sige: „Vi er omgivet af partier, der træffer nogle beslutninger, som vi er uenige i – så nu vil vi være helt os selv“. Det blev oplevet, som om vi kravlede op i et meget højt træ og sad og råbte ad de andre om, hvordan vi mente, verden skulle indrettes. Uanset vores intention, så må man sige, at hvis dét er opfattelsen, så har vi det problem, at vi ikke kan spille rollen som den, der forsøger at skabe samarbejde oppe fra træet. Derfor tror jeg, at de afskalninger vi har haft, både da Ny Alliance blev dannet, men også her på det seneste, snarere kommer på grund af vores forsøg på at håndtere, at vi ikke har kunnet spille vores traditionelle rolle.“

Når personer bliver større end partierne

„Vi prøver at finde ud af, hvordan tiden egentlig er. Det er på nogle områder entydigt og på andre områder blandet. Meget af den måde, vi ræsonnerede på i 80'erne og 90'erne, holder ikke i dag. Et tegn på det er, at personer i nogle sammenhænge bliver større end deres partier. Et andet tegn på at tiderne er forandret, er at medicyklassen er en helt anden end den var – der er ingen deadlines mere, alt kører døgnet rundt, på netaviserne og på vores lokale version af CNN, de forskellige mediers samspil med hinanden, som er meget mere komplekst, end før. Det gør også, at den måde der bliver kommunikeret på, må skæres helt anderledes til.“

Og hvad er dit svar så nu?

„Min foreløbige konklusion er, at vi må gøre noget andet, end vi plejer. Det, som ellers har været god radikal politik – at det **ikke**

handler om, **hvem** man arbejder sammen med, men **hvad** man samarbejder om – den bliver vi nødt til at revidere. Det handler nemlig både om, **hvem** man samarbejder med, og **hvad** man samarbejder om. Det skyldes, at personerne inkarnerer og symboliserer politikken. Man kan ikke se bort fra symbolerne og dermed heller ikke fra personerne og bare manøvrere politisk.

Vi vil gerne samarbejde med de andre partier i folketinget, og vores bidrag til det må være vores forslag og vores værdier, men det skal være i respekt for, at de andre også har deres forslag og værdier”.

Men hvor muligt er det i virkeligheden? Simon Emil Ammitzbølls kritik af dig og resten af ledelsen i det Radikale Venstre gik jo netop på den her pragmatiske holdning, du her giver udtryk for, ift. opgivelsen af modstanden mod 24-års-reglen (Ammitzbøll kritiserede, at Vestager opgav modstanden mod 24-årsreglen i valgkampen 2007, red.). Er der overhovedet nogen vej tilbage til midten for det Radikale Venstre?

„Måske afspejler den debat en forskel i politisk temperament. Hvis man ser på tvangsægteskaber, så kan man have forskellige holdninger til, hvordan de forhindres. Man kan enten postulere, at 24-årsreglen virker, og at den derfor er rigtig god – og det er faktisk **ikke** blevet demonstreret – eller man kan fokusere på 24-årsreglen og sige, at den skal væk uanset hvad. Der er bare det ved det, at det store problem, det er tvangsægteskaber. Og så må vi finde måder at forhindre det på. Efter valget i 2005 havde vi ikke nogen at finde løsninger med. Derfor var det bedre for os, at sige: „Den regering, vi har, er overhovedet ikke interesseret i at finde ud af, hvad der ligger bagved de mønstre, vi ser, og hvad der kan gøres ved dem. Regeringen laver bare de her regler, løfter dem op til det høje symbolske niveau og lukker ellers øjnene og håber det bedste.“ Derfor var det bedre at få en ny regering, der godt nok ikke ville afskaffe 24-årsreglen, men som ville have **viljen** til at gå ind og se på, hvad det egentlig er, der foregår, hvad kan vi gøre for at løse et problem, som er et meget stort personligt overgreb, nemlig tvang!“

Men 24-årsreglen er jo ikke bare en regel blandt flere andre – alle er enige om, at den fremstår som et symbol på den dagsorden, udlændingepolitikken, der gav VKO flertal i folketinget. I 2005 får I et kanonvalg netop på en hård og meget klar modstand mod den dagsorden, og da I opgiver den modstand i 2007 – så forsvinder den enorme tilslutning igen ...

„Men den meget store tilslutning havde vi jo mistet lang tid før valget i 2007 – vi stod ikke til at fastholde de 17 mandater. Vi stod i en situation, hvor vores målinger havde været nede i 3,5 % – det er mildest talt ikke en god måling. Vi oplevede blokpolitik, og at regeringen var uden opposition fra S i udlændingepolitikken. Vi havde været „den anden vej“ med ultimative krav. Naser og Anders var gået og havde skabt deres eget parti. Vi havde haft dybe interne processer og sagt farvel til den anden vej. Jeg var blevet gruppeformand. Ved valget i 2007 var vi i en helt anden situation end i 2005. Dengang var Marianne Jelved kult – håndtasken var fantastisk, og vi fik masser af stemmer. Hele den aura, der var omkring hendes person, var jo også en del af baggrunden for, at vi valgte at pege på vores egen statsministerkandidat. Det er altså ikke hver dag, det sker i det Radikale Venstre. Og fra den situation til at to

prominente og indflydelsesrige personer i det Radikale Venstre går deres vej... 2005 og 2007 kan ikke sammenlignes.“

En radikal svaghed at tale for meget om de andre

Regeringen er vel – skal vi sige – ikke ligeså velkørende, som den var for år tilbage. Hvorfor har oppositionen ikke været i stand til at udnytte det i meningsmålingerne?

„Det tror jeg også, at vi kommer til. For der ER et alternativ til VKO. Både dér, hvor vi er enige, og dér, hvor partierne i opposition er uenige – det er vigtigt for vælgerne at vide, hvordan vi håndterer uenighed, fordi det siger noget om, hvordan vi kan håndtere uenigheder, som vi ikke kender endnu.

Det er afgørende at få en regering, der kan løse nye problemer og sætte en dagsorden for forandring. Og at gøre det med ambitionen om bredt samarbejde mellem folketingets partier. I øvrigt er det en underdrivelse, at sige, at det ikke går så godt for regeringen – det sejler.“

Men det må jo være lige nu, at der er en gylden mulighed for at fremsætte nogle meget klare alternativer – hvad gør du og det Radikale Venstre lige nu for at udnytte den chance?

„Bl.a. at gøre det klart, at Radikale Venstre er garanten for den økonomiske ansvarlighed. Og vi vil gerne gøre det til mere end ord. Også nu. Det kræver at vi kan få lov til at præge politikken, som VKO ellers holder for sig selv... eller selv taber på gulvet – som VKO lige har gjort med dagpengereformen.

Økonomisk ansvarlighed og god regeringsførelse er grundlæggende for os. Det er den linje, vi har overfor VKO og det er den linje vi vil fastholde, når det lykkes at få et andet flertal og en ny regering – gerne med SR som kernen. Vi vil gerne vise vores vælgere, at der er en masse andre ting, vi også gerne vil forandre, men det vil under alle omstændigheder være sådan, at fundamentet for det er økonomisk ansvarlighed. Det er en klassisk radikal opgave.

Vores strategi er at bryde med blokpolitik i begge lejre. Blokpolitik som ledelsesindeologi, hvor alting er klappet af på forhånd. Blokpolitik, som er eksklusiv og hvor de er villige til at tage de mest vidtrækkende beslutninger med de snævrere tænkelige flertal. Irak-krigen som det værste eksempel.

Hele ideen om blokpolitik er fostret af oplevelsen af, hvor nemt det er, hvis man altid arbejder indenfor et fast flertal; deraf kommer også den „rød-blå retorik“ og et „dem og os“. Min drøm er et samfund, der er inkluderende, der bygger på at alle borgere skal være en del af det.

I dag er det ikke nok at tale om, hvilken politik man vil føre, man må også fortælle vælgerne, hvem man vil samarbejde med. Derfor har vi truffet det valg nu, selv om der er lang tid til næste valg, at det er med Helle Thorning-Schmidt som statsminister, at vi kan få en ny regering. Står det til os bliver det en midterregering med S og R, men da vi ikke kender valgresultatet, udelukker vi ingenting.

Og i forhold til det rationale siger Villy Søvndal så, at hele oppositionen bør stå i samlet med et klart alternativ – det gjorde man i Norge og det lykkedes. Og så har vi jo igen to blokke og ingen midte ...

„Det siger han jo mindre og mindre – måske også fordi det ikke går så godt i Norge med den model. Men desuden sætter vi pris på, at vi som parti forholder os til os selv og vores egne ideer – og ud fra det finder

samspil med andre. Det er en radikal svaghed at tale mere om, hvad de andre gør og ikke gør, og hvad deres ambitioner måtte være. Derfor holder vi os til at sige, at vi vil arbejde sammen med S og få en anden regering og en anden politik: Vi vil kæmpe for en udenrigspolitik, der er mere engageret end den er aktivistisk. En klimaindsats, der vil kunne gøre en forskel i stedet for det „ingenting“, vi ser i øjeblikket. En social indsats, hvor man sætter sig ligeså forpligtende sociale mål som økonomiske mål.“

Hvis der kommer et nyt regeringsflertal næste gang – er det så fordi regeringen er udbrændt, eller fordi oppositionen har en ny vision?

„Jeg håber, det bliver en kombination – at folk vil synes, at vi har noget at byde på; at vi vil noget, at tingene kan forandre sig. Jeg tror, at der er en træthed overfor regeringen, jeg tror, de er færdige.“

Hnerik Dahl: Det håbløse alternativ – hvorfor oppositionen ikke kan slå regeringen

Det er fuldkommen utænkeligt, at oppositionen kan bringe sig selv til magten ud fra egen styrke.

Af Henrik Dahl

Et fornuftsægteskab uden andre fjender end sig selv

I løbet af 2008 har der været et par meningsmålinger, som viste, at oppositionen er tæt på at kunne slå regeringen. Mens jeg skriver dette – i november 2008 – snakker kommentariatet også om en enkelt måling, som angiver, at der er flere vælgere, som foretrækker Helle Thorning-Schmidt, end der er vælgere, som foretrækker Lars Løkke Rasmussen.

Det korte af det lange er imidlertid, at det er fuldkommen utænkeligt, at oppositionen kan bringe sig selv til magten ud fra egen styrke. Det eneste, der kan forhindre VKO i at fortsætte, er indre forhold i konstellationen. Træthed. Rivalisering. Almindelig dødsdrift.

Det er vanvittig hårdt arbejde at være minister eller for den sags skyld i regeringsposition (som Dansk Folkeparti). Derfor er der ikke noget at sige til, at de centrale aktører føler sig mere og mere fladmaste, som tiden går, og i deres stille sind tænker, at en meget, meget lang ferie uden samråd og journalister og ustandselige deadlines ikke ville være det værste.

Det er en kendt sag, at VKO er et fornuftsægteskab. At man ikke er sammen af kærlighed eller sympati, men fordi det anses som nødvendigt for at bevare magten og dermed muligheden for at udføre sin historiske pligt: frelse Danmark fra kultureliten og al dens højrovede uvæsen.

Endelig skal man ikke undervurdere dødsdriften. Jo mere, man slipper af sted med at udføre utrolige og farlige **stunts**, jo mere tror man, at man er usårlig. Jo mere undervurderer man risikoen for, at det går galt. Jo mere foragter man de magter, der normalt straffer hybris med nemesis – men som åbenbart sidder lammede hen, og ikke længere har viljen eller evnen at kaste tordenkiler og personlig ødelæggelse efter de forblindede stakler, der tror, de kan udfordre skæbnen med held. Regeringen er i sine første år sluppet frelst fra at håne og ydmyge oppositionen i en grad, så man må både undres og forbløffes. Statsministeren og hans ministerkolleger – samt ikke mindst Dansk Folkeparti – har vasket gulv med oppositionen og tørret deres fødder i den på en måde, selv Picasso ikke vovede i forhold til sine kasserede elskerinder.

Derfor er der ikke noget at sige til, at regeringen og Dansk Folkeparti efterhånden tror, de kan alt og ikke kan rammes af noget. Hvilket selvfølgelig er en misforståelse. Selv den dygtigste testpilot kan styrte ned. Selv den dristigste tyrefægter kan blive ramt af et horn. Selv den mest arrogante statsminister kan lave en dum fejl, som sætter alting over styr. Det kræver blot, at man glemmer den fare, som selvfølgelig altid truer den, der arbejder i et farligt miljø. Uanset hvor ufarligt, det umiddelbart måtte forekomme.

Et realistisk scenarium kunne være, at regeringen ganske vist endnu engang tværer oppositionen ud – men at vælgerkorpset begynder at føle, det i sig selv er usympatisk at opføre sig sådan. Og derfor gradvis flytter

sin sympati over på underhunden.

SF er de stærkeste – De Radikale er de svageste

Regeringen kan falde. Men det vil i så fald først og fremmest skyldes, at den snubler. Sagen i en nøddeskal er nemlig, at selve den for det politiske systems funktion helt afgørende opposition er i en meget ramponeret forfatning.

Hvis vi tager den mindst ramponerede del af oppositionen først, er det klart, at Socialistisk Folkeparti har fået fat i en lang ende. Partiet har klaret sig fantastisk flot under Villy Søvndals ledelse. I praksis er SF det ledende parti i oppositionen: det har både den dygtigste leder og den bedste folketingsgruppe. Ikke mindst fordi der ved valget i 2007 kom så mange dygtige, unge mennesker ind i gruppen.

Derfor går mine kritiske anmærkninger til SF først og fremmest på to forhold: hvor robust er pragmatismen? Og hvor er SF's hovedbestyrelse?

Hvad angår pragmatismen, så er der ingen tvivl om, at den har bragt SF meget godt de senere år. Men kan folketingsgruppen levere den pragmatiske vare i forbindelse med en afstemning om et eller flere af de fire forbehold? Kan den levere den pragmatiske vare i forhold til finanslovsaftaler og andre store, nødvendige forlig? Kan den levere den pragmatiske vare, hvis man kommer i regeringsposition, og det for eksempel viser sig, at der ganske enkelt ikke er nogen nemme og populære løsninger i Afghanistan?

Jo tættere, man kommer på magten, jo mere pragmatisk bliver selv de venstre-orienterede som regel. Glem ikke Joschka Fischer. Men hvordan med SF's hovedbestyrelse? Den er med rette berygtet for sin molboagtighed og sine hardcore, grøntsegmentagtige fikse idéer. For at være opsamlingsbassin for dem, der ikke rigtig duer, men som man på den anden side ikke rigtig ved, hvordan man skal skaffe sig af med i et system, hvor repression kun kan ske i form af repressiv tolerance. Lige nu er succesen så stor, at selv den største landsbytosse i hovedbestyrelsen kan finde ud af at holde sin kæft. Men hvor længe? Det er i højeste grad et springende punkt.

Fra den socialdemokratiske front har der i lang tid ikke været noget nyt. Partiet har i forhold til sin historie en ganske lille folketingsgruppe, der til gengæld ikke er specielt fremragende. Det ytrer sig ved, at Socialdemokraterne notorisk ikke kan sætte spændende dagsordener, der samtidig er så folkelige, at det fanger uden for Politikens og Informations redaktionskollegium. Sundhed? Nej. Moderne familieliv? Nix. Bæredygtighed? Nul. Mobilitet? Nope. Fødevarerikkerhed og -kvalitet? Sorry. Europa? Beklager. Globalisering? Har ikke hørt noget – tjekker lige, og vender så tilbage.

Det falder først og fremmest tilbage på partiets ledelse. Det er den, der leder og fordeler arbejdet, og som kan og bør tage de nødvendige initiativer. Men hvor ledelsen af partiet efterhånden har oparbejdet en vis anciennitet, er den ikke på nogen måde slået over i rutine. Det påstås med vedholdende stædighed af alle, der er tæt på hverdagen i Socialdemokratiet, at folketingsgruppen kun lejlighedsvis hører fra ledelsen. Og lige så vedholdende, at når de menige medlemmer endelig selv tager initiativer og har brug for lidt hjælp fra partiets politisk-økonomiske sekretariat dertil, kan det ikke lade sig gøre. Helt rutinemæssigt skulle det være drænet for energi, fordi det er så

tidskrævende at holde lektiecafé med ledelsen, at der hverken har tid til mere eller orker at høre efter.

Endelig er der så Det Radikale Venstre. Der taler de sidste to års historie i den grad for sig selv: i maj 2007 en sprængning, der ganske vist udartede sig til en farce (jeg er meget stolt over, at jeg på min blog på www.kommunikationsforum.dk allerede midt i maj 07 skrev, at Ny Alliance let kunne blive en politisk pendant til Dagbladet Dagen). Men som ikke desto mindre viste, i hvor katastrofal grad RV allerede dengang havde tabt grebet om alt, hvad der har med indvandring og globalisering og den slags at gøre. Siden er der så, i oktober 08, slået endnu en flis af partiet derved, at Simon Emil Ammitzbøl er blevet løsgænger. Igen: ganske vist og med alle forbehold. Ammitzbøls kritik af den radikale ledelse lød på, at man for det første skulle have gjort behård modstand mod 24-årsreglen og for det andet have søgt en tilnærmelse til den borgerlige fløj. Analysen er mageløs, og får mig uvilkårligt til at tænke på anekdoten om de århusianske terrorister, der låser sig inde i et fly og kaster en seddel ud ad vinduet i cockpittet, hvorpå der står: „Vi er terrorister! Vi forlanger våben og gidsler!“

Problemet med RV er imidlertid, at det, så vidt jeg kan se, ikke bare er Ammitzbøl, men hele folketingsgruppen – og ikke mindst ledelsen – der giver den som århusianske terrorister. Det er simpelthen meget sværere at stille krav og gøre sig ud til bens, når man ikke har noget at true med.

At det forholder sådan, er så indlysende, at man kan bygge en ganske morsom anekdote, som selv større børn kan fatte, op på det grundlag. Men åbenbart ikke så indlysende, at det er trængt ind hos alle de pæne højskolefolk og statskundskabsstuderende, der er rygraden i partiet. Hvor partiet ifølge sin egen selvforståelse altid var det-bedre-arguments-tvangfri-tvangsparti, så virkeligheden helt anderledes ud: partiet var den håndfaste trussels parti. Hvis I vil have magten, må I gøre, hvad vi siger! Uanset hvor åndssvagt, det kan lyde – eller måske ligefrem er. Det var partiets reelle basis for indflydelse i det meste af det tyvende århundrede – men er det ikke længere.

Det Radikale Venstre er det absolut svageste parti i oppositionen. Ikke bare fordi det lider under en arrogant og selvtilstrækkelig ledelse, men også fordi det er præget af illusioner og vrangforestillinger i en grad, så det end ikke har et ønske om at blive helbredt for dem. At det forholder sig sådan, kan illustreres på mange måder. Med den personlige erfarings styrke kan jeg gøre det ved at berette om en aften i marts 08, hvor jeg var gæst hos Radikal Ungdom i København. Igen og igen spurgte de sympatiske, unge mennesker mig, hvorfor i alverden partiet dog ikke fik særlig mange stemmer. Men atter og atter gjorde de vantro miner, når jeg sagde, at det nok først og fremmest havde at gøre med den politik, partiet havde fremlagt. Uanset hvor gerne, man vil, er det beklageligvis mere end svært at hjælpe mennesker, der tænker sådan.

Oppositionen og oplysningstidens værdier

Det er nok først og fremmest Det Radikale Venstres nedtur, der får mig til at overveje, om der ikke – sideløbende med de helt åbenbare problemer af ledelsesmæssig art – også er en dybere bevægelse i gang? En bevægelse, som fører til, at oppositionen, for at sige det forenklet, simpelthen ikke er i stand til at fremlægge en politik, der kunne friste et flertal af de danske vælgere.

Ved gennem snart mange år at rejse rundt i Danmark og tale med alverdens mennesker, der enten kommer til mine foredrag eller indgår i mit feltarbejde, er jeg kommet frem til, at de fleste danskere er både inderligt og oprigtigt optaget af, at landet og de værdier, det bygger på, ikke må bryde sammen.

Danmark bygger på en række værdier, der tilsammen giver et højt niveau af velfærd, et højt niveau af tillid, et højt niveau af tryghed, et højt niveau af lov og orden, et lavt niveau af korruption, et højt niveau af godt naboskab, en rimelig høj levestandard og mange andre af de ting, der uden tvivl er med til at sende landets borgere langt, langt op på listen over de lykkeligste mennesker i verden.

Problemet for oppositionens partier er, at de ikke for alvor er kommet frem med nogle gode svar på spørgsmålet: hvordan sikrer vi, at vores livsform kan opretholdes?

Hvad angår økonomi kan oppositionen formentlig gøre det lige så godt som regeringspartierne med hensyn til at opretholde vores system. Hvad angår miljømæssig bæredygtighed m.v. er det sandsynligt, at den kan gøre det bedre. Men hvad angår beskyttelse af de værdier, der skaber tryghed og tillid, er det klart, at oppositionen ikke har noget troværdigt at sige.

Den afgørende grund er naturligvis, at de fleste af vælgerne faktisk mener, at der er nogle ting, der ubetinget er bedre end andre. Ytringsfrihed er bedre end (selv)censur. Ligestilling er bedre end patriarkat. Demokrati er bedre end totalitarisme. Satire er bedre end ærbødighed. Personlig frihed er bedre end gruppepres. Viden er bedre end uvidenhed. Eller kort og godt: arven fra oplysningstiden er langt bedre end arven fra både den førmoderne tid og fra romantikken.

Det mærkelige er, at regeringspartierne faktisk har bygget en dårlig sag op i sit forsvar for den danske livsform. Den har nemlig knyttet livsformen sammen med perioden omkring det danske demokratis og det moderne Danmarks fødsel. Det vil sige med perioden fra midten til slutningen af 1800-tallet. Denne periode er i høj grad domineret af forestillinger om (national) kultur, eftersom den type af forestillinger er et centralt træk ved romantikken. Men fordi regeringspartierne abonnerer på denne konstruktion, siger de ting som, at ytringsfriheden, ligestillingen, og udviklingen af anerkendelse og personlig frihed er danske værdier. Det er bevisligt forkert. Alle de ting, jeg har nævnt – og alt andet af samme skuffe – er danske fortolkninger af universalistiske strømninger fra oplysningstiden. Men da regeringens chefideologer i Dansk Folkeparti faktisk hader oplysningstiden, er de mere vidende og tænksomme elementer i selve regeringen (for eksempel udenrigsministeren) afskåret fra at sige den slags.

Hvis oppositionen kunne og turde, ville det være fuldkommen oplagt at sige, at oplysningstidens værdier, som blandt andet det danske samfund bygger på, i disse år er under pres. Forfattere og karikaturtegnere trues på livet, og ved Durban II-konferencen er der kræfter, der pønser på at genindføre religiøs censur.

Men det er ikke muligt for en samlet opposition at sige det – ikke mindst fordi Det Radikale Venstre betragter „kultur“ som hellig – og derfor ikke magter at udtale den simple kendsgerning, at den vestlige civilisation er alle andre civilisationer totalt overlegen i henseende til økonomisk fremgang, personlig frihed samt beskyttelse af de svage, syge og afvigende.

Alle fornuftige mennesker i det danske vælgerkorps ved det. Derfor orker de ikke at stemme på partier, som kan bringe en regeringskonstellation til magten, der kunne finde på at benægte det. Man orker ikke at stemme på relativister og kulturalister, der vil bringe oplysningstidens landvindinger i fare – sådan som vi gennem mange, mange år har udviklet og fortolket dem her i Danmark. Og de orker slet, slet ikke at stemme på partier, der bagatelliserer bekymringerne.

Det ville være pærenemt for oppositionen at formulere den position, at man står vagt om oplysningstiden (som den er blevet fortolket og praktiseret her til lands). Man kunne oven i købet presse regeringen (lidt) på det, fordi dens chefideologer som sagt ikke kan fordrage oplysningstiden og mener, at den ender i Robespierres terror (selvom den, som de fleste ved, også ender i så forskelligartede ting som Frederik den Stores Preussen og i det amerikanske demokrati). Det kræver bare, at Det Radikale Venstre vil droppe sin relativisme og sin ophøjelse af „kultur“ til hellig ko. Men det vil partiet under ingen omstændigheder.

Fogh skal bare træde på gaspedalen

Man skal overhovedet ikke tage sig af de meningsmålinger, det giver oppositionen et lille forspring. Så snart valgkampen nærmer sig, vil Fogh træde på gaspedalen, og VKO vil accelerere væk fra S-R-SF så let som ingenting. Alt, hvad han skal gøre, er at minde vælgerne om, hvad de tre partier rent faktisk mener.

Mange af oppositionspartiernes vælgere mener i virkeligheden det samme som regeringen på spørgsmålet om vigtigheden af at bevare den danske livsform. Men enten har man en rent identitetsmæssig blokering i forhold til at stemme borgerligt. Det vil sige: man føler sig i grunden tiltrukket – men man kan ikke rigtig se sig selv efter det tidspunkt, hvor man så at sige er „kommet ud“. Eller også stemmer man på oppositionen i tryk forvisning om, at den ikke kommer til magten alligevel.

Det særlige ved et velfungerende demokrati som det danske er, at det er i stand til at lægge positioner bag sig. Vi har allerede lagt både afvisningen af velfærdsstaten og afvisningen af forpligtende, internationalt samarbejde definitivt bag os. Vælgerne har også lagt relativismen og ligegyldigheden over for den danske livsform, baseret på vores lokale tolkninger af oplysningstiden, bag sig. Oppositionen har kun delvist opdaget dette. Og derfor vil den forblive i opposition i mange år endnu.

*Henrik Dahl (f. 1960) er udviklingschef i NIRAS Konsulenterne og forfatter til en række bøger om samtiden. Senest *Krigreren, Borgeren og Taberen* (med Ole Thyssen) 2006 og *Den Usynlige Verden* 2008.*

Interview med CEVEA's Jens Jonatan Steen: 24-årsreglen er det farligste spørgsmål for os

I dette efterår har centrum-venstrefløjen søsat tænketanken Cevea – Centrum-Venstreakademiet. Den 27-årige direktør Jens Jonatan Steen stiller en præcis diagnose af venstrefløjens problem: danskerne ved ikke, hvor den vil hen. Spørgsmålet er, om han også har den rette medicin.

Af Leny Malacinski

Man skal stå tidligt op, hvis man vil møde Jens Jonatan Steen. Tidligt betyder klokken 7.45. Han er nemlig håndværker. Eller en form for håndværker. Jens Jonatan Steen, den 27-årige socialdemokrat og direktør for venstrefløjens nye tænketank, Cevea, er i færd med at asfaltere. Han er i færd med at sprede et dækkende, stabilt og fungerende lag venstreorienteret asfalt over Danmark. „Vi vil opbygge en idepolitisk infrastruktur. Vi skal bygge en masse nye veje og huse og broer og lægge det grundlag, som danskerne diskuterer på. Men målet er det samme som altid: Frihed, solidaritet og lighed,“ siger han. Tænketanken Cevea (Centrum-Venstre Akademiet) er oprettet i sommeren 2008 som et forsøg på at erobre danskernes stemmer tilbage fra VK-regeringen. Og det er en ambition, der kræver hårdt arbejde. Jens Jonatan Steen ligner ellers ikke en håndværker. Han ligner en velklædt og ambitiøs ung mand, der denne morgen køber to go-kaffe i et papkrus på Baresso på Nørrebrogade i København. Måske er Jens Jonatan billedet af den nye tids Socialdemokrat: Han er blevet akademiker.

De borgerlige vidste, hvad de ville

Han er søn af to præster, han læste Anders And-blade i kirken, mens han ventede på, at gudstjenesten sluttede, går selv i kirke i bestemte perioder, og han er netop blevet færdiguddannet fra RUC. Han bruger ord som „IP“ (international politik) og taler om at „facilitere grundlaget“ for en ny debat. For tre måneder siden fik han sit job som fuldmægtig i Kulturministeriet, hvor han skal møde senere på morgenen. Jens Jonatan Steen bor selv på Nørrebro. Et af de kvarterer, hvor uligheden er synlig for bymennesker, for på Nørrebro bor kontanthjælpsmodtagere og den kreative klasse ved siden af hinanden. Det er uligheden, som Cevea erklærer krig mod. Men nu har der siddet en borgerlig regering i otte år. Ifølge Jens Jonatan Steen skyldes det, at danskerne ikke ved, hvor venstrefløjen vil hen

„Det handler om at skabe en rød tråd, et klart alternativ for vælgerne. Det afviste man i S. Og det har man betalt en ret høj pris for,“ siger Jens Jonatan Steen. Derimod har regeringen arbejdet fokuseret og målrettet på at få danskernes stemmer.

„De borgerlige vidste, hvad de ville. Regeringen har kunnet tilfredsstille danskerne. Den har givet danskerne, hvad de ville have. Fogh ville dyrke de små skridts politik. Et langsomt mere liberalt Danmark.“

Men han er ikke selv klar i mælet om nogle af de hedeste emner, som vælgerne har stærke følelser for. Ifølge ham skal Cevea for eksempel ikke fokusere på Muhammed-krisen, 24-års reglen eller voldelige autonome,

som kaster med sten og alligevel får et nyt glashus. Med andre ord, nogle af de emner, der har kostet venstrefløjen stemmer og kritik.

„Cevea er ikke sat i verden for at tale om udlændingepolitikken, ungdomshuset eller Muhammedkrisen. De daglige problemer må politikerne løse. Vi vil sætte en mere langsigtet dagsorden. Hvis man gerne vil ændre 24-år-reglen, skal man ændre den måde folk tænker på.“

Er det ikke en falliterklæring, at I ikke vil have en holdning til de emner, som påvirker folks stemmer allermest?

„Nej. Vi skal ikke lade os sætte i bås af pressen, som mener, vi skal have en holdning til hvad som helst. Det er de daglige problemer, der afgør, om man får regeringsmagten om fire år. Men det er ikke det, der afgør, hvem der vinder kampen om ideerne og kampen om danskerne. Vores opgave i Cevea er at formulere nye ideer.“

Det lyder ikke særlig konkret.

„Nej, det er ikke særlig konkret. Det er noget, der gør, at vi kan vinde om 50 år.“

Hvordan vil I så gøre det?

„Det vil vi jo gøre ved at påvirke de ideer, som almindelige mennesker opfatter verden ud fra. Vi skal betragte det politiske system på en ny måde. Derfor har vi et tidsskrift, en hjemmeside, en analyseenhed, som skal bidrage til at skabe en ny idépolitisk kultur, hvor man diskuterer og tænker politik ud fra fællesskabet. Dét er vores konkrete bidrag.“

Drop 24-års reglen

Så let kommer Cevea formentlig ikke til at slippe. Udlændingepolitikken har skubbet gamle socialdemokrater til både højre og venstre. Helle Thorning Schmidt kæmper for at få dem tilbage igen. Men hvis man står med et ben i hver lejr, risikerer man som bekendt at blive sparket i skridtet.

Så hvad vil Cevea stille op med 24-årsreglen?

„Det er det farligste spørgsmål for en ny tænketank som os. Det er det, man gerne vil knalde os på. Vi vil gerne tænke i nye løsninger. Men vi må lade partierne om at diskutere de ting, de har diskuteret i årevis. På den anden siden har vi ikke råd til ikke at have en holdning. Umiddelbart er der nogle regler, som fungerer uhensigtsmæssigt og som bør erstattes af noget andet.“

Erstattes af hvad?

„Af andre regler. Det er bevist, at 24-års-reglen forhindrer tvangsægteskaber, men de har også en stor negativ effekt på danskere, som ikke kan blive gift med udlændinge. Vi vil typisk besvare spørgsmålet ud fra vores hovedværdi: Hvordan påvirker det fællesskabet? Partierne har fået berøringsangst i udlændingepolitikken. De kan ikke pille ved reglerne, for så vil de straks blive slået af andre partier. Det er blevet umuligt for dem at justere reglerne. Og hvis man prøver at nytænke reglerne, får man tæv af de andre. På den måde er systemet fastlåst. Man står med en helt umulig opgave. DF og regeringen vil aldrig lade venstrefløjen ændre udlændingepolitikken. Man skal virkelig være modig og gå imod en stor opinion. Ekstra Bladet og B.T. vil forsøge at jorde det med det samme.“

Men hvis I vil sætte en dagsorden som tænketank, skal

folk vel vide, hvad I mener?

„Det her er ikke et af vores kernesatsningsområder. Men 24-årsreglen burde helt sikkert erstattes af bedre regler, som både bekæmper tvangsægteskaber og gør det nemmere at blive gift med en udlænding.“

Skat – en gave til danskerne

Så er der det med skatten. Her roser Cevea CEPOS for at have markeret sig ved altid at have klare svar.

„Det er lykkedes de liberale rigtig godt at definere skat som en „skattebyrde.“ Noget man skal lettes fra, noget på din skuldre, som tynger dig ned. Hvis du fjerner byrden, kan du ranke ryggen igen og bevæge dig frit rundt. Det er et billede, som danskerne kan forholde sig til. Cepas påvirker danskernes forhold til skat. Venstrefløjen har svigtet med at fortælle, hvad danskerne får ud af skatten.“

Hvilket ord vil I så lære danskerne at bruge i stedet for skattebyrde?

„Jeg kan ikke komme på et ord lige nu, men det er noget med at betragte skat som en gave. En skattebelønning, måske. Vi har faktisk nogle retorikere tilknyttet Cevea, som forhåbentligt vil tage fat på de udfordringer, men de er ikke kommet med noget endnu.“

Så lad os lave en lille test for at se om I har lige så klare svar som Cepas.

„Det har vi nok ikke,“ smiler han.

Skal skatten op eller ned?

„Som udgangspunkt er vi tilfredse med det nuværende skattniveau. Men vi har ikke et dogmatisk forhold til skatten. Hvis det bliver nødvendigt at investere i uddannelse eller sundhed, har vi ikke noget imod, at man hæver skatten. Ligesom vi heller ikke har noget imod at lette skatten i opgangstider. Vi ser for eksempel gerne, at man hæver grænsen for topskat, sænker bundskatten og hæver beskæftigelsesfradraget. Problemet med de nyliberale er, at de tror skattelettelse er en universalløsning. De vil skattelette sig ud af alle problemer. Men det er en eklatant misforståelse, at man kan tvinge så meget arbejde og vækst ud af topskattelettelse.“

Hvor mange procent af folks penge er det så i orden at tage fra dem?

„Så mange det kræver. Så mange folk er villige til at betale. Vi vælger jo selv vores regeringer. Danskerne betaler med stor, stor glæde deres skat. Bortset fra de traditionelle dele af dansk erhvervsliv, som endnu ikke er kommet videre end til klasesamfundet.“

K har foreslået en maxprocent på 50. Har du en maxprocent?

„Det ville være rart at lægge sig fast på én. Det ville give en gennemsigtighed, som almindelige mennesker kunne forholde sig til. På den måde kunne det være positivt, men vi skal opretholde progressivitet i skattesystemet. Det har aldrig været meningen, at 1 mio. danskere eller f.eks. 30 pct. af medlemmerne af Dansk Metal skulle betale topskat. Det er alt for mange, og derfor bør vi justere grænserne.“

Hvad skal grænsen for topskat så være?

„Det er der en skattekommission, der skal kigge på.“

Hvad tror du danskernes smertegrænse er for, hvor meget de vil betale i skat?

„Danskernes smertegrænse ligger ikke i skatten, den ligger i det

offentlige sundhedssystem. Danskerne er mere bekymrede for den faldende kvalitet og udhulningen via private sygehuse end for skatten.“

Muhammedtegningerne: „Mange fandt aldrig ud af, hvad S mente“

Så er der Muhammedtegningerne. Socialdemokraterne blev kritiseret for ikke at indtage en klar holdning. Hvad bør S mene?

„Jeg tror, at mange sidder tilbage og aldrig fandt ud af, hvad S mente. Det ved jeg heller ikke, om jeg fandt ud af. Der var stor tvivl internt i partiet, og man var bange for at skubbe flere vælgere over til DF og regeringen. Jeg mener, at man skulle have taget meget klart afstand fra Jyllands-Posten, som førte en kampagne mod muslimer, som jeg ikke forstår, at en dansk avis nedværdiger sig til at føre. Det var en ren smædekampagne. Uffe Ellemann var i virkeligheden den, der sagde det bedst: Man skal selvfølgelig stå fast på ytringsfriheden, men man skal bruge den under ansvar. Man skulle også have været mere aggressiv over for statsministeren, som tilsidesatte de mest basale diplomatiske spilleregler, da han afviste at møde en række muslimske ambassadører. Den udlægning af ytringsfriheden, som Jyllands-Posten fik lov til at fremlægge var forkert. Det burde vi have taget et opgør med. Jeg mener, at man skal markere sig meget stærkere i kulturkampen og værdipolitik.“

Men krisen handlede vel om mere end Jyllands-Posten? Hollænderen Theo van Gogh blev myrdet, fordi han lavede filmen Submission, Salman Rushdie blev dødstruet i 1989, Ayaan Hirsi Ali lever under jorden.

„Enhver form for fundamentalisme er forkert og skal afvises. Men lige nu fører vi en politik, som skubber flere over i fundamentalisme i stedet for at inkludere almindelige muslimer og give mulighed for at være med i det klassiske danske nationalfællesskab. Når en kvindelig jurastuderende får at vide, at hun ikke må blive dommer på grund af en bestemt hovedbeklædning, så er det dybt udansk. Det er til gengæld klassisk dansk at blive kulturelt beriget. At lade folk komme til.“

Instruktøren Thorbjørn Christoffersen, som har lavet animationsfilmen Rejsen til Saturn, har fortalt, at han bevidst undlod at gøre grin med islam i filmen af frygt for vold mod ham eller hans familie. Er det ikke en frygt, som du er med til at skabe, fordi du fordømmer Muhammedtegninger?

„Jeg siger ikke, at man ikke måtte eller skulle trykke Muhammedtegninger. Det kommer an på, hvordan man bruger dem og hvilket formål, man har med at bruge dem. Uffe Ellemann har ret i, at man har et samfundsansvar. Ytringsfriheden er aldrig omkostningsfri. Du er nødt til at tænke dig om.“

Men nu står du med en film, hvor der er noget, der ikke er med.

„Ja, så er der det problem. Så har Jyllands-Posten jo en pointe. Men det tror jeg kun, at de har fået i bagklogskabens lys. Hvis vi har et samfund, hvor man ikke kan sige, hvad man mener... Hvis det med Thorbjørn Christoffersen er rigtigt, så er man åbenbart ved at få censur, fordi man er bange. Og jeg kan da godt forstå ham. Se, hvad der skete med Kurt Westergaard (JP-tegner, som to tunesere ifølge PET planlagde at myrde, red.).“

Midlertidige kvindekvoter

Og så er der det med kvinderne. For at opnå lighed er Jens Jonatan Steen tilhænger af kvoter – både i forretningsverden og i parlamentet.

„På midlertidigt sigt kunne man forsøge at bruge kvindekvoter i erhvervslivet og i politik. Til byrådsvalg og folketingsvalg kunne man have en regel om, at man ikke kunne opstille en liste uden et bestemt antal kvinder. Det har haft stor gennemslagskraft at arbejde på den måde i Spanien.“

Er det troværdigt at stemme på en kvinde, der er opstillet som del af en kvote?

„Jeg vil altid stemme på den, jeg synes er den bedste.“

Tror du, at S-vælgerne vil finde det troværdigt?

„Ja, det er en sag, der står højt for mange socialdemokrater. Det er vigtigere for os end for mange andre. Kvoter er et konkret redskab til at skabe lige muligheder. Der er en Rip Rap Rup-effekt, et mandsdomineret system, der gør det mindre attraktivt for kvinder at komme ind i erhvervslivet og politik. Målet er at få brudt med den meget mandsdominerede verden. Men det bør være en midlertidig ordning, ikke en permanent. Hvis det ikke løser problemet, eller skaber omvendt diskrimination, så kan man afskaffe det igen.“

Leny Malacinski er journalist og arbejdede på gratisavisen Nybedsavisen frem til lukningen i oktober 2008. Hun var med til at starte avisen op i 2006 og dækkede blandt andet politik, integration og værdidebat fra højre. Forinden har hun har arbejdet på blandt andet TV2, TV Danmark og freelancet fra Israel.

Analyse: Partiet tilhører toppen

Det er ikke kun i yderfløjspartier, at diskussionslystne partimedlemmer bliver banket på plads. Topstyring har bredt sig til hele partispektret – ifølge aktørerne som et resultat af mediemøllens acceleration.

Af Theis Kragh Hansen

Danskerne har opfattelsen af, at deres demokrati udmærker sig ved åben diskussion. I nyere demokratier tager man måske ikke dét så højtideligt – her er magten centraliseret hos en elite, der regerer upåagtet af sin reelle opbakning. Men i Danmark skal ingen bare holde kæft og rette ind. Ikke en gang dem, man er dødeligt uenig med. Og dog. For måske har det danske demokrati ikke helt undsluppet oligarkiet. Midt i den gennemført demokratiske danske selvopfattelse fungerer alle Folketingets partier i dag ganske topstyrede.

Frygten for at fremstå splittet

„Alle partier har topstyring. Meget stringent endda. Tror man andet, så tager man fejl,“ understreger Louise Frevert, der i seks år sad i Folketinget for Dansk Folkeparti (DF). I 2007 brød hun med partiet, efter at have ytret hård kritik af partiets topstyring. Hendes udmelding bliver nuanceret lidt af Billy Adamsen, der er ph.d. i politisk kommunikation og tidligere spindoktor for Poul Nyrup Rasmussen i perioden på landets fremmeste ministertaburet: „Topstyring er en nødvendig forudsætning for at begå sig i politik i dag. Alle partierne er topstyrede i forskellige grader. Enhedslisten er den eneste lidt ukendte.“

Af de fleste udpeges medierne som en af hovedårsagerne til udviklingen: af frygt for at fremstå splittet holder partiledelsen sine medlemmer i kort snor.

„Topstyring skal sikre, at partierne er slagkraftige over for pressen. Jo mindre pressen kan udsætte på partimedlemmerne, jo mindre går den efter partiet. Det er jo pressen, der sætter dagsordenen, ikke politikerne,“ konstaterer Louise Frevert og bakkes op af Rasmus Jönsson, der er lektor i politisk kommunikation på RUC og var Ny Alliances første spindoktor: „Medievilkårene gør, at skal man stå stærkt som partileder og som parti, er man nødt til at agere som en slags partijejer. Det ser man pt. med Villy Søvnald, Pia Kjærsgaard og Anders Fogh Rasmussen,“ og han følger op: „Medierne kræver hurtige svar, og politik bliver ofte produceret tidligt om morgenen, for at nå en nyhedsdagsorden.“

Tidligere integrationsminister Rikke Hvilshøj var af de liberale løver, der af Venstres top fik besked på at lægge de ti liberale teser ned i skuffen igen ved landsmødet i 2003. Hun blev i partiet alligevel, og anfører, at Folketingsmedlemmers frihed afhænger af partiernes position: „Når et parti er i opposition, er der et større rum for folketingsmedlemmer til at opsende prøveballoner. Hvis et medlem af et regeringsparti kommer med kontroversielle politiske forslag vil pressen straks konfrontere regeringen med det. Det skal man vide, før man bare melder ud.“ Hvilshøj mener, at der stadig er plads til debat i partierne – at resultatet af topstyringen er primært den styrede og

konsistente kommunikation til vælgere og medier.

Eks-spindoktor Billy Adamsen supplerer: „Interne magtkampe har før kastet partier ud i voldsomme reduktioner og opløsning, hvorunder de ikke kan kapre vælgere. Derfor behovet for topstyring, der bliver styrket af det enorme fokus i moderne politik på negative historier.“ Han uddyber: „Har man ikke stærk topstyring, men intern splid, tiltrækker man negativ opmærksomhed. Man kan bare se, hvordan det gik De Konservative.“

De Konservative lå i 1997-98 i indædt infight med sig selv om ledelsen i partiet. Pia Christmas-Møller var en af kombattanterne i den konservative borgerkrig. Hun nåede også at være partileder i en periode. Siden forlod hun partiet i protest mod den nuværende ledelsesstil, og det hun betegnede som et utilfredsstillende debatklimate. Også hun fremhæver, at udviklingen i det hun kalder mediemøllen skaber det største behov for topstyring: „En politisk sag udvikler sig kun via medierne. Eksempelvis har TV2 News i sig selv øget hastigheden og været med til at skabe politik.“

Modreaktionen: Faldende partiloyalitet

Frevert hævder, at hovedresultatet af udviklingen er et decideret fravær af demokratisk substans i partierne. Der er hverken tid eller plads: „Den demokratiske proces mangler simpelthen. Man har ikke mulighed for at lave afstemninger til gruppemøderne, stilen er lagt på forhånd.“

Hos partiet hun forlod, DF, deler man dog ikke den opfattelse:

„Jeg kan ikke se nogen negativ konsekvens af topstyring. Egenrådig ledelse uden opbakning i gruppen er negativt. Men sådan nogle ledere sidder jo heller ikke længe,“ siger den organisatoriske næstformand hos DF, Carl-Christian Ebbesen.

Som tidligere spindoktor for det nyeste skud på stammen af danske Folketingspartier er Rasmus Jönsson imidlertid uenig: „Vi må erkende, at der ikke er plads til ret meget demokrati i toppen af dansk politik i øjeblikket. Så må man prøve at få demokratiet ind andre steder. I Ny Alliance forsøgte vi at inddrage medlemmerne i politikformuleringen via internettet. Det kan måske være fremtiden.“

Christmas-Møller er bekymret for, hvordan topstyringen påvirker det repræsentative demokrati – når den lokalvalgte kandidat tropper op på Tinge og bliver banket på plads med topstyringens forhammer. En problemopfattelse partiorganisatoren fra DF, Carl-Christian Ebbesen, pure afviser:

„Mener en folketingskandidat, at han skal føre valgkamp i Aabenraa og kun varetage Aabenraas interesser, så siger jeg til ham, at sådan er det ikke i DF. Det er et levn fra gammel tid. Han skal varetage Danmarks interesser og ikke kun Aabenraas.“

Ebbesen betoner, at partisucces kræver topstyring, der giver klare budskaber. Det er dét, vælgerne har brug for, og ikke forvirring med interne partifløje og flertydige meldinger.

At topstyring er en gave for vælgerne, kan eks-spindoktor Rasmus Jönsson ikke se: „Konsekvensen af topstyring er, at vælgerne bliver opdraget til, at man ikke må tvivle i politik – det er de hurtige svar, der er løsningen på alt. Og det er selvfølgelig problematisk.“

En anden forhenværende spindoktor, Billy Adamsen, deler ikke de bekymringer: „Jeg ser ikke umiddelbart et demokratisk problem i selve

topstyringen. Det, der ikke foregår i partierne, debatteres jo livligt i medierne og i det offentlige rum. Og med blogs på nettet kan du sætte dagsordenen på forskellige måder.“

Om der er grund til bekymring, mener lektor på Københavns Universitet Karina Kosiara-Pedersen, afhænger af hvilken vinkel, man anlægger. Er man tilhænger af demokrati med udbredt deltagelse, ser hun i hvert fald et problem i tilbuddet om partimedlemskab uden reel mulighed for indflydelse. Partiernes professionalisering, som topstyringen illustrerer, kan også bekymre i forhold til vælgerne. De har ikke været vant til professionaliseret politisk kommunikation: „Vælgerne er måske ikke klar til at gennemskue politikerne. Vi har som forbrugere lært at gennemskue vaskepulverreklamer. Men det er **ikke** det samme som professionelle, designede politiske budskaber“.

Politiske iagttagere har identificeret en begyndende reaktion på indsnævringen af albuerummet. Der er en generelt faldende partiloyalitet. Hvis ikke unge, dygtige politikere skal forlade politik, er partierne nødt til at give dem større ansvar tidligere.

Pia Christmas-Møller har set, hvordan unge politikere kan tilfredsstilles af ordførerskaber, hvor de så er konger på ét felt: „Men jeg tror desværre ikke, at topstyringens tid er ovre. Man er også kun ordførerkonge, så længe man ikke sidder med højpotente områder.“ Og Billy Adamsen observerer: „Du er ung og fremadstormende, til du bliver banket på plads af ledelsen, tilpasser dig og ender med at forsvare topstyringen.“

3 definitioner på topstyring:

”En snæver kreds udstikker strategiske og daglige linjer” - Niels Krause-Kjær, fhv. spindoktor

”En synlig ledelse udstikker efter dialog en klar kurs” - Carl Christian-Ebbesen, partiorganisator

”Få mennesker, i forhold til medlems- og mandattal, lægger linjen og afgør sagerne” - Pia Christmas-Møller, politiker

Interview: Simon Emil Ammitzbøll

„Topstyring er at samle mange beslutninger i en meget lille ledelse. Man kan opleve, at der til møder i Folketingsgruppen er flere ansatte end folkevalgte til stede, fordi ledelsen mener, at de er lettere at styre end de folkevalgte,“ fortæller han. Ifølge Ammitzbøll er konstruktionen måske meget sindrigt udtænkt, men den har stadig resulteret i en svært påvirkelig og topstyrende partiledelse. „Historisk har partier, der har haft et ønske om centralisme, været topstyrede. Det kunne eksempelvis være Socialdemokratiet eller de Konservative. Men i dag er der også en vis grad af topstyring i SF, Venstre og det Radikale Venstre, trods deres traditionelt decentrale værdisæt,“ forklarer den nuværende løsgænger og illustrerer:

„I SF er de nok stadig bevidste om, at der skal være plads til forskellige holdninger, men der bliver generelt mindre plads til forskellighed. Tidligere talte partier stolt om, hvor højt der var til loftet i deres parti – i dag bliver der slået ned på meninger, der afviger fra ledelsens.“

Ammitzbøll pointerer dog, at topstyring altid har eksisteret – men: „Tidligere var der bare også plads til heftige diskussioner. Dem ville man derimod opfatte som meget problematiske i et parti i dag.“ Hans

vurdering: „Topstyringen i dansk politik er ikke nødvendig i det omfang, som den foregår. Man skal selvfølgelig kunne træffe beslutninger. Men jeg tror grundlæggende på, at vælgerne er ganske nuancerede og godt kan overkomme, at et partis politikere ikke altid er helt enige og kun har én klokkeklar og enslydende holdning.“

Udviklingen er for alvor sket de sidste 10-15 år: „Partierne frygter at fremstå splittede i medierne og hos befolkningen. Man betragter det ikke som en styrke at kunne fremstå nuanceret og reflekteret ved at tillade, at partimedlemmer kan melde forskellig ud,“ forklarer Ammitzbøll. Ifølge den tidligere radikale folketingspolitiker er dét tegn på, at ét element af den leninistiske socialisme har sejret i dansk politik: Lenins demokratiske centralisme. Princippet om, at når ét en gang er vedtaget i et parti, så er det **kun** dét man melder ud.

„Partier bliver mere personbårne end holdningsbårne, sådan som vi også kender det fra USA,“ siger Ammitzbøll. „Der er en stor risiko for, at topstyring simpelthen kvæler den interne debat i et parti. Skal det politiske arbejde fungere og blive frugtbar, er en bred og inddragende ledelse nødvendig.“

Ifølge Ammitzbøll kan fællesskaberne i partierne styrkes, hvis man tillader diskussioner. Og han maner til besindighed i forhold til frygten for, at medierne udlægger debatten i en outreret fremstilling, som dramatiske opgør:

„De historier forsvinder jo hurtigt igen. Det er ikke noget medierne holder fast i over længere tid. Jeg mener ikke, at det skader så meget at udvise uenighed. Står man ved nuancerne i et parti er en gevinst jo også behovet for skærpet argumentation i diskussionerne,“ hævder Ammitzbøll. „Det har ikke skadet Venstre, at man har haft en Eivind Vesselbo eller en Birthe Rønn Hornbech, der er gået lidt imod partilinen. „

En situation, der står i kontrast til tiden i det Radikale Venstre, hvor Ammitzbøll især ved diskussion af strategiske forhold oplevede en frygt for vælgerne og medierne. Konsekvensen blev at: „Vi kom til at sidde og diskutere formuleringer i vores udmeldinger frem for at diskutere, hvad vi egentligt mente og ville rent politisk.“

Om fremtiden siger Ammitzbøll: Enten underkaster nye politiske generationer sig bare, finder deres plads og afventer at det er deres tur til at topstyre. Eller også sker der en omvæltning, når de ærgerrige og ambitiøse politiske stjernefrø ikke vil indordne sig de eksisterende ledes diktat. Men der er også en tredje mulighed: „Med Lene Espersen hos De Konservative ser vi en kombination af de to scenarier. Hun styrer på en mere moderne måde, hvor der både er en klar ledelse, men også plads til debat. Og jeg tror, at vil man overleve på sigt, så skal man nok gøre sådan.“

Interview: Morten Messerschmidt

Debatten om topstyring undrer folketingsmedlem for Dansk Folkeparti, Morten Messerschmidt:

„Jeg har faktisk svært ved at forstå, at man overhovedet kan mene, at man kan styre på anden måde end oppe fra. Det er jo hele ideen i at have en styring: En gruppe skal have en fælles styring, og den centraliserer man så i ét organ. Man gør det i Danmark under prædikatet „demokrati“ I partier vælger man ligeledes nogen, der så styrer ovenfra og ned. Styring må fungere sådan, andet er omsonst.“

„Nogle medlemmer føler sig majoriserede, og melder sig ud af partiet af forskellige årsager. For dem bliver det evindelige klagepunkt, at det er for meget topstyring,“ siger Messerschmidt. Så står den valgte partiledelse virkelig til ansvar overfor dem, der har tildelt dem magtbeføjelserne? Ja, mener Messerschmidt: „Et parti som en ren diktatorforening ville man jo ikke kunne forsvare. Når man ekspliciterer, at et parti topstyrer, forpligter det til en stærk forbindelse til baglandet.“

Ifølge Messerschmidt har topstyring eksisteret stort set ligeså længe, som der har været partier. Og ikke kun Dansk Folkeparti illustrerer, at decentral ledelse er fortid:

„Med spindoktorerne er tendensen et forsøg på strømning i alle partierne. Enhver politiker skal vægte sine ord på en guldvægt for ikke at være et milligram ved siden af, hvad partiets andre ordførere har sagt. Ellers bliver det slået stort op som intern uro.“ Derfor eskalerer partiernes behov for folk, der kan rammelægge og koordinere, hvornår politikere udtaler sig i pressen. Topstyringen er ikke ny, men skærpet. „Medierne gør små historier store. Ting, der tidligere kunne trække en omtale på side 26 får i dag en forside!“

Det påkrævede niveau af *damage control* hos partierne, som en moderne, mere aggressiv presse skaber, kan de lokale partiforeninger ikke honorere, hævder Messerschmidt. Der skal der først indkaldes til generalforsamling og altid i tråd med vedtægter og lignende. Løsningen bliver derfor et forretningsudvalg eller en hovedbestyrelse, der kan ekspedere sagerne hurtigt.

Men medietempoet er ifølge Messerschmidt ikke den eneste årsag til topstyringsudviklingen:

„Politik har over de sidste 30-40 år udviklet sig til at handle om fremstilling snarere end indhold. Alle partierne klumper sig jo næsten sammen på midten. Ingen vil have synspunkter, der ikke appellerer til et bredt segment i vælgerskaren. Når alle vil være enige om ca. 80 procent, bliver der også behov for en stram styring,“ fremfører han.

For Dansk Folkeparti spiller historien ind: „Dansk Folkeparti har med sin oprindelse i Fremskridtspartiet nærmest brandet sig på at være topstyret. Har man den anarkistiske baggrund, er der et klart behov for at signalere stabilitet til vælgerne, og at man i partiet ikke accepterer outrerede synspunkter og udskejelser længere.“ Slutteligt vejer hensynet til det rent parlamentariske spil også tungt. Magten over medlemssortering og eksklusion bliver lagt i hænderne på ledelsen: „Det er linjen i Dansk Folkeparti og andre store partier, der skal vise sig regeringsduelige og -bærende, og derfor kan tåle mindre slinger i valsen,“ forklarer han. „Der er forskelle mellem partierne, men tendensen er, at hovedbestyrelsen nu behandler eksklusioner, hvor det tidligere var et lokalt anliggende.“

Men hvordan bliver baglandets muligheder for indflydelse, hvis ingen partiledelser tør fjerne sig fra, hvad andre partier mener? „Hvis partier bare centraliserer magten og glemmer baglandets opbakning, kan det få fatale konsekvenser. Ledelse og bagland kommer ud af trit.“ Han fastslår: „Ønsker man stærk ledelse af et parti, er det afgørende, at man ikke glemmer sit partibagland. Hos Dansk Folkeparti har vi et internt partidemokrati med 10.000 medlemmer, som vælger lokalformænd, der har utrolig stor indflydelse. De bliver indbudt til møder med partiledelsen og Folketingsgruppen flere gange om året, og

kan medbringe lokale spørgsmål. I Dansk Folkeparti er det dér, hvor lokalforeningsformænd kan komme med kommentarer og utilfredshed, og også gør det. De har forstået, at man ikke kan rende og skændes i pressen. Vi tager slagsmålene internt, og det virker faktisk utroligt godt.“

Theis Kragh Hansen (f. 1983) er specialestuderende ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Skriver speciale om mediernes betydning for danske partiers mulige topstyrede udvikling. Har udover statskundskabsstudierne taget tillegssuddannelsen ved Danmarks Journalisthøjskole samt været i praktik i et halvt år ved Ritzaus Bureau I/S.

Leny Malacinski om EU: Ny skepsis blandt de borgerlige

Det er stadig svært at være EU-modstander eller skeptiker i de borgerlige partier. Men fra en række borgerlige intellektuelle lyder kritikken af EU stærkere end nogensinde før.

Af Leny Malacinski

Det var et smukt barn. Borgerlige og liberale mennesker over hele Europa tog hinanden i hænderne og kiggede ned i vuggen og tog sig selv i at smile, med ægte kærlighed. Det Europæiske Fællesskab blev undfanget efter Anden Verdenskrig. Det skulle sørge for, at etnisk udrensning og totalitarisme aldrig ville vende tilbage. Fra nu af skulle frihandel og bevægelighed for alle gøre EFs forældre stolte. Det var de også.

Men så voksede EF op. EF begyndte at herse med sine forældre. Når de irettesatte EF, svarede den rapt igen: „Mit navn er ikke længere EF. Fra nu af skal I kalde mig EU.“

Og i dag har flere borgerlige efterhånden så svært ved at genkende deres ønskebarn, at utilfredsheden tager til. Det gælder blandt andet Jacob Mchangama, chefjurist hos tænketanken CEPOS. Han beskriver sig selv som tiltagende skeptisk over for EU.

„EU trænger ind på alle mulige områder, hvor man spørger sig selv: hvorfor skal det bestemmes i EU? I dag reguleres dagligdagspolitik som fødevarerområdet, arbejdsmarkedet og den finansielle sektor tungt i EU,“ siger Jacob Mchangama, der udtaler sig på egne vegne.

Han frygter, at de klassiske frihedsrettigheder undermineres af det voksende antal sociale rettigheder i EU og en lammelse af de nationale parlamenter.

„Jeg vil helt sikkert stemme nej til Lissabon-traktaten, som den ser ud i dag. Og sandsynligvis også til euroen. Vi skal tilbage til rødderne i EU.“

Den borgerlige kritik af EU lyder på, at unionen har bevæget sig for langt væk fra de oprindelige fire friheder, som EF blev grundlagt på: Den frie bevægelighed over grænserne for kapital, varer, tjenesteydelser og arbejdskraft. Det var et klassisk liberalt projekt. Beviset var blandt andet, at venstrefløjen var imod.

I dag, lyder kritikken fra flere borgerlige, udvider EU konstant sine egne beføjelser. I dag findes der EU-flag på busserne på Europa-dagen 9. maj, en hymne, en udenrigskommissær (og dermed en fælles udenrigspolitik), en EU-ordbog over politisk korrekt sprogbrug (undgå at sige „islamisk terrorist,“ brug hellere „terrorist som misbruger islam“), ligestillingsorganer, TV-regler, der forbyder udsendelse af dramaserier som „Forbrydelsen“ før klokken 21 på dansk TV, fordi de er „skadelige for børns fysiske, psykiske eller moralske udvikling“, kontorer imod racediskrimination, en komite ved navn Komité for nye og nyligt identificerede sundhedsrisici (advarer blandt andet imod høreskader ved brug af høretelefoner), forbud mod at reklamere for et lovligt produkt (cigaretter), en holdning (boykot) til Jörg Haider-regeringen i Østrig i 1999, et forbud mod at børn under 13 år må gå med aviser (det er ifølge EU børnearbejde).

EU er blevet et UPO, et uidentificeret politisk objekt, som tidligere formand for kommissionen Jacques Delors sagde engang.

På vegne af hvem skete det for eksempel, da det slovenske EU-formandskab fordømte Geert Wilders islam-kritiske film Fittna? På vegne af hvem blev Europaparlamentet enige om en resolution om, at ytringsfrihed skal bruges med respekt for andres religion (de uendelige Muhammed-tegninger)?

EU-modstand er ikke karrierefremmende

På trods af et stadig mere omfattende og politisk EU, har EU-skepsissen traditionelt haft det hårdest på højrefløjen, som ellers ideologisk burde være på vagt over for regulering og politisk indblanding i det civile liv. Ifølge en kilde i det borgerlige miljø på Christiansborg er det direkte uklogt at være EU-skeptiker.

„Det er ikke karrierefremmende at være EU-skeptiker i de borgerlige partier. Det vil det aldrig blive, fordi regeringen ønsker, at man skal være centralt placeret i det europæiske samarbejde,“ fortæller kilden.

Man skal således lede længe efter en nuværende Venstremand eller en konservativ, som åbent står ved sin EU-modstand. Men i et mørkt hjørne af internettet, i en gruppe oprettet på Facebook under navnet Borgerlig EU-modstand, finder man én: Claus Christiansen.

På profild billedet er han klædt i slips og jakkesæt med sideskilning og en nål med en Kongehusets krone i reverset. Han er folketingskandidat for K og har betalt kontingent i 25 år.

„Fandt du mig i den Facebook-gruppe? Der vidste jeg ikke, at jeg stod. Altså, ordet EU-modstander har nogle voldsomme betydninger. Jeg vil hellere sige, at jeg er EF-tilhænger. EF med det indre frihandelsmarked er lige mig,“ siger han i telefonen.

„I valgkampen i 1972 var det et frihandelsprojekt. I dag er der en anden dimension end det, vi oprindeligt gik ind til. Det har udviklet sig på en anden måde, end det blev lanceret. EF-domstolen kan for eksempel træffe beslutninger langt ud over det, som man havde forventet. Metock-dommen for eksempel. Hvad er der blevet af frihandel, fri konkurrence og nærhedsprincippet?“ spørger Claus Christiansen.

Men han er folketingskandidat for et parti, som gerne vil af med de fire forbehold. Mener Claus Christiansen, at en EU-hær er en god ting?

„Det er vigtigt, at USA er til stede i Europa. Derfor er det vigtigt med en NATO-dimension i vores sikkerhedspolitik. Hele ideen bag en EU-hær kommer fra de tyske socialdemokrater. De vil have en fælles hær for at holde styr på deres egne væbnede styrker. Nej tak. Den rigtige løsning er ikke en EU-hær, som Frankrig og Tyskland kan misbruge. Løsningen er en tæt NATO-alliance.“

Synes du så ikke, at EU skal have en hær?

„Jeg synes, at NATO varetager de danske sikkerhedspolitiske opgaver rigtig godt.“

„Det betyder, at jeg er monarkist. Og kongekronen symboliserer, at jeg er for den danske krone.“

Er du imod Euroen?

„Jeg er for den danske krone.“

Folkebevægelsen mod EU plejer at være domineret af venstrefløjspolitikere. I år valgte Folkebevægelsen dog en sjælden

kandidat til Europaparlamentet, en tidligere konservativ. 54-årige Hans Henrik Larsen har altid stemt nej til EU.

„De borgerlige partier er for EU-venlige. De Konservative burde være mere forsigtige. Vi har været den artige dreng i klassen og implementerer endda mange direktiver, som andre lande ikke gør. K fraviger sine egne principper om at forandre for at forbedre, hvis man undlader at vurdere, om EU overhovedet er en forbedring,“ siger Hans Henrik Larsen, der arbejder som controller med ansvar for budgettet i den multinationale FN-brigade SHIRBRIG.

Ifølge Hans Henrik Larsen holder EU-skeptikerne deres holdninger sig for sig selv i partiet. De Konservative er meget følsomme over for intern uenighed. Derfor findes der ingen konservative med en karriereplan, der er åbent EU-modstandere.

„Der findes stærkt EU-kritiske konservative, men det vil du aldrig få at se i offentligheden. Hvis du er konservativ siger du ikke, at du er imod EU,“ siger Hans Henrik Larsen.

Han forlod dog ikke de Konservative på grund af deres EU-politik, men på grund af uenighed med sin vælgerforening.

Det røde EU?

I takt med EU's udvikling har venstrefløjen opgivet sin modstand mod det, der engang blev betragtet som ultraliberal. SF har opgivet en stor del af sin modstand. I dag betragter venstrefløjen snarere EU som et instrument til gennemførelse af dens egen politik. Ritt Bjerregaard sagde endda engang: „EU er et socialdemokratisk projekt.“

Ole Birk Olesen, chefredaktør på den borgerlige netavis 180Grader.dk betragter venstrefløjens nye EU-forelskelse som beviset på, at EU bliver tiltagende mere socialistisk.

„EU er blevet et misfoster. Jeg var tilhænger af EF, da det handlede om deregulering, om åbne grænser, fri handel og bevægelse. Men i dag handler det om regulering og mere magt til Bruxelles. Jeg mener, at EU bør være så lille, at det kan druknes i et badekar,“ siger Ole Birk Olesen.

Christopher Arzrouni, rådgiver for fødevareministeren og en af de afgørende liberale ideologer i Danmark, formulerer det således: „Jeg synes, at EU er en glimrende ide. Vi har brug for institutioner, der sikrer fri passage for varer, tjenesteydelser, kapital og mennesker. Men jeg må indrømme, at det liberale islæt dominerer mindre i EU i dag, desværre. Man har været meget optaget af at opbygge nye politikområder frem for at fjerne grænser mellem landene. Det er ikke liberalt med en politisk fastsættelse af sms-takster eller en mindstesats for moms for den sags skyld. Hvis en almindelig butik satte en mindstepris, ville konkurrencemyndighederne være der med det samme,“ siger han med henvisning til, at ingen EU-lande må have en moms, der er lavere end satsen, som er aftalt i EU.

EU har desuden halveret udgiften på mobilsamtaler og vil nu have sat en maxpris på 82 øre pr sms, man sender hjem fra udlandet.

Morten Løkkegaard, Venstre-kandidat til EU-parlamentet og tidligere vært på DR TV-Avisen mener dog ikke, at EU er blevet rødt.

„EU har aldrig været mere liberalt end nu. Det indre marked har aldrig fungeret så godt, der har aldrig været så få hindringer for samhandelen.“

EU har fastsat en max-takst på sms'er sendt fra det ene EU-land til det andet. Er det liberalt?

„Sådan kan du jo ikke stille spørgsmålet op. Liberalisme er ikke et spørgsmål om frit spil. Som liberal ønsker man sig selvfølgelig også forbrugerbeskyttelse. Det er en stor fordel, når vi sidder i Italien og lænses for penge, hvis vi ikke har tænkt os om.“

Er der så flere produkter, hvor du mener, at EU skal bestemme en max-pris?

„Hvis man betaler 28 kroner i minuttet for at ringe, så har man en politisk forpligtelse til at kigge på det. Ligesom vi kigger på kemikalier i produkter. Det er et forbrugersynspunkt,“ siger Morten Løkkegaard.

„Jeg tror ikke på uhæmmet liberalisme. Jeg er ikke ultraliberal. Markedet kan ikke ordne alting. Virkeligheden er en anden. Prisdannelsen på markedet fungerer jo reelt ikke, når man skal betale 28 kroner for at ringe hjem fra Italien.“

Skal borgerne så ikke bare tænke sig om og lade være med at ringe hjem, hvis de synes, det er for dyrt?

„Man skal ikke være dogmatiker. Hvis markedet ikke fungerer, må man hjælpe det på vej, så teleselskaberne ikke scorer kassen.“

Jalving vil stemme nej

Borgerlig debattør og blogger på berlingske.dk, Mikael Jalving, kommer til at stemme nej til afstemninger om euro og forfatninger.

„Men jeg har stemt ja tidligere. Jeg var med på frihandel, og jeg støtter, at EU skal være en rambuk for global frihandel. Men jeg er ikke tryk ved at overlade pengepolitikken til katolske socialister,“ siger Mikael Jalving.

Han føler dog ikke, at hans stemme ved seneste valg gjorde nogen forskel. Ikke fordi den var en dråbe i havet, men fordi han ikke satte kryds ved nogen af navnene på stemmesedlen. Med blyanten tilføjede han sin egen kandidat: Afdøde Mogens Glistrup.

„De borgerlige partier har købt hele EU-pakken i modstrid med deres borgerlige værdier. De har glemt deres rødder. Man skal altid være på vagt over for stater, over for politiske kommissærer, der kaster sig over nye projekter, over for blålys, der vil frelse verden“, siger Jalving.

Ifølge Christopher Arzrouni har EU-skepsissen bedre kår hos K end hos V. Men den er ikke udslagsgivende for Danmarks engagement i EU. Hvorfor egentlig ikke?

„Liberalt tænkende mennesker håber stadig, at EU vil leve op til det gamle grundlag. Da jeg var barn, var en af de gode ting ved EU, at man kunne tage udenlandske varer med hjem. Det var et jordnært syn på EU, som nok præger de gamle borgerlige. Der er også nogle borgerlige, som er glade for, at alle kan være med i EU i dag. Jeg så nu hellere et mere liberalt EU og flere EU-modstandere.“

Jacob Mchangama fortæller, at han selv holder fast i EU, fordi der er gode ting også. Han håber blot, at EU vil rulle sig selv tilbage.

Hvor stor tror du, at chancen er for, at EU vil rulle sig selv tilbage?

„Den er nok ikke særlig stor. Desværre.“

Skal liberalister så ikke bare se i øjnene, at EU ikke er det, det var?

„Der bør være en mere ærlig debat blandt politikerne om EU. Hvis V og K stadig har borgerligt-liberale ideer om nationalstaten og frihedsrettigheder som forudsætningen for en begrænset statsmagt, så er de nødt til at føre en ærlig debat. Vi må spørge os selv, om ikke det skal

have en konsekvens, hvis de ting, der vedtages i EU ikke stemmer overens med vores værdier.“

Jacob Mchangama mener desuden ikke, at de borgerlige partiers udgangspunkt om begrænsning af statsmagten skinner klart igennem i EU-politikken. Som vælger opfatter han ikke en klar forskel på EU-politikken hos højre- og venstrefløjen. „Man er ikke skarp ideologisk, når det gælder EU. Der er en grundlæggende konsensusmodel på tværs af de EU-venlige partier.“

Jens Rohde: Venstre har sagt ja til alt for meget EU

„Vi borgerlige har svigtet vores liberale ophav i den daglige EU-politik. Vi har indimellem sagt ja til for meget,“ siger Jens Rohde. Han fortæller fx, hvordan han selv var med til at forhandle TV-direktiver i Folketingets Europaudvalg fra 1998 til 2002, som byggede på „fransk kulturprotektionisme“: „TV-direktiverne bestemmer blandt andet, at der skal spilles et bestemt antal europæiske spillefilm på europæiske kanaler. Det er en detailregulering af kulturpolitikken, som kom fra et stærkt fransk og socialistisk ønske om at holde amerikansk kulturimperialisme ude af Europa.“ Han tilføjer, at Europa-udvalget også forhandlede kulturby-projekter og sportsdirektiver: „Det er ikke ligefrem rundet af en liberal tankegang. Der skal man som borgerlig trække grænsen,“ siger han.

Men ifølge Rohde frygtede borgerlige politikere, at danskerne ville stemme nej til afgørende traktater, hvis de fornemmede, at politikerne var skeptiske over for nogle af de regler, der kom fra EU. Venstre og de Konservative var bange for, at de danske vælgere ville stemme nej til Amsterdam-traktaten i 1998 og Nice-traktaten, som dog aldrig kom til folkeafstemning men blev vedtaget af Folketinget. „I de år var Europa domineret af socialdemokratiske regeringer. Der sad vi og sagde ja til alt for meget, fordi vi var bange for at komme i konflikt inden Nice-traktaten. Vi vidste jo ikke, om der ville komme en folkeafstemning. Og det skulle ikke hedde sig, at vi var EU-skeptiske,“ siger Jens Rohde.

„Jeg havde forståelse for, at vi skulle agere sådan, men jeg mener ikke, at det var rigtigt. Det skyldtes simpelthen angst for at komme ud på et forkert spor i forbindelse med en folkeafstemning.“

„Man fravalgte den mere liberale kamp af hensyn til det overordnede projekt. Det har givet sig udslag i de evindelige folkeafstemninger og traktatændringer. Man nedtoner det væsentlige, nemlig hvilken værdipolitik vi vil føre i EU.“

„Den risiko er der altid. Derfor vil vi være meget klare i mælet og diskutere de her ting.“

KGB-filtret

I dag stiller han op til Europaparlamentet på en klar borgerlig platform om at sætte grænser for politik: „Vi må putte alle politiske forslag igennem det, jeg kalder et KGB-filter. Er det noget Konkret politik, som borgerne kan bruge? Overholder det Grænsen for politisk indblanding? Og er det Bæredygtigt? De tre ting skal være opfyldt. Der vil jeg klart medgive, at jeg som liberal vil have, at der bliver sat en grænse for det politiske.“

Rohde glæder sig desuden over, at landbrugskommissær Mariann Fischer Boel nu vil skrotte de regler, der bestemmer hvor krum for eksempel en agurk må være. De samme regler afgør, at der maksimalt må

være 20 mm forskel i diameteren på den mindste og den største rosenkål i en pakke. Reglerne om de krumme agurker er blevet symbol på overregulering i EU. „Det er et af de områder, hvor man må lægge ansvaret ud til producenterne. Der findes jo et hav af direktiver.“

Han foreslår desuden en kritisk udrensning af det store antal råd og komiteer, som er skudt op i EU igennem de seneste år. Blandt andet EU's „Komité for nye og nyligt identificerede sundhedsrisici“ som har offentliggjort, at lang tids lytning af musik igennem høretelefoner kan være skadeligt.

„Det skal der absolut ikke gå skattepenge til. Regeringen tog et opgør med råd og komiteer, da vi kom til magten i sin tid. Måske skulle man lave den samme øvelse i EU-systemet. Det kunne nok være tiltrængt.“ Han mener også, at EU's forbud mod at dramaserier som Forbrydelsen sendes inden klokken 21, er endnu et eksempel på, at selv en TV-kanals prime time kan blive underlagt politisk kontrol. „Gid vi kunne blive fri for det. Jeg mener meget utvetydigt, at vi skal blande os uden om som politikere.“

Af samme grund er Jens Rohde imod, at det såkaldte sociale charter skal være en del af forfatningstraktaten, som Irland stemte nej til i sommer. Charteret garanterer en række mere eller mindre klart definerede rettigheder, for eksempel at „Ethvert menneske har ret til livet.“ EU-ekspert Hjalte Rasmussen har tidligere udtalt, at det principielt kan betyde, at der kan blive ført abortsager for EU-domstolen. Til gengæld er noget så konkret som boligstøtte blevet defineret som en grundlæggende EU-rettighed: EU anerkender „retten til social bistand og boligstøtte, der skal sikre en værdig tilværelse for alle, der ikke har tilstrækkelige midler.“ En anden EU-rettighed er, at „ældre har ret til et værdigt og uafhængigt liv og til at deltage i det sociale og kulturelle liv.“ Dermed inkluderer charteret også mere kontroversielle økonomiske og sociale rettigheder, som ikke eksisterer i den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Den form for politiske rettigheder og socialpolitik mener Jens Rohde ikke har noget at gøre med en traktat om spilleregler for EU-landene: „Sociale rettigheder skal holdes ude af traktaten. Ellers bliver den netop politisk. Jeg mener, at vi kun skal traktatfæste borgernes negative rettigheder; det vil sige ret til at ytre sig, tænke, tale og tro som man vil samt ejendomsrettens ukrænkelighed. Sociale rettigheder skal bestemmes politisk og må diskuteres politisk.“

Leny Malacinski er journalist på Nyhedsavisen. Hun har været med til at starte avisen op og dækker blandt andet værdidebat fra højre. Hun har tidligere arbejdet for TV Danmark, TV2 Nyhederne og URBAN.

Marlene Wind: Hykleri og dobbeltspil

I sommer viste det sig, at Danmarks udlændingepolitik var i konflikt med EU. Hvis side valgte politikerne? En undersøgelse viser, at det store flertal af folketingsmedlemmerne enten stak hovedet i busken, fornægtede kendskab til EU-samarbejdets mest grundlæggende præmisser eller decideret argumenterede for at stække samarbejdet.

Hvad Danmark har: Et misrøgtet EU-medlemskab –

Hvad Danmark må ønske sig: Politisk lederskab

Af Marlene Wind

Efter 35 års fodslæbende holdning til det europæiske samarbejde fik udlændingebatten i sommeren 2008 endelig de danske politikere til at tone rent flag. Ved enten konsekvent at undlade at forsvare det europæiske samarbejde eller gå direkte efter livsnerven i samarbejdets basale grundlag blev det omsider bekræftet, at dansk politik fundamentalt mangler lederskab samt en grundlæggende forståelse for, hvad det er, EU handler om.

I de uger i juli/august, hvor udlændingesagen var på sit højeste, opførte de danske politikere sig så pinagtigt, at man kun håber, at ingen udenfor den danske andedam fulgte de politiske udmeldinger, der løbende kom på bordet. Udlændingesagen angik i første omgang Udlændingesservices manglende „service“ overfor sine klienter i form af tilbageholdelse af oplysninger om mulighederne for familiesammenføring efter EU-reglerne. Senere omhandlede det EU-domstolens afgørelse i Metock-dommen fra 25. juli. Under hele forløbet leverede ledende danske politikere nogle angreb på EU, der sjældent er set magen til i de forløbne 35 år – i hvert fald ikke i det normalt EU-venlige spektrum af det politiske liv. Hertil kom, at dem, der normalt kunne forventes at ville bakke op om Europa og forsvare fællesskabets grundlæggende principper om lighed for loven, det indre marked og mindretalsbeskyttelse, dukkede nakken og gik i flyverskjul. Hvad angrebene angik, mindede de om den forlovede, der efter at have været til fadet og taget for sig af retterne i en lang årrække, nægtede ethvert kendskab til den kommende brud og i stedet søgte at underminere og omfortolke selve ægtepagten.

Det, vi skal se nærmere på i denne artikel, er partiernes stilling i udlændingesagen og her særligt, hvilke partier der – med udgangspunkt i konfrontationen mellem dansk udlændingelov og EU-reglerne – hhv. forsvarede eller angreb det europæiske samarbejde i perioden den 15. juli til den 25. august 2008. Vores tal viser også, hvilke partier, der ved stort set **ikke** at ytre sig bar ved til det anti-europæiske bål og dermed udviste fundamental mangel på politisk lederskab. I et forsøg på at tækkes en diffus folkestemning, som partierne i høj grad selv orkestrerede, foretrak langt de fleste folkevalgte at angribe frem for at forsvare det europæiske samarbejde. Det, man som iagttagere undrede sig mest over under hele forløbet, var imidlertid hvorfor ingen af partierne frygtede konsekvenserne: at deres angreb på EU-samarbejdet ville få danskernes opbakning til EU til at forvandle sig til endnu mere modstand mod EU? Vores undersøgelse viser under alle

omstændigheder, at i givet fald var danskernes markant stigende EU modstand i kølvandet på udlændingesagen en pris, politikerne var parate til at betale.

Data, som Center for Europæisk Politik har indhentet og bearbejdet, viser helt overordnet, at i perioden fra 15. juli til 25. august 2008 stak det store flertal af folketingspolitikere enten hovedet i busken, brugte al tilgængelig spaltepads på at fornægte et hvert kendskab til EU-samarbejdets mest grundlæggende præmisser eller argumenterede decideret for, at konkrete EU-institutioner skulle stækkes.

Det interessante er ikke Dansk Folkepartis holdninger under udlændingesagen; disse kunne have været forudset på forhånd. Og få undrer sig vel over, at DF dygtigt og effektivt profilerede sig på dobbeltmodstanden mod EU og udlændinge. Det langt mest interessante er at se nærmere på adfærden hos de tidligere proklamatorisk EU-positive partier. De partier, der for at være regeringsduelige har forsvaret og støttet dansk medlemskab gennem årene, omend sjældent uden nogen form for begejstring.

Hvordan kunne det overraske?

Debatten om den danske udlændingelovs uforenelighed med EU-reglerne dominerede medierne i sommeren 2008. I starten af juli afdækkede Berlingske Tidende således sagen om Udlændingetjeneste, der, for at opretholde regeringens forestilling om en såkaldt „fair og fast“ dansk udlændingepolitik, ikke vejledte om de lempeligere EU-regler, der kan benyttes, når vandrende EU borgere ansøger om familiesammenføring. Via EU-reglerne kan man nemlig forholdsvis let undgå de stramme danske familiesammenføringsregler, bl.a. 24-årsreglen, tilknytningskravet, bankgarantien osv., ved at bo kortvarigt i et andet EU-land. Var man statsborger i et EU-land, havde man faktisk allerede siden slut-1960'erne haft ret til at medbringe en ægtefælle til det land, man tog arbejde i og – naturligvis – tage vedkommende med, når man tog hjem igen. Igennem årene er opholdsretten konstant blevet forenklet og udvidet, fx er det end ikke længere et krav, at man skal have været arbejdstager for at kunne benytte sig af familiesammenføringsreglerne. Pga. Unionsborgerskabet har såvel selverhvervende, studerende som pensionister idag de helt samme rettigheder, som oprindeligt var forbeholdt arbejdstagere. Også dette havde de danske myndigheder imidlertid glemt at oplyse om. Resultatet af myndighedernes praksis var blandt andet, at tusinder af studerende, der havde været så „uheldige“ at forelske sig i en, der kom fra et land uden for EU, i de forløbne år har måttet forlade Danmark og slå sig ned uden for landets grænser.

I opholdsretsdirektivet fra 2004 – som i sin tid fik bred opbakning fra dansk side – slog man ellers fast, at man nu skulle fjerne de sidste barrierer for retten til frit at bevæge sig over grænserne – en ret, der gælder både borgerne og deres familier. I direktivet var der tilmed intet krav om, at en ægtefælle skulle have haft lovligt ophold i et EU-land før vedkommende kunne flytte med EU-borgeren hjem eller til et andet EU-land. Metock-dommen, som kom den 25. juli, var således både forudsigelig og helt efter bogen. Dommen, som refererede til opholdsretsdirektivet, slog fast, at det ikke var lovligt at kræve, at den ægtefælle, man gerne ville hjemføre, når man havde arbejdet eller boet i et andet EU-land end sit eget, skulle have haft forudgående lovligt

ophold i et EU-land. I andre EU-lande, fx Sverige, har man aldrig krævet, at en ægtefælle, for at kunne blive familiesammenført med en EU-borger, skulle have haft lovligt ophold i et andet EU-land først. Det var også årsagen til, at man i Sverige trak på skuldrene ad Metock-dommen. Den bekræftede således bare **business as usual**, som en svensk embedsmand i august udtrykte det i et interview med P1's Orientering.

Mange, især eksperter, har undret sig over én ting i hele dette handlingsforløb: hvordan Metock-dommen kunne skabe så meget postyr, når ingen politikere bortset fra Dansk Folkeparti havde afvist vedtagelsen af opholdsretsdirektivet, da det blev forhandlet i 2002-2003. Direktivet er jo et indre-markeds-direktiv og har derfor forrang for modstridende national lovgivning **inklusiv** udlændingeloven. Dette fremgår endog tydeligt af udlændingelovens § 2, stk. 3: „De begrænsninger, der følger af denne lov, finder kun anvendelse på udlændinge, der er omfattet af EU-reglerne, **i det omfang det er foreneligt med disse regler**“.

Når flertallet af de traditionelle ja-partier reagerede, som de gjorde, er der således kun to måder at forklare det på: Enten forstår politikerne ikke de love, de selv vedtager, herunder betydningen af vores EU forpligtelser. Eller også er der tale om ren og skært hykleri og dobbeltspil. Man kan naturligvis ikke med den ene hånd arbejde for at fremme det indre marked med den friere bevægelighed, som opholdsretsdirektivet muliggør, og samtidig klage over, at EF-domstolen gør sit arbejde – nemlig at fortolke direktivet med udgangspunkt i de opstillede målsætninger. Alligevel konkluderede Birthe Rønn Hornbech i en kronik den 2. august i Berlingske Tidende: „... som ansvarlig minister finder jeg, at det nu er på tide at rejse det principielle spørgsmål, om ikke EU-Domstolen har fået for meget magt og er til skade for EU-demokratiet, og om ikke EU på den måde også bestemmer for meget over dansk udlændingepolitik“. Dette altså uagtet, at domstolen stringent dømte på basis af et direktiv, som Rønn, regeringen og alle ja-partier havde bakket op om.

Debattens drejning

Dækningen af sagen i pressen i sommeren 2008 gik i starten på, at EU rent faktisk gav alle EU-borgere, herunder danskere, der bevægede sig over grænserne, nogle muligheder, som de danske myndigheder mere eller mindre bevidst havde holdt hemmelige. I slutningen af juli lykkedes det imidlertid Birthe Rønn Hornbech at flytte fokus væk fra skandalen om Udlændingetjeneste til Metock-dommen, som blev afsagt den 25. juli 2008. Her tog debatten så pludselig en drejning. Nu var EF-domstolen i skudlinjen og pludselig var det EU og ikke Birthe Rønns ministerium, der havde begået fejl. I Metock-dommen slog EF-domstolen fast, at man har ret til et familieliv uafhængigt af, hvornår og hvordan man er blevet gift og også uafhængigt af, om den person, en given EU-borger har giftet sig med, er fra et andet EU-land eller ej. Dommen slog imidlertid også fast, at proformaægteskaber, svig og svindel ikke er beskyttet af EU-reglerne, hvilket naturligvis betyder, at det stadig er muligt for myndighederne at bekæmpe tvangsægteskaber og ægteskaber, der var indgået rent proforma. Dette var imidlertid ikke forsikringer nok for flertallet af partier i folketinget. En tidslinje over, hvordan debatten flyttede sig, er gengivet øverst t.h.

Partierne vender Europa ryggen

Vi har undersøgt hvilke partier, der på baggrund af Metock og udlændingesagen forsvarede, angreb eller forholdt sig tavse om domstolen og EU-reglerne. Figurerne er udarbejdet på baggrund af udtalelser fra de danske politikere (alle folketingsmedlemmer) i kølvandet på Metock-dommen i Berlingske Tidende, Jyllands-Posten, Politiken og Information i perioden 15. juli til 25. august. De 96 artikler, hvori politikerne udtaler sig, er herefter blevet sammenlignet med Europabevægelsens internetarkiv over artikler vedrørende EU-spørgsmål.

For at blive registreret skal politikerne have udtalt sig eksplicit om dommen, EF-domstolen eller EU-reglerne, men det er uvæsentligt, hvor i avisen deres udtalelser har figureret, eller om politikerne er blevet citeret i andre artikler. (Undersøgelsen viser dermed forholdet mellem partiernes forsvar og angreb, men siger ikke noget om, hvor mange gange det enkelte parti dagligt har udtalt sig. Ligeledes illustrerer undersøgelsen ikke den generelle kritik af fx Udlændingesservice, der ligeledes var fremme i hele perioden, da vi kun har koncentreret os om udtalelser vedrørende EU generelt, herunder kritikken af EU-reglerne (opholdsretsdirektivet) samt Domstolen.)

Artiklerne er blevet inddelt i de to kategorier „angreb“ og „forsvar“, hvor forsvar dels dækker over et decideret forsvar, dels en accept af dommen og EU-reglerne. Angreb dækker dels over artikler, hvor politikerne accepterer, men kritiserer dommen og EU-reglerne, dels over artikler, hvor politikerne nægter at acceptere EU-reglerne.

Figur 2 (i midten t.h.) viser tydeligt, at antallet af angreb på EU kulminerede den 2. august. Figuren skelner ikke mellem partier, men ser på det samlede antal angreb på de enkelte dage. Det er interessant, at der faktisk, umiddelbart efter Metock-dommen er faldet, er tre partier, der forsvarer afgørelsen (den 26. juli). Efter at have fordøjet resultatet, går det imidlertid i den stik modsatte retning – der kommer flere og flere angreb samtidig med, at antallet af forsvar svinger mellem nul og to – i hele perioden. Efter den 28. juli er der ingen dage, hvor der er flere partier, der forsvarer EU-reglerne end partier, der angriber dem. Og, som man kan se af figur 3, er Det Radikale Venstre stort set alene på skansen i forsvaret af EU-reglerne.

Flere ting er interessante her.

Liberal Alliance undlod helt at kommentere sagen igennem hele perioden – selvom man vel måtte forvente, at et liberalt parti ville forsvare EU's beskyttelse af borgernes ret til at gifte sig med den, de har lyst til?

Det Radikale Venstres forsvar ser måske ikke helt så imponerede ud, som indtrykket var fra den mediebevågenhed, partiet fik næsten dagligt i perioden. Det skyldes imidlertid, at vi netop ikke har medtaget alle de gange partiet var i medierne for at kritisere Udlændingesservice, Rønn Hornbechs administration eller regeringen i det hele taget – vi har alene registreret forsvar for EU-reglerne.

Interessant i denne opgørelse er også **SF's** markering – eller rettere mangel på samme. Partiet, der normalt må forventes at gå imod stramme udlændingeregler og forsvare basale borgerrettigheder, stak i den grad piben ind, da krisen var på sit højeste. Vores analyse viser, at SF kun udtalte sig positivt om EU-reglerne og de fordele, de gav landflygtige

borgere den 9, 13 og 15. august, dvs. da sagen reelt var ved at ebbe ud.

Socialdemokraterne var bestemt ikke bedre. Jf. vores optælling forsvarer S kun EU-reglerne en enkelt gang, og det er dagen efter at dommen falder, dvs. den 26. juli. Efter at have lurepasset lidt angriber Socialdemokraterne derefter massivt EU i første halvdel af august, hvorefter man igen går i flyverskjul og slet ikke blander sig i debatten.

De Konservative, der under det danske EU-formandskab i 2002 havde daværende beskæftigelsesminister Bent Bendtsen som bannerfører for opholdsretsdirektivet i Ministerrådet, forsvarer på intet tidspunkt EU-reglerne. Til gengæld leveres der betydelige angreb den 28. juli, den 1, 2, 5, 12, 20 og 25. august.

Venstre er i sagens natur meget dominerende i debatten. Efter som en første reaktion at have accepteret Metock-dommen den 26-28. juli, leverer Venstre kun angreb resten af perioden dvs. den 29, 30 og 31. juli samt den 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14 15, 16 og 22. august. Der er dog en enkelt undtagelse: nemlig den 9. august, hvor Statsministeren vender hjem fra sin ferie i Frankrig – her er der et enkelt forsvar (med et angreb samme dag). Selvom statsministeren ved sin hjemkomst understreger, at regeringen naturligvis respekterer EU-reglerne, herunder domstolens ret til at afgøre tvister, der angår det indre marked, leverer han ikke på noget tidspunkt efterfølgende et hverken hel- eller halvhjertet forsvar for EU's grundlæggende principper.

Danmark og de virkelige problemer

Hvad kan denne analyse så lære os?

Først og fremmest viser den, at de basale regler om det indre marked, fri bevægelighed og EF-domstolens centrale rolle i det europæiske samarbejde 35 år efter at vi blev medlemmer, endnu ikke har rodfæstet sig hos de danske ja-partier. Når man uden at ryste på hånden kan stille spørgsmålstegn ved så principielle byggeklodser i et fællesskab, som man selv har valgt at været med i, er der tydeligvis langt til den europæiske kerne, som flere centrale politikere ellers har sagt, at de gerne ser Danmark indgå i.

Analysen af de politiske udmeldinger under udlændingesagen viser, at Danmark stadig helst vil have det ene ben ude og det andet inde i samarbejdet på én og samme tid. Vi vil gerne være med, men det skal helst ikke være mere forpligtende end som så. Hermed er det tydeligt, at de fleste danske partier endnu ikke har forliget sig med (eller forstået?), at EU-samarbejdet er og bliver af en helt anden kaliber end alle de andre typer internationalt samarbejde, vi ellers indgår i.

Imens ryster de andre EU-lande på hovedet ad os. Hvis Danmark virkelig frygtede, at Metock-dommen og EU opholdsretsdirektivet skulle medføre en øget strøm af illegal indvandring til Danmark, så var tiden måske kommet til at droppe det retslige forbehold, som Danmark har haft siden 1993. Kun ved at gå fuldt og helt med i de mange nye initiativer, som EU netop i disse år igangsætter – på alt fra international kriminalitetsbekæmpelse, til bekæmpelse af illegal indvandring, trafficking (international handel med kvinder til prostitutionsformål, red.) og fælles asylregler – ville Danmark kunne dæmme op for de problemer, vi i virkeligheden deler med alle andre. I en globaliseret verden kan kampen mod illegal indvandring selvfølgelig kun bekæmpes i fællesskab med vore EU-partnere. At bygge højere mure op omkring den danske andedam og basere sin politik på national frygt og

fjendebilleder, er kun en udvej så længe der for alvor mangler politisk lederskab.

Marlene Wind er lektor, PhD, Leder af Center for Europæiske Politik, Statskundskab, KU, Cand. Scient. Pol fra Århus Universitet, PhD fra Det Europæiske Universitet i Firenze (EUI). Medlem af diverse bestyrelser og rådgivende organer b.l.a. DIIS bestyrelse, bestyrelsen på EUI. Kommentator og skribent i diverse medier om EU.

Rune Lykkeberg: Det ultimative løftebrud

I 2001 lovede Fogh vælgerne én ting: Selvbestemmelse. Vælgerne skulle have magten tilbage – fra politikere, eksperter og internationale autoriteter. I 2008 brød løftet sammen. For i al diskretion har regeringen i EU selv undermineret den skarpe danske udlændingepolitik. Statsministerens løfte er brudt sammen. Selvbestemmelsen er afsløret som en ren illusion.

Af Rune Lykkeberg

Man kan resumere Anders Fogh Rasmussens løfte til vælgerne i 2001 i et slogan: Vi bestemmer selv. Ingen eksterne instanser skal bestemme over os. Konkret skulle borgerne selv bestemme på fire niveauer:

Han lovede for det første **national** selvbestemmelse. **Danskerne skulle selv have lov til at bestemme over den danske grænse.** De danske folkevalgte skulle regere over den danske udlændingepolitik. Man bør i den kontekst erindre, at adskillige eksperter op til valget i 2001 havde hævdet, at den danske udlændingepolitik ikke kunne strammes uden at bringe Danmark på kant med internationale konventioner.

Fogh Rasmussen lovede for det andet borgerne **selvbestemmelse i forhold til forvaltningen af velfærdsstaten.** Det hed sig, at regeringen Fogh ville sætte mennesket før systemet. Borgerne blev garanteret frit valg af offentlige ydelser, så de ikke var tvunget til at affinde sig med det, de fik. Det skulle ikke være forbeholdt mennesker med særlige politiske ressourcer at gøre sig gældende med deres gode sprog over for myndighederne. Patienter skulle ikke finde sig i ventelister. De blev garanteret en offentligt betalt plads på privatsygehuse, hvis der ikke var plads på offentlige sygehuse.

Som statsminister lovede Fogh for det tredje borgerne **kontrol med politikerne.** Hans kontraktspolitik var baseret på en radikal mistillid til politikerne som sådan. Reformen plejede ifølge Fogh at 'komme som en tyv om natten': De blev gennemført i et for offentligheden uigennemskueligt mørke, og de resulterede som regel i, at der blev taget noget fra borgerne. Det skulle være slut med den slags tyveri. Ifølge Grundloven er de folkevalgte alene bundet af deres overbevisning og samvittighed. Denne binding var slet ikke tilstrækkelig for Anders Fogh Rasmussen. Han lovede vælgerne at fremlægge alle store reformer inden valgene, så de kunne tage stilling til, om de ville have dem eller ej.

Kontraktpolitikken bryder med det, der ellers er en intuitiv opfattelse hos mange mennesker: nemlig at politikerne rent faktisk lytter til argumenter i den offentlige debat. Man diskuterer politik i tillid til, at der bliver lyttet, svaret og ultimativt handlet. Men statsministerens politiske stil („der er ikke noget at komme efter“) og kontraktpolitikken markerer et decideret mistillidsvotum til den offentlige debats evne til at vejlede den politiske proces. Skattestoppet er udtryk for samme skepsis over for politikerne og den offentlige diskussion. Borgerne skal ikke finde sig i alle mulige begrundelser for at hæve specifikke skatter. De skal have klare garantier.

For det fjerde satte statsministeren i sin første nytårstale **klare**

grænser for ekspertise. Det er i liberale demokratier ganske udbredt, at politiske dagsordener trumfes igennem med nødvendighedsargumenter. Ved Euro-afstemningen i 2000 blev det fx sagt, at euro-medlemskab var en økonomisk nødvendighed. At et nej ville koste arbejdspladser og belaste den danske økonomi betydeligt. Da disse konsekvenser udeblev, afslørede det de økonomiske nødvendighedsargumenter som en politisk strategi. Det er ligeledes almindeligt, at lovforslag begrundes med henvisning til „udviklingen“ eller argumenter, som startede med ordene: „Al forskning viser...“ eller „Det er videnskabeligt bevist at...“. I et demokrati er det ikke muligt at afvise politiske modstanderes ret til indsigelse eller påberåbe sig højere magter som begrundelse. Men nødvendighedsargumenter – om udviklingen eller videnskaben – kan fungere tilsvarende ekskluderende. Det betyder ikke, at forskere generelt forsøger at maskere deres egeninteresser med videnskabelige og uimodsigelige argumenter. Det betyder heller ikke, at enhver politisk henvisning til forskningsresultater er strategisk. Men nødvendighedsargumenter og videnskabelige argumenter har den demokratisk destruktive effekt, at de er uimodsigelige. Anders Fogh Rasmussens lancering af Bjørn Lomborgs cost-benefit-analyser var et forsøg på at oversætte vanskeligt tilgængelige problematikker til et sprog, som alle kan forstå og tale.

Man kan være for eller imod Foghs opgør med smagsdommere og lancering af Lomborgdoktrinen som klimapolitik, men man kan ikke ignorere, at der var tale om svar på virkeligt eksisterende demokratiske udfordringer. Lomborg-optikken blev en eklatant fiasko, fordi den ikke erkender, at kompleksiteten og uvisheden ikke er noget eksperterne har fundet på, men er en direkte konsekvens af klimaudfordringens karakter. Men det ændrer ikke ved, at udfordringen var og er relevant: Hvordan kan borgerne i fællesskab regere et samfund, hvor de fleste beslutninger kræver vidtgående indsigt og kompetence, og hvor store problematikker som finanskrise, klimaudfordring og afstemning mellem national lovgivning og overnationale forpligtelser bliver diskussioner for højtuddannede fagfolk?

Men selvbestemmelsen har grænser.

Den mest omfattende reform, regeringen overhovedet har gennemført, var slet ikke annonceret på forhånd. Strukturreformen var hverken genstand for stor offentlig debat eller resultatet af krav fra kommunerne eller de offentlige institutioner.

Foghs løfte om at give magten tilbage til borgerne gælder heller ikke hele befolkningen. Borgerne på overførselsindkomst, ca. en fjerdedel af danskerne i den arbejdsdygtige alder, har ikke fået mere selvbestemmelse: tværtimod er krav om aktivering, mødepligt og jobsøgning blevet markant skærpet. Bortset fra at føre juridiske processer, som kræver både kulturel og økonomisk kapital, har borgerne på starthjælp, kontanthjælp og dagpenge ingen sanktionsmuligheder over for myndighedernes sanktioner.

De omfattende krav om dokumentation og evaluering af de offentlige ydelser har belastet kerneydelserne i den offentlige sektor. Professionerne i velfærdsstaten har protesteret: pædagoger, sygeplejersker, social- og sundhedspersonale og skolelærere. Selv politiet har klaget over, at den reform, som skulle sikre mere politi på gaderne, er endt med at sende flere politifolk hjem på kontoret. En fællesnævner

har været utilfredshed med, at arbejdstid gik fra kerneydelser til dokumentation af kerneydelser. Eller som det hedder med et slogan: Tiden går fra varme hænder til kolde hænder. Det overraskende er ikke, at de offentligt ansatte har klaget – at et omfattende kontrol-regime, som skal sikre borgernes kontrol med de offentligt ansatte, fører til protester fra dem, der kontrolleres. Det overraskende er, at der samtidig er så mange borgere – som forbrugere af offentlige ydelser – der har klaget over, at de ikke fik, hvad regeringen havde lovet dem. Regeringen Fogh lovede lov og orden i 2001. I 2008 oplevede borgerne, at de ikke kunne få fat i politiet, når de ringede 112.

Forandringerne har heller ikke ført til udligningen af uligheden mellem de sociale klasser – tværtimod. Pointen med frit-valg og klageordninger var, at det ikke kun skulle være dem med det gode sprog og de lange uddannelser, som skulle kunne gøre sig gældende over for myndighederne. Men det viser sig, at frit-valgsordninger igen favoriserer dem med de lange uddannelser og det gode sprog. Det kræver de samme ressourcer at overskue og gennemskue de forskellige institutioners tilbud, som det krævede tidligere at stille sig op og tale sin sag. Det er børn fra akademikerfamilier, som har nemmest ved at orientere sig i gymnasiernes forskelligartede udbud og tilbud. Det er sværere for dem, der ikke kommer fra akademikerhjem at sammensætte deres personlige gymnasiale karriereforløb, sådan som de skal kunne ifølge regeringen Foghs gymnasiereform.

Det er heller ikke lykkedes Fogh at regere uden brug af nødvendighedsargumenter. Nu er det ikke udsagn som „det er videnskabeligt bevist at“ eller „al forskning viser“, som retfærdiggør reformer. Det gælder derimod reformerne af hele uddannelsessystemet, at de er retfærdiggjort med henvisning til „globaliseringen“. På trods af at Danmark internationalt ses som forbillede for koblingen mellem socialstat og global konkurrenceevne, er globaliseringen i Danmark italesat som en trussel, der tvinger danskerne til omstilling og forandring. Globalisering er blevet brugt som den økonomisk nødvendighed, man ikke kan diskutere med.

Det mest spektakulære nederlag er opgivelsen af national selvbestemmelse over udlændingepolitikken.

Der er et stort sammenfald mellem de vælgere, der er skeptiske over for EU, og dem, der kræver en streng kontrol med indvandring og flytningestilstrømning. Disse vælgere har fået at vide, at de ikke skulle finde sig i noget, og de er blevet lovet, at statsministeren talte deres sag, når det handlede om flygtninge og indvandrere. De samme vælgere må finde sig i, at de ikke har noget at skulle have sagt, og at de ikke får noget at vide, når det handler om EU. Sammenstødet mellem de to politik-områder i løbet af sommeren 2008 markerer selvbestemmelsens sammenbrud.

Det viser sig, at regeringen Fogh har været med til at forhandle det direktiv om „unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område“, som nu underminerer den danske udlændingepolitik. I det åbne har statsministeren lovet national selvbestemmelse og uafhængighed, i det skjulte har regeringen forpligtet sig på fælleseuropæiske standarder. Direktivet blev godkendt i april 2004, men det var først med den såkaldte Metock-dom fra EF-domstolen fra juli 2008, at

konsekvenserne blev kendt for den danske offentlighed.

Regeringen Foghs reaktion var en lille komedie om uretfærdighed og afmagt: Statsministeren reagerede, som om nationen og regeringen fuldstændigt uskyldigt var truffet af en meteor eller en virus. Regeringen Fogh gik til angreb på EF-domstolen. Men domstolen havde ikke fortolket direktivet ekspansivt. Den havde blot håndhævet direktivets bogstavelige mening. Og som erhvervsminister var vice-statsminister Bendt Bendtsen med til at forhandle dette direktiv på ministerrådsmøder. Direktivet og dets konsekvenser havde været fremlagt i Folketingets Europa-udvalg, og Venstres fem medlemmer af Europaparlamentet stemte for forslaget. Her er om noget tale om et stykke lovgivning, som er udarbejdet langt væk fra borgerne og den politiske offentlighed. Som en tyv om natten.

Det burde ikke have været vanskeligt at retfærdiggøre direktivet offentligt: Hvis man har tilsluttet sig det indre marked og kravene om arbejdskraftens fri bevægelighed, må der følge visse borgerlige og demokratiske rettigheder med. Mennesker lever ikke kun som arbejdskraft. Direktivet er et eksempel på et typisk kompromis mellem kapitalisme og demokrati. Men det kom til at underminere hele den udlændingepolitik og det løfte om national selvbestemmelse, som blev udråbt til fundamentet for regeringen Fogh.

Det kompromis, som regeringen efterfølgende lavede med Dansk Folkeparti på udlændingeområdet, er en demonstration på politisk afmagt. For at opvise konsekvens og fasthed strammede man vilkårlige krav i dansktest og skærpede arbejdstidskrav. Man vil ikke erkende, at man selv har været med til at afgrænse selvbestemmelsen – ved at deltage i vedtagelsen af direktivet om den frie bevægelighed.

Det ironiske er, at Socialdemokraterne i mellemtiden havde tilsluttet sig Foghs doktrin. Der var ingen samlet opposition til at udstille udlændingepolitikens destruktive effekter og hykleri. Det, som var blevet vedtaget i EU, kom til at fremstå som diktater fra ubønhørlige fremmede magter. Og det, som blev vedtaget i Folketinget, blev en parodi på selvbestemmelse.

Man kan sådan set resumere moralen i historien om de brudte løfter om selvbestemmelse i et andet slogan: Friheden i liberale demokratier vindes ikke negativt. **Det er ikke tilstrækkeligt at kræve frihed fra eksterne instanser.** Kampen om selvbestemmelse kræver noget langt vanskeligere: Nemlig anvisninger på en politisk procedure, der udvikler frihed til at være med til at bestemme og regere i en dialog med de såkaldt eksterne instanser.

Rune Lykkeberg (født 1974) har studeret litteratur og filosofi ved Københavns Universitet. Siden 2001 ansat på Information, først som kulturskribent, siden som kulturredaktør og weekendredaktør. Nu som redaktionschef for kultur og weekend. Rune Lykkeberg har redigeret antologierne Samtaler med tidsånden og Et kullet klarsyn. Lykkeberg udgav i 2008 bogen Kampen om sandhederne.

Jacob Mchangama: Regeringens svækkelser af retssikkerheden

Terrorpakkerne indskrænkede danskernes basale retsgarantier – og nu vil regeringen bruge midlerne fra Terrorkampen på de kriminelle bander. Højesteret har måttet stå vagt om frihedsrettighederne, i forsøget på at sikre retsstaten mod politikerne. CEPOS' cheffurist spørger: Er dette borgerlig retspolitik?

Skal den mistænke fremover selv bevise, at det ikke var med henblik på terror, såfremt forbrydelsen skete i en form for politisk eller religiøs kontekst? En sådan normalisering af indgribende tiltag, der oprindeligt blev indført som tvingende nødvendige i helt specielle tilfælde, er en alvorlig fare for retssikkerheden i vestlige stater – inklusiv Danmark

Af Jacob Mchangama med Andreas Kambjerre

Det er ubestrideligt, at retstilstanden i den vestlige, demokratiske verden har ændret sig siden 11. september 2001, hvor vi for alvor blev ramt af islamistisk terror. Siden har retssikkerheden været under pres – både på internationalt og nationalt plan. Dette pres kommer dog ikke blot fra tiltag i **Kampen Mod Terror**. I Danmark handler det også om omsiggribende regulering; om de anvendte reguleringsmetoder og de medfølgende indgreb i borgernes privatliv, og om konsekvensen: demokratiske og forfatningsmæssige problemer.

Denne artikel drejer sig om tre områder med særdeles væsentlig retssikkerhedsmæssig betydning: i) den omfattende regulering via delegation i form af bekendtgørelser, ii) den stigende anvendelse af tvangsindgreb uden forudgående retskendelse samt iii) terrorlovgivning. Først vil vi kaste et blik på udviklingen inden for regulering siden 2001. Hvad betyder udviklingen på de tre områder for de grundlæggende retssikkerhedsprincipper, der udgør retsstatens fundament?

Svækkelse 1: Embedsværket bestemmer mere, ikke mindre

I Danmark reguleres i overvejende grad gennem **bekendtgørelser**. Bekendtgørelser er forskrifter, som udstedes af fx en minister, og som er bindende for både private og administrative myndigheder. Bekendtgørelser kan, som udgangspunkt, kun udstedes med hjemmel i en lov, og vedtager Folketinget en sådan hjemmel er ministeren bemyndiget til at regulere inden for rammen af den bemyndigelse som lovhjemmelen opstiller. Jo mindre specifik hjemlen er, jo større råderum vil ministeren have til at udstede regler med samme virkning for borgeren som en lov, men via en langt simplere proces med langt mindre demokratisk kontrol. Den, som er bemyndiget, bliver i princippet lovgiver (indenfor lovhjemmelens grænser).

Under den nuværende regering er der hvert år sket en stigning i antallet af udstedte bekendtgørelser. I perioden 2001 til 2007 er der i gennemsnit blevet udstedt 1156 bekendtgørelser om året; det er 24% flere end fra 1993-2000, hvor tallet var 878,75. I gennemsnit bliver retstilstanden i Danmark således ændret mindst tre gange om dagen alene på baggrund af bekendtgørelser. Mange af disse bekendtgørelser indeholder – ofte detaljerede og vidtgående – forbud, påbud og

strafbestemmelser, som altså skal lægges til de forbud og påbud som gælder i almindelige love vedtaget af regeringen, såsom rygeloven.

Et eksempel fra terrorpakkerne kan illustrere Justitsministeriets og embedsapparatets forhold til bekendtgørelser. Terrorpakke 1 medførte, at udbydere af telenet og teletjenester skal foretage registrering og ét-års-opbevaring af oplysninger om teletrafik. I den forbindelse overvejede man, hvordan denne forpligtelse skulle reguleres. Justitsministeriet lagde op til, at logningspligten ikke skulle fremgå direkte af retsplejeloven, men at reguleringen i stedet skulle gennemføres ved bekendtgørelse. Argumentet lød, at både praktiske og lovtekniske forhold (bl.a.: at der var kort tid til udarbejdelsen af lovforslaget) talte for, at reguleringen skulle foretages administrativt via en generel bemyndigelsesbestemmelse. Forslaget blev imidlertid mødt med høringssvar, som anførte, at forpligtelsen til at registrere og opbevare trafikdata, herunder spørgsmålet om opbevaringsperiodens udstrækning, **skulle** fastsættes ved lov. Resultatet blev, at reguleringen af de tekniske forhold skulle ske administrativt, men at opbevaringsperioden blev fastsat ved lov (se retsplejelovens § 786, stk. 4). Justitsministeren kan derfor fastsætte nærmere regler om logningspligtens indhold og omfang, som har direkte betydning for udbydere og borgerne.

Disse oplysninger, fra forarbejderne til Terrorpakke 1, illustrerer klart både grundene til at regulere-via-bekendtgørelser og de retssikkerhedsmæssige problemer derved. Brugen af bekendtgørelser retfærdiggøres af tidsmæssige og praktiske grunde, herunder samfundets udvikling: det er **praktisk umuligt** at sende ethvert reguleringstiltag gennem den demokratiske proces; det er **tidsmæssigt umuligt** at overskue det pågældende område, når loven vedtages. Man bruger således praktiske og lovtekniske argumenter for delegation af regulering; en regulering, som er stærkt indgribende i privatlivets fred og som har store konsekvenser for konkrete enkeltpersoner og virksomheder. Ud fra en retssikkerhedsmæssig betragtning må denne metode anses for at være yderst betænkelig: man overlader det til den udøvende magt selv at fastsætte de regler, som den senere skal følge og håndhæve, når den foretager et indgreb i privatlivets fred og omfattende registrering af borgerens adfærd.

Den omfattende delegation af lovgivningsmagten er ikke i overensstemmelse med det princip, som søges beskyttet i tredelingen af magten, og som er essentielt i de liberale vestlige demokratier, nemlig at den udøvende, dømmende og lovgivende magt skal dele magten og dermed: kontrollere hinanden. Hvis den udøvende magt selv lovgiver for sit virke, vil den demokratiske kontrol være væk, og det vil være svært for domstolene at kontrollere selve udøvelsen. Det er også langt sværere for borgerne at følge med i og få indflydelse på administrativ regeludstedelse end hvis det sker gennem Folketingets åbne behandling af lovforslag.

Delegationen tillader i yderste konsekvens et reelt embedsmandsvælde indenfor det pågældende område.

Lovtekniske, tidsmæssige og rent praktiske grunde kan ikke retfærdiggøre de yderst betænelige retssikkerhedsmæssige aspekter ved at underminere tremagtsdelingen og individets retssikkerhed. Ministerierne har, på trods af at ministrene normalt er folkevalgte, ingen direkte demokratisk legitimitet, og har således ingen legitimitet til at

lovgive på vegne af folketinget **udover** den bemyndigelse, som foreligger i den pågældende lov. Dét, at Folketinget ikke kan lovgive på det pågældende område pga. tekniske eller tidsmæssige aspekter, bør ikke medføre, at lovgivningen generelt delegeres videre til den udøvende magt. Dette er i strid med grundtanken bag Grundlovens § 3, der tildeler den lovgivende, udøvende og dømmende magt, hver deres kompetencer, som disse respektive magtcentre bør respektere i en retsstat.

Et essentielt element i retssikkerheden er gennemsigtighed og forudsigelighed, så borgeren kan forstå konsekvenserne af sin adfærd. Dette hensyn bør som udgangspunkt vægtes tungere end hensyn til effektivitet. En omfattende og konstant ændring af retstilstanden vil underminere borgerens mulighed for at kunne forudsige sin retsstilling og – når reguleringen sker i form af bekendtgørelser – medføre en betænkelig magtkoncentration hos den udøvende magt. Endvidere kan det anføres, at effektivitetssynspunktet alene anskues fra det offentlige synspunkt. Effektiviteten for virksomheder, der berøres af bekendtgørelser vil ofte blive påvirket negativt.

Svækkelse 2: Flere tvangsindgreb

Da den nuværende regering trådte til, hed det i regeringsgrundlaget:

„Regeringen ønsker at forbedre borgerens retssikkerhed. Den stigende regulering har medført, at de offentlige myndigheder forlanger flere og flere oplysninger. I alt for mange tilfælde har myndighederne fået adgang til private boliger og ejendomme uden retskendelse. Det udgør en voksende risiko for den enkelte borgers retssikkerhed og de grundlovssikrede frihedsrettigheder.“

Regeringens målsætning skal ses i lyset af Grundlovens § 72, der fastslår, at en række tvangsindgreb, herunder husundersøgelser og indgreb i meddelelshemmeligheden, kræver forudgående retskendelse, medmindre undtagelse fra sådan pligt er hjemlet i lov. Også den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) yder beskyttelse mod sådanne tvangsindgreb.

Regeringens initiativ resulterede i vedtagelsen af Retssikkerhedsloven, der trådte i kraft i 2005. Den skulle begrænse og opstille retssikkerhedsmæssigt betryggende rammer for det offentlige adgang til – uden for strafferetsplejen – at foretage tvangsindgreb uden retskendelse, herunder i private hjem. Da man i 2003 havde nedsat den kommission, der skulle komme med et forslag til loven, var der ca. 185 love, bekendtgørelser, m.v., der bemyndigede en sådan adgang for det offentlige. Men den adgang er kun blevet øget. I dag, mere end tre år efter lovens ikrafttræden, er der omkring 230 (love og bekendtgørelser indeholdende mere end én hjemmel er talt med flere gange.)

Denne type tvangsindgreb er retssikkerhedsmæssigt betænkelige fordi husundersøgelser m.v. udgør et indgreb i den frihedssfære, som borgerne er sikret ved at have ret til respekt for deres privatliv. Grundlovens udgangspunkt om, at indgreb kræver forudgående retskendelse, er således systematisk fraveget i dansk ret.

Retssikkerhedsloven har som hovedregel, at de borgere og virksomheder, som et tvangsindgreb foretages overfor, skal underrettes om beslutningen skriftligt senest 14 dage før indgrebet foretages. Underretningspligten har til formål at sikre, at borgeren kan varetage

sine interesser. Denne hovedregel efterfølges dog af en række undtagelser, herunder, at underretning ikke skal ske, hvis det forspilder formålet med indgrebet.

I 2008 redegjorde Justitsministeriets for retssikkerhedslovens anvendelse. Ministeriets redegørelse tager udgangspunkt i en række ministerier, hvis praksisser bruges til at afspejle anvendelsen af underretningspligten i forhold til kontrolbesøg (de udvalgte ministerier er valgt fordi der foretages et betydeligt antal kontrolbesøg indenfor disses respektive områder.). Beskæftigelsesministeriet foretog i alt 6.245 kontrolbesøg i november 2006. Af disse var 4.481 (72 procent) foretaget uden varsel. Fødevareministeriets direktorater foretog i oktober og september 2006 i alt 13.503 kontrolbesøg. Af disse var 10.966 (81 procent) uvarslede. I en tilsvarende redegørelse fra 20075 fremgår det, at Beskæftigelsesministeriet foretog i alt 5.902 kontrolbesøg i september 2005, og at 4.231 (72 procent) af disse var uvarslede. Fødevareministeriet foretog 3.885 kontrolbesøg i september 2005, hvoraf 2.886 (74 procent) var uden varsel. Ministeriet for Familie- og forbrugeranliggender foretog 8.981 kontrolbesøg i oktober 2005, hvoraf 8.967 (99.8 procent) var uvarslede.

Ikke blot er grundlovens princip om forudgående **retskendelse** fraveget i alle disse tilfælde. Også retssikkerhedslovens hovedregel om forudgående **varsling**, der skulle fungere som en alternativ retssikkerhedsventil i stedet for retskendelse, er systematisk fraveget. Hvis en hovedregel stifter en ret for en borger eller virksomhed, er det et generelt juridisk princip, at undtagelser til en sådan hovedregel skal fortolkes **indskrænkende**. For hvis en undtagelse ikke fortolkes indskrænkende, kan man kun svært bevare de formål og hensyn, der bærer hovedreglen, hvorfor hovedregelns karakter af retsgaranti og den relevante rettighed ultimativt ikke længere kan siges at udgøre et praktisk og effektivt værn. Traditionelt set betragtes indgreb i private hjem og virksomheder som et intensivt indgreb af alvorlig karakter i forhold til borgeren, hvilket er grunden til at både grundloven og EMRK yder beskyttelse mod sådanne indgreb.

Det er klart, at visse tvangsindgreb nødvendigvis må være uvarslede og derfor uden retskendelse – fx under hensyn til effektiv kontrol på fødevarerområdet. Men **den systematiske anvendelse af tvangsindgreb uden forudgående retskendelser og/eller forvarsling** udgør en bekymrende fravigelse af grundlovens basale beskyttelse af privatsfæren.

Svækkelse 3: Terrorlovgivning – nationalt og internationalt

Terrorpakke 1(2001) implementerede adskillige internationale instrumenter. Blandt dem en FN konvention mod terrorfinansiering samt FNs Sikkerhedsrådsresolution, som bl.a. skulle øge informationsudveksling og sikre strafforfølgning. Den indførte også den fælles EU-definition af terror og ambitionen om, at medlemsstaterne skulle tilnærme deres lovgivning om terrorbekæmpelse. Man kriminaliserede terrorisme som en særskilt forbrydelse og udvidede rammerne for, hvad der betragtes som strafbar medvirken. Man gav efterforskningsmyndighederne flere midler til at foretage gentagne hemmelige ransagninger. Der blev indført krav om, at udbydere af telenet og teletjenester, som nævnt, skal foretage registrering og et-års-opbevaring af oplysninger om teletrafik og det

blev også muligt at foretage dataaflysning fra computere ved brug af bl.a. snifferprogrammer. Og EU indførte, i forlængelse af FN, den såkaldte **terrorliste**, hvormed Fællesskabet forpligtiger sig til at indefryse pengemidler m.v. hos de personer, som sættes på listen.

I udlændingeloven blev der også foretaget ændringer. Der kan videregives personoplysninger om udlændingen uden dennes samtykke. Justitsministeren og Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration kan kategorisere en udlænding som værende en fare for statens sikkerhed, hvilket kan medføre udvisning, uden domstolsprøvelse. I den forbindelse blev der endog skabt hjemmel til at hemmeligholde de oplysninger, der ligger til grund for vurderingen af, om en udlænding er at anse som en fare for statens sikkerhed.

Terrorpakke 2 (2006) blev vedtaget som led i en revision af de forudgående terrortiltag. Politiet fik bl.a. adgang til at foretage indgreb i meddelelshemmeligheden, og kan herefter bl.a. udstede kendelse på en person, ikke blot på et specifikt telefonnummer: derfor kan man bl.a. aflytte vedkommende også når han/hun ringer fra telefoner tilhørende, venner, familie, arbejde m.v. Der skete tillige en udvidelse af hvad der forstås ved „finansiering af og støtte til terror“ – og udvidede Terrorpakke 1's princip om, at man skulle kunne blive straffet, selvom man ikke har udvist forsæt til en konkret terrorhandling. Der blev indført en udvidet adgang til at videregive personoplysninger mellem politiets og forsvarrets efterretningstjenester, PET og FET, og PET fik adgang til at indhente oplysninger fra andre forvaltningsmyndigheder. Der skete bl.a. også en udvidelse for anvendelse af politiets mulighed for at foretage teleobservation, hvorved politiet kan indhente oplysninger fra teleudbydere om lokaliseringen af en mobiltelefon, der anvendes af en mistænkt.

En bred og uklar definition af terror

En lang række af de forbrydelser, der udgør terror, var allerede strafbare i henhold til straffeloven. Alligevel foretog man særskilt kriminalisering af terror – og tilkendegav, at dét i høj grad var et spørgsmål om signalværdi. Regeringen ville signalere, at „**terrorisme i alle dens former er uacceptabel i et demokratisk samfund**“.

Det problematiske ved dette tilfælde af signallovgivning er (udover, at man vælger at kriminalisere et allerede kriminaliseret område) særligt **definitionen** af terror. Regeringen valgte næsten uændret at indsætte den nye og særdeles brede definition af terror fra EU's rammeafgørelse i loven. Samtidig valgte man altså at udvide definitionen af, hvad der udgør medvirken. Dette vil medføre afgrænsningsproblemer, når bestemmelserne skal anvendes og når der skal dømmes efter dem.

Det betænkelige ved terrorpakkerne er særligt, at man legitimerer betænkelige og stærkt indgribende efterforskningsbeføjelser på baggrund af 11. september, som var et konkret og håndgribeligt tilfælde af terror, hvorefter man baserer adgangen til alle disse indgreb på en meget bred og uklar definition af terror. På baggrund af denne definition har staten altså fået meget vide beføjelser til at foretage indgreb i individets retssikkerhed. Terrordefinitionen medfører en risiko for vilkårlighed, når bestemmelserne skal anvendes i praksis. Hertil skal lægges, at beslutning om at rejse tiltale træffes af justitsministeren og ikke som normalt efter selvstændig afgørelse fra anklagemyndigheden. Dette medfører en teoretisk risiko for

politisering, i form af en ujævn anvendelse af bestemmelserne baseret på politiske hensyn og sympatier. Det er også kendetegnende, at hverken den første eller den anden Terrorpakke indeholder en udvidelse af individets rettigheder i forhold til indgreb baseret derpå.

Et bemærkelsesværdigt forhold ved terrorpakkerne er lovgivningsprocessen og argumentationen, der ligger bag. Drivkraften bag Terrorpakke 1 var angrebet den 11. september 2001. Dette angreb blev konsekvent brugt til at legitimere udvidelserne af efterforskningsmyndighedernes beføjelser, uanset hvor indgribende en karakter disse tiltag har. Det bedste eksempel fremgår af forarbejderne til Terrorpakke 1 (LFF 2001 nr. 35, pkt. 3.1.2).

I 1999 afgav Brydesholt-udvalget en betænkning (Betænkning 1377/1999) om børnepornografi og IT-efterforskning, som bl.a. indeholdt en række forslag til, hvordan politiets efterforskningsmuligheder kunne forbedres i sager, hvor der i forbindelse med en lovovertrædelse anvendes informationsteknologi. Udvalget fremlagde forslag om en pligt for internetudbydere og teleselskaber til at logge visse oplysninger. Men IT-branchens høringssvar udtrykte betænkelighed ved udvalgets forslag, og Justitsministeriet valgte **ikke** at medtage udvalgets forslag i den efterfølgende proces. Da spørgsmålet dukkede op i forbindelse med Terrorpakke 1 tilkendegav Justitsministeriet og Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, at der var grundlag for regulering på området pga. begivenhederne 11. September 2001. Dette vil sige, at et efterforskningsmiddel, som tidligere blev anset for at være for indgribende eller betænkeligt til at blive indført, **alene** blev indført pga. 11. september 2001.

De første danske terrorsager

Terrorlovgivningen har ført til adskillige sager, hvor domstolene har skullet dømme om terrorisme og opfordring og medvirken til terrorisme.

Straffelovens nye terrorismeparagraf blev første gang anvendt i **terrorsagen fra Glostrup** (Østre Landsrets pressemeddelelse af 3.4.2008). I denne sag, som var forbundet med en sag i Bosnien, var fire personer tiltalt for forsøg på terrorisme. Alle fire blev kendt skyldige af nævningene, men i tre af de fire tilfælde blev nævningene underkendt af de juridiske dommere, der ikke fandt beviserne tilstrækkelige. Den fjerde tiltalte blev idømt syv års fængsel. Tiltalen imod en af de tre tiltalte, som de juridiske dommere ikke mente kunne dømmes på baggrund af beviserne, blev opretholdt og behandlet på ny, for nye nævninge og dommere, hvilket førte til frifindelse.

I **terrorsagen fra Vollsmose** var tre personer tiltalt for forsøg på terrorisme. De tre blev dømt skyldige af Østre Landsret, og straffene blev skærpet af Højesteret, så de modtog mellem 5 og 12 års fængsel. Højesteret skærpede straffene på baggrund af, at det særlige krav til terrorforsæt måtte have en skærpende effekt ved strafudmålingen, og at udgangspunktet for strafudmålingen måtte være 12 år. (Der blev ikke fundet grunde til at fravige dette udgangspunkt i forhold til to af de tiltalte, men den tredje blev tildelt fem år fordi vedkommendes medvirken var af underordnet karakter. Højesteret – sag 512/2007, se pressemeddelelse af 10.4.2008)

I forbindelse med sagen blev der taget stilling til flere punkter, der er

væsentlige for grænserne for efterretningstjenesternes efterforskningsmetoder og for den anklagedes processuelle retsgarantier. Domstolen tog bl.a. stilling til brugen af agenter i terrørsager, samt den anklagedes forsvarers adgang til aktindsigt i materiale af betydning for sagen. Politiets brug af en agent blev godkendt af Højesteret. Domstolen fandt, at agentens deltagelse ikke havde ført til forøgelse af lovovertrædelsens grovhed eller omfang – og at mistankekravet, der skal opfyldes for at politiet kan anvende agenter, var opfyldt. Politiet havde nægtet at udlevere PET-rapporter til den tiltaltes forsvarer – Højesteret fastslog, at den tiltaltes forsvarer har ret til at gøre sig bekendt med sådant materiale og at Landsretten ikke kan nægte aktindsigt alene på baggrund af en erklæring fra PET.

I to kendelser, fra henholdsvis Vollsrose- og Glostrupsagerne, er der således blevet taget stilling til anklagemyndighedens og PETs pligt til at fremlægge oplysninger. I modsætning til Østre Landsret statuerede Højesteret, at politiet og PET skulle fremlægge henholdsvis materiale fra PET-rapporter samt de retskendelser, der ligger til grund for telefonaflytninger. I begge kendelser baserede Højesteret særligt sine afgørelser på processuelle retsgarantier samt EMRK.

Foruden forsøg på terror har domstolene også skullet tage stilling til bl.a. terrorpakkernes bestemmelser om **opfordring** og **medvirken** til terror. I en byretsafgørelse fra april 2007 blev marokkaneren Said Mansour således idømt tre og et halvt års fængsel for at opfordre til terror. Og i **Fighters and Lovers**-sagen¹¹ fandt Landsretten den 18. september 2008 seks personer skyldige i forsøg på direkte eller indirekte støtte til terrororganisationerne FARC og PLFP (Østre Landsrets pressemeddelelse af 18.9.2008). De tiltalte var sigtet bl.a. for forsøg på at overføre overskud fra salg af t-shirts til sådanne organisationer. I byretten var de blevet frifundet, da anklagemyndigheden ikke havde ført tilstrækkeligt bevis for, at FARC og PFLP havde til formål at udøve terror i henhold til straffeloven. Landsretten idømte derimod to personer seks måneders fængsel, to blev idømt fire måneders fængsel og to blev idømt 60 dages fængsel. De fire sidste straffe blev gjort betingede med et års prøvetid. Én blev frifundet. Landsretten lagde til grund, at organisationerne var terrororganisationer, hvad der bl.a. blev godtgjort baseret på vidneforklaringer og på rapporter fra FN, Human Rights Watch, Amnesty International, erklæringer fra PET og Center for Terroranalyse. Landsrettens afgørelse må dog stadig anses for at have knæsat, at anklagemyndigheden i sådanne sager vil skulle løfte en væsentlig bevisbyrde, således at domfældelse ikke blot er automatisk.

I **Tunesersagen** om det angivelige drabsforsøg på tegneren Kurt Vestergaard blev der taget stilling til, om forsøg på mord på en enkelt (civil) person kan udgøre en fare for statens sikkerhed. Svaret var ja: **„Muhammed-tegningerne og debatten om dem har affødt reaktioner verden over, herunder an-greb på danske statslige in-stitutio-ner. Højesteret finder, at drab på en person for at have tegnet en af disse tegninger må anses for et forsøg på at skræmme befolkningen, begrænse yt-rings-friheden og hindre den offentlige debat. På denne baggrund kan en person, der planlægger et sådant drab, med rette anses for en fare for sta-tens sikkerhed.“** (Højesteret – sagerne 157 og 158/2008, se pressemeddelelse af 2.7.2008)

Man tog også stilling til kravene for frihedsberøvelse baseret på en

trussel mod statens sikkerhed. Højesteret udtalte, at: „**kon-trol af frihedsberøvel-sens lov-lighed skal indebære en vis prøvelse af det faktuelle grundlag for afgørelsen om, at udlændin-gen må anses for en fare for statens sikkerhed. Der må kræ-ves en rimelig sandsynliggørelse af, at der har væ-ret et så-dant faktisk grundlag for farevurderingen, at frihedsbe-røvelsen ikke kan anses for uhjemlet eller ubegrundet**“.

Højesteret lagde bl.a. vægt på EMRK.og sendte derefter grundlaget for frihedsberøvelsen tilbage til fornyet prøvelse i byretten.

Da Højesteret igen skulle tage stilling til frihedsberøvelsen fastslog dommerne enstemmigt, at PETs der ikke „i fornødent omfang [havde] været mulighed for kontradiktion og for at foretage en prøvelse af det fak-tuelle grundlag for afgørelsen om, at [tuneseren] må anses for en fare for statens sikkerhed“, hvorfor frihedsberøvelsen af denne havde været uberettiget.

Med afgørelsen satte Højesteret spørgsmålstegn ved muligheden for hemmeligholdelse af oplysninger og fastslog, at frihedsberøvelse – også af udlændinge – kræver effektiv domstolsprøvelse, hvad der er en fundamental retsgaranti. Højesterets afgørelse demonstrerer således, at den udøvende magts skøn ikke er ubegrænset – heller ikke i sager om national sikkerhed, og at domstolene vil foretage en konkret vurdering i sådanne sager.

Med beslutningen om at drabsforsøget på en enkelt person kunne anses for at være terror blev tuneserne anset for at være en fare for statens sikkerhed. Tuneseren er efterfølgende blevet løsladt, og opholder sig i Danmark – på tålt ophold, da Flygtningenævnet konkluderede, at han ikke kunne udvises til Tunesien pga. faren for tortur. Højesterets afgørelse har dog medført, at Justitsministeren har bebudet, at der også vil blive indført en vis form for domstolsprøvelse af administrative udvisninger.

I terrorsagen fra Glasvej blev to personer af byretten idømt henholdsvis 12 og 7 års fængsel samt udvisning til den ene for forsøg på overtrædelse af terrorparagraffen. Det blev fundet bevist at begge havde haft til hensigt at fremstille sprængstof med henblik på at foretage en bombesprængning. Blandt beviserne blev bl.a. anvendt udskrifter af aflyttede telefonsamtaler, samt materiale om terror, en såkaldt manual vedrørende bomber og en af de dømtes ophold i pakistanske byer kendt som tilholdssteder for terrorister,. Begge de dømte har valgt at anke dommene til Landsretten. I en udløber af Glasvejssagen blev en 23 årig frikendt, da 6 nævning og én af tre juridiske dommere ikke fandt det tilstrækkeligt bevist, at en internet chat var en opfordring til terror i lovens forstand.

De ovennævnte terrorsager, og det, at der ikke i denne periode har været gennemført et terrorangreb på dansk jord sandsynliggør, at politiet og PET m.fl. har de tilstrækkelige midler til at komme terrorismen til livs og at der i hvert fald ikke er brug for yderligere stramninger. Omfanget af efterforskningsmyndighedernes registrering, opsamling af oplysninger og generelle overvågning af personer er dog ukendt. Derfor kan man ikke uden videre konstatere i hvilket omfang de udvidede beføjelser, som PET blev tildelt, bliver brugt. Eller hvorvidt disse beføjelser har været afgørende for at forhindre de terrorangreb, som de dømte i ovennævnte sager var i færd med at planlægge.

Domstolene som vagthund

Domstolene er et væsentligt værn imod den mulige vilkårlighed og usikkerhed, som er et resultat af den nye terrorlovgivning. Domstolspraksis har vist, at myndighederne vil gå langt for at hemmeligholde de oplysninger, som ligger til grund for indgrebene overfor borgerne. Det fremgår klart af Glostrup- og Vollsmosedommene og af de to kendelser fra Højesteret, at der er en konflikt mellem – på den ene side – efterforskningsmyndighedernes forsøg på at hemmeligholde oplysninger (og metoden for opsamling af disse), og – på den anden – individets ret til en retfærdig rettergang.

Det er betryggende at Højesteret i flere tilfælde har beskyttet fundamentale retssikkerhedsmæssige garantier. F.eks. ifbm. processuelle spørgsmål vedrørende forsvarernes adgang til at få indsigt i rapporter eller retskendelser. Højesteret har også sikret, at anklagemyndigheden skal fremlægge beviser for det grundlag, hvorpå man kan blive frihedsberøvet, på trods af forsøg fra både lovgiver og myndighederne på at lade oplysningerne være hemmelige. Afgørelsen i tunesersagen er således et kraftigt signal til regering og Folketing om, at der er grænser for hvor langt man kan gå i kampen mod terror. Det er også betryggende at dommere – som det var tilfældet i Glostrupsagen – udnytter deres ret til at underkende nævninge, såfremt bevisgrundlaget ikke har levet op til hvad retssikkerheden kræver. At landsretten og byretten – som i *Fighters and Lovers*-sagen – foretager en prøvelse af, om en organisation virkelig er en terrororganisation, er et tegn på at EU's terrorliste og andre værktøjer, der er blevet oprettet som led i kampen mod terror, ikke er uden for domstolenes rækkevidde. Det er positivt og essentielt, at domstolene i denne slags sager ikke lader sig misbruge som et gummistempel for anklagemyndigheden.

Dette blev også for nylig statueret af EF-domstolen, som krævede at borgerne havde ret til at forsvare sig, herunder retten til at blive hørt, og at der skal ske en effektiv domstolsprøvelse før man kan blive placeret på Terrorlisten. Indtil videre tyder retspraksis således på, at domstolene ikke vil forholde sig passive men derimod efterprøve indgreb baseret på terrorlovgivning. Flere af dommene er også eksempler på den essentielle rolle, som EMRK spiller, når det gælder om at beskytte retssikkerheden og sikre retsstaten mod vilkårlighed. Dette er særligt kommet til udtryk i forhold til to processuelle krav – at grundlaget for frihedsberøvelse skal prøves ved domstolene og at anklagede har ret til aktindsigt.

Terrorpakkernes indgribende effekt på retssikkerheden er således til dels blevet kvalificeret af den dømmende magt. Dette er i fuld overensstemmelse med magtfordelingslæren i en retsstat og grundlovens § 3, da domstolenes rolle netop er at sikre, at den lovgivende og udøvende magt holder sig indenfor deres respektive rammer og ikke udsætter borgerne for vilkårlige indgreb.

De hårde tiltag smitter af

De største retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved terrorlovgivningen er som sagt: 1) udvidelsen af myndighedernes muligheder for at foretage indgreb; 2) den brede definition af terror og 3) som konsekvens: risiko for vilkårlighed. I fremtiden vil det afgørende være, hvordan staten vælger at forvalte terrorlovgivningen – men allerede på nuværende tidspunkt er der eksempler på, at staten ikke anser

terrorlovgivningens indgrebsmuligheder for begrænset til blot terror.

Økonomi- og Erhvervsminister Lene Espersen udtalte på det Konservative landsrådsmøde i 2008, at man vil udstrække terrorlovgivningens regler om aflytning til også at omfatte bandekriminalitet. Dette blev fulgt op af statsministeren, i åbningstalen den 7. oktober 2008, hvor han tilkendegav, at man ville forenkle adgangen til at aflytte mistænkte i forbindelse med bandekriminalitet.

Dette er et eksempel på, at man anvender konkrete terrorhandlinger – 11. september – til at legitimere vedtagelsen af indgribende, betænkelige midler – og efter vedtagelsen udvider anvendelsesområdet til at omfatte kriminalitet, som ikke er af samme alvorlige karakter. Den oprindelige legitimering for indgrebs berettigelse vil således ikke være til stede, når anvendelsesområdet udvides til kriminalitet af en anden karakter og skala. En sådan normalisering af indgribende tiltag, der oprindeligt blev indført som tvingende nødvendige i helt specielle tilfælde, er en alvorlig fare for retssikkerheden i vestlige stater – inklusiv Danmark.

Domstolenes anvendelse af terrorbestemmelserne vil også have en afgørende betydning. Spørgsmålet om, hvordan man **afgrænser** definitionen af terror, kom til udtryk i Højesterets kendelse i Tunesersagen, hvor retten valgte at anse mordforsøg på én person som værende til fare for statens sikkerhed. Dette var baseret på, at mordforsøget var et forsøg på at skræmme befolkningen, begrænse ytringsfriheden og hindre den offentlige debat. Kendelsen skal ses i lyset af debatten om tegningerne og reaktionerne verden over og synes derfor helt berettiget. Men spørgsmålet er herefter, om ethvert mord, som sker i en form for politisk eller religiøs kontekst, uanset om dette er politisk eller religiøst motiveret, fremover vil skulle betegnes som til fare for statens sikkerhed eller terror? Det er uklart, hvor meget der skal til for at bevise, at den mistænkte person rent faktisk havde forsæt til terror. Skal den mistænkte fremover selv bevise, at det **ikke** var med henblik på terror, såfremt forbrydelsen skete i en form for politisk eller religiøs kontekst?

Hvad der bør gøres

Den nuværende regering har indført mærkbare indskrænkninger af basale retsgarantier som følge af terrorpakkerne. Den har gennemført markant mere ny regulering end Nyrup-regeringen. Og den har udvidet antallet af love og regler, der tillader tvangsindgreb uden retskendelse. Konklusionen må være, at borgernes retssikkerhed under Fogh-regeringen ikke har haft den prioritet, som man kunne forvente af en borgerlig-liberal regering.

De danske domstole – med Højesteret i spidsen – har dog på terrorområdet stået vagt om basale frihedsrettigheder og retsgarantier og dermed sikret, at den danske retsstat stadig er modstandsdygtig overfor politiske tiltag, der går for vidt.

Dog må det fastslås, at domstolene hverken kan eller skal spille den afgørende rolle, når det kommer til at sikre danskernes retssikkerhed. Det er en rolle som folketing og regering og i sidste ende borgerne selv bør tage ansvar for. Der er således god grund til at overveje at deregulere på en lang række områder, hvor love og bekendtgørelser medfører unødvendige forbud, påbud og omkostninger. Brugen af tvangsindgreb uden forudgående retskendelser bør begrænses kraftigt – og man bør

indføre nye effektive retsgarantier på dette område. Endeligt bør Terrorpakke 1 og 2 tages op til revision med henblik på at ophæve de bestemmelser, der ikke er strengt nødvendige.

Jacob Mchangama er cheffjurist i CEPOS og har udover sin cand.jur en mastergrad i menneskerettigheder og demokratisering. Jacob har tidligere arbejdet som advokat med speciale i Corporate Finance. Jacob har siden 2005 undervist i internationale menneskerettigheder på Københavns Universitet. Jacob blogger på Berlingske Tidende og har i en årrække været en flittig debattør i danske medier og optræder ofte som ekspertkommentator i tv.

Andreas Kambjerre er Ba.jur og arbejder som studentermedhjælper hos CEPOS og som stipendiat i et stort dansk advokatfirma.

Martin Lidegaard: Klima – Politikerne overser den bedste løsning

Sol og vind er ikke nok. Vi er nødt til at reducere energiforbruget: det vil redde klimaet – og spare kolossale summer.

Af Martin Lidegaard

Først den dårlige nyhed. Det er 3,9 millioner år siden, at koncentrationen af drivhusgasser i atmosfæren var så høj som i dag. Dengang lå havene 20 meter over det nuværende niveau. Spørgsmålet er ikke længere, hvilken vej det går, men hvor hurtigt. Den sidste byge af nye rapporter fra amerikanske NASA er ikke for sarte sjæle: Afsmeltningen fra både Nordpolen og indlandsisen er accelereret voldsomt i det sidste år. CO₂-udslippet bevæger sig én vej i alle verdens lande, uden undtagelse; opad. På trods af politiske aftaler, millioner af skåltaler og nye dramatiske fremskrivninger er der reelt ingen nedgang at spore i udslippet af drivhusgasser. Tværtimod. Vi har ikke engang formået at dæmpe stigningstakten.

Den gode nyhed: Vi kan ikke undgå den globale opvarmning, men vi kan efter alt at dømme holde den på et overkommeligt niveau. Og endnu bedre: Der er god økonomi i klimaet. Den største barriere for handling lige nu er faktisk det enkle forhold, at hverken politikere, virksomheder eller borgere har opdaget, hvor god en forretning det er at redde kloden. I stedet taler man tungsindigt om byrdefordelinger, om nødvendige prioriteringer af sparsomme midler og om finanskrisens uheldige indvirkning på klimaet. Klimaet er blevet en tabersag, der er dømt til at ligge nederst i stakken af prioriteringer, fordi handling anses for at være en form for velgørenhed. Virkeligheden er den stik modsatte. Der er rigtigt, rigtigt mange penge at spare og tjene på at reducere vores energiforbrug. Både på kort og på lang sigt. Både politisk, miljømæssigt, økonomisk, sikkerhedspolitisk, sundhedsmæssigt og velfærdsmæssigt. Klimaet er en vindfersag. Dermed ikke sagt, at de forestående forandringer er enkle at gennemføre politisk og teknisk, men simpelthen: at der er tale om solide og gode investeringer.

Energibesparelser – den oversete løsning

Kodeordet er energibesparelser. I energisystemer, i transport, erhvervsliv, boliger og fødevarer. Det er den bedste, den billigste, den hurtigste – og den mest oversete løsning. Et af de helt store mysterier er, hvorfor energibesparelser fylder så lidt i den offentlige debat og i de politiske processer. Energibesparelser spiller fx ikke nogen markant rolle i de udkast til slutdokumenter, der skal føre til en international klimaafnale i København. Energibesparelser er også stedbarnet i den energipolitiske afnale for Danmark, der blev vedtaget af alle Folketingets partier på nær Enhedslisten i februar i år. Om vedvarende energi blev der vedtaget en særlig lov; her blev der sat præcise måltal og virkemidler på indsatsen. Men inden for energibesparelser vil vi kun spare lidt – og er først nu gået i gang med at analysere, hvordan målene kan opfyldes.

Mysteriet opstår, fordi al fagkundskab på både nationalt og internationalt niveau er enige om, at der er et stort og hurtigt

realiserbart potentiale for energibesparelser i alle lande – og enorme summer at spare, fordi hver eneste sparede **joule** er tjent. Modsat med fx vindmøller – for al energi, også den vedvarende, koster både penge at producere og at transportere. Dertil kommer, at energibesparelsernes frugter hænger lavt: teknologien skal ikke opfindes – vi har den allerede.

Et par eksempler fra Danmark, der med lethed kan overføres til mange andre lande:

- Effektiviseringen af vores energisystemer er stort set gået i stå efter kraftvarmens indførelse i 1970'erne og 1980'erne. Sidste år kom vi 861 Petajoule (PJ) kul, gas, olie, biomasse og vind ind i vores kraftværker men fik kun 672 PJ UD, et systemtab på ca. 30 %.

- Motorerne i vores biler har basalt set ikke forandret sig i flere årtier. De er stadig så primitive, at kun ca. 18% af den energi, der er i benzinen, bliver udnyttet. Alligevel har man i flere årtier forsømt at udvikle og udbrede elbiler og elhybridbiler, der er langt mere effektive – og billige – i driften, og derudover har en række andre store fordele ift. fremme af vindenergi, gode køreegenskaber og mindre miljøgener generelt.

- Tæller vi tabet i energisystemet og transportsektoren sammen, taber vi i alt 43% af vores energiforbrug på grund af primitivt og gammeldags teknologi. Ved at optimere det kan vi spare 30 af vores nuværende indkøb af olie, kul og gas.

- I både den private og den offentlige sektor er der gang på gang påvist besparelspotentialer på op til 50 %, og forbedringer vil være tjent ind på 2-6 år. Alligevel stiger energi-forbruget i stort set alle sektorer.

- Vores boliger står for 40 % af vores energi-forbrug, men det går umådeligt langsomt med at udnytte det kæmpe besparelspotentiale. Alene i offentlige bygninger er det et besparelspotentiale på 73 %.

- I fødevarersektoren propper vi tonsvis af joules i form af foder i køer, svin, får og kyllinger, der omsætter op til 90 % af de mange joules til varmeenergi, bevægelse og fordøjelse, hvorved igen produceres tonsvis af drivhusgasser som metan. Når kødet endelig lander på vores bord, har vi tabt 90 % af den energi, der oprindeligt blev puttet i dyret. Kunne vi nøjes med at spise kød fx to eller tre gange om ugen, ville det virkelig batte noget i CO₂-regnskabet.

Men når der er så mange penge at spare, og prisen på energi oven i købet er steget, hvorfor sker der så bare – ingenting? Det er mysteriet, og her er et par gæt:

- Energibesparelser kan bedst betale sig, når man alligevel skal renovere bygningen, udskifte computeren og bytte køleskabet. Det tager med andre ord tid.

- Mange vigtige aktører har ikke nogen interesse i energibesparelser. Tværtimod er der mange økonomiske interesser i at bevare et højt energiniveau. Måske er det forklaringen på, at det vrimler med lobbyister på Christiansborg, der advokerer for højere afregningspriser og større produktion af vindenergi, biogas og solenergi – mens der går år imellem at man møder nogen, der plæderer for et mindre energiforbrug. Det er simpelthen ikke foreneligt med den forståelse og opfattelse af vækst, der udgjorde den kapitalistiske ryggrad i

industriamfundet. Før der er gjort op med den besynderlige opfattelse, at enhver form for økonomisk vækst, herunder et øget forbrug af energi og fossile brændsler, per definition er et gode for samfundet, bliver det svært for alvor at få gang i investeringerne og teknologiudviklingen i energibesparelser.

– En tredje forklaring kan være, at vores grønne afgifter, både i energisektoren og i transportsektoren, er så ulogisk skruet sammen, at de ikke altid opildner til logisk adfærd og energieffektivitet. Skattekommissionen, der skal udsende sin rapport i februar 2009, vil næppe foreslå revolutioner, men de burde i hvert fald foreslå at justere de grønne afgifter, så de konsekvent opildner til det mest effektive energisystem.

– Endelig indeholder energibesparelser det paradoks, at de gør det billigere at producere en vare og/eller transportere den, og at det i sig selv vil føre til en yderligere produktion eller aktivitet, der hurtigt kan overgå den besparelse, man har opnået. Derfor er det helt afgørende, at en større satsning på besparelser kombineres med en løbende justering af de grønne afgifter, så besparelserne bliver reelle. Vil det gå ud over udviklingen og mobiliteten i samfundet? Næppe. Det vil tværtimod sikre, at teknologiudviklingen og mobiliteten sker inden for de områder, hvor den også er bæredygtig i et længere perspektiv.

Kina vil aldrig kunne bygge kraftværker nok

Nogle indvender: Er Danmark ikke lige meget, i lyset af den dramatiske stigning i verdens samlede energibehov? Hvordan skulle Danmark kunne frelse verden? Ved nærmere eftertanke er energibesparelser faktisk den eneste realistiske vej, også for ulandene og for de nye asiatiske tigre. Kina bygger et kulkraftværk om dagen, de plastrer kysterne til med vindmøller, de er ved at sætte biogas i system på et niveau, der aldrig er set før i verden, de bygger a-kraftværker og dæmninger – og stadig mangler de energi. Det er simpelthen ikke fysisk muligt for hverken Indien eller Kina at benytte den samme vækstfilosofi for energiforsyningen, som Vesten gjorde i industriamfundet, af den helt enkle grund, at de ikke kan producere energi nok – og slet ikke når reserverne af den konventionelle olie, kul og gas topper inden for få årtier.

Den bedste energi er den, der ikke bliver brugt. Man tjener penge på den, man sparer miljøet og får mere sundhed. Man bliver mere uafhængig af import fra regimer, som man slet ikke har lyst til at være afhængig af, og uafhængig af de voldsomme prisudsving på de fossile brændsler. Det gælder i Danmark, Kina og i USA. Det gælder i Rusland, Sydafrika og Brasilien. Uden energibesparelser bliver der ingen opfyldelse af Danmarks egne målsætninger – og ingen klimaaftale i København.

Martin Lidegaard (1966) er formand for Danmarks grønne tænketank CONCITO. Kommunikationsrådgiver for Relations-People i klimaspørgsmål 2008, MF, klima-ordfører, energiordfører og trafikordfører for Det Radikale Venstre 2001-2007, informationschef og vicegeneralsekretær for Mellemløst Samvirke 1996-2001, informationschef i Kommunernes gensidige Forsikringsselskab 1993-96. Cand.comm. fra RUC 1993.

Analyse: Gå med Gud

Efter karikaturkrisen i 2005-6 fastslog statsministeren, at religion burde fylde mindre i det offentlige rum – og forsvarede dermed sekularismen: idéen om, at religion og politik bør adskilles. Men er en skarp adskillelse af religion og politik vejen til at integrere alle medborgere i demokratiet?

Af Ras Tind Nielsen og Peter Marcus Kristensen

Religion fylder mere i medierne. Mattias Pape Rosenfeldt estimerer, at der fra 1985-2005 sker mere end en seksdobling i antallet af artikler, som omhandler religion. I perioden 2000-2005 stiger antallet af artikler om islam, og islam overstiger endda kristendom i medie billedet. Religionens relative rolle forøges til nærvæd 10 % af det samlede avisstof i 2005 og ikke overraskende kulminerede tendensen under karikatur sagen. I medierne foregår en stadig fornyet debat om prioriteringen af menneskerettigheder og respekten for religion i et liberalt demokrati – senest i debatten om Danmarks deltagelse i menneskerettighedskonferencen Durban II.

Når religionen er til debat i medierne udfordrer det i sig selv sekularismens ide om at holde den ude af det offentlige rum. Selv dem, der forsøger at forsvare sekularismen, bidrager derfor paradoksalt nok til at underminere den ved at tale om religion i det offentlige rum.

Sekularisme er en politisk doktrin, hvor religion og politik er strengt adskilt. Denne doktrin er normativ, idet den tildeler det sekulære en primær position over det religiøse. En undersøgelse, vi lavede i 2007, viser, at sekularismen, på trods af kraftig kritik, endnu ser ud til nyde opbakning: over dobbelt så mange artikler er positive overfor sekularismen (36,7 %) end negative (15,0 %).

Holdningen til sekularismen er dog afhængig af, hvilke temaer der diskuteres. I de tilfælde, hvor debatten omhandler religionens rolle i formel politik, er der en overvejende positiv indstilling til sekularismen: religion bør holdes ude af Folketinget. Men i tilfælde hvor debatten omhandler religion i mere uformelle sammenhænge, såsom dagligdagsdebat, retten til at bære religiøse symboler mv. er der større uenighed. Analysen af mediedebattens artikler afslører således, at 31 % er positive, mens 32 % er negative overfor kravet om, at „religion skal ud af det offentlige rum“.

På baggrund af 400 indlæg i medierne fra første halvår af 2006 har vi identificeret tre overordnede opfattelser af, hvordan der i Danmark skal skelnes mellem „religion og politik“. Mest dominerende er det, man kan kalde **liberal sekularisme**, der, inspireret af Oplysningstiden, henviser religion til det private rum for at forsvare friheden til at ytre sig i det offentlige rum. I forlængelse heraf finder vi **luthersk sekularisme**, som i stedet trækker på Martin Luthers skel mellem Guds åndelige regimente og Kejserens verdslige regimente som basis for at skelne mellem religion og politik. Mindre udbredt finder vi fortællingen om den **civile religion**, der fokuserer på det danske samfunds kristne kulturarv til at argumentere imod et skarpt skel mellem religion og politik.

Fortælling 1. Liberal sekularisme: Man skal ikke tro, man skal vide

Dette er historien om hvordan Danmark gennem oplysningstid, opgøret med religionen og udviklingen af de vestlige frihedsrettigheder fandt sin plads som moderne demokratisk stat: **„Det danske samfund er blevet frit, åbent og rigt i kamp mod, og netop ikke i kraft af, kirke og kristendom.“** I denne udvikling var det nødvendigt at adskille religion og politik for at sikre individets frihed og for at forhindre religionens absolutte karakter i at dominere den frie meningsdannelse. Religion opfattes i denne fortælling som noget, der kan ødelægge den sagnomspundne sammenhængskraft. Som Anders Fogh Rasmussen udtrykte det i lyset af karikaturkrisen: **„For at sikre en fortsat stærk sammenhængskraft i fremtiden er det derfor efter min opfattelse ønskeligt, at religion kommer til at fylde mindre i det offentlige rum.“** Derfor skabes der således et skel mellem tro og fornuft i et dertil hørende privat og offentligt rum i denne fortælling, der kan betegnes som „liberal sekularisme“. Spørgsmålet er dog, om det er et universelt og neutralt princip, at vi alle skal lade religionen blive hjemme?

Den saudiarabisk-fødte antropolog Talal Asad kritiserer sekularismens ide om, at den sekulære offentlige sfære udgør et universelt grundlag for offentlig debat og dermed et inkluderende princip for medborgerskab. Sekularismen er mere kontroversiel end dens tilhængere erkender: den stræben mod et fælles offentligt rum, som findes i den liberale sekularisme, forsøger at neutralisere religion og artikulere alle borgere som **ens**. Men hvis politisk konsensus kun kan skabes gennem undertrykkelsen af forskelle, herunder religiøse, bliver resultatet med Jean-François Lyotards ord snarere det „universelles tyranni“.

Selvom man foretager skellet med henvisning til at sikre religionsfriheden, kan man argumentere for, at denne adskillelse kun sikrer religionsfriheden i det **private** rum, men afskærer religiøse mennesker fra samtidig at være religiøse borgere i offentligheden. Således bliver sekularismen langt fra en neutral ramme for demokratiet, men i stedet en autoritativ politisk strategi, der forsøger at neutralisere det offentlige rum ved at udfiltrere religiøse stemmer, synspunkter og aktører. At det sekulære medborgerideal skulle være den eneste mulighed for at skabe et inkluderende demokrati, vi alle kan deltage i, repræsenterer en en-dimensionel forståelse af det offentlige rum og en manglende erkendelse af offentlighedens pluralistiske karakter. For at skabe et inkluderende demokrati bliver det afgørende punkt at anerkende – ikke undertrykke – forskelle.

Når Anders Fogh Rasmussen argumenterer for, at det er **„nødvendigt, at vi også i fremtiden møder hinanden i det offentlige rum som mennesker og borgere i Danmark – og ikke som repræsentanter for forskellige religioner“** påfører det, ifølge filosofen William Connolly, muslimske „praktiserende“ troende en umulig kognitiv byrde. Forestillingen om, at „danskere“ udtrykker deres religiøse tro i privatsfæren og deltager som abstrakte borgere i offentligheden, er med til at stigmatisere muslimer som en minoritet, der ikke er villig til at adlyde den moderne agenda. Hvis sekularisterne ville erkende, hvordan tro og adfærd er forbundet, ville de blive mindre overbevist om det sekulære billede af en erkendelsesmæssig

mur mellem privat tro og offentlig fornuft.

Fortælling 2. Luthersk sekularisme. Giv Gud, hvad Guds er

Det viser sig imidlertid også, at statsministeren ikke selv kan lade religionen blive hjemme: **„Det med at give kejseren, hvad kejserens er, og Gud, hvad Guds er. Det fører direkte over i mit argument om, at religion skal fylde mindre i det offentlige rum.“** Hermed refererer Fogh Rasmussen netop til sin egen luthersk-kristne baggrund som grundlag for sit politiske standpunkt. Dette synspunkt er en del af en fortælling, som vi kunne kalde den „lutherske sekularisme“ og som handler om, hvordan Danmarks lutherske reformation har muliggjort udviklingen af et moderne liberalt demokrati.

Det særlige ved denne fortælling er, at det religiøse og det sekulære ikke konstrueres som et modsætningspar, men at protestantismen derimod artikuleres som forudsætning for det sekulære. Eksempelvis siger den konservative politiker Charlotte Dyremose: **„De lutherske værdier har gjort os i stand til at forstå at skelne religion og politik [...] Det tror jeg, at det store flertal er enige om at fastholde – netop fordi vores demokratiske idealer hviler på luthersk kristendom.“** Gennem den lutherske reformation har vi således lært at forholde os personligt til vores religion og holde den ude af det politiske liv.

Men en sekularisme baseret på vores lutherske arv er i sig selv problematisk for inklusionen af anderledes og ikke-troende. Er det muligt for andre end protestanter og ateister at efterleve kravet om at sende religionen i eksil derhjemme? Talal Asad retter en kritik imod sekularismen, som også han mener er inspireret af lutheranismen og som derfor anskuer religiøs tradition som et **kognitivt framework**, ikke en **praktisk levemåde**. Asads pointe er, at mange religiøse, særligt muslimer, forstår religion som kropslig praksis og ikke „bare“ overbevisning, der kan fralægges, når den troende træder ind i det offentlige rum. Hermed umuliggøres det strenge skel mellem religionsfri offentlig og religiøs privat sfære. Asad mener, at det er den kognitive skelnen mellem det at være **troende** og det at **praktisere sin tro**, der gør, at de fleste kristne kan forblive troende, uden at praktisere deres tro, når de træder ind i det offentlige rum. Der er med andre ord hverken et tørklæde eller en kalot at tage af. Han kritiserer denne dualistiske „krop-hjerne“-kultur for at være en kristen opfindelse og argumenterer for, at kun protestanter og sekularister er i stand til at reducere deres egen tros selvforståelse til et sæt af abstrakte overbevisninger. Hvis sekularismen fastholdes som en forudsætning for deltagelsen i det offentlige rum, er praktiserende religiøse (muslimske) medborgere således ekskluderet på forhånd.

Fortællingerne om både liberal og luthersk sekularisme indebærer en „tro“ på, at der kan skabes et rent sekulært forestillingsrum i offentligheden, hvor et religionsneutralt sprog skaber indbyrdes forståelse mellem borgerne. Men særligt den lutherske sekulære position rækker ved sit eget ideal, idet argumenterne for et religionsfrit offentligt rum ofte indeholder religiøst sprogbrug og referencer til Jesus' virke. Når der i debatten ofte henvises til kristen religiøs metaforik som f.eks. udtrykket **„får og bukke“** udfordres idealet om det fælles religionsneutrale danske sprog. Dette indlejrer nemlig argumentationen

i en kristen sproglig-national forståelse, der ikke i udgangspunktet deles af anderledes troende.

Fortælling 3. Civil religion – Gud bevare Danmark

Disse referencer til det særlige kristne fundament er endnu mere fremtrædende i en tredje fortælling. Denne fortælling, som vi kunne kalde „civil religion“, taler om den tætte forbindelse mellem det danske sprog, dansk kultur, dansk historie og **kristendommen**. Som Søren Krarup (DF) påpeger, er **„Danskerne [...] et kristent folk, hvis historie er uudsletteligt præget af kristendommens forkyndelse.“** Kristendommen gøres herved til den stabiliserende kraft i det danske samfund, og foruden dennes værdier risikerer vi at miste vores kulturelle særegenhed.

Konserveringen af det kulturkristne danske samfund og dets moralske værdier prioriteres derfor højt, og trues, ifølge denne fortælling, af en alt for aggressiv sekularisme. Erik Bjergager, chefredaktør på Kristelig Dagblad mener således, at **„Alle samfund, som har ønsket at uddrive religionen og vende Gud ryggen, er gået i en totalitær retning og er endt med at umenneskeliggøre mennesket“**. Heller ikke ifølge Christian Mejdahl (V) kan vi komme uden om, at selve fundamentet for vores samfund hviler på kristendommen: **„Danmark er et gammelt kristent land. Det har præget os i generationer. Vi kan se det i kunsten og i litteraturen. Vi kan se det i flaget – korsbanneret.“** Denne tilsyneladende tætte relation mellem historie, kunst, litteratur, dannebrog og kristendom underbygger, at den kristne religion ikke kan fjernes fra det offentlige rum, idet selve den danske kultur er kristen.

Fortællingen om „civil religion“ udfordrer således det sekulære medborgerideal ved at opløde skellet mellem offentligt og privat „rum“, idet kristendommen konstrueres som det fælles „fundament“ for rummene – dvs. kristendommen bliver, som den eneste religion, ikke „derhjemme“, men sætter spillereglerne for samfundet. Ifølge Connolly er de demokratiske implikationer af en sådan forening af én specifik religion og samfund alvorlige, idet sådanne fortællinger, der konstituerer en religiøst centreret nation, ét folk, der praktiserer samme tro og taler samme sprog, diskriminerende: de repræsenterer et nationalt religiøst flertal omgivet af et mindretal af anderledes troende og tænkende. Forsøget på at skabe en kristen monokultur i et pluralistisk samfund står i kontrast til sekularismens offentlighedsideal, hvor det offentlige netop skal være konstitueret af fælles principper. Derfor virker netop privilegeringen af kristendommen i det offentlige rum undertrykkende for andre religioners frihed FRA religion i offentligheden.

Sekularismens paradoks

Formålet med at etablere sekularismen som samfundsdoktrin er at sikre alle borgere lige adgang til at gøre deres indflydelse gældende trods religiøse forskelle. Dette er et argument, vi blandt andet også finder i Jürgen Habermas“ teori om deliberativt demokrati. Men ved at opstille sekulære gyldighedskrav til den offentlige deliberation kan det i stedet resultere i en eksklusion af religiøse stemmer og aktører. Hvordan løser man sekularismens paradoks uden at ende med at privilegere kristendommen?

Habermas har i sit sene forfatterskab imødekommet kritikken af det sekulære deliberationsideal og erkendt, at religioner indeholder ideer og holdninger, der kan berige debatten. På grundlag af dette bør religion indrømmes en videnskabsmæssig status, der er mere end blot irrationel. Dette skyldes, at den demokratiske procedure ifølge Habermas kun har magten til at skabe legitimitet i tilfælde, hvor den inkluderer alle borgere. Habermas mener dog stadig, at det deliberative ideal skal realiseres ved at finde **fælles** gyldighedskriterier, som både religiøse og ikke-religiøse skal kunne tilslutte sig. Derfor kritiserer han forestillingen om, at alt bør tillades i deliberationen, og at religiøse synspunkter derfor ikke skal være underlagt begrænsninger. I stedet mener han, at begrænsningen skal være lige for alle: **Der skal gives tilstrækkelige politiske begrundelser, uanset hvilken religiøs eller sekulær doktrin, man argumenterer ud fra.** Religion kan berige debatten, men man skal så at sige kunne overbevise sine medborgere, og det synes uklart, hvordan det skal kunne lade sig gøre med henvisning til Guds ord.

Berigelse eller berettigelse?

Men spørgsmålet er, om deliberation i den offentlige sfære handler om berigelse eller snarere om indflydelse og skabelsen af politiske løsninger. Som Asad påpeger, deltager liberale, sekularistiske politikere ikke i den offentlige debat for at „berige“ den, men for at påvirke opinionen på en måde, der fører til handlen. En succesfuld offentlig sfære er derfor konstitueret ved, at den tilbyder en arena og en praksis, hvor borgerne kan diskutere problemer af social og politisk karakter på en måde, der inkluderer alle og samtidig konstituerer en reel dialog, der **fører til handlen.**

De identificerede positioner konstruerer meget forskellige relationer mellem religion og politik. Men de har dog det fællestræk, at de konstruerer **faste grænser** mellem religion og politik. Hvis man skal pege på et alternativ til det sekularistiske deliberative demokrati er det måske netop gennem en problematisering af sådanne statiske forståelser af samfundet. I stedet for at fokusere på bestemte frihedsrettigheder eller faste skel mellem religion og politik, skal demokratiet i forlængelse af Claude Lefort i stedet søge at skabe **mest liv**. I dette perspektiv kan demokrati ses som konstante forhandlingsprocesser, hvor borgerne (re)konstituerer rettigheder og friheder. Ved i stedet at anskue sekularismen som én mulighed frem for en nødvendig forudsætning for demokratiet, kan vi bedre integrere nye medborgere med andre perspektiver og opnå det, Jacques Derrida kalder **ubetinget gæstfrihed**. En gæstfrihed overfor nye medborgere, der indebærer, at vi i den demokratiske forhandling udviser åbenhed over for religiøse erfaringer og vidensformer, men uden automatisk accept af de religiøse absolutter eller imperativer.

Det må derfor overvejes, om demokratiet er bedre tjent med, at man ikke fylder det ud med tanken om en essentiel liberal eller sekulær kerne, der står udenfor forhandling. Ved at bryde med ideen om en fælles menneskelig rationalitet åbner vi op for forståelsen af samfundet som forskellige oplevelser, sprog og forklaringsmodeller, der – med risiko for at støde sammen – alle indgår i en demokratisk forhandling, hvis indhold aldrig er fastlagt på forhånd. En central forudsætning for en egalitær og inkluderende offentlighed er derfor, at alt – selv sekularismen – skal være til forhandling. **„Det er ikke et en gang**

opnået resultat, men en opgave, som stadig skal løses på ny.“ Sådan skrev Hal Koch i „**Hvad er Demokrati?**“. Demokratiet og dets institutioner skal ikke betragtes som noget statisk, men derimod som noget, der skal ændres, hvis omgivelserne fordrer det. Citatet af Hal Koch, der meget passende er både teolog og fortaler for samtaledemokratiet, illustrerer, at sandt demokrati skabes gennem åbenhed i og omkring den demokratiske proces, ikke ved at insistere på den sekulære model.

Peter Marcus Kristensen (f.1983) blev BA.scient.pol med „Gå med Gud“ i 2007. Underviser i International Politik på Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Har arbejdet med udvikling af Vietnams erhvervssektor på den danske ambassade i Vietnam og som studentermedhjælp for Sundheds- og Omsorgsborgmesteren i Københavns Kommune

Ras Tind Nielsen (f.1983) blev ligeledes BA.scient.pol med „Gå med Gud“ i 2007. Optaget på Graduate School, Department of Political Science ved University of Washington (2008). Arbejder med Sikkerhedsstudier og Østasiatiske relationer på Jackson School of International Studies. Har tidligere arbejdet på redaktionssekretariatet på Dagbladet Information.

Frederik Stjernfelt: Opgør med kulturalismen

„Kulturbegrebet i højrefløjens nationalisme, hvor den danske kultur er central, er det samme, som man finder i venstrefløjens hårde multikulturalisme – her er man bare interesseret i nogle andre kulturer. De to modstandere er altså fælles om et kulturbegreb, hvor kulturen determinerer sine individer.“

Af Esben Schjørring

Debatten om religion og politik har fyldt meget i den danske offentlighed siden 9/11, og diskussionen eksploderede under karikaturkrisen i 2005. I bogen **Adskillelsens politik** kaster Jens-Martin Eriksen og Fredrik Stjernfelt sig ud i et forsvar for sekularisme og ytringsfrihed. Stjernfelt er dr.phil. professor ved Center for Semiotik ved Aarhus Universitet, redaktør af tidsskriftet KRITIK, anmelder ved Weekendavisen og forfatter til flere bøger blandt andet disputatsen, *Diagrammatology*, og sammen med Jens-Martin Eriksen har han skrevet *Hadets Anatomi – Rejser i Serbien og Bosnien efter Krigen* og *Krigens Scenografi*, og sammen med Søren Ulrik Thomsen, *Kritik af den negative opbyggelse*.

Sammen med Jens-Martin Eriksen har du for nylig udgivet bogen „Adskillelsens Politik“ – hvad ligger der i den titel?

„Det er vores karakterstik af den hårde multikulturalisme. Det er en polemisk titel, fordi der er mange multikulturalister, der mener at multikulturalisme har noget at gøre med det berigende samvær mellem forskellige befolkningsgrupper og en vibrerende gensidig påvirkning. Det, vi iagttager, er, at de politikker, som den hårde multikulturalisme kæmper for, tenderer i den stik modsatte retning: nemlig mod adskillelsen mellem forskellige befolkningsgrupper – i nogle tilfælde så stærkt, at det nærmer sig apartheid. Derfor har valgt titlen 'Adskillelsens politik'.“

„Vi giver i bogen et empirisk eksempel: Malaysia. Det er et af de eksisterende multikulturalistiske lande – her er der tre befolkningsgrupper: malayer, som udgør ca. halvdelen af befolkningen, og som lovmæssigt er forpligtet på at være muslimer. Dernæst er 30 % af befolkningen kinesere og 10 % indere. Her har man udviklet et samfund og en politik, der er indrettet på at holde grupperne adskilt. Der har da klart haft visse fredsstiftende virkninger, fordi nogle af de konflikter og spændinger, der førhen var mellem befolkningsgrupper, nu er mere skjulte. Men det ligger meget langt væk fra det drømmebillede, mange multikulturalister har, når de taler om en gensidig og nærende påvirkning mellem befolkningsgrupper. Det er overhovedet ikke tilfældet i Malaysia.“

Hvad er forskellen på det, I kalder „hård“ og „blød“ multikulturalisme?

„Det er ikke et spørgsmål om enten-eller, men om et kontinuum. Det starter i den ene ende med den blødest tænkelige multikulturalisme – med almindelig ligerets-liberalisme, hvor man siger: „Det spiller ingen rolle, hvilken kultur du kommer fra, du har ligeret som et individ på lige

fod med alle mulige andre.“ I den anden ende af det spænd har du den hårde multikulturalisme med udvidet særret til enkelte grupper, flere domstolssystemer, retssystemer og politistyrker indenfor den samme stat. Mellem de to poler har du så alle mulige variationer af multikulturalisme. Det praktiske spørgsmål er da: Hvor skal vi placere os på det kontinuum?“

Ytringsfriheden under pres

I de sidste 10-15 år med stadigt stigende intensitet er sammenstødet mellem religiøsitet og politik blevet mere og mere centralt i den offentlige debat – hvorfor?

„Det er godt spørgsmål. Man kan i hvert fald konstatere, at det sker. I 'Adskillelsens Politik' samler vi i et 70 sider stort appendiks sat med meget små typer en lang række eksempler på det religiøse pres på ytringsfriheden. Det gør vi for at dokumentere, at truslen af ytringsfriheden er reel, på trods af hvad fx Politiken ellers mener. Under den danske karikaturkrise var der mange debattører – både dem, der var for tegningerne og dem, der var imod – som primært ville se det som en dansk sag. Men man gør sig blind for sagens kerne, når man ikke vil se den i sammenhæng med en lang række lignende sager fra udlandet. Som kosmopolit mener jeg, at det er vigtigt, at man ser, at det er et globalt mønster. To eksempler:

De islamiske landes interesseorganisation, OIC (Organisation of the Islamic Conference, red.) koordinerer deres afstemninger i FN og udøver et hårdt pres på ytringsfriheden i Menneskerettighedskommissionen – i dag hedder det Menneskerettighedsrådet. Hvert år får OIC-landene vedtaget en resolution, der er lidt hårdere end den foregående. I de seneste år har de via FN pålagt alle FN-lande at indføre lovgivning mod det, de kalde „defamation of religion“ – som er et reelt forbud mod religionskritik. Og det er altså en dramatisk indskrænkning af ytringsfriheden. Det mærkelige er, at det er vedtaget i FN – selvfølgelig uden de vestlige landes stemmer, og der er da heller ikke nogle af de vestlige lande, der retter sig efter det påbud, så på den måde udgør det ikke nogen fare. Men det er jo en ringe trøst, fordi det bare er ensbetydende med en delegitimering af FN, for så vidt som de vestlige lande jo plejer at være de bærende kræfter indenfor FN-systemet.

Det andet eksempel er fra England. Det kom aldrig rigtig frem i den danske debat – måske fordi det var samtidig med karikaturkrisen, hvor de danske medier havde deres fokus andetsteds. I England var man meget tæt på at vedtage en meget kraftig indskrænkning af ytringsfriheden. Et drakonisk lovforslag, der opererede med en strafferamme på syv års fængsel for „uintenderet krænkelser“, hvilket betyder, at selvom det ikke var min hensigt at krænke en eller anden med en udtalelse, ville jeg kunne blive straffet med op til syv års fængsel, alene fordi den person eller gruppe oplevede det som en krænkelser. I regeringspartiet Labour var man fuldstændigt sikre på, at loven ville blive vedtaget, og det var kun på grund af 21 „backbenchers“ („menige“ parlamentsmedlemmer, red.) i Labour, og fordi Tony Blair var så sikker i sin sag, at han tog hjem til sin kone inden afstemningen, at loven lige præcis ikke blev vedtaget. Det var et kæmpe held. Der var allerede dengang fuldstændigt evident, at den lov ville kriminalisere en lang række handlinger – bl.a. optrykning af de danske Muhammed-tegninger – det indrømmede den engelske vice-indenrigsminister selv.

Iqbal Sacranie, den tidligere leder af Muslim Council of Britain, slog fast, at når den lov var blevet vedtaget, så ville det være kriminelt at bruge vendingen „islamisk terror“. Det er jo grotesk! I det lys er det fuldstændigt absurd, når man hævder, at ytringsfriheden ikke er under pres.

Hvorfor det pres er kommet, er svært at sige, men man kan se, at der er en art feedback mellem radikale grupper i de store trosretninger – indenfor kristendommen og hinduisme, blandt sikker og i islam opruster man mod ytringsfriheden. Man opdyrker en kränkelseskultur, hvor man øver sig i at blive krænket over ting, som man for 20 år siden ville have fundet komplet harmløse. Her mener jeg, at man ikke skal bøje sig og gå ud af den hårde multikulturalistiske tangent, hvor man indrømmer de grupper en ret til **ikke** at blive krænket. Det er en katastrofe, hvis man gør det.“

Højre- og Venstrekulturalisme

Den danske debat om sekularisme og ytringsfrihed har primært handlet om udlændinge og integration – særligt i forhold til islam. Du kritiserer både højre- og venstrefløjens måde at gå til problemet på – hvordan skal man forstå den kritik?

„Den kritik er samlet under det begreb vi kalder **kulturalisme**. Kulturalisme-begrebet dækker den overdrevne tro på kulturers determination af enkeltindivider. Hvis man er kulturalist, mener man, at individer determineres fuldstændigt, eller i det mindste i et altdominerende omfang, af den kultur, de kommer fra: når du først har påtaget dig en kultur, så ser du verden igennem den kulturs briller; du vil ikke være i stand til at skifte de kultur-briller, og dit liv vil kun kunne realiseres indenfor rammerne af den kultur.“

„Efter min mening er begrebet om kulturalisme noget af en øjenåbner, fordi du med det begreb kan se en række ligheder mellem højrefløjen og venstrefløjen, som man ellers ikke får øje på. På emner som indvandring og integration præsenterer højre- og venstrefløjen sig jo umiddelbart som hinanden absolutte modsætninger. Men ser man nærmere på deres argumenter, så ser man at kulturbegrebet i højrefløjens nationalisme, hvor det er den **danske** kultur, der determinerer sine individer, er det samme som man finder i venstrefløjens hårde multikulturalisme – her er man bare interesseret i nogle andre kulturer og arbejder for at disse kulturgrupper kan leve fuldstændigt uændret på samme territorium. Det, de to ellers arge modstandere er fælles om, er altså et kulturbegreb, hvor kulturen determinerer sine individer.“

„Der tror jeg mere på en kantiansk (efter den tyske Oplysningsfilosof, Immanuel Kant 1724-1804) eller man kunne også sige en liberal tradition. Her er individet selvfølgelig påvirket af den kultur, det er vokset op i, men det har også sin frihed til at tænke selv, til at gøre op med sin kultur, til at berige sin kultur med indsigter fra andre kulturer eller indsigter hentet fra videnskab eller kunst osv.“

Selvfølgelig er der ingen, der eksplicit der siger: „Jeg er højrekulturalist eller jeg er venstre-kulturalist“ – så på den måde er vores bog også en slags ideologikritik, hvor vi prøver at sige til folk, at de kategorier, de tænker igennem, er forløjede og vildledende.“

Politik er i dag kommet til at handle om symboler og

tegninger og deres betydning, og det har handlet om de psykologiske dimensioner af samfundslivet, mens de mere klassiske definitioner af politik som en interessekamp om samfundets ressourcer er faldet lidt i baggrunden. Er „følelses- og symbolpolitikken“ en vildfarelse, som sekulariseringen skal kæmpe imod?

„Min position er klart sekularistisk, men det er ikke ensbetydende med, at politik kun bør handle om fordelingspolitik. Sekulær politik handler også om symboler, og den handler om, hvordan man kan finde rimelige måder for forskellige grupper at leve sammen på. Og der synes jeg netop, at sekularismen er god. Sekularisme skal ikke forstås som en påstand om, at der ikke er nogen gud – det kan sekularismen slet ikke udtale sig om. Her bliver tingene tit mudret, fordi vi jo også har begrebet **sekularisering**, som man bruger om den proces, hvori de troende bliver gradvist mindre troende, at troen betyder mindre og mindre i samfundet, og at flere og flere bliver agnostikere og ateister. Sekularisme har en helt anden betydning: Det handler om et politisk system, hvor statsmagten ikke er forpligtet på nogen bestemt tro, men er forpligtet på neutralitet. Neutraliteten kan så udøves på forskellig måde, men det er en gavnlig måde for forskellige grupper at sameksistere på. Men det indebærer også at staten er symbolpolitisk neutral.“

Tørklæder og kors

Hvis vi nu skal blive konkrete: tørklædeproblematikken. Hvordan forholder du dig som tilhænger af sekularismen til muligheden for tørklædebærende kvinder på folketingets talerstol eller som dommere i retssalene?

„Jeg bryder mig ikke om tørklædet. Og det gør jeg ikke af den grund, at det er en af de store indsatser fra de internationale islamister. Iran har statslige patruljer, der kører rundt og smider syre i ansigtet på kvinder, som ikke har tørklæde på, og i Saudi Arabien er der et tørklæde-påbud. Det er klart, at for demokratiske grupper i de lande er tørklædet noget, man må vende sig kraftigt imod. Derfor synes jeg ikke modargumentet om, at tørklædet bare er 30 gram tekstil holder overhovedet. Tørklædet ER et symbol, der er forbundet til de her internationale politiske kampe mellem den hårde islamisme og demokratiske kræfter – den kamp kan tørklædet som symbol simpelthen ikke løsrides fra. Men det er vigtigt, at uanset hvad hvilke symboler betyder, så mener jeg som liberalt indstillet, at folk må ytre sig, som de vil.“

„Hvis du så tager sagen om Asmaa Abdol Hamid – hvis hun nu en dag skal tale fra folketingets talerstol, skal hun så tvinges til at tage tørklædet af? Nej! Og det skal hun ikke, fordi folketingsmedlemmer jo er folkevalgte repræsentanter for forskellige befolkningsgrupper, derfor må der være en udstrakt frihed for, at de klæder sig som de grupper, der udgør deres basis. Vi har jo også tidligere set andre absurde typer påklædning i folketinget: Lene Bro, der havde hotpants på, eller Jacob Haugaard med sit hjemmelavede kostume af kaffesække. Når vi kan have den slags på folketingets talerstol, må vi også acceptere tørklædet.“

„Men spørgsmålet om dommere med tørklædet – det er et helt andet spørgsmål. Her er det et offentligt embede, som er forpligtet på neutralitet – et folketingsmedlem er **ikke** forpligtet på neutralitet, men alene på sine egne synspunkter. En dommer er forpligtet på loven og på neutralitet overfor den anklagede person. Det gælder ikke kun det

muslimske tørklæde, men også alle mulige andre symboler. Hvis vi forestiller os en dommer, der er manisk Brøndby-fan, vil vi jo heller ikke acceptere, at han sidder i retssalen med et Brøndby-halstørklæde, eller hvis han var nudist, ville vi heller ikke acceptere, at han mødte op uden tøj på. Det muslimske tørklæde har samme karakter.“

Men, hvis man for eksempel kører forbi Christiansborg og ser på tårnet; helt øverst oppe, er der et kors – fordi det er et gammelt kongeslot, og kongen var 'konge af guds nåde'. Hvis sekularisme indbefatter en kamp mod religiøse symboler i offentlige institutioner – i Christiansborgs tilfælde folketinget, statsministeriet og højesteret – havner vi så ikke i en endeløs og ligegyldig symboljagt snarere end egentlig tros- og ytringsfrihed?

„Ja, og der et kors på vores flag. Jeg mener, at man må være pragmatisk. De afgørende kampe må stå der, hvor det betyder noget. Sagen med tørklædeklædte dommere er en sag, der betyder noget, fordi det er et spørgsmål om retssystemets neutralitet, mens det andet er lige meget. Jeg er ikke selv troende, men mener heller ikke, at man skal pille det kors ned – det vil også være at demontere et tegn på landets fortid. Men skal man bygge nye parlamenter, bør man ikke sætte nye kors op.“

Sekularisme og fundamentalisme

Der er dem, som hævder, at sekularismen er en ligeså intolerant og „fundamentalistisk“ tankegang som religionerne kan være det.

„Det er noget vås! Den påstand kan man kun komme frem til ved at udvande ordet fundamentalisme, så det kan betyde hvad som helst. Og det er der en tendens til i dag – hvor det, at man mener noget stærkt, er ensbetydende med, at man så er fundamentalist. I forhold til diskussion om sekularisme og fundamentalistisk religiøsitet betyder fundamentalisme, at der er nogle hellige tekster, som skal læses og efterleves bogstaveligt. Sekularismen har ingen hellige tekster, den baserer sig ikke på troen på guder, tværtimod er sekularismen en metadoktrin, der hæver sig over de enkelte trosretninger. Sekularismen er ikke imod guder og religion, men indifferent overfor den konkrete religionsudøvelse – på den måde bliver der netop plads til alle de forskellige trosretninger i det samme samfund. Sekularismens formål er så stor trosfrihed som mulig, så ethvert individ kan tro på, hvad de vil, så de kan udøve deres kult så frit som muligt. Det betyder ikke, at der ikke er grænser for religionerne, fordi udøvelsen af den ene kult må ikke krænke andres udøvelse af deres – og må heller ikke krænke centrale demokratiske normer.“

„Derfor er det en misforståelse, når man som Anders Fogh Rasmussen siger, at det er for meget religion i det offentlige rum. Det offentlige rum er jo ikke lig med staten – det er staten, der skal være neutral, ikke det offentlige rum. Troende personer er jo lige så berettiget til at udgive blade og promovere deres tro, lave demonstrationer, opføre templer, som alle mulige andre grupper og foreninger. Det afgørende er, at de grundlæggende regler, der styrer det offentlige rum, ikke skal formuleres af en enkelt af trosretningerne.“

Andre hævder, at det kun er islam, der er i modstrid med sekulariseringen, mens kristendommen i sig selv er sekulær – hvordan ser du på det argument?

„Det er den kerne af sandhed i det, at den kristendom, vi har i Danmark, meget langt hen ad vejen opfører sig uproblematisk. Men det er jo en kristendom, som først har gennemlevet reformationen for så derefter at have fået 200 års tæsk af Oplysningen – og ligesom ad den vej har den lært at opføre sig ordentligt. Går man nemlig længere bagud i kristendommens historie, ser man mange eksempler på, at tesen om, at kristendommen bærer sekularismen i sig, ikke passer: korstogene, inkvisitionerne, heksebrændinger og store krige mod andre troende, også gerne andre kristne. Det er altså svært at se det som små ubetydelige små-afvigelser i kristendommens udvikling. Og yderlige overser man det faktum, at Oplysningen i 1600- og 1700-tallet førte en sammenbidt og hård kamp mod kristendommen, som først sejrede ved de borgerlige revolutioner sidst i 1700-tallet og midt i 1800-tallet. I et længere historisk perspektiv er det altså ikke særlig lang tid siden – det er 4-5 generationer før os. Set i det længere historiske perspektiv er det altså ikke i særlig lang tid, vi har haft den her venlige puddelhund af en kristendom, som vi har nu.

I forhold til islam er det rigtig nok ikke islam som sådan, men de islamismer, der er på fremmarch, der er problemet. Det er de islamiske vækkelsesbevægelser, som er blevet stærke i løbet af de sidste halvtreds år: Det Muslimske Broderskab og deres salafisme, som på mange måder udgør den fjerde totalitarisme fra mellemkrigstiden. Vi havde den italienske fascisme, bolsjevismen, nazismen og i 1928, som den fjerde beslægtede bevægelse, det Muslimske Broderskab. Det er et konkret punkt, hvor det er berettiget at bruge det berygtede begreb, **islamo-fascisme**. Men det betyder jo ikke, at hele islam er en fascistisk bevægelse; der er den saudiske Wahabisme, der har en anden ideologi, men som også er stærkt autoritær, og den pakistanske Deobandi – begge strømninger har, som det næsten altid er tilfældet med radikale grupper, der gerne vil inkarnere en idé, afsat „splinter groups“, der er endnu mere yderliggående: fx Hizb-ut-Tahrir, som vi har herhjemme. Alle de forskellige vækkelsesbevægelser befinder sig i kapløb om hvem, der kan være mest radikal og udgøre den mest rendyrkede form for islam. Det er den aktuelt største trussel. Men som jeg sagde før, kan man se, at disse grupper har en afsmittende effekt på andre radikale bevægelser indenfor andre religioner.“

Tolerance eller respekt?

Globaliseringen medfører, at vi lever i en ny form for nærhed, hvor vi kommer i meget direkte kontakt med andre værdisystemer og kulturer. Spørgsmålet bliver så, hvordan vi skal administrere den nærhed – taler vi om tolerance eller respekt?

„Distinktionen mellem tolerance og respekt er vigtig. Begge ord er plusord, som folk tit bruger i flæng og blander sammen. For mig at se er der en stor forskel mellem tolerance og respekt, og jeg vil meget gerne slå et slag for tolerancen. Jeg mener, at man skal være tolerant overfor andre personers mærkelige synspunkter og vildfarelser. Det betyder ikke, at man ikke skal argumentere imod dem, det skal man! Det er, hvad det offentlige rum netop muliggør. Men man skal ikke forbyde andre synspunkter og andre kulturer. Det er tolerancens grundprincip. Men derfra og til respekt er der meget langt:

Jeg kan jo godt tolerere noget, jeg ikke kan lide, og som jeg måske

oven i købet finder forkasteligt – det betyder ikke, at jeg skal være tvunget til at respektere det. I respekt ligger der en stærk positiv tilskrivning af værdighed til det, jeg respekterer, og det ligger der ikke i tolerance. Jeg kan simpelthen ikke se, hvordan man kan kræve, at man skal respektere noget, som man reelt ikke kan lide – derimod kan man godt kræve tolerance. At tolerere noget betyder alene, at man undlader at forbyde det, man ikke kan lide, mens respekt er en positiv-akt – ikke en undladelsehandling. Det eneste, kravet om respekt fører til, er hykleri, hvor folk skal sige: „Jamen, jeg respekterer det Muslimske Broderskab!“ – selvom de overhovedet ikke gør det. Men man skal tolerere, at de er her, samtidig med at man har muligheden for at tale imod dem og sige, at de går ind for nogle rædsomme praksisser.

Respekt er afhængig af en positiv værdidom, hvor man faktisk mener, at den pågældende person eller gruppe eller kultur har ydet noget, der er respekt værdigt – og hvis de ikke har det, så kan man jo ikke respektere det!“

Rosenkrantz-Theil og kampen om Socialdemokraternes sjæl

Af Jakob Sloth Petersen

Socialdemokraterne er efterhånden ved at blive utålmodige efter at genvinde magten. Meget utålmodige. Det mærker man tydeligt, når man færdes blandt partiets medlemmer. Det ærgrer baglandet noget så grusomt, at folketingsgruppen ikke formår at omsætte sine egne vindere og regeringens tabere til en større fremgang i meningsmålingerne. Det sker oftere og oftere, at folk sætter spørgsmålstegn ved den nuværende strategi – og foreslår en helt ny kurs for partiets videre færd. Det er ikke alle de forslag, jeg har hørt, der er lige gennemtænkte, skal jeg hilse at sige. Men hvad går den gangse alternative strategi da ud på?

Folk tørster ganske enkelt efter en politisk linje, der toner mere rent flag i værdipolitikken og cementerer S som et parti, der står klart til venstre for midten. Et Socialdemokrati Classic, som det nogle gange lidt misvisende hedder. Tesen er, at hvis blot partiet følger et stejlt humanistisk, moralsk kompas og skruer op for retorikken i konfrontationen med regeringen, vil det skabe den begejstring og ildhu, som partiet så akut står og mangler. Hvis blot partiet genfinder denne rene, idealistiske åre, som nogle føler er tørret ind i bestræbelserne på at "efterligne Anders Fogh", så vil mange af de vælgere, der er vandret over til Venstre og Dansk Folkeparti, kunne hives tilbage i folden. Bare sådan vupti! Lyder altså argumentet. Det var i virkeligheden den samme analyse, Pernille Rosenkrantz-Theil lancerede, da hun for nyligt manges overraskelse meldte sig under Helle Thorning-Schmidts faner. På sin blog skrev det tidligere Enhedslistemedlem således, at hun i de seneste dage havde modtaget en masse henvendelser fra »frafaldne socialdemokrater, som har skrevet, at nu vender de tilbage til deres gamle parti. Det er folk, der i en årrække har stemt på Dansk Folkeparti og det er folk, der har stemt SF. Fælles for dem er, at de har manglet den gode gamle socialdemokratiske politik.«

Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg finder dette ræsonnement tordnende naivt. Jo, Rosenkrantz-Theil og ligesindede har nok ret i, at deres classic-strategi potentielt kan skabe en mere boblende begejstring på venstrefløj – og at vi nok vil se en vis sivning af vælgere fra Villy Søvndal & Co. tilbage til Socialdemokraterne. Men dét rykker jo ikke en døjt i det parlamentariske billede. Sagen er den, at de Svælgere, der har krydset midterlinjen og er blevet borgerlige, har ét bestemt kendetegn. De tilhører arbejderklassen. Tallene taler deres tydelige sprog: I 1990 stemte 71 pct. af arbejderne på et arbejderparti, I 2001 var tallet skrumpet ind til sølle 42 pct. Det er dette, der er det nye i danske politik.: Venstre og Dansk Folkeparti har etableret en ny alliance med arbejdervælgerne. Og det er den, der udgør Fogh Rasmussens politiske platform.

I bogen Politisk Forandring – Værdipolitik og nye politiske skillelinjer ved folketingsvalget 2001 fra 2003 skriver en gruppe af landets fremmeste valgforskere følgende: »Der er gået råd i de

socialistiske partiers støtte blandt arbejdere, og nedbrydningen er så fremskreden, at den synes svær atgenoprette. Det er en regulær klasse-mæssig demobilisering. Det er en proces, der startede allerede i 1960'erne, og i 1970'erne kunne man tale om, at bygningen "slog revner". Men i 1990'erne har det snarere været nedrivning. Den afgørende udvikling er sket i ét årti, under en socialdemokratisk regeringskonstellation. En af forklaringerne er formentlig, at regeringssamarbejdet med midterpartierne på én gang trak Socialdemokratiet for langt til højre og for langt til venstre – for langt til højre på fordelingspolitikken og for langt til venstre på værdipolitikken.«

Denne udvikling – arbejdernes lange march mod højre – er Helle Thorning-Schmidt og Henrik Sass Larsen tydeligvis meget bevidste om. Og jeg tror ikke kun, det handler om gustne, taktiske hensyn, når de igen og igen agiterer for, at Socialdemokratiet må reetablere kontakten til partiets oprindelige ophav, det arbejdende folk, de små i samfundet. Det handler simpelthen også om Socialdemokraternes identitet og sjæl, så at sige.

Man skal nemlig gøre sig klart, at den kur, Rosenkrantz-Theil og classic-folket søger gennemført, sagtens kan realiseres. Partiet kan da godt vende ryggen til 24-årsreglen og tilknytningskravet. Partiet kan da godt blive mere 'soft on crime'. Og partiet kan da også godt anlægge en mere konfrontatorisk og mindre 'ansvarlig' linje på Christiansborg. Men så må partiet også tage den dramatiske konsekvens: At S bliver et mellemlagsparti, der endegyldigt kapper båndene til de faglærte og ufaglærte arbejdere. Er partiet parat til det?

MAN kan sige meget om den underligt undervurderede Thorning-Schmidt, men der er en klar metodik og tydelig rød tråd i det, hun foretager sig. Da hun kom til, brugte hun først en hel del energy på at bringe det rent organisatoriske og partimæssige i orden. Herefter tog hun en række slidsomme, interne opgør omkring bl.a. skattestop og udlændingepolitik og fik elimineret de værste tabersager. Siden har hun befundet sig i en fase, hvor hun har udviklet en positive vision for partiet – en fase, der formentlig vil folde sig endnu mere ud i den kommende tid. Retningen synes klar: At udvikle en moderne socialdemokratisme, som både appellerer til den veluddannede middelklasse og de almindelige LO-lønarbejdere i 'parcelhus-Danmark'. Hendes kritikere er ganske vist dødtørre af at høre om nødvendigheden af at genvinde tilliden hos de "blå mulige" vælgere – eller "Bjarne", som den arketypiske arbejdervælger er blevet døbt i den socialdemokratiske partijargon – men reelt er de selv samme kritikeres alternativ ikke en farbar vej. Det udgør snarere et besnærende fatamorgana, som meget vel på kort sigt kan skabe god stemning på venstrefløjen, men som på langt sigt vil få fatale konsekvenser – både for partiets vælgeropbakning og for partiets selvforståelse.

Jakob Sloth Petersen, cand.scient.adm., sekretariatsmedarbejder i Faxe Kommune, medlem af S i Næstved

Søren Krarup: Et andet Danmark

FOGH. I april 2009 blev Lars Løkke Rasmussen Danmarks statsminister. I maj bidrog Søren Krarup - præst, forfatter og MF for Dansk Folkeparti – til RÆSON5 med denne vurdering af Fogh:

Af Søren Krarup

28.februar – 7.marts 2009 var forsvarsudvalget i USA for at sætte sig nærmere ind i de to jagerfly fra henholdsvis Boeing og Lockheed-Martin, som er blandt kandidaterne til det danske forsvars nye fly. Undervejs var vi i Washington og besøgte det amerikanske forsvarsministerium Pentagon, hvor vi havde møde med den amerikanske forsvarsminister Robert Gates, ligesom vi senere havde møde med formanden for det amerikanske forsvarsudvalg Carl Levin.

Det var en ganske spændende oplevelse. Tillige var det en yderst opmuntrende oplevelse, for begge steder, i Pentagon og i senatet, mødte vi en uforbeholden respekt og taknemmelighed for den danske indsats i Afghanistan. De danske soldaters modige og dygtige kamp mod Taliban vækker tydeligvis beundring, også i det store USA, og vi færdedes i en atmosfære af solidaritet, som kom af fælles kamp mod fælles fjende.

Vi fornemmede det alle. Med en naturlig følelse af stolthed på vore soldaters vegne. Og så var det, at jeg kom til at tænke på en anden reaktion i det store USA på det lille Danmarks forsvarspolitik. I 1940 og årene derefter var der efter sigende et bestemt udsagn om den bokser, der opgav uden at kæmpe. „Han lagde sig ned som en dansker,“ lød den foragtede dom. Danmarks usle og ynkelige optræden 9. april 1940, da Tyskland uden modstand besatte Danmark og vort fædreland for første gang i sin tusindårige historie kom i fjendevold, var blevet bemærket i det store land på den anden side af Atlanterhavet, og forløbet afspejledes i kommentarer omkring bokseringen.

Hvilken forandring! Hvilken lykkelig forvandling til det bedre! Danmark er ikke længere et foragtligt land, der vil snyde sig udenom at betale frihedens og selvstændighedens pris, men vi er nu villige til at kæmpe og ofre for at bevare begge dele, og de, vi kæmper sammen med, konstaterer det altså med en respekt, der er slående.

Danmark er blevet et andet land

Det er dette, vi kan konstatere, når vi kommer til udlandet, og det kan vi tydeligvis også konstatere herhjemme. Jeg har kaldt det for Systemskiftet, hvad vi oplevede i 2001, og netop i forbindelse med Danmarks forsvar er Systemskiftet påfaldende. For den holdning, som udmøntede sig i kapitulationen 9. april 1940, og som siden viste sig i fodnotepolitikken i 1980'erne, var jo en meget bevidst og meget markant ideologi, som havde sit udspring i forfatningskampen i slutningen af 1800-tallet. Her havde man i Danmark stadigvæk været mærket af katastrofen i 1864, hvor vi mistede hele Sønderjylland i en krig mod de to tyske stormagter Prejsen og Østrig, og ikke uforståeligt havde denne katastrofe avlet en dyb frygt for landets fremtid – om vi overhovedet kunne bestå som et selvstændigt land. Med så meget større beslutsomhed klyngede en stor del af folket sig til enhver mulighed for at kunne forsvare eksistensen – bl.a. via en befæstning af København. Men den radikale Viggo Hørup, grundlæggeren af dagbladet Politiken,

søgte bevidst at aflive denne beslutsomme forsvarsvilje via sit deklamatoriske udbrud i Folketinget i 1883: „Hvad skal det nytte!“ – der netop ikke var et spørgsmål, men agitation for, at det kan ikke nytte – og via sin propaganda imod „militarismen“, der var radikalismens fællesbetegnelse for dansk forsvarsvilje.

Baggrunden var en forskrækkethedens og fejhedens modvilje mod at se livets risiko i øjnene. Viggo Hørup var personligt anderledes, men hans had til den københavnske overklasse, han som fattigt landsbybarn havde mødt i Metropolitanskolen, fik ham til at forkaste alt, hvad det bestående Danmark stod for, bl.a. forsvarsviljen, og denne lidenskabelighedens politiker gjorde derfor den ferske og lidenskabsløse pænhed til sin ideologi i forsvarsspørgsmålet, især i sin forargelse over „militarismen“. Hans pæne og ferske eftersnakkere, Det Radikale Venstres grundlæggere, P. Munch først af alle, gjorde derfor anti-militarismen til deres bærende program, og konsekvensen var en udenrigspolitik og forsvarspolitik i fromhedens og fredens entydige tegn, som ville afvæbne Danmark.

Politik som moralisme. Politik som de godes kamp imod de onde, der var så „reaktionære“, at de ikke tog afstand fra våben og militær. Engleovertroens forargelse over en virkelighed, der ikke er skabt i pacifismens billede. Dette var den radikale ideologi, som herskede i Danmark siden 1913, for det meste i alliance med et socialdemokrati, hvis ideologi var lige så pacifistisk, og resultatet var en reel afvæbning af Danmark i mellemkrigstiden, en deraf følgende kapitulation 9.april 1940 med efterfølgende samarbejdspolitik med Hitlers Tyskland indtil 29.august 1943 – hvor en folkelig forsvarsvilje og national selvhævdelse væltede radikalismens vogn og politik. Socialdemokratiet med Hans Hedtoft og H. C. Hansen havde derefter lært af den tyske besættelse og var medvirkende til Danmarks medlemskab af NATO i 1949, men radikalismen som ideologi bestemte også derefter det meste af dansk forsvarspolitik og udenrigspolitik, bl.a. i en forstokket overtro på FN og den højere „retfærdighed“, og konsekvensen viste sig i de fodnoter i 1980'erne, hvor Folketingets flertal fulgte mellemkrigstidens parole og stak sit fromme hoved i den moralistiske busk, der ikke ville vide af verdens ondskab og Sovjetunionens virkelighed.

I hundrede år prægede denne radikalisme Danmark. Den offentlige mening var støbt i Systemet Politikens billede trods besættelsestid og modstandsbevægelse. I denne skov var slet ingen røvere, vidste radikalismen og anti-militarismen, hvilket vil sige venstrefløjen i Folketinget, herunder Det radikale Venstre, der fortsat stod fadder til moralismen, og resultatet var som sagt fodnoter og modstand mod at se en alt andet end from og fredelig virkelighed i øjnene.

Indtil 2001. Da lærte indvandringspolitikken danskerne det samme, som den tyske besættelse lærte dem. Da opdagede de under en ny trussels vægt, at det i denne syndige verden er nødvendigt at forsvare sin eksistens og sin selvstændighed, hvis man vil bevare sig selv. Da forstod befolkningen i folkevandringens epoke, at den, der vil føre politik i den højere fromheds navn og lægge sig selv og sit land åbent for enhver, der vil trænge ind i det, graver sin egen grav og bliver fremmed i sit eget land.

I 2001 indtraf det politiske systemskifte, der sendte radikalismen, herunder Det Radikale Venstre, ud i den fuldstændige afmagt, for hermed tog en ny folkelig beslutsomhed magten. Det viste sig

naturligvis især i den udlændingepolitik, der lagde kursen hårdt om i forhold til den katastrofale udlændingelov af 1983, men det viste sig på mange andre områder, bl.a. i statsminister Anders Fogh Rasmussens opgør med samarbejdspolitikken under den tyske besættelse. Forholdet er jo nemlig, at dette opgør var aldrig taget på officielt plan, kun på et uofficielt. Nu udtalte Danmarks statsminister, at det officielle Danmarks samarbejdspolitik med Hitlers Tyskland var skammelig. Nu udtrykte det officielle Danmark i det hele taget en ny vilje til at bære byrder for frihedens skyld – også i forhold til den terroristiske trussel, som i islamismens skikkelse havde vist sig åbenlyst for alle 11. september 2001.

Derfor tog den danske regering, loyalt og trofast støttet af Dansk Folkeparti, del i kampen mod islamistisk terror – både i Afghanistan og Irak. For første gang siden 1864 var Danmark i krig. For første gang siden 1864 kæmpede danske soldater imod magter, som truer vores og Vestens frihed og sikkerhed. Modstandsbevægelsen havde været uofficiel – ja, direkte modarbejdet og undsagt af den danske regering. Anders Lassen og Kaj Birksted og flere andre havde kæmpet i eget navn i de allieredes rækker under Anden Verdenskrig.

Nu er det den danske regering og det officielle Danmark, der fører krig for at forsvare sig. Nu er det på Danmarks vegne, at danske soldater sætter livet på spil i hårde kampe i Helmand provinsen i Afghanistan imod Taliban. I bl.a. Kim Hundevadts bog „I morgen angriber vi Igen. Danmarks krig i Afghanistan“ møder vi en dansk forsvarspolitik og en militær praksis, som har været ukendt i Danmark i hundrede år – ja, ikke blot ukendt, men undsagt og likvideret af radikalismen i 20. århundrede.

Jeg læser Kim Hundevadts bog med beundring for disse danske soldater. Jeg glædede mig ved et besøg i Irak i 2005 over at møde dygtige og beslutsomme danskere i uniform, som virkelig gjorde en forskel i kampen mod Vestens fjender. Og jeg ranker ryggen og føler stolthed på Danmarks vegne, når jeg i Pentagon og det amerikanske senat hører amerikanske ministre og politikere udtale deres respekt for den indsats, det danske militær yder i Afghanistan.

Nej, der er sket noget. Noget afgørende. Det er et nyt Danmark, vi lever i efter 2001. Jeg tror ikke, at vi gør os klart, hvor dybt Systemskiftet går. Jeg tror, at vi lukker øjnene for det historiske perspektiv, der ligger i Systemskiftet. Afstanden mellem P. Munchs Danmark og nutidens Danmark. Forskellen på radikalismens pacifisme og det nuværende Danmarks vilje til at forsvare sig selv og sin frihed og eksistens.

Det er en forskel i folkelig substans og moralsk styrke. Det er en forskel på national usselhed og national vilje. Modstandsbevægelsens kamp imod samarbejdspolitikken er omsider ført igennem til sejr. Radikalismens selvforagt er endelig overvundet.

Et besøg i USA kan åbne for mange perspektiver.

PS. Efter læsning af ovenstående har RÆSON stillet mig to spørgsmål, som jeg vil besvare. Først: Om Anders Fogh Rasmussen og hans regering efter min mening har vejet fra den nye kurs, jeg karakteriserer med ordet Systemskifte? Svar: Ja, i de senere år er holdningen blevet svagere og mindre markant. Den glædelige forandring, som jeg har søgt at skildre i artiklen, har Anders Fogh Rasmussen svigtet. De første år af hans regering udtrykte en meget klar

vilje til at gøre op med samarbejdspolitikken i enhver forstand, med den politiske korrekthed, med dennes tro på „eksperter“ og abstrakt internationalisme. Der var karakter og holdning – som det også viste sig i opgøret med den nationalt katastrofale indvandringspolitik. Og som det fremgik af den imponerende urokkelighed i Muhammed-krisen. Siden kom der vigen og veghed. Blot Anders Fogh Rasmussens afvisning af en Geert Wilders, hvis film „Fitna“ han ikke ville se, og hvem han på enhver måde søgte at lægge afstand til, markerer forandringen. Dette var nyt. Og det er efter min mening også sørgeligt, for det skader Anders Fogh Rasmussens ry som den mest karakterfulde og ansvarsbevidste statsminister i Danmarks nyere historie. Er det hans søgen efter en international toppost og hans deraf følgende karrierebevidsthed, der har spillet ind? Jeg ved det ikke, men jeg synes, det er synd og skam for landet og ham selv.

Dernæst: Er truslen imod Danmark lige så stærk i 2009 som i 2001? Svar: Ja, den er i grunden blevet stærkere, for truslen består i en indvandring i Danmark af en overvældende mængde mennesker, hvis kultur gør det mere end vanskeligt for dem at blive loyale borgere i dette land. Truslen består i en trussel om at forvandle nationen Danmark til et multikulturelt landområde, hvor en slags uerklæret borgerkrig hersker. Det er denne trussel, de katastrofale årtier efter 1983 opbyggede, og det er vores opgave at se truslen i øjnene og søge at afvende den ved at stå fast på dansk kultur og dansk lov og kræve accept af begge dele. Systemskiftet varslede og viste også, at viljen til at løse denne opgave var til stede i landets regering. Det er derfor, det er så afgørende at fastholde Systemskiftets linje.

Søren Krarup (f.1937), cand.theol. 1965, samme år sognepræst i Seem og res. kapellan ved Ribe Domkirke. Forfatter til 31 bøger samt skribent på Jyllands-Posten 1968-88 og Ekstra Bladet 1988-2000. Afsked som præst 2005. Fra 2001 medlem af Folketinget for Dansk Folkeparti.

Henrik Dahl: Danskerne har Løkke til gode

Oppositionens fremgang er ikke større, end at Løkke har en god chance for at vinde næste valg

Af Henrik Dahl

Hvilken indflydelse har vælgernes fordomme på, hvordan de stemmer til folketingsvalgene? To begivenheder med et interval på knap to år giver anledning til at diskutere det spørgsmål.

I begyndelsen af maj 2007 stiftede Gitte Seeberg, Anders Samuelsen og Naser Khader partiet Ny Alliance. Mange meldte sig ind, skønt partiet ikke havde fremlagt et program, og meningsmålingerne viste, at partiet ville kunne regne med at få omkring 20 mandater ved et folketingsvalg, dvs. 10-12%.

Da Ny Alliance ved stiftelsen ikke havde noget program, stod og faldt vælgernes tilslutning med opfattelsen af de tre grundlæggere. Det vil ikke mindst sige opfattelsen af Naser Khader, der med al respekt for de to øvrige var langt den mest kendte.

Eftersom det kun var de allerfærreste af de 300-400.000 mennesker, som overvejede at stemme på Khader, der havde en erfaringsbaseret opfattelse af manden, kan man altså sige, at alene fordommene (i dette tilfælde: de positive) om en politiker kan give et udslag på 10-12% i en meningsmåling.

I november 2007 kom så valget. Den intense dækning af al politik, og derfor også af Ny Alliance, havde op til valgdagen vist, at Khader tilsyneladende ikke var sådan, som de almindelige fordomme sagde. Tværtimod fremstod han som en ganske farveløs og kedelig person, der ikke havde noget særligt på hjerte. Og som i øvrigt var usikker på det parlamentariske spil og dårligt inde i sit eget partis program. Denne modsætning mellem de oprindelige fordomme og det mere nuancerede billede, man i løbet af valgkampen fik, var uden tvivl – selvom andre faktorer også spillede ind – stærkt medvirkende til, at Ny Alliance ved selve valget endte med 2,8% af stemmerne og 5 mandater.

Knap 2 år efter Ny Alliances triumfer i meningsmålingerne, der først og fremmest skyldtes positive fordomme, er Lars Løkke Rasmussen (LLR) i april 2009 blevet statsminister. Og hans foreløbige skæbne i meningsmålingerne er, hvad der får mig til at tænke tilbage på alliancen og forholdet mellem fordomme og et nærmere bekendtskab. Uden at ret mange ved noget konkret om LLR, er han debuteret med særdeles dårlige meningsmålinger og særdeles dårlige vurderinger af sine kompetencer i forhold til hovedkonkurrenten Helle Thorning-Schmidt.

Jeg vil ikke påstå, at jeg kender LLR. Men i den danske medieverden er det sådan, at hvis man har været aktiv i nogle år, så får man alligevel et ganske godt indtryk af de fleste aktører. Og jeg er nødt til at sige, at selvom jeg ikke politisk er enig med LLR, så har jeg mere end svært ved at finde på noget dårligt at sige om ham.

Første gang, jeg overhovedet traf LLR, var i 1998. Jeg arbejdede stadig i ACNielsen, hvor jeg var forskningschef, og i Go' Morgen Danmark skulle vi diskutere brugen af segmenteringsanalyser i politik.

Til indslaget havde LLR på forhånd valgt en krigerisk approach: der var ikke brug for den slags ufolkelige hjælpemidler i politik. Og derfor skulle folk som mig i det hele taget lade være med at mene noget som helst om politik. Jeg dukkede mig bare for slaget og stak en kontra ud ved at sige, at jeg vel havde de samme rettigheder som alle andre borgere til at sige og mene noget? Den sad, fik jeg bagefter at vide af en helt udenforstående politiker, der tilfældigvis stod i kulissen og ventede på at komme ind for at tale om noget helt andet.

Men hvad enten den sad eller ej, fik jeg et meget positivt indtryk af LLR. En kamplysten debattør, der for det første er meget kvik i tanke og tale. Og for det andet er forholdsvis fair – i hvert fald hvis man fra starten sætter sig i respekt og viser, at man både kan og vil slå kontra på de blottelser, der kommer.

Senere har jeg både prøvet at være på hold med LLR i Debatten på DR2 og at have ham som direkte modstander, da jeg selv var studievært på Dahls Duel i DR P1. Men uanset medium og holdopstilling har jeg samme indtryk: LLR behersker sit stof suverænt – og er næsten lige så god til at formidle det i dialog med en studievært som overfor et publikum.

Skulle jeg i denne sammenhæng kritisere ham for noget, er det ene og alene, at han som tiden er gået næsten er blevet for pæn. Da vi for nogle år siden skulle diskutere folkesundhed i fjernsynet, kunne LLR ikke understrege stærkt nok, hvor stort et ansvar for den enkeltes sundhed, der hviler på statens skuldre. Så det endte med, at jeg måtte give den som liberalist og sige, at folk altså også havde et personligt ansvar. Og bagefter grunde en del over, hvad det gør ved et menneske at sidde for bordenden i vores forhandlingsdemokrati.

I slut-90erne samarbejdede jeg med Khader i nogle år i den EU-positive bevægelse, der hedder Nyt Europa. Og den person, fjernseerne mødte i februar 2009 i Christoffer Guldbrandsens dokumentar Dagbog Fra Midten svarer meget godt til den person, jeg dengang havde at gøre med.

Positive fordomme om Khader havde i første omgang stor indflydelse på, hvem vælgerne foretrak. Men et mere realistisk billede af manden og hans kvaliteter var formentlig en stærkt medvirkende årsag til, at hen ved 3/4 af de vælgere, der i første omgang lod sig lede af deres fordomme, senere kom på andre tanker.

Hvis det har de samme konsekvenser, når dybere indsigt fortrænger negative fordomme, som det i sin tid havde for Khader og Ny Alliance, da den fortrængte positive, skulle man forvente, at LLR vil få bedre og bedre vurderinger i takt med, at folk lærer ham at kende. For han er vitterligt en dygtig mand, der oven i købet er god til at tale sin sag. Men hvor sandsynligt er det, at folk vil komme om ikke til at elske, så dog respektere LLR i takt med, at de lærer ham bedre at kende?

Allerede i oldtiden vidste man, at det, der afgjorde en forholdsvis anonym forsamlings bedømmelse af en offentlig person, ikke var spørgsmålet om, hvem denne offentlige person i dybere forstand var, men spørgsmålet om, hvem han forekom at være. „Hvem man forekommer at være“ kaldte retorikerne i oldtidens Grækenland for personens ethos. De ville altså sige, at Naser Khader før Ny Alliance

havde en forholdsvis god eller høj ethos. Mens LLR som nybagt statsminister har en forholdsvis dårlig eller lav ethos.

Grækerne mente ikke, at man bare måtte acceptere den ethos, man nu engang havde. De forestillede sig, at den var noget, man kunne arbejde på at forbedre. Ethos havde nemlig tre delkomponenter, der på græsk blev benævnt: phronesis, eunoia og arete. Det vil for det første sige dømmekraft eller sund fornuft. For det andet sansen for mennesker og for det tredje selve ens karakter eller moralske statur.

Selvom de tre ethos-dyder fra naturens hånd er ulige fordelt, og der af den grund er grænser for hvor meget, man kan udvikle sig fra sit medfødte standpunkt, vil det for de fleste være muligt at gøre noget i alle tre dimensioner

Hvis man ser på udviklingen i henholdsvis Khaders og LLRs ethos, er der ikke nogen tvivl om, at Ny Alliance var en belastning for alle tre elementer i Khaders. Ikke mindst Dagbog Fra Midten viser, at han i afgørende situationer manglede såvel dømmekraft som sans for mennesker. Og hvis man skal være uvenlig – hvilket man nogle gange skal – så afslører dokumentaren også, at vi har at gøre med en temmelig forfængelig mand. Så der er i og for sig ikke noget at sige til, at Khaders (foreløbige) slut-ethos er blevet så meget dårligere end hans start-ethos.

LLR har været minister siden 2001, og har i den periode vist, at han er i besiddelse af en høj grad af sund fornuft. Selvom han – ikke mindst i forbindelse med strukturreformen – vil kunne anklages for at have været langt mere ideologisk, end han var pragmatisk og fornuftig. I kraft af, at han er så god en taler, vil de fleste nok også mene, at han har sans for mennesker. Idet man jo antages at have sans for mennesker, når man underholder dem, mens man antages at have det modsatte, hvis man keder dem.

Men så er der lige arete, den moralske karakter. Den er muligvis ikke så god. På den ene side regnes det normalt for en dyd, hvis man opfører sig nogenlunde på samme måde som alle andre. Altså hvis man hverken er for frelst eller for syndig. Og der scorer LLR langt bedre end sin forgænger i embedet, der var for løbende og postevandsdrikkende og ikke-rygende til, at de fleste kan goutere det. På den anden side er der så – uheldigvis for LLR – bilagene og den moral, de afslører. Disse forbandede bilag, der ikke er til at komme uden om, hvor gerne LLR end ville. Og som har foranlediget hele den borgerlige presse til at sige, at Danmark nu er grebet af nymoralisme.

Problemet med disse bilag er delikat. For det er rigtigt, at landet er grebet af nymoralisme. At folk ind ad en kant falder over politikere, der boller 15-årige kursister og kendte forfattere, der knalder kokkepigenes 17-årige datter, uden at de tilsyneladende fatter, at rockstjerner altid har haft ret til at bolle og knalde hvem som helst hvor som helst og når som helst. Men det er ikke nymoralismen, der udløser kritikken af LLR. Det er manglen på format. Gid han dog – set fra regeringens synspunkt – havde gjort tingene i Jens Otto Krags ånd. Taget en masse speed og viagra og kneppet alle Finansministeriets kvindelige ansatte under 25 ved et gigantisk orgie, akkompagneret af Sister Ray med The Velvet Underground så det kunne høres over hele det indre København. Det ville have et vist format, og han ville hurtigt blive tilgivet. Men ak – han har røget smøger og drukket fadbamser og set natur-film og kaldt sig Jensen. Og sendt regningen videre til en anden Jensen, Kristian, og alle skatteyderne. Det er så

sølle, så sølle. Og det er problemet. "Man skal være ærlig med småting", som en af mine vidunderligt kyniske officerskammerater for mange år siden udtrykte det over for mig. Om han mente "skidt med de store", eller han mente "også med de små", aner jeg ikke. Men sandt er det; og det kan blive et stort problem for LLR, at han ikke har efterlevet dette princip.

Khaders ethos var overvurderet på alle tre dimensioner, og derfor faldt han temmelig dybt, da et mere virkelighedstro billede af ham blev præsenteret i medierne. LLRs ethos er med sikkerhed undervurderet i dimensionerne phronesis og eunoia. Derfor vil det gavne ham, når de negative fordomme efterhånden bliver trængt væk af det nærmere bekendtskab, som statsministerposten er. Til gengæld er hans arete problematisk. Det taler til hans fordel, at han ligner alle os andre. Mens det samtidig taler imod ham og er lidt foruroligende, at han mangler det format, man gerne ser hos en statsminister.

Alt i alt: overvurderingen af Khader var mere dramatisk end undervurderingen af LLR. Når fordommene bliver fortrængt af viden, vil han derfor komme til at opleve det samme som Khader: en bevægelse i meningsmålingerne. Blot naturligvis i modsat retning, fordi udgangspunktet er det omvendte. Da stemmefordelingen mellem regering og opposition i forvejen ligger og dirrer på vippen, betyder det, at regeringsblokken har et godt udgangspunkt for at vinde næste valg.

Henrik Dahl (f.1960) er udviklingskonsulent i NIRAS Konsulenterne og forfatter til en række bøger om samtiden, senest „Krigeren, Borgeren og Taberen“ (med Ole Thyssen) (2006) og „Den Usynlige Verden“ (2008). I RÆSON4 (December 2008) skrev han artiklen: Det håbløse alternativ: hvorfor oppositionen ikke kan slå Fogh

Johannes Andersen: Statsministeren, der ikke kan vinde valget

Regeringen er slidt op. Det bliver næsten umuligt at genvinde initiativet.

Af Johannes Andersen

Det er ikke hans skyld. Årsagen er, at regeringen har siddet så længe, at den ikke længere er i stand til at gå i offensiven for alvor. Løkke er oppe imod nogle grundlæggende strukturelle begrænsninger, der er forbundet med en regering, der har siddet i en længere periode. Han kan overraske. Selvfølgelig kan han det. Men det er ikke sandsynligt.

En regering, der lige er trådt til, er normalt fyldt med optimisme og masser af ideer til nye politiske initiativer. Man har lige vundet et valg, og man har vundet over den siddende regering. Derfor er det frem over stepperne. Regeringen fremstår som et hold, hvis enkelte dele (de enkelte ministre) er fulde af energi, og hvis samlede effekt er en forandring og fornyelse af en række centrale forhold i samfundet. Man lærer sig stadig op af den retorik, der var med til at vinde valget::

1) Den gamle regering er kommet til kort, fordi den ikke kan løse de problemer, den står overfor.

2) Der skal der nye kræfter til, for det er nødvendigt med en fornyelse af samfundet.

Disse to dimensioner er standard for enhver opposition, der skal vinde over den siddende regering. Her er det afgørende, at man har en værdi eller et perspektiv, der kan overbevise vælgerne om, at der er noget om snakken. Altså en måde at omtale tingenes tilstand på, som stimulerer troen på, at noget andet kunne være bedre.

Ved valget i 2001 var Venstres stærke kort, at der skulle gøres noget ved ventelisterne til især sygehusene, og at der skulle strammes op over for indvandrerne. Endelig skulle det hele bindes sammen med et skattestop, så befolkningen vidste, hvad den havde at gøre godt med. Disse punkter blev gentaget ved valget i 2005, mens valget i 2007 mere var præget af en fremhævelse af fortidens gevinster og politiske personligheders store kvaliteter.

Enhver dynamisk regering med respekt for sig selv vil naturligvis gennemføre reformer. Derfor bruges der i begyndelsen af en regerings liv meget energi og især retorik på at reformere samfundet. Klassikerne: en skattereform, en arbejdsmarkedsreform og en pensionsreform.

Siden 1985 har der været gennemført 6 skattereformer i Danmark, alle beregnet på grundlæggende forandringer af skattesystemet. De sidste nødvendige forandringer er heller ikke nu gennemført, så derfor er der allerede nu lagt op til en ny skattereform om 3-4 år, hvis alt går som det plejer.

På arbejdsmarkedsområdet er der siden 1992 gennemført 5 reformer, hvis man medtager strukturreformen, som indebar markante ændringer på området. Men det betyder, at der nu også snart er brug for en ny reform på dette område, hvis kadencen skal holdes.

På uddannelsesområdet, pensionsområdet og en række andre områder er der også blevet gennemført en række reformer, og det er alt sammen blevet suppleret med en strukturreform og en kvalitetsreform.

Man kan ikke reformere for 2. gang

For en regering er en ny reform et svar på den forrige regerings begrænsninger. Hvilket betyder, at det også er her, enhver regering når sin grænse. Reformen på områder, hvor man tidligere har gennemført en reform, er ensbetydende med en erkendelse af, at man ikke har lavet sit arbejde ordentligt første gang. Og den nuværende regerings lidt famlende forhold til den såkaldte kvalitetsreform vidner om, at man skal passe på med reformer: hvis de trækker for længe ud, er de svære at få afsluttet. Forandringer på områder, man tidligere har været inde over, vil ramme regeringen selv. Og dét bliver svært at løfte – både mentalt og politisk. Logisk nok er den nuværende regering derfor også holdt op med at komme med forslag til nye vidtgående reformer. Men dermed er det vanskeligt at se, hvordan en fornyet energi skal opstå.

En opposition gennemlever normalt det modsatte forløb. Man starter på hælene: vælgerne har frakendt én regeringsmagten – og dertil kommer, at man idémæssigt er præget af at have siddet med ansvaret. Man er blevet vant til at forsvare dét, man hidtil har gjort – og dét har kostet den politiske opfindsomhed. Men nederlaget åbner for nye diskussioner og nye muligheder, når nu den gængse tilgang er kommet til kort. Derfor opstår der altid nye fronter. Og ikke sjældent også et pres på den forhenværende statsministers position som den naturlige partileder. Socialdemokraternes udvikling i 2000'erne illustrerer ganske tydeligt, hvordan disse modsætninger kan få mere og mere vind i sejlene. Jo længere den forhenværende statsminister bliver siddende, jo længere bliver man politisk hængende i de positioner, der var blevet til selvfølgeligheder, mens man sad inde med regeringsmagten. Derfor sker der tit først et rigtigt opgør med disse selvfølgeligheder, når man også får en ny ledelse.

Umiddelbart efter nederlaget, er det tabende regeringsparti en meget passiv brik i den nye opposition. Men interne uenigheder og et muligt skifte på lederpositionen er langsomt men sikkert medvirkende til, at man får ny energi. Nogle gange hurtigt – andre gange skal man lige se hinanden an, før man for alvor finder den nøgle, der kan forløse energien i et stort oppositionsparti. Tag S. Umiddelbart efter valget af Helle Thorning-Schmidt som partileder var nervøsiteten internt i partiet så stor, at ingen turde udfordre hverken den nye leder eller de traditionelle selvfølgeligheder. Nu skulle der være ro på alle fronter, så fortidens spøgelser kunne manes i jorden. Man skulle ligne den nuværende regering, som jo i de første år havde succes. Ubevidst nærrede man et håb om, at regeringens succes også kunne smitte af på det store oppositionsparti. Men det var kun en overgang. Langsomt men sikkert får oppositionen ny energi. Hver gang der dukker et problem op i medierne er man parat til at slå til: Hvorfor har regeringen ikke gjort noget ved X, når nu man har haft så mange år til at gøre noget ved det? Dét er skabelonen for en offensiv opposition.

Den grundlæggende politiske logik er, at det er nemmere at være kritisk og kræve nye initiativer end det er at forsvare det eksisterende.

Der udvikler sig et grundlæggende retorisk rollespil mellem en veletableret og gammel regering og en mere og mere bevidst opposition. Jo mere oppositionen taler om nye forslag på givne problemer, jo mere fremstår regeringen som den part, der skal modtage disse forslag. Hvis man erklærer sig enig i forslaget, og tager det til sig, erkender man samtidig, at oppositionen har fat i den lange ende. Derfor afviser

regeringen ofte oppositionens forslag – men tvinges ind i rollen som netop en forsvarer for det. Oppositionen vil gerne i medierne med problemerne. Regeringen vil helst ikke forbindes med dem: kan de forties eller nedtones, er det bedst.

I dette spil kan tricket for oppositionen ofte være at lægge sig relativt tæt på regeringens politik, men blot overtrumfe den en anelse. Enten med flere penge eller med flere besparelser, alt afhængig af dét perspektiv, man gerne vil dyrke. På den måde fremlægger man masser af gode forslag, som ofte vil få regeringen til – måske lettere desperat – at svare, at det, oppositionen foreslår, er noget, regeringen allerede praktiserer. Hvilket så åbner for den anden flanke: Virker dét, som regeringen satser på? Problemerne indikerer noget andet – selvom regeringen nu har indrømmet, at der ER tale om et vigtigt område.

Oppositionens fremstød følges ofte op med bemærkninger om at være konstruktiv, fremtidsorienteret og samarbejdsvillig. Om at etablere brede samarbejder hen over midten, hvad de fleste regeringer har svært ved, når det virkelig gælder. Når det spidser til, er regeringer altid tilfreds med at have mindst 90 mandater bag sig.

Dette retoriske spil er sammenfattet i figuren. Det vil folde sig mere og mere ud i de kommende år. Sådant som udgangspunktet er for den nuværende statsminister, vil han komme til kort rigtigt mange gange i forhold til ikke mindst medier og meningsmålingerne. Ikke fordi han og regeringen nødvendigvis gør det dårligt, men fordi de strukturelle begrænsninger for regeringens arbejde er så stærke.

Figur 1. Det retoriske spil mellem en veletableret regering og en reorganiseret opposition.

Felt	En reorganiseret opposition	En veletableret regering
Central aktivitet	Nye forslag Nye reformer	Forsvar for det bestående
Handling	Aktiv Handlingsorienteret Løsningsorienteret	Passiv Gør det nødvendige
Aktuelle problemer	Taler meget om dem Skærper dem Vil gerne forbindes med dem i medierne	Gør meget ud af at fortie dem Vil gerne nedtone dem
Strategi	Overtrumfer regeringen lidt Vil gøre mere <i>Vil</i>	Det gør vi allerede Det er det nødvendige og det vi kan <i>Kan</i>
Perspektiv	Fremtidsorienteret Samarbejdsvillig Idealister Fornyende	Praktiske Snæversynede Administrerende Systemtænkere
Politiske samarbejde	Det brede flertal Samarbejde hen over midten Mod blokpolitik	De nødvendige 90 mandater Magtens logik

Regeringens problemsager

Indholdsmæssigt vil der være nok at tage fat på for oppositionen i de kommende år frem mod det næste folketingsvalg. Man kan nærmest plukke løs fra de områder, hvor regeringen har forsøgt sig med en reform:

Når det drejer sig om arbejdsmarkedsområdet vil der inden længe være rigeligt at se til. Arbejdsløsheden vil sandsynligvis vokse, og dermed åbne for en diskussion af, om man nu også har været gode nok til at få folk i arbejde. Og her vil opmærksomheden i stor stil blive rettet mod de mange initiativer, der har haft til formål at disciplinere arbejdsløse – fx til at skrive et stort antal jobansøgninger.

Dette område er tæt forbundet med styringen af økonomien. Her har vælgerne haft stor tillid til den nuværende regering. Men dens kompetencer vil blive vurderet mere og mere kritisk af vælgerne, efterhånden som krisen tager til i omfang og dybde. Her kan regeringen formodentlig stadig hente positive forventninger, men det er også et område, hvor oppositionen kan markere sig.

Ventelisterne til sygehusene vil også få en omgang. Ud fra den logik, at nu har regeringen siddet så længe, uden at den har ændret fundamentalt ved det forhold, at der jævnligt dukker ulykkelige mennesker frem i medierne, hvis tilværelse er blevet ødelagt af en uoverskuelig venteliste og en personlig økonomi, der ikke har gjort det muligt med en privat og individuel løsning.

Strukturreformen vil blive set nærmere efter i sømmene. Et af emnerne her vil være de forandringer, der er sket på især det sociale område. Alle de institutioner, der er gået fra de tidligere amter til kommunerne, vil blive vurderet ud fra hvilke kompetencer, der er gået tabt i denne proces. Både når det drejer sig om at overskue de mulige sociale tilbud og iværksætte udviklende foranstaltninger for områdets klienter.

Oppositionen vil også slå på, at de mange privatiseringer har gjort det vanskeligt for de dårligst stillede i samfundet at få en ordentlig behandling, hvad enten det gælder sociale problemer, sygdom eller økonomisk nød. Her skal der nok komme masser af konkrete historier.

Det er også strukturreformen, der vil stå for skud, når man kaster sig over miljøområdet. Det er oven i købet et af Venstres nyeste offensive områder. Her vil oppositionen langsomt men sikkert åbne mere og mere op for et synspunkt om, at miljøkontrollen ikke har det for godt i kommunalt regi. Også her har man efter strukturreformen mistet overblikket, centrale kompetencer og dermed evnen til at kontrollere i dybden. Da ingen er i stand til det, får området lov til at flyde.

På skatteområdet vil der komme øget fokus på skatteligningen. Ud fra det perspektiv, at omlægningen af skatteområdet har ført til flere og flere besværlige bureaukratiske procedurer, der er gået ud over skattefastsættelsen. Færre skatteydere bliver kontrolleret og færre bliver bedt om efterbetaling af skat. Det kan selvfølgelig afspejle, at danskerne er blevet bedre til at opgive deres skat. Men det vil vælgerne næppe tro. Det har allerede vist sig, at skatteområdet, trods en omfattende skattereform, har givet anledning til uro omkring regeringen. Ikke mindst i spørgsmål om boligejernes situation. Her har regeringen nærmet sig en situation, hvor mange vælgere fik en mistanke om, at man ikke kunne stole på Venstre – hvilket selvfølgelig er en gave til oppositionen. Dette område

kan også give anledning til gnidninger mellem de to regeringspartier, fordi de vil noget ret forskelligt her. Når så Dansk Folkeparti skal med i spillet, bliver uenighederne blot endnu større.

Det kan godt være, regeringen kan give et vist indtryk af, at skattestoppet kan være lidt usikkert, hvis oppositionen kommer til magten. Omvendt er der altså også usikkerheder at spore i egne rækker.

Når det drejer sig om indvandring, integration og nydanskere, står regeringen til gengæld stærkt. Det er i virkeligheden oppositionens svageste punkt. For danskernes massive krav om opstramminger kan næppe matches af hverken Socialistisk Folkeparti eller Det Radikale Venstre. Derfor vil regeringen og især Dansk Folkeparti have gode kort til modsvar, når oppositionen fører sig frem. Her er der basis for virkelig at så tvivl.

Listen over oppositionens angrebepunkter vil kun blive længere i de kommende måneder. Men grunden til at listen er så lang er først og fremmest, at regeringen har siddet så længe som den har. Den er kort sagt et udtryk for den strukturelle inerti, enhver regering løber ind i, når den har siddet i flere valgperioder. Listen er altså også et resultat af et andet strukturelt forhold, nemlig at enhver opposition skal have tid til at komme til hæfterne efter et valgnederlag. Men så sker der også noget, selv om man må sige, at den nuværende opposition har haft usædvanligt lang tid til at komme frem i skoene.

Nu er det selvfølgelig ikke sikkert, at det går som præsten prædiker. Man kan sagtens forestille sig, at regeringen med udnævnelsen af to nye kvindelige ministre har fået lidt ny dynamik og energi. Det kan også være, at den har fået skarpe kanter, når de kommende retoriske slag skal slås. Endvidere kan man sagtens forestille sig, at en kommende regeringsrokade i lidt større stil kan give endnu mere gejst og energi.

Men det er stadig påfaldende, at Anders Fogh Rasmussen, en af de dygtigste politikere i Danmark, har valgt at forlade regeringen og statsministerposten frivilligt. Til fordel for en administrativ stilling i en større international organisation. En stilling, hvor det administrative element og nødvendigheden af at træde varsomt er det dominerende. Det giver en vis fornemmelse af, at han ikke kan lide at tabe. Lars Løkke Rasmussen virker som om han bedre kan tåle et nederlag. Det er vist godt for ham!

Vigtig inspiration: Mie Femø Nielsen. „Foghs Forslag. Sammenhæng mellem tale, identitet og strategi“, i **Mediekultur** 44, 2008.

Johannes Andersen (f. 1950) er lektor og samfundsforsker ved Aalborg Universitet. Forsker og underviser i folketingsvalg, politisk kommunikation, demokrati og hverdagens identiteter. Forfatter til bl.a. Hverdagens centrifuge (1997), Unge mellem hoved og krop (2001), Den politiske blender (2003) og Unge stemmer (2008).

Johannes Andersen om Christiansborg: Regeringsdrømmens konsekvenser

S-SF-udspillet er et meget vidtgående samarbejde, som man ikke tidligere har set udfoldet så stærkt afledende partier i dansk politik.

Af Johannes Andersen

Umiddelbart er det tætte samarbejde mellem Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti en styrkelse af oppositionen. Man viser mod, styrke og enighed. Samtidig har man med især det fælles udspil til en skattereform, *Fair forandring*, sat perspektiv på tingene: Der skal ske en økonomisk omfordeling i det danske samfund, til gavn for dem der har mindst. Samarbejdet har samtidig medført, at Det Radikale Venstre er blevet placeret lidt ude på et sidespor, hvor man mere eller mindre passivt kan se på, hvordan de to oppositionsledere fører sig frem. Det er sket med udgangspunkt i den lidt kyniske overvejelse, at RV ikke har andre muligheder end at støtte en S-SF ledet regering. Enten som deltagere eller som støtteparti.

Nu skal der jo altid 90 mandater til, for at sikre en regerings flertal og overlevelse. Som den parlamentariske situation tegner sig i disse måneder, er der meget der tyder på, at en S-SF- regering skal bruge flere mandater, end de to partier selv kan levere. Skulle de – meget overraskende – opnå absolut flertal, ville det være første gang siden 1993, at Danmark regeres af en flertalsregering (med den energi man har lagt i etableringen af et fælles regeringsgrundlag, er der gode grunde til at forvente, at der vil blive tale om en ret stabil regering). Nu er der imidlertid ikke meget der tyder på, at det går sådan. Regeringen har altså brug for et eller flere støttepartier, og her tegner der sig flere spændende muligheder. Hvis der kan etableres et flertal alene med de Radikale vil det formodentlig også sikre en relativ stabil regering. Det kan ske på to måder. Man kan inddrage RV i det politiske fællesskab, S og SF allerede har etableret. Det er der næppe vilje til fra RV's side. Alternativt kan man satse på RV's politiske tradition og kultur. Det radikale Venstre har en lang tradition for at etablere pragmatiske flertal, hvis mål er at løse konkrete problemer, inden for rammerne af en stramt styret økonomisk regulering og med stærkt fokus på sociale hensyn. Partiet er ikke til de store ideologiske skoleridt i traditionel forstand, men har dog med indvandrerpolitikken vist, at man godt kan mobilisere principielle holdninger, når det drejer sig om værdipolitiske spørgsmål.

Hvis RV bliver tungen på vægtskålen, vil det være ensbetydende med en meget stærk position til partiet, næsten på linje med den, Dansk Folkeparti har i forhold til den nuværende regering. Partiet vil altså meget nemt kunne gå fra at være i baggrunden til at blive det mest centrale parti i dansk politik. Det vil få to centrale konsekvenser.

For det første vil RV udnytte muligheden for at sætte sit præg på skattepolitik, økonomisk politik, integrationspolitikken og måske også forholdet til EU. Det vil betyde, at en S-SF-regering vil være tvunget til at give indrømmelser på alle de områder man har satset på. På den anden side skal man ikke glemme, at RV netop er det pragmatiske parti,

og derfor vil det ikke have samme symbolske karakter som når DF markerer sig. Man vil altså ikke fokusere på et enkelt område, men brede arbejdet for indrømmelser ud på en stribe politiske områder.

For det andet vil RV forsøge at sætte en dagsorden, der kan sikre partiet et bedre udgangspunkt ved det kommende folketingsvalg. Da det imidlertid ikke er de store ideologiske armbevægelser, der præger partiet, vil man nok snarere forsøge sig med et værdipolitisk emne, nemlig integrationspolitikken. Man vil satse på at vinde forståelse for en mere humanitær integrationspolitik, og her vil man selvfølgelig være på kollisionskurs med stort set alle andre partier – også S og SF. Men det vil blot styrke partiets position som dem, der tør kæmpe den 'retfærdige' kamp. Præcis som det har været tilfældet for DF i mere end 10 år.

Hvis der skal flere partier til, for at etablere et flertal, eksempelvis Enhedslisten, bliver billedet lidt mere kompliceret, fordi der så er flere at forhandle med. Det betyder, at der er flere hensyn at tage, flere fingeraftryk man skal vænne sig til og flere forsøg på at sætte en ny politisk dagsorden. Det vil uden tvivl være en spændende situation for Enhedslisten at havne i, men det vil alt andet lige svække regeringen og dens støttepartier. Også selv om uenighed gør stærk.

Det betyder også, at der kan etableres andre flertal, eksempelvis med Dansk Folkeparti, som på velfærdsområdet vil ligge ganske tæt på S-SF. Og da DF meget gerne vil holde fast på magten, så kan logikken meget nemt være et scenarie, hvor RV og EL bringer en S-SF regering til verden, som imidlertid formår at spille de mulige støttepartier ud mod hinanden, og på den måde opnå positive resultater. Trods alt.

For Dansk Folkeparti vil denne situation åbne op for det paradoks, at mens partiet støttede en borgerlig regering, satsede det markant på den værdipolitiske kamp, især i forhold til indvandringen. Har man altid ligget markant til højre for midten. Som støtte eller periodisk samarbejdspartner i forhold til en S-SF-regering vil man snarere satse på velfærdsområdet. Både set i lyset af krisen og i forhold til de politiske muligheder. Og her kan man så trække på de grundlæggende fordelingspolitiske holdninger, som partiet også har dyrket gennem en længere periode. Holdningsmæssigt er det således ikke nødvendigt, at DF ændrer kurs. Man kan bare vægte dem man har på en ny måde. Og da man er glad for magten, vil det næppe være noget større problem.

Men der er også andre muligheder: V og K kan såmænd byde sig til, efter en periode hvor de lige skal komme sig over tabet af regeringsmagten. Hvis det altså ellers går sådan.

Ægteskab med kompromisser

Lige nu er oppositionen domineret af S og SF's initiativ. Det betyder at oppositionen først og fremmest er præget af ambitionerne om at demonstrere, at der findes et regeringsalternativ.

Etableringen af en opposition, der markerer sig som et samlet regeringsalternativ, er en vanskelig øvelse, fordi den truer med at udviske forskellene mellem de partier, der går sammen. Dermed truer den også med at svække de unikke kvaliteter, de deltagende partier også har. Det betyder, at etableringen af et samlet regeringsalternativ kræver ofre og meget omfattende og faste aftaler. I det konkrete tilfælde har processen været i gang over 18 måneder – i dybeste hemmelighed. På den ene side mødtes de ledende politikere og medarbejdere fra S og SF

med hinanden, og drøftede muligheder og strategi. Og på den anden side holdt Helle Thorning-Schmidt frokostmøder med Margrethe Vestager, hvor man diskuterede politik og personlige spørgsmål i mere almindelige vendinger.

Det afgørende møde fandt sted i maj 2009, hvor man hos S og SF for alvor fik en fornemmelse af, hvor meget man kunne nå, og hvor enige man kunne være på en række centrale områder. Alt i mens RV begyndte at fornemme, at noget var på vej.

Grunden til, at det tog så lang tid er først og fremmest, at de deltagende partier skulle vænne sig til tanken – og de nye muligheder. Der er trods alt tale om et meget vidtgående samarbejde, som man ikke tidligere har set udfoldet så stærkt af ledende partier i dansk politik, hvorimod man har set noget lignende i Norge.

SF's afgørende motiv har været ønsket om en ny regering og – vigtigere – at man selv kan få del i regeringsmagten. Noget enestående for SF. Og for S har motivet været, at man havde brug for en genvej til statsministerposten, når man nu ikke kunne sikre den selv. Derfor har man nøje fulgt SF's kursændringer på især udlændingepolitikken, retspolitikken, den økonomiske politik og forsvarspolitikken, og på et tidspunkt i 2008 har man vurderet, at nu var tiden moden til at gøre SF regeringsduelige. Og derfor har man lagt så meget vilje i samarbejdet, at man i sommeren 2009 ligefrem altså kunne markere sig som et samlet regeringsalternativ. I en proces, hvor det samtidig har været lidt vigtigt at holde RV på afstand, så de ikke forplumrede billedet med markante politiske holdninger, der på forhånd kunne true med at gøre livet surt for en ny S-SF regering.

Mens Villy Søvndal og de øvrige ledende aktører i SF har været så stærkt optaget af ønsket om regeringsmagten, at man uden de store problemer har vendt op og ned på mange traditionelle SF-standpunkter, har det krævet noget mere overtalelseskraft at få S til at acceptere SF som den centrale partner. Og der er formodentlig stadig nogen i begge partier, der ikke helt har vænnet sig til tanken.

Fair eller svær forandring?

Når man som opposition satser på at vise, at man er regeringsalternativet, giver det flere styrkepositioner. Man har opnået en høj grad af enighed, og kan derfor håndtere en lang række politiske emner med overskud og perspektiv. Hvilket er et godt grundlag, når man skal gå i offensiven i forhold til regeringen: Man har fælles svar.

Svagheden ved denne strategi er, at der kan opstå interne modsætninger i de to partier. Der er fx mange traditionelle SF-vælgere, der ikke har det godt med det tætte samarbejde med S. Alene det forhold, at man så at sige har låst skattepolitikken og især indvandrepolitikken fast, er svært at sluge for dem. Men de accepterer det af én grund, nemlig at man ønsker en ny regering. Man er villig til at gå langt – også når det drejer sig om at sluge kameler. Noget der formodentlig også kan siges om de socialdemokratiske vælgere, der ikke har det godt med at blive bundet til SF og venstrefløjen.

Den anden svaghed er, at man har svært ved at være nuanceret og kreativ. Man er låst fast af det samarbejde, man har indgået, og vil helst holde sig til de temaer, der er omfattet af dét. Alt andet kan mudre billedet. Derfor kan offensiven fra S og SF's side hurtigt vise sig at være ret skematisk og begrænset. Men det har Venstre faktisk tidligere

vundet regeringsmagten på, nemlig i 2001. Denne måde at drive opposition på er gengivet i figur 1, der er en kortlægning over mulige samarbejds mønstre for en opposition. Udgangspunktet for figuren er det organisatoriske mønster bag og perspektivet for oppositionspartiernes samarbejde og offensiv.

Indtil S og SF fik etableret regeringsalternativet var oppositionen mest kendetegnet ved at være en idealistisk offensiv, hvor man i større eller især mindre udstrækning støttede hinanden i forskellige offensiver, vendt mod regeringen. Man stod hele tiden klar med nye fremstød, og det gav indtrykket af, at man havde en del at spille ud med. Men den tydelige demonstration af den manglende vilje til fællesskab og samarbejde var samtidig en udstilling af en stor svaghed.: for hvor meget kan man forvente af en opposition, når den ikke er i stand til at samarbejde for alvor?

I virkeligheden har oppositionen på mange måder samtidig lignet noget man bedst kan karakterisere som den utilfredse opposition. Hvis væsentligste styrke er, at de forskellige partier er sure på regeringen, nogenlunde samtidigt. Derfor er regeringen under pres, men det er meget vanskeligt at se, at der er tale om en reelt alternativ.

Den sidste logiske opposition er den ideologiske front. Om der er nogen i S og SF der drømmer om, at de to partier på sigt smelter sammen, er der ikke meget der tyder på lige nu. Som offensivt kort har denne strategi også sine begrænsninger.

Lige nu satses på demonstration af, at der findes et regeringsalternativ. Det sikrer i udgangspunktet en stærk position for S og SF, mens R må tage til takke med en plads i baggrunden. Det er uden tvivl godt for den samlede opposition. Men der er indbygget nogle svagheder i denne strategi. Den ene er, at det kan åbne for ny magt til R. Den anden er, at man kan fremstå som noget uselvstændige og ufølsomme, jo længere tid man skal forsvare enheden. Men lige nu giver det styrke.

Johannes Andersen er samfundsforsker og lektor ved Aalborg Universitet.

Figur 1. Samarbejds mønstre for en opposition

	Ideologisk perspektiv	Magtorienteret perspektiv
Formaliseret organisations-form	<p>Den ideologiske front</p> <p>På vej mod etablering af et nyt parti.</p> <p>Styrke: Man er enige om det meste</p> <p>Svagthed: Gør hinanden usynlige som selvstændige partier. Muligvis interne uenigheder i de enkelte partier</p>	<p>Regerings-alternativet</p> <p>Går samlet efter magt.</p> <p>Styrke: Udvalgte emner hvor man dyrker enigheden</p> <p>Svagthed: Begrænset spillerum som følge af en begrænset enighed og muligheden for interne modsætninger i de enkelte partiers baglande</p>
Pragmatisk organisations-form	<p>Den idealistiske offensiv</p> <p>Støtter hinanden i kampen for et bedre samfund. Har forskellige bidrag til det fælles perspektiv</p> <p>Styrke: Hele tiden klar til at komme med nye selvstændige fremskud</p> <p>Svagthed: En løs opposition som følge af manglende vilje til fællesskab</p>	<p>Den utilfredse opposition</p> <p>Partier finder sammen som følge af en fælles utilfredshed med en regering</p> <p>Styrke:</p> <p>Oppositionen er bred og presser hele tiden regeringen</p> <p>Svagthed: Svære at demonstrere et reelt alternativ</p>

Reportage: De radikales landsmøde 2009 – det 'radicoole' kunne ikke bære

Et moderne parti skal starte kampagner, involvere medlemmerne og aktivere offentligheden. Med valget af Klaus Frandsen til formand vinkede det Radikale landsmøde tilsyneladende farvel til cafe latté-stilen: 'Det radicoole var for snævert'.

REPORTAGE af Lisbeth Vasiljev, freelancejournalist

LANDSFORMAND Søren Bald gik af med en åbningstale, der havde vid og latterfælder indlagt. Blandt andet en vedtagelse om, at man bør vælge livet frem for døden – dog med ændringer. Og når det gælder partiets fremtid skal der også forandring til, lød budskabet fra de to kandidater, der ønskede at afløse Bald. De repræsenterede hver deres generation – og hver deres version af forandringen: den erfarne Klaus Frandsen og den yngre Mikkel Sarbo. Frandsen slog i sin kandidattale på sin erfaring fra sine seks år i Europaudvalget og i alt otte år som medlem af den Radikale hovedbestyrelse. Og talte om samling i det Radikale bagland: "For nogle år siden florerede Richard Floridas' kreative klasse og radicoole værdier. Den afledte debatten i de regioner af landet, der ikke naturligt hørte til denne bølge," sagde Klaus Frandsen. Han så en del af de Radikales problemer i, at så mange i det Radikale bagland i provinsen ikke kunne identificere sig med denne bølge. Derfor handlede det for ham om – via sin mangeårige erfaring – at samle det Radikale bagland. Over for ham stod Sarbo, der har været bl.a. folketingskandidat og formand for Radikal Ungdoms hovedbestyrelse. Sarbo, der tabte med 160 stemmer mod Frandsens 194, slog især på en nødvendig organisatorisk forandring i hovedorganisationen og i udvalgsarbejdet og citerede en kritiker for vurderingen: "Det er, som om I [Radikale Venstre] har taget alt det værste fra Rudolph Steiner-skolen og gjort det til en partiorganisation."

Q&A. Margrethe Vestager: "Den højre side af partiet er her endnu". Du siger: "Vi vil gerne have en ny regering, også med henblik på, at den vil samarbejde bredt i Folketinget. Sådan at vi ikke får den blokpolitik, som den sort-blå blok, vi har i øjeblikket." Men hvis I internt i partiet har haft svært ved at holde fast på den blå afdeling, bliver det vel sværere at række over mod den anden side?

Vælgerne må jo vise, om det kan lade sig gøre. Den nyvalgte landsformand sagde selv fra talerstolen, at han hører til i den højre side af Radikale Venstre. Og han er jo én af dem, der fuldstændigt støtter strategien i en meget nøgtern erkendelse af, hvad der er vilkårene i dansk politik – at hvis vi skal have en ny regering, så skal vi også pege på Socialdemokratiets formand.

Har der ikke været anledning til at grave lidt dybere efter en forklaring på, hvorfor partiet kom ud i sidste års store stormvejr?

Jeg ved ikke, om et parti sådan kan gå i analyse.

Men du kan som leder? Altså sige: Hvad er det, vi ikke

har gjort godt nok?

Ja, det er selvfølgelig rigtigt. Men min store opgave er at placere partiet, så folk kan se, at stemmer de på os, så får de en ny regering. Og også sætte ord på, hvad er det for en skattepolitik, hvad er det for en grøn politik? Og de opgaver er vigtigere end at se tilbage.

Men det tager ikke afsæt i at sige: "Der kunne vi have gjort det bedre, eller i de og de forhandlinger..."

Nej, det gør det sådan set ikke, for nogle af de ting, vi ikke er lykkedes med – fx at lave et bredt skatteforlig – der er det jo ikke os, der har bestemt om, det skulle blive til noget.

I har valgt ny landsformand (Klaus Frandsen), genvalgt næstformanden (Zenia Stampe); ved EP-valget var jeres spidskandidat et nyt ansigt (Sofie Carsten Nielsen). Der har været alle mulige ideer fra dem om, hvordan de vil arbejde videre med Det Radikale Venstre. Hvor ser du styrkerne i de folk, der er blevet valgt?

[Vi får det] som den nye landsformand her på landsmødet kaldte et *kulturelt generationsskifte*. At vi skal finde nogle former, som er demokratisk legitime i vores organisation, men som samtidig har en lethed og er rettet mod at kunne levere resultater og give folk mulighed for at engagere sig.

Prøv engang at forklare det helt konkret: At gribe ud efter nogle mennesker, så de engagerer sig?

Folk skriver til mig og siger, "jeg vil gerne gøre ét eller andet; hvad kan jeg gøre?". Og der må jeg sige, "hvis du interesserer dig for socialpolitik, så har vi møde om to måneder her på Nyborg Strand, prøv det". Det er måske for lidt. Der skal være bedre mulighed for at kunne deltage i noget udviklingsarbejde, et netværk eller noget udvalgsarbejde. Den fleksibilitet har vi ikke i dag. (...) Over de næste 2-4-6 år vil Radikale Venstre udvikle sig meget. Nu har vi fået ny landsformand. Ved folketingsvalget seneste i 2011 får vi et generationsskifte i folketingsgruppen. Og der er sat et meget dybdegående, organisatorisk arbejde i gang." Om de nye medier siger Vestager: "Jeg tror, at jeg én af de politikere, der er mest aktiv på Twitter. Det er et forsøg på at prøve et socialt medie af. Vi prøver med Plaxo, Facebook, LinkedIn. Kunsten er så at forbinde den måde at have en politisk meningsudveksling på med at udvikle egentlige politiske udspil."

Q&A. Frandsen: "Det radicoole kunne ikke bære".

Prøv at uddybe det, du sagde på landsmødet om den radicoole bevægelse, som ikke talte til alle?

Det *radicoole* var for snævert til, at det kunne bære. De budskaber blev for snævre, og der var nogle, der ikke identificerede sig med dem. Men man skal gå nedunder og se på, hvad var det der var interessant ved den radicoole bevægelse – og det var *tolerance*. Så der var en værdi i det, som var fin nok. Det var derfor, jeg havde den blok med omkring dankhed, hvor vi ikke har fyldt nok. Og det skal vi gøre. Og det kan vi ikke gøre, hvis vi med udtrykket radicoole spiller på en bane, der er for snæver.

Om organisationen siger Frandsen:

Vi har en formel organisation, som er for uflexibel. På politikudviklingen er den form ikke velegnet til at skabe koordination mellem folk i folketingsgruppen og det, der foregår i baglandet. De ting

skal vi arbejde med; vi skal bruge det til at skabe noget begejstring, og der skal også noget forandringskultur ind i det. Der er det meget nyttigt, at vi får det meget store skift i folketingsgruppen ved næste valg. [partiet har mange nyopstillede og yngre kandidater, red.]

Hvor skal der ske de største ændringer – i partistrukturen og administrationen eller i forhold til at nå ud til medlemmerne?

Mit fokus det første år er den interne struktur omkring politikudviklingsarbejdet og det organisatoriske arbejde. Det næste er så at kunne bruge det, at vi har 7.600 medlemmer som *netværk*. Du har kontrasten til centralistiske partier, der har et meget rent kommunikativt snit, dem har vi ikke fuldt kunnet matche. Den måde, vi skal matche dem på i et moderne samfund, er ved at bruge netværkseffekten.

De unge kandidater taler meget om at nå ud til medlemmerne, hvad er dine ideer på det område?

Min erfaring er, at det kan du ikke gøre alene ved den måde, du arbejder på – du skal også ind og organisationsændre. Den Radikale model er kommunikation via hovedbestyrelsesmedlemmerne – men når journalister spørger, så ringer de til partiets 98 kommuneforeningsformand. De har haft en lokal rolle, men de har ikke været udgangspunktet for kommunikationen omkring det politiske. Så når du ser rundspørger omkring det politiske, har de ikke være velegnede til det. Dér havde vi være bedre stillet, hvis det havde været hovedbestyrelsesmedlemmerne, [der var blevet spurgt, red.]. Og vi kan jo ikke bede journaliststanden lave det om. Så derfor skal vi tilpasse organisationen til den model, der er i dag,” forklarer Frandsen om den forestående centrering af kommunikationen til hovedbestyrelsen.

Du talte også om hovedbestyrelsens kommunikation med folketingsgruppen. Hvor ser du problemerne dér?

Hovedbestyrelsen får ganske meget at vide. Der har været nogle konkrete situationer, hvor der har været utilfredshed om timingen ..

Prøv at sige noget helt konkret om det?

Det skal du ikke spørge mig om, for jeg har ikke været i hovedbestyrelsen. Men ét af de eksempler, der har været, var omkring forebyggelseskommissionens arbejde, hvor man synes der var dårlig timing. Men der er ikke noget problem i forhold til hovedbestyrelsen. Det er mere at lave det ordentligt.

OM ORGANISATIONEN: “Vi skal lave et større team af frivillige på nationalt niveau. I øjeblikket er organisationen meget bygget omkring disse lokalforeninger, hvor vi vil have lavet et landsforbundsteam, så vi kan få ekstra kapacitet. Det kan vi gøre lynhurtigt – vi vil simpelthen bede om, at dem, der har lyst, kan være med. [En af teamets funktioner bliver at] få flere ind, der kan arbejde med det kommunikative.

Vil det være noget af det, Zenia Stampe skal stå for – det mere kommunikative i det?

Det tror jeg ikke. For hun har en masse vigtige roller i forhold til det organisationsu-dviklende. Med hendes mandat – hun har fået en meget kraftig bekræftelse nu [vandt over modkandidaten med 260-102, red.], så det er jo et signal om, at selvom hun har været lidt provokerende [i diverse offentlige debatter, fx omkring “Det Nye Kuld”, red.], så fortsætter hun med den organisationsudviklende del. Så det tror jeg

også vil blive hendes opgave det næste år.

Q&A. Zenia Stampe: “Ét parti, mange kampagner”. Du talte på landsmødet om at vende udviklingen for partiet til noget godt. Hvad er det konkret, du vil gøre?

Det handler primært om organisation og om, hvordan får vi engageret medlemmer, men også vælgere. Det, som jeg er meget optaget af – og inspireret af med et forbillede i Obama – er, at jeg vil vække det folkelige engagement. Der skal vi til at tænke et parti anderledes, end vi har været vant til. Og det kan være folkeoplysende kampagner for at vende en bestemt stemning.

Helt konkret, hvad kunne det være?

På det tidspunkt, hvor terrorpakken blev gennemført, strammede man overvågningen rigtig meget. Og vi syntes ikke rigtigt, at vi havde redskaberne i organisationen til at gøre noget aktivt ved det. Andet end at sige til vores folkevalgte, at de skulle stemme nej til pakken. Jeg var med til på det tidspunkt at stifte en tværpolitisk forening uden for Det Radikale Venstre mod øget overvågning. Og jeg synes, at i fremtiden må man kunne lave sådanne projekter, også selvom man ikke er medlem af partiet, Vi havde fx et forslag om, at vi gerne ville have nedsat en terrorkommission. Og i stedet for at det bare er partipolitik, at det bare er et program, og at det bliver fremlagt i Folketinget, så kunne man også lave et selvstændigt projekt eller kampagne, som har sin egen hjemmeside og styregruppe, og som kan være støttet af Det Radikale Venstre, men som er uafhængigt, og som også er åbent for folk, der ikke er medlemmer.

Dansk Folkeparti er jo et meget sagsorienteret parti. Og nu skal I så også være det. På hvilken måde adskiller det sig fra den måde, DF gør det på?

Dansk Folkeparti er jo dygtige i deres kommunikation og retorik. Men det, som jeg er optaget af, er, om man også *organisatorisk* kan bygge noget op omkring enkeltsager. Så det ikke bare er en politiker, der går ud på en enkeltsag, men at man også bygger en organisation eller et projekt op, som man kan engagere sig i som vælger. Det kunne være en Facebook-kampagne, kampagner på gaden, det kunne være nogle, der koordinerer læserbreve eller samler ind til måske at nedsætte en rigtig terrorkommission.

Hvad er formålet med at engagere folk i de kampagner?

Jeg tror, at langt de fleste tønder på en sag eller et spørgsmål. Ikke et helt værdigrundlag, fra skat til socialpolitik og klimapolitik. Men engagementet kommer ind ad én eller anden dør. Det handler om at åbne den dør og så lade dem komme videre ind senere. Det punktvis engagement kan udvikle sig til noget, der er større. Og kan blive et partipolitisk medlemskab.

Er det, fordi det er svært at få folk til at købe hele pakken, der hedder Det Radikale Venstre?

Ja, men det er ikke kun Det Radikale Venstre. Det er jo også alle de andre partier, der har problemer med at få folk til at engagere sig. Men jeg håber da sådan set, at alle de andre også gør det, for jeg tror da, at alle drømmer om et samfund, hvor vi alle sammen er superengagerede.

Troels Mylenberg om Christiansborg: Da Danmark fik en opposition

Tirsdag åbner Folketinget. Oppositionspartierne er tilbage, men balancen mellem blokkene synes foreløbig urokkelig. Det kommende år bliver afgørende for næste valg: Det er over de næste 12 måneder, regeringsalternativet skal optjene vælgernes tillid.

Af Troels Mylenberg

På tirsdag skal statsminister Lars Løkke Rasmussen (V) for første gang åbne Folketinget på den traditionsrige første tirsdag i oktober, hvor folkestyret rulles ud i al sin glamourøse pragt med alt fra gudstjeneste og dronningebesøg over forudsigelig oppositionskritik af statsministerens tale til Enhedslistens larmende ankomst i folketingssalen efter hilsnen til kongehuset – det republikanske partis repræsentanter deltager ikke i den slags royalt pladder.

Men selv om det meste vil se ud og lyde, som det plejer, er der i år ganske meget nyt at lægge mærke til. Nye magtstrukturer og frontlinjer er ved at materialisere sig. Til gavn for spændingen og underholdningen, men nok også for debatten, som de senere år har været solidt præget af den urokkelige flertalskonstellation, som Dansk Folkeparti har forsynet VKO-mindretalsregeringen med.

Flertallet lever stadig godt og trygt, men sidste weekends socialdemokratiske kongres viste tydeligt, at Socialdemokraterne efterhånden er færdige med kun at slås med sig selv. Det betyder reel modstand til VKO og dermed også en mulighed for, at se VKO-blokken blive udfordret. Og hvordan klarer VKO sig så?

I Anders Fogh Rasmussens syv et halvt år ved magten var han reelt aldrig rigtig presset af oppositionen. Der var kun lige en kort overgang tilbage i 2004, hvor daværende S-formand Mogens Lykketoft havde et pludseligt overtag i meningsmålingerne, hvor ledigheden steg en smule, og hvor Fogh syntes at have mistet sit greb om regeringen og magten.

Men dengang formåede oppositionen på ingen måde at udnytte det pludselige overtag til at blive en trussel, og faren drev hurtigt over. Ikke mindst fordi oppositionen var kronisk splittet og stadig led af den individuelle markeringstrang, som følger af et langt regeringssamarbejdes mange kompromisser. Lykketoft, den daværende radikale leder Marianne Jelved og SF's Holger K. Nielsen repræsenterede tilsammen en svunden tid, mens Fogh trods alt var fremtidens mand for de fleste danskere.

I dag er oppositionen en helt anden med nye folk på posterne, som efter valgnederlaget i 2007 har fundet ud af, at hvis de skal lykkes, så skal der trækkes i samlet flok. Bevares, Det Radikale Venstre med Margrethe Vestager i spidsen har ikke mistet sin hang til masochisme, men de radikale kamptropper er langt tættere på Helle Thorning-Schmidt og Villy Søvndal og deres S-SF-ægteskab, end de har været før.

Det Radikale Venstre er, hvad enten de selv vil erkende det eller ej, et parti, der for længst har meldt sig ind i den røde blok. Den fløj i partiet, der besynger friheden til at kunne samarbejde med VK-regeringen, er reelt ikke længere eksisterende. Morten Helveg Petersen forlod politik denne sommer. Hans far, Niels Helveg Petersen, genopstiller ikke, og

tilbage i gruppen sidder nu alene Johs. Poulsen og repræsenterer den såkaldte højrefløj i partiet. Han er sjovt nok tidligere SF'er med byrådsæde i Herning tilbage i 1990'erne – og han tilhørte dengang den del af SF, der forsøgte at trække partiet ind mod midten. Det lykkedes ikke under Holger K. Nielsens SF-ledelse, og Johs. Poulsen blev radikal. Og der er han altså nu ret alene om at være meget skeptisk over for SF.

Margrethe Vestager selv holder fast i sit (ultimative) krav om, at hun ikke vil acceptere ultimative krav i et samarbejde, sådan som S og SF har stillet dem på skatte- og udlændingeområdet. Men at hun som snart sagt eneste ledende oppositionspolitiker med ministererfaring (undervisnings- og kirkeminister fra 1998-2001) skulle lade radikal regeringsdeltagelse glide fra sig på den baggrund, er utænkeligt.

Dér skal man nok få forhandlet et resultat hjem. Ikke mindst fordi både Helle Thorning-Schmidt og Margrethe Vestager så gerne vil i regering. Thorning vil gerne have De Radikale med – så hun kan skærme sig mod kritik af, at hun reelt skaber et rødt kabinet. Og Vestager har reelt samme begrundelse, dog med den ekstra tilføjelse, at det regeringsvante radikale parti efterhånden er så tynget af manglen på indflydelse, at der skal tankes den slags rygradsrankende benzin, som får den radikale motor til at spinde. Dvs.: ministerposter.

Det behøver ikke være mange ministerposter til De Radikale, men et økonomisk ministerium – skat, erhverv, økonomi eller beskæftigelsesministeriet – samt et af holdningsministerierne – kultur, undervisning eller udvikling – vil styrke den skrantende radikale selvfølelse gevaldigt.

Selv om SF udadtil virker som oppositionens stærkeste kort, og selv om Søvnald er dansk politisk svar på Kong Midas – eller måske snarere fætter Højben – så vil situationen for SF formentlig forandre sig drastisk, når et regeringssamarbejde bliver reelt. Sådan noget har SF aldrig prøvet før, og euforien over en given valgsejr og over at have bragt SF helt ind i magtens inderste gemakker vil nok gøre det vanskeligt for SF'erne at stille meget skrappe krav til et regeringssamarbejde, hvor Socialdemokraterne og De Radikale basalt set blot vil føle at de er tilbage, hvor de hører hjemme.

DET folketingsår, der blæses i gang på tirsdag, er præcis det mellemår, hvor oppositionen skal vise, at den slås mere mod regeringen end med sig selv. Det sigte blev præsenteret meget klart på Det Radikale landsmøde i Nyborg for et par uger siden og ikke mindst på den socialdemokratiske kongres i sidste weekend. Begge partier lykkedes – stort set – med at få knæsat regeringen som den egentlige fjende. Og hvor indlysende den strategi end lyder, så har det faktisk de senere år vist sig at være særdeles vanskeligt for de to partier at nå derhen.

Lad os tage De Radikale først. Optakten til det lille partis landsmøde var præget af diskussioner med S og SF om, hvordan de såkaldt ultimative krav kunne spænde ben for samarbejdet. Men weekenden i Nyborg afsluttedes i en hel anden toneart, hvor De Radikale hyldede og priste tidligere Venstre-formand Uffe Ellemann-Jensen for hans indsats i dansk politik.

”Jeg savner Uffe Ellemann-Jensen,” lød det fra Margrethe Vestager, der ud over at glæde den gamle venstrekæmpe også fik sendt et klart signal til alverden om, at Venstre har flyttet sig og fjernet sig gevaldigt fra de værdier, som Uffe Ellemann-Jensen stod for. Uagtet at han ikke lykkedes med at vinde regeringsmagten, så var det ham, der gennem

1980'erne og 1990'erne fik mobiliseret vælgerne til at gøre Venstre til landets stærkeste parti. Og i dag står hans stemme stærkt blandt de borgerlige, der føler, at Dansk Folkeparti i lige vel høj grad fører taktstokken i regerings samarbejdet.

De mennesker fik Vestager sendt et signal til på sit landsmøde – og hun fik tilmed vist noget af det overskud, som ellers ikke har været en del af hendes offentlige fremtoning, siden hun i juni 2007 overtog partilederposten efter Marianne Jelved.

Helle Thorning's kongres i Ålborg gav hende lignende succeser. Thorning talte længe og markant om Dansk Folkepartis magt og fik dermed smart iscenesat Pia Kjærsgaard som regeringens egentlige magthaver. Tricket er velkendt – Fogh var en mester i at udråbe Villy Søvndal til oppositionens åndelige leder for på den måde at udstille Thorning's svaghed, og nu anvender Thorning altså samme trick over for dansk politik's tavse mand, statsminister Lars Løkke Rasmussen.

Samtidig lå Thorning & Co's spark til Dansk Folkeparti godt i fortsættelse af den DF-frustration, som venstremanden Eyvind Vesselbo luftede i en kronik i Berlingske Tidende i ugen om til S-kongressen. Godt nok blev kritikken af regeringens følgagtighed over for Pia Kjærsgaard skudt prompte ned af Venstres ledelse. Men Vesselbos tanker flugter godt med de frustrationer, som mange, rigtig mange, venstrefolk stadig oftere lufter uden for citat over for journalister på Christiansborg. Det er frustrationer, som Lars Løkke Rasmussen nok ikke slipper for at forholde sig til, når han fra sine mange rejser verden rundt indimellem mellemlander på Christiansborg.

LØKKE. Han farer rundt til møder i Indien, New York, Paris og møder alle de store internationale politiske stjerner, men er reelt ude i præcis samme rille, som gjorde Poul Nyrup Rasmussen til taber i 2001. Det var dengang lige efter 11. september, hvor Nyrup opøvede al sin statsmandskraft og fløj til møder med FN's generalsekretær og den slags folk, og hvor oppositionsleder Fogh i valgkampen i november 2001 blæste Nyrup af banen med det primære argument om, at valg ikke vindes på de bonede gulve, men handler om danskernes hverdag.

Godt nok har Løkke en bunden – og helt afgørende – opgave i et klimatomøde og adskillige internationale forpligtelser, men sandheden er stadig den, at valget, når det kommer, vindes på hjemlig grund. Det kan nok så mange Obama-besøg ikke gøre noget ved. En stærk klimaaf tale i december vil selvfølgelig give Løkke mange point, men samtidig vil alle de store landes ledere kæmpe om opmærksomheden – og få den.

For dansk politik er det en gave, at kampen mellem blokkene synes at blive mere ligeværdig. Det giver klarere valg og dermed bedre og mere interessant politik. Der er langt til valget, og Lars Løkke Rasmussen skal nok få chancer for at vise, hvad han kan. Faktum er, at han indtil videre blot har administreret sin forgængers regering. Det siger en hel del om tilliden til Løkke's forgængers politiske jugement, og om manglen på samme hos oppositionen, at Løkke står forholdsvis stærkt – helt uden at sige, ville eller gøre noget på den politikformulerende front.

"Løkke er ikke borgerlig i nogen forstand": Tre borgerlige kommentatorer om åbningstalen

Af Nikolaj Vitting Hermann, daglig redaktør RÆSON

Pia Kjærsgaard har inden talen krævet, at statsministeren træder i karakter. Har han gjort det nu?

David Gress: Talen afslørede ingen ny Lars Løkke Rasmussen. For så vidt må Pia Kjærsgaard føle sig skuffet. Man kan kun spekulere om, hvad hun mente; det er vel nærliggende at tro, at hun efterlyste klare udmeldinger om indvandrerkriminalitet og ytringsfrihed. Lars Løkke berørte de emner, men på en blød og undvigende måde. Det er imidlertid illusorisk at kræve mere karakter (i den forstand) af Lars Løkke. Han er en typisk konsensusøgende dansk magthaver, ingen ildsjæl.

Martin Ågerup: Ja, i det omfang man kan træde i karakter blot ved at holde en tale. Løkke har klart markeret regeringens målsætninger på vigtige områder. Han har været lidt mindre klar med hensyn til, hvordan en række af disse mål skal nås, men sådan er det jo med åbningstaler.

Christian Bjørnskov: Næppe. Det er en ret neutral tale, der placerer sig midt i en borgerlig lejr, men ikke så borgerligt, at de fleste socialdemokrater ikke kan være enige i det meste.

Er statsministeren ambitiøs nok for det kommende år?

Gress: Jævnfør det netop sagte. Talen er for så vidt vældigt ambitiøs – vi skal blandt andet have verdens bedste skoler og verdens bedste hospitaler

- men det har vi ligesom hørt adskillige gange før. Ambitioner er billige for politikere. Man kan frygte, at han ingen anelse har om, hvordan de skulle indfries, og man kan frygte, at han egentlig er ret ligeglad, bare ordene lyder fine. Endelig må jeg som liberal sige, at politikere slet ikke skal være ambitiøse ift. at udvide formynderiet og statens magt, men derimod om at begrænse begge. Det er ikke tanker, der strejfer Lars Løkke.

Ågerup: Statsministeren har på flere områder sat endog meget ambitiøse mål. For eksempel målet om at "erobre væksten tilbage", som han udtrykker det, og kæmpe imod lav produktivitet og for forbedring af erhvervslivets konkurrenceevne. Det er en meget ambitiøs, men også en helt nødvendig målsætning. Siden 1997 er Danmark med hensyn til velstand dumpet ned ad ranglisten, fra en 6. til en 12. plads. OECD vurderer, at vi vil fortsætte med at have en af de laveste vækstrater overhovedet blandt de velstående lande. Skal vores vækst blot op på niveauet i det øvrige Skandinavien skal vi tredoble væksten i vores produktivitet og yderligere få flyttet 180.000 af de 1,9 mio., som er parkeret på passiv forsørgelse ud på arbejdsmarkedet. Det er faktisk en meget ambitiøs opgave, som kræver betydelige reformer.

Bjørnskov: På den ene side ja – i hans mål. På den anden side er han forbløffende uambitiøs, når det kommer til midlerne. Der er meget lidt konkret snak om reformer af det danske samfund.

Lever han op til rollen som borgerlig statsminister?

Gress: Lars Løkke er ikke borgerlig i nogen forstand, jeg kan forbinde med ordet. Så svaret er selvfølgelig nej. Men jeg kan nu heller ikke få øje på nogen anden dansk politiker i dag, man kan kalde borgerlig uden at tømme ordet for al mening.

Ågerup: Det var på mange måder en fin åbningstale, som også satte fokus på de skadelige effekter ved stigende skatter og farerne ved overdreven gældsætning under krisen.

Bjørnskov: Det korte svar må være, at han lever lige så meget op til det, som Fogh gjorde. De to regeringspartier har befundet sig solidt på midten af dansk politik i mange år, hvilket også afspejles i åbningstalen.

Hvordan positionerer talen Løkke Rasmussen i forhold til Fogh Rasmussen?

Gress: I indhold er de to i dag fuldkommen ens. Talen skal imidlertid overbevise midtervælgeren (en offentligt ansat kvinde) om, at Lars Løkke i hvert fald ikke vil slanke den offentlige sektor, således som mange desværre med urette frygtede, at Anders Fogh Rasmussen ville.

Bjørnskov: Han positionerer sig som en rundere statsminister, der på overfladen er klar til at lægge mere initiativ ud til den enkelte.

Hvad synes at blive Løkke Rasmussens styrker og svagheder som statsminister?

Gress: Hans styrke er den jævne, middelmådige folkelighed, han bestræber sig på at udstråle, og man må sige, det lykkes ham. Ingen vil finde på at beskyldte ham for at tænke dybe tanker eller have visioner. Det danske politiske liv bevæger sig på et pænt sagt yderst beskedent idémæssigt og principielt plan. Det passer mange, tror jeg, ikke mindst embedsmændene, som er vore egentlige magthavere. Dermed har jeg også defineret hans svaghed. Han hverken kan eller vil røkke ved nogen af de dårligdomme, der er ved at gøre danskerne fattigere, dummere og mere utrygge.

Ågerup: Jeg forholder mig til regeringens politik, ikke til dens medlemmers personlige styrker og svagheder.

Bjørnskov: Løkke virker umiddelbart bedre til at lade sine ministre om at formulere politikken på de enkelte områder. Omvendt er det en indlysende svaghed, at han slet ikke åbner den pinligt nødvendige reformdebat, men blot fortsætter Claus Hjorts passive linje.

Løkke Rasmussen undskylder i talen, at regeringen har overbebyrdet de offentlige ansatte med regler og ikke haft tillid til deres virke. Markerer det et nybrud i regeringen ønske om kontrollere den offentlige sektors ydelser?

Gress: Øregas. Godt nok sagde han, at nu skulle det være alvor med at tynde ud i regeltyranniet og nævnte endda et konkret forslag hertil. Jeg er foreløbig skeptisk. Ingen regering i nyere tid har været mere kontrollfikseret end den såkaldt borgerlige, og det bliver uhyre svært at lave om på, selv om Lars Løkke personligt måtte ønske det.

Ågerup: Nej, ligeså længe jeg kan huske, har regeringer talt om at mindske kontrol og administrative byrder i den offentlige sektor. Der er imidlertid to vigtige grunde til den megen kontrol: for det første er mange ydelser skattefinansieret. Det betyder, at borgerne har et retskrav

på ydelserne, og det skal derfor dokumenteres, at ydelserne er blevet leveret, og det er kommunens opgave som myndighed at kontrollere, at leverancen har fundet sted til den aftalte kvalitet. For det andet er der ikke i den offentlige sektor helt så mange naturlige incitamenter som i den private til at arbejde så effektivt som muligt. Derfor er det ønskeligt og ofte nødvendigt med mere kontrol. Man kan sige, at tillid er godt, kontrol er bedre, men incitamenter er bedst.

Bjørnskov: Udmeldingen markerer i en vis forstand et brud med mange års kontrolfokus. Man mangler blot at se, om der følger incitamenter med, hvis man vælger at slække detailkontrollen.

Statsministeren understregede, at “vi – det danske folk” har skabt Danmark. At det er ingeniøren, håndværkeren, skolelæren og den frivillige, der har gjort Danmark til, hvad det er i dag. Hvordan skal man forstå denne udmelding fra statsministeren?

Gress: Det var det bedste i talen. Igen billige ord, kan man sige, men dog med et centralt borgerligt budskab: Velstand og uddannelse kommer ikke fra staten, men fra borgerne. Man kunne godt have ønsket en klarere tale om, at staten kan blive en møllesten om halsen på de opfindsomme og produktive, men som sagt, meget bør man ikke forvente.

Ågerup: Det er en fremragende værdipolitisk melding, som jeg straks lagde ud på min Facebook-side. Hvis jeg skal udlægge den, skal den forstås sådan, at man ikke skal overvurdere, hvad politikere kan gøre. Det er ikke politikerne, der har skabt Danmark, og vi er ikke velstående på grund af politikerne. Politikere kan kun flytte rundt på velstand, ikke skabe den. De bør koncentrere sig om at skabe rammevilkårene for, at borgerne selv kan tage ansvar, uddanne sig, opdrage deres børn osv. Og det handler primært om at gå mindst muligt i vejen for borgerne: undgå høje skatter, regulering og love og regler, som kvæler det fri initiativ.

Bjørnskov: Det er et af de få svagt ideologiske elementer i talen, der sandsynligvis skal forstås som et brud med mange års retorik, hvori det var det danske ”samfund” – underforstået velfærdsstaten – der skabte danskerne. På dette punkt vender Løkke tilbage til en mere borgerlig tone, omend det er en udmelding, som sandsynligvis nyder bred opbakning selv langt ind på venstrefløjen.

David Gress, ph.d. i historie i 1981, samfundsdebattør og forfatter af bl.a. “Demokrati eller?” (1978), “A History of West Germany” (1993), “From Plato to NATO” (1998) og “Velstandens kilder” (2007).

Martin Ågerup er direktør i tænketanken CEPOS og forfatter til bøgerne “Dommedag er aflyst” (1998), “Enerne” (2001) og “Den retfærdige ulighed” (2007). Han har tidligere blandt andet arbejdet i konsulentbranchen og på Institut for Fremtidforskning. Martin Ågerup er MA i økonomi fra universitetet i Exeter og Bachelor og Science i økonomi og økonomisk historie fra universitetet i Bristol.

Christian Bjørnskov er lektor i nationaløkonomi ved Handelshøjskolen, Aarhus Universitet med fokus på politisk økonomi. Han er også redaktør af bloggen Punditokraterne.dk

Analyse: Kommunalvalg – spindoktorerne bliver i storbyerne

Medierne og landspolitikerne udnævner kommunalvalget til Danmarks midtvejsvalg, men tidligere valg viser, at kommunalvalgsresultat har meget lille effekt på folketingsvalget, og at den omvendte effekt er langt større. Valgkampstrategierne fra landspolitikken smitter dog af lokalt: Kommunalvalgkampen i de store danske byer er blevet professionaliseret med Obama-inspirerede segmentanalyser og strømlignede budskaber. I provinsen er valgkampspengene derimod stadig små, og moderne teknikker ugleset.

Af Rasmus Bebe

Kampen om borgmesterposterne i de nu 98 kommuner befinder sig i sin afsluttende fase. Og den dominerende tendens slår nu igennem for fuld kraft: Mediedækningen af valgkampen er nemlig i høj grad blevet dækningen af valgkampene i de fire største byer. Tendensen skyldes ikke blot flere landsdækkende medier som f.eks. TV 2 News, landspolitikerne bidrager også til udviklingen. Dette er mest markant hos Socialdemokraterne, hvor Helle Thorning-Schmidt har udråbt erobringen af borgmesterposterne i de fire store byer som det altafgørende succeskriterium for partiet. Ifølge Kasper Møller Hansen, professor i statskundskab ved Københavns Universitet, har netop denne øgede opmærksomhed fra landspolitikerne side har været med til at centrere fokus i valgkampen på storbyerne. ”Kommunalvalgene er blevet en dansk udgave af de amerikanske midtvejsvalg, hvor man kan tage en aktuel temperaturmåling på de landspolitiske magtforhold. Sådan ønsker medierne i hvert fald at tolke kommunalvalgene”, forklarer Kasper Møller Hansen. Derfor vil alle partierne efter valget få travlt med at udlægge resultatet som en sejr ud fra egne succeskriterier, hvad enten det er erobring af borgmesterposter eller formandsposten i Kommunernes Landsforening, landspolitisk fremgang eller minimeret tilbagegang. Ifølge Roger Buch, kommunalforsker ved Journalisthøjskolen, er Socialdemokraternes succeskriterier da også reelt kun udtryk for en bevarelse af status quo. ”Socialdemokraternes succeskriterier er at erobre flest borgmesterposter, at partiet bliver størst på landsplan, samt at S erobrer borgmesterposten i de fire store byer. I dag opfylder de allerede to ud af tre kriterier. Reelt er det eneste Helle Thorning har lovet, at S vinder borgmesterposten i Odense. Det er jo ikke særlig ambitiøst.” I hvilken grad kommunalvalget behandles som et midtvejsvalg afhænger ifølge Buch af, hvornår i valgperioden, det falder: ”Da der ikke er forfærdeligt længe til næste folketingsvalg, får kommunalvalget automatisk større betydning, da det bliver en form for opvarmning til næste folketingsvalg. Det ser man i mindre grad, hvis valget falder tidligere i en af Folketingets valgperioder”.

Landspolitik påvirker lokalpolitik – ikke omvendt

Ifølge Kasper Møller Hansen siger udfaldet af kommunalvalget dog ganske lidt om et kommende folketingsvalg. ”Der er ikke ret meget spill over (afsmittende virkning, red.) i forhold til folketingsvalg. Det er ren retorik fra partiernes side. Fordi man stemmer socialdemokratisk i Fakse Kommune, stemmer man ikke nødvendigvis på Helle Thorning

til folketingsvalget. Der er simpelthen for stor variation i kommunerne. En jysk Venstre-kommune er ikke det samme som Venstre i en nordsjællandsk kommune, hverken prioriteringsmæssigt eller ideologisk". Ser man på de senere års valgresultater, illustreres denne pointe tydeligt. Venstre er eksempelvis gået tilbage ved kommunalvalgene siden 2001, uden at dette har haft nogen betydning for Venstre som regeringsbærende parti. Vælgerne er altså i høj grad klar til at skifte parti ved kommunalvalgene. Dette var tydeligt i 2005, hvor hele 32 procent af vælgerne stemte på et andet parti ved kommunalvalget end ved folketingsvalget samme år. Modsat er det derimod muligt at iagttage en landspolitisk effekt ved kommunalvalgene. Ifølge Kasper Møller Hansen hedder tommelfingerregelen i kommunalpolitik, at de landspolitiske tendenser slår igennem med halv kraft i kommunalpolitik. Står et parti således til en fremgang på ti procent får de i gennemsnit fem procent på kommunalt plan. Både Dansk Folkeparti og SF står således til fremgang den 17. november. Men ifølge Kasper Møller Hansen står de også over for den samme udfordring: De mangler en tunet partiorganisation, der kan mobilisere både potentielle vælgere og medlemmer, og som har tradition for at føre kommunale valgkampe. Det var nemlig først med oprettelsen af større kommuner ved kommunalreformen i 2005 at de mindre partier blev landsdækkende til kommunalvalget.

Med Obama som forbillede

Kampagneleder for Frank Jensen, Simon Kjær Hansen, fremhæver netop Socialdemokraternes store medlemsskare og erfarne partiapparat som partiets største konkurrencefordel i kampen om overborgmesterposten i København. "Vi ligger i denne kampagne utrolig stor vægt på netop det organisatoriske. Valgkampen i år skal vindes ved at mobilisere medlemmerne og få dem ud og stemme dørklokker og være synlige på gaden." Målet for Frank Jensens kampagne er at få ringet på 25.000 dørklokker. Denne strategi er hentet fra Barack Obamas valgkamp og har i USA vist sig utrolig effektiv til at få de potentielle vælgere ind i stemmeboksen på valgdagen. Dette kan meget vel vise sig helt afgørende, da netop København har den laveste stemmedeltagelse i hele landet. Således bruger Socialdemokraterne enormt mange kræfter på at holde de frivillige til ilden igennem partiarrangementer, decentrale kampagnekoordinatorer og kommunikation efter "first to know"-princippet, hvor de frivillige igennem sms-kommunikation konstant holdes opdateret med Frank Jensens gøren og laden. Ifølge Simon Kjær Hansen bruges der derfor i princippet lige så mange kræfter på koordinering og mobilisering som på at skaffe nye vælgere. Han mener, den øgede professionalisering i storbyerne er kommet for at blive. "Vi skal være lige så professionelle, som hvis der var tale om et folketingsvalg. Der er simpelthen nogle andre forventninger til kampagnen i hovedstaden." Socialdemokraterne i København har derfor også gjort brug af såkaldte geomatrix-analyser til at identificere områder med potentielle vælgere, så man bedre kan fokusere på netop disse områder i valgkampen. Derudover har eksterne kommunikationsbureauer også været inde over strategiprocesen for at sikre, at de udvalgte mærkesager stemmer overens med målgruppernes prioriteter.

Provensen halter bagefter

Den megen debat om professionaliseringen af kommunalvalget gælder dog fortrinsvis de større byer, hvor der er større mediedækning og flere ressourcer til at føre valgkamp for. Ude i provinserne er det ifølge Kasper Møller Hansen i høj grad stadig de gamle dyder, der gør sig gældende. "Det er stadig utrolig lavpraktisk. Borgmesteren kravler stadig selv op i lygtepælen med sin valgplakat, og det er hans kone, der laver suppe til valgmøderne". I de fleste kommuner er der ganske enkelt ikke råd til at ansætte en spindoktor eller hyre eksterne konsulenter. Den kommunale partistøtte er hovedårsagen til dette. "Kommunalvalgene kan ikke blive meget mere professionelle eller dyrere, med mindre partistøtten øges. Partierne får simpelthen færre støttekroner pr. stemme til kommunalvalget end til folketingsvalget. Det sætter nogle naturlige begrænsninger for de lokale organisationer" forklarer Roger Buch. Kommunalvalg er altså stadigvæk drevet af frivillige – også på trods af at kommunerne blev forstørret med reformen i 2005. Eksempelvis har Frank Jensens kampagneorganisation, der betegnes som den største i landet, kun én enkelt fastansat fuldtidsmedarbejder, og i mange kommuner finansierer partierne kun valgplakater til spidskandidaterne, hvis overhovedet nogen. Kasper Møller Hansen vurderer derfor, at en professionalisering af provinsbyernes valgkampagner kun vil ske i det omfang, at nye teknologier tillader dette. Fx gennem brug af de gratis sociale medier, samt en øget standardisering og automatisering af budskaber, og ikke mindst valgmateriale, fra centralt hold. Eksempelvis ved at lokalkandidaterne kan uploade deres billede og budskaber til partiets hjemmeside og derefter printe og distribuere deres eget valgmateriale. Både Roger Buch og Kasper Møller Hansen fremhæver altså økonomien som den helt dominerende årsag til provinskommunernes begrænsede professionalisering. Med til billedet hører dog også at en professionel tilgang til kommunalpolitik stadig er uglest mange steder. Det blev tydeligt illustreret i 2005, hvor erhvervsmanden Christian Kjær i kampen om borgmesterposten i Rudersdal Kommune gjorde brug af både meningsmålinger og fokusgrupper. Kjær blev af sine modstandere hængt ud for at forsøge at opveje sit manglende lokalkendskab med smart strategi, og de Konservative blev straffet hårdt på valgdagen.

Rasmus Bebe er stud.scient.adm – Roskilde Universitet

Troels Mylenberg om Kommunalvalg: Kommunerne tilhører Christiansborg

Kommunalreformen har trukket politikken ud af lokalpolitikken og i stedet skabt 98 administrative enheder, som styres stramt fra Christiansborg og Finansministeriet via en række dygtige topembedsmænd. Tilbage bliver kampen om borgmesterposterne, som er den eneste regulære politiske post i det lokale/regionale Danmark. Kommunalpolitikere er blevet fritidsadministratorer lagt i spændetroje af regeringens skattestop og i benlås af de kommunale embedsmænd, der er blevet reformens egentlige sejrherre.

Af Troels Mylenberg

KOMMUNALVALGET i går gjorde Danmark lidt rødere på borgmester-niveaet. Selv om Socialdemokraterne gik tilbage, sikrede SF's kanon-valg (Villy-effekten), at Helle Thorning kan ranke ryggen i sit influenza-leje.

Men den største nyhed ved kommunalvalget er en anden. Der er god grund til frustration hos de lokalpolitikere, der i nat enten mistede deres borgmesterposter eller bare måtte gå tomhændede fra konstituerings-dramaerne rundt i de 98 kommuner og fem regioner. For selv om vi her i landet højt besynger det lokale demokrati og ikke mindst alle de brede samarbejdsaftaler på det kommunale landkort, så er borgmesterposten efterhånden det eneste, der er at komme efter ved lokalvalgene. Indflydelsen for resten af det folkevalgte Danmark er skrumpet voldsomt ind. Især efter kommunalreformens intense professionalisering af alle lag i de kommunale administrationer, altså lige med undtagelse af det politiske.

For mens reformen med sine sammenlægninger og ændrede opgavefordelinger har givet kommunaldirektører og forvaltningschefer et langt større ansvar, både hvad antallet af opgaver og størrelsen af dem angår, så er kommunalpolitikeren i Danmark stadig i hovedtræk en person, der går til politik sådan som andre går til badminton.

Man møder frem til de ugentlige møder med alle papirerne under armen, men hvor opgaverne var mindre og mere overskuelige i de langt mindre kommuner fra før reformen, så viser de seneste års erfaringer landet over, at ganske mange politikere i stigende grad er tvunget til at forlade sig på embedsmændenes og borgmesterens anbefalinger, når der skal stemmes. Den stigende kompleksitet og det øgede antal opgaver har gjort embedsværkets magt langt tungere. Kun borgmesteren er politiker på fuld tid, og kommunerne er i stigende grad blevet store virksomheder, der selvfølgelig ikke kan ledes professionelt af en samling borgere, der kigger forbi til politik og en kop kaffe hver torsdag aften.

Det var nuværende statsminister Lars Løkke Rasmussen, der som indenrigsminister stod fadder til kommunalreformen, som primært skulle sikre en bedre kommunal opgaveløsning samt fjerne amterne fra landkortet. Reelt har man i dag fået ret store kommunale enheder, der holdes i ekstremt stram snor af finansministeren. Dertil kommer de fem regioner, der er magtpolitisk amputeret, idet de kun kan styre udgifterne, men ingen magt har over indtægterne, da regionerne ikke har nogen skatteudskrivende magt. Regionerne altoverskyggende

opgave er sygehusdriften, et område hvor udgifterne kun stiger, og regionspolitikernes magtbegrænsning ligger selvfølgelig i, at de alene kan tigge og bede regeringen om flere penge, og dermed igen og igen udstiller, at det ikke er regionerne, der har bukserne på i det spil.

Men på mange måder har kommunerne faktisk heller ikke denne magt i særlig udstrakt grad længere. Hvor det tidligere var sådan, at de kommunale skatter kunne sættes op og ned af den enkelte kommunalbestyrelse, så længe det samlede regnskab var status quo i de 275 kommuner, så får de nye 98 større kommuner reelt dikteret skatteindtægterne fra regeringen.

Med kommunalreformen (og finanslovsaftalen fra sidste år) fik kommunerne nemlig overdraget en række vanskelige opgaver, blandt andet sociale særydelser – drift af handicapinstitutioner og specialskoler, og ikke mindst fra august i år det samlede ansvar for de ledige. Og udgifterne til disse ydelser har kommunerne meget vanskeligt ved at kunne gennemskue ved budgetlægningen, blandt andet fordi løsningen af opgaverne i høj grad sker i samarbejde med de nabokommuner, man tidligere delte amt med. Kommuneøkonomi er altså blevet en langt mere kompleks – og alvorlig – opgave, som ikke længere 'blot' består af lokalplansfastlæggelse og beslutninger om timetal og normeringer i folkeskolen og daginstitutionerne. Kommunerne er blevet velfærdens helt afgørende leverandør nu også på de områder, som tidligere blev varetaget af specialister i amterne. Her siger det nok sig selv, at fritidspolitikerne har fået kam til deres hår, for ikke at tale om gode undskyldninger for at følge de til enhver tid siddende embedsmænds råd. Og derfor siger fornuften jo de fleste, at en skatnedsættelse det ene år jo næsten som naturlov vil medføre en skattestigning året efter – og hvorfor så sætte skatten ned, hvis den alligevel skal sættes op året efter? Efterårets skatteslagsmål mellem regeringen og kommunerne åbenbarede med al ønskelig tydelighed, at den kommunale skatteudskrivning i endnu højere grad end nogensinde før styres fra Finansministeriet.

På bundlinjen står, at kommunalpolitikerens opgave i dag har voldsom slagside mod det administrative og det økonomiske, hvilket jo får alle valgkampens flotte ord landet over om 'forandring', 'vilje til handling', 'visioner', 'respekt', og hvad valgplakaterne ellers har kunnet byde på af uforpligtende slogans til at klinge noget hult.

Kun de allerfærreste af de kandidater, der blev valgt i går får lejlighed til at folde så meget som en kvart vision om noget som helst ud. Fra første møde i de nye kommunalbestyrelser efter nytår vil de blive dynget til med tal og krav om stram økonomisk styring tæt overvåget gennem embedsværkets halvbriller.

De lokale dagsordener udeblev

Det vil være noget af en overraskelse, hvis ikke næste kommunalvalg i 2013 i endnu højere grad bliver til et 'midtvejsvalg' for landspolitikerne. For når man denne gang har talt om 'midtvejsvalg' skyldes det i mindre grad at Villy Søvndal og Helle Thorning-Schmidt har haft behov for at spejle landspolitik ind i kommunalvalget, og i højere grad det faktum at kommunalpolitikerne ikke får en ærlig chance for at bedrive politik og mene noget som helst.

Valgkampen har i høj grad har udstillet netop de lokale aktørers store problemer med at sætte en politisk dagsorden. Blandt andet derfor

har valgkampens samlede fokus været på de landspolitikere, der enten har været synlige alle vegne – eller, som statsminister Lars Løkke, har gjort en dyd ud af at holde sig væk og undgå at blive fedtet for voldsomt ind i den forventede Venstre-tilbagegang, der i procenter ikke blev så stor, men til gengæld symbolsk idet statsministerpartiet nærmest er udraderet i landets storbyer.

Den kommende tid vil byde på ganske mange analyser af de landspolitiske effekter af kommunalvalget. Især SF vil give den hele armen i at udlægge deres valgsejr som en sejr for Christiansborgstrategien om en samlet rød opposition. Men skal sandheden frem, så viser konstitueringerne i kommunerne, at de steder, hvor SF har fået borgmesterposter – i region hovedstaden eksempelvis – er det med støtte fra Venstre, De Konservative og Dansk Folkeparti, altså en borgerlig alliance, der sikrer SF magten på bekostning af S.

Trods al tale om 'midtvejsvalg' er kommunalpolitik noget ganske andet end landspolitik – og i stigende grad mere administration end politik.

Analyse: "Topstyring gør, at vælgerne ved, hvad de får"

Politisk succes kræver topstyring. DF har haft det siden bruddet med Glistrup, og med Villy Søvndahl er SF på vej i samme retning. Konsekvens: mandatfremgang hos begge partier, men også eksklusioner og selvcensur. Forskellen på de to partiers historie betyder dog, at DF kan tåle langt mere topstyring end SF, uden at baglandet for alvor gør oprør.

Af Jesper Stegmann Mortensen

Året er 2005, og et indlæg på daværende folketingsmedlem for Dansk Folkeparti Louise Freverts hjemmeside sammenligner muslimer med kræftceller. En mediestorm bryder løs, men Freverts webredaktør tager skylden for straks at blive ekskluderet af partiet. En eksklusion, der skulle vise sig ikke at være den sidste. Året efter lider ni personer samme skæbne, da de ikke afviser, at nazi-sympatisører kan få medlemskab i DF. Få måneder efter kritiserer endnu ni medlemmer partiledelsen for at være topstyret og bliver ligeledes bedt om at forlade partiet. På trods af en række sager om kritik af ledelsesmåden i DF, mener pressechef i Dansk Folkeparti, Søren Søndergaard, dog alligevel, at partiets topstyring, har været årsag til den stigende succes hos vælgerne.

Nødvendig topstyring

"Topstyring er nødvendigt, så vælgerne ved, hvad de får, når de stemmer på Dansk Folkeparti. Jeg går meget ind for, at man har få regler, men håndhæver dem. Til gengæld falder hammeren også, hvis man bryder de få regler, der er," siger han, og henviser til dengang Dansk Folkeparti opstod i bruddet med Fremskridtspartiet og dets leder, Mogens Glistrup.

"Topstyring stammer fra de anarkistiske tilstande i Fremskridtspartiet. I dag vil man ikke længere have landsbytosserne fra Glistrups tid, så nutidens topstyring har man fordi, den virker. Inden for rammen har folk i partiet al den ytringsfrihed, de vil."

Når et medlem af Dansk Folkepartis folketingsgruppe skriver et debatindlæg eller udtaler sig til pressen, har de ifølge Søren Søndergaard derfor også frie hænder. Alligevel råder han dem til at stikke hovedet forbi hans kontor og rådføre sig med ham forinden. For folk uden for Christiansborg har det givet anledning til spekulationer om, at partiets menige medlemmer kun har en minimal indflydelse i partiet. Det er en opfattelse Mikkel Dencker, der er menigt medlem af partiets folketingsgruppe kender til, men afviser er et problem. "Den måde at gøre det på har medvirket til en opfattelse i befolkningen om, at medlemmer, der ikke sidder med i ledelsen, har svært ved at få sine synspunkter igennem både internt og eksternt. Men sådan synes jeg ikke, det er – det må være en opfattelse, der er opstået hos folk selv," siger han.

DF drives som en virksomhed

Ifølge ph.d.-stipendiat Kim Lilholt Ruggaard fra Institut for Sprog og Erhvervskommunikation på Handelshøjskolen ved Aarhus

Universitet er det ”en sandhed med modifikationer”, at der skulle være ytringsfrihed i DF. ”Måden, de kommunikerer på i partiet, sender et klart signal om, at medlemmerne ikke får lov til at melde ud, hvad de vil. Alene de mange eksklusioner viser tydeligt, at det forholder sig anderledes.” I stedet sammenligner han DF’s styring af kommunikationen med det at drive en virksomhed. ”Man har en meget lille ledelse, der tegner organisationen udadtil og cementerer retningen i partiet med få enkelte budskaber. Det gør beslutningsprocessen mere strømlinet, så man hurtigt kan reagere på politiske initiativer og melde ud til offentligheden, hvad man mener,” siger Kim Lilholt Ruggaard.

Og at DF gik fra 24 til 25 mandater ved folketingsvalget i 2007 og samtidig sikrede sig 8,1 procent af stemmerne ved det netop overståede kommunalvalg viser, at det virker. Internt i partiet er bølgen af eksklusioner taget af, og kritikken af ledelsen er forstummet. Ifølge professor Tim Knudsen ved Institut for Statskundskab på Københavns Universitet sker det dog på bekostning af den konstruktive debat. ”Under Dansk Folkepartis landsmøde er der ingen form for diskussion blandt mødedeltagerne. Jeg vil nærmest bare betegne det som et årligt show,” siger han og forklarer det med, at konsekvensen af den professionelle topstyring er et meget reduceret partidemokrati. Noget, Tim Knudsen mener, er særdeles udbredt i DF, men i stigende grad også ses ude på den anden fløj hos SF.

SF er Dansk Folkeparti-light

”Der er trods alt mindre topstyring og højere til loftet i SF end i DF. Men sammenligner man SF før og efter Villy Søvndal, er der ingen tvivl om, at topstyringen er taget til. Der er kommet en snæver topledelse, som lægger stilen og laver strategien. Hovedbestyrelsen og folketingsgruppen er blevet mere tam,” siger Tim Knudsen.

Alligevel er han ikke helt enig med DF’s pressechef, Søren Søndergaard, der mener, at SF’s måde at tegne partiet på er blevet til ”ren copy-cat” af DF.

”Der er kommet noget Dansk Folkeparti-light over SF, men SF er ikke en kopi af DF. Jeg var til deres 50-års jubilæumsfest, hvor de havde erstattet de røde faner med dannebrog, og så spillede de countrymusik – noget man ellers forbinder med Dansk Folkeparti-segmentet. Men det er jo ikke unormalt i politik, at succes inspirerer andre til at efterligne,” siger Tim Knudsen.

I SF er det velkendt at blive sammenlignet med DF, og man kender også til historierne om, at medlemmer kommer til en kammeratlig samtale med ledelsen, hvis de går imod partiets linje. En metode pressechef, Søren Søndergaard, i øvrigt ikke lægger skjul på foregår i DF. Alligevel forholder Villy Søvndal sig afvisende over for, at SF skulle være topstyret. Senest i sagen om SF’eren Andreas Røpke, der efter regionsvalget indgik i et samarbejde med V,K og DF uden om S, men trak sig ud af det få dage senere. Flere medier såede tvivl om, hvorvidt Røpke gik selv, eller om det var SF’s ledelse, der fik ham til at droppe sit kandidatur til formandsposten. I et Ritzau-telegram den 23. november 2009 udtaler Søvndal, at det ikke er ledelsens stil at blande sig i interne anliggender: ”Vi er ikke et topstyret parti, modsat Dansk Folkeparti.” I forbindelse med partiets nye linje har antallet af indmeldelser da også langt oversteg de få udmeldinger, der – trods alt – også har været. De seneste to år er medlemstallet steget markant, og partiet tæller i dag over

16.000 medlemmer – en fordobling på bare tre år.

Desuden fordoblede SF ligeledes sit antal af stemmer ved kommunalvalget til i dag at have opbakning fra 14,5 procent af vælgerne. Den megen polemik om ledelsens styring af partiet bekymrer derfor ikke SF's pressechef, Claus Perregaard, der er enig med Villy Søvndal og afviser påstanden om topstyring i SF. Perregaard mener i stedet, at kritikken skyldes, at partiet nu har fået en ledelse. "Jeg køber ikke præmissen om, at der skulle være topstyring i SF. Det er en myte, som kommer af, at der i mange år ikke havde været nogen rigtig ledelse. Sammenlignet med alle andre partier, har SF en ekstrem åben proces, og det har vi stadigvæk, til trods for at vi har fået en ledelse. I dag træffer man bare nogle afgørelser og udstikker en kurs. Det er ledelse, og det er ikke det samme som topstyring," siger Claus Perregaard.

Han lægger dog ikke skjul på, at det bedste for partiet er at stå sammen om nogle fælles budskaber og undlade at indblande pressen i uenigheder, som kan løses internt på et af de daglige gruppemøder. "Jeg må være ærlig og sige, at det er jo ikke sådan, at vi sidder og klapper i hænderne, når nogen lufter deres utilfredshed offentligt. Jeg synes ikke, problemet er så stort i SF, men enhver organisation står selvfølgelig stærkest, hvis den står forenet om et fælles budskab, fordi internt fnidder-fnadder hurtigt kan flytte fokus hen på noget andet. Så jeg er helt enig med Søren Søndergaard i, at ledelseskritik i offentligheden er skadeligt for et parti. Det er der ingen tvivl om," siger Claus Perregaard.

Og der har været ledelseskritik. Sidste år da Villy Søvndal bad Hizb ut-Tahrir om at "gå ad helvede til", var flere ude og undsige formandens hårde retorik. En af dem, som mente, at tonen var blevet skærpet en tand for meget, var SF's folketingsmedlem Kristen Touborg. Han valgte dengang at udtale sig offentligt, men peger på, at der kan være forskellige grunde til, at andre i partiet holder sig tilbage, hvis de er uenige med ledelsen i dag. "Det er klart, at hvis man går med ministerambitioner i maven, så skal man nok ikke fare alt for meget frem. Så selvom vi har god mulighed for at sige vores mening på de fælles gruppemøder, og vi har frihed til at styre vores egen presse og politiske udmeldinger, er nogle måske alligevel nok underlagt en mildere form for selvcensur," siger Kristen Touborg.

Topstyring virker

Topstyring eller ej – i hvert fald lader det til, at både DF og SF har succes med at i at trænge igennem medierne og levere deres politiske budskaber. Ifølge en rapport fra Aalund i 2008, mener en stor del af landets journalister, at DF er det politiske parti, der kommunikerer bedst med pressen – skarpt efterfulgt af SF. Professor i retorik ved Københavns Universitet, Christian Kock, er da heller ikke i tvivl om, at de to partier gør det rigtige ved at strømline kommunikationen og lade en lille ledelse sætte den politiske dagsorden. "Hvis partier som DF og SF vil have vælgersucces, bliver de nødt til at gøre, som de gør. Vi har jo tidligere set en del eksempler på, at landsbytosserne kommer ind over laver en del signalforvirring i partier, der er placeret ude på fløjene. Hvis man vil undgå det, er det nødvendigt med en eller anden form for topstyring," siger Christian Kock. Professor Tim Knudsen ved Institut for Statskundskab på Københavns Universitet peger samtidig på Pia Kjærsgaard og Villy Søvndals klare retorik som en del af partiernes succes. "I modsætning til de andre partiledere er de ikke DJØF'ere, og

de taler et meget direkte sprog. Det er en stil, der trænger igennem hos brede grupper af befolkningen og giver pote hos mange vælgere,” siger han, men lægger samtidig vægt på, at for SF kan den direkte retorik være et problem. ”SF går en halsbrækkende balancegang. På den ene side skal de være klare i mælet, når de støtter op om Socialdemokraterne og konkurrerer med DF om den politiske dagsorden. På den anden side har de samtidig et latent problem i baglandet,” siger Tim Knudsen.

At kontakten til baglandet har betydning for, hvordan højre- og venstrefløjen taler om topstyring er ph.d.-stipendiat Kim Lilholt Ruggaard fra Institut for Sprog og Erhvervskommunikation på Handelshøjskolen ved Aarhus Universitet enig i. Han peger på, at SF og DF’s afhængighed af baglandet er forskelligt, og at det er årsagen til, at opfattelsen af topstyring er forskellig i de to partier.

”SF er et parti, der bygger på rummelighed, og de har sværere ved at blive for diktatoriske, fordi græsrodderne er så stor en del af partiet. Den historik har DF ikke, og derfor definerer de begrebet forskelligt i de to partier. DF har en profil, hvor det er i orden at snakke om reprimander og straf. Det er deres måde at se verden på, men det har man traditionelt set ikke haft i SF. For begge partier gælder det, at det smitter af på deres politiske udmeldinger og interne kommunikation,” siger Kim Lilholt Ruggaard. Han pointerer dog, at det til syvende og sidst kan reduceres til at være et spørgsmål om magt

”Både i DF og i SF gælder det om, at styre partiet, så man kan vinde noget af midten. I sidste ende er det jo det, det hele handler om.”

Jesper Stegmann Mortensen er freelancejournalist

Torben M. Andersen: Kan politikerne få os ud af gælden igen?

Hvilke udfordringer skal politikerne give svar på i månederne, der kommer? RÆSON har spurgt professor i økonomi og tidl. formand for Velfærdskommissionen Torben M. Andersen.

Af Torben M. Andersen

Den økonomiske krise er global og dyb, og politikere verden over har reageret kraftigt på den, primært via penge- og finanspolitik. Denne krisepolitik har virket i den forstand, at en finansiell nedsmeltning er undgået, men globalt har de økonomiske konsekvenser været store i form af lavere eller negativ vækst og stigende arbejdsløshed, store tilpasningsproblemer i bl.a. den finansielle sektor. Krisens konsekvenser skaber et stort behov for økonomisk-politiske beslutninger inden for en relativ kort horisont – og mange punkter på dagsordenen vil være de samme i forskellige lande verden over:

Finansiell sektor

Der er intervereret i den finansielle sektor i form af garantier, kapitalindsud m.m. I den nærmeste tid vil der komme mere klarhed over tilstanden i sektoren, og dermed bliver det tydeligt, hvor store omkostninger disse initiativer har haft. Politisk skal der derefter tages stilling til, om støtten og offentligt ejerskab skal videreføres eller afvikles. Samtidig er der et stort behov for ændret regelværk for at gøre den finansielle sektor mere robust for at undgå en tilsvarende krise i fremtiden.

Pengepolitik

Den nuværende meget lempelige pengepolitik i form af lave renter og lempelig adgang til likviditet må på et tidspunkt normaliseres. Aktuelt er inflationen lav – men der er alligevel bekymring for, at den lave rente kan skabe grobund for nye finansielle bobler. På et eller andet tidspunkt skal renten op.

Arbejdsmarked

De fleste lande oplever stigende arbejdsløshed, og spørgsmålet om krisepolitikken har været tilstrækkelig omfattende eller effektiv melder sig. Særligt problemet med at undgå en stigning i langtidsarbejdsløsheden er centralt – hvordan finder man løsninger, som ikke på længere sigt er meget omkostningsfulde? Nogle af de risikable løsninger er uhensigtsmæssige løntilskudsordninger eller at trække folk ud af arbejdsmarkedet for at give plads til andre – kun for at opdage senere, at man savner dem, man har ladet pensionere.

Demografi

Inden krisen fik mange lande ikke for alvor taget fat på at gennemføre reformer for at håndtere den forestående stigning i antallet af ældre. Problemet er rykket nærmere, samtidig med at de offentlige finanser er yderligere belastet af krisen – behovet for reformer er derfor blevet større.

Miljø- og energipolitik

Klimatopmødets målsætninger og handleplaner skal omsættes i praktisk politik, hvilket i praksis vil indebære brug af grønne afgifter og skatter samt regulering. Initiativer skal planlægges og fases ind hurtigt for at få en effekt inden for en overskuelig horisont.

Finanspolitik

Ekspansiv politik samt effekter af krisen har ført til store budgetunderskud og stigende gæld. Det skaber behov for en exit-strategi. Hvordan og hvornår kommer man fra en situation med en ekspansiv finanspolitik og store budgetunderskud til en situation med en mere restriktiv finanspolitik og en konsolidering af de offentlige finanser?

Dilemmaet er, at de store underskud er skabt af krisen og krisepolitikken for at undgå høj arbejdsløshed og for at få gang i væksten. Det er således forbundet med meget store problemer at stramme op i de offentlige finanser ved at føre en mere stram økonomisk politik enten via skattestigninger eller besparelser, simpelthen fordi man risikerer at bremse eller ødelægge den vækst og de arbejdspladser, man forsøger at skabe.

På den anden side kan udviklingen ikke fortsætte. En opstramning er nødvendig: desto længere tid den udskydes, desto større bliver problemet. Dette er et særligt problem i EU, da alle lande faktisk overstiger normen om at holde budgetunderskuddet under tre procent af BNP. Derfor skal den såkaldte „excessive deficit procedure“ iværksættes, hvormed der skal fremlægges planer for at få styr på de offentlige finanser og med mulighed for sanktioner fra EU. Problemerne med de offentlige finanser gælder for de fleste lande. USA har større budgetunderskud end EU-landene som gennemsnit og skal finde en løsning på dette, samtidig med at man forhandler sundhedsreform og skal klare demografiske udfordringer.

Globale ubalancer

Kan en situation med meget store forskelle i opsparingsbalancerne, hvor blandt andet Kina har meget store opsparingsoverskud, mens USA har et underskud, opretholdes? Situationen kan skabe store ændringer i valutakurserne, hvilket igen kan medvirke til at skabe usikkerhed og destabilisering.

Torben M. Andersen (f.1956), Professor i økonomi ved Aarhus Universitet og tilknyttet: CEPR (London), CESifo (Munich), IZA (Bonn) og IfW (Kiel). Omfattende rådgivningsaktivitet i ind- og udland, tidligere formand (overvismand) for Det Økonomiske Råd og Velferdskommissionen, og pt. medlem af det Finanspolitiska Rådet, Sverige. Stor international videnskabelig produktion om velfærdssamfund samt arbejdsmarkeds- og stabiliseringspolitik.

Connie Hedegaard: Klimapolitikken er konservativ

Jo længere vi tøver med klimatiltagene, jo dyrere bliver det at rette op. Venter vi for længe, vil vi opleve langt stærkere indgreb i vores frihed og valgmuligheder

Af klima- og energiminister Connie Hedegaard

Når 192 lande mødes i København til december for at forhandle om en global klimaafnate, er den danske regerings mål klart og tydeligt: Vi skal have en afnate, der mindsker udslippet af CO₂ på verdensplan. Ellers, fortæller forskerne os, vil det få uforudsigelige og i værste fald katastrofale konsekvenser for en stor del af verdens befolkning. Det er en advarsel, jeg som konservativ hverken kan eller vil sidde overhørig. Som politiker må jeg handle på baggrund af den viden, vi har nu. Vi kan ikke løbe risikoen på kommende generationers vegne. Vi må tage ansvar. Nu.

Kampen for et mere bæredygtigt og grønt samfund er nemlig i høj grad en konservativ mærkesag. Lige siden Det Konservative Folkeparti som nogle af de første satte miljøpolitikken på programmet i 1960'erne har det været en hjørnesteen i konservatismen, at den enkelte generation skal passe på den klode, der er givet os til låns, indtil næste generation er klar til at overtage ansvaret. Og vi skal gerne aflevere den i endnu bedre form, end da vi fik den. Det er selve konservatismens væsen: Vi kan ikke tillade os at smide regningen i børneværelset.

Derfor må vi kæmpe for, at den nye klimaafnate i modsætning til Kyoto-afnaten fra 1997 bliver en ægte global afnate, hvor også USA bidrager, og hvor store udviklingsøkonomier skal hjælpe til. Ønsket om en ægte global afnate er en væsentlig grund til, at Danmark har påtaget sig værtskabet for dette års klimakonference.

Derfor har regeringen de senere år sat turbo på klimapolitikken i Danmark. Vi udvider i disse år kraftigt med vedvarende energi, vi har fordoblet de offentlige bevillinger til forskning i energiteknologi, og også erhvervslivet har nydt godt af den politiske satsning på bæredygtighed.

De seneste tal viser således, at den danske eksport af energiteknologi sidste år steg med 19 procent! Det er godt fire gange så meget som stigningen i den almindelige eksport. Danmarks eksport af energiprodukter er nu fire gange så stor som gennemsnittet i EU. Det viser, at det betaler sig at satse grønt – det giver ikke bare et renere miljø. Det giver også arbejdspladser og eksportindtægter. I Danmark udbygger vi for eksempel kraftigt med vindmøller de kommende år. I dag kommer godt 20 procent af vores el fra vindmøller, men det tal vokser år for år. På havet udvider vi i øjeblikket voldsomt vores kapacitet: Ved Esbjerg har vi netop åbnet Horns Rev II-havvindmøllepark, der nu producerer, hvad der svarer til 200.000 danske husstandes energiforbrug. I 2010 står Rødsand II syd for Lolland klar med yderligere 200 MW. I 2012 er Djursland/Anholt klar til at give 400.000 danske husstande grøn vindmøllestrøm. Vi øger altså i alt med 800 MW frem til og med 2012. Det giver samlet bæredygtig energi, der svarer til 800.000 danske husstandes energiforbrug.

Kampen for mere vedvarende energi er også et spørgsmål om sikkerhed. Sikkerhed i et internationalt perspektiv handler blandt andet om at være uafhængige af olie- og gasimport fra regimer, som vi er politisk uenige med. Ved at skabe et Danmark, der er uafhængigt af fossile brændsler, kommer vi fremtidige energisikkerhedsproblemer i forkøbet. Ved at udbygge med biomasse, vindkraft og anden vedvarende energi sikrer vi, at Danmark kan have en klar udenrigspolitisk linje, der ikke er afhængig af, hvem vi køber vores energi af. Det skaber et stærkt og selvstændigt Danmark i stand til at føre en aktiv udenrigspolitik også i fremtiden.

Derfor har det været særdeles positivt at være en del af den proces, der har genskabt den borgerlige klimapolitik som et væsentligt politikområde for den siddende regering. Ja, det gik for langsomt i de første par år af regeringens levetid, men det er der rettet op på i de senere år med bred politiske flertal bag den gældende politik på klima- og energiområdet.

Klimapolitikken er konservativ

Set fra min stol er det naturligt med et stærkt konservativt fokus på klima- og miljøspørgsmål. Jeg har altid ment, at der i konservatismens kerneværdier – generationskontrakten, det personlige ansvar, fællesskab og fædrelandskærlighed – er indlejret en klar pligt til at værne om natur og miljø.

Den konservative kultur- og litteraturforsker Kasper Støvring har ved flere lejligheder skrevet om netop dette emne, herunder det paradoksale i, at miljødagsordenen – også blandt mange borgerlige – ofte betragtes som naturligt hjemmehørende på venstrefløjen. Ejendommeligt, ikke mindst i lyset af det kolossale miljøsvineri og ressourcspild, der foregik på den sovjetiske side af jerntæppet.

Hvad er grundstenene i grøn konservatisme? Først og fremmest bygger vores holdning til miljøet på generationskontraktens fællesskabsforståelse. Den har et nationalt omdrejningspunkt, og den bygger på et menneskesyn, ifølge hvilket mennesket også har et personligt ansvar. Den grønne konservatisme tror også på vækst som en grundlæggende præmis i vort århundrede. Den baserer sine politiske valg på fakta, og sidst men ikke mindst er den pragmatisk i sit ønske om at forandre for at bevare.

Generationskontrakten indebærer bl.a., at vi skal overlade en verden til kommende generationer, der er mindst lige så god – og gerne bedre – end da vi selv overtog den. Heri ligger en åbenlys miljømæssig forpligtelse.

For en konservativ nytter det heller ikke, at vores forbrug af de fælles knappe ressourcer trækker så hårde vekslere på hovedstolen, at det bliver vanskeligt for vores efterkommere at klare afdragene. Konservative kan ikke med åbne øjne sende regningen for vores livsstil videre til kommende generationer. Det er ganske enkelt i strid med selve konservatismens væsen.

Konservatismen har et nationalt udgangspunkt, men i en global verden anno 2009 betyder det, at mange opgaver kun kan løses gennem et forpligtende internationalt samarbejde – ikke mindst på klima- og miljøområdet. Danmark må rigtigt gerne være førende inden for vedvarende energi og energieffektive løsninger, ligesom vi gerne må ligge i front, når det drejer sig om at reducere udledningen af

drivhusgasser. Men det er udtryk for en virkelighedsfjern tilgang til klimaforandringerne, at tro, at det batter noget, hvis ikke Danmarks forpligtelser modsvares af forpligtelser hos verdens øvrige lande. Derfor må der findes regionale løsninger på EU-plan og internationale løsninger i FN-regi. EU er den region i verden, som har påtaget sig de mest ambitiøse reduktionsforpligtelser – og Danmark er det land i EU, som har den største forpligtelse. Hvis det lykkes at få verdens øvrige lande med på en ny ambitiøs aftale til december, kan Danmark igen gerne lægge sig i førerfeltet. Men vi skal ikke løbe så langt foran de andre, at de taber os af syne. Vi må sikre os, at de store udledere også leverer. Det er sådan set en hovedopgave i København.

Vækst er en nødvendighed

At Danmark i dag er et af verdens bedste lande at leve i, skyldes de værdier, der er skabt gennem mange generationers arbejde, mådehold og flid. For en konservativ er vækst derfor en forudsætning – ikke en forhindring.

Denne forståelse hænger naturligvis sammen med konservatismens grundsyn. Troen på, at mennesket inden for visse rammer lever bedst i frihed, med de muligheder for at udfolde sig, som det indebærer. Vækst udtrykker i bund og grund den enkeltes forsøg på at gøre i morgen bedre end i dag. Det lyder måske banalt, men man skal dog ikke længere væk end til sovjet-socialismens plan-inerti for at dokumentere, at det ikke tager mere end en enkelt generation at fjerne den egenskab.

Alligevel er det naturligvis ikke svært at finde argumenter mod stadig stigende vækst som den saliggørende løsning på alle verdens problemer. Men alternativet i form af nulvækst (eller minusvækst) er dog langt mindre tilløkkende. Det betyder jo blot, at vi fortsætter med alle de uholdbare løsninger, vi har i dag. Samtidig er det efter min opfattelse direkte amoralsk, om vi nu, hvor vi i vores del af verden har vores på det tørre, prædiker nulvækst over for Afrika eller 500 millioner indere, som i dag stadig ikke har adgang til elektrisk lys.

Hele ideen om „nulvækst“ er udtryk for den fejlslutning, at vi kan finde altings perfekte balance, inklusive en „rigtig“ fordeling af goderne. Som konservativ har jeg selvsagt ikke megen fidus til den slags utopier. Der vil altid være udfordringer, der skal løses – og der vil altid være vækst. Kunsten er at sikre, at væksten bliver bæredygtig. At vi får grøn vækst.

Og set fra et grønt konservativt synspunkt er vækst ikke ensbetydende med, at vi skal have endnu flere firehjulstrækkere og endnu flere fladskærme. Vækst er også, at vi skaber plads til dyr og natur, og at vi efterlader jorden og grundvandet til vore efterkommere i en stand, så det stadig udgør et livsgrundlag. Dette er også værdier, der har en pris. Derfor er god konservativ politik eksempelvis, når vi ud fra devisen *tax what you burn, not what you earn* laver en skattereform, som øger afgifterne på fælles ressourcer og energi, samtidig med at vi sænker skatten på arbejde.

Men bryder det ikke med konservatismens syn på borgeren og markedet at afgiftspålægge dette og hint? Som konservativ har man en forpligtelse til at balancere de forskellige hensyn. Jeg tror, at vi ved at udvise rettidig omhu og gradvist omstille samfundet kan gøre det på en måde, så vi ikke behøver at gennemføre alt for drastiske tiltag. Hvis vi ingenting gør, bliver det frygtelig dyrt i fremtiden: Jo længere vi tøver,

des mere alvorlige bliver konsekvenserne – og des dyrere bliver det at rette op. Venter vi for længe, vil vi opleve langt stærkere indgreb i vores frihed og valgmuligheder. Også derfor er det konservativt at handle nu.

Grøn konservatisme bygger på fakta og videnskab

Konservatisme er ligesom øvrige „ismer“ udtryk for en holdning til, hvordan samfundet bør indrettes. På visse områder kan det være udmærket at basere sig på holdninger, men på andre områder bliver det uholdbart, hvis alt handler om at „mene“ eller „synes“. Her må politik også støtte sig til videnskaben. Og når tilstrækkelig meget peger i en bestemt retning, og modargumenterne ikke synes at være tilsvarende stærke, så må man handle derudfra.

Min tilgang er selvsagt, at alle videnskabelige synspunkter skal høres i debatten. Men når langt hovedparten af forskerne fortæller, at menneskeskabt udledning af drivhusgasser er en væsentlig årsag til global opvarmning, så falder det mig som konservativ svært blot at ignorere disse fakta – når jeg ved, at der er en risiko for, at verden får reageret for sent, og at det bliver de kommende generationer, som kommer til at betale prisen. Den risiko hverken kan eller bør jeg løbe.

Grøn konservatisme er pragmatisk

Konservatismen tager sit udgangspunkt i, at borgerne formentlig har indrettet deres tilværelse, sådan som de gerne vil have det inden for de givne rammer. Derfor er det heller ikke en grøn revolution, regeringen er i gang med at gennemføre, når vi i denne valgperiode opstiller en målsætning for, hvornår Danmark skal være fri for brug af fossile brændsler. Det er nærmere en omstilling, som muliggør, at vi fortsat kan leve det moderne liv, vi har vænnet os til, og som vi ønsker. Men vel at mærke uden at det sker på andres bekostning.

Vi skal fortsat kunne køre i biler – de skal bare køre på el- eller biobrændsel. Vi skal fortsat have lune huse og tage varme bade – opvarmningen skal bare ske via solvarme og anden vedvarende energi. Vi skal fortsat kunne spise kød – landbrugets gylle skal bare genanvendes. Vi skal stadig kunne bruge vore elektriske apparater – men det skader jo ikke, at de via intelligente målere lukker ned, når vi sover eller bruger energien, når det er mest hensigtsmæssigt. Det konservative ordsprog „forandre for at bevare“ finder næsten ikke en mere velegnet anvendelse.

Når det så er sagt, så skal der ikke herske tvivl om, at overgangen til et samfund uden brug af fossile brændsler formentlig er den største omstilling af produktion og energiforsyning siden industrialiseringen. Der findes ikke et quick fix, som løser problemet. Det kommer til at tage tid, og det kommer til at koste penge. Og det kræver, at hver enkelt tager ansvar og vælger med omtanke.

Jeg synes, det er en af vores generations fornemste opgaver at overlade et rigt samfund med bæredygtige muligheder for vore børn og børnebørn og uafhængighed af fossile brændsler fra andre lande. Det er for mig kernen i en grøn vision. Det er kernen i grøn konservatisme.

Connie Hedegaard (f. 1960) er Danmarks første klima- og energiminister (2007-). Miljøminister i perioden 2004-2007. Medlem af det Konservative Folkeparti. Forfatter til: Da klimaet blev hot (2008).

Ida Auken: Hedegaard er en enlig svlæ

Af Ida Auken MF, miljøordfører SF

Der skulle gå 16 år fra Danmark i 1992 skrev under på den internationale klimakonvention, før Venstres daværende formand, Anders Fogh Rasmussen, i 2008 indså, at der måske alligevel var noget om det med klimaforandringerne. Sammen med De Konservatives formand, Bendt Bendtsen, havde han de foregående år skåret ned på forskningen i vedvarende energi, aflyst to planlagte havvindmølleparker, forsømt investeringerne i den kollektive transport og i energispareindsatsen, slagtet miljøbistanden til Østeuropa og indsat Bjørn Lomborg som sin førende klimarådgiver. Resultatet blev som forventet: Danmarks energiforbrug, der ellers var godt på vej ned gennem 90'erne, begyndte at gå op igen – og blev fulgt af en stigende CO₂-udledning. Udbygningen af energiforsyningen med vindkraft gik helt i stå. I 2007 pillede Danmark endda mere vindmøllekraft ned, end vi satte op. Og i begyndelsen af 2008 besluttede regeringen sammen med Dansk Folkeparti at ophæve det mangeårige stop for udbygning med kulkraft. I 2008 holdt Anders Fogh så sin meget berømte grønne omvendelsestale, hvor han nok for første gang i Danmarkshistorien indrømmede, at han havde taget fejl. Fra nu af blev retorikken ændret radikalt, ordet „grøn“ blev sat foran alle udspil (fx „Grøn transport“ og „Grøn vækst“), men politikken forblev stort set den samme. Syv års smøl gav ikke anledning til at sætte et nyt tempo og ambitionsniveau for måske som minimum at indhente det forsømte. Siden har Danmark fået en ny statsminister, Lars Løkke Rasmussen, der, da han kom til, stort set aldrig havde taget ordet „klima“ i sin mund. Og det er ikke mange måneder siden De Konservatives nuværende formand Lene Espersen stolt proklamerede, „at den største trussel – og det siger jeg, selvom vi skal have klimakonference og alt muligt andet – er militant islamisk fundamentalisme.“

De konservative er desværre blevet liberale

På den baggrund kan man godt forstå, at Connie Hedegaard har sat sig for „at genrejse“ den borgerlige miljøpolitik. Og hun gør da en heroisk indsats. Både på den internationale bane, hvor hun spiller en vigtig rolle i at drive en vanskelig forhandlingsproces fremad, og på den nationale bane, hvor hun forsøger at overbevise sine egne om, at klimapolitikken bør være en borgerlig mærkesag. Jeg er for så vidt enig med Connie Hedegaard i, at det må være en konservativ dyd at beskytte den planet, vi lever på, så der også er en fremtid til vores børn og børnebørn. Lige som det er en god socialistisk dyd at sikre fællesskabets fremtid og at give stemme til alle dem, der ikke har en stemme i dag: naturen, kommende generationer og folk i den tredje verden. I kampen for at stoppe klimaforandringerne og overudnyttelsen af klodens ressourcer kan alle fornuftige ideologier mødes. Det bliver der også brug for, at de gør i praksis, hvis vi skal overkomme så stor en opgave, som den, der ligger foran os de næste årtier.

Den ideologi, der har det vanskeligst med klimaproblemerne, er (neo)liberalismen: troen på, at markedet er svaret på alle vores problemer. Og forestillingen om, at markedet har en iboende fornuft eller omsorg, som – hvis blot vi giver det frit – vil løse tingene til alles bedste, såfremt det ikke forstyrres af statslig regulering. Ligesom finanskrisen definitivt

burde have lagt en sådan markedsfundamentalisme i graven, så burde klimakrisen være sømmene til dens kiste. For markedet har vist sig ude af stand til at beskytte de grundlæggende elementer, som dets eksistens hviler på. På samme måde, som de ustyrede markeds kræfter har sendt mennesker fra hus og hjem, har de skabt en situation, hvor vi er ved at gøre selve kloden ubeboelig på grund af de stigende temperaturer. De har bragt os på et spor, hvor man i løbet af dette århundrede vil have mistet halvdelen af alle afgrøder i Afrika og 2/3 af afgrøderne i Indien, og hvor 25 pct. af alle dyr og planter i løbet af dette århundrede vil komme i fare for udryddelse. Vi er godt på vej til at have udtømt lagrene af flere vigtige mineraler, ligesom vi ved at pumpe 85 millioner tønder olie op i døgnet har afskåret kommende generationer for adgangen til denne vigtige ressource. De ustyrede markeds kræfter har med al tydelighed ingen fornuft, ingen omsorg for det fælles og ingen samvittighed. De bærer en hoveddel af skylden for, at vi i dag befinder os i en situation, hvor vi på under ti år skal have vendt hele vores tilværelse fra en fossil afhængighed til en grøn selvstændighed for ikke at sætte menneskeheden overlevelse på spil.

Desværre står De Konservative i Danmark med de ene ben solidt plantet i denne neolibérale lejr: Iver efter skattelettelser til de rige, modvilje mod at sørge for den nødvendige omlægning til vedvarende energi samt en lånt (men dybtfølt) liberal fjendtlighed over for staten. En fjendtlighed, der igen og igen sætter nødvendige forandringer i stå. Læg hertil den stærke modvilje mod at sætte sig ud over den ufrugtbare vækst versus nulvækstdebat: Hvis der er noget, vi har brug for, så er det at få et bedre mål for velstand end BNP. Det vil flytte målstolperne i politik, så de også tager fx tæring af ressourcer med i regnestykket.

De Konservative i Danmark har tilsyneladende glemt, at konservatismen står i modsætning til liberalismen. Dette er temmelig paradoksalt, da konservatismen historisk opstod som en reaktion på liberalismen og den liberale revolution. Det er ikke socialisterne, der er liberalismens oprindelige modstandere. Det er derimod de konservative, som i slutningen af 1700-tallet gjorde op med fundamentale træk i liberalismen, længe inden der overhovedet eksisterede sådan noget som et socialistisk standpunkt. Edmund Burke og andre konservative fædre skriver netop ud fra en indsigt i, at det fritsvævende liberale menneske er en illusion – og for den sags skyld heller ikke er ønskværdigt, da det nedbryder de menneskelige fællesskaber. Dette taler De Konservative i Danmark måske af og til om i skåltaler, men træet skal jo kendes på dets frugter, og i den praktiske politik er De Konservative de facto liberalister.

Regeringen gav os ingen Green New Deal

Kapitalismen har altid været fænomenal til at tilpasse sig kritik og udfordringer ved at inkorporere dem og vende den til sin egen fordel. Ungdomsoprørets motto om den enkeltes frigørelse og bekendelsen til begæret var egentlig ment som en kritik af vestlig forbrugmentalitet og småborgerlighed, men markedet overtog disse ideer, og i dag er selvrealisering og lyst kapitalismens centrale motor.

I den nuværende situation kræver en grøn omstilling en tilsvarende udnyttelse af de selv samme markeds kræfter, der skabte problemet. Innovation og foretagsomhed får vi brug for i rå mængder, og markeds kræfterne har historisk vist sig at være effektive til at drive en given udvikling videre. Men de skal reguleres og styres, for at balancen mellem

samfund og natur kan genoprettes. Det er her politikken kommer ind, og her ideologierne skal stå deres prøve. Det er her, det bliver klart, om vi virkelig mener noget med ord som „grøn“ og „bæredygtig“.

Vi har lige oplevet den værste finanskrisen i nyere tid. En kort overgang så det ud som om, at finanskrisen skabte en tværpolitisk enighed om, at det system, som de ustyrede markeds kræfter (godt hjulpet på vej af uansvarlige politikere) havde skabt, var ved at bryde sammen. Både fra højre og venstre blev der talt om at lave en „New Deal“ som under Roosevelt, der skulle sætte gang i hjulene igen. Men på spørgsmålet om, hvorvidt denne deal skulle være en „Green New Deal“, dvs. bidrage med løsninger til den mindst lige så store klimakrise, ophørte den politiske enighed. I Danmark blev det til to bankpakker, der skulle redde det finansielle system fra kollaps, samt en renoveringspulje, der skulle sætte gang i en stagneret byggesektor.

Her blev de politiske forskelle krystalklare: De borgerlige partier ville sætte gang i hjulene igen for at kunne forsætte som hidtil, mens oppositionen mente, at man fra samfundets side skulle vælge, hvilken form for udvikling man ville sætte i gang. Ikke mindst når det var samfundets penge, der blev brugt. Oppositionspartierne ville målrette renoveringspuljen til energirenoveringer, eftersom vi tydeligvis har mere brug for at bringe energiforbruget ned i vores bygningsmasse (ca. 40 procent af Danmarks CO₂-udledning stammer fra denne sektor) end for nye samtalekøkkener. Også diskussionen „skattelettelse versus offentlige investeringer“ afslørede klare politiske forskelle. Oppositionen ville lave vækstpakker målrettet det grønne erhvervsliv samt foretage store offentlige investeringer i klimatiltag såsom energirenoveringer af offentligt byggeri. Regeringen valgte i stedet at forsøge at afbøde krisen ved at give de rigeste danskere store skattelettelse. Endnu en helt blind og retningsløs indsats, da man ikke har politisk indflydelse på, hvilken form for vækst skattelettelse fører til – hvis de da ikke bare ender på opsparingskontoen. Erfaringerne fra finanskrisen i Asien i 90'erne burde ellers nok have lært os, at skattelettelse overvejende bliver brugt til den form for vækst, der hverken gavner den hjemlige økonomi eller klimaet: eksportvarer og udenlandsrejser. Vækst bliver med andre ord ikke grøn, bare fordi man sætter et ord foran alle sine programmer. Der skal mod til at sige, hvad man fra samfundets side vil have til at vokse. Det mod havde regeringen ikke.

De Konservative er en del af problemet

Ser vi på disse politiske uenigheder, er Det Konservative Folkeparti, som det ser ud i sin nuværende udformning, en del af problemet, ikke af løsningen.

Det er ærgerligt, for hvis De Konservative var deres egen overbevisning tro, kunne socialister og konservative mødes i den grundlæggende forståelse af, at individet er indlejret i noget, der er større end sig selv, og at det er nødvendigt at beskytte disse kollektive størrelser mod en individualisme, der går amok. Det sidste tiår har desværre vist, at det er De Konservative ikke parate til – i hvert fald ikke ud over den rene symbolpolitik. Når det kommer til stykket hælder De Konservative i Danmark til de liberale løsninger: I stedet for at skabe kollektive løsninger, der netop sikrer kontrakten mellem generationerne, så pumper de penge ud til den enkelte forbruger og tror så, at individerne og markedet skaber fælles løsninger. Men det gør de ikke – de skaber individuelle løsninger ud

fra øjeblikkets behov. For markedet har ingen tanke for kollektive og fremtidige løsninger – og kan ikke have det. Det kan kun mennesker, der har modet til at træffe politiske løsninger til fælles gavn, og ikke tankeløst læner sig op ad en næsten religiøs tro på, at markedet og det private forbrug klarer alt. Hvis Connie Hedegaard forlader Danmark til fordel for en international toppost, vil der ikke være mange tilbage til at kæmpe for en grøn konservatisme.

Ida Auken, MF, Miljøordfører for SF. Medlem af Folketingets energipolitiske udvalg og Miljø og planlægningsudvalget

Jesper Tynell: EF-domstolen truer demokrati og velfærd

Den danske debat om EF-domstolens indflydelse på udlændingepolitikken dækkede over et langt bredere fænomen. Ved at give ret til at hæve børnecheck, barselspenge og bistandshjælp på tværs af grænserne i EU underminerer Domstolen også de europæiske politikeres muligheder for at føre socialpolitik. Europa over advarer en række jurister om, at Domstolen sætter både demokrati og velfærd under pres.

Af Jesper Tynell

Danske kvinder skal bare arbejde nogle uger i Sverige for efterfølgende at få ret til i et helt år at få over 25.000 kr. om måneden med hjem i barselspenge fra den svenske stat. Ungarske fædre, der tager vikararbejde i Danmark, har ret til løbende at få sendt en dansk børnecheck hjem til hver af børnene i familien i Ungarn. Og græske unge, der tager til Tyskland for at søge arbejde, kan øjeblikkelig få ret til tysk kontanthjælp på linje med tyske statsborgere. Det er ikke politisk besluttet, men derimod EF-domstolen, der med sine afgørelser har banet vej for disse og andre sociale rettigheder på tværs af grænserne i EU.

Selvom det lyder generøst, så underminerer Domstolen dermed i praksis den sociale sikring i de enkelte medlemslande. For når staterne ikke længere må gøre forskel på deres egne borgere og statsborgere fra andre EU-lande, er den eneste vej til at forhindre social turisme at indskrænke rettighederne for alle, også for medlemsstaternes egne statsborgere. Altså skære i sociale ydelser, indføre bruger-betaling på universiteterne og begrænse de velfærdsgoder, der tidligere tilkom alle, til kun at være for de borgere, der løbende har sparet op og indbetalt penge – sådan som det f.eks. er sket med efterlønnen i Danmark.

EF-domstolens afgørelser medfører altså, at det i mange tilfælde kun er muligt at undgå at tiltrække udgiftskrævende borgere fra andre EU-lande ved generelt at begrænse eller afvikle tidligere universelle velfærdsgoder og social sikring.

Kritikken her stammer ikke fra danske EU-skeptikere. Den kommer derimod fra en række EU-interessererede juraprofessorer og lektorer fra de øvrige lande i EU. De seneste to år har de været samlet i bl.a. København til konferencer arrangeret af Copenhagen Business School. Her har der været udbredt enighed om, at udviklingen i EF-domstolens praksis på mange områder i dag gør Europas politikere magtesløse – både i de enkelte medlemsstater og på EU-niveau. Der er i de senere år opstået en form for politisk styringsvakuum i EU, hvor Domstolen river grænser ned, mens det politiske niveau har begrænsede eller ingen muligheder for at opretholde en økonomisk sammenhængende social sikring for borgerne.

Farvel til social sikring til alle

„I et land som Storbritannien har der været en del debat om, hvordan man f.eks. kunne begrænse adgangen til forskellige former for arbejdsløshedsunderstøttelse, ikke bare for andre landes statsborgere, men for alle. En debat, som er opstået pga. indvandringen fra andre EU-

lande“, siger professor ved jurauddannelsen i Liverpool, Michael Dougan, og forklarer, at der er flere eksempler på, at det allerede er sket.

Et af dem er nedskæringerne i den britiske uddannelsesstøtte og indførelsen af krav om betaling for adgang til de britiske universiteter. Den politik er blandt andet blevet indført for at forhindre, at Storbritannien i praksis kommer til at betale uddannelsen for de mange EU-borgere, der på grund af sproget kommer til landet for tage en uddannelse, forklarer han. „De udenlandske studerende kan ikke alene udelukke britiske statsborgere fra at få plads på uddannelsesinstitutionerne, de kan også opnå ret til britisk studiestøtte, uden at hverken de eller deres forældre nogensinde har arbejdet eller betalt skat i Storbritannien og uden garanti for, at de vil blive, tage et job og bidrage til økonomien efterfølgende.“

På Uppsala Universitet i Sverige frygter lektor i offentlig ret og EU-ret, Eva Edwardsson, at det samme kan ramme de svenske barselspenge. De såkaldte föräldrapenning, på op til over 25.000 kr. om måneden, var ifølge svensk lovgivning alene tiltænkt forældre i Sverige. Men Kammerretten i Göteborg har slået fast, at EU-retten kræver, at f.eks. danske kvinder, der i bare 4-8 uger dagligt har krydset Øresund for at arbejde i slutningen af deres graviditet, efterfølgende har ret til at tage de høje barselspenge med hjem til Danmark og få dem udbetalt fra den svenske stat i et helt år. Også her er det EF-domstolens fortolkninger af retten til ligebehandling af unionsborgere, der har fejlet de svenske regler af banen og kræver, at Sverige betaler penge til nybagte mødre i Danmark eller hvilket som helst andet EU-land, hvis de blot en kort overgang har arbejdet i Sverige. „EU-retten kan man ikke komme udenom. Hvis der bliver den her form for social turisme, så er det eneste, Sverige kan gøre, at forringe vilkårene for barselsdagpenge også til svenskere. Der findes ikke andet, man kan gøre. Der er jo et krav om ligebehandling“, forklarer Eva Edwardsson.

I princippet bestemmer de enkelte medlemslande selv, hvor god deres sociale sikring og service skal være. Men i praksis sætter kravet om ligebehandling altså grænser for, hvor generøse de har råd til at være, når borgere fra hele EU dermed får ret til samme behandling.

For Storbritanniens vedkommende eksisterer diskussionen om at undgå social turisme ved at skære i velfærdsydelse, ifølge Michael Dougan, selv på områder, hvor der i praksis endnu ikke er kommet mange mennesker, der gør brug af deres ret som EU-borgere til at få hjælp. Hvis fx flere bliver klar over mulighederne for at slå sig ned i Storbritannien for en tid og dermed få adgang til det britiske sundhedsvæsen, vil det uden tvivl også her medføre nedskæringer i kvaliteten for britiske statsborgere, mener juraprofessor ved Leicester University, Erika Szyszczak. Hun forklarer, at der allerede er en tendens til, at unionsborgernes ret til at hente ydelser i andre lande efter deres lovgivning, får EU-medlemslandene til at konkurrere om at have de laveste sociale ydelser og den laveste velfærdsservice. „Vi kalder det et kapløb mod bunden (a race to the bottom, red.). Og det er derfor, vi bør overveje at genindføre politisk regulering og sætte en stopper for denne ubalance ved at lave fælles minimumstandarder for social sikring på tværs af hele unionen“, siger hun.

Et demokratisk tomrum

Problemet er, mener hun, at EF-domstolen kun kan fjerne national

lovgivning, der ellers skulle sikre mod misbrug af sociale ydelser på tværs af grænser. Men EU har på mange områder ikke kompetence til at vedtage ny fælles lovgivning, der kan forhindre konkurrence om at have det laveste serviceniveau, fx ved at indføre fælles minimumsstandarder for studiestøtte, sociale ydelser eller for sundhedsvæsenet, sådan som Szyszczak ønsker det. Derfor fører domstolsafgørelser ikke bare til liberaliseringer her og nu. De fører til, at områder, der hidtil har været politisk reguleret i de enkelte medlemsstater, kommer til at befinde sig i et tomrum, hvor politisk regulering slet ikke er mulig. Professor Michael Dougan taler om, at der er opstået en konstitutionel asymmetri. At medlemslandene indtil nu har taget sig af det sociale, mens EU har taget sig af markedet, men når EF-domstolen udbreder markedet og dermed skærer bidder af det sociale, så er der i dag ingen til at tage over og regulere området politisk. Der opstår, hvad professor Erika Szyszczak, kalder et tomrum uden politisk regulering; „a regulatory gap“.

Når medlemslandene ikke kan blive enige om at give unionen kompetence til i højere grad at regulere de nu liberaliserede områder, mener hun, det skyldes, at lande som eksempelvis Frankrig er bange for at miste suveræniteten, hvis EU ikke alene (som i dag) skal bestemme, at unionsborgere skal have adgang til sociale ydelser i Frankrig, men ligefrem også skal vedtage fælles minimumsregler for kvaliteten af sociale ydelser og service.

Men når medlemslande på den måde blokerer for mere fælles regulering, er det kun fordi, de er blinde for, at de allerede har mistet suveræniteten i de senere år, hvor EF-domstolens fortolkning af serviceydelsernes og arbejdskraftens fri bevægelighed har begrænset deres muligheder for at fastholde et generøst velfærdsniveau, mener Erika Szyszczak. „Vi kalder det salami-metoden, når man på den måde gradvist skærer af sammenhængen mellem indtægter og udgifter i de nationale, solidariske systemer. Og det vil fortsætte“, siger hun.

Der er på nuværende tidspunkt hverken planer om eller politisk vilje til at overdrage den form for kompetence til EU. Men selv hvis en fremtidig traktat skulle gøre det muligt at vedtage minimumsstandarder for social sikring og velfærd, sådan som Erika Szyszczak gerne ser det, så vil det formentlig alligevel ikke kunne forhindre, at presset fra den fri bevægelighed gør det nødvendigt for de mere generøse velfærdsstater at sænke niveauet for social sikring. „Det vil det ikke kunne forhindre. Jeg tror, minimumsstandarder umiddelbart vil kunne indebære, at man ikke ønsker at ligge på et højere niveau end de andre europæiske lande. Og det betyder jo, at man sådan set så mangedobler det problem, der er blevet beskrevet af de pågældende professorer“, siger juraprofessor ved Forskningscenter i retlige studier i velfærd og EU-markedsintegration ved Københavns Universitet, Kirsten Ketscher. „Så åbner man jo et stort marked for social sikring, fordi vi jo ved, at folk ønsker at være socialt sikrede. Vi har jo her i landet i hvert fald følt, at det er en national opgave at sikre, at befolkningen har en ordentlig social sikring. Men det må man opgive, og det betyder også, at der vil komme store uligheder i befolkningen med hensyn til adgang til almindelig, nødvendig social sikring.“

Fælles minimumsregler ingen garanti

I det hele taget er der ingen sikkerhed for, at EF-domstolen vil lade medlemsstaterne forsøge at opretholde en social beskyttelse, der ligger over en eventuel fremtidig fælles minimumsstandard. Professor ved European University Institute i Firenze Hans Micklitz påpeger her, at EF-domstolen inden for de sidste 1½ år har valgt at ændre politisk vedtagne minimumsdirektiver til i realiteten at blive til maksimumdirektiver. I stedet for at sikre en fælles nedre bund sættes der nu loft over, hvilken social beskyttelse medlemslandene højst må gøre det muligt at kræve i EU. Eksempelvis underkendte EF-domstolen i Lavel-sagen svenske arbejdstageres ret til at strejke og lave blokader for at få udenlandske virksomheder til at give deres medarbejdere løn efter svensk overenskomst. Det skete, ifølge Hans Micklitz, til trods for, at EU's politikere siden 1986 udtrykkeligt har haft skrevet ind i traktatens grundregler, at EU som udgangspunkt slet ikke har kompetence til at regulere „lønforhold, organisationsret, strejkeret eller ret til lockout“, som der står i den nuværende artikel 137.

Ifølge Hans Micklitz kan medlemslandene i EU kun pålægge hinanden at indføre bestemte europæiske minimumsstandarder. Det gjorde sig fx gældende, da medlemslandene i 1996 vedtog, at landene i EU nu fik pligt til at sikre, at arbejdstagere ansat i firmaer fra andre EU-lande mindst skulle have et bestemt antal betalte feriedage om året, mindst skulle have en bestemt hviletid, mindst skulle nyde godt af visse regler for sikkerhed, sundhed og hygiejne på arbejdspladsen osv. Det var en udbredt opfattelse, at det netop var et minimumsdirektiv, de politiske ledere her vedtog. Ikke mindst fordi de udtrykkeligt skrev ind i udstationeringsdirektivet, at minimumsreglerne her „ikke [er] til hinder for anvendelse af arbejds- og ansættelsesvilkår, der er mere favorable for arbejdstagerne.“

Men det var netop med denne tekst i hånden, at EF-domstolen siden underkendte den svenske strejkeret. Underkendte den, bl.a. fordi den gjorde det muligt at strejke for en løn, der lå over en landsdækkende mindsteløn. Det til trods for at EF-domstolens generaladvokat i første omgang fortolkede udstationeringsdirektivet på den måde, som Hans Micklitz: som et minimumsdirektiv, der gav medlemsstaterne ret til at sikre en bedre beskyttelse end de fælles minimumsregler. Men i sin endelige afgørelse kom EF-domstolen altså til den modsatte konklusion. „Den politiske styring bliver på den måde frataget medlemsstaterne. Det er en indskrænkning af deres suverænitet“, siger Hans Micklitz, „Når minimumsstandarder bliver lavet om til maksimumsstandarder, medfører det, at medlemsstater med et højere niveau ikke længere må opretholde det.“

Politikerne har forgæves forsøgt at løse problemet

Europas politikere har også forsøgt at bremse EF-domstolen ved ganske enkelt at vedtage fælles-europæisk lovgivning, der skulle begrænse den ret til at modtage sociale ydelser og services hen over grænserne i EU, som Domstolen har udviklet. Men også her uden held.

Professor Michael Dougan fremhæver en række afgørelser, hvor EF-domstolen med henvisning til den traktatfæstede ret til fri bevægelighed har underkendt den EU-lovgivning, som medlemslandene sammen har vedtaget på området. Det skete fx da Domstolen slog fast, at Belgien ikke måtte standse udbetalingen af socialhjælp til en statsborger, alene

fordi han var flyttet ud af landet og havde bosat sig i Frankrig. Og det selvom det, ifølge Michael Dougan, var stik imod den politisk vedtagne tekst i forordning 1408 – og selvom traktaten ikke giver EF-domstolen mandat til at gøre det. Han mener, at Europas politikere også på den måde reelt kan være magtesløse, selv på områder, hvor EU godt kan vedtage fælles lovgivning, og hvor det tilmed er lykkedes at blive enige om direktiver og forordninger, der har skullet begrænse retten til sociale ydelser hen over grænserne.

Også lektor ved Durham Law School, Eleanor Spaventa, remser sager op, hvor hun mener, at EF-domstolen helt åbenlyst har sat politikerne ud af spillet ved at tilsidesætte den lovgivning, de sammen har vedtaget i EU. Hun peger fx på, at EF-domstolen i den såkaldte Baumbast-sag udvidede EU-borgernes ret til at tage ophold i andre EU-lande, også selvom de ikke på forhånd har tegnet de fornødne sygeforsikringer, som det daværende direktiv på området krævede, da afgørelsen faldt i 2002. Da Storbritannien nægtede den tyske statsborger hr. Baumbast ophold i landet, fordi han ikke havde disse papirer i orden, var det, ifølge Eleanor Spaventa, helt efter bogen. „Det fulgte direktivet til punkt og prikke“, siger hun. Men EF-domstolen slog fast, at selvom hr. Baumbast ifølge direktivets ordlyd ikke havde ret til at opholde sig i Storbritannien, så havde han rent faktisk alligevel præcis den ret: Ikke efter direktivet, men efter EU-traktatens artikel 18, der handler om at fremme den fri bevægelighed for unionsborgere. „Det, der er meget interessant, er, at EF-domstolen skaber rettigheder, som borgerne ikke har ifølge de direktiver, der er vedtaget på det politiske niveau. Rettigheder, der er direkte imod, hvad direktiverne siger“, siger hun og peger på, at det skete igen så sent som i juni måned i den såkaldte Vatsouras-sag. Her tilkendte domstolen den græske statsborger Athanasios Vatsouras en mulig ret til at få tysk kontanthjælp fra det selv samme øjeblik, han krydsede grænsen til Tyskland. Og det til trods for at EU's politikere i 2004 netop udtrykkelig skrev ind i det nye opholdsdirektiv, at „værtmedlemsstaten ikke [er] forpligtet til at tillægge ret til sociale ydelser i de første tre måneder af et ophold“. Igen er EF-domstolens afgørelse i strid med, hvad det politiske niveau i EU har vedtaget, mener Eleanor Spaventa: „Domstolen går faktisk imod den politiske vilje.“

Professor Michael Dougan mener, at det på tide, vi diskuterer det som et demokratisk problem, når EF-domstolen, som han siger, „ikke alene æder sig ind på medlemsstaternes beslutninger, der hvor den kan afgøre sager, men også løbende udvider det område, den overhovedet har kompetence til at udtale sig om.“ Når Domstolen i dag tilsidesætter eller ligefrem underkender den lovgivning, der er politisk vedtaget på EU-niveau, sker det i reglen ved at Domstolen til stadighed udvider sin fortolkning af, hvilke rettigheder der følger af traktatens bestemmelser om arbejdskraftens, varenes, tjenesteydelsernes, kapitalens og unionsborgernes ret til fri bevægelighed. Den eneste mulighed for at genindføre den politiske styring er derfor, ifølge Eleanor Spaventa, at politikerne giver disse markedsrettigheder mindre vægt. „Hvis de ønsker at gøre noget ved det, er de nødt til at ændre traktaten.“ Det tror hun dog ikke, der er politisk vilje til. Heller ikke selvom jurister Europa over altså advarer om, at EF-domstolen sætter både demokrati og velfærd under pres.

Artiklen bygger blandt andet på en række radioindslag om EF-

domstolens praksis, bragt i Orientering på P1 og samlet på adressen
www.dr.dk/orientering

*Jesper Tynell er fagmedarbejder ved Orientering på P1, Tildelt FUJ-prisen
2009, prisen for Fremragende Undersøgende Journalistik.*

Rebecca Adler-Nissen om Politikerne og EU: Er tilhængerne blevet skeptikere?

Europa-Parlamentsvalget i juni viste et EU, hvor borgerlige partier er i fremgang, Socialdemokrater er på retræte, mens grønne EU-begejstrede partier, højrepopulistiske og EU-kritiske partier har vind i sejlene. Den danske EU-skepsis er ikke forsvundet trods SF's og Socialdemokraternes stadig mere helhjertede Europa-engagement og Junibevægelsens historiske opløsning – den er blot blevet borgerlig. Op til valget var særligt Venstre mere tilbageholdende end før.

Af Rebecca Adler-Nissen og Andreas Baumann

Den danske EU-skepsis lever fortsat, men den er forandret markant. Junibevægelsen måtte opløse sig selv efter valget til Europa-Parlamentsvalget i juni, der gjorde det klart, at dansk EU-skepsis ikke længere domineres af venstrefløjens og de tværpolitiske nej-bevægelser. Der er sket et markant ryk til højre, hvor Dansk Folkeparti nu er det mest fremtrædende EU-skeptiske parti. Men i kampagnen tog de borgerlige regeringspartier også delvist EU-skepsissen til sig, og partiernes topkandidater gemte tidligere tiders åbenlyse EU-begejstring væk – til fordel for en retorik om et stærkt Danmark i Europa. De næste par år vil vise, om denne borgerlige EU-skepsis blot er et udtryk for kandidaternes personlige overbevisning i en ophedet valgkamp, eller om der er tale om en mere generel tendens. De borgerlige partiers manifeste og valgprogrammer op til valget udtrykte fortsat stor tilslutning til EU, så spørgsmålet er om den mere utvetydige EU-skepsis for fremtiden reserveres til den ydre højrefløj i Danmark.

SF og Socialdemokraterne omfavner EU mere end nogensinde og opstiller visioner om at skabe et Europa, der er både rødt og grønt, som regulerer markedskræfterne og fremmer fællesskab og kampen for et bedre klima og miljø. Sammenligner man de danske kampagner op til Europa-Parlamentsvalget med debatten i andre EU-lande, ser det ud til, at den danske højredrejede EU-skepsis og marginaliseringen af venstrefløjens EU-kritiske og tværpolitiske bevægelser er udtryk for, at dansk EU-skepsis i fremtiden kommer til at ligne den EU-skepsis, som man kan finde i fx Østrig, Holland og Storbritannien.

Valgets tendenser

Valget d. 7. juni var et historisk farvel til den tværpolitiske Junibevægelse, der siden sin stiftelse i 1992 har været den mest populære EU-skeptiske bevægelse. Samtidig var valget også udtryk for en klar højredrejning af den danske EU-skepsis – anført af Dansk Folkeparti, der gik ud af valget som en af de helt store vindere. Nogle mener ligefrem, at partiet påvirkede regeringspartiernes valgkampagner, der var mere afdæmpede i deres sædvanlige EU-begejstring, og som også forsøgte at appellere mere direkte til den danske nationalfølelse. I hvert fald glimrede tidligere tiders EU-begejstring i de gamle partier ved et næsten totalt fravær, der kun blev repræsenteret af Det Radikale Venstre, som til gengæld mistede sit eneste mandat og røg ud af Europa-Parlamentet.

Siden Junibevægelsen blev stiftet i 1992 for at fastholde modstanden

mod Unionen, har partiet været en stærk stemme i den danske EU-kritik sammen med Folkebevægelsen mod EU. Begge bevægelser har i europæisk sammenhæng været ret unikke, idet de udelukkende har stillet op til Europa-Parlamentsvalgene og således holdt sig fra at deltage i indenrigspolitik. Bevægelserne repræsenterede en folkelig EU-skepsis, og deres storhedsdage var i 1990'erne, hvor de sikrede sig omkring 30 pct. af stemmerne ved valgene til Europa-Parlamentet. Junibevægelsens frontfigur, Jens Peter Bonde, valgte at træde tilbage efter at have været MEP siden 1979. Hans afløser, Hanne Dahl, skulle føre stafetten videre. Men ved valget i 2009 fik Junibevægelsen blot 2,4 pct. af stemmerne, hvilket langt fra var nok til at sikre et mandat, og kort efter opløste partiet sig selv. Dette udtrykker et tilbageslag for den danske venstrefløjs EU-skepsis, men et totalt exit kan man ikke kalde det. Folkebevægelsen mod EU fastholdt nemlig sit ene mandat i Europa-Parlamentet – Søren Søndergaard – og oplevede faktisk en fremgang siden sidste valg. Men alt i alt må den venstreorienterede EU-skepsis siges at være svækket.

Er de gamle partier blevet skeptikere?

Den brede folkelige EU-modstand synes i stedet at være rykket markant til højre med især Dansk Folkepartis store valgsucces, der sikrede partiet en fordobling af både stemmeandel og mandater. Størst personlig succes havde partiets unge spidskandidat, Morten Messerschmidt, med et højt antal personlige stemmer (284.258), der historisk kun er overgået én gang: da Poul Nyrup Rasmussen satte rekord i 2004 (407.966). Fremgangen til radikale højrefløjpartier er en generel tendens. I hele ti lande gik lignende partier frem. De mest kendte er Geert Wilders anti-islamiske Frihedsparti, der blev Hollands næststørste parti ved EP-valget med 17 pct. af stemmerne og Østrigs Frihedsparti, der på trods af Jörg Haiders død, fik 13 pct. af østrigernes stemmer.

Dansk Folkeparti lancerede allerede i foråret 2008 (på en kampagneplakat med et billede af en burkklædt dommer) sit nye slogan, „Giv os Danmark tilbage“. Dette slogan bibeholdt partiet på valgplakaterne til Europa-Parlamentsvalget, og som supplement til en skarp kritik af EF-domstolens omdiskuterede Metock-dom fra 2008 sammenkædede Dansk Folkeparti sin indvandringskritiske holdning med sin skepsis over for EU og ikke mindst Domstolen.

Interessant er det, at Dansk Folkeparti ikke længere står alene med sin kritik af EF-domstolen, da både Venstres udenrigsordfører, Søren Pind, og partiets spidskandidat til Europa-Parlamentet, Jens Rohde, også argumenterede for, at Folketingets lovgivning ikke skal kunne overtrumfes af EF-domstolen, selvom denne mulighed har været en politisk og juridisk kendsgerning siden 1973 med Danmarks tiltrædelse i EF. I en kritik af Metock-dommen foreslog Rohde at skabe en hasteprocedure i EU-regi, der skulle bruges til at gå Domstolens afgørelser efter og sikre, at Domstolen ikke flytter mere magt, end der politisk oprindeligt var tiltænkt. Det forslag fik en hård medfart af adskillige kandidater, men DF's Morten Messerschmidt kaldte det „særdeles glædeligt at se Jens Rohde nærmest springe ud som EU-skeptiker.“ (Jyllands Posten, 22.05.09, s. 6)

Dansk Folkeparti stod bemærkelsesværdigt nok heller ikke alene med sit forslag om at genindføre grænsekontrollen i Danmark, da den ellers

stærkt EU-positive spidskandidat for Socialdemokraterne, Dan Jørgensen, i slutningen af valgkampen kom med et forslag om midlertidig grænsekontrol for at dæmme op for den organiserede kriminalitet på tværs af EU-landenes grænser (Berlingske Tidende, 04.06.2009, side 10). Et forslag, der eller ikke på nogen måde er lagt op til i partiets valgprogram. Dan Jørgensen understregede dog, at problemerne ved grænserne ikke var EU's skyld, som flere EU-modstandere mente. Det var derimod den danske regering, som egenhændigt havde fjernet det meste af den danske grænsekontrol med fejlagtig henvisning til EU's bestemmelser.

Dansk Folkeparti har tidligere med succes sammenkoblet sin EU-skepsis med sin indvandringskritiske grundholdning ved at kritisere EU's medlemskabsforhandlinger med Tyrkiet. I debatten op til Europa-Parlamentsvalget var det dog De Konservatives spidskandidat, Bendt Bendtsen, som bl.a. i en række læserbreve lancerede emnet og gjorde sig til modstander af et EU-medlemskab for Tyrkiet. Bendtsen fastslog således, at „Tyrkiet har udviklet sig i en retning, hvor man godt kan sige nej tak til dets medlemskab og i stedet finde bedre løsninger.“ (Jyllands-Posten, 29.04.2009, side 21.) I stedet for egentligt medlemskab relancerede Bendtsen ideen om privilegeret partnerskab til Tyrkiet, som den tyske kansler Angela Merkel tidligere havde foreslået under en ophedet tysk valgkamp. Tyrkiet blev altså en del af debatten, selvom hverken de nyvalgte medlemmer af Europa-Parlamentet eller de nuværende stats- og regeringschefer har grund til at tro, at de stadig er folkevalgte den dag, hvor man rent faktisk for alvor behandler Tyrkiets optagelse i EU.

Borgerlig skepsis

Venstre begravede i sin valgkampagne tidligere tiders EU-begejstring, som nok bedst huskes for Uffe Ellemann-Jensens blå-gule EU-strømper. Selvom Venstres meget EU-positive valgprogram lignende de forrige valgprogrammer, lancerede partiet med udnævnelsen af Jens Rohde som partiets spidskandidat en noget mere tilbageholden og nationalt forankret EU-kampagne. Rohde sagde i begyndelsen af sin valgkamp, at han ville arbejde for at sætte hegnsplæ op for at begrænse EU's indflydelse på dansk lovgivning, hvilket blev et gennemgående tema i valgkampen. Rohde proklamerede under overskrifter som „Danmark skal høres i Europa“ (Berlingske Tidende, 05.06.2009, side 22) og „Kæmp for det danske“ (Politiken, 04.06.2009, side 9), at han ville tage til Bruxelles for at arbejde for danske værdier og interesser – ikke for at sælge EU til danskerne. Denne tilgang til EU blev debatteret grundigt, og flere mente, at ja-partierne og ikke mindst Rohde var for skeptiske over for EU. Tidligere topfolk i Venstre, Henning Christoffersen, forhenværende kommissær, og Uffe Ellemann-Jensen, kritiserede de danske borgerlige kandidater for at være populistiske og mangle et helhjertet EU-engagement (Berlingske Tidende, 03.06.2009, side 14). Ellemann skrev i sin blog på berlingske.dk, at det er „besynderligt, at så mange kandidater i den danske valgkamp finder det nødvendigt at ytre deres store skepsis over for udviklingen i EU. Hvor pokker bliver begejstringen af?“ (<http://uffeellemann.blogs.berlingske.dk>, 31.05.2009). I samme ombæring sammenlignede han med bekymring den danske skepsis med den tiltagende skepsis hos de konservative i Storbritannien, der førte en

direkte EU-fjendtlig valgkamp.

Ellemann nævnte ikke selv direkte Rohde, men fra andre kanter blev Rohde bl.a. kaldt for nationalist. Det benægtede han at være, men det er tydeligt, at Rohdes tilgang til arbejdet i EU markant har rykket Venstres EU-profil i en mere national retning. Med udgangspunkt i nationale problemstillinger ville Rohdes sikre „realisme“ i de fælles europæiske beslutninger, som han beskyldte for at være virkelighedsfjerne. „Venstre vil arbejde for, at parlamentets beslutninger bliver mere realistiske og forholder sig til den verden, som mennesker i landene rent faktisk befinder sig i.“ (Politiken, 04.06.2009). Stilændringen i Venstres EU-politik kommer efter en lang EU-positiv periode, der bl.a. tæller Ellemanns engagement og Anders Fogh Rasmussen, der i spidsen for det danske EU-formandskab var med til at sikre den historiske beslutning om at lukke ti nye medlemslande ind i varmen. Samlet set kan Rohdes valgkamp være udtryk for, at Venstre til en vis grad har udskiftet sine tidligere visioner med en ny „realisme“. Frem for at føre en kamp for mere EU er det nu de „danske interesser“, der forfægtes.

Men Rohde blev imidlertid bakket op af Dansk Folkepartis Mogens Camre, som åbent støttede Rohdes tilgang til EU. Camre kunne ikke se nogen problemer i at fremme nationale interesser i Europa-Parlamentet, hvilket han selv hævdede at have brugt sin valgperiode til (Berlingske Tidende, 03.06.2009, side 12.) Spidskandidaten for Det Radikale Venstre, Sofie Carsten Nielsen, kaldte det derimod „national tågesnak, når Jens Rohde (V) taler om at stemme dansk i Europaparlamentet.“ (Politiken, 04.05.2009, side 7.) Hun og det Radikale Venstre var interessant nok det eneste parti, der for alvor udtrykte begejstring for EU op til valget. Partiet stod med sloganet „Mere Europa“ således i en klar kontrast til de andre partiers danske udgangspunkt. At partiet mistede sit ene mandat hænger muligvis lige så meget sammen med partiets generelle tilbagegang (i meningsmålingerne og ikke mindst ved sidste folketingsvalg) som med en beskeden EU-begejstring i befolkningen. Alt i alt skabte Venstres og Jens Rohdes valgstrategi ivrig debat om netop graden af den danske EU-modstand, men den markerede også Venstres delvise omfavnelser af en EU-skepsis, der rykker mod højre.

De Konservative førte en valgkampagne, der både fokuserede på det nationale og det europæiske. Det skete med sloganet, „Et stærkt Danmark i et fælles Europa“. Dette slogan syntes på én gang at markere et kraftigt fokus på danske interesser i EU og en begejstring for det europæiske samarbejde. Partiet udviste kritik af EU på få, men udvalgte politikområder som landbrugspolitikken (i øvrigt en generel tendens blandt danske partier og bevægelser) og EU's detaljerede lovgivning: „Et stærkt Danmark er et Danmark, der siger fra over for beslutninger, der fortæber sig i detaljen uden at gøre en praktisk forskel“ (De Konservatives EP-Valgprogram, side 2.) Men i partiets valgprogram var det samtidig meget klart, at Danmarks succes netop ville være betinget af fuld deltagelse i EU. „Et stærkt Danmark er fuldt og helt med i de beslutninger, der træffes i EU.“ (ibid.). Anført af spidskandidat Bendt Bendtsen slog de Konservative sig i medierne ikke så meget op på en kritik af EU, som Venstre gjorde. I stedet foreslog Bendtsen, at EU skulle gøres til en arena for effektiv bekæmpelse af international kriminalitet (Politiken, 06.06.2009, side 3.) Dermed fulgte partiet sin tradition for at sige „Ja, men ikke hallelujah til EU“.

Ikke blot de Konservative, der trak på en længere tradition i partiet, men også det tidligere så EU-begeistrede Venstre, udtrykte således en moderat tilgang til EU, hvor tidligere tiders uforbeholdne engagement blev lagt lidt på hylden i et forsøg på at markere partierne som forkæmpere for danske interesser og værdier.

Det store spørgsmål er, om de to borgerlige partiers tiltagende EU-skepsis er kommet for at blive. Én mulig tolkning er, at skepsissen hænger sammen med EU's udvikling fra et smalt økonomisk fællesskab til en mere og mere omfattende union, der kritiseres for at blande sig for voldsomt i markedskræfterne. I den optik er EU-skepsis borgerlig-liberal fornuft. Men hvis det er korrekt, så kan det undre, at den borgerlige EU-skepsis ikke er særligt fremtrædende i hverken de Konservatives eller i Venstres valgprogram til Europa-Parlamentsvalget. Den danske borgerlige EU-skepsis har således indtil videre kun vist sig i partiernes og de enkelte kandidaters valgkampagner. Den anden tolkning er naturligvis, at den borgerlige EU-skepsis ikke stikker så dybt, men blot er en taktisk positionering og et forsøg på at undgå at miste stemmer til Dansk Folkeparti.

Hvilken tolkning der er korrekt, vil til dels vise sig i partiernes fremtidige princip- og arbejdsprogrammer om EU. Hvis den borgerlige EU-skepsis skrives ind i partiernes programmer, stikker den dybere, og er udtryk for et ideologisk skifte. Men vedbliver den at komme til udtryk alene i enkelte kandidaters valgkamp, er der noget, der tyder på den mere lunkne holdning overvejende er et strategisk og populistisk værktøj for de borgerlige.

Dan Jørgensens røde strømper

Mens de borgerlige regeringspartier syntes at have gemt både EU-begejstringen og Ellemann-Jensens blå-gule strømper væk, erklærede spidskandidaten for Socialdemokraterne, Dan Jørgensen, i P1-programmet „Krause på tværs“, at hans strømper ikke var blå, men røde (P1, Krause på tværs 29.04.2009 kl. 10:03). Socialdemokraternes kampagne var i det hele taget mere EU-begeistret end de borgerlige partiers, men fokuserede først og fremmest på at gøre EU mere socialt – mere rødt. Valgprogrammet bar titlen „Fællesskab“, og der fokuseredes ikke på samme måde som hos Venstre og de Konservative på at fremme nationale interesser, men derimod på at fremme de socialdemokratiske værdier og skabe et mere socialt Europa (Socialdemokraternes valgprogram EP-valget 2009, side 6). Partiets EU-skepsis var stort set begrænset til en kritik af de borgerlige partiers fokus på rene markedskræfter i EU samt en kritik af EU's landbrugspolitik. „EU's landbrugspolitik er på én gang fællesskabets dyreste og dårligste enkeltstående aktivitet.“ (Socialdemokraternes valgprogram EP-valget 2009, side 15). S argumenterede for EU som platform for internationalt fællesskab, der både ville kunne løse sociale og klimamæssige problemer.

„Et grønt Europa“ var en anden overskrift i Socialdemokraternes valgprogram, og med Dan Jørgensen i spidsen fokuserede partiet på at skabe sociale og klimapolitiske reformer i EU. Denne vision delte de med en af valgets helt store vindere, nemlig SF, der fik fordoblet både antal mandater og stemmeandel. SF fik dermed sit bedste valgresultat til Europa-Parlamentet nogensinde. Det kan delvist tilskrives partiets generelle succes de senere år i kølvandet på formand Villy Søvndals personlige popularitet og reform af partiet. Men det har muligvis også

været vigtigt, at partiet har opgivet sine traditionelle indvendinger imod det europæiske projekt og i stedet har besluttet sig for en mere entydig positiv holdning til EU. En holdning, der grundlæggende – som den socialdemokratiske – går ud på at gøre EU mere socialt og mere grønt. SF sidder med i den grønne gruppe i Europa-Parlamentet, og partiets egen valgsucces stemmer fint overens med den generelle fremgang for grønne partier i de andre EU-lande, der førte til en samlet fremgang for De Grønne i Parlamentet.

Et nyt politisk europakort

I det hele taget viste valget nogle klare tendenser, der går på tværs af landene i Europa. Generelt fik de borgerlige partier et godt valg. I fire af de største medlemslande – Frankrig, Tyskland, Italien og Spanien – gik de enten frem eller fastholdt deres position. Det betyder, at det konservative og kristendemokratiske Europæiske Folkeparti (EPP) fik hele 265 medlemmer, og blev valgets store vinder på europæisk plan. Resultatet betyder, at den nyudpegede José Manuel Barroso, som bakkes op af EPP, sidder endnu sikrere i sadlen som formand for Kommissionen.¹ De britiske konservative, ledet af David Cameron fik ligeledes en knusende sejr, mens Labour inkasserede deres værste resultat siden 1918. De blev nummer tre (!) efter de konservative og UK Independence Party. De britiske konservatives valgsucces betød også, at de kunne gøre alvor af deres valgløfte. Der er således opstået en helt ny konservativ og EU-skeptisk partigruppe i Europa-Parlamentet bestående af bl.a. britiske, konservative og polske EU-skeptiske konservative – her sidder også Dansk Folkeparti.

Mens socialdemokraterne og venstrefløjen således gik tilbage overalt i Europa, klarede grønne partier sig relativt godt, ikke mindst i Frankrig, hvor hele 14 grønne kandidater blev valgt ind. En anden klar europæisk tendens var, at de yderligtgående højreorienterede partier gik frem. Valget af hele to MEP'ere fra British National Party (BNP) sendte således chokbølger gennem Europa. Det er alment kendt, at det neofascistiske BNP's vedtægter hidtil har nægtet jøder og sorte medlemskab af partiet. Ligeledes er det opsigtsvækkende at BNP's allierede det ungarske parti Jobbik, der har sin egen paramilitære fløj, vandt tre sæder i Ungarn. Den generelle fremgang for det ekstreme højre kan ikke undgå at komme til at påvirke arbejdet i Europa-Parlamentet, men vigtigst for den fremtidige EU-lovgivning er nok socialdemokraternes tilbageslag og den borgerlige fremgang.

Valget viste altså et Danmark, der politisk set for første gang ikke adskilte sig nævneværdigt fra resten af Europa. Eneste undtagelse var valgdeltagelsen. I Danmark var den rekordhøj på knapt 60 pct. pga. sammenfaldet med afstemningen om ændring af tronfølgeoven. I de andre EU-lande fortsatte valgdeltagelsen sin nedadgående kurve, da kun 43 pct. af europæerne brugte deres stemmeret. Det er et nyt lavpunkt, siden de direkte valg begyndte for 30 år siden.

Samlet set må man konkludere, at både Socialdemokraterne og SF er begyndt at omfavne EU mere end nogensinde – hvad der kan være en konstatering af mulighederne for at få indflydelse på politikområder som social- og klimapolitik i EU. Men selvom klima var et centralt emne i valgkampen i det meste af Europa, og De Grønne sikrede sig et rekordstort antal mandater i Europa-Parlamentet, blev klimadiskussionen aldrig et afgørende emne under kampagnen i

Danmark. Debatten om grænserne for EU's indflydelse og integrationsdebatten fyldte væsentligt mere.

Så mens SF entusiastisk har kastet sig ud i de grønne europæiske visioner, har opblødningen af partiets traditionelle EU-skepsis altså også understreget, at højrefløjen er det nye hjemsted for de mest markante danske EU-skeptikere. Med Junibevægens opløsning er dansk EU-skepsis dermed ikke længere så særegen. Med fremgangen for den højredrejede skepsis ligner Danmarks nu lande som Holland, Østrig og Ungarn. Dansk EU-skepsis er ikke forsvundet, men den er forandret.

Artiklen bygger på et paper af Rebecca-Adler Nissen til konferencen „National European debates and the 2009 European Parliament Elections“ afholdt den 15. og 16. oktober 2009 i Luxembourg. Resultaterne er bl.a. baseret på en indholdsanalyse af de opstillede partiers og bevægelses arbejdsprogrammer til valget samt læserbreve af partiernes spidskandidater bragt i Berlingske Tidende, Politiken og Jyllands-Posten. Desuden bygger den på en gennemgang af den danske EU-debat op til Europa-Parlamentsvalget i de største danske landsdækkende aviser.

1: Den borgerlige fremgang kom i øvrigt også til udtryk i det efterfølgende tyske forbundsvalg, hvor Angela Merkel fik hele 31 pct. af stemmerne, mens de tyske socialdemokraterne kun fik 21 pct. – parties dårligste valg siden 1945.

Rebecca Adler-Nissen (f. 1979), ph.d. og forskningskoordinator af EURECO (European Research at the University of Copenhagen) forsker i EU's udvikling, diplomati og demokrati og EU-forbehold. Hun har skrevet guldmedaljeafhandling om EU's forfatningstraktat og er uddannet i Firenze, Paris og København. Hun har tidligere arbejdet for bl.a. Dansk Institut for Internationale Studier og Dansk Industri.

Andreas Baumann (f.1986) studerer statskundskab og film- og medievidenskab ved Københavns Universitet, hvor han i sommers blev bachelor. Han arbejder på Center for Europæisk Politik som studentermedhjælp og forskningsassistent.

Christian Friis Bach om afrikakommissionen: Måske skulle jeg have trukket mig

Meget tyder på, at Afrikakommissionen kommer til at definere fremtiden for dansk bistand. Der vil blive øget fokus på støtte til det private erhvervsliv. Men det var aldrig meningen med kommissionen. Risikoen er, at vi glemmer fattigdomsbekæmpelsen, opbygningen af stærke civilsamfund og udviklingen af landbruget. Det er her, dansk bistand for alvor kan gøre en forskel.

Af Christian Friis Bach

Det var indimellem tæt på. Og måske skulle jeg have gjort det: Trukket mig fra arbejdet i Afrikakommissionen. Det er i hvert fald vanskeligt nu at acceptere, at kommissionens resultater tilsyneladende anvendes til at lægge hovedlinjerne for en ny strategi for dansk udviklingsbistand.

Det kan resultaterne nemlig ikke bære. Og det tvivler jeg stærkt på, at flertallet i Afrikakommissionen ønsker. Men det er præcis det, der er ved at ske. Dansk udviklingsbistand er i fuld gang med at blive omlagt over mod et markant større fokus på erhvervsstøtte. Alt tyder på, at det vil dominere den nye udviklingsstrategi, der er undervejs.

Statsminister Lars Løkke Rasmussen meldte allerede ud på Afrikakommissionens afsluttende møde, at støtten til den private sektor i Afrika skulle fordobles over de kommende år til i alt to milliarder kroner om året. Der tales nu om, at landbrugsprogrammerne skal smeltes sammen med erhvervssektorprogrammerne og gøres til „vækstprogrammer“.

Problemerne med at bruge resultaterne fra Afrikakommissionen som grundlag for en grundlæggende revision af strategien for dansk udviklingsbistand er mange. For det første blev Afrikakommissionen stillet over for en meget snæver og fokuseret opgave: Hvordan kan der skaffes flere arbejdspladser til unge i Afrika? Det var den opgave, vi forsøgte at løse. Det førte til fem meget fokuserede anbefalinger og initiativer, der nu er ved at blive iværksat. Undervejs blev mandatet ofte kritiseret for at være for snævert. Men det snævre fokus blev fastholdt, og det kan blive kommissionens styrke, da de meget konkrete initiativer kan følges tæt og evalueres. Men det betyder med sikkerhed, at Afrikakommissionens arbejde kun kan udgøre en flig af grundlaget for en ny samlet strategi.

Rå kapitalisme er ikke løsningen

Det næste problem er, om øget støtte til det private erhvervsliv er nok. Det er helt sikkert afgørende at skabe bedre forhold for de private virksomheder i Afrika. Vi skal fjerne bånd og begrænsninger. Men det er med sikkerhed ikke nok til at redde Afrika. Det var det heller ikke i Asien. Det blev påpeget igen og igen af Afrikakommissionens medlemmer. Er man i tvivl, kan man tage til Congo, hvor virksomhederne frit og uhindret bolttrer sig i de store naturressourcer, hvor civilsamfundet er yderst svagt, og hvor staten og administrationen stort set er brudt sammen. Den rå og private kapitalisme udfolder sig i Congo. Årtiers undertrykkelse har lært befolkningen primært at tænke

på sig selv og frygte samfundet og fællesskabet. Og det fungerer ikke. Et velfungerende samfund kræver en sund balance mellem marked, stat og civilsamfund. Afrika mangler alle tre dele. Der har bestemt været skadelige eksperimenter i Afrika med afrikansk socialisme. Men der har også været skadelige eksperimenter med en alt for rå og utøjlet kapitalisme.

Derudover er erhvervsstøtte ikke nødvendigvis den bedste måde til at skabe vækst og arbejdspladser. Der er brug for et stærkt civilsamfund. Forskeren Robert D. Putnam har påvist, hvordan udviklingen af civilsamfundet også forklarer forskellen på Syd- og Norditaliens forskellige økonomiske udvikling. Civilsamfundet skaber et samfund, der kan samarbejde, samfund, der hænger sammen, og samfund med social kapital. Det er der stærkt brug for i Afrika.

Det er nemlig, for at citere forskeren Arturo Israel, nemmere at bygge en vej, end det er at bygge de institutioner, der skal vedligeholde vejen. Fokuserer vi for meget på vejen – eller virksomheden – går vi fejl af udviklingen i Afrika. Dani Rodrik, professor ved Harvard Universitet, peger helt tilsvarende på velfungerende institutioner som kilden til økonomisk vækst. Lykkes det, så kommer vækst og investeringer af sig selv. Igen er der brug for et stærkt civilsamfund.

... men stærke civilsamfund skaber vækst

Hertil skal tilføjes, at netop demokratisering, menneskerettigheder og opbygningen af folkelige foreninger er et område, hvor Danmark har stærk ekspertise og solide erfaringer. Derfor er det ikke usandsynligt, at den bedste måde at støtte det private erhvervsliv på er ved at styrke demokratiseringen og opbygningen af folkelige foreninger. Og heldigvis myldrer det frem med eksempler på, at borgere i verdens fattige lande og i Afrika – med udgangspunkt netop i folkelige foreninger – kæmper for deres rettigheder, holder deres regeringer ansvarlige og skaber konkrete fremskridt for sig selv og for samfundet.

Dertil kommer, at et stærkt civilsamfund mere direkte sætter sig spor i den økonomiske vækst. En Gallup-undersøgelse fra 2006 blandt 200 danske erhvervsledere viste at 78 procent havde været aktive i foreningslivet, og langt de fleste havde deltaget i foreningsaktiviteter i mere end fire år. Ud af dem mente 3/4, at det frivillige arbejde havde været godt for deres karriere, og over halvdelen mente, det havde gjort dem til bedre virksomhedsledere.

At støtte opbygningen af et stærkt civilsamfund i verdens fattige lande vil derfor sætte sig spor både i økonomisk vækst og arbejdspladser, men også i god regeringsførelse, korruptionsbekæmpelse, sundhed, uddannelse, ligestilling og i en bedre fordeling af ressourcerne til gavn for de fattige og for miljøet. Den erkendelse skal bæres med ind i den nye danske udviklingsstrategi.

En stærk stat er forudsætning for udvikling

Tilsvarende er der brug for en langt stærkere stat i de afrikanske lande. Ser man på tallene for den offentlige sektor, er der ikke meget „udviklings-socialisme“ over Afrika. I Afrika udgør de offentlig ansatte typisk omkring tre-fire procent af arbejdsstyrken. I de rige lande er det omkring ti procent. I Danmark næsten 30 procent.

De afrikanske lande, der klarer sig rigtig godt – fra Botswana og Uganda til Tanzania og Ghana – er lande, der aktivt har investeret i

sundhed og uddannelse – også i landområderne. Det har været med til at skabe fundamentet for økonomisk vækst. Forskellen på Asien og Afrika er nemlig ikke kun, at de i Asien har satset mere på det frie marked og på private virksomheder. Udgangspunktet i Asien var en langt bedre uddannet og sundere befolkning. Landene i Asien havde en langt mere aktiv stat. Flere af de asiatiske succesøkonomier – fra Kina til Vietnam – er endda stadig socialistiske lande, hvor staten spiller en markant rolle når det gælder om at styre og fordele væksten.

Det afgørende i de afrikanske lande er derfor ikke en mindre stat – men en bedre, større og mere velfungerende stat. Derfor er det vigtigt at fastholde et fokus på god regeringsførelse, demokrati og menneskerettigheder. Her har Danmark altid haft en klar stemme og ydet en solid indsats. Det skal vi fortsætte med.

Udviklingsbistanden har med andre ord været med til at bygge det fundament – uddannelse, sundhed, civilsamfund og mere ansvarlige regeringer – der nu gør det muligt for den private sektor at blomstre op. Det ses klart i Afrika.

Billedet er derfor langt mere nuanceret end det, der blev tegnet af Afrikakommissionen. Og selv hvis en central målsætning i den nye udviklingsstrategi bliver at støtte vækst og beskæftigelse, behøver det bestemt ikke være ensbetydende med øget vækst til private virksomheder og erhvervslivet.

Landbruget er den centrale vækstmotor – også i Afrika

Skulle valget alligevel falde på støtte til den private sektor, bør det erkendes, at landbruget er helt centralt for udviklingen i Afrika. Det er ikke nok at støtte iværksættere og industri i byerne. Omkring 3/4 af afrikanerne bor på landet og arbejder i eller omkring landbruget. Landbruget er helt centralt for at skabe vækst og arbejdspladser, styrke fødevarerforsyningen og bekæmpe fattigdommen. Mens vækst i industrien eller minesektoren, ifølge Verdensbankens sidste store årsrapport, faktisk kan betyde, at de fattigste bliver fattigere, så betyder vækst i landbrugssektoren markant mindre fattigdom. Og det er netop formålet med dansk udviklingsbistand.

Dertil kommer, at vækst i landbrugssektoren er tæt forbundet med industrialisering og erhvervsudvikling. Hvis indkomsten i landbruget i et fattigt land stiger med en krone, stiger indkomsten i hele samfundet typisk med 2-2½ krone. Det er fordi landmanden eller -kvinden går over til den lokale smed og køber en ny hakke eller køber tøj til ungerne. Starter vi med landbruget, så sætter det gang i økonomien. Det skaber masser af arbejdspladser også uden for landbruget. Industrialisering og landbrugs-udvikling hænger tæt sammen.

Sådan har det også været i Danmark med mejerier, slagterier, bryggerier og endda med Novo Nordisk, som blev skabt på baggrund af bugspytkirtler fra danske svin. Sådan har det været i Kina, hvor en bevidst satsning på landbruget og på uddannelse på landet skabte millioner af små virksomheder i landsbyerne. Sådan skal det blive i Afrika. Derfor skal vi satse langt mere på landbruget.

Det var en pointe, der blev fremhævet af en stribe medlemmer af Afrikakommissionen. Resultatet blev en styrket, men dog stadig alt for svag, placering i Afrikakommissionens anbefalinger. Der er markant forskel på at tilbyde billige lån til iværksættere i byerne og på at udvikle tørkeresistente kornsorter til afrikanske landmænd. Begge initiativer er

støtte til den private sektor i Afrika. Men skulle jeg vælge mellem de to, valgte jeg den tørkeresistente kornsort. Her tror jeg, dansk udviklingsbistand ville gøre mest gavn og bidrage mest til at bekæmpe fattigdommen.

Afrikakommissionen glemmer fattigdomsbekæmpelsen

Problemet med den måde, som Afrikakommissionens anbefalinger bruges på, er, at det konkluderes, at fokus skal væk fra primærlandbruget og den enkelte landmand og over på forarbejdning, markedsføring og eksport af landbrugsvarer. „Agribusiness“ – som det hedder i jargonen. Det kan måske bidrage til vækst og arbejdspladser, men vil kun langsomt give konkrete forbedringer for den fattigste del af landbefolkningen. Her er det vigtigt at erindre, at fattigdomsbekæmpelse fortsat er den helt centrale målsætning for dansk udviklingsbistand. Samtidig virker det paradoksalt, at vi bevæger os væk fra støtte til udvikling af primærlandbruget på præcis det tidspunkt, hvor de positive resultater begynder at vise sig. På præcis det tidspunkt, hvor høje fødevarerpriser og ændrede rammebetingelser markant har øget mulighederne for at få succes. I Malawi har et landsdækkende program med uddeling af rationeringsmærker til de fattigste landmænd, som gav dem ret til en vis mængde såsæd eller kunstgødning, haft en markant positiv effekt.

I stedet for at satse på støtte til få store eksportorienterede virksomheder burde vi derfor satse på udvikling af brede og fattigdomsorienterede støtteprogrammer til landbruget. Her kan vi lære af Kina. Det konkluderes ofte, fejlagtigt, at industrialisering og eksport var drivkraften bag de imponerende resultater, Kina har fremvist, når det gælder fattigdomsbekæmpelse. Det var det ikke. Det var den kinesiske landmand. 300 millioner – ud af de omkring 400 millioner kinesere, der de sidste 30 år har forladt fattigdommen – forlod fattigdommen i perioden fra 1981-1987. Det var længe før industrialiseringen og eksporteventyret satte ind. Baggrunden var en række modige landbrugsreformer, der øgede støtten til og mulighederne for den fattige kinesiske landmand. Det virkede, og det var helt afgørende for det kinesiske vækstmirakel – og for miraklet i bekæmpelsen af fattigdommen. Det kan vi lære af. Ikke mindst i Afrika.

Vi kan også lære af de positive erfaringer fra den tidlige europæiske landbrugsstøtte. Den europæiske landbrugsstøtte var afgørende i at sikre fødevarerforsyning, vækst og beskæftigelse i Europa efter Anden Verdenskrig. Samtidig skal vi dog også lære af de knapt så positive europæiske erfaringer og udvikle landbrugspolitikken i Afrika og andre fattige lande, uden at det stivner i statsstøtte, snæversyn og protektionisme. Men det er entydigt klart, at en ordentlig tilrettelagt og gennemført støtte til fattige landmænd i fattige lande kan give afgørende og markante bidrag til både fattigdomsbekæmpelse, væksten, fødevarerforsyningen, beskæftigelse og – hvilket i stigende grad får betydning – til kampen mod klimaforandringerne. Det skal vi erkende og udnytte i udviklingen af den nye danske udviklingsstrategi.

Bistanden skal ikke igen være planøkonomisk støtte til eksporten

Endelig skal vi lære af erfaringerne med støtte til den private sektor. Det er nemlig ikke er nogen ny ide at satse på den private sektor i Afrika og andre fattige lande – og erfaringerne har ikke altid været gode. Vi må

ikke begå de samme fejl som for 40 år siden, hvor man troede, at ensidig industrialisering var kilden til vækst og udvikling i Afrika. Det var det ikke. Væksten nåede aldrig ud til de fattige, landbruget blev glemt, og manglen på fred, demokrati og ansvarlige regeringer fik resultaterne til at smuldre.

Vi skal også huske, at der faktisk har været et stærkt fokus på erhvervslivet i dansk bistand. Frem til for ganske nyligt var det i form af direkte bindinger på bistanden. Det betød at 50-70 pct. af bistanden vendte hjem til dansk erhvervsliv i form af ordrer. Der blev bygget mejerier, slagterier, skoleskibe og forbrændingsanlæg. Det var en avanceret planøkonomi, der førte til hvide elefanter og bistand uden lokalt ejerskab og engagement.

I de sidste ti år har der været et stærkt og stigende fokus på privatsektorprogrammer og erhvervssektorprogrammer i dansk udviklingsbistand. Læser man sriben af evalueringer af den indsats, senest landeevalueringer fra Ghana og Mozambique, har det været med meget blandede resultater. Resultaterne vurderes til at være „begrænsede“, og det anbefales at bevæge sig væk fra direkte støtte til enkeltvirksomheder og over til et fokus på rammebetingelserne for den private sektor. I evalueringen fra Ghana anbefales et stærkere fokus på landbrugssektoren. De evalueringer skal vi lære af.

Dertil kommer, at det ikke hjælper at udvikle erhvervslivet i Afrika, hvis de ikke får mulighed for at sælge deres varer til os. I de rige lande har vi i 50 år haft en landbrugspolitik, som har været med til at udkonkurrere landmænd og virksomheder i de fattige lande. Det var (og er) ren planøkonomi. Det har kostet Afrika dyrt. Og selvom de gamle handelsbarrierer nu falder væk, kommer nye til: Sundhedsstandarder, tekniske standarder, fødevarerstandarder, sikkerhedsklausuler, oprindelsesregler, anti-dumping aktioner og stigende begrænsninger på viden i form af intellektuelle ejendomsrettigheder. Det er med andre ord ikke nok at pege fingre af de afrikanske lande og af bistanden til Afrika.

Heldigvis er betingelserne for den private sektor, og ikke mindst for landbruget, som sagt langt bedre i dag, end de var for 40 år siden. Afrika er et af de kontinenter, der reformerer mest, når det gælder om at skabe bedre forhold for den private sektor og for landbruget. Otte afrikanske lande kategoriseres nu som „emerging markets“ – markeder, hvor det virkelig kan betale sig at investere. Tidligere tiders beskatning af landbruget i Afrika er ved at være væk. Det er rigtig opmuntrende. Derfor er der gode muligheder for at udvikle den private sektor og landbruget.

Det er der også flere og flere internationale donorer, der sætter fokus på. På den måde er der heller ikke noget revolutionerende i anbefalingerne fra Afrikakommissionen. Verdensbanken, ITC, UNIDO, IFC, IFU og mange andre øger deres engagement i privatsektorudvikling i Afrika.

Hjælper vi virkelig de fattigste?

Det er derfor vigtigt at analysere, om vi skal bruge dansk udviklingsbistand på støtte til virksomheder, som måske godt kan klare sig selv, og som får stigende støtte fra en række andre donorer. Eller om vi skal bruge dansk bistand på at sikre, at de fattigste mennesker får del i den vækst, der heldigvis er i fuld gang i mange afrikanske lande. Vi skal fastholde fokus på, hvor vi får „mest fattigdomsbekæmpelse for pengene“.

Det tror jeg, vi får ved at sætte fokus på landbrugsudvikling og på opbygningen af et stærkt civilsamfund i Afrika.

Vækst og udvikling kræver den rigtige balance mellem stat, marked og civilsamfund. Private virksomheder vil ikke investere i uddannelse og sundhed i Afrika. De vil ikke kæmpe for kvinders ligestilling. De vil ikke investere i veje, der også når ud til de fattigste landsbyer. De vil ikke sørge for uddannelse og rådgivning til de fattigste landmænd. Men det er dét, der er brug for. Her kan dansk bistand virkeligt gøre en forskel.

Skulle det ende med, at den nye danske udviklingsstrategi – med afsæt i konklusionerne fra Afrikakommissionen – ender med et markant fokus på støtte til erhvervslivet og til private virksomheder i Afrika vil det derfor være problematisk. I så fald skulle jeg have trukket mig.

Christian Friis Bach er international chef i Folkekirkens Nødbjælp og medlem af Afrikakommissionen.

Troels Mylenberg: Lille Lars fra Græsted i Statsministeriet

Det eneste, Lars Løkke har fået forærende af sin forgænger, er statsministerposten. Resultaterne, æren, respekten og ikke mindst muligheden for at blive valgt på sit eget mandat skal han kæmpe indædt for. Klimakonferencen kan nemt blive en lose-lose-situation. Desuden skal han bygge sig selv op oven på en dyb økonomisk krise. Spørgsmålet er, om Løkke besidder det, der skal til: Kynisme, magtbeger og ekstrem målrettethed.

Af Troels Mylenberg

Set i det retrospektive lys, som syv måneder kaster over Lars Løkke Rasmussens virke som

Danmarks statsminister, forstår man måske bedre den ekstreme betuttethed, der prægede Lars Løkkes ageren, da han søndag den 5. april fik overdraget nøglerne til statsministerkontoret. Som han stod der med et lettere bekymret smil og helt samlede ben, mens han bukkede og takkede sin forgænger Anders Fogh, lignede han ikke ligefrem en mand, der var klar til at sætte sig tungt i stolen. Snarere den pludselige afløser, der næsten ikke turde røre ved noget af frygt for, at nogen skulle sige böh.

Jovist var det klædeligt med ydmygheden, som tilsyneladende også havde den øjeblikkelige effekt, at sagerne om Løkkes bilagsrod og påståede svage karakter forsvandt som dug for solen. Men ydmyghed alene gør næppe en statsminister, så langt fra.

Da Løkke i august måned samlede de mest Løkke- og rejseivrige medlemmer af sin folketingsgruppe til sommergruppemøde på Færøerne, indledte han sit pressemøde med at tale om den kommende politiske sæson som de tre K'er. K for krise, for klima og for kommunalvalg. Og nu her nogle få runder inde i sæsonen giver det vel mening at kigge på netop de tre K'er som omdrejningspunkt.

For en ting er, at Løkke stadig ikke har tilfredsstillet de mange stemmer – både inden og uden for Venstre – der ønsker, at statsministeren sætter sit eget politiske projekt i scene. At han så at sige gør Foghs VKO-regeringsblok til sin egen. Sætter sit personlige og politiske præg på tingene mere end blot som bærer af Fogh-arven.

Set i det lys er det også mere end bemærkelsesværdigt, at det netop er de tre (nedarvede) K'er – krise, klimatopmøde og kommunalvalg, som Løkke selv satte i centrum for efterårets og vinterens politiske virke. Kalenderbegivenheder og udefrakommende påvirkninger, som Løkke absolut intet har med at gøre. Intet af det har han skabt selv – alle tre K'er ville være de samme for en hvilken som helst anden statsminister.

Helt lydløs har Løkkes gang i Statsministeriet selvfølgelig ikke været. Når det gælder ledelsesstilen, er skiftet stanset ud i beton. Hvor Fogh satte sig på sine partifæller og partnere med det udgangspunkt, at hvis ikke de ville som ham, „så måtte de bringes til at forstå“, som han udtrykte det, så er der noget mere samtalekøkken over Løkke ledelsesstil. Forløbet om finansloven dette efterår eller den meget offentlige debat om udnævnelsen af Danmarks næste EU-kommissær er

eksempler på, at Løkke giver så meget plads til alle andre, at hans egen magtbastion trues af forvirring.

Næsten som var det Løkkes egen drivende pointe at være en ikke-Fogh, nøjagtig som Foghs valg succes tilbage i 2001 i høj grad var baseret på strategien om, at Fogh først og fremmest bare skulle være en ikke-Nyrup.

Forskellen er dog stor – det er trods alt nemmere at skulle være antitesen til en politisk modstander end til sin egen tidligere partiformand og chef. Og Løkke skal da også balancere på den knivsæg, der tilsiger, at han personligt skal tage æren for mange af VK-regeringens resultater i perioden 2001-2009 og så på en og samme tid distancere sig fra dem og formulere sit eget vinderprojekt frem mod valget i 2011.

At være ikke-Fogh er ikke nemt. Og godt nok er Fogh forsvundet fra den hjemlige scene, men den danske NATO-generalsekretær forsømmer alligevel ingen lejlighed for lige at gøre den danske offentlighed opmærksom på sin eksistens i de højere internationale luftlag. Medbringende sin spindoktor Michael Ulveman, der besidder et sikkert blik for stadig at få placeret Anders Fogh Rasmussen i det danske mediebillede fra tid til anden – allerhelst i tv-portrætter eller benovede fordanskninger af selv den mindste rosende bisætning fra et udenlandsk medie. (Man kan i parentes bemærket undre sig over, at det pludselig er her, hvor Fogh ikke længere er på valg i Danmark, at han lader tv-kameraer komme tæt på den private Fogh. Fogh har tilsyneladende nu som eks-statsminister et langt større behov for at profilere sig personligt/menneskeligt, end han har haft i sine mere end 30 år i dansk politik)

Den tort lider Løkke altså, at Foghs mere eller mindre pludselige nedslag dels minder danskerne om den selvsikre (selvoptagne) statsminister, de havde, og dels viser en tidligere statsminister, der blev til noget mere end den, der sidder nu. Den rutinerede internationalist over for den hjemlige unge novice, der kom til i en af fadølsbilag og som først skal til at gøre sig fortjent til det embede, som en anden har vundet til ham.

Det er nok for meget sagt, at Fogh er en savnet figur hos danskerne, men alligevel minder han mange om en tid før Burka-sag, før kamphunde-ballade, og før ministre som klimaminister Connie Hedegaard turde gå ud i offentligheden og fortælle om magtkampe med Statsministeriet, som hun havde vundet.

Stadig kender danskerne – og Christiansborg-miljøet – ikke statsministeren Løkke godt nok til at kunne navigere efter hans ledelsesstil, og derfor er det hans svage sider, der får størst eksponering. Særligt det forhold, at Dansk Folkepartis formand Pia Kjærsgaard flere gange har været ude med meldinger om, at hun freder Løkke til efter klimatopmødet, er jo ækvivalent til at klistre 'pas på Lars, han er ny i politikken'-plakater op på alle landets lygtepæle.

Hvis Dansk Folkeparti reelt var nervøse for deres magtbase i VKO-triumviratet, ville tonen være en helt anden og langt mere krævende fra følelsesmaskineriet i DF. Pia Kjærsgaard spiller i stedet rollen som Løkkes beskytter, og regningen for det arbejde ligger til betaling i det øjeblik, Løkke begynder at bevæge sig politisk i retning af den fornufts- og hverdagsliberalisme, han alle dage har stået for. Den vej vil Dansk

Folkeparti nemlig ikke.

Samtidig har De Konservative næsten lige så forudsigeligt sat sig for igennem sommeren at afprøve størrelsen af Lars Løkkes politiske muskler. Lene Espersens tropper følte en pludselig frihed efter at være kommet ud af den foghske benlås, og nu skulle de to partier pludselig til at være ligeværdige i politikformulering og markeringer. Det kom der primært en burkasag ud af, hvor Løkke måtte mobilisere både intern og ekstern styrke og kompromisere sig frem til en syltekrukke-løsning for dels ikke at ydmyge regeringspartneren for meget og dels ikke ydmyge sig selv.

Modsvar eller modangreb har Løkke ikke mange af. Både fordi han tilsyneladende har truffet den klædelige, men måske fatale, beslutning, at han ikke vil kaste sig ind i de taktisk-strategiske slagsmål, der udspilles i medierne. Men også fordi han tilsyneladende er politisk ærgerrig på en anden måde end sin forgænger.

Fogh er ofte blevet beskrevet som en politiker, der tålmodigt lod resultaterne komme, men sandheden er den omvendte: Fogh lod sjældent en mulig sejr gå sin næse forbi. En af hans stærkeste drivkræfter var at destruere den socialdemokratiske førstefødselsret til magten i Danmark, og derfor forsøgte han ingen lejlighed til at ydmyge oppositionen, der dog – når sandheden skal frem – også var dygtige til at gøre arbejdet selv.

Løkke er tilsyneladende fast besluttet på at skue efter det lange lys. Ud over de udefrakommende og nedarvede udfordringer – krise, kommunalvalg og klimatopmøde – er Løkkes blik meget naturligt fæstnet på det langsigtede mål at vinde næste valg. Forventningen er derfor, at Løkke i begyndelsen af det nye år vil sætte sit eget nye hold, hvor en række af regeringens ældre ministre formentlig sendes på ministerpension, og Løkke henter sine egne folk ind. Budene er mange, og alle er de rent gætværk, men på Christiansborg sætter mange deres penge på, at folk som Helge Sander, Per Stig Møller og Bertel Haarder er på vej ud til fordel for Løkke-støtter som Venstres nuværende politiske ordfører Peter Christensen, Malou Aamund, Ellen Trane Nørby eller Jacob Jensen. Vedholdende forlyder det ligeledes, at prorektor på Københavns Universitet Lykke Friis kunne være det friske udefrakommende pust, der måske endda kunne blæse liv i regeringens noget stagnerende EU-begejstring, der ikke helt står mål med diverse skåltaler og partiprogrammer.

Men først altså de tre K'er.

Klimaet. En af Foghs allerstørste prioriteter for denne valgperiode, som altså blev videregivet til den tidligere amtsborgmester, indenrigs- og sundhedsminister og finansminister, der næppe havde hørt meget om Venstres særlige grønne profil, før Fogh på sidste års landsmøde overraskede alt og alle ved at fraskrive sig sin tidligere så skeptiske attitude for pludselig at lade sig omfavne af den grønne bølge. Opportunistisk og løbende efter en global folkestemning. Men samtidig illustrerede det Foghs enorme politiske styrke, at Venstre-tropperne uden at kny makkede ret og som med et trylleslag glemte årtiers miljøskepsis og den historiske kamp for landmændenes ret til at drive landbrug som forretning mere end som økologisk frilandsmuseum.

Det blev ikke til mere end små kritiske pip, for når Fogh havde talt, så blev det sådan.

Ikke mindst derfor er det bemærkelsesværdigt, at sensommeren i år har budt på en gryende borgerlig klimaskepsis. I Dansk Folkeparti har den levet hele tiden, men den har skiftet karakter. Sidste vinter syntes Kjærsgaard og gruppeformand Thulesen Dahl, at det var vældig skægt at kalde den pludseligt grønne Fogh for Kermit. I dag, hvor Foghs jerngreb om dansk politik er løsnet, er DF's skeptiske linje vokset til meget mere end spidse humoristiske udfald. Således står Dansk Folkeparti bag en egentlig modklimakonference på Christiansborg samtidig med den store klimakonference i Bella Center i december. Dansk Folkeparti vil ikke springe ud som fuldgyldige klimaskeptikere, men de vil modarbejde den „ensidighed“, som partiet mener, har bredt sig i debatten. Også derfor ønsker partiet en fordobling af bevillingerne til Copenhagen Consensus, der ledes af den klimaskeptiske Bjørn Lomborg. Og Kristian Thulesen Dahl har direkte sagt, at der efter hans mening er „gået for meget halleluja“ i klimadagsordenen.

Nogenlunde parallelt har Folketingets formand, den tidligere Venstre-finansminister Thor Pedersen luftet synspunkter om, at forskningen i klimaspørgsmål er blevet politiseret i takt med det enorme politiske fokus på de menneskeskabte klimaforandringer. Normalt er det jo sådan, at Folketingets formand så vidt muligt afholder sig fra at kommentere aktuel politik, men lige netop klimadagsordenen var altså det område, som Thor Pedersen alligevel følte sig kaldet til at politisere i. Og det i en noget anden retning end statsminister Lars Løkke Rasmussens.

For at det ikke skulle være nok, var den konservative vicestatsminister op til sit partis sommergruppemøde (hvor det kontroversielle Burkaforbud blev lanceret) ude med den markante melding, at den såkaldte værdikamp var langt mere afgørende end behovet for en klimaaf tale.

Lene Espersen sagde det sådan her til Politiken i august: „Jeg synes, at vi har blandet os i debatten, men det er meget vigtigt, at vi står klippefast nu. Der har været mange gisninger i medierne om, at nu, hvor både V og K har skiftet formænd, vil vi så stadig stå fast på værdipolitikken. Men det kan jeg garantere, at det vil vi. Det er helt afgørende. Og når jeg analyserer de problemstillinger, vi står over for, så er der for mig ingen tvivl om, at den største trussel – og det siger jeg, selvom vi skal have klimakonference og alt muligt andet – er militant islamisk fundamentalisme og en undergravning af de frihedsrettigheder, som vi har kæmpet for i Vesten igennem mange hundrede år.“

Hævet over de hjemlige klimaskænderier står trods alt arbejdet for at få en aftale hjem på selve topmødet. Her siger det sig selv, at en hvilken som helst dansk statsminister er sat på en uriaspost. Lykkes det at få aftalen i hus, så skal de store landes ledere nok vide at tage langt de største bidder af den fælles ære. Selvfølgelig vil en succes i København smitte positivt af på Løkke, men endnu mere vil det nok klæbe til den danske statsminister, hvis mødet mislykkes.

Ifald klimakonferencen falder til jorden, vil Lars Løkke Rasmussen stå tilbage som manden uden sejre. For ud over det andet K – krisen – som måske nok fader stille ud, men som endnu ikke har haft fuld negativ effekt på arbejdsløsheden, så ligner det tredje K – kommunalvalget – endnu en lussing til det store regeringsparti.

Kommunalvalget. Venstre gik simpelthen til valg uden en eneste landskendt borgmesterkandidat på programmet. Valget endte, som

målingerne havde forudsagt: Socialdemokraterne satte sig tungt på alle borgmesterposter i de største byer, mens valget eneste reelle vinder var SF.

Værre endnu for Løkke al den stund, at dette kommunalvalg var det første 'rigtige' kommunalvalg, siden han som indenrigsminister stod fadder til kommunalreformen. Faktisk skal vi helt tilbage til valget i 1997 for at finde et tilsvarende 'almindeligt' kommunalvalg, hvor vælgerne alene skal koncentrere sig om valget til lige netop deres byråd og regionsråd. I 2001 var det folketingsvalget samme dag i november, der tog opmærksomheden, og som godt nok løftede den kommunale stemmeprocent, men også skyggede for en egentlig kommunal valgkamp. Og i 2005 handlede valget om de nye kommuner og regioner, hvor vælgerne egentlig ikke vidste meget om, hvad de egentlig satte de lokale og regionale politikere til, når de placerede dem på det kommunale Danmarkskort. Kommunalreformen var Løkkes projekt. Han rejste rundt i landet og solgte ivrigt idéen om de nye strukturer, der ville forbedre og kvalitetssikre det lokale demokrati. I dag kan vælgerne med rette spørge, hvad hele den øvelse skulle til for? Et af målene med reformen var jo det, at sikre bedre beslutninger og mere kompetent kommunalt styre, hvor færre politikere skulle bestemme mere. Men er kommunestyret så blevet bedre? Er beslutningerne bedre gennemtænkte, bedre funderet i sagkundskab og grundig udredning? Mon ikke en del vælgere tillader sig at tvivle. Borgerne i ganske mange kommuner har nemlig ikke umiddelbart oplevet en professionalisering af de politiske beslutningsgange. I stedet dog: en stærk professionalisering af de administrative beslutningsgange, hvilket har givet de kommunale embedsmænd mere magt. Kommunalreformen er altså i mange kommuner blevet en styrkelse af det kommunale bureaukrati, hvor en stærk borgmester bag sig har et stærkt hold af embedsmænd, og hvor de lokale fritidspolitikere har fået endnu sværere ved at være med. Således er det i langt hovedparten af de 98 nye storkommuner stadig helt almindelige velkendte fritidspolitikere, der for manges vedkommende går til politik, som andre går til fodbold, der er på valg, mens embedsmændene – systemet, der ikke er på valg – blot styrer, som de plejer. Denne analyse er der ikke nødvendigvis mange vælgere, der gør sig, mens de står i stemmeboksen. Blot bliver mange ved synet af stemmesedlens mange ukendte navne formentlig mindet om, at det er uendeligt få af politikerne, de kender til. Og i den situation afgives stemmerne også som spejl af den givne landspolitiske tendens.

I Venstre havde man i længere tid været bevidst om udsigten til et elendigt kommunalvalg. Godt nok fik man tilbudt kandidaterne, at de kan låne lidt Løkke-stjernestøv ved at indspille valgvideoer sammen med statsministeren, men ellers var øvelsen at få det forventede nederlag til at smitte mindst muligt af på Løkke, som tilbage i juni sidst skulle forklare et dårligt resultat for Venstre ved Europa-Parlamentsvalget. Det er tydeligt, at oppositionen med Socialdemokraternes Helle Thorning-Schmidt og SF-formand Villy Søvndal i front vil forsøge sig med maksimal overførsel af de lokale valgresultater til landspolitisk virkelighed. Løkke havde besluttet sig for det modsatte – tørre det forventede nederlag af på andre og så ellers skynde sig videre til klimatopmøde i håbet om, at kommunalvalget er hurtigt glemt. Den strategi sås allerede tydeligt i Løkkes åbningstale første tirsdag i oktober, hvor kommunalvalget ikke blev nævnt med et ord.

Den strategi sås allerede tydeligt i Løkkes åbningstale første tirsdag i oktober, hvor kommunalvalget ikke blev nævnt med et ord. De tre K'er var allerede da skrumpet til to. Hvor regeringens håndtering af krisen syntes at være Lars Løkkes bedste bud på den løftestang, der skal bære ham gennem den første hårde tid i statsministerstolen. Godt nok fremlagde regeringen et vidt forgrenet lovprogram med både retspolitiske initiativer og en større plan for regelforenkling og afbureaukratisering i den offentlige sektor. Men nogen genfødsel af regeringen og særlig demonstration af statsministeriel autoritet var der ikke ligefrem tale om.

Meget tyder på, at Løkke blot venter på, at 2009 overstås, så han for alvor kan sætte sig til rette på sin egen måde i Statsministeriet. Det er der i hvert fald mange Venstre-folk, der venter på. Men alle som en har de svært ved at pege på, hvad det så lige er, der er i vente. Løkke er meget mere end Fogh en holdspiller. Han vil gerne uddelegere æren for resultaterne frem for at tage den selv. Han vil selvfølgelig også gerne knæsette sig som chef og landsfader, som statsministerrollen definitivt tilsiger. Her vil et succesfuldt klimatopmøde naturligvis hjælpe godt til. Selvom Fogh til stadighed vil være Løkkes internationale overmand, så vil en klimaaftale under Løkkes værtskab placere ham centralt og stærkt i en international kontekst, som så samtidig vil få de fleste interne klimaskeptikere, inklusive Dansk Folkeparti, til at pakke deres skepsis sammen i benovelse over statsmand Løkkes bedrifter.

Lars Løkke Rasmussen har langt hen ad vejen sunget med på den hyggelige sang om, at han blot er lille Lars fra Græsted. Men nogen evergreen bliver det nok aldrig for en statsminister at blive ved med at være en lille dreng fra provinsen, for naturligvis forventes der lederskab, målrettethed og udøvelse af (også kynisk) magt fra en statsminister, som skal vare sig for ikke at ende som lille Lars fra Statsministeriet.

Troels Mylenberg er journalist, politisk kommentator og associeret partner i den journalistiske rådgivningsvirksomhed Kontrabande. Han er sammen med journalist Bjarne Steensbeck aktuel med bogen „Præsidenten – Foghs Danmark 2001-2009“, som udkom 12. november på Gyldendal. Han har ligeledes netop udgivet bogen „De forreste – Danmarks politiske lederskab“ på forlaget People'sPress.

Sigge Winther Nielsen: Fra spin til marketing

Med Obamas præsidentkampagne er der skabt nye standarder for politisk strategi. Politisk marketing har endnu ikke fundet vej til hverken den danske offentlighed eller academia. Men vi kan blandt partierne ane konturerne af begrebet i praksis. Forude kan meget vel vente en større omvæltning af dansk partipolitik.

Af Sigge Winther Nielsen

Vi står over for en række interessante fænomener i dansk politik. Hvorfor er VK-regeringens kontraktspolitik så succesfuld? Hvad kan forklare, hvorfor et alvorstungt parti som Det Radikale Venstre gik massivt frem ved folketingsvalget i 2005? Og hvad er egentlig grundlaget for et andet højdespringende politisk fænomen som SF's vælgertække og policy-revolution under Villy Søvndal?

Flere forskere såvel som praktikere i USA og England beskriver et skifte fra fokus på spin til politisk marketing. Dette skifte opstår, fordi partierne eksperimenterer med nye måder at udkæmpe kampen om stemmerne på. Når politisk marketing bliver aktuelt, skyldes det således, at dette perspektiv kan give en ny forklaring på de moderne tendenser blandt partierne. Men hvad menes der med politisk marketing? Kort sagt er det brugen af metoder fra litteraturen om marketing i den politiske kappestrid om vælgernes gunst og grunker. Marketing opfattes her som et tanksæt og en redskabskasse uden snæver tilknytning til den private sektor, men som en metode, der ligeså vel kan aktiveres af interesseorganisationer, ngo'er, offentlige institutioner og ikke mindst politiske partier.

I kernen af politisk marketing er opmærksomheden på kundetilfredshed eller mere korrekt vælgertilfredshed. Tanken er, at partierne bliver nødt til at kortlægge, hvad den enkelte vælger tænker og tror, hvorefter partiet kan levere et politisk produkt direkte til vælgerens indbakke eller dørtrin uden om medier og andre kritiske meningsdannere. Politisk marketing søger derfor i modsætning til traditionel politisk kommunikation at opbygge varme relationer på baggrund af kolde data. Relationer, der varer længere end blot i nu'et på selve valgdagen og derfor populært sagt går på „A Marriage Made in Heaven“ frem for „A One Night Stand“.

Politisk marketing er et nyt tanksæt hos partierne, der ikke umiddelbart genfindes i mediernes fascination af spin og politisk kommunikation, repræsenteret ved eksempelvis de politiske kommentatorer „Mogensen og Kristiansen“ eller diverse analyser i aviserne. Et tanksæt, som er sværere at få greb om, men som er mere grundlæggende. Politisk marketing består ikke blot i at skære historier til pressen, men i at lave langsigtede markedsanalyser af vælgere og interessenter. Ikke blot af en ivrig trang til at styre massemedier, men aktiv deltagelse i sociale medier. Ikke blot transaktioner, men relationer med vælgerne. Ikke blot topledelse, men gearing af hele partiorganisationen. Ikke blot taktik, men strategi.

Politisk marketing er baseret på et koncept for udveksling. Du har noget, jeg gerne vil have – og jeg har noget, du gerne vil have. Okay, lad os bytte. En stemme byttet til et politisk løfte. Når vælgere og partier

begynder at lægge denne antagelse til grund for politik, omskaber det rammerne for deres færd.

Politisk marketing i praksis

Vi kan tale om mindst to former for politisk marketing: På den ene side en analytisk version, der kigger på, hvordan marketing kan hjælpe os til at forstå partier og vælgers handlinger. På den anden side en anvendelsesorienteret version, som borer i, hvad partierne bruger af strategier og marketingsredskaber på det politiske marked. Her dykker vi ned i den sidstnævnte. Især fire aspekter er kendetegnende ved danske partiers spæde marketingsindsats. Det drejer sig om fire simple faser.

I den første fase vil partierne indsamle data om vælgerne.

Ud fra denne information designer partierne budskaber, som positionerer dem konkurrencedygtigt i markedet.

Herefter vil de iværksætte en distributionsstrategi, som skal bringe deres produkter nytænkende og effektivt ud til vælgerne.

Endelig ønsker partierne, at vælgerne konsumerer deres politik og søger at opbygge venskaber med vælgerne, så de kan fastholdes til partiet.

Når alle faser er gennemført kan de stakkels partier starte forfra med denne politiske marketingsproces.

Vælgerdata

Data er afgørende. I Danmark har vi endnu ikke set klare eksempler på, at partierne har professionaliseret måden at indsamle data om vælgerne, som det er sket gennem mange år i USA og England. Det skyldes, at det koster enorme beløb at anskaffe data, og den danske lovgivning er striks, når det gælder køb af forbrugerdata og opbygning af vælgerdatabaser. Omvendt er de danske partier ikke novicer. De køber flere meningsmålinger og bruger fokusgrupper eller låner lidt fra venligsindede samfundsaktører. Stort set alle partier køber nu softwareprogrammet „Geo-stat“ hos et privat firma. Det er et program til computeren, som gør partierne i stand til på matrikelniveau at få informationer om, hvad vælgerne stemmer på, og hvilke socio-økonomiske kategorier de kan placeres i. Denne helt nye informationskilde vil, når den bliver nuanceret mere, kunne revolutionere partiernes viden om vælgerne. Mere konkret i forhold til det enkelte parti bliver der også indsamlet data. Eksempelvis har De Konservative brugt godt 3 millioner kroner på at finde ud af, hvordan partiet opfattes i befolkningen. Venstre har siden slutningen af 1980'erne målrettet fået informationer om deres vælgers forbrugsvaner, og om hvor partiet vinder frem og går tilbage. Således er ideerne fra Venstres kontraktspolitik kørt gennem stribevis af fokusgrupper – og tiltag som en længere barselsorlov er nøje designet for at undgå en veritabel flugt af kvindelige vælgere. SF er under Villy Søvndal også blevet bombarderet med data, som har lagt grunden til partiets kursskifte. Pointen er, at de danske partier indsamler og bruger vælgerdata, men de er stadig glade amatører på denne boldbane.

Positionering

Det moderne parti spørger sig selv, hvordan de kan placere sig fordelagtigt i det politiske marked. Lidt til højre eller lidt til venstre. Måske opfinde en ny spillebane eller lukke en blødende flanke? Der er

klumpspil på midten af dansk politik. Jovist. S-SF søger at lukke debatten om udlændingepolitik, og Venstre er blevet opslugt af velfærdsnarkomani. Men skattestoppet er et godt eksempel på en anderledes positionering, hvor Venstre skaber en ny placering i det politiske marked. Det vil sige: partiet omdefinerede hele debatten om højere eller lavere skat ved at finde et nyt midterstandpunkt, som andre partier måtte forholde sig til. Et andet eksempel er Dansk Folkeparti. Partiet har udvidet deres oprindelige politiske nicheprodukt med udlændingepolitik og små velfærdsgaver i spredet hæng, så det er blevet til en bred sællert. Pia Kjærsgaard slår nu meget på, at Dansk Folkeparti er midten i dansk politik, hvilket illustrerer, at partiet er yderst bevidste om, hvor de rumsterer i vælgerens bevidsthed. På det seneste har Dansk Folkeparti, med små skridt, formået at revitalisere deres position i markedet ved også at inddrage emner som dyrevelfærd, studerende, EU-modstand, retspolitik og ikke mindst det ledige standpunkt: klimaskepsis.

Distribution

Hvordan transporterer jeg mine politiske produkter fra partikontorets politik-fabrik ud til vælgerne? Dette spørgsmål er de danske partier efterhånden blevet gode til at stille sig selv. Socialdemokraterne gik i gang med en 100.000-bank-på-døren-kampagne, hvor budskaberne bringes direkte hjem i folks stuer. Det Radikale Venstre brugte i 2005 valgkampen skræmmekampagner på nettet gennem viral markedsføring, stand up comedy-arrangementer, hotte fester og kendisser til at viderebringe deres politik. Venstre orkestrerede i 2007-valgkampen en effektiv husstandsomdelt reklame til boligejere, der fortalte om alt det onde, de mente, en rød regering vil betyde for beskatning af boliger. Det sidste eksempel er det skarpeste, vi har haft i Danmark, fordi der blev lavet et målrettet budskab, som blev distribueret til én bestemt gruppe. Til trods for partiernes eksisterende fokus på distribution er der store muligheder for at nytænke området, som det skete med Internettet i forbindelse med kampagnerne for Howard Dean, den amerikanske politiker, der forsøgte at blive Demokraternes præsidentkandidat i 2004, og Barack Obama. Spørgsmålet er, hvad bliver den næste afgørende distributionskanal?

Konsumtion

Den endelige test er naturligvis vælgerens dom. Når partierne har kæmpet sig frem til vælgerne, kan det politiske produkt konsumeres. På mange måder er konsumtionen en udveksling, men det centrale spørgsmål er, hvad der indgår i den. I Tony Blairs, Barack Obamas og Ronald Reagans tilfælde gik udvekslingen på, at vælgeren gav en stemme, mod at politikerne gav dem et nyt håb om deres liv, land og længsel. Reagans løfte om, at det igen var „morgen i Amerika“ [„It's Morning in America“-kampagnen fra 1984 – red.] – udført med filmisk snilde – har stadig en emotionel klangbund hos mange amerikanerne. De smelter ved tanken om det portrætterede lykkeland, billederne viste, de levede i. I andre tilfælde er udvekslingen mere funktionel og rationelt defineret, som da Bill Clinton tilbød en bedre økonomi – efter det interne motto: „It's the economy, stupid!“ – eller da VK-regeringens kontraktspolitik dikterede „skattestop“ og en „fast og fair udlændingepolitik.“

Den virkelige kunst er at gøre denne konsumtion til et langt venskab mellem parti og vælger. Barack Obamas præsidentkampagne er i særklasse, når det gælder evnen til at bygge relationer. Hans millioner af „internetvenner“ fik breve, mails og sms'er midt om natten, hvor han gav dem eksklusive historier og opfordrede til at komme med gode ideer til kampagnen. Mange følte virkelig et medejerskab, der byggede på et venskab med en mand, de aldrig havde mødt.

De danske partier har også søgt at opbygge relationer med vælgerne. Lars Løkke Rasmussen twitterer løs i småpludrende salver om, hvad han lige går og tænker. Han svarer på kritik fra Rigsrevisionen over Facebook i stedet for at tale med spidse journalister og inviterer vælgerne til at komme med bud på en ny integrationspolitik over nettet. Statsministeren tilbyder også „eksklusiv viden“ til vælgerne ved at fortælle dem om indholdet i åbningstalen, før talen kommer i folketingsalen og medierne. Helt uvant i Danmark. Naser Khader berettede om endnu et partiskift til sine støtter på Facebook i stedet for som traditionelt i massemedierne, og Helle Thorning-Schmidt bruger sit eget „Helle TV“ til at kommunikere udenom de gamle medier.

Seks forudsigelser om politisk marketing i Danmark Massemedier bliver ligegyldige

Det er en hård dom. En dom, som især mange chefredaktører på morgenaviserne ikke bryder sig om. Men noget er i gærde – og redaktørerne indrømmer det selv bag lukkede døre. Vi kan se, at massemedierne mister deres dagsordensættende funktion. Vi kan se, at partier og politikere hellere selv vil bruge deres egne distributionskanaler, hvor de kan bestemme indholdet. Vi kan se, at vælgerne begynder at, hellere ville tale direkte med politikerne uden journalistisk omsvøb. Alt dette giver en ny politisk virkelighed. En virkelighed, hvor marketingstrategier i fremtiden kan trives, fordi partierne i højere grad får vælgeren i centrum for alle handlinger.

Mindre spin og mere marketing

Positive historier på forsiden og positive pressevinkler er sejre i hverdagen. Fint nok. Men de flytter ikke stemmer på valgdagen. Spin i dag-til-dag-pressearbejdet er for en politisk markedsfører uvæsentlige manøvrer, der står i kontrast til de store bagvedliggende organisatoriske bevægelser, som en marketingstrategi iværksætter. Det drejers sig om, at partierne i fremtiden vil anlægge et strategisk fokus på at gøre hele partiet som en organisation med vælgeren i centrum. Koordinere politikudvikling, således at partiets fortælling og løfter fremstår klart og ikke konstant kommer under intern beskyldning. Og ikke mindst arbejder med partiets brand – det vil sige forsøget på at påvirke de associationer, som befolkningen intuitivt knytter til partiet. Kort sagt. I fremtiden vil et fokus på langsigtet politisk marketing strategi erstatte et fokus på mere kortsigtede spin-gevinster. Helt konkret vil det kunne aflæses på, at ansættelser i partierne i højere grad vil blive strategi-managers, organisationskonsulenter og symbolanalytikere frem for klassiske kommunikationsmedarbejdere og partisoldater.

Et vandfald af vælgerdata

Vi har historisk haft et politisk system, som gav partier mulighed for at fortælle, hvem de var, og hvad de stod for. I fremtiden bliver det lige

omvendt. Ved hjælp af målinger finder partierne ud af, hvem vælgerne er, og hvad de ønsker sig. I partikontorerne kommer det til at flyde med data om vælgerne, for hvem tør at lade være, hvis de andre gør det? Evnen til at monitorere partiets image, opsnuse nye dagsordner og sætte ord på vælgerens vaklende væsen bliver afgørende for både at kunne lede og følge det politiske marked på en konkurrencedygtig facon.

Fra fokus på midtervælgeren til fokus på segmentvælgeren

Hvis marketing breder sig i det danske politiske landskab, vil kampen om midtervælgeren forsvinde. I stedet vil partierne fokusere på segmenter og finde ud af, hvor mange segmenter der skal puljes sammen for at få et flertal. Dette er anderledes end i klassisk politik og politologi. Her forudsiger man, at partierne vil bevæge sig mod midten. Men mere marketing fører til mere polarisering, fordi partierne vil snitte vælgerne i tyndere skiver og rette deres politiske løfter og drømme mod specielle segmenter.

Strategi erstatter ideologi

Hvad bestemmer om et parti søger mod midten, til venstre eller til højre i Folketinget? Partiets ideologi? Måske. Det er dog langt fra naturgivet i et fremtidigt partisystem, at gamle paroler om merværdi og minimalstat indrammer partiernes kighul ud til verden. Væk er en fast ideologisk hånd, der kan guide partierne. Partierne vil blive sat endnu mere fri. Selvfølgelig er der stadig hundredvis af hensyn, som skal tages til partiets historie, medierne, interesseorganisationer og måske sågar partileders skrøbelige psykologi. Alligevel bliver der i fremtiden et nyt spillerum for at genfortælle partierne. Rigtig meget endda. Vi kan allerede iagttage en udvikling, hvor eksempelvis SF kan overhale regeringen højre om på retspolitikken, Socialdemokraterne vender på tallerkenen og omfavner skattestoppet, eller Fogh bliver hjemsøgt af en gal klimatilhænger, da han opgav sin skepsis over for klimaforandringerne. En neddrogning i ideologisk retningsans og politiske rygmarvsreaktioner fører til en jagt på ny mening. Her bliver strategi et kodeord. Strategi bliver den nye religion i partikontorerne. Det skyldes, at overvejelser om strategi bedre kan guide partiernes positionering i en politisk sag end en ideologisk debat om det politiske endemål, som partierne for længst er blevet enige om.

En ny demokratisk dialog?

Da dansk politik i løbet af 90'erne begyndte at forholde sig professionelt til spin og politisk kommunikation, blev det set som en betænkelig udvikling af relationen mellem politikere, vælgere og presse. Spørgsmålet lød: Hvad betyder det for vores demokrati, når alverdens spindoktorer skal manipulere partierne frem til en sejr?

Men det, vi står over for i fremtiden, hvor politisk marketing med stor sandsynlighed vil skylle ind over dansk politik, er om muligt et endnu større skred. Det skyldes, at redskaberne i politisk marketing ikke som spin blot har evnen til at forsøge at kontrollere journalister som dørvogtere af budskaber til befolkningen. Med politisk marketing bliver vælgerne konfronteret uden mediernes dissekering af et professionaliseret partiapparat. Partierne har præcise data om dig og teknikker til at levere politikker direkte til hver en vælger i kongeriget. Men partierne har dermed også fået strategier til at involvere flere i

deres aktiviteter – ved hjælp af sociale medier og marketingsredskaber, der kan lokke flere danskere ud i den politiske manege. Vælgeren placeres nu forrest i partiernes udsynsfelt. På godt og ondt bliver enhver afsender en modtager og enhver modtager en afsender.

Sigge Winther Nielsen er cand.scient.pol og Ph.d stip. Har tidligere arbejdet i Folketinget og Finansministeriet. Forsker i strategi og politisk marketing på Københavns Universitet. Har skrevet bøgerne „Om Politisk Tæft“ og „Politisk Psykologi“

Duel: Peter Skaarup vs. Mette Frederiksen

Er regeringens integrationspolitik ved at lykkes?

Af Alexander Vesterlund

Er den danske integrationspolitik en succes, eller er den en fiasko?

Mette Frederiksen: Man kan bestemt ikke kalde integrationspolitikken en succes. Det er min klare oplevelse, at vi har en gruppe af flygtninge og indvandrere, som faktisk gør rigtig meget for at være aktive på arbejdsmarkedet. Vi har en gruppe af især piger med etnisk minoritetsbaggrund, der klarer sig rigtig godt i uddannelsessystemet. Der lever helt almindelige familier med etnisk minoritetsbaggrund, der passer deres arbejde og betaler skat og lever et helt almindeligt liv. Omvendt må man sige, at det politiske flertal har forsømt at bruge højkonjunkturen. Før krisen kom, forsøgte man at bruge perioden til at få integrationen til at virke.

Peter Skaarup: Det er lykkedes at få en del flere indvandrere i beskæftigelse, end man havde regnet med. Faktisk er de mål, man har sat, blevet nået – og mere til. Dog mangler der stadig noget, når det handler om svært integrerbare personer, der er kommet til landet fra tidligere. Det er svært at få, specielt kvinderne, ud på arbejdsmarkedet og få dem til at lave andet end at passe børn og hjem. Der er et ligestillingsproblem, som vi er nødt til at gøre noget ved.

Langt flere ikke-vestlige er i arbejde end tidligere, og markant flere er i uddannelse. Er det ikke et tegn på vellykket integration, Mette Frederiksen?

Frederiksen: En af de positive ting ved højkonjunkturen var, at vi i det hele taget fik mange flere i arbejde, og der fik vi også flyttet mange med overførselsindkomster ind på arbejdsmarkedet. Men vi har en kæmpemæssig udfordring med kvinder med minoritetsbaggrund, og vi har stadigvæk kæmpe boligpolitiske udfordringer. Men vi må også sige, at der er stærke kræfter i Danmark, der ikke ønsker, at integrationen skal lykkes. Det bærer samfundet præg af.

VKO har lavet en repatrieringsordning, der tilbyder udlændinge fra ikke-vestlige lande at forlade Danmark med en check på 100.000 kr. Samtidig får kommunerne 20 millioner kr. til at motivere denne gruppe til at rejse hjem. Hvem henvender aftalen sig til, Peter Skaarup?

Skaarup: Den henvender sig til den gruppe, som ikke føler sig helt vildt godt tilpas i Danmark, og som har familie i hjemlandet og derfor i virkeligheden vil være bedst stillet og lykkeligst ved at komme til at bo i det hjemland.

Frederiksen: Der vil være en lille gruppe af mennesker, som vil tage imod tilbuddet, og det kan sikkert være udmærket. Men at bilde befolkningen ind, at det er noget, der for alvor tager livtag med de udfordringer, vi står over for, er selvfølgelig ikke rigtigt. Det, der er opgaven, er at få integrationen til at lykkes for dem, der er, og har tænkt sig at blive i Danmark. Det er dér, man skal investere sine kræfter. Den

store opgave handler om at få folk i arbejde, unge i uddannelse og en bedre boligpolitik. Det løser det her jo ikke.

Løser aftalen reelle integrationsproblemer i Danmark, Peter Skaarup?

Skaarup: Ja, det gør den, fordi der er nogle af disse grupper, der har meget svært ved at integrere sig, specielt de lidt ældre. Jo ældre man bliver, jo sværere bliver det at tilegne sig færdigheder, der gør, at man f.eks. kan klare sig på arbejdsmarkedet. Det er et udtryk for, at man først og fremmest skal hjælpe de unge. Det er dem, der har den største chance for en ordentlig integration.

Frederiksen: Samtidig med, at DF har lavet denne aftale med V og K, så er der indgået en anden aftale, der handler om, at hvis unge ikke er i uddannelse, så kan man nu fjerne børnechecken fra deres forældre. Vi ved godt, at mange af de unge, der i dag har sværest ved at bide sig fast i uddannelsessystemet, er unge med etnisk minoritetsbaggrund. Man bliver nødt til at se disse to aftaler i en sammenhæng. Aftalen betyder, at man straffer forældrene til et ungt menneske, der måske har gennemgået en for dårlig folkeskole og ikke kan opnå en praktikplads. Hvorimod de udlændinge, der forlader Danmark, kan få en check. Det var måske klogere at investere nogle kræfter i at få den unge til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Peter Skaarup, du vil gerne af med en del af de „svært integrerbare“ indvandrere og flygtninge i Danmark. Men hvordan kan „svært integrerbare“ muslimer, som vælger at blive i landet, integreres som demokratiske og velfungerende medborgere?

Skaarup: Det er en rigtig stor opgave. Der skal gøres meget mere end vi gør i dag. Mange muslimer er velintegrerede og gør en stor indsats selv. Der, hvor der er problemer, er dels i den gruppe, der ikke selv er interesseret i at blive integreret, og dels i den gruppe, der er til at få i tale i forhold til ekstrem snak. Risikoen kan være, at de, der egentlig er velintegrerede, kan blive vækket af fundamentalisterne.

Frederiksen: Vi skulle tale om hvorvidt integrationen er lykkedes eller ej, og nu diskuterer vi muslimer. Gruppen af flygtninge og indvandrere i Danmark er meget bred, og den er meget sammensat. Nogle har muslimsk baggrund, men mange har alle mulige andre religioner.

Skaarup: Selvom jeg mener, at indvandrere og flygtninge er meget forskellige, så er der det fællestræk, at problemerne er hos dem med muslimsk baggrund. Man kan godt sige, at der er kommet folk til Danmark med andre religioner end islam i bagagen. Men hvis vi ser på, hvor der er integrationsproblemer, så handler det først og fremmest om dem, der kommer fra de muslimske lande.

Snakker vi for meget om muslimer, Mette Frederiksen?

Frederiksen: Det er vigtigt at holde fast i, at en succesfuld integration kun handler lidt om religion. Jeg er stor tilhænger af det sekulære samfund, hvor vi ikke blander politik og religion sammen. Det, der er vigtigt for mig som politiker, er, at alle bidrager, at man forsøger sig selv i det omfang, man kan og at vi skaber et samfund, hvor vi magter at leve sammen på kryds og tværs af de forskelle, der måtte være.

Som politikere skal vi bruge tid og kræfter på at håndtere den økonomiske krise, så antallet af arbejdsløse danskere ikke får lov til at stige og ungdomsarbejdsløsheden ikke bider sig fast. Det er på nogle af de afgørende samfundsområder, at integrationen i sidste ende bliver afgjort. Det er en farce at se en finanslovsforhandling igennem de seneste uger i en situation, hvor arbejdsløsheden galopperer derudad. Dansk Folkeparti og regeringen sidder og bruger tid på små forslag på udlændingeområdet, som ikke for alvor ændrer på de grundlæggende forhold i Danmark.

Skaarup: Vi har fortsat en gevaldig udfordring med integrationen, derfor har vi jo netop i denne finanslovsforhandling taget ting ind, som vi synes er vigtige. Det er ikke alt, der bliver viderebragt via medierne. Det er nogle, der i dag ikke er forsørgede af det offentlige, typisk kvinder, der går hjemme, passer børn og som ikke er i kontakt med det omkringliggende samfund, fordi de ikke får offentlig forsørgelse. Her sætter vi nu ind med penge, midler og kampagner, og det er jo sådan noget, der skal til – at vi hele tiden målrettet fokuserer på, hvad det er for nogle grupper, der mangler at blive ordentligt integreret.

Frederiksen: Dansk Folkeparti har det problem, at den dag, hvor der ikke er integrationsproblemer i Danmark, har partiet ikke noget eksistensgrundlag. Derfor bliver det aldrig Dansk Folkeparti, der kommer til at løse de problemer, der er – det vidner de sidste otte år om, hvor man har haft alle gode muligheder for at få taget de store spring fremad – men har forsømt det. Jeg kan ikke forstå, hvorfor de borgerlige partier på Christiansborg ikke vil være med til at sikre, at der bliver bygget almene boliger, også nord for København, så alle kommuner kan begynde at påtage sig en del af integrationsopgaven via boligpolitikken – ligesom jeg ikke kan forstå, hvorfor de borgerlige partier på Christiansborg, inklusive Dansk Folkeparti, ikke vil være med til at sikre, at vores børn med minoritetsbaggrund bliver spredt sådan, at også fri- og privatskoler påtager sig en del af integrationsopgaven.

Skaarup: Mange af de ting, der bliver sagt her, er jo noget, kommunerne kan gøre allerede i dag. Der, hvor der er allerstørst integrationsproblemer, hvis vi skal drille hinanden lidt, som jeg synes Mette Frederiksen begynder på her – det er i de kommuner, der er socialdemokratisk ledet: Århus og ikke mindst København.

Jeg synes, at Socialdemokraterne skal tage et medansvar, ikke bare i kommunerne, hvor man prøver nogle ting, der bare ikke virker godt nok – men også på Christiansborg. Det er Dansk Folkeparti, der må sidde i Finans- og Integrationsministeriet og forhandle de her ting på plads. Det ville klæde Socialdemokraterne at tage et medansvar i stedet for bare at råbe.

Frederiksen: Peter, jeg sidder og kommer med nogle helt konkrete forslag. Du kan bare sige ja til at gå med på dem. Det er jo ikke rigtigt, at kommunerne kan gøre det her i dag. Kommunerne kan fx ikke stille krav om, at privatskoler skal optage en større andel med eksempelvis sprogsvækkigheder. Det ville kræve en lovændring.

Har tonen i integrationsdebatten ændret sig de sidste ti år? Og hvilken betydning har retorikken for integrationen?

Frederiksen: Integrationsspørgsmålet er mere enkelt end man ofte gør det til. Hvis man holder sig til den gamle danske værdi om **ret** og

pligt, så behøver man ikke at tænke over, hvordan man siger tingene. Følger man den tankegang, så skal alle bidrage, alle skal være selvforsørgede, alle skal tage vare på sig selv i det omfang, man kan. Gør man det, så har man også muligheden for at opnå en række rettigheder, eksempelvis adgang til statsborgerskab – og det kan man sige uden hverken at lægge en positiv eller negativ tone ned over debatten. Man kan sagtens diskutere det her på andre præmisser end Skaarup lægger op til.

For lang tid siden var der berøringsangst på Christiansborg for overhovedet at diskutere udlændingsspørgsmålet og integrationsspørgsmålet. Det var for meget i den ene grøft. Nu er vi landet helt ovre i den anden grøft med en ofte meget stærk mistæneliggørelse over for alle med minoritetsbaggrund, især fra Dansk Folkepartis side. Det er ødelæggende. Jeg møder mange mennesker med minoritetsbaggrund, der oplever at blive diskrimineret. Det er ødelæggende for, at integrationen kommer til at fungere. Ydre punkterne kan ikke bruges til noget, og det er os, der gerne vil integrationen både med **ret** og **pligt**, og det er os, der kan løse opgaven.

Skaarup: Man skal ikke overvurdere konflikterne. Der er nok en tendens til, at medierne gerne vil have konflikter. Derfor er det interessant, at hvis der skal siges noget kritisk om indvandrere og flygtninge, så går man til Dansk Folkeparti, og skal der siges noget positivt, så går man til Socialdemokraterne eller De Radikale. Men ofte kan det tænkes, at tingene er et sted midt imellem, og at Dansk Folkeparti også gerne vil integration, og Socialdemokraterne og De Radikale også gerne vil noget konsekvens i nogle tilfælde. Når det er sagt, er der ingen tvivl om, at der er kommet en skarpere tone igennem årene, og det synes jeg egentlig er godt. Vi må kunne kalde en spade for en spade og en skovl for en skovl i debatten i stedet for at gå og putte med tingene. Der er alt for mange dårlige eksempler i debatten på, at man går og putter med tingene og lader tingene ligge som en trykkoger, der lige pludselig kan koge over.

Alexander Vesterlund (f. 1983) er BA i Dansk og Kommunikation fra RUC. Han har tidligere været praktikant på en række DR2-programmer. For RÆSONs ugemagasin har han bl.a. interviewet Tøger Seidenfaden og Kenneth Plummer i en serie om mediernes fremtid.

Jørgen Grønnegård Christensen: Tør politikerne reducere velfærdsYDELSERNE?

Af Jørgen Grønnegård Christensen

I det forgangne efterår tilbragte jeg en aften med norske kolleger. De arbejder med den offentlige sektor, og en af dem er ganske liberal. Den liberale holdning er hos ham parret med en dybtgående og forskningsbaseret viden om den offentlige sektor. De to ting har givet ham et skarpt og kritisk blik for velfærdsstatens (og hele den offentlige sektors) svagheder. Til dem hører, at den er dyr, at ingen rigtigt interesserer sig for dens omkostninger og effektivitet, samt at der er tvivl om dens bæredygtighed.

Den har uden for al tvivl også sine gode sider, men det var altså disse ting, der sammen med vinen, på et tidspunkt fik ham til at spørge: „Tror I, at den nordiske velfærdsstat også eksisterer om halvtreds år?“

Det var et godt spørgsmål, så godt, at det skabte tavshed for en stund, hvorpå en ikke særlig præcis diskussion om de politiske og institutionelle forudsætninger for radikal forandring af det nordiske velfærdsprojekt startede. Men nu er spørgsmålet igen stillet, denne gang med krav om et begrundet scenarie for, hvad der vil eller i det mindste med sandsynlighed kan ske, hvis vi vover at tænke frem.

Det er ikke overførslerne, der er problemet

Den konventionelle visdom har to grene, den bekymrede og den fortrøstningsfulde. Den bekymrede visdom finder sine talsmænd blandt økonomer; det kan være dem, der bemandede Velfærdskommissionen; det kan være de økonomiske vismænd; eller det kan være landets makroøkonomer, som arbejder på de etablerede universiteter. Deres grundsynspunkt er, at det ikke går. I hvert fald ikke i længden. Deres argumenter er mange, men mest sigende er deres påvisning af, at hver dansker i gennemsnit i løbet af livsforløbet modtager mere, end de selvsamme danskere i gennemsnit betaler i skatter, afgifter, gebyrer og brugerbetaling. Det siger sig selv, at det giver en spænding. Det kan også skabe tvivl om velfærdsstatens bæredygtighed.

Det er imidlertid på langt sigt. Og politikere har det meget svært med udfordringer, der toner frem i fremtidens fjerne horisonter. De forholder sig til nutiden og den meget nære fremtid. Der er hele tiden problemer nok, som presser sig på. Tag bare finanskrisen og dens økonomiske og sociale eftervirkninger. Lige så vigtigt og måske endnu vigtigere er det, at stemmerne, som giver dem magt og myndighed aldrig falder på det lange sigt. De falder i den nære fremtid eller, når det går højt, på det mellemlange sigt. Derfor repræsenterer politikerne altid en grundfæstet optimisme. Deres konventionelle visdom er, at noget vil vise sig. Det kan være gode konjunkturer, som de kan tage æren for, selv om de ofte kommer udefra, eller det kan være det heldige øjeblik, hvor der ved et lykketræf opstår en politisk konstellation, der tillader at gøre noget, der reducerer udfordringen i en synlig og mærkbar grad.

De to former for konventionel visdom trives side om side. De har imidlertid et fællestræk. De ser overførslerne som det store problem og den store og i praksis uløselige udfordring. Det vil sige de

skattefinansierede betalinger til de gamle og til dem, der ikke er på arbejdsmarkedet, selv om de tilhører de arbejdsdygtige aldersklasser. De ser også de unge under uddannelse som et problem. Det skyldes ikke bare en i international målestok overmåde gavmild SU, men lige så meget, at de unge alt for længe vegeterer i uddannelsessystemet og dermed ikke bidrager til at finansiere og reducere den ældrebyrde, som de selv bliver en del af allerede, når de har nået godt og vel de 60.

Den besværlige velfærdsservice

Det ensidige fokus på velfærdsstatens sociale overførsler gør dem til den store, ofte eneste udfordring af velfærdsstatens bæredygtighed. Samtidig ligger der i den politiske logik, at det kan man ikke gøre noget ved, fordi politikerne ikke tør udfordre de meget store vælgergrupper, som enten aktuelt er modtagere eller på sigt vil blive det. De rigtigt klarsynede mener her at kunne se en velfærdskoalition, som blokerer for enhver forandring til det bedre. Deres lære må logisk være, at vi er dømt til undergang, fordi politikerne ikke åbent tør erkende, at de med deres egne tidligere beslutninger har placeret sig selv i en fælde, som det er umuligt for dem at komme ud af. Det handler nemlig ikke bare om, at de ikke tør træffe beslutninger. Endnu værre er det, at de politisk aldrig får mulighed for det, fordi ethvert tilløb til at gøre det uvægerligt vil føre til, at de må overgive magten til andre, som udnytter situationen til at forsvare hver en velerhvervet velfærdsrettighed netop for at vippe den siddende regering af taburetterne.

Denne logik er brøstfældig og et udtryk for en fantasiløs vanetænkning. Det er der to grunde til. Den ene er, at den hviler på en ufuldstændig forståelse af den danske velfærdsstat. Den anden er, at den hviler på en elendig politisk diagnose. Eller sagt med andre ord: Der er i velfærdsdebatten alt for meget fokus på økonomi og alt for lidt på grundlæggende og dermed ret elementær politologi.

Svagheden viser sig ved, at man i velfærdsdebatten fortrinsvis gør de store og omfattende overførsler til problemet. Dermed overser man fuldstændigt, at velfærdsstaten også producerer og leverer velfærdsservice. Det vil sige børnepasning, undervisning af børn og unge, behandling og pleje af syge, ældrepleje og ældreservice, erhvervsuddannelser og videregående uddannelser. Det særlige ved denne velfærdsservice er i dens danske udformning, at denne velfærdsservice enten er gratis eller meget stærkt subsidieret af stats- og kommunekasserne. Til denne gratissektor bør man tilføje en række kulturinstitutioner, der tilsammen forbruger godt en snes milliarder kroner, og som forsyner os med fri adgang til bøger og andre medier og stærkt statsstøttet adgang til koncertsale, museer, opera og teatre.

Det er sjældent, at denne side af velfærdsstaten bliver problematiseret på samme måde som de sociale overførsler. Det hænger utvivlsomt sammen med, at den i et økonomisk perspektiv producerer noget. Man får altså noget for sin skat. Når det gælder de sociale overførsler, forholder det sig derimod sådan, at dens modtagere per definition intet yder til gengæld. Der er altså ingen produktion og dermed ingen værdi, der modsvarer de kostbare ydelser. I det omfang, der er et problem her, er man tilbøjelig til at gøre det til et spørgsmål om bedre styring og moderne management.

Overførslerne er politisk håndterlige

I et politisk perspektiv er det en tvivlsom problemdiagnose. Den ser helt bort fra, at det politisk er meget lettere at gøre noget ved udgifterne til indkomstoverførsler end ved udgifterne til velfærdsservice. Ja, den ser bort fra, at politikerne i al stilfærdighed har gjort og gør noget ved overførselsproblemet, mens de slet ikke har samme handlekraft, når det gælder velfærdsservice, ja, helt generelt offentligt forbrug.

Denne forskel har to forklaringer. Den ene er, at det er relativt omkostningsfrit politisk at handle langsigtet på overførselsområdet. Man kan skalere sine indgreb sådan, at de næsten ikke er til at mærke nu og således først viser deres fulde effekt om føje år. Det er i øvrigt den samme logik, der har gjort successive skatteomlægninger mulige, selv om de slet ikke har sænket skattetrykket; tværtimod har de hver for sig bidraget til at fastholde og i langt perspektiv at øge det. Den anden forklaring er, at velfærdskoalitionen viser sin styrke i forhold til velfærdsservice snarere end i forhold til de sociale overførsler.

Der er således en forskel i handling. Tag som eksempel det danske pensionssystem. Det har fra midten af det 20. århundrede været baseret på offentlig forsørgelse for de mange. Sådan er det ikke længere. Baggrunden er, at der i et samspil mellem politikerne i regeringen og Folketinget og arbejdsmarkedets parter siden 1980'erne er indført et system med arbejdsmarkedspensioner. De er siden blevet udbygget, en reformproces, der ikke er bragt til ende endnu. Det aflaster for det første de offentlige finanser for en del af ældrebyrden; for det andet har det bragt os langt i forhold til en række andre lande, og for det tredje er der skabt en sammenhæng mellem den enkelte lønmodtagers aktive tid på arbejdsmarkedet og hans og hendes fremtidige pension. Hvis økonomerne har fat i noget, skulle det med tiden tilskynde den enkelte til nøje at overveje sin tilbagetrækningsalder. Man skal i den sammenhæng huske på, at nutidens pensionister og efterlønsmodtagere ikke har mærket den fulde effekt af denne glidende pensionsreform.

Det ændrer ikke ved, at flere hundrede tusinde står uden for arbejdsmarkedet, fordi de er sygemeldte i længere tid, fordi de er tildelt førtidspension eller under dårlige konjunkturer, fordi de mærker arbejdsløshedens svøbe. Men læg så også mærke til, at det er et af de felter, hvor politikerne godt tør tage fat, har taget fat og åbent taler om at tage fat. Det kan være, at det ikke er nok, men 1990'ernes arbejdsmarkedsreformer demonstrerede faktisk handling. Og interessant nok taler VK-regeringen i sit 2020-program ganske åbent om „at optage forhandlinger med partierne om et helt nyt regime for førtidspension og fleksjob. Målet er, at langt flere skal opnå og kunne fastholdes i ordinær beskæftigelse, og at langt færre skal have tilkendt førtidspension og fleksjob“.

Man har altså for lang tid siden lettet pensions- og ældrebyrden, og man har politisk kunnet gøre det, fordi man samtidig skabte et gode. Man tager nu igen fat på overførslerne, fordi der ikke bare er tale om et socialt og økonomisk problem, men fordi den varslede reform vedrører en meget stor gruppe, hvis medlemmer har det til fælles, at de er politisk svage. De er ikke særligt politisk aktive, de har ingen stærke fortalere, heller ikke blandt arbejdstagernes organisationer, som grundlæggende repræsenterer de stærke, og de er ikke selv organiserede. Man kan altså politisk ignorere dem. Den store risiko er social, og den består i, at hvordan man end vender og drejer det, så er der på nutidens og

fremtidens arbejdsmarked en ret stor gruppe af borgere, som ikke honorerer normalarbejdspladsernes krav. Men det udelukker altså ikke sociale og økonomiske stramninger.

Men hvad med velfærdsservicen?

Tag så den dyre velfærdsservice. Her er det helt anderledes. Der er ikke ét eksempel, der godtgør politikernes mod til at indskrænke service – eller at effektivisere dens produktion. Nuvel, det vrimler konstant med historier om besparelser i kommunernes børneinstitutioner, skoler og ældrepleje, og er det ikke rigtigt, at mange af regionernes sygehuse lige nu opsiges både læger og sygeplejersker? Javel, det er en del af kampen om sjælene. Vedkommende vinder, der kan få os alle sammen til at tro, at der er skåret, og at der i løbet af kort tid igen vil blive skåret på bevillinger og normeringer. Sandheden forbliver imidlertid, at udgifterne til velfærdsservice sammen med antallet af medarbejdere i velfærdsservice støt og roligt vokser. Sektoren har aldrig været større.

Sandheden er også, at politikerne på stribe får uld i mund, når man nærmer sig dette emne. Her står man nemlig over for en solidt fasttømret velfærdskoalition bestående af velformulerede brugere. Ikke en af dem har det mindste at tabe ved at insistere på deres adkomst til en service, som er gratis for dem. Deres støtter er hundredtusinder af velorganiserede ansatte, hvis tillidsfolk har et meget stort ord at sige i den del af den politiske og administrative beslutningsproces, som fastlægger bevillinger og organiseringen af sektoren, og som på hverdagsbasis er med til at lede og drive dens institutioner. En sådan magtbastion berører politikere, der er ved deres fulde fem, kun med bløde vanter.

Det kommer også til udtryk i regeringens nye 2020-plan. Man taler nok engang om afbureaukratisering og bebuder lanceringen af plan II, hvor ingen husker, hvad plan I gik ud på, og i særdeleshed ikke om den leverede varen. Man taler tilsvarende om effektivitet, men det er i løsningen af administrative opgaver. Det er fint nok, men kunne det ikke tænkes, at der også var et effektivitetsproblem inden for velfærdsservicen? Jo vel, men det rører vi ikke ved, for der er politisk alt for meget på spil, og derfor ved vi ikke, hvordan vi skal gribe det an.

Efterlønnen og den sprængfarlige service

„Det er mig en gåde, at det kan være et tabu at bede en rask og rørig 60-årig frisør, læge eller pædagog om at tage endnu et par år på arbejdsmarkedet,“ anførte Margrethe Vestager for nylig. Ikke desto mindre er det politisk sådan, at lige netop efterlønnen siden 1990'erne har opnået samme politiske urørlighed som velfærdsservicen. Der er en vis logik i det, for efterlønnen, der var tænkt som en gave til 1970'ernes ældre og langtidsledige, blev også grebet med kyshånd af en del af dem, som den radikale leder refererer til i ovenstående citat. De er i arbejde, de har været i arbejde, og derfor har de råd til at forlade arbejdsmarkedet før tiden, når det offentlige gennem efterlønnen spæder lidt til. Samtidig skræmmer 1998-indgrebet i efterlønnen fortsat alle de partier, hvoraf mere end ét nødvendigvis skal med i en ny aftale.

Før man fortvivler over politikernes endnu en gang manglende mod til at gøre noget ved fremtidens udfordringer, skal man huske på, at det faktisk lykkedes for daværende finansminister Lars Løkke Rasmussen at indbygge en ny begrænsning i ordningen, da velfærdsforliget blev

indgået i 2006. Man skal også huske på, at efterlønnen som andre overførselsordninger ikke er særlig robust, hvis en omhyggelig salamistrategi bliver rettet mod den. For det er jo ikke bare ordningens indhold og aldersgrænser, der kan bringes i spil. Det er også dens finansiering, dens sammenkobling med arbejdsløshedsforsikringen og bidragsperiodens tidsmæssige profilering.

Mit bedste bud er således, at man nok skal finde en vej ud af den politiske klemme med efterlønnen. Det sker ikke hurtigt, og det behøver ikke at blive smukt. Langt værre er det derimod med velfærdsservice, som ikke bare er dyr, men også skal have sine medarbejdere fra en arbejdsstyrke, der skrumper. Der er intet tegn på, at nogen politikere vil nærme sig den del af velfærdsproblemet. Derfor vil velfærdsservice med tiden blive til stort besvær.

Jørgen Grønnegård Christensen, (f. 1944). Professor i offentlig forvaltning, Institut for Statskundskab, Århus Universitet. Uddannet Cand.scient.pol. Tidligere ansat i bl.a. Finansministeriet.

Reportage: Journalistikkens værdikamp

Medierne bliver ikke mere og mere ens. Tværtimod – de dyrker vidt forskellige nyhedskriterier.

Reportage af Nana Toft

Journalister lærer fem nyhedskriterier, hvor det måske mest luftige er: „væsentlighed“. Hvad er væsentligt? Hvem afgør det? Og en ting er, hvad der er væsentligt, NÅR historien skal fortælles – husker journalisterne også at starte med at VÆLGE de væsentligste historier?

Mange er bekymrede for journalistikken. For ti år siden mente medieforskeren Anker Brink Lund, at journalister var blevet lemminger:

Vi halser stakåndet efter de samme nyheder; egenproduceret stof er en by i Rusland, og det handler mest om at knalde nogle anslag af sted i en fart. Journalisterne har i hvert fald fået mindre tid til rådighed. Siden Brink Lund lancerede lemming-kritikken, har journalisterne fået halveret det antal timer, de kan bruge på en historie. Undersøgelsen „Hvor kommer nyhederne fra?“ (november 2009) dokumenterer, at der i 2009 var 75.000 nyhedsenheder på en uge – fra 32.000 i 1999. I samme periode var der en stigning på 8% i antallet af nyhedsjournalister. I 2008 konkluderede Lone Kühlmann i en kommentar: „Væsentlighed er død“.

Men Brink Lund tog alligevel fejl, da han forudså, at medierne ville blive „ens“. Nok er der fælleshistorier, men der er usandsynlig stor forskel på den måde, redaktioner håndterer nyhedskriterierne på, og den måde, hvorpå de forstår væsentlighed.

I efteråret besøgte jeg tre forskellige nyhedsredaktioner i jagten på 'væsentlighed' – og lærte, at kravet om væsentlighed lever, selvom det tolkes vidt forskelligt. På P1 Morgen bliver definitionen af væsentlighed, groft sagt, elitær. På 19-Nyhederne vil den helst med Oda på 89 år hele vejen ud på toilettet og stikke sit kamera helt ned i kummen. Og går den ud og ind af Politikens Hus på Politiken Indland, vil den have særbehandling: Hun vil være unik, køres solo – og gerne være overordentlig human.

For journalistikken befinder sig i en værdikamp. Journalister, kommentatorer og ansvarshavende redaktører har lystet sig med at stå i hver sin lejr og banke hinanden i hovedet med udlægninger af, hvad der er god og dårlig journalistik: Den lødige versus den underlødige. Den klassiske versus den kommercielle. Journalister, der kun skriver for og til sig selv, og journalistikken, der hylder det forsuttede bolsje: **Casen**.

Mediearenaen har været en boksekamp, hvor der er blevet langet ud til højre og venstre især i debat- og læserbreve samt kronikker, i dagspressens medietillæg – hvor er de blevet af? – og selvsagt i journalisternes fagblad **Journalisten**.

Værdikampens to lejre kan karakteriseres således:

I den ene lejr har vi feinschmeckerne. Den intellektuelle kadre. Dem, der kæmper for de traditionelle journalistiske dyder om tilstræbt objektivisme og „vi giver lyttere, seere og læsere dét, de **bør** vide. Ikke nødvendigvis, hvad de ønsker at vide“. Det klassiske OBS-ideal: Oplysning til Borgeren om Samfundet.

I den anden lejr har vi case-fetichisterne. Dem, der for alt i verden skal have erfaringskilderne på banen, for Danmarks borgere skal død og pine kunne **genkende** sig selv. Den dominerende opfattelse blandt disse case-fetichister er, at vi som journalister for længe har siddet på en selvopfundne og selvbygget piedestal, der gør, at journalister – feinschmeckerne – „har det langt bedre i et ministerkontor end på Lindøværftet“ for nu at citere Jens Gaardbo på et tidspunkt, hvor han stadig var ansat som nyhedschef på TV2. Case-fetichisterne har den opfattelse, at den journalistiske forpligtelse er at give danskerne dét, de vil have. Og det forsøger de så at gøre ved at vende OBS i vejret og sætte borgeren i centrum: Vi har ifølge Gaardbo gang i et OSB-ideal: Oplysning til Samfundet om Borgeren.

Grantrær i lungerne

Da jeg i efteråret, i dagene op til kommunalvalget, var i Odense for at følge TV2's 19-Nyhederne og fulgte redaktionens selektion af indslag til nyhedsshowet – som nyhedschefen kaldte 19-Nyhederne – fortalte en reporter om hans opfattelse af væsentlighed (gengivet efter hukommelsen):

„Da jeg underviste på DJH [Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, red.] brugte jeg på et tidspunkt et eksempel på en historie, der havde fået voldsomt mange hits. Den handlede om en russer, der havde inhaleret et grantræ. Så lå det dér og voksede i lungerne på ham. Det er jo pissefascinerende. Det er dét, seerne gerne vil have. Det bliver man nødt til at forholde sig til.“

Lidt senere tilføjer samme reporter:

„Det kan godt være, der er korruption i Afghanistan, og at det er „væsentligt“ i citationstegn. Men det er måske mere væsentligt i klassisk forstand. Vi kan godt lave en historie om korruption, men vi skal finde dem, der er udsat for det. Historier kan dø, hvis du ikke har en case. Det har jeg oplevet mange gange.“

Sammenholdt med udsagnet „vi giver seerne, hvad de vil have“, der bliver gentaget flere gange under mine observationer af 19-Nyhederne fra forskelligt hold, cementerer stationen, at Gaardbos OSB-ideal i den grad ikke har levet forgæves. Det er en fuldstændig integreret del af den journalistiske selvforståelse på redaktionen. Udgangspunktet og anslaget i enhver historie på 19-Nyhederne er hovedpersonen og allerhelst de „helt almindelige mennesker“, som er en frase, man som observatør hører igen og igen.

På 19-Nyhederne er væsentlighed lagt i hænderne på seeren. Når reporteren udtaler, at 19-Nyhedernes historier måske ikke er „væsentlige i citationstegn“ siger han implicit, at han ser en mulighed for en alternativ definition på væsentlighed. Her er væsentligheden ikke lig den mere intersubjektive opfattelse af væsentligheden hvor det væsentlige er enten det, der har omfattende betydning for få mennesker eller rimelig betydning for mange mennesker. 19-Nyhederne er med andre ord uhyre modtager- og segmentorienteret: hvis seeren ikke kan se sig selv i indslaget, hvis de ikke bliver overraskede, forargede eller tænker: „Godt, det ikke er mig“, så har journalister og redaktører fejlet. Det ubønhørlige krav om muligheden for identifikation har slugt væsentligheden og blevet ét med den.

Så smækker vi den opad

To dage på P1 Morgen slår fordomme, antagelser og/eller myter om P1 fast med store, tykke versaler: VI ALENE BEDRE VIDE.

Lytteren er ikke højt prioriteret i journalistens bevidsthed. Her spørger de sig selv til råds, når de vurderer en histories nyhedsværdi, og om den er væsentlig nok til at gå i æteren. Som en af journalisterne på et tidspunkt siger:

„Hvis historien føles væsentlig for mig, så går jeg efter den. Jeg udspørger mig selv først, før jeg forestiller mig en lytter [. .] P1 har ikke så meget identifikation. Jeg tror, lytterne synes og accepterer, at vi prioriterer at levere principielle historier.“

Hvor 19-Nyhederne lader seerne diktere væsentligheden, beholder P1 Morgen-journalisterne retten for sig selv. Og hvor 19-Nyhederne – i den „ideelle verden“, som de siger – er med gamle Oda på 89 år helt ude på plejehjemmets toilet og gerne stikker kameraet helt ned i kummen – er det sjældent, der sniger sig en erfaringskilde ind på P1 Morgen. Lytterundersøgelser viser, at en stor del af lytterne „hader cases“, som redaktionslederen forklarer.

Hele sprogbrugen understreger i øvrigt forskellen på de journalistiske ambitioner de to redaktioner imellem. Da morgenproducenten på P1 Morgen den første dag af observationen opdager, at P1 Radioavisen lidt tidligere på morgenen har haft samme historie med samme kildevalg, som de netop skal til at køre, ærgrer hun sig og siger til P1 Morgen-værten: „Ok, så løfter vi den lige lidt højere op, ik'!“ Hvortil værten svarer: „Jo, den smækker vi lige opad.“

Da indslaget er slut, er kommentaren fra producenten: „Det var skide godt. Den historie fik vi da lige løftet over Radioavisen, hva'!“

Metaforerne er tydelige: „Løfte over“. „Smække opad“. Her er en nyhed ikke bare en nyhed. Her er ikke kun et „hvad“, men også et „hvorfor“. Ingen nyhed på P1 Morgen serveres uden et perspektiverende niveau, der fører lytteren bagom – og allerhelst også „op“. Underforstået: Et niveau over alle andre medier, der – hvis vi skulle være rigtig grove – kan få lov til at fordumme befolkningen, så P1 Morgen kan koncentrere sig om at gøre Danmark klogere.

Så røg den forside

På Politiken skal man kun være 30 sekunder inde i et redaktionsmøde, før man første gang hører spørgsmålet: „Har vi den alene?“.

At morgenaviserne jagter solonyheden, kan ikke ligefrem siges at være en nyhed, der rydder forsider. Dertil har det sjette nyhedskriterium – eksklusivitetskriteriet – slået sig for fast i mediekredse.

Men det er påfaldende så intenst, jagten udspiller sig, og dét er måske det overraskende. Der er ikke et redaktionsmøde uden minimum en håndfuld solobemærkninger, og det er – næsten – et ubetinget must, at de som minimum har toppen alene. Og det er ikke kun på redaktørniveau, solorytteriet udspiller sig. Sololiderligheden er gået i blodet på alle journalister, selv praktikanten:

Det er min første dag af observationen på Politiken Indland, og redaktørmødet kl. 9.00 er netop overstået.

Indlandschefen har budt ind med en potentiel solohistorie: Niels Helveg-Petersen har lovet Politiken et eksklusivt interview om tilbagetrækningen af danske soldater i Afghanistan. Nu afgående nyhedschef Anders Krab-Johansen er på: „Er det en solo, er det en klar

„top“, [toppen af avisen, hovedhistorien, red.] Et kvarter senere er der redaktionsmøde på Indland. Indlandschefen lægger en pressemeddelelse på bordet, udsendt fra Helvegs kontor: Politiken har åbenbart ikke fået historien alene. Kommentarerne fra redaktionen er enslydende:

„Så røg den forside.“

Jagten på soloen er så udtalt på Politiken Indland, at man med rette kan diskutere, om solo per definition er væsentligt, og væsentlighed per definition er solo.

Eksklusivitet er den nye væsentlighed

En anden bemærkelsesværdig observation på Politiken er stofvalget. Hvis man, som jeg, læser Politikens indlandssektion en tilfældig uge i november [2009, red.], er socialstoffet dominerende. Spørger man indlandschefen er det ikke tilfældigt. Stoffet er altså bevidst opprioriteret, fordi netop social-journalistikken er „væsentlig“, som indlandschefen forklarer det. Jeg bliver foranlediget til at tro, at satsningen på socialstoffet er et led i en profileringsstrategi, der også skal brande Politiken – som „socialstof-avisen“. Det gælder for eksempel serien om „De dyre børn“, som indlandschefen selv fremhæver:

„De dyre børn“ er en væsentlig historie. Vi har haft flere forsider på den (. .) Jeg synes, de sociale historier er væsentlige“..

Og lidt senere igen:

„Der er meget politik på mange forsider. Her prøver vi omvendt at tage fagpersoner og cases og løfte samfundsproblemerne på den måde. Det er både væsentligt og vigtigt.“

At klandre Politiken Indland for at definere væsentlighed ud fra en markedsføringsmæssig tankegang ville være at forsimple den journalistiske virkelighed på redaktionen. Men det er uomtvisteligt, at væsentligheden infiltreres i den konstante kamp om at have en nyhed alene: At sætte dagsordenen og „vinde“ over de andre medier.

Man kan foranlediges til at anfægte eksistensen af eksklusivitetskriteriet.

For hvis væsentlighed til tider er lig eksklusivitetskriteriet på Politiken Indland, er der måske ikke tale om et sjette nyhedskriterium, men en omdefinering af det eksisterende væsentlighedskriterium. Og så er vi reduceret til fem kriterier igen (foruden alle de mere „lokale“ kriterier som „hygge“, „sex“, „nærhed“ – for blot at nævne et fåtal).

Hvor jeg før min research var i tvivl om, hvor heftigt man diskuterede sin egen rolle på nyhedsredaktionerne, står det klart for mig: Det er en stor krig om, hvor medierne er og bør være på vej hen. Hvor forfladigede nyhedsmedierne er blevet. Hvor folkelige. Eller omvendt: Hvor elitære. Hvor snobbede. Hvor indforståede. Diskussionen er iøjnefaldende sort/hvid.

For dét, jeg ser, er, at redaktionerne i den daglige nyhedsformidling har så væsensforskellige måder at opfatte og håndtere kriteriet om væsentlighed på, at der i dag er tale om en forskydning fra en mere abstrakt politisk væsentlighed til en mere privat offentlighed. Væsentlighed er gået fra at være noget, redaktioner havde en vis form for almen forståelse af til at være total segmentorienteret – altså subjektivt.

De klassiske nyhedskriterier kan i øvrigt ikke siges at være veldefinerede. Listen tæller: væsentlighed, aktualitet, identifikation,

konflikt og sensation/overraskelse. Aktualitet er til at forstå. Identifikationen ligeså. Lidt sværere er det med sensationen. Men væsentligheden synes at være det luftigste af alle. Et kriterium, der nærmer sig et metakriterium, og så er vi faktisk nede på fire sidestillede kriterier og ét meta. For er det i virkeligheden ikke udgangspunktet for enhver historie, hvis man forstår væsentlighed som noget der er **relevant for en modtager**? En historie er vel ikke væsentlig uden et publikum? En tekst har vel ingen betydning, hvis den ikke bliver læst?

Vi er vidne til en større og større nichegørelse af samtlige danske nyhedsmedier. De store brede medier lukker og slukker. Fremtiden er de smalle medier. De sætter fokus på segmentet: dermed bliver væsentligheden tilpasset det enkelte medie – og dermed sætter vi væsentligheden i limbo, hvor alle frit kan definere, hvad væsentlighed er og bør være.

Men er et relativt væsentligheds-kriterium egentlig ikke i orden? I al ydmyghed kan man sparke følgende indlæg ind i en altid igangværende debat: Hvem ejer sandheden om, hvad væsentlig journalistik er og bør være? Journalisterne selv, borgerne, medieforskerne, annoncørerne eller borgerne?

Hvis vi skal overleve, tænker medierne, bliver væsentlighed relativt. Og når væsentlighed er relativt, kan det nok være, vi hopper på fælleshistorierne – men helst ikke. Og gør vi det, presser vi med vold og magt andre kilder ind og drejer vinklen, så den bliver skruet til ukendelighed og gjort til vores egen.

Væsentligheden lever. I al sin forskellighed.

Nana Toft (f. 1974) er uddannet journalist fra DJH og cand.comm. fra Roskilde Universitetscenter. Siden 2008 selvstændig journalist med egen virksomhed „Udsagn“ med fokus på medie- og socialjournalistik samt bladudvikling. Tidligere ansættelser i Danmarks Radio, TV2 samt Danske Døves Landsforbund. Er desuden medlem af bestyrelsen i FreelanceGruppen under Dansk Journalistforbund, medlem af FUJ, og pt. i gang med at etablere en forening for metajournalistik: „OmMedier“.

Regeringsrokaden: "Lars Løkke er ved at træde i karakter som den virkelige minimalstatsmand"

RÆSON har spurgt Ida Auken, folketingsmedlem for SF, om hendes vurdering af den nye regering efter gårdagens ministerrokade

Af Emma Knudsen, daglig redaktør RÆSON

Hvordan vil du vurdere Lars Løkkes nye regering efter ministerrokaden?

Lars Løkke har med regeringsrokaden vist den handlekraft, man så længe har efterspurgt. Det styrker ham som statsminister, at han nu står med sit eget hold. Når jeg ser på de enkelte ministerier, vil jeg vurdere, at tre-fire af dem reelt er styrket, mens resten enten er svagt svækket, uændrede eller vanskelige at vurdere på dette tidspunkt. En ministerrokade visker dog tavlen delvist rent, så selvom der ligger mange ubehagelige sager og venter i adskillige af ministerierne, så klæber de ikke længere til de siddende ministre.

Hvad er de største overraskelser – og eventuelle skuffelser?

Det overrasker mig, at Lars Løkke har turdet sætte mere ideologisk orienterede personer som Søren Pind, Gitte Lillelund Bech og Tina Nedergaard ind som ministre. Det er modigt og bliver interessant at følge. Det skuffer mig til gengæld, at det grønne område er blevet væsentligt nedprioriteret. Med Henrik Høegh er landbrugstoppen rykket direkte ind i Fødevareministeriet, historiens mest udskældte miljøminister, Hans Christian Schmidt, har sat sig på det vigtige transportministerium, og vi har fået en miljøminister, der har til gode at vise, hvad hun mener om miljøpolitik. Klima- og energiministeren har endnu ikke vist nogle ambitioner på klimaområdet, så det er vanskeligt at se, hvad der skal få Danmark tilbage i den så berømte grønne førertrøje, der skal skabe fremtidens grønne jobs og eksportmuligheder.

Hvilke ministerier er svækket, og hvilke er styrket?

Hvis man ser på de enkelte ministerier, vil jeg mene, at der er sket en styrkelse af især Justitsministeriet, Kulturministeriet og formentlig også Videnskabsministeriet. I de andre ministerier er styrkeforholdet nogenlunde uændret eller let svækket. På trods af Søren Gades mange uheldige sager er det et tab for regeringen, at han nu er væk. Finansministeren hedder stadig Claus Hjort Frederiksen, og da en stor del af magten ligger hos denne minister, havde en rokade på den post måske kunnet føre til en reel ny økonomisk politik, som er det, regeringen savner mest af alt.

Er der tale om et opgør med Foghs regeringer?

Ja, Lars Løkke er ved at træde i karakter som den virkelige minimalstatsmand, Fogh aldrig blev. Han har lavet de mest liberalistiske ændringer af det danske samfund i nyere tid med hhv. kommunalreformen og privatiseringerne i sygehusvæsenet. Hans ministerudnævnelser tyder på, at nu går han i gang med resten af landet.

Er det en god idé at gøre en mand med den

grundlæggende holdning, at enhver er sig selv nærmest, til ansvarlig for bistandshjælpen? Og hvad med kulturen (en retrætepost?) – og transportområdet?

Hvis man ser på, hvilke folk der nu repræsenterer Danmark udadtil, er det Lars Løkke Rasmussen, Lene Espersen, Søren Pind og Gitte Lillelund Bech. Det må være Danmarkshistoriens mest liberalistiske hold. Tidligere var personer som Connie Hedegaard og Per Stig Møller med til at bløde denne profil op med en mere traditionel konservativ linje. I spørger specifikt til Søren Pind, og han er jo nærmest neokonservativ. Han støttede McCain i den amerikanske valgkamp og mener, at FN skal lukkes. Det er selvfølgelig rart med nogle tydelige holdninger i dansk politik, men hvis han også har tænkt sig at føre dem ud i livet, kan det blive temmelig blodigt med ham som udviklingsminister. Per Stig på kulturområdet virker som et sikkert valg, og selvom der ikke kommer flere penge til området, vil han nok forvalte det lidt mere betænksomt end sine forgængere. Ida Auken er folketingsmedlem for SF og er partiets miljøordfører, medlem af Folketingets miljøudvalg, energiudvalg og kulturudvalg.

Johannes Andersen: Regeringsudspillet – en regering i opposition til sig selv

Regeringens 2020-mål ligner ikke et katalog over store drømme, men over regeringens egne undladelsesynder. Når vælgerne ikke belønner Løkke for rokaden, er grunden, at de nye ministre åbenlyst er hyret til at udføre et luftigt program, de ikke selv har haft nogen indflydelse på. Og som afgørende mangler den klare vision, Fogh i sin tid præsenterede danskerne for.

Af Johannes Andersen

Regeringens tekst er gennemsyret af et alment og luftigt 'vi'. Altså en forestilling om et større fællesskab, der rummer muligheder og har bestemte interesser. Der startes med følgende grundlæggende konstatering: Hvert eneste menneske er nødvendigt i et velfungerende samfund. Et udsagn med to sider: den ene er det befriende udsagn om, at vi alle er nødvendige for hinanden. At vi alle kan og skal bruges til noget, hvis fremtiden skal sikres. Den anden side handler om disciplin. Her er pointen, at vi alle er nødvendige for hinanden, så derfor kan vi godt rette ind og gøre det, der er nødvendigt for et velfungerende samfund. Og et velfungerende samfund er et, hvor 'vi' har vores egen frihed [...] vores egen velstand [...] og vores egen tryghed. Fællesskabets disciplin præsenteres dermed som nøglen til den moderne individualitet, som regeringen satser på som slagnummeret til vælgerne. Det følges op med følgende udsagn: Vi er dybt afhængige af hinanden. Vi har hver vores forudsætninger og hver vores ideer, hver vores styrker og hver vores svagheder. Vi er alle forskellige, men tilsammen danner vi Danmark. Hvad der umiddelbart kan lyde som en halvtriviell gymnasiestil, er et forsøg på, over for vælgerne, at udfolde et perspektiv med en krog, de kan forankre deres grundholdninger på. Det er ikke nemt, og udspillet formuleringer mangler da også det element, der gør løfterne om fremtiden nærværende. Markeringen af, at vi alle er mennesker, og alle har vores fejl fremstår noget banal, når den ikke bakked op af konkrete planer. Den bærende fremhævelse af et alment 'vi' afslører, at det kniber for regeringen at tegne en konkret fremtid via regeringsudspillet 10 bud. Det almene 'vi' er for meget fristil og besværgelse, til at det kan fungere som et basalt omdrejningspunkt for vælgerne. Og det afspejler formodentlig en ret fundamental fornemmelse af begrænset fremdrift og få ideer hos regeringens centrale strateger.

"De andre" truer vores velfærd og velstand

Det bærende element i udspillet lyder, at danskerne besidder en række potentialer, som kan realiseres, og som – hvis de udnyttes rigtigt – kan føre danskerne ind i den positive og lyse fremtid, som udspillet skitserer. Danskerne har betydelige ressourcer, lyder det besværgende. Problemet er imidlertid, at krisen presser 'vores' velstand: Konkurrence fra nyindustrialiserede lande presser vores arbejdspladser. Det aldrende samfund presser vores velfærd. Normløsheden i visse subkulturer presser vores indbyrdes tillid. Ønskerne til produktion og livsførelse presser vores natur og miljø. Og stigende forventninger presser vores offentlige service. Det er med andre ord Østeuropa i almindelighed, og

Polen i særdeleshed, der giver 'os' problemer. Sammen med de ældre, indvandrere og blærerøvene med al deres storforbrug. Det er disse faktorer, der presser landet. Det vil regeringen selvfølgelig gøre noget ved, så de 10 bud kan gøres til en fremtidig virkelighed. For Danmark er mulighedernes land. Og de muligheder vil regeringen dyrke for at skabe et fortsat frit, rigt og rimeligt samfund. Her står tillægsordene i kø. Landet skal være frit, rigt og rimeligt. Underforstået, det er det ikke i dag. Og det er polakkerne, de gamle, nydanskerne og blærerøvene, der har skylden. Tankevækkende at se, at eksempelvis 'de gamle' på denne måde gøres til en af 'vores' modstandere og udfordrere.

Ikke som Foghs håndgribelige kontraktspolitik

Det bærende element i regeringens nye offensiv står svagt. Udspillet indeholder alt for mange luftige løfter og for få konkrete initiativer. Forsøget på at koble viden, vækst, velstand og velfærd sammen ved hjælp af et disciplinerende fællesskab, der skal sikre den enkeltes frihed, velstand og tryghed, er ganske simpelt for abstrakt tænkt. I modsætning hertil formulerede Anders Fogh Rasmussen i 2001 en figur, der koblede skattestop sammen med individuel valgfrihed på udvalgte områder. Styrken var, at denne konkrete figur klart definerede og adresserede de økonomiske, kulturelle og sociale udfordringer, som regeringen så. På den måde var det nemt at gøre de politiske visioner klare og lade dem danne grundlag for en kontrakt med vælgerne. Her kunne man nemlig finde konkrete pejlemærker, man kunne arbejde ud fra. Den bærende figur i beskrivelsen af Danmark 2020 mangler derimod et let forståeligt greb, der kan skabe grundlaget for en regering i offensiven. I forlængelse heraf kan man konstatere, at de luftige begreber og manglende initiativer modsvarer af de konkrete mål i de 10 bud. De 10 bud minder dog mest af alt om almindelige besværgelser, der imidlertid meget nemt kommer til at fortælle en rigtig dårlig historie. Nemlig en historie om, at Danmark pt. klarer sig dårligt, når det drejer sig om rigdom, arbejdsudbud, skole, universiteter, sundhedsmæssigt, miljømæssigt, socialt, og når det drejer sig om at organisere velfærdsstaten. Et spørgsmål presser sig unægtelig på, når man skal forholde sig til regeringens beskrivelse af Danmarks fremtid frem imod 2020. Nemlig: hvem er det, der har siddet med regeringsmagten i den periode, hvor de ovennævnte ting er blevet så problematiske, som tingene tilsyneladende er? For i virkeligheden lyder det unægtelig som positioner fra en hidsig og aggressiv opposition. Og en regering, der formulerer sig i opposition til sig selv, er allerede ved at komme i dyb krise.

Ministre i et tomrum

I det hele taget er regeringens offensiv præget af markant usamtidighed på flere felter. Denne usamtidighed viser sig blandt andet i forhold til regeringsfornyelsen, hvor der er blevet ommøbleret på de fleste poster i regeringen, og flere nye ansigter skal nu til at profilere regeringen i første række. Det kan være spændende nok for vælgerne, og det er noget, der normalt også kan medvirke til at høste et par ekstra point i meningsmålingerne. Denne reaktion er imidlertid udeblevet. Det hænger formentlig først og fremmest sammen med, at den nye regering befinder sig i et mærkeligt tomrum, fordi dens medlemmer ikke har været med til at formulere regeringens politiske offensiv – dét er nemlig en opgave, man har klaret i indercirklerne. Nu skal de nye

regeringsmedlemmer tage det nye grundlag til sig. Hvorfor skulle det passe dem bedre, end ting man bestiller på nettet fra et varehuskatalog med massefremstillede discountvarer? Regeringens medlemmer befinder sig med andre ord i et tomrum, både på det konkrete og på det overordnede, strategiske politiske plan. Konkret fordi man mangler erfaring – og den nuværende regering mangler rigtig meget erfaring. Og strategisk – fordi man skal fylde et regeringsgrundlag ud, som regeringsmedlemmerne har svært ved at identificere sig med og finde dybden i. Både fordi de ikke selv har været med til at formulere grundlaget, og fordi grundlaget mangler den afgørende offensive krumtap. Dertil kommer, at den 'gamle' Lars Løkke Rasmussen-regering i vælgernes øjne har sat de borgerliges normale forspring, når det drejer sig om at håndtere økonomiske problemer, over styr. Det er ikke noget, en regering kan skrive sig ud af.

En svag politisk kontrakt

Regeringens nye politiske grundlag er først og fremmest en stribe abstrakte pejlemærker, der forsøger at fortælle, at 'Danmark har en fremtid'. På den måde ligner det klassisk socialdemokratisme fra dengang, hvor socialdemokraterne formulerede de første konturer af en fremtidig velfærdsstat. Men i denne udgave er det uden håb og uden konkrete perspektiver. I virkeligheden er planen først og fremmest en intern oppositionsdagsorden, der fortæller, at det går mindre godt, at en række samfundsgrupperinger udgør et alvorligt problem – og at vejen ud af miseren er at bede danskerne udvise større disciplin, tilsyneladende fordi dette er måden at sikre den enkeltes valgfrihed på. En regering, der er i opposition med sig selv, som ser polakker, de gamle, indvandrerne og blærerøvene som upassende selskab, og som kun har abstrakte pejlemærker at tilbyde, har meget vanskeligt ved at etablere en politisk kontrakt med vælgerne. Uanset hvor mange nye ansigter, man har mobiliseret. Herfra kan regeringen kun håbe, at oppositionen vedbliver med at være så svag, som den har været det de seneste mange år.

Johannes Andersen er samfundsforsker og lektor ved Aalborg Universitet.

Martin Marcussen om Konkurrenceevnedanmark: En global rollemodel – uden globalisering

Det er velkendt, at Danmark i danskernes selvforståelse er en global vindernation – en rollemodel for andre, egnet til systemeksport. Men har finanskrisen da ikke rokket ved den status? Tilsyneladende ikke! Sæsonen for internationale innovations- og konkurrenceevnerankings er netop gået i gang. Her viser det sig, at Danmark ikke bare er i top, men også er i bedre form end nogensinde. Og mest interessant: Vi er blevet globale stjerner uden egentlig at være globale. Der er behov for en samlet strategi og egentlig kollektivt ledelsesansvar.

Af Martin Marcussen

I de senere år er der opstået en hel industri, der har til formål at måle og veje stater på, hvorvidt de er konkurrencedygtige, skaber det rette erhvervs-klima og evner at tilvejebringe betingelserne for innovation. Danmark er gang på gang blevet placeret i den absolut bedste ende af diverse rankings. Om det så er internationale organisationer som Verdensbanken og FN, internationale finansielle medier som The Economist og Financial Times eller internationale handelshøjskoler som IMD og INSEAD, har alle været enige om, at Danmark er en veritabel vindernation. Det spændende i år er, at vi nu kan se, hvilke effekter den finansielle krise har haft på denne internationale skønhedskonkurrence. Betyder den værste internationale krise i mands minde, at små, sårbare lande som Danmark er sagtnet agterud i forhold til de større og mere robuste økonomier? Tilsyneladende ikke! Det netop publicerede Global Innovation Index fra Insead viser, at størrelse faktisk gør en forskel – men ikke den forskel, man umiddelbart ville forvente. Blandt de ti mest innovative lande i verden anno 2009-2010 er Holland med dets 16 millioner indbyggere det absolut største land befolkningsmæssigt! Og vinderen er, til manges overraskelse, lilleputstaten og krisehærgede Island, som i det forløbne år er steget fra en 20. plads til en sikker 1. plads. Danmark klarer sig heller ikke dårligt. Hvor vi sidste år var det 8. mest innovative land, er vi nu rykket op på en 5. plads. Mens de små lande klarer sig godt, ser det mindre heldigt ud for de store lande. USA er faldet fra sidste års førsteplads til 11. pladsen, og herunder kommer andre økonomiske giganter som Japan, Storbritannien og Tyskland. På trods af store økonomiske vanskeligheder, er der tilsyneladende relativt flere iværksættere, og der opstartes flere virksomheder i de små lande såsom Island, end det er tilfældet i eksempelvis Japan og Tyskland.

Hvor globale er vore virksomheder?

Det interessante ved Danmark er imidlertid, at Danmark er en global rollemodel uden at være egentlig global! Det er eksempelvis så som så med de danske virksomheders globaliseringsgrad. Der er ganske vist ingen tvivl om, at det danske erhvervsliv på nogle dimensioner er blevet voldsomt internationaliseret over de sidste tyve år. Siden starten af 1990'erne er mængden af investeringer ud og ind ad Danmark steget radikalt. Faktisk er Danmark på en 17. plads internationalt, når det

gælder investeringer i andre lande. Dette er ganske opsigtsvækkende i betragtning af, at den danske økonomi kun udgør 0,5 procent af den globale økonomi og dermed indtager en 51. plads i rækken af lande målt på bruttonationalproduktet. Men hvor meget siger disse størrelser egentlig om, hvor globale danske virksomheder er? Måske ikke så meget. Ved nærmere eftersyn står det klart, at danske investeringer i udlandet først og fremmest finder sted i såkaldt udviklede lande. Tilsvarende er det de udviklede lande, der placerer deres investeringer i Danmark. Globaliseringen omfatter altså ikke de tre femtedele af jordens befolkning, der bor i såkaldte mindre udviklede lande. Størrelsen af disse udenlandske direkte investeringer er altså ikke i sig selv et godt tegn på et decideret "globalt" udviklingsmønster. En anden måde at vurdere, hvor globalt orienteret det danske erhvervsliv egentlig er, når det kommer til stykket, kan være at rette fokus mod de udenlandske virksomheder, der har investeret i Danmark. Det første, man kan konstatere, er, at de udenlandske virksomheder i Danmark er af meget stor betydning for dansk økonomi overordnet set: Selvom de blot udgør 1 procent af virksomhederne i den private sektor, er 18 procent af alle ansatte i den private sektor beskæftiget i en udenlandsk ejet virksomhed. Samtidig har de udenlandske virksomheder en andel på 22 procent af den samlede omsætning, og de stod for 27 procent af den private sektors samlede eksport. De udenlandske virksomheder er desuden af stigende betydning. År for år stiger deres andel af ansatte og omsætning i det danske erhvervsliv. Alligevel siger dette ikke ret meget om, hvor globalt det danske erhvervsliv er. Langt størstedelen af de udenlandske virksomheder i Danmark er nemlig fra nærområderne – særligt Sverige, Norge, Tyskland, Storbritannien, Holland og USA. Kun knap 2 procent af de udenlandske virksomheder kommer fra den øvrige verden. Det er altså et åbent spørgsmål om, man kan kalde denne udviklingstendens for globalisering i ordets bogstaveligste betydning. Måske vil regionalisering være et bedre udtryk. Dette regionale mønster understreges yderligere, hvis vi kaster et blik på destinationerne for udenlandske såvel som danske virksomheders vareeksport. Selvom udenlandske virksomheder er fra nabolande, kan deres 'rækkevidde'[outreach, red.] i form af eksport godt nå langt omkring i verden. Men sådan forholder det sig ikke. Både danske og udenlandske virksomheder inden for alle erhverv har i hovedsagen deres markeder i nærområderne: igen især Sverige, Norge, Tyskland, Storbritannien, Holland og USA. Regionaliseringstendensen snarere end globaliseringen lader til at blive bekræftet. Endnu en måde, hvorpå man kan studere det danske erhvervslivs udvikling under indtryk af globaliseringen, er at kortlægge deres udadvendte investeringsaktiviteter. Danske virksomheder kan eksempelvis have datterselskaber i udlandet, som de ejer en større eller mindre del af. Det er der 600-700 danske virksomheder, der har. Danske virksomheder kan også outsource større eller mindre dele af deres produktion til udlandet, således at en udenlandsk leverandør eller samarbejdspartner overtager denne opgave. Mellem 2003 og 2006 har hver fjerde virksomhed i industrien (med mindst 20 ansatte) outsourcet én eller flere processer til lavtlønslande. Ser man på samtlige danske virksomheder, er det hver niende, som har outsourcet. Det viser sig imidlertid, at danske virksomheder først og fremmest placerer deres datterselskaber i nærområderne. Der er ikke meget, der tyder på, at

arbejdspladser i stor udstrækning flyttes til Kina på den konto. Tværtimod er det først og fremmest mod de gamle EU-lande, opmærksomheden rettes. Hvad angår outsourcing er situationen dog en anden. Det lader til, at det først og fremmest er et spørgsmål om at minimere lønningerne, der er årsagen til outsourcing. Lave lønninger er ikke først og fremmest dét, som det vesteuropæiske marked er kendt for – her er det Asien, Kina og visse dele af Østeuropa, der virker mest interessant. For danske virksomheder handler outsourcing primært om produktionen af fysiske varer. Processer relateret til forskning, logistik, it og administration outsources næsten ikke. Og i dag er det kun 1,8 procent af virksomhederne, som har outsourcet mindst 40 procent af deres funktioner. Det danske erhvervsliv er altså blevet internationaliseret, men decideret globalt kan man ikke sige, at det er blevet. Udenlandske virksomheder i Danmark kommer fra nærområderne, og investerings- og eksportaktiviteterne er også især rettet mod de traditionelle handelspartnere i nærområdet. Hertil kommer, at datterselskaber oprettes i nærområderne. Hvad angår outsourcing kan der imidlertid bedre tales om en form for globalisering. I jagten på lave produktionsomkostninger har virksomhederne overladt dele af produktionsprocessen til blandt andet lande i Asien og Kina.

Hvor globale er danskerne?

Det er også så som så med danskernes globaliseringsgrad! Spørger man danskerne, hvilket folk bortset fra danskerne, de føler sig mest knyttet til, viser det sig, at inklusion selvom det er en væsentlig værdi i den danske model, ikke nødvendigvis behøver at omfatte udlændinge. Hele 20 procent af danskerne føler sig i nemlig ikke knyttet til nogle andre folkeslag, og 37 procent føler sig mest knyttet til vore nordiske naboer, som ligner os mest i forvejen. I det hele taget lader det til, at danskerne i udpræget grad er knyttet til det lokale og velkendte, og altså ikke til det fjerne og ukendte. Spørger man befolkningen i et land som Belgien, vil 16 procent have Europa/verden som primært tilknytningsforhold. I Danmark er det kun 3 procent, der kan sige et samme! Det er først og fremmest i byen og lokalområdet, at danskerne føler sig hjemme (jf. tabel 1 – se nederst i artiklen). Interessant er det at notere sig, at danskerne i løbet af 1980'erne og 1990'erne – og altså i den periode, hvor globaliseringen for alvor tager fart – i stigende udstrækning identificerer sig med det lokale og kendte og i stadig mindre udstrækning med staten Danmark. Til gengæld stiger stoltheden over at være dansk støt, særligt for de 18-29 årige. Blandt alt det danske, man kan vælge at være stolt af, viser det sig, at det især er den danske velfærdsstat, der hitter.

Global med de globale

Det samlede billede er altså, at Danmark indtil videre kun er delvist med på bølgen, når det kommer til den ”økonomiske globalisering”. Man skulle tro, at der er et kæmpe uudnyttet udviklingspotentiale her. Over de næste ti–tyve år vil der udvikle sig en meget stor og købestærk middelklasse i Asien. Fra at være et lavtlønsområde, vil det asiatiske kontinent udvikle sig til et marked, hvori der skal investeres og plantes datterselskaber i en helt anden udstrækning, end tilfældet er i dag. Det samme gør sig gældende for den ”mentale globalisering”. Det ser grangiveligt ud til, at danskerne har det

bedst med dem, der ligner os selv mest. Det er i det nære, at vi finder tryghed og identifikation. Her bliver det interessant at følge med i, om de globale markeder og de globale politiske arenaer i større udstrækning end i dag bliver identifikationspunkter for den enkelte dansker. Dette vil nok kræve en anden italesættelse af "det globale". Den dominerende konstruktion af globaliseringen har hidtil været, at den er en udefrakommende trussel, der med tiden vil underminere alt, hvad vi gennem årene har skabt. En alternativ konstruktion vil indebære, at globaliseringen ses som en betingelse for, at vi kan videreudbygge den danske vindermodel, så den også på mellemlangt sigt vil være at finde øverst på de mange innovations-rankings.

Martin Marcussen er professor mso ved Center for Europæisk Politik (CEP), Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Han har netop skrevet bogen Den danske model og globaliseringen, Samfundslitteratur.

RÆSON spørger: Tid til magtskifte? I

RÆSONs redaktion spørger i denne serie iagttagere både på venstrefløjen og udenfor om oppositionens planer, muligheder og udfordringer. RÆSON spørger her Bent Winther og Jarl Cordua om oppositionens muligheder for at vinde regeringsmagten.

Af Clement Berendt Kjersgaard, udgiver af RÆSON

Vælgerne har tilsyneladende taget pænt imod planerne om en ny Millionærskat og udskydelsen af skattelettelserne for de højestlønnede. Er disse udspil udtryk for en markant mere venstreorienteret stil hos S-SF i fordelingspolitikken? Er det testforslag, som vil blive fulgt op af flere nye skatter – eller er det ekstraordinære tiltag, fremkaldt af krisen?

Bent Winther: Ja, der er ikke nogen tvivl om, at S-SF udspillet – Fair Forandring – er et udtryk for en mere fordelingspolitisk venstreorienteret linje i forhold til den, Socialdemokraterne stod for tidligere. Det er naturligt i forhold til, at det nu er SF – og ikke De Radikale – man samarbejder tættest med. Men skatteudspillet kom til verden som en reaktion på regeringens skattereform fra sidste år, som de to partier kritiserede voldsomt, hvorefter de igen og igen blev spurgt: Jamen, hvad vil I selv gøre med skatten? Samtidig er det et forsøg på at introducere et kontraktelement: Hvis S og SF kommer til magten, så er det her, man leverer, og her der skal betales. Samtidig har man været meget bevidst om stort set ikke at ramme sin egen vælgergruppe af almindelige lønmodtagere. Boligejerne friholdes og millionærskatten rammer kun de 20.000 rigeste i landet.

Jarl Cordua: Millionærskatten er rendyrket populisme, der blot skal markere overfor "Underdanmark" og socialister, at man tager fordelingsdagorden alvorligt. At der så er tale om et paradeforslag, der ikke betyder alverden på indtægtssiden i samfundets store husholdningsregnskab synes ligegyldigt. Mere venstreorienteret? Det afhænger lidt af synsvinklen. Mellemløbsklassens skatteomlægning rulles ikke tilbage, og det var her at det fordelingsmæssigt kunne batte noget.

S-SF fremlægger efter sigende en økonomisk kriseplan efter påske. Hvad vil den indeholde? Hvad vil den IKKE indeholde?

Winther: S-SF har jo lovet en plan for, hvor den vil finde de milliarder, der skal til for, at Danmark lever op til de såkaldte konvergenskriterier. Et bud er, at nogle af de gaver, som Fair Forandring har lovet danskerne, bliver inddraget, og i stedet skal de højere skatter og afgifter bruges på at fylde hullet i de offentlige budgetter. Derudover kan der komme nogle få ekstra skatter og nogle meget specifikke anvisninger af, hvor der kan spares. Udskydning af flykøb til forsvaret har blandt andet været nævnt. I modsætning til regeringen som kun vil spare sig ud af krisen, vil S og SF lægge vægt på også at ændre på strukturer og sætte skatter og afgifter op. Det bliver en videreudvikling af den kant, man har skabt til regeringens krisepolitik.

Cordua: Kriseplanen vil formentlig gøre flittigt brug af ordene

”udskydelse” og ”fremrykning”. Det er tidsfaktoren mere end en egentlig opprioritering, som den røde blok vil. Thorning bruger al ”sin sendetid” til at fastslå at regeringen sidder på hænderne, mens hun vil handle. Blandt værktøjerne i værktøjskassen er at man kan fremrykke offentlige investeringer i et endnu større omfang end det allerede er sket. Så man kan udskyde offentlige besparelser i kommunerne og endelig kan man udskyde investeringer i jagerfly. ”Skattelettelserne” skal også udskydes. At mange af forslagene er teknisk svære at gennemføre er netop en pointe i sig selv: Det er teknik. Vælgerne evner ikke at gennemskue det, og derfor slipper oppositionen nemt ved det faktum at dele af forslagene reelt er en omgang politisk hokus-pokus.

Ifølge Hans Engell [EB d.14/3 2010, red.] vil Margrethe Vestager afvise S-SF-planen og markere sit parti i modsætning til S-SF – og Helle Thorning-Schmidt vil til gengæld ikke give R nogen indrømmelser for regeringsdeltagelse. Ifølge Engell er R’s markeringsiver en foræring til regeringen. Har han ret?

Winther: Ja, regeringen vil kunne udnytte det faktum, at de radikale står uden for, til at skabe et sløret billede af, hvad oppositionen vil. S og SF har gjort sig store anstrengelser for at få Radikale med i et samlet udspil, men Vestager og den øvrige R-top har vurderet, at de får mere ud af at stå uden for. Afstanden er meget stor, når det kommer til reformer af efterløn og dagpenge, som er de områder, de radikale prioriterer, når det drejer sig om at gøre økonomien holdbar på længere sigt. Også på skatteområdet er der fortsat stor afstand mellem S-SF og R.

Cordua: Det har Engell fuldstændig ret i. De radikales behov for solomarkeringer og at stå udenfor S-SF-aksen er måske VKOs allerbedste kort at spille overfor vælgerne under valgkampen. Claus Hjort har i de sidste 10 år rejst rundt med det samme budskab om, at vælgerne ikke aner, hvad de får under en S-SF-Radikal regering. Det får vælgere til at blive i VKO-lejren. Her ved man da, hvad man får. Claus Hjort er uden tvivl parat til at kridte skoene endnu engang og spørge ”Marianne”, hvad det er for en politik, som hun vil gennemføre med ”Villy” og ”Helle”. Det er effektiv skræmmekampagne, hvor bare det at stille spørgsmålet får vælgerne til at sive. De radikale er imidlertid så selvbevidste mennesker, at det ikke er givet at de indgår i en alliance med S-SF inden valget, selvom at det ville være det logiske.

SF har mistet det meste af sin kæmpefremgang i meningsmålingerne [Politiken 14/3 2010, red.]. Hvorfor? Vil faldet få partiet til at ændre kurs?

Winther: Paradoksalt nok har SF vundet på den værdipolitiske dagsorden. Når den politiske debat handler om indvandrere, danske værdier, kriminalitet og islam, er det lykkedes Villy Søvndal ved at signalere en strammerkurs at trække stemmer over midten fra Dansk Folkeparti og Venstre. Når værdipolitikken ikke længere står så højt på dagsordenen og politik handler mere om ledighed og økonomi – hvilket ifølge flere undersøgelser er tilfældet – så vandrer nogle vælgere tilsyneladende over til Socialdemokraterne. En enkelt sag – nemlig Villy Søvndals meget hårde reaktion over for ”kvindemødet” på Holbergskolen i København – har desuden haft den betydning af en del

SF'ere har fået nok af SF's nye kurs. De aktuelle vælgervandringer vil dog næppe få SF-toppen til at ændre kurs, men på lidt længere sigt – og når et landsmøde står for døren – kan det ske at presset fra SF's græsrodder vil vokse og tvinge Villy Søvndal til at moderere sin kurs. Så længe Søvndal har haft fremgang, har hans kritikere været tavse. Når SF-formandens succes nu viser sig ikke at vokse ind i himlen, så begynder de at røre på sig.

Cordua: SF har mistet toppen af sin fremgang og det kan være slemt nok. Især hvis det er DF og V-vælgere, der siver tilbage henover midten. Uofficielle tal fra 07-valget viser at ca. 10 procent af SF-fremgangen bestod i borgerlige overløbere. Den tendens skal fortsætte, hvis rød blok skal kunne overtage ministerbænkene. Det er i øvrigt SFs dilemma; mere populisme på værdidagsordenen får vælgerne til at søge mod partiet. Det frustrerer til gengæld kernevælgerne, der dog ikke kan gøre så meget andet end at blive i rød blok. Faldet skyldes, at Søvndals troværdighed er noget tyndslidt efter at han på få dage havde to forskellige holdninger til sagen om Holbergsskolens kønsopdelte forældremøde/cafemøde. Det var så den sidste episode i en efterhånden lang række af sager, hvor Søvndal er fanget i at tale med to tunger. Derfor tjekker vælgerne ud, men det vil ikke få Søvndal til at ændre kurs. Strategien er lagt og den har vist sig overvejende at være god indtil videre. Han kan kun trues af modstand indefra hos SF, der synes det er ved at blive for meget.

Jan Trøjborg (S), som bliver KL's næste formand, har sagt at efterlønnen må reformeres – og vil i øvrigt øge brugerbetalingen. Er disse udmeldinger aftalt med partiledelsen? Vil S turde dagsordensætte en sådan diskussion på denne side af et valg?

Winther: Partiledelsen har nok været orienteret om udtalelserne på forhånd, men udtalelserne er ikke et led i en S-kampagne. Jeg ser dem snarere som en optakt til den nye rolle som KL-formand. KL står over for nogle barske krav om nulvækst og besparelser ved de kommende økonomiforhandlinger. Også Trøjborgs forgængere har benyttet den lejlighed – den rituelle trommedans før møderne med finansministeren – til at stille krav til regeringen om selv at være med til at finde besparelser: "Hvis vi i kommunerne skal skære dybt, så må regeringen være med til at tage sin andel af ansvaret ved at anvise, hvilke områder, der skal prioriteres og hvor borgerne selv kan betale lidt mere", lyder budskabet. Det er bestemt ikke en debat Socialdemokraterne er interesseret i. S-SF går ikke med til forringelser af efterlønnen på denne side af et valg, og en debat om, at nogle pensionister skal betale for hjemmehjælp er også en tabersag. Hvis det økonomisk skal batte noget, så skal man så langt ned i indkomst og formuegrænser, at almindelige pensionister med en almindelig pensionsopsparing og friværdi i huset bliver ramt. Hvis det kun skal ramme de allerrigeste pensionister, så er der ikke noget provenu af betydning af hente.

Cordua: Helt klart IKKE timet med partiledelsen. Det er KLs formand, der taler gennem Trøjborg – ikke S-partiledelsen. S-strategien frem mod valget er jo lagt en gang for alle, og den går ud på at fortælle danskerne, at regeringen har soldet hele fremgangen op til skattelettelser til de rige, så der ikke længere er råd til velfærd. Det er derfor forstyrrende, når Trøjborg så pludselig kommer rendende og

snakker om efterlønsreform og øget brugerbetaling. De stikker formentlig nåle i dukker, der ligner Trøjborg, efter at han er kommet med denne melding.

Bliver de følgende ministre i en S-ledet regering: Mogens Lykketoft, Henrik Dam Kristensen, Poul Nyrup Rasmussen?

Winther: Socialdemokraterne har jo det problem, at der ikke er mange af de med ministererfaring fra 90'erne tilbage i folketingsgruppen. Derfor er det meget sandsynligt, at de alle tre vil være at finde på ministerholdet. Lykketoft og Dam Kristensen som forholdsvis sikre, mens Nyrup Rasmussen er mere tvivlsom. Der vil være alvorlige overvejelser, om der er en risiko ved at genoplive gamle spøgelse fra fløjkrigene i partiet. Så det vil være en afvejning mellem erfaring og fornyelse.

Cordua: Kun Henrik Dam Kristensen. Nyrup har sagt endegyldigt farvel til dansk politik. Det vil se mærkeligt ud, hvis han kommer tilbage i en underordnet position og i øvrigt være ret enestående. Det er utænkeligt! Hvis der er rødt flertal efter næste valg, så peger alt på, at Lykketoft vil blive ny formand for Folketinget. Skulle den noget teoretiske mulighed opstå, at han kunne blive udenrigsminister, så vil Lykketoft slå til.

Hvordan klarede Helle Thorning-Schmidt efter din vurdering sin første duel med Statsministeren? Hvad fortalte mødet os om de to kandidater, og om det år (?) der er tilbage inden næste valg?

Winther: Jeg mener, at Thorning-Schmidt enten vandt duellen eller spillede lige op. Det klæder hende at være i offensiven, men hun har en tendens til at gentage de samme slagordsagtige pointer, så de til sidst mister troværdighed. Løkke Rasmussen har til gengæld sit væsen imod sig og har svært ved at signalere overskud, når han bliver presset eller sagt imod. Meget vil afhænge af de to statsministerkandidater i valgkampen, så mit bud er, at Løkke Rasmussen vil undgå alt for mange direkte konfrontationer med S-formanden.

Cordua: Thorning klarede sig udmærket dog uden at overbevise, hvilket hun i øvrigt havde tilfælles med Løkke. Man aner dog at S-formanden er noget tynd i kortene og retorisk kører på autopilot, når det gælder den økonomiske dagsorden. Til gengæld satte hun flere rene træffere ind på Løkke, som gjorde ondt. Løkke gjorde klogt i at føle hende på tænderne, så han kan finetune sine angreb og sit forsvar, når det går løs inden så længe. Mødet havde helt klart karakter af opvarmning – især for statsministerens vedkommende. Man skal jo kende sin modstander for at kunne slå ham/hende.

Bent Winther er chefredaktør på Information (sammen med Palle Weis). Han har tidligere været redaktør ved A4 og Berlingske Tidende.

Jarl Cordua er freelancejournalist og kommentator. Han har tidligere arbejdet som journalist for Dansk Industri samt været kampagneleder for Venstre.

RÆSON spørger: Tid til magtskifte? II

I denne uge svar fra: professor Peter Nedergaard (PN) og politisk kommentator og redaktør David Garby (DG).

Af RÆSONs redaktion

Vælgerne har tilsyneladende taget pænt imod planerne om en ny Millionærskat og udskydelsen af skattelettelserne for de højestlønnede. Er disse udspil udtryk for en markant mere venstreorienteret stil hos S-SF i fordelingspolitikken? Er det testforslag, som vil blive fulgt op af flere nye skatter – eller er det ekstraordinære tiltag, fremkaldt af krisen?

Peter Nedergaard: Millionærskat og udskydelsen af skattelettelserne er først og fremmest udtryk for en symbolpolitik, som består i, at man signalerer at de virkeligt velstående også skal bære deres del af byrderne som følge af krisen. Derfor anvendes altid begrebet "bankdirektør" i forbindelse med dem, som rammes heraf. Omvendt bevares skattelettelserne for de store vælgergrupper. Resultatet er, at skatteprovenuet er meget begrænset. Det er således kun med hensyn til retorikken, at S-SF på dette område er rykket til venstre, med mindre der dukker nye person-skatteforslag op, hvad jeg ikke tror. Alt tyder på, at de nye skatteforslag kommer til at vedrøre afgifter (cigaretter, slik, sukker mv.) og selskabsskatterne. Indførelsen af de første skatter rejser grænse-handelsspørgsmålet, men de andre skatter kan være problematiske, fordi der lige nu foregår en skattekonkurrence i Europa, hvor bl.a. Tyskland planlægger lavere selskabsskat med henblik på at kunne tiltrække flere firmaer.

David Garby: Millionærskatten er i mine øjne mest af symbolsk karakter, der skal illustrere en kant til regeringen i forhold til skattepolitikken. Målt i kroner og ører er der jo ikke tale om en markant omfordeling mellem de rigeste og os andre, hvis man da kan bruge det som en målestok på, om noget er mere eller mindre venstreorienteret. Skattepolitikken har jo længe været et ømt punkt for Socialdemokraterne, så jeg tror ikke det er et område, man vil bruge til at sende prøveballoner op – det skaber for meget usikkerhed hos vælgerne. Om der kommer andre skatteomlægninger? Ja, de har jo meldt ud, at skatten på at have det sjovt skal stige og at vi derfor alle sammen skal betale mere for slik, smør og smøger.

S-SF fremlægger efter sigende en økonomisk kriseplan efter påske. Hvad vil den indeholde? Hvad vil den IKKE indeholde?

Nedergaard: S-SF skatteplanen vil indeholde nye skatter som nævnt under punkt 1). De vil derimod ikke berøre de store vælgergrupper.

Garby: Den vil i hvert fald indeholde allerede kendt stof, som udskydelsen af indkøbet af kampfly og sikkert også gammelkendte travere som lukning af skattehuller, nedskæring i diverse erhvervsstøtteordninger og et eller andet som går ud over landbruget. Det vil ligne dem. Kriseplanen vil til gengælde helt sikkert ikke

indeholde hverken stigende boligskatte, afskaffelsen af efterløn eller reduktion i dagpenge.

Ifølge Hans Engell [EB d.14/3 2010, red.] vil Margrethe Vestager afvise S-SF-planen og markere sit parti i modsætning til S-SF – og Helle Thorning-Schmidt vil til gengæld ikke give R nogen indrømmelser for regeringsdeltagelse. Ifølge Engell er R's markeringsiver en foræring til regeringen. Har han ret?

Nedergaard: Succes eller fiasko for R's markeringsiver afhænger af, hvordan R selv og regeringen lykkes med at få den italesat. Lykkes det oppositionen at gøre R til et reformvenligt parti, der samler reformvenlige vælgere op på samme måde, som DF samler indvandrerkritiske vælgere op, har oppositionen vundet. Lykkes det regeringen at få italesat R som det tydeligste tegn på, at oppositionen grundlæggende er et hus i splid med sig selv, har regeringen vundet.

Garby: Hans Engell er jo en meget vidende mand, og han har langt hen af vejen ret! Alting ville naturligvis blive nemmere for S og SF hvis de radikale ikke eksisterede. Det gælder i forhold til uenigheden om den økonomiske politik og det gælder også med værdipolitikken. Det ville selvfølgelig være meget nemmere hvis oppositionen kunne tegne en enig front i forhold til regeringen, men når det er sagt, så tror jeg ikke, det er noget der betyder så meget for vælgerne, dels fordi de radikale er så små som de er, og ikke mindst fordi deres frontfigurer virker som om de kæmper alene.

SF har mistet det meste af sin kæmpefremgang i meningsmålingerne [Politiken 14/3 2010, red.]. Hvorfor? Vil faldet få partiet til at ændre kurs?

Nedergaard: SF's vælgertilbagegang skyldes, at S er lykkedes med den strategi, som Per Hækkerup i sin tid anbefalede ved omgang med SF: man skal kun samarbejde med dem med henblik på at gøre dem små. Når S og SF i den grad markerer sig sammen, er det svært at fortælle, hvorfor det lige er, at man skal vælge SF frem for statsministerpartiet S. Omvendt vil SF være tilfredse, hvis de både kan få et regeringsskifte og samtidig bevare rekordvælgerfremgangen fra sidste valg.

Garby: Jeg køber ikke den grundlæggende præmis om, at SF har mistet det meste af sin kæmpefremgang. De står stadigvæk til at gå 3-4 procentpoint frem og det er i dansk kontekst en "kæmpefremgang", men mon ikke Villy Søvndal for fremtiden vil prøve, at holde lidt igen med de værdipolitiske markeringer. Det ville være helt hul i hovedet, hvis SF på nuværende tidspunkt gik væk fra den strategi, der har bragt dem så langt.

Jan Trøjborg (S), som bliver KL's næste formand, har sagt at efterlønnen må reformeres – og vil i øvrigt øge brugerbetalingen. Er disse udmeldinger aftalt med partiledelsen? Vil S turde dagsordensætte en sådan diskussion på denne side af et valg?

Nedergaard: Jan Trøjborgs udmeldinger er ikke nødvendigvis koordinerede med S-ledelsen al den stund, at øget brugerbetaling for rige ældre er traditionel KL-politik, samtidig med at en hurtigere

indfasning af efterlønsreformen også vil lette statens økonomiske pres på kommunerne.

Garby: Jeg er grundlæggende ikke enig i, at Jan Trøjborg har sagt efterlønnen skal afskaffes, han har bare efterlyst uspecificerede reformer. Forslaget om et hæve brugerbetalingen, er jo et klassisk KL-synspunkt, som både Anker Boye og Erik Fabrin turnerede rundt med da de var formænd for KL, og som der er mange i det kommunale bagland der bakker op om. Så Trøjborgs udmelding er nok i højere grad afstemt med kollegerne i KL, end det er noget der er aftalt med Henrik Sass Larsen. Om der kommer omfattende reformer efter et valg? Det må man da sandelig håbe, ellers er der ikke mange gode grunde til at skifte den nuværende regering ud. At det så ikke bliver de liberale reformer Anders Samuelsen, CEPOS og de radikale ønsker, det er nok en anden sag.

Bliver de følgende ministre i en S-ledet regering: Mogens Lykketoft, Henrik Dam Kristensen, Poul Nyrup Rasmussen?

Nedergaard: Henrik Dam K. bliver beskæftigelsesminister. Mogens Lykketoft bliver udenrigsminister.

Garby: Mogens Lykketoft virker til at blive kørt i stilling til posten som formand for Folketinget, Henrik Dam Kristensen kunne godt blive minister, men jeg ser ham mere i rollen som gruppeformand og den sidste har jo travlt med at redde planeten, i sin egenskab af formand for de europæiske socialdemokrater. Men det er selvfølgelig et issue, at S-gruppen ikke ligefrem vader i folk med ministererfaring og at der derfor spekuleres i om Thorning-Schmidt ville hive nogle af de gamle veteraner fra Nyrup-tiden frem, hvis og såfremt, S igen kommer i regering. Problemet er bare, at de fleste af dem der var med dengang efterhånden er godt op i årene, eller for længst har forladt enten politik og Partiet eller begge dele.

Hvordan klarede Helle Thorning-Schmidt efter din vurdering sin første duel med Statsministeren? Hvad fortalte mødet os om de to kandidater, og om det år (?) der er tilbage inden næste valg?

Nedergaard: De to klarede det cirka lige godt. Alt er på vippen lige nu.

Garby: Jeg synes det er åndssvagt, at skulle uddele stilkarakterer for den slags, som om det var en eller anden talentkonkurrence. Deres debatstil er jo lidt forskellig, men der er jo ingen af dem, der falder Naser Khader-style igennem. Jeg synes heller ikke, at der kom nogen nye argumenter eller banebrydende forslag på banen – hverken fra S eller V, og det illustrerer vel meget godt, den fastlåste situation som dansk politik står i, med to blokke der står rimelig stejlt overfor hinanden, hvilket de jo vil gøre frem til valget.

Peter Nedergaard (PN) er professor i statskundskab ved Københavns Universitet og blogger på Jyllands-Posten.

David Garby (DG) er politisk kommentator, blogger og redaktør på www.dansk-politik.dk.

RÆSON spørger: Tid til magtskifte? III

RÆSON har denne gang spurgt Erik Meier Carlsen om oppositionens muligheder for at vinde regeringsmagten. Erik Meier Carlsen er politisk kommentator, journalist og forfatter

Af RÆSONs chefredaktion

Vælgerne har tilsyneladende taget pænt imod planerne om en ny Millionærskat og udskydelsen af skattelettelserne for de højestlønnede. Er disse udspil udtryk for en markant mere venstreorienteret stil hos S-SF i fordelingspolitikken? Er det testforslag, som vil blive fulgt op af flere nye skatter – eller er det ekstraordinære tiltag, fremkaldt af krisen?

Ligesom Bent Winther og Jarl Cordua anser jeg forslagene om skatteforhøjelser for “de rige” at være mere taktiske og symbolske end udtryk for en strategisk nyorientering. Forslagene tilgodeser SF’ernes forestillinger om at de kan “rykke” S til venstre, de er en slags retfærdiggørelse af valgsloganet om “velfærd i stedet for skattelettelser”. Men både S-ledelsen, der har søgt at etablere tilslutning til skatte loftet, og SF, der har accepteret et loft, har i realiteten i deres strategiske tænkning accepteret at omfordeling ikke længere er en vigtig prioritet og at den internationale konkurrence sætter snævre grænser for skatteforhøjelser, ikke mindst for de største indkomster. Forslagene kan derfor være med til at sløre billedet af S-SF’s krise-strategi, ikke mindst fordi det kædes sammen med en aggressiv kritik af at mere eller mindre selvfinansierede skattelettelser som kom til at indgå i regeringens krisepolitik i første fase; skattelettelser som også indgik i den britiske Labour-regerings og Obamas semi-socialdemokratiske krisestrategier. Det er svært at fastholde logikken i at skattelettelserne er udtryk for uansvarlig udgiftspolitik, når man samtidig kræver større offentlige udgifter og investeringer som på kort sigt øger underskuddet på de offentlige budgetter væsentligt mere end regeringens politik.

S-SF fremlægger efter sigende en økonomisk kriseplan efter påske. Hvad vil den indeholde? Hvad vil den IKKE indeholde?

Jeg er bange for at planen ikke vil imponere med nytænkning, men blive en ny rundtur med kendte forslag, der – som JC siger – vil bygge på forskydninger af udgifter og underskud. Det er tiltalende at S og SF har krævet en ekspert-redegørelse for finanskrisen i forbindelse med bankpakke3. Opgøret om krisepolitikken bliver afgørende for næste valg og som antydnet har ikke mindst oppositionen brug for mere dynamik og sammenhæng i sine udspil, og hertil kræves nye analyser og indsigter. Finanskrisen er stadig dårlig forstået, hvad der tvinger regeringen til at indtage en afventende position og afmåle indsatsen efter udviklingen.

Ifølge Hans Engell [EB d.14/3 2010, red.] vil Margrethe Vestager afvise S-SF-planen og markere sit parti i modsætning til S-SF – og Helle Thorning-Schmidt vil til gengæld ikke give R nogen indrømmelser for regeringsdeltagelse. Ifølge Engell er R’s markeringsiver en

foræring til regeringen. Har han ret?

De radikales strategi er et logisk forsøg for at finde en selvstændig plads i feltet op til valget og et realistisk forsøg på at genvinde pladsen i midten af dansk politik. Jeg tvivler på, at de radikale vil indtræde i en regering med S og SF efter valget. De radikale vil kunne få maksimal indflydelse udenfor en S-SF-mindretalsregering, hvorfor en sådan regering vil være hårdt presset. S kan næppe danne en SR-regering efter løfterne til SF, men måske en ren socialdemokratisk mindretalsregering, hvis Thorning skal have manøvfrihed og ikke ende som Søvn Dahls gidsel.

SF har mistet det meste af sin kæmpefremgang i meningsmålingerne [Politiken 14/3 2010, red.]. Hvorfor? Vil faldet få partiet til at ændre kurs?

Allerede ved SF's himmelfart i målingerne for to år siden forudså jeg, at de nye vælgere ville vise sig meget illoyale og sammenlignede med den voldsomme men flygtige tilslutning til de "radicoole" i 2005 og til Ny Alliance i 2007. Søvn Dahl fangede en modsætningsfuld frustration i en del af vælgerkorpset, der er trætte af VKO, men af forskellige grunde. Han kan ikke lægge en entydig strategi, der kan sikre vækstens holdbarhed.

Jan Trøjborg (S), KLS formand, har sagt at efterlønnen må reformeres – og vil i øvrigt øge brugerbetalingen. Er disse udmeldinger aftalt med partiledelsen? Vil S turde dagsordensætte en sådan diskussion på denne side af et valg?

Trøjborg har udfordret partiledelsen. Men hans signal var i sig selv ikke dårligt set fra et socialdemokratisk synspunkt og en brugerbetaling kunne meget vel være en del af en troværdig socialdemokratisk krisepolitik.

Bliver de følgende ministre i en S-ledet regering: Mogens Lykketoft, Henrik Dam Kristensen, Poul Nyrup Rasmussen?

Jeg er enig i at Dam Kristensen er et ret sikkert medlem og at Nyrup er næsten udelukket og Lykketoft mindre sandsynlig.

Hvordan klarede Helle Thorning-Schmidt efter din vurdering sin første duel med Statsministeren? Hvad fortalte mødet os om de to kandidater, og om det år (?) der er tilbage inden næste valg?

Pænt, skønt hun måske var for aggressiv. Men vælgerne lader sig ikke styre af statsministerkandidaternes karisma (spørg Goul) [Jørgen Goul Andersen, red.]. Særligt ikke efter det fald i karisme niveau som Foghs afgang har betydet. Når det kommer til valget, vil vurderingen af kandidaternes og partiernes kompetence og evne til at sikre balance (også i udlændingepolitikken) og fremgang efter krisen være afgørende.

Interview om Pinds "frihedsministerium"

Søren Pind er adskillige gange efter sin udnævnelse som ny udviklingsminister blevet omtalt som Lars Løkkes "joker" efter ministerrokaden [d.23.februar 2010, red.]. Han har fra embedsstart lagt op til en klar politisering i et ministerium, der ofte betegnes som et "B" ministerium. RÆSON talte med Carl Johan Dalgaard, ph.d. i økonomi ved København Universitet, og Poul Nielson tidligere udviklingsminister for Socialdemokraterne [1994-1999, red.] om, hvorvidt Søren Pinds nye såkaldte "Frihedsministerium" er en bæredygtig vej for dansk udviklingspolitik.

Af Mads Godballe

Søren Pind har lagt op til en ny strategi for dansk udviklingspolitik. Hvordan vil I overordnet vurdere strategien?

Carl Johan Dalgaard: Efter min mening har strategiplanen den samme svaghed som dens forgængere: den er for vidtløftig. Man vil fremme både: vækst, frihed, lighed, demokrati og menneskerettigheder, samt man vil sikre et sundt miljø i den tredje verden. De målsætninger ikke er realistisk opnåelige for den danske ulandsbistand; endsige for den globale hjælp. Så hvad er det, man ønsker at opnå med den danske bistand? Hvad er de konkrete succeskriterier for hjælpearbejdet? Det er fint med overordnede visioner, men hvis man vil sikre sig mod fejltagelser, så kræver det målsætninger, der er opnåelige med de ressourcer, man bringer til bordet; målsætninger, man kan evaluere på. På det forelagte grundlag er det svært at se, at noget sådan er muligt.

Poul Nielson: Nyt og nyt. Det er tydeligt, at Søren Pind ikke kender eller vil kendes ved Paris- og Accra- erklæringerne [Paris-erklæringerne er en international aftale fra 2005, der har som mål at sikre ejerskab og nationalstyring i udviklingsarbejdet. Accra Agenda for Action er en opfølgning på Paris-erklæringerne fra 2008, red] --og måske heller ikke har lyst til at identificere sig med det, der ligger i selve professionen og faget. God bistand er kedelig bistand, nemlig langsigtet og partnerskabsbaseret. Og Søren Pind vil frem for alt i verden undgå at være kedelig. Der er mange elementer, der er polemiske i den forstand, at der gives et forsimplet billede af, hvad der gennem årene faktisk har været Danmarks politik. Det er fx ikke nyt at stille krav til såvel de multilaterale organisationer som til vore bilaterale partnere.

Søren Pind har bebudet mere erhvervsrettet ulandsbistand, hvilken effekt vil det have?

Dalgaard: Ja, et konkret pejlemærke i strategien er støtte til privatsektorudvikling. Men hvordan? Her forekommer svaret at være, at man vil tilskynde til samarbejder mellem danske virksomheder og entreprenører i udviklingslandene. Men hvorfor er der ikke allerede masser af private investeringer i fx Afrika? Det er fordi, det private afkast ved investering er for beskedent. Og det skyldes bl.a. et ringe uddannelsesniveau og en utilstrækkelig infrastruktur. I stedet for konkret at prøve at formidle private investeringer, som markedet bør kunne tage sig af, vil det igennem min optik være mere fordelagtigt at

sikre tilvejebringelsen af andre typer af investeringsgoder; . Det skal være investeringsgoder, der har det karakteristikum, at det samfundsmæssige afkast overstiger det private afkast. Her har staten som udgangspunkt en meningsfyldt rolle at spille. Hvis man overlader tilvejebringelsen af den slags investering til markedet, får man for lidt af det. Det drejer sig i særlig grad om infrastruktur – både den fysiske og den virtuelle – og om uddannelse. Ved tilvejebringelse af den slags investeringer styrkes også det private incitament til at investere, og derigennem skabes potentielt en gunstig spiral af vækst og investering. Fokusering på tilvejebringelse af førnævnte goder er også lettere at evaluere på: Blev vejen konstrueret? Er der trafik på den? Jeg ved godt, dette ikke er så sexet rent politisk, men det er af større praktisk værdi, vil jeg mene.

Nielson: Med faldet fra 1% til 0,8% i bistanden [udviklingsbistanden udgør i dag 0,8 % af BNP, red.] er det selvindlysende, at der ikke er plads til "både-og"-forklaringen. Erhvervsudvikling er naturligvis nødvendig, og bekæmpelse af fattigdom sker ikke udelukkende gennem landbruget og sundheds- og uddannelsessektorerne. Men årelange, velbegrundede investeringer i samarbejder med fokus på fattigdomsbekæmpelse vil nu komme under yderligere pres, fordi der skal satses på noget, der bedre passer til ministerens ideologiske profilering. Det er nu denne profilering, der er målestokken for den resultatmæssige effekt.

Søren Pind har bebudet en mere risikobetonet udviklingshjælp, hvilken resultatmæssig effekt vil det have?

Dalgaard: Som jeg forstår udmeldingen, ligger det "risikobetonede" i, at man i højere grad er villig til at hjælpe lande, hvor arbejdsforholdene for hjælpearbejdet er vanskelige. Det kunne fx være i lande, hvor regeringsførelsen efterlader meget tilbage at ønske. Ofte er det i disse lande, at behovet for hjælp er størst. Så på den led synes jeg, det er en meget sympatisk vision. Det signalerer, at man sætter befolkningens tarv over hensynet til at sende politiske signaler om, at vi skal sige, "at Danmark ikke samarbejder med korrupte regimer". Samtidigt er udfordringen jo netop større i disse lande, hvorfor der er desto større behov for klart definerede målsætninger for hjælpearbejdet. Ellers er der en betydelig risiko for, at man efterfølgende ikke vil kunne godtgøre at have været til nævneværdig nytte.

Nielson: Her har pressen overfortolket Søren Pinds helt selvfølgelige og fornuftige påpejning af, at vi må acceptere større risikovillighed i forbindelse med arbejdet i "failed states" [mislykkede stater, red.] og med overgangsbistand efter konflikter. Man kan gå tilbage og se det aktstykke om bistand til Somalia, jeg havde i finansudvalget i slutningen af 1990'erne. Alternativt kan man læse den meddelelse fra EU-Kommissionen om overgangsbistand, jeg fik vedtaget i Rådet og Parlamentet [i EU-regi, red.], hvilket sjovt nok betyder, at også Danmarks politik på dette punkt allerede var defineret længe før, Søren Pind blev minister. Der er altså ikke noget nyt i hans udmelding – den er fornuftig og helt selvfølgelig. Det skal tilføjes, at den humanitære bistand naturligvis er i en kategori for sig selv – holdt væk fra politik, baseret på upartiskhed og neutralitet og langt væk fra nogen form for sammenkædning med militære indsatser.

Der lagt op til, at ulandshjælpen i fremtiden skal gives til færre lande. Hvordan vurderer I denne ændring?

Dalgaard: Det er en god ide, hvis man fokuserer på de lande, hvor nøden er størst. Og hvis man fra dansk side kan være med til at sikre en større international arbejdsdeling på bistandsområdet, er det endnu bedre, siden der er en del forskning, der tyder på, at dette samlet vil være med til at styrke kvaliteten i hjælpearbejdet.

Nielson: Det er simpelthen en frontforkortning [en reduktion af bistanden, red.] – et resultat af nedgangen fra 1% til 0,8% [bistanden udgør 0,8% af BNP i dag, red.]. Det er deprimerende med en politik, der gør Danmark mindre, og som reducerer vores berøringsflade med samarbejdspartnere. 15-20 lande er et passende antal og er nødvendigt også for at give Danmark en passende vægt i den politiske diskussion om principperne i udviklingspolitikken globalt. Som en væsentlig donor bør vi ikke trække os helt ud af Latinamerika og Asien. Når der samtidig på forhånd skal sættes mange penge af til de lande, Danmark engagerer sig i militært, bliver det tydeligt, at en væsentlig drejning væk fra det hidtidige sigte med hele udviklingspolitikken bliver resultatet.

Koblingen mellem marked, demokrati og vækst er en af Søren Pinds pointer omkring hans "Frihedsministerium", hvordan vurderer I denne tilgang?

Dalgaard: Jeg forstår godt det politisk ønskværdige i at koble økonomisk vækst og demokrati. Men man skal gøre sig klart, at der ikke er nogen simpel sammenhæng mellem de to. I al fald har det indtil videre være umuligt forskningsmæssigt at påvise, at demokrati bibringer højere økonomisk vækst. Meget tyder på, at politisk frihed og demokratiske institutioner snarere opstår i kølvandet på den økonomiske vækst. Pointen er, at en satsning på "demokrati" i lande uden de store traditioner på området, kan have omkostninger i forhold til den økonomiske vækst. En del af forklaringen på, at det forskningsmæssigt har vist sig uhyre vanskeligt at påvise en gunstig effekt af ulandsbistanden på den historiske økonomiske vækst, kan meget vel være, at hjælpen spredes på for mange indbyrdes modstridende initiativer. Den "pris" skal man være på det rene med og være villig til at betale.

Nielson: Søren Pind bør ikke gå rundt og være ked af ikke at være blevet udenrigsminister. Han skal hellere være glad for at få lov til at beskæftige sig med det grundlæggende arbejde med at skabe social udvikling. Heldigvis er langt de fleste borgerlige politikere, der fik denne portefølje, blevet menneskeligt og professionelt optaget af dette arbejdes alvor og betydning for udviklingen i verden.

Afslutningsvis: Vil Søren Pind lykkes med sit "Frihedsministerium"?

Dalgaard: Man ønsker vel altid folk det bedste; så det håber jeg da. Men uden klart definerede målsætninger for den danske udviklingshjælp, vil det nok være svært efterfølgende at vurdere om, missionen er lykkedes, eller om den ikke er.

Nielson: Han havde tydeligvis brug for en joke for at lette overgangen ind til ansvaret for et politikområde, som traditionelt har en lav status i de borgerlige partier. Men der er også et menneske inde i Søren Pind, og det er muligt, at han, når han forlader denne

ministerpost, vil sige ”I am a reformed man”.

Carl Johan Dalgaard er cand.polit og ph.d. i økonomi ved København Universitet. Han er itilknyttet Økonomisk Institut ved København Universitet, hvor han især beskæftiger sig med makroøkonomi, udvikling og vækst.

Poul Nielson er cand.scient.pol og tidligere socialdemokratisk minister for udviklingsbistand (1994-1999) samt medlem af EU-Kommissionen (1999-2004), hvor han var Kommissær for udvikling og humaniter bistand. Han har siden 2005 været tilknyttet Aalborg Universitet som adjungeret professor ved Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold. Tillige kan det tilføjes at han er medlem af UNSGAB (FN-generalsekretærens rådgivende udvalg vedrørende vand og sanitet).

RÆSON spørger: Tid til magtskifte? IV

Denne gang har vi spurgt Rasmus Jønsson, politisk kommentator, journalist, og ekstern lektor i politisk kommunikation ved Roskilde Universitetscenter.

Af RÆSONs chefredaktion

Vælgerne har tilsyneladende taget pænt imod planerne om en ny millionærskat og udskydelsen af skattelettelserne for de højestlønnede. Er disse udspil udtryk for, at S-SF er rykket mere 'til venstre' i fordelingspolitikken? Er det testforslag, som vil blive fulgt op af flere nye skatter – eller er det ekstraordinære tiltag fremkaldt af krisen?

Oppositionen har prøvet mange skattemodeller under VK-regeringen. Ved 2005-valget forsøgte de sig bl.a. med det uforståelige skatte loft og efterfølgende at lægge den sårbare skatteflanke død ved at koble sig på skattestoppet. Med det seneste skatteudspil forsøger de igen at få en selvstændig skatteprofil, og det er en profil, der med millionærskatten i lige så høj grad skal opbygges på værdipolitikken som på fordelingspolitikken. S-SF har et helt klart ønske om at få gjort skattepolitik til værdipolitik, hvor de står på den almindelige lønmodtagers side, mens regeringen står på millionærernes og bankdirektørernes side. Både Thorning og Søvnald vil gøre meget ud af ikke at sætte skatterne op, hvis de kommer til magten, da de ved, at det er et område, der kan give dem store problemer.

S-SF fremlægger efter sigende en økonomisk kriseplan inden længe. Hvad vil den indeholde? Hvad vil den IKKE indeholde?

S-SF's økonomiske kriseplan er omgærdet med stor hemmelighed, så der har været meget få meldinger om, hvad den kommer til at indeholde. Men S-SF vil gøre meget ud af ikke at lave en plan, der lægger op til, at der skal skæres i velfærden, da de også på det punkt vil forsøge at lægge afstand til regeringen frem mod næste valg. Derimod vil S-SF nok lægge op til, at der skal gennemføres nogle reformer på områder, hvor den negative framing ikke er så voldsom, som den f.eks. er på efterlønsområdet.

Hvad vil de radikales rolle være i en S-SF regering?

De radikale kommer højst sandsynligt med i en S-SF regering. Der er tydelige tegn på, at de to parter i øjeblikket nærmer sig hinanden. Tilmørelserne er nok mest motiveret af erfaringerne fra systemskifte-valget i 2001 og f.eks. det seneste svenske valg, hvor en tæt alliance mellem oppositionspartierne gav et godt resultat. Der er stadigvæk store politiske uenigheder og dårlig kemi mellem de to parter. At dømme efter de radikales nuværende mærkesager og profilen på de nye radikale politikere, der sandsynligvis vil blive valgt, vil partiet forsøge at indtage rollen som ansvarlig kassefører i en kommende regering. En sådan profil vil de forsøge at opnå ved at optræde som ansvarlige, reformivrige og som dem, der tænker på de langsigtede løsninger.

Ifølge Erik Meier Carlsen [RÆSON ugemagasin #9 2010, red.] skal årsagen til det fald, SF oplevede i

meningsmålingerne tidligere i år, findes i et illoyalt og flygtigt vælgerkorps, og at Søvnal derfor ikke kan lægge en entydig strategi, der kan sikre SF's fremgang. Har han ret?

Min vurdering er, at SF's krise blev stærkt overdrevet. Siden Søvnal overtog formandsposten fra Holger K. i 2005, er partiet vokset fra 11 til nu at stå til små 30 mandater. I samme periode har SF fået over dobbelt så mange medlemmer, og Søvnal har også leveret flotte valgsejre til EP- og kommunalvalgene. At han falder en smule i målinger og et par politikere langt nede i rækkerne er utilfredse er ikke en alvorlig krise. Søvnal er blevet en partiejer, der generelt har styr på den politiske kurs og organisation. Oven i det er Søvnal en rigtig tv-politiker – hvilket er meget vigtigt i selve valgkampen – og da SF de seneste par år har moderniseret deres valgmaskine, står de stærkt rustet til næste valgkamp. Så selvom der er meget tilfældighed i politik, og vælgerne er mobile, er min vurdering at Søvnal med sin nuværende strategi kan holde det høje niveau, som SF ligger på.

Kan man forestille sig et samarbejde mellem DF og en S-ledet regering?

Jeg har svært ved at forstille mig et sådan samarbejde, og det skyldes: 1) Den personlige kemi mellem de to blokke er enorm dårlig. 2.) Realpolitisk er der på mange stræk stor forskel mellem de to parter. 3) Strategisk er der god musik i at holde DF ude af samarbejdet, da DF er stærkt upopulær både hos svingvælgerne og kernevælgerne i den røde blok.

Vil Helle Thorning-Schmidt reformere efterlønnen, hvis hun bliver statsminister?

Nej, det vil skabe for meget ballade i medierne og med fagbevægelsen.

Hvad vil være vigtigt i ministersammensætningen i en S-SF regering: unge kræfter eller erfarne skikkelser?

Efter næste valg er der få erfarne skikkelser tilbage i de to partier, derfor vil de unge kræfter fylde mest. Og hvis der sker et regeringsskifte ved næste valg, sker det, fordi det har været "tid til forandring". Derfor vil det også være logisk at gøre plads til nye og yngre kræfter.

Dan Jørgensen (s): Den danske COP15-fiasko

Det danske formandskab lavede mange fejl under COP15-mødet i København. Desværre er selvkritikken udeblevet.

Af Dan Jørgensen (MEP, S)

Statsministeren har løjet. Han har påstået, at der ikke var lavet en skriftlig evaluering af COP15-mødet. Det ved vi nu er forkert. Evalueringen er lavet, og den er nu lækket til pressen.

Selv om det selvsagt er en alvorlig sag, når statsministeren fører befolkning og folketing bag lyset, er det værste nu ikke løggen i sig selv. Værre er det, hvad den dækker over: COP15 blev en større fiasko end nødvendigt pga. dansk inkompetence. Det synes fuldstændig uden for diskussion, at samarbejdet mellem det danske statsministerium og FN's klimasekretariat langtfra fungerede optimalt. Ligesom det er helt tydeligt, at Danmark valgte at lægge sig op af USA frem for at være den objektive mellemmand, der balancerede interesserne mellem de mange parter.

Løkke uberørt af kritik

Lars Løkke Rasmussen lader sig ikke påvirke. Der skal mere end et sammenbrud i de globale klimaforhandlinger til at bekymre ham. Faktisk er han ganske godt tilfreds med resultatet ved COP15.

Under og efter COP15 har det været helt tydeligt, at Lars Løkke og hans spindoktorer ønsker at tegne et helt bestemt billede af ham som statsminister: En mand med begge ben på jorden. Lars Løkke er ikke blevet "hovski-snovski", efter at han er blevet statsminister. Han er stadig "Lille Lars fra Græsted".

Hvor er det dog trist, at ambitionerne ikke er større for en statsminister. Og hvor er det dog trist, at man ikke er i stand til at reflektere bare en smule over egen indsats.

Ingen – eller kun ganske få danskere – mener, at Danmarks svage lederskab af COP15 var den væsentligste årsag til det dårlige resultat. Selvfølgelig var der også mange andre grunde til, at det gik galt. Men lige så forkert som det vil være at give Danmark hele skylden, lige så fejlagtigt vil det være at frikende regeringen fuldstændigt for ansvar.

Internationalt har der da også været udbredt skuffelse over de alvorlige og ganske betydningsfulde fejl, som Danmark begik.

BBC har en temahjemmeside om COP15. Her nævnes det danske formandskabs inkompetence som en af de centrale årsager til fiaskoen. Her hedder det fx: *"When Mr. Rasmussen took over for the high-level talks, it became quickly evident that he understood neither the climate convention itself nor the politics of the issue. Experienced observers said they had rarely seen a UN summit more ineptly chaired."*

Også avisen The Guardian er benhård i sin kritik:

"Connie Hedegaard, the Danish climate minister, started well but was forced at the start of week two to step down in favour of the Danish prime minister, Lars Løkke Rasmussen, officially because it would be inappropriate for a mere climate minister to meet and greet world leaders. But it was an open secret that she was at odds with her leader and the rich countries preferred their own man. Then Lars Løkke Rasmussen proved to

be out of his depth at this level of politics. He, too, was forced to step down, probably by the UK, Australia, Canada and others.”

Langt mere alvorligt end Løkkes manglende diplomatiske evner var imidlertid den forfejlede strategi – at negligere en række af udviklingslandenes helt rimelige krav.

Jeg forstår godt, at Lars Løkke Rasmussen har behov for at påpege, at andre også begik fejl i processen. Det er bestemt rimeligt at klandre både USA og Kina for manglende politisk vilje. Men ikke at ville indrømme en eneste fejl fra det danske formandskab er ikke bare utroværdigt. Det er også skadeligt.

Hvis ikke vi alle lærer af fiaskoen i København, hvordan skal vi så komme videre? En vittig mand sagde engang: “hvis ikke man ændrer kurs, ender man der, hvor man er på vej hen”. Den kurs, det danske formandskab satte under COP15, vil føre til det endelige sammenbrud, hvis den fortsættes.

Hvad nu?

Et af de grundlæggende problemer var, at mistilliden mellem udviklingslandene og de udviklede lande blev større i København. Særligt mistilliden mellem USA og Kina. Det gør det svært at nå til enighed omkring forhandlingsbordet. Derfor er det vigtigt, at andre spillere såsom EU forsøger at facilitere fortsatte forhandlinger mellem de to parter. Det kan ske ved at agere “mellemmænd” og/eller ved at foreslå kompromiser, som finder fællesnævner mellem de to landes positioner.

Muligheden er der stadig: Som FN’s klimachef Yvo de Boer har udtalt, har vi alle ingredienserne i skålen. Vi fik bare ikke bagt kagen i København, men det kan stadigt nås i Mexico. Reelt handler det om at løse de udeståender, der er med hensyn til finansiering. Hvem skal betale hvor meget, til hvem, hvornår og på hvilke betingelser? Og reduktionsforpligtelser – hvem skal reducere deres forurening hvornår og på hvilke betingelser?

EU kan spille en nøglerolle her. Selvom EU ikke var aktive nok under COP15 og slet ikke bød ind med nok på hverken finansiering eller reduktionsmål, så er EU alligevel foregangsregion på klimaområdet. Dertil kommer, at EU – i modsætning til det danske formandskab – stadig nyder nogen tillid hos udviklingslandene til at kunne drive forhandlingerne fremad mod Mexico. EU’s klimakommissær, Connie Hedegaard, barsler lige nu med en plan for, hvordan EU skal tage teten i klimakampen. Hvis alt går vel, ser planen dagens lys til juni. Forhåbentligt skruer den op for EU’s reduktionsmål og sætter afsender på de penge, der skal finansiere konsekvenserne af klimaforandringer de kommende år i verdens fattigste lande. Det er dog langt fra sikkert, at den bliver så ambitiøs, som den kunne blive.

For selvom både EU’s reduktionsmål og bidrag til finansiering måske ser flotte ud, er det ikke nødvendigvis tilfældet.

Reduktionsmålene nås nemlig nemt som følge af den økonomiske krise: Når produktionen falder, falder udledningen af CO2 også, helt uafhængigt af EU’s overordnede mål. Og hvad angår finansieringen, kan der måske nok skabes enighed om en stor sum. Faren er bare, at det kun er penge, der allerede er afsat til udviklingsbistand, så der reelt ikke er tale om klimahjælp.

Connie Hedegaards virkelige udfordring bliver derfor for det første

at præsentere virkelige reduktionsmål og for det andet at finde virkelige bidrag til finansieringen. Virkelige reduktionsmål er reduktionsmål, der skaber et reelt incitament til energieffektive investeringer og ikke bare nyder godt af den økonomiske krise. Og virkelige penge er penge, der ikke allerede er afsat til udviklingsbistand, men derimod er ekstramidler til de udfordringer, der følger af klimaforandringerne.

Eksperter om Venstre: Baglandet skrider

“Det er i miniformat den situation, som vi havde i begyndelsen af 1973, hvor der var en underliggende utilfredshed. Der var der ingen, der med fornuft kunne forudse, at Glistrup ville kunne komme i Folketinget med 28 mandater, og vi er lidt i samme situation. Hvordan bliver denne her utilfredshed opsamlet?” Sådan spørger professor Poul Erik Mouritzen fra SDU. Sammen med politisk redaktør på Fyens Stiftstidende, Troels Mylenberg vurderer han overfor RÆSON oprøret i Udkantsdanmark, hvor Venstre kæmper for at holde på medlemmerne, ikke mindst i Vestjylland. Mylenberg: “Man har overset, hvor meget kernen for et parti betyder: Venstres medlemstal er på 10 år dalet fra ca. 80.000 til ca. 50.000”.

Af Mads Godballe

Udkantsdanmark har på det seneste fået mediernes opmærksomhed, jf. Danmarks Radios serie “Danmark Knækker”. Regeringspartiet Venstre kritiseres for at have mistet forbindelsen med partiets traditionelle bagland, mens de lokalt forankrede Fælleslister har fået vind i sejlene som Udkantsdanmarks stemme. “Fælleslisterne” er lokalt forankrede, uden ideologisk grundlag og oftest et resultat af en lokal konflikt. Den Vestjyske Fællesliste er således opstået i protest mod den nye sygehusstruktur i Midt- og Vestjylland.

Den Vestjyske Fællesliste er blevet landsdækkende. Hvad er det et udtryk for?

Troels Mylenberg: At der pludselig er kommet mediemæssig vind i sejlene for de synspunkter, som gør opmærksom på Udkantsdanmarks problemer. Mange mennesker har oplevet sig som værende glemt i den politiske debat.

Poul Erik Mouritzen: Vi har nogle undersøgelser af folks tillid til politikerne på de her områder: meningsmålinger, der er lavet i begyndelsen af 2009, og allerede på det tidspunkt kan vi se en helt ekstrem utilfredshed med politikerne i regionen [Vestjylland, red.]. Groft sagt er tilliden halveret i de tre kommuner, hvor man har været mest aktiv omkring supersygehuset, nemlig Holstebro, Lemvig og Struer. En utilfredshed med de folkevalgte, som vi ikke har set andre steder.

Venstres partiforening i ‘Naur-Sir Nordvest’ nær Holstebro har offentligt udtalt, at de vil oprette en hjemmeside, der hedder: Passivt medlem af Venstre (www.passivmedlemafvenstre.dk), som et udtryk for deres vrede mod partitoppen. Hvordan vurderer modstanden i Venstres traditionelle bagland?

Mouritzen: Det er en manifestation af den underliggende utilfredshed. Den er så intensiveret på grund af det forløb, der var i efteråret, og er i ekstrem grad rettet mod Christiansborg og specielt Venstre.

Mylenberg: Venstre har i mange år søgt politisk succes i byerne – underforstået, at Venstres kernebagland af landmænd og beboere i

Udkantsdanmark var uden noget politisk alternativ, hvorfor man ikke behøvede at interessere sig for dem. Venstre gik efter at få stemmerne i byerne, hvor alle midtervælgerne var, men det er ikke lykkedes. Med undtagelse af en kort triumfperiode med borgmesterpost i Århus, så har man tabt Ålborg, Odense og København. Venstre har derfor ikke nogen base i byerne, og det gør derfor endnu mere ondt, når de traditionelle sikre baglandsområder rør på sig. Venstre skulle for at fastholde magten finde nogle nye vælgergrupper, og det har man gjort i gennem en årrække. Men benene – hele fundamentet for Venstre – er nu spredt, så bukserne er sprækket. Da Anders Fogh for 1½ år siden trak Venstre i en mere grøn retning, var det bemærkelsesværdigt lidt modstand fra det traditionelle bonde-Venstre. Denne utilfredshed kommer med nogen forsinkelse, og mange spørger sig selv: ”hvor er vores gamle Venstre blevet af?”

Adskiller Venstres problemer med baglandet sig fra de andre partiers?

Mouritzen: Over en meget lang årrække er Venstres bagland blevet relativt mindre og mindre i det Vestjyske. Relativt fordi Venstre har fået et nyt bagland blandt den yngre nyliberale generation i byerne. Fra midten af 1980'erne, da Uffe Elleman Jensen som repræsentant for handelshøjskole-Venstre vinder kampen om at blive leder af Venstre, begynder partiet langsomt at blive et mere liberalistisk parti i økonomisk forstand, og de får nogle nye bastioner. Det så man specielt ved kommunalvalget i 1994, hvor Venstre havde en fantastisk fremgang i hele hovedstatsområdet. V har derfor grundlæggende det samme problem som S: den klasse, der bar partiet i gennem mange år, er blevet absolut mindre. Gruppen af kernevælgere er forsvundet for både Venstre og Socialdemokratiet og i nogen grad gået til DF.

Mylenberg: De andres partiers bagland er ikke så geografisk betinget. Venstre har ikke passet og plejet partiets bagland, fordi der ikke var så mange, så det betød ikke så meget. Men man har overset, hvor meget kernen for et parti betyder: Medlemstallet er dalet fra ca. 80.000 til ca. 50.000 på 10 år. Regeringsperioden har altså haft en negativ effekt på baglandsreserven. Det er en enorm nedgang af medlemstallet, og det får selvfølgelig konsekvenser, fordi det dem, der skal bære partiet frem. Socialdemokratiet er derimod ved at gå stille og roligt frem. Det er ikke noget, der dominerer den offentlige debat, men det skal ikke undervurderes, at der er nogle mennesker, der betaler penge for at være med i et parti. Der er masser af mennesker, der går rundt og definerer sig i forhold til et parti, og det forpligter. Når 30.000 medlemmer så melder sig ud, er det et klart tegn.

Kan der ligge et problem i at formulere reel politik til Udkantsdanmark, fordi det simpelthen ikke er bæredygtigt?

Mouritzen: Set over en årrække siden 1950, da den første egnsudviklingslov bliver vedtaget, så er reformer i den offentlige sektor kørt inden for nogle snævre områder f.eks. politireformer, domstolsreformer, reform af sygehusstruktur. Store reformer, der alle sammen har været iværksat ud fra et rationale om økonomisk effektivisering. Men ingen af dem har formået at bevare den offentlige service i de gamle købstæder og Udkantsdanmark. Man prøver så med

lappeløsninger – ved hjælp af det man i mange år har kaldt
egnsudviklingspolitik – at købe sig aflad hos en befolkningsgruppe.

Mylenberg: Det, at sige, at det ikke er økonomisk bæredygtigt, det er et storby-argument. Nutidens generation af politikere er fra en tid, hvor det ikke har handlet om at vende hver femøre, men alene om hvor mange af dem man skulle bruge. Nu er denne udvikling vendt, og politisk succes kan ikke længere defineres ud fra, hvor meget man vil give, men hvor god man er til at prioritere – og derfor må det accepteres, at nogle bliver sure. Nu har Udkantsdanmark så fået nok. Spørgsmålet er om nogen tør tage noget fra de her kernegrupper i storbyerne, som dét ikke berører. Der er ingen tvivl om, at det også er kommunalreformen, der rammer Venstre. Lige meget hvor mange gange det hævdes, at der er kastet ekstra milliarder i den offentlige service, så er det ikke noget, nogen har oplevet. Samtidig er der også kommet et forventningspres på velfærdstaten – når noget bliver bedre, står man ikke og klapper af det, men siger: ”dDt manglede da også bare”. Regel nr. 1 i spindoktorens håndbog er: ’hvad der ikke kan forklares kan ikke forsvares’. Den centralisering, som kommunalreformen var udtryk for, er den, der bliver betalt tilbage for nu, fordi ingen har kunnet se kvalitetsreformen som et kvalitetsløft af den offentlige service. Det her er vulkanudbruddet, der skyr en askesky af ringeagt udover Christiansborg-miljøet.

Hvem vil vinde Udkantsdanmark politiske opbakning?

Mouritzen: Det kan der kun gættes om. Det er i miniformat den situation, som vi havde i begyndelsen af 1973, hvor der var en underliggende utilfredshed efter VKR-regeringen. I begyndelsen af 1973 var der ingen, der med fornuft kunne forudse, at Glistrup ville kunne komme i Folketinget med 28 mandater, og vi er lidt i samme situation, hvordan bliver denne her utilfredshed opsamlet? Problemet for Fælleslisten er, at de mangler en stor kendt og samlende figur, hvor det lykkedes for Glistrup i løbet af kort tid at blive meget kendt med sine meget provokerende udtalelser.

Mylenberg: Nu ved man jo ikke endnu, hvor høj grad det kan lykkedes Venstre at vinde dem tilbage – de er jo ikke tabt endnu. Der er to partier, der er de eneste, der er dygtige til at mobilisere i øjeblikket – det er SF og Dansk Folkeparti. Så hvis man skal svare entydigt på det, er det SF og DF, der kan fiske stemmerne op i det her oprørte hav.

Troels Mylenberg er politisk redaktør ved Fyens Stiftstidende og selv bosat i Udkantsdanmark, nemlig Thuro. Han har tidligere arbejdet som politisk reporter og redaktør på bl.a. Berlingske Tidende, Weekendavisen, Dagen og Ekstra Bladet.

Poul Erik Mouritzen er professor i Statskundskab ved Syddansk Universitet, hvor han blandt andet forsker i velfærdstaten og forholdet mellem stat og kommuner.

Erik Meier Carlsen til RÆSON: Nu går Socialdemokratiet 'classic'

"[Fair Løsning] mobiliserer kommuner og fagbevægelse på en måde, der giver S-SF øget troværdighed som regeringsalternativ. Manglende erfaring er et alvorligt handicap for S og SF, men alliancen med de stærke, veletablerede samfundsinstitutioner råder bod herpå. Samtidig er der tale om en form for 'Socialdemokratiet Classic' – et brand, DF ellers har vundet ejerskab til."

Af RÆSONs redaktion

Står S-SF overordnet set styrket med planen "Fair Løsning"? Udgør de et reelt alternativ til regeringen? Og hvor står De Radikale ift. planen?

S-SF styrker sig som alternativ, og planen skaber en afgørende ny accept af S-SF hos De Radikale. Der er vel tale om et reelt alternativ til regeringen Løkke, men sejren er dog langt fra i hus. Løkkes solide erfaringer som administrator af velfærdssamfundet vil være en betydelig fordel, når først vælgerne træder ind i stemmeboksens stille alvor, mens krisen stadig rumsterer derude. De Radikale er næppe indstillet på at binde sig definitivt til S-SF, og et valgresultat med Liberal Alliance i Folketinget kan skabe helt nye samarbejds mønstre.

Hvordan vurderer du indholdet overordnet set – er det en sammenhængende og progressiv plan?

Planen er et ganske imponerende og modigt udspil. Det er originalt og stærkt at tilbyde en alliance med fagbevægelsen om forøget arbejdstid. Den samlede plan er mindre imponerende – det gælder ikke mindst skattedelen.

Planen indeholder blandt andet et forslag om at øge arbejdsugen til 38 timer. Hvorvidt er det et holdbart forslag, og vil det rykke noget videre?

Det skal vise sig, hvor effektivt og hurtigt en arbejdstidsforøgelse af så store dimensioner kan sættes igennem via forhandlingssystemet. Forsinkelsen og strategien med at øge gælden på forventet efterbevilling er et afgørende sårbart punkt.

Hvad betyder det, at både LO og KL har bakket op om forslaget om den forlængede arbejdsuge?

S-SF mobiliserer kommuner og fagbevægelse på en måde, der giver S-SF-alternativet øget troværdighed som regeringsalternativ. Manglende erfaring er et alvorligt handicap for S og SF, men alliancen med de stærke, veletablerede samfundsinstitutioner råder bod herpå. Samtidig er der tale om en form for "Socialdemokratiet Classic", et brand, DF ellers har vundet ejerskab til.

S-SF har desuden lanceret en række tiltag på uddannelsesområdet. Er det den slags ændringer der skal til – og vil de have den ønskede effekt?

Forslagene på uddannelsesområdet er tvetydige: grundtanken om en hurtigere gang gennem systemet ledsaget af garantier om optagelse og praktikpladser har dog megen logik og rimelighed i sig.

Viser S-SF med planen økonomisk ansvarlighed? Vil det kunne flytte stemmer til blokken eller vil de udelukkende

opleve opbakning fra deres egne?

Det er klart, at der med forslaget om øget arbejdstid, der går mod den generelle tendens og manges forhåbninger, er et markant element af "ansvarlighed" og vilje til også at vælge besværlige og risikable løsninger, som peger i retning af øget ansvarlighed. Det er måske mere egnet til at generobre tabte socialdemokratiske kernevælgere, men dem er der også mange af.

Kommentar: Kommunerne vs. staten – skal staten drive kommunerne?

Kommunerne har overskredet deres budgetrammer og Finansministeren truer nu med at staten må ”diktere de økonomiske vilkår for hver enkelt kommune”. Og i forvejen er det kommunale selvstyre under pres. Et område, der illustrerer dilemmaerne: digitaliseringen af kontakten til borgerne.

Af Rasmus Edelberg [forfatteren er ansat i KL, men skriver i RÆSON som privatperson, og holdninger udtrykt i denne artikel er dermed ikke nødvendigvis KLs]

Mens Europa rykker sammen og, grundet overskredne budgetrammer, lige har stillet store lånegarantier til rådighed for at dække uansvarlige økonomier, så er der kommet nye tal fra Danmarks Statistik, der viser, at kommunerne i Danmark heller ikke har kunnet holde sig inden for budgetrammerne. Det har fået finansminister Claus Hjort Frederiksen til at slå på den store tromme – nu hvor regeringens krav om nulvækst allerede er løbet ind i problemer, der truer genopretningsplanen for Danmark. Som forudsagt af flere uafhængige eksperter, har kommunernes budgetdisciplin sjældent levet op til finansministerens ambitioner – og da slet ikke til nulvækst. Den brudte aftale vil få konsekvenser for kommunerne, og finansministeren truer nu med, at i værste fald ”må staten diktere de økonomiske vilkår for hver enkelt kommune”. Det bliver en presset forhandlingsdelegation fra KL igen i år! På den anden side vil hverken oppositionen eller Dansk Folkeparti lægge ryg til besparelser på ”kernevelfærd i forhold til børn og ældre”, så spørgsmålet er, hvilke muligheder finansministeren reelt har tilbage for at gennemføre regeringens politik? Ud over statsliggørelse af den kommunale sagsbehandling for at sikre kontrol og effektivisering af den objektive sagsbehandling [jf. RÆSON #15, red.], øget kvalitet og kompetenceudvikling på ledelsesområdet; så er den fælles kommunale digitaliseringsstrategi en af måderne, hvorpå den kommunale sektor kan rykkes op i gear. Med en fælles strategi samles trådene på tværs af forvaltningsenhederne til en koordineret indsats. Men hvad handler digitalisering om? Og hvor svært kan det være?

Science fiction i Væggerløse

Et eksempel er Rudersdal kommune, som lige har vundet Digitaliseringsprisen (der har til formål at øge opmærksomheden om succesfulde og værdiskabende digitaliseringsinitiativer i den offentlige sektor) for sit koncept ”MobilRude”. MobilRude samler information om den enkelte borger og præsenterer det, fx via mobiltelefoner. Det er håbet, at forældre bliver bedre til at huske aftaler med kommunen i fx tandpleje og biblioteker og dermed kan spare kommunen for udgifter til glemte aftaler. Kommunen er altså kommet ind i mobiltelefonen for alvor. Et andet eksempel er fra i tirsdags [d. 11.maj 2010, red.], hvor jeg var til europæisk premiere på den fjernbetjente borgerservice i Væggerløse. Væggerløse er en lille landsby i Guldborgssund kommune på Falster. For at undgå at fjerne service fra lokalområdet havde kommunen besluttet at installere fjernservice. Man havde simpelthen

erstattet den personlige modtagelse med en virtuel service via en fjernsynsskærm. Ved at flytte medarbejderne til det fælles center, sparede man 30 % af ressourcerne. Det virker nemt nok. Pensionisten, som skulle aflevere sine kvitteringer og få indsat medicintilskuddet på sin nemkonto, satte sig i stolen og mødte et skærmbillede af sin sædvanlige sagsbehandler. Han lagde papirerne på bordet – og så kunne de affotograferes via kameraet i loftet og afleveres digitalt til kommunen. Som der står i indbydelsen: ”Altså god gammeldags borgerservice – bare på 25 km afstand”. Teknologien er kendt i forvejen fra blandt andet videokonferencer. Det nye er, at borgerne mærker konsekvensen af, at der ikke er offentligt ansatte nok til at levere den personlige service, som man plejer. Enten må der gøres noget ved forventningerne, eller også må man øge antallet af ansatte. Det sidste kan ikke lade sig gøre i den nuværende budgetkrise – så er der kun forventningsafstemning tilbage. Så selvom de ældre medborgere skældte borgmesteren ud for at være for moderne, viser eksemplerne, hvordan kommunerne er klar til at gå nye veje og tage teknologien i brug på nye måder for at undgå nedskæringer på personalet, hvor det er muligt. KL har nu taget initiativ til at udbrede konceptet til flere kommuner, som sammen kan udvikle en tværkommunal model. Kommunerne mangler kompetencer, men kan opnå kritisk masse ved at slå sig sammen. Mange troede, at strukturreformen ville løse problemet. I stedet er der sket et skred i forventningerne til kommunerne, som skal levere standardiseret service i stedet for den lokale tilpassede version fra 1998. Men hvis man fortsætter i den dur, og alle kommunerne fx slår sig sammen om et fælles video- og callcenter, hvordan kan man så opretholde illusionen om kommunal selvbestemmelse? Endnu ved ingen, hvor grænsen går.

Kommunernes egen plan for digitalisering

Skismaet mellem valget af statslig eller kommunal styring blev illustreret, da kommunernes uden sammenligning mest benyttede it-leverandør KMD gik på banen og foreslog øget privatisering af egentlige forvaltningsområder, som en helt tredje mulighed (dog uden at myndighedsudøvelsen fulgte med). KMD anbefaler på sin hjemmeside, at ”KL og regeringen retter fokus mod andre løsningsmodeller, der tager højde for den indsigt, erfaring og ikke mindst den teknologiske og organisatoriske infrastruktur, som markedet allerede har frembragt til at håndtere opgaven. KMD peger på en række forskellige indsatser, der som minimum vil frigøre et potentiale på 500 mio. kr.”. Strategisk set er fordelene ved KMD’s model, at de hurtige beslutningstagere i kommunerne tilbydes en ”first mover advantage”. Den kommune, som først ville skrive kontrakt med KMD, kunne regne med at få lagt et af de planlagte ti centre i sin kommune og dermed sikre arbejdspladser. KMD vil tilsyneladende gerne ”hjælpe” kommunerne til at effektivisere, uden at det går ud over det kommunale selvstyre. Men kommunernes egen strategi er at skabe konkurrence på it-service-markedet ved hjælp af det nyoprettede KL-selskab, KOMBIT. En sådan konkurrence vil selvsagt bryde med KMD’s monopol, som de facto eneleverandør på områderne for objektiv sagsbehandling. Lige inden den første kommune skulle til at skrive kontrakt med KMD, blev kommunens kommunaldirektør fritstillet og meldt til politiet, fordi han ikke havde givet rigtige oplysninger om, at en kommende kontrakt med KMD skulle i udbud. Han sagde senere selv op og undgik en

tjenestemandssag. Dermed gik projektet vedr. privat konkurrencedannelse til den offentlige centralisering mere eller mindre i stå.

Statens plan

Den statslige model for centralisering af udvalgte borgerserviceområder og dens business case er fremlagt på folketingets hjemmeside. 'Business case' er udtryk for de forventede udgifter til implementering og effektiviseringspotentialet. Det fremgår af dokumentationen, at der i en planlagt statslig centraliseringsmodel vil være 150 årsværk tilbage i kommunerne til at yde den nødvendige personlige vejledning. I gennemsnit giver det 1,5 årsværk per kommune. Regeringen antager, at eksempelvis mellem 4% til 9% af boligstøtteansøgerne og 3% til 10% af pensionisterne har nødvendigt behov for ansigt til ansigt-kontakt (ATA-borger) modsat fx per telefon eller e-mail. Med baggrund i disse tal kan finansministeren argumentere for, at der kan nedlægges flere stillinger i den kommunale borgerservice end kommunerne mener, er forsvarligt. Problemet for kommunerne er, at folk forventer en personlig service, når de møder op hos kommunen med et problem omkring fx pension eller barseldagpenge. Kommunerne har ikke nogen effektiv måde at forhindre folk i at møde op og er samtidig forpligtet til at betjene dem, som kommer. KL har anslået, at op mod 40 % af folkepensionisterne beder om personlig assistance. Den enkelte kommune vil have endog meget svært ved overhovedet at opretholde en bemanning til at servicere borgerne i den statslige model med så få medarbejdere til rådighed, som staten foreslår. Konsekvensen bliver sandsynligvis, at kommunerne ender med at skulle samle regningen op for de borgere, som de ikke kan tvinge til at bruge de digitale kanaler.

Stordrift er en international tendens

Stordrift af den offentlige forvaltning i store enheder er en international trend, som bl.a. kendes fra Storbritannien. Her har store it-serviceleverandører som IBM, EDS (nu HP enterprise services) og CSC leveret en stor del af den offentlige service fra store BPO-centre (Business Proces Outsourcing, altså egentlig udlicitering af driften af serviceorganisationen eller en del heraf) til udbetaling af bl.a. kontantydelse, beskæftigelsesindsats, it-drift og sygesikring. Flere danske kommuner er allerede i gang med at forbedre arbejdsgangene, men skal have fjernet lovgivningsbarriererne for, at systemerne kan udveksle oplysninger, som er nødvendige for at tildele ydelsen, hvad enten det er boligstøtte, folkepension, barseldagpenge eller andet. Ved at overflødigøre papirarbejde, skabes der bedre plads til borgerkontakt (regeringen har påtaget sig dette ansvar, KL har stillet konkrete forslag, men kommunerne mangler stadig at se resultater i form af forenklet lovgivning.)

Digitaliseringen vil finde sted

Selvom finansministeren kaldte det "en fuldstændig problemfri sag", så spurgte Socialdemokraterne i Folketingets Kommunaludvalg under samrådet 6.maj 2010 gentagne gange finansministeren om, hvad han havde tænkt sig at gøre for at sikre personlig hjælp til udsatte borgere. For at demonstrere, hvordan Socialdemokraterne er med på de nye

sociale medier, åbnede Rasmus Prehn sin pc under mødet, og læste et indlæg, han fik på sin facebook profil live under debatten. Det handlede vist om en handicappet, nylig fraskilt førtidspensionist, som skal ansøge om boligstøtte i forbindelse med en flytning. Vedkommende havde ikke adgang til internet og ville gerne have personlig hjælp. Men det havde kommunen tilsyneladende ikke ressourcer til. Finansministeren garanterede ihærdigt, at: ”Det er regeringens mål at gøre så mange borgere som muligt digitale. Men ingen skal berøves sin ret. Garantien for adgang til personlig service ligger i kommunens borgerservice”. Hvor meget er den garanti værd, hvis kommunerne tvinges til at aflevere de ansatte til staten, som skulle have leveret den personlige service? Der er ingen tvivl om, at digitalisering er vejen frem, også for kommunerne. Fx har kommunerne fået fjernet flytteblanketten i flyttemappen på posthuset og erstattet den med en henvisning til hjemmesidens digitale flytteanmeldelse for dermed at effektivisere sagsbehandling af flytninger. Fremadrettet handler diskussionen for i mindre grad om, hvorvidt man er for eller imod brugen af ny teknologi. Det er vigtigere at få afklaret standarden for service, altså hvorvidt borgerne kan få afklaret deres sag i kommunen, når de henvender sig – ligegyldigt om det er en personlig henvendelse eller ej

Faldgruber

Det fremgår, at regeringen forventer at bruge op til 368 mio. kr. til at implementere den statslige model – heraf ca. 50 mio. kr. i 2010. Kommunerne må forventes at skulle bruge et lignende beløb på deres model. Forudsat at regeringen og KL får forhandlet sig frem til et valg af model i løbet af den næste par uger i økonomiforhandlingerne, forudsætter den statslige business case, at centeret kan være i drift d. 1.januar 2012. Men er det realistisk? Hvad nu, hvis staten skal tage it-plattformen i udbud? Så vil det vel tage mindst fire-fem år at udarbejde kravspecifikation, gennemføre udbuddet, udvikle og implementere systemerne? Hvad betyder det så for tidslinjen og dermed den business case, som skal retfærdiggøre hele projektet? Det svarede finansministeren ikke ”Hr. Rasmus Prehn” på. Vi får se. Spørgsmålet er relevant, når nu kommunerne allerede har kontrakt med en it-leverandør, nemlig KMD. Hvis man ikke laver en ny kontrakt – så skal man heller ikke i udbud. Dermed har kommunerne en potentielt afgørende fordel i forhandlingerne med regeringen, når man skal afgøre, hvem der hurtigst og sikrest kan levere de ønskede effektiviseringsgevinster ved stordrift. Men den kommunale model står dog som sagt heller ikke uden udfordringer. Kommunerne skal blive enige om et politisk bindende mandat til at implementere den fælles sagsbehandling. Det indebærer placering af center. Her vil Udkantsdanmark gøre sin stemme gældende. Samtidig vil adgangen til infrastruktur og de relevante kompetencer i storbyerne indgå i overvejelserne, når denne meget følsomme diskussion skal tages. Desuden er der lige ”detaljerne” om den fælles finansiering og overførsel af medarbejdere. Det er nok ikke nogen helt problemfri sag alligevel.

Rasmus Edelberg (f. 1974) er cand.scient.pol. og ansat i KL. Han har tidligere bl.a. arbejdet i London med innovation, kvalitet og effektivisering for den globale it-virksomhed EDS (Electronic Data Systems), hvor han startede i Danmark med at udvikle it-løsninger til den offentlige sektor og varetoget

tillidsposten som formand for EDS europæiske samarbejdsudvalg.

Kommentar: Kommunerne vs. staten. Kommunerne – kan nedskæringer øge velfærden?

Horsens ligger på en "flot" andenplads, når man rangerer kommunerne efter hvem, der har størst budgetoverskridelser. Her er det interessant, at borgmesteren i Horsens, Jan Trøjborg (S), som bekendt også er formand for KL. Burde denne kommune ikke være et forbillede? Økonomiforhandlingerne er i gang, og det er her interessant at se på den enkelte kommunes økonomiske udfordringer – de konkrete nedskæringer af velfærden kan i høj grad forklare de dilemmaer, som vores lokalpolitikere står over for de fleste steder, og hvorfor reformsåret nu åbnes op på Borgen.

Af Rasmus Edelberg [Skribenten er ansat i KL, men skriver i RÆSON som privatperson, og holdninger udtrykt i denne artikel er dermed ikke nødvendigvis KLs]

Allerede inden forhandlingerne om kommunernes økonomi for næste år gik i gang – gik de i stå. Claus Hjort (V) aflyste simpelthen det første møde i forhandlingsrunden og sendte KL's formand hjem efter en forklaring på budgetoverskridelsen på 5 mia. kr. fra sidste år. Regeringen truede desuden kommunerne med yderligere nedskæringer (4 mia. kr.), og detaljeret individuel økonomistyring udenom KL. KL er med på en mere detaljeret økonomistyring med status på økonomien i kommunalbestyrelserne hvert halve år, men kommunerne kommer nok ikke udenom yderligere stramninger efter gentagne overskridelser. Med hensyn til de kommunale nedskæringer, så forlod oppositionen hurtigt forhandlingerne, og DF ville ikke støtte "nedskæringer i kernevelfærden". Så selvom Dansk Folkeparti tidligere har været ude med riven i forhold til kommunerne, så holder Kristian Thulesen Dahl (DF), til fleres overraskelse hånden under kommunernes ret til at styre egen økonomi. Det sker ved at halvere dagpengeperioden fra 4 år til 2 år i stedet for at fjerne 4 mia.kr. i yderligere besparelser hos kommunerne og fastfryse overførselsindkomsterne. Regeringen har tidligere ikke kunnet komme igennem med forslag om dagpengereform – det er DF, som har ændret holdning for at bevare "kernevelfærden" i kommunerne. Men hvad er "kernevelfærd" i kommunalt perspektiv? Og hvorfor er det så svært at opretholde almindelig budgetdisciplin i kommunerne, at de for det meste ikke kan overholde deres egen aftale med regeringen (14 ud af de sidste 25 år har kommunerne sprængt rammen)? Er det realistisk at gøre alvor af truslen og droppe aftalesystemet for kommunernes økonomi og dermed det lokale selvstyre i Danmark? Ved sidste års forhandlinger var problemet i høj grad de øgede udgifter i 2008 til det specialiserede socialområde, som udløste et ramaskrig fra finansministeren og krav om at stramme op i kommunerne. Så hvad har kommunerne gjort for at løse den hjemmeopgave?

Problembarnet: udgifterne til udsatte borgere

Kommunernes evne til at styre udgifterne til anbringelser af særligt udsatte borgere har aldrig været særligt god. Sådan har det været lige siden, de overtog området fra amterne som en del af strukturreformen i

2007. Det er hjælpen til nogle af de mest udsatte borgere, vi her taler om – såsom senhjerneskadede, handicappede og børn, der har været udsat for omsorgssvigt i deres familie. For det andet bliver der flere ældre borgere, der vil få behov for kommunal ældrepleje. Således også i Horsens, hvor man til stor overraskelse konstaterede, at der var blevet brugt 52 mio. kr. mere end budgetteret i 2009 til ældre, handicappede, psykisk syge og socialt udsatte. Så hvor meget velfærd får man for de ca. 60 mio. kr. som nu skal spares over de næste par år i Horsens? Lad os se på områderne et ad gangen:

Ældreområdet – besparelseeffekten i 2011

Ifølge Horsens Folkeblad er der i dag 2508 borgere, som får hjælp til rengøring i hjemmet hver anden uge – i fremtiden bliver der kun gjort rent hver tredje uge. Er det ok? Ja, hvis alternativet er værre. Og mulighederne er ved at være udtømte. For ud over dårligere rengøring, vil Horsens skære ned ned på en række andre områder, hvor de sparer beløb på mellem 250.000 kr. og 6.000.000 kr., det gælder blandt andet: at nedlægge det tværgående vikarkorps i kommunen (900.000 kr.), hæve brugerbetaling for svømning i ældrecenteret (245.000) og skære bemanning i plejeboliger (6.000.000), skære bemanning i plejeboliger for demente (1.500.000) samt skære 25 % i akutte ydelser i plejen (800.000). Men der bruges også ”for mange penge” på de handicappede, psykisk syge og alkoholikerne mv. Hvor skal besparelserne ramme her? Nedskæringerne på handicapområdet inkl. psykiatri og socialt udsatte omfatter blandt andet: besparelser på døgntilbud til udviklingshæmmede og borgere med psykiatriske problemer, nedskæringer af aktivitets- og samværstilbud, nedskæringer i budget for forsorgshjem, unge med ADHD trækkes hjem til eget hjem eller kollegium, 10 % skæres i udgifter til de dyreste foranstaltninger, taksten for støtte i eget hjem sættes ned, planer om nyt dagtilbud for borgere med alkoholmisbrug droppes, nyansættelser skal finde besparelser i eksisterende sager. Som det fremgår af listen, så er udgiftsniveau ikke automatisk lig med velfærdsniveau, en del kan fx klares ved øget brugerbetaling. Men for flere af områderne gælder det, at kvaliteten er tæt forbundet med kommunalt personaleforbrug.

Socialpsykiatrien presser kommunerne

En anden del af forklaringen på budgetoverskridelsen kan forklares med efterdønningerne fra strukturreformen. Et godt eksempel er det psykiatriske system, som ansvarsmæssigt er blevet fordelt mellem regioner og kommuner, samt politisk fordelt mellem Indenrigsministeriet og Sundhedsministeriet – der er altså nok stole at tabe tingene mellem. Kommunerne overraskes af uforudsete udgifter og skal derfor skære ned. Psykiatrien i Danmark er delt op i tre dele: sygehuspsykiatrien og distriktspsykiatrien, som begge er regionernes ansvar, samt socialpsykiatrien, der er kommunernes ansvar. Socialpsykiatrien skal hjælpe den udskrevne psykiske syge med at få hverdagen til at fungere, når behandlingen er overstået. Mindst 200.000 danskere lider til enhver tid af depression, mindst 200.000 af angst og ca. 40.000 af svære psykoser. Hver anden danske familie kommer i kontakt med det psykiatriske behandlingssystem. Ifølge en undersøgelse af KL's blad Momentum oplever samtlige kommuner, at borgere udskrives for tidligt fra en psykiatrisk afdeling, og over halvdelen

oplever det ofte eller meget ofte (77 % af kommunernes chefer for psykiatriområdet svarede på undersøgelsen). Hvis man også sparer på sygehusbehandlingen, hænger kommunerne på en masse ufuldstændigt behandlede borgere. Der er altså kommet flere sindslidende og psykisk syge i socialpsykiatrien, så sagerne er blevet tungere. Opgaver med psykisk syge fylder også mere i samfundet andre steder end socialpsykiatrien fx i politiets arbejde. Og det kan være svært for betjentene at finde et sted, hvor den psykiske syge kan blive hjulpet. Ikke mindst fordi der sjældent er ledige pladser på de psykiatriske afdelinger. For ”sengene er jo fyldt op, og derfor går en stor del af tiden med at diskutere, hvordan vi kan få folk hurtigst muligt ud igen” – som formanden for Dansk Psykiatrisk Selskab, Anders Fink-Jensen siger. Ifølge en rapport fra 2009 fra Dansk Sundhedsinstitut oplever hjemmesygeplejerskerne i kommunerne også flere psykiatriske klienter i hjemmeplejen: ”Folk skal være ret psykotiske, før de bliver indlagt. Det betyder, at besøg (af en hjemmesygeplejerske i hjemmet) må optrappes i de perioder, hvor borgerne har det dårligt. Borgerne bliver udskrevet, inden medicinen har en virkning – det vil sige, de er stadig ret psykotiske, når de kommer hjem.” Eller som en socialpsykiatrisk leder fra Egedal kommune siger, ”Når vi møder dem, er det hele oftest i opløsning. Hele fundamentet er skyllet væk – der er rod i økonomien, problemer med boligsituationen, parforhold, job. Det er derfor en stor opgave at samle op på.” Derfor vælter budgetterne. En tung sag koster rask væk op mod en million kroner om året. Men de penge skal findes i den kommunale økonomi, hvor man derfor, som i eksemplet med Horsens, allerede er i gang med at skære den almindelige drift af botilbud, aktiviteter, dagtilbud, samværsmuligheder, behandling, rengøring, specialhjælp, osv. væk. Hvad er alternativet? Selv hvis der bliver etableret flere sengepladser, kommer det ikke nødvendigvis de psykisk syge til gode. En opgørelse fra Danske Regioner, som blev forelagt Folketingets Sundhedsudvalg i oktober 2008, viste, at 128 psykiatriske sengepladser var midlertidigt lukket på grund af personalemangel eller anden mangel på ressourcer.

Regeringens krav om yderligere besparelser møder modstand

Kommunerne har altså kæmpet for at få budgetterne for 2010 til at hænge sammen, bl.a. på grund af en ufinansieret opgaveglidning og dermed stigende forbrug til det specialiserede socialområde (specialundervisning, handicappede, og udsatte børn og unge). Der er fortsat markant vækst i kommunernes udgifter på det specialiserede socialområde. Når udgifterne til det specialiserede socialområde vokser, og der bliver flere brugere, betyder regeringens nulvækst, at der skal skæres på andre store kerneområder som dagpasning og folkeskolen. Det bliver et centralt omdrejningspunkt, når forhandlingerne om kommunernes økonomi nu (endelig) kan gå i gang. I den forløbne uge kom det frem, at kommunerne heller ikke kunne holde budgettet i 2009 inden for ”normalområdet”, altså ældreområdet (1,9 mia. kr.), folkeskolen (1,1 mia. kr.), dagpasning (0,9 mia. kr.) og sundhedsområdet (0,3 mia. kr.). Fratrasket det beløb, man sparede andre steder, endte det samlede underskud ifølge Danmarks Statistik på 5 mia. kr.

”De gode tider” er forbi”

Kommunerne vil gerne fortsat bære deres del af byrden, og derfor har regeringen lovet at hjælpe med de nødvendige regelændringer, som kan effektivisere administrationen. Det gælder både administration af løn og regnskab, såvel som administrationen af de ”objektive sagsbehandlingsområder” [jf. RÆSON #15 og #16, red.]. Men effektivisering er ikke nok. De mange mia. kr. kan kommunerne kun finde via konkrete nedskæringer i serviceniveauet – over for børn, ældre, syge, handicappede og socialt udsatte. Hvor langt kan kniven bores ind, før den møder modstand? Selvom oppositionen i sidste uge forlod forhandlingerne, så har regeringen stolet på sit parlamentariske grundlag. Dansk Folkeparti har traditionelt ikke været et ”kommuneparti”, men havde sit ”kommunale gennembrud” ved sidste års kommunalvalg med lige over 8 % af stemmerne. Så DF har nu specificeret deres betingelser for at bære regeringen igennem krisen og undgå et kabinet-spørgsmål med følgende folketingsvalg som følge af sagen. DF lader dagpengemodtagerne og flygtninge i Danmark stå for hug. ”Der skal tages noget fra nogen”, som Pia Kjærsgaard siger. Og det har hun ret i. Grænsen for kommunale besparelser hos DF gik ved ”nulvækst”. De 4 mia. kr. i yderligere kommunale besparelser måtte tages af bordet, og blev erstattet af et egentligt reformspor på dagpengeområdet. Derudover bliver Claus Hjort ”bedt om” at eksportere noget af kommunernes besparelsesbyrde til ulandene. Selvom Claus Hjort truede med at styre kommunerne direkte, så har han brug for kommunerne til at tage ansvar for den daglige drift af velfærdsstaten. Og driftsapparatet er ved at være slidt i kanterne.

Rasmus Edelberg (f. 1974) er cand.scient.pol. og ansat i KL. Han har tidligere bl.a. arbejdet i London med innovation, kvalitet og effektivisering for den globale it-virksomhed EDS (Electronic Data Systems), hvor han startede i Danmark med at udvikle it-løsninger til den offentlige sektor og varetog tillidsposten som formand for EDS europæiske samarbejdsudvalg.

Mette Frederiksen: 00'erne blev det ligegyldige årti

Finanskrisen har gjort forskellene tydelige igen. Dansen om midten er nu endelig erstattet af en reel politisk fejde. To økonomiske planer er lagt frem. Enigheden er ophørt.

Af Mette Frederiksen

Den politiske værdikamp handler ikke først og fremmest om burkaer, men om kroner og ører. Ved valgene i 2001, 2005 og 2007 tog den politiske højrefløj patent på værdikampen og definerede ikke alene venner og fjender, men også spillereglerne for den politiske kamp. Derfor var kampen for os socialdemokrater tabt på forhånd.

Men præmissen var forkert. Den værdipolitiske udfordring for Danmark handler ikke først og fremmest om islam og straffelovens bestemmelser. Den handler derimod om samfundets værdier – om klassisk fordelingspolitik, og om den kollektive vilje til at forme en udvikling, der kommer alle til gode.

Ikke at indvandringen til Europa og den kriminelle forråelse ikke er relevante samfundsanliggender eller udfordringer. For det er de. Men at de er det væsentligste for Danmarks fremtid og vores samfunds almindelige velbefindende er selvsagt ude af proportioner.

Det krævede en international finansiel krise, før vi fik erkendelsen af, at samfundsdebatten var blevet forskruet. I Danmark forplantede den udefrakommende krise sig hurtigere end i andre lande til en national økonomisk krise. Otte års lemfældig og uansvarlig økonomisk politik stod aflædt tilbage, og pludselig blev forskellene i dansk politik tydelige igen. Dansen om midten er nu endelig erstattet af en reel politisk fejde. To økonomiske planer er lagt frem. Enigheden er ophørt.

Mit første valg som socialdemokrat var i 1990. Jeg var 12 år gammel og kan huske den kollektive stolthed, da Svend Auken gik op af den berømte trappe på Christiansborg. Det var et øjeblik af sejr med følelsen af, at den „rigtige“ havde vundet. 2001 var mit første valg som kandidat. Valgkampen var en meget blandet størrelse. I min egen kreds, Ballerup, var opbakningen til S rigtig god. Men mange borgere havde desværre vendt ryggen til den daværende SR-regering: Man kunne mærke på gaden, at der ville komme et regeringsskifte. Det blev valget, hvor Fogh kunne stå under laserlys og mekanisk valgkampsmusik og erklære VKO-æraens begyndelse. Jeg husker først og fremmest bedrøvelse; en følelse af, at det ville blive en hård periode i dansk politik. Og en frygt for, at især de dårligst stillede ville blive klemte.

00'erne var et mærkeligt årti. Det gik godt under Anders Fogh, vil mange sikkert mene. Privatforbruget steg. Friværdierne blev danskernes foretrukne samtaleemne, og de fleste var i beskæftigelse. Men blev vi reelt rigere – fik vi det bedre?

VKO har nu snart regeret Danmark i ti år. Jeg tror og håber, vi nærmer os en afslutning. 00'erne fremstår nemlig efterhånden mere og mere som et ligegyldigt årti. De borgerlige brugte ikke perioden til at skabe varige forbedringer for vores samfund. Færre unge får i dag en

ungdomsuddannelse. Beskæftigelsen er de senere år faldet næsten dobbelt så meget, som ledigheden er steget, derfor står flere nu uden for arbejdsmarkedet. Vi mister arbejdspladser i tusindtal. Forskningen er ikke for alvor blevet prioriteret. Den trafikale infrastruktur minder mere om Frilandsmuseet end om fremtiden. Udkantsdanmark er stået af, og erhvervs politik er noget, der er henvist til tænketanke – ikke til praktiske politiske beslutninger.

Tiden er blevet spildt.

Ved et årtis afslutning skal der kunne sættes nogle flueben. En befolkning skal kunne mærke nogle reelle forbedringer og forskelle. Som danskerne kunne det efter 60'ernes vækst med boligforbedringer, udbygning af velfærdssamfundet og bedre muligheder for kvinder for at have udearbejde. Eller som vi kunne efter 90'erne, hvor årtiet blev åbningen til optimisme og globalisering efter Berlinmurens fald.

Målet med 00'erne kunne have været et samfund med færre sociale problemer, en højere sundhedstilstand, et bedre samlet uddannelsesniveau eller en bedre placering i den globale konkurrence. Intet af det er opnået. Og derfor møder det borgerlige samarbejde sine hidtil største problemer. For hvad vil højrefløjen egentlig? Det er jo ikke danske muslimers skyld, at asiaterne løber fra os i det globale kapløb om fremtidens arbejdspladser. Det er jo ikke på grund af strafferammerne, at danske unge, der vokser op i de dele af Danmark, der så poetisk er blevet udråbt som „den rådne banan“, ikke får den tilstrækkelige uddannelse. Årsagen til den manglende udvikling og begyndende afvikling skal findes i forkerte politiske beslutninger og manglende årvågenhed i forhold til et lille lands udfordringer. Ansvar er med andre ord politisk.

Og forklaringen ligger i den reelle værdikamp: at pengene er blevet brugt til noget andet. I valgkampen 2007 fremførte vi socialdemokrater, at valget stod mellem velfærd eller skattelettelse. Sjældent er et politisk budskab blevet mål for så meget kritik. Det var tomt og hult, måtte man forstå. Men vi havde jo ret: Danskerne kunne ikke få begge dele. Først kom de ufinansierede skattelettelse samt en efterfølgende underfinansieret skattereform, der gjorde det økonomiske råderum til varige forbedringer af velfærdssamfundet markant mindre. Den økonomiske krise har forværret budgetterne yderligere, og nu står den så på smalkost alle steder.

En større grad af økonomisk omtanke i både det private og offentlige forbrug er nu nok meget sundt for den danske folkesjæl. At have det privilegium at forvalte de danske skatte kroner kræver en enorm omtanke, og indtil nu har man altid kunnet finde endnu et hjørne af den offentlige sektor, hvor ændrede arbejdsgange har betydet øget effektivitet eller en bedre udnyttelse af midlerne. Den manøvre er endnu ikke afsluttet, og derfor er det i princippet altid sundt at blive afkrævet en hård prioritering af midlerne. Men der er langt herfra og så til den blinde og uigennemtænkte hestekur, som er blevet udtænkt og formuleret af Claus Hjort Frederiksen og resten af det borgerlige flertal: En opbremsning i den offentlige økonomi som er alt, alt for kortsigtet.

VKO's krisehåndtering virker først og fremmest gammeldags.

Man hænger fast i et påstået og i øvrigt misforstået konfliktforhold mellem den offentlige og private sektor, selvom de sektorer er hinandens forudsætninger – både på grund af landets beskedne størrelse

og på grund af den særlige indretning af velfærdssamfundet.

Man lægger op til besparelser på både folkeskolen, ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser, selvom alle er enige om, at en bedre uddannet arbejdsstyrke er alfa og omega for både Danmarks konkurrenceevne og potentiale i det hele taget.

Man tror hårdnakket på, at det er det private forbrug, der skal stimuleres, selvom stort set alle økonomiske analyser slår fast, at den mest effektive vej til at sikre en hurtig vækst i beskæftigelsen er at fremrykke offentlige investeringer.

Den lidt tilbagelænedede facon kombineres samtidig med en uhyre skæv fordelingspolitik, hvor skattelettelserne gives i toppen, dagpengerettighederne begrænses, og de sociale problemer rodfæstes.

Jeg tror egentlig, at mange mennesker – ikke kun venstrefløjens trofaste vælgere – kan se, at det er uholdbart. Derfor efterspørger et flertal af danskerne et politisk skifte. Den kortsigtede og lidt fladpandede kontraktspolitik må erstattes af nogle mere langsigtede politiske visioner. Det handler både om de tørre tal på bundlinjen og vores fælles liv i øvrigt.

Udviklingen bør først og fremmest styres af følgende mål: holdbarhed i økonomien, mere og bedre uddannelse, samt retfærdighed og solidaritet.

Der skal styr på dansk økonomi igen, og holdbarheden skal genoprettes. Men intet samfund kan spare sig ud af en krise: Der skal også satses på fremtiden. Som bekendt er vores centrale forslag derfor, at vi samlet set som befolkning skal arbejde mere. Strategien består primært af to dele. For det første skal der indledes trepartsforhandlinger med henblik på en forøgelse af arbejdstiden („12 minutter om dagen“). Og for det andet skal de unge hurtigere igennem deres uddannelser.

Desuden skal Danmark igen på reformsporet. Alt for mange mennesker med en rest af arbejdsevne er blevet førtidspensioneret og dermed sat uden for arbejdsstyrken, og trods mange års økonomisk fremgang før krisen modtager tusindvis af danskere kontanthjælp. Både kontanthjælps- og førtidspensionsområdet skal reformeres med henblik på at sikre også borgere med sociale problemer eller nedsat arbejdsevne en tilknytning til arbejdsmarkedet og dermed selvforsørgelse.

Og så skal der for alvor satses på uddannelse. Jeg besøgte for nogen tid siden en stor og i øvrigt hæderkronet dansk virksomhed, der både har en stor medarbejderstab i Danmark og samtidig et solidt tag på eksportmarkedet. Jeg spurgte dem, hvilken konkurrencefordel Danmark har på det globale marked. Svaret var ret enkelt: Vores kreativitet. Evnen til at se nye muligheder og tænke ud af boksen. Jeg tror, det er rigtigt. Og derfor skal den kreativitet fremmes. Spørgsmålet er, om den førte folkeskolepolitik i tilstrækkelig grad tager højde for det. For slet ikke at tale om vores ungdomsuddannelser? Vi skal stoppe nedgangen i antallet af unge, der reelt gennemfører en kompetencegivende uddannelse, erstatte besparelserne på uddannelsesområdet med investeringer, og sætte målet ind i forhold til hver enkelt elev.

Sidst men ikke mindst skal solidariteten have et ordentligt boost. Solidaritet, fællesskab og sammenhold har vi ikke hørt meget til de senere år. Det skal blive anderledes. For Danmark er intet uden. Vi er

grundlæggende et folkefærd, der vil hinanden det godt. Det er et kollektivt karaktertræk, der skal stimuleres og understøttes. Og tag endelig ikke fejl. Også det er en politisk opgave. Den politiske dagsorden, som den sættes af Christiansborg, sætter sit præg på samfundet, og en kommende regering vil i både ord og handling have som formål at understøtte fællesskabet og solidariteten. Både mellem forskellige befolkningsgrupper og generationer. Derfor skal der indføres en fattigdomsgrænse, så den stigende fattigdom udfordres og afskaffes. Derfor skal der i skellet mellem offentlig og privat understøttes nonprofit-virksomheder, så flere mennesker får foden inden for på arbejdsmarkedet. Sådan skal uligheden få kamp til stregen. Fordi et Danmark uden fattigdom både bogstaveligt og i overført betydning gør os alle sammen rigere.

Det eneste gode, man kan sige om økonomiske kriser, er, at man kan blive klogere af dem. En økonomisk optur baseret blandt andet på spekulation, kunstige boligbobler og et ureguleret finansmarked er et alt for usikkert økonomisk fundament. Derfor skal vi ikke igen basere en økonomisk vækst på lånte penge. Lad nu den progressive del af Danmark få lov til at tegne skitsen til fremtiden. Vi behøver ingen fjendebilleder for at gøre det. Vi behøver hverken får eller bukke. Og vi behøver heller ikke sende børn i fængsel. Vi behøver ikke favorisere dem, der i forvejen lever på solside. Vi har ikke tænkt os at spilde det næste årti.

Men lader det sig overhovedet gøre at få en diskussion af disse emner? Meget tyder på, at den kommende valgkamp i stedet kommer til at gå op i – undskyld mig – relativt ligegyldigt personfnidder og det amerikansk inspirerede „negative campaigning“, således at det er meningsløse skræmme-kampagner eller offentlige „rettergange“ om de respektive politikeres private forhold, der kommer i centrum. Men det bliver Danmark jo hverken klogere, rigere eller mere solidarisk af. Tilbage står derfor håbet om en god gammeldags og fair politisk valgkamp. En valgkamp, hvor vi kæmper på politiske og ideologiske forskelle. Og hvor vi hver især står ved konsekvenserne af vores politik. Valget er mere reelt end i mange år.

Mette Frederiksen (f.1977) har været medlem af Folketinget for Socialdemokraterne siden 2001 og fra 2005 sit partis næstformand. Forfatter til „10 Socialdemokratiske teser“ og aktiv samfundsdebattør. Uddannet BA i samfundsfag samt MA i Afrikastudier.

Henriette Kjær: Det sikre valg

Det vil lykkes for VK at vinde valget, fordi vi har haft mod til at træffe de svære og ubehagelige valg. Når vi siger, at vi vil passe på dansk økonomi – så er det ikke et løfte, men et faktum.

Af Henriette Kjær

Folketingsvalgene i 2001, 2005 og 2007 blev vundet på udlændingepolitikken. Intet andet politisk emne har haft så stor betydning for Socialdemokratiets vælgermæssige problemer – og på intet andet politisk område har oppositionen haft sværere ved at finde en politisk vej, som et flertal blandt vælgerne kunne støtte. Socialdemokraterne bildte sig selv ind, at de tabte valget i 2001 på grund af ændringer i efterlønnen, som Nyrup ellers havde lovet ikke at røre ved. Jeg tror, det spillede en mindre rolle og ærgrer mig over, at spørgsmålet om en reform af efterlønnen siden dengang er blevet tabu for Socialdemokraterne.

Men det er også værd at bemærke, at de tre nævnte folketingsvalg alle er blevet holdt i en periode med økonomisk højkonjunktur. Socialdemokraterne tabte ikke regeringsmagten i 2001, fordi de havde misrøgtet dansk økonomi: den havde det godt. Og ved de efterfølgende valg har VK-regeringen været begunstiget af, at der var råd til tingene. Råd til forbedringen på velfærdsområdet – og råd til at lette indkomstskatten. Oppositionens trivielle melodi om de massive nedskæringer i danskernes velfærd fandt ingen klangbund blandt vælgerne.

Samtidig har Venstre, Dansk Folkeparti og vi Konservative udgjort et troværdigt og fasttømret fundament for regeringen. Vælgerne har klart vidst, hvad de ville få – mens oppositionen har været en politisk rodebutik. Hvem skulle danne regering? Kunne S og R overhovedet blive enige om et politisk grundlag – og hvad med SF? Ville de blive regeringsduelige?

Så vores succes indtil nu kan set med mine øjne sammenfattes i udlændingepolitikken, de gode økonomiske forhold for danskerne, og så at oppositionen ikke har udgjort et reelt ledelsesmæssigt alternativ for vælgerne.

Det valg, som skal holdes i 2011, bliver anderledes.

Alle kan formentlig huske, hvor de befandt sig den 11. september 2001, da tvillingetårnene på Manhattan blev angrebet. Men der er vel næppe særligt mange, der kan stadfæste ganske præcist, hvad de foretog sig godt syv år senere, nærmere betegnet den 15. september 2008, da Lehman Brothers – den internationale bank- og finanskoncern med hovedsæde i New York – meddelte, at den indgav konkursbegæring. Selv om denne dag på mange måder kan siges at have lige så stor betydning for vores levestandard som angrebet på World Trade Center.

For hvor terrorangrebet i 2001 signalerede starten på opgøret mellem den frie verden og de islamiske fundamentalister – hvorefter intet sikkerhedspolitisk anliggende har været det samme – så markerede krakket af Lehman Brothers starten på den dybeste økonomiske krise i den vestlige verden siden depressionen i 1930'erne.

Det kommende folketingsvalg kommer derfor i høj grad til at dreje

sig om økonomi. For selvom dansk økonomi ikke er nedsmeltet – selvom ledigheden ikke længere stiger – så er krisen og effekterne af krisen langt fra overstået.

Politisk har vi også fået nye forhold. Oppositionen har rokeret brikkerne lidt om. S udgør nu sammen med SF kernen i alternativet til regeringen – mens de Radikale mest er i opposition. Men alt i alt står oppositionen mere samlet end ved de tre sidste valg. Vælgerne vil derfor blive stillet over for to klare regeringsalternativer – VK og S-SF.

At vinde et valg efter ti år i regering er en bedrift. Historisk set sker det sjældent – vi skal i hvert tilfælde langt tilbage i den politiske Danmarkshistorie. Når jeg så alligevel tror, at det vil lykkes for VK at holde fast i regeringsansvaret, skyldes det, at vi har haft mod til at sige og gøre de ubehagelige ting. Vi har taget de svære og ubehagelige valg. Realiteten er jo, at VK-regeringen og Dansk Folkeparti kunne have valgt at lade regningen for krisen ligge i skuffen til et valg var overstået. Dansk økonomi har det godt nok til, at vi kunne have været kyniske og valgt at lade regningen ligge til vælgerne havde stemt – enten med det resultat, at vi så havde fire år til at gøre de ubehagelige ting, eller at regningen skulle betales af en ny S-SF regering.

Men vi valgte det ansvarlige – det troværdige – nemlig at præsentere danskerne for kriseregning nu. Og bede dem være med til at betale. Velvidende at dette ville være et brud med nogle af de løfter, vi havde givet før sidste valg – og velvidende at nogle af de økonomiske indgreb ville være alt andet end populære. Vi har vi vist, at vi tager et dybt og seriøst ansvar for det danske samfund. Når vi siger, at vi vil passe på dansk økonomi – så er det ikke et løfte, men et faktum.

Ser vi på EU, har den økonomiske krise ført til et paradigmeskift i holdningen til spørgsmål som budgetunderskud og økonomisk ansvarlighed. Det skyldes ikke, at EU eller EU-landene pludselig har set lyset. Det skyldes markedernes rå magt. Hvor det tidligere blev, om ikke accepteret, så i hvert fald stiltiende tolereret, at nogle af medlemslandene kørte med for store budgetunderskud og i realiteten levede over evne, så kan dette ganske enkelt ikke lade sig gøre længere. De finansielle markeder signalerer med sekunders præcision, at man ikke vil finansiere massivt statsligt overforbrug. Det har de mærket i Grækenland, Irland, Storbritannien, Spanien og Portugal. Der er i dag ikke noget alternativ til en ansvarlig økonomisk politik, hvor man har styr på det offentlige budgetunderskud.

Jeg vil gå så langt som at sige, at selv S-SF har været nødt til at acceptere de nye præmisser omkring økonomien.

Efter min mening har vælgerne forståelse for, at vi i krisetider naturligvis må begrænse det offentlige forbrug. Ellers kommer deres børn til at hænge på regningen, og det er der ikke ret mange, der er interesserede i.

S-SF's bud på en plan for dansk økonomi, „Fair Løsning“, beskriver også en vej for Danmark – hvor der ikke er penge nok, og vi bliver nødt til at yde noget mere for at få pengene til at passe. Vi kender efterhånden S-SF's berømte tilbud til danskerne om, at vi alle skal arbejde 12 minutter mere om dagen til bevidstløshed.

Så langt så godt.

Men består S-SF troværdighedsprøven?

Nej. Nok peger de på noget, der er brug for – nemlig en større arbejdsindsats i det danske samfund – men de anviser ikke konkret, hvordan den skal fremskaffes.

Derfor har stort set alle fagøkonomer også dømt „Fair Løsning“ for utilstrækkelig – løs i fugerne – og selv fagbevægelsen, som skulle levere de berømte 12 minutter ekstra, er røget i totterne på hinanden. Ingen har lyst til at sidde med regningen.

Det er et stort problem for S-SF, for økonomisk politik handler om én ting: troværdighed.

Det giver mig håb om, at når vi skal til stemmeurnerne, vil regeringspartierne blive belønnet og oppositionen straffet. Dette selvom meningsmålingerne igennem en periode har givet et andet billede.

Vores styrke vil også være, at selvom S-SF på værdipolitiske områder har søgt at kopiere regeringen, så vil der, jo tættere vi kommer på et valg, opstå usikkerhed om deres kurs. Hvor stor skal de Radikales indflydelse være på udlændingepolitikken?

Svaret må givet gysen langt ind i SF.

Som ung folketingskandidat blev jeg før valget i 1990 tildelt et valgmode på Flydedokken nede på Århus Havn. Sjovt nok havde ingen af de mere etablerede kandidater og MF'ere følt sig kaldet til at deltage i dette møde, og det var heller ikke konservative kernevælgere, der kom mig i møde, da værftsarbejderne i deres blå kedeldragter og med madpakken under armen ankom til kantinen, hvor mødet skulle holdes. Min modkombattant var Anne-Marie Meldgaard fra Socialdemokratiet, og jeg indså på forhånd, at slaget nok var tabt.

Men op af tasken fremdrog Anne-Marie Meldgaard Socialdemokraternes nye udspil „Gang i 90érne“. Udspillet var i høj grad forfattet af Mogens Lykketoft og var en klar frontforandring for Socialdemokraterne, der siden partiet måtte afgive regeringsmagten i 1982 ikke havde kunnet opnå troværdighed på det økonomiske område. Arbejderne på Flydedokken var ikke ubetinget begejstrede for det nye socialdemokratiske udspil, som de klart opfattede som en højredrejning, så en del af brændet faldt ned over Anne-Marie Meldgaard, og jeg kunne gå derfra i nogenlunde forfatning.

Alligevel blev den frontforandring, Socialdemokraterne lavede med udspillet fra 1989, et vendepunkt for den daværende opposition – fordi den medførte, at de Radikale genfandt tilliden til S. Det var „Gang i 90érne“ der – Tamilsagen upåagtet – gjorde, at de Radikale støttede en socialdemokratisk ledet regering, da Schlüter måtte gå af i tid.

For at socialdemokraterne kan genvinde regeringsmagten igen i det nye årtusinde har de brug for en frontforandring på udlændingområdet. Jeg mener ikke, at de kan levere en sådan.

Socialdemokratiske vælgere bakker i høj grad op om regeringens stramme udlændingepolitik. De ønsker garantier for, at den vil fortsætte under en socialdemokratisk ledet regering. Og her ser vi Socialdemokraternes akilleshæl. For hverken SF eller de Radikale kan eller vil støtte den stramme udlændingepolitik. SF's ledelse prøver godt nok at komme Socialdemokraterne i møde, men det skaber store problemer i SF's bagland. Samtidig har de Radikale gjort det til en mærkesag at slække på udlændingepolitikken og arbejder aktivt på at få afskaffet 24-års reglen. Men slækker Socialdemokraterne på den nuværende udlændingepolitik, kan de godt vinke farvel til 5-10 procentpoint af vælgerne. De står altså i et klar dilemma i denne sag.

Troværdigheden omkring en eventuel S-SF-R-regerings udlændingepolitik kan ligge på et meget lille sted. Og i sidste ende handler det om, hvem der i vælgernes øjne vil være troværdige at overlade regeringsansvaret til.

En regering, der har siddet i mange år, vil altid blive ramt af, at nyhedens interesse er væk. Der er ingen lette point at score. Man kan ikke give tidligere regeringer skylden for ulykkerne. Og medierne gider ikke høre på dårlige undskyldninger.

For en opposition gælder det modsatte. Det virker spændende at forestille sig Helle og Villy i ministerierne. Og hvad med de andre spændende ministerremner? Nye kræfter nye ansigter – nye portrætter og spændende historier.

Men også her gælder, at det kommer til at handle om troværdighed. Ikke mindst fordi tiderne er usikre, og økonomien vil være i højsædet. Derfor er jeg optimist. Jeg tror faktisk, at vælgerne ved det kommende valg vil vælge det sikre. Det, man kender. Dem, som har vist, at de kunne håndtere den største økonomiske krise siden 30'erne. Jeg tror, at tilliden til, at vi fastholder en stram udlændingepolitik vil komme til at veje tungere end vælgernes lyst til at se nye ansigter.

Men spændende bliver det. Og intet er givet på forhånd. Vælgernes vægning af de politiske emner vil blive anderledes end ved de sidste tre valg, men som jeg har beskrevet, fylder udlændingepolitikken og hele det værdipolitiske område stadig meget i vælgernes bevidsthed. Det skal vi borgerlige skrive os bag øret.

Jeg tror, vi vinder valget.

På udlændingepolitik, på økonomisk og ledelsesmæssig troværdighed.

„Den, der kommer for sent, bliver straffet af livet,“ sagde Mikhail Gorbatsjov til DDR's leder, Erich Honecker, under fejringen af DDR's – Den Tyske Demokratiske Republik – 40-års fødselsdag. Det var i oktober 1989. En måned senere faldt muren og den kommunistiske samfundsmodel.

VK-regeringen kommer ikke for sent. Vi har vist, at vi handler i tide.

Henriette Kjer (f.1966) er formand for Det Konservative Folkepartis folketingsgruppe (siden 2008), desuden politisk ordfører (siden 2007) og trafikordfører. Formand for Konservativ Ungdom (KU) i Århus 1983-1986. Kandidat til Folketinget siden 1988 og medlem siden 1994. Socialminister og Minister for Ligestilling (2001-04) derefter Minister for Familie- og Forbrugeranliggender (2004-05).

Vilkårene for politik er blevet forandrede. Der er ingen regler overhovedet. Politikere bør have tid, tålmodighed og indsigt til at varetage hvervet som ledere og lovgivere – og det kræver, at man har andre erfaringer end en læst grønsættebog. Det er der snart ikke plads til.

Margrethe Vestager: Nye regler

Af Margrethe Vestager

Bogens redaktører har bl.a. spurgt mig: „Jelved kaldte Fogh ,en farlig mand'. Hvornår præcis mistede VK-regeringen enhver mulighed for at få Det Radikale Venstres støtte/opbakning?“

Mit svar lyder: Vi har gjort et positivt tilvalg. Vi arbejder for en ny politik, og det kræver en ny regering. Der er intet, der tyder på, at VKO har formået til at lægge kursen om. Sommerens meldinger fra Dansk Folkeparti tyder på, at det snarere bliver stadig mere skingert krævende, når det kommer til at fastholde mistilliden til snart sagt alt og alle.

Personligt har jeg aldrig forliget mig med, at Anders Fogh Rasmussen sendte Danmark i krig med én stemmes flertal. Irak-krigen er det mest grænseoverskridende alvorlige område, hvor Fogh har taget fejl.

Tilbage i 2001 var det min vurdering, at Fogh ville lykkes med at ændre os alle sammen i bitte, bitte små ryk – at når vi så os selv i spejlet, ville vi tænke: Var det dét vi ville? Han kom et stykke, men heldigvis blev han indhentet af virkeligheden, det økonomiske sløseri, og at der stadig er et Danmark, der tror på, at den enkeltes ansvar og fællesskabets skal være i balance.

Dansk Folkeparti har jeg aldrig undervurderet. Deres evne til helt ublufærdigt at være alt det, som de siger, at de bekæmper, er unik: I virkeligheden er det et ekstremt topstyret, elitært parti med ekstremistiske holdninger.

Den regerende spilleregul ved valgene i 2001, 2005 og 2007 var kontraktpolitikken. Fogh kom med den, og den forsvandt med ham. Afgivne valgløfter blev betragtet som punkter i en kontrakt mellem vælgerne og partiet. Hverken mere eller mindre – politik var ikke et spørgsmål om ledelse, men om en kontrakt, der skulle opfyldes.

Det har kostet. Kontraktpolitikken var den grundlæggende årsag til skattestoppet. Pris: ca. 115 mia. kr. For 115.000.000.000 kr. rent solderi af et historisk opsving. Og ikke nok med det. Fordelingen af de privatøkonomiske gevinster af skattestoppet er så skæv, som tænkes kan: De rigeste har fået de suverænt største gevinster, de fattigste så godt som ingenting.

Samtidig har kontraktpolitikken lagt tabu på tabu over den politiske debat. Var et tema ikke bragt op i en valgkamp kunne intet ske – eller i hvert fald måtte det ske i det skjulte. De to mest udtalte tabuer: efterlønnen – og det faktum, at Danmark udfordres økonomisk over de kommende år på en måde, der er direkte truende for vores velfærdssamfund.

Økonomiske værdier er soldet op af Venstre og Konservative.

Fogh blev kendt på „værdipolitikken“, men det var en misvisende

betegnelse. Misvisende fordi hele denne politiske kamp har som mål at nedbryde værdier:

– Asylansøgere bor i nedlagte militærbarakker i årevis. Det er ligeværd, der nedbrydes.

– George W. Bush erklærede: „*Either you are with us, or you are with the terrorists*“. Hvis du ikke er med os, er du imod os. Det er mangfoldighed og tolerance, der nedbrydes.

– Afrikanere, sydamerikanere og asiater kan i dag først stemme efter fire år. Det er demokratiet, der indskrænkes.

– Angrebene på udvalgte meningsdannere begyndte med angrebet på Morten Kjærum, direktør på Institut for Menneskerettigheder. Meningskæledækkerne, som f.eks. Bjørn Lomborg, fik deres egne bevillinger. Det er den fri samtale, der udhules.

– Er du rød eller blå? Det er mangfoldigheden, der bliver indskrænket.

Eller med andre ord: De to spørgsmål, som Anders Fogh Rasmussen efter et lille tiår har efterladt sig er: Hvad skal vi leve af? Og: Hvordan vil vi leve med hinanden?

For første gang i ti år kan vi få et valg, der handler om politik og ledelse, ansvar og åbenhed. Grunden er enkel: Danmark er i krise. Kontraktpolitikken kan ikke opretholdes. Den sociale kapital er tæret bort, og den skal genopbygges. Social kapital er den tillid og de normer, der går på tværs af forskelle og på tværs af de sociale netværk, hvor vi ligner hinanden. Vores sociale kapital er forudsætningen for bredt samarbejde og langtrækkende, gennemtænkte beslutninger.

For ganske nyligt fik jeg en mail fra en kvinde. Hun er indonesisk statsborger, dansk gift og bor i Danmark med sin mand. Hun er uddannet journalist og har taget en masteruddannelse på DTU, har bestået prøven „Dansk 3“ og arbejder som civilingeniør i en dansk virksomhed.

Hun er i øjeblikket udstationeret i Norge for sin danske virksomhed. Derfor pendler hun mellem Danmark og Norge, har selvfølgelig stadig folkeregisteradresse i Danmark, er sammen med sin mand og betaler skat i Danmark.

Alligevel indleder Udlændingetjenesten overvejelser om at inddrage hendes opholdstilladelse og rejse en udvisningssag mod hende. Fordi hun ikke er sammen med sin mand, når hun er i Norge.

Situationen er absurd. Her kan sammenbruddet ses: Det er en fordel for Danmark, at hun har dansk opholdstilladelse. Mand og kone kan bo sammen. Virksomheden får en medarbejder. Ingen kan have interesse i, at hun bliver udvist.

Efter meget palaver frem og tilbage frafaldt Udlændingetjenesten sagen. Hun kan blive. Hun er til gengæld totalt desillusioneret. Som hun skrev til mig „Hvordan kan I behandle folk så uværdigt?“.

Det er på tide vi dropper den mistillid, mistro og mangel på respekt, som har præget vores lovgivning de seneste ti år. Det tjener ikke vores interesser. Det bygger ikke Danmark op – tværtimod så tærer det på vores evne og vilje til at få samfundet til at fungere og hænge sammen.

Vi har tillid. Også til udlændinge.

Jeg fortæller ikke historien, fordi den handler om en udlænding. Jeg fortæller historien, fordi den handler om et menneske, som er kommet i klemme i smålighed og nøjeregnen. Det nedbryder vores sociale kapital,

når mennesker behandles uden tillid, uden værdighed og uden respekt. Vi har brug for det modsatte: Tillid, værdighed og respekt – for alle.

Kontraktpolitikken sikrer dig, at du – i bedste fald – får hvad du har stemt for. Men den sikrer ikke, at du får, hvad du har *brug for* i den konkrete situation eller sørger for at sikre en fremtid, der kan være usikker. At få hvad man har *brug for* og selv at bidrage til det kræver dialog og inddragelse. Altså alt andet end en kontrakt, hvor man får, hvad der står. Og man skal være både heldig og dygtig for at have læst og forstået det, der står med småt.

Den ledelse, som jeg eftersøger, vil noget selv og vil det i dialog og med inddragelse af borgerne. Det afgørende spørgsmål er, hvad vi vil leve af, og hvordan vi vil leve med hinanden. I Radikale Venstre har vi et stort program for hvad vi vil leve af og ideer til, hvordan vi skal leve med hinanden. Det bliver kun til noget i samspil med andre – andre, som paradoksalt nok vil noget andet. Og det er netop pointen: Det er i samspillet med forskellige holdninger og interesser, at fælles mål kan opnås.

De Radikale bliver tit mødt med udsagnet om, at vi bør melde os entydigt ind i rød blok. Men Danmark er et lille land. Og for os giver det ikke mening, at de blå har magten i otte-ti år, hvorefter de røde kommer til og bruger de første fire år på at ændre det, som de blå har lavet. Herefter bruger de røde resten af tiden på at lave noget, som de blå så laver om, når de vender tilbage til magten. Det er spild af tid. Det er spild af ressourcer, og hverken borgere eller virksomheder ved, hvad de kommende år bringer. Det mindsker virksomhedernes investeringslyst. Og det skaber ikke nye job.

Alternativet er det brede samarbejde. Det skal forberedes godt, mange interesser skal tilgodeses, og resultatet holder længe. Det kræver til gengæld, at partierne er villige til at bøje sig mod hinanden for at finde holdbare løsninger. For at tage ansvar. Hvis politikerne tør debattere åbent – om efterlønnen, om dagpenge, om skattestoppet – så ved danskerne og erhvervslivet også, hvad de skal forholde sig til. Åbenheden skal også gælde muligheden for at undersøge fejl, mangler og undladelser. Det bør være sådan, at et stort mindretal i Folketinget kan få en sag undersøgt. Kontrasten kender vi: I dag er der aldrig noget at komme efter. Blå blok har flertal, og intet skal undersøges.

2007. Ved partilederrunden på DR1 før valget var Reimer Bo vært; det foregik ude i Nordvestkvarteret i København, i nogle lejede faciliteter. Jeg havde bedt om et lokale, hvor jeg kunne samle tanker og øve de 30 sekunder, jeg havde til afslutning. Der var papvægge mellem rummene, og ved siden af kunne jeg høre Anderes Fogh berolige Naser Khader: Det skulle nok gå det hele, der var jo ingen tvivl om Nasers støtte til Fogh ...

En eller to dage før valget fik jeg Venstres brev til boligejerne i hånden. Da gik det op for mig, at vilkårene var forandrede. Brevet indeholdt citater fra Helle Thorning, Villy Søvndal og jeg – og pointen var, at folks boligskat ville stige, bare sådan. Citaterne var taget ud af enhver sammenhæng.

Valget var mit første som partileder. Der var to ting, der overraskede mig ved den post. For det første, hvor svært det er. Både i detaljen at være klar over om, en løsning virker eller ej – og samtidig

være i stand til at kunne kommunikere holdningen til det i fem ord. For det andet blev jeg overrasket over, hvor stor en varme og hjælpsomhed, jeg har mødt. Mange mennesker skriver til mig i rosende, positive og konstruktive vendinger med ideer og tilbagemeldinger. Jeg husker en dag i valgkampen, hvor Helle Thorning-Schmidt og jeg gik på Strøget i København. Vi blev mødt med en varme, som egentlig kom bag på mig – folk syntes, at vi klædte hinanden.

Siden 2001 er pressen blevet forandret, og dermed er vilkårene for politik blevet forandrede. Der er ingen regler overhovedet. Ingen sammenhæng. Jeg oplever det som om, at der er en udefineret ånd, der afgør om noget har gennemslagskraft eller ej, om en politiker bliver stillet kritiske spørgsmål eller ej.

Det er afgørende, at politikere har tid, tålmodighed og indsigt til at varetage hvervet som ledere og lovgivere. Det kræver, at man har andre erfaringer end en læst grønspættebog. Det er der snart ikke plads til.

Af de sidste år har de Radikale lært at være i opposition. Og vi har lært, at vi ikke belønnes for at opfylde kravet om at søge indflydelse – f.eks. når vi har stor indflydelse på ghettoplaner, boligpolitik, arbejdsmarkedet eller andet, hvor vi laver aftaler med VKO. Men vi gør det nu alligevel, hvis der bliver gennemført tilstrækkelig meget radikal politik.

En ny regering kommer til at stå ansigt til ansigt med de samme økonomiske udfordringer som VKO. Måske ligefrem værre. En ny regering vil være tættere på de forandringer, som det medfører: Mange går på en velfortjent pension, og færre kommer ind på arbejdsmarkedet for at forsørge pensionister og andre uden for arbejdsmarkedet.

Økonomien skal genoprettes, og vækstkrisen skal afværges. Derfor lytter vi. Også til økonomer. Når den nuværende regering gang på gang fejler økonomers råd af bordet, handler den bevidst uansvarligt og sender regningen videre til vores børn. Og samtidig er det helt mystisk, hvordan Venstre og Konservative forbindes med økonomisk ansvarlighed, mens andre partier ikke tillægges samme umiddelbare troværdighed.

Vælgerne ved, hvad de Radikale vil kæmpe for: Efterlønnen afviklet over ti år. Bedre muligheder for uddannelse og assistance til brancheskift. Lettere adgang for virksomheder til at rekruttere medarbejdere i udlandet – det skaber også job for danskere. Den sociale kapitel bliver genopbygget, når der vises omsorg for mennesker, der er sårbare, slidte og socialt udsatte. Når det frivillige sociale arbejde styrkes. Når vi oprigtigt gider lytte til hinanden og har tillid til andre. Og når vi sammen omstiller Danmark til et bæredygtigt samfund.

Det er vigtigt, at debatten i og op til valgkampen afspejler, hvordan landet skal regeres. Hvilke værdier de enkelte partier står for. Så danskerne kan stemme ud fra overbevisning og ikke ud fra en kontrakt, hvor der måske alligevel stod noget med småt. For os er det afgørende, at en ny regering netop mestrer at finde løsninger og kompromisser mellem mennesker, der ikke er enige om alt og alle i forvejen – men som har viljen til at lægge en anden kurs end VKO's.

Vælgerne ved, at vi vil samarbejde. I Europa. Og på Christiansborg, hvor vi vil søge efter kompromisser, bøje os mod andre og have

tålmodigheden til at inddrage og finde løsninger, hvor mange interesser tilgodeses. For ingen får det alene, som de vil have det. Og godt det samme.

Margrethe Vestager (f.1968) er gruppeformand for Det Radikale Venstre og partiets klimaordfører. Uddannet nationaløkonom. Siden arbejdede hun som økonom, direktionssekretær, sekretariatschef. Undervisningsminister 1998-2001 og kirkeminister 1998-2000. Valgt til Folketinget 2001.

Selv om vi nu er på vej ud af krisen, så må vi erkende, at mange ting aldrig bliver som før. Europa skal tage sig sammen for ikke at blive en taberregion.

Kristian Jensen: Vil Danmark være et rigt land?

Af Kristian Jensen

„Hvis der er noget, du er utilfreds med, så må du selv rejse dig op og sige fra. Og derefter skal du være klar til selv at gøre en indsats for at gøre tingene bedre.“ Helt så klart faldt ordene nok ikke over spisebordet i mit barndomshjem. Men der var absolut ingen tvivl om, at det var kernen i de budskaber og de råd, som mine forældre havde til mig og mine brødre. Uanset, om vi var utilfredse med forholdene i vores idrætsforening, på skolen, i ungdomsklubben eller på et andet plan, så havde vi hver især et ansvar for at gøre noget, selv.

Den grundlæggende værdi, som mine forældre gav mig i dåbsgave – at ansvaret for dit eget liv ligger hos dig selv – var én af hovedårsagerne til, at jeg fandt mit politiske ståsted i Venstre. Frihed under ansvar, og i samme åndedrag frihed til forskellighed.

Venstre er hverken et by- eller landparti. Vi er hverken højskole-Venstre eller handelshøjskole-Venstre. Venstre er, som det eneste parti, et menneskeparti, hvor det er det enkelte menneske, som skal gives styrke, frihed og hjælp til at træffe egne valg. Det er min holdning, at den frihed bedst udvikles hånd i hånd med tryghed i form af et stærkt fællesskab. Det skal være så stærkt, at det løfter den svage, men samtidig så svagt, at det ikke knække den stærke. Det vil sige, at vi skal være klar til at hjælpe mennesker i nød, men vi skal samtidig sikre, at der er en belønning ved at yde en indsats. Det skal kunne betale sig at arbejde.

Derfor følte jeg utroligt godt hjemme i Venstre op gennem slutningen af 80'erne og 90'erne, hvor vi lagde en klar linje frem med friheden som det afgørende budskab.

Og derfor var skuffelsen da ekstra stor, da jeg ved folketingsvalget i 1998 personligt fik et godt resultat, mens den landsdækkende sejr gled os af hænde. Kun ganske få færøske stemmer blev udslagsgivende. Jeg var helt grøn som folketingskandidat og opstillet i samme kreds som daværende statsminister Poul Nyrup, så det var med fuld fart ud i de politiske udfordringer. Det gav også ekstra nerver på valgaftenen, hvor forspringet skiftede mellem rød og blå blok hele aftenen i gennem. Venstre i Herning/Ikast-kredsen holdt valgfest hos tekstilvirksomheden Anbrilo, hvor ejeren Jenny Sørensen havde inviteret 100 hjælpere til valgfest. Festen fusede dog noget ud, da vi ved midnatstid kunne konstatere, at selv om jeg var blevet valgt, så havde Venstre tabt.

Valget i 98 viste, at selv om Venstres frihedsbudskab tiltalte danskerne, var der en usikkerhed om, hvad det konkret ville betyde for hver enkelt danskers hverdag:

Vil Venstres kurs vende op og ned på de nære ting, som ikke finder vej til de store overskrifter, men virkelig betyder noget til daglig? Hvor meget vores frihedstanker end tiltalte danskerne, så var usikkerheden stor nok til at flytte krydset over på andre partier og dermed placere statsministerstolen uden for Venstres rækkevidde.

Valget i 98 var en øjneåbner for vigtigheden af at have helt klare budskaber, som borgerne kan forholde sig til at og føle sig trygge ved. „Mere frihed – større tryghed“ blev derfor det mantra, som Venstre byggede op frem mod valget i 2001 og tiden efter.

Fogh havde ry for at være et stærk ideologisk politiker og havde fem år tidligere været forfatter til den kontroversielle bog *Fra socialstat til minimalstat*. Derfor var mange overraskede over, hvor kraftigt der blev lagt vægt på mantraet om, at Venstre skulle være „den lille mands parti“. Men faktisk var det en tilbagevending til den linje, som Fogh præsenterede tilbage som VU-formand og nyt folketingsmedlem.

For Venstre holder fast i, at den enkelte dansker skal have frihed til og ansvar for at udvikle sin tilværelse og hverdag, sådan som han eller hun selv ønsker det. Men det skal kombineres med en tryghed, der gør, at danskerne trygt vil overlade styringen af landet til Venstre.

Valget i 2001 var kulminationen på flere års målrettet arbejde for en profilændring, der tydeligst kom til udtryk i udarbejdelsen af skattestoppet som ny skattepolitisk linje for V. Ved de foregående valg havde Venstre altid været presset af spørgsmålet om, hvem der skulle betale for de skattelettelser, vi stillede i udsigt. Spørgsmålet bygger i øvrigt på den misforståelse, at staten har ret til borgernes penge, og at det derfor er en udgift for fællesskabet at lade danskerne beholde det, de selv tjener. Men i den politiske virkelighed gav Venstres kurs med løfter om skattelettelser en åben flanke for angreb fra socialisterne.

Udformningen af skattestoppet gav politisk kant til modstanderne, og budskabet blev båret af klar kommunikation. Diskussionen blev vendt på hovedet: Nu skulle modstanderne af skattestoppet forklare, hvem der skulle betale mere i skat. For når et parti ikke støttede skattestoppet, så måtte det jo være, fordi partiet ønskede at sætte skatter og afgifter op på et eller flere områder.

Nu blev det trygt at være på Venstres banehalvdel, mens det blev utrygt at være på socialisternes. Det gjorde en forskel, og for første gang i næsten 30 år lykkedes det at få et regeringskifte ved et valg.

Siden 2001 har Venstre målrettet arbejdet på at virkeliggøre de to strømme, som vores valgsejr byggede på: Frihed og tryghed. Vi har givet danskerne friheden til at bestemme mere over deres eget liv. Samtidig har vi skabt tryghed omkring, at de ting, som vi har besluttet skal finansieres i fællesskab, fortsat bliver en smule bedre år for år. Det er fortsat skattebilletten, der betaler operationen, men det er dig, der bestemmer på hvilket sygehus – offentligt eller privat.

I et roligt og stabilt tempo har Venstre gradvist reformeret samfundet. Og rækken af reformer er langt længere, end man generelt opfatter det uden for Christiansborg. På under ni år har vi gennemført tre skattereformer: I 2004, 2007 og 2010 har vi reduceret indkomstskatten men sikret fuld finansiering ved at gøre det dyrere at forurene og bruge energi.

Vi har gennemført store reformer af politi og retsvæsen, som efter en svær begyndelse nu virker og skaber god synergi. Universiteterne er reformeret og har fået helt ny ledelsesstruktur. Vi har gennemført den største kommunalreform, siden kommunerne blev oprettet. Folkeskolen har fået et helt nyt arbejdsgrundlag, og dertil kommer reformer af både gymnasiet og en lang række mellemlange

uddannelser. Også efterlønnen er blevet reformeret. Selv om mange gerne havde set, at reformen var trådt i kraft hurtigere, så betyder aftalen om senere efterløn og folkepension, at Danmark er bedre rustet til fremtidens faldende arbejdsstyrke. Senest har vi vedtaget en dagpengereform, der halverer dagpengeperioden.

Der er nok at prale af! Men når jeg bruger pladsen på at nævne sriben af reformer, som det de første ni år er lykkedes Venstre at få vedtaget, så skyldes det, at andre forsøger at opbygge en myte om, at vi skulle være reformangste og modstandere af forandring. Intet kunne være mere forkert; vores resultater siden 2001 viser, at vi hele tiden reformerer og forbedrer samfundet.

Selv om nationaløkonomi ikke er det, danskerne tænker mest på, lige inden de falder i søvn, er en ansvarlig udvikling af dansk økonomi netop afgørende for en god nattesøvn på sigt. Lige nu har over 60 procent af boligejerne valgt at have deres huslån som flekslån, hvor renten varierer. Samtidig er mange selvstændige, virksomheder og landbrug afhængige af en lav rente for at kunne overleve.

Derfor var regeringens genopretningsplan, der blev lanceret i maj 2010, både nødvendig og rigtig, selv om den indeholdt svære beslutninger. Vi har brugt mange penge på at modvirke den internationale krise, og det har virket i form af lavere ledighed end frygtet. Men prisen har været store underskud på statens regnskab, og det eneste ansvarlige var at samle regningen op nu og nedbringe dem.

Risikoen ved bare at lade stå til – eller endnu værre; at øge det offentlige underskud – ville være risikoen for højere renter og dermed stor usikkerhed for boligejere og arbejdspladser. Hvis renten stiger med bare ét procentpoint, så vil Danmark miste 20.000-30.000 arbejdspladser.

Jeg tror, at borgerne er kloge nok til at gennemskue, at en ansvarlig politisk linje på langt sigt er bedre end en uansvarlig linje, som kun ser frem mod en valgdato.

Verden har været igennem den største økonomiske krise i 70 år. Selv om vi nu er på vej ud af krisen, så må vi erkende, at mange ting aldrig bliver som før. Europa og USA's dominerende rolle i verdensøkonomien er forbi. Kina fylder mere på den udenrigspolitiske scene end før. Brasilien og Indien er med til at sætte dagsordenen inden for f.eks. klimadebatten, og de sætter en anden dagsorden, end Europa hidtil har gjort.

Det er blevet nye tider. De gamle løsninger passer ikke til nutiden. Men nogle partier hænger ubehjælpeligt fast i en verden af i går. Allerede inden den internationale krise kunne vi se de første tegn på, at en ny tid er på vej. Krisen har blot speedet processen op.

På den ene side er vi fortsat blandt de mest velhavende lande, og de fleste danskere kan endnu ikke mærke den store forskel i hverdagen. På den anden side er der stadig tydeligere tegn i verdensøkonomien på, at Europa skal tage sig sammen for ikke at blive en taberregion.

Regeringen har med Globaliseringsrådet og den brede aftale om globaliseringsaftalen taget de første skridt til at ruste Danmark til den nye virkelighed. Men den økonomiske krise har sat turbo på udviklingen: Virksomheder er lukket, arbejdspladser er flyttet til udlandet, og væksten er svag i hele Europa. Vi kan derfor ikke nøjes med

de allerede gennemførte initiativer, hvis vi vil fortsætte med at være et rigt land.

Forandringer i økonomi og virksomhedsstrukturer, som vi normalt ville have et årti til at tilpasse os, er gennemført på få måneder i løbet af de seneste to år. Vækstraterne buldrer frem i Asien og Kina, mens Europa gisper efter luft, fordi mange europæiske regeringer ikke har brugt de gode år til at rette op på underskud og nedbringe statsgæld. Den hastighed, som forandringerne er kommet i, har overrasket alle og skabt nyt behov for at styrke dansk økonomi. Det er ikke nok at have gjort det rigtige hidtil. Det er tid til nye initiativer. Derfor skal vi bruge den offentlige støtte mere målrettet til at få skabt eksport. Vi skal fremme innovation ved bl.a. at lade den offentlige sektor efterspørge det, når den køber ind. Vi skal gøre Danmark attraktivt som arbejdsland.

Jeg vil arbejde for et samfund, hvor du får mulighed for at skabe det liv, som passer til lige netop dig. Men med friheden får du også et ansvar: både for at udnytte rammerne til at skabe dig et godt liv og et ansvar for, at fællesskabet fungerer. Det tror jeg, at danskerne inderst inde er enige med mig og Venstre i. Derfor vil vi vinde – også det næste valg.

Kristian Jensen (f.1971) har været medlem af Folketinget siden 1998. Skatteminister 2004-2010; siden 2009 næstformand for Venstre og siden rokaden i 2010 desuden partiets gruppeformand. Uddannet bankassistent i 1993, landsformand for VU 1995-97 og forfatter til „Hurra for globaliseringen“ (2003).

SF er historien om en ny optimisme hos mange danskere – en voksende tiltro til, at politik kan nytte noget.

Thor Möger Pedersen: Socialisterne kommer

Af Thor Möger Pedersen

Populister, halal-hippier, magtliderlige, naive, uansvarlige, principløse, dogmatikere. Vi er blevet kaldt mange og modstridende ting i de sidste par år. Men det har faktisk ikke rørt os: Hver gang de anstrengte borgerlige stormtropper maler fanden på væggen, smiler jeg faktisk lidt indeni. Der bliver fnysset „socialister“ efter os. Hvem mon vi er, når vores ærlige politiske ståsted, bruges som fyord? Det kan siges kort: Vi er SF'ere. Folkelige socialister. Stolte støtter af Søvnal. Og – tag ikke fejl – meget opsatte på at lede Danmark i de næste årtier.

Når vi ser på 00'ernes politiske tendenser, er den folkesocialistiske bølge ikke til at ignorere. SF er historien om en ny optimisme hos mange danskere – en voksende tiltro til, at politik kan nytte noget. Derfor har de sidste par år også givet fuldtidsarbejde til Kloge-Åger, der har forsøgt at forklare os SF'ere som fænomen, og hvorfor vi vinder frem.

Nogle forklaringsforsøg har været i særklasse underholdende.

„SF er blevet et midterparti!“ Jesus Kristus – vi har sikret et enormt venstreskred!

„Partiformand Søvnal er et onemanshow!“ 18.000 medlemmer, 23 folketingspolitikere, to europaparlamentarikere, 334 kommunalpolitikere.

„SF er kun design, spin og form!“ Come on; undervurdér ikke vælgerne!

Både de underholdende og mere kedelige forsøg på at forklare, hvem vi er, baserer sig på den fejlslutning, at SF er et eksotisk indslag med en momentan opbakning, der heldigvis er dømt til at gå i sig selv, så vi i ro og mag kan vende tilbage til dansk politik som i gamle dage.

Jeg køber den ikke og vil gerne bidrage med en ædruelig erkendelse om os SF'ere: Vågn op! Socialisterne kommer! Og vi vil meget mere og længere end de sidste fem år. Den nye venstrefløj er en folkelig bevægelse under opbygning i fuld gang med at udforme nye måder at indrette vores samfund på og opsat på at få mandat til at gøre vores ideer til virkelighed.

Søvnalister eller socialister?

For et par år siden havde jeg en meningsudveksling med en socialdemokrat fra Københavns Rådhus, hvis pointe var, at den gode politiker er en meningsmaskine, der skal have en original holdning til dette og hint, og så må folket vælge eller vrage mellem de forskellige bud. Mit synspunkt er modsat, at en god venstrefløjspolitiker er en tillidsmand – en repræsentant for de borgere, der er en del af den samme bevægelse som politikerens selv, og de befolkningsgrupper, hvis interesser man vil fremme. Det er nok også baggrunden for, at jeg og de fleste SF'ere ikke finder det ligegyldigt, hvem der melder sig ind i vores parti og stemmer på os ved valgene. De mange danskere, SF ønsker at

gøre hverdagen bedre for, skal også have tillid til os og være en del af den nye venstrefløj. Og det er en af 00'ernes største landvindinger for SF: I dag er vi godt på vej til at blive et folkeparti, der bygger alliancer mellem store samfundsgrupper. Akademikere og ufaglærte. Velfærdsarbejdere og industriansatte. Pensionister og studerende.

Når vi undersøger, hvem der melder sig ind i SF, og hvem der vil stemme på os, kan vi se, at SF ikke kun er for danskere med lange uddannelser og offentlig ansættelse. Ved valget i 2007 blev vi et stærkt parti i ungdommen og blandt velfærdsarbejdere som pædagoger, sygeplejersker og SOSU'ere. Efter valget er flere kommet til, og nu slutter privatansatte fra industrien og byggebranchen sig til SF. Skal man forstå os, må man vide, at vi forsøger at realisere et politisk projekt, hvor folk flest sætter kursen for Danmark.

Så når Helle Thorning på landsmødet i april 2010 spurgte os, om der stadig er „sokker i sandalerne?“, er svaret „ja, på nogle SF-fødder“. Andre har sneakers, gummistøvler eller stiletter på – og vi er stolte af det.

At være et bredtfaavnende folkeparti er en **politisk** hjørnesteen i SF's bestræbelser. Det samme gælder for sammensætningen af vores folkevalgte politikere og partiets tillidsvalgte. I de sidste tre år har der været mange skrivelser om vores fordobling ved folketingsvalget i 2007, men mindre fokus på det gennembrud SF oplevede ved kommunalvalget i 2009: Vi fik massiv opbakning i alle landets kommuner, og SF's kommunalpolitikere er i dag kendetegnet ved at afspejle befolkningen, uanset om man kigger på køn, alder, etnicitet eller uddannelsesbaggrund. Det er stort!

Sjælen i den folkesocialistiske bevægelse kan ikke indfanges med enkle symboler. Men er der brug for en personificering, så hedder han Villy Søvnald; en politiker, der er en tillidsmand for de fleste mennesker – og et menneske, man kan se op til. Skriver Thor Möger virkelig det? Ja, det gør jeg. Ikke fordi jeg er forelsket i chefen eller ser vores formand som en enmandshær, men tværtimod fordi jeg står ved folkeligheden i vores projekt. Og den indebærer i høj grad, at vores politikere også er menneskelige forbilleder og ikke kun teknokratiske administratorer af samfundsmøllen. Vores ledere har en vigtigere funktion end det konkrete lovgivningsarbejde – det er op til dem at skabe tiltro til, at politik nytter og give vores fællesskab retning. Villy er en ny ledertype på venstrefløjen, men det gør næppe mig eller mine partikammerater til „Søvnaldister“. Til gengæld ved vi folkesocialister, at vores ledere kan præge danskernes hjerter og tænkemåder mere end tusinde beslutningsforslag i folketingsalen.

Håbet om et bedre Danmark

Jeg har i mange år glædet mig til, at mediemaskinen ville undersøge, hvad SF egentlig vil med regeringsmagten. Hvad er de store drømme? Hvad betyder håbet om et bedre Danmark egentlig?

Men nej – i de journalistiske skrivelser om det folkesocialistiske fænomen har det politiske indhold fyldt ganske lidt. Og fair nok, ingen alarm. Men hovedårsagen til vores voksende tilslutning blandt danskerne er vores **politik**.

For mig er det ikke så kompliceret. Jeg har en sæt af ideologiske sigtelinier – og de er afsættet for at udforme reformer, der gør vores samfund bedre. Sådan har de fleste SF'ere det. Særligt tre sigtelinier spiller en rolle, når socialister laver politik:

Deltagelse, solidaritet og retfærdighed.

Deltagelse betyder, at den enkelte borger skal være en myndig deltager i samfundet. For længe har samfundet animeret os til at være enten klienter eller forbrugere. Der er brug for, at vi alle bliver aktive deltagere i lokalsamfundene – og det er vigtigere end et dansk statsapparat med vokseværk.

Solidaritet betyder god opdragelse, og at vi kommer længst, når vi løfter i flok. Den enkelte skal aldrig lades i stikken, og den enkelte skal altid stå til ansvar for fællesskabet. Der er brug for en samfundsindretning, der understøtter, at vi passer på hinanden og opbygger solide fællesskaber.

Retfærdighed betyder, at samfundets værdier ikke tilhører den elite, som i dag har mest. Folk flest skaber samfundets værdier og har derfor ret til en større andel af ressourcerne. Der er brug for et opgør med strukturer, der giver de privilegerede forrang for almindelige danskere i at udnytte eget potentiale og leve et lykkeligt liv.

Indrømmet: Det er lidt højtravende. Men vores sigtelinier kan kaste lidt lys over vores mere jordnære prioriteringer.

Vi vil vinde regeringsmagten, så vi kan udbygge det fælles velfærdssamfund. I dag har dine børn bedre chancer i livet, hvis du selv er højtuddannet. Du lever kortere og er mere syg, hvis du har manuelt arbejde. Det er skævt. SF'ere er derfor voldsomt optagede af at reformere uddannelsessystemet, sundhedsvæsenet og ældreomsorgen, så alle kan leve et liv med trygge rammer.

Og vi vil samtidig reformere Danmarks produktion, så vi har arbejdspladser og noget at leve af i fremtiden. Det er ikke nok bare at krydse fingrene og rose erhvervslivet. Der er brug for et aktivt samfund, der starter nye vækstindustrier, omstiller til energieffektivitet, sikrer bæredygtighed og omskoler arbejdsstyrken til nye jobfunktioner. Og vi kan ikke udelukkende leve af kreativitet og forskning; der er brug for konkurrencedygtig industriproduktion. Uden arbejde er livet for de fleste ikke meningsfyldt og lykkeligt.

Regeringsdeltagelse handler for os SF'ere også om at brede magten og ressourcerne ud til flere. I stedet for at forgyldte de rigeste, vil vi hellere give hårdtarbejdende danskere en lille smule ekstra, uanset om det er i form af boligpuljer eller skatteomlægninger. Og i stedet for at det altid er staten, der skal bestemme, vil vi hellere have, at borgerne selv tager ansvaret i deres arbejdsliv og fritid. F.eks. igennem kommuner, faglige organisationer, beboerforeninger og forældrefællesskaber.

„Parti“ – det er sgu da altmodisch?

Mange gange har man de sidste 20 år dømt partierne døde. Og selvom det ville være rart at se højrepartierne ramt af spådommen, mener jeg, at det er noget vrøvl.

Jeg tror, at partiet er fremtiden. Ikke alle partier, men partiet som koncept. Og i al beskedenhed er SF jo bevis på, at det ikke er umuligt. Mens alle de store mister medlemmer, er SF mere end fordoblet på fem år. Og jeg mener ikke, at en lineær vækst de næste fem år er umulig.

Vi ved nemlig, at der er grænser for, hvad de parlamentariske arenaer kan. Politik er mere end lovgivning og bevillinger, og dér bliver partiet den afgørende samfundskraft. SF er ikke bare en vælgersammenslutning – vi er en folkebevægelse, der har som ambition

at bruge vores organisation til at skabe konkrete fremskridt i lokalområderne. Altså praktisere, hvad vi prædiker, om man vil. Vi håber at kunne få styrken til at skabe naboskab i almene boligkomplekser med sociale arrangementer; at uddanne dem, som systemet svigter; at lave kulturtilbud i provinsen, selvom skattekroneerne går til det kongelige.

Det, der er blevet kaldt „det nye SF“, strutter af selvtillid og optimisme. Fordi vi tror på, at forandring er mulig og insisterer på, at politik skal være for folkets flertal. Vi er *uden for konsensus* – og befinder os sådan set godt dér – men vi er altid *inden for rækkevidde*. Og det er vores brændstof.

Thor Möger Pedersen (f. 1985) blev i maj 2010 valgt som næstformand for SF. Har i de sidste ti år bestredet en række tillidsbureauer på venstrefløjen; bl.a. formand for Danske Gymnasieelevers Sammenslutning, sekretariatsleder og forretningsudvalgsmedlem i SF-Ungdom og fra 2006 kampagneleder samt strategisk rådgiver for partiet.

Velfærdsdebatten er fortsat præget af en lang række tabuer. Men udviklingen mellem udgifter og indtægter i den offentlige sektor råber på et kursskifte: Vi er ved at være ude, hvor vi ikke kan bunde.

Morten Messerschmidt: Den nødvendige diskussion

Af Morten Messerschmidt

Europa og den vestlige verden har i de seneste par år været kastet ud i hele to turbulente kriser. Først den såkaldte finanskrisen. Siden meldte gældskrisen sig for fulde gardiner. De fleste lande, både inden og uden for euro-zonen, krymper sig under meget alvorlige gældsbyrder, som yderligere forstærkes af fastkurspolitikken i euro-zonen. Vi oplevede i foråret, hvordan et samlet Europa måtte skride Grækenland til undsætning med en økonomisk garanti på 750 milliarder euro, og i dag er Grækenland blevet tvunget ud i drastiske reformer, som har medført store demonstrationer, strejker og social uro.

Grækenland er det grelleste eksempel, men det ser bestemt heller ikke godt ud i mange af de øvrige europæiske lande, f.eks. Irland, Spanien og Portugal. Selv om Danmark har ligget nogenlunde i ly for det økonomiske uvejr, har finansieringsproblemerne også vist sig her. Der er ganske enkelt ikke balance mellem udgifter og indtægter i de offentlige kasser – og man skal vist være socialdemokrat eller SF'er for at tro på, at vi kan leve af at klippe håret på hinanden eller for den sags skyld sætte skatterne yderligere op i verdens mest skatteplagede land. Jeg ved godt, at socialisternes grænse for skatteinddrivning teknisk set ligger på 100 procent, men jeg nægter at tro på, at denne fremgangsmåde får folk til at producere mere.

Krisen har haft mange årsager. Euroen bærer sin del af skylden – men også dristige spekulationer og en långivning, der mest af alt har mindet om en slags pyramidespil, bærer en stor del af skylden. Så længe økonomien buldrer frem, aner ingen uråd. Men når krisen kradser, melder den brutale virkelighed sig.

VOK's økonomiske genopretningspakke var et vigtigt skridt på vejen mod en mere forsvarlig økonomi, men jeg ser ingen grund til at standse her.

Stadigvæk er velfærdsdebatten præget af en lang række tabuer, som det er svært at gøre op med. Hvorfor kan vi f.eks. aldrig få nogen opgørelse over, hvor meget indvandringen årligt koster det danske samfund? Og nu tænker jeg ikke blot i form af direkte indkomstoverførsler til ikke-produktive indvandrere, men også det øgede træk på alt fra skoler og børnehaver over sundhedsydelse og til udgifter til kriminalitetsbekæmpelse. Velfærdskommissionen foretog i 2006 en hårrejsende beregning: hvis indvandrere havde samme tilknytning til arbejdsmarkedet som danskere, ville der være 33 mia. kr. mere om året i statskassen. Tænk, hvad disse penge ville kunne finansiere. Velfærd, skattelettelser, gældsafdrag?

Flere stemmer i regeringen gjorde i løbet af sommeren 2010 opmærksom på, at den nuværende udvikling i balancen mellem udgifter og indtægter i den offentlige sektor simpelthen råber på et kursskifte.

Samtidig har også kommunerne peget på det urimelige i, at det offentlige skal afholde alle udgifter til hjælpemidler til handicappede, ligesom et aktuelt eksempel på offentligt bevilget adgang til potensmidlet Viagra til en førtidspensionist viser, at vi er ved at være ude, hvor vi ikke kan bunde.

Nogle vil formentligt kalde det risikabelt, at regeringen vover at tage diskussionen – jeg kalder det nødvendigt. Ikke mindst fordi vi i fremtiden står over for helt kolossale udfordringer, dels demografisk med faldende fødselsrater og små ungdomsårgange, dels ressourcemæssigt med store fald i eksempelvis olieproduktionen og udsigt til, at de danske nordsøoliefelter inden for en overskuelig fremtid er helt tømt, hvorved staten går glip af et provenu på et tocifret milliardbeløb.

Statsminister Lars Løkke Rasmussen har skullet bruge lang tid på at finde sin egen statsministerrolle efter Fogh. Indimellem har offentligheden med rette fået indtryk af, at det kniber med ledelsen i regeringen, og specielt efter den – i øvrigt hårdt tiltrængte – ministerrokade må man uvægerligt stille sig selv det spørgsmål, om nu også alle poster er blevet besat af de rigtige mennesker. Men når det er sagt, har Lars Løkke Rasmussen fastholdt, at han er sin egen og ikke blot en kopi af sin forgænger i embedet. Regeringen viser i stigende grad, at den rent faktisk tager krisen alvorligt, og at den – i modsætning til S og SF – ikke bilder sig ind, at alle Danmarks problemer kan løses ved at sætte de i forvejen høje skatter yderligere i vejret.

Der er dog ting ved regeringen, som skuffer – navnlig på mit eget interesseområde, som er EU-politikken. Således har Lars Løkke Rasmussen, Claus Hjort Frederiksen og Lene Espersen vist sig ude af stand til at tage ved lære en euro-krisen og vise mod til at stede fremtidige afstemninger om de danske forbehold endegyldigt til hvile. Regeringen har helt ukritisk smækket hælene sammen over for EU og vil tillade, at Kommissionen får adgang til at kontrollere Danmarks finanslov, som rettelig kun er et anliggende for Folketinget. Jeg deler den opfattelse, at der skal skabes balance mellem udgifter og indtægter – men lad dog være med at bruge EU som begrundelsen. Tal hellere om, hvor vigtig en forsvarlig og sund økonomi er for fremtidige generationer og lad være med at bruge EU som en trussel.

Hvordan ser fremtiden ud? Har den nuværende regering overhovedet en chance? Nu skal meningsmålinger jo altid tages med et gran salt, men der har gennem de seneste måneder været en tendens til, at regeringen bliver mere og mere trængt – og alt peger på, at de Konservative i høj grad udgør det svage led i kæden. Det må konstateres, at der har været alt for meget kævl og splid i regeringens egne rækker, og at magtstrukturen fra Fogh-æraen er brudt sammen. Og hvor er det i grunden ærgerligt. Med den nuværende opposition burde regeringen have alle gode kort på hånden. Ikke mindst fordi danskerne udmærket kan gennemskue, at det ikke nytter at bruge løs for lånte penge, og fordi forlorne forslag om 12 minutters mere arbejdstid så åbenlyst kan gennemskues som valgflask.

Der er virkelig sket et holdningsskred siden 1980'erne, hvor danskerne i titusindvis kunne lokkes på gaderne for at demonstrere mod Schlüter-regeringens økonomiske genopretning af landet. I dag kan ikke en gang en karavane af fagforeningsbetalte busser fremkalde meget mere end en

beskeden og halvforkølet samling demonstranter på Christiansborgs Slotsplads. Danskerne er blevet klogere. Der findes ingen lette veje ud af en krise – og yderligere gældsættelse i en krisetid er noget af det mest vanvittige, der kan tænkes.

Én ting må stå krystalklart: Der findes ikke noget reelt alternativ til den nuværende regering og Dansk Folkeparti. Det kan ligefrem gysse i mig, når jeg tænker på en Ole Sohn som finansminister og en Villy Søvndal som udenrigsminister. En tidligere formand for DKP i spidsen for rigets finanser og en vendekåbe som regeringens ansigt udadtil – kan det næsten blive værre?

Hvis magten overtages af S og SF, vil resultatet uundgåeligt blive en tilbagerulning af den borgerlige regerings politik. Vi vil se en uansvarlig økonomisk politik, og vi vil blive vidner til en afvikling af den stramme udlændingepolitik.

Økonomisk ansvarlighed og udlændingspørgsmålet er i øvrigt to sider af samme sag. Dansk Folkeparti ønsker et indvandringsstop for indvandrere fra den tredje verden, fordi netop udgifterne til uintegreerede indvandrere fra muslimske lande er enorm. Vi ved, at det årligt drejer sig om et tocifret milliardbeløb. Der er foretaget såvel DREAM-beregninger [model til bl.a. økonomisk forudsigtelse, red.] som beregninger fra Velfærdskommissionen, men vi ønsker alle aspekter inddraget, herunder også, hvad det koster at udlænde fra den tredje verden er overrepræsenterede i kriminalitetsstatistikkerne. F. eks. koster en plads på en institution til en ung kriminel 1-2 mio. kr. årligt.

Det skuffer mig, at regeringen hager sig fast i forældede fordomme, når talen falder på en eventuel regeringsdeltagelse med ministerposter til Dansk Folkeparti efter et kommende valg. Pr. instinkt fremdrager regeringen altid argumentet om Dansk Folkepartis EU-skepsis, når vi med jævne mellemrum bringer en regeringsdeltagelse på banen. Dermed overser regeringen alle de vigtige emner – fra mere konkrete aftaler til større reformer og finanslove, hvor VOK hidtil har været i stand til at samarbejde konstruktivt – til bred gavn for borgerne.

Mens regeringen bruger vores EU-skepsis som argument for at holde døren til ministerkontorerne spærret, så ignorerer Venstre og Konservative de ganske betydelige mængder af EU-skeptiske vælgere, der findes inden for deres egne rækker.

Men i virkeligheden handler det slet ikke om EU. Dansk Folkepartis EU-skepsis tjener udelukkende som en undskyldning for regeringen og er blot en undskyldning for selv at bevare indflydelsen som udøvende magt.

Skal Dansk Folkeparti ofre sin frihed til fordel for deltagelse i en regering? Fordelen vil indlysende være den langt større magt og indflydelse, som følger med ministerposter, mens ulempen vil være et tab af politisk manøvrerum, som vi har været yderst dygtige til at udnytte. Det er blevet sagt, at vi har indflydelsen, mens de Konservative har ministerbilerne. Det er ikke helt forkert. Alligevel vil en regeringsdeltagelse være en cementering og anerkendelse af Dansk Folkepartis loyale og konstruktive opbakning til VK-regeringen siden 2001. Og jeg tror faktisk også, at vi i forbindelse med en kommende valgkamp vil have et bedre udgangspunkt, hvis vi kan stå sammen om et fælles regeringsgrundlag. Intet tyder på, at vores manøvrerum vil blive nævneværdigt indskrænket.

Såfremt Danmark får en S-SF-regering med Helle Thorning-Schmidt i spidsen, vil Dansk Folkeparti fortsat gå efter at få indflydelse på de områder, hvor vi ved, at et samarbejde er muligt. Imidlertid er der ingen grund til at nære nogen illusioner om, at en rød regering overhovedet vil skele til Dansk Folkeparti – i stedet vil man forsøge at isolere partiet mest muligt og støtte sig på sit ekstreme flertal med Enhedslisten.

Vi ved ikke, hvornår valget kommer – kun at det skal afholdes senest november 2011. Indtil da vil Dansk Folkeparti fortsætte den nuværende politik. Vi agter at holde regeringen til ilden, og hvis den vedblivende viser sig svag og kludrer med tingene, vil vi ikke tøve med at bringe den i mindretal. Jeg kan godt afsløre, at vi efterhånden er trætte af at rage kastanjerne ud af ilden for en regering, der på mange områder er kørt træt. Derfor skal DF i den kommende tid først og fremmest tænke på at gøre sig selv stærkere – ikke mindst fordi vi lidt for længe har haft fællesskabet og samarbejdet øverst på listen over politiske prioriteter. Nu er det tiden at kigge indad – og blive endnu stærkere.

Morten Messerschmidt (f. 1980) blev uddannet cand.jur. ved Københavns Universitet 2009. Medlem af Dansk Folkeparti siden 1997. Valgt til Folketinget i 2005 og genvalgt i 2007. I 2009 Dansk Folkepartis spidskandidat til EU-parlamentet, hvor han blev valgt ind med 280.000 personlige stemmer – det næsthøjeste antal personlige stemmer nogensinde ved et valg i Danmark.

Nyrup kom til på de Radikales nåde – og for at støtte ham krævede de en borgerlig økonomisk politik. Men i dag kan R ikke længere vælge og vrage mellem rød og blå. Fagforeninger, elevbevægelser, klima- og miljøorganisationer har mulighed for at presse på for en langt mere vidtgående politik end i 90'erne, så Danmark får:

Johanne Schmidt-Nielsen: En rigtig rød regering

Af Johanne Schmidt-Nielsen

Gennem første halvdel af 2010 har stemningen på Christiansborg ændret sig markant. I folketingsalen er de – til tider temmelig dovne – debatter erstattet af hektisk engagement. Bliver der lugtet den mindste svaghed i modpartens argumentation, ringer det angribende hold efter de MF'ere, der sidder på deres kontorer, og så kommer de ned i salen og skyder løs. Valgkampen er for alvor i gang, og oppositionen er i offensiven. Alligevel vil det være en katastrofe, hvis nogen tror, at oppositionen er sikret sejren. Tag alene det faktum, at der er afgørende forskel på rød og blå bloks økonomiske ressourcer: for oppositionen er et lille forspring ikke nok.

Hvad er der sket? Klassekampen er vendt tilbage. Eller rettere: den er blevet tydelig igen. For nu skal regningen for næsten ti år med VKO betales. Lars Løkke, Lene Espersen og Pia Kjærsgaard har sendt den til dem, der aldrig kom med til festen – eller som var de første, der blev smidt ud fra den.

Hårdest ramt er de arbejdsløse, der først mistede jobbet på grund af den økonomiske krise, der fulgte efter finanskrisen. Og som nu kan se frem til at ryge ud af dagpengesystemet allerede efter to år med henvisning til, at „markedet“ ellers taber tillid til Danmarks økonomi. Det er borgerlig klassepolitik, der er til at tage og føle på.

I Anders Foghs første nytårstale erklærede han ellers klassekampen død. Han tilbød befolkningen en trylledrik, bestående af løfter om skattelettelse til alle og øget velfærd – et alternativ til politisk kamp om fordelingen af samfundets ressourcer. Kombineret med et klart budskab om et 'Danmark for danskerne' gav denne mikstur sejr ved folketingsvalgene i 2001, 2005 og 2007.

Men trods politiske kommentatorers og journalisters gentagne påstand om, at Fogh førte socialdemokratisk politik, og at der ingen forskelle var på partierne, har retningen hele tiden været klar. Modellen: Skattestop og skattelettelse, der systematisk øgede forskellen mellem top og bund, og som udhulede fællesskabets indtægtsgrundlag. Det var ingen hemmelighed. Finansminister og chefstrateg Claus Hjort Frederiksen (V) formulerede allerede i 2004 strategien kort og præcist i et interview i Børsen: „Vi har to grundpiller: skattestop og bremsen på væksten i den offentlige sektor. Hvis stat, amter og kommuner ikke får flere penge, men økonomien fortsat vokser, vil den private sektor løbe fra den offentlige sektor. Det tager tid, før effekten slår igennem. Men efter 10 år vil den offentlige sektor kun være øget med 5 procent, mens den private er 20 procent større. Så opstår et nyt Danmark.“

Hertil kom de gentagne angreb på de fattigste i vores land gennem blandt andet kontanthjælpsloft, starthjælp og introduktionsydelse.

Samtidig er enhver lejlighed blevet brugt til at åbne for private firmaers mulighed for at tjene penge på vores velfærdsydelser. Lars Løkke sørgede endda for overbetaling til de private hospitaler for at være helt sikker på, at aktionærerne kom godt på vej. Bevidst har regeringen forsøgt at presse rummet for demokrati og politiske beslutninger tilbage til fordel for markedsbestemte løsninger og beslutninger.

Med det gigantiske hul i statskassen, som VKO's økonomiske politik har efterladt, står konsekvenserne af et årti med borgerligt flertal nu lysende klare. Så på trods af desperate forsøg fra både V, K og DF på at puste nyt liv i udlændingebatten kommer folketingsvalget til at handle om andet end islamistisk fundamentalisme, badeforhæng og burkaer.

Et mere grundlæggende opgør

Under overskriften *skattelettelser eller velfærd* er Helle Thorning på rette spor. De danske vælgere står i højere grad end tidligere over for et reelt politisk valg: Skal vi spare os ud af krisen, eller er det tid til investeringer?

Alligevel er Socialdemokraternes parole en smule misvisende. For et egentligt opgør med skattelettelserne til de mest velhavende kan man næppe kalde skatteudspillet „Fair Forandring“. Godt nok vil S og SF indføre en millionærskat, men de ti procent, der tjener 500-1.000.000 kr. om året, bliver der ikke rørt ved. Og beskatningen af de arbejdsfri indtægter, der opnås gennem aktiespekulation, hæves kun i meget begrænset omfang. Med Fair Forandring vil S og SF ikke være i stand til at leve op til de forventninger og håb, befolkningen har til et regeringskifte i Danmark. Det kræver et mere grundlæggende opgør med markedskræfternes uhæmmede hærgen, som jo netop har været med til at føre os ud i krisen. For eksempel må der sættes en effektiv stopper for, at langt de fleste kapitaltransaktioner ikke handler om betaling for varer og tjenesteydelser, men er et spekulationscirkus alene med det formål at tjene penge.

Et sådant grundlæggende opgør med hele VKO-ideologien kræver en folkelig deltagelse, der er forankret i andet og mere end de socialdemokratiske kampagnesekretariater. Troen på, at der findes en anden vej, vokser, når forældre og pædagoger finder sammen i fælles kamp mod kommunale nedskæringer og for mere kvalitet i børnenes tid i institutionerne. Den vokser, når fagforeninger og elevorganisationer går sammen om et fælles nej til, at offentlige nedskæringer, lavere lønninger, længere arbejdstid og dårligere SU er vejen ud af krisen. Den vokser, når lavtlønnede offentligt ansatte kvinder kræver ligeløn og respekt for deres arbejde.

FOA's formand Dennis Kristensen har derfor ret, når han siger, at fagforeninger og elevorganisationer aldrig må reduceres til klappende eftersnakkere for det ene eller det andet parti. De skal holde fokus på at skabe bedre vilkår for deres medlemmer og gå ind i den politiske kamp med det udgangspunkt. Det fokus – og det pres, det lægger på Thorning og Søvnald – er forudsætningen for, at opgøret med VKO fører til en reel, og ikke mindst nødvendig, forandring af den måde, vores samfund er skruet sammen på.

VK vil bruge udlændinge til at presse lønnen

Når Venstre foreslår, at arbejdsgivere skal kunne ansætte indvandrere til halv løn, er koblingen til kontanthjælpsloft, starthjælp og stadig mere rigide krav om fuldtidsbeskæftigelse som forudsætning for permanent opholdstilladelse til at få øje på. Kynisk spekulerer regeringen i at bruge flygtninge og indvandrere til at presse løn og arbejdsforhold for alle lønmodtagere i Danmark. Forsøget på at skabe en „brun“ underklasse af lønpressere, kombineret med en stadig mere tydelig diskrimination, har fået flere og flere til at sige fra over for VKO's hidtil mest succesfulde redskab: udlændingekortet.

Den udlændingedebat, der igen og igen er blevet brugt som afledningsmanøvre, har tabt pusten, fordi andre og langt mere presserende spørgsmål presser sig på: arbejdsløsheden, fyringerne på hospitalerne, lukningen af lokale folkeskoler. Venstre og de Konservative kan ikke længere med troværdighed påstå, at de er garanter for velfærd.

Også af den grund er mulighederne for et regeringskifte ved det kommende valg gode. Skræmmekampagnens effekt er langt fra så effektiv som tidligere. Op til rydningen af Brorsons Kirke bakkede næsten 30 procent af befolkningen op om den støtte til de irakiske flygtninge, som Enhedslisten ellers stod forholdsvis alene med i det politiske landskab.

Nogle vil måske påstå, at en væsentlig årsag til, at udlændingekortet er falmet, er, at Socialdemokraterne og SF på alt for mange punkter har overtaget VKO's udlændingepolitik. Og det er da også rigtigt, at det til tider kan være svært at se forskel. Det er bestemt ikke en hemmelighed, at vi i Enhedslisten længe har savnet Socialdemokraterne – og på det seneste også SF – når flygtnings og indvandreres rettigheder skal forsvares.

Men der er forskelle på rød og blå i dansk politik – også på dette punkt. En samlet opposition har meldt ud, at flygtninge maksimalt må vente seks måneder i et asylcenter. Herefter skal de have ret til at arbejde og uddanne sig i det danske samfund. Ligesom en samlet opposition vil afskaffe fattigdomsydelserne som f.eks. starthjælpen. For udlændingepolitikken gælder det, at selv små forskelle kan betyde liv eller død. I Enhedslisten har vi tænkt at knokle for at trække Helle Thorning og Villy Søvndal i den rigtige retning. Også på udlændingområdet.

Enhedslistens nye mulighed

Da kameraerne blev tændt ved den afgørende partilederrunde aftenen før valgdagen i 2007, var jeg rystende nervøs. Jeg bad om et ekstra tykt lag pudder for at holde mine røde kinder skjult. Meningsmålingerne var mildest talt ikke opløftende – hverken for den samlede opposition eller for Enhedslisten. Spærregrænsen var faretruende tæt på os.

Et par dage før havde vi i partiets valgkampsledelse besluttet, at jeg skulle tage den afsluttende debat. Jeg var 23 år gammel og havde aldrig før mødt Anders Fogh. Beslutningen var urimeligt vovet, men et nødvendigt sats. For et eller andet skulle der ske.

Hvis jeg dengang havde vidst, hvilke spørgsmål man kan blive udsat for i sådan et program, ville jeg have takket nej. I mit første indlæg fik jeg sagt, at en stemme på Naser Khader var en stemme på Helle Thorning. Jeg mente naturligvis Pia Kjærsgaard. På tilskuerpladserne

bag mig sad Enhedslistens partisoldater bænket. En af dem fortalte mig efterfølgende, at hun havde tænkt „Nå, så gik det galt allerede i første runde, nu ryger vi ud“. Heldigvis opdagede jeg det ikke selv – og anden runde gik bedre. Vi blev genvalgt.

For Enhedslisten som parti er situationen langt bedre i dag. I 2007 fik vi det dårligste resultat siden 1991, først og fremmest fordi vi blev oplevet som et parti, der udelukkende varetog minoriteternes interesser. I gennem de seneste år har vi fået gjort klart, at vi er mere end det.

Vi vil sikre det store flertal bedre vilkår og være med til at løse klima- og miljøudfordringerne.

Enhedslisten har klare svar på de problemer, som størstedelen af befolkningen lider under. Løsningen på krisen er ikke besparelser. Løsningen er ikke at lade de fattigste danskere betale den største del af regningen. Løsningen er at tage pengene der, hvor de er. Det betyder bl.a., at man ikke kan frede de skattelettelser, som de ti procent mest velhavende har fået. At de arbejdsfrie indkomster skal beskattes på lige fod med lønarbejde. At der skal sættes en stopper for de multinationale selskabers skatteunddragelser. Og det betyder, at vi skal have etableret en statslig banksektor, som giver billige lån til produktion og almindelige menneskers behov – for eksempel boligkøb – og som ikke spiller med i det internationale finansmarkeds spekulationslotterier. Enhedslisten har fremlagt en social genopretningsplan for dansk økonomi, der lukker hullet i statskassen uden at vi behøver afskaffe efterlønnen, skære i velfærden eller tvinge danskerne til at arbejde mere.

Som en naturlig konsekvens af dette går vi benhårdt efter at få indflydelse. Men selvfølgelig ikke for enhver pris. Vi stemmer gerne for en rød finanslov, som indeholder forbedringer frem for forringelser og bryder de borgerliges ulighedskurve. Men ingen kan lukke munden på Enhedslisten. Hvis Socialdemokraternes Sass Larsen forsøger at snige sig uden om grundloven, sådan som vi har set Claus Hjort gøre det, da han sendte syge mennesker i aktivering, vil vi gå præcis lige så hårdt til ham, som vi gik til den daværende beskæftigelsesminister.

For første gang i årtier er der reel mulighed for et flertal bestående af S, SF og Enhedslisten. Det skærper naturligvis diskussionen om – og forventningerne til – hvilken politik, et nyt flertal skal føre. Under SR-regeringen fra 1994 til 2001 krævede de Radikale, at der skulle føres borgerlig økonomisk politik. I dag kan de ikke længere vælge og vrage mellem rød og blå. Kombineret med enkelte målinger der viser rent rødt flertal, giver det fagforeninger, elevbevægelser, klima- og miljøorganisationer mulighed for, at presse på for en langt mere vidtgående politik end i 90'erne. Det kan ikke vente til valget er vundet. Det er nu, den kommende regerings program bliver formuleret. Derfor er det så vigtigt, at der foregår en diskussion på arbejdspladser, på uddannelsesinstitutioner og i alle progressive bevægelser: Hvad er det for en politik, som vi ønsker, at vores regering skal gennemføre?

For Enhedslisten er svaret klart: Vi ønsker en regering, som er lige så loyal over for den almindelige befolkning, som Fogh og Løkke har været over for spekulanterne og for de mest velhavende i vores samfund.

Johanne Schmidt-Nielsen (f.1984) har været aktiv i politik siden 1997. Arbejdede som pædagogmedhjælper i en børnehave da hun blev valgt som tillidsrepræsentant og herefter frikøbt af Pædagogmedhjælpernes Fagforening. I 2007 uddannet BA fra RUC. Stillede samme år op til folketingsvalget – og

blev valgt ind. I 2009 udnævnt til politisk ordfører for Enhedslisten – den første i partiets historie.

Vi lever i en tid, hvor befolkningen angler efter autenticitet og fællesskab. I en sådan situation kommer det konstruerede til kort. Den nye regering vil gøre det rigtige for Danmark. Oppositionen vil gøre det nødvendige – for sig selv.

Søren Pind: Ægte politik

Af Søren Pind

Politisk tæft er at kunne forudse hvad der sker i morgen, om en uge og om et år – og samtidig være i stand til at forklare hvorfor det ikke skete. Sådan sagde Churchill. Det er også derfor jeg hader politiske forudsigelser. For man udsætter sig selv for risikoen for alskens spot og spe, hvis tingene ikke går præcis som man venter dem. Det er derfor stærkt forbeholdent, jeg har accepteret at skrive denne tekst – og kun pga. Clement Kjersgaards stædige insisteren. Men nuvel:

Jo, det er sandt, at jeg nærer en stærk tiltro til, at regeringen – og Venstre – vinder valget. Det er der flere grunde til. Men lad os starte med lidt historik:

I 1998 faldt jeg over bogen, **The Unfinished Revolution** af Phillip Gould, en af Blairs nærmeste rådgivere. I den bog beskrives kontraktpolitikken, det enkle klare målbare politiske løfte, fokus på medianvælgeren [den „mellemste“ vælger, som er lige langt fra begge fløje, red.], et skattestop etc. Den bog er ubetinget den bedste politiske strategibog, jeg har læst – jeg besluttede mig derfor til at forære den til Venstres daværende formand, Anders Fogh Rasmussen.

Hjemkommet fra en sommerferie kunne Claus Hjort Frederiksen så berette for mig, at alt skulle laves om. Formanden havde i sin franske residens læst en bog, og nu skulle vi have kontraktpolitik, skattestop etc. Resten er historie.

00'erne blev kontraktpolitikken og Blairismens årti. Det, der kunne måles blev målt. Politiske budskaber skræddersyet. Bød den ene højt, bød den anden højere. Midtervælgeren skulle gøres tryk. Og det blev han. Også i den grad.

I dag sidder Blair ikke længere i Downing Street. Fogh er rejst videre til Bruxelles. Og disse foreteelser er af alle mulige årsager overstået. De er fra en anden – og mere ubekymret – tid. Før finanskrisen. Der indtrådte også i befolkningerne en mistillid til den politiske systematik overfor dem selv. Mærkværdigt, i virkeligheden, set i lyset af at kontraktpolitikken blev indført netop for at genetablere tilliden til det politiske løfte.

Men nuvel. Finanskrisen kom. Og var i virkeligheden på mange måder kulminationen på en politisk udvikling, hvor der var behov for en eksplosion. Så meget var ophobet gennem årene, at noget voldsomt måtte ske. Det gjorde det så.

Det var som om en længsel efter det ikke-konstruerede latent voksede og voksede. Og i dag er det der. Siger jeg. Folk vil have politikere, der er sig selv. Politikere, der ikke er konstruerede, men virkelige – med fejl og mangler, som den slags nu har. Autentiske mennesker. Take it or leave it.

Deri mener jeg, den nye regerings afgørende forskel til oppositionen er.

Meget er sagt om vores statsminister – men han er den han er. Han

sveder. Kan være vrissen. Men han slås. Han kæmper for det, han tror, er det rigtige. Han påtager sig et ansvar for Danmark.

Oppositionen har valgt den stik modsatte vej. Og i virkeligheden en kopi af den gamle strategi fra 00'erne. Et plasticprodukt, hvor man søger at indrette sig politisk, som man tror folk vil have det. Tag nu for eksempel den efterhånden komplet gennemhullede såkaldte „Fair Løsning“, hvor det i første omgang lykkedes at sælge det nemme budskab om at alt ville løse sig, hvis danskerne arbejdede blot 12 minutter mere. Budskabet stod ikke for nærmere prøvelse. Det viste sig at være et konstrueret produkt, der hverken stod for politisk diskussion eller tidens alvor. Det stod klart, at den nye regering vil gøre det rigtige for Danmark. Oppositionen vil gøre det nødvendige – for sig selv.

Forskellen kan lyde som lille. Men er det ikke. Ikke i en tid, hvor befolkningen efterspørger og angler efter autenticitet og fællesskab. I en sådan situation kommer det konstruerede til kort.

Det er en afgørende forudsætning, at regeringen netop formår at forklare, og vise, at det er en ny regering. At Fogh var Fogh. Og Løkke Løkke. Det følger af, hvad jeg skrev ovenfor, at der var indtrådt en – naturlig – træthed overfor 00'erne. Og at det i denne sammenhæng netop ikke nytter blot at videreføre den samme politik og den samme tilgang.

Socialdemokraterne bestred magten i Danmark helt fra 1953 til 1968 (man kan diskutere om ikke det i virkeligheden gør sig gældende helt tilbage fra 1947, men nuvel). Den lange periode ved magten kunne kun lade sig realisere, fordi partiet flere gange skiftede formand, og flere gange repræsenterede og forenede både traditionen og fornyelsen.

År 2010. Statsministeren foretog den største regeringsomdannelse i nyere tid. Han lagde flere ambitiøse projekter frem, der lagde en ny retning i forhold til den gamle regering. Den økonomiske Genopretningspakke brød med kontraktpolitikken – naturligvis først og fremmest af nødvendighed. Men gjorde det også symbolsk. Og etablerede i sin essens en scene, hvor den enkelte politiker må tage ansvaret på sig. I det hele taget skal man afholde sig fra at love for meget i en volatil [omskiftelig, skrøbelig, red.] tid – om noget overhovedet.

Også dér er der en voldsom forskel på de måder, regeringen og oppositionen griber sagerne an på. I hele regeringens tilgang er der en stilfærdig, men dyb, national undertone, der grundlæggende handler om, at få sejlet Danmark igennem den høje sø. Den tilgang er så godt som fraværende for oppositionen.

De seneste meningsmålinger er da også vendt. Fra et nærmest historisk lavt udgangspunkt er regeringen nu – mindst – side om side på point med oppositionen.

Skyldes det så ikke også Helle Thornings skattesag? Hmm. Regeringen har jo også haft sit. Så mon. Målingerne vendte sådan set også før denne sag kom frem. Men skadet regeringen har den vel ikke.

I en situation, hvor vælgerne efterspørger autenticitet, er der i sagens natur pludselig også stærkere grænser for, hvor forskellig en politikers handling kan være fra politikerens udsagn. For en venstremand er det ikke noget problem at sætte sit barn i en privatskole. For en socialdemokrat, der skælder ud på forældre der sætter deres børn i privatskole for at svigte fællesskabet, er det uligt sværere. Og nej, en socialdemokrat kan ikke prædike højere skatter og at enhver skal svare sit, hvis man aner, at den personlige pekuniære tilgang måske har spillet en større rolle end som så.

O.s.v.

Regeringen er sig selv. Nogen vil ikke synes, den skinner af høje hæle, brillantarmbånd og diademer. Der vil være dem, der efterspørger mere glamour og mere show. Men i sin essens er regeringen Lars Løkke Rasmussens. En mand, der er vokset op i Græsted. Der kender Hallen. Duften i cafeteriet af friture og pommes frites. Der ved, hvor meget danskerne egentlig er optaget, landet over, af deres lokalsamfund. Der, selv i en kommune, som viceborgmester, har skruet holdbare frit-valgs-løsninger sammen for ældre. Der har siddet med fingrene helt nede i sundhedssystemets maskinrum. Der har forhandlet med verdensledere og frembragt et resultat, der i stigende grad anerkendes til at være meget bedre end sit rygte.

Jo. En opposition skal udgøre et alternativ. Jeg må sige, jeg har svært ved at se det.

Søren Pind (f.1969) blev i februar 2010 udnævnt til udviklingsminister. Uddannet cand. jur. 1997. Medlem af Venstres Ungdom siden 1985, under jurastudiet ansat som medlemssekretær for partiets folketingsgruppe. I 1994 valgt til Københavns Borgerrepræsentation og 1997-2006 borgmester for byens Bygge- og Teknikforvaltning. I 2005 valgt til Folketinget. Forfatter til bl.a. „Friheden duer til alt godt“ (2002) og „Kære Søren“ (med Søren Krarup, 2003).

Du kan lede efter substansen, men sandheden er: Politik er personer

Henrik Qvortrup: Politik er personer – en guide til de syv partiledere

Af Henrik Qvortrup

Ikke helt sjældent hænder det, at jeg modtager mails fra danskere, som er meget bekymrede. Budskabet er klart: Det er gået dramatisk ned ad bakke for dansk politik. Det hele har udviklet sig til en veritabel skønhedskonkurrence. Form har besejret indhold. Spin er blevet det evige omdrejningspunkt.

Synderen bag disse triste tilstande udpeges også entydigt i de mange bekymrede mails. Det er sådan nogle som mig; politiske journalister og kommentatorer, der uden sans for demokratiets sande værdier bærer ansvaret for en degenereret beskrivelse af politik.

Nu kunne man selvfølgelig på standens vegne blot tørt konstatere, at politikerne får den dækning, de fortjener. Den dag, de kommer med tanker, der er nytænkende og bryder med det forsigtigheds-paradigme og den vælgerlammelse, der hærger Christiansborg og har gjort det i efterhånden mange år – ja, den dag skal danskerne se journalistik, der tager afsæt i substansen frem for formen.

Dér befinder vi os bare *ikke*. Med få perifere undtagelser fremstår dansk politik som dansen om midtervælgerne – dem, man for alt i verden ikke ønsker at skubbe fra sig. For et parti med seriøse magtambitioner er øvelsen ikke at fremstå med *for* afstikkende budskaber i forhold til de øvrige aktører. Tilsvarende gælder det om hurtigt at dække sig ind, hvis konkurrenterne melder sig med et tilbud til vælgerne. Underforstået: Dansk politik har udviklet sig til en avanceret form for „hvem blinker først“. Ingen ønsker for alvor at blotte sig. Mod er ikke en størrelse, der honoreres.

Politikerne vil selvfølgelig til enhver tid påstå det modsatte; at forskellene – ikke mindst de substantielle – er afgrundsdybe. For deri ligger jo deres og partiernes eksistensberettigelse.

Realiteten er imidlertid, at selv om forskellene, ret skal være ret, er blevet større det seneste års tid, så er det fortsat meget vanskeligt at forklare en udlænding, hvori den realpolitiske forskel består – alt afhængig af, om statsministeren er fra Venstre eller Socialdemokratiet. Har det en afgørende betydning for, hvilken vej samfundet bevæger sig? Næppe.

Sandheden er, at luppen skal frem. Vi snakker nuancer. Politikerne – i al fald dem, der repræsenterer de største af partierne – er grundlæggende enige om, hvordan samfundet skal være skruet sammen.

Tag de to statsministerkandidater. De er rørende enige om ikke at ændre på det princip, at 80 procent af danskerne betaler skat, således at 80 procent af danskerne fortsat kan oppebære de almisser fra samfundet, de betragter som velerhvervede rettigheder, men dybest set ikke behøver. Efterlønsændringer er Løkke og Thorning enige om er *no go*. Ligesom deres syn på skatten heller ikke afviger væsentligt fra hinandens. Tankevækkende er det i al fald, at den skattereform, som S og SF i dag skarpt kritiserer, reelt blot er en udvandet udgave af de

konklusioner fra Skattekommissionen, som rød blok i første omgang valgte at skamrose.

Det er noget helt andet, der for alvor skiller. Politik er personer. Og er blevet det mere og mere. Hvad politikerne og deres rådgivere i øvrigt er sig pinligt bevidst. For nok synger de fleste af dem med på den rituelle klagesang over, hvor personorienteret den politiske journalistik er blevet. Det afholder dem dog ingenlunde fra at indgå i netop de mediasammenhænge, de hævder at afsky.

Og danskernes kryds er i høj grad påvirket af, hvorvidt partiernes ledere har troværdighed, er i besiddelse af lederegenskaber, evner at kommunikere – hvorvidt de i det hele taget er nogle, vi grundlæggende *kan lide*. Man kan vinde valg på at have den rigtige frontfigur – også selv om politikken måske ikke hænger helt sammen. Omvendt hjælper det fedt at have et program, der nøgternt set er meget fornuftigt – hvis det markedsføres af den forkerte.

Før sommerferien stod rød blok ifølge meningsmålingerne til en sikker sejr. Kun et mirakel syntes at kunne forhindre Helle Thorning i at indtage Statsministeriet efter det kommende valg. Men søreme, om ikke miraklet tilsmilede Løkke, men – og det er pointen – netop *ikke* i form af noget politisk. At Løkke efter sommerferien for alvor er tilbage i kampen, hænger overhovedet ikke sammen med regeringens politik. Det skyldes heller ikke, at vælgerne pludseligt har vendt sig fra oppositionens politik.

For snakkede danskerne Afghanistan, økonomiske genopretningsplaner eller integrationsproblemer hen over sommeren 2010? Nej, overhovedet ikke. Vi talte om Thornings mands skatteforhold. Og vi talte om udenrigsministerens ferievaner.

Om den politiske substans var der ikke megen medieopmærksomhed. Af gode grunde: For *intet* i partiernes politik har forandret sig. Og derfor kan sommerens dramatiske bevægelser i meningsmålingerne kun forklares med én ting: Toppolitikerne som personer. Det kunne flytte på meningsmålingerne.

Til gengæld var der ikke det helt store at spore, da kritikken haglede ned over socialdemokraternes bud på en økonomisk genopretningsplan. Ligesom det øjensynligt heller ikke anfægtede vælgerne, at Lene Espersen som justitsminister stod bag en i mange henseender mislykket politireform.

Thornings skattesag har betydet, at Løkke nu er tilbage som andet og mere end en outsider-kandidat til statsministerposten. Det er indiskutabelt, at Lars Løkke Rasmussen – fagligt set – er en dygtig politiker. Givetvis også dygtigere – igen fagligt set – end hans hovedmodstander. Lars Løkke Rasmussen ved i dén grad, hvor håndtagene sidder i det politiske maskinrum. Baggrunden som finans-, indenrigs- og sundhedsminister fornægter sig ikke. Løkke forstår sine embedsmænd, han taler deres sprog – ja, tænker som dem.

Hvilket så muligvis også udgør et af hans største problemer. Statsministeren ligner mere og mere en mand, der er gået i ét med systemet. Han frustreres tydeligt over, at de konklusioner, som forekommer så indlysende rigtige i selskab med en departementschef, ikke nødvendigvis vækker jubel blandt vælgerne.

Løkke har vanskeligt ved at skjule sin irritation over, at danskerne – for da **slet** ikke at tale om journalisterne – vægrer sig ved at se storheden i regeringens politiske projekt. Her minder han til forveksling

om Mogens Lykketoft, der også i sin ministertid syntes permanent fortørnet over, at vælgerne ikke kvitterede for regeringens fortræffeligheder.

Der er givetvis al mulig grund til at græmme sig over danskernes generelle oplysningsniveau, men det er temmelig dumt for en statsminister at lade sig gå på af det. Vælgerne – herunder ikke mindst deres begrænsede indsigt i finere nationaløkonomiske sammenhænge – er et uomgængeligt vilkår i politik.

Også Løkkes forhold til journalisterne forekommer anstrengt. Han har det med journalister som med vælgere; han ser ikke noget stort lys i dem. Ved pressemøderne i Statsministeriet (hvor Løkke i øvrigt har fået talerstolen forkortet, så han dog synes af lidt mere i højden) bider han ad reporterne og angriber rutinemæssigt præmissen for de spørgsmål, der bliver stillet. Problemet for statsministeren er blot, at hans snerrende og belærende stil bærer straffen i sig selv, fordi den emmer af underskud. Og lige i dén rolle ønsker danskerne næppe at se deres statsminister.

Det ved de politiske modstandere naturligvis. Drømmescenariet for Thorning er en valgkamp med en bidsk og irriteret Løkke. Og hvis han så samtidig tapsveder, skal hun ikke bede om mere. Thorning satser på så mange dueller som muligt, idet hun ved, at hun kan tirre Løkke og dermed bringe ham derud, hvor han ikke kan tøjle sit temperament. For Løkke er det – ligesom tilfældet er med Thorning – vind eller forsvind efter næste valg. Det er vanskeligt at se en af de to fortsætte efter at have tabt valget. Hvilket i øvrigt også gælder for Lene Espersen.

I det omfang Thorning frustreres over de uvidende vælgere eller inkompetente journalister (hvad hun givetvis gør i enrum), formår hun at skjule det langt bedre end statsministeren. Hvor Løkke entydigt er bedst i medvind, har Thorning flere gange i sine mere end fem år som socialdemokratisk leder afsløret en evne, de færreste politikere har. Nemlig evnen til at stå imod, til at holde sig oprejst. Om Thorning kan man i al fald konstatere, at hun adskillige gange – også før skattesagen – er blevet dømt ude, men at hun i dag har en historisk chance for at blive Danmarks første kvindelige statsminister.

Thornings problem er hendes faglige tyngde. Hun kommer end ikke i nærheden af Løkkes indsigt i den politiske substans. Løkke vil til enhver tid kunne vinde over Thorning i en diskussion på Det Økonomiske Institut.

Uheldigvis for Løkke er det bare ikke på de kanter, at valgkampe vindes, men ude blandt almindelige, i virkeligheden ikke synderligt politisk interesserede danskere. Og her kommer teknokratiske argumenter altså nemt til kort. Det samme gælder ikke nødvendigvis hurtige punchlines om, at de fattige skal betale til bankdirektørernes skattelettelser.

Den går rent ind. Eller gjorde det i al fald, indtil sagen om Thornings mand i schweizisk skattely dukkede op.

Med ét fik det pludselig noget mindre vægt, når Thorning indigneret talte om, at de rige får lov at skumme fløden. Godt nok har Thorning og ægtefælle lagt sig fladt ned i sagen, men en vis skade er allerede indtruffet. Alene dét, at det er *Schweiz*. Havde det bare været ethvert andet sted. Netop alpelandet giver associationer til det Gucci-image, som Thorning ellers havde lagt bag sig.

Skattesagen viste, at nok har Thorning et betydeligt kommunikativt talent, men hun (og rådgiverne) har også en tendens til i første omgang

at undervurdere potentielt farlige sager. Således var der et umiskendeligt element af Ritt Bjerregaardsk „jeg ved bedst og alle andre er idioter“, da Thorning i første omgang blankt afviste, at skattesagen overhovedet kunne være et problem. Men til forskel fra Ritt fik Thorning rettet ind, da hun med nogle dages forsinkelse omsider erkendte, at ét er jura; noget helt andet er de politiske realiteter for en kvinde, der vil magten.

Får hun dén, magten altså, bliver det sammen med Villy Søvndal. En mand, hvis personlige fremtoning har haft stor betydning for partiet. Blot på en hel anden vis end alle troede. Da Søvndal for over fem år siden blev valgt til SF-formand mente et enigt kor af kommentatorer at vide, at netop Søvndal-figuren ville forhindre succes til folkesocialisterne. Forestillingen om, at denne karikatur af en udbrændt skolebibliotekar kunne tilføre SF'erne ny og tiltrængt dynamik, virkede helt ude i hegnet.

Men vi blev til grin, gjorde vi kommentatorer. For det skulle vise sig, at netop alt det, der lignede en ulempe for Søvndal, skulle udvikle sig til hans fordel. Han blev simpelthen anti-helt – i første omgang dog uden, at Venstre og de Konservative helt opdagede, hvad der skete.

Så mens Søvndal blev mere og kult, sørgede ikke mindst Anders Fogh og Lene Espersen for at give ham al tænkelig opmærksomhed. Til sidst faldt tiøren dog, hvorefter løsenet for de borgerlige pludselig blev at bogstavere S-O-C-I-A-L-I-S-T-I-S-K, hver eneste gang Søvndal og SF blev nævnt.

Lige meget hjalp det. Søvndals „omvendte Fogh“, hvor han har bevæget sit parti fra fløjen ind mod midten, er grundlæggende rigtigt tænkt. Det så muligvis en overgang lidt faretruende ud, da Søvndal i forbindelse med sagen om mødremøder på Holbergskolen i Københavns nordvestkvarter skrævede lige den centimeter mere, end baglandet brød sig om. Søvndal holdt vejret og frygtede en nedtur med samme kraft som opturen. Men højst en krusning i meningsmålingerne blev det til. Tilsvarende tyder målingerne på, at danskerne har vænnet sig til tanken om en Søvndal i en (udenrigs-?)ministerbil.

Heller ikke forsøgene på at anfægte Søvndals troværdighed synes for alvor at have gjort indtryk. Danskerne placerer ham fortsat helt i top i diverse „hvem har du mest tillid til-målinger“. Men efter fadæsen, hvor han (bevidst?) forvekslede fire milliarder med 24 milliarder er Søvndals kvote for tilbagelænet omgang med fakta nok opbrugt.

Med SF's ryk mod højre burde det logisk set være nemt for Enhedslisten at opsamle de vælgere, der trods alt finder Søvndals midterprojekt *for* vidtgående. Tilbage står bare at konstatere, at Johanne Schmidt-Nielsen langt fra har udnyttet potentialet. Schmidt-Nielsen, der som den første i Enhedslistens historie er officiel frontfigur, er for så vidt dygtig nok og hun appellerer fint til de klassiske enhedsliste-vælgere. Problemet er, at hun ikke rigtig formår at trække nye til – dertil ligner hun i for høj grad en elevrådsformand snarere end en parlamentarisk leder.

Op til 2005-valget var det den radikale Marianne Jelved, der kortvarigt opnåede kultstatus blandt ikke mindst de storby-hippe. Men lige så hengiven den kreative klasse er i forhold til en politiker med tidsånden i ryggen, ligeså flygtig er den i modgangstider. Og storby-klakørerne har for længst forladt de Radikale, hvor Margrethe Vestager

tydeligvis ikke har samme appel til de smarte som sin forgænger.

Egentlig underligt nok. For Vestager er uovertruffen stærk i politiske dueller, hun er en skarp retoriker. Men hvor Jelved blev belønnet for at være besjælet af overbevisningen om egen fortræffelighed, irriteres vælgerne over det selvsamme karaktertræk hos Vestager.

Spørgsmålet er imidlertid, hvor meget det egentlig generer Margrethe Vestager. Indimellem kunne man få indtrykket af, at Vestager – og med hende mange andre radikale – fortolker den beskedne folkelige appel som et bevis på partiets uovertrufne eksklusivitet: Man ved, at man har ret. Og dybest set luner man sig ved, at så få har opdaget det.

Gik Thorning og Søvnald og drømte om, at den radikale selvbevidsthed skulle følge tilslutningen i meningsmålingerne nedadgående retning, blev de slemt skuffede. Ydmyghed har aldrig ligget naturligt for radikale og da slet ikke for Vestager. De lunkne meningsmålinger har på ingen måde fået hende til at overveje, om hun skulle gøre livet nemmere for Thorning ved at holde lidt igen med radikale særstandpunkter.

Udadtil kan Thorning og Vestager måske nok minde om hinanden med deres storbychikke look. Men man skal ikke tage fejl. Forholdet mellem Thorning og Vestager er ikke ret meget mere end tåleligt. Godt nok mødes de med jævne mellemrum til, hvad der betegnes som „koordinerende“ møder, men i det omfang Thorning forsøger at afstemme udmeldinger med R må hun konstatere, at den slags meget vanskeligt lader sig praktisere med de Radikale. Det er en helt anden historie med SF'erne, med hvem Thorning kører et meget tæt parløb.

Parløb er der også tale om mellem Løkke og Lene Espersen. Omend enhver jo kan se, at forholdet er mere fornufts-baseret end på nogen måde båret af kærlighed. På samme vis som Thorning kan føle, at med venner som Vestager er det overflødigt med fjender, så må Løkke have det på samme med den konservative regeringspartner, der i den grad har beredt ham og regeringen problemer.

Da Lene Espersen i 2008 blev valgt som formand på det konservative landsråd skete det til tonerne af Tina Turner-sangen „Simply the Best“ og med løfter om, at nu ville den ti-procents-forbandelse, som Bendt Bendtsen havde nedkaldt over partiet blive brudt. I dag ville de fleste konservative give deres højre arm for en partileder, der i det mindste kunne skaffe partiet ti procent.

Historien om Lene Espersen deroute som udenrigsminister er velbeskrevet. Den er dels påmindelsen om, at negative forløb i politik ofte er selvforstærkende. Dels er den et vidnesbyrd om, at vælgerne trods alt siger fra, når det gustne overlæg bliver for tydeligt. Lene Espersen blev afsløret i et projekt, der var **for** gennemskueligt: nemlig at skaffe sig hurtig og nem popularitet ved at tage sig en ministerpost, hvor den folkelige succes – troede hun – var en selvfølge. Og når så den alt for sene undskyldning ledsages af en selvretfærdig „verden er ond ved mig“-attitude, har vi opskriften på en af de største nedture i nyere dansk politik. Mallorca-mareridtet blev Anders Samuelsen's store chance. Godt nok er der et reform-positivt publikum derude blandt vælgerne, men det helt store skub fremad i meningsmålingerne skyldtes næppe Liberal Alliances politiske programmerklæring, men snarere at Venstre og de Konservative i foråret 2010 gav mindelser om det muntre køkken. Men medvinden i målingerne havde en selvforstærkende

virkning. Især fordi Samuelsen med en unik timing valgte at brænde de statslige støttekroner samt ikke mindst Saxo Bank-subsidierne af på dagbladsannoncer frem for at satse på at ansætte kommunikationsfolk til at forfatte pressemeddelelser, som ingen alligevel ville gide læse.

Med dagbladsannoncerne og fremgangen i meningsmålingerne fremstår Samuelsen ikke længere som denne næsten ynkværdige politiker-fantast, der stædigt tror på det umulige. Status er, at hvad der for få måneder siden lignede et dødfødt projekt, rent faktisk kan lykkes (og som en konsekvens heraf skal mindst én kommentator indtage én gammel hat).

Samuelsen-figuren skiller sig på mange måder ud. Hans øjeblikkelige succes kan ikke forklares med, at han er nogen populær figur. Til forskel fra Khader i dennes første tid som partileder er Samuelsen ikke nogen folkekær politiker. Han har til gengæld forstand på politisk substans, hvad Khader aldrig har været mistænkt for.

Samtidig skiller han sig ud fra de fleste andre på Christiansborg ved at sige det forbudte, ikke mindst om efterlønnen. Samuelsen har slået sig op på at være den (foruden Vestager), der tør indtage standpunkter, der netop ikke flugter med almindelig midtervelger-logik. Det er selvfølgelig også nemmere, når man repræsenterer partier, hvor succeskriteriet hverken er 20 eller 10 procent af stemmerne, men hvor blot det at forcere spærregrensen udgør ambitionen.

For Pia Kjærsgaard må Anders Samuelsens øjeblikkelige succes give mindelser. Også hun blev dømt definitivt ude, da hun i 1995 stiftede Dansk Folkeparti. Nu her 15 år senere kan hun og vi andre konstatere, at det gik meget anderledes.

Om Samuelsen står over for samme danmarkshistoriske politiske succes er næppe sandsynligt. Men tankevækkende er det, at **hvis** Venstre og de Konservative fastholder magten efter næste valg, vil Dansk Folkeparti sandsynligvis ikke kunne levere de nødvendige stemmer til et flertal. Alt tyder på, at Liberal Alliances mandater i så fald også bliver nødvendige. Med andre ord: Pia Kjærsgaard skal vænne sig til en position, hvor magten ikke er uindskrænket.

Spørgsmålet er, om hun gider. Hun er på vej mod de 63 år, og de seneste måneder har vist, at nok er Pia Kjærsgaard fortsat en uovertruffent dygtig politiker – ikke mindst til at kommunikere. Men hun har det bedst med værdipolitiske anliggender; den økonomiske krisedagsorden, der på det seneste har været fremherskende, er langt fra hendes hjemmebane.

Uanset det kommende valgs udfald må Pia Kjærsgaard indstille sig på nye tider: Falder VK-regeringen, mister Dansk Folkeparti den nøgleposition, som partiet har haft siden 2001.

Og hvis blå blok fastholder flertallet, er der alligevel dømt nye vilkår – al den stund, at det rene VKO-flertal med stor sikkerhed vil være historie efter valget. Og så vil situationen være den delikate for Løkke, at han skal forene en Pia Kjærsgaard og Anders Samuelsen.

Noget af en udfordring. Men så måske alligevel heller ikke mere. Sagen er, at nok betjener såvel Pia Kjærsgaard som Samuelsen sig udadtil af en rimelig hårdkogt retorik, men de ved begge, at de stejle krav kun går til et vist punkt. Hverken Samuelsen eller Kjærsgaard har kamikazegenet i sig. Dertil er de begge for meget pragmatikere.

Henrik Qvortrup (f.1963) er politisk redaktør på TV2. Var chefredaktør på

SE og HØR 2002-2008, redaktør på BT 2001 og pressechef i Venstre 1998-2001. Fra 1991-1998 politisk reporter på Jyllands-Posten, Berlingske Tidende samt Ekstra Bladet. Censor på Journalisthøjskolen. Medforfatter til biografien „Nyrup“.

OPFØLGENDE INTERVIEW MED HENRIK QVORTRUP
(OKTOBER 2010)

Du begynder dit essay med at skrive: ”du kan lede efter substans, men sandheden er: politik er personer”. Politikerne klager også over, at den politiske journalistik er blevet for personorienteret. Hvor er den politiske substans?

Den politiske substans er der selvfølgelig. Men hvis vi skal være helt ærlige, er det ikke helt galt at sige, at de to kandidater, der stiler efter topposten et langt stykke hen af vejen dybest set står for det samme. Selvfølgelig handler politik om, hvad kandidaterne står for, men som en konsekvens af, at deres politiske linjer ikke afviger så meget fra hinanden, kommer det af naturlige grunde til at dreje sig om, hvem de er som personer - de folk, der bejler til de øverste poster i samfundet. Valget falder på den person, der besidder karakterer og egenskaber, som vi vælgere ønsker hos den, der skal stå i spidsen for landet. Det handler ikke kun om likeability, men også om troværdighed, kompetencer og integritet. Der er selvfølgelig en masse politiske parametre, men man skal ikke underkende betydningen af at have den rette frontfigur. Lige så vel som man kan tabe stort, med den „rigtige“ politik, hvis man har den forkerte frontfigur, kan man også vinde, hvis man har den rigtige person uden en politik, der spiller 100%.

Mange vælgere, ikke mindst de 25%, der ikke har besluttet sig for, hvordan de vil stemme, interesserer sig bestemt ikke meget for politik, og de vælgere forholder sig til, hvad det er for nogle personer, der markedsfører butikken.

Antagelsen om, at medierne ikke vil beskæftige sig med substans holder simpelthen ikke. Det er rigtigt, at vi beskæftiger os meget med processen, men det kan jo hænge sammen med, at politikerne ikke giver os så meget andet at beskæftige os med, al den stund at der er en politisk konsensus om ikke at lægge sig ud med midtervælgerne. Vi har en politisk grød på midten, der gør det meget vanskeligt at se forskel på en socialdemokratisk statsminister og en Venstre-statsminister. I fraværet af reelle store politiske forskelle er det naturligt, at medierne fokuserer på andre ting, herunder personen og processen. Medierne giver danskerne den politiske dækning man må forvente i en situation, hvor politikerne ikke adskiller sig væsentligt fra hinanden.

Og det er en misforståelse, at danskerne ikke interesserer sig for politik. Politik er godt stof! Vi kunne samle næsten en million seere til duellen på TV2, det er ikke tosset! Når der er valg er stemmeprocenten på 88-89%. Det er kun overgået i Belgien, hvor man får bøder, hvis man ikke møder op for at stemme.

De sidste måneder har medierne handlet om Lene Espersens overbetalingssag og Helle Thorning Schmidts skattesag. Hvad er det for en tendens vi ser? Er politikerne blevet mindre troværdige end tidligere? Eller er journalisterne blevet bedre til at grave skidt frem på de forskellige politikere?

Det er helt sikkert, at troværdighed er blevet et parameter, befolkningen måler politikere på. I det øjeblik, der fremstår et misforhold mellem det, politikere siger, og det, de gør, vækker det en helt legitim interesse i medierne. Lene Espersen sagde selv, at: „Det her job har jeg altid ønsket mig, nu vil jeg arbejde, jeg ved ikke hvor meget“ – men det viser sig, at det er så som så med den arbejdsindsats. Helle Thorning slår sig op på skat, og så bliver der rejst en mistanke om, hvorvidt hun i sin egen privatøkonomi lever op til de fine skåltaler. Jeg syntes, det er helt relevant at se på de to sager, for de omhandler troværdighed – om der er et misforhold mellem det, politikerne siger, og det, de gør!

Anne Sofie Kragh: 1.1.1.2

Af Anne Sofie Kragh

Departementschefen havde aldrig set noget lignende. Den detaljerede struktur i Anders Fogh Rasmussens drejebog til indretningen af ministerierne gjorde dybt indtryk på Nils Bernstein. I sine 30 år i centraladministrationen havde han aldrig set et nummereringssystem, hvor hvert punkt havde fire cifre. 1.1.1.1, der blev efterfulgt af 1.1.1.2 og så videre i en lang række tal.

Det var drejebogen til den største omvæltning i den danske centraladministration i 50 år. Den blev et slags symbol for den nidkærhed, grundighed og pertentlighed, der kendetegnede Anders Fogh Rasmussen som statsminister. Og den var et resultat af en livslang disciplin og forberedelse.

Hver fredag, når de andre fra klassen var gået i byen, sad Anders Fogh Rasmussen derhjemme og studerede. Han gad ikke „drikke det rævepis,“ som han sagde, når de andre for sjov spurgte, om han ikke skulle med. Han gik heller ikke med studiekammeraterne fra Aarhus Universitet, når de tog i byen. Så sad han nede på sit studerekammer i en kælder i Tranbjerg. På døren hang det flerfarvede ark, ugeskemaet, der delte hans liv ind i følgende aktiviteter: VU, undervisning, læsning, artikelskrivning og søvn. Og det var det.

Skemaet og drejebogen var produkter af den opdragelse, han havde fået af sine forældre, ikke mindst af sin far, der var gennemsyret af en konstant frygt for at tabe ansigt. Faren foretrak ikke at sige noget, for jo mindre man åbnede munden, jo mindre var sandsynligheden jo for at dumme sig eller sige noget forkert. Det var den logik, der lå bag de strenge regler omkring middagsbordet hjemme på Hviddinglund i landsbyen mellem Randers og Viborg. Hvis man sad og ævlede løs, hvis man kom til at sige noget om ting, man ikke havde forstand på, kunne man blive straffet ved at komme hen på „den slemme plads,“ som den hed. Det var den ved siden af faren.

For Anders Fogh Rasmussen betød det, at han gennem hele sit liv, hvad enten han skulle spise aftensmad i barndomshjemmet, repræsentere VU eller lede landet, altid var forberedt til det yderste.

Han garderede sig mod tilfældighedernes spil ved at gennemtænke enhver tænkelig detalje. Det gjaldt ikke kun arbejdet, men hele hans fremtoning. Første gang Pia Kjærsgaard mødte Anders Fogh Rasmussen morede hun sig over, at han havde spændt bæltet i sin trenchcoat. At binde bæltet, som normerne ellers foreskriver, ville være alt for skodesløst for Anders Fogh Rasmussen. Han var en mand, der polerede hver enkelt vindrue, inden han spiste dem, pustede i kaffekopper for at undgå støv, altid pudsede sit bestik i servietten, når han var på restaurant og åbnede døren med sin lillefinger, når han skulle på toilettet.

Selv når han blinkede med øjnene, var det en bevidst handling. Som ung folketingspolitiker havde han øvet sig i at blinke noget mindre, fordi han mente, at en politiker, der blinkede meget, gav indtryk af ikke at stå ved det, vedkommende sagde. Efter nogle år fandt han ud af, at det gav ham et meget stirrende blik, og så øvede han sig i at blinke mere.

Samme dag som Fogh duperede departementschefen i

Statsministeriet skulle Lars Løkke Rasmussen tiltræde som sundheds- og indenrigsminister. Han havde taget sit fine sæt tøj med – det samme han havde haft på, da han blev gift – og da han skulle gøre sig klar til at gå til dronningen, opdagede han ved et tilfælde, at der var brændt et hul i hans vest. Ministersekretæren var rystet, men det var ikke noget, der kunne hidse Løkke op. Han var i det hele taget ikke så optaget af sit udseende, eller hvad folk måtte tænke om ham. Han vidste godt, at han var lidt for tyk, men han havde ikke rigtigt fået taget sig sammen til at gøre noget ved det. I modsætning til sin statsminister, der hver eneste dag dyrkede enten kajak, løb eller cykling, var motion ikke noget, han gik op i. Han festede også for meget og røg alt for mange cigaretter, særligt i betragtning af de millioner, hans eget ministerium brugte på at oplyse danskerne om risiciene ved begge dele.

Med både Sundheds- og Indenrigsministeriet havde Løkke fået en af de absolut tungeste opgaver i den nye regering. Det var i disse ministerier, at de største reformer i Foghs regeringstid skulle gennemføres, både sygehus- og kommunalreformen. Det var på ingen måde overraskende, for Løkke var et politisk talent, det var svært at komme udenom. Og så alligevel.

For det havde været meget tæt på slet ikke at blive til noget. Tre gange i træk havde Lars Løkke forsøgt at komme ind i Folketinget uden held. Han havde endda forsøgt at komme i EU-Parlamentet. Og egentlig havde han helt opgivet at få en politisk karriere, indtil han så alligevel besluttede at give det en allersidste chance i 1994. Han kom ind, men det var på et meget yderligt tillægsmandat, og der skulle kun være rykket rundt på ganske få stemmer, før det var glippet.

Og selvom han trods alt havde været det mest oplagte valg, da han blev næstformand i 1998, så vidste Løkke godt, at han ikke havde Foghs fulde tillid.

Han havde alt for mange gange mærket det drøbende blik fra Fogh, når han kom ti minutter for sent til gruppemøderne. Og han havde også læst Jyllands-Posten godt et halvt år tidligere, hvor Fogh havde sagt:

„Jeg vil sige det rent ud: Man kan ikke have et ansvarsfuldt job, samtidig med at man sidder det halve af natten og bærer øl. Jeg gider ikke at være folkelig på den facon. Jeg giver ikke en pind for det. Jeg respekterer det ikke. Sådan har jeg altid haft det.“

Løkke havde følt sig ramt af citatet, og det var med god grund. For Fogh havde det svært med Løkke. Han syntes, at næstformandens nonchalante tilgang til tingene var udtryk for manglende ydmyghed og disciplin, de værdier, der havde været helt grundlæggende og centrale i hans egen opvækst.

Men nu stod Løkke alligevel der, med et brændemærke i vesten, der havde rystet ministersekretæren, og gjorde sig klar til at blive præsenteret for dronningen.

Otte år senere skulle Løkke til dronningen igen. Han havde prøvet det nogle gange i mellemtiden, og hver gang var det noget med, at han ikke kunne finde sine medaljer eller manglede rene strømper. Men denne gang skulle han til dronningen som Danmarks nye statsminister, og her var det ikke medaljerne, der manglede.

Det var den aura af autoritet og selvtillid, der rammer statsministre, og som gør, at de vokser og fylder jakken ud på en helt ny måde.

Den aura af selvtillid, der havde betydet, at Anders Fogh Rasmussen,

der ellers var opdraget til altid at være ydmyg i løbet af sine år som statsminister, begyndte at optræde arrogant. Anders Fogh Rasmussen, der som barn var blevet opdraget til altid at hilse på alle i landsbyen, fordi det ikke skulle hedde sig, at de troede, de var noget særligt i familien Rasmussen, bare fordi faren sad i sognerådet, endte med at sidde til gruppemøderne med et kropssprog, der tydeligt signalerede, at han ikke gad at bruge tid på at høre på medlemmernes oplæg. Og til pressemøderne affærdigede han journalisternes spørgsmål med „Vi kommer det vist ikke meget nærmere“ eller „Der er ikke mere at komme efter.“ Den samme aura og pondus, der ellers lod ham slippe af sted med at sige, at han muligvis havde taget lidt fejl i miljøpolitikken, da han pludselig bekendtgjorde, at Danmark skulle være et grønt foregangsland, efter i årevis bevidst at have sultet det, han kaldte Aukens miljøimperium.

Auraen har Lars Løkke stadig ikke. Tværtimod er det, som om statsministertitlen har haft den helt modsatte effekt på ham: Han synes mindre end før.

Den afgørende forskel på Løkke og tidligere statsministre var den indlysende: at Løkke ikke var blevet valgt, kun udpeget af Fogh. Det var derfor, at Løkke ikke fyldte sin jakke ud. Og det blev kun værre, som det første år gik.

Præcis et år inden han blev statsminister, havde han også været gennem et belastende forløb i medierne, hvor en sag om bilag havde fremstillet ham som mere end almindeligt sløset, og tilmed som en mand med en flosset moral, der havde ladet skatteborgerne finansiere smøger, fadøl og betalingsfilm. Det hjalp givetvis ikke på Foghs tillid til Løkke, men hvad der var mere alvorligt, så amputerede bilagssagen det ene område, hvor Løkke var Fogh overlegen, nemlig folkeligheden. Løkke var den, danskerne godt gad at drikke en fadøl med, men efter bilagssagen var det mest den, folk tænkte på, når de så Løkke med en fadøl.

Da Fogh skulle stille op til pressemøde, efter at han havde været nødt til at gå af som skatteminister efter en sag om kreativ bogføring i 1992, havde han kun én tanke i hovedet: Han måtte ikke svede. Intet kamera skulle kunne tage ham i at tørre sved af panden. Det lykkedes.

I sin tid som statsminister oplevede Fogh kun at gå tilbage ved hvert eneste valg. Alligevel lignede han hver gang en vinder. Tre måneder efter at Løkke var blevet statsminister, var der valg til Europa-Parlamentet, og her gik Venstre – for første gang siden 2001 – frem. Men da Løkke ankom til Christiansborg på valgaftenen, havde han sveden haglende ned af kinderne. Han greb ud efter et tilfældigt efterladt fadølsglas med en sjat cola i og tømte det, inden han med lidt besvær fik overrakt mikrofonen, så han kunne holde en tale nede fra gulvet i en klump af mennesker, kameraer og varme projektørlys.

Ikke langt derfra stod Socialdemokraternes formand på en talerstol og holdt en sejrstale. Socialdemokraterne var gået 11 procentpoint tilbage, men Helle Thorning-Schmidt havde aldrig behøvet en sejr for at ligne en vinder.

Et halvt år senere var scenen Bella Center. Da Hillary Clinton mødte Barack Obama i Kastrup, var det ifølge New York Times med ordene: „Hr. Præsident. Dette er det værste møde, jeg har været til siden elevrådet i 8. klasse.“

Det, der kunne være blevet Løkkes svar på Foghs succesfulde EU-formandskab i 2002 med den store udvidelse mod øst, endte med en gigantisk politisk fiasko og en ydmygende udstilling af den danske statsminister. Fogh opnåede international anerkendelse og fik lov til at være den, der triumferende kunne sige: *„We have an agreement.“* Sandsynligheden taler for, at man vil huske Løkke for sin forklaring på, at han slog med mødehammeren: *„Sorry, sorry everybody. Oh ... I know I ganged the ... I made this banging, but ... Perhaps it's because it's too late and I'm bit tired.“*

Nok var der i 2002 dem, der gjorde nar ad Foghs intense fokus på at holde tidsplanen under EU-topmødet – den franske udenrigsminister sammenlignede ham med Dustin Hoffmans autistiske figur i filmen **Rainman** – men resultatet og udførelsen talte for sig selv, og det var dér, Fogh fik lagt grunden til sin internationale karriere.

I det selvsamme Bella Center, hvor Fogh skrev Europahistorie, lod Løkke 120 af verdens ledere sidde og vente i en time og tre kvarter, fordi han og hans embedsmænd først skulle have styr på nogle helt grundlæggende direktiver i FN-systemet.

Fogh havde brugt lang tid på at spekulere over, hvornår han skulle gå som statsminister. Han vidste, at uanset hvordan han i øvrigt havde klaret jobbet, ville hans afgang være afgørende for, hvordan han ville blive beskrevet i historiebøgerne. Han var egentlig overbevist om, at han ville have vundet det næste valg. Men ved at gå undgik han risikoen for at blive underkendt af vælgerne – og dermed ende som en fiasko. Timingen for hans afgang kunne ikke have været meget bedre for ham – eller meget værre for hans afløser.

Anne Sofie Kragh (f. 1972) er uddannet fra Danmarks Journalisthøjskole og arbejder som journalist på magasinet Euroman, hvor hun har portrætteret en lang række politikere. Hun er forfatter til biografien om „Fogh – historien om en statsminister“.

Da Fogh overtog formandsposten i Venstre, indledte han en succesfuld jagt på dem. Da S efter års invitationer fra Villy Søvndal i maj 2008 sagde ja til et tæt samarbejde, var det netop for at adressere deres bekymringer. De er trumfkortet. De afgør det næste valg. De er: de blå socialister.

Christine Cordsen: De blå socialdemokrater

Af Christine Cordsen

Valgftenen er blevet til nat, og journalisterne er gået hjem eller til valgfest, da Uffe Ellemann-Jensen kalder sin næstformand og Venstres partisekretær ind på formandskontoret på anden sal på Christiansborg.

„Jeg går af. Nu er det din tur, Anders,“ meddeler Ellemann de to chokerede partifæller, der endnu ikke har rystet skuffelsen af sig over, at et enkelt mandat har sikret Poul Nyrup Rasmussen „four more years“ i Statsministeriet.

Men Anders Fogh Rasmussen er i tvivl. Han er ikke sikker på, at han selv er klar til at gå efter magten, og han er ikke sikker på, at Venstre er klar. Inden Fogh og Claus Hjort Frederiksen forlader formandskontoret denne martsnat i 1998, aftaler de at mødes til frokost næste dag. Uden for Christiansborg.

Over frokosten tager de to mænd fat på at udvikle den politiske strategi, der skal gøre Fogh til statsminister og Venstre til et stort, folkeligt og bredtfavnende parti. Helst Danmarks største. Og efter en uge er de så langt, at Fogh føler sig parat, og Uffe Ellemann-Jensen kan meddele sin afgang offentligt.

Fogh og Hjort går i gang med omhyggeligt at identificere de vælgere, Venstre skal kunne tiltrække for at nå målet.

De finder *den privatansatte metalarbejder og familiefar i parcelhuset i Jylland*, der altid har stemt på Socialdemokraterne, men som synes, at han betaler rigeligt i skat, og er bekymret over antallet af udlændinge i Danmark.

De finder *den offentligt ansatte og midaldrende sygeplejerske*, der bor på Københavns vestegn. Hun sværger til den socialdemokratiske velfærdsmodel, men hun er dybt bekymret over den kriminalitet, der kan ramme hendes to teenagebørn, når de er i byen om aftenen.

De finder *den privatansatte i lejebolig*, der nok hylder borgerlige økonomiske dyder og deler mange af Venstres værdier, men som frygter, hvad en stemme på Venstre kan føre med sig af lavere dagpenge, højere husleje og andre liberalistiske ulykker, som han ikke har råd til. Og derfor alligevel sætter kryds ved liste A.

De finder *de blå socialdemokrater*.

Som et af de første partier i Danmark har Venstre taget et nyt politisk våben i brug. Ved hjælp af meningsmålinger og fokusgrupper kan partisekretær Hjort udarbejde meget præcise analyser af, hvordan den potentielle Venstre-vælger lever, og hvad hun spekulerer på og er bekymret over.

Opgave nummer ét er at ændre Anders Fogh Rasmussens image fra minimalstatsliberal hulemand til moderne og midtersøgende velfærdsbeskytter. Det skal ske ved at indgå forlig med SR-regeringen og med nye politiske signaler. Ja til længere barselsorlov og en stærk

offentlig sektor. Nej til nedskæringer i dagpengene og store ufinansierede skattelettelser til de rigeste. Jo højere de liberale kritikere råber, jo bedre. Det er jo bare med til at overbevise de blå socialdemokrater om, at Foghs forvandling er ægte. Selv om de politiske modstandere gør, hvad de kan for at bevise, at den ultraliberale hulemand stadig lurer bag facaden.

Og strategien er forankret i partiet. Det har Fogh og Hjort omhyggeligt sørget for på talrige ture rundt i landet for at forklare vejen til magten og ved at have den styrke, der kommer af fremgang i meningsmålingerne. Med efterlønsforliget i efteråret 1998 leverer Nyrop og Lykketoft en ren foræring til Fogh og Hjorts nye strategi. Set fra Venstres position har forliget to store fordele. På en gang tjener det til at gavne Venstre og skade Socialdemokraterne. Da Anders Fogh Rasmussen nogle måneder senere tager på sommerferie i familiens hus i Frankrig, har han en bog med, som han har fået af den unge Venstreløve Søren Pind. Fogh bruger ferien på at nærstudere *The Unfinished Revolution* skrevet af Tony Blairs chefstrateg Philip Gould. Den inspirerer Fogh til næste skridt. Venstre skal gå til valg på en håndfuld konkrete og målbare valgløfter. Løfter, som tager udgangspunkt i vælgerens bekymringer, og som appellerer særligt til de blå socialdemokrater uden at skræmme borgerlige kernevælgere væk. De skal være politisk tyverisikrede, så Nyrop ikke kan hugge dem. Stram udlændingepolitik, stram retspolitik, frit valg på sygehusene og i ældreplejen og så juvelen – skattestoppet. Begrebet kontraktspolitik er født, selv om ingen endnu bruger ordet. De blå socialdemokrater kvitterer med at gøre Fogh til statsminister og Venstre til Danmarks største parti. Og de gør det igen i 2005.

„Jeg kan slå Anders Fogh,“ proklamerer Helle Thorning-Schmidt, da hun i marts 2005 stiller op til kampvalg om posten som Socialdemokraternes formand. Med en måneds erfaring fra Christiansborg og selvtilliden i orden. Også SF får ny formand i 2005. Villy Søvndal tror – i modsætning til de fleste andre – også på sig selv. Men han er også overbevist om, at det kræver en målrettet og langsigtet strategi at vinde de blå socialdemokrater tilbage. Opgave nummer et er moderniseringen af SF. SF skal være et stort, folkeligt og bredtfavnende parti. SF skal ud af hængekøjen og ind i ministerbilerne. SF skal gøres klar til magten. Søvndal og hans tro væbner, gruppeformand Ole Sohn, går i gang med en nøje analyse af SF's problem. Længe efter de andre store partier bekender også SF sig til meningsmålinger og fokusgrupper og til kommunikation. Søvndal får noget for SF så usædvanligt som sin egen personlige spindoktor, og der bliver ansat en lille stab med særligt talent for politisk strategi og vælgeranalyser. SF's store problem er, at partiet opfattes som et ukonstruktivt kritisk brokkeparti, afslører analyserne. Altid imod, men aldrig klar med egne forslag til løsninger. Og som en flok lallende socialistiske halal-hippier, der hverken forstår eller går op i danskernes bekymringer over antallet af udlændinge og i øvrigt altid er mere optaget af forbrydernes ve og vel end af ofrenes. Når det gælder økonomien, ser danskerne SF som et parti, der altid kan bruge en krone til og aldrig går af vejen for at sætte en skat i vejret. Alt i alt et dårligt udgangspunkt for at genvinde tilliden hos de blå socialdemokrater, der allerede to gange har valgt at satse på Fogh, og som især er optaget af skat, udlændinge- og retspolitik.

Søvndal og Sohn lægger en strategi for at ændre Søvndals og SF's image, og de sørger omhyggeligt for at have partiet med sig. Ved grundigt at redegøre for strategien for vejen til magten og med den styrke, der kommer af medvind i meningsmålingerne. Det er en af læresætningerne i Philip Goulds bibel, at et partis kontrakt med vælgerne skal være forankret i partiet. Til gengæld gør det ikke noget, at der er kritik fra den yderste venstrefløj. Det er bare med til at overbevise de blå socialdemokrater om, at Søvndals forvandling er ægte – selvom de politiske modstandere gør, hvad de kan for at bevise, at den socialistiske julemand stadig lurer bag facaden. Strategien bliver belønnet med en overbevisende valgsejr i november 2007. Til SF. Men det kniber med at komme videre til næste skridt.

Siden 2005 har Søvndal og Sohn kæmpet for en ny alliance i oppositionen. Efter norsk forbillede skal Socialdemokraterne, SF og de Radikale udarbejde et fælles grundlag, som de går til valg på, mener SF-toppen. Men igen og igen får Søvndal og Sohn en iskold skulder fra de to andre partier. Socialdemokraterne holder fast i alliancen med de Radikale, og i øvrigt har Thorning frem til valget i 2007 nok at gøre med at sikre en holdbar fredsftale mellem de to socialdemokratiske fløje, der har kæmpet mod hinanden i over ti år. *„Det har ikke nogen gang på jord at lave en S-SF-regering. Slet ikke,“* fastslår Socialdemokraternes politiske ordfører Henrik Sass Larsen i foråret 2008. Samtidig med at den socialdemokratiske ledelse kan studere adskillige meningsmålinger, hvor vælgerne kårer Søvndal til oppositionens sande leder og mere troværdig end Helle Thorning-Schmidt. Men denne gang er den kolde skulder kun til offentligt brug. For der er allerede kontakter mellem centrale aktører hos både Socialdemokraterne og SF. De skal sondere, om der er grundlag for en ny politisk akse, der kan lukke den åbne flanke i rets-, udlændinge- og skattepolitikken. Det er der, beslutter ledelse og strateger i de to partier endeligt i maj 2008. Nu skal de blå socialdemokrater tilbydes et troværdigt alternativ til Fogh-regeringen og VKO-flertallet, som trods bølgen fra Ny Alliance har sikret sig magten ved tredje valg i træk. I august træder det nye par frem for første gang. På pressemødet efter Socialdemokraternes sommergruppemøde sidder Søvndal og Thorning side om side for at fremlægge en ny og fælles udlændingepolitik, der bevarer de stramme familiesammenføringsregler. Der er nu ikke længere noget principielt til hinder for, at SF også kan være med i en regering, fastslår Helle Thorning-Schmidt, der dog stadig erklærer, at hun går efter en SR-regering.

Reelt er S og SF dog et hold. De går sammen til forhandlinger med regeringen, og de forlader forhandlingerne sammen. I en sådan grad, at regeringen ikke tør holde SF ude af vigtige forhandlinger om bankpakker og forsvar af frygt for, at S også skrider. Søvndal arbejder målrettet på at opbygge sit image som regeringsduelig og ansvarlig ved at indgå forlig med VK-regeringen. I august 2009 er de to partier klar til at tage det sidste skridt. Med Fogh ude af landet, og Lars Løkke Rasmussen i Statsministeriet er Helle Thorning-Schmidt klar til at satse alt på at tilbageerobre de vælgere, Socialdemokraterne også kalder „Foghs guld“, og vinde magten.

Thorning og Søvndal fremlægger deres fælles skatteudspil „Fair Forandring“, og de Radikale får et rødt ultimatum. Nu er målet en S-SF-regering, og de Radikale kan være med, hvis de vil. Men det bliver uden at ændre et komma i udlændinge- og skattepolitikken, fastslår de to

partiledere, der bruger kontraktpolitikens og skattestoppets retorik. En ny S-ledet regering vil gennemføre „Fair Forandring“ – hverken mere eller mindre, erklærer Thorning. Siden er parløbet kun blevet stærkere. Opmuntret af meningsmålingerne, samarbejdet om den økonomiske plan „Fair Løsning“ og VK-regeringens tiltagende vælgerkrise.

I 2010 viser meningsmålingerne, at mange vælgere er klar til at vandre over midten og give Thorning en chance i Statsministeriet. Tilstrækkelig mange af de blå socialdemokrater er ifølge målingerne klar til at vende „hjem“ igen. Måske fordi de ikke synes, at de får det samme hos Løkke, som de fik hos Fogh. Måske bare fordi de ønsker forandring efter næsten ti år med VKO. Måske fordi det er lykkedes Thorning og Søvnald at overbevise dem om, at de kan få både stram udlændingepolitik, stram retspolitik og en slags skattestop med en S-SF-regering.

De blå socialdemokrater er formentlig også påvirket af, at udlændingepolitikken er rykket ned på den politiske dagsorden. Både som følge af S og SF's strategi med at lukke flankerne til VKO, men også på grund af den økonomiske krise, der har flyttet både politikernes og vælgernes fokus. Meget taler for, at den røde krisepolitik vil appellere til de blå socialdemokrater. Både til metalarbejderen i parcelhuset, der måske er nervøs for at miste sit arbejde, og til sygeplejersken, der kan frygte offentlige nedskæringer.

Så når kampen om de blå socialdemokrater optrappes frem mod valgdagen, vil S og SF kæmpe for at holde økonomi og velfærd højt på dagsordenen. Mens Venstre vil satse på, at de gamle temaer stadig er vigtige for de blå socialdemokrater, og at Løkke kan holde på dem med nyt fokus på udlændinge- og retspolitik og ved at advare mod, hvad uenighed med de Radikale vil få af konsekvenser for Thorning og Søvnalds løfter. Både i udlændingepolitikken og i den økonomiske politik.

En vis opmærksomhed vil partierne bruge på at holde på de kernevælgere, der er utilfredse. Som de vestjyske Venstre-vælgere, der måske vil søge til Fælleslisten eller sofaen. Eller reform-ivrige konservative, der flirter med Liberal Alliance.

Men vigtigst er de vælgere, der kan bevæge sig fra rødt hold til blåt hold – og tilbage igen. Vigtigst er kampen om de blå socialdemokrater.

Christine Cordsen (f.1958) blev i oktober 2009 leder af Jyllands-Postens Christiansborg-redaktion. Uddannet fra Danmarks Journalisthøjskole i 1986. Praktik på Politiken 1983-1985. Krimireporter på Ritzaus Bureau 1986-1987. Ansat i DSB's pressesektion 1987-1988. Almen reporter på TV2 1988-1990. Artikelredaktør på Alt for Damerne 1990-1993. Politisk journalist på Politiken 1993-2009.

*Fra Tony Blair hentede Anders Fogh Rasmussen **kontraktpolitikken**. Den skulle genskabe tilliden til politikerne, men gjorde det stik modsatte.*

Niels Krause-Kjær: Løkke på kontrakt

Af Niels Krause-Kjær

I sommeren 2009 gav jeg statsminister Lars Løkke Rasmussen et tilbud.

Tilbuddet blev leveret i forbindelse med en længere samtale på Marienborg i anledning af en portrætbog om ham, som jeg på det tidspunkt arbejdede på.

Jeg tilbød, at han kunne bruge min bog til at droppe kontraktpolitikken. Jeg tilbød ham en platform til at rive den aftale med vælgerne itu, som Anders Fogh Rasmussen ti år tidligere indgik, da han indledte sit stormløb mod Statsministeriet og efterfølgende i et af Danmarkshistoriens voldsomste opsving delte milde gaver ud pr. kontrakt. Min belønning for at levere scenen til Løkkes aflysning af kontraktpolitikken var naturligvis, at jeg kunne sælge nogle flere bøger. Ud over gevinsten til egen privatøkonomi, som i øvrigt er en del af kontraktpolitikens ånd, så kunne portrætbogen om Løkke på den måde også blive bogen, hvor et lille stykke historie ville blive skrevet:

Her sluttede kontraktpolitikken.

Det skulle være min lille gevinst. Et ydmygt komma i den politiske Danmarkshistorie.

Lars Løkke afslog.

Hans afslag var lige så venligt og indirekte som tilbuddet. Pakket ind i en masse ord, sætninger, mellemregninger og rundkørsler, der helt som planlagt ikke gav nogen dybere mening, da jeg efterfølgende læste båndudskriftet.

Selvfølgelig sagde han nej. Lars Løkke Rasmussen havde ingen indflydelse på portrætbogen. Han anede ikke, hvilken indpakning et eventuelt kontraktstop skulle ligge i. Man skriver ikke under på en kontrakt, hvor der kun er plads til en enkelt underskrift.

Og da slet ikke, når man er statsminister.

Reelt set var kontraktpolitikken på det tidspunkt dog om ikke død, så døende. Men inden da nåede den at ødelægge og hærge sig gennem det politiske landskab på en måde, som kan få konsekvenser også i de kommende år.

På en måde indledte Anders Fogh Rasmussen ufrivilligt selv aflivningen. Ikke med sine evige forsikringer om, at han ville blive i dansk politik og ikke agtede at søge nogen international toppost. Det var løgn fra første færd, men hans løfte om at forblive statsminister kan næppe kaldes en politisk indgået kontrakt. Mere kontraktbrud var der i Foghs forsikring dagen før folketingsvalget i 2007: at skattestoppet stod fast, og at vælgerne med en rød regering risikerede en skattekommission, hvor „alt ville være i spil“. Som bekendt kom der umiddelbart efter folketingsvalget i 2007 en skattekommission, hvor alt var i spil – med efterfølgende skattereform og en de facto aflivning af skattestoppet.

Kontraktpolitikken fungerer derfor i dag blot som en besværgelse for de sidste dages hellige og et postulat på linje med Komiske Ali –

Saddam Husseins propagandaminister, der under Irak-krigen for åbent kamera påstod, at de tapre irakiske styrker var ved at drive de feje imperialistiske hunde på flugt – alt imens amerikanske granater regnede i baggrunden.

Alle kan se, at den er død.

Enkelte fundamentalister forsøger en genoplivning, men reelt er det naturligvis slut.

Og hvis Løkke ikke var endeligt klar over det den dag på Marienborg, så har hans politiske gerninger siden da vist, at det er tilfældet.

Vælgerne har således ikke nikked ja til bankpakker, frigivelse af SP-opsparring, rækken af besparelser i Den Store Genopretningsplan, herunder nedsættelse af dagpengeperioden fra fire til to år. Måske har vælgerne faktisk sagt nej til lige netop sidstnævnte – idet Claus Hjort Frederiksen før sidste valg bedyrede, at der ingen planer var om den slags. Og alligevel blev det gennemført.

Naturligvis har vælgerne ikke godkendt disse indgreb.

Krisestyling, åbne politiske vinduer, nødvendighedens lov og panikredninger i nedgangstider – det er det, det handler om. For der er meget, der hverken egner sig til folkeafstemninger eller langsigtede planer. Målsætningen om at håndtere politik på „kontrakt“ er umulig at realisere selv i politiske og økonomiske opgangstider – hvordan skulle det så kunne lade sig gøre i krisetider?

Tænk blot på den kolossale strukturreform. Den blev reelt besluttet i sommeren 2002, da det politiske vindue pludselig stod åbent. Der stod intet om den i regeringsgrundlaget forfattet et halvt år tidligere, og den var ikke nævnt med et ord i valgkampen i november 2001. Med andre ord: den blev lavet, fordi den var nødvendig – ikke fordi den var aftalt med vælgerne.

Politikere har altid lovet til højre og venstre. Det har de færreste tidligere taget helt alvorligt og fundamentalt betød det danske konsensusdemokrati og mudderet på midten, at man – næsten – altid kunne slippe ud af sit løfte ved at henvise til de parlamentariske (u)muligheder. Centrumdemokraternes stifter Erhard Jacobsen fik i 1970'erne nok af de mange løfter omkring sig, så han lovede ikke at love noget som helst. „Til gengæld holder jeg det til punkt og prikke,“ forklarede ligusterhækkenes, bilernes og NATO-alliancens førstemand.

Og hans vælgere stolede på ham.

Ganske som et flertal af vælgerne stolede på, at Poul Schlüter ville redde økonomien, og at Poul Nyrup Rasmussen ville skabe arbejdspladser. Vi havde hverken fået kartoffelkur eller pinsepakke, hvis de først skulle sanktioneres af vælgerne.

Det er med forholdet mellem politikere og vælgere, som mellem almindelige mennesker: Hvis man grundlæggende stoler på hinanden, behøver man ingen detaljeret kontrakt. En hensigtserklæring er rigelig.

Kontraktpolitikken, som vi har oplevet den det seneste årti, har således ikke været en politisk overskudshandling. Det har tværtimod været et politisk korkbælte, der skulle forhindre politikere i at drukne. Dens fadder var den britiske Labour-leder Tony Blair, der i 1994 overtog et arbejderparti martret i fortidens marxistiske retorik med risiko for en permanent marginalisering i britisk politik.

Den britiske middelklasse havde på det tidspunkt al mulig grund til

ikke at stole på Labour.

Tony Blair allierede sig derfor med den britiske sociolog Phillip Gould, der i bogen *The Unfinished Revolution* argumenterer for designerpolitikken, der er selve kontraktpolitikens logiske forudsætning. Bogen blev smuglet ind i dansk politik i 1998, da Søren Pind lånte sit eksemplar til sin nye partiformand Anders Fogh Rasmussen. Søren Pind har selv formuleret Goulds kernebudskab på følgende måde:

Dem, der aldrig vil stemme på dig – glem dem.

Dem, der altid vil stemme på dig – glem dem.

Dem, der vil overveje at stemme på dig – brug alle dine kræfter her!

Fogh læste bogen, stregede afsnit under, noterede i marginen, og så sit projekt tage form, imens Poul Nyrup Rasmussen som statsminister druknede i et brudt løfte om aldrig at røre efterlønnen.

Søren Pind blev senere ramt i nakken af designer- og kontraktpolitikken, da han med ti teser forsøgte at diskutere liberal politik i Venstre. Det skulle han aldrig have gjort. Det var jo ikke hér, kræfterne ifølge Gould skulle bruges. Tværtimod skulle tvivlervælgerne sukres til med løfter, gaver og blide sætninger blottet for kant.

„Den bog umuliggjorde enhver mulighed for fri demokratisk debat,“ måtte Søren Pind senere konstatere.

Kontraktpolitikens logik er at decimere politik til få, konkrete og målbare løfter, som kan tilfredsstille politiker-skeptiske vælgeres efterspørgsel på tryghed og materielle goder til sig selv.

Og dermed avler det kontraktbårne ægteskab mellem politikere og vælgere en horeunge, som på et tidspunkt vokser sig uregerlig og til sidst undergraver politikken indefra:

Den institutionaliserer købmandskabet i politik.

Den decimerer borgeren til forbruger. Den gør vælgeren til en fornæret og smålig køber på Hjallerup marked. Og den gør politikeren til hestehandler med alt, hvad det indebærer.

Begge parter er bedre end det.

Da mine børn var små forsøgte jeg – med vekslende held – at fortælle dem, at de fik lommepenge, fordi de var en del af en familie, og udførte pligter, fordi de var en del af en familie. Forskellen til at få lommepenge for at slå græs og lufte hund kan synes akademisk, men i princippet er den enorm.

Det samme med kontraktpolitikens farlige horeunge. Den har skubbet vores fornemmelse af at være borgere til side for en identitet som forbrugere af offentlige ydelser. Den har legitimeret småligheden. „Pligten“ i „ret og pligt“ undermineres umærkeligt. Når vi vurderer, hvilke kontraktpolitikere der skal have vores stemme, tænker vi uvilkårligt på hvad vi får ud af det. Og det kan ikke bebrejdes. Det er selve kontraktens logik – hvis jeg skriver under på det hér, hvad får jeg så til gengæld?

Churchill havde sin egen kontrakt, da han lovede vælgerne „nothing but blood, sweat and tears“ i kampen mod nazismen. Det var klogt af ham. Man kan som politiker love hvilken retning, man vil begive sig ud på. Ikke hvad der præcist skal ske på rejsen.

Kontraktpolitikken har været som et øjeblikks sukkerindtag. Den har tilfredsstillet de fleste i en kort stund, men det har været tomme kalorier, som kun har haft en vis holdbarhed.

Den eneste kontrakt, der bør være mellem politikere og vælgere er gensidig tillid og respekt. Hvis det er for højt at stile, så kan vi nøjes med, at der i alt fald ikke må være gensidig mistillid og despekt.

Det ironiske er, at den kontraktspolitik, der netop skulle indramme tilliden, har gjort det stik modsatte. Den har legitimeret mistilliden. Der er således en del reparationsarbejde forude for både politikere og vælgere.

Måske skulle Lars Løkke Rasmussen alligevel have takket ja til mit tilbud på Marienborg i august 2009.

Jeg havde i alt fald fået solgt nogle flere bøger.

Niels Krause-Kjær (f.1963) er journalist og forfatter. Har bl.a. skrevet romanen „Kongekabale“. Tidligere journalist på Jyllands-Posten, pressechef for den konservative folketingsgruppe og leder af journalistuddannelsen på Syddansk Universitet. I dag vært på det ugentlige radioprogram „Krause på Tværs“ på DR P1. I oktober 2009 udkom hans biografi „Lars Løkke“ på Jyllands-Postens forlag.

Ingen dansk statsminister har de sidste 40 år haft bedre forudsætninger for at blive en stor statsminister end ham. Så:

Hans Engell: Hvad er der gået galt for Løkke?

Af Hans Engell

Her i august 2010 peger pilen på, at Lars Løkke Rasmussens periode som regeringschef bliver et appendiks til Fogh-epoken. Det kan nå at ændre sig inden valget – for selv om tillid og troværdighed er det dyreste guld i politik, svært at bygge op og let at tabe, afhænger en statsministers styrke eller svaghed af hvem, vedkommende skal besejre. Oppositionen kan endnu nå at begå kæmpe fodfejl – hvem havde f.eks. ventet, at Helle Thorning pludselig skulle havne i en skattesag? Og Løkke er ikke uden muligheder for selv at vende skuden. Han har tidligere vist, at han i afgørende faser kan mobilisere betydelige kræfter, stor opfindsomhed og en hårdhed i udøvelsen af det politiske håndværk, som få kan gøre ham efter. Og i modsætning til mange andre giver politisk modvind ham fornyet energi og større beslutsomhed. Det er meget let at undervurdere Lars Løkke Rasmussen – og det kan både politisk og personligt være direkte farligt.

Der går ingen direkte veje til Statsministeriet: Danske statsministre har haft meget forskellige baggrunde. Nogle var særdeles erfarne – andre nærmest novicer i toppolitik. Jens Otto Krag (statsminister 1962-68 og 71-72), blev statsminister via en mangeårig partiindsats, en solid fagøkonomisk og ideologisk baggrund – og fordi andre døde eller blev syge. Anker Jørgensen (1972-73, 75-82) kom næsten lige ud af den blå luft med en meget spinkel parlamentarisk baggrund: få år i Folketinget, men til gengæld en solid baggrund fra fagbevægelsen og betydelig personlig integritet. Ligesom efterfølgeren Poul Schlüter (1982-93) havde Anker Jørgensen ikke prøvet andre ministerposter før topjobbet: de to måtte finde deres egen form på posten som regeringschef. Schlüter havde til gengæld haft 18 års medlemskab af Folketinget, mange som central aktør i store forligsrunder, inden han blev statsminister. Poul Nyrup Rasmussen (1993-01) var et nærmest ubeskrevet blad. Helt uden erfaring som politiker og minister, hvilket kostede ham dyre lærepenge, mens Anders Fogh Rasmussen (2001-09) havde prøvet det hele både i ungdomsorganisation, partiet, på skiftende ministerposter og med lang folketingskarriere bag sig før Statsministeriet.

Lars Løkke har en baggrund, der kan slå alle forgængernes: Mange år i ledelsen af VU og Venstre. Akademisk baggrund. Mange år i kommunalpolitik som viceborgmester og amtsborgmester. Partiets næstformand plus centrale ministerposter som indenrigs- og sundhedsminister samt finansminister før han nåede toppen. Ingen ved mere om, hvad der foregår i det politiske og organisatoriske Danmark end ham. Han kender alle skruerne i maskinrummet bedre end nogen af sine fagministre. Han ved alt om indenrigs-, økonomisk-, social-, arbejdsmarkeds og sundhedspolitik. I udgangspunktet var han temmelig svag på udenrigs-, Europa- og forsvarspolitik, men mandsopdækket af landets dygtigste embedsmænd er det ingen uoverstigelig forhindring.

Udsigten til at kunne tabe får nogle politikere til at tabe modet.

Andre henter adrenalin af modgangen, og til dem hører Lars Løkke. Han ved udmærket, at alt er på spil – taber han valget er udsigten til, at også formandsposten i Venstre ryger, betydelig. Ikke fordi der står indlysende alternativer i kulissen – Venstre er ligesom S kommet i en situation, hvor partiet for første gang ikke har en eller flere helt indlysende kronprinsere eller -prinsesser klar. Men fordi det er usandsynligt, at Lars Løkke kan genvinde magten, hvis først Helle Thorning er blevet statsminister. Det ved både Venstres medlemmer, folketingsgruppen og vælgerne – og hvis nogen er i tvivl, skal medierne nok hjælpe dem på vej. Politik er blodigt: En partileder, der taber både regeringsmagt og mandater, mister også magten i sit eget parti. Nogle gange smuldrer autoriteten gradvist – andre gange sker det meget hurtigt og meget brutalt.

Hvorfor er det gået så galt for Løkke? Svaret må begynde med hans personlighed. I medierne og i den politiske debat på Christiansborg har Løkke ikke været god i modvind. Møder han kritik og modstand, klapper han sammen, virker bister og indadvendt, irriteret og snerrende. I medvind er han langt bedre til at folde sine stærke sider ud som en grundlæggende munter mand med robust humoristisk sans og et overskud, der hviler på bred viden om og indsigt i hele det politiske spektrum. Lars Løkke er ikke nogen arrogant type, tværtimod. Netop derfor må det ærgre hans nærmeste, at han for ofte fremtræder sådan, når kritikken går højt.

12 måneder i defensiven

Lars Løkke overtog Statsministeriet på et tidspunkt, hvor han var afgørende svækket af mange ugers sager om bilag, taxakørsel, fadbamser og billedet af rodede private og økonomiske forhold. Han oplevede pludselig, hvordan et hold af politiske med- og modspillere fra stort set hele det politiske spektrum i Nordsjælland stod frem med hårde og uforsonlige anklager, som i realiteten var beskyldninger om embedsmisbrug, forsømmelser og udsvævende livsførelse. Medierne var nådesløse. Og Løkke oplevede, **hvor** koldt der er på toppen, da det blev tydeligt, at der selv fra egne rækker var folk, der kastede knive i ryggen på ham. Anders Foghs støtte og opbakning kom kun langsomt og tøvende. Løkke lignede mest af alt en mand, der ikke alene havde lyst til at forlade dansk politik hurtigt, men helt konkret overvejede det, hvilket både han selv og hustruen Solrun efterfølgende har bekræftet. Det var simpelthen blevet for meget.

At det var en svækket politiker, der kom til, prægede hele den første periode af Løkkes tid som statsminister. Han var forsigtig. Der var ingen nyheder eller overraskelser. Det hele virkede kedeligt og forudsigeligt. Han beholdt hele Foghs gamle ministerhold og forgængerens politiske dagsorden. Det var i situationen formentlig klogt, men ikke urisikabelt: han repræsenterede ikke et nybrud, men en fortsættelse af en regering, der allerede havde siddet i mange år og var blevet noget slidt i kanterne. Hans første taler og programmerklæringer var på samme linje – Løkke var tydeligvis optaget af, at nu skulle hans image med fadbamser og bilag ændres hurtigst muligt til fordel for en nyslået statsminister i ny habit, strøgne skjorter og tidligt-hjem-i-seng. Meningsmålingerne tog pænt imod den nye statsminister. Linjen havde tilsyneladende været klog.

Men umiddelbart forude ventede to udfordringer: FN's

klimatopmøde COP15 i København og en global økonomisk krise.

COP15 var Anders Foghs og Connie Hedegaards projekt. Den største, dyreste og mest ambitiøse internationale konference, der nogen sinde havde været afholdt i Danmark. Man kan spørge, om de to overhovedet havde realistisk fornemmelse af, hvor stor en sag, vi rodede os ind i?

Når man i bakspejlet bedømmer forløbet, er svaret nej. Anders Fogh Rasmussen var ude af døren, længe inden mødet blev holdt. Og vurderinger af, om mødet havde fået et andet forløb, hvis han var blevet hjemme, er rene gætterier. Sandsynligheden taler for, at Fogh, med sin perfektionisme og hang til minutios planlægning, ville have forudset de udfordringer, der lå i at skulle spille efter FN-regler i steder for at agere som i EU, NATO og dansk politik. Ja, Fogh havde været en mere professionel og velforberedt mødeleder under selve konferencen. Men resultatmæssigt havde han ikke kunnet opnå andet, end Løkke nåede frem til – hvilket vil sige: meget lidt.

Men det kunne også være gået langt værre. For Foghs temperament kombineret med tidspresset, de globale mediers nærgående søgelys og det massive dobbeltspil, som blandt andet Kina og en række afrikanske og sydamerikanske lande præsterede, ville muligvis have fået ham helt op i det røde felt. Ikke mindst hvis han sideløbende skulle modtage en lind strøm af kloge råd fra en bedrevidende Connie Hedegaard. Klimatopmødet kunne med Anders Fogh i spidsen være gået værre end med Løkke.

Der er derfor ingen grund til at kritisere Lars Løkke mere end så mange andre statsledere for det sølle politiske udkomme af klimatopmødet.

Til gengæld blev han ramt hårdt af to helt andre faktorer: For det første, at han ikke relativt hurtigt indså, at den organisation, Fogh havde bygget op i Stats- og Klimaministeriet, var fuldstændig utilstrækkelig til at håndtere et sådant møde. Alt for få folk. Alt for mange kompetencestridigheder. Alt for ringe erfaring med FN-procedurer og en nærmest amatøragtig undervurdering af mødets kompleksitet. Løkke burde langt tidligere have grebet ind over for Connie Hedegaards helt urealistiske ambitioner for mødets resultat, der blev mere og mere groteske i takt med at de barske realiteter meldte sig. At Hedegaard end ikke havde styr på sit eget ministerium, og at chefforhandler Thomas Becker måtte forlade jobbet tæt på startskuddet viste om noget, hvor tyndbenede og sårbare de danske forberedelser var.

Det var ikke fordi statsministeren ikke brugte tid nok på klimatopmødet. Mange – herunder Pia Kjærsgaard – mente, at han forsømte den hjemlige politiske dagsorden til fordel for klimaet. Han skulle dagligt læse bunker af papirer – og alligevel undervurderede han opgaven. Under selve mødet slog hans manglende erfaringer med store internationale konferencer, herunder den sproglige håndtering, igennem for alvor. Og mødet endte som en ren fiasko med Hedegaard på vej ud ad døren til EU og Løkke som udskældt mødeleder, ikke bare i den danske men i hele den globale presse.

Hvad der skulle have været hans store gennembrud på den internationale scene – Løkses svar på Foghs succes ved EU-topmødet – endte som en maveplasker. Samtidig fratog det ham i forhold til Thorning-Schmidt et meget vigtigt kort: Hvor Løkke hidtil havde kunnet slå på, at han havde erfaringen som den professionelle

toppolitiker, stod han nu helt afklædt. Selv erfaringen fra tre ministerier talte ligesom ikke rigtig efter COP15-forløbet.

Den anden langt alvorligere fejl, Løkke begik, var at undervurdere de danske medier og vælgere. Hans forsøg på at fremstille klimatopmødets slutresultat som en delvis succes virkede pinlige og manipulerende. Enhver kunne med egne øjne se og læse, at det papir, der lå på bordet, da gæsterne var rejst hjem, ikke havde nogen større status. I stedet for at sige lige ud til de danske vælgere, der havde betalt mødet med 1,5 milliarder skattekrone, at han var dybt bedrøvet over det elendige resultat, forsøgte han at tale sig selv og den danske regerings indsats op. Det klingede hult og utroværdigt. Havde han valgt at sige sandheden, erkende fiaskoen og tale alvor med vælgerne, havde han vundet de flestes respekt og sympati. Det havde været ærlig snak. Nu bragte Løkke sig ud i et negativt tillidsforhold til medier og vælgere, som har kostet rigtig dyrt på troværdigheden.

Lige så lidt som man kan bebrejde Lars Løkke Kinas rolle under klimatopmødet, kan man gøre ham til årsag for sammenbruddet på det amerikanske bolig- og bankmarked. Men efter års økonomisk højkonjunktur, et gigantisk lånebaseret forbrug, fuld beskæftigelse og overdreven optimisme mødte finanskrisen de danske vælgere som et psykologisk chok. Begrebet „krisebevidsthed“ var gledet ud af ordbogen – det var noget, der hørte hjemme i 70'erne. Nu skulle begrebet genindføres – af en regering, der ellers havde pakket vælgerne ind i troen på evig vækst og velstand. Det viste sig at være en kompliceret og ikke særlig vellykket opgave: VK fik simpelthen ikke hurtigt nok mobiliseret danskerne omkring en fælles kriseopfattelse. Og de første vigtige tiltag – ikke mindst bankpakkerne – blev ikke kommunikeret ud på en måde, der styrkede tilliden til regeringen.

K på motorvejen

Løkke er naturligvis klar over, at regeringen står og falder med samarbejdet med de Konservative, men han har ikke fundet en formel, der får det til at fungere overbevisende. Den konstante uro mellem de to partier – og et stadigt mere kritisk Dansk Folkeparti – er med til at underminere hans autoritet som regeringsleder og styrke en opposition, der ser det som tydelige opløsningstendenser i regeringen.

Det er ikke kun Løkses skyld. For samarbejdet med Lene Espersen har været belastet af, at hendes ambitioner ikke helt stemmer overens med den arbejdskraft, hun lægger i arbejdet med at være en dygtig og respekteret udenrigsminister, en stærkt partileder og en driftsikker partner i et regeringssamarbejde, der skal baseres på gensidig respekt: hvor man kan stole på og regne med hinanden – men også stille krav.

Med Bendt Bendtsen havde Anders Fogh Rasmussen aldrig alvorlige problemer. De Konservative opfandt en ny dagsorden, hvor skattelettelser og stram retspolitik stod i centrum. Det sidste kunne Venstre ikke have noget imod. Det første måtte de Konservative gerne lege med, så længe skattetemaet ikke fik konsekvenser for regeringens overordnede økonomiske politik. Sammenstød mellem V- og K-ministre blev klaret i mindelighed. Fordi Bendt Bendtsens politiske profil var så svag, havde han behov for opbakning og ros fra regeringens chef. Fogh sørgede altid klogeligt for at skamrose Bendtsens loyalitet over for regeringssamarbejdet og hylde deres personligt nære forhold, som dog aldrig kom i vejen for Foghs eget

politiske projekt. Det var først efter tre valg, det for alvor begyndte at gå op for de Konservative, at den plads, Venstre havde tildelt partiet, på sigt kunne blive særdeles problematisk, hvis de Konservative ikke skulle blive klemmt helt flade mellem V og Dansk Folkeparti på den ene side samt radikale og andre midterpartier (Ny/Liberal Alliance) på den anden. Derfor var Bendt Bendtsens exit den rigtige beslutning på det rigtige tidspunkt – nogle vil måske sige to-tre år for sent. Han nåede at gå for Fogh. Og han undgik den kritik, der ville have rejst sig ved et valgnederlag og K på ti procent. Men han gjorde også de Konservative til et meget uspændende parti, hvor der ikke voksede mange nye ideer og initiativer. Kvitteringen kom i form af en lav vælgertilslutning – ikke mindst sammenlignet med Venstre og Dansk Folkeparti. Der blev fred og ro hos de Konservative – og meget stille.

I borgerlige kredse var der længe blevet talt om, at når Fogh stoppede, ville der åbne sig „en motorvej“ for de Konservatives politiske ambitioner. Med Lene Espersen i spidsen – for andre kandidater var ikke i spil – havde K muligheden for først at kapre stemmer fra Venstre og på sigt gøre indhug hos DF. Planen var ikke båret af andet end tro på, at Lene Espersen som „simply the best“ ville kunne give Venstre under Lars Løkkes ledelse baghjul. Slut med Bendt Bendtsens eftergivende medløberi over for Venstre.

De Konservatives problem var bare, at de ikke havde forberedt skiftet. Der var ingen ny politik, nye ideer eller nye organisatoriske forandringer klar. I modsætning til Fogh, der havde forberedt Venstre og sig selv i årevis på en ny ledelse, troede de Konservative, at det hele ville være klaret hvis bare Lene blev formand. Det skulle vise sig at være en noget af en fejlurdering.

Der havde ikke været nogen bekymring i V. Skulle det endelig lykkes K at stjæle tre-fire mandater, ville det ikke være nogen historisk ulykke: Mandaterne blev i familien, og hvis det kunne berolige Lene Espersen og stabilisere regeringssamarbejdet, ville det kun være en fordel: Hvis Lene Espersen kunne præstere fremgang, ville det holde nerverne i ro og hende på plads som K-leder.

Men Espersen følte sig i stigende grad utilpas i Erhvervs- og Økonomiministeriet, som hun havde overtaget fra Bendt Bendtsen. Alt for mange lovforslag. Alt for mange ligegyldige møder med embedsmænd, erhvervsorganisationer og konferencer, der skulle åbnes og lukkes. Der er ingen stemmer i Dansk Industri og Finansrådet. Men allerede fra regeringens start havde ministermønstret cementeret sig: V sad på statsminister- og finansministerposten. Espersen valgte i stedet at satse på en ny profil i det prestigefyldte udenrigsministerium. Venstre var ikke vildt begejstrede, men kunne godt se fordelene: Per Stig Møller kørte Udenrigsministeriet pænt og nydeligt, men var efterhånden gået meget ned i gear: han blev på de indre linjer oplevet som besværlig og selvoptaget, men også som selvkørende og udadtil velfungerende. Til gengæld blev der stillet spørgsmål i Venstre. Ville Lene Espersen nu for alvor bruge kræfter på Udenrigsministeriet? Hvordan ville det efterlade den hjemlige politiske dagsorden og beslutningskraft i regeringen, hvis hun opholdt sig det meste af tiden i Langtbortistan? Var magtdelingen hos de Konservative så entydig og klar, at Brian Mikkelsen eller Lars Barfoed kunne træffe de nødvendige beslutninger hurtigt nok og sikre konservativ opbakning til deres gennemførelse?

Over for Løkke gjorde Lene Espersen det fra første dag klart, at hun

– i modsætning til forgængerer – ville inddrages grundigt FØR beslutninger blev truffet. Hun havde også krav til den offentlige fælles fremtræden med Løkke og i det hele taget et mere ligeværdigt samspil. Det ville heller ikke have været noget problem for regeringschefen, hvis Lene Espersen havde leveret til sin del af projektet. I stedet fulgte en perlerække af konservative selvmål med burka-sagen, løsgængere i folketingsgruppen, Mallorca-ferie, konstante krav om voldsomme reformer af efterløn, brugerbetaling, pensioner og socialvæsen, som Venstre ikke ville drømme om at røre ved (i den nuværende situation).

Lars Løkke begyndte at opleve de Konservative som uprofessionelle. Hvorfor blive ved med forslag, som ikke har en jordisk chance – både fordi DF er imod, **og** fordi de er inderligt upopulære hos vælgerne? Statsministeren kunne ikke forstå, hvorfor K ikke var i stand til at opbygge en egen politisk dagsorden uden at skulle skade regerings samarbejdet eller koste stemmer.

Slid fjenden langsomt ned

Efter et år på statsministerposten var Løkses dilemma, at han for vælgerne stod for det stik modsatte af, hvad han selv ønskede. Ufolkelig og lukket frem for udadvendt og folkelig. Systemernes mand frem for borgernes; mere centralisme end Udkantsdanmark. Fjern og utilnærmelig frem for social, åben og lyttende. Ubeslutsom og tøvende frem for hurtig og handlekraftig.

Det kan godt være, han er dødtæt at journalister, men det er ikke udpræget klogt at vise det SÅ tydeligt. Løkses pressemøder på Christiansborg har i perioder udviklet sig til mundhuggeri. Og selv for åben skærm optræder han irritabel og uvenlig, når han bliver interviewet. Det præger tonen i mediernes dækning, at de oplever en statsminister, der er underskudsagtig. Forgængerne havde alle et mildest talt ambivalent forhold til medierne – men var i større og mindre omfang dygtige til at skjule personlige sym- og antipatier, ikke bære nag og altid vise overskud – især på direkte tv.

Den slags hensyn tager Løkke ikke – og heller ikke i folketingsalen, hvor han er let at tirre. Oppositionen har udviklet et koncept, hvor de lynhurtig får statsministeren op i det røde felt, når Thorning, Søvnal og Vestager spørger om nedskæringer på sygehusene, underfinansierede skattelettelser og sociale anslag fra regeringen. Statsministeren reagerer fornærmet, nedladende og indforstået. Når han presses, bliver han sarkastisk. Og når han svarer, er det alt for ofte som statens og myndighedernes mand over for borgerne, selv om han – Lille Lars fra Græsted – vil det modsatte.

Men sommeren 2010 blev lidt af et vendepunkt for Lars Løkke. Efter et forår, der ikke var gået alt for godt i meningsmålingerne og en økonomisk genopretningsplan, der ikke fik nogen blændende modtagelse, drog Løkke på sommerferie med familien i en lejet camper på de europæiske landeveje. Men han lagde samtidig en plan:

Venstre og han selv måtte tilbage på banen. Stilen måtte lægges om – både i forhold til medier og vælgere. Der måtte lægges kant til Dansk Folkepartis mest yderliggående krav, og forholdet til de Konservative måtte under kontrol efter en hel sommers ballade om Lene Espersens ferierejser og fravær fra internationale møder.

Man skal udnytte svækkelsen af Thorning og dermed den samlede opposition efter hendes skattesag. Ikke til et hurtigt valg, men til en

lang nedslidning af en opposition, som pludselig blev opmærksomme på, hvor meget der hænger på statsministerkandidaten.

Et års hård kritik og mange halve og hele nederlag plus næsten konstant underskud i meningsmålingerne har ikke fået Løkke til at tabe modet. Han kunne ikke drømme om at kaste håndklædet i ringen, før kampen er tabt – og måske endda først senere endnu.

Løkke har en trumf: det er ham, der udskriver valget. Han er ikke en type, der satser på en taktisk tidspunkt, som f.eks.: lige efter Thorningsskattesag. Han vil have et fast grundlag at udskrive valget på – og det er: sikre meningsmålinger, stabil økonomi og en opposition, der måske er toppet for tidligt. Alt det peger på et valg formentlig i september 2011.

Løkke har mange planer om, hvad han gerne vil ændre, hvis han genvælges. Men indtil valget har han kun en ting i hovedet: At vinde det.

Hans strategi har to dele:

Først, de politiske initiativer – reformdagsorden, troværdig økonomisk politik, styrket uddannelsesindsats og andre klassisk borgerlig-liberale mærkesager. Ingen eksperimenter.

Desuden vil han styrke sin personlige profil over for medier og vælgere bl.a. ved at rejse rundt i landet og behandle journalisterne mere imødekommende.

Løkke er godt klar over, at han meget vel kan tabe det kommende valg, og at det vil være en ydmygelse, både politisk og personligt. Derfor lægger han luft til forgængeren og koncentrerer sig om sit eget politiske projekt. Han vil være den regeringschef, der bragte Danmark gennem den økonomiske krise, sikrede fundamentet for velfærdssamfundet, satte en ny fremadrettet vækstdagsorden og sikrede Venstres placering som det store og afgørende parti på den borgerlige-liberale banehalvdel.

Han skal bare lige vinde det valg.

Hans Engell (f.1948) blev udlært journalist på Berlingske Aftenavis og Berlingske Tidende. I 1978 hentede de Konservative ham ind som pressechef fra Berlingskes Christiansborg-redaktion. Fire år senere udnævnt af Schlüter til forsvarsminister – en post, han bestred til 1987, hvor han efterfulgte Erik Ninn-Hansen som justitsminister. Da Tamilsagen i 1993 fældede Schlüter, efterfulgte Engell ham som partileder (1993-1997). 2000-2007 chefredaktør på Ekstra Bladet, siden kommentator på avisen. Forfatter til erindringsbøgerne „På Slotsholmen“ (Aschehoug 1997) og „Farvel til Slotsholmen“ (Gyldendal 2008).

OPFØLGENDE INTERVIEW MED HANS ENGELL (OKTOBER 2010)

Du skriver i dit essay, at Løkke har begået fejlen at undervurdere de danske medier og vælgerne. Du skriver, at han fremstår ufolkelig og lukket, systemets mand frem for borgernes, fjern og utilnærmelig, ubeslutsom og tøvende. Hvordan vurderer du hans indsats i tv-duellen mod Helle Thorning-Schmidt d.6/10?

De seneste 3-4 måneder er det tydeligt, at Lars Løkke har lagt sin stil om. Den kritik, der har været af hans lukket- og fornærmethed, har han tydeligvis lyttet til, og har forsøgt den mere rolige og forstående stil. Han har forstået, at når journalister stiller spørgsmål, er det ikke for at

genere ham, men for at få et svar, og han har forstået, at han ikke styrker sig selv ved at svare surt igen, når oppositionen går løs på ham. I debatten med Helle Thorning-Schmidt var det tydeligt, at Løkke anvendte den nye stil. Den runde, mere imødekommende, mindre aggressive, mindre hidsige mand. En statsminister, der lyttede og ikke lod sig tirre og ikke bedøvede seerne med tal og statistikker. Jeg syntes, at det lykkedes et stykke hen af vejen, og så alligevel ikke. Helle kører i et meget højt gear og er meget offensiv. Her passer hans nye taktik ikke rigtig. Han burde være gået mere op i tempo, givet den mere gas, og først og fremmest: have ført sine modangreb og angreb igennem. Det nytter ikke, at han hævder, at oppositionen står for skattelettelser på over 30 milliarder, når han så ikke er i stand til at føre en dokumentation igennem. Det, der er farligt for Løkke, er, at Helle også lægger sin stil om, det behøver derfor ikke være en fordel, at han nu spiller rund og imødekommende.

Indimellem falder masken dog også. Det kunne vi se, da han havde holdt sin åbningstale i Folketinget. Alle hans forgængere har holdt deres åbningstale og er derefter gået op i Statsministeriet for at overlade den videre debat til politiske ordførere, oppositionens partiledere og andre. Det gjorde Lars Løkke ikke. Han gik ud i vandrehallen på Christiansborg og kastede sig ud i slagsmålet med journalister og andre politikere. Og ganske rigtigt fik han flere spørgsmål om overbetalingsagen end om regeringens politik. Her var han mere politisk ordfører end statsminister – han kunne ikke nære sig.

Så han har lagt stilen om, mens hans timing er ikke i orden. Den måde, han laver sig selv om på, passer ikke ind i de scenarier, han skal optræde i – fx i debatten med Helle og Folketingets åbning.

Hans fremtræden i medierne er vigtig. Det er gennem medierne vælgerne møder politikerne og den politiske substans. Kun 4% af befolkningen er medlem af et parti – partimøder besøges kun af en meget lille menighed af dybt troende. Det eneste sted, vælgerne får indtryk af hvad politikerne står for, er medierne, som kommer til at spille en kolossal rolle, fordi det er her, at den politiske debat formidles. Med den måde, medierne fungerer på i dag, kan man ikke sidde og holde en substansanalyse i gang, der beskæftiger sig med dybderne af et specielt tema i meget lange perioder.

Og sandheden er jo, at der er masser af politisk substans i medierne, det er noget sludder at sige andet. Vi har aldrig på noget tidspunkt i Danmarkshistorien haft flere medieplatforme, der beskæftiger sig med politik, end vi har i dag. Alt fra DR's P1 til TV2 News, debatprogrammer og analytiske programmer. Der er masser af temaudsendelser på radio og tv, og der udgives et hav af magasiner og aviser, der beskæftiger sig langt mere med politik, end de har gjort på noget andet tidspunkt. Der er masser af mulighed for at gå ned i den politiske substans.

blive en samlende landsmoder-figur – og en mere sandsynlig vinder af næste valg end Løkke. En forvandling, der primært skyldes stærk vilje, stædighed og evnen til at lukke kæften på et ellers højtbrovrende socialdemokratisk bagland.

Troels Mylenberg: Statsminister Thorning-Schmidt?

*På fem år er hun gået fra at være et **wild card** med appel til Østerbro til at*

Af Troels Mylenberg

Smag på ordene: Statsminister Helle Thorning-Schmidt. Og vær Dem så til det. Det faktum, at landets næste statsminister ikke hedder Rasmussen som de tre seneste. At landets næste statsminister ikke har årelang politisk erfaring og skoling fra politiske ungdomsorganisationer og evindelige verbale slåskampe på Togas Vinstue [værtshus nær Christiansborg, der besøges af mange politikere og politisk interesserede, red.]. At landets næste statsminister langt fra er blandt Folketingets mest rutinerede politikere, og ikke – som f.eks. Lars Løkke, Fogh eller Vestager – har måttet vise sit værd som næstformand for at få topposten.

Og så, nå ja, at landets næste statsminister er en kvinde.

Sidstnævnte faktor vil utvivlsomt blive overvurderet af medierne, der vil svælge i det faktum helt frem til opkastgrænsen – og nok også lidt længere. For den voldsomme skattesag, der optog medierne i sommeren 2010, understregede at hendes mand Stephen Kinnock arbejder i udlandet og kun er i Danmark en del af året. Sagen vil dermed have åbnet en ladeport for at beskæftige sig indgående med det faktum, at den mulige statsminister Helle Thorning-Schmidt reelt er enlig mor til to alle hverdage samt knap halvdelen af årets weekender.

Adskillige nationer har haft adskillige kvindelige statsministre – det mest markante, man kan sige om det i en dansk version, er vel blot, at det var på tide. Men sådan fungerer mediepresset selvsagt ikke. Thorning-Schmidt vil – hvis det lykkes at indtage statsministeradressen Prins Jørgens Gård – sandsynligvis selv neddæmpe ligestillingsaspektet. Og sigende om Helle Thorning-Schmidt er det, at selvom hun har brudt nyt land ved som den første kvinde at blive formand for sit parti (og ikke mindst: opnå posten gennem urafstemning blandt alle medlemmer) har hun ikke fået nogen særlig status som kvindesagsforkæmper. Og hun har ikke opsøgt den.

I virkeligheden er overraskelsen en anden. Selv om Helle Thorning-Schmidt både *var ny, lignede* noget nyt og *opførte* sig nyt, da hun tilbage i 2005 kastede al tilbageholdenhed overbord og som nyvalgt folketingsmedlem stillede op til posten som partiformand efter Mogens Lykketoft, så er nyhederne i hendes nu mere end femårige virke på posten begrænsede:

Selvfølgelig bevæger et parti sig, men ret beset er det bemærkelsesværdigt, hvor lidt der er sket politisk i Socialdemokratiet,

siden den nye formand kom til.

Firkantet sagt henhører det til en af Helle Thorning-Schmidts største bedrifter som partiformand at hun er blevet siddende. At hun sjældent har hævet stemmen, og at hun i mange lange perioder ganske enkelt har holdt sig i baggrunden. Ventet tålmodigt på, at hun kunne opfylde løftet til partifællerne. Løftet om at tilbageerobre magten.

Det er med vilje, at Thorning har siddet meget stille i årene 2005-2010. Der er sket forandringer undervejs: F.eks. har S fået en udlændingepolitik, hvad man reelt ikke havde i 2001 – det har man nu, og den ligner regeringens til forveksling. Men vejen til Statsministeriet for Thorning er primært banet via en sikker og håndfast disciplinering af egne tropper frem for via en heftig og innovativ politikudvikling. Det åbne partisår tilbage fra Auken-Nyrup-formandsopgøret i 1992, der i 15 år løb som en blodig plovfure i partiet, er det lykkedes Thorning-Schmidt at få sat et virksomt plaster på.

Det var der ellers ikke meget, der tydede på, da hun som 38-årig i foråret 2005 skulle sætte sig så tungt som muligt på partiformandsposten.

Her stod hun på plus-siden for det nye, det friske, det unge, det kvindelige og det modige. Og på minus-siden for det uprøvede, det uerfarne, det uskoledede og det helt og aldeles chanceprægede. Men sådan var situationen dengang hos de kriseramte socialdemokrater. Formandsposten var præcis det job, som ingen ønskede sig. De rutinerede var for gamle og havde for stor del i splittelsen efter Nyrup-Auken opgøret. De unge var for unge. Den mest oplagte kandidat, den tidligere politisk superstjerne i Nyrups regeringstid, Henrik Dam Kristensen, betakkede sig. Tilbage stod tidligere justitsminister Frank Jensen, der måtte se sig slået på målstregen af den nyvalgte outsider Thorning, der formåede at mobilisere og symbolisere ungdom, nye tider, mod, kvindelig modernitet og fremgang. Og pludselig var partioprydningen lagt i hænderne på hende. Der skulle fordeles poster, og som en moderne ung leder inviterede Thorning alle folketingsmedlemmer til samtale på formandskontoret – med sig skulle de have en liste over deres ønsker. Det huede dog ikke nu afdøde Svend Auken, der som altid tro mod datidens konspirationskultur i partiet fik givet sin nye formand et gevaldigt købestød, da han nægtede at adlyde. Tilbage stod Thorning, afpillet og udfordret og hængt til tørre i sin allerførste test af magten. Men allerede her viste hun et vist potentiale, da hun nægtede at lade sig provokere.

Og faktisk har Helle Thornings-Schmidts allerstørste succes været at få lagt de altødelæggende fløjkampe bag sig.

Det var og er en enorm præstation. Men her mere end fem år senere – hvor det sikkert stadig kan overraske mange, at Thorning nu er landets næstlængst siddende partiformand efter Dansk Folkepartis Pia Kjærsgaard – er det omvendt en udfordring af de helt store, at Thornings største resultat alene er af intern karakter. Jovist har hun siddet med ved forskellige politiske forlig, med velfærdsaftalen fra 2006 som det vigtigste, og jovist er planerne lagt frem arm i arm med SF, men reelt har S-formanden ikke præsteret politiske resultater endnu. Selv om hendes slagord fra for fem år siden var, at regeringen skulle arbejdes ud af kontorerne.

I dag står Socialdemokraterne *ikke* til at danne regering efter næste valg på grund af Thornings politiske programmer. Hun står *ikke* til at

blive Danmarks første kvindelige statsminister, fordi danskerne i hende ser en klar og stærk politisk lederfigur. Når Thorning i snart mange måneder i træk [fra januar til august 2010, red.] har stået til at kunne vælge Lars Løkke ved næste valg, skyldes det to helt afgørende forhold i dansk politik:

At Villy Søvndal har leveret en helt formidabel fremgang for centrum-venstrefløjen, som han har valgt at overdrage direkte og nærmest betingelsesløst til Helle Thorning-Schmidt.

Og:

At regeringen står i et på mange måder selvforskyldt ocean af kriser. **Politisk** med mangel på attraktive hyldevarer og **personligt** med Lene Espersens gevældige og tilsyneladende uoprettelige værdighedstab som ferieminister som det fremmeste.

Det lukrerer Helle Thorning-Schmidt på. Andres fejl og Villy Søvndals popularitet.

Begge dele vil selvfølgelig være himmelråbende ligegyldige, i det øjeblik hun åbner døren til statsministerkontoret. Men der skal nok lidt mere på paletten, hvis statsministertilværelsen skal blive langvarig. De borgerlige kan jo pludselig få rettet skuden op, ligesom Villy Søvndal kan gå vælgermæssigt sukkerkold, uden at Thorning kan gøre meget ved det. Og dertil kommer naturligvis, at det i skrivende stund umuligt kan siges, hvor kostbar skattesagen vil blive målt på vælgere, der smutter varigt fra S og ikke bare leverer punktmæssig afstraffelse i form af et midlertidigt fravalg af Thorning. Håndteringsmæssigt har Thorning fået skruet låget på sagen i et vist omfang, men selve det faktum, at hun overhovedet kan havne i et skatterod af den kaliber kan vise sig at blive til meget mere end et vådeskud. Det åbenlyse og stadig ubesvarede spørgsmål er naturligvis: Hvordan kan en person med ambitioner om at blive statsminister have så lidt styr på sine private forhold?

Hårdt sat op er Helle Thornings-Schmidts største præstation indtil videre, at hun har siddet på formandsposten i fem år. Og at hun dermed ikke længere kan siges at være helt så ung og grøn, som hun har været.

Hvis ikke det lykkes at vinde næste valg, vil hun tilmed blive hældt ud af sit nuværende kontor hurtigere end en rød rose visner og blive kåret som en af dansk politiks største parenteser. Sende hende til Europa-Parlamentet kan man dårligt – for her har hun jo været.

Men lige nu går det – trods skattesagen – den rigtige vej for statsministerkandidaten, der kom ind fra siden med store armbevægelser og ville slå Fogh, men som øjensynligt blot skal blive siddende lidt endnu og vente på, at magten kommer til hende af sig selv. Og måske først da folde sig ud politisk.

For hvor meget vi end i dag ser til kvinden med det stærke blik og den selvsikre fremtoning, så er det formentlig de færreste danskere, der føler, at de ved, hvad de får med hende Helle Thorning-Schmidt, der sender sin datter i privatskole og ikke har helt styr på de private skatteforhold. Hvem er Thorning egentlig? Hvad vil hun og hvorfor?

En socialdemokrat med grundfæstede værdier, der kan udvikle sig til at blive mor for hele landet? En moderne ledertype, der vil sætte sit præg på verden og ser politik som vejen til at kunne forandre? Eller en karrierekvinde for hvem den politiske verden bare lige blev hendes branche at søge topchefposten i? Har hun et politisk projekt, eller bliver hun alene statsminister, fordi hun stillede sig derhen, hvor flaskehalsen pegede –

dengang i 2005, da formandsposten i Socialdemokratiet så ud til at være et job for en overoptimistisk fredsmægler snarere end for en politisk ledestjerne?

Sikkert er det, at hun vil blive en selvsikker statsminister, der i sin form og kommunikation ligner Anders Fogh Rasmussen langt mere end hun ligner Lars Løkke Rasmussen. Om noget evner hun at stå fast, være stålsat i blikket og levere sin egen version af „der er ikke noget at komme efter“.

Politisk vil meget afhænge af regeringsforhandlingerne med de Radikale og SF. Begge partier vil naturligvis kræve politisk betaling for den stærke støtte, der er blevet Thorning til del – ikke mindst i skattesagen. Her vil valgresultatets mandatfordeling naturligvis klargøre styrkeforholdet mellem de tre partier til en vis grad, men især Thorning og Søvnald vil som førstegangsregeringsdeltagere være under et hårdt pres. Thorning er en kommunikativ hardliner, men hun har til gode at vise sine reelle evner som politisk forhandler. Hvor stejlt tør Thorning stå ved bordenden? Og på hvilke emner? Til trods for Villy Søvnalds store succes, er det nemlig stadig et åbent spørgsmål, hvad der i grunden er hjerteblod for det moderne og fremgangsrige SF.

Hvis 2010-stemningen holder, vil vi få et velfærds-valg med fokus på offentlig service og national økonomi. Med en sidedagsorden om politisk troværdighed, hvor Espersen og Thorning-Schmidt vil blive centrale. Vinder Thorning det valg, vil hendes politiske projekt i høj grad skrive sig selv. Forventningen til hende og en S-SF-(R)-regering er klar: Bedre og mere offentlig finansieret velfærd. Det vil blive et fordelingspolitisk festfyrværkeri – der skal flyttes penge fra private lommer og fra erhvervslivet til børneinstitutioner, folkeskoler, ældrepleje, etc.

Finansieringen? Med løftet om „12 minutter mere“ har Thorning og Søvnald deponeret en hel del beslutningskraft i en mildest talt uenig fagbevægelse, der skal aftale den 'fair løsning' hjem. Og når/hvis en borgerlig opposition får fordøjet nederlaget, er det her, den vil stikke kniven ind.

Troels Mylenberg (f.1970) blev i 2010 udnævnt til politisk redaktør på Fyens Stiftstidende. Han er forfatter til en række politiske bøger, blandt andet „Præsidenten – Foghs Danmark 2001-2009“ fra 2009. Tidligere leder af journalistuddannelsen på SDU og forstander på Vallekilde Højskole. Han desuden været politisk journalist og redaktør på Berlingske Tidende, Dagen, Weekendavisen og Ekstra Bladet.

OPFØLGENDE INTERVIEW MED TROELS MYLENBERG
(OKTOBER 2010)

Du spørger i dit kapitel: ”Hvordan kan en person med ambition om at blive statsminister have så lidt styr op sine private forhold?” Men siden er hun og hendes mand blevet renset for anklager. Hvad kan udfaldet af denne sag betyde for Helle Thorning Schmidts chancer for at åbne dørene til Statsministeriet?

Det betyder relativt meget. Mistanken om at hun ligefrem har unddraget sig skat er blevet fejlet af bordet. Når jeg kun siger **relativt**

meget, er det fordi, der stadig står en form for krudtrøg omkring hende. Hvordan kunne det overhovedet ske? Hvordan kan det være at disse spørgsmål ikke var afklaret for længst? Derudover har hun fået en redegørelse fra Skat, som hun ikke ville lade offentligheden se. For „feinsmeckere“ er der ting i denne sag, der ikke er kommet frem – oplysninger, Helle ikke mener tåler dagens lys, som hun har kaldt „private forhold“. For nogle kan det have betydning, at en person, der gerne vil være statsminister, øjensynligt ikke har styr på egne personlige forhold og dermed havner i en problemstilling som denne.

Men jeg tror, at Helle har fået sagen vasket af sig. Nogle medier gav sagen lige lovlig meget gas. Det har medført en efterreaktion, der har givet hende medvind. Vælgerne føler, at det var uretfærdigt, at hun skulle drages så meget i tvivl. Når sympatien har lagt sig, tror jeg stadig, at der er nogle, der vil tænke: „Hvad var det egentlig der foregik? Hvordan kunne hun havne der?“ De fleste andre mennesker er rimeligt grundige i deres undersøgelser af, hvornår og hvordan man skal betale skat. Det kan undre, at Helle Thorning-Schmidt ikke selv kunne se, hvilket potentiale der kunne være i denne sag, og man må undre sig over, at hun ikke omgiver sig med rådgivninger, der kan fortælle hende, at dette må vi have styr på.

I dit essay virker du ikke overbevist om Helle Thorning-Schmidts politiske kompetencer, alligevel fremgår det at du forventer, S og SF vinder næste valg. I forhold til tv-duellen mellem udfordreren og statsministeren, hvordan vurderer du så Helles chancer for at indtage Statsministeriet?

Jeg er ikke blevet mere overbevist om Helles kompetencer. Lige nu ser det ud som om hun næsten kan spadsere ind i Statsministeriet, men det er ikke på baggrund af hendes egen kompetencer. Tværtimod er det på baggrund af regeringens manglende kompetencer. Det er mere et spørgsmål om, at vælgerne fravælger Lars Løkke Rasmussen og Lene Espersen, end at de vælger Helle til.

Hvis S-SF er toppet for tidligt, og Danmark oplever en moderat økonomisk fremgang, kan det ende med en sejr til Løkke – hvis blot han lader tiden gå.

Johannes Andersen: Helles risiko, Løkkes chance

Af Johannes Andersen

Den siddende regering er en taberregering! Som tingene står lige nu, er vejen banet for en socialdemokratisk ledet regering med SF'ere på centrale ministerposter efter det næste valg. Det er der flere gode grunde til:

1. Regeringen har haft magten i snart ni år. Vælgerne opfatter den derfor som ansvarlig for alle de nuværende problemer med økonomien og den offentlige sektor.

2. Regeringen er træt. Selv om der er skiftet ud på regeringsposterne, er det nemt at få det indtryk, at de nuværende borgerlige ministre har opbrugt det meste af dét opfindsomme krudt, en regering normalt har, fordi den sidder på hele embedsapparatet og skal bruge ressourcer på til hele tiden at sætte nye politiske dagsordener. Information er magt, men det er en magt, der kræver energi at udnytte, og her kniber det også.

3. Regeringen har indre modsætninger. Venstre og Det Konservative Folkeparti er traditionelt to meget forskellige partier, der oven i købet har været bragt sammen i en skæv alliance, hvor Venstre var storebroderen. De Konservative har derfor med jævne mellemrum haft brug for at manifestere, at de også er der. Men desværre for regeringen er det sket på måder, der i højere grad har åbenbaret indre modsætninger end har sikret sejre over oppositionen.

4. Oppositionen har nu fået etableret et dynamisk og offensivt samarbejde. Det er bygget op på en stor grad af gensidig tillid og en solid opfindsomhed, der har frembragt en række profilerede løsningsforslag – af især den økonomiske krise.

Så vidt de langsigtede tendenser. Der er naturligvis andre jøgere i spillet – som skandalesager, der dukker op af ingenting og tiltrækker sig massiv opmærksomhed. I skrivende stund (august 2010) kæmper Lene Espersen og Helle Thorning Schmidt med nogle dramatiske sager, der i høj grad har svækket deres personlige troværdighed. Men da der netop er to sager, og de på bedste demokratiske vis er fordelt på begge sider af det politiske spektrum, er det vanskeligt at sige noget om deres endelige betydning.

Men bundlinjen lyder: Regeringsmagten ligger nu foran S og SF. Regeringen gør det mest logiske: trækker tiden ud. Hvilket antyder, at også regeringen selv tror, at man taber. Men i virkeligheden arbejder tiden for regeringen.

Løkkes chance

Både regeringen og oppositionen har fremlagt de politiske markeringer, der skal udgøre grundstammen i den kommende valgkamp. Målet er for dem begge at få styr på den økonomiske udvikling, så man kan komme igennem krisen med velfærdsstaten intakt. Midlet er to forslag, der er bygget op som saglige beregninger med masser af tal og forudsætninger; to planer, der angiveligt kan sikre

landet mod krisens genvordigheder på længere sigt.

Regeringen har satset på skattelettelser (i 2009) og en „Genopretningsplan“ (2010) med en stribe „nødvendige“ besparelser. Samlet mål: at der kommer gang i økonomien, og at statens underskud minimeres. Der er tale om en kombination, der umiddelbart kan forekomme paradoksal, al den stund at der gives ud med den ene hånd og hårdhændet skræbes sammen med den anden. Derfor er det vigtigt for regeringen at fastslå, at skattelettelserne er „fuldt finansieret krone til krone,“ som regeringen med finansministeren i spidsen hele tiden slår fast, når talen falder på økonomien.

Med „Fair Løsning“ (2010) vil S-SF lade omfattende offentlige investeringer sætte gang i økonomien og modvirke arbejdsløsheden. De skal følges op med trepartsforhandlinger, der skal sikre, at alle danskere arbejder en time mere om ugen, og på den måde er med til at finansiere de mange investeringer. Her ser man det samme paradoks. Man giver med den ene hånd og henter hjem med den anden. Derfor er det vigtigt for de to partier at understrege, at netop „12 minutter mere om dagen“ er en reel mulighed, på trods af at det forudsætter en aftale, der skal forhandles med arbejdsmarkedets partner. Endelig er det også vigtigt at slå fast, at de 12 minutter er tilstrækkelige, økonomisk set.

I begge tilfælde er det fællesskabet, der skal ofre sig. Enten økonomisk eller arbejdsmæssigt. Her ligner de to forslag hinanden, hvilket ganske godt illustrerer, at man grundlæggende tænker i samme figur: Først deler man ud, og så er det nødvendigt, at danskerne – dvs. fællesskabet – ofrer sig, for at økonomien kan genoprettes. Dette er en figur og et tankesæt, der ligger fjernt fra de politiske kampmønstre, som fremhæver en ide eller en gruppe på bekostning af en anden. Den type tilgange lægger op til interessekamp, markering af modsætninger og nødvendigheden af et kompromis, som vejen ud af krisen.

Fravalget af interessekamp tvinger regeringen og oppositionen til at spille et spil. Et spil, hvor begge parter lader som om de tror på at de har fremlagt de rigtige tal og beregninger. Også selv om de inderst inde godt ved, at ingen overhovedet kan sige noget seriøst om fremtidens globale økonomiske udvikling, og de derfor heller ikke kan satse på, at de indbyggede forudsætninger holder stik. Spillet forudsætter imidlertid, at man lader tvivlen fordufte. Her er kun plads til „sandheder“, selv om de er baseret på spekulative forudsætninger. „Helten“ i det politiske spil er ikke længere f.eks. arbejdere eller bønder – det er derimod den enkelte borger, dvs. *alle vælgerne*. Og målet er altså først og fremmest at sikre, at vælgerne fortsat kan være effektive og offensive forbrugere.

På den ene side har vælgerne grundlæggende vanskeligt ved at afgøre, hvad der holder økonomisk vand. På den anden side SKAL de tage stilling. Det er en del af spillet. Spørgsmålet er: hvem tror man mest på, selv om man godt ved, at intet af det holder i længden?

Derfor handler det hele i virkeligheden om tillid. Om hvem man føler mest for.

Valgkampen er allerede i gang, og den udkæmpes altså på fiktive tal inden for rammerne af et perspektiv, der fremhæver fællesskabets nødvendige offer. Da begge parter er med på dette spil, er vælgerne tvunget med på den samme galej. Men det er her, regeringen kan hente sig en gevinst. Hvis der i løbet af det kommende år dukker enkelte positive økonomiske tendenser frem, og hvis arbejdsløsheden kan holdes på et relativt lavt niveau, kan VK med en vis ret slå på, at man har

fat i den lange ende. Hvad vælgerne vil få svært ved helt at afvise. Erfaringer fra tidligere økonomiske kriser viser nemlig, at en moderat økonomisk fremgang vil hjælpe en regering, der udviser kampvilje til at gøre en indsats for økonomien. (Så snart krisen er overstået, kigger vælgerne sig dog om efter andre politiske muligheder – i 2001 blev Nyrup og Jelved „belønnet“ for 1990'ernes hårde krisestyring med nederlaget til Fogh.)

Helles risiko

Oppositionen står lige nu til at vinde. Men spørgsmålet er, om man er toppet for tidligt. Om man har vundet en stribe træningskampe, men ikke kan klare distancen, når det virkelig gælder.

Det er en realistisk bekymring for oppositionen.

For det første er det vanskeligt at holde igen, når det går godt. Man glæder sig naturligt nok, og derfor kan man meget nemt være lidt skråsikker. Man bliver lidt kålhøgen over for andre partier, først og fremmest regeringspartierne, hvilket er en acceptabel del af spillet. Det må bare ikke kamme over i kynisk hån, for så begynder nogle vælgere at få sympati med taberne. Regeringskritikken skal holdes inden for rimelige saglige rammer uden for meget magtfuldkommen arrogance. Hvis det sidste slår for meget igennem, båret frem af de gode meningsmålinger, bliver vælgerne ubehageligt til mode og vender sig fra sejrherrene – noget f.eks. Ny Alliance kunne skrive under på i 2007. Man kan hurtigt komme i tanke om et par socialdemokrater og måske også enkelte SF'ere, der vil have svært ved at holde igen på disse felter.

Endnu værre er det, hvis den magtfuldkomne arrogance bliver vendt mod potentielle samarbejdspartnere, dvs. mod Enhedslisten og især Det Radikale Venstre. De to små partier skal udnytte deres muligheder i den kommende valgkamp, og de vil bl.a. gøre det ved at lægge en vis afstand til S og SF på udvalgte områder. Dvs. der, hvor man har en fornemmelse af, at de to partier svigter deres kernevælgere. Det Radikale Venstre kan udnytte spørgsmål om efterløn og den økonomiske politik generelt til at markere sig i forhold til Socialdemokraterne. De vil også kunne udnytte indvandrerspørgsmål til at drille SF med. Mens Enhedslisten både kan bruge miljøet og især EU-spørgsmål til at pirre SF-vælgere.

S og SF får et vist behov for at svare igen, men her skal man virkelig være forsigtige. Et alt for kynisk spil over for R og EL vil gøre det kommende samarbejde meget vanskeligt. En tendens, der allerede har vist sig i samspelet mellem S og R – bl.a. som en følge af de Radikales succes med en skarp profil på indvandrerpolitikken i 2005. De Radikales politik var så stor en udfordring for S, at Thorning som ny leder måtte lægge afstand til dem. Siden er forholdet aldrig rigtig blevet tæt igen. Bliver det endnu dårligere, kan vælgerne få en fornemmelse af, at det kommende flertal bliver etableret på løst sand – noget, den siddende regering selvfølgelig også vil slå på.

Endelig er der også forholdet til Dansk Folkeparti, som jo helt klart er „hovedfjenden“ på en lang række politiske områder, hvor værdipolitiske spørgsmål står i centrum. Men når det drejer sig om fordelingspolitikken, er afstanden fra S til DF på enkelte områder mindre, end den er fra S til R. Hvis den parlamentariske situation ender med, at en S-SF-regering kan få flertal med enten EL og R eller med DF, så kan de to parter spilles ud mod hinanden i en vanskelig velfærdsøkonomisk forhandling. Derfor skal man heller ikke være for

ultimativ i afvisningen af DF, selvom denne åbenhed – som både Søvnald og Sass Larsen har bekræftet – for nogle vælgere vil være nærmest kættersk og derfor ret problematisk.

Førerrøjen skal bæres med stil. Åbner man for den overbærende og magtfuldkomne kynisme, kan man meget nemt blive straffet. På den anden side skal forspringet også forsvares. Derfor er fornyelse og konkrete indsigter vigtige elementer i det kommende år: Man skal demonstrere, at man er åben over for forskellige udfordringer, og at man hele tiden kan forny den politiske debat.

Her truer den næste fælde. Moderne politik er generelt blevet mere og mere afhængig af gentagelser og stiliserede statements i en flot indpakket kommunikation. „12 minutter om dagen“ er en af dem. Og det tætte samarbejde mellem S og SF har tvunget de to partier til at holde sig tæt til de ting, man allerede nu har aftalt. Det skriftlige forslag har nærmest fået karakter af at være et debatmanuskript. Og her truer den uopfindsomme og uodynamiske gentagelseslogik med at dræbe opmærksomheden i de kommende måneders valgkamp – især hvis det eneste man kan tilføje til disse gentagelser er hån og kynisk distance til politiske venner og fjender. Så har man satset for tidligt og kørt for dårligt ind i valgkampen, når det afgørende slag skulle slås.

Så overraskelsen lurer. S-SF-samarbejdet er så vanskeligt og kræver så stor disciplin, at det kan dæmpe den nødvendige dynamik og energi på oppositionssiden. Det kan åbne for stiliserede gentagelser, der nærmest vil virke som besværgelser. Risikoen er, at man gør sig skyldige i kynisme – magtfuldkommen demonstration af egne kvaliteter, der til syvende og sidst kan øge sympatien med taberne. Og skulle regeringen samtidig få lidt økonomisk medvind, vil disse besværgelser ganske simpelt risikere at komme til kort. Taberne kan stadig gå af med sejren.

Johannes Andersen (f.1950) er lektor og samfundsforsker ved Aalborg Universitet. Speciale i demokrati, identitetsdannelse, politisk kommunikation og politisk deltagelse. Har bl.a. skrevet „Hverdagens centrifuge“ (1997), „Den politiske blender“ (2004) og „De barnagtige“ (2009).

Kan oppositionens forspring holde hjem?

Jarl Cordua: Syv trin til en borgerlig sejr

Af Jarl Cordua

Reelt begyndte valgkampen i selvsamme øjeblik Lars Løkke Rasmussen afsluttede klimatopmødet i Bella Centret. Selvom det skuffende resultat først og sidst skyldtes nølen og politisk impotens hos USA og Kina vil statsministerens indsats under topmødets afgørende faser bestemt heller ikke gå over i historien blandt nationens stolteste øjeblikke. Løkkes opgave var svær, og vilkårene viste sig nærmest umulige, men billederne af en træt Lars Løkke, der ud på de små timer hamrer forgæves i bordet for en aftale, mens han kløjes i FN's beslutningsprocedurer, har sat sig på nethinden hos mange skeptiske danskere. De tænker: det ville aldrig være sket under hans forgænger.

I det halve år fra Løkkes overtagelse af Statsministeriet til mødet havde oppositionen reelt fredet statsministeren i de indenlandske politiske slagsmål. Oppositionen gav arbejdsro og bakkede i mellemtiden loyalt op om klimaaftalen som et nationalt projekt. Da det kiksede højeste de „det sorte flag“, kortene blev givet og S-SF gik målrettet i gang med deres egentlige opgave: At være i opposition til regeringen. Og i de følgende seks måneder gik VKOI-blokkens vælgeropbakning fra at være ret stabil til pludselig at være bagud med mere end seks procentpoint. På dette tidspunkt – i skrivende stund, august 2010 – spår målinger dog kun en kneben sejr til rød blok.

Skal de borgerlige vinde, består manualen af syv tiltag.

1. Genrejs Lene E.

Formår den konservative leder ikke engang at samle kernevælgere, er dette alene nok til, at regeringen falder.

I andet halvår kollapsede de konservative i meningsmålingerne, efter at partiformanden Lene Espersen katastrofalt fravalgte et udenrigsministermøde i „Arctic Five“ fremfor ferie med familien på Mallorca. Befolkningen forstod aldrig, hvordan Espersen kunne fravælge at deltage i et møde, som Hillary Clinton mente var vigtigt. I offentligheden gik Espersen således på rekordtid fra at være frisk og flittig til at være både doven og inkompetent. Sagen blev kun værre af, at Espersen ikke ville anerkende, at der var et problem. Først efter to måneder undskyldte hun over for befolkningen. Da var det dog for sent. De konservative raslede ned i meningsmålingerne fra ca. 10 til mellem 6-7 procent i juni 2010. Det blev forværret sommeren over med yderligere kritik af, at Espersen var taget på ferie i stedet for at være taget til EU-topmøde.

For VKO-flertallet er projektet med at genrejse Lene Espersen afgørende. En del af de frafaldne vælgere er søgt til Liberal Alliance, som vil pege på VK. Men andre konservative vælgere vil søge over midten eller blive hjemme på valgdagen.

Her findes ingen hurtige svar eller mirakelkure. Espersen må stille og roligt arbejde sig op af hullet. Og det er ekstra svært at genopfinde sig selv efter ti år som minister. Læg hertil at hun ideologisk set ikke har gjort sig bemærket med gennemarbejdede politiske programmer eller

sammenhængende politiske kampskrifter, der kunne give lidt tyngde og intellektuel respekt. Disse mangler er i øvrigt ret iøjnefaldende, hvis man sammenligner med den udenrigsminister, Per Stig Møller, som Espersen selv valgte at erstatte.

Det er dog mere end tvivlsomt, om Lene Espersen på kun halvandet år når i mål med at få genskabt folkelig respekt omkring sin person.

2. Sats på økonomisk troværdighed

I foråret 2010 traf Løkke den strategiske beslutning, at han ikke ville gå over i historien som den statsminister, der bare stod og så på, mens økonomien, herunder de offentlige udgifter, løb løbsk. Derfor satsede han alt på ét bræt: Der skulle prioriteres i velfærden – også selv om det ville gøre ondt på flere afgørende vælgergrupper. Løkke satser på, at befolkningen inden valget vil tilgive ham, når det en dag står klart for dem, at det var nødvendigt og rigtigt at få „regningen for krisen betalt“.

Det er imidlertid højst usikkert om økonomien udvikler sig så positivt, som regeringen håber. Og en regering genvælges ikke for fortidens bedrifter, men for dens evne til mest troværdigt at indfri fremtidens behov og udfordringer. I efteråret 2010 iværksætter regeringen således en økonomisk vækstpakke for erhvervslivet, der blandt andet indebærer lettelser i selskabsskatten.

Skulle Løkke få ret, og økonomien og de offentlige udgifter stabiliseres, så ligger det lige for at antage, at regeringen sammen med DF igen deler „gaver“ ud til befolkningen i den sidste finanslov forud for valget. Det er dog tvivlsomt, om vælgerne ved næste valg kvitterer for pludselige nye velfærdsforbedringer fra VKO, mens de stadig har de drastiske offentlige besparelser og skattestigninger fra juni 2010 i frisk erindring.

3. Styrk Løkke som leder

Den nuværende statsministers lederskab står i skærende kontrast til forgængerens. Løkke ses som en mere lyttende, rundere og mere moderne leder i forhold til Anders Fogh, der var hård, kontant og enevældig. Alligevel fremstår Løkke som den forpjuskede, letvægteragtige og indimellem useriøse politiske leder af landet mod den stilrene Fogh, hvis image var, at han havde styr på butikken, flertallet, de konservative og ikke mindst pressen.

I 2009 gav vælgerne Lars Løkke chancen for at vise sit værd til trods for bilagssagen året forinden, hvor regninger for fadøl, rødvin, hotelophold og voksenfilm klæbede sig til hans navn. Efter at vælgerne respekt have været nede og vende, havde Løkke i begyndelsen held med sit underspillede image som den almindelige jordbundne familiefar, „Lille Lars fra Græsted“, der er som folk nu er flest. Men under klimatopmødet blev billedet af den storsvedende provinsielle Lars med de ikke alt for gode sprogkundskaber mv. en belastning. Folkelig, ja tak, men ikke inkompetent. Der er trods alt grænser.

Nu optræder Løkke som „den ansvarlige statsmand“, der har mod til at træffe de ubehagelige, men nødvendige beslutninger for, at økonomien kan hænge sammen på længere sigt. At den strategi har sine svagheder, viser historien fra Poul Nyrup Rasmussen til Gordon Brown.

Spørgsmålet er imidlertid om danskerne får mulighed for at få respekt for Løkkes lederskab inden valget, når nu VKOI-blokkens partier i første halvår 2010 aldrig forspildte en lejlighed til at udstille

deres politiske uenighed og manglende sammenhold.

4. Kom ud af Afghanistan

Tilbagetrækning af tropper fra militære operationer i mellemøsten har vundet valg før i Europa. Det skete blandt andet i Spanien, hvor den socialistiske Zapatero-regering i marts 2004 vandt parlamentsvalget ved at love at trække Spaniens tropper ud af Irak og det skete også forud for det hollandske parlamentsvalg i sommeren 2010.

Danmarks soldater i Afghanistan er i modsætning til den afsluttede indsats i Irak udsendt efter beslutning fra et bredt flertal. I modsætning til stort set alle andre lande, der er aktive i Afghanistan, har støtten i den danske befolkning til indsatsen indtil 2010 været uændret stor. Men hvis resultaterne udebliver i tiden frem mod valget, kan det gå ud over befolkningens støtte.

Statsminister Lars Løkke Rasmussen foreslog i august 2010 at trække danske kamptropper ud men først med virkning fra 2014-2015. Dermed kan et muligt stort politisk stridsemne – og en åben flanke for regeringen – være afmonteret forud for en valgkamp. Men spørgsmålet om en exitdato består stadigvæk, fordi oppositionen fortsat kræver tropperne hurtigere hjem. Efter Løkkes udmelding foreslog S en delvis tilbagetrækning allerede i 2011. For nogle vælgere vil Løkkes melding dog være et signal om, at den danske indsats i Afghanistan er ved at rinde ud, hvorved andre politiske spørgsmål må forventes at vejre tungere, når de skal sætte deres kryds.

5. Angrib Helle for manglende erfaring

Helle Thorning-Schmidt fik i juni 2010 en forsmag på, hvad en statsministerkandidat kan forvente af en stadigt mere kritisk presse. Ud af den blå luft eksploderede hendes mand Stephen Kinnocks skattesag i hænderne på hende. Statsministerkandidaten måtte indrømme, at hun havde sjuksket og afgivet urigtige oplysninger til myndighederne om, hvor længe manden opholdt sig i Danmark og forsøgte at lukke sagen bl.a. ved frivilligt at indbetale en halv million i skat. I skrivende stund har skattemyndighederne dog ikke afgjort sagen, der kan blive en „game changer“ i dansk politik af hidtil uset omfang.

De borgerlige vil elske at udstille Thorning som uegnet til statsministerposten, som én, der ikke formår at holde en fast politisk kurs, når der er høj søgang. Meget kan man sige om Løkke, men han har trods alt 13 år erfaring som politisk leder bag sig. Helle Thornings ledelseserfaring består alene i at styre den socialdemokratiske folketingsgruppe siden 2005 – hvad der dog historisk set også er en præstation i sig selv!

Indtil videre har S-SF-aksen, siden den blev smedet, fungeret upåklageligt, men i meningsmålingerne frem til sensommeren 2010 foretrækker de nye vælgere klart Villy Søvndal over Helle.

Tør Venstre angribe Thorning-Schmidts begrænsede ledererfaring? Hvis det skal lykkes, kræver det, at Lars Løkkes lederskab fremstår mere attraktivt end oppositionens. Og det har det mildt sagt knebet med i første halvår 2010.

På bundlinjen står, at Helle Thorning-Schmidts lederpotentiale frem mod valget vil blive målt og vejret på alle leder og kanter. Består hun den test, så står S-formanden fortsat med de bedste kort for at indtage

6. Angrib S-SF for manglende svar

S-SF-alternativets store problembarn er de Radikale, der simpelthen vil føre en helt anderledes stram økonomisk politik end vennerne i S og SF. Efter et valg vil radikale blive mere medgørlige, men S-SF har åbenbart indset, at det er formålsløst at lave en økonomisk stålpagt med partiet på forhånd. Tilsyneladende generer det heller ikke vælgerne, at R står uden for „Fair Løsning“. Op til valgkampen vil de borgerlige ikke desto mindre atter igen rejse rundt med budskabet om, at S-SF og R står helt uden en fælles økonomisk politisk platform. Denne splittelse har S-SF tilsyneladende lært at leve med, men fordi den kommende valgkamp formentlig kommer til at handle ganske meget om økonomi, vil emnet få stor betydning i VKO-blokkens retoriske våbenarsenal.

I det hele taget er S-SF's undvigelser, når det handler om at levere sammenhængende og klare svar på krisen, oppositionens akilleshæl. Med „Fair Løsning“ undgik S-SF helt at forholde sig til den offentlige sektors akutte budgetunderskud og gældsætningen – og dermed behøvede man ikke, som regeringen, at skulle pege på offentlige nedskæringer. Hovedslagnummeret: at øge arbejdstiden med „12 minutter om dagen“. Men to måneder senere skændtes LO-fagbevægelsen i pressen om indholdet, som kun få økonomer har gennemskuet. „Fair Løsning“ er en sort boks, hvori alt kan ske. Planen er genial, fordi den ikke støder vælgere fra sig. Men det store spørgsmål er, hvor brugbar planen vil se ud, når dens troværdighed langsomt men sikkert bliver eroderet frem mod folketingsvalget. Ingen tror længere på budskabet om at „de 12 minutter“ er snuptagsløsningen på de økonomiske problemer, og regeringens halvering af dagpengeperioden vil næppe blive rullet tilbage. I det lange løb vil vælgerne næppe premiere S-SF for IKKE at ville fortælle, hvordan de vil genrejse økonomien. De må komme med flere svar.

7. Aktivér udlændingsspørgsmålet

Spørgsmålet om indvandring og integration har afgjort de seneste tre folketingsvalg. Derfor vil de borgerlige naturligvis igen forsøge at sætte disse spørgsmål på dagsordenen forud for næste valg. Det foregår i en overordnet ramme, der eufemistisk kaldes for „værdipolitikken“, men som i det store hele handler om f.eks. at stramme indvandrerlovgivningen, begrænse modersmålsundervisning og protestere imod indførelsen af halalkød i daginstitutionerne. Alt sammen forslag, der koster ingen eller få penge, men giver de borgerlige en klar fordel. Det var netop den erkendelse, der førte til at DF og til dels VK-regeringen i 2010 igen satte 28-årsregel og værdidebat på dagsordenen.

Skal værdidebatten dominere den overordnede debat kræver det nye, opsigtsvækkende begivenheder. F.eks. en genopblussen af Muhammedkrisen eller en decideret gadekrig på Nørrebro mellem politi og etniske nydanskere. Det var netop sådanne forudgående voldsomme etniske uroligheder på Nørrebro, der gav DF et meget flot kommunalvalg i efteråret 1997. De vil øge regeringens overlevelseschancer.

S-SF begår imidlertid ikke de samme fejl som tidligere, hvor man angreb regeringen. Nu bruger man i stedet en inddæmningspolitik, hvor man taler regeringen efter munden, så vælgerne ikke igen skal søge imod DF. I stedet vil regeringen forsøge at udnytte oppositionens splittelse – mellem strammerne i S-SF og slapperne i R og Enhedslisten.

Skæbnetime for Lene og Løkke

Lene Espersen vil blive udsat for et kolossalt pres for at gå af som partiformand, hvis partiet får et katastrofevalg og mister regeringsmagten. Men intet tyder på, at hun bliver mødt med et internt krav om at gå inden valget – til trods for den hårde kritik af hende og det faktum, at K mindre end halvandet år før valget skal udskrives står til seks procent.

Mange af de konservative vælgere bliver samlet op af LA. Espersen har det paradoksale problem, at hun skal bruge LA's stemmer for at kunne fortsætte i regeringen – men afhængigheden af det nye parti er ikke noget, der huer de selvbevidste konservative, der for små 20 år siden var statsministerpartiet med førertrøjen på i dansk politik. Tabene til LA sætter skuffelsen over de engang store, men uindfriede forhåbninger til Espersens evner som vælgermagnet i relief. Espersen står over for en betydelig opgave med at mobilisere konservative kernetropper til en valgkamp, de på nuværende tidspunkt ser ud til at tabe stort – også selvom K har overrasket før.

Der gættes internt i Venstre på, at Lars Løkke Rasmussen selv går, hvis han taber regeringsmagten. Til den tid har han næsten prøvet alt i dansk politik, så hvorfor dog fortsætte? Og hvordan vil Løkke fungere i oppositionsrollen efter ti år på regeringsbænkene? Baglandet vil næppe kræve hans afgang som V-formand. For i Venstre er traditionen, at man bakker op om sine høvdinge, lige indtil de selv går. Dette „system“ har fungeret godt i V – i hvert fald siden midten af 60'erne, da Hartling endelig tog over efter Erik Eriksen, der til gengæld sad for længe.

I Venstre har der til gengæld længe været problemer med at få en slagkraftig kampagneorganisation på plads. Det er en almindelig antagelse, at SF og måske også S har overhalet Venstre indenom på dette felt. Imidlertid har både V og K betydeligt flere penge end rød blok at gøre godt med i en valgkamp – medmindre fagbevægelsen denne gang udligner forskellen! I forsommeren 2010 fik Venstre med deres meget traditionelle og kedelige avisannoncer udstillet, at det ikke er professionelle kommunikationsfolk, der har haft „hænderne på rattet“, men organisationsfolkene – som også sidder på pengene. Det kan imidlertid meget vel være, at Løkke når at få ændret på det forhold, inden der bliver blæst i valgbasunerne.

Skal Løkke vinde, vil det kræve, at økonomien og beskæftigelsen forbedres kraftigt i løbet af 2011, at VK-regeringen pludselig fremstår mere samlet og helstøbt end længe, at K stabiliserer deres vælgertilslutning, og at Thorning får nye kritiske sager på halsen. VKO prøver med værdipolitikken og – hvis økonomien tillader det – milde gaver til vælgerne. Ellers får Danmark sin første kvindelige statsminister i november 2011. Også fordi en stor del af vælgerbefolkningen simpelthen synes, at det er tid til forandring. Præcis som det var tilfældet, da de borgerlige vandt valget i 2001.

I skrivende stund (august 2010) fører rød blok svagt i gennemsnittet af målingerne. Medmindre Thornings skattesag eksploderer yderligere eller bliver holdt i live frem til valget, er mit bud at rød blok vinder

regeringsmagten – efter den formentlig tætteste valgkamp i mange år.

Jarl Cordua (f.1969) er liberal blogger og politisk kommentator, tilknyttet Information som klummeskribent og politisk analytiker. Uddannet cand.polit. Har arbejdet som pressemedarbejder i bl.a. DI og som kommunikationsrådgiver og været ekstern lektor i bl.a. skandinavisk politik på Karls Universitet i Prag samt i politisk kommunikation på RUC.

OPFØLGENDE INTERVIEW MED JARL CORDUA (OKTOBER 2010)

Du skriver i dit essay at „genrejsning af Lene Espersen er et nødvendigt trin“ på vej til en borgerlig sejr. Først kom sagen om hendes manglende fremmøde til vigtige internationale møder, og siden du skrev dit essay, er sagen om overbetaling eksploderet. Hvad betyder sagen for chancerne for en borgerlig sejr?

Chancerne er klart forringet - det er der ingen tvivl om! Meningsmålingerne spår en rød sejr, men ikke så overbevisende, som man kunne have frygtet set med borgerlige briller. Taget i betragtning, hvor meget overbetalingssagen har fyldt, og hvor meget dårlig presse Lene Espersen har fået, er det næsten imponerende, at de borgerlige stadig holder stand. De er ikke slået helt ud af kampen. Dertil kommer, at de borgerlige er reddet af Liberal Alliance. Mange konservative vælgere søger asyl i LA, som pludselig går frem – de har fået et alternativ til K. Hvis V og K skal fremstå som et stærkt hold, der kan sidde på magten, kommer man ikke udenom, at Lene Espersen skal have genoprettet sin respekt i befolkningen – for mig er det svært at se, hvordan det skal kunne lade sig gøre.

Lene Espersen har nu beklaget sagen. En politiker, der beklager, er vel altid noget?

Men hvad er det hun beklager? Det er K, der lider prestigetab. Lene Espersen indrømmer – både mundtlig og skriftligt – at hun har talt usandt. Hun er ikke alene udenrigsminister men også vicestatsminister! Der tegner sig et billede af en politiker, befolkningen har mistet tillid til. Når hun først er kommet ned i den kasse, er det svært at komme op igen. Jeg tror, Lene Espersen er en politisk joke. Det bliver svært at lave om på inden valget.

Du skriver i dit essay, at det ikke tyder på, at der internt i K er krav til Lene Espersen om at gå af. Nu er hun netop blevet genvalgt til partiformand – hvorfor bliver hun det?

Der er ingen modkandidat! Så klart er det. Hun har ingen rivaler. Hun svækker de konservative, det tyder alt på. Det er en udbredt antagelse, at det er hendes person, der svækker K og er skyld i, at partiet ligger så lavt i meningsmålingerne – det har hun også selv vedkendt sig.

Et andet af dine „7 trin til en borgerlig sejr“ er en styrkelse af Lars Løkke Rasmussens lederegenskab. Hvordan vurderer du hans indsats i tv-duellen?

Jeg syntes, Lars klarede det godt! Taget i betragtning, at Helle var udnævnt til favorit, syntes jeg Løkke trådte i karakter som den, der i hvert fald på den økonomiske politik stod frem med de mest konkrete bud. Thorning angreb kun, hun kom ikke med klare svar. Hun havde intet alternativ. Hvad er det S og SF vil? På den økonomiske politik spiller Løkke lige op med Thorning. Økonomi bliver det store tema ved

folketingsvalget, og det er derfor vigtigt for ham at holde fast i denne position. Mister danskernes tiltro til, at de borgerlige er de bedste til at føre den økonomiske politik, så er det slut, og så får vi en rød regering.

Jeg tror, de fleste vælgere forstår, at vi ikke kan forbruge og investere os ud af krisen. Det budskab syntes jeg, han kommer ud med. Det fremgår i flere medier, at Helle gjorde det bedst i duellen, men det er ikke ensbetydende med, at der er et flertal af vælgerne, der synes, at det er fornuftigt, at Helle skal have nøglerne til ministerbilerne. På trods af hvor meget Løkke var dømt ude på forhånd, syntes jeg faktisk, at han fremstod som statsmanden, der havde styr på statskassen. Det gjorde Helle ikke.

Selv om de „12 minutter mere“ skulle skaffe S-SF magten, skal man være en mere end gennemsnitlig rød jubeloptimist for ikke at kunne gennemskue, at Thorning og Søvnald bliver nødt til at føre en helt anderledes hårdhændet økonomisk politik end den, de har lovet. Vil vælgerne kunne forstå det?

Michael Kristiansen: Hvad Fogh har lært Helle

Af Michael Kristiansen

For første gang i ti år skal der være valg til statsministerposten i Danmark.

Nok blev der afholdt folketingsvalg i 2005 og 2007, men udfaldet var aldrig rigtig spændende. Mogens Lykketofts forsøg på at blive statsminister i 2005 var så langt fra målet, at B.T. i en meningsmåling om, hvem danskerne helst ville alt muligt mærkeligt med, kunne konkludere, at danskerne foretrak Anders Fogh Rasmussen til det hele – selv at drikke en bajer med. Helle Thornings forsøg i 2007 havde en smule mere bund og kant, men en rodet socialdemokratisk valgkamp og et kluntet parløb med Margrethe Vestager gav ikke på noget tidspunkt håb om et regeringskifte.

Lige så forskellige Lykketoft og Thorning er og var, lige så ens var deres kampagner i forsøget på at efterligne Anders Fogh og Venstres opskrift på moderne politik – kontraktpolitikken. Lykketoft troede, han kunne „oversætte“ sin ansvarlighedspolitik fra 1990'erne, men da det kom til valgkampen i 2005, havde Fogh „hugget“ hele hans program og efterladt Lykketoft med en enkelt sidste dødssejler – om et loft over takst på børnepasning. Christoffer Guldbrandsens film om Lykketoft, „Finale“, blev et næsten grusomt vidnesbyrd om en mand, der gik galt i byen.

Hvor Lykketoft aldrig fattede „kontraktpolitikken“, er Helle Thorning langt mere på bølgelængde med Fogh. Hun ejer langt hen af vejen den samme politiske kynisme, der er forudsætningen for at hakke sin egen politik op i letforståelige pakker og smide nuancerne ud med badevandet.

For at undgå misforståelser: den foghske kontraktpolitik handler IKKE om, at man IKKE kan skifte standpunkt. Næppe nogen politikere i efterkrigstiden har skiftet så mange standpunkter som Anders Fogh Rasmussen – lige fra han blev formand for Venstre i 1998, til han trådte tilbage som statsminister i 2009. Listen tæller: i 2001 selvopgøret med bogen *Fra Socialstat til Minimalstat*, i valgkampen 2007 selvopgøret med miljøpolitikken fra 2001 og efter valget: opgøret med skattepolitikken.

Foghs kontraktpolitik handlede på den ene side om at opstille en række letforståelige pejlemærker, som vælgerne kunne genkende og identificere sig med, og som Fogh kunne være garanten for at gennemføre. Men på den anden side var formålet, at Fogh kunne tvinge sine politiske modstandere til at „spille“ med samme kort. Tvinge dem til at acceptere, at moderne politik skal kunne formuleres i fem budskaber og alt andet er flipflop, zigzag – utroværdighed.

Mediernes rolle i kontraktpolitikken totale dominans og succes i

dansk politik siden 2001 kan ikke undervurderes. Medierne elskede og – elsker – kontraktpolitikken, for kontraktpolitikken udfører journalisternes research – og journalister hader research.

Med kontraktpolitikken i hånden kan medierne forsimple stort set ethvert politisk spørgsmål til et ja eller nej, og give den i rollen som oplyst inkvisitor: „men dette er jo i modstrid med hvad du tidligere har sagt!“

Man kan med rette forstå de politikere, der hovedrystende iagttog Anders Fogh Rasmussens pressemøder, som hurtigt udviklede sig mere til „ceremonier“ end det, de burde være: ugens mulighed for at stille statsministeren til regnskab. Men så længe Fogh leverede „varen“ – læs: gentog og overholdt sin del af kontrakten og skosede sine modstandere for det modsatte – var medierne tilfredse, for det betød en lind strøm af „gratis“ historier og konfrontationer.

Kontraktpolitikken er og var også lokkemad og sirenesang. Fælden klappede i samme øjeblik Socialdemokratiet i deres iver efter at forstå valgnederlaget i 2001 og dermed undgå fremtidige gentagelser, nåede til den umiddelbart besnærende konklusion – at efterligne kontraktpolitikken. Fra det øjeblik måtte Socialdemokratiet finde sig i, at deres politik blev vejet på den samme politiske vægt som Foghs. Og det kunne partiets politik og politikere ikke holde til i hverken 2005 og 2007 – ikke mindst, fordi partiet ikke alene forsøgte at kopiere Foghs strategi, men også hans politik.

Nu er Anders Fogh så i Bruxelles. Men hvad så med kontraktpolitikken? Svaret er ikke helt entydigt. Hvis vi starter med de løfter, Anders Fogh Rasmussen gav i valgkampen 2007, og oveni lægger det regeringsgrundlag, VK-regeringen formulerede for sig selv efter valget, er det måske meget heldigt, Anders Fogh Rasmussen ikke er på valg igen. I modsætning til de to tidligere gange VK-regeringen har søgt genvalg, kan der ikke sættes så mange flueben denne gang: Skattestoppet er sprunget i luften, løfterne om EU-afstemningen er udeblevet, og „Mulighedernes samfund“ fremstår i det hele taget som et anakronistisk skrift med løfter om stadig flere i beskæftigelse og mere velfærd over hele linjen.

Derfor har Lars Løkke Rasmussen da også klogeligt skruet ned for referencerne til kontraktpolitikken. Hans erstatning: en slags „ærligheds“-retorik.

Men problemet for Lars Løkke og hvilken som helst Venstre-politiker med selv minimal indflydelse er det indlysende, at de alle sammen har vokset sig store som „kontraktpolitikere“. Alle deres retoriske politiske kampe i folketingssalen, på møder og i medierne er rundet af foghske formuleringer: „dét man siger før et valg..“, „skattelettelse er ikke noget, man snakker om...“ og „der er ikke noget at komme efter...“, og så videre.

Det er vel rimeligt at konstatere, at dette forsøg på retorisk hamskifte har voldt VK-regeringen en del problemer.

Kontraktpolitikken har eller havde også en disciplinerende effekt. Det er nemt for den enkelte politiker at forstå og udføre sin politiske gerning, og det er også relativt nemt at vurdere og afgøre, hvis nogen træder ved siden af – spørg bare Søren Pind! Ved at slække på kontraktpolitikken mistede Løkke Rasmussen også en stor del af

styringen af Venstres folketingsgruppe. Effekten har været tydelig – med langt flere solomarkeringer, benspænd over for ministre og sågar over for statsministeren selv i forbindelse med klimatopmødet, hvor blandt andre Folketingets formand, Thor Petersen, noget uhørt luftede sine meget klimaskeptiske holdninger og udstillede sin egen statsminister.

Men endnu værre er det, at manglen på kontraktpolitikens logik og enkelhed stiller store krav til formuleringen af noget andet – et nyt politisk projekt. Lettere sagt end gjort i disse ikke-ideologiske tider, og samtidig med at der er en økonomisk krise at håndtere.

Lars Løkkes forsøg er „Danmark 2020“, hvor han opstiller ti mål for fremtidens samfund. En slags hybrid mellem vision og kontrakt, og modtagelsen var da også afdæmpet – ikke mindst medierne ledte efter foghske pejlemærker. Dem, de kunne lokalisere, fandt de ikke stærkt overbevisende. Vinder statsministeren næste valg, er det ikke på grund af „Danmark 2020“.

Er Lars Løkke Rasmussen således fanget i kontraktpolitikens lyskegler, er oppositionen (læs S-SF) gået „all in“ [har satset hele butikken, red.] på den foghske kontraktpolitik. Man skulle tro, S efterhånden havde fået nok af at løbe efter Venstres strategi, og sandheden er da også, at den nuværende S-SF-kontraktpolitik i høj grad er udviklet og udtænkt af SF og ikke mindst af partiets yngre folk, der i modsætning til Lykketoft-Jelved-generationen ikke opfattede Foghs valgsejr i 2001 som „snyd“, men som godt politisk håndværk.

Det er således en flok „Fogh-wannabes-strateger“, der har været med til at udvikle „Fair Løsning“ og „Fair Forandring“, og hvad der er udviklet i kærlighed bliver nu engang både kønnere og smartere.

Indtil Helle Thorningsskattesag havde S-SF reelt overtaget dagsordenen i dansk politik, og hele deres kampagne kørte velsmurt, moderne og effektivt.

Når man selv som undertegnede har både lod og del i Venstres valgkamp i 2001, må man til stadighed trække på smilebåndet over med hvilken grundighed, S-SF har kopieret, twistet og fornyet virkemidlerne fra Venstres kampagne fra 2001. Jeg nævnte lige kontraktpolitikens disciplinerende karakter, og siden S-SF for alvor skruede op for det nuværende projekt, er det bemærkelsesværdigt, hvilken ro der har indfundet sig i begge partier – gode meningsmålinger og udsigten til ministerposter skal selvfølgelig også tænkes med, men selv under/efter Thorningsskattesag, der reelt truer hele projektet, har der været ro.

Når det så er sagt, er det store spørgsmål om, man kan vinde magten i 2010 eller 2011 med de samme midler som i 2001? Holder de „12 minutter“ hele vejen? Er vælgerne klar til at ignorere de oplagte afgrundsdybe forskelle mellem S-SF og de Radikale – på samme måde, som de valgte at overse de åbenlyse konflikter mellem VK og DF forud for valget i 2001?

Det allermest åbenlyse dilemma for Socialdemokratiet og SF lyder: Selv om de „12 minutter“ skaffer dem magten, så skal man være mere end gennemsnitlig rød jubeloptimist for ikke at kunne gennemskue, at partierne – når de først har fået magten – bliver nødt til at gennemføre en helt anderledes hårdhændet økonomisk politik. Dermed vil Thorning og Søvnald styre direkte ind i, hvad der ifølge kontraktpolitikens principper er et rent vælgerbedrag.

Anders Fogh Rasmussen er definitivt ude af dansk politik, selvom han ikke misser nogen lejlighed til at forsøge at styre historieskrivningen om sin regeringsperiode og ikke mindst minde alle om kontraktpolitikens succes. Fogh er tydeligvis bange for, at kontraktpolitikens æra vil blive affærdiget som en slags Fætter Højben-politik, der kun virkede i opgangstider og har efterladt en enorm regning til eftertiden.

Lars Løkke har endnu ikke styrken til et endeligt opgør med sin forgængers politik, men retter alligevel symbolske angreb på kontraktpolitikken – f.eks. ved at fjerne den tæller fra Venstres hjemmeside, der talte hvor mange dage skattestoppet har eksisteret. Men når Løkke udskriver valget, så bliver det ikke med tilbud om en ny kontrakt.

Thorning derimod har satset alt på, at hendes og Villy Søvndals udgave af kontraktpolitikken skal skaffe dem magten – selv om den derfra er ubrugelig for dem til at styre landet med.

Så selvom Foghs efterfølgere måske gerne så kontraktpolitikken smidt på møddingen, er de stadig slaver af den.

Michael Kristiansen (f.1962) er uddannet journalist med bifag i filmvidenskab. Tidligere journalist på Weekendavisen og Berlingske Tidende, søndagsredaktør på Politiken, chefredaktør på Euroman, medforfatter til en række politiske biografier og instruktør af dokumentarfilmen „Kandidaterne“ om folketingsvalget 1998. Rådgiver for Anders Fogh Rasmussen 2000-2005 og siden indehaver af egen kommunikationsvirksomhed og vært på det politiske magasin „Mogensen og Kristiansen“ på TV2 News.

*S-SF's politik er designet til Christiansborgs medieunivers med udspillet **Fair Løsning** som omdrejningspunkt. Men hvor meget vil et regeringskifte egentlig ændre for dem, der tidligere blev kaldt arbejderklassen?*

Lars Olsen: Helle fra Ishøj

Af Lars Olsen

Som forfatter holder jeg foredrag mange steder. For nylig bestod tilhørerne af folk, der sidder i bestyrelser for almene boligforeninger på Københavns Vestegn. Det er engagerede mennesker, som bruger tid i beboerforeningen og afsætter en aften til et seriøst foredrag. På et tidspunkt spurgte jeg, hvor mange der holder en avis: Det gjorde ganske mange.

Jeg kender ikke tilhørernes politiske ståsted, men det må være centrum-venstres kernetropper. Blandt aktive almene beboere på Københavns Vestegn falder rigtig mange krydser på S og SF. Alligevel var der påfaldende lidt tiltro til, hvor meget et eventuelt regeringskifte overhovedet vil ændre.

„Vil et nyt flertal egentlig betyde så meget?“ spurgte én.

„Er de fine folk inde på Christiansborg ikke ligeglade med sådan nogle som os?“ lød det fra en anden.

Jeg forstår deres skepsis.

S-SF markerer et klart alternativ i den økonomiske politik. I stedet for massive nedskæringer vil en ny regering gennem trepartsaftaler med fagbevægelse og arbejdsgivere få os til at arbejde mere. Dermed bliver der råd til noget af den velfærd, som VKO barberer væk. S-SF lægger også op til en mere retfærdig fordelingspolitik, for eksempel en millionærskat.

Men hvad med alt det andet, som også er afgørende for vores hverdag? Bolig? Arbejdsmarked? Uddannelse? Integration? Vil en ny regering for alvor markere en ny start – eller snarere blot en ny retorik?

S-SF's forhold til det brede lag af almindelige lønmodtagere er senest aktualiseret af Helle Thorning-Schmidts skattesag. I skrivende stund er de juridiske aspekter af sagen ikke afklaret, men i store dele af offentligheden har den genskabt et billede af „Gucci-Helle“. Mange føler – med rette eller urette – at oppositionens leder kommer fra en anden sfære i samfundet end almindelige vælgere.

Jeg kommer tilbage til Helle Thorning-Schmidt og de konkrete politikområder, men vil i første omgang zoome ind på to strukturelle forandringer. Det er i høj grad disse to forandringer, som sætter scenen for centrum-venstrepartierne forhold til brede vælgergrupper:

For det første er Christiansborg blevet en boble, der styres af sine egne logikker. For en generation siden var partierne tæt forbundet med hverdagsliv og engagement i brede samfundslag. S var arbejderklassens parti, mens „det nye venstre“ – SF, VS med flere – fra 1960'erne og frem mobiliserede unge og nye grupper af offentligt ansatte i diverse græsrodsbevægelser (fred, miljø, kvindesag mv.). I dag er politisk aktivitet uden for Christiansborg mere diffus. Politikernes vigtigste forbindelseslinjer til vælgerne er professionelle værktøjer – meningsmålinger, fokusgrupper, mediestrategier.

For det andet er det klassepolitiske landskab anderledes. Fortidens skel mellem højre og venstre var socialt – arbejderpartierne repræsenterede samfundets underprivilegerede. I dag handler klasser og politik ikke bare om top og bund, men også om konflikten mellem de pengestærke og de skolekloge – mellem økonomisk og kulturel kapital:

I det ene hjørne står den **økonomiske** overklasse/middelklasse, som især stemmer på V og K; de er økonomisk velbjergede og har ofte gode job i den private sektor.

I et andet hjørne finder vi den **kulturelle** overklasse/middelklasse, som sætter kryds ved de Radikale eller venstrefløjen, typisk folk med høje uddannelser og gode job i den offentlige sektor eller oplevelsesøkonomien.

Et helt tredje sted har vi så de underprivilegerede klasser – det store flertal af faglærte og ufaglærte – hvor der falder mange krydser på S og DF.

Sociale konflikter udkæmpes således ikke kun mellem de røde og de blå, men også *inden for* blokkene. For eksempel mellem de Radikale, der entydigt er blevet et interesseparti for de bedrestillede kulturelle klasser – og S og SF, der lejlighedsvis er opmærksomme på det bredere vælgergrundlag.

Mens forskere og politikere erklærer klassekampen for død, er strategerne ikke sene til at læse det nye landskab. VKO vandt en jordskredssejr i 2001, netop fordi både Venstre og Dansk Folkeparti flyttede hundredtusinder af almindelige lønmodtagere over i den borgerlige lejr. Fundamentet for ti års VKO-flertal var alliancen mellem de højere økonomiske klasser og dele af de underprivilegerede, med indvandringspolitik og opgør med „smagsdommere“ som afgørende bindemiddel.

Tilsvarende bygger SF's fremgang på mobilisering af nye sociale grupper. Kommentatorer udlægger Villy Søvndals SF som en højredrejning, men partiet har bare taget to skridt ned ad klassestigen. Folkesocialisterne er ved at bryde ud af den kulturelle middelklasseres reservat og har ifølge målingerne fået større tilgang af faglærte og ufaglærte. Under overfladen lurer imidlertid opgøret mellem to forskellige strømninger i partiet. Én vil fastholde det gamle SF – det progressive middelklasseparti – mens en anden strømning søger at skabe en ny koalition mellem middelklasse og arbejderklasse.

Venstrefløjens interne klassekamp

S-SF-aksen starter også hér. I de seneste år har den socialdemokratiske top i stigende grad ageret ud fra en erkendelse af, at nøglen til Statsministeriet ligger hos de såkaldte „blå socialdemokrater“ – faglærte og ufaglærte, der tidligere stemte til venstre for midten, men i dag vakler mellem S-SF og V-DF. Derfor har Thorning og Søvndal fundet sammen om den store tegning: S-SF rykker til venstre omkring fordeling og krisepolitik, samtidig med at man kommer tættere på, hvor folk er flest omkring indvandring, retspolitik mv.

Især det sidste er sket i et hårdt opgør med det kulturelle borgerskab. Ifølge Politiken og ligesindede er det højere humanistiske værdier, der står på spil. Måske – men det hjælper nu gevaldigt, hvis man ikke selv bor i attraktive bydele, langt fra vildfarne kugler og utilpassede rødder. Hér er Thorning-Schmidt til gengæld trådt i karakter som „Helle fra Ishøj“. Med årtiers forsinkelse er partitoppen ankommet til den sociale

virkelighed, som de socialdemokratiske borgmestre på Vestegnen gjorde opmærksom på allerede i 1980'erne.

Denne virkelighed handler imidlertid ikke kun om indvandringspolitik. Jeg startede dette essay med boligfolkene på Vestegnen – og deres skepsis over for et nyt flertal. Efter min mening er denne skepsis velbegrundet.

3 eksempler:

1) Flertallet af danskere bor i ejerbolig, men der er trods alt næsten to millioner lejere, heraf en million i den almene sektor. Det er imidlertid boligejerne, som i de seneste årtier har nydt godt af gevinsterne og opmærksomheden – både i medier og politik. Heller ikke S og SF har for alvor gjort lejere og almene boliger til en mærkesag.

I 2009 afsatte VKO eksempelvis halvanden milliard til den såkaldte renoveringspulje, hvor folk fik offentlige tilskud til at forbedre deres bolig. Fra starten var lejerne stort set udelukket – og over halvdelen af pengene gik til boligejere med en husstandsindkomst over 600.000 kroner. Oppositionen kritiserede da også puljen, men især for noget andet: at der ikke var nok klima og miljø. Den kulturelle middelklassedagsorden var vigtigere end lavindkomsterne i det almene boligbyggeri.

2) Uddannelsespolitikken. Når der er massiv social skævhed i uddannelse, kan det ikke bare forklares med borgerlig nedskæringspolitik. Også centrum-venstrepartierne har støttet tiltag, der indretter uddannelserne efter de bedrestillede klasser og skaber ulighed. Tag Reform 2000, der individualiserede erhvervsuddannelserne og pådannede arbejderklassens unge „ansvar for egen læring“. Eller tag gymnasiereformen, hvor 16-årige knægte skal lære abstrakt videnskabsteori og lave projektarbejde på akademisk niveau. Hvis uddannelserne skal indrettes efter de manges børn, er der brug for intet mindre end en kulturrevolution; det kræver, at også centrum-venstre kaster elitært vraggods overbord.

3) Arbejdsmarkedet. Danmark har historisk været kendetegnet af velordnede forhold, også for dem nederst i hierarkiet. I de seneste år har vi imidlertid været vidne til en omfattende „brutalisering“ af arbejdslivet. Inden for rengøring, hotel & restauration, byggeri og transport har arbejderne oplevet en hård cocktail af udlicitering, nye arbejdsorganiseringer og social dumping – ikke mindst som følge af østeuropæiske løntrykkere. Men S og SF bringer ikke for alvor dette spørgsmål i front – måske fordi man ikke vil puste til den udbredte EU-skepsis i arbejderklassen.

Hvad enten vi taler om boliger, uddannelse eller arbejdsmarked, er mønsteret det samme: S og SF mumler lidt i skægget, men giver den ikke for alvor gas.

Hvorfor? Fordi politik for de underprivilegerede ofte kolliderer med forestillinger i de bedrestillede kulturelle klasser. Og fordi de tidligere arbejderpartier er integreret i Christiansborg-boblen, der lever sit eget liv afsondret fra brede samfundslag.

S-SF's politik er designet til Christiansborgs medieunivers. Der skal være fyndige svar på den økonomiske krise, når Thorning og Løkke Rasmussen tørner sammen på tv. Og det skal undgås, at også næste valgkamp udkæmpes på indvandringspolitikken med oppositionen som lallende slappere. Resultatet er en „endimensionel“ politik, bygget op

om det økonomiske udspil „Fair Løsning“ og enkelte andre politikområder.

For de fleste mennesker har politik imidlertid langt flere dimensioner. Tv-journalisterne spørger til de to-tre emner, der er udnævnt til valgets vigtigste, men almindelige borgere er ofte lige så optagede af noget fjerde eller femte. Et par gode mærkesager kan aldrig erstatte et bredt reformprogram, som tager fat på hele viften af hverdagens problemer. Professionelle mediestrategier kan heller ikke erstatte folkelig mobilisering – fra grupper på Facebook til den lokale fagforening.

Gucci-Helle – eller Helle fra Ishøj?

Lars Løkke Rasmussens politik er ved at opløse den sociale koalition, der udgjorde fundamentet for dette årtis borgerlige flertal. Foghs systemskifte i 2001 byggede på, at VKO „fredede“ velfærden og vandt valget på skattestop og udlændingepolitik. Løkke har lagt en mere traditionel borgerlig kurs med nedskæringer af dagpenge, børnetilskud, uddannelser mv. Kursskiftet kan flytte hundredetusinder af vælgere, især blandt de faglærte og ufaglærte – spørgsmålet er bare, om oppositionen er i stand til at tage tråden op.

Da Helle Thorning-Schmidt blev socialdemokratisk formand, fik hun øgenavnet „Gucci-Helle“. Baggrunden var en elegant tøjstil og forkærlighed for dyre tasker, i dag kan borgerlige kommentatorer også pege på S-formandens valg af privatskole og hendes mands skatteforhold. Uanset hvordan skattesagen falder ud rent juridisk, er det folkelige og politiske problem åbenlyst. Det er en udbredt forestilling blandt almindelige vælgere, at den socialdemokratiske formand tilhører en anden og mere privilegeret klasse.

De socialdemokratiske strateger søgte en overgang at skabe et andet billede – „Helle fra Ishøj“. Thorning-Schmidt er godt nok cand.scient.pol. og ud af en højtuddannet familie, men forældrene blev skilt, og Helle voksede op i alment boligbyggeri. Hun er en pige af folket med begge ben på jorden.

Spørgsmålet er, hvilken Helle der sætter kurs mod Statsministeriet? Er det Gucci-Helle, der vil forskanse sig med spindoktorer, embedsmænd og lidt proselytter i de højere kulturelle klasser? Eller er det Helle fra Ishøj, der stiller sig i spidsen for bredt anlagte samfundsforandringer til gavn for samfundets underprivilegerede?

Hvis S og SF vil gøre en forskel for almindelige mennesker, må de have langt mere præcise forestillinger om, **hvordan** det skal finde sted i konkret politik. Når man sidder i ministerbilerne, er der nok at se til.

Lars Olsen (f.1955) er cand.phil. i samfundsfag, forfatter og foredragsholder. Han har blandt andet skrevet bøgerne „Eliternes Triumf“ (2010) og „Den nye ulighed“ (2007). I over 25 år har han arbejdet som journalist, herunder en del år som Christiansborg-reporter for Politiken og det nu hedengangne Aktuelt.

Status efter ti års borgerligt regime er, at storbyernes bløde lommer af humanister, halalhippier og fløjlsmaver er blevet Danmarks dominerende dynamo, mens det borgerlige retro-bagland er hægtet af en socio-økonomisk udvikling.

Lars Trier Mogensen: Fremtiden er storbyerne – og de tilhører Helle

Af Lars Trier Mogensen

Aldrig har kongeriget rummet så mange æggehoveder og kystbanesocialister. Trods en stadig mere skinger tone og et hidsgit engagement blandt nogle få nationalkonservative, er det ikke lykkedes VKO-blokken at rulle moderniseringen af Danmark tilbage. Kulturkampen har været en gang bragesnak, der ikke har grebet ind i den økonomiske virkelighed, som vælgerflertallet lever i.

Humanismen er latterliggjort, reformer stoppet og udlændinge chikaneret, men kigger man tilbage på de seneste års symbolske livsstilspolitik, er det svært at få øje på de tiltag, der skulle have modvirket en samfundsudvikling, hvor innovation opløser tradition; hvor multikultur overtrumfer monokultur; og hvor kvinder klarer sig bedre end mænd. Rundkredspædagogikken er ikke til at inddæmme.

Nullerne står tilbage som et egnsteater, et forbitret modspil til storbyscenen. De borgerlige partier har opført et udstyrsstykke med burkaer, kamphunde og anden livsstilspolitik. Men værdidebatten har ikke kunnet bremse den brutale modernisering af Danmark, der sker i takt med, at stadig flere tvinges til at arbejde i storbyerne, videreuddanne sig og handle med udlandet. Man behøver ikke at være marxist for at se, at der er stærkere kræfter på spil end Dansk Folkeparti.

Værdidebatten har fungeret som en elastik, der er blevet trukket længere og længere væk fra virkeligheden, ofte imponerende langt væk, men som nu truer med at slå tilbage med et smæld.

Statsminister Anders Fogh Rasmussen proklamerede i sin tid, at „*udfaldet af kulturkampen afgør Danmarks fremtid. Ikke den økonomiske politik*“. Men det modsatte er sket. For „*politik handler om økonomi, dit fjols!*“ som Bill Clinton sagde tilbage i 1992 [„it's the economy, stupid“]. Og siden da er den økonomiske vækst stort set udelukkende sket i byområder, hvor flertallet i stigende grad stemmer til venstre, mens stagnationen har fundet sted i det borgerlige hjerteland, i den rådne banan. Status efter ti års borgerligt regime i Danmark er, at provinsens politiske sejrherre har tabt socialt, mens den nye kreative klasse af storbytosser har nydt godt af VKO-blokkens skattelettelser og centralisme.

Storbyernes bløde lommer af humanister, halalhippier og fløjlsmaver er blevet Danmarks dominerende dynamo, mens det borgerlige retro-bagland er hægtet af en socio-økonomisk udvikling, og selv langt ude i baglandet skal man efterhånden – som rapgruppen Malk de Koijn synger – være „uddannet fin pædagog for at få sig lidt bjæf“.

Universitetsbyerne sætter en ny dagsorden. Ved sidste kommunalvalg fik Venstre kun ti procent af stemmerne i København og Odense, mens kun hver syvende vælger i Århus satte kryds ved V. Danmarks liberale

parti appellerer igen mest til midaldrende mænd med hang til kirsebærvin. Det tegner sort for retro-Danmark. Ifølge OECD skabes halvdelen af Danmarks BNP nu i hovedstadsområdet, og tre ud af fire nye job skabes i og omkring København.

„Systemskiftet“, som politikerpræsten Søren Krarup har døbt den borgerlige valgsejr i 2001, viste sig blot at være en modreaktion, snarere end en ny retning på samfundsudviklingen. Ligesom Fremskridtspartiets triumf ved „jordskredsvalget“ i 1973 var udtryk for en modreaktion mod velfærdsstatens vildtvoksende bureaukrati – en modreaktion, der vel at mærke ikke har fået nogen langsigtet effekt – var Dansk Folkepartis valgsucces i 2001 også en letforståelig modreaktion mod en udvikling, hvor veluddannede besserwizzere mentes at ville omforme Danmark i deres eget klassebillede. Den folkelige frygt var, at alle smagsdommerne ville lade indvandringen stige, bandekriminaliteten hæрге og skrankepaverne regere, nøjagtigt som det paradoksalt nok er sket under VKO-blokken.

Det småborgerlige opgør med maskiner og modernitet, som begyndte med rindalismen i 1970'erne, er klinget af med pianisterne fra 00'erne. Politikken er kommet for langt væk fra økonomien. Vilåårene i tidens hjerneindustri ændrer de politiske styrkeforhold. Fortsat urbanisering, øget indvandring og højere uddannelseskraV trækker vælgerne i retning af stadig mere uafhængige, kosmopolitiske og oplyste værdier.

Skævvriddningen af Danmark i en fattig retro-provins og stadig rigere metro-centre er ikke enestående. Overalt i verden koncentrerer den økonomiske vækst i storbyområder. Fremvæksten af to millionbyer i Danmark, Øresundsregionen og „Hundredkilometerbyen“ – som sociologen Henrik Dahl kalder den amerikaniserede storby langs den jyske østkyst – er ved at omforme det politiske landskab.

Den amerikanske forfatter Thomas Frank har i sin bog, „What's the Matter with Kansas?“, overbevisende beskrevet, hvordan det lykkedes for Republikanerne i USA at vinde støtte blandt fattige og kortuddannede vælgere ved at tale i en ny klassekampsretorik, helt rensat for økonomi. På samme måde har de borgerlige partier i Danmark gjort livsstilsspørgsmål til vigtigere temaer end uddannelse, fordelingspolitik og social mobilitet. Men afledningsmanøvren har været et bluff.

På bundlinjen har Foghs nationalkonservative værdikamp vist sig at være værdiløs for „den lille mand“. De borgerlige kernevælgere i udkantskommunerne har fået endnu dårligere mulighed for at klare sig selv i 00'erne: Andelen af unge med en uddannelse i de kommuner, hvor flertallet stemmer på VKO-blokken, er faldet, mens arbejdsløsheden er steget. De yderkantslandkommuner, hvor borgerne har stemt på VKO-blokken, men alligevel fået mindst ud af skattelettelserne, er også de områder, hvor befolkningstallet ifølge Danmarks Statistik vil falde mest frem mod 2030.

Modreaktionen vil næppe forsvinde. Dansk Folkeparti kan sagtens vinde endnu større opbakning. Men retro-romantikken vil glide ud i periferien, så snart den parlamentariske matematik på Christiansborg ikke længere gør Dansk Folkeparti til tungen på vægtskålen.

Storbyerne tiltrækker unge og kreative mennesker med lange

uddannelser og udlængsel, ofte kvinder, mens landområderne er base for de jordbundne, ofte mænd, der holder fast i traditionerne. Den afgørende forskel mellem Danmark og andre lande med en spaltning mellem retro-romantikere og metro-modernister er dog, at mere end hver tredje dansker allerede bor i en by med mere end 50.000 indbyggere.

Den høje koncentration af forskellige mennesker, der ikke kender hinanden på forhånd, gør forskellen: Som et vidnesbyrd om omslaget er det nu indvandrerpiger, der uddanner sig mest, mens fertilitetsraten blandt efterkommere af indvandrere også er faldet ned på gennemsnitsniveauet.

Bylivet sætter sig i sjæl og krop, ligesom udstødning fra biler, synet af Christiania-cykler og støj fra værtshuse. Prognosen for en pige med indvandrerbaggrund, der typisk bor i en større by, er i dag bedre end for en dansk dreng: 35 procent af kvindelige efterkommere af indvandrere tager nu en videregående uddannelse mod kun 22 procent af unge mænd. Danmark har fået en stigende gruppe af tabere, især blege mænd i de sydlige og vestlige udkantskommuner, der lever afkoblet fra arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet.

Opbakningen til reaktionære værdier som dødsstraf, revselsesret og patriarkalske kønsroller er interessant nok større blandt DF-vælgere, end den er blandt f.eks. muslimer, der bor i Danmark, hovedsageligt i byerne. Retro-Danmark har fået lov til at udvikle sig til et parallelsamfund.

Det borgerlige bondeoprør har fuldstændigt ignoreret økonomien, herunder afviklingen af ufaglærte job i provinsen; en samfundsomvæltning, der har efterladt tusindvis af mænd med nedslidte machoideal. I en periode har de nationalkonservatives kulturkamp kunnet sætte dagsordenen. Men spørgsmålet er, hvor længe det stadig svagere retro-Danmark kan få lov til at regere Folketinget? Under 10 procent af vælgerne bor i dag i landsbyer og landdistrikter.

Statsminister Lars Løkke Rasmussen (V) har forsigtigt forsøgt at gøre op med Foghs fiasko. I sin første nytårstale sagde „Lille Lars fra Græsted“: *„Det var udenlandske påvirkninger, der skabte den danske guldalder. Meget af det mest pæredanske kommer udefra.“* Som søn af velfærdssamfundet har forstadsspejderen Lars Løkke svært ved at skjule sin fornemmelse for, at det netop er den særegne blanding af antiautoritær pædagogik, kulturel kvalitetssans og international åbenhed, der har gjort Danmark til ét af verdens rigeste nationer.

Spørgsmålet er, hvor lang tid retro-Danmark kan bevare grebet om debatten. Omslaget vil næppe ske hurtigt. Modernitet er endnu ikke på mode. Og oppositionen profilerer sig ikke ligefrem på metro-værdier. Mens SF's formand Villy Søvndal i B.T. taler om, at han blev „vaccineret mod intellektuel arrogance“, da han som barn i Vestjylland stod tidligt op og hakkede roer, har Socialdemokraternes formand Helle Thorning-Schmidt dog antydnet en ny mellemposition i et interview med Berlingske Tidende: *„Jeg arbejdede i grillen i Bilka i Ishøj, da jeg var ung, og dér eksisterer en omgangsform, som du ikke kan tage ud af et menneske,“* og fortsatte: *„Det skaber en helt særlig vestegnsidentitet, at folk, der ikke kommer herfra, synes, det er et skodsted.“*

Bevægelsen er begyndt. Både Lars Løkkes udenlandske „guldalder“ og Helle Thorning-Schmidts „skodsted“ er fremskridt. Grillbaren er

mere repræsentativ for dagens Danmark end de senere års romantisering af bondegårdsidyl.

Oppositionen skal dog ikke regne med at have monopol på metro-moderniteten. Så meget har kulturkampen trods alt ændret. Som lederen af Socialdemokraterne i Sverige, Mona Sahlin, skriver i sin nye bog, *Möjligheternas land*: „Da de fremmedfjendelige kræfter overtog debatten, dukkede de danske Socialdemokrater nakken. De orkede ikke at tage debatten, og i stedet tilpassede de deres argumenter.“

Urbaniseringen af dansk partipolitik vil ikke komme til at ske i ét hurtigt pendulsving. Kampen vil snarere stå mellem Lars Løkkes sovebykommunitarisme og Helle Thorning-Schmidts forstads-konformisme, altså opgør mellem den blå bloks fællesskabsøgende naboskab-konservatisme og den røde bloks midtersøgende middelklassekamp – i et lille land med stadig flere bitterfisser, evighedsstudenter og fløjlsbukseprofeter. Udfaldet af kulturkampen afgjorde ikke Danmarks fremtid. Det gør den politiske økonomi.

Lars Trier Mogensen (f.1975) er redaktør for lederkollegiet på Politiken. Han er uddannet cand.scient.pol. fra Københavns Universitet, og har tidligere været redaktør på Information og Dagen. Har udgivet blogbogen „Martin Luther Burger King“ (Politikens Forlag, 2008).

RÆSON#fra bogen Helle eller Løkke? August 2010

At Anders Fogh Rasmussen som statsminister fik betydelig indflydelse på den såkaldte værdi- eller kulturkamp, derom kan der ikke herske tvivl. Mere end nogen anden regeringschef siden Anden Verdenskrig stillede han sig i front i denne kamp, hvis erklærede mål ifølge ham selv var at forvise fagfolk og andre med afvigende holdninger fra magtens bastioner:

Georg Metz: Den Nye Politiske Korrekthed

Af Georg Metz

„Vi ved selv bedst!“ lød parolen med direkte appel til vælgerne; eksperter kan være meget gode, men eksperter er vi selv, og smagsdommere accepterer vi ikke.

Anders Fogh Rasmussen betjente sig hermed af et velafprøvet populistisk argument: at folkelig visdom i holdningsspørgsmål i snusfornuftens uforstyrreligt enkle begrebsverden har forrang for viden og informerede synspunkter. Dette var et frontalangreb på hævdevundne akademiske forestillinger om sagkundskab. Nedlæggelsen af en lang række råd og nævn blev fulgt af oprettelsen af andre (og flere) med mere acceptable mandskaber. Tilsyneladende et forfriskende opgør med en dominerende elite, en magtens arrogante overklasse som – i den nye statsministers optik, og i overensstemmelse med Dansk Folkeparti – i årtier havde undertrykt folkeligheden, folket og fædrelandet. Påstandene både om undertrykkelsen af folket og om den jævne danskers moralske ret over for den dannedes eller uddannedes dominerende verdensbillede var allerede velkendte; ikke mindst fra Søren Krarups hyppigt gentagne stormløb mod kulturradikalismen, mod det mondæne, mod EU, Røde Kors, menneskerettighederne, FN, globaliseringen, m.m. Siden 2001 er disse holdninger mere eller mindre blevet adopteret og yderligere skærpet af neokonservative og neoliberale nationalistiske fundamentalister fra den gamle dogmatiske venstrefløj som journalisten Erik Meier Carlsen, Venstre-politikeren Karen Jespersen, historikeren Lars Hedegaard, JP-kommentator og tidligere spindoktor Ralf Pittelkow samt et par yngre neokonservative præster.

Fogh Rasmussen opfangede signaler fra neden og forstod at lytte til Dansk Folkeparti – det var også her, flertallet lå. Og han satte handling bag i et gennemført felttog mod den til stadighed udhængte forhadte kulturradikalisme, mod venstrefløjen og mod 68'erne.

Han tog i langt højere grad end tidligere danske statsministre, inklusive de borgerlige, åbent og offensivt stilling i det latente opgør om kultur- og historieopfattelse. I denne proces skilte han uden forsoning „fårene fra bukkene,“ som han yndede at udtrykke sig, især i forbindelse med det danske militære engagement i Irak og Afghanistan. Vel sagtens inspireret af præsident Bush gjaldt det for Fogh, at dem, der ikke var for (Fogh), var imod (Danmark).

Ingen tidligere statsministre har i nær samme omfang ekskluderet store mindretal fra det gode selskab og i lige så høj grad skabt, hvad man kunne kalde „Den Nye Politiske Korrekthed“. Denne udgøres af et sæt af holdninger, der har været karakteristiske for opkomsten af Dansk Folkeparti, som førnævnte Søren Krarup vedholdende har bragt til torvs, og som partiets udenrigspolitiske ordfører og ideolog Søren Espersen nidkært markedsfører. „Neonationalisme“ kan fænomenet

kaldes under ét eller „nymoralisme“, hvor fædrelandets snævraste interesser går snævert frem for alle andre hensyn, afviser det globale og med drakoniske og diskriminerende love mod de såkaldt fremmede, afviser værdierne og de religiøse opfattelsers relativitet og søger grænserne lukket. Én og kun én sandhed. Én og kun én kultur, som Pia Kjærsgaard har sagt, og det er vores.

Fogh Rasmussen har givetvis ikke delt hver og en af disse holdninger, ikke i deres konsekvente uhensigtsmæssige enøjethed – især ikke hvad angår det internationale – men han har heller ikke draget konsekvensen ved udtalt afstandtagen fra dem.

I karikaturkrisen fremhævede den fløj, der bifaldt offentliggørelsen af de famøse tegninger, ytringsfrihedens absolutte urørlighed i forhold til alle andre hensyn. Det mente også Fogh Rasmussen – den statsminister, der har ansvaret for at have begrænset ytringsfriheden mest i det offentlige rum. For at understrege urørlighedssynspunktet gik han så vidt som til at undlade at mødes med en række ambassadører fra de muslimske lande. I en gængs forestilling om, hvad en statsminister i en sådan situation kan stille op, ville mødet have været en naturlig disposition og kunne ikke med rimelighed have indgivet ambassadørerne og deres regeringer forestilling om, at ytringsfriheden var til fals i Danmark. Men hensynet til Jyllands-Posten og Dansk Folkeparti var for Fogh Rasmussen mere tungtvejende end den diplomatiske mulighed for at afmontere krisen.

Håndteringen af sagen blev kædet nøje sammen med forestillingen om et nyt nationalt mandsmod, en ny national handlekraft. Fogh lancerede ukorrekt den aktivistiske udenrigspolitik som noget nyt og gik ind i Irak-krigen under henvisning til den politiske adfærd under den tyske besættelse af Danmark. Samarbejdspolitikken var et moralsk svigt og en farlig tankegang, hed det i en tale Fogh Rasmussen holdt i august 2003; de gamle politikere var usle – i modsætning til folket, der i august 1943 sagde fra og kørte politikerne på møddingen. Ingen respekteret historiker drømmer om at fremstille august 43, og hvad deraf fulgte, på den måde. Fogh Rasmussens demonstrerede opfattelse af besættelsestiden er i tråd med den store (falske) fælles fortælling, som formuleredes i maj 1945 og blev fastholdt i efterkrigsårene. En opfattelse, der er pletrenset for alle de forbehold og modforestillinger, der tilsammen tegner et så nuanceret billede af besættelsen, at perioden ikke med seriositeten i behold kan beskrives entydigt. Fogh Rasmussens tolkning er med andre ord en omgang brugt fiktion til lejligheden.

Et andet direkte værdipolitisk fremstød skete på undervisningsområdet, hvor Fogh Rasmussen undsagde, hvad han kaldte *rundkredspædagogikken*. Hermed mente han, at de unge kommer for letbenet til deres viden ved blot at få kundskaberne ind med skeer og siden gå ansvarsforflygtigende til kollektiv eksamen. Fogh Rasmussen er ikke pædagogisk sagkyndig og afslørede med sine udtalelser dyb uvidenhed om gruppeeksamener. Fagfolk forklarede tålmodigt, men gruppeeksamener blev afskaffet ved lov. Også i dette tilfælde brugte Fogh Rasmussen magten i sit høje embede på en måde, ingen tidligere statsminister siden Estrup i slutning en af 1800-tallet har følt sig kaldet til, endsige kunnet.

Fælles for de her fremhævede fænomener i Fogh Rasmussens regeringsår er den åbenlyse mangel på dokumenteret viden på de felter, han angreb for med magt at forandre eller udlette. Han behøvede jo

ikke dokumentere noget – han havde takket være sine delvise åndsfæller i Dansk Folkeparti magt til at hævde, hvad han fandt for godt.

Påstanden om den kulturradikale elites, smagsdommernes og eksperternes enevælde over det værgeløse folk savner belæg. Findes der dokumenteret viden om den i øvrigt vagt definerede kulturradikalismes magt? Er eksperterne virkelig mere magtfulde end politikere og folket? Hvad angår kulturradikalismen er dennes indflydelse jo på trods. Kulturradikale idéer kom oftest til kort over for den kompakte majoritet. De kulturradikale og PH var pr. definition i opposition, skønt enkelte af de ting, der optog dem, fik almen betydning, eksempelvis den friere seksualmoral, revyen og lamperne. Ellers var det så som så med indflydelsen – hvad det danske samfund er en levende anskueliggørelse af.

Den varsomhed, hvormed Foghs forgængere berørte historiske spørgsmål, gjorde dem ære. De vidste, at det skråsikre rimer dårligt med et sagligt forhold til fortiden, og de holdt sig i det store og hele i skindet. Men Fogh gjorde skrabud for den nationalromantiske myte om besættelsen med det formål at berede vejen for en vakkelvorn for ikke at sige manipuleret begrundet krigsdeltagelse. Heller ikke eksemplet med det pædagogiske var sagligt funderet, men beroede på Fogh Rasmussens egne erfaringer i en sur opvækst, som han redegjorde for: At arbejde hårdt, sig selv nærmest, i skinsyg mistro til dem, der kom nemmere til det. Dette var fundamentet for udtalelsen, der fik så omfattende og skadelige konsekvenser for det danske undervisningssystem.

Fogh Rasmussen gik aldrig i dialog med de folk, han angreb, og hvis arbejde og værdiforestillinger, han anfægtede. Diskussionen foregik på afstand eller pr. stedfortræder. Havde Fogh selv stillet op til diskussionsmøde om besættelsestiden med fagfolk, var han blevet til grin, som han var blevet det hos pædagogerne. Ligeledes var han ikke sluppet godt fra en konfrontation med professionelle smagsdommere. Selvfølgelig må man i statsligt regi betjene sig af folk, der kan skelne snot fra godt, og selvfølgelig duer folkelig visdom ikke over for kontant viden i faglig sammenhæng.

Fogh Rasmussen misbrugte den ophøjede fjernhed bag sin glaspult til *ex cathedra* uden mulighed for kvalificeret modspil at opslå sine angreb, der tilsidesatte viden og gjorde stor skade på dansk debatkultur og i det hele taget. Med sin tilsidesættelse af dokumenteret argumentation gjorde Fogh sig til en levende ond parodi på værdirelativismen og profanerede sagkundskaben. Dette ilde anbragte opgør med autoriteter var så meget desto mere komisk eller tragisk, som vi aldrig i danmarkshistorien siden systemskiftet i 1901 har kendt magen til autoritært tænkende og agerende utilnærmelig statsminister, der nu med mere historieforfalskning søger at redde sit eftermæle. Hvad angår lige netop dét, bebrejdes i skrivende stund Fogh Rasmussen hans forvaltning af den økonomiske politik fra 2001-09. Fra hver fløj anføres manglen på rettidig omhu, det uforsvarlige skattestop, for stort offentligt og/eller privat forbrug. Her ligger en byrde og venter historikernes løft.

Men hvad umiddelbart springer mest i øjnene er den polarisering, Fogh Rasmussen helt bevidst satte i værk i det danske samfund, og som i langt højere grad end en mere eller mindre selvforskyldt økonomisk krises omfang truer den såkaldte danske model. Tilsidesættelsen af et

meget stort mindretal, forhånelsen af anderledes tænkende, nedgørelsen af faglig viden og mistænkeliggørelse af andre. Forvridningen af historiske fænomener, den åbenlyse brug af usandheder og afvisningen af ægte dialog rækker langt videre og har rystet den følelse af samhørighed, der er påkrævet i et hvilket som helst samfund. Anders Fogh Rasmussen var ikke statsminister for hele Danmark, kun for sine meningsfæller og det lille flertal.

Det samarbejdende folkestyre har lidt ubodelig skade ved denne politik. Hvor vidt et andet flertal vil være i stand til at genskabe den afgørende tillid i Folketinget er i dag et åbent spørgsmål. Når ånden er ude af flasken, er det åbenbart vanskeligt for en efterfølgende statsminister, hvad den nuværende allerede til fulde har demonstreret, at nedtone forgængerens tilførsel af magtfuldkommenhed og arrogance til embedet.

Georg Metz (f.1945) er journalist, forfatter og foredragsholder. 1969–1988 ansat på Danmarks Radio, bl.a. på Radioavisen og som både studievært og redaktør på TV-Avisen, 1988-1994 filmkonsulent, 1994–1996 chefredaktør på Dagbladet Information, hvor han nu er skribent. Forfatter til en række både fag- og skønlitterære bøger, bl.a. „Et frisk pust eller Rottfængerens i rosenbedet“ (2005).

Værdikampen er IKKE slut, lige meget hvad venstrefløjen tror. På afgørende spørgsmål om integration, borgerrettigheder og multikulturalisme risikerer den at gentage Nyrup-tidens mest graverende fejl.

Søren K. Villemoes og Troels Heeger: Kan Helle tage værdikampen?

Af Søren K. Villemoes og Troels Heeger

Store dele af den danske venstrefløj drømmer om, at værdikampen langt om længe er overstået. Endelig behøver danskerne ikke længere at skulle forholde sig til halal-mad, burkaer, tørklæder, Muhammedtegninger og alt det andet populistiske, overfladiske og useriøse gøgl, VKO har brugt til at holde sig ved magten i ti år.

Men de tager fejl. Værdikampen er kommet for at blive. Og en Helle Thorning-Schmidt-regering, der ikke tager det til efterretning, vil ikke vare længe.

Efter Lars Løkkes indtog i statsministeriet er det blevet tydeligt, at Foghs succesfulde samarbejde med DF ikke længere i sig selv er en opskrift på politisk succes. Regeringen virker nedslidt og ude af stand til at styre debatten, og hvis S kan undgå fodfejl og personlige skandaler forekommer det ikke længere usandsynligt, at Danmark har en S-SF-regering efter næste valg.

Er man socialdemokrat skal man dog ikke glæde sig for tidligt. Hvis centrum-venstre udviser varsomhed, kan det længe ventede magtskifte vise sig at være en pyrrhus-sejr, der vil blotlægge dybereliggende og ubehandlede problemer, som ville kunne vise sig at lamme venstrefløjen, når en følsom værdipolitisk sag dukker op i fremtiden.

På afgørende spørgsmål om integration, borgerrettigheder og multikulturalisme, skorter det nemlig ikke på tegn, der peger i retning af en gentagelse af Nyrup-tidens mest graverende fejl.

Under Nyrup blev centrum-venstre langsomt, men sikkert åndeligt udtømt. Klassiske venstrefløjsværdier og -holdninger blev gradvist og umærkeligt afløst af en djøficeret socialteknologi og et syn på politik som en form for økonomisk management. Dette afkald på politisk kampgejst blev resolut udnyttet af de borgerlige, der ganske enkelt formåede at sætte sig på værdikampen.

Finanskrisen og de mange økonomiske problemer, som vi i disse år står over for, kan forlede naive sjæle til at tro (og håbe på), at værdipolitikken er ved at miste sit stærke greb om danskernes politiske sind. Allerede nu kan man i centrum-venstre-kredse mærke noget i luften. En ubestemt glæde og lettelse over, at det politiske fokus endelig er ved at flytte sig fra luftige og uhåndgribelige værdier til behård økonomi. Nu skal vi til at diskutere virkelig politik igen! Arbejdsløshed, økonomiske reformer, skattelettelser kontra offentlige investeringer. Vi skal redde den offentlige sektor og beskytte vores elskede velfærd. Endelig er bolden ovre på vores banehalvdel! Paradigmeskiftet fra 2001 er ved at smuldre hen, og vi er tilbage til business-as-usual, hvor centrum-venstre traditionelt altid har stået stærkt i dansk politik.

Desværre er analysen forkert. Vi vil aldrig komme tilbage til de gamle

dage, og det er en farlig forventning at tro, at værdikampen nu kan lægges bag os. Den er her for at blive. Hvis centrum-venstre ikke tager den seriøst, vil det fortsat være vores største handicap.

Uden en sammenhængende, meningsgivende og konsistent linje i værdikampen, risikerer det nye centrum-venstres politiske projekt endnu engang at blive en rodebutik af ideologisk vraggods og generel rådvildhed. For når vi ikke kan finde ud af at føre kulturkamp, bliver Danmark hurtigt borgerligt igen, og venstrefløjen vil stå tilbage endnu mere lammet og forvirret end nogensinde før.

Gentager Helle Nyrups fejl?

Da Nyrup overtog magten fra den kuldsejlede Schlüter-regering i 1993, stod han i en lignende situation. Danmark var i et økonomisk dødvande med høj arbejdsløshed, lav vækst og generel stilstand. Nyrup kom til magten med troen på, at fokus på reformer, lav arbejdsløshed og en sund økonomi (i en alliance med de Radikale) ville være tilstrækkeligt til at sikre centrum-venstre-projektet mange år frem. Men han tog grueligt fejl.

Så snart konjunkturerne vendte, dukkede værdikampen op. Nu skulle vi forholde os til flygtninge og indvandrere, og her havde venstrefløjen intet at byde på andet end tom moralisme, racismebeskyldninger, nedladende arrogance og politisk vaklen. Værdikampen blev endestationen. Ikke bare for Nyrup, men for hele centrum-venstre. Socialdemokraternes vælgerbase blev skåret midt over: En stor flok gik til DF, andre drev mod Venstre. Forholdet til de Radikale er siden kun gået ned af bakke. Da Nyrup gav magten videre til Fogh i 2001, var centrum-venstre mere svækket end nogensinde før i dansk politik: Projektet nærmede sig den totale fiasko.

Efter flere års splittelse og ørkenvandring har Thorning-Schmidt og Søvnal etableret en alliance, der er politisk troværdig. Det minder om den alliance, som Nyrup opbyggede med Det Radikale Venstre. I de tidlige 1990'ere ønskede de Radikale for enhver pris at undgå et samarbejde med Svend Auken. Modstanden varede ved indtil Nyrup dukkede op og bogstaveligt talt giftede sig med R. Også i 1993 blev fokus flyttet over på økonomi og klassiske fordelingspørgsmål, i stedet for flygtninge-indvandreremaet som det havde manifesteret sig i Tamilsagen, der som bekendt bragte Schlüter til fald.

Umiddelbart kunne man derfor foranlediges til at tro, at centrum-venstre aktuelt set har fremtiden for sig. Men vælgere er nogle utaknemmelige skarn, der ikke udviser ubetinget loyalitet overfor resultaterne af et kompliceret socialteknologisk arbejde. Hvis centrum-venstrefløjen satser alle jetonerne på den økonomiske politik, vil det blive konjunkturerne, der afgør dens skæbne. Og det er en opskrift på fiasko. Selv hvis den kriseramte økonomi langsomt finder tilbage på sporet, vil centrum-venstre risikere at miste magten. En sådan skæbne er uundgåelig, hvis man ikke har andet at byde på end økonomiske finjusteringer og administration af den offentlige forvaltning.

Sådan gik det for Nyrup, der parallelt med udviklingen i de europæiske socialdemokratier omformede centrum-venstre til et forvaltningsprojekt, som var han selv blot velfærdsstatens vicevært.

Værdikampens evige genkomst

Vi kan lige så godt forlige os med erkendelsen af, at værdikampen er

evig. Den hører til politikens inderste kerne. Den slutter aldrig. Den kræver daglig engagement og deltagelse. Og den kan ikke ignoreres. I stedet for at rynke på næsen af værdikampen (og den dertilhørende symbolpolitik og såkaldte 'populisme'), bør centrum-venstre tage den til sig og udnytte denne politiske slagmark til egen vinding. Men indtil videre er dette kun sket minimalt.

En af årsagerne er, at værdikamp ikke er noget, man undervises i på DJØF-uddannelser [uddannelser til professioner som jurist, økonom m.m. der organiseres af fagforeningen DJØF, red.]. Værdikampen respekterer ikke ekspertviden, professoral myndighed, embedsmandslogik og vise ord fra internationale konferencer. Værdikampen er anderledes ukontrollabel. Den handler om at se de store linjer i små begivenheder. At kunne forstå konflikter og kampe på gadeplan, og i hvilken retning de peger i forhold til de store linjer i samfundet. De mindste hændelser bliver til repræsentationer af de største politiske spørgsmål. Det er den store kosmiske kamp, der viser sig i de mindste dagligdagshændelser. Det er værdikampen, der kan gøre en dommers hovedbeklædning til et politisk spørgsmål, få folk i hele landet til at have en mening om æg, der bliver smidt mod popsangerinden Medina under en koncert i Ishøj; det er værdikampen, der kan splitte familier, når samtalen falder på tolv tegninger i en dansk provinsavis.

Men selvom teorien om verdensfjerne djøfere er fristende, er den også lidt forsimplende. For der er andre og mere bekymrende årsager til, at centrum-venstre stadig ikke tør tage værdipolitikken til sig.

Det interne opgør venter

Problemet er nemlig, at en stor del af fronten i kulturkampen i disse år har flyttet sig gevaldigt. I den populære opfattelse står konflikten stadig mellem en humanistisk venstrefløj og en diabolisk højrefløj personificeret ved Pia Kjærsgaard. Men den nye frontlinje i værdikampen har foretaget et kvantespring og ligger i dag inden for venstrefløjen. Begyndelsen til denne udvikling kan spores tilbage til dengang, Fogh inviterede DF ind i varmen hos de borgerlige. Med et trylleslag var det pludselig venstrefløjen, der havde et problem med indvandrerspørgsmålet. Og siden har det været her, at de største og mest afgørende værdipolitiske uenigheder er lokaliseret.

Der skal ikke meget til, før disse uenigheder atter splitter alliancen i to og kan gøre en fremtidig S-SF regering handlingslammet i vigtige spørgsmål.

SF-vælgerne har indtil videre stort set kunnet tilgive Villy Søvndal, at han fører kulturkamp mod islamismen. Så længe der er vind i sejlene, så længe det skader VKO og ikke virker for manisk, kan man acceptere det. Men så snart værdipolitikken ikke er en direkte vælgermagnet vil uenighederne i baglandet igen træde frem i lyset.

Faktisk er det allerede gået grueligt galt. I starten af februar 2010 mødte Villy Søvndal pludselig uventet modstand fra sine partifæller, da han forsøgte at markere stærke holdninger i store spørgsmål i en lille sag i Holbergskolen i Københavns nordvestkvarter. Han var i baglandets øjne alt for hurtigt ude med fordømmelserne, da det kom frem, at skoleledelsen afholdt kønsopdelte forældremøder for at tiltrække muslimske kvinder, der ikke ville være i lokale med mænd. Dagen efter havde uroen i baglandet tvunget ham til at trække fordømmelsen

tilbage. Noget lignende skete måneden efter, da Helle Thorning-Schmidt på TV fortalte en ung pige med tørklæde, at hun ikke forstod konceptet bag dette religiøse symbol. Straks var SF's Kamal Qureshi ude og markere sig med en nærmest hysterisk kritik af Helles manglende omfavnelser af mangfoldigheden.

De små episoder kan forekomme ubetydelige, men under en socialdemokratisk ledet regering er der stor sandsynlighed for, at uafklarede politiske uenigheder omkring sekularisme, multikulturalisme, integration, ytringsfrihed og islamisme vil blive et skæbnesvangert problem for centrum-venstre. Og problemet er langt større, end de fleste tør anerkende:

Før eller siden bliver centrum-venstre nemlig nødt til at forholde sig til disse uenigheder, som i de rådvilde år under Fogh blev forsøgt fejlet ind under gultæppet. Man kunne have ønsket sig, at en stærk leder havde turdet tage kampen internt, mens de borgerlige havde magten. Politikudvikling er nemlig altid lettest, når man er i opposition og ikke sidder med ansvaret for hele statsapparatet. Men i stedet har vi nu brugt snart ni år på dag-til-dag politisk fnidder-fnadder, der indtil videre hverken har rykket nogen nævneværdig andel af vælgere fra højre mod venstre, endside skabt et helstøbt og sammenhængende politisk projekt, der kobler værdipolitik med en venstreorienteret ideologi.

Både internt i S og SF har der ganske vist fundet en udvikling sted, hvor man har lært af erfaringerne og i dag tager værdikampen mere alvorligt. Desværre foregår det endnu primært bag kulisserne, og det er uvist, i hvor høj grad baglandet er indforstået med denne udvikling. Mange på venstrefløjen føler sig ganske enkelt for fine til at tage fat på de ømme emner. Alene det at forholde sig aktivt til værdikampens problemstillinger opfattes som et knæfald for den overalt lurende racisme.

De to episoder fra 2010 vidner desværre om, at der ikke er dannet nogen overbevisende konsensus. Når en S-SF-regering pludselig får en Brorson Kirke-sag på nakken, og Villy Søvndal skal til at forsvare den stramme udlændingekurs ved at sparke afviste flygtninge ud af en kirke på Nørrebro, vil uenighederne på venstrefløjen blive krystalklare og åbenlyse for enhver. Og til den tid er det muligvis alt for sent at begynde at tage opgøret.

Værdikampens potentiale

Værdikampen er ikke bare vigtig, fordi den er nødvendig for at holde magten. Den er vigtig i sig selv. Det interessante ved værdipolitik er, at alle har en holdning til den, og at alle, om de vil indrømme det eller ej, **føler**, at de skal have en holdning til sager som f.eks. Muhammedkrisen, tørklædeloven, burkaforbud, moske-byggeri osv. Det samme kan ikke siges om mange andre politikområder. Man diskuterer ikke efterløn, kommunale spareplaner og dagpengereformer med samme lidenskab, som man diskuterer integration, indvandring, islam, ytringsfrihed osv. ude i de danske stuer. Disse emner har simpelthen en særlig koncentration af lidenskab, storhed og politisk eksistentialisme i sig: Værdipolitik er med andre ord et kæmpe politisk potentiale – hvis man altså kan finde vej i junglen.

Og det kan være svært, for emnerne er både hverdagspraktiske og abstrakte på samme tid, hvilket let kan forvirre selv den skarpe hjerne – og endda forlede nogen til at tro, at værdipolitik blot er usagligt og i

sidste ende irrelevant.

Værdipolitiske spørgsmål er dog alt andet end usaglige og irrelevante. De indeholder nemlig elementære problemstillinger om lighed og frihed, medborgerskab, religion og politik, rettigheder og retfærdighed, danskhed og demokrati. Disse problemstillinger er evige, og vil altid være der, da de udgør kernen i det politiske fællesskabs *raison d'être*. Det handler grundlæggende om at definere de mest basale rammer for vores eksistens som danske medborgere. Det er afgørende politiske spørgsmål. Og hvis man ikke har nogen meningsfulde og sammenhængende svar på disse spørgsmål, er det klart, at man ikke kan have et troværdigt politisk projekt over længere tid. Man kan muligvis ride med på en konjunktur i en periode, men hvis man ikke har styr på de grundlæggende værdier, der kæmpes om, efterlader man sig intet projekt, andre kan bygge på og videreføre.

Det er derfor urealistisk, uambitiøst og naivt, hvis den danske venstrefløj tror, at alle de værdipolitiske diskussioner fra det forudgående årti blot var udtryk for overfladisk populisme. Alligevel er det stadig en udbredt opfattelse blandt mange til venstre for midten, at man anser værdipolitik som en slags midlertidig anomali skabt af Pia Kjærsgaard og Anders Fogh.

Hvis man ikke finder seriøse og sammenhængende svar på de spørgsmål, der er på spil i værdikampen, kan venstrefløjens hede drømme om et magtskifte hurtigt forvandle sig til et febermareridt.

Søren K. Villemoes (f.1981) er uddannet cand.scient.pol. fra Københavns Universitet med en BA-grad i religionsvidenskab. Medstifter af og bestyrelsesmedlem for „Fri Debat – netværk for ytringsfrihed“ samt redaktør på fridebat.nu. Blogger på „Konflikten“ tilknyttet Jyllands-Posten. Analytiker i tænketanken Cevea og skribent for tidsskriftet Vision.

Troels Heeger (f.1977) er uddannet cand.mag. i litteraturvidenskab, Københavns Universitet. Korrespondent i Tyskland for Dagbladet Information. Medstifter af „Fri Debat“ og blogger på „Konflikten“.

OPFØLGENDE INTERVIEW MED TROELS HEEGER OG SØREN K. VILLEMØES (OKTOBER 2010)

De seneste måneder har den politiske arena været præget af politiske skandaler, undskyldninger og beklagelser både på højre- og venstrefløj. Hvad er det for en tendens vi ser? Er politikerne blevet mindre troværdige end tidligere? Eller er journalisterne blevet bedre til at grave skidt frem på de forskellige politikere?

Troels Heeger: Der er altid noget interessant ved, at personsager og skandaler begynder at dukke op tæt på et valg. Det kan få de fleste til at tænke i sammensværgelsesteoretiske baner. Jeg tror ikke, at journalisterne er dygtigere end tidligere, eller at politikerne er blevet mindre troværdige. Det har noget at gøre med, hvor man befinder sig henne, en form for politisk konjunktur.

Søren Villemoes: Tidligere så man også journalister, der gravede masser af skandaler frem, og politikere har været lige så utroværdige gennem tiden, som de er nu. Måske er medierne bare blevet bedre til at trave videre på samme sager, end de var før.

Troels Heeger: Man kan undre sig over, at en sag som Helle Thorning-Schmidts skattesag ikke blev undgået. Jeg syntes ikke, det er

en sag, der tyder på, at der er et moralsk problem. Hvis der er tale om noget her, er der tale om et professionelt problem, hvor Helle har været klodset og ikke haft orden i sine papirer, og så bliver hun sårbar over for personangreb. Lene Espersen har derimod et moralsk problem i forhold til overbetalingsagen. Sagen har ikke kun konsekvenser for Lenes troværdighed, men også for skatteydernes penge, og for hvordan man vælger at forvalte samfundet. Det er en alvorlig sag, noget helt andet end Helles skattesag.

Søren Villemoes: Det, der er mest irriterende ved mediedebatterne er, at man bruger så meget tid på at sige, at der ikke er nogen substans i politik, og så alligevel fortsætter med at diskutere – politik! Jeg syntes ikke, der mangler substans. Hvis en udenrigsminister vælger at holde ferie i stedet for at møde op til et topmøde, er der masser af politisk substans i det. Hvis man vildleder Folketinget er det vel også politisk substans?

Troels Heeger: Når de genvælger Lene som partiformand lugter det langt væk af, at der ikke er noget alternativ, eller at alternativet er værre. Der er ingen oplagte efterfølgere til Lene. K er et parti, der stadig kan huske de fløjkampe, der har præget partiets historie. Man har vurderet, at det mest hensigtsmæssige for partiet har været at bakke op om Lene, selvom hun er en person med så lidt troværdighed. Der er nok ikke særlig mange i K, der er særlig tilfredse med hende,

I efterlyser værdipolitikken i jeres kapitel og skriver, at „værdipolitik har et kæmpe politisk potentiale (...) hvis man kan finde vej i junglen“. Hvordan mener I, at værdikampen kom til udtryk i den politiske duel mellem Lars Løkke og Helle Thorning-Schmidt? Tog Helle værdikampen?

Troels Heeger: Det går så godt for Helle og oppositionen, at Helle faktisk godt kan tillade sig at tage en duel om økonomien med Lars Løkke. – og det er i sig selv bemærkelsesværdigt, for økonomisk troværdighed har altid været et vinderkort for de borgerlige. Lars Løkke forsøgte i duellen at gennemhulle S's **Fair Forandring** og talte om, at der skal indkræves mere skat, end oppositionen er villig til at indrømme. Men denne diskussion er nødvendigvis ikke en tabersag for S. For det første er regeringen selv svækket på disse områder, eksempelvis gør overbetalingsagen, at vælgerne måske ikke ligefrem ser regeringen som de mest troværdige forvaltere af skatteydernes penge – og for det andet fordi vi befinder os i en tid, hvor det er nødvendigt at skære ned.

Jeg tror ikke, at danskerne er økonomisk dumme eller blinde: de vil gerne holde fast i deres velfærdsydelser men forstår, at det er en sag, der skal diskuteres.

Værdikampen er et aktuelt politisk tema. Man kan se, at den erkendelse er sivet ind hos S eksempelvis med deres ghattoudspil, som Helle stiller sig i spidsen for, og hvor hun sammen med Mette Frederiksen påtager sig en offensiv rolle. Det, der er afgørende, er, hvordan baglandet vælger at reagere i forhold til disse udmeldinger. Helle er i hvert fald opmærksom på værdikampen.

Søren Villemoes: Jeg tror, S gerne vil undgå værdikampsspørgsmål så langt hen ad vejen som muligt – mest fordi de er bange for, at det splitter partiet og baglandet. Men de bliver nødt til at forholde sig til det før eller siden. I Venstre er der langt mere konsensus om, hvad der er de grundlæggende værdier til højre for midten. Venstre forholder sig til værdikampen. På den anden side ses en stor rodebutik, hvor ingen rigtig

tør diskutere værdipolitiske spørgsmål. Der er en masse lidenskab investeret til venstre for midten – de har bare ikke rigtig fundet ud af, hvad man egentlig gerne vil.

Regeringen ligger, som den har redt. Hvis formålet var at føre borgerlig-liberal politik, er man dumpet. Paradoksalt nok kan regeringens frygt for vælgerne – og sin egen skygge – ende med at koste magten.

Peter Kurrild-Klitgaard: Udkast til obduktion af en politisk selvmorder

Af Peter Kurrild-Klitgaard

„It's better to burn out than to fade away ... It's better to burn out than it is to rust“

Neil Young, 1979

Meget tyder på, at de borgerligt-liberale regeringspartier er på vej mod et af deres dårligste valgresultater i nyere tid. Ved valget i 2001 fik VK 40,3 pct. af stemmerne (VKO: 52,3 pct.); i 2005 gik man lidt tilbage til 39,3 pct. (mens VKO holdt 52,6 pct.); i 2007 røg regeringspartierne yderligere ned på 36,7 pct. (VKO: 50,5 pct.). I skrivende stund (forår/sommer 2010) har de to partier i meningsmålingerne svinget dramatisk mellem tilsammen 26 og 35 pct.s tilslutning (VKO: 38-49 pct.).

Det sidste dyk har fundet sted samtidig med, at ABØF-oppositionen ikke har kunnet præsentere meget andet end luftige løfter om, at Danmark kan løse de store problemer, vi står overfor, ved, at man (dvs. nogle) bliver „12 minutter“ længere på arbejdet. Ingen kan eller vil realisere en sådan plan – og den ville næppe komme i nærheden af at forholde sig til de større samfundsøkonomiske problemer, som et hav af kommissioner mv. har påpeget over en længere årrække.

Hvordan er det kommet dertil for regeringen? Nogle af VK's problemer er ikke (kun) selvforskyldte: Tiderne er usikre, og nedadgående økonomiske konjunkturer rammer altid siddende regeringer, uanset ideologisk observans. Det samme gør nedslidningseffekten ved at have siddet længe, mens problemer og „sager“ akkumulerer.

Men et tredje forhold er den synligt manglende begejstring for regeringens „projekt“, hos både politikerne selv, vælgere og partimedlemmer – og det kan meget let være den faktor, der holder én procent af vælgerne hjemme, eller sender en anden procent (eller flere) udi en ren proteststemme. Så lidt skal der faktisk til for at kunne gøre udfaldet.

„Systemskiftet“

Da VK-regeringen kom til i 2001 var det på baggrund af den største ikke-socialistiske stemmeafgivning blandt vælgerne i årtier. Man skal tilbage til 1970erne for at finde tilsvarende samlede stemmeandele, og man skal reelt tilbage til før 1. Verdenskrig (før indførelsen af forholdstalsvalg, kvindernes stemmeret mv.) for at finde et flertal til „højre“ for Det Radikale Venstre.

I årtier har valgforskere stillet danskerne de samme fire traditionelle fordelingspolitiske spørgsmål (om skat, ulighed, sociale reformer og regulering af erhvervsliv). I 2001 så man i disse den kraftigste

holdningsmæssige „højredrejning“ hos vælgerne i undersøgelsesernes historie. I 1979 havde andelen af danskere, der svarede „højreorienteret“ på spørgsmålene været helt nede på 32 pct., men herefter steg den jævnt støt og lå i 2001 på 46 pct. Andelen, der svarede „venstreorienteret“ på de samme spørgsmål faldt i samme periode fra 68 til 54 pct. af vælgerne.

At man altså kom til ved en markant valgsejr, havde stor folkelig medvind, og ikke skulle basere sig på Det Radikale Venstre, gjorde, at man – i det store billede – sad på et relativt klart og stærkt mandat.

Set fra et borgerligt-liberalt perspektiv kunne forudsætningerne – hvis man altså vittterligt ville føre borgerligt-liberal politik – i 2001 ikke være meget bedre.

At Venstre så oven i købet havde påført Socialdemokraterne et sviende, historisk nederlag ved at detronisere dem fra pladsen som det største parti for første gang siden 1920, var vel næsten blot rosinen i pølseenden (eller saltet i såret, afhængig af hvorledes man så på tingene).

Men viljen til at føre borgerligt-liberal politik, i hvert fald på en række centrale, klassiske punkter, var ikke rigtigt til stede – ja, man kan sige, at den sådan set var blevet smidt på porten allerede i 1998, da Anders Fogh Rasmussen sammen med Claus Hjort Frederiksen lagde strategien for „Aldrig mere et ’98-valg!“ Deres fokus: at undgå at snuppe nederlaget ud af kæberne på sejren – ved i sidste øjeblik at blive skudt i skoene, at man var for „højreorienterede“ og ufølsomme overfor velfærdsstaten. Strategien bestod som bekendt i at bevæge Venstre direkte ind mod midten, lægge sig omtrent dér, hvor Socialdemokraterne lå fordelingspolitisk, og samtidig rykke til „højre“ på den værdipolitiske dimension, i retning af strammere indvandring, mere „lov og orden“, osv.

Det var en en realpolitisk elegant knibtangsmanøvre – især hvis man ikke var specielt interesseret i at realisere egne idealer (hvis disse iøvrigt eksisterede). Men det siger sig selv, at det – som alle politiske strategier – i bedste fald kun er en strategi, der kan virke, så længe modstanderen er for paralyseret og desorganiseret til at kunne svare strategisk igen.

„Hvis ikke nu, hvornår så?“

Trods den nye strategi var der ved regeringsskiftet i 2001 og umiddelbart derefter endnu nogle – både til højre og til venstre i det politiske spektrum – der troede, at „fra hulemand til julemand“-strategien bare var „spin“: når først man havde magten, skulle der føres „rigtig“ politik. Men de pågældende – eller ihvertfald de mest virkelighedsnære af dem – måtte hurtigt revidere deres forventninger.

Denne skribent oplevede gennem en årrække selv det borgerligt-liberale Danmarks – og særligt Venstres – strategiske og politiske transformation på ganske nært hold. Bl.a. derfor blev jeg inviteret til at tale i april 2002 ved et aftengruppemøde i Venstres folketingsgruppe med henblik på at give min vurdering af den situation, regeringen stod i. Aftenen var for mig en skelsættende illustration af, hvad der var ved at ske mentalt – for folk med liberale idealer, og for folk uden. Essensen af min tale var et spørgsmål: „Hvis ikke nu, hvornår så?“ Hvis Venstre – og det borgerlige Danmark i almindelighed – ikke skulle prøve at føre en målrettet, ideologisk linje med lavere skatter, færre regler, osv., på dét tidspunkt, hvornår i alverden skulle man så nogensinde kunne gøre det?

Uanset at Dansk Folkeparti på nogle punkter ville noget andet, var faktum, at nu – foråret 2002 – var den måske bedste chance nogensinde

til at igangsætte større reformer at et borgerligt-liberal tilsnit. I hvert fald i mere end 30 år, og måske i et helt århundrede. Så skulle man være logisk og strategisk, burde man her og nu køre hårdt på med markante, langtrækkende reformer – og hvis DF gjorde modstand, måtte man betale sig fra det, eller om nødvendigt true dem med valg.

Hvorfor skulle man gøre dét, velvidende at det vil kunne være farligt at føre en politik, som nogle midtervælgere – og venstrefløjen med sikkerhed – ikke ville kunne lide, og som derfor ville kunne koste en genvalgsmulighederne? Mit svar var, at gjorde man det ikke nu, ville mulighederne kun blive ringere med tiden.

For det første ville der uvilkårligt ske en nedslidning. Tiltagende magtfuldkommenhed og selvtilfredshed, erosion af idealer og nytænkning mv., har altid, uanset ideologisk observans, tæret på regeringers langsigtede evner.

For det andet ville fravær af reformer reelt betyde en fortsat ekspansion af omfordeling og bureaukrati, og det ville kun gøre reformer på et senere tidspunkt endnu sværere.

Og så, for det tredje, det faktum at historien talte for, at en VK-regering formodentlig ikke ville kunne overleve et kommende valg alligevel: Historisk set mister regeringer i gennemsnit ca. 2,5 pct. i tilslutning over en valgperiode, så hvis man holdt statistikken, ville man formodentlig alligevel tabe magten ved førstkommende valg. Så man kunne lige så godt gøre noget nu – for chancerne ville ikke blive bedre, og der ville aldrig være mere goodwill end lige efter det valg, hvor man var kommet til.

Jeg advarede om, at hvis man omvendt altid bevidst lagde sig politisk der, hvor man tror, den midterste vælger befinder sig, ville man i hvert fald på længere sigt blot opnå, at midten så rykkede mod venstre – fordi vælgerne ville misopfatte den førte „midterpolitik“ som værende borgerlig-liberal politik, og at det, der er „venstreorienteret“, så er noget, der ligger til „venstre“ for den førte politik. Med tiden ville vælgerne holdninger kunne blive skubbet længere og længere mod venstre. Samtidig ville det kun være et spørgsmål om tid, inden i hvert fald dele af venstrefløjen ville vågne og tage den logiske konsekvens og rykke sig selv lidt længere til venstre. Alt i alt, ville dét at flytte sig til venstre blot gøre det sværere at gennemføre de politikker, man ellers angiveligt syntes om.

Jeg advarede også om, at hvis man glemte de ideologiske rødder, ville man på et tidspunkt blive straffet af skuffede kernevælgere, der så ville søge eller skabe andre alternativer – som det var sket med De Uafhængige i 1950'erne og med Fremskridtspartiet i 1970'erne, som reaktion på ideologisk udsalg af henholdsvis VK- og VKR-regeringerne (1950-53, 1968-71). Særligt den sidste måtte i de fleste henseender være det perfekte skræmmebillede.

Men allerede den april-aften 2002 kunne jeg tydeligt mærke, hvorledes regeringsledelsens strategi var begyndt at „sive ned“, og at det, der var begyndt som strategi for nogle, nu var blevet dagen, vejen og mentaliteten hos ambitiøse fodfolk. Jeg husker endnu det lille gisp, der gik gennem salen, da jeg sendte et PowerPoint-dias henover skærmen, hvor der med en parafrase på Poul Schlüters optimistiske ord stod „Det går ufatteligt ... skidt“. Responsen var ellers et sted mellem apatisk og grænsende til det små-indignerede. „Vi har jo chancen ... altså hvis vi ikke ... altså for første gang nogensinde at få en Venstre-statsminister

genvalgt! Det er jo aldrig sket før!“, sagde et yngre, kvindeligt folketingsmedlem. Mit svar var: „Og hvad så? Det er vel grundlæggende ligegyldigt at blive genvalgt, hvis man ikke får gennemført den politik, man synes om? Altså bortset fra, hvis det ikke er den førte politik, der interesserer én mest.“ Jeg spurgte retorisk, hvad det næste mål skulle være, når man ved et valg i 2004 eller 2005 havde bevist, at man for første gang nogensinde kunne få en Venstre-statsminister genvalgt? „At blive genvalgt to gange? At blive genvalgt tre gange? At blive den længst siddende liberale regering nogensinde?“ Det var lidt ment som en provokation, men skulle vise sig at være tragikomisk præcist i forhold til, hvilke argumenter man rent faktisk kom til at høre fra VK-politikere efter 2005- og 2007-valgene. Det pågældende kvindelige folketingsmedlem førte de næste år en loyal, upåagtet rolle og blev uundgåeligt behørigt belønnet med en ministerpost.

Ikke alle reagerede sådan. Et par V-folketingsmedlemmer sendte mig indforståede ansigtsudtryk, og en enkelt kom venligt op og bad om at måtte få mine PowerPoint-dias. Sigende nok blev denne person holdt bagest i folketingsgruppen og ikke genvalgt. De andre blev først ministre et pænt stykke tid efter 2001 – da også de havde lært ikke at insistere på, at en liberal regering bør forsøge at føre liberal politik.

Konsekvenserne

Hvad blev resultatet af den af VK-regeringen lagte linje? Medierne har gennem det seneste årti brugt megen tid på indvandrings- og integrationspolitikken, udenrigspolitikken og i de første år ikke mindst Anders Fogh Rasmussens mere symbolske, værdipolitiske udmeldinger. Det har i mange henseender været forståeligt nok, men samtidigt har fokus i realiteten ikke været på en udvikling, som ellers nok traditionelt burde have kunnet få borgerligt-liberale politikere til at hæve stemmen:

Den af VKO-flertallet førte overbudspolitik har resulteret i offentlige udgifter, der bedst kan betegnes som værende løbet løbsk – bortset fra at det antyder, at der er tale om et uheld og ikke en bevidst ligegyldighed overfor konsekvenserne af ens egen politik. Det offentlige forbrug er i perioden 2001-2010 steget med i gennemsnit 1,7 pct. om året – hvilket er voldsomt meget mere end hvad Nyruks SR-regering havde planlagt. Det har allerede givet Danmarkshistoriens højeste offentlige forbrug. Fortsætter den lagte linje over de næste ti år, vil man mangle penge svarende til 3 pct. af BNP – og det vel at mærke under en noget urealistisk antagelse om, at et evt. nyt ABØF-flertal ikke skulle kunne finde på at hæve de offentlige udgifter yderligere.

Samtidigt har man præsideret over et stigende skattetryk (målt som samtlige skatter og afgifters andel af BNP) – en stigning, der på overfladen ser beskeden ud, fra 48 pct. i 2002 til 48,2 pct. i 2009, men som undervejs passerede en Danmarkshistorisk rekord på 51 pct. i 2005 og reelt dækker over en massiv stigning i skatteindtægterne, som blot er kamoufleret af, at BNP (hvor i også indgår overførselsindkomster) samtidigt er steget betragteligt. Det er blevet muligt gennem indførelsen af over 250 nye skatter og afgifter, desuagtet eksistensen af det nominelle „skattestop“ (2001-09), frem til Skattereformen og „Genopretningsplanen“ fra 2009/2010, der tilsammen reelt indebar en af de største skatteforhøjelser i nyere tid, som bogstaveligt vil få pengene til at fosse ud af borgernes lommer og ind i de offentlige kasser. Der er i dag langt flere offentligt ansatte og flere modtagere af offentlige

overførselsindkomster tilsammen end på noget andet tidspunkt i Danmarkshistorien.

Som prikken over i'et har VKO-flertallet forestået en sand eksplosion i mængden af regler og love, der griber ind i danskernes hverdag. Hvor antallet af nye love og bekendtgørelser op gennem 1990erne til omkring årtusindeskiftet lå støt på ca. 1.000 om året, viser en opgørelse, at antallet under VK-regeringen er eksploderet til næsten det dobbelte – knap 1.900 nye love og bekendtgørelser (2007). Den samlede regelmenge er nu så stor, at man ikke siden 2003 har lavet en årlig opgørelse. Ad den vej har man de facto udstedt en fatwa imod tidligere klassiske borgerlige mærkesager som personligt ansvar, retssikkerhed og magtens tre-delning – symboliseret ved nye Kafkaske våbenlove, overvågningsprogrammer, udvisninger af personer med opholdstilladelse uden fremstilling af disse for en dommer, aflytninger uden dommerkendelser, forbud mod tilfældige hunderacer, osv., osv., osv.

Hvad har konsekvensen af VKO-flertallets politik været?

Klart er det i hvert fald, at hvis man som politiker ændrer sin retorik og politik gennemgribende, skal man ikke blive overrasket, hvis ens vælgere holdninger efterfølgende flytter med. Under 2005-valgkampen kunne man f.eks. opleve det intet mindre end bizarre, at landets statsminister, Venstres formand, uprovokeret erklærede, at „liberalismen er forældet“, og at sådanne ideologier er noget, der tilhører det forgangne århundrede. Kort efter lod han sin designerede efterfølger, den senere statsminister og V-formand Lars Løkke Rasmussen, lede arbejdet med et nyt partiprogram, der skulle præsentere en ny „skandi-liberalisme“, hvis vision kunne sammenfattes som et småborgerligt forsvar for status quo: En stor stat, med højt skattetryk og megen regulering.

Vælgerne fulgte holdningsmæssigt med. Som omtalt havde disse i 2001 været de mest markant „højreorienterede“, der var blevet målt af valgforskerne siden 1979 – men det forsvandt. I 2006 og 2007 kunne to målinger fra Epinion Capacent vise, at vælgerne under den nye linje var svunget radikalt til venstre på de fordelingspolitiske spørgsmål. Hvor andelen, der svarede borgerligt-liberalt på spørgsmålene i 2001, havde ligget på 46 pct., mens andelen, der svarede venstreorienteret, havde ligget på 54 pct., vendte mere end 20 års udvikling radikalt: Nu var der 71-73 pct., der svarede venstreorienteret, og kun sølle 27-29 pct., der svarede højreorienteret. Selv blandt Venstres vælgere er der nu en klar majoritet af fordelingspolitisk venstreorienterede.

Sådan kan det gå, når man bilder vælgerne ind, at de kan få noget for intet: Deres forventninger bliver derefter. Paradoksalt nok har man netop derfor i meningsmåling efter meningsmåling kunnet se, at et overvældende flertal af vælgerne tror, at der er blevet skåret ned i de offentlige udgifter, desuagtet at det stik modsatte har været tilfældet, og at de offentlige udgifter i 2010 ligger hele 67 mia., kr. over, hvad de gjorde under SR-regeringen.

Jo, værdikampen havde en effekt.

Gravskriften

Når VK-regeringernes gravskrift skal skrives, kan man spørge sig selv: Kunne man have ført en anden politik, end man gjorde? Nogle vil sikkert

sige nej. Ligesom Schlüter i 1980'erne sagde at „man skal kunne tælle til 90 i dansk politik“ har kloge mennesker som f.eks. Bertel Haarder ved flere lejligheder sagt, at VK-regeringen reelt ikke kunne føre anden politik end den førte – fordi DF ikke ville være med.

Men det er notorisk usandt. Fra begyndelsen – eller i hvert fald fra et tidspunkt i 2002 og derefter i stadigt stigende grad – opgav man, fra top til bund i regeringen og fuldstændigt bevidst, at føre en mere klar borgerlig-liberal politik, og årsagen var utvetydigt, at man troede, at en sådan ny strategi ville øge ens genvalgsmuligheder—også udover hvad der var nødvendigt blot for at beholde magten. Gang på gang er man kommet med politiske udspil, man ikke har været tvungent til, men som har været i klokkeklar modstrid med et liberalt og/eller konservativt udgangspunkt. Men som Claes Kastholm Hansen for nogle år siden formulerede det på et møde i den borgerlige tænketank CEPOS, hvor han gik i clinch med netop Bertel Haarder om netop dette: „Hvis stemmer er det egentlig, at I tror, I vil miste, hvis I ikke dagligt kommer med nye forbud eller giver statstilskud til healere?“ (parafraseret fra hukommelsen). Dét svarede Haarder ikke på, og det var synd, for spørgsmålet rørte sådan set ved noget essentielt: Ingen, hverken til højre eller til venstre i det politiske spektrum, kan forvente, at deres „egen“ regering gennemfører alt, hvad den eller de helst gerne ville have – der **skal** kunne tælles til 90 mandater. Men man kan forvente, at den pågældende regering ikke fører en politik, der er den stik modsatte af dens naturlige grundlag, og i særdeleshed på områder, hvor det ikke engang er noget, der giver stemmer.

Hvad er så den langsigtede konsekvens af den bedrøvelige affære, som VKO-flertallet har været for det borgerligt-liberale Danmark? Som jeg argumenterede ved det førnævnte aftenmøde i 2002, ville regeringens politik blive opfattet som og udstillet som „ekstrem“ og „yderligtgående“ uanset, hvad den gjorde – og så kunne man såmænd lige så godt have tonet rent flag og gennemført modige reformer, mens man kunne. I stedet valgte man fordelingspolitisk at optræde som Socialdemokrater – med den konsekvens at man skubbede vælgerens holdninger og forventninger endnu længere til venstre. Man har fodret et evigt umætteligt dyr – men vel at mærke med ens egne lemmer.

Man har dermed skaffet sig selv et dobbelt-problem. Man har markant ekspanderet „velfærdskoalitionen“, altså antallet af personer, der er afhængige af de offentlige kasser, og dermed gjort det endnu sværere at reducere, eller blot tæmme, statens rolle i fremtiden. Lægger man antallet af offentligt ansatte og folk, der gennem overførsler har deres primære indkomst fra det offentlige, sammen, så udgjorde de i 2001 tilsammen 60,5 pct. af vælgermassen. I 2010 havde VK-regeringen sørget for at øge denne andel til 63 pct. Dermed har man – udover at cementere et samfundsøkonomisk problem – skabt en tilgang til det vælgersegment, der alt andet lige lettere stemmer på stort set alt andet end V og K. Samtidigt har man ved sin blotte eksistens og ved den problematiske medievinke af alt, hvad en borgerligt-liberal regering gør, opnået, at den førte politik er blevet opfattet som „meget højreorienteret“.

V og K har dermed metaforisk tisset i de velkendte gummistøvler for at holde varmen på en kold vinterdag – og så har man oven i købet taget en god lang gåtur i dem. Der er næppe tvivl om, at hvis tiden var gået i stå i år 2001, ville Danmark have haft et samfund, der nok

grundlæggende var gennem-socialdemokratisk i både sjæl og politik – men dog var friere og mindre beskattet, end det er nu, efter ni år med en nominelt borgerlig-liberal regering.

Peter Kurrild-Klitgaard (f. 1966) er professor i Statskundskab ved Københavns Universitet og fast kommentator ved Berlingske Tidende. Uddannet cand.phil. i samfundsfag fra Københavns Universitet (1991) og ph.d. i statskundskab fra samme (1997); Fulbright Scholar ved Columbia University 1992-1994 og MA herfra 1993. Siden adjunkt ved Aarhus Universitet og Professor ved SDU. Forfatter til en lang række artikler og bøger, bl.a. RÆSON-bogen „Bushs Amerika“ (2005) og „The Dynamics of Intervention: Regulation and Redistribution in the Mixed Economy“ (2006).

Tre trends i politikerrollen blev forstærket 2001-2010: Kontraktpolitikken gjorde de menige politikere mere menige end nogensinde. Troløse karrierepolitikere begyndte at hoppe frem og tilbage mellem partierne – og ind og ud af politik. Og medieeksplosionen sendte politiker-nørdene på førtidspension.

Susanne Hegelund: Den klassiske politikers sivende død

Af Susanne Hegelund

21. november 2001. Det blev sent, inden DR2-holdet kom hjem natten efter valget. Jeg skulle egentlig bare være valggeneral for samme aftens kommunalvalgs-flade. Sådan var det at være lillebror-kanal: Den smalle kanal skulle pligt-dække kommunerne, mens DR1 svælgede i statsministeropgøret. Men da det trak ud med landsresultatet til folketingsvalget, besluttede DR-toppen at sende det store DR1-hold hjem, og det blev så op til DR2 at overholde public service-forpligtelserne og sende til den bitre ende. Det i hast samlede hold og studiefaciliteterne var mildest talt ikke gearret til en stor folketingsaften. Så toptunet tv var det næppe, da vi blev budbringere af det historiske øjeblik, hvor det blev endelig bekræftet, at Venstre for første gang i 80 år blev større end Socialdemokratiet, og at Poul Nyrup Rasmussen måtte aflevere statsministerstolen til Anders Fogh Rasmussen.

Hvad ikke var gået op for os den novembernat var, at magtoverdragelsen samtidig var begyndelsen på et tiår, som på en række områder ændrede rollen som politiker, måske for altid:

Foghs kontraktpolitik flyttede den politiske styring opad i systemet. Topstyringen spredte sig til andre partier, der tog ved lære af Foghs ledelsessucces.

Politikerrollen som leve- og karrierevej blev forandret. Det blev legalt at gå til og fra politik samt at partishoppe. Den klassiske faglighed var ikke længere så nødvendig som gode kommunikationsevner.

Det politiske tempo blev skruet eksplosivt i vejret af nye og hurtige medier. Det gav næsten dødsstødet til den velovervejede politiker, der lige skulle undersøge sagen, før han udtalte sig.

Den store kontrakt-mester

27. november 2001. Overskudsagtigt virkede det, da Fogh få dage efter valget veloplagt vandrede ind i Statsministeriet med den helt store plan under armen. Han havde siden 70'erne fremstået som en klassisk politiker, en lidt tør økonomtype uden stor folkelig karisma. Så meget desto mere forunderligt var det at se den transformerede Fogh.

100 konkrete mål på 100 dage. Godt og vel endda. Det var sådan set bare at komme i gang og krydse af, når tingene var udført. Javel, hr. statsminister. Har du nye opgaver til mig, kunne den svage eller mindre dygtige politiker spørge undervejs.

For den stærke politiker, som trivedes med selv at tage fat, blev det hårdere år. Den selvstændige problemafsøgning, politikudvikling og -løsning, som giver livet mening for den politikertype, var der ikke meget af.

Selv en dreven idépolitiker som Bertel Haarder fik topstyringen at smage, da han overtog Undervisningsministeriet i 2005. Han havde måske selv en tanke eller to omkring udviklingen af området, men også han fik udleveret et meget detaljeret grundlag af regeringschefen: Værsgo, bare kryds af på bestillingslisten ovre fra Statsministeriet og gør præcis, som der står.

Andre partitoppe labbede elementer af topstyringen i sig: Dansk Folkeparti havde været *first mover* i forhold til total topledelse på Christiansborg. Nu overtog også SF i bedste copycat-stil Foghs måde at lede på. Aldrig havde de menige folketingsmedlemmer været mere menige: For den ambitiøse politiker blev det endnu mere nødvendigt end nogensinde at være med helt oppe i toppen, hvis han ønskede reel indflydelse.

Også Socialdemokraterne effektiviserede arbejdsgangene. Mon ikke Helle Thorning-Schmidt i statsministerstolen vil videreføre Foghs stærke styring og måske sikre en endnu mere central og effektiv koordinering af opgaverne på tværs af ministerierne?

Dog skal hun første overvinde Lars Løkke Rasmussen, der har valgt en mere *loose* stil. Løkke giver den enkelte minister mere indflydelse, hvis denne kan og vil. Det giver rum til, at for eksempel Lars Barfoed, der blev justitsminister ved rokaden i februar 2010, i løbet af sine første måneder på posten har kunnet spille ud med forebyggende retspolitik uden ligefrem at have fået et diktat oppefra som i Foghs tid. I andre ministerier sker der til gengæld ikke meget, nu hvor Foghs stærke hånd er væk.

Hoppere & shoppere

10. februar 2005. Efter at have siddet i Folketinget i mindre end to døgn meddelte Helle Thorning-Schmidt, at hun ville være formand for sit parti; det politiske håndværk måtte hun lære undervejs. Anders Fogh Rasmussen havde til sammenligning tålmodigt ventet over 20 år i folketingsgruppen, før det blev hans tur til at indtage toppen i Venstre.

Partiformand var det fineste, nogen næsten kunne blive, dengang i 1998, da Uffe overlod Venstre til Anders. Helt den samme prestige indeholder politikerfaget måske ikke længere. Det unikke unge talent – en Ny Fogh eller en Mini Lykketoft – har ikke nødvendigvis lyst til at hellige hele sit liv til en politisk karriere, når andre muligheder med høj indflydelse inden for feltet samfund-politik-kommunikation ligger for.

Tidligere var Folketinget og medlemskabet af et parti noget, man valgte én gang for alle, ofte med en start i ungdomsafdelingen af et parti som 14-årig for så at fortsætte, til man blev stemt ud eller gik på pension. Men i 00'erne er det blevet legalt at starte sent, skifte parti, stå af, holde en pause, vende retur til landspolitik – eller kaste sig over noget andet. Karriereboomet med „frit valg på alle hylder“ ude i samfundet smittede af på en række talentfulde folketingsmedlemmer som Connie Hedegaard, Christine Antorini, Morten Helveg Petersen, Anders Samuelsen, Morten Messerschmidt, Gitte Seeberg, Pernille Rosenkrantz-Theil, Naser Khader, Jens Rohde og Frank Jensen. Alle har de brudt med den klassiske „fra vugge til grav“-parti- og politiktradition.

Gennemsnitsalderen i Folketinget er da også på ti år faldet med godt tre år. Med en alder på 45,8 i snit, er det tydeligt, at jobbet ikke længere er en livstidsstilling. Fordelen er indlysende: Man gror ikke fast til

taburetten, får erfaring med livet uden for murene og kan bruge sine politiske kompetencer bredere end hidtil til glæde både for én selv og for samfundet.

Risikoen ved at gøre folketingsarbejdet til et karrierejob på linje med alle mulige andre jobs er, at den klassiske politiker, som er inde i de politiske hjørner og kroge, og som kæmper for sit parti i tykt og tyndt, uddør.

Hvis de bedste fristes til at søge væk, er det de næstbedste, der bliver tilbage for at tage sig af grundpolitikken og have blik for de lange stræk. I værste fald skal vi derfor vænne os til, at politikere bliver næsten forudsætningsløse generalister uden dyb indsigt, men gode på en tv-skærm. Og acceptere, at ingen i dag vil høre på den indsigtsfulde men småkedsommelige fagpolitiker, der fyldte Folketinget i mange år.

Under alle omstændigheder har politikerne en udfordring i at opretholde fagligheden samtidig med at de skal blive endnu dygtigere til at kommunikere denne faglighed bredt ud. Ligesom Fogh. Han mestrede, trods sit eftermæle som „sorgløshedens statsminister“, nemlig både de lange linjer, fagpolitikken og evnen til at kommunikere. Den sidste evne manglede Mogens Lykketoft på trods af sin maskinrumsforståelse for både dansk og udenlandsk økonomisk politik. Lars Løkke er også en klassisk fagpolitiker, men når ikke Fogh-standard i kommunikation. Lene Espersen kunne i mange år leve højt på en kæk kommunikation. Takket være dygtige hjælpere lykkedes det at skjule, at grundfagligheden ind imellem haltede lidt. Heller ikke hos Villy Søvndal skal der kradses meget i skallen, før blikket bliver tomt, når det gælder den økonomiske politik, uagtet at han er godt inde i udenrigs-, forsvars- og socialpolitik.

Helle Thorning-Schmidt har sin egen internationale stil og er en skarp kommunikatør. Men er hun med sine kun fem år i landspolitik og manglende erfaring med overordnet politikformulering og samarbejde tung nok at have siddende i statsministerstolen?

Forklaringen på, at de gode politiske kommunikatører i dag vinder over de politiske nørdere er simpel: tv. Spørgsmålet er blot, hvem skal sikre Danmark på den lange bane, mens politikerne er i fjernsynet.

Altid Breaking News

1. december 2006. På få måneder var det lykkedes TV2 at få en 24 timers nyhedskanal banket op. Kl. 12 gik TV2 News i luften. Og siden blev intet det samme for hverken journalister eller politikere.

Det forekom ellers allerede som et overbliksmæssigt mareridt, da TV2 kom til verden i 1988 med en daglig nyhedsudsendelse kl. 19.30, drilsk lagt lige over for TV-Avisen. Det viste sig blot at være begyndelsen på medie-eksplosionen, der har vendt op og ned på, hvem der bliver siet fra i politik.

Internettets minut-for-minut rapportering tog over op gennem 00'erne, men i dag er TV2 News, med fokus på nyheder og baggrund om politik og økonomi, regulær *driver* på Christiansborg og i Meningsdanmark. Folketinget selv har heller ikke holdt sig tilbage, men transmitterer i timevis fra både sal og samråd, hvor ministre ristes af en kampberedt opposition. Traditionel politik? Det føres i Vandrehallen og andre steder, hvor der kan tales fortroligt. Transmissionerne giver transparens og en unik mulighed for at følge med i folkestyrets arbejde

– men betyder også spil for galleriet og alenlange pseudo-opgør, som sluger tid.

Samtidig er antallet af nyheder eksploderet: I 1999 var der 32.000 såkaldte „nyheder“ på en uge ifølge professor Anker Brink Lunds store nyhedsundersøgelse. I 2008 var tallet vokset til over 75.000 ugentlige „nyheder“, ligesom også genbrug af nyheder var steget markant. Med over 10.000 „nyheder“ pr. dag – hvoraf mange handler om politik – kan ingen politiker anno 2010 bare antydningvis styre nyhedsflowet. Tendensen forklarer, hvorfor det ikke længere er afgørende, om man er en fagligt dygtig politiker, men nok så meget handler om at være parat med et budskab, uanset om man har nyt på hjerte eller ej.

Svundne tiders sindige pressedækning med morgenaviserne som daglige trendsettere, kommer aldrig tilbage. På positiv-siden er, at det ind imellem overfladiske flow over de seneste ti år er suppleret med oceaner af gammeldags, klassisk politisk debat og længere 1-til-1-substansinterviews på tv, startende på DR2, og siden overgået af TV2 News. Retro-debatterne er sammen med den øvrige væg-til-væg dækning af det politiske stof med til at ikonisere dagens politikere på en ikke hidtil set måde. Det gælder, når det går godt. Og når det går skidt.

Lene Espersens manglende dømmekraft i forbindelse med afbud til en række møder i udlandet og sagen om Helle Thorning-Schmidts mands skatteforhold ville for ti år siden være vokset med en ny vinkel pr. dag. I forsommeren 2010 nåede begge sager op på fem-seks nye udviklinger i løbet af en arbejdsdag. Medierne sover ikke længere.

Til gengæld tager de heller ikke pr. automatik hinandens historier op som tidligere. Enhver har sine egne serier og kampagner. Det betyder, at lancering af nye politiske udspil i dag må planlægges grundigt i partierne for at nå flest muligt eller – som minimum – den rette målgruppe. Det er ikke længere nok at lave en aftale med en morgenavis og så regne med, at de andre medier løber med som dengang i 80'erne og 90'erne.

Når medierne så lejlighedsvis enes om at satse på en bestemt sag, er der fuld damp på kedlerne døgnet rundt. Mere vil givetvis følge oven på Helle og Lene. Beskidt skal det nok blive. Det vil politikerne selv sørge for.

Susanne Hegelund (f.1955) er studievært på TV2 News. I næsten ti år politisk reporter på Berlingske Tidende og TV-Avisen. Erhvervsjournalist og siden erhvervsredaktør i DR samt chef for DRs politiske redaktion. Chef for DR2's Deadline og siden for TV-Avisen. Sammen med Peter Mose forfatter til den politiske ledelsesbog „Håndbog for Statsministre“; på vej er en opfølger med fokus på embedsværkets magt.

Hvad tænker du på, når du hører navnet „SF“? Ny forskning indikerer, at det har stor betydning, hvilke associationer vælgerne har. Denne artikel bygger på den første brand-undersøgelse af de danske partier.

Sigge Winther Nielsen: Brands – partierne som vi kender dem

Af Sigge Winther Nielsen

Spindoktorer, journalister og kommentatorer står i kø for at bedømme form og finesse ved enhver politisk udmelding. Alle vil aflure partiernes dagsform. Er Løkke sur? Kan Thorning stå distancen? Er Villy en vendekåbe? Men lige under denne ivrige spin-fejde gemmer der sig måske en mere grundlæggende variabel – partiernes brands. Hvorfor er de vigtige? Hvordan måler vi dem? Hvem har – lige nu – det stærkeste brand?

De senere år har der været en række faste matricer, vi har analyseret valgkampe ud fra. Næsten som når to lande skal i krig, og vi tæller deres kanoner og guldbarre, har vi spurgt partierne: Hvem har flest penge? Hvem har flest medarbejdere? Hvem har flest aktivister? Hvem har den bedste politik? Hvem har de bedste spindoktorer? Og så videre. Men over dem alle troner „ejereren af den politiske dagsorden“, som den mest benyttede forklaring på stort set hvad som helst i valgkampens hede.

I 1996 udgav John Petrocik en artikel om Issue Ownership i det prestigefulde videnskabelige tidsskrift, American Journal of Political Science. Det empiriske belæg i artiklen er ikke banebrydende, men det har effekten til gengæld været. Hans hovedtese er i dag børselærdom for de fleste, der følger med i politik. Hvis vi taler om velfærd vinder rød blok, og hvis vi taler om udlændingepolitik vinder blå blok. Eller i mere tørre – generelle – termer: Folk stemmer ud fra, hvilket parti der er bedst til at varetage det emne, som er på den politiske dagsorden. I det lys bliver spindoktorerne væsentlige, fordi de sørger for, at et parti sætter en dagsorden, som de har ejerskab over. Det hele passer pænt og nydeligt med den udvikling, vi har set fra 1990'erne og frem til i dag.

I dette bidrag prøver jeg at søge en alternativ forklaring på, hvad der afgør det næste folketingsvalg. Det handler om *politisk marketing*, som bølger ind over den vestlige verdens valgkampe. Kogt ind til benet handler politisk marketing om, hvordan de politiske partier arbejder med at vinde slaget ud fra en ny drejebog, der er inspireret af ideer fra marketing. Fokus er nu på detaljerede marketingsdata om vælgerne, direkte kanaler til borgerne udenom massemedierne og en opbygning af langsigtede „venskaber“ med vælgerne. Den klassiske dag-til-dag-kamp om dagsordenen i massemedierne er på vej ned og en interaktiv forbrugersmodel for politisk kommunikation på vej op.

Dét er fanfaren.

Branding er et af de områder, som politisk marketing introducerer i politik. Brandet bliver vigtigere i politik, fordi godt tre ud af ti vælgere skifter parti ved hvert valg, og rigtig mange står tvivlende tilbage på perronen under en valgkamp. Med god ret klager vælgerne over, at de ikke kan se forskel på partierne, og de søger derfor hen til et holdepunkt,

som kan adskille partierne fra hinanden. Det iøjnefaldende faktum, at partierne udspiller et veritabelt klumpespil på midten af dansk politik, gør groft sagt, at vælgerne i hvert fald har én simpel sigtelinje tilbage: Den aura og stemning, som findes omkring et parti. I mangel af et bedre ord for denne u håndgribelige følelse, så kalder vi det partiets brand.

Hvori består et politisk brand? Kort sagt er det opbygget af de tanker og billeder, som danskerne associerer partierne med. De små stykker af information, vi alle gemmer i hukommelsen, samler sig i et kompliceret netværk af associationer. Vi fremkalder derfor bestemte billeder og stemninger, når vi støder på et parti. For eksempel vil mange danskere måske, når de hører ordet SF, med det samme tænke på Villy Søvndal som vil gøre, at de associerer videre til **kompetent, vendekåbe, lun i replikken** og **socialist**. At se en partileder i fjernsynet eller høre hende i radioen kan altså helt instinktivt vække bestemte følelser hos vælgerne. Følelser, som er svære at sætte på en fast formel, men som er afgørende for vælgerens måde at forstå politik på. Denne indsigt kommer aldrig i spil, når et medie eller et parti vil vide, hvad vælgerne tænker. Tværtimod. Medier og partier får lavet den ene meningsmåling efter den anden, hvor borgerne bliver spurgt: Hvilket politikområde er vigtigst? Hvem vil du stemme på? Hvilket parti er b0edst til at løse den økonomiske krise? Jovist, fine undersøgelser i sig selv over ejerskabet til et emne. Men får vi ikke fat i folks associationer får vi ikke fat i, hvad vælgerne virkelig mener.

En alternativ tilgang er netop at fange vælgerens associationer. De gemmer sig i den mentale harddisk, vi alle slæber rundt på. Vi kan illustrere effekten ved at kigge frem mod næste folketingsvalg og teste dagsformen for partierne. Dette kan åbne en ny flanke til at begribe, hvem der faktisk står stærkest i vælgerens bevidsthed. Derfor havde jeg udvalgt en repræsentativ gruppe på 1650 respondenter, som skulle bedømme partierne gennem deres associationer. En bedømmelse, der er kortlagt ud fra en ny og mere nuanceret tilgang end klassiske meningsmålinger.

I undersøgelsen fik deltagerne et blankt felt. Hver respondent blev instrueret i, at de skulle nedskrive alt, hvad der faldt dem ind, når de for eksempel hørte partinavnene „Socialdemokraterne“ og „Venstre“. Respondenterne fik to minutter til hvert parti. Bagefter blev besvarelsene indsamlet og gennemlæst af to personer tilknyttet Institut for Statskundskab på Københavns Universitet, der uafhængigt af hinanden systematiserede de mange tusinde associationer.

Tabellen viser de foreløbige resultater fra den allerførste brandmåling af politiske partier i Danmark. De mange associationer udgør datagrundlaget for vurderingen.

Table 1

	Styrke	Unikhed	Favorabilitet	PBI
1. Socialdemokraterne	4,27	3	0,03	5,8
2. SF	3,76	1	0,89	5,15
3. Dansk Folkeparti	4,23	2	-0,97	4,26
4. Det Kons. Folkeparti	3,65	2	-0,95	3,7
5. Venstre	4,28	1	-1,23	3,55
6. Radikale Venstre	3,24	1	-0,58	3,16
7. Enhedslisten	3,19	0	-0,51	2,68

Det politiske brand indeks (PBI) er baseret på tre grundpiller:

et værdifuldt brand skal således have stærke, unikke og favorable associationer. I en forsimplet fremstilling bliver de tre parametre konkretiseret på følgende måde:

Stærke: Antallet af associationer vælgerne har med et parti. Jo flere associationer, vælgerne har, desto mere fylder det enkelte partis brand i vælgerens bevidsthed. På godt og ondt.

Unikke: Unikhed måles som partiernes evne til at stå stærkt inden for enkelte områder. Når vælgerne genkalder bestemte typer af associationer, fremstår brandet som skarpere udskåret for vælgeren.

Favorable: Vælgerens vurdering af deres egne associationer ud fra om de er positive, negative eller neutrale. Et parti med mange positive associationer anses for at have et mere værdifuldt brand end et parti med mange negative associationer.

I brandmålingen er der en række nedslagspunkter. Først og fremmest har SF utroligt mange positive associationer, hvor folk giver et rygstød til Villy Søvndals linje. I forhold til andre partier oplever vælgerne, at SF er et positivt bekendtskab, men omvendt mangler partiet især pondus på styrke-indikatoren – vælgerne har ikke ret mange associationer til SF sammenlignet med de andre partier. Her vil kritikere muligvis pege på, at partiet formulerer sig i brede og midtersøgende politiske statements, og derfor er der ikke så mange konkrete knager for vælgerne at hænge deres associationer op på. Lige modsat gælder det for Venstre. Her vælter man sig i associationer, fordi vælgerne har stribevis af historier, tanker, følelser og stemninger, som falder dem ind, når de tænker på partiet Venstre. Det store problem er blot, at partiet har den mest negative score på favorabilitetsindikatoren. Vælgerne skælder og smælder over Venstre, og især Løkke, når de associerer frit. De udtrykker sig yderst bastant i ord, som ikke ville egne sig til denne bog!

Overraskende – for nogle – ligger Socialdemokraterne nummer ét i brandmålingen. De placerer sig pænt, når det gælder stærke, unikke og favorable associationer. Graver man dybere i datamaterialet er det især associationer til partilederen, gamle symboler som røde faner og snaps, som driver Socialdemokraternes brand frem til en førsteplads.

At kigge på brands giver os en større forståelse for, at der gemmer sig noget dybereliggende bag meningsmålinger og kommentatorers ideer om den rationelle vælger. En vælger, der kun tænker i politiske emner på dagsordenen. For eksempel viste flere analyser op til sidste valg i 2007, at vælgerne støttede S og klandrede regeringen på valgkampens vigtigste emner, såsom klima, velfærd og økonomi. Alligevel straffede vælgerne ikke VOK-maskinen. Og alligevel gik S tilbage. Det burde de ellers ikke, hvis man skal have tillid til de sidste mange års tro på, at den politiske dagsorden er det afgørende, sådan som John Petrocik i 1996 formulerede det. Det rodede talbillede fra valget i 2007 gør os desværre ikke klogere på vælgerens dom ved næste valg. I stedet er det vitalt at komme et lag dybere. I en kvalitativ undersøgelse af et partis brand kan vi opfange, hvad vælgerne mere generelt synes om et parti. Brandmålingen kan nemlig også bruges til at sætte kød på, hvilke *brand drivers* som er afgørende for hvert partis succes: Er det partiets leder, mærkesager, symboler eller måske den adrenalin, der gennemsyrrer partiet, som vælgerne finder tiltrækkende?

Det interessante er, at selvom vælgerne kan modsige sig selv i

måliger og synes, partierne ligner hinanden i den daglige politik, viser denne brandundersøgelse, at vælgerne sagtens kan fritskrabe forskelle. Vi skal bare længere ind.

Meget peger på, at den underliggende strøm af associationer, der sættes i spil af et partis brand, kan være en udslagsgivende sigtelinje for vælgerne. Især når tidligere åbenlyse forskelle mellem partierne udviskes.

Denne indsigt har stor betydning for partiernes forberedelse af næste valgkamp. Især på tre områder tyder det på, at den politiske marketing vil bryde løs; så partierne på den måde kan forme vælgerne associationer så præcist som muligt:

1. Vælgerdata. Viden er magt. Stort set alle partier køber i dag dyre vælgerdata hos private marketingsfirmaer, der affotograferer enhver vælgers bevægelse. Med et klik på musen er partierne nu i stand til at zoome ind på alle veje i Danmark og få informationer om, hvad du spiser, hvor gammel du er, hvor meget du tjener, og hvilken avis du læser. Det kan lyde som fremtidsmusik, men er meget konkret, når partierne frem mod valget vil få endnu mere præcise data. Partierne snitter vælgerne i tyndere og tyndere skiver – en udvikling, der får Henrik Dahls firefelts-farvelade [der opdeler vælgerne i fire typer, red.] til at ligne et oldtidsfund. I det lys bør det heller ikke undre, når partierne snart sender dig en mail eller sms med dit navn, som for eksempel fortæller om deres nye folkeskoleudspil. Du får det før medierne, og partierne vil høre din kommentar, fordi de ved, du er en engageret folkeskolelærer, der læser Politiken og handler i Brugsen.

2. Distribution. Når data er indsamlet og politikken designet, er det store spørgsmål, hvordan ideerne fra partiets politik-fabrik bringes ud til vælgerne. Meget peger på, at de danske partier efterhånden er blevet gode til at stille sig selv det spørgsmål. Det nye er, at massemedierne ikke på samme måde indgår i ligningen som før. Partiernes strategi er at få en ufiltreret adgang til vælgerne, de vil ind i vælgerne stuer og påvirke deres associationer. Helt bogstaveligt. Helst uden forstyrrende journalister – derfor twitter Løkke i småpludrende salver og svarer på kritiske spørgsmål om overbetaling af privathospitalerne over Facebook direkte til „vennerne“. S banker på tusindvis af vælgere døre og har deres egen kanal med Helle TV. Mens K og SF pusler med stribevis af direkte personlige mails til vælgerne under valgkampen. Kort sagt, der foregår en underskov af politisk konkurrence uden mediernes mellemkomst. Fordelene er iøjnefaldende for partierne. De kan mikro-målrette budskaber, slippe for kritik i offentligheden og angribe deres modstandere, uden de opdager det.

3. Konsumtion. Den endelige test er vælgerne dom. Når partierne har kæmpet sig frem til vælgerne under valgkampen, kan det politiske produkt fortæres, men det skal ikke blot være en her-og-nu tilfredsstillelse. Populært sagt forsøger partierne at gå fra „engangsknald“ til „ægteskaber“ med vælgerne. Vælgerne skal ikke længere spises af med plantede historier i avisen, færdigpakkede politikforslag og en pjece op til valget. Snarere det modsatte. De danske partier opbygger i øjeblikket relationer med vælgerne ved at tage dem ind bag murene: Løkke tilbyder „eksklusiv viden“ til vælgerne ved at fortælle dem om indholdet i sin åbningstale, før den kommer i folketingsalen og medierne. Det samme vil han gøre i

valgkampen, hvor vi får en følelse af at være helt tæt på Venstre-toppen. Helt uvant i Danmark. Og SF arbejder på at skabe en identitet til partiets medlemmer og vælgere, som dermed kan konsumere den hippe aura, der i øjeblikket omkranser folkesocialisterne.

Det er vælgerne, som ejer partiernes brands. Det er vores associationer, som styrer om det er troværdigt eller ej – hot eller not. Næste valgkamp vil formentlig vise, at det ikke længere er nok bare at råde over den politiske dagsorden. For at styre vores associationer vil partierne tættere på os end nogensinde før.

Sigge Winther Nielsen (f.1982) er cand.scient.pol og ph.d.-stipendiat. Han forsker i politisk marketing og politisk psykologi ved Institut for Statskundskab på Københavns Universitet. Visiting Scholar på Columbia University, New York, 2010-2011. Har tidligere arbejdet i Finansministeriet og Folketinget. Medforfatter til bøgerne „Om Politisk Tæft“ (2008) og „Politisk Psykologi – fordi politik er personligt“ (2009) samt biografien „Projekt Løkke – en bog om statsministeren“ (2010).

Det er helt forkert, at dansk politik skulle bestå af „klumpspil på midten“, hvor spin flytter stemmer. For vælgerne kan sagtens se forskel på partierne – og lader sig lede af deres egen overbevisning.

Rune Stubager: Vælgerne er ikke til salg

Af Rune Stubager

Det seneste tiårs analyser af dansk politik har været præget af et stort fokus på partiernes spin og strategiske kommunikation. Denne type af analyser er ofte baseret på en demokratisk set ganske dystre opfattelse af vælgerne: Partierne har nærmet sig hinanden så meget politisk, at vælgerne ikke længere kan skelne dem fra hinanden, og derfor lige så vel kan stemme på det ene parti som det andet. I denne situation kan partierne derfor kapre vælgere vha. spin og marketing. Sat på spidsen er vælgerne således forvirrede, uden faste holdepunkter og dermed manipulerbare.

Spørgsmålet er imidlertid, om denne opfattelse af vælgerne er korrekt. Passer det, at vælgerne ikke kan se forskel på partierne? Og er det virkelig sådan, at vælgerne stemmer på basis af spin og smart marketing?

Svaret er nej. Vælgerne ser klare politiske forskelle på partierne, og de stemmer i stort omfang derudfra. Analyser af politisk substans er derfor marketingtilgangen overlegen, når det handler om at forstå, hvem der vinder valget.

Forskellen er tydelig

Partierne er mangefacetterede størrelser. I denne sammenhæng er to af disse facetter særligt interessante, nemlig partiernes politiske position og deres forhold til forskellige sociale grupper. Vi præsenteres i medierne og fra kommentatorer ofte for påstanden om, at de traditionelle bånd mellem partier og samfundsgrupper er revet over, og at partierne derfor svæver frit i forhold til sådanne grupper. Spørger man vælgerne tegner der sig imidlertid et helt andet billede. I vælgerundersøgelsen efter folketingsvalget i 2007 skulle vælgerne svare på, hvilket parti der „bedst repræsenterer bestemte grupper“. Tabel 1 viser svarene for fire grupper: De laveste indkomstgrupper, de velhavende, de ældre og de etniske minoriteter. For nemheds skyld er partierne grupperet i rød (S, SF, R og Ø) og blå blok (K, V, DF og NA).

Som det fremgår af tabellen, er der meget klare mønstre ift. opfattelserne af, hvilke partier der repræsenterer de forskellige grupper. Det er tydeligt, at rød blok opleves som de bedste repræsentanter for både de laveste indkomstgrupper og de etniske minoriteter. Omvendt har blå blok et klart overtag, når det kommer til de velhavende, mens stillingen er jævnbyrdig for så vidt angår de ældre. Tallene for de enkelte partier (ikke vist i tabellen) fortæller, at S opfattes som den bedste repræsentant for de laveste indkomstgrupper, mens DF har fortrængt partiet fra førstepladsen, når det kommer til de ældre. For de velhavende opleves K som klart førende, mens der er en mere jævnbyrdig fordeling i forhold til de etniske minoriteter, hvor både S, SF, R, Ø og NA ses som gode repræsentanter.

Tabel 1: Hvem repræsenterer partierne? *Andel der mener, blokken bedst repræsenterer gruppen.*

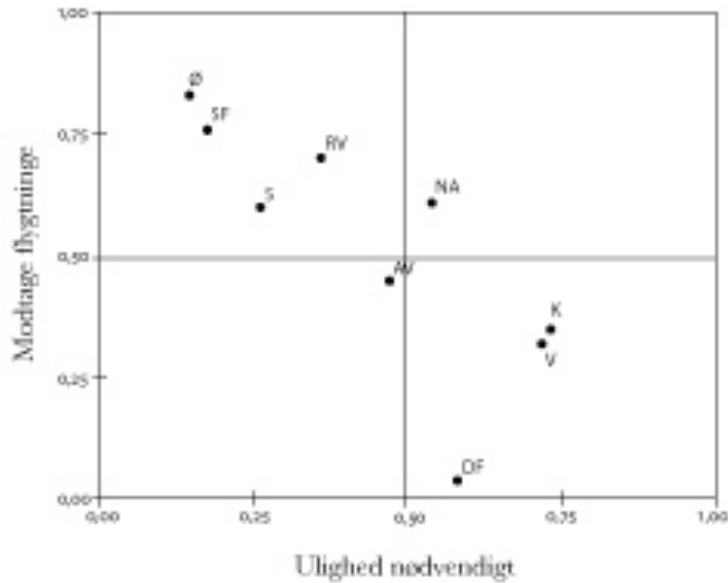
	Rød blok	Blå blok
De laveste indkomstgrupper	80%	20%
De velhavende	6%	94%
De ældre	45%	55%
De etniske minoriteter	75%	25%

Kilde: Valgundersøgelsen 2007, N=4031.

Det bemærkelsesværdige i denne sammenhæng er klarheden i tallene: Det er helt tydeligt, at vælgerne oplever ganske stærke forbindelser mellem bestemte politiske blokke eller partier og bestemte sociale grupper. Og disse forbindelser flugter i stor udstrækning både med partiernes traditionelle gruppetilknytninger og/eller med deres aktuelle politik. Vælgerne oplever altså klare forskelle mellem partierne – og forskellene følger et mønster, der for de fleste iagttagere vil virke fornuftigt.

Ser vi dernæst på vælgernes opfattelser af partiernes politiske positioner, tegner der sig igen et genkendeligt mønster. I de sidste to årtier har valgforskningen dokumenteret, at vælgernes politiske holdninger er todimensionelle, idet den traditionelle fordelingspolitiske venstre-højreakse er blevet suppleret med en værdipolitisk venstre-højreakse, der drejer sig om holdninger til f.eks. indvandrings- og retspolitik. For at få et dækkende billede af vælgernes syn på partiernes politiske positioner er det derfor nødvendigt at se på begge disse dimensioner. Til dette brug kan to spørgsmål fra valgundersøgelsen 2007 anvendes. For det første et værdipolitisk spørgsmål, hvor deltagerne skulle placere både sig selv og partierne på en skala fra 0 til 1, hvor 0 angav, at Danmark skal modtage langt færre flygtninge end nu, mens 1 angav, at vi skal modtage mange flere flygtninge. For det andet skulle deltagerne placere både partierne og sig selv på et fordelingspolitisk spørgsmål, hvor 0 stod for, at de går ind for udstrakt grad af lighed, mens 1 stod for, at de mener, at ulighed er nødvendigt for at skabe dynamik. Gennemsnitsplaceringerne for alle partier (og gennemsnitsplaceringen for alle vælgere) er vist i figur 1.

FIGUR 1: Vælgerne opfattelser af partiernes placeringer på flygtninge- og ulighedsdimensionerne. Gennemsnit på 0-1 skalaer.

Note: AE: Alle vælgere. Kilde: Vælgerundersøgelsen 2007.

Figuren viser to ting. For det første kan vi se, at vælgerne, trods megen snak om, at S og SF er gået til højre på udlændingepolitikken, og V til venstre på fordelingspolitikken, ser klare skel mellem partierne; i modsætningen til den ofte gentagne påstand om „klumpespil på midten.“ For det andet er mønsteret velkendt for de fleste: Partierne i rød blok placeres i øverste venstre hjørne, hvilket betyder, at vælgerne opfatter dem som tilhængere af lighed og modtagelse af flere flygtninge. Omvendt opfattes V, K og DF som tilhængere af at modtage færre flygtninge og som accepterende ulighed; dvs. de placeres i nederste højre hjørne. Vælgerne opfattelser af partiernes placeringer synes dermed at afspejle den politiske virkelighed, hvorfor der heller ikke på dette punkt kan findes tegn på, at vælgerne er forvirrede – tværtimod.

Betyder disse spørgsmål så noget for vælgerne, når de skal stemme? I høj grad!

Vælgerne er fornuftige – og forudsigelige

Idet spørgsmålene om flygtninge og ulighed repræsenterer hver af de to grundlæggende dimensioner i dansk politik, kan vi bruge dem til at få et simpelt, men dækkende billede af, hvad der påvirker folks partivalg. For overskuelighedens skyld har jeg i tabel 2 opdelt svarene på hvert af spørgsmålene i tre grupper med ca. lige mange respondenter i hver. Ved at kombinere svarene på de to spørgsmål får man ni forskellige holdningskombinationer – fra dem, der ønsker at modtage flere flygtninge og går ind for lighed, til dem, der ønsker at modtage færre flygtninge og accepterer ulighed. Hvis de to spørgsmål og de dimensioner, de repræsenterer, har indflydelse på partivalget, skal der være forskel på, hvor mange der stemmer på hver af de to blokke, på tværs af de ni kombinationer – og for at det skal give mening, skal disse forskelle følge det mønster, vi så i figur 1. Tabel 2 undersøger, om dette

er tilfældet ved at vise, hvor mange procent af vælgerne i hver kombination der stemte på blå blok (andelen, der stemte på rød blok, kan findes ved at trække tallene fra 100).

Tabel 2: Holdninger og partivalg.
Andel stemmer på blå blok.

	Ulighed eller lighed?		
	Mest mulig lighed	Neutral	Accepterer ulighed
Modtage flygtninge			
Flere	4%	17%	55%
Samme antal	27%	53%	78%
Færre	57%	82%	89%

Kilde: Valgundersøgelsen 2007.

Mønsteret i tabellen er tydeligt og helt i overensstemmelse med forventningerne: Mens kun 4 pct. af dem, der gik ind for lighed og ønskede at modtage flere flygtninge, stemte på blå blok, var det næsten 9 ud af 10, af dem, der accepterede ulighed og ønskede at modtage færre flygtninge, der stemte blå. De øvrige holdningskombinationer følger dette overordnede mønster i en sådan grad, at man må sige, at vælgere med de tre holdningskombinationer i øverste venstre hjørne var solidt røde, mens vælgere med de tre kombinationer i nederste højre hjørne var lige så solidt blå. Disse grupper udgjorde tilsammen ca. 70 pct. af vælgerkorpset, og blandt disse synes der altså ikke at have været rum for megen spin og politisk marketing.

Men hvad med de resterende 30 pct.? De delte sig jo nogenlunde ligeligt mellem de to blokke, og kunne vel så manipuleres? Ikke nødvendigvis. For der er jo også andre spørgsmål at forholde sig til for vælgerne end blot ulighed og flygtninge. Ved 2007-valget fyldte velfærd f.eks. meget på dagsordenen. Forventningen må her være, at vælgere, der var utilfredse med udviklingen i velfærden, ønskede at skifte regeringen ud, mens de, der var tilfredse, ønskede at beholde den. Og det er præcis, hvad analyserne viser:

Hvis man således fokuserer på de 30 pct. af vælgerne, der har „blandede“ holdninger i tabel 2, viser det sig, at der blandt dem, der mente, det var gået dårligere med velfærden i årene op til 2007, kun var 24 pct., der stemte blå, mens tallet var 74 pct. for dem, der mente, det var gået bedre. Igen må stringensen i vælgernes adfærd siges at være slående, og faktisk er det sådan, at kombinerer man de to spørgsmål om flygtninge og ulighed med spørgsmålet om velfærd i en samlet analyse, er det muligt at forudsige blokvalget for hele 81 pct. af vælgerne.

Med andre ord: ved at se på bare tre af de utallige spørgsmål, der spillede en rolle i dansk politik frem til valget i 2007, kan man opnå en endog meget høj grad af forståelse af vælgernes adfærd.

Hvem vinder valget?

Det siger nærmest sig selv, at inddragelse af flere emner vil kunne forbedre forståelsen af vælgeradfærden endnu mere (formentlig ville det være muligt at nå over de 90 pct. i forklaringen af blokvalget), men pointen skulle være klar allerede med denne simple analyse: Vælgerne

følger i overvældende grad deres politiske holdninger og vurderinger af samfundets tilstand, når de træffer deres valg. Det store flertal af vælgerne ser med andre ord ikke ud til at være til fals for spin og snedig marketing.

Dette betyder ikke nødvendigvis, at alle vælgere er helt immune, men for det første er det formentlig en forholdsvis lille gruppe, der lader sig påvirke afgørende, og for det andet er det højst usikkert, hvordan og i hvilket omfang selv disse vælgere påvirkes af partiernes markedsføring. Til trods for den megen opmærksomhed om spørgsmålet har forskningen således kun kunnet påvise meget små effekter af politiske kampagner på partivalg.

I snævre valg kan selv små effekter selvfølgelig have betydning, men hvis man skal prøve at forstå, hvilke dominerende faktorer, der gang efter gang og med overvældende styrke afgør, hvem der vinder valget, gør man klogt i at tage udgangspunkt i netop vælgerne holdninger og vurderinger af samfundsudviklingen snarere end i hvilket parti, der har fået fat i den seneste metode til at kommunikere direkte til „Ove fra Odense.“

I skrivende stund peger en sådan nøgtern analyse på, at blå blok har store vanskeligheder. Økonomien har kendt bedre dage, og det har været nødvendigt at skære ned på velfærden – samtidig med at oppositionen har lanceret en plan, der peger på andre mulige veje ud af krisen. Hvis økonomien ikke forbedres mærkbart, og disse spørgsmål får lov at dominere den politiske dagsorden frem til valget, er det svært at forudse andet end et borgerligt nederlag drevet af utilfredse vælgere, der ønsker andre løsninger på problemerne. Omvendt, hvis økonomien retter sig op, og dagsordenen bliver fyldt med værdipolitiske spørgsmål, kan spillet åbne sig igen. Det vil de næste måneder gøre os klogere på – hvis vi vel at mærke holder øjet på substansen og ikke ledes på afveje af smart marketing.

Rune Stubager (f.1975) ph.d., lektor, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, er med i ledelsen af Det Danske Valgforskningsprojekt og forsker i vælgeradfærd og holdningsdannelse bl.a. i relation til politisk tolerance.

Over årtier har Danmark – uanset regeringens farve – ændret sin kontinentaleuropæiske samfundsmodel i retning af den angelsaksiske. VK vil videre i den retning – men S-SF peger tilbage mod den traditionelle model.

Peter Nedergaard: To veje for Danmark

Af Peter Nedergaard

Valget mellem de to krisepakker, „Fair Løsning“ (S-SF) og „Genopretningspakken“ (VKO), er også et valg mellem to måder at organisere samfundet på. „Fair Løsning“ er baseret på trepartsforhandlinger – mellem fagforeninger, arbejdsgivere og politikere – mens „Genopretningspakken“ tager udgangspunkt i en beslutning taget af regeringen og dens støtteparti. De to planer er udtryk for de to samfundsmodeller, man i statskundskaben skelner mellem som alternative muligheder for at indrette et moderne, økonomisk veludviklet samfund: den korporatistiske model og den pluralistiske model.

Den korporatistiske model.

Ved større krisepakker og lignende vil regeringen i den korporatistiske model altid indlede en dialog med arbejdsmarkedets parter med henblik på at forhandle sig frem til en løsning, som kan accepteres bredt. Arbejdsmarkedets parter er nøglespillere, fordi det er dem, der skal bære kriseløsningen igennem via deres medlemskreds. I Danmark er der to altdominerende aktører, LO (Landsorganisationen i Danmark) og DA (Dansk Arbejdsgiverforening), fordi sætter takten i forhold til det øvrige arbejdsmarked.

Korporatistiske kriseløsninger har tidligere fejret adskillige triumfer i Danmark. Fra Kanslergadeforliget i midten af 1930'erne og til indførelsen af arbejdsmarkedspensionerne i slutningen af 1980'erne har aftaler og forhandlinger mellem arbejdsmarkedets parter og regeringen udmøntet sig i kriseløsninger, som af eftertiden er blevet fremhævet for deres fremsynethed. Årsagen er, at de løsninger, hvor alle parter på arbejdsmarkedet fik noget og gav noget, har medført reformer, som aldrig ville være blevet gennemført uden den bredt funderede korporatistiske pakkelsesmodel.

Det skyldes, at korporatismen er en måde, hvorpå man kan komme udenom den reformuvillighed, der ofte er på begge sider af det politiske spektrum – eller som man i hvert fald tror, der eksisterer. Uden en korporatistisk aftale – hvor begge sider bevæger sig samtidig – vil opposition og regering kunne sidde i et pokeragtigt spil, hvor ingen tør melde et reformønske ud, fordi man hermed lægger sig ud med vælgere og vennerne i baglandet.

Når der udarbejdes reformforslag, som uundgåeligt vil ramme bestemte grupper, kan korporatismen altså forhindre, at politikerne altid lytter mest til de for regeringsmagten mest afgørende vælgere og reelt giver dem vetoret.

Danmark har traditionelt været henregnet til gruppen af korporatistiske kernelande sammen med Sverige, Østrig, Norge, Tyskland og Holland.

Men siden 1980 er der imidlertid enighed i forskningen om, at korporatismen i Danmark har været noget på retur, selv om den korporatistiske grundstruktur langt fra er forsvundet.

Et eksempel er, at arbejdsmarkedets parter ikke i samme omfang som før har været medbestemmende, når der er blevet lavet ændringer af dagpengereglerne. I dag kan man kun få dagpenge i to år – tidligere var det fire, og endnu tidligere var det syv år. For en stadig større gruppe af unge er dagpengene blevet halveret. Disse ændringer har fundet sted under både borgerlige og socialdemokratisk dominerede regeringer – og uden at fagbevægelse og arbejdsgivere er blevet rådspurgt lige så indgående som før.

Det betragtes ofte som en af de korporatistiske landes styrker, at de er nogle mindre „hårde“ og mere „venlige“ samfund end andre lande i den forstand, at forskellen mellem samfundets top og bund, mellem de rige og de fattige (f.eks. målt som Gini-koefficienten) er mindre.

Omvendt nævnes det som en af de korporatistiske landes svagheder, at kravet om meget omfattende forlig risikerer at ende med udvandede reformer præget af den laveste fællesnævner, som de to sider nu tilfældigvis kunne blive enige om. Korporatistiske lande kritiseres også ofte for at have en uklar ansvarsfordeling ved større politiske initiativer, når nu både regering, opposition og begge arbejdsmarkedets sider har været med. Hvem er det lige, der har det reelle ansvar, hvis det går skidt? Hvem skal straffes og belønnes ved næste valg? Det er ikke altid lige let at svare på i korporatistiske lande.

Den pluralistiske model

Pluralismen giver ikke bestemte organisationer en privilegeret status ved udarbejdelsen af f.eks. kriseløsningspakker. I stedet lytter politikerne til de organisationer, som på det pågældende tidspunkt og det pågældende område tilfældigvis er de stærkeste – hvis de politiske beslutningstagere ellers overhovedet lytter til interesseorganisationer. I pluralistisk dominerede samfund er der ingen særlig sans for, at f.eks. arbejdsmarkedets organisationer skulle have en privilegeret rolle, og hvis der endelig i en dansk kontekst skulle lyttes til dem, kunne der i princippet lige så godt lyttes til AC, FTF, Dansk Erhverv og DI som til LO eller DA.

Blandt de klassiske pluralistisk organiserede lande regnes i første række de angelsaksiske lande som USA, Storbritannien, Irland, Australien, Canada og New Zealand. Interesseorganisationerne må i disse lande kæmpe en hård kamp for at komme til at sidde med ved bordet, når f.eks. krisepakker skal designes.

I pluralistiske lande gælder derfor, at arbejdsmarkedets parter samlet set aldrig spiller nogen afgørende rolle for gennemførelsen af kriseløsninger. De gennemføres i stedet af regeringen eventuelt med opbakning af et støtteparti. Det betyder omvendt ikke, at påvirkningen fra interesseorganisationerne i disse tilfælde er fraværende. Lobbyismen beror bare alene på de interesseorganisationer, som tilfældigvis på det pågældende tidspunkt står stærkest i forhold til de politiske beslutningstagere.

En række af de større reformer under Nyrup-regeringen – både på det arbejdsmarkedspolitiske område og i forhold til efterlønnen – inddrog kun i mindre omfang arbejdsmarkedets parter. Under Fogh-regeringen gennemførte man også en lang række ændringer i

beskæftigelsespolitikken uden en tæt inddragelse af LO og DA (f.eks. skærpet krav om aktivering og mindre dagpengesats til „unge“ under 30 år).

Blandt styrkerne ved de pluralistisk organiserede lande fremhæves ofte, at det er lettere at skifte kurs – fordi det er lettere at kende forskel på opposition og regering, er det også lettere at foretage et reelt andet valg, hvis regeringen fejler med hensyn til den politiske linje. (Det skyldes også, at flere af de pluralistiske lande har et valgsystem med flertalsvalg i enkeltmandskredse i modsætning til de traditionelt **korporatistiske** kernelande med deres traditionelt proportionale valgsystemer). Blandt svaghederne ved de pluralistisk-organiserede lande nævnes ofte, at de svagere organiserede grupper har langt sværere ved at komme til orde, og at disse lande derfor ofte er præget af meget store økonomiske forskelle mellem top og bund.

To veje for Danmark

„Fair Løsning“ kan betragtes som en klassisk korporatistisk kriseløsningspakke: oppositionen og LO har forhandlet en række hovedtræk, men der lægges op til yderligere forhandlinger om at finde de berømte 14 milliarder kroner, hvori også DA tænkes inddraget. Derfor er det ifølge den korporatistiske optik forfejlet, når „Fair Løsning“ anklages for ikke at være udmøntet i detaljer – dét ville netop være at begå vold mod den korporatistiske giv-og-tag-kriseløsningsmodel, der kræver et forhandlingsrum til de efterfølgende trepartsforhandlinger. „Fair Løsning“ er derfor kun tænkt som en ramme om en langt bredere politisk løsning omfattende arbejdstid, uddannelse og lignende spørgsmål, som ideelt set skal omfatte både arbejdsmarkedets parter og begge sider i Folketinget.

„Genopretningspakken“ er derimod en klassisk pluralistisk kriseløsningspakke med en række besparelsesinitiativer, som er forhandlet endeligt på plads mellem regeringen og dens støtteparti, og hvor ingen af arbejdsmarkedets parter (i hvert fald ikke på lønmodtagersiden) overhovedet har været inddraget. „Genopretningspakken“ giver derfor et klart valg for vælgerne ved næste valg: Tror man, at pakken er den rigtige krisekur, kan man stemme på regeringen. Tror man ikke det, kan man vælge oppositionen. I modsætning hertil har „Fair Løsning“ ikke denne enten-eller karakter: vælgerne kender ikke det præcise resultat af de forhandlinger, der skal sættes i gang.

„Fair Løsning“ og „Genopretningspakken“ fortæller de to historier om, hvordan henholdsvis VK og S-SF mener, at Danmark fremover skal være organiseret. Skal man holde fast i (og til dels vende tilbage til) en kontinentaleuropæisk præget korporatisme? Eller skal man yderligere sætte kursen mod en angelsaksisk præget organisering af det danske samfund?

I de seneste årtier har Danmark uanset regeringens farve gradvis bevæget sig mod en stadig mere angelsaksisk orienteret, pluralistisk organisering af samfundet, selv om landet stadig har stærke korporatistiske rødder. Det er faktisk sket, uden at det overordnet statistisk har rykket nævneværdigt mellem den økonomiske top og bund – for Danmark er stadig verdens mest økonomisk set lige land. Der er heller ikke noget i „Genopretningspakken“, som i sig selv vil ændre ved dette forhold.

Under alle omstændigheder vil Danmark uanset, hvilken kriseløsning der gennemføres, stadig være en hybridmodel i form af et korporatistisk samfund med en række større eller mindre pluralistiske indslag.

Men hvor skal vi hen derfra? Mere korporatisme eller mere pluralisme? Det er spørgsmålet, som de to pakker besvarer.

Diskussionen mellem tilhængerne af de to kriseløsningsmodeller er således udtryk for langt mere, end hvordan man skal løse den aktuelle krise, selvom dét tilsyneladende forbigår mange debattørers opmærksomhed. Uenigheden er i virkeligheden udtryk for to forskellige grundlæggende holdninger til, hvordan Danmark fremover skal være organiseret.

Næste valg bliver derfor også mere end et almindeligt folketingsvalg. Det bliver en folkeafstemning om, hvorvidt Danmark skal være korporatistisk eller pluralistisk organiseret, om man skal fortsætte eller indstille kursen mod en mere angelsaksisk-præget samfundsmodel.

Peter Nedergaard (f.1957) er cand.scient.pol., ph.d. og professor i statskundskab ved Københavns Universitet. Blogger på Jyllands-Posten. Tidl. professor på Copenhagen Business School, hvor han også har været lektor og adjunkt. Han har udgivet flere snese videnskabelige artikler og bøger om især erhvervs politik, EU, offentlig forvaltning og international politik.

Efter otte års krig er forsvarrets lommer tomme. Regningen skal betales – uanset om forsvarsministeren hedder Gitte Lillelund Bech (V) eller John Dyrby Paulsen (A). Dybest set har Danmark væbnede styrker, som vi ikke har råd til at sende i krig. Politikerne har et valg: find pengene eller afløs den offensive militære sikkerhedspolitik, som har været et dansk varemærke i to årtier.

Mikkel Vedby Rasmussen: Skal Danmark i krig igen?

Af Mikkel Vedby Rasmussen

Måske vil politikerne svare nej. Hele den vestlige verden har fået *interventionsblues*. Efter Afghanistan vil der – ikke blot i København, men også i andre europæiske hovedstæder – være et ønske om at satse på at forebygge trusler snarere end at forsvare sig imod dem. Troen på, at militær magt kan forandre samfund og skabe en mere sikker verden er blevet erstattet af en mere desillusioneret sikkerhedsdoktrin i de fleste vestlige lande. Der er simpelthen ikke appetit på militære interventioner, og netop derfor vil sikkerhedspolitikken blive domineret af tiltag, som både politikere og vælgere kan forstå som noget, der vil forhindre konflikter i at opstå og dermed forhindre, at Vesten må gribe ind.

Forsvaret med tomme lommer

Alene i 2008 brugte de danske soldater 1,5 mio. styks ammunition til deres 12,7 mm maskingeværer. I alt er omkring 100 køretøjer blevet sprængt eller skudt i stykker i Afghanistan i løbet af krigen. I 2009 vurderede Forsvarskommissionen, at det ville koste en milliard kroner at fylde lagrene med ny maskingeværsammunition og købe nye køretøjer til at erstatte dem, som Taleban har ødelagt. I mellemtiden kan soldaterne i Danmark ikke træne med de køretøjer, man bruger i Afghanistan – der er simpelthen så få, at der kun er nok til krigszonen.

En stor del af regningen skyldes, at forsvaret har været en gavnlig arbejdsgiver: Soldaterne har udstyr, som deres britiske kollegaer misunder dem, og før amerikanerne ankom var den danske kampgruppe den tungeste og bedst bevæbnede enhed i Helmandprovinsen. Men det er kun i Helmand: Hjemme i Danmark klarer resten af forsvaret sig, som det kan.

Det er den rigtige prioritering her og nu, men umuligt at opretholde på langt sigt.

Uanset hvem som måtte sætte sig i forsvarsministerens stol, må vedkommende prioritere forsvarets ressourcer. Det har der ikke været vilje eller evne til at gøre, så længe krigen i Afghanistan kørte, men når den er forbi, må man indrette et forsvar, som hænger sammen i morgen og i overmorgen, snarere end et forsvar, som – lappet med lidt tyggegummi her og lidt tape dér – kan køre i dag.

I sommeren 2010 tog politikerne fat på første del af disse prioriteringer. Fokus var at spare på NATO-projekter, snarere end at skære i forsvarsudgifter, der ville kunne mærkes i valgkredsene. Dermed udskød man de egentlige svære valg.

Hvor akut problemet bliver, afgøres af hvordan krigen i Afghanistan bliver afsluttet. Hvis størstedelen af de danske styrker kan trækkes hjem i 2011 eller 2012, vil forsvaret ikke længere skulle betale for 12,7 mm ammunition og bortsprængte køretøjer. Det vil redde budgettet. Men kun til næste gang hæren skal sendes i krig. Udfordringen bliver derfor at indrette et forsvar, som også kan fungere, når det bliver brugt.

Krigene i Irak og Afghanistan har demonstreret, at soldaterne kan udkæmpe de krige, som de bliver sendt ud til, men også afsløret, at politikerne bevilliger penge til et forsvar, som holder parader og efterårsmanøvrer, men ikke til et forsvar, som fører krig. Der er ikke bevilling til ekstra køretøjer til uddannelse hjemme i Danmark; der er ikke bevilling til at skyde millioner af kugler efter Taleban, og der er frem for alt ikke bevilling til det slid på menneskene i organisationen, som krigen også giver.

Skal forsvaret kunne bruges?

Der er dybest set kun to løsninger.

Man kan enten holde nedslidningen af mennesker og materiel nede ved ikke at sende forsvaret i krig.

Eller man kan prioritere hvilket materiel, man vil sende af sted, og vælge om det skal være bemanded af søfolk, flyvere eller soldater.

I det stille er den sidstnævnte prioritering begyndt med de besparelser, som forligspartierne besluttede i foråret 2010. Indkøb af nye kampfly er udsat – og selvom søværnet får en tredje fregat, vil der ikke være søfolk nok til at bemane alle tre fregatter. Hæren må ganske vist parkere et antal kampvogne, der heller ikke er råd til at uddanne besætning til, men har samtidig fået nye infanterikampkøretøjer i Afghanistan. Det samlede billede: Det er hærens missioner, som prioriteres over Søværnet og Flyvevåbnets materiel. Norge har sendt langt færre soldater af sted end os, og derfor haft råd til at investere i F-35-fly og fregatter. Valget mellem at satse på søværn og flyvevåben eller på hæren, som kan sikre genopbygning i en fjern landsby, har en række tekniske dimensioner. Men kernen er politisk: Det forsvar, der er resultatet af de prioriteringer, man pø om pø har foretaget de sidste år, er et forsvar, hvor *hæren* er central. Hæren er gennem sine missioner i Irak og Afghanistan blevet udstyret til at kæmpe for at skabe orden i uordentlige dele af verden. Til lange operationer i ugæstfri egne. Til operationer, som vil medføre tab. Havde vi prioriteret Søværnet eller Flyvevåbnet ville vi have satset på højteknologi, snarere end støvler på jorden; forsvaret ville måske have forvoldt flere tab, men ikke selv mistet så mange soldater.

Med prioriteringen af hæren forbliver værnepligten den hellige gral i dansk forsvarspolitik, for hæren mener ikke selv, at den kan rekruttere uden denne. Og netop fordi hærens primære redskab er mennesker, betyder et fokus på landmilitære opgaver, at den enkelte soldat kommer i centrum. Både i missionsområdet, hvor han eller hun er sårbar over for vejsidebomber, og hjemme i Danmark, hvor soldaten skal leve med de fysiske og psykiske eftervirkninger af missionen.

Omstilling til „forebyggelse“ kræver enorme ressourcer

Enhver ny regering vil være fristet til at mene, at Irak og Afghanistan hører fortiden til. Hvis man vælger denne opfattelse, fjerner det presset for reform og prioritering. Fristelsen vil være særlig stor for en

socialdemokratisk regering, som efter mange år i opposition vil mene, at den kan opfinde verden på ny. Det mente Fogh i 2001, og det vil Thorning-Schmidt og hendes folk mene, når og hvis det bliver deres tur.

Denne tro er det forfriskende og dynamiske ved demokratiet, men fjerner ikke behovet for at prioritere, når man har sikret sig ministertaburetterne.

Hvis man træffer en bevidst og kategorisk beslutning om ikke i fremtiden at kæmpe krige som den i Afghanistan, kræver det en stor omprioritering af dansk sikkerheds- og forsvarspolitik. En større proces end at give hæren de køretøjer, som den pt. mangler.

Hvis en sådan kursændring skal være andet end store ord og små missioner, som vi har set det hos vores nordiske naboer, skal den forandre forsvaret fra en kamporganisation til en bistandsorganisation. Soldaterne og deres generaler skal ikke tænke på at ødelægge fjendens tyngdepunkt, men på at opbygge støttepunkter for samfund i krise. Og de skal frem for alt gøre det i tæt samarbejde med civile aktører.

Afrika er et kontinent, hvor der altid er rigeligt med kriser at forebygge gennem træning af lokale embedsmænd og soldater kombineret med diverse bistandsprojekter. De danske officerer og diplomaters blikke er allerede begyndt at flakke i den retning. Men samtidig er der stigende erkendelse af, at netop denne disciplin ikke er en, Danmark har klaret tilfredsstillende i Helmand. Vi har ikke evnet at prioritere arbejdet, så vi støttede de afghanske regeringsstrukturer, hvor det gav mest mening ud fra et sikkerhedspolitisk synspunkt. I stedet har vi satset på de områder (f.eks. uddannelse), som stod højt på den bistandspolitiske dagsorden.

Hvis man skal lykkes med „forsvaret som bistandsorganisation“ vil det kræve mange penge, og der skal formentlig oprettes en organisation, som specifikt kan tage sig af denne slags „kapacitetsopbygning“. Det vil udfordre etablerede strukturer i forsvaret og Udenrigsministeriet. Det vil fjerne ressourcer fra det professionelle forsvar, som er blevet opbygget gennem de sidste fem-seks år. Den „danske Jens“ blev for alvor kriger i Afghanistan; men den kriger vil der ikke være behov for, hvis forsvarets primære opgave bliver at gøre Afrika til bedre sted.

Hvordan regningen for de sidste ti års forsvarspolitik skal betales bliver således afgørende for de næste ti års forsvarspolitik. Prioriteringsspørgsmålet betyder, at den kommende regerings forsvarsminister ikke vil stå nært så frit, som vedkommendes forgængere under Nyrop, Fogh og Løkke. I løbet af de sidste 20 år er et nyt forsvar blevet bygget op: skiftende ministre kunne skære koldkrigsforsvaret bort og bruge penge til at sætte noget andet i stedet. I dag skal regningen for det nye forsvar betales, mens nye udfordringer dukker op i horisonten.

Samtidig vil politikerne ønske at diskutere alt muligt andet end sikkerhedspolitikken. Derfor bliver den største udfordring for en ny forsvarsminister at sikre, at den opmærksomhed, som dansk sikkerhedspolitik trods alt fik under krigen i Afghanistan, kan blive fastholdt.

Mikkel Vedby Rasmussen (f.1973), ph.d., lektor ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Tidligere chef for Dansk Institut for Militære Studier samt seniorforsker og projektleder ved Dansk Institut for Internationale Studier. Medlem af regeringens arbejdsgruppe vedrørende de sikkerhedspolitiske vilkår for dansk forsvarspolitik i 2003 og i 2008 medlem af

forsvarskommissionen. Skriver på en bog om Danmarks krig i Helmand.

„Rollen er næsten blevet byttet om. Vi politikere tager os af alle de mange enkeltsager, mens departementscheferne tager sig af den langsigtede politik“. Sådan udtrykte en tidligere minister sig til Christian S. Nissen, der spørger: Hvor er magten blevet af?

Christian S. Nissen: Hvor er magten blevet af?

Af Christian S. Nissen

„Udviklingen har kaldt embedsværket fra maskinrummet op på dækket – ja, sågar op på broen. De skal være med til at planlægge kursen, udvikle manøvrer i oprørte vande og sikre, at passagererne får at vide, hvad der sker og hvorfor. At medvirke er et af embedsværkets væsentligste bidrag til et levende og stærkt demokrati.“

Sådan beskrev formanden for DJØF's overenskomstforening – ikke uden en vis undertone af stolthed – i efteråret 2009 i foreningens blad sine medlemmers nye, mere fremskudte rolle på samfundets kommandobro [DJØF er fagforeningen for jurister, økonomer m.fl., red.]. Men nogle måneder senere skrev en anden DJØF-formand – nemlig formanden for offentlige chefer – et brev til statsministeren, der blev indledt med følgende advarende passus: *„Vi henvender os på DJØF's vegne med en påpejning af en stærkt bekymrende udvikling, som efter vores mening straks bør standses. Forholdet, vi tænker på, handler om folkevalgte politikeres indflydelse på og instruktion af embedsmænd i centraladministrationen.“*

Baggrunden for denne henvendelse til statsministeren var en række tilfælde, hvor folketingsmedlemmer i offentligheden havde kritiseret navngivne embedsmænd. Det skete bl.a. i kølvandet på klimakonferencen i december 2009, hvor stridighederne mellem embedsmændene i Statsministeriet og Klima- og Energiministeriet blev genstand for offentlig opmærksomhed. DJØF-formanden beskrev udviklingen således: *„I gennem årene er det blevet mere og mere almindeligt, at folketingsmedlemmer forholder sig til embedsværkets opgaveløsning – ofte med direkte krav om en bestemt opførsel fra de pågældende, direkte kritik af navngivne embedsmænd eller direkte adgang til (af)høring af embedsmænd uden for det teknisk-faglige område.“* I brevet opfordres statsministeren til, at der nu skabes klarhed hos såvel ministre som folketingsmedlemmer om deres ansvar og grænserne herfor. Opfordringen følges med denne præcisering: *„Fremover må Folketingets politikere afholde sig fra angreb på konkrete embedsmænd, ligesom de bør afvise at deltage i arbejdsgrupper, hvor embedsmænd bliver selvstændigt ansvarlige over for Folketinget, dets udvalg eller medlemmer i stedet for de ansvarlige ministre.“*

Hvorfor giver de to DJØF-formænd med få måneders mellemrum udtryk for så forskellige holdninger? Det synes umiddelbart, som om embedsmændene gerne vil stå sammen med politikerne på samfundsskudens bro og være med til at lægge kursen – men at de kryber i skjul, når der kommer kritik. Eller måske er det andet udsagn, der kræver, at politikerne skal skærme embedsværket, blot udtryk for den klassiske arbejdsdeling, mens det første afspejler en ny og mere fremtrædende embedsmandsrolle.

Lærebøgernes rollefordeling

Embedsmændene har traditionelt været bærere af faglighed og kontinuitet og af **retsstatens** princip om lovmæssig forvaltning. De skal følge ministerens politiske ønsker og yde denne teknisk, faglig bistand og rådgivning. Men der hersker på den anden side samtidig et af alle accepteret element af det, amerikanerne kender som „checks and balances“: Det skal sikre, at grundlæggende forvaltningsretslige principper som lighed for loven, saglighed, faglighed, upartiskhed, lovlig forvaltning osv. ikke bliver tilsidesat af ministerens ønsker om politisk eller personligt begrundede beslutninger.

Ministrene er i denne sammenhæng udtryk for **folkestyrets** fundament: I et demokrati er det politikerne, der sætter kursen og bestemmer de korrektioner, der skal til for at holde den – eller for at lægge den om. Men ministrene har en dobbelt rolle, fordi de også er forvaltningsapparatets øverste administrative chef. De har dermed det formelle ansvar for alle beslutninger inden for deres ministerområde – også for de forkerte, for dem, der ikke træffes i tide, og for alle de afgørelser på lavere niveauer, som de aldrig får forelagt eller hører om.

Det er denne principielle arbejdsdeling, hvor ministeren over for Folketinget er ansvarlig – også for embedsmændenes handlinger – der ligger til grund for DJØF's ovennævnte henvendelse til statsministeren.

Men i praksis er grænsen mellem politik og forvaltning en gråzone, hvis udstrækning mere er bestemt af årelang sædvane og pragmatisk, gradvis justering end af formelle lovbestemmelser og konstitutionelle principper. I det seneste halve århundrede er der sket en glidende udvikling. Samspillet mellem politikere og embedsmænd har været præget af to hovedtendenser:

For det første har politikerne (ministrene og Folketinget) bevæget sig mere og mere ind på forvaltningens traditionelle enemærker.

For det andet spiller embedsmændene nu en afgørende rolle på områder, som tidligere var forbeholdt politikerne. Som en forhenværende minister har udtrykt det over for mig: *„Rollen er næsten blevet byttet om. Vi politikere tager os af alle de mange enkeltsager, der dukker op i pressen og rejses i Folketinget, mens departementscheferne tager sig af den langsigtede politik.“*

Det er dette rolleskift, der har ført embedsmændene op på „broen“ på samfundsskuden, hvor de ifølge den først citerede DJØF-formand er med til at planlægge kursen, udvikle manøvrer og fortælle passagererne (altså borgerne), hvad der sker og hvorfor. Sådan er virkeligheden blevet – hvad enten man bryder sig om det eller ej. Men så er der også en vis logik i, at embedsmændene hermed kommer til at bære et eget ansvar og udsættes for en offentlig kritik, det traditionelt har været politikernes lod at bære.

I virkeligheden er det nogle af grundlovens kronjuveler, der bliver flyttet på. Hvorfor er det sket i stilhed? Først og fremmest fordi det ikke er en forandring, der er gennemført ved åben, bevidst forvaltningsreform, men – helt i overensstemmelse med dansk forvaltningstradition – er sket gradvist ved pragmatiske tilpasninger over en meget lang periode. For det andet er den slags nu engang kun noget, som interesserer en snæver kreds af statsretslige feinschmeckere. Og endelig spiller det også en rolle, at der blandt de få, som interesserer sig for den slags, langt fra er enighed om, hvorvidt der er tale om en problematisk udvikling.

Både blandt politikere og embedsmænd findes der nemlig en del, som ser det som en nødvendig konsekvens af den generelle udvikling i samfundet og det politisk-administrative system. Den stadig større kompleksitet, internationaliseringen, mediernes nye rolle osv. har gjort det helt nødvendigt at aflaste ministrene og give dem øget bistand. Både i form af de meget omtalte „særlige rådgivere“ spindoktorerne – og i stigende omfang også fra deres nærmeste topembedsmænd.

Andre er bekymrede. De oplever, at væsentlige beslutninger både initieres og gennemføres med en politisk involvering, der ikke går meget videre end til de rent formelle procedurer. De peger på, at den beskrevne udvikling kan føre til et teknokratisk embedsmandsvælde med en gradvis opløsning af fundamentet under vores demokratiske system. Et fundament, der bygger på det princip, at de afgørende beslutninger træffes af politikere, der med jævne mellemrum skal vælges, og som kan afsættes igen.

Magten er blevet herreløs

Men måske er den stadig mere utydelige grænsedragning mellem politik og forvaltning og tendensen til rolleskiftet mellem politikere og embedsmænd slet ikke hovedproblemet. Måske er der tale om en mere fundamental ændring i den bagvedliggende politiske kultur. Når embedsmændene tidligere havde nok at gøre nede i maskinrummet og kunne holde sig langt væk fra broen, skyldtes det nemlig, at politikerne dengang ønskede, at samfundet skulle udvikles i en bestemt retning og faktisk udstak en rimelig konsistent kurs at sejle efter.

Danmark har haft demokrati i godt 150 år. I denne periode har der været to store politiske samfundsprojekter, som begge indebar radikale brud med den hidtidige udvikling. Det ene var bøndernes overtagelse af den politiske, økonomiske og kulturelle magt i slutningen af 1800-tallet. Det andet var arbejderklassens magtovertagelse og skabelse af velfærdssamfundet, som blev tilendebragt hundrede år senere.

Da først sejren var i hus, blev begge de to bevægelser (partier), der stod bag disse to politiske projekter, samfundsbevarende. Nu drejer det sig ikke længere om at udstikke en ny kurs for at forandre samfundet, men om gennem løbende småjusteringer at få det eksisterende til at fungere bedre. Folkestyret har dermed mistet sin klassiske, iboende karakter af organiseret, holdningspræget og langsigtet varetagelse af særinteresser. Det er blevet til et „marked,“ hvor det i stadig højere grad drejer sig om kortsigtede afvejninger mellem skiftende ønsker og krav fra det politiske systems kunder, dvs. borgerne. Fra at være en kamp om mere eller mindre modstridende politiske projekter er politikken blevet til et funktionelt projekt – og så er der brug for funktionærer. Den forhåndenværende løsning og naturlige konsekvens er, at politikerne på dette marked indoptager en lille skare af topembedsmænd i rollen som professionelt skolede eksperter i politisk produktudvikling, produktionsstyring og marketing.

Afslutningsvis er det nærliggende at spørge, om embedsmændene med den beskrevne udvikling så har fået – eller taget – magten? Det er et mere sammensat spørgsmål, end man umiddelbart skulle tro:

For det første er det jo ikke kun embedsmændene, der er „trængt ind“ på politikernes tidligere enemærker. For udviklingen har som nævnt også ført til politikernes modsatrettede indtrængning i de administrative forvaltningsprocesser og gjort det stadig vanskeligere for

embedsværket at udføre et fornuftigt ledelsesarbejde af de store, komplekse offentlige serviceområder.

For det andet er det slet ikke sådan, at topembedsmændenes styrke og indflydelse er proportional med ministerens svaghed. Tværtimod. En mangeårig departementschef beskrev problemet med svage ministre således: „Intet var værre end en minister, der svajede for ethvert vindstød, og som ikke kunne give os klar besked om, i hvilken retning vi skulle gå.“

Samtalerne med en række ministre og topembedsmænd, der ligger til grund for dette kapitel, efterlader i virkeligheden én med et lidt mistrøstigt billede af en vis afmagt hos begge grupper. Den beskrevne udvikling har måske nok været uafvendelig, men få har ønsket den, færre synes, at det nuværende samspil fungerer godt, og ingen kan tilsyneladende forestille sig et bedre alternativ.

Magten over samfundsudviklingen har ikke skiftet ejer. Den er snarere blevet herreløs, berøvet sit nødvendige fundament af politisk vilje til at blive brugt.

Christian S. Nissen (f. 1945) var generaldirektør i Danmarks Radio 1994-2004. Forinden var han universitetslektor i international politik og havde en række ledende stillinger i den offentlige forvaltning. Siden 2004 rådgiver, forfatter og foredragsholder samt adjungeret professor på Copenhagen Business School og Research Associate ved Jönköping International Business School. Artiklen bygger på og viderefører et kapitel i bogen „På Ministerens Vegne“ (2009).

Danmark har ikke befundet sig i så stor en politisk ledelseskriser siden 1864. Politisk lederskab kræver nøgtern analyse, mod, vilje og innovationsvisioner. Ingen af delene er til stede. Vi har på tværs af partiskel fået en elite, der kun interesserer sig for marginale ændringer for derved at sikre status quo og fastholdelse af egen magt.

Lars Bo Kaspersen: Den herskende klasses fallit

Af Lars Bo Kaspersen

Den tyske samfundsteoretiker Max Weber rejste i 1895 i en tale i Freiburg spørgsmålet om, hvilken klasse der skulle styre Tyskland gennem de svære tider. Han påpegede, at det oftest var den økonomisk magtfulde klasse, som fik den indlysende ide, at den selv burde være selyskreven til at overtage den politiske magt. Problemet opstår, mente han, hvis den styrende politiske klasses økonomiske magt er på retur – eller endnu værre hvis den økonomisk magtfulde klasse endnu ikke er moden til at overtage den politiske ledelse. Så får man umodne regeringer, der ofte træffer forkerte og kortsigtede beslutninger.

For Weber var det indlysende, at den til enhver tid politisk set mest magtfulde klasse havde pligt til at styre i hele nationens langsigtede interesser.

Er Webers betragtninger relevante for Danmark nu? Nej, vil de fleste sige, Danmark er ikke et klassesamfund på samme måde som Tyskland i forrige århundrede, og desuden kan ingen klasse alene styre Danmark grundet landets valgsystem og særlige demokratiske traditioner. Igennem de sidste hundrede år har landets regeringer oftest været koalitioner eller mindretalsregeringer med et regeringsbærende parti støttet af andre partier. Derved har Danmark i overvejende grad været styret af klassekoalitioner.

Og alligevel er Webers spørgsmål om, hvilken klasse der kan og skal styre, måske mere relevant end nogensinde før – også i en dansk kontekst. Min tese er nemlig, at Danmark ikke har befundet sig i så stor en politisk ledelseskriser siden 1864.

Selv under Første Verdenskrig, Anden Verdenskrig og 1970'ernes politisk-økonomiske kriser stod Danmark bedre rustet i forhold til politisk lederskab, end vi gør i dag. Udfordringerne i 1914, 1940 og i 1970'erne bestod i at bygge de rette broer mellem en række klasser, partier og organisationer. Hertil var vi godt hjulpet af en række institutioner, der kunne understøtte processer, der skabte den nødvendige konsensus og de rette alliancer.

Problemet i dag er, at:

Vi ikke har en klasse, der alene eller i alliance med andre kan håndtere det politiske lederskab.

Vi mangler en innovationsvision, der sætter os i stand til at håndtere det uforudsigelige.

Ledelsen af de fleste offentlige og private organisationer er alt for kortsigtede.

Partierne er ens

De sidste 20-30 år har været karakteriseret af de organiserede klassers opløsning. Tidligere havde vi et partisystem, hvor partierne

repræsenterede en række klasseinteresser, særligt i forhold til spændingsforholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere, og dvs. spørgsmålet om økonomisk fordeling generelt. De centrale var Venstre, Det Konservative Folkeparti, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre. Sideløbende fandtes i samfundet en række organiserede særinteresser i form af de store fagforbund, Dansk Arbejdsgiverforening, Landbruksrådet m.fl.

Det bemærkelsesværdige ved Danmark siden 1870'erne er det stigende antal af institutioner, der muliggjorde et samarbejde mellem disse partier og organiserede særinteresser. Disse institutioner faciliterede kommunikation, koordination og politikudvikling mellem de centrale politiske og økonomiske aktører. Denne struktur er i bund og grund brudt sammen. Partisystemet blev sprængt med 1973-valget, og siden er de enkelte partiers klassebasis forvitret:

Det bemærkelsesværdige er, at partitoppene i de forskellige partier og ledelseslagene inklusive rådgiverstaben i de mange interesseorganisationer i stigende grad ligner hinanden på tværs af partifarve og særinteresser. Partier, interesseorganisationer, den offentlige forvaltning og endda også flere og flere private virksomheder befolkes af den samme klasse af mennesker med samme uddannelsesbaggrund og samme indkomst (med visse variationer). Nogle er født ind i denne klasse, mens andre grundet den sociale mobilitet i de sidste 30-40 år er kommet til senere. Selvom denne klasses medlemmer har forskellig social og kulturel kapital, er de alle formet af det samme udsyn og perspektiv på verden, som gymnasium og en kandidatgrad fra et dansk universitet giver.

Nogle kalder denne klasse DJØF-klassen [DJØF: fagforeningen for jurister, økonomer m.fl., red.], men det er næppe en præcis betegnelse. Faktisk er det slet ikke en klasse, da klassebegrebet bruges til at betegne mennesker, der har samme placering i forhold til produktionsmidlerne eller på markedet. Denne gruppe – eller med Marx' term den „herskende klasse“ – har sin fællesidentitet ved samme skoling ofte i form af en samfundsvidenskabelig uddannelse fra universitet eller handelshøjskole, som overordnet set har podet disse sidste generationer med samme blik på verden:

Derfor er der kun marginal forskel på SF og Venstre eller de Konservative og Socialdemokratiet. Ledelseslagene i partier, interesseorganisationer, den offentlige sektor, de større private virksomheder og såkaldte „tænketanke/analyseenheder“ består af de samme mennesker, og det er helt bogstaveligt. Der er ikke længere nogen modsætning mellem at være ansat i LO det ene år og NOVO det næste år eller starte sin karriere hos Mandag Morgen for derefter at arbejde for A4 eller dagbladet Information. På en række poster cirkulerer folk. Standsetik – dvs.: en bestemt opfattelse af, hvordan folk i en bestemt profession bør optræde, f.eks. når det gælder statens embedsmænd – eller politisk overbevisning er ikke længere en blokering for en karriere i de elitære og politisk set indflydelsesrige organisationer i Danmark

Eliten tør ikke lede

Nu er det ikke sådan, at denne udvikling i retning af de traditionelle klassers opløsning har ført til et mere egalitært samfund. Nej, de samme magt- og dominansforhold reproduceres stadigvæk. Vi har bare fået en

større, bredere og mere homogen elite, der i politisk forstand kun er afhængig af det øvrige Danmark, når der skal tælles stemmer. Og det er uheldigt! Netop denne demokratiske mekanisme, som burde sikre innovation i form af politisk kamp og konfliktende synspunkter, er blevet til elitens redskab til fastholdelse af sin egen magt.

Det allerværste er, at den nuværende elite ikke magter og måske heller ikke ønsker politisk lederskab – for det ville nødvendigvis indebære, at egen magtposition skulle sættes på spil!

Politisk lederskab kræver nøgtern analyse, mod, vilje og innovationsvisioner. Og ingen af delene er til stede i dagens Danmark. Vi har på tværs af partiskel fået en elite, der kun interesserer sig for marginale ændringer for derved at sikre status quo og fastholdelse af egen magt.

De sidste 15-20 års politikudvikling har dog ført én afgørende og alt andet end marginal ændring med sig: For at sikre sin magt har man radikalt ændret den demokratiske kultur og nedtonet – og endda til tider opgivet – en forhandlingsstrategi med civilsamfundets interessegrupper. Vi har i stigende grad set, hvordan regeringen og staten direkte intervenserer i samfundet med ny lovgivning, cirkulærer og direktiver – uden en reel dialog med organisationer, foreninger og borgere først. Resultat: marginalt eller ingen forbedring af kvalitet og ingen fremadskuende innovationsfremkaldende tiltag. Tværtimod har resultatet af de tilstræbte institutionelle forandringer været stigende konformitet og underminering af tillid mellem ledelse og ansatte i den offentlige sektor og mellem borgere og offentlige institutioner.

Det reelle problem ved denne udvikling er, at Danmark i dag står uden visionært politisk lederskab. Arbejderklassen, som engang af Marx blev kaldt historiens forandrende kraft, findes ikke længere som en bevægelse i sig selv. Velfærdsstaten fra vugge til grav er realiseret, og siden er arbejderne deserteret først fra Socialdemokratiet og i de seneste år fra fagforeningerne. Og som påpeget ledes den sidste rest af arbejderklassen af en elite, der ligner andre ledelseslag til forveksling.

Periodisk har nogle måske håbet på det private erhvervslivs ledere som historiens sande forandringskraft, og indimellem har en erhvervsleder trådt frem med ideer, der vidner om mod, og som ikke udtrykker en snæver særinteresse for erhvervslivet. Eksempelvis har en del prominente ledere fremstået som de mest visionære i forhold til Danmarks position i EU, til immigration og til efterlønsproblemet. Desværre undermineres håbet til denne gruppe, når der skal drøftes fremtidens fossilfri samfund, skattepolitik eller miljørestriktioner. Så er signaler af en sådan karakter, at man atter må genkalde sig Webers påmindelse om, at en økonomisk stærk klasse kun må få den politiske førertrøje, hvis der ledes og besluttet til fordel for hele nationen og ikke kun til fordel for klassen selv.

Danmarks „herskende klasse“ tænker imidlertid kun marginalt forskelligt i forhold til de udfordringer og problemer, som vi står over for, og prioriterer stabilitet frem for forandring, fordi det muliggør bevarelse af magten. Problemet er, at det ikke fører os videre i forhold til udfordringerne. Den danske velfærdsstat kan i værste fald være dømt til en langsom og smertefuld død, hvis ikke vores evne til at producere værdi stiger og vel at mærke en værdiproduktion, der ikke underminerer naturgrundlag og social balance.

Hvorfor så lidt innovation og så få visioner?

Tag ikke fejl: der produceres masser af gode ideer hver dag i Danmark – vi finder således både teknologisk, organisatorisk og social innovation. I de sidste 20 år har innovationen været stabil, men de fleste innovationer har været af en karakter, hvor der var tale om at udnytte endnu uopdagede muligheder i den eksisterende struktur. Tilsyneladende har det danske innovationssystem foreløbigt toppet. Meget tyder på, at de kommende årtier kræver helt anderledes innovationer båret af stærkere visioner, hvis vi skal håndtere implikationer ved klimaforandringer, et strukturelt skift i verdensøkonomien, velfærdsstatens iboende finansieringsproblemer, potentiel terrorisme m.m. De sidste 15 års innovationskraft er resultatet af institutionelle forandringer foretaget over de sidste 30 år. Når vi nu er løbet tør for kraft, skyldes det formodentligt konsekvenserne af de sidste 15 års politik samt bredere samfundsmæssige forandringer.

Den førømtalte „herskende klasse“ – den dominerende økonomiske og politiske elite – er veluddannet, intelligent og hårdtarbejdende, men kun moderat innoverende. I sin egen selvforståelse ser en del af denne elite ganske vist sig selv som en „kreativ klasse“ (et udtryk opfundet af den amerikanske samfundsteoretiker Richard Florida til at underbygge hans tese om, at storbyer med en tæt koncentration af high tech-uddannede, mediefolk, musikere, kunstnere, homoseksuelle og andre „high bohemians“ medfører den største værdiskabelse), men kreativiteten og innovationskraften er marginal og består mest i at ukritisk importere ideer udefra uden at tilpasse disse til en dansk virkelighed.

Den herskende klasse vil gerne gøre Danmark til verdensklasse på alle områder, men i stedet for at udnytte særegne traditioner i dette land for „bottom-up“-innovation muliggjort af en udstrakt grad af tillid til lokale aktører, så består „innovationen“ i disse år i at imitere andre landes institutioner, så vi kan sammenligne og måle vores konkurrenceevne. Tilsyneladende fatter den herskende klasse ikke, at en lille åben økonomis komparative fordel ligger i diversitet og forskellighed i forhold konkurrenterne. I stedet har innovationspolitikken tilstræbt at konformere til andre innovationssystemer.

F.eks. hælder skiftende regeringer mange penge i uddannelse og forskning med et sigte på at øge innovationen. Men samtidig med den store satsning på uddannelse og forskning har de sidste 15 års udvikling medført en styringsideologi, der demonstrerer foragt og mistillid til undervisere og forskere, hvor styringen indebærer stram kontrol, lille autonomi og satsning på kvantitet. Der opstilles et utal af benchmarks, men ingen måler kvalitet – for kvalitet kan ikke måles. Man ser eksempelvis gerne, at danske forskere får optaget endnu flere artikler i anerkendte videnskabelige tidsskrifter – og det er også en fin målsætning, men det fører ikke nødvendigvis til innovation. Uddannelses- og forskningsinstitutioner bliver mere og mere konforme, og det eneste, man kan være sikker på, er, at man i hvert fald ikke bliver innovativ og visionær, hvis man tilbringer alt for mange år i dette system.

Uddannelsesinstitutioner, ikke mindst de højere uddannelser, befinder sig i en institutionel og intellektuel krise. De er truet institutionelt af politisk pres og samfundsmæssige forandringsprocesser,

som er i færd med at omdanne universiteter, seminarier m.m. til massens middelmådighedsmaskiner. Politikere, embedsstand og ledere af uddannelsesinstitutionerne fortsætter den tilsyneladende endeløse bureaukratisering af vidensproduktion og vidensdistribution i jagten på „kvalitet“ og „ansvarliggørelse“. Alt handler om at få undervisere og forskere til at konformere til administrative procedurer, og denne stræben fjerner mange undervisere og forskeres mulighed for og kapacitet til at være innovative og kreative.

Politikerne tilfredsstillende befolkningens efterspørgsel efter flere uddannelsespladser på de videregående uddannelser, men uden nogen klar ide om, hvad dette ideelt burde kunne føre til. I stedet får man blot en armé af arbejdere med et dyrt eksamensbevis. De institutioner, der varetager de længste og højeste uddannelser, er truet af ekstrem specialisering, som underminerer bred intellektuel nysgerrighed og i stedet erstatter denne med en snævert-fokuseret akademisk industri.

Universiteterne er simpelthen i fare for at ophøre med at være kulturinstitutioner forstået som innovative kraftcentre, der producerer nye ideer. Det kunne i princippet også være lige meget, hvis der fandtes alternativer til at udfylde de sociale, innovative og kulturelle funktioner, som de har varetaget gennem århundreder. Men som antydnet kan politiske partier, tænketanke eller interesseorganisationer ikke udfylde og varetage disse funktioner, da også disse ledes af præcis den samme klasse med samme tankegang og et snævert innovationsperspektiv.

Hvem skal lede Danmark?

Vi har en herskende klasse, men uden vid, mod, vision eller vilje til at betragte udvikling i et langsigtet perspektiv. Ledelse handler om at lede andre, at facilitere andre menneskers muligheder for at skabe det gode liv – ikke bare for os selv, men også for vores efterkommere. Den opgave varetager den „herskende klasse“ ikke på en tilfredsstillende måde. Desværre er der ikke udsigt til bæredygtige alternativer. Eneste mulighed er, at den herskende klasse erkender sin begrænsning og begynder forfra.

Lars Bo Kaspersen (f.1961) er uddannet cand.scient.soc., Ph.d. og MA. Professor i politisk sociologi og komparativ politik ved CBS og desuden leder af The International Center of Business and Politics, CBS. Forsker i statens udvikling i historisk perspektiv, globalisering, velfærdsstaternes forandringsprocesser samt stat-markedsrelationer. Har udgivet bl.a. „Danmark i verden“ (2008) og „Klassisk og moderne politisk teori“ (2009).

Efteråret i dansk politik: Næste træk?

Siden krisen ramte er fronterne mellem de to blokke blevet gradvist mere udtalte. Og økonomien bliver hovedemnet i et efterår, hvor valgrygterne svirrer. Efter oppositionens fremmarch i foråret og sommerens personsager spår meningsmålinger nu kun et spinkelt flertal til rød blok. RÆSON skyder den politiske sæson i gang.

Af Esben Alslund-Lanthén

”Den danske økonomi er elendig,” slår Margrethe Vestager fast. Selvom det langt fra er alle Folketingets partier, der vil erklære sig fuldstændigt enige i den bombastiske udmelding fra De Radikales formand, så synes der at herske en sjælden konsensus på Christiansborg: ”Partierne er for en gangs skyld dybest set enige om problemet. Kampen kommer til at stå på, hvordan den økonomiske krise skal løses,” forklarer TV2’s politiske kommentator Kaare R. Skou. Og fortsætter: ”Regeringen mener, at vi skal spare os til resultaterne, og det private forbrug skal få økonomien i gang. Hvor S-SF siger, at vi skal investere og ekspandere offentligt.” ”Den fløj, der i løbet af efteråret får defineret løsningen på den økonomiske krise, vil stå utrolig stærkt”, lyder det samstemmende fra valgforsker Kasper Møller Hansen.

Og diskussionen kommer ikke kun til at gå på, hvem der har ret, men også på hvem der har uret. Som Peter Christensen fra Venstre formulerer det: ”En udfordring bliver at vise danskerne, at oppositionens 12 minutters-plan er totalt usammenhængende og uansvarlig.” Mens Ole Sohn fra SF svarer: ”Det er nu, regeringens spareplan slår igennem. Vi har allerede hørt, at syv ud af ti kommuner planlægger at skære milliarder. Særligt børneområdet, skoler, ældre og socialområdet, vil blive ramt,” siger han.

Kun én ud af ti flytter sig

Regeringens vælgertilslutning har været stødt faldende siden sidste valg, men på det seneste har VKO og Liberal Alliance genvundet noget af det tabte. Professor i statskundskab ved Aarhus Universitet, Søren Risbjerg Thomsen, udgiver hver måned for Altinget.dk et vægtet gennemsnit af udvalgte meningsmålinger. Målingen for august bekræfter, at oppositionens fremgang er stoppet. Men rød blok har stadig et snævert flertal på 90 mandater – også uden de grønlandske og færøske mandater. Socialdemokraterne selv er røget fra 28,2 procent i juni ned på 25,6 procent i august. Og Søren Risbjerg Thomsen er sikker på, at danskerne straffer Helle Thorning-Schmidt for skattesagen. Men om vægerne bliver hos blå blok, finder han til gengæld mere tvivlsomt: ”Personsager er nogle gange sådan, at de kommer hurtigt og forsvinder hurtigt igen.”

Den vægtede meningsmåling viser desuden, at De Konservative med 6,8 procent har den laveste tilslutning siden valget, og at Liberal Alliance står til at få syv mandater. SF er det eneste parti i oppositionen, der er gået frem siden sidste valg, og SF’erne trækker altså hele rød bloks fremgang.

”Vælgerne reagerer i stigende grad på partiledere. Det ser man med

Villy Søvnalds popularitet, men man ser det også i Lene og Helles dårlige sager,” forklarer Søren Risbjerg Thomsen.

Der er dog stadig håb for de partier, som har mistet stemmer. ”Forskningen viser, at de vælgere, der er nemmest at flytte, er dem, der for nylig har skiftet parti. Der er reelt tale om ti procent, som kan skifte ved hvert valg,” forklarer Kasper Møller Hansen.

Med De Konservatives nedgang og Liberal Alliances fremgang er der altså en del stemmer på højrefløjen, som er ”rystet løs”. De Konservative har således en mulighed for at vinde det tabte igen. Ligeledes kan både Liberal Alliance og SF fortsat risikere at gå tilbage. Intet ligger endnu fast, fastslår Kasper Møller Hansen.

Den mest beskidte valgkamp nogensinde

Helle Thorning-Schmidt og Lene Espersens personsager har været de altoverskyggende politiske historier over sommeren i de danske medier.

”Personsager er enkle at forstå, nemme at kommunikere, og de flytter stemmer på grund af deres moralske dimension,” forklarer Jesper Thobo-Carlsen fra Berlingske Tidende, der kalder personsager en joker i politik. Hans vurdering: at Helle Thorning-Schmidts skattesag stadig har potentialet til at fortsætte, hvorimod Lene Espersens sag nok har toppet. Politikens politiske redaktør Mette Østergaard forventer, at personsager vil fortsætte med at fylde meget i efteråret og frem mod valgkampen. ”Det bliver den mest beskidte valgkamp, vi hidtil har set, og partierne er allerede i gang med at grave snavs frem om hinanden,” siger hun.

Troels Mylenberg fra Fyens Stiftstidende fremhæver, at det er urealistisk, når iagttagere efterlyser en politisk debat om ”substansen” alene: ”En verden, hvor politisk substans alene udgør debatmaterialet, er den rene utopi. Den gode politiker er i dag langt mere praktiker end teoretiker. Det ved medierne, men det er tilsyneladende ikke sivet ind hos professorvældet og politologerne,” siger han.

Ifølge lektor i politisk kommunikation ved Roskilde Universitet, Rasmus Jønsson, er netop medierne en af forklaringerne på, at dansk politik er blevet mere personfikseret. ”Medierne er begyndt at opføre sig mere som jagthund end vagthund. Det er nærmest blevet en journalistisk sportsgren at søge aktindsigt i politikeres bilag eller personlige forhold.” Han tilføjer, at mediernes ressourcemangel er en del af forklaringen, da personsager ofte ikke kræver så omfattende research.

Der er enighed blandt iagttagerne om, at personsagerne er i stand til at flytte stemmer. Og partierne selv er i høj grad opmærksomme på, at de kan blive afgørende for valgets udfald: ”Der står langt mere på spil, end hvad vi har set ved de seneste to valg, så derfor har efteråret og den kommende valgkamp potentiale til at blive meget personfikseret – og mere beskidt, end hvad vi har set tidligere,” forklarer Rasmus Jønsson. Også Kaare R. Skou forudser et efterår med mere flere personangreb: ”Alle partierne er enige om de største problemer, og i det store hele, ved vælgerne godt, hvor de forskellige partier står. Derfor vil der ikke være så meget andet end personer at diskutere, og vi vil se mere fokus på personsager og negativ kampagne,” forklarer han.

Alle børnene betalte skat undtagen Helle – hun ku’ ikke

tælle

På Facebook synes godt 34.000 personer godt om den seneste udgave af ”alle børnene”-vitsen. Og der er ingen tvivl om, at Helle Thorning-Schmidt og Stephen Kinnocks skattesag har potentiale til at fortsætte med at være en kæmpe sag henover efteråret. ”Helle Thorning kan få et meget stort problem, når Skats redegørelse om hendes sag rammer offentligheden,” forklarer politisk redaktør på Fyens Stiftstidende Troels Mylenberg.

Sagen i Skat går på, om Stephen Kinnock var skattepligtig i henholdsvis 2007, 2008 og 2009. For hvert af årene skal Skat vurdere om Danmark har været centrum for Stephen Kinnocks ”livsinteresser”, eller om han har opholdt sig i landet mere end 180 dage. Samt om Stephen Kinnock i 2007 og 2008, hvor han var ansat af British Council, havde beskyttelse som diplomat og derfor ikke var skattepligtig.

På Socialdemokraternes sommermøde udtalte Helle Thorning-Schmidt selvsikkert at der ”ikke var noget at komme efter” i skattesagen. Det må som minimum betyde, at hun mener, at Stephen Kinnock ikke var skattepligtig i 2007 og 2008. Parret vil i den situation juridisk være uden ansvar, da Stephen Kinnock har betalt skat for 2009. Indbetalingen skete dog først, efter at sagen var kommet op i medierne, så en afgørelse fra Skat, der erklærer Stephen Kinnock skattepligtig i 2009, vil formentlig belaste Socialdemokraterne alligevel.

Det hører med til historien, at BT, der på baggrund af aktindsigter i Skatteministeriet kunne afsløre sagen, er blevet kritiseret for dårlig presseskik. Fagbladet Journalisten har gennemgået BT’s dækning og har blandt andet sat spørgsmålstegn ved brugen af kilder.

Under alle omstændighederne må man regne med, at skattesagen har sat sig fast i vælgernes opfattelse af Helle Thorning-Schmidt. ”Den vil klæbe til hende, ligesom bilagene gør til Løkke,” vurderer Kaare R. Skou.

Og de borgerlige vil uden tvivl bruge skattesagen til at få S-lederen til at fremstå som en utroværdig statsministerkandidat. ”Det er en flanke, man vil udnytte skamløst fra den borgerlige fløj,” udtaler blogger og politisk kommentator Jarl Cordua.

Finanslov: VKO ikke nok

For første gang siden 2001 kan regeringen og Dansk Folkeparti ikke mønstre 90 mandater forud for efterårets finanslovsforhandlinger. VKO mangler et enkelt mandat for at få flertal, og det mandat skal hentes hos enten Liberal Alliance, Kristendemokraterne, den tidligere konservative Pia Christmas Møller eller den tidligere DF’er Christian H. Hansen.

Liberal Alliance er uden tvivl den mest oplagte bejler og vil med tre mandater sikre regeringen et komfortabelt flertal. Men det lille parti har hårdt brug for at profilere sig frem mod det kommende valg. ”Liberal Alliance er i øjeblikket ved at sadle om fra protestparti til indflydelsesparti. Og de har brug for nogle politiske resultater – formentlig på skat – ved finanslovs-forhandlingerne,” forklarer Rasmus Jønsson. Selv siger politisk ordfører Simon Emil Ammitzbøll, at partiet vil fjerne multimedieskatten og iværksætterskatten samt halvere selskabsskatten. Og netop selskabsskatten er også en mærkesag for De Konservative ”Vi har meldt ud, at vi ønsker selskabsskatten sat ned, og det har vi tænkt os at arbejde for,” udtaler politisk ordfører Henriette

Kjær, der i weekenden blev bakket op af Venstres skatteminister Troels Lund Poulsen, der nu mener at have fundet finansiering til nedsættelse af netop selskabsskatten. Ved at sænke selskabsskatten kan regeringen altså både give Liberal Alliance en sejr samt hjælpe de trængte Konservative.

Finanslovsforhandlingerne vil på mange måder blive en forsmag på, hvad der venter efter en eventuel valgsejr til VKO plus LA.

Regeringens finanslovsforslag, som blev fremlagt i sidste uge, indeholder ingen planer om skattelettelser. Et kalkuleret underskud på små 80 milliarder lægger heller ikke op til at skære i det offentlige indtægter. Men finansminister Claus Hjort Frederiksen (V) efterlod et vindue på klem til Liberal Alliance og De Konservative, da han til Politiken sagde: "Vi giver ikke ufinansierede skattelettelser, men hvis man kan komme med en finansiering, så lad os da se på det. Nogle af formlene kan jo være rigtig, rigtig fornuftige."

Også Dansk Folkeparti håber at komme positivt ud af finanslovsforhandlingerne. Og ligesom det har været tilfældet siden 2001, vil DF kræve en pris for deres loyalitet over for regeringen. "Det bliver business as usual. DF skal have noget af høj symbolsk og tålelig politisk og økonomisk betydning. Formentlig noget, så de kan holde indvandringsdebatten kørende," vurderer Kaare R. Skou.

Værdidebattens genkomst?

Dansk Folkeparti har brugt sommeren på at få værdipolitikken – eller med andre ord: debatten om indvandring – tilbage på den politiske dagsorden.

Ifølge Rasmus Jønsson har værdidebatten det seneste års tid været præget af De Konservatives mislykkede forslag om et burkaforbud: "DF har en klar interesse i at generobre værdidebatten og få den tilbage på samme folkelige spor, som tidligere førte til stor vælgerfremgang," siger han.

Sommerens mest markante DF-forslag var en stramning af 24-årsreglen, så den gælder op til 28 år – dog kun for ansøgere fra lande, der har tradition for familiesammenføringer.

"Planen er tilsyneladende at forskelsbehandle indvandrere mere alt efter deres værdi for samfundet, men der er stor uenighed mellem De Konservative og Dansk Folkeparti og internt i Venstre," vurderer Jesper Thobo-Carlsen fra Berlingske Tidende.

Det er nemlig ikke kun DF, der er interesserede i at puste liv i værdidebatten. I RÆSONs rundspørge til Folketingets politiske ordførere nævner alle partier til højre for Socialdemokraterne værdi- eller udlændingepolitik som en af de tre største politiske udfordringer det næste halve år.

"Vi skal gøre det klart for udlændinge i Danmark, at de er velkomne, når de bidrager, men at de er uvelkomne, når de ikke bidrager til samfundet," udtaler politisk ordfører for Venstre, Peter Christensen.

Det store spørgsmål er, om blå blok er i stand til at sætte værdidebatten højt på efterårets politiske dagsorden. Socialdemokraterne kan stadig huske, hvordan indvandring har kostet stemmer ved tidligere valg, og Villy Søvndal kan hurtigt komme i problemer med et bagland, der ikke har vist særlig meget sympati for partiets højredrejning på udlændingepolitikken.

Med til historien hører også, at De Radikale står i en særlig klemme

på værdidebatten. De er bundet af deres samarbejde med S-SF, men partiet er givetvis interesseret i, at udlændinge bliver et tema i valgkampen.

”De Radikale ved, at der for dem er vælgere i værdipolitikken, da de, sammen med Enhedslisten, er det eneste alternativ til den politik, der føres nu. Hvis de fortsætter med at falde i meningsmålingerne vil De Radikale på et tidspunkt være tvunget til at bryde med disciplinen i den røde blok,” forklarer Kasper Møller Hansen.

De studerende og førtidspensionisterne

Både højre- og venstrefløjen er enige om, at studerende skal blive hurtigere færdige, så de kan komme ud på arbejdsmarkedet i en fart. Ud over finansloven vil en SU-reform derfor være en af de største politiske aftaler, der skal indgås i efteråret. Men enigheden betyder ikke, at det bliver en let opgave for regeringen at få en SU-reform i hus. S-SF vil formentlig tage sig godt betalt for et bredt forlig – for uden deres medvirken bliver der sandsynligvis ingen reform.

”Regeringen vil gøre meget for at få det brede forlig på SU-området. Den seneste SU-reform inkluderede alle partierne undtagen Enhedslisten, og det er ikke kutyme at bryde et forlig, før der har været valg. Hvis regeringen ikke kan få et bredt forlig igennem må de vente til efter en eventuel valgsejr,” forklarer Kaare R. Skou.

Efterårets anden store reform bliver førtidspensionen, hvor det primære mål er, at få nedbragt antallet af førtidspensionister. Flere partier i Folketinget er allerede begyndt at nævne løsninger, hvor der etableres en ’kattalem’ for førtidspensionister, der er i stand til at komme tilbage på arbejdsmarkedet. De Konservative kalder en reform af førtidspensionen for efterårets vigtigste politiske resultat, og politisk ordfører, Henriette Kjær, slår fast: ”Unge mennesker skal ikke parkeres på førtidspension, fra de er 18-19 år, til de går på pension. Vi ønsker en revurdering hvert tredje år samt hjælp til at komme i gang med en uddannelse eller i job.”

Også R har meldt ud, at de ønsker en reform, der kan få flere førtidspensionister tilbage på arbejdsmarkedet. ”Vi ønsker en rehabiliteringsydelse – sådan, at f.eks. unge med en psykisk sygdom kan behandles og blive raske i stedet for at leve på førtidspension,” siger Margrethe Vestager.

Don't mention the war

”Afghanistan skal ikke være noget tema i valgkampen. Løkke vil gøre alt, hvad han kan, for at få lukket det ned inden,” udtaler Jarl Cordua.

I august var Løkke til møde hos den engelske premierminister David Cameron. Her gav han for første gang en exit-dato: I 2014 eller 2015 skal der ikke være flere kamptropper i Afghanistan, og det lægger sig godt opad Camerons løfte, om at der i 2015 vil være ganske få engelske tropper ”i forreste linje”.

Danskernes tilslutning til krigen har da også været vigende. Godt to uger før statsministerens udmelding viste en meningsmåling således, at 62 procent af den danske befolkning ønskede en dato for tilbagetrækning. Men ifølge Cordua har statsministeren længe ment, at det snart måtte være på tide at komme hjem og ved at melde ud, får han samtidig sat dagsordenen for tilbagetræknings-diskussionen: ”Det eneste oppositionen kan kritisere nu er, at soldaterne ikke kommer

hjem på et endnu tidligere tidspunkt,” udtaler han.

Men selvom Løkke vil have lukket Afghanistan før et valg, så slipper han sandsynligvis ikke uden om, at diskussionen kommer til at fylde meget i efteråret. Politisk redaktør på Politiken, Mette Østergaard, nævner Afghanistan som det emne, der næstefter økonomien vil blive dækket mest i de skrevne danske medier i den kommende politiske sæson.

”Til efteråret skal partierne bag Afghanistan forhandle en ny Helmand-strategi på plads. Danskernes holdning til krigen har ændret sig, siden sidste strategi blev fastlagt, og den nye Helmand-strategi kan blive afgørende for en ændret indsats i Afghanistan. Det vil give store politiske diskussioner og have stor folkelig bevågenhed,” forklarer hun.

Den folkelige opbakning til krigen kan ifølge Kasper Møller Hansen have stor indflydelse på forhandlingerne om Helmand-strategien. ”Lige nu er det ikke pænt at være imod krigen, for de fleste var for den tidligere. Men eftersom støtten forsvinder, og flere dør, så er der måske en mulighed for at sige fra. Partierne lurer på hinanden. Hvem tør melde stærkt ud om en tilbagetrækning?” spørger han.

Giftig stemning hos De Konservative

”At få fokus på de politiske udfordringer frem for person-sager,” er ifølge Henriette Kjær en af De Konservatives vigtigste politiske visioner for efteråret. Og hun fortsætter: ”Det er sådan set ikke, fordi vi selv har haft vores leder i vælten. Man må selvfølgelig stå for skud og tåle kritik. Men når selv seriøse medier svælger i personsags-stof frem for seriøs politisk debat, ødelægger det hele det politiske klima.”

Partiet er blevet kritiseret for ikke at få deres mærkesager igennem. Hvilket Henriette Kjær også har indrømmet. Men at flytte fokus til en mere seriøs politisk debat bliver besværliggjort af, at der tilsyneladende hersker en splittelse i partiet.

”Der er en giftig stemning i den konservative folke-tingsgruppe. Siden Per Stig blev fyret som udenrigs-minister har der været muren i krogene,” forklarer Kaare R. Skou. Han ser en splittelse mellem to fløje: Folkepartisterne og de traditionelle konservative. Per Stig Møller hører til førstnævnte gruppe, og en stor del af baglandet følte sig trådt over tærne, da Lene Espersen overtog Udenrigsministeriet fra ham.

Hvem der gik til Berlingske Tidende og anonymt forklarede, at statsministeren var blevet underrettet om Lene Espersens afbud til Arktis-mødet vides ikke med sikkerhed. Men ifølge Cordua er det svært at se, at det kunne være andre end Per Stig Møller. Og hvis det var Per Stig Møller, så har splittelsen allerede skadet partiet kraftigt. Spørgsmålet er derfor, om splittelsen vil fortsætte med at påvirke De Konservative i efteråret. ”Per Stig Møller er en institution i partiet. Det eneste, man kan gøre, er at bede ham om at holde kæft fra nu af,” siger Jarl Cordua.

Han mener dog ikke, at splittelsen er specielt udtalt i folketingsgruppen. Det var primært græsrodde, der mente, at Lene Espersen handlede lige lovlig magtfuldkomment, da hun overtog Udenrigsministeriet. Ifølge Cordua er det meste af folketingsgruppen enten med Brian Mikkelsen eller Lene Espersen. Derfor er Brian Mikkelsen nu ”magtcentret hos De Konservative.” Cordua har dog ikke megen tiltro til, at Lene Espersen kan genvinde de tabte stemmer. ”Med Lene Espersen som leder er K ikke i stand til at få vælgerfremgang,”

udtaler han.

Og hvis K falder yderligere i menings-målinger, kan der opstå en ny parlamentarisk situation. ”De Konservative kan blive så små, at de efter næste valg ikke er interesserede i at komme i regering. Det vil formentlig betyde, at der opstår en Venstre-mindretals-regering,” vurderer Kaare R. Skou.

'Lille Lars' og den store knap

”Alle på Christiansborg husker, hvordan Nystrup 'glemte' at slå til på valgknappen i maj 2001, hvor han pludselig havde Fogh nede i sækken i debatten om minimalstats-bogen. Som bekendt tøvede Nystrup, og efter 11. september var det pludselig tid til forandring,” erindrer Mylenberg.

Lars Løkke vil uden tvivl være ekstremt opmærksom på ikke at lave samme fejl som sin forgænger på statsministerposten. Sidst på sommeren så det netop ud som om, at borgerlig fremgang i meningsmålingerne og Helles skattesag ville gøre et lynvalg muligt. De seneste meningsmålinger har dog ikke vist et sikkert flertal til den borgerlige fløj, men det betyder ikke, at et efterårsvalg er utænkeligt. ”Helle Thorning kan stadig snuble i skattesagen. Og hvis hun ligger helt ned, når finansloven kommer i hus til november, så tror jeg, der bliver valg,” vurderer Thobo-Carlsen. Cordua mener, at den blå blok skal have mere momentum, end hvad tilfældet er nu, men ”kikkerten er stift rettet mod meningsmålingerne,” forklarer han. Mette Østergaard peger på, at de forligsbelagte forhandlinger om SU og førtidspension kan blive brugt som anledning til at udskrive valget. Men selvom statsministeren formelt er den, der udskriver valg, så vil K gerne have noget at skulle have sagt. ”Et valg nu ville være en våd klud i hovedet på K. De har brug for noget tid til at genvinde de tabte stemmer,” siger Rasmus Jønsson.

Blandt de eksperter, som RÆSON har talt med, synes der at være en enighed om, at det stadig er mest sandsynligt, at valget først kommer i 2011 – enten lige inden eller lige efter Folketingets sommerferie. Men om næste år er et godt valgår for Lars Løkke, synes der at herske tvivl om. Jesper Thobo-Carlsen peger på, at Lars Løkke indtil nu ikke har udvist lederskab som statsminister. Det skal Genopretningspakken ændre på. ”Løkke har brug for tid nok til, at vælgerne kan se, at genopretningen virker, og at det begynder at lysne i økonomien og beskæftigelsen.”

Rasmus Jønsson mener ikke, at tiden arbejder for statsministeren: ”I 2011 vil danskerne for alvor mærke de nedskæringer, som kommer ovenpå Genopretningspakken. Den kommunale velfærd bliver presset, og det vil give vind i sejlene til oppositionen,” forklarer han. Hvem der har ret afhænger af økonomien. ”Danskerne vil sådan set bare vide, hvem der kan sikre, at de har job i morgen,” konstaterer Jarl Cordua.

Til denne artikel har RÆSON talt med: Christine Cordsen, Jarl Cordua, Jesper Thobo-Carlsen, Kaare R. Skou, Kasper Møller Hansen, Mette Østergaard, Rasmus Jønsson, Søren Risbjerg Thomsen, Troels Mylenberg og samtlige politiske ordførere fra Folketingets partier.

Esben Alslund-Lanthén er stud.scient.pol ved Københavns Universitet, har læst international politik ved Freie Universität i Berlin og er uddannet faglig formidler fra Tillægsuddannelsen på Journalisthøjskolen i Århus. Han har

tidligere været ansat som researcher på Politikens indlandsredaktion og har blogget på Politiken.dk.

Rasmus Bech Hansen og Uffe Elbæk: Har de radikale en ideologi?

I weekenden afholder Det Radikale Venstre landsmøde – presset fra både højre og venstre, mener Rasmus Bech Hansen og Uffe Elbæk, der i denne artikel insisterer på at partiet skal forny sit projekt ved at genoplive sin historie, forsvare oplysningsidealene og – som Obama – nægte at lade sig kategorisere af andres dogmer.

Af Rasmus Bech Hansen og Uffe Elbæk; Hansen er direktør i det private erhvervsliv og kommentator, Elbæk iværksætter og folketingskandidat for Det Radikale Venstre.

Stemningen på årets landsmøde i Det Radikale Venstre kan ikke undgå at være præget af, at partiet er presset fra både højre og venstre flanke. Fra venstre, hvor SF har indtaget positionen som det nytænkende, unge storby-parti og fra højre af udbryderne Liberal Alliance, der har fået markant vælgerfremgang ved at vælge klart side og bakke op om den siddende regering. Dertil kommer presset fra stort set alle andre partier, der også prøver at vinde den midte, som ofte betyder magt i dansk politik. I takt med at presset stiger, snerrer kritikerne højere og højere, at partiet er gået fra at være *Radicool* til at være blevet *Radikedelig*. Så hvor placerer Det Radikale Venstre sig i dansk politik, nu når den midte, som traditionelt har været partiets domæne, er truet? Hvad skal partiet stå for? De spørgsmål er der brug for klare svar på, hvis partiet skal have en ny opblomstring og blive den progressive kraft til forandring af det danske samfund, som det har været i sine bedste stunder.

En radikal ideologi?

For at indkredse, hvad det faktisk vil sige at være radikal, hvad den radikale idé består i og hvordan den er forskellig fra de andre partiers idégrundlag og værdier, er der brug for at dykke ned i historien. En af misforståelserne omkring den radikale idé i en politisk kontekst, er, at det ikke er en ideologi. Modsat nyere tids store ideologier liberalismen og socialismen bygger det radikale tankesæt ikke på et sammenhængende sæt af lovmæssigheder om menneskets natur og samfundets indretning. Den indeholder ikke klare politiske handlingsanvisninger, og der findes ikke en radikal over-tænker på samme måde som liberalismen har Adam Smith og socialismen Karl Marx. Som radikal er der ingen bog, man kan slå op i og finde færdige svar. Den radikale idé er mere kompleks og kendetegnende ved ikke at kunne hugges i sten. Den peger i mange, somme tider modstridende retninger. Men trods det mener vi, det er muligt at uddrage helt særlige kendetegn ved det, der måske bedst kan betegnes som en tankesæt snarere end som en ideologi. Idéen er svær at holde fast, men man kan se den, når den er der. Den radikale tankeplatform er et sæt af overordnede idealer om det enkelte menneskets frigørelse, menneskes rationalitet som samfundets overdommer og en kompromisløs insisteren på, at alle problemstillinger må vurderes i deres specifikke historiske kontekst. Grundlaget for den radikale tanke er spredt udover historien og var både delvist til stede i det antikke Grækenland

og i Renæssancen. Men som samlet tankesæt blev grundstenen lagt i Oplysningstiden, der kulminerede i den amerikanske uafhængighedserklæring og den franske revolution. Her blev idéen om det enkelte menneske som altings målestok for alvor cementeret. Den ungarske filosof Tzvetan Todorov har i bogen "In Defence of Enlightenment" elegant identificeret de tre grundværdier som oplysningstiden gjorde til idealer for den vestlige civilisation: Den ene værdi handler om menneskets autonomi, menneskets ret til at bestemme over eget liv – til forskel fra at have det bestemt af en ydre magt. Den anden værdi handler om mennesket og menneskets velvære som endemål for vores handlinger. Den tredje værdi handler om universalitet. At alle mennesker har samme grundlæggende rettigheder. De oplysningsværdier, som hver især har et væld af konsekvenser, er nok noget af det tætteste, man kan komme på en beskrivelse af et radikalt værdisæt.

De Radikale ER oplysningsværdiernes parti

Selvfølgelig er de værdier ikke noget Det Radikale Venstre kan tage patent på. Alle partier som indgår seriøst i dansk parlamentarisme står på skuldrene af oplysningstiden. Men for ingen andre partier er oplysningsværdierne definerende for, hvem partiet er. Herhjemme var Grundloven fra 1848 et direkte resultat af den radikale tanke. Store dele af Kirkegaards eksistentiale projekt om, at hin enkelte skal finde sig selv og træde i karakter er en væsentlig komponent i det radikale tankegods. Og selv om Grundtvig ofte anses for Kierkegaards modsætning, er hans lovprisning af det frie ord, hans anti-institutionelle kristendom, hans dybe tro på det bedste i mennesket og hans interesse for de menneskelige grundvilkår i fin tråd med et radikalt tankesæt, og det er en af grundene til hans store indflydelse i det radikale parti. Den radikale tanke havde sin storhedstid herhjemme i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet anført af Brandes-brødrene og Hørup kulminerende med partiets officielle stiftelse. I de år smeltede et kulturelt frigørelsesprojekt sammen med et politisk og et socialt. Kulturelt blomstrede landet under Georg Brandes parole om at "sætte problemer under debat", og der blev skabt en lang række værker, som gjorde os klogere på, hvad det vil sige at være et frit menneske. Her fik kvindefrigørelsen også sin første klare stemme som kulturel strømning. Politisk blev der kæmpet for, at danskerne fik reel bestemmelse over deres land og der blev, med bl.a. Politikens dannelse, skabt en pluralistisk offentlighed, hvor politiske problemer kunne diskuteres rationelt i søgen efter sandheden. Socialt blev der indført en lang række rettigheder for de svageste, og uddannelse kom i fokus med det mål at gøre alle danskere i stand til, med en langt senere K.E. Løgstrup-term, at opfylde deres livspotentiale. I de år ser man også tydeligt den radikale tankes fællesskab med eksistentialem. Det indebærer bl.a., at hvert menneske (også politikere) må træde i karakter og forfølge sin egen overbevisning. Så selv om den radikale tanke er gift med fornuften, er det altid en fornuft, som har afsæt i det enkelte menneske og dets livsmål og værdier. Eller som Georg Brandes udtrykker det: Jeg er et parti. Op gennem 1900-tallet har den radikale tanke haft en lang række udtryk og inspireret flere kulturelle og politiske nybrud. Århus-teologerne med Løgstrup i spidsen tydeliggør fx sammenhængen mellem det enkelte individs ukrænkelighed og

ansvaret for næsten, og giver dermed et filosofisk grundlag for den dybe sociale ansvarlighed, som også er en væsentlig del af et radikalt værdisæt. Også kvindefrigørelsen og kvindernes valgret, frihedskampen under 2. Verdenskrig, dele af ungdomsoprøret og den kultur-radikale strømning i efterkrigstiden står alle i gæld til den radikale tanke. Men kendetegnende for de fleste massebevægelser er, at selv om de nok starter som frigørelsesprojekter drevet af individers personlige overbevisninger, ender de ofte som død dogmatik eller som ren relativisme. Den tankemæssige frihed og åbenhed som ligger i de radikale værdier har vist sig svær at fastholde i store folkebevægelser. Nogle vil hævde, at det netop viser, at den radikale tanke ikke kan danne udgangspunkt for en politisk bevægelse. De vil fremføre, at alle jo er enige i de radikale idealer, og at det først er ved indsnævringen, at værdierne kan omsættes til politik og forskellene mellem partierne for alvor kan træde frem. Men det er forkert. For det første deler de andre partier i det danske folketing ikke de radikale værdier. Måske på overfladen, men i praksis styres de og træffer de beslutninger ud fra en række dogmer, som bygger på deres historie og ideologi. Tag nogle eksempler: SF tror på værdien af en stor stat, Socialdemokratiet tror på vigtigheden af et gennemorganiseret arbejdsmarked styret af stærke organisationer, Venstre og senest Liberal Alliance tror på værdien af det frie marked, De Konservative tror på, at høje straffe er godt og Dansk Folkeparti tror, at dansk kultur er truet af globaliseringen. Ingen undersøgelser, nye indsigter eller gode argumenter kan få partierne til at ændre syn på de områder. De er så grundlæggende for partierne og deres selvforståelse, at de måske kan nedtones og dækkes til, men aldrig fjernes. Som tilhænger af den radikale tanke kan man ikke være enig i sådanne dogmer. Man må insistere på, at forhold altid må vurderes konkret og rationelt og sættes i forhold til, hvad der bedst muliggør, at det enkelte menneske kan udfolde sit potentiale.

Er Obama radikal?

Den anden grund til, at den radikale idé godt kan være udgangspunkt for et politisk projekt, er, at der er en række eksempler, fra bl.a. partiets egen historie, på at det kan lade sig gøre. Grundværdier og idealer kan faktisk være et enormt kraftfuldt politisk redskab, hvis man tager dem alvorligt og bruger dem. Et godt eksempel på det er Barack Obamas valgsejr i USA. Gennem hele sin politiske karriere har Obama nægtet at blive kategoriseret som tilhænger af den ene eller anden doktrin, dogmatik eller ideologi. Han har modsat sig alle mærkater og insistere på rationelle argumenter med udgangspunkt i værdier, han tror på. I kombinationen af hans egen historie med den større amerikanske er han også på meget radikal vis trådt i karakter. I sin modstand mod krigen i Irak sagde han fx: Jeg er ikke imod krig, men jeg er imod en dum krig. Et stærkt og rigtigt radikalt, til forskel fra ideologisk, argument i mod en krig. Det Radikale Venstres problem er altså ikke, at værdierne og idé-grundlaget er forkert, for bredt eller at andre har taget det. Problemet er, at partiet ikke har artikulere det klart nok og brugt det som prisme for et klart politisk program. Partiet må vise, at tilhængere af den radikale tanke kan være principfaste uden at være dogmatiske, rationelle uden at være værdiløse, åbensindede uden at være upålidelige og uideologiske uden at

være magtskyge pragmatikere. Et nutidigt radikalt projekt må tilbage til udgangspunktet og idealet om at indrette et land på en måde, der understøtter, at hver enkelt dansker kan udnytte sit livspotentiale bedst muligt og så skabe et optimistisk, originalt og videnbaseret politisk program ud fra det. Det Danmark, vi møder i vores hverdag, er meget langt fra at være et sådan menneskecentreret samfund. Snarere ser vi et institutionsstyret samfund, hvor vanetænkning, fastlåste dogmer, hierarkier, bestemte interesser og simplificerede oneliners og meningsmålinger er styrende. Der er med andre ord, hårdt brug for et nyt radikalt frigørelsesprojekt.

5 bud på fremtiden

Vi vil fra vores subjektive perspektiv antyde nogle enkelte oplagte områder for et radikalt modspil for at vise, hvordan tankesættet kan komme i spil i dansk politik.

Den offentlige debat. Selv om danskerne bliver klogere og klogere bliver den offentlige debat dummere og dummere. Fx viste en nylig undersøgelse, at der i danske presse over foråret har været skrevet ca. lige så meget om Lene Espersens mødeafbud som om Afghanistan-krigen og genopretningen af dansk økonomi tilsammen! Et nutidigt radikalt projekt kunne revitalisere offentligheden, som det skete i slutningen af 1800-tallet. Et eksempel på det er initiativet 48 Termokander (et projekt, som Uffe Elbæk står bag), der handler om at få samtaler i gang om væsentlige politiske forhold og skabe nye kanaler til at få skabt en forbindelse mellem den folkelige politiske samtale og det politiske system.

Velfærdsserviceområdet. Den politiske debat om velfærdsområdet er degenereret til en diskussion om flere eller færre penge til velfærd, selv om vi ved, at mere input i form af penge ikke skaber større output i form af bedre service. Manglen på penge er ikke hovedproblemet i uddannelsesvæsenet, i sundhedsvæsenet eller ældre-området. Problemerne er snarere en forkert og gammeldags struktur, og at institutionelle interesser blokerer for forandring med det enkelte menneske som udgangspunkt. Derfor er "flere penge" eller "dårligere velfærd" et falsk valg, at stille vælgerne overfor. En falskhed, som er imod de radikale værdier. Et radikalt projekt bør indebære et opgør med alle de institutionelle interesser i velfærdssystemet, både private og offentlige, og gøre værdiskabelse for den enkelte borger til omdrejningspunkt for en transformation af den danske velfærdsstat.

Uddannelsessystemet er med udgangspunkt i oplysningstidens idealer et radikalt hjertebarn. Et uddannelsessystem skabt efter at hjælpe eleven til at udnytte sit livspotentiale vil kræve helt nye måder at organisere pædagogik og undervisningsprocesser på. Dette vil igen kræve dygtige, engagerede lærere, hvis kompetencer respekteres nok til, at de ikke skal bruge halvdelen af deres tid på at dokumentere deres arbejde. Kun sådan gør vi lærergerningen til det, den burde være: nemlig noget af det vigtigste og mest ærefulde i vores land.

Værdi- og kulturpolitikken. Det er åbenlyst, at værdipolitikken de senere år er gået fuldstændig imod radikale værdier. 24-års-reglen, forskelsbehandling på "rigtige" og "ikke-rigtige" danskere og umenneskelige udlændinge-regler er ubærlige for alle med et radikalt sind, og her kan man kun som en Hørup efter Estrup i provisorie-tiden med tålmod kæmpe for, at fornuften og idealerne vinder i sidste

ende. Men derudover mener vi, at der er brug for at formulere en fremadrettet national politik på kulturområdet. Det nationale rum er et vilkår, vi alle har tilfælles. Ikke som en fastlåst størrelse, men som noget, der hele tiden udvikles. Et radikalt projekt kræver, at dansk kulturliv skal gives en saltvandindsprøjtning, og der skal sættes på både det ypperste (kvalitet) og eksperimentet (udvikling).

Entrepenørskab og den digitale tidsalder. Et af de områder, hvor man i dag finder den radikale tankestrømning er på det digitale område. Hos mange entreprenører finder man en pioner-ånd og en tro på, at ting kan forandres til det bedre, som på nogle områder minder om slutningen af 1800-tallet herhjemme. Målet for et radikalt projekt på det digitale område må gå langt længere end den nuværende regerings åndsfattige mål om mere bredbånd. Et radikalt politisk projekt kunne indebære udpegelsen af en internet-minister med den opgave at bruge teknologi til at sætte mennesket i centrum for udviklingen af vores samfund. Det vil fx indebære en ny lov om at offentliggøre data, så alle data staten har om den enkelte borger bliver frit tilgængelig for ham eller hende, med mindre der er meget gode argumenter imod det. En radikal vision ville være at skabe verdens mest åbne og gennemsigtige offentlige sektor. Sådan er der hundredvis af steder man kunne tage fat i i forhold til at udvikle samfundet efter radikale værdier og idealer. Men det sted forandringen bør starte er med forståelsen af, hvad den radikale idé faktisk er, for det ser de fleste ud til at have glemt.

Rasmus Bech Hansen er direktør i det private erhvervsliv og kommentator, og Uffe Elbæk er iværksætter og folketingskandidat for Det Radikale Venstre.

Pia Christmas-Møller: Er dansk politik nu kun taktisk scenekunst?

'Send observatører til det svenske valg! Smid danske statsborgere, der har begået noget ulovligt, ud af landet. Forbyd burkaer! Tillad fremmede magter at afbøre flygtninge om deres identitet på dansk jord uden at fortælle, hvem afbørerne er – og uden at sikre tilstedeværelsen af en advokat, en bisidder eller blot et vidne. Meld afbud til en middag i Snapsetinget efter politisk pres. Nedlæg Menneskerettighedscenteret og fjern racismeparagraffen...'

Af Pia Christmas-Møller

Hvad binder alle disse større og mindre forslag og forløb sammen i hovederne på fremtrædende borgerlige ledere, der hævder at stå på et sammenhængende værdigrundlag baseret på tolerance, retssikkerhed, personlig frihed og ansvar? Et værdigrundlag, der beror på en social og national forpligtelse med et internationalt og fremtidsorienteret perspektiv? "Del jer efter anskuelse" sagde Hørup. Det er længe siden! Mere end 100 år. Ideen var, at man i det danske folkestyre og spirende demokrati skulle dele sig efter holdninger til samfundet som helhed og ikke bare efter stand og økonomiske særinteresser. Det var ord sagt i en økonomisk og værdipolitisk brydningstid, hvor stærke ideologier og masseorganiseringer tog form i et samfund under strukturel omvæltning. Man kunne se og høre mere og mere forskel. Og man delte sig igennem to varme verdenskrige og en ditto kold. Så holdt man op; næsten fra den ene dag til den anden, dengang Muren og alt det andet faldt i den socialistiske diktaturblok, hvor man både økonomisk og åndeligt havde forarmet millioner i et uvidende tvangsgreb igennem årtier. De 'borgerlige frihedsværdier' med politiske, religiøse økonomiske og retssikkerhedsmæssige garantier havde sejret både i forhold til at sikre den enkelte borger, fællesskabet og nationens fremgang. Værdierne blev nu taget for givet, og den politiske opmærksomhed blev opslugt af kortsigtet fordelingspolitik og 'de løbende sager'. En hel generation af politikere blev formet i dette velfærdsbillede på politisk kamp, men det skete for de flestes vedkommende fortsat inden for rammen af de gamle partier fra 'ideologiernes og livsanskuelsernes' æra. Det varede et helt årti. 11. september 2001 delte man sig igen – nu med frygtens alvor i noget, nogen kaldte for værdikamp, kulturkamp eller endog 'religionskamp'. Inddelingen var nu i 'dem og os'. Og det skete vel at mærke i en tid med økonomisk vækst og fremgang for de mange! De politiske kaptajner på broen var blevet sløvet, når det gjaldt kampen om de basale værdier. Det gælder på tværs af partiskel. Sigende for de seneste årtiers voldsomme udsving i valget mellem ret og uret er det vel, at vi i dag har en statsminister, der både har kæmpet med og imod Taleban. Jeg tror, at svaret på svigtene ligger gemt i manglen på et politisk kompas, der på basis af en dybere forståelse af nogle grundværdier a la verdenshjørnerne kan give vore politiske ledere en indre følelse af kursen, når der skal styres gennem oprørte hav med uvurderlige værdier i behold. Når den er gal med kompasset, melder frygten sig: hvordan så styre? Da bliver det kun et spørgsmål om at

overleve næste bølge. I den politiske verden vil det sige at overleve næste kamp om magten. I kampens sved glemmer man så bare, hvad det hele gik ud på, hvad magten skulle bruges til. Bare ikke Pia Kjærsgaard – men hun er jo heller ikke gjort af de 'gamle partiers stof'... Mon ikke tiden er inde til at vurdere 'politik', partier og politikere på en ny måde? Hvor sammenhæng i holdning og handling bliver målt med vores viden om historien og nutiden, og hvor perspektivet bliver sat af vore ønsker for fremtiden – ikke kun på egne men også på de andres vegne? Det kræver mere plads til indsigt, nuancer, forskellighed og evner. Og så kræver det mindre rum til den taktiske scenekunst for medietalenter. Det må starte nu!

Pia Christmas-Møller er tidligere folketingsmedlem for Det Konservative Folkeparti. I dag medlem af Folketinget uden for folketingsgrupperne.

Ole Birk Olesen om sit velfærdsideal: Ikke nu, jeg råber højt

”Jeg skrev bogen ”Taberfabrikken” i 2007 og mener stadig det, der står [at velfærdsydelseerne skal tilbage til niveauet fra 1960erne, red.]. Som repræsentant for LA er det ikke nu at jeg råber højt om at det er det, der skal ske.”

Af Pernille Slot Hansen

RÆSON-skribent Jacob Packert spørger: Med 180grader.dk har du præsteret at drive et organ, der har forenet og mobiliseret borgerlige kræfter på tværs af partiskel. Bliver 180grader.dk fremover blot et partimedie for Liberal Alliance – og har det ligefrem hele tiden været meningen?

Det har ikke hele tiden været et partimedie for LA og det er det heller ikke nu. Da vi startede 180grader havde jeg ingen ide om at der ville komme et parti som LA – Ny Alliance blev stiftet 2 uger efter 180grader gik i luften. Men jeg så dengang et potentiale i partiet og havde forhåbninger til, at Ny Alliance ville udvikle sig i den rigtige retning, så jeg opfordrede ved valget i 2007 læserne til at stemme på et VKOY-flertal i stedet for blot et VKO-flertal.

Bliver 180grader et talerør for LA?

180grader bliver det, brugerne gør det til. Brugere bestemmer en stor del af dagsordenen på 180grader – sådan fungerer den brugerstyrede vi har. Brugere er redaktører, så hvis brugerne ønsker at 180grader skal være en ukritisk hyldelse til LA er det op til dem. Der er dog intet i brugerens adfærd indtil nu der tyder på at de har tænkt sig at det skal være sådan. På sitets forside er der en spalte med min leder og de klummer jeg udvælger der skal bringes. Jeg vælger efter forskellige kriterier – et af kriterierne er, at klummen har en politisk relevans for den målgruppe af læsere, som jeg ser 180grader skal henvende sig til: det er borgerlige liberale vælgere, der syntes der skal være mindre stat og mere privat og som også syntes at den nuværende regering ikke gør det godt nok. Jeg har altid set mig selv som værende loyal overfor nogle bestemte værdier og principper og ikke overfor et parti. Det er stadig sandt, men med modifikationer, fordi jeg har fået en rolle i et parti. Nu er jeg blevet en del af et hold, så nu er der nogle spilleregler der skal overholdes. Det er ikke længere muligt for mig at ytre mig kritisk i min leder på 180grader om LA. Men måske skulle jeg lade en anden skrive ledere en gang i mellem? Det må jeg overveje.

Vil du bruge din leder på 180grader til at promovere LA?

Det tror jeg ikke at jeg vil bruge min leder til i særlig stort omfang. Det er en rolle jeg stadig mangler at få defineret over for mig selv, 180grader og LA. Det er nogle overvejelser jeg endnu ikke er nået til ende med.

I Jyllands-Posten fra d. 24. september citeres Anders Samuelsen for at sige ”Vi er et hold, ingen har et ego der er større end partiet”. I Information samme dag citeres du for, at du gerne vil have velfærdsydelseerne tilbage på

samme niveau som det var i 1960'erne. Det er ikke LAs politik. Du citeres her for at sige "Det er ikke LAs politik, men når man går ind i et parti forpligtiger man sig til at arbejde for nogle fælles holdninger. Jeg har de synspunkter, jeg altid har haft." Siger du at du har andre holdninger end dem, du skal kæmpe for?

Jeg skrev bogen "Taberfabrikken" i 2007 og mener stadig det, der står. Men som repræsentant for LA er det ikke nu at jeg råber højt om at det er det, der skal ske. Det er vigtigt at forstå at LA er en alliance. Det er en alliance af liberale, socialliberale og liberalister – der er gradforskelle af at være liberal, men vi er enige om hvilken retning vi skal gå. Vi er bare ikke enige om hvor langt vi skal gå. Man kan godt have forskellige holdninger så længe man er enige om i hvilken retning man gerne vil hen. Et eksempel: LA vil have skatten ned til max 40%. Det betyder, vi har et fælles mål, men for nogen af os vil vi gerne have den endnu længere ned. Jeg vil gerne have den længere ned. Jeg syntes det er lidt ligegyldigt, hvor langt vi vil trække denne dagsorden så længe vi trækker i samme retning. Når vi så når de 40% må vi jo tage stilling til om vi kan blive ved med at trække. Så må vi tage stilling til om der er nogen, der vil trække videre, om vi skal stoppe her, eller om vi skal dele os.

Tror du vælgerne syntes det er ligegyldigt at I ikke har sammen målsætning og at I "ikke råber højt" om jeres uoverensstemmelser?

Vi har samme målsætning, nogle vil bare længe end andre. Men det er jo en lang proces. Jeg tror ikke at vi kan få skatten ned på 40% i næste valgperiode, og derfor tror jeg ikke disse forskellige slutmål er noget problem nu. Det, der er fair for vælgerne at vide er, hvad vi gerne vil arbejde hen i mod de næste 4 år. Og vi skulle være overraskende succesrige hvis vi gennem de næste 4 år når vores mål. Hvad der sker derefter må vi tage stilling til der og det skal vi nok informere vælgerne om.

Da LA lancerede sine kandidater var der enighed om de fire mærkesager, som var opstillet fra centralt hold. Men med en kandidatreds, der tidligere har været aktive i alt fra SF, S, R, og K er det tydeligt divergerende holdninger på andre vigtige politikområder. Har I overhovedet mulighed for at samle jer?

Så forskellige er vi heller ikke. Vi er alle liberale med hver vores baggrund. Så længe man gerne vil i samme retning kan man godt forenes selvom man ikke er 100% enig om hvor langt man skal gå i en retning.

Hvad adskiller dette nye hold af kandidater fra det gamle?

Der er større fokus og sammenhæng i politikken. Den politiske retning er tydeligere. Vi er en mere politisk sammentømret flok end det var i Ny Alliance-dagene. Ny Alliance var meget ufokuseret, man kunne læse meget ind i deres partiprogram. Det nye hold er et stabilt parti, der er fokuseret på at have ét partiprogram med en klar rød tråd, som vi er fælles om. Der er ingen tvivl om hvad der er partiets fokusområder og hvad der er partiets politik.

RÆSON-skribent Marie Dørup spørger: Kan dine ideer indføres i det danske samfund, som du peger på er en

Taberfabrik?

Selvfølgelig kan mine ideer indføres i den danske model, men man skal tage et skridt af gangen. Man kan ikke over en nat indføre mine ideer, men man kan godt gå i en retning som jeg syntes man skal gå. Hvis vi ser på udviklingen fra 1960 og frem til Nyrup regeringen i 1993 er det næsten en ubrudt række af reformer, der fører til at der kommer flere på overførselsindkomst. Nyrup begyndte nogle arbejdsmarkedsreformer, hvor man bl.a. gjorde dagpengeperioden kortere. Det var første skridt i retning af, at der skulle sættes nogle grænser i forhold til den udvikling, der startede 40 år forinden, hvor stadig flere efterhånden kom på overførselsindkomst. Den nuværende regering har strammet rådighedsreglen og har lavet et loft over kontanthjælpen og man indførte en starthjælp til flygtninge. Det var små skridt i den retning jeg gerne vil. Jeg vil gerne tage flere og større skridt. Så selvfølgelig kan man indføre mine ideer i det danske samfund, man skal bare begynde rejsen.

Kan man sætte lighedstegn mellem højere social ydelser og hvor mange, der er på dem (dvs. får overførselsindkomst)?

Utvivlsomt. Det er ingen tvivl om det. Jo højere ydelser, jo mindre motiverede er borgerne til at gå på arbejde. I 1960 var der 200.000 i den arbejdsdygtige alder på overførselsindkomst. I 2004 var der 900.000. Baggrunde for stigningen er, at der er blevet flere ydelser man har kunne søge, og ydelserne er blevet højere. Der er en tydelig sammenhæng.

Er der ikke andre sociale faktorer der kan have påvirket denne stigning?

Der er der muligvis, men opgangen i de ydelser, man kan søge er den største. Det er sådan at folk kommer fra at have forsøret sig selv, til at være på overførselsindkomst. Det medfører andre sociale problemer. At gå fra at skulle slæbe sig ud af sengen om morgen og gå på arbejde til bare at kunne hænge ud derhjemme og ikke have nogle forpligtigelser, det medfører sociale problemer i sig selv. Folk bliver mere tilbøjelige til at få et misbrug, mere tilbøjelige til at blive kriminelle, mere tilbøjelige til at blive dovne. De sociale faktorer er ofte en afledt effekt af ledigheden og ikke nødvendigvis årsagen til ledigheden.

Uffe Ellemann-Jensen: Det danske paradoks

„I min bog starter jeg beskrivelsen i 1989: Det hele så vidunderligt og spændende ud, Fukuyama meldte, at historien var slut, supermagterne var udråbt til at være Europa og USA. I dag skriger vi af grin over netop det, når vi ser, hvordan Europa nu tumler rundt.“

Ifølge Uffe Ellemann-Jensen står Danmark over for to udfordringer: én økonomisk, én politisk. Kun med reformer, som dem englænderne gennemfører nu, kan landet komme på rette køl igen.

Af Marie Dørup Olesen

Hvad er „det danske paradoks“?

Der er stor forskel på, hvordan vi opfatter os selv, og hvordan vi bliver opfattet ude i verden. Og set udefra rummer Danmark et paradoks:

På den ene side har vi en meget aktiv udenrigspolitik – det startede med Olfert Fischer, der blev sendt til Golfen, og siden har danskerne de sidste 20 år markeret sig som særdeles troværdige samarbejdspartnere i international sikkerhedspolitik. På den anden side har vi fået et tvivlsomt rygte som fremmedfjendske og indadvendte. Vi klamrer os på den ene side til, at vi stadig har en aktivistisk udenrigspolitik: Bortset fra USA er Danmark og Georgien de stærkest engagerede i forhold til befolkningstal. Når det gælder ulandsbistanden går Danmark også i spidsen – vi er et af de få lande, der opfylder FN-målene om ulandsbistand, og det er der bred opbakning til blandt danskerne. Men samtidig, som Die Zeit for nylig skrev, har Danmark – verdens største nettobidragyder af ulandshjælp pr. indbygger – indført lovgivning, der gør det så godt som umuligt for torturofre at få dansk statsborgerskab.

Paradokset består i, at vi er nogle underlige vægelsindede europæere. Tag de danske EU-undtagelser, som med vanligt dansk sindelag bliver kaldt „forbehold“, men som altså ER undtagelser. Det resulterer i en absurd udenrigspolitik: Vi sender kamptropper til Afghanistan, vi har været i kamp i Bosnien – men når det kommer til, at EU skal forestå minerydning, trækker Danmark sig væk, grundet forsvarsforbeholdet. Og når det omhandler en nordisk udrykningsgruppe, så bliver det overladt til svenskerne og finnerne, sågar irerne! Hvad pokker er den dybere ide?

På trods af at Danmark gerne vil engagere sig i en globaliseret moderne verden, fremstår Danmark som et fremmedfjendsk og indadskuende land, hvor det ikke er særlig attraktivt for veluddannede at søge til. Vi får virkelig brug for kvalificeret arbejdskraft udefra i fremtiden. Men hvad gør vi? Vi gør det ekstremt vanskeligt at få kvalificeret arbejdskraft udefra. Vi gør alt for at fortælle fremmede, at de ikke er velkomne her i landet.

I anledningen af „fejringen“ af femåret for Muhammed-tegningerne, er det som om, at der stadig ikke er nogen, der har opdaget, at man ikke bevidst behøver at provokere, hvis forskellige religiøse grupper skal leve sammen, ligesom de gør det i Storbritannien og USA. Internationalt forstod man simpelthen ikke danskerne. Vi slår os på brystet og erklærer os som ytringsfrihedens forsvarere, selvom sagen ikke har en pind med

ytringsfriheden at gøre. Muhammed-tegninger havde hidset befolkningerne op hos nogle af Vestens vigtigste allierede i kampen mod terrorisme, Saudi-Arabien og Pakistan, og hvorfor? For at demonstrere en ytringsfrihed, som ingen anfægtede? Det var simpelthen for dumt.

Amerikanerne og englænderne spørger, om Danmark ikke har fundet ud af, at verden er farlig? Danmark bryster sig af at være globalt, men danskerne vil allerhelst hygge sig om gadekæret sammen med nogle, der ligner os selv. Det eneste, vi kan være stolte af, er indsatsen i Afghanistan og ulandsbistanden.

Hvis alle de ting bliver sammenkøbt, resulterer det i et paradoks, hvor alt det, vi har opbygget, bliver sat over styr – med den indenlandske udlændingepolitik og den attitude, vi udviser over for udlændinge. Den prestige og det ry, der bliver sat over styr, sætter aldeles spørgsmålstegn ved, hvorvidt vi egentlig vil det globale engagement – foretrækker Danmark at gå enegang? Vore partnere i andre lande har vanskeligt ved at vurdere det. Men selvfølgelig kan Danmark ikke gå enegang.

Alt i alt tegner der sig altså et mærkeligt billede af Danmark. Vi **kunne** være globale. Men det danske paradoks viser sig i den situation, hvor Danmark på den ene side har været en aktiv og troværdig partner for vore allierede gennem de sidste 20 år – og dermed i handling har frigjort sig selv fra de forbehold, der har eksisteret i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik siden 1864. Omvendt har Danmark distanceret sig fra væsentlige områder i EU-samarbejdet og den europæiske integration. Hertil kommer, at Danmark i stigende grad opfattes som et indadvendt og fremmedfjendsk land, der ikke har forstået alvoren af at undgå krisefremkaldende karikaturer.

De danske undtagelser i EU – og retorikken omkring den danske udenrigspolitik, Muhammed-krisen, og hvad den trak med sig – har sat spørgsmålstegn ved, om Danmark virkelig mener det alvorligt med sit globale engagement. Kan Danmark tages alvorligt?

Er det danske paradoks ikke skabt af den indenrigspolitiske parlamentariske sammensætning – kombinationen DF og Venstre? Og af at den stramme udlændingepolitik er blandet med den meget aktive og USA-støttende udenrigspolitik?

Selvfølgelig hænger „det danske paradoks“ sammen med den indenrigspolitiske situation. Men ikke kun. Et særligt betændt område er alt det med udlændingepolitikken. Der kan man argumentere for, at lovgivningen var FOR liberal i 80'erne og 90'erne – altså mere end den var i resten af Europa. Vi oplevede nogle situationer med tamilere, somaliere og palæstinsere, der gjorde det klart, at lovgivningen var for liberal – og derfor skulle vi på linje med resten af Europa. Det skete – og det kunne isoleret betragtet se voldsommere ud, end det reelt var – men det blev også ledsaget af en retorik, som bidrog til billedet af, at danskerne strammede mere til end andre.

Og tag karikaturtegningerne. Når jeg møder kredsen af gamle kolleger, er det ikke ros, man får for det påståede forsvar for den danske ytringsfrihed. Det har skabt et billede af Danmark, som ikke er rimeligt.

Men desværre er det nok sådan, at mange danskere ønsker, at fremmede skal holde sig væk. Der er kommet en underlig indadvendthed. Selvfølgelig er der også en udbredt frygt for terrorisme, for hvad kan der ikke komme ud af al den fanatisme? Men i den

situation burde man interessere sig for, hvordan man undgår at sætte grupper op imod hinanden. I stedet har Danmark desværre bidraget med at give fanatikere noget at spille på. Vi har støttet ekstremisternes muligheder for at trække besindige og moderate troende mennesker i deres retning – og det er ikke noget, man roser os for andre steder.

Hvordan ser fremtiden ud? Hvad er din forudsigelse, når den indenrigspolitiske parlamentariske situation ser ud som den gør?

Jeg ved det ikke. Svenskerne kan da åbenbart finde ud af det. Jeg har sjældent været så forbløffet, som da man i debatten i Danmark under det svenske valg sagde, at „svenskerne var bagud i forhold til Danmark, fordi de ikke havde samme ytringsfrihed“. Endda nogle af mine unge partifæller mente, at det svenske valgsystem var udemokratisk. De vidste ikke, hvad de talte om – de har ikke sat sig ind i de svenske valgeregler. Svenskerne er ikke bagud, de er tværtimod ti år foran os i debatten om, hvordan man forholder sig til fremmedfjendskhed.

Danmark slæber rundt på det kompleks, der starter i 1864, hvor alt hvad der ikke er keredansk bliver skåret væk. Efter 1864 stod vi med et amputeret Danmark, der syltede sig ind i en nationalisme, der har været med til at skabe hele konflikten. De danske forbehold over for det europæiske samarbejde har eksisteret, lige siden Danmark gik med i Fællesmarkedet i 1972. Det begyndte med den såkaldte Nørgaard-erklæring i Bruxelles den 9. november 1971 om Danmarks fritagelse på skatte-, social- og arbejdsmarkedsområdet. Så kom „sommerhusreglen“, som betyder, at danskere kan købe sommerhuse i andre EU-lande, mens EU-borgere ikke må købe sommerhuse i Danmark.

Den politiske vilje til at gøre op med EU-undtagelserne er mildest talt ikke voldsomt stor, formentlig fordi der ikke er tilstrækkelig forståelse for, hvad der sker omkring os. Det er en grundlæggende regel i et demokrati, at som man råber i skoven, får man svar. Forudsætningen for at styrke Danmarks europæiske placering er, at de politiske ledere fortæller deres vælgere, at EU er i deres interesse.

Det at have et så homogent samfund som det danske har sine enorme fordele, men det har altså også sine ulemper.

Er der fordele ved homogeniteten?

Fordelene er, at det er så dejlig nemt, vi kender hinanden så godt. Det er så hyggeligt. Men det er en ulempe i det øjeblik, hvor vi bliver bange for, at der er noget, der truer hyggen, og i det øjeblik vi ikke kan skue ud over grænserne og bliver bange for alt, der er anderledes.

Verden forandrer sig meget lige nu, det kan også skabe frygt og skabe indadvendthed i stater. Jeg bruger Bob Zoellicks udtryk om tektoniske skift, hvor jordens plader skifter, til at beskrive verdens forandring. I min bog starter jeg beskrivelsen i 1989: Det hele så vidunderligt og spændende ud, Fukuyama meldte, at historien var død, supermagterne var udråbt til at være Europa og USA. I dag skriger vi af grin over netop det, når vi ser, hvordan Europa nu tumler rundt. Japan var gået i stå, Kina var ikke ret langt, Latinamerika var syltet til, Afrika var stadig ingen vegne, de asiatiske tigere heller ikke. Og hvad sker der i dag? Kina buldrer frem, Indien udvikler sig ekstremt, Latinamerika tager fart, Japan er gået i stå. Men disse store brikker undergår altså tektoniske skift, og det tog ekstra fart med finanskrisen, der startede i USA, og som i virkeligheden i dag, ser ud til at gå hårdest ud over Europa.

I Danmark, der ikke engang ser sig selv som et fuldgældigt medlem af

Europa, er vi lige så stille er ved at opdage, at Danmark er stærkt udfordret på flere områder. Men der er slet ikke samme krisebevidsthed, som den, der var til stede i 1930'erne og 1980'erne – vi har jo stadig efterlønnen og andre meget dyre ydelser. Alligevel er alle de her faretegn selvforstærkende for indadvendtheden. Hele den klemme forstærkes af det danske paradoks.

Den her problematik gælder uanset partifarve. Det er næppe alle mine partifæller, der bliver glade for den her bog. Men det burde de være – for glem ikke, at det er oppositionen, der råber op om asociale nedskæringer og stiller krav om yderligere udgifter til offentlig service. Men alle har været lige gode om at udtrykke glæde over den voksende offentlige sektor – og hvordan skal den enkelte borger have krisebevidsthed, når de politiske ledere enten har rost sig selv for at lade den offentlige sektor vokse, eller har påstået, at der blev brugt alt for lidt?

Findes der en løsning, hvis Danmark skal balancere mellem ulandsdonation, aktiv udenrigspolitik og stærke fremmedfjendske signaler?

Jeg vil gerne besvare det spørgsmål med en anekdote: Under Første Verdenskrig havde man problemer med ubådene, der lå ude på havet og skød skibe ned. Så havde man en cowboystjerne, der hed Will Rogers, og han gik ud og legede politiker i Reagan-stil og kom med et forslag om at tømme Atlanterhavet for vand – så ligger ubådene på bund, så sætter vi nogle store kanoner op, så vi kan skyde ubådene ned. Så spørger én Will Rogers, „Undskyld, hvordan tømmer vi Atlanterhavet for vand?“ hvortil Will Rogers svarer, „Jeg er politiker, ikke tekniker, og nu har jeg givet jer den politiske løsning.“

Vi må se at komme af med EU-undtagelserne, forsøge at skabe en forståelse blandt befolkningen om, at Danmark er en del af verden og skal være det for at overleve. Hvis vi skal tale med andre, skal vi ikke starte med at sparke dem over skinnebenet for at fange deres opmærksomhed. Men hvordan vi kommer til den løsning, er op til teknikerne, ligesom det var med Will Rogers.

Heldigvis forsøger Lars Løkke at genskabe en krisebevidsthed og en forståelse for, at der må skæres i den offentlige sektor. Og det kan faktisk lade sig gøre at have en regering, der gennemfører nødvendige og for befolkningen behårede reformer, hvor befolkningen samtidig genvælger regeringen – det har vi lige set i Letland. Det eksempel viser, at man kan stole på vælgeres sunde fornuft. Det gør mig så glad og opløftet. Så når det gælder det danske paradoks, og den manglende krisebevidsthed blandt befolkningen med hensyn til den økonomiske krise, er der brug for politiske figurer, der har modet og evnerne til at råbe befolkningen op. Vi er tilbage til deisen om, at som man råber i skoven, får man svar. Vi lever trods alt i et meget uddannet land, så der må være en udvej.

Yderligere stramninger af udlændingepolitikken vil være gift for opfattelsen af Danmark som et attraktivt land for veluddannede mennesker. Vores dårlige økonomi vil indsnævre rammerne for at føre en aktivistisk udenrigspolitik. Der vil ikke blive lyttet til os så meget som tidligere, fordi vi på en række områder opfører os, som om vi søger at gå enegang. Danskerne skal hjælpes til en krisebevidsthed, ligesom de gennemlevede den for 30 år siden.

Marie Dørup Olesen (f.1984) er stud.scient.pol. Har tidligere læst international politik ved Sciences Po Paris, international politik på Lunds Universitet samt været praktikant på den danske FN-mission i New York. Har skrevet flere analyser til RÆSON og danske dagblade.

Henriette Kjær: Jeg har det dårligt med dele af terrorloven

Henriette Kjær bryder sig ikke om telefonaflytninger uden dommerkendelse eller knivloven, der kriminaliserer fredelige danskere. De Konservative skal ikke længere lægge stemmer til politik, de ikke kan stå inde for. „Partiets overlevelse og styrke er vigtigere for os end at være med i et regeringssamarbejde,“ siger hun i interview med RÆSON i Bilka i Hundige. Det er her de danskere, der stort set aldrig stemmer på de Konservative, køber ind.

Af Leny Malacinski

Henriette Kjær sidder i Bistron og venter ved et bord. Hun skiller sig ud fra de andre Bistro-gæster af flere årsager. Hun er slankere end gennemsnittet. Hun er her ikke for at købe ind. Hun bor ikke i nærheden. Og så er hun ifølge eget udsagn formentlig den eneste på stedet, der stemmer konservativt.

„Hvis jeg råbte, hvem stemmer konservativt herinde? ville der ikke komme en eneste finger i vejret. Det er en del af vores problem. Vi skal have det segment, der er her i dag. I dag stemmer de på Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og SF. De stemmer ikke på os, og det skal vi have dem til. Det er min mission. Det er derfor, vi er her i dag,“ siger Henriette Kjær.

Hun valgte Bilka i Hundige, da RÆSON bad hende om at foreslå et sted for interviewet, der betyder noget for de Konservatives situation. Og situationen har været bedre. Denne uge i august står de Konservative til seks procent af stemmerne. Et fald fra det i forvejen lave niveau på ti procent, som Bendt Bendtsen blev hånet for, men som partiformand Lene Espersen kun kan drømme om i dag.

„Seks procent er slet ikke okay,“ siger Henriette Kjær.

Hvordan hun får fat i Bilka-folket er straks lidt sværere at forklare. Men hun mener selv, at de dårlige meningsmålinger er kernevælgerne straf. Da de Konservatives vælgere krydsede af på stemmesedlen i 2001, ville de have mere frihed, lavere skat og mindre overvågning. Skattelettelserne har de fået. Men de har også fået rygeforbud, knivforbud, ekstra skat på pensionen og større sandsynlighed for at blive aflyttet af Politiets Efterretningstjeneste. Sådan er status efter ni år i regeringen, og politisk ordfører Henriette Kjær er ikke tilfreds. Hun tolker meningsmålingerne som tegn på, at de Konservative ikke fører konservativ politik.

„Det kan vi ikke holde til ret meget længere, sådan som vores meningsmålinger ser ud. Vælgerne sender et signal om, at de vil se noget konservativ politik fra os, hvis de skal komme igen. Det er klart, at det er uholdbart på længere sigt at fortsætte ud ad den sliske. Nu tror jeg, vi må stoppe og spørge os selv: Er det her en konservativ kerneværdi? Kan vi virkelig, nede i maven, være med til det her? Og hvis vi ikke kan det, så skal vi sige fra.“

Hvad er du mindst glad for, er blevet vedtaget under denne regering?

„De steder, hvor man indskrænker borgernes frihed. Jeg har det dårligt med dele af terrorlovene. Jeg anerkender, at de var nødvendige i

den tidsånd, de blev besluttet i, og muligvis er det endnu. Vi ved jo ikke, hvilke dele af terrorloven PET bruger, når de fanger nogen i nettet. Det vil de ikke sige af hensyn til efterforskningen. Men som borgerligt menneske bryder jeg mig ikke om, at ens telefon kan blive aflyttet uden en dommerkendelse. Så der er bestemt noget lovgivning, jeg er ked af. Jeg er heller ikke stolt af knivforbuddet. Der blev vedtaget i en panikkontekst, efter en ung mand blev stukket ned på Strøget. Så laver man et knivforbud, der kriminaliserer rigtig mange mennesker. Sådan et samfund ønsker jeg ikke. Jeg ønsker frie mennesker i et frit samfund, så det er klart, at jeg har problemer med den del af lovgivningen. Men den blev lavet efter et kraftigt pres fra DF og S, der ville lave et flertal uden for regeringen, hvis justitsministeren ikke havde lavet den. Men jeg synes, den er problematisk. Jeg har ikke lyst til at kriminalisere folk, der har en kniv med til at skrælle æbler eller til andre fredelige formål. Vi har haft svært ved at holde fast i de konservative mærkesager og blive ved med at fremføre dem og har for let givet slip på nogle af dem. Vi skulle nok have holdt fast, og så måtte der være kommet den politiske aftale mindre.“

Hvad fx?

„Det var en regulær fejl, at der kom en udligningsskat med til at finansiere skattereformen. Den betyder kort sagt, at pensionister bliver pålagt en ekstra skat, når de hæver deres pension, fordi de har fået et højere fradrag på grund af skattereformen. Det er mange rigtig, rigtig sure over. De har arbejdet hårdt hele deres liv, og så kommer vi og siger, at de ikke skal have gavn af den her skattelettelse. Det er vores kernevælgere, og det har vi fået rigtig mange henvendelser på. Der skulle vi have sagt, at det her kan vi simpelthen ikke være med til. At det ikke kan indgå som finansieringselement i skattereformen. Der har vi har snorksovet, og så er det klart, at vi mister vælgere. Det er ikke godt nok. Vi skulle selvfølgelig have fanget, at den indgik som et finansieringselement.“

Var I ikke opmærksomme på det, da I stemte for?

„Jeg tror, der er mange, der slet ikke har været bevidst om, hvad en udligningsskat lige er.“

Altså blandt jer politikere?

„Ja, altså bredt i folketingsgruppen.“

Det lyder ikke så betryggende.

„Nej, men sådan er det, når man laver store forlig, der er meget tekniske. Og så har vi jo været glade for, at skatten kom ned, og så skal det selvfølgelig finansieres. For det er en finansieret skattelettelse i modsætning til, hvad Helle Thorning går og siger. Og så er der altså røget et finansieringselement ind, der er gift for vores vælgere.“

Hvilken pris vil I betale for at sige nej til flere ting?“

„Det er klart, at partiets overlevelse og styrke er vigtigere for os end at være med i et regeringsamarbejde. Uden at jeg dermed sidder og melder os ud af regeringen,“ siger Henriette Kjær.

Uklar profil

Regeringstiden har slidt på de Konservatives kendemærker. Hvis man ikke er en kender af Christiansborg, kan det være nødvendigt at bruge lup for at se, at de Konservative er mere end en akademisk nuance blandt borgerlige partier som Venstre og Liberal Alliance. K værner for

eksempel om Kongehuset, men ingen partier er for alvor imod det, bortset fra Enhedslisten.

Mens Dansk Folkeparti er etableret hos vælgerne som et klart indvandrerkritisk parti, er det straks sværere at sætte fingeren på de Konservatives kendetegn. Slår man op i de Konservatives pjeces „Konservative Værdier“ står der slogans som „Du sikrer fremtiden ved at handle i nutiden og kende din fortid.“

Da RÆSON beder Henriette Kjær om at opremse K's tre vigtigste mærkesager, svarer hun: „lavere skatter, stram retspolitik og en styrket folkeskole.“

Jeg spurgte Rasmus Jarlov fra din folketingsgruppe om det samme. Han svarede afskaffelsen af efterlønnen, en mindre offentlig sektor og en bedre folkeskole. I har kun et svar til fælles.

„Når jeg siger lavere skatter, hænger det sammen med, at vi vil have en større privat sektor og en mindre offentlig sektor. Fordi vi vil have lavere skatter. Og hvis vi tiltrækker virksomheder i højere grad, bliver den offentlige sektor også mindre, for pengene skal jo komme et sted fra. Men det er kernen i vores problem. Folk ved ikke helt, hvad vi står for. Den øvelse skal vi blive bedre til.“

Hvad holder jer fra det?

„Det er svært kommunikativt. Og den anden ting er, at vi er en del af en regering, og forlig udvander altid politikken. Men det er ikke nogen undskyldning. Jeg tror, vi skal være lidt frakkere. Vi tager for meget hensyn til de andre partier, den gode stemning og samarbejdet. Der må vi nok stå mere på vores egne synspunkter.“

Er I for velopdragne?

„Vi er for pæne. Det har været et gennemgåede problem for os i mange år, og det lider vi under. Vi altid dem, der glatter ud.“

Hvordan vil I komme på ret køl igen?

„Jeg tror ikke, vi skal lave en revolution. Lige som vi nu har fået drejet lidt i en forkert retning over en årrække, så skal vi lave en stille og rolig drejning tilbage igen og holde fast. Især når der kommer sager, hvor vi ved, at det ikke er konservativ politik. Der må vores lunte være kortere, end den har været tidligere. Så må foden sættes i døren, og så må vi sige nej. Når vi har gjort det to-tre gange, så er vi ved at være tilbage på sporet. Når folketingsgruppen og ledelsen i K er opmærksomme på, at det er tid til, at de konservative mærkesager og dyder bliver støvet af og kommer frem, vil det også være en del af vores politiske ageren.“

Der står på jeres hjemmeside, at Brian Mikkelsen vil fortsætte kampen for et rabatkuponforbud. De Konservative er altså imod, at det skal være lovligt for et supermarked at tilbyde rabatkuponer til sine kunder. Er det ikke et lavpunkt for jeres parti, der slår sig op på personlig frihed?

„Jeg synes bestemt heller ikke, at vi overhovedet skal bruge kræfter på at bekæmpe det. Dem, der har lyst til at klippe de hjørner af, som det er i udlandet, hvor man tager dem med og lægger dem ved kassen, og så får man varerne lidt billigere, eller man får en ting gratis. Hvorfor skulle de ikke gøre det? Så kan det godt være, at vi andre kommer til at betale fem øre ekstra for produktet, for nogen skal jo betale for den bamse, der følger med skyllemidlet. Men jeg er ligeglad. Det er slet ikke noget, vi skal regulere som politikere, der er grænser

for, hvad vi skal ind og regulere, ellers bliver det bare regler og regler – vanvittige regler ingen kan forstå.“

Carina Christensen sagde, at hun var glad for, at der ikke var wild west tilstande.

„Jeg kan nu godt lide lidt wild west ind i mellem. Jeg bryder mig bestemt ikke om, at vi skal lægge et regelsæt ned over folk, der leder dem i en bestemt retning hele tiden. Jeg synes også, at det er latterligt, at vi skal lave rygeforbud på restauranter. Derfor stemte jeg imod. De fleste er dødtrette af regler, der gør deres liv mere besværligt.“

Hvilken regel bryder du dig mindst om?

„Det er vist noget med, at man ikke må brænde haveaffald af i sin have. Jeg hader regler, der er nidkære. Det må man altså regulere med sin nabo.“

Tilbage til Bistro-vælgerne

Spørgsmålet er, hvordan Henriette Kjær får kontakt til Bistro-folket ved nabobordene. Hendes bud på, hvordan hun præcis får det vælgelsegment i nettet, er da heller ikke helt skudsikkert.

„Jeg kunne godt tænke mig at få den sunde fornuft tilbage. Nu har det for eksempel øsregnet, og folk har fået vand i kældrene. Der skal vi være hurtigere ude og sige, at vi selvfølgelig skal vi lave en national handlingsplan. Det var Venstre, der sagde det, men det kunne lige så godt have været os. Vi skal være lidt mere i pagt med befolkningen. I Det Konservative Folkeparti bevæger vi os i lidt for højtsvævende luftlag. Vi har haft det mere overordnede ædle formål i regeringen med at redde hele verden med klimapolitikken og en skattereform, der godt nok kommer alle til gode, men vi har været lidt for universelle. Vi skal tilbage i dialog med vores vælgere.“

Men hvad har du at tilbyde en førtidspensionist?

„En sikkerhed for, at vedkommende ikke bliver parkeret på førtidspension. Folk bliver jo parkeret fra de er 18-19 år, indtil de får folkepension. Det er ikke noget liv, de fleste synes da også selv, at det er dødsdygt, selv om pengene måske giver en sikkerhed i første omgang. Derfor vil vi vil have revurderet førtidspensionerne for dem under 40 år og se, om vi kan hjælpe vedkommende med et støttet job eller en uddannelse. Der er jo ingen, der kan lide at være på offentlig forsørgelse. Det er jo et nederlag at få at vide, man ikke kan noget.“

Hvordan vil du få førtidspensionisterne til at se det som en gave og ikke som en trussel om at fjerne deres indkomst?

„Jamen, i stedet for at sige, at nu tager vi pengene fra jer, som vi tit gør, så skal vi tage personen og sige, at nu vil vi hjælpe jer til et aktivt, selvforsørgende liv. For eksempel hjælpe dem ind i et støttet job eller en uddannelse, stille og roligt. Jeg tror, det kan lykkes for rigtig mange.“

Hvad kan du tilbyde de andre vælgere, I vil have fat i?

„Så er der jo den helt almindelige, hårdtarbejdende dansker. Faglært som ufaglært, akademiker som ikke-akademiker. Dem, der går på arbejde og lægger nogle kræfter i, for at tingene skal hænge sammen i Danmark. Jeg vil gerne have, at de vælgere ikke ser K som et parti for de fine og de rige i Nordsjælland. Vi er jo faktisk et arbejderparti for dem, der gider gøre en indsats. Vi er ikke kun noget for folk, der har aktier i Danske Bank. Det er selvfølgelig rigtig, at bankdirektør Peter Straarup procentvist får mest ud af vores skattereform, men det var vigtigt for os,

da vi lavede skattereformen, at dem, der går på arbejde fra otte til fire, føler, det gør en forskel.“

Leny Malacinski er journalist på Jyllands-Postens indlandsredaktion. Hun er uddannet fra Danmarks Journalisthøjskole i 2003 og har tidligere arbejdet som tilrettelægger på Debatten DR2 og på blandt andet Nyhedsavisen, Nordisk Film og TV2 Nyhederne. I 2009 udgav hun den politisk ukorrekte debatbog om ligestilling; „Den Dag jeg Opdagede jeg var Undertrykt“.

Claus Hjort Frederiksen: Jeg tror, at vælgerne gerne vil have forudsigelighed. Det er det, jeg har kæmpet for

Af Lenny Malacinski

Claus Hjort Frederiksen i Struenseværelset, Finansministeriet.

„Det er her, det centrale nervesystem er. Her mødes regeringens økonomiudvalg. Dvs. alle sager, der indebærer noget med økonomi passerer bordet her. Det er et fast udvalg bestående af de to regeringspartier: fra V er det mig og skatteminister Troels Lund Poulsen, fra K Brian Mikkelsen og Lars Barfoed. Så kommer de ministre, som har aktier i sagen, til. Vi kører ret mange sager igennem, og der diskuteres med de pågældende ministre, og vi finder ud af, hvad indstillingerne skal være. Oven over økonomiudvalget har vi regeringens koordinationsudvalg, hvor der foregår en politisk koordinering: Hvilken vej vi skal gå, hvilke forslag vi skal fremme, hvilke vi ikke skal fremme?“

Hvad er din personlige oplevelse af at være her?

„Det er lidt historisk. Lokalet ser nogenlunde ud som det gjorde i 1721, da det blev bygget. Bortset fra derovre, er de andre malerier originale fra 1721. Det er også derfor, at belysningen er lidt anderledes: der må ikke være skarpt lys, der kan blege tapeterne. Det, der er det interessante ved det her hus, er, at det anvendes til nøjagtig samme formål, som da det blev bygget. Og det er bygget på den måde, som kontorer er bygget i dag - med en gang i midten og kontorer på hver side. I andre paladser går man fra det ene lokale til det andet. Det synes jeg giver en særlig atmosfære. Siden 1721 har man beskæftiget sig med rigets økonomi her.“

I ligger nu side om side med oppositionen i meningsmålingerne. Hvad er grunden til, I ikke sidder så sikkert i sadlen længere?

Politik er udtryk for massepåvirkninger. Nogle vil være påvirket af ideologien, nogle af de sager, der aktuelt diskuteres, nogle vil utvivlsomt være trætte af at se vores ansigter. Det vil være en mangfoldighed af grunde. Jeg har aldrig været tilhænger af, at der er en bestemt forklaring. Politik er summen af alle de påvirkninger, folk udsættes for fra sidste valg, til de stiller sig ind i stemmeboksen igen.

Hvad er så Claus Hjort-doktrinen?

Der er noget, der er blevet mig påduttet, men det er meget centralt i valgkampe, at der er midtervælgere. Der er en gruppe af midtervælgere, der afgør hvordan valget falder ud, og det er en gruppe, som jeg som partisekretær og nu som minister interesserer mig for. De fem eller syv procent af vælgerne, der ligger der, afgør om den røde blok eller den blå blok vinder valget.

Hvad er det så for en doktrin, du er blevet påduttet?

Jeg har jo været med til at tabe mange valg i årenes løb. Det meget afgørende var: Før i tiden havde V og K nogle kæmpe planer, de gik til valg på. Milliardskatteplaner eller milliardprivatiseringer. Og selvom

folk grundlæggende syntes, at det var meget fornuftigt, tror jeg, mange blev forskrækkede, når de stod i stemmeboksen, fordi vi talte om, at understøttelsen var for høj, eller man skulle betale for at gå til lægen. Og selvom folk grundlæggende, tror jeg, har tillid til, at en borgerlig regering kunne styre økonomien, var man bange for konsekvenserne. Hvad nu hvis man selv blev arbejdsløs? Hvordan skulle jeg kunne betale min lejlighed? Eller hvis min søn blev syg? Hvis jeg mistede mit arbejde? Det førte til at vi i 90'erne tacklede tingene på en anden måde og besluttede os for, at vi ikke skulle gå til valg på en revolution, men tage ændringerne i en moderat rækkefølge, som folk kunne overskue. Hvis først folk følte, at „det her var ok“, så kunne vi arbejde videre. Det var en konsekvens af, at folk blev forskrækkede. Derfor mente Anders Fogh og jeg, at vi kunne opnå det samme, men det ville selvfølgelig tage lidt længere tid.

Er du som liberal stolt af størrelsen af den offentlige sektor?

Vi har styret efter en offentlig sektor på 26,5 % af BNP, og jeg tror, vi nærmer os 30 %. I 2015 vil vi med „Genopretningspakken“ være på en offentlig sektor på 27 %. Så i '15 kommer vi til at ligge en halv procent over, og det er det, vi skal kæmpe med i den resterende periode.

Blandt liberale er det en stor diskussion, om den offentlige sektor har vokset sig for stor. Hvordan har du det, som liberal, med det?

Nogle gange synes jeg, at den diskussion er lidt teoretisk. I gamle dage var liberalisme modsætningen til det offentlige, og jo stærkere den offentlige sektor var, jo svagere var, efter de teorier, det liberale samfund. Hvis det liberale samfund skulle have det godt, skulle det nødvendigvis gå ud over den offentlige sektor. Der mener jeg, at vores samfund er kommet over den „kamp“. Vi skal selvfølgelig stadig være opmærksomme på den offentlige sektors størrelse – den skal jo ikke blive en klods om benet. Men en velfungerende offentlig sektor er en forudsætning for et velfungerende privat erhvervsliv. Det, at vi har så mange kvinder på arbejdsmarkedet, forudsætter jo, at vi har børnepasning. Hvis man bliver syg, skal man kunne komme hurtigt tilbage. På den måde er vi meget afhængige af hinanden. Vi kan jo også høre fra de private erhvervsvirksomheder, at de gerne vil have det offentlige med. Det offentlige kan åbne døre ved eksport osv. Det er ikke, som jeg ser det et „enten eller“, som det er for nogle liberale, for mig er det et „både og“.

Hvad er det så der gør dig liberal? Oppositionen priser jo også en stor offentlig sektor.

Det liberale projekt for mig er, at vi inden for de løsninger, vi nu beslutter os for, giver det enkelte menneske/den enkelte familie den størst mulige valgfrihed. Vi vil have et skattefinansieret sundhedsvæsen, men vi giver borgeren ret til at vælge et andet offentligt sygehus, et privathospital, ja sågar en behandling i udlandet, hvis ikke man kan blive behandlet der [på sit lokale hospital]. Essensen af det er: Når vi har besluttet os for, at en eller anden ydelse skal være offentlig finansieret, så går min kamp på, at den enkelte får størst muligt råderum inden for det. Når jeg ser på den liste over valgmuligheder, som er blevet givet i vores regeringstid, er jeg meget tilfreds med resultatet. Det bygger også på en opfattelse af, at når du først har udstyret folk med nogle rettigheder og valgmuligheder, så kan Socialdemokraterne og SF'erne ikke tage det fra dem.

I lancerede for nogle år siden en kampagne om personligt ansvar. Hvordan står det til med det ansvar?

Jeg synes, det står meget godt til. Flere og flere vil gerne gøre en frivillig indsats. Den diskussion der var for 20-25 år siden, om at det offentlige kunne løse alting, har fået en meget mere nuanceret og afbalanceret form.

Hvad vil du sige, at man har frihed til i Danmark?

Hvis vi starter i den fine ende: Du har frihed til at tænke, tro og tale frit – noget, som er en udpræget mangelvare i denne verden. Du er i et samfund, der er fri for korruption og vilkårlig magtudøvelse fra magthavernes side. Du har et system, der er præget af gennemsigtighed. Du har nogle processer, du kan påvirke. På den måde er vi privilegeret i demokratisk henseende. Det kan du også måle ved, at danskere er rimeligt tilfredse mennesker. Så har du et rimeligt og velorganiseret arbejdsmarked, der gør, at danske lønmodtagere er, tror jeg, nogle af de mest omstillingsparate, du har i denne verden. Der bliver gjort noget for at få dig tilbage på arbejdsmarkedet. Man ser demonstrationer og gadekampe i Frankrig og Tyskland, når man nedlægger fabrikker. I Danmark er lønmodtagerne langt mere omstillingsparate. Jeg plejer at henvise til dengang, LEGO flyttede al produktion til Tjekkiet. Der udbrød ikke gadekampe i Billund, og tillidsmanden sagde, at de måtte til at finde sig noget andet. Og det er nogle af de kvaliteter, der er i det danske samfund. Det er noget af det, der for mig har gjort, at jeg har villet deltage i den politiske kamp om det liberale samfund – for jeg synes nogle gange, at man kan blive fortvivlet over, hvor håbløs en situationen mennesker i denne verden lever i, uden vi sådan rigtigt kan gøre noget for at hjælpe dem. De er udsat for vilkårlighed og magtudøvelse, som trods er hver beskrivelse.

Nu har jeg spurgt meget til det liberale. Synes du, det er irriterende med den diskussion af, hvorvidt regeringen har givet køb på noget liberalt?

Nej, jeg synes det er helt fint. Der skal hele tiden være kamp om det. Der skal hele tiden være nogen, der stiller spørgsmålstegn ved de løsninger, man finder. Der, hvor nogle liberale går galt i byen, er, når de har en forestilling om, at et 100 procent liberalt program kan skaffe flertal i den danske befolkning. Det kan det ikke. Der er de nogle gange på en vildtur. Men der er brug for de indspil hele tiden. Det skal jeg være den første til at skrive under på.

Hvis I taber valget, hvad vil det så skyldes?

Det ved jeg ikke. Det vil være formen på dagen, der afgør det. Vi er inde i en fifty-fifty kamp i øjeblikket. Det vil jeg ikke kunne sige noget om. Men man skal være varsom med at sige, at det er en ting, der sikrer, man vinder, eller er skyld i, man taber.

Hvad er vigtigt for de midtervælgere, du taler om?

Jeg tror, at vælgerne gerne vil have forudsigelighed. Det er det, jeg har kæmpet for. Mange mennesker vil gerne vide, hvad man nogenlunde får, når man stemmer på Venstre. Folk sætter sig jo ikke og læser finansloven eller genopretningspakken. Politik fungerer sådan, at hvis du har stemt på nogle mennesker, og de lever op til de forventninger, du stillede til dem, og de ikke har snydt dig, om man så må sige, så bliver du ved med at stemme på dem. Det er for mig det centrale i politik. Hvis det er usikkert, og man får nogle slemme overraskelser, tror jeg, at det vil rukke ved troværdigheden.

Er det ikke lige præcis sådan noget, der forhindrer jer i

at lave nogle økonomiske reformer, som de fleste er enige om, at der er brug for i en eller anden form?

Jeg tror ikke på overraskelserne. Det, Nyrup i sin tid lavede med efterlønnen, bar straffen i sig selv. Man foregav et, og lige pludselig efter valget var virkeligheden en anden. Vi har som arbejds metode valgt „at modne beslutningerne“. Det har nogen udlagt som vægelsind – at vi ikke kunne beslutte os. Men se på kommunalreformen. Der nedsatte vi en kommission, der skulle arbejde med den, og lige pludselig gik reformen af sig selv, fordi kommunerne begyndte at slå sig sammen og skabe nogle mere bæredygtige kommuner. Velfærdsforliget fra 2006: Der var et langt opløb med velfærdskommissionen, hvorefter det lykkedes det os at lave et forlig, hvor vi lavede ændringer i efterlønnen og lavede den meget epokegørende bestemmelse: Vi indeksregulerer pensionstidspunktet i forhold til den forventede gennemsnitlige levetid for 60-årige, som betyder, at en nyfødt i dag ikke vil få folkepension, før han/hun er 73 år. Vi havde arbejdsmarkedskommissionen, som vi også har taget en række forslag fra. Det har vi gjort, fordi det er nogle vanskelige politiske områder. Du modner nogle beslutninger, når det er sket, får du lavet nogle aftaler. Det kan jeg godt høre, Det Radikale Venstre og nogle socialdemokrater bebrejdede os og nærmest håner os for den arbejds metode. Men vi lærte af Nyrup i sin tid, at man ikke narrer vælgerne så nemt.

Hvornår er efterlønnen så afskaffet?

Det ved jeg søreme ikke.

Hvad er jeres største problem eller svaghed?

Det ved jeg ikke rigtig, hvad jeg skal sige til. Det, der har betydet mest, er finanskrisen i 2008, der gik over i en gældskrise. Det har gjort, at det er en anden dagsorden end den, vi havde drømt om, men sådan er livet. Nu er det så det, det gælder. Vi må tage bestik af realiteterne og så føre politik ud fra det. Men jeg skal da ikke lægge skjul på, at det havde været sjovere at føre politik på en anden baggrund.

Leny Malacinski er journalist på Jyllands-Postens indlandsredaktion. Hun er uddannet fra Danmarks Journalisthøjskole i 2003 og har tidligere arbejdet som tilrettelægger på Debatten DR2 og på blandt andet Nyhedsavisen, Nordisk Film og TV2 Nyhederne. I 2009 udgav hun den politiske ukorrekte debatbog om ligestilling; „Den Dag jeg Opdagede jeg var Undertrykt“.

Analyse: Før folketingsvalget – det røde kabinet 2.0

Uenigheden er tilbage i dansk politik. S og SF har formuleret et politisk projekt, der især under finanskrisen er blevet lettere at skelne fra regeringens politik. Man støtter ikke længere et skattestop og vil gerne finansiere offentlig vækst via flere afgifter og skatter som fx millionærskatten. Oplever dansk politik nu et nyt centrum-venstre? Er Helle Thorning-Schmidts socialdemokrater anderledes end Nystrups, eller er det den samme recept i et nyt årtusinde?

Af Jakob Damsholt

Fra 2008 blev samtalerne og samarbejdet mellem SF og S hyppigere. Det stod i august 2009 endeligt klart, at her ikke blot var tale om en politisk romance, men at det næste bud på en centrum/venstre-regering ikke ville hedde S-R, men ville blive en robust ny udgave af 60'ernes røde kabinet.

„Hvis vi taber, går der lang tid, før der kommer et reelt alternativt igen. Men hvis vi vinder, tror jeg, der kommer en borgerlig nedsmeltning.“ – Thor Möger

Valgkampen 2007 gik på mange måder den rigtige vej for Socialdemokraterne. Man havde fået valget til at handle om velfærd, integrationsdebatten var i forhold til de foregående valg lagt nogenlunde død, og med S's accept af skattestoppet blev det sværere for Anders Fogh Rasmussen at bringe det socialdemokratiske skattespøgelse ind i valgkampen. På trods af dette vandt Venstre, de Konservative, Ny Alliance og Dansk Folkeparti en sikker sejr og fire år mere ved magten.

Hos Socialdemokraterne blev dét håb og den gejst, der var fulgt med valget af Helle Thorning-Schmidt som formand, afløst af en skuffelse over, at man alligevel ikke havde været i stand til at slå Fogh. Konsekvensen var en tur i tænkeboks.

Forklaringen på nederlaget i 2007 stod hurtigt klar for Socialdemokraterne. Vælgerne havde ikke valgt Anders Fogh Rasmussen og hans regering **til**, de havde valgt Socialdemokraterne **fra**. Når man er opposition skal man være i stand til at levere et troværdigt og klart alternativ – det havde Socialdemokraterne og resten af oppositionen ikke formået.

„På valgaften synes jeg, man kunne lave en rimelig klar analyse. Anders Fogh blev ikke genvalgt med begejstring. Han blev genvalgt, fordi folk var usikre på, hvad alternativet var. Der tror jeg, vi var mange, som sagde; Det må aldrig gentage sig“, forklarer Henrik Dam Kristensen, tidligere socialdemokratisk minister.

Samtidig var det et problem for Socialdemokraterne, at man simpelthen ikke havde haft tid nok til at køre det nye hold på plads. Nok var Helle Thorning-Schmidt og hendes nærmeste båret ind i partiets top på en bølge af optimisme efter den historiske urafstemning. Men man havde undervurderet den tid, det rent praktisk tager at få et helt nyt hold på plads og skabe den nødvendige troværdighed og tillid i befolkningen.

„Man skal forstå, hvor stort et skifte det var, at Helle Thorning-

Schmidt blev formand. Store dele af gruppen bliver nybesat på mange poster, og der bliver også skiftet ud i organisationen. Så man står der fra ‚scratch‘ og skal bygge noget nyt op. Det var bare en kæmpe opgave. Ingen havde forudset hvor lang tid det ville tage, og vi var ikke på plads ved valget i 2007“, siger Christine Antorini, der i 1990'erne var et prominent medlem af SF og i 2002 meldte sig ind hos S og i dag betragtes som et godt bud på en kommende minister i en socialdemokratisk regering.

Konklusionen var klar. Der skulle altså arbejdes benhårdt frem mod næste valg for ikke at gentage fejlen. Næste gang måtte vælgerne ikke være i tvivl om, hvad alternativet til Fogh og den borgerlige regering bestod i.

På vej mod alliance

I SF var man allerede i den interne valgkamp mellem formandskandidaterne, Villy Søvndal og Pia Olsen, begyndt at snakke om den såkaldte „norske model“. I Norge havde man fået en stærk alliance, bestående af tre centrum-venstre partier, hvilket var et interessant forbillede for SF. Derfor brugte Villy Søvndal også en del tid på at promovere denne model i den valgkamp, der skulle ende med, at han af medlemmerne blev valgt som ny formand for SF.

Thor Möger Pedersen, næstformand i SF: „Den ærlige fortælling er vel, at fra Villy Søvndal bliver formand og så frem til 2007, var det et kernepunkt for SF at promovere det, man kaldte den norske model – det vil sige en forpligtende alliance i centrum/venstre, der kunne udfordre højrefløjen“.

Man havde dog svært ved at få Socialdemokraterne med på ideen. Der var kontakt mellem de to partier, men noget egentlig samarbejde var der ikke tale om. Konklusionen blev, at man ikke uden videre kunne kopiere den norske model. Man måtte udvikle et alternativ.

Vigtigst for SF's bestræbelser, ud over partiets massive fremgang ved valget i 2007, var den socialdemokratiske erkendelse af, at oppositionen var nødt til at fremstå samlet. Socialdemokratiet gav pludselig mere positive tilbagemeldinger på SF's tilnærmelser, og i maj 2008 holdt man det første seminar mellem lederne i Socialdemokraterne og SF.

„Der blev snakket meget ærligt hen over bordet mellem de to partiledelser om, hvordan man ville kunne se et samarbejde og en akse forme sig. Først og fremmest tog vi hul på diskussionen af de åbenlyse og symbolske uenigheder. Den troværdighed og ærlighed, der blev etableret i det rum har holdt ved, og siden er den i virkeligheden bare blevet udbygget“, siger Thor Möger Pedersen.

Målet med seminaret var at starte der, hvor man vidste det ville komme til at gøre mest ondt – der hvor man vidste, det ville blive sværest at nå til enighed. Det var skattepolitikken, integrationspolitikken og retspolitikken. Kunne man nå til enighed om disse knaster, ville resten mere eller mindre komme af sig selv. Med Villy Søvndals evne til at trække SF i en mere pragmatisk retning var det på nogle punkter blevet nemmere for de to partier at enes.

„Der har altid været en pragmatisk og en ideologisk fløj i SF. Nu er det den pragmatiske fløj, der er i flertal, og så er det nemmere for SF og Socialdemokraterne at samarbejde,“ mener Christine Antorini.

Accepten af tilknytningskravet og 24-årsreglen burde være svær at sluge for mange af SF'erne, men udsigten til indflydelse og reelle

ændringer på andre områder i dansk politik var nok til, at dette kompromis kunne indgås.

„Det er rigtigt, at vi har indgået ét kompromis på 24-års reglen og tilknytningskravet, men jeg synes, det er en dårlig begrundelse for, at SF skulle være særligt højreorienteret. På alle de store vigtige samfundsområder vil en ny regering i morgen repræsentere noget langt mere venstreorienteret, end en regering i 2007 ville have gjort,“ siger Thor Möger Pedersen.

Fra 2008 blev samtalerne og samarbejdet mellem SF og S hyppigere og mere formaliseret. Skridt for skridt nærmede man sig hinanden. Det stod i august 2009 endeligt klart, at her ikke blot var tale om en politisk romance, men at det næste bud på en centrum/venstre-regering ikke ville hedde S-R, men ville blive en robust ny udgave af 60'ernes røde kabinet.

Arven fra 90'erne

Spørger man i SF, er der helt klart tale om et nyt politisk projekt, der ikke blot er et forsvar for velfærdsstaten, men også samtidig nytænker det at være venstreorienteret og på længere sigt skal være med til at flytte danskerne. Det antydes fx, at man ønsker at gøre op med 90'ernes image af en formynderisk velfærdsstat, med passive modtagere af statens ydelser.

„I vores optik skal flere mennesker involveres i at skabe det her samfund og skabe det gode liv. Vi tror på at række ud til civilsamfundet. Folk skal ikke bare være brugere af velfærdssamfundet, men de skal faktisk være med til at skabe det.“ udtaler Thor Möger Pedersen.

Derudover har man rykket venstrefløjen fra en defensiv position til en offensiv. Det gælder både for det politiske indhold, men også det kommunikationsmæssige.

„Der er sket et skifte. Centrum-venstre var tidligere alt for fokuserede på at forklare, hvor farlige de borgerlige var. Nu er vi ved at være derhenne, hvor vi fokuserer på, hvad det er for et alternativ, vi konkret tilbyder danskerne. Vi vil realisere en drøm, ikke afværge et mareridt. Men det er en helt ny måde at lave politik på, så selvfølgelig vil det blive udfordret – fx den måde vi lægger op til trepartsforhandlingerne på i vores politiske forslag.“ siger Thor Möger Pedersen.

Der er altså en ambition i SF om at tage nogle traditionelle værdier og forny dem. På den led er „gang i 90'erne“ – Socialdemokraternes arbejdsprogram fra foråret 1989 – ikke nødvendigvis forbilledet. Man tilhører en ny generation, der ikke vil hænge fast i gamle dogmer som fx, at man ikke kan se radikal islam og fremmed kultur som en udfordring og samtidig være venstreorienteret. I det nye venstreorienterede projekt vil man gerne man kunne bede folk om at arbejde „12 minutter“ mere og samtidig varetage arbejderens interesser.

Er dette et decideret nyt SF? Har den pragmatiske fløj, som Antorini mener altid har konkurreret med partiets ideologiske fløj, forandret partiet? I 90'erne forsøgte daværende formand Holger K. Nielsen at adressere de kulturelle og religiøse udfordringer ved indvandringen. Dengang blev han nedstemt. I dag er det accepteret i SF.

Hos S oplever man ikke S og SF's fælles politik som et opgør med linjen i 90'erne – snarere trækker man linjer tilbage til centrum/venstre-

regeringen under Nyrup:

„Det er en kombination af at genoplive projektet fra 90'erne og samtidig at forny det. Den danske model, vi arbejder med i dag, er ekstremt globaliseringsparat. Det er ikke **enten** den offentlige **eller** den private sektor. Vi skal opbygge en offentlig sektor, der understøtter den private sektor“, siger Christine Antorini.

I partiets selvforståelse har man brugt tiden fornuftigt til at overveje, hvad der skulle til for igen at gøre socialdemokratisk politik relevant. Den såkaldte røde skole, der opstod i kølvandet på nederlaget i 2007, var et udtryk for en sådan proces:

„Den røde skole var et udtryk for et dybfølt behov for at genfinde et forandringsprojekt. Det var ikke tilstrækkeligt at lægge emner som skatte- og udlændingepolitikken død,“ siger Christine Antorini.

Umiddelbart efter Nyrups nederlag var man handlingslammet. Man var bange for at tænke i visionære løsninger og bange for at skræmme vælgerne. Denne frygt er man ved at komme af med igen. Både i SF og S mener man, at der er mange af de rigtige perspektiver i „Fair løsning“. At venstrefløjen kan have en tendens til at komme i defensiven og se meget konservativ ud, hvis politikken reduceres til at blive et forsvar for allerede eksisterende rettigheder. „Fair løsning“ ændrede ved dette – ved ikke blot at fokusere på ret, men også på **pligt** – i form af kravet om de „12 minutter mere“.

„Vi skal være så gode, at vi ikke bare siger vi vil bevare gårsdagens velfærdsstat. Det skal være en dynamisk velfærdsstat, der hele tiden tænker i offentlig og privat, og hvordan vi kan skabe bedre velfærd med færre hænder – for vi bliver færre på arbejdsmarkedet. Hvis vi vil bevare velfærden, så skal vi være dem, der er bedst til at formulere, hvordan vi vil forny velfærdsstaten. For hvis det kun bliver at bevare, bliver det meget konservativt. Et eksempel er dagpengebeløbet og dagpengeperiodens længde. Tidligere var det en forsikring, der gav en rimelig kompensation for løntabet ved arbejdsløshed. Men højtlojnedede får i dag under halvdelen af deres løn ved arbejdsløshed. Her kunne man fx udvikle dagpengesystemet, så man kunne vælge en højere dagpengeydelse, men i en kortere dagpengeperiode. Eller fastholde en lavere ydelse i en længere periode. Det er et eksempel på en fornyelse af dagpengesystemet, der samtidig bevarer grundtanken, nemlig at der er et sikkerhedsnet, hvis man bliver fyret. Der synes jeg, Socialdemokraterne er bedst – når man tør tænke sådan nogle tanker og kan gennemføre det med parterne på arbejdsmarkedet,“ siger Christine Antorini.

Nyrup og Thorning

Måske findes der en jordnær forklaring på kollapse omkring Nyrups nederlag og den tilsyneladende positive tilbagekomst, Socialdemokraterne har været igennem. En forklaring, der har mere at gøre med den almindelige politiske cyklus og ikke så meget med nye visioner og projekter. En af årsagerne til nederlaget i 2001 kunne således være ganske almindelig metaltræthed.

„Når du som minister vil have et billede af virkeligheden, så beder du om et notat fra en embedsmand. Systemet kan mange ting, men det kan altså ikke politikudvikle. Det er virkelig det, der er faren ved at sidde i regering,“ siger Henrik Dam Kristensen.

Det er en kendt dynamik, at medarbejdere i ministerier maler et til tider overdrevet positivt billede af, hvordan virkeligheden hænger

sammen. Da ministre har travlt og hovedsageligt får deres analyser af samfundet fra embedsmændene, ender det med, at ministre og dermed regeringen til sidst afkobles fra virkeligheden.

„Knud Heinesen fortalte engang, at hans lykkeligste periode var den som trafikminister. Han fik ministeriet til at arrangere ture, hvor han kun besøgte steder, der lige havde fået nye trafikinvesteringer, eller hvor han kunne love det. Så han holdt sig fra alle de steder, hvor de ikke fik den nye motorvej eller bro“, siger Henrik Dam Kristensen.

Sådan var det fx i slutningen af 90'erne og frem mod 2001, da dele af befolkningen og pressen fokuserede på de stigende integrationsproblemer. Svaret fra regeringen var flere og flere tal, der skulle bevise, at der ikke var noget problem, men det var ikke måden at adressere vælgerens bekymringer på.

„Når almindelige mennesker kom til os og sagde, at de var bekymrede, så havde vi en fantastisk evne til at kunne hive 25 statistikker op, der fortalte, at det passede nok ikke, for udviklingen var jo faktisk ganske god. Og jeg kan se det gentaget nu med den nuværende regering, for der er jo ifølge dem selv ingenting, der er mislykkedes,“ forklarer Henrik Dam Kristensen.

Det er derfor en nærliggende konklusion, at nederlaget i 2001 først og fremmest havde at gøre med almindelig magtarrogance og afkobling fra virkeligheden. Partiets genkomst behøver dermed ikke at være udtryk for, at man har fundet et helt nyt projekt i forhold til 90'erne – det kan lige så godt være et spørgsmål om, at man har været en tur ude i virkeligheden og er kommet tilbage med friske ideer. Som Henrik Dam Kristensen forklarer det:

„Sammenligningen mellem ‚Gang i 90'erne‘ og ‚Fair forandring‘ er, at vi har at gøre med to forskellige sæt af problemer, men at løsningerne på to områder er kernesocialdemokratiske. Det første område er, at det værste, der kan ske for den enkelte person og for samfundet, er høj arbejdsløshed. Det løste vi dengang med investeringer i uddannelse, og det vil vi også gøre i dag. Den anden del er, at vi var og er meget målbevidste med at udvikle velfærdssamfundet. Derfor ser du, at vi nogle steder skal betale mere for at bevare velfærdssamfundet. Det var også det, der bar ‚Gang i 90'erne‘.“

Der er altså i dette perspektiv ikke nogen afgørende forskelle på Nyrop og Helle. Det er de samme værdier, der er tilpasset nogle nye udfordringer. Grundlæggende er projektet derfor det samme, ikke bare som i 90'erne, men også som i 30'erne, og som det har været gennem skiftende socialdemokratiske regeringer.

„Projektet er, at velfærdssamfundet skal være konsolideret og være der for dig. Flere skal i uddannelse, og der skal skabes flere job i Danmark. Det er at give danskerne et land, hvor der er tryghed og muligheder. For du har masser af lande, hvor der er muligheder, men hvor der ikke er tryghed.“ siger Henrik Dam Kristensen

Ifølge ekspert i velfærdsstaten fra Syddansk Universitet Michael Baggesen Klitgaard er der hos Socialdemokraterne og SF ikke nogle bud på en afgørende ny velfærdsstat, men snarere en pragmatisk tilpasning. Han mener således, at der i partiernes udspil måske nok er tale om mindre fornyelser i form af finjusteringer, men at der ikke er noget afgørende nyt under solen i forhold til Nyrop: „De bud på fornyelser, vi ser i dag, er ikke noget sammenlignet med det fundamentale opgør med velfærdsstaten, der fandt sted under Poul Nyrop og Mogens Lykketoft.

Her gjorde man for alvor op med tankegangen om, at arbejdsløse blot skulle forsørges, og gik i stedet over til aktivt at forsøge at få disse mennesker tilbage i arbejde.

Den fornyelse, Nyrup stod for, vil man altså ikke se gentaget i et nyt rødt kabinet – men det skyldes ikke nødvendigvis, at de nuværende politikere ikke har modet til afgørende reformer, snarere at tiden til dem ikke er gunstig. Baggesen Klitgaard forklarer: „De problemer, man stod med, da Nyrup kom til magten, var på mange måder nemmere at gå til. Der er ikke de samme reformer, der ligger lige til højrebænet i dagens Danmark“.

Hvad med efterlønnen?

Klitgaard mener, at Nyrup og Lykketoft nok havde gjort noget ved dén, hvis de var kommet til magten i dag, men påpeger samtidig, at den borgfred, der har lagt sig omkring emnet, gør det umuligt for et af de store partier at pille mere ved den.

På et afgørende punkt adskiller Socialdemokraterne sig dog fra Socialdemokraterne under Nyrup. Således peger Baggesen Klitgaard på, at valget af alliancepartner kan have en afgørende betydning: „Forskellen på Socialdemokraterne nu og dengang er, at man har løsrevet sig fra de Radikale og i stedet samarbejder med SF. Da man samarbejdede med de Radikale, kunne man ikke føre en strammere udlændingepolitik, men det er der blevet plads til med et mere pragmatisk SF“.

Selvom det altså kan diskuteres om, Socialdemokraternes og SF's politiske ideer udgør noget afgørende nyt projekt, eller om der blot er tale om nødvendige justeringer, er der ingen tvivl om, at alliancen i sig selv markerer noget afgørende nyt i dansk politik. Denne historiske alliance har været en forudsætning for, at de to partier har kunnet levere et fælles alternativt bud til en regering og har kunnet skabe troværdighed om deres projekt. Dette er senest kommet til udtryk i de fælles udspil „Fair Løsning“ og den fælles finanslov.

Det store spørgsmål er så, hvor solidt samarbejdet er, og om det kan tåle at komme til magten.

Fejlen fra 1966 må ikke gentages

Afgørende for at det fælles projekt kan føres ud i livet er det, at samarbejdet og alliancen mellem de to partier er stærkt, holdbart og kan stå for det pres, der kommer ved et evt. regeringssamarbejde. Sidste gang de to partier for alvor havde chancen for sammen at regere var i 1966 i det såkaldte „røde kabinet“. I det røde kabinet udarbejdede man en skriftlig aftale som grundlag for SF's støtte til den socialdemokratiske regering, fordi man i SF ikke ønskede et egentligt regeringssamarbejde. Samarbejdet smuldrede dog, fordi regeringens forslag om en dyrtidsregulering blev nedstemt i en situation, hvor der blandt nejstemmerne var seks SF'ere. I SF kunne man altså ikke leve op til ansvaret, og partiet splittedes i den forbindelse i SF og VS, hvilket blev enden på det røde kabinet. Ifølge professor ved Syddansk Universitet Klaus Petersen er der dog to afgørende forskelle på dengang og i dag, der gør det mere sandsynligt, at samarbejdet vil lykkes denne gang.

For det første har SF været igennem en historisk forandring, der gør det helt usandsynligt, at en idealistisk fraktion skulle sprænge ud af partiet. Man kan derfor regne med, at hele partiet denne gang står bag

den pragmatiske linje og samarbejdet med Socialdemokraterne.

For det andet er Den Kolde Krig for længst slut, og en ny generation af politikere er kommet til. Det betyder, at der ikke længere er et fjendtligt forhold mellem de to partier. Tilbage i 60'erne var samarbejdet kontroversielt for mange socialdemokrater, fordi SF var tidligere kommunister, og kommunister historisk var socialdemokraternes værste fjende. Dette historiske åg har SF kastet af sig og er dermed blevet et spiseligt parti for Socialdemokraterne.

Alt i alt peger de historiske omstændigheder altså på, at det denne gang kan lykkes de to partier at rykke helt ind i regeringskontorerne og blive et rødt kabinet 2.0.

På trods af de gode odds og de indlysende fordele i det tætte samarbejde skulle der dog et stort nederlag til, før partierne tog sig sammen og indså, at de var nødt til at sætte sig ned, tale sammen og indgå en alliance. Historien om den proces, de to partier har været igennem for at finde hinanden, giver samtidig indikationer om, at man kan forvente et fortsat stærkt samarbejde mellem de to partier.

Er fløjkrigen slut?

Ikke nok med at SF som parti er modnet og derfor er klar til et samarbejde, alliancen med SF er også et signal om et mere stabilt socialdemokrati. Ironisk nok er samarbejdet med SF den såkaldte Auken-fløjs største drøm. Det var netop denne fløj, der tabte ved formandsvalget mellem Helle Thorning-Schmidt og Frank Jensen i 2005. At det så er Nyrup-fløjens kandidat, der har formået at føre S ind i den stabile alliance med SF siger ifølge Weekendavisens Hans Mortensen noget om, at de gamle fløjkrige i partiet for en tid er forsvundet.

„Det er lykkedes at opnå en alliance mellem de to gamle fløje under Helle Thorning-Schmidts ledelse. Denne alliance bygger både på en politisk og en organisatorisk enighed, hvilket gør alliancen stærk og holdbar. Den politiske enighed er kommet i form af indrømmelser fra Nyrup-fløjen på blandt andet spørgsmålet om efterløn. Den organisatoriske enighed er opnået i form af en mere smidig og slanket partistruktur, der blandt andet har givet plads til Auken-fløjens Carsten Hansen.“ siger Hans Mortensen

Herudover er der ifølge Hans Mortensen sket det enkle, at mange af Frank Jensens støtter langsomt forlod partiet, da Helle Thorning-Schmidt blev formand. Dette har naturligvis gjort det nemmere at holde ro i partiet, da mange af de gamle fastlåste grupper er gået i opløsning. Nikolai Wammens melding om, at han vender tilbage til politik skal dog ifølge Hans Mortensen ses som en påmindelse om, at de gamle fløje ikke er helt væk endnu.

„At Nikolai Wammen vender tilbage til Christiansborg skal ikke ses som en direkte trussel mod Helle Thorning-Schmidt. Men det er klart, at hvis hun taber næste valg og taber det tydeligt, så kan hun ikke fortsætte som formand. I den situation er det ikke til at sige om, fløjkrigene bryder ud igen, og der vil Nikolai Wammen gerne stå parat til at være formandskandidat,“ siger Hans Mortensen

„Hvis vi taber, går der lang tid, før der kommer et reelt alternativt igen. Men hvis vi vinder, tror jeg, der kommer en borgerlig nedsmeltning. Det er et skæbnevalg, der kommer til at definere dansk politik,“ siger Thor Møger Pedersen.

Jakob Damsholt (f. 1984) er stud.scient.pol. på Københavns Universitet. Praktikant ved Deadline 22.30 og har tidligere været tilknyttet den danske representation ved NATO. Beskæftiger sig primært med sikkerhedspolitik, kommunikation og dansk politik.

Esbén Alslund-Lanthén om klimaet: Fra skrækvision til drømmebillede

Et år efter topmødefiaskoen i København. Nu skal verdens befolkninger ikke længere trues til forandring, men inspireres gennem løfter om ren, grøn vækst. Danmark skal være foregangsland for en tilgang til klima, hvor virksomheder spiller en større rolle i en mere bæredygtig økonomisk udvikling.

Af Esben Alslund-Lanthén

For mindre end et år siden måtte alverdens ledere forlade København og COP15 med et resultat, der har vist sig som noget nær dødsstødet for klimaforhandlingerne i FN-systemet. Siden da er klima stort set forsvundet fra dagsordenen både herhjemme og i resten af verden – og dét på trods af at klimaforandringerne accelererer med uforandret hast. Men ud af asken fra kollapset i Bella Center er opstået en ny tilgang, der – måske – kan løse de problemer, som verdenssamfundet har vist sig for opsplittet til at samarbejde om. Nu skal erhvervslivet inddrages i langt højere grad, og i stedet for at alverdens politiske ledere bliver enige om at være uenige, så skal enkelte foregangslande gå forrest ved at fortælle den gode historie. Fokus er denne gang ikke på døende isbjørne og østater, der forsvinder – nu handler det om at skabe arbejdspladser og et mere bæredygtigt liv. Det handler om GRØN VÆKST.

Klimadagsordenen er siden COP15 vendt tilbage til den politiske virkelighed, hvor andre politiske problemer har højere prioritet, og særligt den økonomiske krise giver beslutningstagere over hele verden hovedpine. Men det er i samspillet med netop økonomiske hensyn, at klima kan komme tilbage på dagsordenen. Og gennem et samarbejde med erhvervslivet kan der leveres det, som regeringer over hele verden fokuserer på lige nu: at skabe vækst. „Grøn vækst er en ny dagsorden. Et nyt paradigme for bæredygtig økonomisk udvikling,“ forklarer Per Meilstrup, klimaredaktør på Mandag Morgen.

Og ifølge Mandag Morgen ser det da også ud som om, investorerne verden over har taget de grønne briller på, når der skal sættes penge i nye projekter. Investeringer i vedvarende energikilder vil i 2010 være 200 milliarder dollars. Dermed har investeringer i ren energi overhalet investeringerne i energi fra fossile brændstoffer – og vedvarende energi vil udgøre over halvdelen af sammensætningen, når der skal skabes ny energikapacitet.

Stigningen i investeringer fortolkes som et tegn på, at mange virksomheder og regeringer er begyndt at kigge mod den grønne industri for at finde en vej ud af den økonomiske krise. Hvis klimahensyn og vækst går hånd i hånd, kan der altså skabes nye arbejdspladser, ny vækst og muligvis kan man endda løfte den opgave, som FN-systemet viste sig for svagt til at klare.

Det lyder umiddelbart næsten for godt til at være sandt. Og der ligger da også en stor opgave foran den grønne industri. Første skridt er at få overbevist befolkningerne om, at klima er andet end trusler om en dystre fremtid.

Til drøm fra mareridt

Martin Luther Kings tale på trapperne foran Lincoln Memorial havde nok ikke haft samme gennemslagskraft, hvis starten havde lydt: „Jeg havde et mareridt“. På samme måde skal klimadagordenen ændres til at handle om drømmen om en bæredygtig fremtid i stedet for frygten for konsekvenserne af manglende handling. Der ligger derfor en formidabel kommunikationsopgave foran fortalene for grøn vækst. Retorikken skal vendes om, så fordelene ved et bæredygtigt samfund er i fokus. Badevand i Københavns havn, ren luft i byerne og ikke mindst arbejdspladser og vækst skal poppe op i vores hoveder, når vi tænker klima.

Videnskabelige beregninger ligger til grund for vores viden om klimaforandringer, og derfor har abstrakte fagtermer samt tal og procentsatser fyldt meget i debatten. Kommunikationen skal fremover være mere jordnær og nemmere at forstå, så befolkningen kan forholde sig til de fordele, et bæredygtigt samfund har at byde på. For det er vigtigt at få masserne med, forklarer Per Meilstrup: „Befolkningen er både forbrugere og vælgere, og de er en ekstremt vigtig driver, hvis det her skal lykkes. Man skal ikke undervurdere massernes kraft.“

Virksomheder spiller en afgørende rolle i at få kommunikeret drømmen om bæredygtighed. Og det grønne budskab er ikke kun attraktivt i forholdet til kunderne. Ifølge administrerende direktør, Anders Eldrup, mærker DONG allerede nu flere positive effekter ved at omdanne sig fra en „sort“ til en „grøn“ virksomhed. Den nye profil forbedrer forholdet til investorer og skaber større interesse for at arbejde i virksomheden. I sidste ende betyder det altså ikke kun flere kunder, men også mere kvalificerede medarbejdere, forklarede Anders Eldrup under konferencen World Climate Solutions, der blev afholdt i København tidligere i år.

Danmark som foregangsland?

Virksomhederne skal drive væksten i en tilgang til klima, der bliver meget mere teknologi- og markedsdrevet. Foregangslande og byer – herunder både Danmark og København – skal lede ved eksemplets kraft. Og det kræver handlekraft fra politikernes side. København er på vej til at blive verdens første CO₂-neutrale hovedstad. Og Danmark støtter nu officielt, at EU sænker udslippet af CO₂ med 30 procent i 2020.

Men at være foregangsland kræver mere end at støtte en fælles målsætning. I Danmark har der de sidste tre årtier været en betydelig økonomisk vækst, men på samme tid er energiforbruget stort set ikke steget, og høje miljøstandarder er blevet opretholdt. „Det danske eksempel“ viser altså, at vækst og bæredygtighed er muligt. Eller gør det? Hvis man opgør udledninger af CO₂ ud fra danskernes forbrug i stedet for produktionen i Danmark, er vi pludselig ikke noget godt eksempel alligevel. Man kan sige, at emissionerne i virkeligheden bare er flyttet ud til de lande, som producerer vores biler, fladskærme og iPhones. Derved er de danske emissioner reelt ikke blevet reduceret.

Den kritik kommer blandt andre fra Ted Nordhaus fra den amerikanske tænketank The Breakthrough Institute. Han var indtil for nylig en meget udskældt figur på den internationale klimascene på grund sit pessimistiske syn på mulighederne for en bindende aftale i København. „COP15 var som en postmoderne spirituel pilgrimsrejse. Alle vidste, at det ville mislykkes, men man kom alligevel for at vise sin gode vilje. Det er på høje tid, at vi kommer væk fra tanken om, at alt kan reddes ved én stor

traktat,“ slår han fast. I stedet skal der sættes målrettet ind med strategiske offentlige investeringer i grøn teknologiudvikling. Både energieffektivitet og livsstilsændringer er ifølge Nordhaus mindre vigtigt, for i takt med at verdens befolkning stiger, vil økonomien og efterspørgslen på energi vokse. „Forstå mig ret, jeg er en stor tilhænger af at cykle til arbejde – jeg gør det selv. Men det er ikke sådan man løser problemet. Der skal skabes ny grøn energi, og den bedste måde at gøre det på er gennem offentlige investeringer. Det, I har gjort med vind i Danmark, er fantastisk,“ forklarer han.

Herhjemme gav Klimakommissionen for nylig sine anbefalinger til, hvordan Danmark kan blive uafhængig af fossile brændstoffer, og her var netop vindenergi i fokus. Formand for kommissionen, Katherine Richardson, tror på, at den politiske vilje er til stede. „Nu skal vi lige give politikerne tid til at sætte sig ind i rapporten. At gøre Danmark fri for fossile brændstoffer er en omfattende proces, som kommer til at strække sig over 40 år, men det handler om at komme i gang så hurtigt som muligt.“

Klimamedarbejder Tarjei Haaland fra Greenpeace er bekymret for, om regeringen er villig til at gå hele vejen: „Vi er rigtig glade for, at Klimakommissionen har valgt at se bort fra CO2-lagring i deres anbefalinger. Men når statsministeren i Folketingets åbningstale siger, at der skal kigges på at fjerne CO2 fra kul, så virker det, som om, at han ikke har forstået, hvad det vil sige at være uafhængig af fossile brændsler.“ Og opgangen fortsætter: „Der er en stor fare for, at politikerne bruger FN-systemets fiasko som undskyldning for ikke at gøre noget. Den siddende regering har jo nærmest sat udviklingen i stå siden 2001,“ konstaterer Tarjei Haaland. Per Meilstrup har dog tiltro til handlekraften i det danske Folketing. „Hvis den nuværende regering ikke gør noget nu, så vil det falde tilbage på dem selv,“ vurderer han. I slutningen af november offentliggør klima- og energiministeren regeringens energistrategi på baggrund af klimakommissionens anbefalinger. Den vil være første pejlemærke for regeringens ambitionsniveau på energiområdet.

Kampen om konkurrenceevnen

Klimakommissionen er blevet kritiseret for sit forslag om at ændre virksomhedernes adfærd gennem øgede afgifter. Her er konflikten mellem klimahensyn og rentabilitet klar. Kritikken lyder, at for høje afgifter kan skade konkurrenceevnen og derved også væksten. Fordelen ved afgifter er ifølge Klimakommissionen, at de skaber incitamenter for virksomheder til at energieffektivisere og derfor er en vigtig mekanisme for at få markedet til at tage del i den grønne vækst.

Ted Nordhaus er lodret uenig: „Afgifter er nytteløse. Det eneste, de gør, er at flytte produktionen ud af landet.“ Men Katherine Richardson mener ikke, at virksomhederne skal være bange. „Det er lønomkostningerne, som er danske virksomheders problem i forhold til udlandet. Energieffektivitet er derimod en konkurrencefordel. Vi erkender, at nogle virksomheder vil opleve et tab af konkurrenceevne med en afgift på fossile brændsler, men vi har også forslag til, hvordan dette kan afbødes. Desuden lægges der op til en gennemgang af hele afgiftssystemet, så det ikke rammer udsatte sektorer unødvendigt hårdt.“

Landbrug & Fødevarer er positive over for en grøn omlægning af afgiftssystemet, men Klimakommissionen mangler at tage højde for de afgiftsstigninger, der allerede er planlagt for de kommende år. „Det er

en svær balancegang for de energiintensive virksomheder. For hvis man når til et punkt, hvor man ikke længere kan innovere sig ud af problemet, så må man flytte sig ud af det," udtaler Claus Søgaard-Richter, direktør i Landbrug & Fødevarer. Bekymringen for konkurrenceevnen findes også i andre EU-lande. Den tyske pendant til Dansk Industri, Bundesverband der Deutschen Industrie, er eksempelvis imod, at EU går til 30 procent nedgang i emissioner i 2020. „Det vil blive en uforholdsmæssig stor byrde for de energiintensive virksomheder. Vi kan kun gå til 30 procent, hvis andre centrale aktører gør det samme. Ellers vil europæiske virksomheders internationale konkurrenceevne tage skade," siger BDI's chef for bæredygtig udvikling og klimaforandringer, Kurt Scheel.

Det er værd at notere, at de grønne afgifter stadig er lavere end, hvad de var under den socialdemokratisk ledede regeringen i 90'erne. De afgifter har blandt andet gjort, at danske virksomheder i dag er enormt konkurrencedygtige på energieffektivitet. Og selvom der er muren i krogene, så virker det som om, at der også i erhvervet hersker en konsensus om, at det kan være fornuftigt at kigge på afgiftssystemet for at skabe et såkaldt „pull“ på investeringer i energieffektivitet. „Der er selvfølgelig en smertegrænse for, hvor høje energiafgifter man kan pålægge erhvervet. Men for 80 til 90 procent af danske virksomheder vil afgifterne ikke være i nærheden af den grænse. Den sidste del skal man så hjælpe ved at tilbageføre nogle af afgifterne," forklarer Martin Lidegaard fra tænketanken Concito.

Kan man stole på virksomhederne?

Grøn vækst stiller nye krav til de danske virksomheder. De skal tjene penge på et internationalt marked, hvor presset fra økonomier med lave omkostninger bliver større og større. Og på trods af at det ikke er lykkedes at lave en bindende klimaaftale, skal de tjene deres penge på en bæredygtig måde. Frem mod COP15 fløj anklager om „greenwashing“ gennem luften. Det vil sige, at virksomheder gennem PR og anden kommunikation forsøger at fremstå mere grønne, end hvad tilfældet egentlig er. Hvis virksomhederne kun på overfladen lever op til deres store ord, kan man se langt efter bæredygtig økonomisk udvikling. Greenpeace peger derfor på, at det fortsat er vigtigt at være kritisk over for virksomhedernes grønne planer.

DONG er en af de danske virksomheder, som de seneste år har været allermest offensive på grøn strategi. Fra i dag at producere 85 procent af energien til el og varme med fossile brændstoffer vil DONG i 2040 reducere deres CO2-udslip per kilowatt-time til 15 procent af det nuværende niveau. Men selvom Greenpeace roser DONG's indsats indtil nu, så er der ifølge Tarjei Haaland stadig grund til at være kritisk: „Målsætningen er jo relativ. Hvis produktionen fordobles, vil reduktionen ikke blive særlig markant. DONG mangler stadig at tage det sidste skridt for at blive en fuldstændig bæredygtig virksomhed, og indtil de gør det, er de en stor del af problemet, men en lille del af løsningen.“

Også Mærsk har ifølge Tarjei Haaland alt for lave ambitioner på klimaområdet. „Deres direktør holdt jo en fin tale under COP15. Men det, han ikke fortalte, var, at Mærsk bliver ved med at bore efter olie, på trods af at verdens oliereserver er fire gange større, end hvad vi kan tåle at brænde af. Og så holder Mærsk sig de samme lave

brændstofstandarder på deres fragtskibe som konkurrenterne," udtaler han. International skibsfart er et ureguleret område, så længe det ikke lykkes for alverdens politikere at lave en bindende klimaafgørelse. Adspurgt om kritikken fra Greenpeace fremhæver talsmand for klima og miljø i A.P. Møller-Mærsk Gruppen, John Kornerup Bang, at hvis de hæver standarderne for brændstof, vil der altid være andre til at underbyde dem. „Skibsfart er en stor CO2-udleder, men dog den mest energieffektive og dermed mest klimavenlige transportform. Vi mener grundlæggende, at det både er mest rimeligt og bedst for miljøet, at de samme, skrappe miljøregler skal gælde for alle, uanset flagstat,“ forklarer John Kornerup Bang.

En bindende klimaafgørelse havde uden tvivl gjort det nemmere for danske virksomheder at opnå høj konkurrenceevne og lavere emissioner. Men ifølge Martin Lidegaard skal vi ikke bekymre os for meget om, at danske virksomheder forsøger at virke mere grønne, end de er. „Det er jo ligesom at tisse i bukserne i frostvejr. Selvfølgelig vil der være brodne kar, men for de store virksomheder er konsekvenserne ved at blive taget i „greenwashing“ simpelthen for store,“ vurderer han.

Mere end et modeord

Det næste skridt for grøn vækst er at udvikle det til et mere konkret begreb, så effekten kan måles og vurderes. „For fremtiden bliver det vigtigt at sætte normer, mål og standarder for, hvad grøn vækst er. Det skal være mere end bare et modeord,“ forklarer Per Meilstrup. Den udvikling hilser Katherine Richardson velkommen, for ifølge hende har der i Danmark været en uheldig indgang til grøn vækst. „Der har været for meget fokus på kortsigtet profit, og hvad den enkelte virksomhed eller sektor kunne få ud af grøn vækst. I stedet skal der tænkes i fremtidige udfordringer, og hvilke problemer der mangler løsninger på.“

Det kræver flere og større skridt, hvis grøn vækst skal løse, hvad hovedtaleren til World Climate Solutions, Anthony Giddens, kalder „det største problem for menneskeheden i det 21. århundrede.“ For selvom det er vigtigt at få det positive budskab ud, så skal det ikke overskygge det overordnede mål: „Hvis ikke vi får nedbragt emissionerne, kan al den snak om grøn vækst være ligegyldig,“ konstaterede han.

Esben Alslund-Lanthén er stud.scient.pol ved Københavns Universitet, har læst international politik ved Freie Universität i Berlin og er udannet faglig formidler fra Tillægsuddannelsen på journalisthøjskolen i Århus. Han har været ansat som researcher på Politikens indlandsredaktion og har blogget på Politiken.dk.

Analyse: Danmark – et lavvækstland

Danmark står til at få en af de laveste vækstrater i OECD.

Af Frederik Dømler og Troels M. Kranker

Ti udfordringer ifølge regeringens vækstforum:

- Produktiviteten står i stampe
- Konkurrenceevnen er under pres
- Uddannelsesniveaut sækker efter de bedste lande
- demografisk modvind
- Samlet arbejdsudbud kun gennemsnitligt i OECD
- Fornylse og innovation ikke i top
- For få nye vækstvirksomheder
- Behov for en mere effektiv offentlig sektor
- For lidt konkurrence
- Et samfund uafhængigt af fossile brændsler

På blot et år er Danmark faldet fra en femteplads til en niendeplads på listen over de mest konkurrencedygtige lande i verden. Det viser World Economic Forums rangliste for 2010. Og et endnu værre billede viser sig i IMD's World Competitiveness Yearbook, der afslører, at Danmark dumper fra det femte til det 13. mest konkurrencedygtige land i verden.

I perioden 1995-2008 er den danske arbejdsproduktivitet faldet ned blandt de ringeste i OECD-sammenhæng, og fremskrivningerne for den danske vækst ser også dystre ud. OECD forudsiger, at den danske BNP-vækst meget vel kan blive den næstlaveste inden for OECD frem mod 2025 som konsekvens af en tilsvarende dårlig produktivitetsudvikling.

Vi halter langt bagefter lande, vi normalt sammenligner os med – herunder Norge, Sverige og Finland.

“Productivity isn't everything...

... but in the long run it is **almost** everything”. Sådan siger den amerikanske økonom og nobelpristager Paul Krugman. Han mener, at man i perioder kan acceptere en lav produktivitet, men at produktiviteten over tid er altafgørende for vækst og derfor også velfærd og privatforbruget. Det haster for Danmark, fordi den skrantende produktivitetsudvikling netop ikke har været kortvarig, men begyndte i midten af 90'erne. Derfor er det essentielt, at Danmark i nær fremtid får vendt den dårlige produktivitetsudvikling, men hvad er opskriften?

Dansk Industri: Sänk selskabsskatten!

Erhvervsøkonomisk chef i Dansk Industri, Kent Damsgaard, savner udenlandske investeringer i Danmark og fremhæver, at det mest effektive værktøj er at sænke selskabsskatten, så Danmark bliver mere attraktivt for internationale investorer og kan tiltrække det nyeste udstyr og viden og derigennem blive mere produktivt. Derudover bør vi være mere effektive, når vi tilrettelægger vores arbejde og skabe rum for innovation og kreativitet ved at have så få offentlige og administrative bindinger som muligt samt en lav marginalskat. Endelig skal der sættes ind over for et stagnerende uddannelsesniveau.

LO: Produktivitets-fortællingen er overdrevet!

Ifølge Cheføkonom i LO, Jan Kærra Rasmussen, er produktivitetsfortællingen overdrevet. „Hvis produktivetsproblemet var så voldsomt, så ville vi ikke have haft gigantiske overskud på handelsbalancen og EU's højeste beskæftigelse de sidste 15 år. Det er lidt som at påstå, at Caroline Wozniaki er en krøbling og en elendig tennisspiller, selv om hun er nr. 1 på verdensranglisten.“ Der er dog plads til forbedringer, erkender han. Danmark skal øge uddannelsesniveaut og tiltrække internationale specialister, opdatere infrastrukturen inden for områder som bredbånd, tele, energi, jernbaner, transport, havne og lufthavne. Og så bør virksomhederne investere mere i teknologi. Det vil sige, at de spekulative penge skal bevæge sig fra boliginvesteringer til investeringer i udviklingen af produktionsapparatet. Han afviser, at lavere selskabsskat vil forbedre produktiviteten – det vil blot øge aktiekurserne.

Økonomiprofessoren: Sats på innovation og veluddannet arbejdskraft!

Økonomiprofessor ved Copenhagen Business School og medlem af regeringens Vækstforum, Jan Rose Skaksen, peger på to hovedårsager til den dårlige produktivetsudvikling: et for lavt investeringsniveau og for dårlig effektivitet i virksomhederne. Kapital er i stigende grad mobilt over landegrænser og selskabsskatten er, som også DI foreslår, et oplagt håndtag at skrue på. „Dog er det vigtigt at understrege, at det jo ikke er gratis at sænke selskabsskatten, og det vil være ødelæggende for tilliden til dansk økonomi og dermed også for investeringerne, hvis der ikke er kontrol over de offentlige budgetter“. Når det kommer til effektiviteten, bør vi satse på innovation og på kvalificeret arbejdskraft, mener Skaksen. Men i stedet for at man fra centralt hold sætter penge af til specifikke projekter, bør man i stedet belønne uddannelsesinstitutioner, der producerer erhvervsrelevante højtuddannede, som bidrager til at sikre en veluddannet arbejdsstyrke og en positiv innovationsudvikling. Derudover skal vi blive bedre til at udnytte potentialet ved erhvervsrelevant forskning på universiteterne i et tættere samspil mellem erhvervsliv og uddannelsesinstitutioner. Og så skal Danmark være bedre til at tiltrække højt kvalificeret udenlandsk arbejdskraft.

Fremtidsforskeren: Tiltræk højtuddannet arbejdskraft!

Tiltrækning af højtuddannet arbejdskraft fra udlandet er også et vigtigt ifølge Jeffrey Scott Saunders, fremtidsforsker på Institut for Fremtidsforskning. Især arbejdskraft fra de asiatiske lande, hvor en rivende udvikling på forskningsområdet gør, at asiaterne hastigt haler ind på EU og USA i antallet af forskere. De asiatiske lande har også overhalet EU's niveau i forsknings- og udviklingsudgifter – og er på vej til at overhale USA. Samtidig skabes der flere patenter (mål for innovation) i mange asiatiske lande (især Korea) per investeret forskningskrone, forklarer Saunders.

En mulighed kunne være at hente inspiration i den canadiske immigrationsmodel, som giver adgang til de højtuddannede, landet har brug for, uden at skele til nationalitet, påpeger Saunders. Derudover skal den vestlige verden, herunder Danmark, blive bedre til at udnytte potentialet, der vil opstå de næste ti år, hvor en enorm global middelklasse vil opstå. Danmark skal være parate til at tilbyde denne enorme klasse attraktive produkter og services i en langt mere hidsig

konkurrence end hidtil, hvor især de asiatiske lande både kan tilbyde et billigere produktionsapparat og i stigende grad også udvikle teknologien selv.

Tænk tanken: Reform af universitetsuddannelserne!

Dansk Erhvervsakademi (DEA), tænketanken, der beskæftiger sig med sammenhængen mellem konkurrenceevne og uddannelse, forskning og innovation, peger helt konkret på tre ændringer på uddannelsesområdet, der kan øge produktiviteten. Først og fremmest skal flere bachelorer direkte ud på arbejdsmarkedet som i de angelsaksiske lande – altså et opgør med den generelle opfattelse i erhvervslivet og på uddannelsesinstitutioner om, at en 5-årig uddannelse er **nødvendig**. Kravet til uddannelsesinstitutionerne bliver derfor at justere bacheloruddannelserne, så de studerende er rustet til arbejdsmarkedet efter tre års uddannelse. En justering, CBS blandt andet lægger op til i deres nye strategi, forklarer Stina Vrang Elias adm. direktør i DEA. DEA advokerer yderligere for et større fokus på erhvervsuddannelserne (lærlingeuddannelser som fx murer, tømrer og værkstedsfag), hvor frafaldsprocenten på det første år er 50 pct. Yderligere bør uddannelsesniveauer i byggefag og industri opgraderes, eventuelt i form af eliteorienterede uddannelser, så produktiviteten styrkes. Dernæst peger DEA på, at produktivetsgevinsten ved at flytte en ufaglært til faglært skal undersøges, ligesom vi i dag kender gevinsten ved at „flytte“ en ufaglært til højtuddannet (400.000 kr. årligt). En af DEA's analyser peger på, at højtuddannede, og især højtuddannede inden for samfunds- og naturfaglige discipliner, øger produktiviteten i virksomhederne: Øges antallet af højtuddannede med 1 pct., vil det øge produktiviteten tilsvarende med 1 pct. Altså skal politikerne ifølge denne analyse øge antallet af højtuddannede, hvis Danmark skal øge produktiviteten. Regeringen satte sig i 2006 som mål at øge andelen af en årgang med en videregående uddannelse fra 45 til 50 pct. i 2015 – endnu er det dog uvist om, den målsætning bliver indfriet.

FORA: Mangel på viden

Tidligere departementschef i Erhvervsministeriet og nuværende udviklingsdirektør i FORA (Erhvervs og Byggestyrelsens enhed for erhvervsøkonomiske analyser), Jørgen Rosted, finder det fortvivlende, at så mange påstår, at de har løsningen på produktivetsproblemet: Vi mangler nemlig stadig analyser, der overbevisende kan forklare årsagerne til produktivetsfaldet. Derfor vil politikerne famle i blinde mellem de mange forslag og vil kun ved en tilfældighed ramme den rigtige politiske løsning, mener Rosted. Grundige analyser er nødvendige for at kunne formulere den rette politik. Han påpeger, ligesom Jan Kærra Rasmussen fra LO, det bemærkelsesværdige i at Danmark, som har haft store overskud på betalingsbalancen, EU's højeste beskæftigelse og højeste lønstigning i samme periode, skulle have haft en lavere produktivitet end lande med ringere beskæftigelse, lavere lønstigning og mindre overskud på betalingsbalancen. Analysen af Danmarks produktivetsproblem bør derfor først og fremmest tage udgangspunkt i en detaljeret og grundig analyse af, hvilke lande der egentlig har haft en bedre produktivitet end os. Måske er det kun „catch-up-lande“ – dvs. lande, der i udgangspunktet har et lavere produktivetsniveau – og som, alt andet lige, derfor har lettere ved at få

en højere produktivitsudvikling (fx Kina, Indien og Brasilien). I givet fald er produktivitsproblemet ikke så slemt som antaget. Hvis vi derimod taber terræn til lande, vi normalt sammenligner os med, er der grund til bekymring.

Rosted selv peger på fem hypoteser, som alle sandsynligvis har bidraget til den dårlige produktivitsudvikling: uddannelsesniveaue, innovationsgraden i virksomhederne, for få vækst-iværksættere, for få avancerede jobfunktioner i centrale sektorer (fx videnserhverv) og Erhvervsstrukturen: „innovationslette“ sektorer er uforholdsmæssig store i Danmark (fx bygge- og anlæg). FORA vil i deres produktivitsrapport, som udkommer til foråret, prøve at afdække i, hvor høj grad hvert enkelt område har bidraget til den skrantende produktivitsudvikling og dermed være i stand til at give fakta-baserede politikanbefalinger, lover Rosted.

Endeligt påpeger Rosted nødvendigheden af at afdække om, produktivitsproblemet findes i de hjemmemarkedsorienterede erhverv (og i så fald i hvilke brancher) eller i de globale eksportorienterede erhverv. Såfremt det kan påvises, at problemet hovedsageligt er på hjemmemarkedet, tyder det på, at konkurrencen i Danmark er for svag, og politikerne må derfor se på om, man kan ændre rammevilkårene for de erhverv, hvor der er problemer. Hvis det derimod viser sig, at det er eksporterhvervene, som ikke kan konkurrere på det globale marked, må man formode, at de danske virksomheder ikke er dygtige nok.

For Rosted er det altafgørende, at politikerne medtænker sådanne betragtninger, når de meget snart skal udforme en politik, der skal få Danmark på den ret kurs igen. Ellers ender vi, mener han, med at udforme en erhvervs politik, som er rig på intuition og fattig på fakta.

År 2025: Danmark et lavvækstland?

Regeringens Vækstforum, som for lidt over et år siden blev nedsat til at rådgive regeringen om, hvordan den skal tackle de nuværende vækstproblemer og opnå en langsigtet vækst, gav i september sit bud på de ti udfordringer, Danmark står over for, i udspillet „Ti udfordringer for vækst“ (Se boks). Men virksomhedsledere og erhvervslivets interesseorganisationer var ikke imponerede: Budskabet lød, at der ikke var brug for mere snak, men reformer – hellere i dag end i morgen.

DI kom regeringen i forkøbet med ikke mindre end 100 konkrete forslag til, hvordan væksten kan forbedres. Iblant nogle af de vigtigste forslag er at afvikle efterlønnen, afskaffe topskatten, sænke selskabsskatten, øge de offentlige investeringer i infrastruktur og sætte flere ressourcer af til forskning. Hans Skov Christensen, adm. direktør for Dansk Industri udtalte i den forbindelse, at „Danmarks udfordringer er så alvorlige, at det kræver handling nu, hvis ikke vi skal ende som en udkantsregion i Europa med udsigt til lavvækst og 70 år med uafbrudte offentlige underskud“.

Politikerne og især regeringen står over for nogle svære valg. Skal man lytte til erhvervslivet og give efter for deres krav om reformer her og nu og måske træffe forhastede beslutninger? Eller bør man vente med at udforme politikken til grundigere analyser af problemet er foretaget – analyser som potentielt vil fremlægge reformer, der er upopulære i befolkningen? Og som uanset deres nødvendighed kun vil synes sværere og sværere at gennemføre, efterhånden som den kommende valgkamp intensiveres. Om Danmark kan undgå at blive et lavvækstland er endnu

uvist, men ét syntes sikkert – uden vilje til at forstå vores udfordringer og handle derefter, vil vi højest sandsynligt opfylde den dystre forudsigelse.

Frederik Dømler (f. 1987) studerer LLM International Economic Law ved Warwick University. Uddannet BSc. International Business and Politics ved Copenhagen Business School. Tidl. ansat hos bl.a. FORA og i Handelsafdelingen på Den Danske Ambassade i Washington D.C.

Troels M. Krankér (f. 1984) er forretningsfilosof, fremtidsforsker på Institutet for Fremtidsforskning, tidligere medredaktør af RÆSON, tidligere marketingkonsulent for Nordisk Film, Trendsales.dk og modefirmaet Rubberduck. Han skriver speciale om „Sammenhængen mellem virksomheders kollektive bevidsthed og klimakrisen“ på kandidatuddannelsen Management of Creative Business Processes (cand.soc) på Copenhagen Business School.

RÆSON spørger: Hvad gør Danmark galt?

Rundbordsdiskussion med erhvervslederne Lars Kolind og Asger Aamund og udviklingschef i Erhvervs- og Boligstyrelsen, Jørgen Rosted.

Af Stig Tackmann og Kenneth Praefke

„Singapore ligger i Malmø“

Danmarks konkurrenceevne er ifølge World Economic Forum dalet fra en 5. plads til en 9. plads. Men hvad er det helt konkret, der sker? Hvordan kan man mærke det ude i virksomhederne?

Asger Aamund: Det kan man heller ikke på den måde, og det er det, som er spændende. Masser af danske virksomheder er enormt konkurrencedygtige. Men politikerne nægter at se på, at Danmark som samfund er i konkurrence: vi sidder jo i en konkurrencesituation med andre lande, hvor vi konkurrerer om at få tiltrukket firmaer.

Prøv at forestille jer, at Singapore lå i Malmø. Tænk at bo fem millioner mennesker med en meget lav skat og med en kæmpe vækst inden for teknologi. Det ville virke som en magnet på danske virksomheder, på danske industrier, på danske services. Nu er danskerne jo nogle tosser, for vi siger „jamen, Singapore det ligger ude i Fjernøsten“. Når vi har et udbrud af fugleinfluenza, så går vi helt agurk. Man glemmer bare, at en økonomisk pandemi raser endnu hurtigere.

Det, du siger, er, at virksomhederne gør det godt nok?

Aamund: Nogle gør. De virksomheder, der er i stand til at tilføre højteknologi til deres produkter, kan tage en merpris, som kunderne betaler for. De skal nok klare sig. Men der er masser af danske virksomheder, som har et enormt produktivitetsefterslæb. Fx. slagterierne som er arbejdsintensive. Masser af den slags virksomheder er helt skudt i flammer – fordi de ikke har kunnet omstille sig. Modsat er Grundfos et fantastisk eksempel. I Hongkongs havn står der Grundfos-pumper på 25. og 30. år. De har ikke lyst til at betale en merpris for Grundfos' pumper, men de ved, at hvis de køber britiske eller kinesiske, så skal de ned og rense dem, når de køber en Grundfos-pumpe, så skal de betale for den, men så er der ikke noget vrøvl de næste 25 år.

Lars Kolind: Grundfos er et godt eksempel. De har reelt ikke noget konkurrenceevneproblem. Grundfos er en international virksomhed, og hvis det endelig er sådan, at dele af virksomheden i Danmark bliver ukonkurrencedygtig, så er det det letteste i verden at flytte produktionen til Singapore eller Kina. På den måde er virksomheden en meget international virksomhed, der har lært, hvordan man agerer globalt. Den anden årsag er, at en virksomhed, som er meget meget højt specialiseret, og som har en kritisk masse inden for det felt, den opererer i, har muligheden for at sammensætte hele sin værdikæde på en meget, meget stærk måde. Man kan simpelthen justere på hver eneste del – lige fra hvor man køber råvarer til, hvor man henter de enkelte dele. Derfor er man så ekstremt konkurrencedygtig.

Jørgen Rosted: Vi skal skelne skarpere, end vi ofte gør mellem økonomisk vækst. Det hænger sammen, men løsningerne er meget forskellige. Vi har bud på mere vækst, men produktivetsproblemet har

vi svært ved at finde svar på. Altså, vi kan se, hvordan produktiviteten har udviklet sig svagt i Danmark – og de fire lande, som i de sidste 15 år har gjort det bedst, er Sverige og Finland på den ene side og så USA og Storbritannien på den anden. USA har altid ligget forrest, de havde deres problemer tilbage i 70'erne, men har klaret sig godt siden. Men det er bemærkelsesværdigt, at de to lande, der har haft højest produktivitetsstigning, er Finland og Sverige.

„I servicesektoren går det rystende dårligt“

Rosted: Det er et stort problem, at man ikke søger et svar, der er mere baseret på fakta for så at handle mere rigtigt. Man kan gætte på svarene, og det er rigtigt det, Asger siger om, at forklaringen er hos de lidt tungere danske virksomheder. Men hvorfor er det så ikke sket i Sverige og Finland? Det har ikke noget at gøre med pensioner og skattesystemer. Eller med den mentalitet, der er i Danmark. Indenfor medicinalindustrien kan man se, at vi samlet set har gjort det bedre end de tre lande, jeg nævner, og det er det mest specialiserede konkurrencedygtige erhverv, vi har i Danmark. Det næstmest specialiserede er transport – og der har vi **højere** produktivitet end de fire lande, jeg taler om. Det er globalt konkurrerende erhverv. Så de steder, hvor vi har forstået at specialisere os, der kører det.

Landbruget er der, hvor det kører dårligst, og så kommer hele den der store metal- og jernindustri, der går rigtig, rigtig dårligt. Så er der servicesektoren, hvor det er rystende dårligt i Danmark: Det er handel, det er hotel og restauranter, det er underholdningsindustrien. Den kreative industri, som er ret effektiv i USA og England.

Men overordnet: Vi mangler at få undersøgt, hvor vi kan sætte ind, så ville vi komme frem til nogle svar, som er langt mere rigtige.

Hvad er det, vi skal gøre?

Kolind: Det ene er, at vi kan give bedst mulige vilkår for, at flere virksomheder som Grundfos får mulighed for at udvikle sig i Danmark. Det skal være attraktivt for dem at være her. Der er mindst to komponenter, man kan tage frem her. Det ene er, at løn- og skattekonkurrenceevne er meget væsentligt. Det er ikke et spørgsmål om, hvorvidt timelønningerne er højere eller lavere, men: hvis vores ingeniører er væsentligt dyrere, end i andre lande, men de ikke er **bedre**, så driver det simpelthen de job ud af landet. Der er for mig ingen tvivl om, at en lavere skat på indkomst og ikke mindst på de højere indkomster faktisk gør en forskel. Den anden ting er, at samspillet mellem den offentlige sektor og den private sektor er meget væsentligt.

Rosted: For mig er det vigtigt at slå fast, at der er et kæmpe problem inden for den danske servicesektor. Der burde ske en anstændig konkurrenceudsættelse af hele servicesektoren i Danmark. Jeg synes, man skal være klar over, at det er vigtigt at få ryddet op i. Men det er jo ikke særligt sexet at tale om.

Så mener jeg, at vi helt har misforstået at diskutere universiteternes rolle i samfundet. Sverige og Finland har lavet reformer af universitetsverdenen, de er klar over, hvad det hele handler om. Universiteterne har fået de rigtige incitamenter, de rigtige investeringer.

Jørgen Rosted, du sagde at vi skal undersøge årsagerne til produktivitetstab. Men er der ikke nogen ting, vi kan gøre allerede nu i stedet for at forske mere?

Rosted: Det nytter ikke noget, at vi diskuterer løsninger nu. Hvis man havde en vilje til at undersøge det ordentligt, så havde man jo gjort det for længst. Og det ville ikke tage mere end seks måneder, hvis der var nogen, der ville ofre de millioner, det ville koste. Men jeg er da villig til at bruge min mavefornemmelse til at gætte på løsninger.

„Nogle helt andre, frie universiteter“

Aamund: Jeg kan godt lide det amerikanske begreb „the triple helix“. Det er den tredobbelte spiral, en spiral, der går opad og som interagerer. Hvis man gør klart for sig selv, hvad vi kan gøre som stat, som industri og som universiteter for at drive det her samfund frem, så får man også nogle konkrete arbejdsopgaver, der skaber løsninger. Vi skal have universiteterne til at blive selvejende institutioner. Så de ikke som i dag sidder og er afhængige af finansloven. Det skaber en pølsefabrik, hvor man hvert år sidder og afventer om, man får tre procent mere eller mindre. Hvis vi laver en stor fond med alle de midler, universiteterne skal have de næste 20 år, så de kan blive selvejende, så får vi nogle helt andre frie universiteter ligesom i USA. De skal til gengæld have forskning og undervisning i international topklasse. Det leverer de ikke i dag – måske lige bortset fra DTU, som er langt fremme i skoene. De skal op og sammenligne sig med Stanford og Harvard.

Derudover er der mange virksomheder, som leverer kompromisløs kvalitet. De ved, at det vi skal fremstille, hvad enten det er service eller produkter, skal være bedre end det, de andre har. Det lyder ret primitivt, men så simpelt er det. Vi bliver nødt til at tænke globalt, vi skal have et globalt konkurrenceperspektiv. Det er faktisk ikke bare overskriften for virksomheden. Det er overskriften for hele det danske samfund, og hvis ikke vi kan levere det her, så bliver vi et vandland for polske turister.

Hvis man nu kigger politisk, begrænser politikerne så i øjeblikket udviklingen? Hvad er det konkret politikerne skal levere?

Aamund: De skal levere en skattereform, de skal levere en stor tung iværksætterfond og en hel anden opgearning af forskning og uddannelse. Det er de tre ting, der skal til.

„Et uhæmmet ønske om at kontrollere sig til kvalitet“ – om Den offentlige sektor

Kolind: Jeg mener faktisk, der skal fire ting til, og den fjerde ting er et paradigmeskift for, hvordan man driver offentlig virksomhed. En ledelsesreform. Den måde, man driver offentlig virksomhed på i dag, er meget lidt værdiskabende per medarbejdertime. Som følge af, at der ingen incitamenter er, er der ingen konkurrence. Der er et uhæmmet ønske om at kontrollere sig til kvalitet. Det betyder, at det sker på bekostning af den enkeltes frihed, arbejdsglæde og tid.

Rosted: Vi er helt enige om, at universiteterne ikke spiller den rolle, de skal, men man skal dybere ind i det. Jeg mener ikke, det er inden for det politiske mulighedsområde at privatisere universiteterne, så hvis de skal blive i offentligt eller delvist offentligt regi, så skal man finde ud af at konkurrenceudsætte dem. Det forslag har vi ikke engang fået udarbejdet i Danmark. Så man skal dybere ind i det, før man kan få politikerne til at handle.

Jeg går ind for, at man fjerner fradragene og sætter skatten ned til 40 pct., som man har gjort i Norge. Det ville øge arbejdsudbuddet og

væksten, men det ville ikke have meget at gøre med produktiviteten. Man skal ikke overdrive skattens betydning for produktiviteten.

„I Danmark er der ingen iværksætterkapital overhovedet“

Rosted: Det er heller ikke nok at lave en iværksætterfond. De virksomheder, der er dygtige nok, de kan få alt den kapital, de vil. Bare at skaffe flere penge løser ikke ret meget af problemet.

Aamund: Nej, det kan de ikke. De får intet overhovedet. De går og græder ude i virksomhederne. Der er ikke kapital til rådighed til iværksætterne overhovedet.

Kan du uddybe det?

Aamund: Jamen, det er jo en kendsgerning, at der bliver startet meget få højteknologiske virksomheder i Danmark og de, der bliver startet, får ikke kapital nok. Og så er det jo endnu værre nu, hvor man har gennemført iværksætterskatten, som er fuldstændig vanvittig. Det betyder, at hvis folk går ind og investerer i en it-virksomhed og ejer fx 8-9 pct., så bliver de beskattet kontant med 25 pct. af årets teoretiske værdistigning, der kan være forsvundet få måneder senere. Dog uden at man kan få den betalte skat refunderet. Når man siger det rundt omkring i det internationale miljø, så nægter de at tro på, at det er rigtigt. Vi er simpelthen så meget **last year**.

Kolind: Jeg må sige jeg har præcis samme fornemmelse. Finansieringen af unge vækstvirksomheder er et gigantisk problem.

Rosted: De siger, der mangler penge, og jeg siger, der er for få af Lars og Asger. Og hvis der var flere af Lars og Asger, så kom pengene. Lad mig så lige sige, at der er ingen steder, hvor biotek har rejst så meget kapital som i Danmark. Vi rejser mere end i Boston.

Vi ved, at de tre områder, hvor der er mest potentiale, er miljø/greentech-løsninger, velfærdsteknologi og kreative industrier. De kreative industrier, der udnytter it, er den største vækstfaktor globalt set.

Aamund: Bundlinjen er, at nye højteknologiske virksomheder ikke kan få en krone. Det har aldrig været meningen, at bankerne skal finansiere dem, det er det ikke i noget land. Men der er ingen iværksætterkapital til stede overhovedet i dag i Danmark. Ingen.

Rosted: Når jeg spørger amerikanske venturekapitalister, hvad er problemet i Danmark?, så siger de: „I starter for mange virksomheder. I starter flere virksomheder end i Silicon Valley. I må begrænse det.“ Og tallene viser, at vi starter lige så mange eller flere end Silicon Valley.

Aamund: Vi ved inden for højteknologi, at hvis investorer investerer i ti virksomheder og bare én af de virksomheder overlever, så har man fået sine penge hjem mange gange.

„Danmark bliver delt i to“

Hvor er det Danmarks spidskompetencer skal ligge?

Kolind: Jeg vil gerne komme med tre forcer. De to af dem er sådan nogle „pick the winner“ [hvor man vælger de mest succesrige områder, red.] og den tredje, den går på tværs af dem.

1) Bæredygtighed. Der mener jeg, at vi har rigtig, rigtig mange forcer. Jeg siger ikke biodiesel, jeg siger heller ikke elbiler. Jeg siger bæredygtighed som et bredere begreb. Om det så ender med at blive hybridbiler, eller om det er biodiesel, det skal vi ikke vælge – vi skal vælge bæredygtighed. Det er et område, hvor jeg mener vi har enestående udviklingsmuligheder.

2) Velfærdsteknologi. Der har vi helt klart en fordel, fordi vi har så stor en offentlig sektor, der faktisk kunne fungere som innovationsleverandør. Så der har vi den særlige konkurrencefordel.

3) Det tredje område er, at vi faktisk har større fordele, end de fleste for at kunne lede virksomheder under de vilkår, der gælder i det 21. århundrede. Vi har jo en struktur med lav magtdistance og er et land, hvor vi tolererer stor usikkerhed, og det er præcis de to kerneområder, der skal til for at lede de centrale virksomheder med forskellige medarbejderstabe og eksperter. Der er nogle særlige forudsætninger, der ligger i den danske kultur.

Aamund: Jeg synes, det er fint, at man bruger samfundspenge til at investere i fællesprojekter, der netop er bæredygtige. Jeg synes også, at det er fint, at man investerer i miljø, men det skal give penge. Om det så tager 20-25 år.

Rosted: Vi ved, at de tre områder, hvor der er mest potentiale, er miljø/greentech-løsninger, velfærdsteknologi og kreative industrier. De kreative industrier, der udnytter it, er den største vækstfaktor globalt set. Og den største driver for vækst i Storbritannien og USA og faktisk også i Stockholm, men slet ikke i Danmark. Det er de tre områder, som man kan pege på for de næste 20 år – men at komme derfra til, hvad vi skal gøre i Danmark, det bliver slet ikke ordentligt diskuteret.

Hvad bliver konsekvenserne 15 år ude i fremtiden, hvis politikerne ikke gør noget ved det?

Aamund: At Danmark bliver delt i to. Elitevirksomhederne skal nok klare sig. Men hele den offentlige sektor bliver fuldstændigt ramt, fordi den ikke kan finde skatte kroner. Statsministeren har en drøm om, at vi skal være blandt de ti rigeste lande. Men en drøm, der ikke kan realiseres, den ender med at blive et mareridt – og det er den vej, vi er på. Der er ikke nogle af politikerne hverken i regeringen eller i oppositionen, der ønsker at drøfte det her rigtigt, fordi kampen om magten er igang. Og magten går gennem den del af vælgerkorpset, der er uden for arbejdsmarkedet. For det er de fleste – så banalt er det.

Stig Tackmann (f. 1984) var ansvarshavende chefredaktør fra juli 2010 – april 2011.

Kenneth Praefke (f. 1987) er tidligere økonomisk kommentator og redaktør for RÆSON. Kenneth er kandidatstuderende i økonomi ved Københavns Universitet og var i foråret 2010 økonomisk praktikant ved den danske ambassade i Washington, DC. Arbejder i dag som politisk-økonomisk rådgiver for Venstre.

Jesper Tynell: §24

Med forslaget til en ny offentlighedslov bliver det lovligt at afskære befolkningen og pressen fra at få aktindsigt i langt størstedelen af de dokumenter, der i dag er af afgørende betydning for den demokratiske kontrol. Næsten al post sendt mellem de fleste statslige myndigheder vil fremover kunne blive hemmeligholdt som „ministerbetjening“, når pressen begærer aktindsigt.

Af Jesper Tynell, modtager af Cavlingprisen 2009

Den markante indskrænkning af retten til aktindsigt, som Offentligheds-kommissionen foreslår, vil dermed gøre det lettere for enhver regering – uanset farve – at føre Folketing og vælgere bag lyset.

Det er ikke en enlig svale, når en økonomi- og erhvervsministers spindoktor for nylig blev grebet i at bede embedsmænd om at slette afgørende, men belastende, e-mails. For et par måneder siden oplyste Forsvarskommandoen, at bestemte dokumenter nu var „makuleret“, som svar på en begæring om aktindsigt i udvalgte papirer vedrørende danske soldaters overdragelse af fanger i Afghanistan. „De nævnte dokumenter (...) er nu blevet slettet“ svarede beskæftigelsesministerens embedsmænd ligeledes flere gange efter først helt at have hemmeligholdt papirernes eksistens, da pressen begærede aktindsigt i tilblivelsen af en misvisende evaluering af ministerens politik. Beskæftigelsesministeriet har siden medgivet, at det var ulovligt at slette dokumenterne, og ombudsmanden har af samme grund kaldt det „stærkt kritisabelt“, at det alligevel fandt sted. Det er ganske enkelt ikke tilladt at afskære den demokratiske kontrol med en siddende regerings arbejde ved at slette dokumenter.

Men fremover bliver det helt legalt at forhindre offentligheden fra at se ministeren og hendes medarbejdere over skulderen. Der vil ikke længere være adgang til papirer, som enhver i dag har ret til at få aktindsigt i og se. En ret, som journalister ofte har brugt til bringe forskellige former for magtfordrejninger under skiftende regeringer for dagens lys.

Det er den såkaldte Offentlighedskommission, der har udarbejdet forslaget til en ny offentlighedslov. Men hvor vidtgående de kommende begrænsninger i retten til aktindsigt er, fremgår hverken af lovens ordlyd eller af sammendraget af kommissionens 1200 sider lange betænkning. I det sammendrag, de fleste borgere og politikere nøjes med at læse, skriver den derimod, at „det overordnede sigte med kommissionens forslag til en ny samlet offentlighedslov bl.a. skal være at **udbygge** lovens grundlæggende princip om åbenhed.“ (s. 28) og giver dermed indtryk af at bane vej for bedre indsigt og kontrol – ikke ringere.

De helt afgørende detaljer skal man helt hen på side 500-700 i betænkningen for at finde. Først her fremgår det, at kommissionens forslag til en ny paragraf om „ministerbetjening“ er formuleret, så den – ifølge betænkningen – **også** skal kunne bruges til at afskære offentligheden fra indsigt i dokumenter, som slet ikke er tænkt til eller bliver brugt til at betjene en minister. Og hvordan næsten al post sendt mellem de fleste statslige myndigheder fremover vil **kunne** hemmeligholdes som „ministerbetjening“, når pressen begærer aktindsigt.

På samme måde bliver man nødt til at læse langt ind i betænkningen

og selv kende gældende ret for at opdage, at en række af de forslag, kommissionen i sammenfatningen præsenterer som fremskridt for retten til aktindsigt, i virkeligheden ikke er fremskridt, men derimod er rettigheder, der eksisterer allerede i dag.

De temmeligt gennemgribende begrænsninger i retten til at se en regering, dens embedsmænd og spindoktorer over skulderen, pakker kommissionen således ind i en række andre lovændringer, der i de fleste tilfælde reelt ikke udvider retten til aktindsigt, og lancerer på den måde elegant sit lovforslag som vejen til større åbenhed i forvaltningen.

Næsten al post skal kunne hemmeligholdes

I en ny paragraf 24 i offentlighedsloven skal der fremover stå, at „retten til aktindsigt omfatter ikke“ post sendt mellem ministerier og mellem ministeriernes underliggende myndigheder, når det sker i forbindelse med det, loven kalder for „ministerbetjening“.

I betænkningen kan man læse, at det blandt andet skal være slut med offentlig indsigt i „udkast til ’talepapir’ og ’beredskabstalepunkter’, udkast til pressemeddelelser, udkast til bidrag til besvarelse af folketings spørgsmål, notater, redegørelser, idékataloger, sagkyndige udtalelser og vurderinger, handlingsplaner osv.“ (s. 606), når de sendes fra en statslig myndighed til en anden.

Men netop de første udkast til en redegørelse, de første udkast til et notat m.m. er lige præcis det, der i dag gør det muligt at opdage og påvise, når f.eks. beskrivelser og konklusioner af politiske årsager i nogle tilfælde bliver drejet 180 grader i den endelige version. Det er også det, der gør det muligt at påpege, hvilke oplysninger en minister og hendes embedsmænd havde og ikke havde forud for en udtalelse eller en beslutning. Allerede med denne formulering vil der ikke længere være ret til aktindsigt i de absolut væsentligste papirer. Her bliver der ringe kår for den demokratiske kontrol.

Men den kommende paragraf 24 om undtagelse af „ministerbetjening“ favner meget mere end det. Kommissionen skriver, at „Foruden de nævnte notater mv. vil også den skrivelse, hvorved et ministerium anmoder f.eks. et andet ministerium, om bistand mv., være omfattet af bestemmelsen.“ (s. 606). Hermed afskærer man offentligheden fra indsigt i bestilling af misvisende resultater – f.eks. den e-mail, hvori Arbejdsmarkedsstyrelsen, for at bane vej for kommunalreformen, fik besked på at opstille tal, der skulle vise, at kommunerne var bedre end AF til at få ledige i arbejde.

Begrebet „ministerbetjening“ vil i det hele taget undtage langt flere dokumenter fra aktindsigt, end dem, der er forbundet med en myndigheds direkte betjening af en minister. Kommissionen understreger inde i betænkningen, at undtagelsen fra aktindsigt også gælder dokumenter, der aldrig kommer i nærheden af ministeren, og skriver, at „det forhold, at et dokument, (...) udarbejdet af en underordnet myndighed, ikke bliver forelagt for eller anvendt af den pågældende minister, ikke indebærer, at dokumentet herefter falder uden for anvendelsesområdet for § 24“ (s. 607). På samme måde skal dokumenter også undtages som „ministerbetjening“, selvom de slet ikke er udarbejdet for at betjene ministeren: „Det er således ikke et krav, at det interne dokument er udarbejdet med henblik på ministerbetjening“ (s. 637) – det afgørende er, „om udvekslingen sker i en sammenhæng og på et tidspunkt, hvor ministeren har eller **må**

forventes at få brug for embedsværkets rådgivning og bistand.“ (s. 600, egne kursiveringer). Det er altså uden betydning, hvad papirerne reelt bliver fremstillet til, og hvad de reelt bliver brugt til. Det afgørende er, at myndighederne meddeler, at ministeren i fremtiden må forventes at få brug for embedsværkets bistand i forbindelse med det emne, papirerne handler om.

Hvis en politibetjent på Bornholm (underliggende myndighed for justitsministeren) sender et brev til en ansat i Arbejdstilsynet i Nordjylland (underliggende myndigheder for beskæftigelsesministeren), og selvom brevet aldrig kommer i nærheden af ministeren og ministeriet og aldrig er tænkt at skulle involvere ministeren, så kan brevet altså alligevel undtages fra aktindsigt som „ministerbetjening“. Det kan det, hvis blot det **må forventes**, at ministeren senere kan få brug for hjælp fra embedsmænd angående de oplysninger, brevet vedrører.

Hvis den, der begærer aktindsigt, samtidig er journalist på en af landets største medier og kun beskæftiger sig med sager, der er relevante for en bredere offentlighed, så vil det formentlig være noget nær umuligt at overbevise myndighederne og senere Ombudsmanden om, at ministeren slet ikke kan forventes at kunne få brug for hjælp fra embedsmænd vedrørende papirernes indhold, når det er journalistisk god skik og brug at invitere den ansvarlige minister til at komme med sit syn på sagen også.

Selvom ikke alt **er** ministerbetjening, og selvom alt måske i praksis heller ikke **vil** blive undtaget fra aktindsigt som ministerbetjening, så fremgår det altså ganske klart af ovenstående, at næsten alle former for korrespondance mellem næsten alle former for statslige myndigheder i hele landet, med den nye paragraf 24 **kan** betegnes som „ministerbetjening“. Særligt i de situationer, hvor en minister har misinformeret Folketinget eller vælgerne og derfor for alt i verden ikke ønsker de afslørende dokumenter frem i lyset, er det helt indlysende, at han eller hun øjeblikkelig **har** brug for bistand fra sine nærmeste embedsmænd. Dermed medfører den foreslåede paragraf 24, at de dokumenter, det er mest væsentlige for offentligheden og demokratiet at få frem, ganske lovligt **kan** undtages fra aktindsigt og fra offentlighedens kontrol.

Og hvis ministerens rådgivere mener, at hemmeligholdelse af dokumenterne tjener ministeren bedst, og har ministeren allerede modtaget bistand fra sine embedsmænd vedrørende sagen, vil dokumenterne alene på den baggrund kunne undtages som „ministerbetjening“.

Kommissionens eget spin: 26 overfladiske forbedringer

Når det gælder den foreslåede paragraf 24 om „ministerbetjening“, anerkender Offentligheds-kommissionen, at den vil „begrænse den gældende offentlighedslovs princip om åbenhed i den offentlige forvaltning“ (s. 30). Men kommissionen skriver samtidig, at en række andre ændringsforslag omvendt vil udbygge dette princip på andre og flere områder (s. 29). Den stiller et regnskab op, hvor den peger på 26 ændringer, den mener, vil give **mere åbenhed**, mod kun fem ændringer, den mener, vil give **større lukkethed**. På den måde får kommissionen det til at se ud, som om dens lovforslag samlet set skaber større åbenhed i den offentlige forvaltning. Justitsministeriet skriver ligeledes om den kommende lov, at den „lægger på en lang række

punkter op til at **udbygge** lovens grundlæggende princip om åbenhed og demokratisk kontrol med den offentlige forvaltning.“

Problemet er bare, at en række af de ændringer, som kommissionen medregner på plussiden, i praksis ikke udvider retten til aktindsigt. Mest iøjnefaldende er det, at den ændring, som nogle kommissionsmedlemmer fremfører som det vigtigste fremskridt for offentlighed i forvaltningen, er „Indførelse af en 7-arbejdsdages sagsbehandlingsfrist for den myndighed, der modtager en anmodning om aktindsigt mv., men som dog efter omstændighederne kan fraviges.“ (s. 29). Med disse ord gengives en ændring i kommissionens sammenfattende regnskab på listen over fremskridt for princippet om offentlighed i forvaltningen. Hvad kommissionen ikke gør opmærksom på i regnskabet er, at der allerede i forvejen findes en ti-dages frist, som ligeledes kan og flittigt bliver fraveget efter omstændighederne. Og hvad kommissionen slet ikke oplyser om her er, at de kommende syv arbejdsdage svarer til de ti kalenderdage, der i dag eksisterer som frist. De borgere, der læser mere end sammenfatningen af den 1200 sider lange betænkning, kan på side 805 læse, at „Udtrykket 7 arbejdsdage medfører, at bl.a. lørdage, søndage og helligdage ikke – i modsætning til, hvad der følger af den gældende 10-dages-frist i lovens § 16, stk. 2 – skal medregnes ved beregningen af 7-arbejdsdages-risten.“ (s. 805). Det, kommissionen og dens medlemmer fremhæver som et fremskridt for retten til aktindsigt, er altså her ikke et fremskridt, men så godt som identisk med gældende ret.

På samme måde opregner kommissionen i regnestykket en kommende „Pligt for myndighederne til af egen drift at overveje meroffentlighed“ (s. 29) som et fremskridt mod større åbenhed. Den erfarne bruger af den nuværende ret til aktindsigt vil dog vide, at de fleste myndigheder allerede i dag uopfordret ofte selv **overvejer** at give meroffentlighed, dvs. overvejer at udlevere dokumenter, som myndighederne ifølge loven ikke er forpligtet til at udlevere. Også her er det ifølge gældende ret allerede i forvejen et **krav**, at myndighederne **skal** overveje meroffentlighed, når pressen begærer aktindsigt, jf. f.eks. Ombudsmandens afgørelse i FOB 2005.494. Det undlader kommissionen at oplyse. Derudover er det helt basale her, at en forpligtelse til at **overveje** frivilligt at udlevere dokumenter på ingen måde er en forpligtelse til at udlevere dokumenter – det sker i dag uhyre sjældent. Heller ikke på dette punkt i regnskabet er der altså tale om en udvidelse af **retten** til aktindsigt.

På samme måde lancerer Offentlighedskommissionen det som et fremskridt, at den vil lave en „Udvidelse af lovens anvendelsesområde til at omfatte selskaber, institutioner mv., i det omfang de **træffer afgørelse[r]** i det offentlige sted (lovudkastets § 5).“ (s. 28). Men undlader at gøre opmærksom på, at der allerede i dag i forvejen står i Retssikkerhedslovens § 43 stk. 2, at „Når en myndighed **overlader opgaver** (...) til andre end offentlige myndigheder, er disse omfattet af reglerne i forvaltningsloven og **offentlighedsloven** i forhold til den opgave, der udføres. Dette gælder også for privatinstitutioner“. Private aktører er altså i forvejen omfattet af offentlighedsloven hvis de blot de udfører opgaver for det offentlige. Det gælder her på det sociale område, som er et af de få områder, hvor det først for nyligt overhovedet er blevet lovligt at overlade myndighedsafgørelser til private.

Gennemgår man resten af de 26 ændringer, kommissionen

fremhæver som udvidelser af princippet om offentlighed i forvaltningen, viser det sig, at der **er** enkelte punkter, der i praksis vil give ret til dokumenter, der i dag slet ikke er omfattet af retten til aktindsigt. Det gælder f.eks. den udvidelse af offentlighedsloven til også at gælde for ikke-børsnoterede selskaber, hvor det offentlige ejer mere end 75 pct. af ejerandelene, som kommissionen forslår.

Men de få punkter udvider ikke retten til at kontrollere de centrale myndigheders dispositioner.

Og når det gælder de e-mails og udkast til redegørelser og notater, som ministre og ministerier udveksler med andre myndigheder, der med den foreslåede paragraf 24 fremover bliver undtaget fra aktindsigt, så er der **ingen** af de 26 forslag, der fører til en øget ret til at få udleveret den form for dokumenter alligevel. Når det gælder om at kontrollere en regering uanset farve, kompenserer de ændringer, som kommissionen skriver vil udvide princippet om åbenhed, altså ikke for tabet af den nuværende og helt afgørende ret til indsigt i ministerier og andre statslige myndigheders korrespondance med hinanden.

Kommissionens medlemmer vil med den ene hånd afskaffe den absolut vigtigste og i praksis næsten eneste mulighed, offentlighedsloven giver for at kontrollere, om de demokratiske spilleregler bliver overholdt. Med den anden hånd forsøger kommissionen at fremstille en række justeringer som fremskridt for retten til offentlighed i forvaltningen. For en bruger af offentlighedsloven ligner kommissionens sammenfatning og opstillede regnskab med 26 såkaldt udvidende forslag mod fem begrænsende, derfor et alt for vellykket stykke spin.

Embedsmændene mister mulighed for at sige fra

Når kommissionen overhovedet mener, at der er behov en ny paragraf 24, der undtager dokumenter fra aktindsigt, når de er udvekslet mellem statslige myndigheder som led i „ministerbetjening“, er det ifølge kommissionen bl.a. fordi, der siden 1980'erne er sket „en øget inddragelse af styrelser og direktorater i den politiske ministerbetjening“ (s. 592). Denne politiske brug af embedsværket, også uden for ministerens departement, ønsker kommissionen at give plads for og understøtte ved at sikre, at „forvaltningsmyndigheder i fortrolighed kan udveksle dokumenter og oplysninger“ (s. 598) Kommissionen peger her på, at det skal beskytte offentligt ansatte mod, at deres e-mails og udkast til redegørelser senere bliver offentliggjort, fordi „En sådan beskyttelse må antages at forbedre forudsætningerne for, at en minister kan få en tilstrækkelig kvalificeret bistand, da de offentligt ansatte – på grund af den nævnte beskyttelse – formentlig i videre omfang vil overveje forskellige og alternative løsningsmuligheder i forhold til den enkelte problemstilling og tilkendegive disse overvejelser skriftligt.“ (s. 598-599).

Kommissionen **antager** altså, at den nuværende adgang til at få aktindsigt forhindrer embedsmænd i at rådgive eller informere ministre tilstrækkeligt. Eftersom der i Offentlighedskommissionens i dens syv år lange virke ikke er fremlagt et eneste eksempel på, at det har været tilfældet i praksis, er det vanskeligt at vurdere udbredelsen af en sådan eventuel faglig selvcensur forårsaget af de nuværende regler om offentlighed i forvaltningen.

Til gengæld er der masser af eksempler på, at den ret, offentligheden på nuværende tidspunkt stadig har til at få aktindsigt i dokumenter

sendt mellem myndigheder, kan **beskytte** den fagligt vidende og lovlige embedsmand og fremme, at hans eller hendes indsigt også bliver anvendt og indgår i de politiske overvejelser.

Inden for de sidste par år, har jeg som journalist modtaget telefonopkald fra en embedsmand i et ministerium, der havde anskaffet sig en telefon med taletidskort, for at ingen skulle kunne spore, at det var ham, der havde kontaktet pressen med informationer om, hvad han anså som en ministers magtmisbrug. Jeg har også modtaget en båndoptagelse fra et internt møde hos en myndighed, som en medarbejder mente burde komme offentligt frem for at standse, hvad vedkommende anså som politisk pres for at ændre en evaluering. Jeg har ligeledes fra flere offentligt ansatte modtaget en række belastende dokumenter sendt mellem myndigheder. Men det har til dato ikke været nødvendigt at anvende nogen af disse oplysninger eller dokumenter i radioudsendelser. Det er i stedet i flere tilfælde lykkedes efterfølgende at få de samme dokumenter udleveret ved at begære aktindsigt. Når det er sket, har jeg i flere tilfælde over for offentligt ansatte kunne melde tilbage, at deres arbejdsgiver nu også selv har udleveret papirerne. Selvom de havde besluttet sig for at løbe risikoen for at blive afsløret, fordi de hver især mente, det var vigtigt at få dokumenterne frem i lyset, blev de i disse tilfælde lettede over, at jeg, i kraft af retten til aktindsigt i korrespondance mellem offentlige myndigheder, på den måde kunne beskytte dem mod at komme under mistanke for at lække dokumenter. Ydermere, er jeg flere gange blevet kontaktet af embedsmænd, der spørger til råds om, hvordan de skal journalisere dokumenter, så jeg får ret til at få aktindsigt i dem. De ønsker dem offentligt frem for bedre at kunne modstå politisk pres.

I praksis har jeg i det hele taget aldrig oplevet, at de papirer, jeg har fået aktindsigt i, har indeholdt fejlbehæftede foreløbige resultater, bommerter eller andet, der har kunnet intimidere de embedsmænd, der har skrevet dem. I de tilfælde, hvor oplysningerne har kunnet virke belastende for nogen, har de alene kunne opfattes som belastende for ministeren eller ministerens nærmeste rådgivere, fordi disse fx har valgt at se bort fra eller ligefrem bortcensurere kompetente faglige indvendinger.

Den foreslåede udelukkelse fra aktindsigt i papirer sendt mellem myndigheder som led i „ministerbetjening“ vil uden tvivl give embedsmænd en **ringere** beskyttelse mod at blive misbrugt politisk til f.eks. at skulle fremlægge misvisende tal, der understøtter bestemte politiske beslutninger. Den markante indskrænkning af retten til aktindsigt, som Offentlighedskommissionen foreslår, vil dermed gøre det lettere for enhver regering – uanset farve – at føre Folketing og vælgere bag lyset. Og gøre det sværere for pressen end nogensinde at opdage, når det finder sted..

Eksempler på, hvilke oplysninger, der ikke længere vil være ret til at få frem, kan også læses på adressen www.ministerbetjening.dk. Her finder man Lars Rugaard og Erik Valeurs hvidbog om den kommende offentlighedslov, udarbejdet for samtlige kredse i Dansk Journalistforbund.

Jesper Tynell, f. 1971, cand. mag. og journalist, er fellow ved Center for Journalistik ved Institut for Statskundskab på Syddansk Universitet. Har

afgivet et detaljeret høringsvar vedr. Offentlighedskommissionens forslag til en ny offentlighedslov. Modtog i år Cavlingprisen for radioserien „Ministerens mindre demokratiske metoder“ bragt i DR's Orientering på P1.

Jan Maintz Hansen: Politik er cykling

Om statsministerens definition af det politiske

Af Jan Maintz Hansen

Lars Løkke er som Anders Fogh en mand af metaforer. Foghs mest betydningsfulde metafor er nok smagsdommer-metaforen. Den brugte han så tidligt som i en grundlovstale i 1986 og i bogen „Fra socialstat til minimalstat“ fra 1993, hvor han langer ud efter „statsansatte smagsdommere“ (s. 18). Mest gennemført og iscenesat anvender han den i sin nytårstale 1. januar 2002, og den får herefter en særlig status: Metaforen tematiseres for alvor i en dansk offentlighed og konnoterer unægteligt Foghs kulturkamp.

Man kan argumentere for, at smagsdommer-metaforen udgør et ideologisk koncentrat af grundlaget for Foghs politiske virke. Han pointerer således selv, at „al politik bør have sit udspring i filosofi“, og at hans filosofiske udspring er dette: „Grundsynspunktet er, at vi kun kan leve som mennesker med værdigheden i behold, hvis vi i højere grad selv tager hånd om vort eget liv [...] kun det enkelte menneske kan afgøre, hvad der konkret er et godt liv for hende eller ham“ („Fra socialstat til minimalstat“, s. 7ff.). Dette argument om selvbestemmelse som ufravigelig betingelse for individets værdighed udgør dét organiserende princip i størstedelen af Foghs tekster og taler, og princippet begrundes også alle hovedpunkterne i hele Foghs diskurs omkring 2001-valget: individets frihed, personligt ansvar, effektiv og uformynderisk stat, fri debat, skattestop, lov og orden og fast og fair udlændingepolitik. Altså: Smagsdommer-metaforen er en metafor for kernen i Foghs normative grundlag.

Hvad karakteriserer da efterfølgeren Løkke som en mand af metaforer? Løkkes metaforik når næppe samme højder som Foghs, hvad angår gennemslagskraft, iscenesættelse og ideologisk forankring. Men man kan spore en bemærkelsesværdig og interessant metafor hos Løkke: Han omtaler ofte og i prægnante sammenhænge fænomenet politik i termer for cykling: Politik er cykling. Bemærkelsesværdig er denne metafor, fordi den er genkommende og særegen. Interessant er den, fordi den indebærer en magtpolitisk, strategisk dimension: Den kan forstås som led i den sproglige magtkamp, politik også er: som Løkkes forsøg på at definere politik på en måde, der legitimerer og skaber tilslutning til hans ideologivage, forvaltningsfikserede politiske dagsorden. Det interessante er altså ikke så meget det velkendte forhold, at Løkke snarere er dreven politisk administrator end dybsindig ideologisk tænkner – det interessante er, at og hvordan dette legitimeres sprogligt; måden hvorpå Løkke metaforisk søger at konstruere fænomenet politik. Det er min påstand, at Løkke med sin stadige cykelmetaforik søger at afideologisere dansk politik – søger at gøre politik til et håndens arbejde, til et spørgsmål om teknisk snilde, arbejdsomhed og dygtig administration. Og dette fordi vælgerne (og politikerne) skal påvirkes til at måle Løkke og partierne på Løkkes angivelige styrke: evnen til økonomisk administration, ikke på evnen til at bedrive ideologisk, visionær politik.

Som Fogh ved Løkke antageligt, at den sproglige definition af

virkeligheden påvirker vores måde at opfatte virkeligheden på. At tale om forhold på én måde frem for en anden kan derfor give tilslutning til ens position – magt er ofte definitionsmagt. Specielt metaforen kan være virkningsfuld, for den virker netop ved at **konstruere** en virkelighed, der strengt taget slet ikke eksisterer: Metaforens virkemåde er grundlæggende bestemt ved at omtale et fænomen, **som om** det er noget andet. Metaforen postulerer ligheder mellem to reelt væsensforskellige fænomener ved at overføre betydning fra det ene fænomens semantiske område til det andets. Et eksempel: Fogh omtalte som nævnt kritisk venstreorienterede i statslige institutioner, **som om** de er „smagsdommere“. Derved definerede han dem ved at overføre betydning fra smagens betydningsområde (subjektivitet, værdidomme) på dem og deres politiske virke; og han undergravede dermed – uden om enhver rationel argumentation – deres faglige autoritet, saglighed og dømmekraft.

Metaforens manipulerende, irrationelle potentiale er således klart: Den fremhæver ligheder og skjuler forskelle mellem forskellige fænomener, hvorved modtagernes opfattelse kan konstrueres i en ønsket retning. Den bogstavelige og muligvis misvisende betydning **kan** gennemskues, men det er velkendt i den kognitive sprogvidenskab, at man er prisgivet afsenderens konstruktion: Man **må** igennem afsenderens metaforiske virkelighedskonstruktion, inden man **eventuelt** kan vælge at give sig i kast med at fortolke den bogstavelige betydning – og gennemskue bedraget.

Ved Venstres landsmøde i 2008 proklamerede Lars Løkke i en højtstemt og selvhøierende tale, at han og Fogh vil „trampe hårdere i pedalerne, bide tænderne sammen og i fællesskab få Danmark sikkert over næste bakketop“. I sin tale i Statsministeriet ved overdragelsen af statsministerposten 5. april 2009 var cykelmetaforikken igen bærende, og talen kulminerede således, da han gav Fogh en cykelhjelm og kaldte ham en mester i „hastighedsrekorder“. I sin grundlovstale 2010 lancerede Løkke endnu engang og i et opkørt billedsprog sin cykelmetafor. Det skete i en polemisk omtale af oppositionen som uansvarlig og i et tilbageblik på 1970'ernes økonomiske krise, hvor det danske samfund „begyndte at gå i opløsning, fordi den politiske råstyrke og standhaftighed fuldstændig manglede“:

„Det var en trist epoke for Danmark. Og jeg husker billedet af en statsminister, der havde givet op og meldt fra, der steg på sin cykel og trillede væk fra Christiansborg og væk fra ansvaret. I dag triller oppositionen ikke stilfærdigt væk fra ansvaret. De spurter væk – og med åbne øjne.“

Da statsministeren efter sin berømte ferie på Tenerife og på sit nok mest afgørende og mediedækkede pressemøde den 9. februar 2010 søgte at afværge kulminationen på den til dato kraftigste kritik af ham som statsminister, greb han endnu engang – og i meget udfoldede vendinger – til at omtale politik som cykling, et uddrag:

„[...] hvad enten man kigger på det politiske billede eller på cykellandskabet på Tenerife, så er det op ad bakke. [...] når man kører i sådan et bakket terræn, så vil det vise sig over hele strækningen, at der er lige mange højdemeter op, som der er højdemeter ned. Så i perioder, så går det op ad bakke, og i andre perioder, så er der så mere medløb på. Det kendetegner cykelterrænet, jeg tror også, det kendetegner det politiske landskab.“

Løkkes omtale af politik i termer for cykling er således udbredt. Men hvilken politikopfattelse søger han at konstruere i vælgerne hoveder ved denne stadige cykelmetaforik og hvorfor? Cykelmetaforen hos Løkke er næppe motiveret af et offensivt, stærkt ideologisk projekt som hos Fogh. Det slående er tværtimod, at cykelmetaforikken omdefinerer selve politikbegrebet. Den overfører nemlig især følgende tre betydninger fra fænomenet „cykling“ til fænomenet „politik“:

1) At cykle er primært et kroppens arbejde, ikke et åndens arbejde: Politik handler ikke primært om visioner og original tænkning, men om teknik og arbejdsomhed. Løkke betoner netop ofte – og med en lignende metaforik – at regeringen i modsætning til oppositionen „er i arbejdstøjet“ (fx på sit pressemøde 9. juni 2010), og „Nu er det på med arbejdstøjet!“, understregede han som nyslået statsminister foran mediernes mange rullende kameraer den 5. april 2009.

2) Det landskab, man cykler i, er fastlagt på forhånd og ikke noget, der skal ændres på. Den politiske, bogstavelige implikation: Samfundsforholdene skal der reageres problemløsende på, det handler ikke om at omskabe betingende strukturer eller grundlagsproblemer.

3) En cykelrute er fastlagt – „der er lige mange højdemeter op, som der er højdemeter ned“, pointerede Løkke endda på pressemødet 9. februar 2009. Denne dimension af metaforen definerer også politik som noget, der foregår inden for nogle allerede eksisterende strukturer, og den definerer politik som en mekanisk proces: Politik er en stadig bestræbelse på at komme så problemfrit som muligt fra A til B inden for nogle fastlagte rammer – igen og igen, hver gang et problem skal løses. I den forstand er politik cykling: en cyklisk, ikke en omvæltende proces.

Metaforen omdefinerer vælgerne begreb om dansk politik fra noget ideologiorienteret til primært at handle om effektiv administration på grundlag af givne strukturer. Metaforen afideologiserer vores begreb om dansk politik. Og den indebærer – ligesom Foghs smagsdommermetafor – en normativ dimension: Vælgerne påvirkes til at opfatte dansk politik som noget, der primært **bør** handle om sikker, pragmatisk, økonomisk forvaltning af den danske velfærdsstat.

Set i et videre perspektiv rejser Løkkes politikbegreb nogle interessante spørgsmål. Fx spørgsmålet om hans metaforiske legitimering af en ideologisvag, teknisk-styringsorienteret politik vinder tilslutning hos vælgerne – eller om han, trods den økonomiske krises vigtighed, geråder i en helt særlig cyklus: en gentagelse af dén fatale fejl, Anders Fogh i sin grundlovstale fra 1986 identificerede som en afgørende årsag til højrefløjens tab af magt til venstrefløjens i Danmark i store dele af det 20. århundrede: „Vi har været alt for optaget af det materialistiske“, pointerede han. Og han fortsatte: „Vi har forsømt den åndelige, kulturelle dimension i tilværelsen.“ Og han advarede sine borgerlige kampfæller: „Vi bør erkende, at ikke alt skal være teknik og økonomi.“ Et afgørende spørgsmål er i den sammenhæng, hvorvidt Løkkes snævre, konkrete begreb om det politiske – der langt hen ad vejen udgrænser Foghs synspunkt og reducerer værdidimensionen – kan adressere de sociale virkelighedsabstrakte, men til stadighed påtrængende og pulserende etiske spørgsmål om lighed, frihed, demokratiidealer, magtforhold, retfærdighed osv.?

Jan Maintz Hansen (f. 1979) er cand.mag. i Nordisk sprog og litteratur og Filosofi fra Aarhus Universitet i 2007. Har bl.a. undervist på lærerseminariet i

Odense og på Testrup Højskoles politiske sommerkursus; forfatter til litterære artikler og anmeldelser af filosofi og litteraturteori i forskellige tidsskrifter. Underviser på Silkeborg Gymnasium og studerer samfundsfag ved Aarhus Universitet.

Kommentar: Medier – hvem skal forklare, når klima bliver til sikkerhedspolitik?

944 artikler. Så meget spalteplass ofrede landets store aviser på klimatopmødet i København i december 2009. På alle fronter skruede medierne op for dækningen. Så selvom resultatet af forhandlingerne næppe var historisk, markerede COP15 en milepæl i de danske mediers klimapolitiske dækning. Det lærte os, at vi mangler eksperter, der kan samle trådene.

Af Thomas Damgaard Sørensen

Dækningen af COP15 i Politiken, Jyllands-Posten og Berlingske Tidende var med 944 artikler og debatindlæg seks gange større end ved de to forrige klimatopmøder på Bali og i Polen. En gennemgang af nyhedsmediernes historier viser, at stigningen især skyldes et massivt fokus på alt, hvad der foregik udenfor Bella Center – på den indenrigspolitiske front – snarere end hvad statslederne lagde arm om i plenarsalen og i små mødelokaler. 130 statsledere var samlet i København den 18. december. Deres tilstedeværelse og en række konkrete, dramatiske klimaforandringer betød, at forhåbningerne om en aftale var til stede. Derfor blev dækningen af forhandlingerne intensiveret – sammenholdt med tidligere. Alligevel er resultatet, at blot hver fjerde af de tre avisers artiklede handler om de politiske forhandlinger. Modsat COP14 i Poznan og COP13 på Bali, hvor 9 ud af 10 artikler havde forhandlingerne i fokus. Den overordnede forklaring på den massive dækning, skal utvivlsomt tilskrives, det massive globale fokus på COP15 og det faktum, at konferencen blev afholdt i København. Hvorfor størstedelen af de tre store dagblades dækning drejede sig om aktiviteterne uden for Bella Centerets forhandlingsale og mødelokaler har imidlertid andre årsager. *For det første* var dagbladenes udgifter til at sende journalister og fotografer i felten langt mindre end hvis politikerne, som til december, forhandler i Mexico. Det betød, at de danske dagblade – i december 2009 – havde økonomisk mulighed for at intensivere dækningen – ikke blot i Bella Centret, men også ift. den omkringliggende kontekst. Således blev det en konkret mulighed for medierne at bevæge sig uden for den snævre, forhandlingspolitiske verden. *For det andet* havde topmødet en indenrigspolitisk dagsorden. 42 % af historierne handlede om den hjemlige politiske situation: dansk klimapolitik, ballade ved demonstrationer samt meningsmålinger og analyser af statsministerens indsats fik større opmærksomhed end selve forhandlingerne. Skønt ingen af delene havde noget direkte med forhandlingerne i Bella Center at gøre, blev de alligevel temaer for Lars Løkke Rasmussen. Statsministeren blev både under og efter mødet kritiseret for håndteringen af demonstrationerne og ledelsen af forhandlingerne samt for at have en for uambitiøs klimapolitik. *For det tredje* bragte de tre aviser tilsammen 101 artikler og debatindlæg om klimateknologi: nye elbiler, havvindmøller, biobrændsel osv. Dagbladene havde altså i høj grad et fokus på nogle af løsninger på klimaproblemtikken, og præsenterede dem gennem såkaldt konstruktive nyheder.

Mangel på eksperter

De 944 historier og debatindlæg bygger på 1436 kilder. Den største gruppe kilder er politikere, som udgør hver fjerde kilde. Universitets eksperter bliver ofte brugt, når komplicerede størrelser som naturvidenskab og politik skal forklares i medierne. Men under COP15 var billedet et andet. Her var det ofte journalister, kommentatorer og NGO-talsmænd, der skulle forklare, fx hvorfor politikerne ikke handlede, når isen på Grønland smelter. Især brugen af NGO-talsmænd er interessant. De erstattede ofte eksperterne, fordi de i modsætning til disse havde adgang til Bella Center, og derfor kunne fungere som førstehåndskilder – trods det faktum, at de til tider talte organisationens sag frem for at komme med objektive svar. Trenden med at bruge NGO'er som eksperter er betænkelig, qua at de i nogle tilfælde har flere kasketter på. Det er ofte svært at gennemskue, hvornår de udtaler sig objektivt, og hvornår de mere eller mindre direkte forsøger at mele egen kage. Trenden illustrerer samtidig, at der er et hul i ekspertmarkedet. Forskerkilder, der både behersker naturvidenskab og international politik er næsten umulige at opdrive. Det er problematisk, ikke mindst fordi klimaforandringerne er og i stigende grad bliver et sikkerhedspolitisk anlæggende. Evnen til at koble komplicerede naturvidenskabelige årsager og effektiver med sikkerhedspolitiske konsekvenser – fx tiltagende tørke, stigende flygtningstrømme eller omklafatring af geopolitiske magtforhold – er en klar mangelvare. Det påvirker i udpræget grad den objektive klimajournalistik, at man i de danske medier ikke anvender objektive, uafhængige eksperter, men i stedet bedriver journalistisk formidling baseret på NGO'er eller politikernes udsagn. Det vil være hensigtsmæssigt at klæde kandidater på, så de kan håndtere begge størrelser – den naturvidenskabelige og sikkerhedspolitiske – og formidle dem i offentligt regi. Det er dog endnu ikke tilfældet, og derfor bliver samfunds- og naturvidenskabelige forskere i beskedent omfang brugt til at udlægge fragmenter af teksten, men ikke i sammenhængende form.

Cancun i november

I slutningen af november og starten af december skal der igen forhandles om klimaet. Denne gang i Cancun i Mexico. Med Bali, Poznan og klimajournalistikens udvikling in mente, vil dækningen fra COP16 være anderledes end ved de tre forrige topmøder. Klimaforhandlingernes stigende sikkerhedspolitiske aspekter vil formentlig betyde, at der kommer flere historier end de cirka 150, der var i Poznan og på Bali, men samtidig markant færre end i København. Fokus vil igen hovedsageligt være på forhandlingerne, men nok også med plads til ny teknologi, der kan nedbringe CO₂-udslippet. Endelig vil udfordringen med at finde uafhængige eksperter, der både behersker klima og politik, stadig stå uløst tilbage, da disse er i betragteligt underskud. Den mediemæssige optakt til de kommende klimaforhandlinger i Mexico har budt på en væsentlig mindre dækning, end det var tilfældet sidste år. I denne omgang er det blevet til 15 historier mod 106 op til topmødet i København – i de tre store dagblade. Nedprioriteringen skyldes primært, at der denne gang ikke eksisterer en konkret dansk, indenrigspolitik dagsorden. De 15 historier

i år har to fokusområder. Først og fremmest at der bør arbejdes på at finde en mindre ambitiøs, men til gengæld realistisk aftale, der tager fat på udfordringerne. Dernæst at klimapolitiken er blevet sikkerhedspolitik, hvilket for alvor kom for dagen ved COP15, hvor bl.a. USA og Kina ikke vil give indrømmelser til den anden part. Indtil videre er brugen af kilder i historierne politikere, NGO'er, journalister og samfundsvidenskabelige forskere. Ligesom ved dækningen af COP15 går det igen, at kilder, der behersker både naturvidenskab og politik, er en mangelvare. Dermed mangler man igen uafhængige eksperter med overblik, der udlægger teksten. Når disse kilder ikke kommer til orde nu, er der heller ikke meget sandsynlighed for, at det sker om tre uger i Mexico. Måske medierne skulle begynde at tænke mere kreativt i deres brug af kilder!

Thomas Damgaard Sørensen er BA i medievidenskab og journalistik og stud.cand.public ved Syddansk Universitet. Han har skrevet BA-projekt om dækningen COP15 i København sidste år.

Analyse: Politiske personsager – når der går jagthund i vagthunden

Medierne er gået i selvsving i jagten på politiske personsager. Substans bliver tilsidesat for reality dækning og gak-gak-journalistik. Hvis medierne ikke vil miste rollen som vagthund er det på tide at slippe blodsporet og få snuden på rette spor.

Af Maiken Piil

Kun et længerevarende ophold på en øde ø kunne have forskånet dansken for den tsunami af politiske personsager, der har fyldt medierne hen over sommeren og efteråret. Udenrigsminister Lene Espersens ferievaner er blevet endevendt, Helle Thorning Schmidts (u)socialdemokratiske livsstil er blevet diskuteret stolpe op og ned, og senest er Ole Sohns ministeregnethed blevet vendt og drejet i lyset af hans fortid som formand for Danmarks Kommunistiske Parti. De politiske personsager fylder godt i medierne – så meget, at man må spørge sig selv om medierne efterhånden har opgivet rollen som den fjerde statsmagt og tilmed overser de væsentligheder som Danmark står overfor i forhold til klimaproblemerne, den økonomiske krise og udfordringen fra et fremadstormende Kina? Medierne har i hvert fald god grund til at stoppe op og granske sig selv inden de forvilder sig ind i jagten på den næste personsag. Rasmus Jønsson, en erfaren iagttagere af den politiske journalistik, har igennem de sidste 10 år arbejdet med politisk kommunikation. Han ser helt klart en tendens til, at medierne svigter deres rolle og er blevet mere jagthunde end vagthunde. ”De eneste fælles dagsordener er personhistorierne, hvor folk har dummet sig”, siger Jønsson. Han mener, at nyhedskriterierne er blevet udvandet og medierne er blevet for dårlige til at gøre væsentlige emner til fælles politiske dagsordener. Studieleder i journalistik på RUC, Mark Ørsten mener, at medierne i dag er villige til at gøre flere typer historier til historier. Og især personhistorierne fylder godt fordi de er en nem måde at lave kritisk journalistik på i stedet for at slås med offentlige instanser om aktindsigtsbegøring osv. ”Det koster ikke særlig meget at lave personsager og derfor bliver gamle sager som Ole Sohns fortid hos kommunisterne taget frem – Helle Thornings mand bliver inddraget og en lille sag om et aflyst møde i Arktisk Råd bliver blæst op selvom størstedelen af befolkningen ikke aner hvad Arktisk Råd laver og hvad politikken går ud på”, siger Ørsten. Personhistorierne er oftest kendetegnet ved at skyde hurtig frem i medierne for derefter at gå i tomgang så de strækker sig langt ud over væsentligheden. Det sås tydeligt i Lene Espersens feriesag og Helle Thorning-Schmidts skattesag, der blev skudt hurtig i gang, men efterlod meget at savne i substansen. Det er nok de færreste, der er blevet klogere på kompleksiteten af det danske skattesystem og de udfordringer en globaliseret verden stiller i den sammenhæng. Det samme er kendetegnet ved dækningen af Lene Espersens feriesag. Hvis nogen aldrig have hørt om Arktisk Råd før, så er de ikke blevet meget klogere på Rådets gøren og laden på trods af, at Rådet har spillet en central rolle i Lene Espersens tur igennem mediemøllen over sommeren.

Når personsagerne fylder

Flere eksperter har kritiseret dækningen af både Helle Thorning-Schmidts skattesag og Lene Espersens ferieture. En af dem er Mark Ørsten. ”I forbindelse med Helle Thorning Schmidts skattesag lå afgørelsen om historiens værdi hos SKAT og alligevel kørte den i mellemtiden videre på spekulationer og tom luft i månedsvis. Mange af BTs historier var drevet af kilder, der enten ikke vidste særlig meget eller som havde særinteresser i sagen”, vurderer Ørsten. Også rådgiver i politisk kommunikation Peter Goll mener, at dækningen af den seneste tids personsager har haltet og kritiserer blandt andet medierne for ikke at give et mere indgående overblik over substansen i sagerne. ”Frem for at diskutere hvad sagen betyder for socialdemokraternes skattepolitik og fremførelsen af den, bliver dækningen ”reality-agtig” og det blev mest til den overfladiske dækning af hvilket liv Helle Thorning lever, om hun er en god socialdemokrat eller om der er for meget Gucci Helle i det”, siger Peter Goll. Historien om Lene Espersens afbud til Arktisk møde til fordel for en ferie fik samme reality-dækning som skattesagen. ”Ved nogen hvad der skulle drøftes på mødet, hvad der blev besluttet? I stedet handler det om undskyld, undskyld, undskyld”, konstaterer Peter Goll og refererer til at historien udviklede sig fra, at Lene Espersen meldte afbud til et møde, hvor hun kunne møde den amerikanske udenrigsminister Hilary Clinton, til hvorvidt hun nægtede at undskylde sit afbud overfor offentligheden.

”Det ville være et svigt, hvis medierne ikke tog personsagerne op”

Når det så også efterfølgende viser sig, at Lene Espersen har passet sine møder flittigt i sammenligning med hendes forgænger, og at Helle Thorning Schmidt bliver frikendt hos SKAT og hverken har snydt eller spekuleret i det danske skattesystem, har medierne så bare spildt spaltepads og sendetid på ligegyldige historier? Nej, ikke helt. Selvom de politiske personsager lader meget at savne når det kommer til substansen, betyder det ikke, at sagerne er uvæsentlige. Journalist og kommentator Niels Krause Kjær mener, at medierne i høj grad opfylder deres rolle ved at forfølge de to nævnte sager såvel som politiske personhistorier generelt. Han mener endda, at ”det ville have været et svigt, hvis de ikke tog dem op”. Personsagerne er nemlig væsentlige. ”Historien om Lene Espersen var per definition vigtig fordi hun var ny udenrigsminister og havde mulighed for at møde vigtige personer. Og den underliggende præmis for historien var nemlig diskussionen om hun er kvalificeret til sine poster”, siger Niels Krause Kjær. Udover posten som udenrigsminister bestrider Lene Espersen som bekendt også både posten som formand for de konservative samt vicestatsministerposten. Også Thorning-Schmidts skattesag er dybt relevant, mener Krause Kjær. ”Det er politisk relevant at forholde sig til formanden for socialdemokraternes skatteforhold – når man som hende (Helle Thorning Schmidt, red.) vil stå i spidsen for det danske fællesskab. Netop fordi hun går ud og lancerer millionærskat og siger, at de bredeste skuldre skal bære – så bliver det relevant”. Men personsagerne er også relevante fordi politik er personer, mener Krause Kjær. Det giver vælgerne mulighed for at konstruere et mere helt billede af politikerne og de interesserer sig for hvordan de håndterer sagerne, hvem der står fast og hvem der bukker under.

Politikerne bærer selv et ansvar

Derudover bærer politikerne også deres del af ansvaret for, at deres person er blevet godt journalistisk stof. Når en politiker sætter sig i sofaen hos Aftenshowet, kridter danseskoene i 'Vild med dans' eller inviterer seerne hjem i stuen i til 'Kender du typen', er de nemlig selv med til at gøre politiske personsager til væsentlige journalistiske historier. Mark Ørsten peger på, at skellet mellem det offentlige og private er under pres. En tendens vi har diskuteret i årevis, men grænserne rykker sig stadig. "Mindre og mindre er privat og mere og mere er offentligt. Politikernes personlighed er blevet et væsentligt politisk kort at spille", siger han. Peter Goll peger på, at politikerne i højere grad er nødt til at bruge deres person i medierne for at nå ud til vælgerne. "Det kan være svært at komme igennem med deres budskaber i nyhedsmedierne, og her har de i det mindste muligheden for at sige lidt om deres værdier blandt andet", siger han. Nogle husker måske et af de bedste eksempler på dette – da udviklingsminister Søren Pind blev udråbt til at 'tørre' sin forgænger Ulla Tørnæs i medierne på grund af den popularitet han havde fået som panelist i radioprogrammet 'Mads og Monopolet'. Også tidligere forsvarsminister Søren Gade er et eksempel på en politiker, der nød stor popularitet i kraft af sin personlighed. Og som populær person har man også bedre chancer for at bære problematiske sager igennem i det politiske liv. Eksempelvis en krig.

Journalistisk selvsving?

Selvom Niels Krause Kjær er en af dem, der forsvarede personsagernes journalistiske væsentlighed, mener han dog også, at mediernes dækning tenderer til selvsving. Som kommentator og blogger bidrog Krause Kjær selv til at holde mediestormen kørende i forbindelse med Ferie- og Skattesagen, og han erkender, at selv han fik nok til sidst. Og når man når det punkt, så er der grund til at kigge sig selv efter i kortene. "Når der går selvsving i historierne bør man som medier være mere selvkritiske – lige netop dér bør vi reflektere lidt over om vi er blevet for slappe til at håndtere sagerne", påpeger Krause Kjær. En del medier har da også efterfølgende kigget deres dækning af de politiske personsager efter i sømmene og erkendt, at en del kunne være gjort bedre. Således indrømmede DRs nyhedschef Ulrik Haagerup, at DR godt kunne have lavet mere kritisk og selvstændig journalistik i forbindelse med Skattesagen. "På DR har vi ladet os fange for meget af folkestemningen og lavet nem journalistik – hevet en kommentator ind i studiet eller lavet lynmålinger, hvor folk har udtalt sig om Helle Thorning's omdømme på baggrund af en spiseseddel, de har set på vej til stranden," udtalte han til fagbladet Journalisten i september. I samme blad erkendte TV2 også, at de lavede fejl i deres dækning da de brugte en af B.Ts kilder, der viste sig at have særinteresser som skatteekspert. Eksperten var Venstre-mand. "Det er problematisk, at vi i den situation overtog andre medieres kilder, og det er en huskekage til os", sagde TV2s nyhedschef Jacob Nybroe. Men de fejl og mangler, der sker når jagten går ind på personhistorierne er også et udtryk for tendenser i mediebranchen, der er svære at gøre op med. En af de store udfordringer i dag er nemlig, at journalistikken i høj grad er drevet af én ting. "Kigger du mere overordnet på medie billedet, så er der kommet en

masse nye medier med det formål at tjene penge”, forklarer Rasmus Jønsson. Derfor styres journalistikken i høj grad af behovet for at komme først i kampen om at erobre læsere, lyttere og seere, ”og netop derfor er det kun en historie som Lene Espersens feriesag, der kan laves fælles dagsordener i den medievirkelighed vi har i dag”, siger Jønsson. Historierne har en bred appel – de har politisk relevans, underholdningsværdi, gæk og fascination, der trods alt tiltrækker læserne. Også Peter Goll mener, at personsagerne drives frem af konkurrencen mellem medierne. ”Det har sat sit spor i medierne, at man for eksempel har tabt læsere. Det giver en desperation om ikke at komme bagud i konkurrencen, og når man er så presset træffer man ikke nødvendigvis gode langtidsbeslutninger”, siger han.

Den gode journalistisk lever endnu

Selvom personsagerne fylder meget – og nogle gange for meget – er medierne ikke gået helt nedenunder og hjem og der bliver stadig lavet mange gode og væsentlige nyheder. Både Rasmus Jønsson og Mark Ørsten peger på, at redaktionerne for eksempel har gjort et godt stykke arbejde i forbindelse med de seneste valg vi har haft. ”For eksempel har medierne gjort et godt stykke arbejde i forbindelse med Europaparlaments- og kommunalvalget som ikke er særlig spændende. Formidlingsmæssigt har de gjort et stort stykke arbejde med at forklare substansen med både faktabokse, cases og indhold”, siger Rasmus Jønsson. Mark Ørsten peger på, at nogle medier lavede såkaldt ’bullshit’ redaktioner, hvor man lynhurtigt fik efterprøvet politikernes udsagn og løfter. Også Krause-Kjær påpeger, at hvis man bare læser lidt videre i avisen eller scroller ned på netsiden, så findes der masser af gode og væsentlige historier. ”De væsentlige historier er der, men når personsagerne kører, er der bare lige nogle dage, hvor vi ikke lige bliver husket på, at jorden er ved at gå under”, siger han og tilføjer, at det altså heller ikke er meningen, at medierne skal holde alt i verden i balance. ”Testen er jo i virkeligheden, hvis man spørger vælgerne hvad de vigtigste politiske emner er i dag, og det har folk fuldstændig styr på – tingene bliver behandlet. Det bliver beskrevet i medierne og det offentlige rum”, siger Krause Kjær. Selvom hele mediebilledet altså ikke er sandt fuldstændig til i personfnidder, gæk-gæk og ”reality”-journalistik giver den seneste tids personsager alligevel medierne god grund til at hanke op i sig selv. Der er nemlig to store problemer, der kompromitterer journalistikken på sigt. *Det største problem* ifølge både Rasmus Jønsson og Mark Ørsten er, at væsentlighedskriterierne udvandes og proportionerne forvrænges når det er personsagerne, der skaber de store fælles dagsordener. Det giver folk et forkert indtryk af hvor vigtig historien er. *Det andet problem* er, at medierne glemmer deres rolle som vagthunde til fordel for den nemme og hurtige personjournalistik. ”Hvis medierne var reelle vagthunde så havde man også dækket finanslovsforhandlingerne og finansloven både mere og bedre. I stedet fokuseres der på spillet frem for substansen. År efter år er det det samme – selvom alt er klappet af, og politikerne ved hvad de skal sige når de stiller sig op foran kameraet”, mener Rasmus Jønsson. Han mener også, at den seneste tids lakkede militærdokumenter fra Wikileaks er et udtryk for, at der har været et behov for at udøve kritisk journalistik i forbindelse med krigen i Irak og Afghanistan, der tydeligvis ikke er blevet opfyldt. Selvom den afslørende journalistik

finder frem til avisspalterne og de store dagblade lige nu er ved at opruste deres gravergrupper, så slipper vi ikke for personhistorier i fremtiden. Personsagerne er kommet for at blive – og grænserne for hvad der er interessant og en god historie udfordres konstant. Det er især forventeligt i den kommende valgkamp, hvor personhistorierne spås til at fylde mere og være mere beskidte end tidligere. Men man kan håbe, at den seneste tids fokus på personsager har rustet medierne til at gå mere kritisk til værks og holde substansen for øje næste gang de går ind i jagten på den personpolitiske historie.

Maiken Piil er journalist og kommunikationsrådgiver. Hun er cand.public fra Syddansk Universitet og har en bachelorgrad fra Sussex University. Maiken Piil har tidligere arbejdet ved DR og arbejder nu for Advice.

Johanne Schmidt-Nielsen til RÆSON: Vi er parate til at vælge ministre i en S/SF-regering

De seneste meningsmålinger tyder på, at Socialdemokraterne og SF for alvor har fået taget i de danske vælgere og dermed kan danne regering efter næste valg. Den kommende regerings politiske og parlamentariske grundlag kommer imidlertid til at afhænge af de to formodede kommende støttepartier, De Radikale og Enhedslisten. Ræson har mødt politisk ordfører for Enhedslisten Johanne Schmidt Nielsen til en snak om partiet, den kommende rolle som støtteparti og SF's vandring mod højre.

Af Jakob Damsholt

I 90'erne var det tilsyneladende fint nok for Enhedslisten, at S/R regeringen brugte forskellige flertal til at få sin politik igennem. Som den parlamentariske situation ser ud i dag kunne man dog godt forvente, at der bliver mere blokpolitik for en regering bestående af SF og Socialdemokraterne. Hvordan ser du Enhedslistens rolle som støtteparti i den situation?

For det første vil jeg gerne advare meget imod, at man læner sig tilbage og tror, at flertallet er i hus, og at valget allerede er vundet. Det er det dumme man kan gøre. Der er ikke noget der er sikkert, før stemmerne er talt op. Det bliver en hård valgkamp, og rød blok kæmper mod en blå blok, som har et helt andet økonomisk grundlag end vi har, og dét betyder noget. Penge betyder noget – også i politik. I forhold til den parlamentariske situation er der især to ting, der adskiller sig fra 90'erne. Den ene er de radikales rolle. Nyrup kom til magten på de radikales nåde. De radikale kunne vælge mellem en borgerlig og en socialdemokratisk regering, og de valgte at lave en socialdemokratisk ledet regering – dog under forudsætning af, at arbejdsmarkedspolitikken og den økonomiske politik bliver ført med de borgerlige. Det krav har selvfølgelig ingen gang på jorden i dag. De radikale er ikke længere i en position, hvor de kan vælge og vrage mellem rød og blå blok. Alene af den grund ser situationen anderledes ud. Det andet er selvfølgelig, at blokkene er trukket skarpere op i dag end de var i 90'erne. Vi kan selvfølgelig ikke forhindre, at S og SF laver politik med de borgerlige – det er klart. Men vi kan gøre det helt klart både for Socialdemokraterne, for SF og ikke mindst for deres bagland og græsrodde, at vi er klar til at samarbejde, hvis de vil føre en ny politik. Det vil sige, at det er en mulighed at føre en venstreorienteret politik. Det er en mulighed at føre politik med Enhedslisten. Der har nok tidligere været en myte om, at vi var sådan et "alt eller intet parti". Det vil sige, at hvis vi ikke fik alt lige som vi ville have det, så ville vi ikke være med. Det mener jeg sådan set aldrig har været rigtigt, men den opfattelse af os har tidligere eksisteret. Nu synes jeg dog, vi har fået den myte punkteret effektivt og gjort det klart for SF og Socialdemokraterne og deres bagland, at vi er klar til at samarbejde, og at vi selvfølgelig godt ved, at vi med de 7-8 mandater vi står til nu – (og det er jo bare målinger) – ikke forventer at få alt vores politik igennem.

Apropos at Enhedslisten har et ry for at være et "alt eller intet parti", så har man hørt, at I ikke vil stemme for

en nedskæringsfinanslov. Er det et krav I vil stå fast på i en situation, hvor S og SF prøver at få en finanslov igennem der indeholder nedskæringer, men hvor de ikke kan få hjælp hos de borgerlige?

Vores princip er ret simpelt. Vi stemmer for forbedringer, imod forringelser og vi indgår ikke studehandler. Forstået på den måde at vi f.eks. ikke vil give pensionisterne bedre forhold ved at tage fra de arbejdsløse. Det er klart. Hvad der så er en forbedring, er jo et politisk spørgsmål. En nedskæring på privathospitalerne vil vi f.eks. gerne lægge stemmer til. Vi vil gerne lægge stemmer til en nedskæring på militæret. Vi vil gerne lægge stemmer til, at vi dropper de nationale tests i folkeskolen. Og i bureaukriatihelvedet er der mange penge at spare, som man så kunne bruge fornuftigt. Alt det bare for at sige, at det er et politisk spørgsmål, hvornår noget er en forbedring, og hvornår noget er en forringelse. Jeg vil samtidig også sige, at jeg ikke forventer at S og SF kommer med en finanslov, hvor man skærer ned! Tværtimod har man siden 2001 kæmpet imod de forringelser af velfærden som VKO har stået for. Samtidig er det jo åbenlyst, at de ikke vil lige så meget som vi vil. Udspillene Fair Løsning og Fair Forandring indbringer ikke en finansiering, der gør, at vi for alvor kan få rettet op på velfærdssamfundet. Der er dog ikke nogen tvivl om, at det vil være en forbedring i forhold til det bestående.

Så jeres princip skal forstås sådan, at hvis der kommer et finanslovsforslag fra S og SF, der er bedre end det man har i forvejen, så er I med, men hvis der kommer et forslag, der overordnet set er en forværring – så er I ikke med?

Det er klart, men det skulle da undrer mig meget, hvis Villy Søvndal og Helle Thorning pludselige kommer med et forslag, der er værre end det vi har nu. Så har de da løjet på samtlige talerstole, jeg har set dem på de sidste mange år. Det tror jeg ikke de ville slippe godt fra.

Du nævnte, at I ikke vil indgå studehandler. Det vil vel sige, at man ikke kommer til at se Enhedslisten agere ligesom Dansk Folkeparti, der nærmest har haft en aftale med regeringen om, at de stemmer for finanslovene og til gengæld får alt det de gerne vil have indenfor et andet område – fx udlændingepolitikken?

Nej. Dansk Folkeparti og de sidste ti år i dansk politik er sådan set et eksempel på, at et støtteparti kan få meget stor indflydelse. Vi forventer selvfølgelig også indflydelse fra vores mandater, og vi vil arbejde for maksimal indflydelse. Jo flere mandater vi får, jo bedre bliver vores muligheder for at trække S og SF til venstre. Men det er også fuldstændig rigtigt, at vi står i modsætning til Dansk Folkeparti, som har været villige til at sælge hvad som helst for at få udlændingestramninger igennem. Sådan arbejder Enhedslisten ikke. Men selvfølgelig vil vi også tage os betalt i en finanslovsforhandling – det er klart. Det ved Helle Thorning også godt. Et andet eksempel på hvordan vi i den grad adskiller os fra Dansk Folkeparti i vores funktion som parlamentarisk grundlag er, at man i Dansk Folkeparti har været villige til at holde hånden under ministre uanset hvad pokker de har gjort. Sådan er det ikke med Enhedslisten. Hvis en minister hemmeligholder oplysninger, bryder grundloven eller som Claus Hjort Frederiksen, sender syge mennesker i aktivering, så vil vi gå lige så hårdt efter en socialdemokratisk eller SF-minister, som vi er gået efter

Venstres og Konservatives ministre. Det er de jo meget bevidste om hos Socialdemokraterne. Henrik Sass Larsen har givet udtryk for, at de slet kommer til at opføre sig på den måde i en kommende regering fordi de ved, at Enhedslisten er der. Også i det her tilfælde tror vi på den forebyggende effekt.

Så I vil i meget højere grad indtage en rolle som vagthund over for dem i støtter, end Dansk Folkeparti har gjort?

Om man kan kalde det vagthund ved jeg ikke, men det handler om respekt for folkestyret og respekt for demokratiet. Hvis der er noget, der har kendetegnet de sidste ti år i dansk politik så er det et flertal gennemsyret af magtarrogance og absolut ingen respekt for folkestyret. Når bare de har haft deres flertal i hus har de været villige til det meste. Se f.eks. hvordan lovbehandlingen herinde fungerer, med høringsperioder på ned til tre dage. Det er jo at pisse på de parter man beder om input fra. Det er en skræmmende ligegyldighed overfor demokratiet. Og der har vi jo fået S og SF med på, at et mindretal på 40 pct. skal kunne kræve at få gennemført en kommissionsundersøgelse, ligesom den nuværende opposition har krævet en uvildig undersøgelse af grundlaget for Irak krigen.

Så I vil ikke bare bruge flertallet til at iværksætte undersøgelser under en S/SF regering? I vil også på længere sigt sikre mindretallets muligheder for at få lavet undersøgelser?

Hvis det står til os, får VKO væsentligt bedre muligheder som opposition efter et valg end de muligheder rød blok har haft som opposition.

Men det vil så også sige, at I er klar til sammen højrefløjen at vælte en minister i en S-SF regering, hvis det er alvorligt nok?

Det er klart. Og det er S og SF meget bevidste om. Alene det at de ved, at de ikke bare kan opføre sig som det passer dem, vil have en effekt. For de kommer altså ikke til, at have et parlamentarisk grundlag man bare kan spise af med en udlændingestramning.

Er der nogen områder, hvor I satser på, at kunne trække S og SF tilbage mod venstre efter et valg?

Der er mange områder. Vi har overordnet tre prioriteringer. Den ene er økonomisk omfordeling – altså at få knækket ulighedskurven. Det handler blandt andet om måden vi behandler de arbejdsløse på. Altså både den ydmygende mistænkeliggørelse de udsættes for i systemet, som det er skruet sammen i dag med meningsløs aktivering og konstant kontrol. Det handler også om deres økonomiske situation. For os er det helt afgørende, at dagpengeperioden kommer tilbage på fire år. Det handler om efteruddannelsen, der bliver slagtet lige nu, hvilket er fuldstændig tåbeligt da der ikke er noget, der tyder på, at vi får flere ufaglærte jobs i fremtiden. Det handler både om den måde ledige behandles på, men også om deres økonomiske situation. For det andet handler det om klima og miljø, hvor der er blevet snakket og snakket, og hvor det er på tide at vi får noget handling. Og sidst men ikke mindst at vi får en human udlændingepolitik og respekt for grundlæggende frihedsrettigheder.

S og SF har lovet vælgerne, at der ikke skal røres ved 24-årsreglen og tilknytningskravet i næste valgperiode. Hvis vi

ser bort fra de to regler, er der så ikke en masse andet I kan få igennem på udlændingepolitikken?

Vi har jo allerede fået S og SF med på, at man højest må sidde seks måneder i et asylcenter. Det vil være en forbedring som er fuldstændig afgørende – ikke for en stor gruppe mennesker – men stadig for en gruppe menneskers liv. Vi ved at risikoen for kroniske psykiske lidelser er meget stor efter et år i et asylcenter. Det mest afgørende vi har fået dem med på er dog at afskaffe fattigdomsydelserne – altså starthjælpen, kontakthjælpsloftet, 450-timers reglen og introduktionsydelser. Det har taget nogle år at få Socialdemokraterne med på den, men de er med på den nu, og det er helt afgørende. Det er jo sådan, at folk tit siger, at man ikke kan se forskel på rød og blå, når det kommer til udlændingepolitikken. Og det er desværre også rigtigt at det til tider kan være svært at se forskel, fordi S og SF desværre har foretaget nogle ubehagelige ryk til højre. Men der er altså stadig en afgørende forskel på rød og blå blok.

Bliver du nogensinde misundelig, når du kigger på den bevægelse, SF har været igennem mod at blive et mere pragmatisk parti, der nu står til at få ministerposter? Tænker du aldrig, at det kunne have været fantastisk, hvis det var jer, der stod i den situation?

Et mere pragmatisk parti? Man kunne også bare sige, at SF er rykket et par skridt til højre. Nej jeg bliver aldrig misundelig. Jeg er i politik, fordi jeg har nogle holdninger – ikke bare for at få magt. Det er jo ligegyldigt at få magt, hvis det er på bekostning af de ting man mener. Vi laver jo ikke bare politik for at flytte vælgere, vi gør det for at flytte holdninger. Det er jo underordnet om man har en rød regering, hvis den røde regering ikke fører en ny politik. Og det er der, hvor vores rolle er så afgørende, fordi det vi vil kæmpe for er at der ikke bare kommer en ny regering, men at der rent faktisk også bliver ført en ny politik.

Men er I ikke også afhængige af, at der faktisk er nogle større partier, der trækker ind mod midten, og kan sørge for at flertallet skifter?

Vi skal naturligvis kunne tælle til 90. Men selvfølgelig ville jeg da ønske, at Enhedslisten var Danmarks største parti – ellers skulle jeg finde mig et andet parti at være i. Lad mig i øvrigt sige, at SF på mange områder gør det godt, og at jeg er glad for at vi har et stort SF. Der er altså også steder hvor SF og Socialdemokraterne faktisk er rykket til venstre. Fx på områder som millionærskat og aktieomsætningsafgift. De tiltag er jo stort set en "copy/paste" fra Enhedslistens skatteudspil. Det er vi jo meget tilfredse med, og de må gerne kopiere mere!

Når nu SF på nogle områder rykker mod højre, og i bliver hvor I er, bliver du så bange for, at der kommer så meget plads mellem Enhedslisten og SF, at der ligefrem kunne blive plads til et nyt parti i dansk politik. Et parti, der ligger imellem jer og SF?

Nej det er jeg ikke bange for. Men det er klart at en af årsagerne til, at jeg er bekymret for SF's højredrejning er, at man som politiker og som parti jo er med til at skabe holdninger. Et konkret eksempel er, at der var 30 pct. af danskerne, der synes det var forkert at de irakiske asylansøgere skulle sendes hjem. Det er en ret høj andel af befolkningen i en situation, hvor det stort set kun var Enhedslisten, der var ude at

sige, at de tvangsudsendelser skulle stoppes. Hvis nu Villy Søvndal havde gjort det modsatte og sagt, at det ikke var rimeligt at behandle de mennesker på den måde, så tror jeg, at vi kunne have skabt et flertal i befolkningen.

Så befolkningen er i virkeligheden længere til venstre end SF tror? Ser SF spøgelse når det kommer til udlændingepolitikken?

Ja nogen gange ser de lidt spøgelse. Jeg er slet ikke i tvivl om at S og SF havde stået langt bedre, hvis de med det samme havde meldt ud, at VKO's pointsystem ikke kan bruges til noget som helst. At det er dybt diskriminerende og handler om at sortere mennesker efter økonomi og uddannelse. Selvom alle detaljer ikke var på plads, kendte man jo godt principperne og vidste, at det drejede sig om, at man skulle sorteres efter indkomst og uddannelse. Når man ikke tør melde klart ud der, så mener jeg faktisk, at det er fordi man ser spøgelse. Og det har jo også efterfølgende vist sig, at et flertal i befolkningen faktisk afviser enhver form for pointsystem.

I stemmer ikke for 24-årsreglen, pointsystem eller tilknytningskrav. Men hvis I lægger stemmer til Helle Thorning Schmidt som statsminister, mens der både er 24-årsreglen, pointsystem og tilknytningskrav, er I så ikke med til indirekte at støtte den politik?

Alternativet er jo, at VKO fortsætter. Vi ved godt, at vi med vores antal mandater ikke kan få alt vores politik igennem, men vi kan knokle for hver eneste dag at trække dem i den rigtige retning.

Jakob Damsholt (f. 1984). Stud. Scient. Pol. på Københavns Universitet. Beskæftiger sig primært med sikkerhedspolitik, kommunikation og dansk politik.

Gade vs. Støjberg: Findes rapporten bag SF's grønne jobplan?

SF siger, den findes. Regeringen siger, den ikke findes – en rapport fra Beskæftigelsesministeriet, der siges at vise, at SF kan skabe 50.000 grønne job. Hvorfor er der ikke nogen, der finder ud af om den findes?

Af Magnus Boding Hansen

SF kom med en plan fuld af grønne job og sagde, at den byggede på en rapport fra Beskæftigelsesministeriet. Den rapport eksisterer ikke, sagde beskæftigelsesminister Inger Støjberg (V). "SF og Støjberg skændes, så det brager", kaldte de fleste aviser deres Ritzau-historie om det. Men hvorfor cyklede ingen bare ind og så efter om den fandtes? Så ville der ikke være mere at skændes om. Steen Gade er citeret for, at man kan komme og få en kopi hos ham. Jeg tager ind og får en kopi. Hvor svært kan det være. Jeg får den og et smil. Den er tung.

Det her er altså Støjbergs tal?

Steen Gade (SF): "Ja! Beskæftigelsesministeriet er dens hovedsponsor, deres logo er på og den er lavet på deres adresse: Universitetsvej 1, Roskilde."

Støjberg siger, den ikke findes...

Gade: "Det er løgn. Den er jo lige her."

Hun siger også, I fifler med tallene...

Gade: "Vi fifler ikke, vi regner. Det står lige her: "Den er blandt andet udarbejdet for Beskæftigelsesministeriets enhed Job og Kompetencer i Øresundsregionen af konsulentvirksomheden Fliess og Brøndum." Den viser, at den nuværende klimapolitik vil give 10.000 grønne job øst for Storebælt de næste ti år, men at en ambitiøs indsats kan give 35.000 flere. Så ganger vi med to, fordi der er lige så mange grønne job vest som øst for bæltet og trækker endda fra, så ingen kan sige, at vi fifler." Jeg tager rapporten med over til Inger Støjberg i Beskæftigelsesministeriet. Måske hun vil dementere, at rapporten ikke findes, når hun ser, at den findes. Det mener Gade, hun bør. Man skulle ikke tro, hun glæder sig til det her interview, men hun smiler, da jeg bliver budt ind. Endda mere end Gade.

Her er en rapport, som du siger, ikke findes. Værsgo. Kan Steen Gade så få sig et dementi?

Inger Støjberg (V): "Nej, for..."

Men den er jo sponsoreret primært af Beskæftigelsesregion Hovedstaden og Sjælland – er de ikke en del af Beskæftigelsesministeriet?

Støjberg: Jo. Men det er ikke mine tal. Det er ikke en rapport, jeg har haft noget med gøre. Det svarer lidt til, hvis en videnskabsminister bevilger penge til et universitet, som så laver noget forskning, og at man så efterfølgende konkluderer, at så er det videnskabsministerens forskning og videnskabsministerens tal. Det er det jo ikke. Det er et sponsorat, der er givet, og så er der så ikke mere i det. *Det er ikke. Mine. Tal.*

Job og Kompetencer i Øresundsregionen, der har bestilt rapporten, hører ikke under dig, men lead partneren

Beskæftigelsesregion Hovedstaden & Sjælland *hører* under dig. Så kan du ikke se det fra Steen Gades side?

Støjberg: Nej. Det er helt fejlagtigt, at SF prøver at få mig til at sige god for deres tal og deres planer, som ikke har noget med mig at gøre.

Men selv om du ikke personligt har set tallene, vil du så helt benægte, at ”jeres embedsmænd har været inde over”, som Gade siger?

Støjberg: Der er ikke nogen i mit ministerium, der har været inde over.

Heller ikke i jeres enhed Beskæftigelsesregion Hovedstaden & Sjælland?

Støjberg: Det kan jeg jo af gode grunde ikke sige, fordi den ikke er min. Jeg kan bare sige, at man kan *ikke* slutte, at det er mine tal, så man skal ikke gå og misbruge mit navn.

OK, lad så det ligge. Du beskylder også SF for at fikle med tallene. Stiller du da spørgsmålstegn ved, om det er en troværdig rapport, deres plan bygger på?

Støjberg: Nej. Men man kan ikke slutte, som SF gør. De tager den her rapport, som peger på 35.000 arbejdspladser og ganger med to og trækker lidt fra og vupti, så har de lige pludselig skabt 50.000 arbejdspladser på landsplan. Det er det rene fikumdik.

Men er du uenig i den konklusion, at man kan skabe en masse grønne job?

Støjberg: Det er klart, at hvis du afsætter rigtig mange penge til at skabe nogle grønne job, vil du givetvis kunne skabe nogle grønne job. Men man skal pege på, hvor og hvordan man vil sætte ind. Det gør SF ikke. De sætter sig og drikker noget urtete og ganger den her rapport med to og trækker lidt fra og siger, at så passer det nok. Det er sådan en måde, de er begyndt at regne på. Havde jeg regnet på samme måde, var jeg blevet afsat som minister. Hvor kommer pengene fra?

De nævner, at man skal tage noget fra landbruget og nogle milliarder fra bankerne og fra de 3/4 af erhvervsstøtten på 25 milliarder, som gives til virksomheder, der er ældre end 10 år. Er du imod sådan en omlægning?

Støjberg: Jeg skal se et helt konkret forslag, inden jeg overhovedet vil kigge på det. Meget af erhvervsstøtten bliver jo allerede brugt til grønne job. Så det, der vil ske, er, at man lukker nogle grønne job og opretter nogle nye. Jeg ved ikke, om de har husket at trække fra også.

Så intet dementi til...

Støjberg: Nej.” Jeg cykler tilbage til Steen Gade. På vejen ringer jeg til Jakob Lydner fra Job og Kompetencer i Ørestaden, som har bestilt rapporten. Han giver Støjberg ret. De er et regions- og EU-projekt. Deres tal er ikke Støjbergs tal. Men de synes, det er en fornuftig rapport. Gade smiler stadig, da han åbner døren, men han gaber også, og han vil hellere snakke om essensen.

Jakob Lydner fra Job og Kompetencer, siger, at de ikke hører under Beskæftigelsesministeriet. Vil du stadig fastholde, at deres tal er Støjbergs tal?

Gade: Ja, for jeg henviser jo til det, der står...

Deres logo udenpå?

Gade: Nej! Det, der står her: ”blandt andet udarbejdet for Beskæftigelsesministeriets enhed Job og Kompetencer i Øresundsregionen”

Den enhed siger selv, at den ikke hører under Beskæftigelsesministeriet, men bare har dem som en af syv sponsorer.

Gade: Det kan jeg ikke tage mig af. Det er flueknepperier.

Støjberg mener ikke, det er hendes tal, når de aldrig været på hendes bord. Kan du ikke se det fra hendes side?

Gade: Jeg kan i hvert fald høre, at hun ændrer forklaring. For hun sagde i pressen til Ritzau, da hun angreb os, at rapporten ikke fandtes.

I sin helhed sagde hun, at der ikke findes ”en rapport fra Beskæftigelsesministeriet, som skulle underbygge SF’s politik om at kunne nå 50.000 nye grønne job” – dét har hun vel så ret i?

Gade: Nej, for det gør der jo. Hun sagde før til Ritzau, at tallene ikke passede, at rapporten ikke eksisterede. Det har vi konstateret, at det var forkert. Noget andet var om tallene passer, det kommer vi tilbage til. Og så snakker vi nu om noget tredje...

Nej, lad mig lige forfølge det her. Hun sagde – og hvis hun har sagt to ting, så lad os fokusere på den her nu – at der ikke findes ikke en rapport, der viser, at jeres konkrete forslag kan skabe 50.000 job. Hvordan skulle det være forkert, når den rapport, I henviser til, er lavet et halvt år før jeres forslag?

Gade: Sagen er, at rapporten siger, at hvis man vælger Klimakommissionens forslag, som vi stort set gør, så vil man skaffe 45.000 nye job i hovedstaden og på Sjælland, og så ganger vi...

Ja tak, jeg er med på jeres regnestykke. Men de 12 konkrete forslag, I stiller...

Gade: Nå, er det nu ikke nok?

Det siger jeg ikke. De 12 konkrete forslag, I stiller...

Gade: Ja, det er stort set Klimakommissionens! Med nogle bittesmå ændringer.

OK, så rapporten er belæg for jeres politik, fordi den siger, at hvis man følger Klimakommission, så får man 50.000 job, og det er så stort set det, I har gjort?

Gade: Præcis!

Godt, lad os så snakke om det, du kaldte essensen. Hvorfor står der ikke ved hvert punkt, hvor mange job, det vil skabe?

Gade: Det er ikke en konkret udbygget plan for de næste 10 år. Det har vi aldrig lagt op til, at det er. Vi har bare sagt, at hvis man udnævner den her sektor til vækstsektor *par excellence*, som Finland gjorde med telekommunikation, så kan man skabe alle de her job.

Men ved ingen af punkterne kan du sige, hvor mange job, de skal skabe?

Gade: ”Det kommer vi med senere. Men Dansk Byggeri har skrevet, at der er 40.000 job i energirenovering. Biobrændsel giver nok nogle tusind.”

Et af de 12 forslag er at få EU til at stramme forskellige regler. Hvis det ikke lykkes, så lander I vel lavere end 50.000 job?

Gade: Ja, sådan teoretisk. Men vi kan sagtens nå det uden det punkt. EU har allerede besluttet en meget ambitiøs målsætning for vedvarende energi. Der er jo ingen, der betvivler, at vi kan skaffe så mange job, hvis vi sætter ind med uddannelse, forskning, klimafradrag for erhvervslivet på en milliard og en målsætning for vedvarende energi.

Men hvor skal pengene komme fra? Du nævnte på TV 2 News de zoologiske haver...

Gade: Det har jeg ikke sagt. Den støtte skal fortsat være der. Jeg blev presset. Det var tidligt om morgenen.” Han var træt. Lige som nu. Vi har snakket 53 minutter, og det har mest været et skænderi om en detalje. Ritzau har ret: SF og Støjberg skændes, så det brager. Og Gade og Støjberg har ret, rapporten findes på en måde – og på en anden måde findes den ikke. Det er nok derfor, de smiler sådan. Det er kun mig, der ikke har ret, for jeg kunne ikke bare cykle ind og finde ud af det. Så nu cykler jeg hjem igen.

Magnus Boding Hansen (f.1986) er kandidatstuderende i retorik med tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i sikkerhedspolitik. Har været praktikant på DR2 Udland, skrevet en artikel fra jordskælvet i Haiti til Information og arbejdet for Venstre på Christiansborg.

Dennis Kristensen: Regeringen graver den danske models grav

”Regeringen er inde og pille ved kronjuvelerne i den danske model. Det er en voldsom provokation. Når de både halverer dagpengeperioden og vil fjerne efterlønnen, så gør de det rigtigt svært at opretholde den danske model.” FOA-boss Dennis Kristensen tager en slags afstand fra strejkerne og giver en dyster analyse af den danske models fremtid.

Af Magnus Boding Hansen

Tusinder af lønmodtagere fra 3F og LO nedlagde i går arbejdet i protest mod regeringens nedskæringer i dagpenge og efteruddannelse og planerne om at afskaffe efterlønnen. Det var ulovlige strejker. Tager du afstand fra dem?

Systemet er sådan, at hvis jeg ikke tager afstand, betyder det, at jeg støtter dem. Og hvis man støtter strejker, koster det i arbejdsretten. Så jo... jeg skal jo... tage afstand fra dem.

Det lød godt nok ikke særlig helhjertet...

Nej. Jeg kan godt forstå frustrationen over diskussionen om afskaffelse af efterlønnen, at buschaufførerne er mugne over de nedskæringer, der gør, at de for fremtiden selv skal betale de 5000 kroner for at forny deres kørekort hver femte år, og...

OK, du forstår deres motiver. Men er du enig i måden at udtrykke dem?

Nej... altså... jeg er jo nødt til at sige nej. Man skal overholde spillereglerne. Spillereglerne er, at når vi har en overenskomst, er der fredspligt.

Men du er vel i en position som forbundsformand for FOA, hvor du ved at tage helt klart afstand kunne mindske risikoen for uretmæssige strejker, som på sigt kan true den danske model, og dermed forsvare den danske model...

Jeg er bekymret for den danske model. Den er truet af regeringen. Ser vi på essensen af den, så er det ene ben flex security, som gør det relativt nemt at fyre og hyre. Det andet ben er, at man med dagpengene har et rimeligt forsørgelsesgrundlag, hvis man mister sit arbejde. Og det tredje ben er en aktiv arbejdsmarkedspolitik med jobcentre, efteruddannelse og så videre. Regeringen og dens genopretningsplan rækker ved de to af benene. I forhold til det andet ben, har vi fået halveret dagpengeperioden, og der er massive nedskæringer på arbejdsmarkedsuddannelse og voksenuddannelse, som er en del af det tredje ben. Hvis man ser på den danske model som en skammel, så er det farligt bare at save i ét ben. Regeringen saver i to. Det gør skamlen svært at sidde på fremover.

Så regeringen får bare sin egen medicin at smage?

Ja. Regeringen har taget fat på nogle grundlæggende forandringer af den danske arbejdsmarkedsmodel. Det er utopi at forestille sig, at det ikke skulle få konsekvenser for den ro, vi har haft med relativt få strejker. De fejlvurderer situationen, hvis de tror, at de kan ændre de positive ting for lønmodtagerne i modellen, uden at balancen ryger i

systemet. Risikoen er, at vi får et meget mere uroligt arbejdsmarked. Det vil være rigtig, rigtig tosset.

Så regeringen har altså angrebet to af den danske models tre ben. Men har den gjort noget overenskomststridigt, lige som de strejkende har?

Nej. Der er ingen tvivl om, at efterløn, efteruddannelse og dagpenge er underlagt Folketingets regulering. Men man burde have spurgt sig selv, om det ikke er en fordel for vores konkurrenceevne og mulighed for at få væksten tilbage, at vi har et arbejdsmarked, hvor vi løser problemerne, før de bliver til konflikter og generalstrejker.

OK. Det, regeringen gør med at ændre på centrale dele af den danske model, har langsigtede konsekvenser. Men det har vel også langsigtede konsekvenser, hvis LO og 3F's strejker uden for overenskomst bliver en vane?

Det er klart, at hvis det her blev til hverdag, så har vi ikke den danske model mere. En af krumtapperne i den danske model er jo netop, at vi laver overenskomster, som vi reviderer hver anden eller tredje år, og så lægger arm med hinanden der, men i perioden i mellem ikke strejker. Så hvis vi kom ud i den situation, så ville den danske model ikke eksistere længere. Men vi har altså de sidste 15 år haft forsvindende få arbejdsnedlæggelser sammenlignet med de forudgående 20 år. Vi har haft en utrolig rolig periode. Så det, vi ser nu, kan sagtens vise sig bare at være udsving. Det behøver ikke være en ny praksis. Men hvis regeringen vil lægge arm med lønmodtagerne, så kan det risikere at gøre, at det her bliver en mere permanent tilstand, og så ryger den danske model. Så skal vi til at kigge til Sydeuropa for en måde at regulere arbejdsmarkedet. Det ville være til stor skade for både virksomheder og lønmodtagere.

Vil du ligefrem mene, at der med regeringens angreb på to af den danske models tre ben og med lønmodtagernes angreb på modellen med de ulovlige strejker er sket et skred i retning af franske tilstande?

Jeg synes ikke, man skal male fanden på væggen, for vi har altså haft 15 usædvanligt rolige år. Men jeg er bekymret. Hvis vi får skabt sådan nogle fronter mellem regering og lønmodtagere, hvor vi ser flere politiske strejker, hvor det ikke er den lokale arbejdsgiver, men regeringen, man er ude efter, så kan jeg være bekymret for den danske models fremtid.

Men hvis truslen mod den danske model er stejle fronter mellem regering og lønmodtagere, ville det bedste, du kan gøre for at sikre den danske model, så ikke være at tale helt klar dunder mod at strejke?

Jo. Men hvis vi kommer til at opleve en længere periode, hvor regeringen forringer vilkårene for lønmodtagerne markant, synes jeg også, det er min opgave at sige, at så er vi gang med at grave den danske models grav. Det ville jeg synes var et endnu vigtigere budskab end at sige til mine medlemmer, at de ikke skal strejke. For hvis det er det, denne her regering vil, så er det et opgør med den fredelige danske arbejdsmarkedsmodel.

Men hvor er din smertegrænse for, hvor mange af sådan nogle overenskomststridige strejker, der kan finde sted, før du vil sige klokkeklart fra?

Altså, jeg skal jo tage afstand fra dem. Regeringen er inde og pille ved kronjuvelerne i den danske model. Det er en voldsom provokation. Når

de både halverer dagpengeperioden og vil fjerne efterlønnen, så gør de det rigtigt svært at opretholde den danske model.

Tror du, der er sammenhæng mellem LO's stormøde om efterlønnen i Odense Kongres Center i forgårs og demonstrationerne i går?

Nej. Det er ikke koordineret. Det, vi ser, er en gryderet af utilfredshed med mange forskellige forringelser.

Vil det koste hoveder i toppen af fagforeningerne, hvis det viser sig at have været koordineret et sted i deres korridorer?

Det ville i hvert fald koste penge i arbejdsretten...

Men ville du fyre en mellemlider i FOA, hvis det kom frem, at han havde været med til koordinere ulovlige strejker?

Nej. Men er også utænkeligt, for vi respekterer overenskomsterne.

Hvad er dit råd til strejkende: Skal de stoppe eller fortsætte?

Jeg skal sige, at de skal stoppe.

Men dit hjerte siger, at de skal fortsætte?

Mit hjerte siger, at jeg forstår dem. Lige som dem synes jeg, regeringen mishandler lønmodtagerne i øjeblikket. Jeg kan godt forstå, at de er utilfredse. Jeg er bare nødt til at sige, at strejke er ikke en mulighed.

Magnus Boding Hansen (f.1986) er kandidatstuderende i retorik med tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i sikkerhedspolitik. Har været praktikant på DR2 Udland, skrevet en artikel fra jordskælvet i Haiti til Information og arbejdet for Venstre på Christiansborg.

Chefredaktøren vs Schmidt-Nielsen: Er det gratis at hæve skatten med 40 milliarder?

Vupti. Johanne Schmidt-Nielsen (Ø) vil finde de 47 mia. kr., der mangler i statskassen i 2020, ved blandt andet at hæve skatterne med "omkring 40 milliarder". "Hvor svært kan det være?", spørger hun forrige uge Informations læsere i en helsidesannonce; storsmilende, håndsigneret. Ikke så svært, mener hun. Men burde hun ikke regne med negative afledte effekter ved så meget højere skat? Det gør økonomerne.

Af Magnus Boding Hansen, RÆSONs chefredaktør

"Hvor svært kan det være? Underskuddet i statskassen: 47 milliarder. Regeringens skattelettelser: 45,8 milliarder," skriver du i en annonce. I trækker simpelthen bare det hele tilbage, så er problemet løst?

Vi trækker ikke alle skattelettelserne tilbage. Kun dem til de ti procent rigeste. Resten af de 45,8 milliarder får vi ind på andre skatter og indtægter.

Hvor meget giver så det, I konkret taler om i annoncen?

7,3 milliarder. Vi fører ikke alt tilbage. Der er noget, vi i stedet laver om på. I forhold til boligskatten går vi fx efter den svenske model, hvor man først beskatter, når værdien realiseres gennem salg eller forbrugslån.

Hvor meget vil I hæve skatten i alt?

Med omkring 40 milliarder. Fx beskatter vi også kapitalindkomst hårdere: 5 milliarder. Vi indfører formueskat: 3 milliarder. Vi genindfører afgiften på handel med værdipapirer: 7,6 milliarder.

Det fremgår af jeres annonce og jeres skatteplan, at nogle af de skattelettelser, I foreslår, er på arbejde og erhverv. Al økonomisk teori siger, at lige præcis her, skal man modregne et eller andet tab i skatteindtægterne – så man altså ikke tjener fulde 40 milliarder, når man hæver med 40 milliarder. Hvor stort budgetterer I med, at det tab bliver?

Man skal passe ufatteligt meget på med afledte effekter. Det bliver hurtigt til hokus pokus-økonomi. I forhold til beskatning på arbejde, er der jo den evige diskussion af, om det vil få folk til at arbejde mere eller mindre pga. hængekøjeeffekten, hvor skattelettelserne gør, at folk får råd til at prioritere at have mere fritid...

Nej, det er jo ikke bevist, om skattelettelser mest øger lysten til at arbejde mere (fordi man kan beholde flere penge selv) eller mindsker den (fordi man hurtigere kan tjene det, man behøver). Men rent hypotetisk – hvis vi tænker os, at det indiskutabelt ikke ville give fulde 40 milliarder i statskassen at hæve skatterne med 40 milliarder – ville I så gøre det?

Hvorfor beskatter vi? Det handler om at få nogle penge i kassen. Men også om at få en mere retfærdig fordeling af de resurser, der er i vores samfund. Jeg tilstræber økonomisk lighed.

Så hvad er vigtigst: Vækst eller økonomisk lighed?

Jeg mener ikke det er enten-eller. De skandinaviske lande er jo nogle af verdens rigeste – ikke mindst på grund af nogle velfærdsmodeller, der betyder, at vi har en høj grad af økonomisk lighed.

OK. Så du vil helst have begge dele. Klart. Men hvis nu du skal vælge...

Hvis og hvis. Jeg mener, de to ting hænger sammen. Men for de rigeste lande mener jeg ikke, målet er øget økonomisk vækst, men omfordeling af de resurser, vi har i forvejen. Det handler blandt andet om, at vores klode ikke kan holde til den her vækst.

Så for de rigeste – som os – er økonomisk lighed vigtigere end vækst?

Ja.

Grunden til, jeg spørger, er, at jeg ikke har været i stand til at finde én økonom, der mener, at man kan hæve skatter på arbejde og erhverv – som I blandt andet vil – uden, at det vil medføre et eller andet tab i skatteindtægt. Men sådan et tab kan jeg altså forstå, at I ikke regner med?

Jeg køber grundlæggende ikke din præmis om, at skatteprovenuet falder, fordi man hæver skatterne. Det er en nyliberalistisk teoretisk model, som ikke har noget seriøst empirisk grundlag. Hvis det var tilfældet, skulle Danmarks skatteindtægter have været faldende fra anden verdenskrig og frem til 90'erne, hvor skatterne gradvist blev hævet. Det er som bekendt ikke tilfældet. Vi opererer derfor ikke med, at der bliver et lavere provenu, fordi vi fører indtægtsskatten for de rigeste ti procent tilbage til det niveau, den havde før seneste skattereform.

Hvor høj kan skatten blive, før det mindsker skatteprovenuet?

Det er et teoretisk og ligegyldigt spørgsmål. Det er klart, at en skatteprocent på 99% ikke er mulig eller gavnlig. Men ingen partier – heller ikke Enhedslisten – vil hæve skatten til et niveau, hvor det spørgsmål er relevant. Vores forslag angående indkomstskat er ganske beskedne. Vi beder personer, der tjener mere end en halv million, om at betale det samme i 2012, som de gjorde i 2009. Det vil give de samme indtægter til staten, som det gav inden den seneste skattereform. Teorien om at en sådan ændring vil mindske lysten til at arbejde mere er ikke empirisk underbygget.

Og hvis det alligevel viser sig, at I taber nogle af skatteindtægterne til negative afledte effekter, hvad gør I så? Hæver skatten endnu mere?

Man må altid forholde sig til den konkrete situation.

Så forstår jeg: Det, der ikke kan være så svært, er at lukke hullet her og nu – for et øjeblik. Det kan sagtens blive svært at holde det lukket?

Nej. Det er jeg dybt uenig i.

Hullet bliver let at lukke både på kort og lang sigt?

Ja

Men al økonomisk teori siger jo, at højere indkomst- og selskabsskat...

Hov, hov, hov. Al økonomisk teori?

Ja. Kender du én eneste økonom, som vil sige, at det er gratis at hæve skatterne med 40 milliarder, når det blandt andet er på arbejde og erhverv?

Det mailer jeg lige et svar på. Dagen efter mailer Johanne Schmidt-Nielsen et svar. Med fire navne: ”Jesper Jespersen (professor i Økonomi, RUC), Peter Nielsen (lektor i politisk økonomi, RUC), Hans Aage (professor i Nationaløkonomi, RUC), Per Kongshøj Madsen (professor ved Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning ved Aalborg Universitet).”

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansvarshavende chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret til Information fra Haiti, til Information og Deadline 22.30 fra Sydsudan og til Weekendavisen fra Colombia.

Torben M. Andersen: Et kort over Danmarks økonomiske problemer

Af Torben M. Andersen

Finansieringsproblemet: Det væsentligste problem for den økonomiske politik

Den umiddelbare årsag til underskuddet på de offentlige budgetter er finanskrisen og det drastiske omsving i den økonomiske aktivitet. Der er med rette et stort aktuelt fokus på at vende denne udvikling og få bragt underskuddet ned. Dette er vigtigt i sig selv, men også for at imødekomme henstillinger fra EU-kommissionen.

På grund af de demografiske forskydninger vil der imidlertid være systematiske underskud i fremtiden: Finansministeriets egne skøn viser et støt stigende underskud fra nu og flere årtier frem. I 2040 vil underskuddet udgøre ca. 3.5 % af BNP og uden udsigt til at blive mindre. Kort sagt betyder det, at dagens skattesystem ikke kan finansiere de kendte velfærdstilbud, når befolkningens alderssammensætning ændres.

Dette systematiske finansieringsunderskud er det væsentligste problem for den økonomiske politik, og det er ikke korrekt, når det i den politiske debat fremstår som om, vi er havnet i denne situation pga. finanskrisen. Problemerne var kendt før krisen, men den politiske vilje til at gøre noget ved problemerne var ikke stor. Krisen bruges nu som en undskyldning – men kendsgerningen er, at problemerne har været kendt længe og er blevet større pga. den manglende politiske vilje til at tage initiativ.

Konkurrenceevne: Skaden er sket – og politikerne kan ikke gøre meget

Over de sidste 10 år er konkurrenceevnen blevet forværret 20-25 %. Lønstigningerne har været større end hos vores konkurrenter, og produktivitetsudviklingen har ikke været stærk nok. I de gode år inden krisen var der ikke politisk vilje til trykke på bremsen, og nu skal regningen betales. Dette kommer til at ske via en længere periode med højere arbejdsløshed og en lavere lønstigningstakt. Danmark har været igennem sådanne perioder før, men det er uheldigt med en sådan zigzag-udvikling, da det tager lang tid at rette problemerne op. Det politiske dilemma er, at det er svært at gøre noget ved problemet. Skaden er sket og opretningen tager tid.

Arbejdsløshed: De langtidsledige er det rigtige problem

En alvorlig konsekvens af finanskrisen er den øgede arbejdsløshed. Imidlertid er arbejdsløsheden fortsat lav – både i historisk perspektiv og i forhold til andre lande. Der er også fortsat stor omsætning på arbejdsmarkedet forstået på den måde, at mange kun er arbejdsløse i en kort periode. Det reelle problem er at undgå en stigning i langtidsledigheden. Vedvarende arbejdsløshed betyder typisk en marginalisering og udgang fra arbejdsmarkedet. Dette kræver meget mere målrettede tiltag end generelle tiltag rettet mod arbejdsløsheden. Det er sværere og mindre synligt. Der er ikke et enkelt tiltag man kan

gribe til for at løse dette problem, da det skal tilpasses situationen for de sårbare grupper.

Vækst: Stor risiko for, at politikerne satser forkert

Væksten i Danmark er lav, og vækstpotentialet vurderes også at være lavt fremadrettet. Hvad skaber vækst? Grundlæggende drives vækst af produktivitetstigninger. Øget arbejdsudbud (flere mennesker på arbejdsmarkedet, flere timer fra dem, der er der) kan give et højere niveau for produktionen, men det kan ikke være en vedvarende kilde til vækst – for man kan ikke blive ved med at øge arbejdsudbuddet! Empirien viser meget klart, at den egentlige kilde til vækst er produktivitetstigninger er ny viden, teknologi osv. Det politisk-økonomiske dilemma er, at det er meget svært at påvirke produktiviteten. Den drives af en række forhold, som kun indirekte kan påvirkes politisk og med et stort tidsefterslæb. Tiltag for at øge vækstpotentialet er ikke specielt synlige og giver først resultater efter en lang årrække. De opfylder derfor ikke det politiske krav til synlighed og handling her og nu. Det skaber en stor risiko for forkerte satsninger, hvor man politisk f.eks. udvælger områder, som man mener især vil give vækst. Politikernes muligheder for at finde fremtidens vindere er imidlertid minimale. Sandsynligheden for succes er lille, mens sandsynligheden er stor for fejlanvendelse af offentlige midler.

Forholdet mellem privat og offentligt: Væksten løser IKKE velfærdsproblemet

Det ville være behændigt, såfremt man kunne slå to fluer med et smæk. Ved at satse på vækst vil man så ikke også løse velfærdssamfundets finansieringsproblem? Hvis svaret er ja, undgår man mere ubehagelige prioriteringsproblemer. Desværre er det ikke så enkelt. Vækst skaber øget velstand, men det løser ikke automatisk velfærdssamfundets finansieringsproblem. Man kan derfor ikke undgå statens finansieringsproblemer ved at satse på en vækstdagsorden. Årsagen er enkel:

Øget produktivitet og vækst skaber løn- og indkomststigninger og dermed et øget skatteprovenu. Men udgifterne stiger også. Det offentlige har stort set kun to slags udgifter: løn til offentligt ansatte og overførsler. Lønningerne i den offentlige sektor må over tid følge lønudviklingen i det private marked (jfr. reguleringsmekanismen), og derfor stiger denne udgiftskomponent i takt med at væksten tager til. Hvis øget ulighed skal undgås, skal overførselsindkomsterne stige i takt med den generelle lønstigningstakt i samfundet, og denne udgiftskomponent stiger derfor også. Kort sagt: vækst i lønninger og indkomster vil øge offentlige indtægter og udgifter i samme grad, og derfor ikke løse finansieringsproblemet. Finansieringsproblemer er et fordelingsproblem, der ikke løses ved at gøre kagen større!

Vælgerne: Vi forventer mere og mere velfærd

Finansieringsudfordringen er stor, og vi står overfor systematiske finansieringsunderskud. Det reelle problem er imidlertid meget større. For de fleste vurderinger tager udgangspunkt i en videreføring af dagens tilbud og standarder, dvs. de indregner ikke plads til forbedringer. Men dette er urealistisk, og derfor er den reelle udfordring i en mere omfattende skala, end beregningerne umiddelbart lader ane. Hvordan

skal man skabe plads til disse forbedringer? Øget velstand har en tendens til at skabe større krav til f.eks. sundhed, og samtidig gør medicinske landvindinger behandlingsrummet meget større. Samtidig vil øget velstand for mange betyde et ønske om mere fritid – dét presser også de offentlige finanser, da fritid som bekendt ikke er beskattet. Når tilstrækkeligt mange vælger at holde mere fri, er det en konsekvens, at der kommer færre skatte kroner i kassen. Bare det at holde en uændret arbejdstid er således en meget stor udfordring – at få arbejdstiden til at stige er selvsagt en endnu større udfordring. Kort sagt: mere velstand belaster velfærdssamfundet ved at øge udgiftskravene og mindske indtægterne. Den politiske debat viger behændigt uden om disse problemer.

Udgiftsstyring: Uden bedre kontrol med forbruget duer planerne ikke

I den politiske debat har der været megen fokus på at fremlægge planer, der løser underskudsproblemet for den offentlige sektor. Dette er selvfølgelig vigtigt, men disse planer mangler alle et meget væsentligt element. En af hovedårsagerne til den aktuelle situation er, at tidligere planer – 2010-planen lanceret af Nyrop regeringen og videreført af Fogh samt Fogh- regeringens 2015-plan – alle havde to store svagheder:

For det første havde de som finansieringselement endnu ikke konkretiserede reformer til styrkelse af beskæftigelsen

For det andet havde de måltal for udviklingen i det offentlige forbrug.

Ingen af delene blev indfriet.

Især er den manglende styring af de offentlige udgifter et stort problem. Det har det været historisk, og det vil det være fremadrettet både på grund af ændret demografi (flere ældre, færre unge) og velstandsdilemmaet (vælgerne vil have mere og mere velfærd). Det er en vigtig politisk prioritering at fastlægge størrelsen af den offentlige sektor, men det er dybt problematisk, at man ikke har styr på udgifterne i forhold til denne prioritering. Kort sagt: det er nødvendigt med en mere stram styring af de offentlige udgifter – og uden vilje til at gøre dette er planerne ikke troværdige.

Arbejdsmarkedsreformer: Hvorfor de bør gennemføres NU

Velfærdssamfundets finansiering afhænger til syvende og sidst af at en stor del af befolkningen er i beskæftigelse. Jo flere, der arbejder, jo færre udgifter for det sociale sikkerhedsnet og jo større skatteindtægter. En væsentlig grund til forbedringerne i dansk økonomi gennem 1990erne var en række arbejdsmarkedsreformer med sigte på at styrke arbejdsudbud og beskæftigelse. Disse blev gennemført i en periode med højere arbejdsløshed end i dag, men de har bidraget til at styrke beskæftigelse og velstand og forbedre de offentlige finanser. Det er derfor påfaldende, at en af de stærkeste myter i den økonomiske politiske debat er, at der er et givet antal jobs, og at strukturreformer som ændringer i dagpengesystemet eller tilbagetrækningsordninger (efterløn) ikke har nogen effekt. Erfaringerne fra Danmark viser, om noget, at dette ikke er korrekt. Det er derfor meget problematisk, såfremt strukturreformer udskydes eller sættes i bero pga. den aktuelle situation på arbejdsmarkedet. Sådanne reformer vil ikke have den samme umiddelbare effekt i en lavkonjunktur, som nu, men det er ikke

noget argument for at sætte denne dagsorden i bero. Sådanne reformer er netop vigtige for at skabe grundlag for fremgang, når økonomien vender – kommer tiltagene først når økonomien har vendt, er det typisk for sent!

Ulighed: Situationen er alarmerende

Den væsentligste kilde til at holde en rimelig fordelingsprofil er at sikre at så mange som muligt har kvalifikationer, der sætter dem i stand til at blive selvforsørgende på et rimeligt niveau. Nøglen er altså uddannelse. Skattesystemet og det sociale sikkerhedsnet kan reparere nogle problemer, men det kan ikke, på samme måde som uddannelse skabe et robust grundlag for en acceptabel fordelingsprofil. Danmark og de andre skandinaviske lande har også historisk været gode til at sikre forudsætningerne herfor. Imidlertid er situationen på dette område alarmerende. Omkring 1/5 af en årgang har ikke fået en ungdomsuddannelse og har dermed meget dårlige forudsætninger for at klare sig på arbejdsmarkedet – og sådan har det været i en årrække. Teknologi og globalisering har en tendens til især at fjerne jobs fra den lavere ende af kvalifikationsfordelingen, og derfor vil dette problem kun blive større. Den uddannelsesmæssige restgruppe er den største udfordring for Danmarks sociale profil.

Konklusion: Politikerne mangler viden

Politik handler om prioritering. En prioritering kræver en stillingtagen til to ting – det, man vil og dét, man helst vil undgå. Alligvel er det forbavsende, hvor uklare prioriteringsdiskussioner er. Fx kan man ikke lade en analyse, der viser, at man haft stor glæde af penge givet til et bestemt område stå alene. Man må tage stilling til den gavn, disse midler kunne have gjort på andre områder for at kunne lave en sammenligning og så tage stilling. Men den type sammenligninger er stort set fraværende i den politiske debat. Såvel forslag til udgiftskrævende aktiviteter som til skattelettelser fremsættes uden at anvise finansiering. Begge dele er problematiske – det politiske debat- og beslutningsniveau bør være højere, og medierne bør være med til at sikre det.

Torben M. Andersen (f.1956) er Professor i Økonomi ved Aarhus Universitet. Har skrevet utallige artikler om arbejdsmarked, finanspolitik og velfærdssamfund, og har været aktiv i økonomisk politisk rådgivning både i udlandet og Danmark, bl.a. som Overvismand og formand for Velfærdskommissionen.

Tre nyhedschefer om valget og medierne - News vinder valget

RÆSON møder tre nyhedschefer med det samme spørgsmål: „Er I klar til at dække valgkampen, hvis Løkke udskriver valg i morgen?“

Af Rasmus Kern-Jespersen

I tre forskellige interviews råber de tre mediechefer enstemmigt: „Klar!“ Alle fortæller, at de er forberedt som aldrig før. På DR troede de, at valget ville komme i januar, og har været klar lige siden. Det er bredt anerkendt, at 2011 er valget med størst sandsynlighed for et regeringskifte siden 2001. „Det er et skæbnevalg for mange af de centrale politikere, sådan som vi ser det,“ siger TV 2 News-chefen Mikkel Hertz. DR's Ulrik Haagerup kalder det et „all-in-valg“: De partiledere, der taber, kommer sandsynligvis til at gå.

„Det bliver forhåbentligt tre uger med breaking news i dagevis – ikke at der er gul bjælke hele tiden, for det vil der ikke være, men politik er bare et kerneområde for TV 2 News.“

News er ved at forberede nye programformater, udarbejde events og skabe et særligt valglook. Han lægger heller ikke skjul på News' helt store fordel: „Det bliver ikke til én debat hver aften – det bliver meget mere. På News har vi en ubegrænset ressource – sendetid. Og den vil vi bruge.“

For DR er udfordringen at konkurrere om publikum med de kommercielle medier: „Vi har i øjeblikket en fedmeepidemi i Danmark, fordi de tomme kalorier er blevet så lettilgængelige. Man kan spørge, om skylden ligger hos producenterne af dem – fordi de putter meget sukker, chokolade og fedende ting i deres produkter. Omvendt kan man også sige, at det er de økologiske jordbrugsproducenters fejl, at de ikke er i stand til at producere og servere broccoli på en sådan måde, at det er til at have med at gøre.“

„DR skal samle, oplyse og udfordre danskerne. Udfordringen er, at vi ikke kan lave public service uden en public. Hvor langt skal vi gå i bestræbelserne på at samle danskerne?“

„Der er kun fire brede kanaler i Danmark: P3, P4, DR 1 og TV 2. Ud over de fire er alt andet ved at udvikle sig til nichemedier – inklusive de såkaldte landsdækkende dagblade.“ Det efterlader DR med et enormt ansvar for at samle landet om substantielt indhold: „Balancen er at lave noget med substans – nærende kost – uden at det hele smager som klidbrød.“

Han fastslår: „Vi har et stort ansvar og skal turde tage opgaven alvorligt og ikke på forhånd sige, at det er kompliceret og kedeligt stof, som vi hellere må flytte til nogle af nichekanalerne – eksempelvis Deadline eller P1. Gør vi det, rammer vi ikke de rigtige, og så får vi en dummere og dummere befolkning, og så udbredes den mentale fedmeepidemi.“

Hvem sætter dagsordenen?

Hvordan vil man konkret dække valget? Jakob Nielsen, indlandsredaktør på Politiken, fortæller: „Vi laver fakta-tjek undervejs. Og vi laver en særsektion, der skal udkomme en af de første dage i valgkampen. Men ellers laver vi vores avis, som vi plejer – ingen nye

sektioner eller noget. Vi afsætter flere sider, end vi plejer, så det kommer til at fylde mere i avisen.“ Der er ligeledes en stribe historier under forberedelse – herunder alt fra portrætter af politikere til historien om SF's forvandling fra hængekøjeparti til regeringsdueligt parti.

TV 2 News arbejder omvendt:

Har I forberedt nogle skuffehistorier, som I vil køre under valgkampen?

Hertz: Nej, ikke en eneste.

Ikke et eneste tema?

Hertz: Nej, det har vi ikke. I virkeligheden vil jeg helst dække en valgkamp, hvor politikerne sætter dagsordnen. Vi bestemmer selv, hvordan vi vil dække det. Jeg vil bare nødig skulle ud i, at det er os, der opfinder en dagsorden.

Haagerup: „En god valgkampdækning skal jo afspejle, hvad der bliver sagt og sker, men hvis man kun gør det, bliver man jo pisket af sted af alle mulige andres dagsorden. Vi er jo også optaget af at være offentlighedens repræsentant og sætte nogle ting på dagsordnen, som politikerne og deres valgstrateger ikke har lyst til at sætte på dagsordnen, fordi det ikke gavner dem – men det kunne være, det gavner Danmark?“

DR har dagsordner klar: sundhedsprioriteringer og spørgsmålet om, hvad vi skal leve af i fremtiden.

Hvordan sikrer medierne, at begge lejre føler sig fair behandlet? „For det første ved at understrege internt, hvad der er vores opgave. For det andet ved at rekruttere nogle folk, der forstår det. Og for det tredje ved at slå ned på dem, der ikke har fattet det.“ Hertz siger, at sendeminutterne ikke nødvendigvis skal fordeles med målebånd: „Det betyder bare, at vi skal kunne stille os op foran spejlet og sige til os selv, at det, vi leverer, er en fair og afbalanceret dækning. Den må gerne være pågående og kritisk, men den skal også være fair. Og det skal vi kunne sige til os selv uden at kaste op eller dø af grin.“

TV 2 News er revolutionen

Mikkel Hertz fortæller, at der ligger planer om tilstedeværelsen på de sociale medier, som han ikke vil løfte sløret for. DR har nedsat én samlet valgredaktion, der skal sammentænke internettet, sociale medier, radio og tv. På samme måde vil DR's reportere i valgugerne samle nyheder og kommentarer til alle DR's platforme: Har en reporter først en kommentar på bånd, er den klar til at gå rundt i hele DR.

På Politiken holder de fast i at have to forskellige redaktioner til henholdsvis papir- og netavisen. På trods af at Jakob Nielsen fortæller, at de vil overvåge de sociale medier, mener han ikke, at det er valgets største forandring. Det er derimod TV 2 News. Han forklarer, hvordan News ændrer virkeligheden for de trykte medier: „De har skruet gevaldigt op for tempoet af den politiske dækning. Hvor man før kunne lave en nyhed og næste dag lave en rigtig fed opfølgning, så har alle politikerne i dag været inde og kommentere på det på News inden klokken 13. Det betyder, at nogle af de opfølgingsvinkler, vi tidligere har kunnet lave, de er kørt. De er væk. Vores svar på det er to ting: for det første at lave så mange egennyheder som muligt, så det stadig er os, der sætter gang i nyhedskredsløbet og er med til at sætte dagsordnen. Og for det andet at finde nogle formater, som ikke passer ind i TV 2 News,

som de ikke kan konkurrere med. Eksempelvis noget fortællende journalistik, reportager eller andre formater, som egner sig godt til avis-papir, men som ikke egner sig godt til hurtigt fjernsyn. Det arbejder vi med til vores valgkampdækning.“

„News er gode til at have talking heads i fjernsynet, at have alle kilderne inde og lade dem snakke, men de er jo ikke gode til at vinkle historier. De laver ikke mange journalistiske historier i løbet af en dag, men de laver ekstremt mange interviews. Der kan sagtens komme nyheder ud i interviewene, som de ikke opdager.“

„Niels Krause-Kjær har allerede udråbt valgets vinder til at være TV 2 News,“ siger Hertz. „Det var i en sammenhæng, hvor mange spår, at valget bliver det store gennembrud for de sociale medier. Det tror han ikke på.“

Haagerup er mere skeptisk: „Nu skal man jo lige sætte proportioner på det. Jeg anerkender til fulde TV 2 News' succes, men seertallene er stadigvæk et encifret procenttal, som er nærmere 0 end 10. Så de har ikke fat i danskerne – de har fat i eliten. Man ser det på Christiansborg, i ministerierne og i store virksomheder, og så er der en række pensionister, der har det kørende hele tiden, fordi så sker da noget – og al ære og respekt for det.“ Blandt DR's opfindelser til valgkampen er et dagligt aftenmagasin, der supplerer de almindelige tv-aviser: „Det bliver vanskeligt at holde hovedet koldt, hvilket understreger behovet for, at der også er nogle opsamlingsmedier. Nogen, der rydder op: Når folk har hørt alt det støj i løbet af dagen, har de brug for at vide, hvad det egentlig var, der skete? Og hvad har rykket sig? Det forsøger vi at gøre med aften-magasinet.“

Portræt af Thor Möger Pedersen: Den praktiske socialist

Af Magnus Boding Hansen

Hvad driver Thor Möger Pedersen? „Klassiske socialistiske mål: lighed, fairness, den slags,“ siger Uffe Lembo, som har været aktiv i SFU og formand for Danske Gymnasieelevers Sammenslutning (DGS) – ligesom Thor. „Det er gamle mål. Thors særlige talent er at formulere dem på en ny måde, lægge planer for at nå dem og begeistre folk til at arbejde for dem.“ „Han får ting til at ske,“ siger Pelle Dam, som var formand for SFU indtil april 2011. Det er midlerne, ikke målene, der er nye. Thor selv siger: „På venstrefløjen har der været en tendens til at sige, at jo mere kompromisløs, man er, jo mere venstreorienteret er man. Det har jeg altid fundet sært.“

Hellere det halve gode end trodsig frelst modstand mod ikke at få det hele?

”Ja.”

Som 20-årig fik Thor i 2004 100.000 elever og studerende på gaden i protest mod besparelser på uddannelsesområdet. „Man er simpelthen nødt til at skabe et bevis på, at man faktisk er rigtig mange, der står bag det samme budskab,“ sagde han dengang til Berlingske. „Det kan ikke lykkes igennem et par fornemme møder, hvor man tager pænt slips på.“

Han havde uglet strithår og en gullig trøje med et stort motiv på maven.

Nu er han i pæn sort jakke og ensfarvet skjorte. Men stadig uden slips. Ligesom Villy.

Fornemme møder holder han til gengæld mange af. Med erhvervslivet og fagforeningerne – og især med S. Den effektive strategi tilskrives Möger – og hans ukendte socialdemokratiske modpart Bjarne Fog Corydon – meget af æren for. De har gjort med S-SF-samarbejdet, hvad Anders Fogh Rasmussen gjorde med VK-samarbejdet op til sin første valgsejr i 2001 og lige siden: gjort det tæt.

Har du lært noget af Fogh?

”Jeg har lært, at det er afgørende for at kunne levere stabile regeringskonstellationer at have stærke alliancer på tværs af forskellige partier”.

Så du har lært noget af Fogh håndværksmæssigt?

”Alliancemæssigt, sagde jeg”.

Jyllands-Posten spurgte 4/2 2010 Thor, om han havde en folketingspolitiker i maven: Hans svar: „Det ligger ikke i kortene“. Det gør det måske stadig ikke. Selv om han er opstillet. Og netop dét er symptomatisk for den ny venstrefløj: At chefarkitekten bag SF's succes ikke engang kommer i Folketinget.

Har du større magt bag scenen end som folketingsmedlem?

”Der er en hel række af de parlamentariske redskaber, som jeg ikke har direkte adgang til i det daglige virke, så nej. Men jeg arbejder ikke bag scenen. Jeg har et mandat fra SF's bestyrelse og SF's medlemmer”.

Venstrefløjen har altid vundet mange renhjernede unges stemmer, ment det rigtigste og rareste og har altid været lettest at skrive blødende manifeste til. Men Thor opdagede, „at dem, vi selv syntes, vi sloges for, ikke stemte på os“, som han sagde til Thomas Brahm og Troels Dalgaard, der skrev en opgave på RUC med titlen. **Det ny SF**. Thor fandt med fokusgrupper de nuværende og de potentielle SF'ere. Der var flest af de sidste, så SF besluttede at blive „et folkeparti og ikke et eliteparti“ – og nu er der flest af de første. Målet er magt. Midlet: partimodernisering, alliancer og en pragmatisk filosofi om at tage **små skridt**.

Hvad bliver en rød regerings første lille skridt?

”Sikkert et eller andet rigtig kedeligt”.

Du må vælge lige, hvad du vil...

”Ok, det første bliver at få styr på økonomien og bugt med arbejdsløsheden.”

Og det kalder du små skridt. Hvad bliver det første lille skridt?

”At vedtage en fremrykning af offentlige investeringer, så vi kan få gang i nogle infrastrukturprojekter, der få uger efter beslutningen er truffet i Folketinget, betyder, at nogle, der i dag er på dagpenge, får et arbejde.”

Jeg har lagt mærke til, at Thor altid siger **folk flest**. I Deadline, i SF's medlemsblad F!, i Debatten. I alle portrætterne og i de fleste interviews.

Du siger altid „folk flest“. Det kender jeg ikke andre, der gør.

”Det er et forsøg på at beskrive almindelige lønmodtagere i Danmark; dem, som der nu engang er flest af. Jeg bryder mig ikke om, når politikere snakker om almindelige mennesker. Jeg betragter mig selv som et almindeligt menneske. Det er vigtigt at definere, hvem man slås for”.

Hvem er ikke inkluderet i betegnelsen 'folk flest'?

”De meget privilegerede. Jeg mener ikke, mit job som socialist er at kæmpe for millionærerne”.

Folk flest lyder lidt blegt. I det hele taget taler Thor på en anden måde nu end før.

For et par år siden sagde han til Euroman („med et glimt i øjet, som blev fejlbrugt og udlagt enormt alvorligt“), at han fandt inspiration i filmen om The Godfather – **en karismatisk mafioso**, der får ting til at ske. Da jeg spørger ham nu, siger han, som han har gjort de senere år, Aksel Larsen, SF's stifter – **en søn af en trøskomager**.

Folk flest ved ikke, hvem Aksel Larsen er. Måske det ikke er folk flest, Thor taler til?

Det var det dengang han gik på Frederiksborg Gymnasium (hvor alle på skolen, ifølge Therese Engrob, som havde samfundsfag med ham, mente, at han en dag ville blive statsminister): „I gymnasiet var han en eksplosiv retoriker. Sjovt at se ham nu på tv, hvor han er tæmmet og tilpasset det toppolitiske miljø.“ Flere klassekammerater fra Statskundskab mener også, han er blevet mere defensiv: „Dengang satte han folk på plads, hvis de spildte tiden med dumme spørgsmål; nådesløst, elitært og skarpt; han tog flere chancer end i dag,“ siger én.

Dine universitets- og gymnasiekammerater synes, du er blevet lidt defensiv.

”Jeg betragter mig ikke som defensiv. I al beskedenhed betragter jeg mig som både offensiv og progressiv. Men jeg tror, det er rigtigt, at man gennem sit liv ændrer sprogbrug og temperament. Mit ansvar er blevet et andet, og jeg er blevet ældre. Derfor har jeg også ændret arbejdsform og udtryksform. Men jeg brænder for politik, og det engagement er kun blevet større.”

„Når man laver forandringer skal man altid kalkulere med en akkumuleret mistillid blandt enkeltpersoner, udfordringen er bare at sørge for at bevare tilliden fra det store flertal i sin organisation, der faktisk skal knokle ens forandringer igennem i praksis,“ sagde han i interviewet i 2009 til Brahm og Dalgaard. Men mange mener, at SF har forladt rødderne og er rykket for meget mod højre i jagten på magten. Pointsystem for indvandrere. Strammere retspolitik. Krigen i Libyen. Accept af 24-års-reglen. Tæt samarbejde med midterpartiet Socialdemokraterne.

Du synes slet ikke, I har rykket jer ind mod midten?

”Hvis vi skal diskutere, hvor vores projekt ideologisk stammer fra, så er det fra Aksel Larsens tanker om, hvordan man skal være socialist i et socialdemokratisk velfærdssamfund.”

Nogle vil spekulere i, at du ikke fik en sikker kreds – eller vandt opstillingen i den, du fik – fordi du er i opposition til SF’s bagland; at du fungerer som en slags lynafleder for kritik af Villy Søvndal for at været drejet til højre på blandt andet udlændingespørgsmålet.

”Det er jo et stærkt SF-felt, der er i omegnen, og det er første gang, jeg opstiller. Derfor er det klart, at jeg får hård konkurrence mod garvede folk som Pernille Frahm. Så jeg ser det ikke på nogen måde som et stort nederlag.”

Der er ikke nogen som helst opposition til dig i SF’s bagland?

”Opposition synes jeg er et meget voldsomt ord. Det er klart, at i SF er der rigtig mange holdninger. Det er et resultat af, at vi er blevet et større parti. Men jeg mener, at jeg som næstformand er i god overensstemmelse med det store flertal af SF’s medlemmer. Ingen tvivl om det.”

På websitet Modkraft kørte en debatråd om jeres partifilosof Kasper Bjerrings taktiske overvejelser ift. pointsystem og 24-årsregel, hvor han og den netop afgåede SFU-formand Pelle Dam stod i opposition til mange, som mente, at SF er drejet til højre. Fra kritikerne lød der især kritik af spindoktorkorpset, som du stadig var en officiel del af på det tidspunkt. Formanden for SF Tønder, Baltser Andersen, talte om „tågesnak fra Christiansborgs spindoktorbefængte korridorer.“ Den stemning kobles flere steder med dig og den udvikling, du har ført SF igennem.

”Jeg er enormt stolt af SF’s udvikling og af at være en del af det hold, der står i spidsen for den. Vi har en meget åben diskussion i partiet om, hvordan vi hele tiden skaber et bedre og stærkere parti og politisk projekt. Det er klart, der altid er forskellige synspunkter i SF’s interne demokrati, og det skal der blive ved at være.”

Den liberale blogger Jarl Cordua skrev, at du ikke vandt

den interne afstemning, fordi SF's græsrodde ser dig „som eksponent for alt det smarte, kalkulerede og spindoktoragtige i moderne politik, som SF indtil for få år siden forsagede som pesten.“

”Jeg er uenig. Jeg har et flot demokratisk mandat i SF som næstformand. Det er min fornemmelse, at jeg er relativt repræsentativ.”

Søren Pind gav i sommeren 1999 Anders Fogh bogen „The Unfinished Revolution“, skrevet af Tony Blairs spindoktor Philip Gould. Gould argumenterer for, at kontraktspolitik og midtersøgen er vejen til at vinde magten. Foghs strategi før valget i 2001 var efter sigende skrevet i marginen på den bog. Men Thor afviser, at også han er inspireret af Gould og Giddens:

Hvad er forskellen på dig og dem?

”At de argumenterede for, at de socialdemokratiske partier skulle acceptere en række borgerlige præmisser for at genvinde magten.”

De var mere kyniske?

”Ikke bare det. Hele processerne omkring Den Tredje Vej, og Neue Mitte, var **socialdemokratiske**. Det handlede om socialdemokratiske partiers strategiske og politiske ageren i 90'erne. Det, jeg – eller vi – siger, er, hvordan **socialistiske** partier som SF skal agere.”

Men hvad er egentlig forskellen – Socialdemokraterne følger den Tredje Vej, og I følger Socialdemokraterne på alle de centrale politikområder?

”Jeg synes heller ikke, S følger Den Tredje Vej. Det, S-SF har præsteret, er ret nyt. Forskellene på de politiske strømninger i Danmark er blevet større. Hvis man forestiller sig en centrum-venstre-regering i 2007 og i 2011, så er den i 2011 markant mere forskellig fra en borgerlig regering end den i 2007. Det er det, der har kendetegnet SF's bestræbelser: At vi faktisk har taget et frontalt opgør med borgerligheden i stedet for at prøve at kopiere den”.

26 år og manden, der sender SF i regering?

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

Henrik Dahl: Det bliver 10 hårde år

Af Henrik Dahl

Skulle man være så heldig at observere en optimistisk intellektuel, bør man gøre et notat om tidspunkt, sted og de nærmere omstændigheder: det er så sjældent som at observere en stork eller havørn i fri natur.

Til de få optimistiske intellektuelle regner jeg i al beskedenhed mig selv. En af de vigtigste pointer i *Mindernes Land*, der udkom i 2005, er, at verden er meget bedre i dag, end den var i begyndelsen af det tyvende århundrede. Trods krige og kriser, der bremsede den positive udvikling, var den langsigtede tendens entydig. Verden blev for stadig flere mennesker et friere, tryggere, retfærdigere og ikke mindst rigere sted at opholde sig, end den havde været for deres forældre og bedsteforældre.

Men mit kendskab til oppositionens politikere og nationens udfordringer overvinder min naturlige tilbøjelighed til optimisme: De næste ti år bliver svære at leve igennem. Mange kommer til at opleve usikkerhed i deres hverdag og endnu flere, at det sociale klima vil føles køligt og ustadigt. I en fjern fremtid, når de kommende år er blevet en del af en periode, vil man måske tilskrive dem positiv betydning for fremskridt, vi ikke ved noget om endnu. Men som **oplevelse** bliver det årti, vi for nylig tog hul på, ikke særlig morsomt.

Op hvordan kan det så være? Jeg skal prøve at forklare.

Hvad enten det er godt eller skidt, har jeg ikke fantasi til at forestille mig andet end, at verden helt overordnet vil fortsætte med at udvikle sig efter de principper, den har haft for vane at følge efter Den Kolde Krigs afslutning. Vel presses USA af problemkomplekset dårlig økonomi/realitetsfornægtende politikere og af nye, internationale spillere, men at det skulle gå så galt, at vi ikke længere lever i en amerikansk domineret verden i 2020, har jeg svært ved at se for mig. Mellemosten? Tja. Skal vi ikke gætte på, at de nyrevolutionerede lande vil synke ned i kaos, og at de mest velorganiserede – hvem det så end er – på et eller andet tidspunkt sætter en stopper for det? Det er i hvert fald sådan, revolutioner plejer at udvikle sig: **The best lack all conviction, while the worst are full of passionate intensity** (digtet *The Second Coming* af Williams Butler Yeats, red.).

Bæredygtighed og klima og den slags? Noget skal der nok blive gjort, og så kan man altid diskutere, om det er nok. Men strengt taget hører det vel til sjældenhederne, at ikke mindst demokratiske stater opgiver noget på kort sigt for at opnå en langsigtet fordel. Det er alt for svært at forklare vælgerne, og så lader man hellere være. Endelig er der identitetspolitikken. Den skal der nok blive masser af, med grupper af enhver tænkelig art, der vil have kollektive rettigheder og indrømmelser fra de liberale – og dermed universalistiske – demokratier. Det bliver træls ud over alle grænser at høre på, men i de store lande blæser vinden i den modsatte retning nu, væk fra multikulturalismen. Det er godt, og man må håbe, det breder sig til Danmark. Folk må assimilere sig selv til gode borgere i det offentlige rum. Så kan de altid gå hjem bagefter og gøre, hvad de inden for lovens rammer har lyst til.

Der er ikke nogen danske, og heller ikke ret mange andre, regeringer, der kan gøre noget ved de kræfter, der er på spil i de scenarier, jeg har beskrevet. Derfor vil jeg undlade at skrive noget om, hvad en dansk

regering kan gøre for at standse globaliseringen, for eksempel. Eller for at udbrede demokrati og bæredygtighed til hele verden. Man skal kun bryde sit hoved med den slags spørgsmål, hvis man er sikker på, man er løbet tør for fornuftige ting, man kunne have gjort i stedet.

Skønt det er en grusomt slidt metafor, vil jeg sammenligne politik med at sejle: selv den dygtigste kaptajn og besætning kan ikke i nogen egentlig forstand gøre noget ved strøm og tidevand og vind og vejr. Til gengæld er der pokker til forskel på godt og dårligt sømandskab. Derfor vil jeg i resten af artiklen holde mig til netop det: mulighederne for, at danskerne det kommende årti kommer til at opleve fordelene ved godt, politisk sømandskab.

Sidst på året har VK-regeringen tiårsjubilæum. Det er mere end tvivlsomt, om den kommer til at opleve det, eftersom „ti“ er støvets år for demokratiske regeringer. De ledende skikkelser er kørt trætte. Reserverne er i bedste fald anden sortering. De begejstrende programmer, man oprindeligt blev valgt på, er gennemført. Møgsagerne hober sig op og kan ikke tørres af på den forrige regering. Desuden er der mange, der bare har lyst til **noget andet**, hvad det så end er.

Om det skyldes krisen, der begyndte i efteråret 2008, eller statsministerskiftet, der fandt sted i foråret 2009, så er det et faktum, at regeringen i de senere år har spillet over par. **Bogey** følger på **bogey** og intet er gjort lettere for regeringen af, at Det Konservative Folkeparti i 2008 tog hul på de ti dårlige år, der tilsyneladende altid følger ti gode.

Desuden preller sagkyndig kritik ikke længere af på regeringen: Den **har** forsømt at tage fat på reformer af velfærdsstaten, og dens økonomiske politik i de gode år **var** letsindig. Men hvad skulle først Fogh og siden Løkke have gjort? At Pia Kjærsgaard spiller det parti over for statsministeren, som Thomas Nielsen i sin tid spillede over for Anker Jørgensen, bliver mere og mere klart.

Hvad er så de udfordringer, en dansk regering ikke bare **kan**, men i højeste grad **bør** gøre noget ved? Først og fremmest: at reformere velfærdsstaten. Som det fremgår af Gunnar Viby Mogensens monumentale **Det danske velfærdssamfunds historie** (Gyldendal 2010), er den ikke økonomisk bæredygtig. Man kan sige det på mange måder; en af de lettere er, at hver eneste nyfødt i Danmark går i minus med en lille million.

Viby Mogensens anfører fire årsager til, at velfærdsstaten ikke længere er bæredygtig. Den første er, at så mange ordninger er lavet til at blive brugt og ikke til at være sidste udvej. Den anden er, at der er så lidt brugerbetaling. Den tredje er indvandringen og den fjerde og sidste, at det har vist sig nærmest umuligt at hæve produktiviteten i den offentlige sektor.

Måske vil nogle argumentere for, at der er andre problemer, der er vigtigere, men hvordan de skulle kunne blive det, kan jeg ikke indse. Grækenland er ikke et skræmmebillede; blot et billede af et dysfunktionelt demokrati. Løses velfærdskrisen ikke, kan den danske stat blive nødt til at gå i betalingsstandsning. Det vil true enhver af dens funktioner, og dermed også de initiativer, der eventuelt skulle være vigtigere end at reformere velfærdsstaten.

Uden reformer kan intet andet på længere sigt lade sig gøre, ergo kan intet andet være vigtigere.

Når alt tegner til, at VK-regeringen må gå af efter valget og intet kan være vigtigere end at reformere velfærdsstaten, bliver det logiske

spørgsmål: hvor står en S-ledet regering i den sag? Og præcis **det** er grunden til min pessimisme.

Ganske vist bliver en S-ledet regering afhængig af Det Radikale Venstres stemmer, og netop De Radikale er – næst efter de tidligere radikale i Liberal Alliance – Folketingets ivrigste fortalere for reformer. Men problemet er, at De Radikale ikke er enige med Socialdemokraterne om noget. De ser forskelligt på indvandring, på efterløn, på uddannelse og ethvert kontroversielt spørgsmål, men ellers kan komme i tanke om.

Kan man så ikke bare have et alternativt flertal, som man havde om sikkerhedspolitikken i firserne? [I 1980'erne stemte de Radikale, som ellers støttede den borgerlige Schlüterregering, sammen med S, SF m.fl. om en NATO-skeptisk linje, som regeringne var imod – men Statsministeren valgte ikke at udskrive valg på spørgsmålet før 1988, red.] Selvfølgelig ikke. Den økonomiske politik kan aldrig blive andet end et kabinetsspørgsmål, og senest fem minutter efter, et alternativt, økonomisk flertal er konstateret, bliver der udskrevet valg.

Når Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti ikke vil reformere velfærdsstaten, er en række årsager velkendte: **welfare for the poor is poor welfare**, som partiernes ideologer plejer at formulere det. Rundhændede ydelser til middelklassen er med til at løfte niveauet for de fattige, er tankegangen – selvom der kan tænkes mange andre årsager til, at niveauet for de fattige er lavt de steder, hvor middelklassen **ikke** nyder godt af bredspektret velfærd. For eksempel en højere, generel accept af ulighed.

En anden grund til, at man ikke vil reformere velfærdsstaten, er, at den anses for at være en del af Danmarks berømte **flexicurity**-model: at vi kan have et hyre-og-fyre-arbejdsmarked, man misunder os mange steder i Europa, fordi det ikke har de helt store konsekvenser at miste sit job i en kortere periode. Den fleksible sikkerhed opnås ikke bare ved at have relativt høje dagpengesatser, men gennem kontanthjælp og andre former for velfærd.

En tredje grund er, at velfærdsstaten i høj grad kommer kvinder til gode i den forstand, at den beskytter dem imod det traditionsbundne krav om at passe børn og ældre. Ophævelsen af omsorgstraditionen er en væsentlig ideologisk gevinst i forhold til centrum-venstreorienterede kvinder, fordi den i princippet medfører den eftertragtede økonomiske uafhængighed af mænd. Desuden gør den kvinderne til bedre skatteborgere og forbrugere, end de ellers ville have været.

Endelig er der så det argument, at velfærd **bør** være offentlig; både når det gælder finansieringen og produktionen af ydelser. At en velfærdsstat er at foretrække for et velfærdssamfund, kort sagt. Skat er pr. definition en mere social og retfærdig måde at finansiere velfærd end forsikring eller brugerbetaling. Offentlige udbydere er pr. definition bedre end private.

At det er fristende at sløse med andres penge, specielt når der ikke rigtig skal aflægges regnskab og der ikke rigtig kan klages over det, tages aldrig i betragtning. Heller ikke, at finansiering over skatterne (og manglende konkurrence) fratager den enkelte muligheden for at klage på den måde, der ellers er mest almindelig: at handle et andet sted i fremtiden. Selvom det ikke siges med de ord, virker det, som om man i S- og SF-kredse anser det for særlig ædelt eller en slags borgerpligt at finde sig i dårlig kvalitet, når den kommer fra det offentlige.

Endelig ser man stort på, at de fleste er fløjtende ligeglade med, at de handler med en selvstændig erhvervsdrivende, når de går til læge eller

tandlæge. De anser det selvfølgelig for at være fuldt så trygt, som når de overlader deres børn til en kommunalt ansat skolelæge eller –tandlæge.

Bag de argumenter, der lægges frem, og hvoraf indtil flere har et skær af rationalitet, finder vi imidlertid det, der i sidste instans er styrende for politiske aktører: deres interesser.

Den første interesse, jeg vil nævne, er den mindste. Alligevel tager jeg den med for fuldstændighedens skyld: Ikke mindst Socialdemokraterne er interesserede i at tilsløre deres medansvar for udlændingeloven af 1983, der skabte alle vore dages problemer med indvandring; blandt andet den økonomiske underminering af velfærdsstaten. Flere af de hovedansvarlige var eller blev radikale: Bernhard Baunsgaard og Bjørn Elmquist. En anden, der gjorde sig stærkt gældende, var den nuværende SF'er Anne Grete Holmsgaard. Eftersom De Radikale og Socialistisk Folkeparti ikke angrer noget, er der imidlertid heller ikke behov for at skjule noget.

Til gengæld var der et stort mindretal i Socialdemokratiet (som det hed dengang), der var skeptisk over for indvandring; ikke mindst de såkaldte vestegnsborgmestre. Meget tyder på, at de i 1987 var tæt på at vinde kampen om partilinjen, fordi de blandt andet havde Anker Jørgensen på deres side. Men da Svend Auken blev formand, sejrede den linje, der både førte til nederlaget i 2001 og til de mange problemer, vi oplever i dag.

Set i forhold til beslutningens konsekvenser, er vedtagelsen af udlændingeloven i 1983 uden tvivl en af de mest ugennemtænkte i danmarkshistorien. Der blev ikke foretaget nogen seriøse analyser **overhovedet** af konsekvenserne. I stedet blev kritikere sat på plads med argumentet om **humanisme**: den vejede så tungt, at det tilsidesatte alt, hvad man kunne finde på at indvende.

Den anden, og langt væsentligere, interesse, Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti varetager, er den offentlige sektors. I det omfang, „socialisme“ overhovedet giver mening i dag, betyder det offentlig-sektorisering. Ikke noget med statslig overtagelse af produktionsmidler eller nationalisering af bankerne eller store statslandbrug eller andet historisk vraggodt. Det, socialismen har evolutioneret sig til, er: at den offentlige sektor skal være stor og velpolstret, og at den skal finansieres gennem en høj og stærkt progressiv indkomstbeskatning.

Vel skal man passe på, når man siger „social klasse“ i vore dage. Det smager stadig af Karl Marx og dermed at hans forståelse af begrebet. Som De husker, så han sådan på det, at klasseskilleforholdet afgøres af forholdet til produktionsmidlerne. Men hvis man for nemheds skyld alligevel bruger klassebegrebet, og blot husker, det er i en løsere betydning, er der ingen tvivl om, at navnlig Socialistisk Folkeparti, men også Socialdemokratiet, er renlivede klassepartier:

Man kan ganske vist ikke uden videre kopiere marxistiske betegnelser som „storborgerskab“ og „småborgerskab“ over på de offentligt ansatte. Det hænger sammen med, at offentligt ansatte tænker aristokratisk: det er vanærende at have anstrengende arbejde. Skal man hierarkisere offentligt ansatte, må man se på, hvor **ædle** de er; ikke hvor nyttige eller rige, som i en borgerlig optik. Indser man denne lille, men væsentlige forskel mellem de offentligt og de privat ansatte, er det let at afkode oppositionspartierne. Enhedslisten er partiet for de ædlest af alle: kunstnere og døgenigte, der kan tillade sig at se stort på enhver realisme. Socialistisk Folkeparti er for ædlest realister; det vil sige dem, der har det mindst anstrengende arbejde: præster, gymnasielærere, universitetslærere, læger og

sygeplejersker, der har forladt professionen for at administrere – samt partiet for producenter af offentlig-sektor-understøttende ideologi. Socialdemokratiet er partiet for de mindre ædle offentligt ansatte: dem, der faktisk er nødt til at præstere en vis arbejdsindsats: skolelærere, sygeplejersker, social- og sundhedsassistenter med videre. Folk, der kun sjældent ser en tjenesterejse til de varme lande, et kursuscenter eller et tagselv-bord, men beundrer dem, der gør og drømmer om en dag selv at være blandt de udvalgte.

Når der ikke kommer reformer af velfærdsstaten under en S-ledet regering, er det **derfor**. Ikke fordi Socialdemokraterne er i lommen på LO (det er de også), og velerhvervede rettigheder, forhandlingsret, Akasser med videre er hjerteblod for **dem**.

De manglende reformer under den kommende S-ledede regering vil skyldes, at ingen partier i den nye magtkoalition (undtagen De Radikale) vil hverken ønske eller vove så meget som at rømme sig på en måde, der kan opfattes som kritik af de offentligt ansatte. I stedet vil vi komme til at opleve en fornyelse af offentlig-sektor-ideologien: i humanismens navn vil intet problem være for lille eller privat til at kræve en offentlig indsats. I humanismens navn bør ingen problemer løses mindre end perfekt. I humanismens navn bør staten optræde som guvernante over for stadig flere. I lighedens navn skal skatten holdes så høj og progressiv, at ingen dagdriver eller projektmaker med længerevarende, meningsløs uddannelse skal opleve de trængsler, hun eller han har været igennem siden 2001.

Når **det** har kørt i to-tre år, vil Danmark være i endnu dybere krise end nu. Det, enhver regering burde beskæftige sig med, er for det første en kortsigtet krisepolitik, der genskaber væksten i de små og mellemstore virksomheder og dermed begrænser arbejdsløsheden. For det andet en langsigtet strukturpolitik, der omdefinierer velfærdsstaten og dermed redder den (alle civiliserede lande er velfærdsstater eller velfærdssamfund; derfor kan der selvfølgelig ikke være tale om at afvikle velfærden).

Kan det virkelig passe, vil en og anden måske spørge – specielt hvis hun eller han har sympati for oppositionen. Ja, det kan det. Nyrup og Lykketoft var dygtige økonomer med en gennemtænkt plan (Gang i Halvfemserne) for at kickstarte dansk økonomi og sætte arbejdsløsheden ned. Alle andre end AE-rådet, der ikke er mere uafhængigt end en student, der netop er flyttet hjemmefra, ved, at Fair Forandring er en tærte i himlen, som englænderne siger. Et katalog med smukke tanker og fromme ønsker, der ikke har noget med virkeligheden at gøre.

Alle, der har mod til at vide noget, ved også, at i fraværet af en stærk S-leder (og Thorning-Schmidt er den svageste, partiet nogensinde har haft) spiller LO på bordet. Jeg var så heldig at deltage i LO's såkaldte nytårskur i januar 2008, hvor Harald Børsting netop var tiltrådt som formand for LO, og Socialdemokraternes leder altid deltager. Hvis nogen synes, det var arrogant af Bendt Bendtsen at forveksle Johanne Schmidt-Nielsen med en studietekniker og bede hende om et glas vand, skulle de have hørt Børstings tale til Thorning-Schmidt. **My God!** Den var uforskammet; ikke engang på en elegant måde. Bare plump og patroniserende og dybt thomasnielsensk.

Så i 2014 sprænges den S-ledede regering af sine paralyserende, indre modsætninger. Danmark sejler, både økonomisk og socialt – og hvad sker der så? Det kommer an på.

Kan en borgerlig 2014-regering regere uden om Dansk Folkeparti, er der et vist håb. For hvor er de vælgere, der nyder godt af velfærden – ikke

dem, der producerer den? En vis del stemmer naturligvis på Socialdemokraterne, men det skal ikke glemmes, at en anden stor fraktion befinder sig i Dansk Folkeparti. Og – som allerede sagt: det står mere og mere klart, at **intet** kan få DF bort fra at spille den rolle over for de ansvarlige, borgerlige partier, som Thomas Nielsen og LO i sin tid spillede over for Knud Heinesen. Så hvis der kommer en ny VKO-regering i 2014, ligger Grækenland-scenariet lige for.

Så er der Liberal Alliance. Indtil videre er partiet først og fremmest et protestparti. Den slags kan vokse til parlamentarisk pragmatisme, som Dansk Folkeparti i sin tid gjorde, men kan også degenerere til cirkus og paradeforslag, ligesom Fremskridtspartiet. Forestiller man sig teoretisk, at Det Konservative Folkeparti kommer på ret køl **samtidig** med, at Liberal Alliance beholder sine mandater, kan der skabes en stabil, reformvenlig regering. Men hvor sandsynligt er det? Velfærdskoalitionen udgør i dag mere end halvdelen af vælgerne. Det betyder, at der ikke er andre udveje end at komme den i møde – og LA lever lige præcis af **ikke** at gøre det.

Derfor ender vi et sted, jeg er ked af et ende: Med Det Radikale Venstre. Hvis der er nogen, der med deres selvgodhed, virkelighedsfornægtelse og rent ud sagt højrovetthed irriterer mig, er det De Radikale. På den anden side: skulle miraklet ske, og de blankt erkendte deres hovedansvar for den katastrofale udlændingelov af 1983 og følgende tredive års polarisering af dansk politik, er det lige før, jeg ville være parat til at tilgive dem. Det kræver jo nok, at både Marianne Jelved og Margrethe Vestager pensionerer sig selv og deres lakajer, og at en fjerdegenerations Helveg måske overtager kommandoen. Men hvis der ikke går **alt** for længe – en fem-seks-syv år – er det lige før, det er værd at vente på.

Er der slet ikke nogen lyspunkter? Måske et enkelt, men det er lille. Til **Information** udtalte Jørn Henrik Petersen den 7. februar 2011, at velfærdsstatens grundlæggende krise er moralsk: **I det klassiske velfærdssamfund var hovedaktøren borgeren, der tog ansvar for helheden. Så blev det brugeren, så forbrugeren – og i dag er vi kunder. Vi er på nogle årtier gået fra at være 'zoon politicus' [det hedder: zoon politikon, men skidt med det] – det politiske menneske – til 'homo economicus' – det økonomiske menneske. Og det har også forandret vores måde at tænke på,** sagde han.

Måske kan det bane vejen for reformer, at der i første omgang kommer en samtale i samfundet om det moralske grundlag for velfærdsstaten? Nærmer vi os en konsensus dér, skal det nok lykkes at udforme et velfærdssamfund, der både er gyldigt i moralsk og økonomisk forstand.

Men fortsætter vi på den kurs, vi er slået ind på, er det dårligt sømandskab og ikke meget andet. Den vil føre til, at Danmark går statsbankerot engang sidst i dette årti, og at EU – hvis det stadig findes – eller IMF må komme os til undsætning. Det bliver meget mere synd for de svage, end det bliver for alle os i middelklassen.

Om det er pessimisme eller optimisme, ved jeg efterhånden ikke. Jo længere tid, der går, jo mere tænker jeg, det blot er realisme.

Henrik Dahl (f.1960) er ph.d. fra CBS og forfatter til en lang række bøger om kulturhistorie og samfund. Hans næste bog er den politiske selvbiografi „Spildte kræfter“ (2011).

Esben Alslund-Lanthén: Alle øjne på statsministeren

„När får han tid att fundera?“ skulle Sveriges mangeårige statsminister Tage Erlander have udbrudt, efter at hans danske kollega, H.C. Hansen, stolt havde præsenteret ham for sin overbroderede mødekalendar. Bemærkningen faldt i slutningen af 50'erne, men spørgsmålet er sådan set stadig gældende. Hvornår får en dansk statsminister tid til at tænke? Farten er sat betydeligt op. Samtidig er megen magt i det politiske system blevet flyttet til statsministeren – og Statsministeriet.

Af Esben Alslund-Lanthén

På pressens præmisser

Klokken fem om morgenen begynder det. Radioavisens journalister er mødt ind, dagens historier tager form, og politikerne afkræves reaktioner. Tre ud af fire af døgnet timer skal politikere være til rådighed. For pressen står ikke kun tidligt op, den går også sent i seng på TV 2 News og hos netaviserne. Der synes at være bred enighed blandt de medieforskere, journalister, politologer og historikere, som blev adspurgt i forbindelse med tilblivelsen af denne artikel: Medierne arbejder hurtigere, spiller en større rolle og presser statsministeren på en måde, som hidtil er uset. „Der er sket det, man kan kalde politikens medialisering, hvor politikerne bliver presset til at agere på mediernes præmisser,“ forklarer professor i medievidenskab Stig Hjarvard.

Fjernsynsmonopolets afskaffelse introducerede flere og mere kommercielt orienterede sendeflader, og medier på nettet har sat tempoet og intensiteten i nyhedsdækningen af politik gevaldigt i vejret. „Beslutninger skal træffes inden for få minutter. For hvis der ikke falder en udtalelse, så kan man være sikker på, at journalisterne ringer til oppositionen. Og så er det dem, som sætter dagsordenen,“ forklarer journalist og politisk kommentator Thomas Larsen.

Den politiske kommunikation er blevet professionaliseret. I 1998 blev det muligt at ansætte særlige rådgivere, der – modsat deres kollegaer i embedsværket – er politisk udpeget af ministeren selv. Hermed blev spindoktorer officielt en del af dansk politik, selvom Nyrup-regeringen på det tidspunkt i flere år havde benyttet sig af presseansvarlige.

„Spindoktorer er et rædselsfuldt koncept, der gør, at ministeren mister den daglige kontakt med pressen. I vores lille land er afstanden ikke større, end statsministeren selv kan klare forholdet til medierne. Spindoktorer er et dovenskabsfænomen,“ konstaterer tidligere statsminister Poul Schlüter over for RÆSON. Thomas Larsen mener: „Spindoktorsystemet har bestemt ikke været et absolut gode for dansk politik. Det har været en del af en udvikling, hvor politik er blevet mere taktisk, beregnende og manipulerende. Men når det så er sagt, så er mediepresset i dag så stort, at man som statsminister ikke kan håndtere det selv. Det kunne man i højere grad på Schlüters tid.“

Præsidentialisering og personfiksering

Rød eller blå blok – Helle eller Løkke? Dansk politik er blevet

kendetegnet ved en konstant kamp mellem to blokke. Og vælgerne præsenteres i stigende grad for valget mellem to personer i stedet for valget mellem to – eller flere – partier.

„Der er sket en magtforskydning fra den lovgivende til den udøvende magt [dvs. fra Folketinget til regeringen, red.]. Det er blevet ekstremt vigtigt at erobre statsministerposten, og det skaber en personificering af politik. Den politiske kamp – før, under og efter et valg – kommer til at handle om, hvorvidt **statsministeren** gør det godt nok,“ siger professor i statskundskab Tim Knudsen.

Det er blokkenes frontfigurer, som skal sælge billetter, og statsministeren står derfor i en situation, hvor ikke kun driften af landet, men også blokkens genvalg i højere grad end tidligere hviler på regeringslederens skuldre.

Hertil kommer, at de store klassepartier er forsvundet fra dansk politik, og partierne konkurrerer derfor om mange af de samme vælgere. Konkurrencen om, hvad man kan kalde flydende vælgersegmenter, er med til at skubbe til en udvikling, hvor det bliver vælgerens præferencer med hensyn til statsministerens personlighed og lederegenskaber, der afgør, hvor krydset sættes. Dermed har politik i Danmark fået karakter af et præsidentielt system, hvor enormt meget fokus tilfalder oppositionslederen og statsministeren. Inden for mindre end to måneder i december 2010 og januar 2011 deltog Lars Løkke Rasmussen i tre tv-transmitterede dueller med oppositionens frontfigurer. Medierne efterspørger de direkte dueller, forklarer Stig Hjarvard: „Mediedækningen er i højere grad drevet af, at politik også skal have underholdningsappell. Det er en meget journalistisk styret dækning af politik, hvor der er fokus på, hvad man kan fristes til at kalde 'præsidentkandidaterne'.“

Også professor i offentlig forvaltning Lotte Jensen mener, at der sket en præsidentialisering af dansk politik, hvor kandidaterne fremstilles som helt centrale i den politiske beslutningsproces: „Men det er et paradoks, fordi der samtidig sker en udvikling, hvor beslutninger i stigende grad tages andre steder såsom i kommunerne eller i EU.“ Der er således en forventning til, at statsministeren træffer og kan stå inde for en lang række beslutninger, som han ikke har kontrol over.

Mads Fuglede er ekspert i amerikanske forhold og skriver ph.d. om vicepræsidentembedet i USA. Han ser en parallel mellem danske og amerikanske forhold. „Preset på den amerikanske præsident er så stort, at vicepræsidenten har fået en meget fremtrædende rolle. Det er vanskeligt for en politisk leder både at klare det politiske rugbrødsarbejde og samtidig stå i spidsen for, hvad man kan beskrive som 'den konstante valgkampagne'. Vicepræsidenten bliver derfor en vigtig aflastning. I Danmark er der ikke samme system, og alle kan jo se, at der i håndteringen af eksempelvis folkeskolen har manglet ledelse fra statsministerens side. Måske skulle man se mod USA og tænke i retning af at etablere en vicesstatsminister,“ foreslår han.

De internationale forpligtelser fylder mere

Lars Løkke Rasmussen har i sine første to år som statsminister været på officielle besøg uden for Danmarks grænser i små tre måneder. Oven i det skal lægges et ukendt antal uformelle besøg i udlandet, daglig kontakt med udenlandske kollegaer og en række statsbesøg her i landet. „Statsministeren bliver i dag inddraget mere internationalt i form af

eksempelvis topmøder. Det hænger sammen med, at man i internationale fora ikke vil nøjes med at se udenrigsministeren. Den, der bedst kan garantere landets holdning, er statsministeren selv," forklarer Tim Knudsen.

„Rejseaktiviteten er blevet meget større, navnlig i forhold til EU. I min tid var der typisk kun tre topmøder om året," siger Poul Schlüter. Bare i Det Europæiske Råd mødes statsoverhovederne mindst fire gange om året i Bruxelles, og det seneste år har der været yderligere tre ekstraordinære møder. Men også andre internationale organisationer som FN og NATO forventer i stigende grad at se statsministeren selv.

Det danske erhvervsliv presser desuden på for at få statsministeren til at (re)præsentere Danmark i udlandet. „I vækstmarkederne betyder det ekstremt meget for danske virksomheder, at statsministeren kommer på besøg. Derfor ser vi meget gerne, at han gør det noget mere. Men selvfølgelig respekterer vi også den kalender, han nu engang har," siger direktør i Dansk Industri Thomas Bustrup.

Tidligere har statsministerens personlige engagement været afgørende for, hvor stor en rolle han skulle spille på den internationale scene. Men i dag tegner der sig et billede af, at den danske statsminister bliver nødt til at være internationalt orienteret, fordi et stigende antal vigtige beslutninger bliver truffet i Bruxelles, Beijing eller Buenos Aires. Dét er kun blevet understreget af den økonomiske krise: Statsministeren bliver nødt til at være til stede og lade Danmarks stemme blive hørt, når alverdens statsledere træffer beslutninger, der kan have en enorm betydning for dansk økonomi.

Det sætter Statsministeriet på prøve. Senest udstillede forhandlinger før og under den internationale klimakonference i København en statsminister, der ikke havde et tilstrækkeligt kendskab til de sirlige procedurer i FN-systemet. Og hvis man skal tro fremstillingen i bøger som 'Kampen om klimaet' og 'Projekt Løkke', satsede Statsministeriet på den forkerte hest, da man i forhandlingsspillet lænede sig meget op ad USA. Lars Løkke Rasmussen udtaler da også selv i bogen 'I orkanens øje', at det var svært at overkomme både den hjemlige dagsorden og COP15-mødet: „[COP 15] gjorde det svært at være så meget til stede i den politiske debat i Danmark, som jeg kunne have ønsket mig som nytiltrådt statsminister," forklarer han i bogen.

Krags reform af Statsministeriet – og Nyrups

Opskriften på at kunne håndtere presset i Statsministeriet blev introduceret af socialdemokraten Jens Otto Krag for næsten halvtreds år siden – det handler om at holde sig til de store linjer. „Statsministeren skal ikke have ansvar for nogen konkrete sager, han skal koordinere og fastlægge politik. Det er grundlaget for det moderne statsministerium, og i sin grundform har den opfattelse ikke ændret sig siden Krag," forklarer historiker Bo Lidegaard. Ministeriets ansvarsområder havde tidligere været en rodekasse af ressortområder, der gik fra forfatningsforhold over sager vedrørende rigsvåbenet til strandparkerne ved Bellevue. Men med Krag blev en ny idé født: Statsministeriet skulle i højere grad fungere som et sekretariat for statsministeren. Organisatorisk betød det, at en del ressortområder blev udlagt til andre ministerier, og der oprettedes et egentligt ministersekretariat.

„Al sagsbehandling, alt operationelt arbejde blev lagt ud i

ressortministerierne. På den måde fik man afstand mellem statsministeren og sagerne, for jo flere sager man har ansvar for i et ministerium, jo større er faren for, at nogle af dem bliver til lortesager. Krag ønskede et statsministerium, der var så langt fra sagerne som muligt," siger Bo Lidegaard. Siden har flere statsministre følt sig fristet til selv at tage styringen og række ud efter mere direkte ansvar. Men: „Skiftende statsministre har måttet erfare, at når de giver efter for trangen til selv at tage ansvar for enkelte politikområder, så står de også med ansvaret, når noget går galt," forklarer Lidegaard.

Krags tilgang til statsministergerning blev omfavnet af efterfølgerne på posten. „Jeg fulgte selvfølgelig med i, hvad der skete på de enkelte fagområder, men blandede mig helst ikke i enkelthederne. Jeg holdt mig til de store linjer – det er statsministerens opgave. Alligevel fik jeg to skandalesager – dén, der førte til, at Anders Fogh Rasmussen sagde op som skatteminister, og så sagen med Erik Ninn Hansen," forklarer Poul Schlüter.

Tamilsagen kom til at have stor betydning for Statsministeriet op gennem 90'erne. Poul Nyrup Rasmussen ville i meget højere grad end sin forgænger have kontrol med, hvad der foregik i ministerierne. Det krævede en enorm personlig arbejdsindsats. Og resultatet blev, at Statsministeriet på få år voksede kraftigt i antallet af medarbejdere. I krogene på Christiansborg blev der tidligere hvasket om, hvordan drinksvognen gik rundt klokken fire i Statsministeriet. Det var ikke tilfældet under Nyrup – hverken for ham selv eller hans embedsmænd. Det blev daværende departementschef, Ulrik Federspiels, opgave at geare organisationen på den nye opgave. „Fra at statsministeren kunne hente 'konsulenter' ind fra andre ministerier, så lavede jeg en egentlig organisation. En slags mini-ministerium, der var delt op i tre søjler: en indenrigspolitisk, en udenrigspolitisk og en juridisk-administrativ. Det var en kraftig styrkelse både organisatorisk og mandskabsmæssigt," forklarer han.

„Der bliver i dag lavet detaljerede regeringsplaner, og statsministeren styrer i langt højere grad rammerne for, hvad ministre og embedsmænd laver i de enkelte ministerier. Han har større betydning for udnævnelser, ikke alene af ministre, men også af topembedsmænd. Og så tages der selvstændige initiativer fra Statsministeriet i et andet omfang, end hvad man har set tidligere," forklarer Tim Knudsen. Men med magten følger også en sårbarhed, for når regeringen har en dårlig periode, så er risikoen, at statsministeren bliver viklet ind i de dårlige sager. „Det er mere knald og fald at være statsminister end nogensinde før. I medgang går det rigtig godt, men i modgang går det tilsvarende dårligt," siger Tim Knudsen.

Under forberedelserne til klimakonferencen i København tog daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen en høj grad af ejerskab. Initiativet til at være vært for den stort anlagte COP 15-konference kom i udgangspunktet fra embedsmændene i Klima- og Energiministeriet, men Statsministeriet overtog løbende mere og mere af den politiske styring. Parløbet mellem de to ministerier blev kendetegnet ved kraftige uoverensstemmelser om strategien, som blandt andet resulterede i, at Connie Hedegaard på et tidspunkt truede med at gå af, og topembedsmanden Thomas Becker fra Klima- og Energiministeriet opsagde sin stilling kørt for konferencens start. Det var egentlig Fogh, der havde taget patent på klimadagsordenen og

involveret sit ministerium heri, men Løkke arvede de politiske konsekvenser. I 'Orkanens øje' afviser Løkke, at uoverensstemmelserne mellem Statsministeriet og Klima- og Energiministeriet fik betydning for resultatet af COP 15 – men han afviser ikke, at uoverensstemmelserne fandt sted.

Fogh – Magten samles i koordinationsudvalget

Den politikskabende del af regeringsarbejdet er inden for de sidste 25 år blevet samlet omkring statsministeren og en lille gruppe ministre. Schlüter etablerede regeringens koordinationsudvalg og fik skabt et tydeligt hierarki inden for regeringen: Nogle ministre blev hørt, når politikken skulle formuleres, andre udførte ordrene. Den hierarkiske opdeling af regeringen fortsatte under Nyrup med Finansministeriet som regeringens 'store koordinator' med særlig indflydelse på det indenrigspolitiske. Økonomiudvalget blev den centrale magtbase. Men: „Da Fogh kom til, skete der en forskydning, hvor Finansministeriet mistede sin koordinerende rolle. Det blev i højere grad i Statsministeriet, der blev trykket på knappen, når de store beslutninger skulle træffes,“ forklarer Lotte Jensen. Koordinationsudvalgets rolle blev styrket, og Fogh sikrede sig derved en langt større magt over politikskabelsen.

Koordinationsudvalgets sammensætning viser, hvem der er de mest magtfulde politikere i regeringspartierne. Udvalget mødes som udgangspunkt en gang om ugen i Statsministeriet, hvor de „behandler større væsentlige initiativer og sager fra regeringen, herunder bl.a. større regeringsudspil og lovforslag“. Foghs tilgang til koordinationsudvalget var, at han havde det sidste ord i de fleste diskussioner. „Fogh bestemte mere end nogen anden statsminister i nyere tid. Han var entydigt stærk i sit parti, i forholdet til sit støtteparti og i særdeleshed i regeringen,“ forklarer Bjarne Steensbeck, der er journalist og forfatter til bogen 'Præsidenten – Foghs Danmark 2001-2009'. Efter valget i 2001 lå en detaljeret drejebog klar til hver enkelt minister: Statsministeren udstak koordinaterne for, hvilken vej ministeriet skulle gå de næste tre til fire år, og der var sådan set bare ressortministerens opgave at sørge for at blive på den smalle sti. Alle „løbske“ debatter skulle kvæles. Udviklingen fik dengang Birthe Rønn Hornbech til at betegne ministerembedet som „en avanceret sagsbehandler“.

Men ifølge politisk kommentator Niels Krause-Kjær skal man ikke forvente, at en kommende rød regering vil fordele magten mere ligeligt. „Hele S-SF-projektet har været en overordentlig topstyret proces. Den store udfordring efter en valgsejr bliver at skabe enighed om den økonomiske politik – også med en mulig radikal regeringspartner. I første hug kommer det til at ske i regeringsgrundlaget, og når hverdagen så sætter ind, kommer beslutninger til at blive taget i koordinationsudvalget,“ siger Niels Krause-Kjær.

S-SF er allerede i gang med at indrette sig på en mulig fremtid som regeringspartnere. Senest har der været forlydender om, at man vil introducere et Samordningsministerium. „Det nye ministerium handler om at koordinere større projekter. Det bliver uden portefølje, men skal udføre specialopgaver på tværs af ministerierne,“ siger politisk redaktør på Berlingske Jesper Thobo-Carlsen. Anonyme kilder har fortalt Berlingske, at S-SF-ministrene skal have mulighed for at ansætte op til tre særlige rådgivere. Det gøres for at styrke politikudviklingen, og her kommer koordinationsudvalget til at spille en central rolle, da det får

sidste ord i godkendelsen af rådgiverne.

I et internationalt perspektiv er et større antal rådgivere dog snarere reglen end undtagelsen. „Danmark er et af de få lande, der ikke har en stab, som kommer og går med ministeren. Både i Storbritannien og i Sverige er der eksempelvis flere -politisk ansatte rådgivere,“ siger forfatter til bøgerne 'Håndbog for Statsministre' og 'Javel, Hr. Minister!' Susanne Hegelund. Hun mener da heller ikke, at flere rådgivere nødvendigvis er et onde, der fører til mere spin og mindre substans. „Ministrene er ofte overbebyrdede og kan sagtens have brug for en rådgiver til eksempelvis at udtænke politik, i det omfang embedsværket ikke er tilstrækkeligt gearret til opgaven,“ forklarer hun. En debat om eventuelle viceministre, politiske kabinetter eller statsråd er formentlig noget, man vil høre mere til i fremtiden.

At modstå detaljerne

Det er en konstant fristelse for statsministeren at afvige fra at udstikke de overordnede politiske linjer og selv tage styringen, men det har potentielt store konsekvenser.

Lars Løkke Rasmussen tog tidligt i sin tid som statsminister patent på regeringens 360 graders eftersyn af folkeskolen. „Pludselig er statsministeren undervisningsminister, og det reducerede daværende undervisningsminister Tina Nedergaard til en sagsbehandler eller en slags viceminister. Men statsministerens involvering betyder også, at Lars Løkke Rasmussen investerer rigtig meget i netop den sag. Han kan ikke længere have en armlængde til det pågældende ministerium, og det falder tilbage på ham, at det skolepolitiske fremskridt ikke lykkedes,“ forklarer Tim Knudsen.

Lars Løkke Rasmussen er en politiker, der er kendt for sin evne til at gå ned i detaljen og arbejde store resultater hjem gennem hårdt slid og mange timer på ministerkontoret. Det var sådan, Danmark med strukturreformen fik et nyt kommunalt landkort, det var sådan, Danmark fik frit valg i sundhedsvæsenet, og det var sådan, den største skattereform i Danmark siden 1901 blev gennemført.

Men Thomas Larsen advarer: „Løkke har en enorm arbejdskapacitet og stor faglig indsigt. Problemet er bare, at der ikke er nogen ende på sagsmapperne i Statsministeriet. Hvis man først begynder at tage dem fra en ende af, så er man færdig. Der er en overhængende risiko for, at man ikke får brugt tiden på at give danskerne nogle klare politiske pejlemærker.“

Den gruppe forskere, politikere og embedsmænd, RÆSON har talt med, synes at være enige om, at den sikre vej ud af Statsministeriet er at gå for meget i detaljen. Presset bliver for stort, og statsministeren overser sit største ansvar – nemlig at lede landet. „Løkke er en eminent politisk håndværker og var en fantastisk nummer to. Men der er en enorm forskel på at være nummer to og nummer et, og de evner, som tidligere var Løkkes styrke, er på nogle områder blevet hans svaghed som statsminister og har resulteret i en beslutningsfrygt,“ siger Niels Krause-Kjær.

„Nyrup sad i Statsministeriet fra morgen til aften og blev til sidst fuldstændig udmattet. Det samme har til en vis grad været gældende for Løkke. Og man skal huske på, at Lars Løkke Rasmussen nok er den statsminister i nyere tid, der har fået den værste portefølje af opgaver,“ siger Thomas Larsen.

Lars Løkke Rasmussen overtog styringen med Danmark midt i en global økonomisk krise. Det er afgørende for Løkkes fremtid som statsminister, om han er i stand til – for første gang i sin politiske karriere – at se væk fra detaljerne og udelukkende fokusere på de store linjer.

Esben Alslund-Lanthén er stud.scient.pol. ved Københavns Universitet, har læst international politik ved Freie Universität i Berlin og er uddannet faglig formidler fra Tillegsuddannelsen på Journalisthøjskolen i Aarhus. Han har tidligere været ansat som researcher på Politikens indlandsredaktion og har blogget på Politiken.dk. Esben skriver primært om dansk politik, miljø- og klimapolitik samt internationale forhold.

Kalendertjek: farten er sat op. Det er blevet mere tidskrævende at være statsminister. Klokkerne 14:00 den 26. september 1973 har Anker Jørgensen dagens sidste møde med ministerkollegiet. 27 år senere kører en anden socialdemokratisk statsminister, Poul Nyrup Rasmussen, først mod Marienborg klokken ti om aftenen efter en tv-transmitteret debat i Ringsted. Kilde: Arbejdmuseets Arkiv.

Interview med Bo Lidegaard: Flosklernes årti

"Vores evne til at forny og genopfinde os selv er blevet slidt af et årti, hvor ideologiske floskler er blevet brugt som erstatning for ægte reformer".

Af Marie Dørup Olesen

Dette interview er lavet inden Bo Lidegaard (f.1958) 26. april blev udnævnt til chefredaktør på Dagbladet Politiken. Han har været departementsråd, ambassadør for Statsministeriet og leder af ministeriets Klimasekretariat. Uddannet historiker og i 1997 dr.phil.

Hvor står Danmark politisk nu?

Der, hvor vi har en lang erfaring for at skabe vækst og konkurrenceevne ved at inddrage flere af os i det produktive liv. Det startede allerede i 1800-tallet, hvor bønderne blev „oplyste“ og skabte andelsbevægelsen. Den kæmpemæssige arbejdskraft, der lå i landbrugssektoren, blev på kort tid meget mere produktiv og eksportorienteret. Den næste store gruppe, der trådte i karakter, var arbejderne. Med Grundloven i 1915 fik også kvinder, tyende og tjenende valgret, og deres grundlæggende rettigheder blev anerkendt. Samfundet begyndte at respektere også de laveste sociale klasser som fuldgyltige borgere. Dermed var der også skabt grundlag for, at de blev inddraget i det økonomiske og politiske samfundsliv.

Dette er en vigtig erfaring, vi har med os som land og folk. Glem ikke, at der hver gang har været røster, der har ment, at „folk i træsko“ ikke kunne lukkes ind i det gode selskab, at „socialister“ skulle bekæmpes med hård hånd, og at „fruentimmere“ var uegnede til at tage politisk medansvar.

Netop inddragelsen kom til at spille en helt afgørende rolle, da det endnu ret skrøbelige danske demokrati i 1930'erne blev udfordret både af den økonomiske krise og af de totalitære ideologiers fremmarch i kølvandet på massearbejdsløshed og social opløsning. I de fleste europæiske lande førte det til en stærk opblussen af totalitære bevægelser – kommunismen, fascismen og nazismen – men her i landet lykkedes det at dæmme op for disse tanker og i stedet bruge trykket til yderligere at befæste demokratiet. Datidens politikere erkendte, at truslen ikke kun kom udefra – fra Tyskland og Sovjetunionen. Den virkelige fare var, at vi selv begyndte at tænke på samme måde og selv blev bærere af en tankegang, der er demokratiet grundlæggende fremmed. Politikerne var klar over, at ansatser til en sådan „os og dem“-tankegang og tendensen til politisk radikaliserings også fandtes i Danmark, og de udviklede med forbløffende klarhed den forsvarsstrategi at mobilisere omkring demokratiet, blandt andet ved at lade samfundet række ud til så mange grupper som muligt. Det blev en bevidst strategi at inddrage de marginaliserede grupper og gøre dem til en del af fællesskabet. Og det virkede jo: Støtten til de totalitære ideologier, kommunismen og nazismen, var mindre i Danmark end, tror jeg, noget andet sted i Europa.

Den stadige inddragelse af endnu flere grupper på arbejdsmarkedet har været forudsætningen for den model, vi har i dag. Med stadig færre unge og stadig flere ældre, har vi ikke nye store reserver af arbejdskraft,

vi kan inddrage. Den gruppe vi har tilbage, er indvandrere. Spørgsmålet er nu, om vi kan være lige så succesfulde med at inddrage dem. Dét er et af de underliggende politiske temaer nu. Vi har været dårlige til det indtil nu – og det skyldes flere ting. Blandt andet har nogle af de grundlæggende træk i selve velfærdstankegangen vist sig at være lige så dårlige til at inddrage indvandrere, som de tidligere var gode til at inddrage de socialt udstødte. Fx er adgangen til arbejdsmarkedet i en velfærdsøkonomi alt andet lige sværere end, hvis du bare kan tage et uorganiseret arbejde uden rettigheder og til en ussel løn. Meget af det, der i velfærdslogikken giver god mening – og bidrager til såvel den sociale sammenhængskraft som produktiviteten – virker omvendt, når det gælder integration af arbejdskraft, der ikke kommer med de grundlæggende sproglige og faglige kvalifikationer, der udgør entrébilletten på et dansk arbejdsmarked. Samtidig har vi med globaliseringen erstattet rigtig mange dårligt betalte arbejdspladser med avancerede og godt betalte arbejdspladser. Det er jo den vej, vi skal, men det stiller store krav til dem, der skal ind på arbejdsmarkedet. Også for mange danskere er disse krav svære at matche, men typisk vil det være endnu sværere for nytillkomne.

Så velfærdsstaten kræver en homogen befolkning?

Velfærdsstaten er ikke det letteste sted for en indvandrer at starte. Derudover opstår der et klassisk solidaritetsproblem, når relativt flere af indvandrerne så står uden for arbejdsmarkedet. Tidligere lignede mange på arbejdsmarkedet også dem, der stod uden for – de boede samme steder, stod i samme fagforening og havde i vid udstrækning samme erfaringsgrundlag. Det var lettere at skabe indbyrdes solidaritet mellem dem, der af den ene eller den anden grund var havnet på hver deres side af hegnet mellem arbejde og arbejdsløshed, end det er at skabe solidaritet mellem de mest udsatte danske grupper på arbejdsmarkedet og indvandrergrupper, der i vid udstrækning bor nogle andre steder, taler et andet sprog og har en anden kulturel baggrund til fælles. Her opstår let den modsatte tilbøjelighed til at se problemet ikke som socialt, men som „de andre“ eller endnu værre, som „de anderledes“. Det lægger op til „de er ikke ligesom os, de ønsker ikke det samme som os, de ønsker ikke at arbejde – hvorfor skulle vi hjælpe dem“-tankegangen. Det skaber en kæmpe udfordring for sammenhængskraften – og udfordringen går begge veje, fordi den tankegang jo også har sit spejlbillede blandt indvandrere, der opfatter den høje tærskel ind på arbejdsmarkedet som diskrimination, og som føler sig socialt afvist og udstødt. Det skaber en dynamik, der er meget skidt for det, vi vil og skal: inddrage de nye danskere på arbejdsmarkedet.

Af samme grund er jeg heller ikke enig med dem, der nu siger, at indvandrerne skal blive „ligesom os“. Det er jo at opstille et mål, de aldrig kan nå, og som i øvrigt ikke giver nogen mening. Bestræbelsen er, at indvandrerne skal arbejde på lige fod med andre og bidrage til samfundet på linje med andre borgere – hvilket jo også er, hvad rigtig mange allerede gør, og langt de fleste ønsker at komme til. Hvis vi begynder at stille krav om, at de også skal „være“ ligesom os, er vi tilbage i en tankegang, der stiller „os“ over „dem“. Det er en tankegang, vi skal vogte os for, både fordi vi har meget dårlige erfaringer med den historisk, og fordi den modvirker integration og dermed spærrer for løsningen af de aktuelle problemer i vores økonomi.

Hvad er vejen ud af den situation?

Løsningen er ikke at undvære indvandrerne – den er bedre integration. Velfærdssamfundet har før stået over for grupper, der var svære at integrere. Vi har løst det før, og vi skal gøre det igen. Velfærdsstaten er ikke ved at dø. Velfærdssamfundet har vist sig mere overlevelsedygtigt end mange andre samfund. Modellen er flere gange før blevet dømt ude, men hver gang er den kommet ind i kampen igen, og flere meget udbyggede velfærdssamfund har vist sig som nogle af de absolut mest konkurrencedygtige i verden. Både Danmark, Sverige og Finland er gode eksempler, selv om vi netop nu står over for meget store udfordringer.

Pointen er ikke, at vi kan blive ved med at gøre, som vi tidligere har gjort. Velfærdssamfundet er jo et utroligt forandringsdygtigt paradigme, som gennem de sidste fem-seks årtier i den grad har forandret måden, vi har boet, levet, produceret på, og den måde, vi har haft familier og arbejdet på. Forestillingen om, at vi kan have det samme velfærdssamfund som for 10-20 år siden, tror jeg ikke på. Men vi har erfaringen med os – nemlig at vi kan forandre og tilpasse os – og det bliver afgørende. Vores evne til at forny og genopfinde os selv er blevet slidt af et årti, hvor ideologiske flokklær er blevet brugt som erstatning for ægte reformer.

Forandringsvilligheden hos befolkningen vil vokse i takt med, at krisens alvor bliver tydeligere og tydeligere. Danmark har gode forudsætninger for at genopfinde en konkurrencedygtig velfærdsmodel, og jeg er grundlæggende optimist: Vi skal nok finde nye løsninger – men vi kommer til at indstille os på, at de ikke betyder, at vi kan bevare velfærdssamfundet, som det ser ud i dag. Vi skal finde den model, der er tilpasset verden, som den ser ud de næste årtier – og den kommer på en række punkter til at adskille sig fra det, vi kender.

Kommer det til at have en betydning, hvilken regering vi får efter et valg?

Selvfølgelig betyder regeringens farve noget. Særligt betyder det meget, hvorvidt en regering er i stand til at finde brede inkluderende løsninger. Selve måden, hvorpå man skaber politisk opbakning til forandringsprocesser, er meget vigtig. Der har vi været privilegerede i det 20. århundrede, fordi vi har haft det senere så udskældte „samarbejdende folkestyre“, som er udtryk for, at man forsøger at forankre forandringsprocesser meget bredt i befolkningen.

Indtil for et par år siden mente jeg, at vi med det brud, der skete i 2001, ville komme ind i en situation med vedvarende blokpolitik, hvor mindretallet ville have svært ved at få indflydelse. I dag er jeg mindre overbevist om, at det forholder sig sådan. Jeg tror mere og mere på, at vi kommer tilbage til en parlamentarisk situation, der minder om den, vi kender fra det 20. århundrede – hvor det er nødvendigt at samarbejde hen over midten. Jeg synes også det ser ud til, at den regering, som kommer efter valget, vil være afhængig af et flertal henover midten. Det tvinger os ind i nogle bredere debatter om, hvordan forandringsprocesserne skal udformes.

Flere af de konkrete reformer, der skal gennemføres, vil komme på dagsordenen, uanset hvilken regeringskonstellation, vi får efter valget. Men det er også meget afgørende, man når frem til den nødvendige politik – og det er meget afgørende, om ledende politikere taler

modsatningerne i befolkningen op eller ned. Vores fremtid står og falder jo ikke med én bestemt reform, men velfærdssamfundets fremtid står og falder med og til at gennemføre reformer i det hele taget. Står vi stille, mens verden udvikler sig med rivende hast, bliver vi sejlet uhjælpeligt agterud. Og det kan gå stærkt, meget stærkere end de fleste forestiller sig. Dermed er ikke sagt, at vi skal styrte efter de andre og gøre, som de gør i Singapore. I den forstand er jeg mere bekymret over, at vores evne til at tænke strategisk er nedslidt – det gælder både politisk og administrativt – end jeg er over, at der ikke er flertal for f.eks. en konkret efterlønsreform.

Hvad ville Krag gøre?

Jeg holder meget af den historie, hvor Krag i 1962, før han bliver statsminister, går til fagbevægelsen og siger: „Hvis vi sammen skal forbedre almindelige arbejderes vilkår i Danmark, så kræver det, at vores lønfremgang aldrig overstiger fremgangen i produktiviteten. For i det øjeblik mister vi arbejdspladser. Det er ikke i nogens interesse. Så hvis jeg bliver statsminister, så vil jeg efter hver overenskomstforhandling lave indgreb, der hugger hver en øre af den lønfremgang, der ligger ud over den faktiske produktivitetsstigning. Hvis I ikke ønsker det, skal I ikke gøre mig til statsminister“. Fagbevægelsen gik i stilhed ind på det vilkår, fordi dens ledelse indså, at det var måden at sikre virkelig fremgang frem for illusionen om fremgang.

Hvad skal der til for at ændre de eksisterende udenrigspolitiske signaler?

Den udvikling, vi gennemlever med globaliseringen, gør vores europæiske forankring endnu vigtigere, end den hidtil har været. Der har vi problemet med vores forbehold, som gør os mere sårbare, end vi behøver at være. Det er en kæmpe opgave for både denne og for en ny regering at få forklaret og få formidlet, at den sårbarhed har reelle omkostninger.

Med udvidelsen er EU som helhed kommet i en situation, hvor samarbejde ikke kan styrkes i dybden i umiddelbar fremtid. Det er de seneste år også udtryk for. Jeg tvivler på, at vi lige med det første kommer til at se en stærkere europæisk integration på tværs af alle 27 – eller flere – medlemslande – hvilket i parentes bemærket ikke betyder, at udvidelsen var en fejl, den er bare en meget, meget stor mundfuld, som det vil tage tid at fordøje. Det skaber sammen med den økonomiske krise en dynamik i retning af forstærket samarbejde ikke mindst mellem eurolandene. Samtidig har flere af eurolandene, ikke mindst Tyskland, en stærk interesse i at inddrage også de lande, der står dem nær, i dette forstærkede samarbejde. Her bliver det meget vigtigt for Danmark at rykke med ind og danne stærke koalitioner, især med Tyskland og de øvrige nordiske medlemslande.

Det er en farlig illusion, hvis vi tror, at vi ved at lægge afstand til det forstærkede økonomiske samarbejde skaffer os større handlefrihed. Det forholder sig omvendt. Jo mere alene vi står, og des mere vi baserer vores politik på skiftende alliancer, des mere udsatte er vi, og des mindre handlefrihed har vi. Vi må aldrig glemme, at Danmark aldrig har haft større indflydelse på sin egen skæbne, end efter vi blev medlem af et demokratisk og forpligtende europæisk fællesskab, der også omfatter Tyskland og Storbritannien. Sådan vil det også være fremover.

Vi skal ikke være forbavsede over, at fem millioner mennesker ikke kan bestemme ret meget. Vores muligheder for at påvirke verden er ret beset små. Og en forudsætning for at få indflydelse er, at vi er aktive, at vi deltager, at vi påtager os en rolle. Hvis vi vælger at fokusere vores aktivisme på felter, hvor Danmark har samfundsmæssig kritisk masse og dybde, får vi også mulighed for at præge tingene på disse forholdsvis snævre felter, altså en slags udenrigspolitisk „nicheproduktion“. Blandt sådanne felter er f.eks. klima- og energiområdet og det arktiske område.

Men vores måde at indrette samfund og produktion på er også interessant for andre. Og selv om vi naturligvis ikke kan sælge flexicurity-modellen, og da slet ikke nu, da den halter voldsomt, har vi nogle erfaringer omkring velfærd og globalisering, som vi også selv bør interessere os mere systematisk for: Hvordan kan vi sætte mål for samfundet, der kan omsættes i en efterspørgsel efter løsninger, som tilskynder dansk – og internationalt – erhvervsliv til at udvikle produkter, der ikke bare er bedre, end de hidtidige, men som også er konkurrencedygtige på det globale marked for „smarte løsninger“? I den udstrækning, vi kan finde svar på nogle af disse spørgsmål, vil det også være med til at gøre os interessante for andre – og dermed i sidste ende være med til at øge vores indflydelse i verden.

Interview med Søren Pind: Frihedens budskab

"Jeg tror personligt, at jeg kommer til at se et demokratiseret Kina, og jeg tror også på, at store dele af Afrika vil være demokratiseret, Hvis jeg lever min middellevetid ud, vil det være sådan."

Af Magnus Bording Hansen og Frederik Vitting Hermann

OM VERDEN

Hvad vil vi opnå med vores aktivistiske udenrigspolitik og specifikt krigen i Afghanistan?

I første fase handlede det om svare på 11. september. At svare tilbage på et angreb, som regeringen i Afghanistan havde medvirket til ved at beskytte al-Qaeda og derpå ikke at ville udlevere Osama bin Laden.

Var det et hævnmotiv eller sikkerhedspolitik?

Det var også et hævnmotiv – et legitimt hævnmotiv. Dernæst handlede det også om at sikre sig, at den situation ikke kunne opstå igen, så det hele ikke havde været meningsløst.

Derfor skulle man sikre at der er en eller anden form for struktur i Afghanistan, som gør, at det her ikke gentager sig, når vi forlader landet. Efter min bedste opfattelse er der to ting, der skal til for at sikre det. Det ene: at dem, der styrer Afghanistan har – en form for – demokratisk legitimitet – i hele det udtryks meget brede betydning.

Ja, den skal da vist være meget bred, den betydning...

Og det andet er, at kvinders rettigheder skal være garanteret. Når jeg rejser i skrøbelige stater, kan se jeg, at de er kendetegnet ved, at kvinder ikke har samme rettigheder som mænd. Derfor har jeg en formodning om, at en stor del af arbejdet består i at sikre kvinders retfærdige deltagelse institutionelt.

Et af formålene var altså at sikre vores sikkerhed. Er Danmark blevet et sikrere land af de ti år, vi har været i Afghanistan?

Det er en meningsløs diskussion – jeg kan jo ikke sige, hvad alternativet havde været. Men jeg kan sige dig, hvad jeg tror. Ja, det tror jeg, vi er. Tiden, hvor vi bare kunne lukke os inde, er forbi. Det viste Muhammed-tegningerne. Det viste ikke mindst attentatet mod Kurt Westergaard. Sagen er meget enkel: Hvis ikke vi kommer til verden, så kommer verden til os. Hvis ikke vi engagerer os, hvis vi ikke prøver at påvirke verdens tilstand, så påvirker verden os. Det gør den alligevel, men det gør den mere, hvis vi er passive. Det var jo læren af 11. september. Hvor vi før 2001 troede, at alting ville gå af sig selv – friheden, demokratiet – at alt ville bare sprede sig af sig selv, så opdagede vi i 2001, at vi skulle kæmpe for det. Edmund Burke sagde: „The only thing it takes for evil to triumph, is for the good men to do nothing.“

Vi har måttet erkende – som biskoppen sagde i København ved mindehøjtideligheden efter 11. september – at onskaben findes, vi havde bare glemt den.

Man kan have mange forklaringer på, hvorfor man havde glemt det. Fordi vi var så euforiske, fordi den kolde krig var slut. Grundangsten for udslettelse var slut. Vi troede, at nu var den hellige grav velforvaret, som andre generationer før os troede i andre situationer.

Alt det, du siger, er et argument for, at vi skulle gribe ind. Men det er ikke et argument for, om vi er lykkedes med det...

Nej, men jeg tror, alternativet havde været langt værre. Det er jeg da helt sikker på. Hvis verdens diktaturstater havde set, at man kunne slippe af sted med at lave et angreb som 11. september, så havde f.eks. Gaddafi ikke ringet til Amerika og spurgt, om ikke han skulle indstille sine atomprogrammer, og om ikke man kunne finde ud af et eller andet.

Det er så specielt for Irakkrigen, at der gik en angst igennem verdens diktatorer, som jeg ikke tror, man skal undervurdere. Den indgriben, som fandt sted i Afghanistan, men også i Irak, viste, at der kunne komme demokrati, hvor man ikke troede, det kunne lade sig gøre. Det har brudt et tabu, og det har gennemhullet påstanden om, at demokrati ikke var for arabere/muslimer. Det viser sig jo i dag. Jeg har lige været i Tunesien – de bliver det første rigtige afrikansk-muslimske-arabiske demokrati, det er jeg ikke et sekund i tvivl om. Det synes jeg, er helt fantastisk.

Gør de det som en konsekvens af vores politik i Mellemøsten eller på trods af den?

Du kan ikke sætte det op som enten-eller. Men du kan spørge, om det har bidraget, og det er jeg overbevist om, at det har. Det siger arabiske intellektuelle også. At selve dét, at man kunne se noget andet; selve dét, at en diktator kunne fjernes – ganske vist ved våbenmagt i Saddams tilfælde – det fik folk til at drømme. Det er jeg overbevist om. Når tidspunktet så var det rette for den folkelige opstand, kom den også.

Men samtidig har vi vel også set masser af eksempler på, at vores politik har haft en tilsvarende negativ effekt? Det har øget rekrutteringsgrundlaget for dem, som har udemokratiske holdninger. Anerkender du, at den også har haft dårlige konsekvenser?

Du kan aldrig sige noget isoleret. Hvis der fandtes noget, der kun gjorde gode ting, så ville det være fantastisk. Jeg er udmærket klar over, at der er hensigtsmæssige og uhensigtsmæssige konsekvenser af enhver handling. Det, man må gøre op med sig selv, er, om ikke det er at foretrække frem for alternativet. Det er jeg dybt overbevist om, at det er. Fordi at onde kræfter ellers får lov til at vokse for kraftigt frem.

Men så er vi jo igen tilbage ved, at det bare er argumentet mod at isolere os.

Det kan man jo ikke engang. Man kan jo ikke engang isolere sig nu om dage.

Men der er jo masser af steder, hvor der er ustabile stater, Somalia osv. Har vi valgt de rigtige krige?

Ja, overordnet set har vi valgt de rigtige krige. Ikke uden skønhedspletter. Jeg mener, det er utilgiveligt, at Bush institutionaliserede tortur – det har uden tvivl kostet den vestlige verden kolossal anseelse. Men grundlæggende set står vi over for en tid, hvor demokratierne igen vil vinde styrke. Der er jo en grund til, at det er kineserne og Hamas, som var bange for at vise tv-billeder af de demonstrerende masser i den arabiske verden. Vi var ikke bange for det. Vi viste det. Det er der en grund til. Det er, fordi der findes mennesker derude, der undertrykker deres egne befolkninger. Budskabet om frihed er så kolossalt stærkt. Og frihed kan man komme til på flere måder.

Du skriver, at det vigtigste i den her kamp er, at vi skal

gå foran med et godt eksempel.

Be what you are.

Og så er spørgsmålet: Bush har haft Guantánamo og Abu Ghraib, så han har ikke, men Danmark – har vi levet op til vores idealer?

Jeg er ikke moralist, og jeg tror aldrig på, at mennesket er perfekt. Men man kan prøve. Jeg synes, det arbejde, vi yder på menneskerettighedsområdet, den omhu, vi udviser med vores folkestyre, og den måde, vi respekterer forskellighed på, er forbilledlig.

Situationen i Afghanistan er nu, at vi støtter Karzai – som du selv siger, er dét på ingen måde perfekt. Der er masser af krigsherrer. Og vi forhandler med Taleban. Hvordan kan man mene, at vi lever op til vores idealer i Afghanistan?

Jeg anerkender, at mange har den opfattelse. Jeg er bare uenig i den. Sagen er jo den, at verden er ikke et enkelt sted, og verden er ikke et enten-eller. Vi må forhandle os frem i et land, hvor demokratiet mildest talt ikke er en central del af kulturen. Det gør vi, så godt vi kan, men derfor kan man godt have sine idealer. Sandheden er den, at hvis vi smider Afghanistan fra os, bliver situationen meget værre.

Hvad så hvis vi smider Afghanistan fra os om to år, som jeres nye Helmand-plan lægger op til?

Ja, så skulle landet forhåbentlig være i stand til at klare sig selv. Det siger de militære strateger. Det er den militære side, vi snakker om at trække om to år. Udviklingsbistanden, som jeg har ansvaret for, kommer til at vare i mange år. Og med væsentlige beløb: Vi kommer til at investere næsten en halv milliard dér i mange, mange år.

Nogle eksperter siger to år. Men mange andre siger, det er meget usandsynligt, at vi overleverer et velfungerende Afghanistan om to år.

Jeg tror heller ikke på, at vi kan lave et velfungerende eller perfekt land. Men lad os nu se. Vi gør alt, hvad vi kan, og der investeres massivt i det. Personligt har jeg også altid selv været mod at lave bestemte afslutningsdatoer, det synes jeg, er farligt. Og jeg tror ikke en bjælde på, at amerikanerne tager hjem, inden jobbet er færdigt. Men det får vi jo at se.

Du havde foretrukket, at vi ikke havde lavet en exitdato?

Jeg har aldrig været meget for hele den der diskussion om datoer. Men nu blev den sådan.

Hvad er det, dit ministerium og Vesten ønsker at opnå med at være i Afghanistan?

Good Governance, stabile, demokratiske regeringsstrukturer, en økonomi, som udvikler sig sådan, at man er i stand til at brødføde sig selv – skabe håb for sig selv. I stedet for at forlade sig på al-Qaeda eller andre stammer, f.eks. narkohandel.

Falder det tilbage på en sikkerhedspolitisk rationalitet?

Det mener jeg ikke, man kan afvise, fordi det skaber stabilitet. Stiegler har på ret overbevisende måde lanceret tesen om, at når et demokrati først når et bestemt stadie, kan det ikke rulles tilbage igen. Så hvis man først kan skabe en vis velstand, derudaf kan skabes en middelklasse, derudaf skabes nogle demokratiske krav om forandring, derudaf kan skabes en demokratisk opbygning. Så skaber det fred i sig selv, da demokratier ikke går i krig med hinanden. Og det vil sige, at hele den opbygning, hvis den lykkes, er god for økonomien. Det er godt for

freden, godt for alt.

Noget forskning siger, at etablerede demokratier ikke går i krig med hinanden, men at de lande, der gør det mest, er dem, der er på vej til at blive demokratier.

Georgien og Rusland.

Ja, og Irak og Afghanistan. Er det realistisk, at Afghanistan som starter så lavt, skal nå at komme op i den klasse, der hedder stabile demokratier?

Ikke inden for to år.

Inden for 50 år?

Det kan godt ske. Jeg tror personligt, at jeg kommer til at se et demokratiseret Kina, og jeg tror også på, at store dele af Afrika vil være demokratiseret. Hvis jeg lever min middellevetid ud, vil det være sådan.

Hvilke ændringer bør vi i Vesten lave i vores strategi for, at dét mål er mest realistisk?

Det er at leve op til vores egen påstand om, at det enkelte menneske er ukrænkeligt og udgør noget værdifuldt i sig selv. Det mener jeg, er den stærkeste ide. Det er den tanke, som inspirerer mennesker over hele verden til at kæmpe. Uanset om det var folk bag Jerntæppet, som lod sig inspirere af Reagans taler, eller folk i Nordafrika, der har fået den mærkværdige ide, at den personlige frihed er ukrænkelig. Det er systemkritikere i Kina, som bliver ved, selvom de bliver undertrykt på den groveste facon. Det er det, vi kan. Det er derfor, det her ikke grundlæggende er Vestens ide, men en universel idé, som tilhører alle mennesker.

Kina: Hvad kan vi gøre der? Dilemmaet er jo, at man mister bl.a. handelsaftaler, hvis man taler imod Kina. Mange vestlige lande har kritiseret, men opdaget, at de ikke kunne undvære deres Kina-handel, og er kommet krybende tilbage.

Derfor er det jo præcist vigtigt, at den slags handelsaftaler bliver lagt ind i større internationale organisationer som EU. Det er en af de afgørende strategiske forudsætninger for, at vi kan agere troværdigt over for vores kulturgrundlag, at vi finder styrken, for det ER jo ikke nogen nem verden at agere i. Når vi f.eks. ikke er gået ind i Nordkorea, så er det, fordi Seoul ville blive smadret. Når jeg siger „vi“ mener jeg de ansvarlige lande i verden. Og fordi Seoul ville blive smadret, så ser vi altså, at millioner af nordkoreanere slagtes og dør under det sidste stalinistiske regime i verden. Det accepterer vi, fordi det er prisen. Og det samme i forhold til Kina – der er opgaver, der er store. Her taler jeg overhovedet ikke om krig, men selvfølgelig om, at der er grænser for, hvor langt man kan gå i forhold til så kolossale lande. Men det, vi kan, er, at vi kan være et godt eksempel. Og det virker jo. Selvfølgelig vil Vestens såkaldte hykleri nogle gange blive udstillet. Men det grundlæggende er, at hele den intellektuelle ballast, der ligger bag vores styreform, gennemtrænger al den snak. Den gør, at folk i Nordafrika rejser sig, fordi idéen om demokrati for dem er tiltrækkende.

Så du mener, de gør det inspireret af os?

De gør det inspireret af tanker og idéer, som ikke kun er os og vores, men alles.

Hvilken strategi ser du som den langsigtet mest effektive over for så stærke lande som Kina: Er det at gå imod og stå fast?

Når f.eks. en kinesisk systemkritiker får en Nobelpris, synes jeg, det er

fantastisk. Reaktionen på det er også meget sigende. Det er vigtigt, at vi selvfølgelig insisterer på at føre den her diskussion om menneskerettigheder o.l.; at vi i FN's Sikkerhedsråd står fast på nogle af de ting, vi står fast på; at vi prøver at opbygge internationale institutioner, hvorudfra disse principper kan håndhæves.

Du har foreslået, at man burde erstatte FN med et FN for de demokratiske lande.

Ja, det har jeg skrevet i RÆSON. Det er en af de ganske få ting, jeg har fortrudt, at jeg har skrevet. Forstået på den måde at jeg sådan set har erkendt, at FN er en nødvendig institution, fordi der skal være ét sted, hvor alverdens lande kan mødes. Men jeg kunne godt tænke mig en „Demokratiernes Sammenslutning“. Ingen som helst tvivl om det. Det ville være nemmere at gøre sine principper gældende ud fra en samlet front. En frihedsfront. Det er klart.

Er det noget, du kan forestille dig blive realiseret?

Ja, helt bestemt.

Hvor lang er tidshorisonten?

De uformelle strukturer eksisterer jo allerede. Jeg ser ikke i en så fjern fremtid, at det bliver NATO's rolle, som Madeleine Albright har talt om.

Og så skal NATO udvides?

Ja.

Hvem står så først i køen?

Australien ville være naturlig at tage med.

Indien?

Det må vi snakke om. Det skal være demokratier og systemer, som grundlæggende forsvare frihedsrettigheder.

Du har skrevet om det, du kalder „en uofficiel sammenslutning af slyngelstater. En bredere definition end den givet af Bush, der slutter sig sammen i økonomisk fællesskab med henblik på at sikre sig mod indgreb udefra. Således at de respektive regimer kan bestå“ [Søren Pind i RÆSON1 2007, red.]. Det er jo en måde, man kan blive en stor mand i historien, at man opfinder et eller andet begreb. Er det en „Uartighedens Akse“, du er ved at lancere?

Nej, i virkeligheden er den jo udtryk for en bevægelse, som altid har været i verdenshistorien: den kollektivistiske bevægelse – kontra den individuelt orienterede. Og det skifter hele tiden. I vore dage er de systemer, som er kollektive, under pres. De vil naturligt søge at slutte sig sammen. Det nordafrikanske oprør er interessant, på den måde at det illustrerer, at den tid, hvor man kan gøre det, måske ikke er så lang.

Hvilke lande er med i denne her bredere akse?

Det er godt med dig. Jeg skal ikke ud i en diplomatisk krise. Det har jeg ikke lyst til at sætte navn på, det må folk selv tænke sig til.

O.K., men kriterierne, uden at nævne landene, er, at 1) man er en slyngelstat, og 2) man er en slyngelstat, som samarbejder med andre slyngelstater. Det er vel definitionen?

Jeg er mest interesseret i at få opbygget en „Demokratiernes Sammenslutning“. Den dér bevægelse i de kollektivistisk orienterede centre – fordi det kan også godt være bevægelser og ikke lande – den er

konturløs. Det er nemmere at give kontur til „Demokratiernes Sammenslutning“.

Hvis man nu forestillede sig – og nu skal jeg nok for at undgå diplomatiske kriser gøre det på et abstrakt plan – at man havde et land, som husede terrorister fra andre lande, og støttede dem i et større eller mindre omfang, ville det så være et af de lande, du taler om her?

Ja, det ville man nok forestille sig.

Så et land som Pakistan?

Du kan spørge om optagelseskriterierne til „Demokratiernes Sammenslutning“ i stedet.

Men vil du ikke sige, at Pakistan er et land, som hjælper terrorister over grænser?

Pakistans politiske klima er utrolig vanskeligt at udtale sig om. Det er det mest politisk intense sted, jeg nogensinde har været. Der foregår jo alting. Vores udfordring i relation til Pakistan er meget enkel: Hvis Pakistan bryder sammen, og islamistiske fanatikere får fingre i atomvåben, så har du en helt ny situation. Det er det, der gør, at verden ikke er så enkel. Det er det, der gør, at vi må engagere os. Det, jeg efterlyser, er, at vi i højere grad har et sted at engagere os fra. Vi har en hel del struktur, men ikke struktur, der er fast nok til det. Der er derfor, jeg kunne tænke mig en „Demokratiernes Sammenslutning“, som kunne agere samlet ud fra en fælles interesse om at få spredt demokrati og få løst nogle af de problemer, som du nævner.

Og i forhold til de her lande, som er på vippen – hvor både de gode og dårlige kræfter er repræsenteret – hvilken strategi skal man have for at sikre, at de forbliver på vores side?

Jamen, vi skal massivt støtte de demokratiske kræfter. Vi skal støtte hele den ideologiske kamp, der handler om respekt for individet – for det er den, de hader. Det skal man huske. Udgangspunktet for det her er jo hadet til respekten for individet og de konsekvenser, respekten for individet har – den fri tanke, den fri påklædning, den fri ageren, det frie valg. Det er det, de her kollektivistisk orienterede bevægelser har noget imod. Men det er også for så utrolig mange mennesker en besnærende tanke. Og derfor er vi jo heldige, i den forstand at en hel del af den kulturkamp jo fører sig selv.

Da jeg kom hjem fra Tunesien, var jeg glad. Fordi det gik op for mig, hvad jeg måske burde have set før. At hele den kulturkamp, vi fører herhjemme, ligner den kulturkamp, jeg også har ført ude i verden, siden jeg tiltrådte – jeg kaldte mig selv „frihedsminister“, fordi det handlede om de der klassiske liberale frihedsværdier, jeg syntes, vi skulle stå på mål for. Den kamp følte jeg sådan set var i fin tråd med at blive integrationsminister, f.eks. i forhold til antiradikalisering, som vi jo så ikke kun skulle arbejde med internationalt, men også nationalt.

Det fantastiske ved udviklingen i Tunesien og min tro på, efter at jeg havde været der, at dette bliver det første arabiske/muslimske demokrati på et højt niveau, lå i, at vi kunne skære problemet over ved dets rødder. Hvis du kan sige fra over for despoti, undertrykkelse af enkeltindivider, religiøs fanatisme, ved rødderne i de originale lande, hvorudfra disse påstande udspringer – fordi der pludselig er sekulært demokrati, eller i hvert fald demokrati med respekt for individuelle rettigheder – så får du jo håb om at vinde kulturkampen. Det perspektiv havde jeg ikke tænkt på

før. Den kamp hænger jo sammen, både ude og hjemme.

Og hvordan får man skåret den rod over?

Det gør man ved at få etableret demokrati i de lande, hvorudfra disse ting ellers er udgået. F.eks. er det jo to tunesere, der også har prøvet på at slå Kurt Westergaard ihjel. Men hvis deres lande lige pludselig bliver demokratiske med en forfatning, der siger, at man skal respektere menneskerettigheder, så føres kampen jo ned i dén baghave.

Vi havde ekstremisme og diktatur i både Tunesien og Afghanistan: I Afghanistan, der forsøgte vi at løse det militært, i Tunesien har vi haft nogle begrænsede støtteprogrammer, men været meget diskrete. I Afghanistan går det ikke særlig godt. Er der en lære i det?

Det tror jeg ikke.

Det er der ikke nogen lære i?

Det tror jeg ikke nødvendigvis, du kan sige. For det første tror jeg på, at specielt Irakkriegen har været inspirerende for troen på, at de her ting overhovedet kunne lade sig gøre. At frihed rent faktisk kunne lade sig gøre. At demokrati rent faktisk kunne lade sig gøre også i et arabisk land, gud fri mig vel: Det kunne ske. Og for det andet så har Tunesien uddannelsesmæssigt og kulturelt i mange år været på et meget højere stadie end Afghanistan. Så de er usammenlignelige.

Men et land som Irak har jo haft et relativt højt uddannelsesniveau.

Dét gælder også Libyen, hvor friheden jo også kom af sig selv. Så enkelt er regnestykket jo ikke. Ja, det er heldigt, at indtil videre er det gået fredeligt i Egypten, indtil videre lader det til at gå rigtig godt i Tunesien, og det er gået ret galt i Libyen.

Vi ønsker at skabe demokrati, men et demokrati kan afskaffe demokratiet til fordel for f.eks. sharia. Kan du se et demokrati uden de liberale frihedsrettigheder, der udspringer hovedsageligt af ejendomsretten og ytringsfriheden osv.?

Altså et system, hvor styret er legitimeret ved valg, men hvor de liberale frihedsrettigheder ikke findes?

Nogenlunde.

En form for autokrati bare med demokratisk legitimitet.

Hamas er vel et eksempel på det – de er jo valgt demokratisk.

Og de undertrykker menneskerettighederne massivt. Jeg tror, det på ikke ret lang sigt vil undergrave sig selv, og jeg tror ikke, det er en holdbar konstruktion. Og det er i hvert fald ikke det, jeg kæmper for. Men jeg har det også på den måde, at hvis de virkelig selv vælger det, så er der ikke noget at gøre ved det. Mange spørger, „Hvad nu hvis det går ligesom i Iran?“ Men hvad nu hvis Iran var en fase, man skal igennem for at nå frem til det rene demokrati? Fordi ting tager tid. Og det tror jeg personligt, og nu sagde jeg Iran og Kina og Tunesien og Nordafrika, men jeg er også helt sikker på, at jeg kommer til at opleve et demokratisk Iran. Jeg tror ikke, det regime sidder ti år frem i tiden.

Så forudsætningen er, at dem, vi hjælper, vil hjælpes? Forudsætningen for, at vi er i Libyen, er, at de gerne vil have, at vi er der – så hvad hvis de ikke vil have os længere?

Så må vi tage hjem igen.

Mange afghanere siger, at de gerne vil have, at vi tager hjem.

Ja, men nu angreb de os, det skal også lige med.

Så vi er der altså stadig også på hævnmotiv?

Sikkerhedsmotivet. Hævnen er, om jeg så må sige, blevet fuldbragt. Den er blevet retfærdiggjort. Men vi er jo ikke sikre på, at det ikke kan ske igen. Endnu. Og Afghanistan er legitimt nok: Det er jo FN-sanktioneret.

OM DANMARK

I bogen „Helle eller Løkke?“ som RÆSON udgav i 2010, siger du, at kontraktpolitikken døde med den økonomiske genopretningspakke. Hvad mener du?

Kontraktpolitikken kunne man gennemføre en vis årrække. Den var nødvendig at indføre, fordi Nyrop så afgørende havde brudt tilliden mellem det politiske system og befolkningen. Det kunne have skadet demokratiet vedvarende. Fogh ville genetablere tilliden til det politiske løfte.

Det var til at gøre i den periode – klare enkle mål, fem målelige mindre løfter, som kunne illustreres. F.eks.: Vi tager 1,5 milliard fra udviklingsbistanden og giver til sygehusene – MEN vi rører ikke overførselsindkomsterne. Men i løbet af den årrække blev løfterne fastfrosne og en kende anstrengte. Skattestoppet har for eksempel ændret karakter. Derved blev kontraktpolitikken sin egen selvmodsigelse, når den nu var baseret på at genetablere tilliden til det politiske løfte. Det blev for anstrengt.

Alting har sin tid. Der er ikke så mange flere frie checks at udstede. Der er ikke så mange flere garantier at udstede. Det eneste, man sådan set kan love vælgerne, er, at man vil gøre sit allerbedste. Det pres, som er skabt af den internationale konkurrence og de nye vækstmarkeder, gør, at man i hvert fald skal tænke sig meget grundigt om, før man udsteder løfter af den pågældende karakter. Meget, meget grundigt.

Du mener, skriver du, at den situation kan gøre politik mere ideologisk?

Det er i hvert fald nemmere at drive ting frem politisk, når de er dikteret af en nødvendighed frem for af en ideologisk påstand. Guderne skal vide, at jeg ved alt om forskellen på at have ret og få ret – der er en afgrund til forskel.

Det er klart, at under Fogh følte jeg, at jeg havde ret – men jeg fik det sjældent. Jeg kan til fulde sige, at det er meget sjovere at have og få ret. Nu driver nødvendigheden ting, fx en halvering af dagpengeperioden.

Så det er altså en mindre ideologisk tid nu...

Det er nødvendigheden, der dikterer det. Den ideologiske påstand om, at velfærdsstaten er nødt til at udvikle sig til et velfærdssamfund – det er jo i virkeligheden Venstres ideologiske påstand – har mødt virkeligheden. Om det så er hønen eller ægget, der kommer først – det ved jeg ikke.

Der var også nogle, der sagde, at de kommunistiske samfund var uholdbare, men det tog immervæk fra 1917 til 1989-1991 for den forudsigelse at blive fuldbragt.

På grund af de rystelser, der sker internationalt; finansudfordringerne; den internationale konkurrence; en hel masse ting – så er velfærdsstaten bare særligt udfordret.

Man kan spørge sig selv, om det er efterrystelser efter kommunismens fald – om det nu er socialismens tur. Men det forandrer sådan set ikke så meget, om det er den ideologiske påstand, der nu får ret, eller om det er nødvendigheden, der dikterer udviklingen.

Hvis vi er i en tid, hvor man i højere grad må stole på, at politikerne gør, hvad der skal gøres, hvordan sikrer vi så, at befolkningen ved, hvad de får?

Det er svært. Det kan kun gøres ved tillid. I en novelle skriver Martin A. Hansen, at om bord på vikingeskibet, der er vi alle kaptajner, for dér er styrmanden kongen. Der er kun tillid at basere sig på – derfor bliver den politiske tillid – og ikke bare til løftet, men tilliden til hele den politiske person – selvfølgelig afgørende.

Gør det, at regeringen og politikerne skal have en tilsvarende større magt for at kunne styre os igennem?

Nej. Jeg synes sådan set, politikerne har rigelig magt. Men jeg tror, politikerne skal lade være med at lægge alt for mange selvpålagte bånd på sig. Hele det der moraliseringskorstog, som Fogh også kørte af, har jo betydet, at den borgerlige regering er blevet hæmmet i forhold til at få fuldført sin politik.

Hvad er det for nogle hæmninger?

Der er ikke nogen som helst tvivl om, at vi er blevet udsat for en ekstra moralsk gennemgang af snart det ene, snart det andet, snart det tredje. Hvad enten du tager Lars Løkkes bilagssag eller alt muligt andet. Den sag, BT kørte i sidste uge – whatever. Den borgerlige regering er underlagt et ekstra gennemsyn på grund af Foghs moralisering – pga. at han sagde, at alt skulle gå efter bogen.

Han fik lagt en moralsk standard, som jer andre dødelige ikke kunne leve op til?

Og som han jo heller ikke selv kunne leve op til. Det er en svær balancegang, det, du spørger til – derfor bliver det også et nuanceret svar. Jeg går ikke ind for, at man bare skal overlade al sin tillid – deponere den til politikerne. Det ville være dybt åndssvagt. Jeg går ind for, at hvert enkelt menneske skal være selvstændigt til at træffe sine valg – men sagen er også bare den, at skal skibet klare sig igennem de store, grufulde skær, så kan det ikke nytte noget, at vi alle sammen står og hopper på roret.

Men er kontraktpolitikken helt død, eller bliver løfterne bare af en anden karakter?

Jeg har bare kunnet konstatere, at påstandene om løftebrud nu er blevet så talrige, at det egentlig er lidt trættende i den politiske debat. Jeg foretrækker, at folk siger, hvor de står politisk – så må befolkningen vælge dem, som de har mest tillid til, og det fælles-samfundssyn, de foretrækker.

Men nyvalgte politikere vil vel stadigvæk have en drejebog for, hvad de vil opnå – om end ikke så udførlig som Anders Foghs?

Jeg har ikke noget imod, at man er velorganiseret – men summa summarum er, at regeringen har måttet bryde nogle af de løfter, den har afgivet omkring kontraktpolitikken.

F.eks. skattestoppet?

F.eks.

Hvad adskiller regeringens brud med skattestoppet fra Poul Nyrup med sit efterlønsløfte?

Grunden til, at Nyrup kom så forfærdelig galt af sted, var, at han brugte løggen til at smadre Uffe Ellemann-Jensen med. Meget synligt. Den måde har folk jo ikke opfattet det her på. Ellers havde regeringen jo også været meget mere ilde stedt, end den er. Det er ikke opfattet som et brud på samme måde, men som en nødvendig fravigelse.

Hvis finanskrisen m.m. gør det lettere at acceptere større forandringer, kan man så ikke argumentere for, at „nødvendighedens tid“ giver mulighed for at få nogle mere grundlæggende samfundsreformer igennem?

Det tror jeg også, der kommer – du har haft en statsminister, som er trådt frem nytårsaften og sagt, at efterlønnen skal afskaffes. Man kan gøre det til, hvad man vil, men for mig er det revolutionerende, al den stund jeg har oplevet dansk politik siden 1980. At se en politiker stå frem og sige „vi skal tage noget fra nogle“ i den grad. Det har jeg ikke oplevet før. Det mener jeg, er historisk, uanset hvordan man vender og drejer det. Uanset om det bliver til noget eller ej, er det bare forløberer for noget andet.

Hvor synes du, det liberale projekt står i dag?

Vi står på randen af noget, hvor det liberale samfundssyn vil blive det bærende i de næste mange år. Hele den strukturreform, som bliver nødvendig for at drive den offentlige sektor mere rationelt og effektivt, bliver nødt til at tage udgangspunkt i en frigørelse af den offentlige sektor. Hvor vi holder fast i, at der er et fællesskab omkring nogle bestemte ting, f.eks. sundhed og uddannelse, men at det bliver tilrettelagt på en sådan måde, så borgernes valg får økonomisk betydning for dem, der udfører arbejdet.

Det vil sige, at folk – fuldstændig selv – vælger skole, vælger hospital mellem offentligt og privat, og hvis der er bestemte hospitaler, som bliver fravalgt, eller der er bestemte skoler, der bliver fravalgt, så kommer de pågældende steder til at lukke. Det bliver, efter min opfattelse, den eneste realistiske måde, vi nogensinde får en rationalisering af den offentlige sektor på. Jeg tror ikke, at politikerne har evnen til at gøre det, der skal til i den offentlige sektor under ét.

Da jeg sad som borgmester i Københavns Kommune, der tog vi – fordi kommunen var på randen af konkurs – den beslutning hvert år at beskære driften med to procent. Det gjorde vi i en lang årrække. Jeg nedbragte mit samlede medarbejderantal fra 3400 til 2800, uden at nogen kunne mærke forskel på servicen. Det samme har staten jo i realiteten gjort. Men kommunerne under ét er bare vokset og vokset og vokset – på nær Københavns Kommune.

Den Europæiske Centralbank har på et tidspunkt vurderet, at vi betalte et sted mellem 40 og 60 procent for meget for de ydelser, som vi får fra den offentlige sektor.

Tiden for kollektive ydelser er, efter min bedste opfattelse, slut. Det er derfor, Socialdemokratiet er i en afgørende eksistenskrise, sådan som jeg ser det – deres tro på den „kollektive kø“ har ikke ret stor appel.

Hvad betyder det konkret for sundhedssystemet?

Dét, jeg gerne vil have, er en lovpligtig sundhedsforsikring, jf. Schweiz, hvor man har konkurrerende sygekasser, men hvor alle er dækket og kan komme på privathospital, hvis det er det, de vil.

Hvis man har en liberal vision og et ønske om det frie valg – hvor bør det først udmøntes?

Alene det at gennemføre en reform på sundhedsfronten, hvor folks

frie valg blev den afgørende præference, det ville medføre en revolution. Hvis man bare tog det skridt, så ville jeg være tilfreds for nogen tid, ville jeg sige.

Har Jens Rohde overtaget din rolle, efter at du blev minister? Han har været ude og sige, at værdikampen de sidste ti år ikke har været liberal – varmer det dit hjerte at se ham buldre, ligesom du gjorde, da du var ung – og savner du at buldre med ham?

Jeg synes nu ikke, jeg har problemer med at rydde forsider. Men man ved jo godt, at når man bliver minister, så er det en anden rolle end at være fritænkter. Det må du gøre op med dig selv, i det sekund statsministeren ringer. Kan du leve med det, eller kan du ikke? Du lever med – at du fuldt og helt spiller på et hold – og når du giver udtryk for noget, så er det regeringens politik. Jeg gjorde op med mig selv, at jeg havde bidraget meget til den polemiske, intellektuelle debat om, hvordan jeg synes, det meget nøjagtige fællesskab skulle indrettes, og hvilke pejlemærker der skulle gælde. Nu sparer jeg lidt sammen og koncentrerer mig om kulturkampen i forhold til integrationsspørgsmål, udenrigspolitik og sådan nogle ting. At andre bidrager på alle mulige andre tænkelige måder, det synes jeg kun, er godt. Jeg elsker den frie debat.

I forhold til indholdet hos Rohde – om værdikampen ikke har været liberal nok – anerkender du det, eller er du uenig?

Jeg synes sådan set noget lidt andet – jeg synes, at hele diskursen og diskussionen om kulturkampen i virkeligheden foregår på den borgerlige side, imellem Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti, Venstre og Dansk Folkeparti. At de fire partier hver for sig har nogle betragtninger over, hvad der er vigtigt.

Kulturkampen er en intern kamp imellem de borgerlige partier?

Venstrefløjen er fuldstændig uinteressant. Det kan være, at de er et udmærket alternativ til magten i Danmark, men intellektuelt er der intet alternativ. Diskussionen om, hvilke løsninger der er holdbare, finder sted imellem en nationalkonservativ og en liberal tilgang til f.eks. udlændinge, integration/assimilering. Hele den debat finder sted på højrefløjen. Der er ingen steder på venstrefløjen, hvor den diskussion finder sted – måske på nær Enhedslisten, som har det helt gammeldags synspunkt, at enhver, der vil til Danmark, skal være velkommen, punktum. Den debat er jo død på venstrefløjen. De forstår det knap nok. De har iklædt sig magtens jakkesæt. Kulturkampen står iblandt borgerlige partier. Den fusion er der, foreløbig, kommet nogle gode ting ud af. Selvfølgelig har der også været konservative træk i det – vi er jo en broget flok – og der er forskel på at være liberal og konservativ. Derfor vil det selvfølgelig også præge de resultater, der opnås.

Er du enig med Rohde i, at i den interne borgerlige kulturkamp er det Dansk Folkeparti, der har haft større gennemslagskraft end de liberale stemmer de seneste ti år?

Jeg synes, man skal respektere Dansk Folkeparti for at have fået meget indflydelse, men at de ligefrem har haft større indflydelse end statsministerpartiet, mener jeg ikke. Det må Jens selv svare for, han har jo selv været politisk ordfører i rigtig mange år.

Magnus Boding Hansen (f.1986) er RÆSONs daglige redaktør og redaktør for krig og fred. Han er kandidatstuderende i retorik med tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Magnus har skrevet en artikel fra jordskælvet i Haiti til Information og været praktikant på DR2 Udland.

Frederik Vitting Hermann (f. 1990) studerer statskundskab ved Københavns Universitet og er medlem af RÆSONs chefredaktion.

Retorisk portræt af Løkke: Den ustrategiske strateg

”Med mig får man ærlig snak. Man får ærlig snak, åben snak. Man får måske ikke så mange superlativer og tilførsord og lange sætninger, men man får én, der siger, hvad det er for nogle problemer, Danmark har.”
Lars Løkke Rasmussens joviale og folkelige image er blevet opfattet som en af hans politiske svagheder. Men rent retorisk er Lars Løkkes selvfremstilling et af hans stærkeste kort. Han fremstår oprigtig og umiddelbar – som om der ikke lå nogen retorisk strategi bag (selvom der gør).

Af Sine Nørholm Just

Op til statsministerens tirsdagspressemøde 17. maj var der gang i valgtrummerne. Ville Lars Løkke Rasmussen udskrive valg, nu hvor reformpakke 2020 var i hus? Dét ville alle vide. Det Lars Løkke, svarede, da han blev konfronteret med spørgsmålet, er eksemplarisk for hans retoriske profil: “I Danmark har vi jo fireårige valgperioder, og jeg tror, at den valgperiode, vi er i gang med, den udløber i november. Det, der er det afgørende for mig, det er, at vi får truffet de beslutninger, der gør, at Danmark, som succesrigt er kommet gennem krisen, ikke styrer ind i en ny. Det har vi sikret med den aftale, vi nu har indgået, som helt kontant skaber sikkerhed for, at vi kan afholde alle faste udgifter til vores kernevelfærd de kommende år. Men så skal vi også have gang i væksten. Og derfor er vores arbejde slet, slet ikke færdigt, og det er derfor, at forhandlingerne genoptages i dag klokken 14.” Med en lille humoristisk kommentar får Lars Løkke her omgået det egentlige spørgsmål, hvorefter han selv kan sætte dagsordenen og tale om reformarbejdet som en succesfuld, men endnu ikke afsluttet proces. Stilen er jævn, nærmest snusfornuftig med understregningen af, at der skal være sikkerhed for, at alle udgifter er dækket. Desuden skinner det personlige engagement igennem, både i den direkte henvisning til ”det afgørende for mig” og i understregningen af, at arbejdet ”slet, slet ikke [er] færdigt.”

Svært at være uenig

Når strategien lykkes i forbindelse med politiske udspil, det vil sige når Løkke Rasmussens selvfremstilling sættes i sagens tjeneste og ikke overtager scenen, er den et særdeles stærkt retorisk kort. Det så man på pressemødet 17. maj, og det er også en vigtig del af forklaringen på, at Lars Løkkes åbningstale til Folketinget i 2010 blev overvejende positivt modtaget. Her satte Løkke Rasmussen den dagsorden, der kulminerede med 2020-planens vedtagelse – og dét primært gennem appeller til almindelig sund fornuft: “Er det et opgør med den såkaldte krævementalitet? Nej, det, jeg er ude efter, er vores – politikernes – gavementalitet. Finanskrisen bør om noget have lært os, at vi skal tjene pengene, før vi deler ud af dem. Vi skal prioritere knivskarpt. Vi skal sikre sunde offentlige finanser. De, der ikke kan se, at tiderne er skiftet. De, der stadig tror på lette løsninger. De risikerer at bortødsle den fremgang, som generationer har skabt for os. Regeringen ser nøgternt og

realistisk på Danmarks situation. Vi vil genoprette, ikke gældsætte. Vi vil ikke betale gæld med gæld.” Korte, fyndige sætninger, sætter deres stilistisk præg på denne passage. De skaber en modsætning mellem regeringens realisme og den urealistiske ødselhed, andre opererer med. Selvom der er sprogligt spil i glidningen fra krævementalitet til gavementalitet og i modstillingen af at genoprette og at gældsætte, så er indtrykket, at der bliver talt lige ud af posen. At Lars Løkke fremsætter sin personlige overbevisning. Løkkes position er måske ikke den mest sofistikerede i verden, men til gengæld er den indlysende rigtig – for hvem vil dog betale gæld med gæld? Den samme retoriske strategi blev brugt i lanceringen af debatten om afskaffelse af efterlønnen i Lars Løkke Rasmussens nytårstale 2011. Her var budskabet, at ”vi har brug for både sygeplejersken, håndværkeren, gymnasielæreren og jord- og betonarbejderen. Vi har brug for, at alle fortsætter det gode arbejde et par år til. Vi er nødt til at kræve mere af hinanden.” Der er altså ikke noget alternativ, men derimod handler det om, at alle skal bidrage mere, at alle skal vise ansvar. Argumentationen baserer sig sjældent på lange og komplicerede redegørelser; han forsøger at etablere sine påstande som almindelig sund fornuft, snarere end som synspunkter, man reelt kan være uenig i. Denne balanceakt, hvor det personlige engagement og appellen til alment accepterede sandheder understøtter de politiske tiltag uden at tippe over og blive privat eller banal, er Løkkes retoriske adelsmærke.

Hverdagsretorik

Lars Løkke Rasmussens stil kan betegnes som hverdagsretorik. Han taler som folk flest, og giver i det hele taget indtryk af at være en hyggelig fyr, som det nok kunne være interessant at få til bords til en familiemiddag. Det retoriske potentiale i denne stil handler primært om identifikation; Løkke fremstiller sig i og med sin retorik som ’en af os’; ikke som en fjern og ufolkelig politiker. Stilen er jævn og ofte bygget op om faste vendinger og dagligdags udtryk; en stil, som Søren Overgaard Nielsen i Weekendavisen har kaldt for en ”ikke-strategisk strategi”. Et forsøg på at fremstå så ærlig og naturlig, så umedieret, som muligt. Det personlige tilstedeværd er det træk, der adskiller Lars Løkke Rasmussen mest markant fra forgængeren, Anders Fogh Rasmussen. At Løkke er mere imødekommende og jovial end Fogh er en af hans største retoriske styrker, men også potentielt en svaghed. Man kan nemlig spørge, om vi virkelig vil have politikere, der er helt almindelige mennesker som os selv, eller om toppolitikere hellere skal udstråle en mere kølig professionalisme og kompetence. Lars Løkke Rasmussens virkelige kunstgreb er at sætte den almindelig mands retorik i politikerens tjeneste. Altså at bruge den jævne stil til at udvise kompetence. Løkkes retoriske håndtering af den økonomiske krise er et godt eksempel på dette. Han viser, at han har forstået, hvad problemet er, og kan forklare det for os, så vi indser, at det slet ikke behøver at være så kompliceret. Vi skal, som det hed i åbningstalen 2010, bare lade være med at ”betale gæld med gæld,” og i stedet ”gøre det nødvendige” og udvise ”personlig ansvarlighed.” Samfundsøkonomi og privatøkonomi sættes implicit lig hinanden, hvilket ikke bare giver Løkke mulighed for at forklare krisen, så den er til at forstå, men også gør det muligt for ham at fremstå kompetent og handlekraftig. Og endelig får han iscenesat sit eget løsningsforslag som den eneste udvej, det nødvendige valg. Den

personlige stil anvendes i den pragmatiske politikers tjeneste og understøtter statsmandens politiske handlekraft.

Følsom landsfader

I Løkkes nytårstale fra i år tages strategien et skridt videre, så han ikke blot sidestiller sig med den almindelige dansker, men også påtager sig at tale for danskerne. Konkret markeres det i skiftet fra en udstrakt brug af ”jeg” til her at tale om, hvad ”vi” har brug for. Den almindelige mands retorik kan altså ikke blot bruges som underlæg for konstruktionen af den kompetente politiker, men også være med til at etablere Lars Løkke i rollen som landsfader. Et foreløbigt højdepunkt i denne anvendelse af hverdagsretorikken kom, da Løkke i nytårstalen omtalte de danske soldaters indsats i Afghanistan. ”Danske soldater har mistet livet i Afghanistan eller er kommet hjem med ar på krop og sjæl. I er i mine tanker. Jeres nære er i mine tanker. Og i aften vil jeg sende en særlig hilsen til de danske soldater i Afghanistan. I yder en fremragende indsats. I gør Danmark ære” (se talen her). Det interessante her er ikke ordene, men selve den mundtlige fremstilling: Statsministeren sænkede tempoet, talte lavere, holdt længere pauser og foldede endda hænderne og lænede sig en smule ind over bordet, idet han udtalte de fem ovenstående sætninger. Denne fremførelse var markant forskellig fra resten af talens mere nøgterne og forklarende tonefald. Der var ikke tale om et stort følelsesudbrud, men snarere en underspillet alvor, et udtryk for hvor dybt engageret Lars Løkke Rasmussen er i soldaternes ve og vel, og hvor godt han er i stand til at kontrollere sine følelser. Her ser vi den ustrategiske strategi fuldt udfoldet; den tilsyneladende spontane og tilbageholdte følsomhed er efter al sandsynlighed indstuderet og fremelsket i mindste detalje. Eksemplet viser også, at selvom Lars Løkke Rasmussen ind i mellem kritiseres for ikke at have nogen særlig tæft for værdipolitik, der typisk finder mere højtravende retoriske udtryk, end Løkke mestrer, så kan den ordinære, naturlige stil også virke som en dybtfølt og indtrængende følelsesappel.

Værn mod fadbamser og privathospitaler

Den ustrategiske strategi har også vist sit potentiale i den krisehåndtering, som Lars Løkke Rasmussen har foretaget i sin tid som statsminister. Især har Løkke haft succes med ikke at svare på kritik men i mange tilfælde virke som om, han har svaret. Eller i hvert fald som om, det ikke er af ond vilje, at han ikke svarer. Statsministeren møder ikke politiske modstandere og journalister med tavshed eller vrede, men taler i stedet uden om kritiske spørgsmål ved for eksempel at flytte fokus i forhold til tid, person eller niveau (se Jønch-Clausen, Pontoppidan og Gabrielsen, 2010). Det er citeret fra pressemødet 17. maj også et eksempel på: skal der være valg nu? spørges der. Lars Løkke svarer, at valgperioden udløber til november, men det er faktisk ikke direkte svar på spørgsmålet. Selvom der har været en del kritik af Løkkes afledningsmanøvrer, har de foreløbig virket som et værn mod den noget hårdere kritik som for eksempel sagerne om bilagsfusk og overbetaling til privathospitalerne ellers kunne afstedkomme. Også her er det personlige og umiddelbare indtryk nøglen til succes. Og igen er der en klar strategi bag de tilsyneladende ustrategiske udtalelser.

Ærlig snak

Den person, som retorikken tilsyneladende så oprigtigt giver adgang til, er nemlig ikke helt i overensstemmelse med den person, som folk, der kender Lars Løkke på nærmere hold, beskriver. Hvor den retoriske selvfremsstilling som umiddelbar og folkelig, ikke overraskende af oppositionen ofte beskrives som magtfuldkommen og arrogant, er det mere bemærkelsesværdigt, at også Løkkes politiske allierede ser ham som kold og beregnende. ”Man tæller sine fingre, når man har givet ham hånden,” siges det i konservative kredse. Og ”kynisk,” ”beregrende,” ja ligefrem ”brutal” er nogle af de tillægsord, han får hæftet på sig i diverse portrætartikler. Under pres sker det, at de andre sider af Løkke viser sig, og han bryder med det normale fokus på enkle og forståelige forklaringer for i stedet at kaste sig ud i mere komplicerede udredninger. Det så man for eksempel i Folketingets afslutningsdebat 2010, hvor Løkke fremlagde en detaljeret kritik af ”Fair Løsning,” Socialdemokraterne og SF’s alternativ til regeringens reformplan: ”Hvis vi bare gjorde som oppositionen, ville statsgælden vokse med ekstra 70 mia. kr. i 2014. Og alene renterne ville løbe op i 3 mia. kr. ekstra årligt. Det svarer til halvdelen af prisen på det nye supersygehus i Århus. Eller 10.000 ekstra praktikpladser. Eller det samlede budget for kriminalforsorgen.” Selvom der følges op med tre konkretiseringer, virker argumentet abstrakt og teknisk; den slags argumentation kan – udover at være svært tilgængelig – give indtryk af, at taleren er aggressiv og pedantisk. Da efterårets politiske sæson blev skudt i gang med en duel mellem Helle Thorning-Schmidt og Lars Løkke Rasmussen, havde han imidlertid skiftet taktik. Duellen fandt sted umiddelbart efter Folketingets åbningstale, og Løkke Rasmussen gentog nu roligt sine paroler om ikke at betale gæld med gæld og fastholdt, at der var huller i oppositionens økonomiske plan uden at uddybe nogle af synspunkterne. Strategien blev endnu tydeligere, da starten på valgåret 2011 blev markeret med endnu en duel. Her blev Lars Løkke Rasmussen helt eksplicit i sin karakteristik af sig selv som en ærlig og jævn type: ”Med mig får man ærlig snak. Man får ærlig snak, åben snak. Man får måske ikke så mange superlativer og tillægsord og lange sætninger, men man får én, der siger, hvad det er for nogle problemer, Danmark har.” Der er langt fra billedet af den joviale fyr – der måske ikke altid har alt under kontrol, men til gengæld både er i besiddelse af almindelig sund fornuft og altid handler i den bedste mening – til forestillingen om et magtmenneske, der har gjort det nødvendige for at komme til tops og altid kan finde fejl hos modstanderen. Selvom det første billede har sine svagheder, er det et bedre udgangspunkt for kommunikationen med borgerne. Og det folkelige præg er faktisk ikke uforeneligt med hverken rollen som statsmand eller landsfader. Den strategiske stilisering af Lars Løkke Rasmussen som en umiddelbar og ukompliceret person, der går ind i politik med hele sin personlighed og ikke spiller en rolle, er derfor hans mest effektive retoriske redskab.

Sine Nørholm Just (f. 1976) er lektor, ph.d. ved Copenhagen Business School. Hun forsker og underviser i retorik og politisk kommunikation og har blandt andet skrevet om debatten om EU's fremtid og den retoriske konstruktion af boligmarkedet. Hun skriver retoriske portrætter og analyser af aktuelle politiske begivenheder.

Retorisk portræt af Helle: Den oprigtigt professionelle

”Lad mig sige det ligeud.” Til trods for at ville netop dette, er Helle Thorning-Schmidt ofte blevet beskyldt for at være form uden indhold. For at gøre sig fri af sit mekaniske udtryk er hun nu i gang med at sætte sin professionelle retoriske stil i en mere konkret sags tjeneste. Håbet: at fremstå mere oprigtig. Det har hendes skattesag paradoksalt nok hjulpet hende med.

Af Sine Nørholm Just

”Du er blevet lidt rødere, og jeg er blevet lidt mere velklædt,” sagde Villy Søvnald henvendt til Helle Thorning-Schmidt, da han i september 2010 som den første SF-formand nogensinde holdt tale ved Socialdemokraternes kongres. Kommentaren bygger mere eller mindre direkte på forestillingen om, at Socialdemokraternes formand er mere form end indhold. En forestilling, som har fulgt Thorning-Schmidt, siden hun først gjorde sig bemærket og fik tilnavnet Gucci-Helle. Thorning-Schmidts politik er så gennemført og professionelt stilet, at holdninger og principper underordnes eller måske endda bliver helt væk i formen. Christian Kock, der er professor i retorik ved Københavns Universitet, har analyseret sammenhængen mellem Helle Thorning-Schmidts retoriske form og hendes politiske indhold under overskriften ”Hvem er inden i Helle?” Kocks konklusion er, at Thorning-Schmidt virker overdrevent professionel, nærmest styret som en robot. Den stramme styring af den glatte facade, siger Kock, er modelleret efter Anders Fogh Rasmussens forbillede, hvilket får Thorning-Schmidt til at fremstå som en kopi. Retorikprofessoren mener, at forsøg på at vise mere af mennesket Helle Thorning er mislykkedes. I stedet for billedet af et helstøbt menneske, ser vi på den ene side den professionelle politiker, der udtaler sig i formfuldendte helsætninger og med rationelle argumenter, og på den anden side privatpersonen, der ikke rigtigt udtaler sig om noget som helst, men til gengæld tager håret på, når hun går i køkkenet. Analysen er på mange måder besnærende, men er den korrekt? Er der ingen gennemgående personlighed, ingen stabile træk, der tegner Helle Thorning-Schmidts retoriske portræt?

”Jeg kan slå Anders Fogh”

Da Helle Thorning-Schmidt i første halvår af 2005 først skiftede taburet fra Europa-Parlamentet til Folketinget og dernæst rykkede fra de nyvalgte MF’eres rækker op i Socialdemokraternes formandsstol, syntes ambition og vilje til magt i mange henseender at være dækkende beskrivelser. Vindermottoet fra kampen om formandsposten siger det meste: ”Jeg kan slå Anders Fogh.” Den direkte modstander hed jo ellers på det tidspunkt Frank Jensen, men blikket var rettet længere frem, og det gav pote i en socialdemokratisk kontekst, hvor vindermentalitet og slagfærdighed ellers var knappe ressourcer. Selvom Helle Thorning-Schmidt som bekendt ikke lykkedes med sit forehavende i første omgang, og den oprindelige modstander i anden omgang har overladt ringhjørnet til en anden, har hun næppe fortrudt sit motto et sekund. Det sikrede den socialdemokratiske formandspost, og er derfor et

retorisk interessant udsagn. Det siger noget om Socialdemokraternes selvfølelse, at de valgte en leder ud fra hendes utvetydige efterstræbelse af statsministerposten. Udsagnet viser Helle Thorning-Schmidts slagkraftige stil; hun går til stålet i sin retorik og er stålsat i kampen for sine mål. Men nok så interessant er, hvad udsagnet ikke siger noget om: Hvordan vil hun slå Anders Fogh? Og hvad er det, hun vil erstatte ham med? Man kan indvende, at det jo kun er et slogan og som sådan ikke kan forventes at rumme noget detaljeret budskab om Thorning-Schmidts politik. Barack Obamas "change" var jo også et noget diffust løfte, men dog et løfte om noget andet i forhold til det bestående. Thorning-Schmidt lovede at erstatte Fogh, men det kunne i princippet være med mere af det samme. I Thornings tale ved socialdemokraternes ekstraordinære kongres i marts 2005, hvor mottoet om at kunne slå Fogh fandt sit mest effektive udtryk, er der imidlertid masser af politik: Referencer til Olof Palme og pil mod Tony Blair; en tredje vej uden revolutionære tendenser. Eller som Helle Thorning-Schmidt udtrykker det: "Lad mig sige det ligeud: Det handler ikke om klassekamp. Det handler ikke om at nogle tvinges til at sælge deres arbejdskraft, til andre der ejer produktionsmidlerne. De marxistiske paroler kan vi ligeså godt lægge væk, for de slører, hvad de nye uligheder i vores samfund i virkeligheden handler om." I sin optakt markerer udsagnet åbenhed og ærlighed, men efterfølgende leveres ikke andet end en negativ definition af Thorning-Schmidts syn på det politiske projekt. Det handler ikke om klassekamp; men hvad handler det så om? Senere i talen gives et svar: "Den nye ulighed handler om, at de fleste i vores samfund har muligheder for at vælge uddannelse, job og bolig, mens en mindre del ikke har nogen valgmuligheder, og heller intet håb om en bedre fremtid." Den positive præsentation af projektet er abstrakt form og skaber derfor ikke nærvær og viser ikke et konkret engagement. I denne tidlige programmerklæring er der politisk indhold i Thorning-Schmidts projekt. Indholdet er blot pakket ind i en kompleks retorisk form: 1) tilsyneladende slagfærdighed og direkte tale, 2) en betegnelse af indholdet ud fra, hvad det ikke er, og 3) en meget abstrakt tilkendegivelse af, hvad det kunne være. Det er den professionelle politikers ambition, snarere end det personlige engagement, der står tilbage som det blivende indtryk.

Forskellig fra Lars Løkke

En ting er programmerklæringer i valgtaler, men hvad med det retoriske arbejde, der følger med politiske udspil og tiltag? Bliver Helle Thorning-Schmidt her mere konkret og nærværende? Pressemødet for relancering af S og SF's Fair løsning 2020 16. maj indledes af Helle Thorning med disse ord: "I dag fremlægger SF og Socialdemokraterne det mest gennemarbejdede økonomiske udspil, der nogensinde er fremlagt fra en opposition. Det er en helhedsplan for dansk økonomi, og det handler ikke kun om at lukke hullet. Vi er selvfølgelig stolte af vores plan, og vi glæder os meget til at diskutere denne her plan med danskerne. Med den her plan er forskellene i politik trukket helt klart op. Frem mod 2020 så vil regeringen sikre balance ved at spare. Socialdemokraterne og SF vil sikre balance ved at skabe vækst, øge indtægterne, investere rigtigt og ved at effektivisere i den offentlige sektor. Og punkt for punkt, der er vores plan mere ansvarlig end regeringens plan er det." Udtalelsen peger eksplicit på politiske

forskelle mellem oppositionens og regeringens positioner. Dermed modgår Helle Thorning-Schmidt også implicit kritikken for at være ren form uden indhold. Hun peger på, at hun/Socialdemokraterne – i samarbejde med Villy Søvndal/SF – udgør et reelt alternativ til den siddende regering. Et alternativ, der ikke blot går ud på at erstatte en glat politiker med en anden, men udstikker en helt anden overordnet kurs, og følger den op med helt andre konkrete handlinger. Budskabet leveres imidlertid i den samme professionelt aggressive form, som oprindeligt var årsag til, at Helle Thorning-Schmidt blev kritiseret for at være ren form eller facade. ”For det første ved at den overordnede modsætning mellem regering og opposition ikke kun er et spørgsmål om mavefornemmelse eller almindelige sund fornuft, men kan understøttes og bevises ”punkt for punkt.” For det andet i den mundtlige fremførelse. Godt nok har der indsneget sig en del øh’er i denne konkrete ytring, men helhedsindtrykket af den klare diktation og det faste blik er målrettet alvor. Nu anvendes stilen i bestræbelserne på at fremstå som et reelt alternativ til regeringen; det er ikke bare ”jeg kan slå Anders Fogh”, men ”min politik er forskellig fra Lars Løkkes på disse punkter”. Det handler, som Helle Thorning-Schmidt i januar 2011 gjorde klart i en duel med Lars Løkke, ikke længere kun om at vinde, men om at gøre en forskel: ”Min største ambition er at bringe Danmark sikkert gennem krisen. Det Danmark, der skal være på den anden side, det skal være et Danmark, hvor man stadig har vores identitet og vores fællesskab, hvor vi stadig er solidariske med hinanden,” sagde hun. Den professionelle stil sættes her i en mere konkret sags tjeneste. Men kan det lykkes Helle Thorning-Schmidt at overbevise om, at hun har et politisk projekt, når hun ikke ændrer sin retoriske stil?

Professionel eller mekanisk

Selvom Helle Thorning-Schmidt nu sætter alle retoriske og politiske sejl ind på at vise, at ’rød blok’ udgør et reelt – og reelt anderledes – alternativ til ’blå blok’, diskuteres det fortsat, hvor stor den politiske forskel egentlig er. Hvad angår den retoriske form, er forskellene mellem den nuværende statsminister og oppositionens statsministerkandidat imidlertid ikke til at tage fejl af; især når det drejer sig om selvfremstillingen. Over for den joviale Lars Løkke står den professionelle Helle Thorning. Det er denne professionalisme, som Christian Kock anholder, når han taler om, at Thorning-Schmidt er ren facade – men hvad nu hvis professionalisme simpelthen er et af hendes centrale karaktertræk? Ser man på Helle Thorning-Schmidts biografi, er der meget, som tyder på, at det kunne være tilfældet. Fra opvæksten i Ishøj, hvor ”mange timer bag disken i Bilkas Grillbar” til sidst gav bonus i en rygsækrejse til Indien, som det hed i talen fra 2005, til studierne i statskundskab og europæiske studier, der også har båret frugt i form af en imponerende politisk karriere. I alle forhold synes Helle Thorning-Schmidt at være gået benhårdt efter sine mål – og at have nået dem. At være ambitiøs, kompetent og velforberedt kommer til udtryk i en formel og gennearbejdet retorik; en retorik, der i værste fald virker mekanisk. Den er ikke mere forarbejdet eller mindre autentisk end så mange andre retoriske udtryk. Men den stiller sin strategi til skue. Hvis Helle Thorning-Schmidt er så professionel, kan man imidlertid spørge, hvordan det i 2010 kunne lykkes hende at få den famøse skattesag på halsen? Arne Hardis giver en mulig forklaring,

når han i Weekendavisen 27/8 2010 argumenterer for, at Helle Thorning-Schmidt er en eksamenspige, og at skattesagen var uden for pensum. Dette er givetvis kun en del af forklaringen, men den harmonerer godt med det billede af ambition og kompetence, som udgør Thorning-Schmidts retoriske portræt. Skattesagen kom i første omgang bag på Helle Thorning-Schmidt, hvilket skabte nogen forvirring i de tidlige udmeldinger, men da hun 30. juli 2010 afbrød sin sommerferie for at rejse hjem og møde den forsamlede danske presse, der havde taget opstilling i lufthavnen, havde hun tydeligvis haft lejlighed til at læse op på stoffet og kastede sig ud i krisehåndterings vanskelige kunst. ”Det er en sag, der nager mig meget. Det er vigtigt for mig at understrege, at jeg ikke har gjort det for at snyde nogen. Det er en sjuskefejl, og nu er det op til danskerne, hvordan det skal vurderes,” lød hendes beklagelse. Denne klassiske appel til folkets dom kan – i samspil med Skats efterfølgende frikendelse af hende og manden – øge dybden i Helle Thornings retoriske profil. Hun har nu været gennem en krise og klaret den med skindet på næsen; hun har vist, at hun kan fejle og angre det – og at hun ikke er en skurk. Det giver professionalismismen det skær af oprigtighed, som man kan argumentere for hidtil har været en mangelvare i Thorning-Schmidts retoriske persontegning. Når Helle Thorning-Schmidt i dag taler om sin største ambition eller om at være stolt af en plan, er der et tydeligere personligt og politisk engagement; der er indhold i formen.

Sine Nørholm Just (f. 1976) er lektor, ph.d. ved Copenhagen Business School. Hun forsker og underviser i retorik og politisk kommunikation og har blandt andet skrevet om debatten om EU's fremtid og den retoriske konstruktion af boligmarkedet. Hun skriver retoriske portrætter og analyser af aktuelle politiske begivenheder.

Interview med Hans Engell: Derfor fortsætter Løkke efter nederlaget

En sejr til Løkke kræver "et mirakel", intet mindre – til gengæld vil Venstres bagland efter det sandsynlige nederlag lægge pres på Løkke for at blive i spidsen for partiet, mens Helle Thorning-Schmidt kæmper med sin helt altafgørende udfordring: at forlige de bitre, dybe uenigheder mellem R, S og SF. For en Søren Pind eller Kristian Jensen vil ikke så naturligt som Løkke kunne udfylde rollen som leder af oppositionen, når den nye regering viser svaghed.

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

I din artikel i "Helle eller Løkke?" (RÆSONs Forlag, 2010) forudså du, at valget først ville komme til september. Hvorfor kommer valget først nu?

Fordi der for Løkke ikke har været det helt rigtige tidspunkt at udskrive et hurtigt valg på. Han har hele tiden ventet på, at den optimale situation for regeringen skulle indfinde sig – og den er ikke kommet. Hver eneste gang, Løkke har haft bygget noget momentum op (omkring efterlønnen, 2020-forhandlinger og andet), har der været andre sager, der har krydset det: han har ikke på noget tidspunkt haft mulighed for at holde sin egen dagsorden. Antallet af sager har overskygget de økonomiske temaer, som Løkke har villet have i fokus, og det har betydet, at meningsmålingerne generelt har været svage for regeringen. Tiden er gået, fordi Løkke ikke har kunne fastholde sin egen dagsorden.

Har Løkke større chance for at vinde valget nu, end han har haft undervejs i sin regeringsperiode?

Nej. Der har været andre situationer, hvor han har stået stærkere. Med regeringens to meget store økonomiske indgreb – Genopretningspakken samt 2020-planen og VKOR-aftalen, hvor det lykkedes regeringen at splitte oppositionen i en så væsentlig sag som efterlønnen – har Løkke fået skabt et godt udgangspunkt. At han ikke har kunne bruge det til at udskrive et valg på, viser jo i virkeligheden, hvor svagt regeringen står. Der har været tidspunkter, blandt andet i forlængelse af Løkkes nytårstale, hvor han begyndte at løbe en dagsorden i gang, og hvor regeringen begyndte at ligne et offensivt og ambitiøst foretagende, som man kunne have udnyttet mere. Men det har Løkke altså ikke villet. Desuden har han set det som en kvalitet i sig selv, at regeringen har kunnet sidde perioden ud. Han har følt, at han – der kom ind som statsminister fra sidelinjen – har haft brug for det. Det hurtige og taktiske valg har ikke tiltalt ham. Og så hænger det også sammen med Løkkes gemyt: han er ikke en, der tager de store chancer. Han er forsigtig, og han vil helst ikke løbe nogen risiko.

En regering bliver sjældent genvalgt efter at have siddet tre perioder, denne regering lider under en økonomisk krise, en masse personskandaler og et Konservativt Folkeparti i opløsning. Hvordan kan det overhovedet være der stadig er spænding om, hvem der vinder valget?

Fordi nogle af de hovedemner, regeringen har vundet på siden 2001, stadig er højt på den politiske dagsorden. Udlændinge- og retspolitik

står fortsat meget centralt. Og så hænger det sammen med, at oppositionen ikke har formået at skabe en fuldstændig enig front. S og SF holder sammen, men de fleste vælgere er jo helt klar på, at de Radikale have en pris for at gå ind i et regerings samarbejde med S og SF. At R lukker sæsonen med at gå ind i 2020-aftalen med regeringen, er jo nærmest et udtryk for et sammenbrud af Thorning's strategi. S og SF havde aldrig drømt om, at R kunne holde til at indgå forlig med regeringen så tæt på et valg. Hertil kommer, at oppositionen på væsentlige områder som fx udlændinge og retspolitik er i konflikt med en stor del af vælgerne. Den anden fordel, regeringen har, er, at de har siddet i mange år: Det er erfarne folk, og man ved, hvad VKO står for, selvom der knytter sig en usikkerhed til Liberal Alliance. Desuden burde det alt andet lige være en fordel for en borgerlig-liberal regering, at den økonomiske politik står så højt på den økonomiske dagsorden, fordi de traditionelt har haft en større troværdighed end rød blok indenfor økonomisk politik. Med andre ord: som udgangspunkt burde det ikke være fuldstændig usandsynligt, at regeringen kunne vinde valget. Men hvis man ser på meningsmålingerne, skal der et mirakel til. Det undrer mig meget, at hele det øvrige ministerhold – på nær Løkke og Claus Hjort, der har været meget på – ikke har brugt sommeren til at sætte en politisk dagsorden. De har holdt ferie allesammen – selvom, der ligger et folketingsvalg, der ligner et nederlag, lige rundt om hjørnet. Det tyder på, at trætheden har sat sig i denne her regering, og det gør det svært for vælgerne at se dem som et dynamisk og fremtidssikret hold.

Regeringen har været en kæmpe fiasko det sidste år. Hvordan er det gået så galt?

Fordi der har været alt for mange tabersager og alt for meget personfnidder. Der har desuden været opløsningstendenser – partierne er helt tydeligt begyndt hver især at slås for deres egne interesser og ikke for det fælles projekt. Det, der har kostet dyrt, er selvfølgelig nedsmeltningen hos K med Lene Espersens pinagtige afgang og Lars Barfoed, der tager over. Men det er kun en del af det, for der har også været Birthe Rønn og mange andre personsager. Dog slår det stærkest igennem, at det er en regering, som begynder at tale sig fra hinanden. Tag bare den seneste uges meldinger – fx interviewet med Lars Barfoed i Weekendavisen, der er en total undsigelse af regerings samarbejdet og især samarbejdet med DF. K og DF er på total konfrontationskurs, og det er stadig sværere at se, hvad deres fællesprojekt består i. Barfoed skaber tvivl om, hvorvidt K overhovedet vil fortsætte i regering, selvom flertallet måtte være der efter valget – og DF vælger en dagsorden, der handler om mere lighed og en genopretning af fuld regulering af overførselsindkomster, pensioner, dagpenge og så videre. Det er en regering, der er ved at opløse sig selv. Og det er meget synligt for vælgerne. VKO er nu begyndt at tænke på deres egne mandater, og V har ikke tænkt sig at betale frem for fremgang til K. DF er irriteret over, at især K (men også V) mener, at DF ikke kan gøre krav på en regeringsplads efter et valg – og det til trods for deltagelse i Genopretningspakken, 2020-planen og alle andre store politiske forlig, der er indgået de sidste ti år. Det signalerer en regering, der er ved vejs ende. Det fælles projekt er ved at kuldsejle, og der er ingen fremtidstro hos dem – bortset fra Løkke, der forsøget at puste en positiv stemning op internt, udtaler de sig stridt imod hinanden. Interviewet med

Barfoed var bemærkelsesværdigt: han afviser flere indrømmelser til DF på udlændingeområdet, men til gengæld skal DF levere en fortsat reformpolitik på det økonomiske område. Hvordan i alverden skulle det kunne lade sig gøre? Det betyder sådan set, at Barfoed siger, at DF skal støtte det, K vil, men at K har ikke tænkt sig at betale noget for det. Det vil aldrig nogensinde kunne forekomme i politik. Så K og DF er ved at tale sig fuldstændig fra hinanden.

Du skriver i foråret 2010, at Løkke må forbedre forholdet til K og DF, hvis regeringen skal gøre sig forhåbninger om at vinde næste valg. Er det mislykkedes for ham?

Nej, ikke i forhold til K. V har faktisk givet de Konservative meget lang snor. Mens V har kæmpet for at holde på stemmerne, midtvalgerne og de offentlige ansatte, så har K fortsat deres krav om skattelettelse på et fuldstændigt håbløst tidspunkt mens balladen om Lene Espersen kørte – og det har V jo ikke udnyttet. Jeg synes, at V har strakt sig meget langt i forhold til K. I forhold til DF virkede det som omt forholdet blev bedre lige efter Barfoed havde taget over. DF understregede, at den fyring af Barfoed som minister i 2005, partiet i den grad havde udløst, var fortid, og at nu skulle man videre. Der var en kortere periode, hvor de talte pænt til hinanden. Men i takt med, at Barfoed har skulle levere til 'nok-er-nok-segmentet' hos K – som er dem, der har båret Barfoed ind som partiformand – og derved lægge luft til DF, så er forholdet mellem K og DF blevet dårligere. Og deres forhold har aldrig været dårligere, end det er i øjeblikket. Derimod er VK-forholdet langt bedre. Men det er jo klart, at Barfoeds udmelding om, at han vil være klar til at samarbejde med S, hvis der kommer et regeringsskifte, må få Løkke til at banke hovedet ind i en træstamme. For det, Barfoed i virkeligheden siger, er, at han tror, at VK-projektet er færdigt, og at han nu gør klar til at samarbejde med den nye regering under Thorning. Så man må sige, at V i virkeligheden har været meget nænsomme i deres kommentering af Ks fejltrin det sidste halve år.

Nu siger du selv, at regeringen står splittet. Vil den så overhovedet kunne bruge argumentet om, at oppositionen ikke står samlet?

Jeg tror ikke, at regeringen vil bruge argumentet, men de vil børe i de konkrete uenigheder blandt oppositionspartierne. Man vil understrege, at VKOR-forliget om efterlønnen gælder efter et valg, uanset om der er rødt flertal eller ej. Man vil børe i, at R har forpligtet sig til borgerlig side, og at der på stort set alle områder – uanset om vi taler om uddannelses-, udlændinge-, rets- eller skattepolitik, økonomi generelt, overførsler eller EU – er kæmpestor forskel på R og de andre oppositionspartier.

Regeringen understreger, at oppositionen har et meget ungt og uerfarent hold og derfor ikke er regeringsduelige. Er det et argument, der dur?

Det argument har ingen som helst konsekvenser. Da Schlüter-regeringen tiltrådte i 1982 var Erik Ninn-Hansen den eneste konservative, der havde været minister før. Hos V var der tre. I Nyrop-regeringen havde hverken statsministeren eller vicestatsministeren siddet i regering før. Da Fogh tiltrådte, der var der fire eller fem, der havde været ministre før. Så det argument holder simpelthen ikke.

8/2 2010 giver du 10 bud til Lars Løkke under overskriften: "Hold op med at ligne en pryglet hund". Du opfordrer ham til at vise overskud og humor og siger, at "det vigtigste er, at Lars Løkke holder op med at ligne en mand, der har den ene fod i graven og den anden på en bananskræl". Er det lykkes Lars Løkke at efterleve dine 10 bud?

Nej, kun delvist. Løkke virker stadigvæk alt for vrissen, og der er alt for mange situationer, hvor han taber hovedet. Uanset, at han cykler med Rynkebyholdet, synes jeg, at der har været for få lejligheder, hvor vi har lært ham at kende på en mere afslappet måde. Men han er selvfølgelig også gået fra stort set den ene storpolitiske krise til den næste, og der har ikke været mange rolige perioder, hvor han har kunne folde sig ud.

I din artikel i RÆSON-bogen "Helle eller Løkke?" siger du, at det kan være både personligt og politisk farligt at undervurdere Løkke. Kan du uddybe det?

Med det mener jeg, at Løkke er en fantastisk dygtig politiker. På samme måde, som vi kan kritisere ham for at være for underskudsagtig, må vi også erkende, at han er en af Danmarks dygtigste politikere, når vi taler om 'den politiske arkitektur'. Han kan stoffet. Han vil aldrig nogensinde blive fanget, som Thorning blev det i et møde forleden, hvor hun ikke kunne kende forskel på overskud og underskud på betalingsbalancen. Det vil man aldrig nogensinde kunne fange Løkke i. Han kan sine ting, for det første. For det andet har han meget råstyrke. Han er ikke en, der kører træt. Han er en bulldozer. Han har masser af kræfter. Løkke er VKO-sidens stærkeste kort og Vs stærkeste kort. Kigger vi på hele VK-holdet, så er det Løkke, der skal køre valgresultatet hjem – det står og falder med ham. Der er ikke nogen, hverken hos V eller K, der overhovedet kommer i nærheden af ham som politisk kampvogn. Derfor mener jeg, at man begår en fejl, hvis man bare afskriver ham på forhånd. De store TV-debatter mellem Løkke og Thorning bliver selvfølgelig helt afgørende. Her vil der være ret mange mandater i spil. Og dér har Løkke generelt ikke gjort det dårligt. Kan han i de debatter komme til at fremstå som den kompetente, der har greb om tingene, mens Thorning har lidt svært ved at kende forskel på overskud og underskud, så kan det godt styrke ham. Det er det, jeg mener: Man skal ikke undervurdere Løkke.

Undervurderer oppositionen Løkke?

Tværtimod. Vi har i øjeblikket en opposition, der er fuldstændig klar over, at valgsejren ikke er hjemme. De ved udmærket, at der kan komme overraskelser under en valgkamp, og at Løkke er en formidabel modstander.

K er i frit fald og står til 5 % det dårligste valg nogensinde. Hvad skal K gøre for at redde deres situation?

Den konservative krise viser, at det i mindre grad handler om personer end om politik. K fik jo ikke lige pludselig en fremgang på 4-5 procent, da Lene Espersen blev formand. Og K fik slet ikke en fremgang på 4-5 procent, da Barfoed overtog efter Lene Espersen. Så skal man drage nogen konklusioner er det, at det IKKE er spørgsmålet om, hvem der er konservativ partileder, der er det afgørende, men partiets politiske profil og placering. Dér er partiet ekstremt klemmt: det K kan, det kan V, LA eller R mindst lige så godt. Og hertil kommer, at K har

ført en politisk zigzag-kurs, som har været svær at følge for mange borgerligeliberale vælgere. I det ene øjeblik vil man være noget for de offentlige organisationer – næste øjeblik er det erhvervslivet, det handler om. Det ene øjeblik er det skattelettelse for enhver pris – og i det næste øjeblik er det så pludselig andre politiske temaer. Man skifter politisk slagmark hele tiden – bortset fra skattelettelse, som der næppe er særlig mange stemmer i. Desuden har K med deres placering fra valget meget store vælgergrupper. I hele den offentlige sektor, hvor K tidligere stod stærkt, står de uendeligt svagt i dag. I de store faggrupper som sundhedssektoren, uddannelsessektoren og i forhold til politiet og forsvarret står K uendeligt svagt. At man har tabt den offentlige sektor koster rigtig dyrt. For når det gælder erhvervsstemmer, kan de andre partier også meget.

Skal K forsøge at appellere til den offentlige sektor?

K kan ikke gøre ret meget på denne side af et folketingsvalg. Det samme, man sagde om Bendtsen og Espersen, gælder for Barfoed: Hvad er hans politiske projekt? Når Barfoed definerer konservatisme, hvad han gjorde fornyligt i Berlingeren, kunne det ligeså godt have været et hvilket som helst andet parti, der havde skrevet det. Det er den store svaghed. For det betyder selvfølgelig, at andre partier overtager konservative vælgere. Og så har de været klemt i regeringssamarbejdet – V og DF har presset det meste af livet ud af K. De er virkelig blevet behandlet som lillebror i klassen. K skal sørge for at undgå at lave nogen dumheder, og så bliver det efter valget, at Barfoed skal definere det nye konservative projekt.

I din bog "Farvel til Slotsholmen" beskriver du, hvordan K under valget i 1994 markerede sig over for V ved at holde Hans og Holger-møder. Vil Barfoed og Søvnald-møder være en mulighed?

Ja, det kunne det bestemt være. Det kunne også være Vestager og Barfoed – problemet er bare, at de er så teknokratiske begge to. Det skal jo også helst være noget, som folk gider høre på, og der kan man sige, at Barfoed og Søvnald måske matcher hinanden bedre.

Det tætte samarbejde mellem S og SF har tvunget dem til at holde sig tæt til de ting, som de allerede nu har aftalt. Vil S og SF fremlægge nye forslag under valgkampen?

Nej, det tror jeg ikke. De vil finjustere det, de har lagt frem og så ikke andet. Den største risiko for oppositionen under valgkampen bliver ikke om man taber pusten, men snarere hvis der pludselig blusser en intern diskussion op med S-SF på den ene side og R på den anden. Medierne kaster sig over det og vælgerne bliver usikre på, hvad det egentlig er for en regering, der kommer ud af det. Tag efterlønnen: S, SF og EL har lovet, at hvis der er rent rødt flertal efter valget, vil der ikke blive rørt ved efterlønnen overhovedet. Men problemet er, at der ikke er nogen målinger, der tyder på, at det er realistisk at de tre partier får flertal. Og selv om de gjorde det, ville S og SF have R med i regering, og jeg kan garantere for, at den første pris, de kommer til at betale for et sådant regeringssamarbejde, er accept af efterlønsaftalen, R har lavet med de borgerlige. Derfor er man i den vanskelige situation under den kommende valgkamp, at Thorning og Søvnald på den ene side vil tordne imod efterlønsindgrebet – men på den anden side godt, ved at de selv kommer til at gennemføre det. Det er den type af usikkerhed, der kan koste hos vælgerne.

Lad os gå videre til valgkampens emner. Hvem får ret? Fogh: "udfaldet af kulturkampen afgør Danmarks fremtid. Ikke den økonomiske politik", eller Clinton: "politik handler om økonomi, dit fjols" ("It's the economy, stupid")?

Det bliver en blanding. På den ene side er økonomien helt afgørende – dvs.: hvem mener vælgerne og erhvervslivet vil være bedst til at styre Danmark igennem nogle besværlige år? Husk på, at der ikke er nogen uenighed mellem rød og blå blok om, at der venter Danmark nogle hårde år. Men bag ved det kommer værdikampen til at fylde meget, for vi lever i en tid, hvor værdipolitik fylder enormt meget. Vi lever i en verden, hvor mange følger sig truet og presset og usikre over for den globale udvikling. Så spørgsmål om, hvad Danmark skal leve af i fremtiden, og om hvordan vi skal overleve i forhold til de kæmpestore internationale udfordringer, vi står overfor, kommer også til at fylde meget.

Du siger, at værdikampen også kommer til at fylde meget. Søren K. Villemoes og Troels Heeger skriver i deres artikel i "Helle eller Løkke?" at en Thorning-regering, der ikke formår at føre værdipolitik, ikke vil holde længe. Er du enig i den analyse?

Nej. Jeg selvfølgelig præget af, at jeg selv har været politiker i 20 år, og derfor er jeg altså noget mere prosaisk. Det, der bliver helt afgørende for en mulig S-regerings overlevelse er, om Thorning er i stand til at holde sammen på S-SF og R – det er simpelthen et spørgsmål om, hvorvidt de overhovedet kan enes. Jeg ser det som en kæmpe udfordring for en Thorning-regering at få et samarbejde til at fungere. Vi skal ikke glemme, at S, SF og R ikke er præget af gensidig kærlighed. At S har måtte lægge kursen om og invitere SF ind i regering er ikke et frit valg, men af bitter nød: Man var nødt til at brække et mønster op, hvis det skulle skabes et nyt politisk kraftfelt. Og der er derfor masser af socialdemokrater, der er dybt forbitrede over, at SF klarer sig så godt, og at S stadig kører med nogle ganske dårlige meningsmålinger. Hertil kommer mistroen over for R, som er enorm. Og derfor bliver Thornings evne til at holde sammen på de tre partier – og her taler vi om den konkrete politik – det helt afgørende. Efter et valg med en ny Thorning-regering, vil S gå frem og SF tilbage i meningsmålingerne, simpelthen fordi Thorning som statsminister bliver så synlig. Og du vil også få den situation, at der skal sluges nogle ordentlige kameler, og spørgsmålet bliver, hvordan de vil glide ned i SF's folketingsgruppe, hvor de fleste af dem altså IKKE bliver ministre. Og så kommer hele værdipolitikken: Hvordan skal man finde en fælles linje? Den allerstørste risiko for en S-SF-R-regering bliver at håndtere velfærdssamfundets udfordringer, og også en S-SF-R-regering vil være nødt til at foretage nogle meget drastiske indgreb. For det, vi har oplevet senest med 2020-forliget, er kun begyndelsen på en lang årrække nødvendig tilpasning af det danske samfund, og vil en S-SF-R-regering overhovedet kunne finde sammen om det? Eller vil situationen være den, at det hele smelter ned, fordi de – allerede når de skal i gang med at lave deres anden finanslov – vil mangle så mange penge i kassen, at regeringen lammes internt? Fordi de ikke kan blive enige om, hvad man skal stille op med folkepensionen, førtidspensionen, dagpengesystemet og så videre? Det bliver enormt besværligt. Så for en

Thorningregering bliver det mest besværlige velfærdsfinansieringen på den ene side – og værdipolitikken. Vinder hun, skal vi helt tilbage til Ankers tid for at finde en folkevalgt statsminister, der kommer til på et mere besværligt tidspunkt. Løkke var i samme situation, fordi han tog over der, hvor finanskrisen brød løs. Men Thorning vil blive leder af en regering, der vil få meget store vanskeligheder ved at holde sammen. Proven kommer allerede, når de skal lave et regeringsgrundlag, fordi R også har mistro til S og SF. De Radikale vil derfor med garanti forlange en ganske detaljeret drejebog. Alene at få den på plads bliver meget besværligt.

Valgene i 2001, 2005 og 2007 blev vundet på udlændingepolitikken. Vil VKO få held med at spille udlændingekortet igen?

Selvfølgelig vil udlændingekortet komme på bordet, men ikke helt så stærkt. Hvis valget kommer til september er tragedien i Norge så tæt på, at den vil kaste nogle skygger. Se fx, hvordan tragedien i Norge har fået spørgsmålet om grænsekontrollen til at glide i baggrunden. Men selv hvis der går længere tid inden valget udskrives tror jeg stadig ikke, at udlændingepolitikken kommer til at fylde så meget i en valgkamp.

Var grænsekontrollen et forsøg på at skifte fokus mod udlændingepolitikken?

Nej, jeg tror mere, det var et en meget meget synlig indrømmelse til DF i forhold til efterlønnen. Det er første gang, VK har givet DF indrømmelser på områder, der handler om EU. Der har tidligere været den bagvedliggende dagsorden, at uanset, hvad der skete på det EU-politiske, så har DF accepteret og har måtte acceptere, at VK på det her område stod fuldstændig fast. Grænsekontrollen var første gang, VK accepterede at EU blev bragt i spil, og det tror jeg, de har lært af for det viste sig at være for farligt. Reaktionen fra baglandene i både V og K var meget kraftige, for EU er hjerteblod for de to partier. At DF fik spillet grænsekontrollen på bordet og har også skabt furore rundt omkring i Europa og enormt negative reaktioner herhjemme fra erhvervslivet – det har kostet VK dyrt. Så på det EU-politiske tror jeg, at V og K vil være forsigtige.

Så EU vil ikke blive et emne under en valgkamp?

Nej. Også i betragtning af, at ingen af partierne har noget at byde på. Danmark skal have formandsskabet i 2012, og det bliver nogenlunde den samme dagsorden, uanset om det bliver blå eller rød blok, der vinder. EU-forbeholdene er ikke noget, der kommer på bordet de næste adskillige år. Oppositionen har også sagt, at selvom de vinder, så kommer der ikke nogen afstemning før formandsskabet. Så jeg tror, at EU kommer til at spille en meget lille rolle.

Kunne S tabe valget, fordi de IKKE vil røre ved efterlønnen?

Nej. Socialdemokraterne vil gøre, hvad de kan for at spille efterlønsproblemet ned. De vil selvfølgelig tale om urimelighederne, men de skal også passe på – for jo højere de svinger sig op i lianerne imod efterlønsindgrebet, desto større vanskeligheder vil de få efter valget, når de skal sidde og forhandle regeringsgrundlag med de R. Og det ved de udmærket godt. Så jeg tror faktisk, at regeringssiden hellere vil bringe efterlønsproblemet frem, end rød blok vil. Men jeg tror ikke, at efterlønnen kommer til at spille den store rolle. Det bliver ikke noget, der flytter mandater. Det kan jeg slet ikke se for mig.

Bliver Libyen et emne i valgkampen?

Regeringen overhalede alle indenom ved at lægge fem gang to milliarder besparelser på forsvarsområdet ind. Oppositionen har også gjort det til deres egen politik, og derved er der sat en ny dagorden. For det betyder jo i virkeligheden, at både rød og blå blok er indstillet på, at den aktivistiske udenrigs og sikkerhedspolitik bliver mindre aktivistisk/militaristisk i de kommende år. Danmark kommer forsvarspolitisk til at skrue blusset meget alvorligt ned, og vi kommer ikke til at se storskalaaktioner som den i Afghanistan i rigtigt mange år. Med Libyen vil man have fælles sag, og forsvars og sikkerhedspolitikken vil generelt blive præget af ret stor enighed, hvor de to blokke ikke rigtig kan drille hinanden, også fordi alle er med i forsvarsforliget. Udenrigs-, forsvars- og sikkerheds- og EU-politik, ser jeg ikke som store emner under valgkampen, alene fordi blokkene stort set er enige om det hele.

Så det bliver de indenrigspolitiske spørgsmål, der kommer til at præge valgkampen?

Det afgørende bliver økonomi, velfærd, værdier – og personerne. Personerne – partilederne – kommer til at fylde rigtig meget. Det her bliver den første valgkamp, hvor alle partiledere kommer op at hænge i lygtepæle på valgplakater for det bliver første gang, at Johanne Schmidt-Nielsen fra Enhedslisten kommer på valgplakater. Selv det parti, der har været allermindst personfikseret er nødt til at få partiets mest synlige ansigt på banen.

Nu har regeringen siddet i tre perioder. Nogle mener, at hemmeligheden ved Socialdemokratiets magt fra 1953 til 1968 var, at de formåede at forny sig. Regeringen har fornyet sig: Både V og K har fået ny partiformand; i 2010 foretog Løkke den største ministerrokade i nyere tid og med genopretningspakken har regeringen brudt med kontraktpolitikken. Har fornyelsen øget regeringens chance for at vinde valget?

Nej, det tror jeg ikke. For fornyelsen har ikke været synlig og mærkbar nok. Det vigtige er, at vælgerne mærker en fornyelse, og det har de ikke gjort. Mange vil sige: "Det, der er på tegnebrættet nu, hvorfor var det ikke på tegnebrættet for flere år siden?" Der er for lidt tid til, at det kan få troværdighed. Og så består fornyelsen jo ikke kun i, at der kommer en ny partileder. Fornyelsen kræver, at man er i stand til at overbevise medarbejderne om, at der sker noget. Og mærker man stemningen i den offentlige sektor – jeg har selv haft lejlighed til det ved ganske mange møder ikke mindst i sundhedssektoren, politi og forsvar – så er der ikke meget, der peger i retningen af regeringen. De spørgsmål, der stilles, og de temaer, man driver frem, er enormt kritiske over for regeringen. Hvis regeringen skal vinde det her valg, så er det først og fremmest fordi vælgerne i sidste ende ikke synes, at oppositionens politik hænger sammen. Om det kan ske i løbet af en valgkamp, må vi se. Jeg vil ikke blive forundret, hvis blå blok haler noget ind under valgkampen – men jeg tror ikke, at de kan nå at hale nok ind til at vinde.

I B.T. d. 29. maj kunne man læse overskriften: "Løkkes hemmelige nødplan: Vestager som statsminister", hvilket minder om dengang da Dyremose (K) tilbød Marianne Jelved statsministerposten i 1993. Er Vestager som statsminister en seriøs mulighed?

Det har ingen gang på jorden. Alene fordi R aldrig ville drømme om at sige ja. Hvorfor ville de ikke det? To årsager. For det første fordi det så bliver Løkke og Pia Kjærsgaard, der bestemmer, hvornår proppen skal trækkes ud af den regering ikke Vestager. For det andet vil stemningen mellem R og S-SF blive så giftig, at det vil blive en regering uden venner den vil kun få fjender, og det ved R godt. Ligesom de ved, at dét forslag – hvis det overhovedet er et forslag – ikke er et udtryk for venlighed overfor R, men båret af at ville genere rød blok så meget som muligt. Dengang jeg selv var konservativ partileder, legede vi og V med nøjagtigt de samme tanker i 1993, hvor vi tilbød Jelled statsministerposten. Men det ville R ikke røre ved med en ildtang, og det vil de heller ikke denne gang. Så forslaget har slet ingen realiteter i sig – det kan overhovedet ikke lade sig gøre.

I din bog "Farvel til Slotsholmen" skriver du, at havde R spillet med musklerne i 1993 og gjort Jelled til statsminister, ville det være blevet en kort, trøstløs omgang. Ville Vestager som statsminister også blive en kort, trøstløs omgang?

Ja, det ville det.

Du siger, at der skal ske et mirakel, hvis regeringen skal vinde valget. Hvis 'miraklet' sker, vil DF da kræve ministerbiler for at støtte en borgerlig regering?

Ja. Pia Kjærsgaard vil ikke acceptere bare at være støtteparti, som de sidste 10 år. Men min vurdering er, at hvis der er blåt flertal, så ender det ikke med en VKO-regering, men med en ren V-regering. Hvis ikke de kan komme med i en regering, vil DF under ingen omstændigheder bare lade Løkke og Barfoed køre videre uden betaling. Pia Kjærsgaard ser ikke sig selv som en, der kommer med Anders Samuelsen og Simon Emil Ammitzbøll i hænderne til forhandlinger over i statsministeriet. Hun vil forlange et opbrud i mønstret og så ender det med, at K vil træde ud af regeringen – mere eller mindre frivilligt – men de udtræder. Så, hvis der er blåt flertal, og V og K ikke vil acceptere DF i regeringen, så tror jeg, at det vil ende med en ren V-regering. Jeg kan i øvrigt godt forestille mig, at det bliver et emne under valgkampen: altså, hvis der bliver blåt flertal, hvad er det så egentlig for en regering, der kommer ud af det?

I "Helle eller Løkke?" spør Troels Mylenberg, at hvis det ikke lykkes Thorning at vinde valget, vil hun blive kåret til en af dansk politiks største parenteser. Mange spør, at hvis Løkke ikke vinder valget, vil han blive husket som vikaren for Fogh. Vil taberen blive tvunget til at gå af som partiformand?

Nej, det tror jeg ikke. Hvis Thorning ikke bliver statsminister, forlader hun selv partilederposten hurtigt. Jeg tror ikke, at hun skal tvinges til noget som helst. Med Løkke forholder det sig lidt anderledes. Hvis han taber valget, og V mister 45 mandater, kan det godt være, at Løkke selv vil have lyst til at forlade politik. Men det tror jeg ikke, at han får lov til. Hvis Vs nederlag er for stort, kan han blive tvunget til at gå af. Men hvis det kun er tale om 4-5 mandater og regeringsmagten, der går tabt, vil det ikke være en ydmygelse – og jeg tror, at der vil komme et meget stort pres både fra V's folketingsgruppe og fra partiet V på Løkke om, at han skal blive. Og han skal blive i hvert fald de første 2-3 år for at se, hvordan en Thorning-regering overhovedet klarer sig.

Løkke er en af landets dygtigste politikere, og vil være selvskrevet som oppositionens leder. Hvis Kristian Jensen, Søren Pind eller Troels Lund bliver formand for V, vil vedkommende ikke per definition være oppositionsleder. Men det vil Løkke være. Og derfor vil Løkke på den plads spille en meget central rolle. Hvis en Thorning-regering knækker sammen på grund af de ting, vi har talt om, efter halvandet til to år, så vil Løkke være klar til at vende tilbage. Så min vurdering er, at Thorning selv går af som partileder, hvis hun taber, mens Løkke, hvis han taber, vil blive yderligere et par år.

Hvem vinder valget?

Rød blok, tror jeg. Det skal ske et mirakel, hvis blå blok skal vinde. Men jeg vil ikke satse penge på resultatet.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af chefredaktionen. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i Dansk og en i Statskundskab – og er kandidatsuderende på Statskundskab og Historie. Desuden ansat på Politiken.

Analyse: Sådan fører du valgkamp i Danmark

Valgkampen handler om personer, plakater og at eje dagsordenen. Den har stået på i de sidste to år og stopper formentlig aldrig igen. RÆSON går bag om valget og giver en oversigt over valgkampens virkemidler og tendenser.

Af Rasmus Tue Pedersen

Statsministeren udskrev formelt valget i fredags, men i praksis har valgkampen været i gang længe. Valget vindes ikke kun på tre uger. De politiske partier bruger i stigende grad også valgkampens mange redskaber, når der ikke er udskrevet valg. Tag bare foråret 2011, der blandt andet bød på annoncekampagner fra Konservative, der ville profilere Lars Barfoed som ny formand, fra Socialdemokraterne og SF, der ville promovere Fair Løsning og fra Liberal Alliance, der angreb både venstre og højre del af Folketinget. Dansk politik er efterhånden i "den permanente kampagne", som det kendes fra bl.a. USA. De politiske partier er konstant optagede af aktivt at styrke deres tilslutning i befolkningen. Dagens valgudskrivelse betyder blot, at de trykker hårdere på speederen og intensiverer deres allerede igangværende kampagne.

Bliv et kendt ansigt

Den første forudsætning for at folk stemmer på dig, er at folk ved, at du eksisterer. Vi kender alle partilederne, men for en stor del af de "menige" folketingskandidater er den første udfordring, at vælgerne måske ikke aner hvem de er. Hvor mange kender eksempelvis nuværende folketingsmedlemmer som Socialdemokraten Lennart Damsbo-Andersen, Venstre-kvinden Birgitte Josefsen og SF'eren Hanne Agersnap? For sådanne relativt ukendte politikere er det et væsentligt mål i valgkampen, at vælgerne bare kan huske dem, når krydset skal sættes. Valgplakater er det ældste værktøj i bogen og kan være effektive. Valgplakater flytter dog først og fremmest stemmer inden for de enkelte partier. Det er derfor et godt redskab for den enkelte kandidat, men partiledelsen har fokus andre steder.

Sæt dagsordenen

På overfladen er den politiske kampagne partiers forsøg på at overbevise vælgeren om, at de har den bedste politik, men bagved dette handler det om at få valgkampen til at handle om de emner, hvor partiet står stærkt. Forskning viser, at nogle politikområder ligefrem "ejes" af bestemte partier eller partiblokke, forstået på den måde, at befolkningen generelt mener, at dette parti er bedst til at håndtere området. Traditionelt har vælgerne eksempelvis set partierne til venstre for midten som bedst til at håndtere arbejdsløshed, mens partierne til højre for midten har ejerskab over eksempelvis retspolitik og udlændingepolitik. Dansk Folkeparti har i en stor del af befolkningen ejerskab over udlændingepolitikken, så vi vil også i denne valgkamp se dem arbejde ihærdigt på at få store dele af valgkampen til at handle om dette emne. Peter Thulesen Dahl (DF) udtalte for nyligt til Politiken, at den økonomifikserede debat klemte dem, og de glædede sig til at

diskutere andre politikområder. Sagt på en anden måde: Valgkamp handler ikke altid om at få folk til at ændre holdninger, så det bliver enige med partiet – det handler oftere om, at overbevise vælgerne om, at valgets vigtigste emner er dem, hvor vælgeren er enig med partiet.

Styrk egen fortælling og placer skyld

Hvordan overbeviser man vælgerne om, at lige præcis ens egens politik på det økonomiske område er langt bedre end modstandernes politik? Partierne skal vinkle – eller *frame* – det politiske emne, så deres egen politik bliver mest attraktiv. I stedet for at forsøge på at overbevise vælgeren om, at ens løsning på en problemstilling er bedst, forsøger man at ændre den brede opfattelse af problemstillingen til egen fordel. Derfor vil Socialdemokraterne og SF formentlig vælge en vinkel på de økonomiske udfordringer, der fremhæver den nuværende regerings ansvar for situationen og de afledte problemer med arbejdsløshed og fattigdom – emner som de traditionelt ejer. Omvendt vil regeringen fokusere på, hvordan de økonomiske problemer er resultatet af internationale konjunkturer og fokusere på Danmarks internationale konkurrenceevne og vækst – emner som de borgerlige partier traditionelt ejer. I enkelte tilfælde finder politikere fra både højre og venstre dog den samme vinkel på problemerne: Det er altid populær politik at uddele gaver (så længe man ikke taler om hvordan gaverne er finansieret), og derfor er de aktuelle gaver til boligkøberne med garanti ikke de sidste gaver, der bliver uddelt i denne valgkamp. Partierne kan og vil lancere politikker, der er designet med henblik på at vinde stemmer fra bestemte demografiske grupper. Om det bliver bilejere, togpassager, pensionister, studerende, børnefamilier, mænd eller kvinder, må tiden vise. Kort fortalt har politikerne og partierne således mindst tre overordnede mål i valgkampen: Vælgerne skal kende dem, vælgerne skal fokusere på den dagsorden hvor partiet står stærkest, og vælgerne skal købe partiets vinkel på bestemte partiområder. Spørgsmålet er så, om det gør en forskel?

Valgkampen flytter få stemmer

Valgkampen kæmpes på detaljerne og politikerne får ofte relativt lidt ud af deres valgkampe. Meningsmålinger flytter sig sjældent meget og ændringerne er typisk så små, at man reelt ikke kan tale om ændring i tilslutningen til partiet pga. den statistiske usikkerhed. At valgkampene ikke flytter mange stemmer er dog ikke nødvendigvis ensbetydende med, at de er ligegyldige. Partiernes kampagner trækker i forskellige retninger, og ligesom i en almindelig tovtrækning, kan to lige stærke hold blive stående præcis samme sted, selvom de arbejder hårdt. Det betyder ikke, at det ene hold lige så godt kunne holde op med at trække. I de sidste to folketingsvalgkampe har over en tredjedel af vælgerne først besluttet sig for, hvem de ville stemme på under valgkampen. Selv om partierne altså ikke nødvendigvis får kapret flere vælgere under valgkampen, kan der være god grund til at kaste sig ud i valgkampen for at fastholde at de vælgere, der er i tvivl, om hvem de skal stemme på. Der er således god grund til at følge med i de kommende tre ugers valgkamp.

Rasmus Tue Pedersen (f.1978) er PhD-stipendiat ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Han beskæftiger sig primært med

politisk kommunikation og politisk journalistik, herunder blandt andet partiernes brug af negative kampagner, mediernes fokus på konflikt og strategi i politik samt hvad alt dette betyder for vælgerne.

Kommentar: Margrethe i statsministeriet og mediernes andre ikke-historier

Valgkampen er præget af journalisternes uafsladlige forsøg på at skabe historier, der ikke eksisterer. Hold nu op! Mediernes brug af kontraktpolitikken som instrument til at skabe 'den gode historie' – hvor politikerne afsløres i at sige noget andet i dag, end de sagde i går – gør det umuligt for politikerne, der konkurrerer på tillid, at ændre standpunkt. Dermed forhindres forandring i dansk politik i en tid, hvor forandring er nødvendig.

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

I et interview med Hans Engell 29/7 spurgte RÆSON, om Søvnal og Barfoed burde kopiere de Hans og Holger-møder, som K og SF førte under valgkampen i 1993 for at markere sig over for de to store partier V og S. Det var godt set, mente Engell, der også foreslog en Vestager-Barfoed-parløb. Og netop den nye RK-akse har givet de to partier langt mere opmærksomhed, end deres partistørrelse ellers berettiger til. Den har skabt ny spænding på midten af dansk politik. Tilbage i 2007 prøvede Naser Khader og Ny Alliance at skabe et andet slags nybrud mellem blokkene. Men R og K har ikke ladet nogen i tvivl om, hvem de ønsker som statsminister – i modsætning til Khader, der i 2007 skabte usikkerhed om Alliancens tilhørsforhold og utvivlsomt mistede mandater på nøleriet. Men trods de klare meldinger fra R og K prøver journalisterne at lokke dem i Khader-fælden. I den første partilederrunde på DR1 26/8 skyder Kim Bildsø Lassen de første 21:30 minutter med spredehagl for at finde en Khader-historie og spørger:

(til Vestager): "Bliver du støtte for en borgerlig regering?". "En statsgaranti. Du er ikke parlamenta-risk grundlag for de her to?" (Løkke og Barfoed, red.)

(til Barfoed): "Hvis man stemmer på V og K, sikrer man så, at Pia Kjærsgaard stadig skal være den mest magtfulde kvinde i Danmark?"

(til Thorning): "Hvem skal være din finansminister?" "Synes du ikke, det er rimeligt at få at vide?"

(til Johanne Schmidt): "Vil du kræve for at støtte en rød regering, at man løsner udlændingepolitik-ken?" "Har du en nedre bundlinje, hvor du siger, der vi du altså ikke være med længere. Så vil du ikke være med og eventuelt vælte en rød regering?"

(til Per Ørum): "Efter et valg vil du også pege på Lars Løkke Rasmussen som statsminister?". "Det er Lars Løkke Rasmussen, du peger på?"

(til Pia Kjærsgaard): "Kunne man forstille sig en situation, hvor du sagde, jeg vil gerne ind at arbejde sammen med Thorning og være parlamentarisk grundlag for hende?"

Det lykkes ikke Bildsø Lassen at finde en Khader-historie, men Cecilie Beck ledere videre med lys og lygte på TV2's første partilederrunde to dage efter og spørger:

(til Barfoed): "Vi regnede med, at VKO-samarbejdet fortsatte, men vil du hellere over til Margrethe at stå?"

(til Thorning): "Føler du, at du kan stole på hende (Vestager, red.)?"

(til Søvnaldal): ”Hvordan har du det med at danne en regering med en, der har lovet at skaffe Barfoed indflydelse?”

(til Johanne Schmidt): ”Får du kolde fødder i forhold til at pege på Thorning, når du ser Barfoed komme snigende direkte ind fra højre.”

Hvorfor alle disse spørgsmål? Der er ingen tvivl om partiernes støtte – EL, LA, DF, K, R har alle meldt klart ud. Mest vedholdende er jagen på historien om Vestager i Statsministeriet – en tanke, der blev rejst af BT allerede 29. maj. Scenen minder om forløbet, hvor Dyremose (K) i 1993 tilbød Marianne Jelved (R) statsministerposten for at forhindre Nyrup i at tage magten. I interviewet med RÆSON 29/7 afviser Engell scenariet kategorisk: ”Det har ingen gang på jorden”, siger Engell (se citatet i sin helhed nederst i artiklen) og fortsætter: ”Alene af den grund, at de radikale aldrig ville drømme om at sige ja.” I bogen *Farvel til Slotsbolmen* skriver Engell, at havde R spillet med musklerne i 1993 og gjort Jelved til statsminister, ville det være blevet en kort, trøsteløs omgang. ”Det ville det også blive denne gang”, siger han.

Når vestager siger, at hun støtter Thorning som statsministerkandidat, er det fordi, det sikrer de Radikale størst mulig indflydelse. Selv under de mest pessimistiske antagelser om politikernes motiver som egennytte- og magtmaksimerende er det ikke rationelt at underkaste Vestagers støtte til Thorning for mistillid. Valgkampen har indtil nu stået i skyggen af Khader, og tv-klip-rækken ”Her er partiernes valgløfter” på TV2’s hjemmeside og Cecilie Becks ja/nej-runde i partilederrunden på TV2 vidner om, at medierne arbejder ud fra et paradigme, der hedder at aftvinge politikerne kontraktspolitik og underkaste dem mistillid. I 2001 indføres kontraktpolitikken af Fogh – og med den kampen om medianvælgeren. Det indskrænkede politikernes mulighed for at konkurrere på forskellige politikker, og valgkampen er derfor i højere grad blevet en kamp om vælgernes tillid. Derfor ser vi en stigende grad af negative kampagner, og det er dét, som mange oplever som ’mudderkastning’. Men kontraktpolitikken har også foræret journalisterne et instrument til let at skabe ’den gode historie’. Kan man fange politikerne i at sige noget andet i dag, end de sagde i går, så kan man afsløre dem som utroværdige, og dét er en god historie.

”politikkerne får den dækning, de fortjener” skriver Henrik Qvortrup i Helle eller Løkke. Han har en pointe: Konkurrerer politikerne på tillid, og fører de kontraktpolitik, så forsøger journalisterne at bringe politikerne i mistillid og aftvinge dem valgløfter, der kan gennemhulle kontrakterne. Se blot Jersild, der Møder Partierne på DR. I tirsdags – 29/8 – talte Jersild i over otte minutter af en samlet samtale på under 22 minutter med Liberal Alliance. Jersild nåede at sige, ”hvad nu hvis I ikke lykkes” seks gange. Og det, LA ikke skulle lykkes med, var at ”få bureaukratiet til bare at forsvinde på magisk vis”, hvilket var en lige så usaglig betragtning, som da Jersild to gange fremhævede, at LA’s plan betyder, at der er ”over 13 offentlige ansatte om dagen i otte år, der skal fyres – også juleaften”. Også Lars Barfoed har en pointe, når han i slutningen af partilederrunden på TV2 siger, at ”nu har vi sådan en debat her i aften, som bliver lagt op fra din side også [Cecilie Beck, red.], så vi kommer til at stå og komme med korte, rappe bemærkninger, og det kommer nok til at virke lidt som en børnehave.” Journalisterne spiller det samme spil som politikerne, og ligeså vel som politikernes kontraktpolitik og negative kampagner skader demokratiet, således

skades demokratiet også af journalisterne jagt på at underkaste politikerne mistillid og aftvinge dem valgløfter.

Den økonomiske krise, vi befinder os i, er den største siden 1930'erne, og hele det økonomiske system trues med at blive omstyrtet. Økonomer taler om faren for et *double dip*, EU er i krise, regimerne i Nordafrika falder, USA er på fallittens rend, og klimaet trues fortsat, selvom politikerne har glemt det. Det er nu, der er behov for nye standpunkter. "Man har et standpunkt, til man tager et nyt", sagde Jens Otto Krag engang. Men ændrer man standpunkt i dag, kaldes man for Villy Vendekåbe, og i en arena, hvor der kæmpes på tillid, er 'kovendinger' politisk selvmord. Kontraktpolitikken efterlader ingen plads til nye standpunkter, og journalisterne udnyttelse af kontraktpolitikken holder dansk politik i et jerngreb. Hvis det er vælgernes tillid, der afgør, hvem, der vinder valget – og hvis ens tillid skades, hvis man ændrer standpunkter – er resultatet åbenlyst. Det er politisk selvmord at tage nye standpunkter, og ingen magtmaksimerende politiker vil derfor nogensinde gøre det. Tiden kræver nye standpunkter, men kontraktpolitikken – opfundet af politikerne og udnyttet af journalisterne i jagten på 'den gode historie' – forhindrer en nødvendig udvikling i dansk politik.

Engell om Vestager som statsminister: "Det har ingen gang på jorden, Alene af den grund, at de radikale aldrig ville drømme om at sige ja. Og hvorfor ville de ikke det? Det ville de ikke af to årsager. For det første fordi, at det så bliver Løkke og Pia Kjærsgaard, der bestemmer, hvornår proppen skal trækkes ud af den regering. Det bliver ikke Vestager, der bestemmer, hvor længe regeringen sidder – det bliver de borgerlige partier. Og for det andet vil stemningen mellem R og S-SF blive så giftig, at det vil blive en regering uden venner. Den regering vil kun få fjender, og det ved de radikale godt. Ligesom de ved, at det forslag – hvis det overhovedet er et forslag – ikke er båret af venlighed over for de radikale, men båret af at ville genere rød blok så meget som muligt. Dengang jeg selv var konservativ partileder, legede vi og Venstre med nøjagtig de samme tanker i 1993, hvor vi tilbød Jøved statsministerposten. Men det ville de radikale ikke røre ved med en ildtang, og det vil de heller ikke denne gang. Så forslaget har slet ingen realiteter i sig – det kan overhovedet ikke lade sig gøre".

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af chefredaktionen. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i Dansk og en i Statskundskab – og er kandidatstuderende på Statskundskab og Historie. Desuden ansat på Politiken.

Videnssamfundet: En vision baseret på myter

Politikerne er enige: Danmark skal være et videnssamfund. Det er ikke nødvendigvis en dårlig vision. Men den er baseret på myter og misforståelser. Politikerne er for optimistiske og ser ikke nok på alternativer.

Af Søren Harnow Klausen

Senest har videnskabsminister Charlotte Sahl-Madsen formuleret en ambitiøs målsætning: Hver fjerde dansker, som afslutter 9. klasse i 2015, skal blive akademiker. Reaktionen har, som man kunne forvente, overvejende været positive: Videnssamfundet er et dogme, som hyldes på tværs af næsten alle politiske skel. Hvem kan være imod mere viden, mere uddannelse, mere forskning? Men ved nærmere eftertanke er det måske et mere åbent spørgsmål, hvorvidt en storsatsning på mere uddannelse og forskning er løsningen på alle landets problemer.

Myter om videnssamfundet

Standardfortællingen om videnssamfundet, som har domineret den politiske debat gennem det seneste tiår, lyder omtrent sådan her: De vestlige lande gennemløber i disse år en generel udvikling fra industrisamfund (eller – hvis man er mere sofistikeret og moderne – fra servicesamfund) til videnssamfund; viden er blevet den afgørende konkurrencefaktor og dermed også det, som hele samfundet skal organiseres ud fra, den globale økonomi udvikler sig samtidig til en vidensøkonomi; specielt nationer, der som Danmark ikke råder over værdifulde naturressurser (her ignoreres det, at både olie og gas faktisk har spillet en ikke ubetydelig rolle for opsvinget frem til 2008) eller billig arbejdskraft, må omstille sig til at konkurrere på viden og nye ideer; de må koncentrere sig om ”vidensintensive” produkter, som kan sælges så dyrt, at det står mål med de høje lønomsætningsniveauer; derfor må de også satse massivt på uddannelse og forskning. Der er tilsyneladende godt belæg for, at det forholder sig sådan. Der er eksempelvis en række iøjnefaldende statistiske sammenhænge: Jo højere uddannelsesniveaue er i et land eller en region, jo højere er velstanden. Højtuddannede tjener mere og bidrager mere til bruttonationalproduktet, og antallet af akademikere i lederstillinger og andre stillingstyper har været støt stigende gennem de sidste tyve år.

Ingen klar sammenhæng mellem uddannelse og vækst

Men der er et men: Det er langt fra klart, hvad man kan udlede af disse statistiske sammenhænge. Hvad er årsag og hvad er virkning? Udspringer et lands velstand af indbyggernes uddannelsesniveaue, eller er det snarere sådan, at rige lande har råd til at give deres borgere en lang uddannelse? Tager flere og flere en videregående uddannelse, fordi den er nødvendig for, at de kan bestride deres fremtidige jobfunktioner – eller gør de det blot, fordi det tjener karriereselektionen (som når man i den engelsktalende verden gerne ansætter kandidater uddannet i klassisk sprog ved Oxford eller Cambridge i erhvervslivet, fordi de dermed har bevist deres almene værd)? Tvinges firmaerne til at ansætte

medarbejdere med videregående uddannelser, primært fordi de bedst begavede og mest motiverede efterhånden alle har en sådan – fordi der ikke længere er nogen stor pool af mindre uddannet, men duelig arbejdskraft at tage af? Bidrager de højtuddannede virkelig mere til værdiskabelsen i kraft af deres uddannelse, eller er det snarere sådan, at de havner der, hvor værdierne skabes, og at deres produkter er dyre, fordi de selv er dyre i drift? Der er også statistik, som ikke bekræfter standardfortællingen. F.eks. er der ingen positiv sammenhæng mellem uddannelsesniveaue og vækstrate. Tværtimod finder man de højeste vækstrater i asiatiske og afrikanske lande. Det har ligeledes vist sig svært at finde en klar sammenhæng på virksomhedsniveau mellem investeringer i forskning og udvikling og indtjening og vækst. Rigsstatistikeren har bemærket, at rengøringsvirksomheden ISS har haft større kommerciel succes end den langt mere hypede Novo Nordisk.

Grundforskning ikke nødvendigvis en god investering

En anden myte, der ofte knyttes til standardfortællingen om videnssamfundet, drejer sig om forskningen som vidundermiddel. Det hævdes specielt, at grundforskning skulle være en langsigtet, men sikker og usædvanligt lønsom investering. Myten kan spores tilbage til efterkrigstidens amerikanske forskningspolitik, hvor det lykkedes præsidentens videnskabelige rådgivere at overbevise ham om, at det ville være til størst gavn for samfundet at lade forskningen foregå uafhængigt af nyttehensyn og uden central styring, og dermed forsvare forskernes privilegier. Den savner imidlertid empirisk belæg – bortset fra den intetsigende sammenhæng mellem nationale forskningsudgifter og velstand, som lige så vel kan skyldes, at grundforskning er en bekostelig affære. Utallige nyttige opdagelser er gjort uden forudgående grundforskning. Og de asiatiske tigerøkonomier er opstået i lande, hvor man bevidst har satset på anvendt forskning og ladet andre stå for grundforskningen.

Hvordan myterne er blevet til?

Myterne om videnssamfundet er opstået, fordi man har undladt at anstille kontrafaktiske overvejelser. Man har nøjedes med at bemærke, hvordan det, vi i dag faktisk nyder godt af, bygger på viden og tidligere opdagelser. ”Computeren bygger på avanceret viden; computere står p.t. for en så og så stor indtjening på verdensplan; ergo har investeringen i viden givet et afkast på så og så meget”. Men for det første er de penge, som er tjent på computere, i ringe grad tilfaldet dem, der har støttet den oprindelige vidensproduktion: viden er ikke en resurse af samme kontrollerbare slags som råstoffer og arbejdskraft. Nok søger man at håndtere dette problem ved at indføre regler for intellektuel ophavsret, patentering, etc. Men der er groft sagt tale om lappeløsninger – specielt når det drejer sig om grundforskning, der af natur er frit tilgængelig og kan anvendes på uforudsigelige måder. For det andet må man også medtage i beregningerne, hvad der kunne være kommet ud af at give midlerne i direkte erhvervsstøtte eller af at købe værdipapirer. Der er mange grunde til at dette virker absurd, men der er intet belæg for, at det ville have været en dårligere økonomisk investering.

Alternativer til videnssamfundet

Det er ikke svært at drage forestillingen om videnssamfundet i tvivl. Men der findes næppe et realistisk alternativ til videnssamfundet, som helt ser bort fra viden. Den tyske Sonderweg [‘særlige vej’, red] synes relevant for Danmark. Den ligger tæt på det, mange herhjemme i dag anbefaler som et alternativ til ensidig akademisering, og går ud på, at man søger at opretholde en succesfuld industriproduktion ved at specialisere sig i højteknologiske nicheprodukter, og samtidig vedligeholder en usædvanligt veluddannet, men ikke overdrevet vellønnet og unødigt akademisk, arbejdsstyrke. Dette er måske nok en vidensøkonomi. Men en mindre akademisk én end den, vi vanligvis præsenteres for. Det tyske eksempel er tankevækkende, og passer vel også godt på mange danske succeshistorier, som ofte handler om noget mindre moderigtigt end bio-tek og oplevelsesøkonomi. Man bør dog huske, at den tyske eksportsucces ikke har ført til en generel velstandsstigning i samfundet, men tværtimod til lavere lønninger og mere usikre ansættelsesforhold. Meget tyder på, at videnssamfundet – modsat industrisamfundet – ikke fører til langsom udjævning af klasseskel, men snarere uddyber klasseforskellene. Desuden er det usikkert, hvorvidt succesen er langtidsholdbar.

Videnssamfundet den mindste ringe mulighed

Selv om ideologien om videnssamfundet er tvivlsom, er det derfor ikke utænkeligt, at politikernes mantra – “vi skal satse på forskning og uddannelse” – alligevel har noget på sig. Det er ingen sikker løsning på globaliseringens økonomiske udfordringer, men denn har – til trods for, at myterne om dens vidundervirkninger er overdrevne – et så stort potentiale og så mange positive bivirkninger, at det nok trods alt er den sikreste satsning. Det er vel også det, som peger mest i retning af det samfund, vi ønsker, uafhængigt af, om det fører til økonomisk succes eller ej. Der kan være mange grunde til at styrke dannelsen, kulturen og den frie forskning. Men der er intet belæg for, at det vil være særligt gavnligt ud fra en snævert samfundsøkonomisk betragtning. Man kan spekulere over, om ikke dannelsen ved en slags historiens list vil udmønte sig i smart, salgbart design, men det forbliver indtil videre spekulation.

*Søren Harnow Klausen (f. 1966) er dr. phil. og professor i filosofi ved Syddansk Universitet. Leder af forskningsprogrammet ”Viden og verdier”. Forfatter til bl.a. bøgerne *Hvad er videnskabsteori?* (2005) og *På tværs af fag* (2011).*

Reportage: Føler gennemsnitsdanskeren sig repræsenteret af politikerne?

Partierne er blevet mere topstyrede. Det er et problem, fordi det fjerner politik fra borgerne, mener mange eksperter – men borgerne selv, hvad mener de? Det vil jeg vide. Derfor må jeg først finde gennemsnitsdanskerne. Og tale længe med dem. Jeg har god tid.

Af Lasse Marker, HOLBÆK

Gennemsnittet af danskernes holdninger er repræsenteret ved mandatfordelingen i folketingsalen, så den mest gennemsnitlige by er den, hvor stemmefordelingen mellem partierne ved sidste folketingsvalg afviger mindst fra stemmefordelingen på landsplan. Hvis de ikke føler sig repræsenteret af de folkevalgte politikere på Christiansborg, så udgør den øgede partitopstyring et demokratisk problem.

Gennemsnitsdanskeren bor i Holbæk

Jeg sætter mig med min MacBook og gennemlæser Indenrigs- og Socialministeriets data over folketingsvalget 2007. Mange timers statistik og stærk kaffe senere har jeg svaret: Holbæk! Med en afvigelse på kun 5,2 procentpoint fra stemmefordelingen på landsplan er Holbæk den suveræne vinder med et stykke ned til de nærmeste konkurrenter Hesselager og Frederikssund. Sorø, Roskilde og Svendborg kommer ind på 4.-, 5.- og 6.-pladsen. Stemmemfordelingen i Holbæk er så tæt på fordelingen på landsplan, at et folketingsvalg holdt i Holbæk ville give stort samme valgresultat. Var det en spareidé?

I regionaltoget på vej mod Holbæk læser jeg i en bog om politik i Holbæk skrevet af en tidligere lokalpolitiker, Søren Wolstrup. Holbæk er en middelstor nordvestsjællandsk by med ca. 27.000 indbyggere og har tidligere været en radikal højborg sammen med Middelfart og Skive – men blev til Folketingsvalget 2007 altså den mest gennemsnitlige by. Over for mig sidder en mand og en kvinde ved siden af hinanden. De læser Adler-Olsens Fasendræber og Folletts Jordens Søjler. Jeg er på vej mod Gennemsnitsdanmark.

De er trætte af mudderkastning

Fra Holbæk Banegård finder jeg med besvær ned til stadion, hvor gangklubben har et lille klubhus. 50 medlemmer er mødt op for at gå en formiddagstur på fem kilometer. De er mange. De fleste kritiserer, at vi er holdt op med at stille krav til os selv og til hinanden. Det er dét, den franske filosof Moïsi Dominique kalder den farligste tendens i Europa overhovedet. "Det er en holdningsændring i samfundet, der skal til", siger en pensioneret tandplejer. Hun foreslår politiske tiltag som den norske SU-model, hvor lånet er højere end stipendiet, men bliver eftergivet, hvis man bliver færdig på normeret tid. "Det vil få de studerende til at stille højere krav til sig selv og hinanden", siger hun.

Generelt i gangklubben er man optaget af politikernes kontraktspolitik og de negative kampagner, som mange oplever som "mudderkastning". Med kontraktpolitikken, som Fogh indførte i 2001, kom kampen om medianvælgeren. Det indskrænkede partiernes mulighed for at konkurrere på forskellige politikker, og valgkampen er

derfor i højere grad blevet en kamp om vælgernes tillid. ”Debatten bliver uigennemsigtig, når det kun handler om at svine hinanden til”, beklager en 80-årig kvinde sig. Hun har været besøgsven i 20 år og svømmer flere gange om ugen i den lokale svømmehal. ”I tv-dueller anklager oppositionen ofte regeringen for at have skåret ned på et område, mens regeringen siger, at de har tilføjet penge. Her kunne journalisten godt blive dygtigere til at hjælpe vælgerne med at forstå tallene. For ellers er det jo bare den, der ser bedst ud på tv, der vinder.”

Et berømt eksempel på, hvor meget tv-tække betyder, er duellen mellem Nixon og Kennedy i 1960, hvor radiolytterne mente, at Nixon havde vundet duellen, mens tv-seerne, der så den svedende Nixon og den charmerende Kennedy, mente, at Kennedy havde vundet. Medierne favoriserer politikere med medietække. Det betyder mindre gennemsigthed, lavere repræsentativitet og ringere informationskvalitet. ”Konkurrencen på tillid gør debatten uigennemsigtig, og man ved faktisk ikke, om ens holdninger er repræsenteret”, siger den 80-årige besøgsven.

Efter gåturen i det skønne vejr er der kaffe og småkager i klubhuset. En kvinde taler om nedlæggelsen af regionerne og påpeger, at beslutningsprocesserne herved fjernes fra folkevalgte politikere og overlades til embedsmænd. ”Det bliver mere uigennemsigtig, hvem der skal stilles til ansvar for hvad. Det er skidt.”

Jeg spiser frokost på café Miller's. ”Best food in town”, står der, og jeg bestiller det mest gennemsnitlige fra menukortet. When in Holbæk... Mit næste besøg er i bankoforeningen, nogle hundrede meter fra gangklubben. Vi synger fællessang, spiser hjemmelavet æblekage og drikker kaffe. Ikke mange her går op i politik. Men de stemmer alligevel. ”Fordi det er min pligt som borger”, siger dem ved mit bord. Jeg fortæller dem om politologen Ronald Ingleharts studie i valgdeltagelse, der viser, at et skifte fra pligt- til engagementsnormer forklarer, hvorfor hver ny generation af førstegangsvælgere har lavere valgdeltagelse end den foregående. Masseloyaliteten til gamle hierarkiske politiske partier er eroderet, og der er sket et skifte fra ’at stemme’ til en mere aktiv og emneorienteret form for massedeltagelse. Selvom valgdeltagelsen i gennemsnit er faldet med otte procentpoint i OECD-landene siden 1970'erne, er vi ifølge Inglehart ikke blevet mindre interesseret i politik. Vi deltager bare på nye måder.

Jeg får hurtigt banko og vinder en flaske hvidvin. På vej ud ad døren siger en kvinde til mig, at hun tror, at ”Thorning bliver borgerlig, i det øjeblik hun er valgt”.

De kender ikke landspolitikere

Holbæk er en by med ikke færre end 440 foreninger, og om aftenen har jeg fået lov at synge med i studiekoret. De er ved at forberede sig til en stor forårskoncert. Vi synger et svært stykke skrevet af Rossini: ”Petite Messe Solennelle”. I pausen går vi ned i kælderen til et glas vin eller en øl. ”Min største bekymring er, at ideologierne er døde. Politikerne interesserer sig kun for magt. Det er jeg træt af,” siger en af altstemmerne. Det bekræfter Colin Hays teori Why we hate politics: Det gør vi på grund af kontraktpolitikken og de negative kampagner. En tidligere engageret socialdemokrat siger, at han for første gang overvejer at stemme blankt: ”Jeg har simpelthen fået nok.”

I fægteklubben, som jeg besøger dagen efter, møder jeg den samme

kritik. En tidligere ungdomspolitikert fortæller, at hun er stoppet med at interessere sig for politik: "Politik er blevet for populistisk til, at jeg gider følge med." Ifølge professor emeritus ved Yale University, Robert Dahl, er demokrati og oplysning forbundet, da borgerne må have en vis oplysning for at vide, hvad de vil, og hvad der er bedst for dem. Valget om, hvor krydset skal sættes, bliver for mange truffet under meget ringe informationsniveau. Det er derfor ikke sikkert, at man stemmer på det parti, som man faktisk er mest enig med, og som man ville stemme på under fuld information. Det er et demokratisk problem.

Næste formiddag går jeg op og ned ad hovedgaden. Flere går op i, hvem der ser bedst ud på tv-skærmen, end i, hvem der kan sit politiske håndværk. "Det kan være svært at gennemskue, hvem af politikerne, der har ret, så jeg stemmer på den, der virker mest tillidsfuld," siger én. Debatten gør det vanskeligt for den almindelige dansker at gennemskue, hvem der kan sit politiske håndværk, men gør det tydeligt, hvem der ser godt ud, og hvem der er veltalende. Derfor har Henrik Qvortrup en pointe, når han i Helle eller Løkke? skriver, at "politik er personer." I et interview med RÆSON 29/7 taler også Hans Engell om, at valget 2011 bliver det første i Danmark, hvor alle partiledere har deres ansigter på valgplakater. Jeg laver et eksperiment på gaden i Holbæk og spørger, om folk kan nævne blot to politikere fra hvert parti. Næsten ingen består testen – en fin indikation af, at politik er blevet mere topstyret. Vi ser kun partilederen og ganske få andre fra hvert parti.

Om eftermiddagen mødes jeg til en snak med skolelederen på en af byens folkeskoler. "Når nu alle politikerne taler uddannelse, må det være en god tid at være skoleleder i?", spørger jeg. "Nej," lyder svaret. "Der er for langt fra de fine målsætninger, som at 95 % af en årgang skal have en ungdomsuddannelse, og så til handling." Med indførelsen af New Public Management (NPM) i 1990'erne er der blevet mere kontrol og mindre repræsentativitet. Med NPM mistænkeliggøres folkeskolelederen og –læreren ved den resultatorienterede kontrol, og samtidig har skolelederen og –læreren fået mindre at skulle have sagt. Skolelederen minder om tidligere undervisningsminister Tina Nedergaards brud med den danske neo-korporative model, da hun satte lærerforeningen uden for forhandlingerne: "Mistænkeliggørelsen og den manglende repræsentativitet afføder disengagement hos de ansatte."

De har oplevet køer for at komme til byrådsmøde

Før aftenens byrådsmøde viser borgmester Søren Kjærsgaard (V) mig rundt på det gamle rådhus, som i dag bruges til byrådsmøder, retssal og politi. Administrationen af kommunen er rykket i nye lokaler på havnen.

Jeg sidder på en af tilhørerpladserne ved siden af en lokal fra Klapstrup, der hører til Holbæk Kommune. Ved kommunesammenlægningen stiftede borgerne i Klapstrup et lokalforum og aftalte at møde op og være repræsenteret ved alle byrådsmøder i den nye Holbæk Kommune. Alle byrådsmedlemmerne kender ham. De fleste giver ham hånden inden mødet. "Der er udmærket mulighed for at blive hørt enten i spørgetiden eller ved uformel samtale i baglokalet, hvor der serveres øl og snacks efter mødet," fortæller han. Der er mødt fem-seks stykker op som tilhørere,

men den lokale fra Klapstrup fortæller, at der til tidligere møder om skolestrukturen har stået folk i kø for at komme ind. Spørgsmålet om sammenlægning af folkeskolerne er højt på den politiske dagsorden i Holbæk.

Byrådsmødet begynder med en fællessang: "Marken er mejet, og kornet er høstet." Holbæk har en Venstre-borgmester. På dagsordenen er revidering af pejlemærker for sund økonomi i Holbæk og behandling af budget 2012-15. Borgmesteren er vellidt blandt byrådsmedlemmerne og får stor ros fra samtlige partier for, at der i dag gives tal, der kan stoles på, hvilket tidligere har været et problem i kommunen. "Når man kan være sikker på, at de økonomiske tal, der forelægges en, er rigtige og ikke fyldt med fejl, kan man bedre lave fornuftig politik," siger en af byrådsmedlemmerne. "Holbæk er på rette vej og har fået styr på økonomien, men der er stadig kun en vandret smiley og ikke en fuld én endnu," tilføjer de Konservative. Byrådsmødet er hurtigt afsluttet, og vi går ind i baglokalet. Byrådsmedlemmerne roser borgmesteren for den fine samtalekultur. Det kunne landspolitikerne lære noget af, mener de. Holbæk har en flad og inddragende struktur, hvor borgmesteren og de øvrige er optaget af at sikre repræsentativitet.

Efter kommunesammenlægningen i 2007 er Holbæk blevet landskendt for sin særlige model, der sikrer, at lokalområderne fortsat er repræsenteret. Med sammenlægningen af de fem tidligere kommuner svandt antallet af byrådsmedlemmer ind fra 77 til 31, men i samarbejde med RUC udviklede Holbæk en særlig dialogmodel, der sikrer, at lokalområderne fortsat bliver hørt. Den nye Holbæk Kommune er inddelt i Holbæk by samt 17 lokalområder. Der er fem dialogudvalg med seks medlemmer i hver. Alle byrådsmedlemmer er medlem af et dialogudvalg, og hvert dialogudvalg har fire lokalområder, som de besøger to gange om året – i marts og september. Det sikrer, at lokalområderne fortsat er repræsenteret, og til mit møde med borgmesteren dagen efter, viser han mig stolt, at hver lokalområde har sin egen hjemmeside med stor aktivitet.

Flere af byrådspolitikerne føler sig ilde imødekommet af deres partifæller på Christiansborg. Et medlem af Det Radikale Venstre taler om, at et folketingsmedlem fra Holbæk kreds ikke længere repræsenterer Holbæk, men tilføjer, at det heller ikke er ønskværdigt. "Folketingsmedlemmet skal repræsentere partiets holdninger og værdier," siger han. Alligevel savner han at blive taget med på råd af partitoppen: "De sender standardinformation ud til os. Men de spørger aldrig om vores holdning til aktuelle politiske spørgsmål."

Jon Harpøth fra DF er formand for klima- og miljøudvalget. De øvrige udvalgsmedlemmer roser ham for sin åbenhed og vilje til at lytte. "Aldrig har man fornemmelsen af, at Harpøth og flertallet allerede har truffet beslutning, når man møder til udvalgs møde", siger en socialdemokrat. Harpøth kritiserer sit partis top på Christiansborg for at "ignorere DF-medlemmerne, når de kommer med forslag." "Lokalpolitikere og det menige partimedlem er dem, der skaber fundamentet for partiet, og som skaffer stemmer, når der er folketingsvalg. Derfor skal partitoppen også lytte til os," argumenterer han.

Da jeg går hjem fra byrådsmødet om aftenen tænker jeg på, om dialogmodellen mon kunne kopieres og bruges på landsplan, så folketingspolitikere tvungent besøgte kommunalpolitikere to gange

om året.

“Man ved faktisk ikke, om ens holdning er repræsenteret”

Dagen efter mødes jeg med borgmester Søren Kjærsgaard på hans kontor. Han ønsker at være borgmester for hele Holbæk Kommune, og i sit arbejde i byrådet har han lånt Habermas' forestilling om deliberativt demokrati: ”Jeg ønsker en åben dialog, hvor alle har mulighed for at blive hørt, og hvor det bedste argument vinder,” siger han. ”Derfor har vi også en god debat i byrådet.” Kjærsgaard roses af byrådsmedlemmerne for en god samtalekultur. ”Det er vigtigt for mig, at borgerne bliver hørt, for det er gennem involvering, at følelsen af ejerskab og ansvar skabes”, siger han og tilføjer, at han tror på, at dét giver det bedste samfund.

Om eftermiddagen har jeg fået engageret tre ungdomspolitikere til en paneldebat på café Oline på hovedgaden i Holbæk. Casper Larsen fra SUF (Enhedslisten), Morten Nielsen fra RU og Andreas Kjølner fra VU. Det er kun få af deres klassekammerater, der interesserer sig for politik, og vi taler om, hvordan den lave valgdeltagelse blandt unge førstegangsvælgere skaber et demokratisk underskud, fordi de yngre generationer bliver underrepræsenteret og marginaliseret. Morten fra RU tror, at ”mere demokrati i klasseværelset vil få flere unge til at stemme.” Samme tanke findes i Almond og Verbas teori om valgdeltagelse fra 1963, hvor de foreslår at engagere flere unge førstegangsvælgere ved øget formel deliberativ diskussion i klasseværelset, fordi det øger følelsen af at kunne påvirke regeringen, hvilket de finder, er afgørende for, om man stemmer. Morten fra RU påpeger et interessant paradoks: ”Vi går i krig i Libyen for at udbrede demokrati, men samtidig gider vi ikke at stemme.”

Mit sidste møde i Holbæk er med Christina Hansen fra DSU, som stiller op til næste kommunalvalg. Hun var den eneste ungdomspolitiker, der var mødt op til byrådsmødet om onsdagen. ”Pressen har ikke meget interesse i de politiske ungdomspartier. Og det er svært at få sine holdninger i lokalavisen,” siger hun. Det tvinger ungdomspartierne til ekstreme holdninger og happenings for at blive hørt, og ungdomspolitikere risikerer så at blive taget endnu mindre seriøst, end de gør i forvejen. De fleste – også politikere og bureaukrater – er enige om, at det er et demokratisk problem, at hver ny generation har lavere valgdeltagelse end den forrige. Man må forsøge at engagere flere unge i politik, mener Christina, og det gør man ikke ved at ignorere ungdomspolitikere.

Ugen er omme, og jeg sidder i regionaltoget mod København. Mit besøg i Holbæk har vist, at det repræsentative demokrati er i begyndende krise. Byrådsmedlemmerne føler sig ignoreret af partitoppene. Gennemsnitsdanskeren er træt af politikerne, blandt andet på grund af kontraktpolitikken og de negative kampagner. Mange er holdt op med at interessere sig for politik. Mange følger ikke med og ved for lidt. Og det skaber problemer. For som den 80-årige besøgsven fra gangklubben sagde: ”Man ved faktisk ikke, om ens holdninger er repræsenteret.”

Lasse Marker skriver og arbejder fast for RÆSON. Han har to bachelorgrader fra KU – en i Dansk og en i Statskundskab – og er kandidatstuderende på Statskundskab og Historie på KU. Lasse Marker er

desuden ansat på Politiken.

98 spørgsmål til Søren Krarup

Af Magnus Boding Hansen, ansv. chefredaktør

Du har flere gange sagt, at der i 2001 skete et systemskifte. Hvad bestod det i?

Hele det 20. århundrede er det Radikale Venstre og kulturradikalismen, der bestemmer, hvad der sker i Danmark. Sådan noget som 9. april 1940 skyldes jo radikalismen, og efter besættelsen er det Radikale, der danner regering. Men i 2001, kommer der et folkeligt modstykke, som for første gang siden 1913 gør Radikale magtesløse.

Hvad består det nye system i?

Det gamle system – 'Systemet Politiken' – bliver løbet over ende af den folkelige modstand mod indvandrerpolitikken. Det er den modstand, der i 1980'erne og 90'erne manifesterer sig, og det er den, der bryder igennem ved valget i 2001 og reducerer radikalismen til en biperson i dansk offentligt liv. Det har den gudske lov været siden.

Men hvad er essensen af det nye system, hvis man skal definere det positivt?

Det er ikke et system – det er et opgør med et system. Et krav om respekt for, at vi er et dansk folk i et selvstændigt Danmark. De to hovedelementer i opgøret med radikalismen er derfor opgøret med indvandrerpolitikken, som er en national katastrofe, og med EU-politikken, som på samme måde er en trussel mod et selvstændigt Danmark. Det er et folkeligt oprør mod en udvikling, der i løbet af det 20. århundrede mere eller mindre har ophævet Danmark som selvstændig nation.

Har systemskiftet med den stramme udlændingepolitik sejret af helvede til, ligesom socialdemokratismen gjorde med velfærdsstaten?

Når de Konservative pludselig allierer sig med De Radikale, og erklærer sig som modstandere af et selvstændigt Danmark med en indvandrerpolitik, som virkelig beskytter den danske befolkning i deres eget land, bliver jeg i tvivl. Spørgsmålet er, om den vilje, der lå bag systemskiftet i 2001, bliver fastholdt, eller om det lykkes 'Systemet Politiken' på ny at forvirre. Det kan jeg jo ikke vide.

Du sagde for 5 år siden, at det nye system havde sejret i en sådan grad, at integrationspolitikken ikke kunne rulles tilbage. Er det fortsat rigtigt?

Socialdemokraterne, der er vilde efter at komme til magten, er fuldstændigt klar over, at det forudsætter, at de taler os efter munden, hvad angår indvandrerpolitik. De skaber en kolossal folkelig protest, hvis de ikke gør det. Det er svært at sige, hvordan tingene udvikler sig, men det folkelige modstykke, der lå bag systemskiftet i 2001, det mener jeg ikke lader sig ophæve.

Heller ikke hvis R-K-alliancen styrkes og Radikale får de afgørende mandater?

Socialdemokraterne er klar over, at hvis de vil have magten, bliver de nødt til at rette sig efter det, der skete i 2001.

Du tror ikke, de mener det, de siger om udlændingepolitikken?

Det er fuldstændig klart, at det er noget, de siger, fordi de vil have

magten. Derfor kan man godt komme i tvivl, om de for alvor mener det. Men det kan de jo blive tvunget til.

HAR VKO ET NYT PROJEKT? Hvad ser du som VKO's nye, store projekt?

VKO har jeg ikke nogen idé om. Konservative optræder jo i øjeblikket på en sådan måde, at man overhovedet ikke kan regne med dem. Jeg hørte én sige, at De Konservatives fremtid formodentlig er den, at de bliver spaltet i to partier, sådan at den ene halvdel går til Radikale og den anden del, som er konservativ, går til Dansk Folkeparti. Så De Konservative vil jeg slet ikke regne med. **Tror du, det vil ske?** Det kunne jeg levende forestille mig. Også fordi jeg har en del kendskab til yngre konservative, som er konservative – det vil sige stik modsat dét, som Lars Barfoed og hans partifæller i toppen af partiet siger. Jeg kan ikke forestille mig, at de kan finde sig i, at han optræder og handler på den her måde.

Vil det så være indvandrerspørgsmålet, de deler sig efter?

Indvandrerspørgsmålet dækker jo over det nationale problem: bevarelsen af den nationale suverænitet. Og det er jo indlysende en konservativ interesse. Derfor er det grotesk, når så Konservatives leder går ud og bekæmper dét og allierer sig med Radikale, som jo i det 20. århundrede var årsag til alskens elendigheder, herunder da de i 1983 i samarbejde med Dansk Flygtningehjælp og Hans Gammeltoft-Hansen får gennemført den udlændingelov, som er den egentlige katastrofe. De mener jo, at Danmark som nationalstat egentlig ikke betyder noget. Jeg tror, at der er en meget klar fornemmelse hos de hæderlige konservative – og de er mange – for, at det her er helt forkert.

Hvem er det så, der ikke er hæderlige?

Det er Barfoed & Co.

Men okay – et samlet VKO-projekt eksisterer ikke længere?

De, der havde et anliggende, dét var Dansk Folkeparti. Vi ville forsvare nationen mod en indvandrerpolitik og et EU, der ophæver den. Man skal huske på, at i 2001, da valget bliver udskrevet, har det været Anders Fogh Rasmussens hensigt at danne en firpartiregering, hvor V og K bliver støttet af Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti. Det er først Dansk Folkepartis voldsomme fremgang, der ændrer hans vurdering. Og så kommer Dansk Folkepartis problemstilling til at betyde noget. Det slår igennem i de første år af hans regeringstid, hvor han siger fortræffelige og opsigtsvækkende ting: opgøret med ekspertdyrkelsen, med råd og nævn og med samarbejdspolitikken.

Men så var der jo dog et fælles projekt om netop disse ting. Men det er der ikke længere?

Jeg spørger mig selv, hvor meget Konservative egentlig var med på det dengang. Det er jo mærkeligt, at Konservative, som burde være det nationale parti i landet, stort set er ligeglade med det. Det var Fogh Rasmussen med Dansk Folkeparti som drivkraft, der satte dagsordenen. De Konservative var bare med som en ledsager af Venstre.

Men har regeringen og Dansk Folkeparti i dag et stort projekt?

Nej. Lars Løkke er jo ikke Fogh Rasmussen. Og Lars Barfoed er slet ikke noget som helst. Han er en mand, der totalt forråder enhver

konservativ dagsorden.

Har Lars Løkke forrådt VKO's projekt ligesom Barfod?

Nej, ikke på samme måde. Han har ikke den samme folkeligt-nationale forståelse, som Fogh havde i de første år, men han er dog langt mere til at stole på. Konservative er jo i Lars Barfoeds skikkelse fuldstændig ligeglade med alt det nationalkonservative.

Men hvor på substansen er Konservative ligeglade med jeres gamle projekt? Indtil videre har alliancen med Radikale jo været en uhyre ukonkret opfordring til medmenneskelighed. Det går du vel også ind for...

Nej, jeg går ind for næstekærlighed. Det er noget helt andet. Medmenneskelighed er humanismens sentimentalitet. Næstekærlighed er kristendommens fordring til den enkelte.

Ja, okay. Men hvor ser du på substansen, at Konservative har rykket sig?

Når de allierer sig med Radikale på netop spørgsmålet om udlændingepolitikken, der var kernen i systemskiftet.

Men de har jo sagt, at de vil holde fast i stramningerne?

Fuldstændig meningsløst. De hæderlige konservative, og jeg kender en del hæderlige konservative folketingsmedlemmer, må krumme tær med sådan en leder.

VKO har altså ikke et samlet projekt længere. Hvad med Dansk Folkeparti. Hvad er jeres store projekt nu, hvor udlændingepolitikken er blevet konsensus?

Dansk Folkeparti kæmper simpelt hen for det danske folks eksistens. Den er dels truet af en indvandrerpolitik, der i store dele af Vesteuropa gør folk til mindretal i deres eget land, dels et EU, der sigter mod at nedlægge de europæiske nationer: "En overnational union, der uden ophør gør os stadig snævrere", som det hedder i Rom-traktatens præampel fra 1957. Det er de europæiske nationer, EU vil nedlægge. Dét var Jean Monnets vision. Begge dele er en trussel mod det danske folks eksistens i dets eget land. Og det er et forsvar for det danske folks ret til at eksistere som herre i dets eget hus, der er Dansk Folkepartis anliggende.

Så mens den største trussel i 2001 var indvandrerne, er den i dag EU?

Jeg ville ønske, at man kunne sige, at der ikke længere er en indvandrertrussel, men det mener jeg desværre ikke er sandt. Der er kommet så mange, som desværre ofte viser sig at være ganske illoyale over for det folk, de er kommet til. Det kan være en lang og hård kamp at fastholde, at det er dansk lov og ret, der gælder i landet. Så den kamp er desværre ikke overstået.

Skal der fortsat strammes for at kunne forsvare danskheden?

Når man har en EU-lovgivning, som betyder, at folk, der ikke i første omgang kan komme til Danmark, bare rejser til Malmø og så efter kort tid kan blive svenske statsborgere og dermed som EU-borgere kan bosætte sig i Danmark, så er lovgivningen stadig hullet som en si. Vi ser jo en EU-domstol, der med Metock-dommen og Zambrano-sagen gør det klart, at det slet ikke er os, der bestemmer. Jeg havde selv som indfødsretsordfører et eksempel, som jeg er blevet både rystet og rasende over. Birthe Rønn Hornbech blev nødt til at tage sin afsked, fordi vi havde sagt nej til nogle palæstinensere, som ikke havde

kvalificeret sig til at få dansk statsborgerskab efter de krav, Folketinget stiller. Paragraf 44 i Grundloven siger, at ingen udlænding kan få indfødsret uden ved lov, så det er Folketinget, der meddeler indfødsret. Sidste år blev 35 palæstinensere sat på indfødsretsloven i kraft en FN-konvention til begrænsning af statsløshed. Og der gjorde jeg så opmærksom på, at det ikke er FN, der tildeler dansk indfødsret. Det er Folketinget. Derfor stillede jeg krav om, at vi skulle opsigte den FN-konvention, og den sidste dag i årets folketingssamling var det til 3.-behandling. Men det er kun Dansk Folkeparti, der fastholder Grundlovens ord om, at det er Folketinget, der meddeler indfødsret. Det er jo et vidnesbyrd om, hvor troløst Folketinget – bortset fra Dansk Folkeparti – er over for den danske Grundlov og grundlaget for det danske folks eksistens.

KURS MOD EN NATIONAL KATASTROFE

Da Dansk Folkeparti kom til magten i 2001 var udlændingepolitikken del af en reformdagsorden. Er der fortsat brug for reformarbejde eller nu snarere for bevaring af den eksisterende udlændingelovgivning?

De to ting hænger sammen. Men det er en standende strid, og hvis vi får en S-SF-regering, der afhænger af De Radikale og Enhedslisten, så er det en national katastrofe.

En national katastrofe ligefrem?

Afgjort. Jeg tvivler på, at Socialdemokraterne tør og vil fastholde den linje, vi andre har kørt.

De vil føre radikal integrationspolitik, selvom de siger, de vil noget andet?

Ja, de kan jo blive tvunget til det. De er jo afhængige af De Radikale og Enhedslisten.

Hvad frygter du mest ved en mulig ny S-SF-regering?

Med hensyn til EU har de jo slet ikke nogen vilje til at stå fast. Og med hensyn til indvandrerpolitikken er jeg bange for, at de ikke har mod og styrke til at holde fast. Desuden har jeg en dyb skepsis over for alt, der kalder sig socialistisk, fordi det består i en umenneskelighed, der ophæver det enkelte menneskes frihed og ansvar for i stedet at overordne sammenfundet over mennesket.

Men det handler vel også i høj grad om at hjælpe de svage i samfundet?

Det med at hjælpe de svageste er meget smukt, men man skal lige gøre sig klart, at der er en form for hjælpsomhed, der består i, at man simpelthen umyndiggør dem, man hjælper. Og det er jo det, der har været bærende for socialdemokratismen i vid udstrækning. De er så optagede af at hjælpe, at det først og fremmest er blevet deres egen magtudøvelse, der er blevet afgørende. Derfor er jeg dybt skeptisk over for socialdemokratismen som ideologi, fordi den står for ufrihed.

Hvad er de afgørende fordelingspolitiske forskelle på S-SF og Dansk Folkeparti?

Det er jo tydeligt, at i løbet af de seneste generationer er familien blevet fuldstændig umyndiggjort. Det er samfundet, der skal bestemme, hvad familien må og ikke må. Børnene lever på institutioner og hjemmet er mere eller mindre blevet en ventosal, hvor begge parter farer ind og ud. Der er ikke længere det fællesskab, som jo var helt afgørende i et frit samfund, hvor privatlivet blev respekteret som noget afgørende.

Familien blev respekteret. Det er ophævet!

Men man kan vel ikke nedlægge daginstitutionerne?

Man kunne styrke familiens mulighed for at eksistere ved at styrke dens mulighed for at kunne leve af én løn. Det vil sige, at husmoderen, som er samfundets vigtigste medlem, kunne få mulighed for at være, hvad hun allerhelst selv vil, nemlig hjemmets centrum og grundlag. Så er man ikke nødt til at sende børnene ud af huset tidligt om morgenen til en dødsyng institution og hente dem sent om aftenen.

Vi skulle hellere arbejde 12 minutter mindre?

Ja, ja. Der er mange slagord!

Som det er i dag, har man jo lov at være husmor, hvis man vil. Det er der bare ikke så mange, der vælger længere?

Det ville de vælge, hvis de havde mulighed for det. Det er også typisk, at man ophævede sambeskatningen. Sambeskatningen betød jo, at man kunne leve for én løn. Der er i den sidste generation blevet ført en familiepolitik, som bevidst søger at reducere familien til noget, der er fuldstændig underordnet samfundsmagtens interesse.

Det har V og K vel lige så stor andel i som S?

Det er fuldstændig rigtigt, at V og K ikke har haft tilstrækkelig sans for det afgørende i det spørgsmål.

Men så bærer Dansk Folkeparti vel også en del af skylden?

Jeg vil også sige, at Dansk Folkeparti ikke har været tilstrækkeligt ihærdige med at understrege, at familien er samfundets grundlag. Og når man ophæver familien bliver samfundet mere eller mindre totalitært. Det er magthaverne hvad angår pædagogik og psykologi, der bestemmer, hvordan familien skal leve.

Er du enig i Henrik Dahls beskrivelse af Helle Thorning-Schmidt som 'blank'?

Han sagde det jo på baggrund af et ret tæt kendskab til hende, og det har jeg jo slet ikke. Jeg synes, at hun ser meget sød ud, og hun virker som en meget sød pige. Men hvad hun står for, dét ved jeg ikke. Og jeg er bange for, at hun, selvom hun skulle have gode hensigter, bliver løbet over ende af de kvindelige ideologer, der er i hendes parti.

Hvem er det?

Sådan en som Christine Antorini har jeg ikke tillid til. Og der er også adskillige andre: Karen Hækkerup. Ja, og Mette Frederiksen, bevar mig vel.

Hvad bliver det bedste ved en mulig ny regering?

Det ved jeg ikke. Jeg vil håbe, der er noget hæderligt ved dem. At de ikke er socialister. At de har respekt for familiens frihed og det enkelte menneskes frihed.

Og hvad med Helle Thorning-Schmidt som leder; hvad er hendes mest forsonende træk?

Hun virker som en sød pige, og jeg kan da håbe på, at hun også er det. Og at hun har ryggrad til at sige nej til de uheldige ting, som især vil komme fra Enhedslisten og De Radikale, men til en vis grad også fra SF. Men jeg tvivler.

Har Naser Khader gjort mest godt eller mest skidt for integration og udlændingepolitik?

Khader er en ualmindelig rar fyr – jeg kan godt lide ham – men jeg har ikke den store respekt for hans forståelse af tingene. Han bevæger

sig på overfladen og taler stort set i fraser, så jeg tillægger ham ikke stor betydning.

Hans gennembrud var jo opgøret med hallalhippierne og slap udlændingepolitik...

Ja, han havde og har nogle hæderlige hensigter. Men lidt for slagordspræget og for simpelt. Han burde jo kunne sige fra, når Lars Barfoed taler med de Radikale og det gør han jo ikke.

DANMARK OM 10 ÅR

Hvordan ser Danmark ud om 10 år, hvis S-SF vinder magten?

Så er jeg bange for udlændingepolitikken. Deres flygtningebegreb er for bredt. For mig er en flygtning et menneske, der er i livsfare i sit eget land, flygter til et land i naboregionen for at kæmpe for sit fædrelands frihed. Sådan var fx danske flygtninge under Anden Verdenskrig. Men vi befinder os i en folkevandringstid.

Så med din flygtningedefinition kan man ikke være flygtning i Danmark, for det ville kræve, at man kom fra England, Norge, Sverige, Tyskland, hvor der ikke er noget at flygte fra.

Fuldstændig rigtigt. De, der kommer fra den anden side af jordkloden, de er jo ikke flygtninge, de er indvandrere – det er folkevandringen. Vi lever i en folkevandringstid og det er en dødelig trussel mod den vestlige verden.

Betyder det, at vi ikke skal tage én eneste flygtning fra ikke-nabolande?

Vi skal ikke acceptere begrebet flygtninge om folk, der rejser fra den anden side af jordkloden.

Vi skal ikke tage én eneste flygtning eller indvandrer fra den anden side af jorden?

Kun under helt særlige omstændigheder...

Hvis man er flygtet fra Afghanistan, fordi der ikke er rart at være, fordi der er krig, så er man under ingen omstændigheder berettiget til at komme ind Danmark?

Nej. Hvis man er afghansk flygtning, så flygter man til et land i naboregionen, hvorfra man kan kæmpe for Afghanistans forandring. Det andet er simpelthen at legalisere folkevandringen som den højeste retfærdighed.

Hvad så med de højtuddannede – skal vi lukke dem ind, selvom de er langt væk fra?

Hvis vi har interesse i deres arbejde, kan vi byde dem velkommen.

Skal de i så fald have statsborgerskab?

Så kan de kvalificere sig, når de har været i Danmark i tilstrækkelig lang tid. Men Danmark er ikke et flygtningeland for andre end europæere.

Men der er konkurrence om de højtuddannede og vi har brug for dem. Kan vi gøre os håb om at vinde konkurrencen om de klogeste hjerner verden over uden at byde dem fuldt ud velkommen. Hvis andre lande vil give dem fuldt statsborgerskab med det samme, er vi vel nødt til at gøre det samme for at sikre os dem. Skal vi gøre det – eller så helt opgive at vinde de kloge hoveder?

Det er da fuldstændig rigtigt at hvis vi vil lokke højtuddannet

arbejdskraft, så må vi selvfølgelig give dem særlige forhold, men de skal ikke gøre sig illusioner om at de kan få indfødsret, bare ved at ankomme til Danmark.

Skal vi prøve at være med i kampen om de klogeste hoveder fra den anden side af jorden eller skal vi overlade det til andre?

Hvis vi har brug for højtuddannet arbejdskraft, så jo – men jeg vil jo foretrække, at danskerne får nogle børn. Indtil vi får dem til det må klare os med hjælp fra udenlandsk arbejdskraft. Så må vi jo fedte for dem, så de vil komme her.

Hvordan skal vi fedte: Hvor kan vi gøre det mere attraktivt for fx en muslimsk læge fra Indien at komme til Danmark?

Det er da et komisk spørgsmål. Det forudsætter, at han får gode levevilkår i Danmark. Men det betyder ikke, at Danmark bliver muslimsk. Han kommer til et kristent land og må acceptere, at det er vores love og regler der gælder her.

9. APRIL OG 9/11

Hvordan ser du, at danskernes moral har ændret sig, siden du startede med at interessere dig for politik?

Besættelsestiden havde en afgørende betydning på det danske folk, som var utrolig positiv. For det første lærte man, at det koster faktisk at have sin frihed. Derfor var man på ny villig til at forsvare sig, hvad man ikke havde været under radikalismen i mellemkrigstiden. Samtidig er respekten for familien blevet mere eller mindre undermineret i 60'erne og med '68 af socialdemokratismen. Ritt Bjerregaard førte krig mod de private familier. Alt er i dag blevet ligegyldigt. Man skal bare følge sin egen interesse. Det hedder selvrealisering eller selvudfoldelse og betyder, at du ikke er forpligtet på noget som helst. Det er jo en ophævelse af den kristendom, der siger til det enkelte menneske, "du er pligtig at tro Gud og elske næsten" – dér er dit liv en opgave, og ikke bare et projekt.

Hvor ser du især det problem?

I ægteskabet. "Vi ejer jo ikke hinanden," som man siger.

Man burde ikke have lov at blive skilt?

Det kan man ikke forbyde. Men begrebet "en lykkelig skilsmisse" er en modbydelig løgn, for enhver skilsmisse er en ulykke.

Hvad nu hvis man ikke er forelsket i hinanden længere?

Forelskelse er noget fis. Man går og dyrker det i et år eller to. Det er ikke kærlighed. Kærlighed rummer et etisk element: at være tro imod den, du har sagt ja til.

Hvis man ikke elsker hinanden mere, er det vel grund nok til at lade sig skille?

Nej. Pjat. Hele den der dyrkelse af sine fornemmelser, det er en opløsning af en sand eksistens, hvor man er forpligtet på sin næste. Har man én gang elsket hinanden, gør man det altid, hvad end man selv ved det? At elske er ikke psykologisk. Det er en beslutning; en etisk afgørelse. Det er det, der sker, når man bliver gift. Det betyder, at man siger ja til hinanden, og så er man forpligtet på hinanden. Dét er kærlighed...

Men det er jo almindeligt forekommende, at forældre begynder at skændes, og at det bliver en belastning for børnene, hører man jo tit fra psykiatrien.

Jeg ved heller ikke om psykiatrien har noget forhold til virkeligheden. Jeg har snart været gift i 50 år. Selvfølgelig er der mange ting, hvor man er uenig og kommer i hårene på hinanden, men man skal finde ud af det sammen. Hvis man ikke har den vilje, så dalrer man rundt i øjeblikket, og siger, "hvad føler jeg?" Og så føler man ikke noget, og så forsvinder man.

Den største trussel mod vores moral i dag er fokus på selvrealisering og følsomhed?

Ja. Det er udelukkende et spørgsmål om mig selv, mig selv, mig selv...

Har I de seneste ti år bremset den her degenerering af vores moral? Ikke for alvor. Hvad gjorde besættelsestiden ved vores moral?

At man var klar over, at der var noget, der betød noget. Man fik virkelig sans for virkeligheden. Noget helt andet end det dalreværk, der kommer efter '68 med, at man skal udfolde sig selv og bare følge sine tilfældige lyster.

At der var en konkret ydre fjende, en besættelse, fik det bedste frem i os?

Ja. Vi blev gjort ansvarlige. Det danske folk vidste, at der var noget, de skulle forsvare og sætte sig selv ind på og kæmpe for. Det betød, at alt ikke var ligegyldigt. Morgensang i skolen med salmer og fædrelandssange var en indlysende ting. Vi lærte historie. Vi lærte, at det var et dansk folk, vi hørte til, der havde sin egen historie. Det var ikke bare sådan dalreværk, som det er i dag.

Har 9/11 haft samme effekt som besættelsen, om end måske i mindre grad: at få det bedste frem i os og vække den her alvor?

Det var jo USA. Det understregede, at islam ikke bare er det der harmløse, man har forsøgt at gøre det til, men at der er en reel modsætning mellem islam og kristenheden. Det har 1400 års verdenshistorie også kunne fortælle os. Men historie er jo ikke noget, man er interesseret i i dag.

Ligner truslen fra tyskerne de, du ser i dag fra muslimer og EU?

I og for sig er den af samme art, for den betyder, at det er ikke længere danskerne, der selv bestemmer vilkårene i sit eget land.

Hvis det er en lignende trussel: Hvorfor tror du så ikke, vi vækkes til modstand?

Man forsøger at skjule, at det er en trussel. Man siger, det betyder ikke noget. At man skal forsvare den frihed er ikke noget, man tør se i øjnene. Et så dystert foretagende som EU betyder ødelæggelsen af Europa, forvandlingen af de europæiske nationer til et overnationalt fangenskab – og det bliver man jo lokket ind i med alle mulige fine fraser og begreber.

Hvad skal der til for, at vi kan få den samme følelse af alvor og behov for modstand som under besættelsen, og er det overhovedet realistisk, at vi får det?

Det er jo faktisk ved at ske. Der er i de europæiske befolkninger ved at komme en modstand mod meget af det, der er sket i den sidste menneskealder. Ved folkeafstemningerne siges der nej til stort set alle overnationale projekter; Maastricht; euroen. Men magthaverne søger omhyggeligt for at påtvinge befolkningerne den ensretning, de ønsker.

Du er bange for Europa og for ikke-demokratiske muslimer. Ser du ingen fordel i, at Vesten holder sammen, fordi vi har så mere til fælles internt end eksternt?

Nej, EU, Europa består af nationer og hver nation må varetage sin interesse, men i en interesse i at forsvare sig selv og hævde sin identitet kan vi hjælpe hinanden og støtte hinanden.

Hvad er den største trussel mod de europæiske nationer: integration med andre europæiske nationer eller den muslimske indvandring?

De to ting kan for så vidt siges at være det samme. Begge sigter mod at udlette det enkelte folks ret i sit eget land. EU vil fortælle os, hvad vi må i Danmark og en stor indvandring vil på samme måde lægge pres på den danske befolkning for at få, hvad de forlanger af os. Det er i begge tilfælde den nationale selvstændighed og frihed, der er truet.

RISIKOEN VED DET ARABISKE FORÅR

Er det arabiske forår godt eller skidt for os?

Jeg synes i og for sig, at det er temmelig uvedkommende, for det er jo altså uden for Europa. Men jeg er også lidt betænkelig. For hvad kommer der ud af det? Mon ikke det ender med, at det muslimske broderskab bliver magthavere.

Så hellere en diktator?

Det vil jeg overlade til dem selv. Men jeg synes da, at Mubarak og hans forgænger Sadat, som var en meget hæderlig fyr, er bedre end det Muslimske Broderskab. De kan blive en tyrann, som siger spar to til, hvad Mubarak har været.

Lad os sige, at der i stedet kommer demokratier, hvor det muslimske broderskab er ét parti, og der også er en masse andre partier, sådan som det ser ud til at ende i Egypten: Er det så godt eller skidt for os?

Hvis vi kan skabe stabile samfund, så er det da glimrende, men er der stabile samfund eller demokratier i den muslimske og arabiske verden?

Tyrkiet.

Det er ikke et demokrati. Det er et militærdiktatur.

Du tror ikke på, at der vil kunne være stabile demokratier i den arabiske verden?

Nej. Jeg tror ikke på, at islam er foreneligt med demokrati.

Tyrkiet er et sekulariseret land, som har formået at have demokrati til at styre staten samtidig med at de fleste er muslimer.

En muslimsk befolkning er ikke sekulariseret.

KIRKE, STAT OG DANSKHED

Er vi sekulariserede i Danmark?

Sekularisering hænger sammen med kristendommen. Kristendommens adskillelse af politik og religion, adskillelsen af Guds og kejserens rige.

Du sætter lighedstegn mellem sekularisering og kristendom? Ja. Mange forstår ellers sekularisering som, at staten er adskilt fra religionen – hvad end denne religion er kristendom eller islam eller...

Det er jo folk, der ikke forstår en kæft af historien, og hvad der har skabt de vestlige lande.

Vil du uddybe det?

Hele den vestlige verdens forståelse af samfundet er forstået ved kristendommens adskillelse af politik og religion. De totalitære samfund har alle sammen den der dyrkelse af, at den hellige sandhed kræver, at vi indretter os på en bestemt måde, hvor kristendommen siger nej, der er ingen hellig sandhed.

Så kristendommen er vores eneste garanti for demokrati?

Det kan man godt sige. Det er det de færreste, der forstår, for det er de færreste, der forstår, hvad kristendommen siger i den sag: Hvis ikke kristendommen fastholder det sekulære som sekulært, og det vil sige sætter det religiøse på plads, som noget, der ikke skal bestemmes over samfundet, så bliver samfundet erobret af det totalitære. Danskerne er kristne, hvad end vi ved det eller ej.

Jeg er ikke. Jeg er opvokset i et kristent land, men jeg er da ateist..

Du er døbt?

Ja og konfirmeret... Men jeg er ateist, siger jeg – vil du benægte det?

Du er kristen, når du er døbt. Det er det, der er afgørende. Vi har barnedåb, fordi det dermed bliver sagt, at det ikke afhænger af, hvad du går og føler og tror. Guds gave gives til de forudsætningsløse.

Jeg er ikke fri til selv at vælge, hvad jeg vil tro på og hvad jeg vil?

Du har jo frihed til at melde dig ud af Folkekirken...

Og i så fald er jeg ikke kristen længere?

Ja, for så har du jo brudt det, som er givet dig i en dåb...

Og det er jeg vel i min gode ret til?

Tjo.

Hvis mere end halvdelen af danskerne melder sig ud af Folkekirken, vil det berettige os til at adskille stat og kirke?

Klart. Folkekirken eksisterer som folkets kirke, så længe folket er medlem.

Hvis kun 49 % er medlem af folkekirken, vil du ikke kæmpe imod en adskillelse?

Så vil jeg betragte det som en folkelig ulykke. Forsvinder folkekirken, så forsvinder Danmark ... så har vi forskrevet os til en tomhed, der betyder at vi er tilgængelige for hvad som helst.

Du siger, at vi forsvinder som folk, hvis mere end halvdelen af os ikke er medlem af folkekirken. Siger du dermed også, at selvom man er døbt og vokset op i Danmark, og har sunget danske sange og spist jordbær med mælk og alt det her, så ophører man med at være dansk, hvis man melder sig ud af Folkekirken?

Ja. Man bryder med noget helt afgørende for dansk kultur. Dansk kultur er bestemt af, hvad kristendommen siger om det at være menneske... og det er at være en fri, ansvarlig skabning, med skyld og ansvar.

Er jeg dansk, hvis jeg melder mig ud af Folkekirken?

Du ville være i færd med at bryde med det, der er dansk kultur...

Hvad er jeg så?

Du vil være i en eller anden form for tomhed. Du er omgivet af en

tomhed.

VENSTREFLØJEN ER OVERFLADISK

Du har været i Folketinget siden 2001. Er der noget du fortryder?

At jeg synes jeg ofte taler for døve ører.

Er du nogensinde blevet overbevist om noget af nogen i din tid i politik?

Nej. Jeg ærgrer mig over, at der ikke er mulighed for at komme i virkelig debat, fordi man kun møder de der politiske slagord på venstrefløjen. De forstår jo ikke en kæft af, hvad de selv siger eller taler om. Jeg forstår ikke, hvordan de er tilhængere af totalitarisme.

Hvem er det?

Nogle af dem.

Hvem?

Det ved jeg ikke.

Du siger også, at politik er blevet mere overfladisk. Hvornår ser du det afgørende skift i den retning?

1960'erne. Især 1968 betød begyndelsen til en kraftig nedgang i kvalitet, hæderlig, anstændighed og til mere overfladisk politik.

Hvordan det?

Med troen på, at der findes en videnskab, der kan fortælle om, hvad det rigtige er. Det er også det, der går igen i politik, hvor venstrefløjen, typisk nymarxistisk, begynder at docere, hvordan den helt rigtige samfundsform ser ud.

Det, kan du mene, er forkert, men hvordan er det overfladisk?

I den forstand at man tror, at man kan skabe paradys på jorden. 68'erne og nymarxisterne talte og tænkte kun i slagord. Derfor kan man jo sige, at du formodentlig også er hjernevasket, som de fleste, der er kommet ud af universitetet. Lærere er blevet hjernevasket. Journalisterne er blevet hjernevasket – og Politiken, de er jo fuldstændig hjernevasket.

SKAT OG TRÆLDOM

Hvis du helt selv skulle bestemme, hvor høj skulle skatten så være?

Jeg mener, det var sådan i 1950'erne, som var en hæderlig tid, som jeg husker den, at der betalte man cirka 25 procent i skat.

Det ville være nok?

Det synes jeg er meget hæderligt.

Dagpenge og alt den slags kan vi godt undvære?

Den skat, vi har nu, hensætter befolkningen i en form for trældom. Den har også betydet, at man ikke har råd til, fx at have en hjemarbejdende husmor. Den er ødelæggende for friheden, den er ødelæggende for familien.

Efterlønnen kan vi også godt undvære?

Jeg sidder herinde som 73-årig.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONS ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den

*Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information,
Deadline 22.30 og Weekendavisen.*

Hverken Helle eller Løkke har svaret: Hvad hvis væksten udebliver?

Enten får vi 5-7 års lavvækst eller også gør vi ikke. Begge dele er realistisk. Det optimistiske scenarie har både Helle og Løkke klare svar på. Til det pessimistiske har de slet ingen. Det er et problem.

Af Magnus Boding Hansen, ansv. chefredaktør

Rød og blå plan tager udgangspunkt i, at væksten kommer igen. Helle og Løkke låner penge for at skabe vækst og betaler lånet tilbage med væksten. Det gør økonomiske planer altid. Det holder. Men hvis væksten ikke kommer tilbage, så holder det ikke. Det står de ved: "Der er ingen af de her planer, der hænger sammen, heller ikke regeringens, hvis vi ikke får vækst," sagde Helle Thorning i interview med Clement Kjersgaard på DR 9.september. Løkke siger det samme. Så vidt: ærlig snak fra begge. Men hvad hvis væksten, som vi kender og elsker den, ikke kommer tilbage? Det vil de ikke svare på.

Det er realistisk. Det er derfor et svar er rimeligt. "5-7 års lavvækst vil jeg tillægge en sandsynlighed på 60-70 procent," vurderer chefanalytiker i Sydbank Michael H. J. Stæhr til RÆSON. "Det er svært med baggrund i de seneste års økonomiske udvikling ikke at være bekymret for vækstpotentialet i dansk økonomi fremadrettet." Harvard-professor og tidligere cheføkonom i Den Internationale Valutafond, Kenneth Rogoff, spår en L-formet recession i USA. Med det mener han, at væksten – modsat tidligere V-formede kriser – ikke vender hurtigt tilbage. Stadig flere tror det samme. Og Danmark får næppe blomstrende vækst, hvis USA og Europa er i krise. Det er udsigterne. De er dystre.

Pointen er ikke, at det går så galt. Fx sætter Torben M. Andersen i et mailsvar til RÆSON kun sandsynligheden for, at vi får ti års lavvækst, lig Japans i 90'erne, til 20 procent. Jeg ved ikke, om han eller Rogoff og Stæhr får ret. Det er der ingen, der ved. Pointen er, at sådan kan det meget vel gå – og at det derfor er et problem, at Helle og Løkke ikke vil sige, hvad de i så fald vil gøre. Det efterlader jo kun to muligheder: 1. De har ikke en plan for det. 2. De har en hemmelig plan for det. Det første er foruroligende, det andet er udemokratisk.

Hvorfor vil de ikke svare? 5-7 års lavvækst vil sparke hul i både Helle og Løkkes planer. Når det hul vil skulle lukkes, vil det blive meget mere blodigt end efterløn/dagpenge/effektiviseringer/millionærskat/12 minutter. Deres analyse: Det er selvmord overhovedet at forestille sig dét blodbad. Min analyse: Vælgerne er trætte af, at der bliver talt udenom. Vælgerne vil have en rå og ærlig leder. Vælgerne kan godt forstå denne korte sætning med to led (især hvis dens to nøgleord som her skrives med versaler): "HVIS væksten ikke vender tilbage, SÅ vil vi spare på xx".

Hvad kan de svare? Dét har jeg spurgt en række økonomer om. Torben M. Andersens svar: "Det vil sætte en anden dagsorden både i forhold til arbejdsmarkedet og de offentlige finanser. De eksisterende planer for at få de offentlige finanser til at hænge sammen er alle baseret på en relativ hurtig tilbagevenden til "normal" vækst, og skulle dette ikke blive tilfældet vil det stille større krav til at få de offentlige finanser

til at hænge sammen.” Med andre ord: Der vil skulle skæres markant. Det bliver grimt.

Der er to realistiske scenarier for dansk økonomi. Det ville være mest demokratisk, at en ny statsminister havde svar på begge. Også på det grimme af dem.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansvarshavende chefredaktør og redaktør for krig og fred. Kandidatstuderende i retorik med tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har skrevet til Information fra Sydsudan og Haiti og været praktikant på DR2 Udland.

Preben Wilhjem: S og SF er krysternes kartel

S-SF burde gøre systemkritikken til deres nye store projekt. Men de er for bange for vælgerne. Det siger Preben Wilhjem, medstifter af SF, til RÆSON. "Vækstdogmet er ikke bare blevet stuerent – det er blevet en hellig ko. Venstrefløjen burde påberåbe sig forsteretten til at påpege de store problemer med vores finansielle system."

Af Martin Ledstrup

Preben Wilhjem er 77, men det kan man ikke se. Han er pensioneret atomfysiker, har en doktorgrad i jura, og så var han med til at stifte SF, inden han sprængte partiet og stiftede Venstresocialisterne – som senere blev lagt sammen Dansk Kommunistparti og skabte Enhedslisten. Han byder mig på kaffe og en snak om den nye danske venstrefløj, som han har beskyldt for en højredrejning. Velfærd er ikke længere venstrefløjens patent, ligesom vækst ikke er højrefløjens, mener han. Derfor har S-SF behov for et nyt projekt og det burde være systemkritikken.

Helle Thorning-Schmidt fastslår, at hun vil tænke på vækst "morgen, middag og aften". Er vækstdogmet blevet stuerent på den danske venstrefløj?

Vækstdogmet er ikke bare blevet stuerent – det er blevet en hellig ko. Det er utroligt, at den økonomiske krise, vi står i, ikke giver anledning til nogen som helst grundlæggende systemkritik. Der er ikke skyggen af eftertanke om, hvorfor krisen kom bragende. På under tre år er vi gået fra et overskud på statsfinanserne på 60 milliarder til et underskud på 85 milliarder. Det er eddermame drastisk. Og det er langt ud over, hvad der kan forklares af rigtige eller forkerte politiske beslutninger. Ingen i det demokratiske system har noget egentligt ansvar for krisen, for det er en følge af markedsmekanismerne. Men fra videnskaben ved vi, at halvdelen af løsningen ligger i at påpege problemet. Så venstrefløjen burde påberåbe sig forsteretten til at påpege de store problemer med vores finansielle system.

Men markedsmekanismerne er jo globaliserede, så hvad ville den danske venstrefløj få ud af en systemkritik?

Markedsmekanismerne er ganske vist globale. Men vi deltager jo slet ikke i systemkritikken. Der er sågar andre lande, hvor den allerede er i gang. Det er endda blevet borgerligt. Charles Moore, en ultra borgerlig kommentator fra den britiske avis The Telegraph, skrev for et par måneder siden: "Jeg er begyndt at overveje, om venstrefløjen havde ret." Han er en hæderlig borgerlig, som er blevet forarget over alle de europæiske redningspakker. Det er som at tage fra de fattige og give til de rige, bemærker han. Det har han så observeret, men der er jo ingen systemkritisk analyse bag. I en dansk sammenhæng er der selvfølgelig Enhedslisten. Men det ville være overmodigt at have bragt systemkritikken ind i en valgkamp.

Enhedslisten fik et rekordvalg. Er der en sammenhæng mellem nedtoningen af systemkritikken i valgkampen og deres fremgang?

Enhedslistens fremgang skyldes naturligvis utilfredsheden i SF. Men jeg er ikke i tvivl om, at mange hos Enhedslisten har en grundlæggende

systemkritisk tankegang. Når så dét er sagt, vil jeg gerne fremhæve to gamle socialdemokrater – Mogens Lykketoft og Erling Olsen lige før hans død. Lykketoft har for nylig problematiseret vækstbegrebet, hvilket er ret markant, fordi det er så radikalt i forhold til, hvad Socialdemokraterne ellers har stået for i årtier. Og så var der gamle Erling Olsen, som kort før sin død skrev en kronik om, hvorvidt vi kan lære af det islamiske banksystem. Det var en 80-årig, der kiggede udover sin egen næsetip og den snævre debat i hans eget parti. Det er opmuntrende, men det er også lidt nedslående, at det er Lykketoft og Erling Olsen, der skal åbne op for tankevirksomheden. Jeg har været med i dansk politik i 40 år, og jeg har aldrig oplevet en situation, hvor det burde være så indlysende at rette en grundlæggende, fuldstændig nøgtern systemkritik.

Det lyder som om, du håber på en højere grad af social indignation på venstrefløjen? Er klassekampen død?

Jeg skal være den første til at sige, at den sociale indignation er startknappen. Det er den, der tænder de allerfleste, jeg har kendt på venstrefløjen. Og det er også den, som tændte mig selv som ganske ung. Det starter ikke med Marx' teorier. Det starter med social indignation. Men klassekampen er noget, der har ændret sig i helt objektiv forstand. Så man kan ikke længere tale om en egentlig klassekamp. Det har man ikke kunne længe. Man kan tale om en social kamp og en social udstødelse, men ikke en klassekamp. Det moderne finansielle system er afhængig af, at lønmodtagerne har råd til at købe varer. Det, der appellerer til overklassen, er et lille appendiks i det store hele, så vi er for længst kommet over i en fase, hvor hele lortet bryder sammen, hvis ikke dem, vi kalder arbejderne, har råd til at købe deres egne produkter.

Men når arbejdernes vilkår på den måde har ændret sig, så ændrer venstrefløjens udgangspunkt sig vel også. Hvad er venstrefløjens nye store projekt?

Det burde som sagt være systemkritikken. Summen af verdens finansielle transaktioner i 2010 var 70 gange større end hele verdens samlede BNP. I dag kan Facebook-stifteren – en enkeltperson med en god idé i et virtuelt, uhandgribeligt rum – skabe en formue på tre milliarder. Dét havde Marx ikke forudset. Vi må finde en løsning, og det er ikke den gamle socialistiske løsning. På en måde er markedsøkonomien jo genial. Det er en demokratisk proces, som er detaljeret og dagligt afstemmende. Man stemmer med dankortet, og dét har vist sig at være fremragende i den forstand, at det er mere innovationsskabende end det der betonsystem, de havde i Østeuropa. Så markedsøkonomien i det små er i mine øjne en virkelig værdifuld, demokratisk styringsmekanisme. Men kun inden for bestemte grænser. Nemlig privatforbruget. Når den bliver brugt i det store, så er den fuldstændig ødelæggende. Den er ustyrlig. Den er det, man inden for fysikken kalder for et metastabilt system. Det er muligt at få en mønt på højkant, men der skal ikke meget til at vælte den, og når den vælter, så vælter den. Det starter med en simpel boligboble, som sgu da er et overskueligt problem. Men det spreder sig til alle mulige andre sektorer, og inden vi ser os om, er det en global krise. Nøjagtig ligesom krisen i 1929.

Under Depressionen indrømmede Franklin D. Roosevelt, at han kunne tage fejl med sine løsningsforslag, men at han ville prøve. Og hvis det ikke lykkedes, ville han

prøve noget nyt igen og igen, indtil krisen var løst. Den danske venstrefløj virker imidlertid så overbevist om, at vi kan investere os ud af krisen, at de meget nødig vil tale om, hvad vi gør, hvis det ikke lykkedes. Men hvad hvis fremrykningen af offentlige investeringer ikke virker?

Det er en chance at tage. Det var jo også det, Lykketoft og Jelved gjorde tilbage i '93. Det, de overtog fra Schlüter, så sort ud, men de kickstartede dansk økonomi. Og denne kickstart – i kombination med Pinsepakken nogle år senere – var grunden til, at Danmark i ti år blev den, som hele Europa skelede til. Det er grunden til, at vi i dag trods alt har en mere stabil økonomi end de andre kriseramte europæiske lande. Derfor synes jeg også, at det er forløsende, at S-SF foreslår noget andet end at spare sig ud af krisen. De solgte så ideen rigtig dårligt, men det er noget andet.

Men forskellen på 1993 og 2011 er vel, at den danske venstrefløj står over for en anderledes økonomisk krise. Dels er gælden større, dels er vi afhængige af, hvad der sker i Sydeuropa.

Det fandens er, at inden for eurosystemet skal alle gøre det samme. At Socialdemokraterne er gået ind på konvergenskriterierne, der er så firkantet neoliberalistiske, det fatter jeg ikke. De burde sige det lige ud: Ja, vi overskrider konvergenskriterierne og kickstarter os ud af krisen, som vi gjorde i 1993 – også selvom underskuddet nogle år bliver større end tilladt. Og når så manglen på arbejdskraft opstår, så kører vi de 12 minutter. Men de har fået rodet det hele sammen, og derfor kan folk selvfølgelig ikke forstå, hvorfor de skal arbejde mere, når vi har arbejdsløshed. Det er rigtig dårligt markedsført. Men det er trods alt forfriskende, at de forsøger et alternativ. Også selvom det er inden for systemets rammer.

Du er alligevel fortrøstningsfuld?

Jeg er ikke særlig fortrøstningsfuld. Det værste er, at S-SF nu har besluttet sig for ikke at ville røre boligbeskatningen. Tænk, hvis Henrik Sass Larsen bliver vores næste finansminister, og han går ud med den herostratisk berømte bemærkning: "Jeg kan da ikke se, hvordan det skader bistandsklienten i den anden ende af Køge, at mit hus stiger med en million kroner". Hvis det er en kommende ministers forståelse af samfundsøkonomien, at det ikke skader bistandsklienten, at Henrik Sass Larsen pludselig får en købekraft på en million kroner, som der ikke betales skat af, så er det langt ude. Det er angst for vælgerne. Eller for nu at bruge en term, jeg stødte på for nyligt: Det er krysternes kartel.

Martin Ledstrup (1983) er cand.mag i Mellemøststudier og BA i filosofi med tilvalgsfag i islam og politik. Han har studeret mellemøststudier og læst arabisk ved Yemen College of Middle Eastern Studies samt været i forskningspraktik ved det franske institut i Sana'a. Han er stifter af bloggen "Det (u)lykkelige Arabien" om yemenitiske forhold.

Kasper Fogh Hansen: Helle kan blive en stor reformator

"Findes der visioner i S for et forandrings- og reformprogram? Ja. Er Helle blevet valgt på dem i specifik form? Nej. Hun er historisk fri." Det siger Ritt Bjerregaards tidligere spindoktor Kasper Fogh Hansen til RÆSON. Han spår hende netop derfor succes. "Hun kan vise sig at have nogle af Schlüters evner til at samle meget modstridende interesser bag et velfungerende og meget reformorienteret lovprogram." Vigtigst: Hun kan lave en aftale med fagbevægelsen om at bremse lønudviklingen.

Af Magnus Boding Hansen, RÆSONs ansv. chefredaktør

Du skriver 17. september i en kommentar på K-forum, at Thorning ikke er valgt på en specifik kontrakt og vil kunne slippe af sted med at løbe fra sin betalingsring, Fair Løsning, mm. Hvorfor?

Danskerne har stykket et parlament sammen, der ikke tillader Thorning-Schmidt at gennemføre mange af sine løfter i oprindelig form. Desuden har S-SF's forslag været udsat for en meget voldsom kritik. Eksempelvis har vi i meget lang tid levet med et åbent spørgsmål om, hvordan trepartsforhandlingerne skal forløbe. I min optik virker det som om, danskerne har givet rød blok majoriteten, men uden at styrke nogen særligt klare politikker i S/SF.

Helle Thorning kan altså slippe af sted med ikke at gennemføre sine løfter, fordi hun med god ret kan sige, 'hør, det er ikke muligt at få flertal for'?

Det er den ene del af det. Den anden er, at der ikke er nogen af S-SF's programmer, som er gået rent ind i den danske befolkning. Jeg tror simpelthen ikke på, at du kan få bare 20 pct. af den danske til at forklare, hvad der står i Fair Løsning. Folk har købt intentionen, men ikke opskriften.

Men hvorfor fanger bordet ikke på de rigtig mange konkrete løfter, hun har givet?

Fordi valgresultatet simpelthen ikke siger, at S-SF's politikprogrammer har fået stærk folkelig opbakning. De er ikke slået igennem som policyprogrammer – fx med klar forventning om, at de skal gennemføres inden 100 dage. De er ikke blevet fremlagt på samme måde, som Obama lovede at lukke Guantánamo, trække tropperne ud af Irak og at holde arbejdsløsheden under 8 procent. Det er ikke helt konkrete kontrakter. Der er ikke nogen af de her programmer, der indeholder ufravigelige løfter – udover måske løftet om 24-årsreglen. Og så måske millionærskatten, men den bliver også svær at få gennemført.

Thorning er altså valgt på et meget åbent mandat. Hvor er dets grænser?

Den intention, der ligger i Fair Løsning om at lave socialt afbalancerede reformer i Danmark – så det ikke er de dårligst stillede, der betaler først – er alt, hun skal leve op til. End of story! Hun vil langt hen ad vejen, fx i forhold til betalingsring og millionærbeskatning, kunne sige: "Jeg gjorde ikke, hvad der stod i Fair Løsning, men jeg har gjort det, der kunne lade sig gøre". Lever det op til en anden

fordelingsprofil og skaber det arbejdspladser, er hun i mål. Med andre ord: Grænsen for hendes mandat ligger i negativ forstand ved fx 24-årsreglen – i positiv forstand i, at hun skal handle.

Hun behøver altså ikke gennemføre noget bestemt. Men noget skal vel gennemføres for, at hun lever op til sit mandat fra vælgerne?

Ja. Hvis hun ikke lægger et andet reformspor end den borgerlige regering, som alt andet lige har begunstiget boligejerne og de højeste indkomster og har inddraget muligheden for de dårligst stillede til fx at planlægge deres egen tilbagetrækning, så vil det være et løftebrud. Hvis ikke hun leverer et andet spor, hvor de bedst stillede holder for, så svigter hun sit mandat. Men om det skal foregå *precis* som beskrevet det ene eller det andet sted i et af S/SF's valgoplæg? Nej. Intet derfra er slået igennem som kontrakter med vælgerne, og alle kan se, at der ikke er 90 mandater bag.

Vælgerne vil have Løkkes politik, men de vil have, at det er Thorning, der fører den?

Det synes jeg ikke er rigtigt. Der er en vælgerstrømning henover midten...

Men valget var om økonomi og reformer. Og reformpartierne – Radikale og blå blok – vandt et klart flertal...

Jeg er ikke sikker på, at man kan fortolke De Radikales fremgang som en støtte til den borgerlige blok, og slet ikke til VKO's politik. Det er forkert at tro, at der ikke efterspørges ny politik, og Radikale og Enhedslisten er jo dem, der har ført den hårdeste oppositionslinje over for VKO og de er blevet belønnet for det. De gamle partier er blevet straffet, og de nye og kommentarpartierne gået frem – bortset fra Dansk Folkeparti. Danskerne stemte ikke *for* efterlønnen, men det betyder ikke, at de stemte for den borgerlige fordelingspolitik.

Så når min analyse er, at en blå regering har ført rød politik i 10 år, og nu får vi 10 års blå politik ført af en rød regering, så er du ikke enig?

Nej. For min pointe er netop, at ingen endnu ved, hvilken politik Thorning kommer til at føre. Men det er jo helt åbenlyst, at når de nu sidder og laver regeringsgrundlag med De Radikale, så er der store dele af Fair Løsning, der ryger i skraldespanden. Helle Thorning er ikke tvunget til at gennemføre Fair Løsning eller 2020-planen, og når man er valgt til bare at gennemføre noget – og ikke noget bestemt – så kan alle omkring bordet få lov at se bedre ud. Det er en meget fordelagtig forhandlingsposition, hvor hun ikke skal tvinge andre til at lægge stemmer til noget, der i sidste ende kun vil gavne hende selv.

Så Thorning bliver en reformstatsminister, der skaber løsningerne på kryds og tværs fra gang til gang og fra emne til emne?

Ja.

Hvilke reformer vil hun få gennemført?

Af uddannelsesområdet og på erhvervsområdet blandt andet. Der ligger nogle bomber under dansk politik, som den borgerlige regering har skubbet foran sig: Vi har alle snakket om efterlønspengene, men mig bekendt har vi et dansk landbrug med et underskud på 350 mia. kr. og en nettogæld pr. medarbejder i landbruget på 30 mio. kr. Der er meget, meget store problemer mange steder.

Men hvad bliver hendes rigtig store reformer?

Jeg tror, det kan blive noget lig Nyrup og Lykketofts projekt ”Gang i 90’erne”. Det hvilede grundlæggende på en antagelse om, at hvis vi holdt den danske lønudvikling på et par procent under de omkringliggende landes lønudvikling, så ville det på sigt gavne vores konkurrenceevne og beskæftigelse. Det var meget vigtigt for de 15 års vækst, vi havde op gennem halvfemserne og forbi årtusindeskiftet. Jeg tror, at Helle Thorning vil kunne lave den samme aftale med fagbevægelsen igen. Hun har nogle gode forudsætninger for at få skabt en langsigtet strategi for en alliance med lønmodtagerne om, hvordan vi får skabt arbejdspladser. Også fordi hun har opbakningen fra systemet. Mit håb er, at man finder en fælles national strategi mellem lønmodtagere, virksomheder og regering, som sikrer en udvikling i produktiviteten, der modsvarer vores indtægtsniveau, så vi ikke igen mister 200.000 arbejdspladser.

Altså en tilnærmelse til den tyske model. Vil det lykkes?

Det var den socialdemokratiske medicin gennem 90’erne, og det kan sagtens blive den socialdemokratiske medicin gennem 10’erne. Men det skal samtidig være på en måde, der ikke konstituerer en reallønnedgang for arbejdstagerne.

Den borgerlige regering havde som mål at effektivisere den offentlige sektor. Det mislykkedes. Samme mål har Thorning nu. Hvorfor skulle det lykkes for hende?

Siden 80’erne har skiftende hold af politikere forsøgt at udvikle produktiviteten i staten gennem bureaukratiet. Schlüter lavede ”Operation Regelstorm” – vist nok i ’83 – og siden har vi haft den ene afbureaukratiseringsøvelse efter den anden i næsten 30 år. Det var jo komisk, hvis ikke det var så trist. Erfaringen må være, at det offentlige bureaukratis evne til at reformere sig selv ikke længere er til stede. Hvis man skal reformere den offentlige sektor, er man nødt til at gøre det uden om, hen over, igennem og på trods af den ministerielle, kommunale og regionale ledelse af produktionen.

Hvordan?

Når Thornings regeringsforberedelse sender signaler om, at den politiske tilstedeværelse i toppen af ministerierne – det vil sige mennesker, der er ansat for at gennemføre et politisk projekt og ikke for at bevare systemet – skal opnormeres, så afspejler det, at hun forstår, at løsningerne ikke kommer inde fra systemet.

Bureaukraterne har bremset den offentlige sektor i at blive billigere og bedre?

Ja, deres interesser er jo ikke nødvendigvis at forandre ting. Hvorfor tror du ellers at pædagoger passer flere børn i dag end de gjorde for femten år siden, mens udgifterne til området er steget? Pengene bruges i de administrative mellemlag hvis ledelse af mange velfærdsområder sænker produktiviteten.

Og grunden til, at det vil lykkes for Thorning, er, at hun vil tilføre kompromisløse folk udefra, som vil være klar til at skære væk og lave om eller hvad?

For det første virker det som om, at Helle Thorning har tænkt sig, at hendes politiske ledelse skal være stærkere suppleret af folk, der er loyale over for projektet og ikke over for systemet. For det andet ligger der en enormt stor mulighed i, at De Radikale taler om en tillidsreform, og at venstrefløjen taler om at gøre noget ved ledelsen på de offentlige

arbejdspladser. De to ting kan godt smeltes sammen, og det, der er utroligt heldigt for Helle Thorning er, at det ikke er markedsført endnu. På den måde vil SF kunne gå tilbage til FOA og sige, at det giver mere indflydelse og frihed til vores medarbejdere, mens De Radikale kan gå ud og sige, at den statslige regulering med de offentlige arbejdspladser bliver mindre.

Tiltagene skal gennemføres af nogen, der kommer udefra, og det skal gøres ved at skabe mere tillid til dem, der skal gennemføre det?

Ja. Jeg tror, at bureaukратиernes forrang i forhold til policy-udviklingen i ministerierne vil blive udfordret under Helle Thorning. Og det er på tide!

Så du føler dig sikker på, at Thorning kan rydde op i bureaukratiet?

Ja. For markeringerne om en udvidet politisk betjening af ministrene har været meget klare.

Noget, Thorning har sagt gennem hele valgkampen, er, at hun kan skabe vækst. Er det ikke dét, der er hendes afgørende valgløfte? Og vil hun kunne overleve, hvis der kommer de 5-7 års nul- eller lavvækst, som flere og flere økonomer spør?

Sverige har skaffet 100.000 job de sidste fire år, vi har tabt 200.000. Og det er ikke kun på grund af en flydende svensk krone. Det afgørende er en fleksibilitet i opfattelsen af, hvad der er jobskabende. Sverige har fx sænket momsen for restaurationsbranchen, fordi man havde et problem med at få lavtuddannede i arbejde – det fik man på den måde. Det er samme tanker om at gøre det billigere at skabe jobs, jeg ser i at fx Nick Hækkerup taler om straksafskrivning af investeringer og omlægning af erhvervsstøtte.

Men hvad nu, hvis det ikke lykkes: Kan Thorning overleve 5-7 års lavvækst?

Ja. Det tror jeg faktisk. Af to årsager. Hun vil let kunne vise, at hun arbejder på politiske forandringer, og Lars Løkke har tænkt sig at blive siddende. Han læser sit overraskende gode valg som en tillids erklæring til ham som statsminister. Det er en foræring til Thorning.

Du tror, at Helle bliver en historisk stor statsminister?

Ja. Eller rettere – det kan hun blive, hvis hun kan samle 90 mandater bag nogle meget nødvendige reformer. Kan hun ikke, så giver det jo sig selv, at hun bliver en kortlivet affære. Men jeg siger netop, at hun vil have lettere ved det end andre på grund af hendes meget åbne mandat.

Hvad vil overraske folk mest ved Thorning som statsminister?

Jeg tror, hun kan vise sig at have nogle af Schlüters evner til at samle meget modstridende interesser bag et velfungerende og meget reformorienteret lovprogram. Hun bliver stor, hvis hun succesfuldt skaber reformer på kerneområder, og det er der god chance for. Findes der visioner i S for et forandrings- og reformprogram? Ja. Er de skrevet ud i konkrete valgløfter, og er hun blevet valgt på dem i specifik form? Nej.

Hun kan blive god, fordi hun ikke som alle nyvalgte statsministre de sidste tyve år har lovet konkrete gaver ud til højre og venstre?

Ja. Hun er historisk fri.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansvarshavende chefredaktør og redaktør for krig og fred. Kandidatstuderende i retorik med tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har skrevet til Information fra Sydsudan og Haiti og været praktikant på DR2 Udland.

Kommentar: Det kunne Fogh, som Helle ikke kan

Anders Fogh – som vandt valget i 2001 for præcis ti år siden i dag – evnede at konstruere og kommunikere forskelle i den sociale og politiske virkelighed på baggrund af et ideologisk fundament. Og han vidste, at succes i den sproglige magtkamp forudsætter et ideologisk fundament til at give retorikken retning og troværdighed. Thorning-regeringen synes at mangle begge dele – især evnen til at kommunikere et appellerende projekt.

Af Jan Maintz Hansen

Set i lyset af Anders Foghs berømte, berygtede og dagsordensættende erobring af statsministerposten for ti år siden fremstår venstrefløjens aktuelle indtog i regeringskontorerne unægteligt blodfattigt og retningsløst. Og kritikken af Socialdemokratiet og SF er siden magtskiftet 15/9 2011 vokset dag for dag: Hvad er det, de vil udover at sidde på magten? Kritikerne savner med andre ord en tidssvarende, veldefineret og revitaliseret ideologisk og visionær politik – de savner, hvad højrefløjen fik af Fogh: et visionært, ideologisk forankret projekt. Men hvad var det egentlig for et projekt, Fogh lancerede i 2001? Hvilken tænkning byggede det på? Og hvad kunne Fogh, som Thorning tilsyneladende (endnu) ikke kan -som magtovertager, ideolog og politisk kommunikator? Folketingsvalget i 2001 udgør en markant milepæl i dansk politisk historie: For første gang siden 1920 var Socialdemokratiet ikke længere det største parti. Valget blev den største jordskredssejr til en opposition siden 1973. De borgerlige partier fik 53 procent af stemmerne, det højeste tal siden 1920. Og valgresultatet betød en fuldstændig ændring af styrkeforholdene mellem højre og venstre gennem trekvart århundredes dansk politik. Prægnante forklaringer på denne fuldstændige ændring i magtforholdene udpeger værdipolitikken som afgørende faktor. Ikke mindst indvandrerpolitikken. I bogen *Kampen om sandhederne* (2008) inddrager journalist på Information Rune Lykkeberg en mere langsigtet mentalitetshistorisk forklaring. Den angår udviklingen i to grupperingers kamp om velfærdsstatens formål og eksistentielle og demokratiske idealer, altså udviklingen i de sidste ca. 50 års kamp mellem på den ene side den særligt danske institutionaliserede alliance mellem en venstreorienteret kulturel overklasse og Socialdemokratiet og på den anden side en række borgerlige politikere og kulturkritikere. Lykkebergs tese er denne: 2001-valgets udfald var *også* et resultat af, at den borgerlige fløj lykkedes med at konstruere en dominerende, formynderisk venstrefløjsgruppering som folkets egentlige modstander i form af den kulturelle overklassens "smagsdommere" og dens formynderiske, undertrykkende forsøg på at opdrage 'den almindelige dansker'. Foghs kulturkamp var altså i høj grad en magtkamp, der, ligesom så megen anden politisk kamp, foregik *sprogligt*.

Sådan konstruerede Fogh 'smagsdommerne' som 'folkets' modstander

Et særligt træk ved Foghs kulturkamp er dens varighed og ideologiske soliditet. Da Fogh i sin berømte nytårstale 1/1 2002 for

alvor potenserede sit angreb på "statsautoriserede smagsdommere" og "såkaldte eksperter", var det ikke opfundet spin til lejligheden, men kulminationen på en indædt kulturkamp, som meget konsistent udgør den samlet set mest enhedsskabende faktor i Foghs hele politiske karriere. Kulturkampen handler ifølge Fogh om den demokratiske relation mellem borger og stat. Han pointerer i bogen fra *Socialstat til minimalstat* (1993), at hans grundtanke er, at "liberalismen [er] udtryk for den samfundsopfattelse, at kun det enkelte menneske kan afgøre, hvad der konkret er et godt liv for hende eller ham", hvorfor "grundsynspunktet er, at vi kun kan leve som mennesker med *verdigheden* i behold, hvis vi i højere grad *selv* tager hånd om vort eget liv." Dette bærende kulturkampargument udgør et organiserende princip i størstedelen af Foghs politiske taler og tekster. Frekvensen af det i varierende formuleringer er slående. Det kan konstateres ved en gennemlæsning af kronikker af Fogh, interviews og af hans bøger *Opgør med skattesystemet* (1979) (hvor den ideologiske motivation for et nyt skattesystem er "det fællesskab, som er forudsætningen for den enkeltes frihed"), *Kampen om boligen* (1982), *Fra socialstat til minimalstat* (1993) og *I godtvejr og storm – samtaler med Anders Fogh Rasmussen* (2000) og bogen *30 taler – 30 år. Anders Fogh Rasmussen* (2006) med 30 af hans taler. Og kulturkampargumentets fremherskende status er stærkt motiveret: Gentagende gange pointerer Fogh, at "Det er udfaldet af kulturkampen, der afgør Danmarks fremtid." (Weekendavisen 17.1.03). Eller mere bombastisk udtrykt i minimalstatsbogen: "Vi kaster ikke slavesindet af os blot ved at afvikle socialstaten. Det er selve ånden i befolkningen, der skal ændres. [...] Egentlig er der brug for kulturkamp. [...] Vi skal helt fra bunden af gøre op med de kollektivistiske normer, vi så at sige har fået ind med modermælken." Kulturkampens modstander er kondenseret i begrebet 'smagsdommerne'. Begrebets indhold er imidlertid ikke nyt stof i Foghs ideologi. Allerede i 1976 siger Fogh i en tale som VU-formand: "I dag er en ny herrestand af tekniske og videnskabelige eksperter vokset frem. [...] Stadig flere afgørelser træffes hen over hovedet på jævnlige. De må blindt stole på eksperternes udsagn. Friheden er for dem blevet et begreb uden indhold. Deres sag skal vi tale. Vi opstod som og skal stedse være den lille mands parti." Allerede her ses forsvaret for "den lille mand" mod en magtelitær ekspertgruppe. Og selve smagsdommermetaforen bruger han mindst så tidligt som i en Grundlovstale i 1986 og i *Fra socialstat til minimalstat*, hvor han kritiserer "statsansatte smagsdommere". Men omkring årtusindskiftet stiger frekvensen af Foghs brug af smagsdommerbegrebet. Og i nytårstalen 2002 anvender Fogh for alvor og stærkt polemisk begrebet foran et stort publikum, og det får herefter en særlig offentlig status; ordet konnoterer fra da af unægteligt Foghs kulturkamp. At nytårstalen giver begrebet den status, underbygges af en søgning på ordet 'smagsdommer' i artikeldatabasen Infomedia. Efter Foghs nytårstale i 2002 stiger forekomsten eksplosivt: fra 164 artikler i 2001 til 1297 i 2002, en stigning på 691%. Og denne frekvens fortsætter i årene efter. Resultaterne indikerer nytårstalens og generelt kulturkampens gennemslagskraft og dagsordensættende evne. Hvorfor Foghs politiske kommunikation og angreb på "smagsdommerne" lykkes Fogh kunne på baggrund af et ideologisk fundament kommunikere og konstruere *forskelle* i den sociale og politiske virkelighed. Fogh kunne definere

modsatninger mellem ham selv og sine politiske modstandere – og han kunne med sin retorik vinde tilslutning til opfattelsen af sine modstandere som dem, der er forkert på den. Han lykkedes med at appellere til og inkludere vælgere og betjente sig på én og samme tid af en ekskluderende strategi: Hans skabelse af en alliance fungerede ved *også* at konstruere en fjende, der truer alliancens interesser. Nytårstalen 2002 kondenserer og tydeliggør strategien i Foghs politiske kommunikation og hans ideologi. Nytårstalen bygger på én gennemgående, organiserende modsætning: menneskelig frihed versus menneskelig undertrykkelse. Det tema grundlægges i en indledende international og historisk ramme for det kulturkritiske fokus på Danmark. Først taler han kort om 11/9, hvor modsætningen er terrorgruppens ”herskesyge tyranner” versus ”personlig frihed, demokrati”. Så berører han kort danske soldaters kamp for sidstnævnte ”værdier” i Afghanistan og på Balkan. Og i forlængelse heraf fremsætter han sin overordnede vision: ”Vi skal sætte nye mål for det 21. århundrede”, og han skaber en modsætning mellem det gamle århundrede som undertrykkelsens århundrede og det nye som frihedens århundrede. Modsætningen undertrykkelse over for menneskelig frihed strukturerer resten af talen. Et uddrag af talens vægtigste del: ”Ansvaret for medmennesket er ikke at gøre sig til det andet menneskes formynder [...] Den enkelte skal have større frihed til at forme sit liv. Vi vil gøre op med stive systemer, umyndiggørelse og ensretning. Vi tror på, at mennesker er bedst til selv at vælge. Vi behøver ikke eksperter og smagsdommere til at bestemme på vore vegne.” Fjenden er skaberne af den socialdemokratiske, ’formynderiske’ danske velfærdsstat. I et interview ”indrømmer” Fogh, at smagsdommerne er tilhængerne af ”68-tænkning” i ”råd, nævn og institutioner”, ”en gruppe af eksperter, [der] altid støttede venstrefløjen” (Berlingske Tidende 5.9.02). Det er denne gruppe, Fogh fremstiller som frigørelsesprojektets modstander. Følgende opremsning angiver værdierne i den afgørende modsætning, som Fogh omkring magtovertagelsen i 2001 definerede og potenserede. På Foghs side finder vi frihed, personligt ansvar, **individets værdighed**, effektiv stat, sandt demokrati, fri debat, skattestop, lov og orden og en fast og fair indvandrerpolitik. På modstandernes side – venstrefløjselitens side – hersker ifølge Fogh antidemokrati, ufrihed, formynderstat, vildtvoksende stat, uværdighed, eksperter, smagsdommere, skatte-hop og kaotisk indvandrerpolitik. Man kan hierarkisere punkterne på Foghs værdiprojekts side og se, at det bærende ideologiske punkt er individets værdighed. Alle de andre punkter har dette punkt som mål. Det politiske sprogs skabelse af nye virkelighedsopfattelser fungerer blandt andet ved at sammenblende allerede eksisterende begrebsbetydninger. Præcis denne strategi anvender Fogh. Ordet ’smagsdommere’ bruges to gange og begge gange i sammenhæng og sideordnet med ordet ’ekspert’. Herved sammenblandes og ligestilles smagsdommerbegrebets semantiske felt: det æstetiske, subjektive domme, normativitet – med ekspertbegrebets semantiske felt: videnskabelighed, objektivitet, værdifrihed, empirisk verifikation. At være smagsdommer eller ekspert er to sider af samme sag ifølge Foghs diskurs. Konsekvensen er, at Fogh gør enhver ekspertise og indsigt – herunder kunstnerisk, pædagogisk, eksistentiel, etisk indsigt – til noget subjektivt uden nogen grad af overindividuel, almen gyldighed. Han nivellerer og relativiserer enhver forskel i intellektuel

autoritet. Ekspertter er således også ”såkaldte ekspertter” (underforstået: de er ikke ekspertter), der ”mener at vide bedst” (underforstået: de ved ikke bedst). Ekspertters og smagsdommeres viden er reduceret til ”faktisk viden”. Både smagsdommere og ekspertter frarøves enhver autoritet. De er uden autoritet og fungerer på subjektive præmisser og formynderisk. Derfor er deres dominans forkert. Dernæst intensiverer Fogh metaforikken: ”I de senere år er der ved knopskydning skudt et sandt vildnis af statslige råd og nævn og institutioner op over alt. Mange af dem har udviklet sig til statsautoriserede smagsdommere, som fastslår, hvad der er godt og rigtigt på forskellige områder.” Den botaniske, organiske metaforik er stærk mht. betydningsdannelse hos tilhørerne. Velfærdsstatens udvikling gøres med den til noget irrationelt, selvgenererende, omsiggribende og ustyrligt. Det er slående, at Fogh så gennemført ikke søger at overbevise befolkningen med rationelle argumenter. Hans metaforiske konstruktion af fjenden er ideologisk og manipulatorisk. Fogh vidste om politisk kommunikation, hvad allerede Aristoteles pointerede i sin bog *Retorik*: ”Tilhørerne vil altid have en tilbøjelighed til at gribes af de samme følelser som den, der taler følelsesbetonet, selvom der ikke er det mindste om det, han siger.” Den politiske retoriks effekt baserer sig langt hen på appel til følelser, ikke til fornuft. Foghs konstruktion af den politiske venstrefløj og den kulturelle overklasse som den undertrykkende og følgelig onde fjende placerer endvidere Fogh i rollen som frigørende helt, og onskabsfuldheden legitimerer og nødvendiggør uden argumentation Foghs projekt. Den amerikanske sprogforsker George Lakoff påpeger, at i politisk retorik om fjender og onskab gælder følgende logik: ”Hvis du er svag, lader du onskaben sejre, hvorfor svaghed i sig selv er en form for onskab.” Altså: Ikke at bekæmpe onskab er onskab, og en modstander af onskab er per definition god. Ved at udpege modstanderen som en ond undertrykker definerer Fogh sig selv som den gode frigører.

Foghs demokratisyn

Smagsdommerbegrebet, ekspertnivelleringen og undertrykkelsesretorikken har demokratiske implikationer, der også ekspliciteres i talen: ”Der er tendenser til et eksperttyranni, som risikerer at undertrykke den frie folkelige debat.” Et afgørende aspekt ved Foghs konstruktion af smagsdommerne som folkets fjende er netop det ideologisk funderede demokratibegreb, denne konstruktion hviler på. Demokrati er i Foghs diskurs først og fremmest et middel, der alene qua styreform er demokratisk. Demokrati er ifølge Foghs diskurs ikke – med Hal Kocks ord – ”en livsform, som man først tilegner sig derved, at man lever den igennem.” Demokrati er ikke noget, man skal bevidstgøres om eller opdrages til. Dets eksistens forudsætter f.eks. ikke et oplyst og aktivt deltagende folks fælles rationelle ræsonnementer, hvor det bedre arguments konklusion angiver fælles problemløsninger. Fogh er mere på linje med Danmarks anden ledende demokratiteoretiker, Alf Ross, for hvem en stat er ”demokratisk i det omfang, hvori staten tilkommer folket”. Foghs begrundelse for individets eksistentielle selvbestemmelse er denne: Mht. det gode liv ved ingen mere end andre: ”Når vi skal træffe personlige valg, er vi alle ekspertter” (fra nytårstalen 2002). Det er denne demokratiopfattelse, der gennemsyrrer Foghs årelange kulturkampdiskurs, og som nytårstalen

potenserer. Kernen i modsætningen mellem Fogh og den danske velfærdsstats virkemåde er i den optik og ifølge Foghs konstruktion forholdet mellem stat og borger. For begge poler i modsætningen er demokratiets *mål* realiseringen af individets sande frihed og mulighed for selvrealisering. Uenigheden handler om *midlet* hertil: statsligt autoriseret og institutionaliseret opdragelse og bevidstgørelse af individet eller individets personlige autonomi og ansvar for selv at vælge sin livsform? Foghs diskurs definerer ved sin metaforik og retorik den første løsning – kulturelradikalt opdragelsesdemokrati, altså smagsdommernes løsning – som en løsning, der ikke beforder individets sande frihed, men moraliserer og med sin formynderiske dominans undertrykker uden legitimitet hertil og med individets ufrihed og dermed uværdighed som konsekvens. Uagtet enhver etisk vurdering af Fogh som politisk aktør og uagtet hans videre politiske resultater: Fogh vidste, at politik i høj grad også foregår sprogligt. Og at succes i denne sproglige magtkamp forudsætter et ideologisk fundament, som de sproglige indlæg i kampen kan retningsbestemmes af og hente troværdighed fra. Thorning-regeringen synes – i modsætning til Fogh – at mangle begge dele. Eller i hvert fald at mangle evnen til at kommunikere et appellerende projekt.

Jan Maintz Hansen (f. 1979) er cand.mag. i Nordisk sprog og litteratur og Filosofi fra Aarhus Universitet i 2007. Han har bl.a. undervist på Aarhus Universitet, på lærerseminariet i Odense og på Testrup Højskoles politiske sommerkursus. Han har skrevet litterære artikler og anmeldt filosofi og litteraturteori i forskellige tidsskrifter. Han underviser på Silkeborg Gymnasium og læser samfundsfag ved Aarhus Universitet.

RÆSON spørger Vestager: Hvad hvis væksten udebliver?

”Man skal tro på sine planer og lade være med at lægge nødplaner”

Af Lasse Marker

Du har placeret dig i Økonomi- og Indenrigsministeriet. Hvorfor?

Af flere grunde. Dels kommer den økonomiske dagsorden til at fylde enormt meget, og derfor var tanken at få to stærke økonomiske ministerier – Økonomi- og Finansministeriet – til at samarbejde herom. Det er også baggrunden for at trække indenrigsområdet tættere på. For hele spørgsmålet om, hvordan kommuner styres, hvilke rammer og frihedsgrader der er, og hvordan man skaber rammer for god ledelse og faglig udvikling, spiller en utrolig stor rolle. Så det er et forsøg på at trække tingene sammen og sørge for, at der er kræfter og ressourcer nok til at møde udfordringerne, som er blevet større.

Du har skabt et meget stærkt ministerium, som får konjunkturerne, lovmodellen og Økonomisk Redegørelse, som før lå i Finansministeriet. Hvad er din plan med ministeriet?

Vi – regeringen – skal bruge det til at sikre, at der bliver et reelt samarbejde i regeringen. Risikoen er, at samarbejde kun er noget, partier taler om, men ikke noget, de gør. Det at binde regeringen sammen er også at lave nogle konstruktioner, der sørger for, at der er samarbejde. Og Finans-, Økonomi- og Indenrigsministeriet skal samarbejde for at kunne løse de udfordringer, Danmark står over for. Økonomiministeriet laver eksempelvis en økonomisk redegørelse og konjunkturvurdering, som Finansministeriet bruger som ramme for den konkrete finanslov. Jeg kan ikke undvære det, som finansminister Bjarne Corydon har ansvar for, nemlig de konkrete kommuneforhandlinger og de offentlige overenskomster – for vi kommer til at sidde og lave opfølgningen på aftalerne vedrørende budgetter, regnskaber og skatteinddrivning. Det vil sige, at vi ikke kan undvære hinanden. Det er et forsøg på at gøre samarbejde mellem regeringspartierne til en konkret hverdagsvirkelighed, så vi ikke får en situation, hvor partierne har hver deres ministerieklynge, som de triller af sted med hver især. Det er for at etablere én samlet regering.

Er Økonomi- og Indenrigsministeriet det mest magtfulde ministerium i dag?

Nej, det tror jeg ikke. Jeg tvivler på, at man kan gøre det sådan op. Et ministerium er kun et godt og effektivt ministerium, hvis det bliver brugt.

Regeringen vil gøre op med statsstyring og detailregulering af kommunerne. Hvordan ændrer det forholdet mellem stat og kommune?

Der er dels en principiel, diskussion og dels en erfaringsdiskussion. Det, vi har erfaret i hvert fald de sidste 10 år og sikkert også tidligere, er, at kontrollen er blevet skærpet. På Slotsholmen har man haft en idé om, hvordan ting skulle gøres helt ned i den enkelte klasse på en folkeskole. Man registrerer fravær på en bestemt måde, fordi det skal indrapporteres til skolelederen, der indrapporterer til kommunen, der indrapporterer til

skolestyrelsen, som gør et eller andet med det, som jeg ikke ved, hvad er. Alene begrundet i, at man ikke har tillid til, at lærerne bekymrer sig nok om eleverne til at bemærke, hvis de har stort fravær. Vi har set en tsunami af regler. Den stående vittighed i Beskæftigelsesministeriet er: „Skriv ikke loven ud, den er ændret i morgen.“ Vi kan se, at kontrollen ikke virker godt nok. Tværtimod skaber det mistillid til de offentligt ansatte. Der er en fælles interesse mellem stat og kommune, når det handler om den økonomiske politik. De 98 kommuner er helt afgørende, når man ser på finanspolitikken som helhed, fordi kommunerne forvalter omkring halvdelen af de offentlige udgifter. Tager man regionerne med, når man endnu højere op. Der er en fælles interesse i, at der er styr på de samlede offentlige udgifter. For hvis ikke der er det, kommer borgerne til at mærke det direkte ved vilkårlige besparelser eller indirekte ved stigende renter og færre job. Derfor er tankegangen, at der selvfølgelig skal være kontrol og rammer – for det er skatteydernes penge – men inden for de rammer er der plads til at give flere frihedsgrader, end der er i dag. De steder, hvor det går godt i dag, er, hvor der er plads til god ledelse, hvor medarbejdernes faglighed kan folde sig ud, og hvor tiden er lagt i serviceydelser frem for bureaukrati.

Er det et opgør med New Public Management [et styringsparadigme med fokus på resultatorienteret kontrol, red.]?

Både-og. Der vil fortsat være elementer af styring og kontrol – for man skal have respekt for skatteydernes penge. Men der ligger et opgør med forestillingen „Vi alene vide på Slotsholmen“. Det bygger dels på noget principielt holdningsmæssigt hos de tre regeringspartier, men også på en banal konstatering af, at detailstyringen ikke virker.

Så kontrol er dyrere end tillid og de markedsfejl, der nødvendigvis må følge med?

Jeg har den tro, at der altid vil være nogle, der forsøger at smygge sig uden om. Og at antallet er nogenlunde konstant. Problemet er, at vi for ofte møder en snyder med øget kontrol af alle. Det er u hensigtsmæssigt. Det problem forsøger regeringen at håndtere blandt andet ved at definere og operationalisere nye begreber. Noget af det kalder vi en styringsdialog. Det er et redskab, som skal bruges til at imødegå konkrete udfordringer. Ved at identificere konkrete problemer i de enkelte kommuner kan vi afdække, om det er en strukturel fejl. Hvis det ikke er en strukturel fejl, skal man ikke ændre reglerne for alle kommunerne, men lave et partnerskab med den enkelte kommune om at løse det konkrete problem.

Hvilke muligheder giver de her nye former for styringsdialog og partnerskaber mellem staten og kommunerne?

Det giver først og fremmest en udfordring for ministre og ordførere, der – når de konfronteres med konkrete problemer rundtomkring i kommunerne, hvilket uundgåeligt vil dukke op – ikke kan springe op på ølkassen og sige: „Jeg går ned i folketings salen og løser det med en ny regel“. Man bliver nødt til at finde på andre måder at forholde sig holdningsmæssigt til de ting, der foregår. Det handler om at indbygge en regelbegrænsende adfærd hos politikere og ministre. Det andet er, at vi går videre med nogle af de tiltag, vi kender i forvejen, frikommuneforsøg og udfordringsret, og ser, hvordan vi kan bruge dem i en ny sammenhæng.

Du lægger op til en voldsom effektivisering af den offentlige sektor. Hvordan kan det lade sig gøre?

Jeg tror kun, at det kan lade sig gøre, hvis det lykkes for os at give bedre rum til ledelse og faglig udvikling. Hvis vi vil have mere ud af pengene, så har vi brug for medarbejdernes indsigt og lederne evne til at fremme ditto og optimere processer og måder, man gør tingene på. Man kan ikke effektivisere Danmark fra Slotsholmen, men man kan skabe nogle rammer for det. Ser vi på den offentlige sektor, der udgør ca. 440 mia., diskuterer vi normalt kun en marginal del heraf. Hvis medarbejdere, ledere og borgere skal opleve, at tingene forandrer sig, så er det i den store del, som normalt ikke diskuteres, der skal ændres.

Bliver S-SF-R en reformregering?

Det gør den.

Hvilke reformer vil vi med sikkerhed se?

Vi har lagt en reformvej frem mod strukturel balance i 2020. Vi har lavet ni forskellige rammesættende betingelser for den økonomiske politik, der bliver ført. Vejen derhen skal være grøn, og vi vil bekæmpe fattigdom og skabe lige muligheder for alle. Vi vil kickstarte økonomien blandt andet ved fremrykning af offentlige investeringer – men kickstart er netop i ordets bogstaveligste forstand kun noget, der sætter gang i ting. Hvis man vil have varig vækst, bliver man nødt til at arbejde med produktivitet, konkurrenceevne, arbejdsstyrke og kompetencer. Det er de fire områder, som vores reformer drejer sig om. Der er tre elementer ud over kickstarten. Det ene er trepartsforhandlinger, som kommer i 2012, og som indeholder diskussioner af alle de fire nævnte elementer. Så kommer skattereformen – som skal sænke skatten på arbejde – og som er fuldt finansieret. Herefter begynder de øvrige reformer at trille ind: Det er kontanthjælp, førtidspension, fleksjob, forebyggelse, international rekruttering. En lang række reformer, der strukturelt skal imødegå Danmarks fremtidige udfordringer. Den her retning kan man kun fastholde ved at gøre det til en reformregering.

Hvilke reformer håber du herudover at se?

Jeg tror, at vi får nok at gøre med at få gjort de aftalte reformer til virkelighed. Som sagt har regeringen lavet ni forskellige rammesættende betingelser for den økonomiske politik. Den niende målsætning er at bekæmpe fattigdom og skabe lige muligheder. Det er en holdning, der gennemtrænger vores arbejde. Vores mål er at skabe et samfund, hvor folk trækkes ind og bliver en del af samfundet. Mange af vores systemer i dag skubber folk ud. Vi tror ikke, at vi har svaret på alt. Vi lytter gerne. Man bliver nødt til at sige, hvad man mener, og lade sig modsige for at blive klogere. Derfor er det vigtigt at give plads til at inddrage folk. Det er ikke inddragelse at udstikke et regelkatalog og en tjekliste.

Hvilke reformer mangler Danmark for at være konkurrencedygtig i dag og i fremtiden?

Hvis jeg skal pege på noget, som er underforstået i regeringsgrundlaget, så er det en reform af vores mindset – af vores tankegang. Det ligger i nogle af de ord, som vi bruger: frihed, lige muligheder, fællesskab, tolerance. I forhold til modernisering af den offentlige sektor: tillid, ledelse og faglighed. Det er ikke en reform, man kan skrive ned på gult papir, men en måde at tænke og handle på. Og det er dét mindset, der binder vores reformpakke sammen og gør, at vi når vores mål.

OECD har peget på klima, miljø og velfærd, mens Danmarks Vækstråd har peget på velfærdsteknologi, grøn økonomi, fødevarer og turisme som vækstområder. Regeringen vil give subsidier til grøn energi. Vil regeringen

også give subsidier til andre vækstområder?

Der ligger et kæmpe potentiale i velfærdsteknologi, som OECD og Danmarks Vækstråd også peger på. Det offentlige kan være med til at fremme det ved at skabe efterspørgsel. Det, der er potentialet, er ikke kun, at der er nogle virksomheder, der kan få testet nogle løsninger og gøre dem klar – ikke kun til afsætning herhjemme, men også til eksportmarkedet – det virkelig løfterige er, at det formentlig vil give borgerne flere frihedsgrader og større fleksibilitet. Det er et virkelig sjældent match. Større frihedsgrader og fleksibilitet for borgerne, lavere udgifter for kommunerne og mulighed for vækst i private virksomheder. At virkeliggøre det kræver ikke nødvendigvis, at staten giver subsidier, men at staten er en aktiv kunde og klog regulator.

Så staten skal skabe efterspørgsel snarere end at subsidiere de øvrige vækstområder?

Ja. Vi skal se på, hvordan det offentlige er som kunde. Er den måde, vi gør tingene på, en måde, der fremmer de forskellige erhverv, eller er det noget, der hæmmer?

Men regeringen VIL give subsidier til grøn energi. Hvorfor er det på det grønne område ikke tilstrækkeligt, at staten er en aktiv kunde og klog regulator, der påvirker udbud- og efterspørgselssiden?

Fordi det afgørende på det grønne område er mikset mellem afgifter og subsidier. Energiforhandlingerne spiller en hovedrolle i den samlede grønne omstilling, og vi har tradition for, at vi har teknologier, hvor forbrugerne betaler en lille overpris for at fremme de teknologier. Det gælder vindmøller, biogas m.m. Nogle af de afgifter, der ligger andre steder, er med til at kompensere for den markedsfejl, det er, at vi ikke betaler den pris, vi egentlig burde for kul, olie og naturgas. For en økonom er det åndssvagt, at kullet er så billigt, fordi eksternaliteterne er så enorme. Vi skal hen i en situation, hvor vi lægger afgifter ud fra CO₂-indholdet. Den vej bevæger vi os allerede i retning af. EU er langt i udformningen af et direktiv, der skal introducere CO₂-afgifter på brændstoffer. På den måde er vi en del af en europæisk strømning, vi er bare svømmet helt foran i den strøm.

Hvis alle miljømæssige, sociale og fremtidige sundhedsomkostninger ved at producere en hamburger er indregnet, skulle den koste omkring 30 dollars.

Det er spot on, hvad jeg mener. Det er lige præcis kernen i det.

Har de borgerlige ikke en pointe i, at investorer på et frit marked vil sætte deres penge, hvor det giver højest afkast, og at det maksimerer Danmarks vækst?

Jo, hvis markedet var perfekt, så ville det argument holde hele vejen hjem. Det ville være en skøn verden. Men markedet er ikke perfekt. Der er markedsfejl, og det er let at observere. I en økonomi som vores – som er en form for blandingsøkonomi (styret markedsøkonomi) – forsøger vi med stor ydmyghed at finde ud af, hvor der er fejl, der gør, at markedet ikke fungerer. Men ligesom der er markedsfejl, er der også politikerfejl. Fordi ligesom markedet ikke er alvidende, er politikerne det heller ikke.

Regeringen møder Danmarks økonomiske udfordringer ved fremrykning af offentlige investeringer, skattesækning, fastfrysning af lønniveauet i nominelle termer og subsidier til grøn energi. Hvad hvis væksten udebliver?

Man skal tro på sine planer og lade være med at lægge nødplaner.

Er det ikke en farlig strategi? Det er usikkert, hvordan markedet kommer til at reagere på jeres tiltag.

Vi ved ikke, hvad fremtiden bringer. Det, der er opgaven, er at forsøge at præge den så godt, som vi kan.

I har ikke nogle „nødinstrumenter“, som I kan hive frem?

Der er altid ting i værktøjskassen, men jeg tror, at det giver rigtig god mening at gøre, som vi gør. En kickstart løser ikke problemet, men det sætter ting i gang – og med de andre reformer, som kommer til at blive gennemført inden 2020, så kan vi også arbejde strukturelt med vores vækst, konkurrenceevne og produktivitet. Og frem for alt kan vi arbejde sammen med folk om det. Det er ikke os, der dikterer, hvordan overenskomsterne skal være, men vi sender det signal, at løntilbageholdenhed er en del af løsningen. Vi vil gerne inddrage så mange som muligt.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i dansk og en i Statskundskab – og er kandidatstuderende på statskundskab og historie på KU. Desuden ansat på Politiken.

Mette Albæk: Helles sejr

Fire perspektiver. Valgkamp. Helle Thorning-Schmidt i kampagnebus, til interview hos Poul Erik Skammelsen fra TV2 News på Christiansborg og med Villy Søvnald på strøget i København. fotos: socialdemokraterne

Kun 8.483 stemmer endte med at skille de røde og de blå, selv om meningsmålingerne i over et år havde blæst kraftig modvind i hovedet på Lars Løkke Rasmussen. Ved midnatstid på valgaftenen 15. september stiller Socialdemokraternes formand sig frem foran partifæller på det københavnske spillested Vega. Hun smiler bredt og nu med blanke øjne: „Vi gjorde det!“, råber hun.

Af Mette Albæk

Dragør: For den tidligere socialdemokratiske minister og folketingsmedlem gennem 27 år, Helle Degn, er nattens resultat en sejr, men frygten for de radikale lurer.

„Jeg har haft ondt i maven hele dagen og det meste af aftenen, for intet er sikkert. Det seneste døgn har Løkke gjort det godt, men det ser ud til, at han ikke har tid nok til at hale vælgerne helt ind.

Sammen med otte af mine nærmeste venner spiser jeg en god middag og følger valget. Valgdeltagelsen er enormt høj. Det plejer at være et godt tegn for os.

Pludselig træder Helle frem og lader sig hylde, men jeg græder ikke, for jeg tør ikke helt tro på det endnu.

Faktisk havde jeg ikke troet, at jeg skulle nå at opleve Danmark få en kvindelig statsminister. Det ser ud til at lykkes, tænker jeg i løbet af natten og bliver ramt af en følelsesmæssig stolthed på mit køns vegne. Mændene har siddet på statsministerposten og Folketingets formandspost i alle årene, massivt og bastant – de har ikke villet afgive den magt. Derfor er det skønt at se, hvordan den nye generation af kvindelige politikere nu er i fuld gang med at udligne et kæmpemæssigt undertryk.

Jeg undrer mig over, at der i løbet af valgaftenen er masser af kommentarer om, at det ikke betyder noget, at Helle Thorning-Schmidt er en kvinde. Det er absolut ikke ligegyldigt, hvilket køn man har, for vi opfatter verden igennem de køn og de kønsroller, vi jo er blevet tildelt og lever i.

Lidt før midnat er jeg lettet, for nu står det klart, at flertallet skifter. Men det er en ambivalent følelse, for Socialdemokraterne står til et helt forfærdeligt valg og det ser også sort ud for SF. Jeg tænker, at midten i den røde blok er svækket og det gør det endnu sværere at nå over til blå blok og lave bred politik. Og det er jo det, kampen de mange næste år kommer til at handle om: at vinde centrum i dansk politik.

Advarselslamperne blinker allerede helt vildt på valgnatten, for jeg ved, at de radikale nu bliver meget selvbevidste og med god grund.

Endelig får de hul igennem efter at have ventet i 10 år. De radikale har altid surfet i det politiske landskab på midten og samtidig været besværlige for alle regeringer, uanset om de har været røde eller blå. Derved tiltager de sig en mægtig magt og jeg kan godt frygte, at den store succes får Margrethe Vestager til at slippe gulvet.“

Carlsbergs gamle tappehaller: Her står SF'erne og venter på regeringsmagten. Da succesen var størst, advarede kritikere om, at Søvnald måske toppede for tidligt. De fik ret. Knap 125.000 færre danskere sætter denne gang deres kryds ved SF, og partiet må aflevere syv mandater. Det er en nødvendig pris at betale, mener Steen Gade, der har siddet i Folketinget for SF i mere end 24 år.

„Jeg tager ud til tappehallerne ved 19-tiden. Min mavefølelse siger mig, at SF kommer til at gå en smule tilbage, men jeg er egentlig rimelig afslappet og rolig. Jeg har meget sjældent ondt i maven på den her slags dage. På det punkt er jeg måske lidt gammeldags, men jeg har altid tænkt alle mulige situationer igennem inden. På et tidspunkt får jeg stukket et par mikrofoner og kameraer i hovedet, fordi medierne begynder at snakke om, at jeg er på vippen til at blive valgt ind. Jeg svarer, at det vigtigste er, at vi kommer af med VKO-flertallet, og sådan har jeg det, for de sidste 10 år har føltes som én lang ørkenvandring.

I løbet af aftenen står det klart, at SF går tilbage. Min reaktion er, at det i høj grad er SF's fortjeneste, at der kommer en ny regering. Det stiller jeg mig også op og siger, selv om jeg ikke har forberedt nogen tale. Jeg føler mig fuldstændig sikker på, at hvis SF ikke havde taget vigtige beslutninger for fire-fem år siden, så havde rød blok ikke vundet. Det har vi så betalt en pris for ved at gå tilbage.

Det har været et livsprojekt for mig at være med til at lave en regering med S, SF og R. Men jeg lægger tallene sammen og konstaterer, at fordelingen af mandater ikke blev sådan, som vi kunne have ønsket. Jeg trøster mig ved tanken om, at selv ved sejren er der dumme dage. Der er ingen tvivl om, at det er helt fantastisk at være med til at vinde et valg, men jeg hører også til den slags nogenlunde cool mennesker, der ved, at det kan blive en besværlig vej til en ændring af Danmark.

Det bliver jo en mindretalsregering.“

Vega, Vesterbro: 28-årige Peter Hummelgaard venter på Helle. Han har været politisk aktiv, siden Poul Nyrup Rasmussen (S) tabte valget tilbage i 2001, og de sidste tre år har han stået i spidsen for Danmarks Socialdemokratiske Ungdom.

„Det har været en ret hård valgkamp, og derfor er det en kæmpe forløsning, at mødes med de andre socialdemokrater og se, at det tyder på sejr.

Alligevel er alt ikke kun godt på valgaftenen. Jeg er ærgerlig over, at vi ikke vinder særligt overbevisende. Det havde været ekstra krymmel på toppen af kagen, hvis Løkke var nødt til at gå af. Jeg tror, det ville have givet os lidt mere arbejdsro, hvis de borgerlige skulle igennem en lang selvransagelse.

„Hvad har vi gjort forkert under valgkampen?“, spørger jeg mig selv, for vi kan jo ikke bare ignorere, at vi er gået tilbage.

Jeg tror, det handler om, at Socialdemokraterne har bragt sig selv i en forsvarsposition, hvor vi burde have været i angreb. Vi besluttede os for at fremlægge et langt katalog over, hvordan vi kan fordele kriseregningen, og det blev så til en stor skydeskive. Måske var det en fejl at kalde en del af planen for „12 minutter“ – det var et let slogan i starten, men det blev en kæmpe stor akilleshæl for os. Folk blev ved med at lave jokes omkring det, men sådan er det jo så let at være bagklog. Jeg

var en af dem, der talte varmest internt for, at vi skulle fremlægge en meget forkromet og konkret plan, men det er jo netop detaljerne, som vi er blevet hængt ud på: om flyafgifterne var gennemtænkte, om betalingsringen lå rigtigt osv. Det er nemt nok at sige nu, men vi har været for dårlige til at sige direkte: stem på os, hvis I vil have, at alle skal betale en del af regningen.

Da Helle endelig kommer ind på scenen, så kniber jeg en tåre. Ligesom alle dem rundt omkring mig. Hvis jeg skal være helt ærlig, så har jeg ikke på noget tidspunkt følt mig sikker på, at vi ville vinde, og selv hvis vi nu vinder, så ser det stadig svært ud. Jeg har en eller anden fornemmelse af, at det ender med et nyt valg ret hurtigt, hvis de radikale ikke går med i en regering.“

Hotel Crowne Plaza's 25. Sal: De tre partier ender med at sidde her i 17 dage, og i de første uger slipper der stort set intet ud fra forhandlingerne. Det nu tidligere radikale folketingsmedlem og eksminister Niels Helveg Petersen er overbevist om, at S-SF-R er nødt til at finde sammen.

„Jeg følger ligesom alle andre med på tv og i aviserne, det er ikke sådan, at jeg får noget at vide derude fra. Jeg tænker, at det er forbløffende flot, hvor meget de formår at mørklægge forhandlingerne – det giver dem ro til at skændes.

Jeg har en helt klar fornemmelse af, at det er ganske vanskelige forhandlinger, men jeg siger til mig selv: jo længere tid der går, desto sværere får de ved at gå fra hinanden.

Det er åbenlyst, at uanset hvad, så får den nye regering det svært. SF er dybt såret, og også Socialdemokraterne har fået et dårligere valg, end man havde ventet. Men sådan er det, og det må man bare køligt konstatere. Man kan altid ønske sig bedre kort på hånden, kunsten er at spille med de kort, man sidder med.“

Først en uge inde i forhandlingerne begynder DSU-formand Peter Hummel-gaard at tro på en S-SF-R-regering. Alligevel er han bekymret. Han frygter, at de radikale er ved at køre SF over.

„Ventetiden er ganske ulidelig for at være helt ærlig. Jeg får en lille bitte smule at vide hist og her, men der er en exceptionel lukkethed fra ledelsen.

Lige så stille begynder der at sive nyheder ud, som er vinklet til fordel for de radikale. Det gør mig bekymret, for i slutfasen ser det ud til, at de radikale har fået deres vilje på mange punkter, som vil give gnidninger i vores bagland og især også hos SF. Jeg synes, det er ret uansvarligt af de radikale ikke at tage hensyn til den samlede regering og levne lidt plads til SF. Men jeg ved selvfølgelig ikke, hvilke stole der er blevet stillet for døren i forhandlingerne.

Som dagene går derude i tårnet, begynder vi i DSU så småt at forberede os på, hvad vi gerne vil presse S-ministrene til, når de er færdige med regeringsgrundlaget. I pressen prøver vi at placere budskabet om, at vi kræver stor fokus på unge-arbejds-løshed. I DSU snakker vi også om, at vi skal bruge partiets momentum til at overveje, om der skal ske nogle nødvendige forandringer internt hos Socialdemokraterne. Pludselig er der breaking news på, at Henrik Sass Larsen ikke kan blive minister, og det kommer som et kæmpe chok.

Man kan sagtens være uenig med Sass, men han er en stærk og betydningsfuld brik i partiet“.

De mange dage i „tårnet“ får den socialdemokratiske eksminister Helle Degn til at tænke tilbage på 1978, hvor Anker Jørgensen (S) dannede en noget opsigtsvækkende regering med Venstre. Hun frygter, at de radikale skal smutte:

„Socialdemokraterne og SF kan godt danne regering uden de radikale, men det vil blive usikkert. Jeg kommer i tanke om dengang, hvor Anker pludselig træder frem – uden at have informeret nogen om det – og fortæller, at nu har han lavet en regering med Venstre. Der var jeg ved at få kaffen galt i halsen.

Det er jo frygten, at Helle Thorning-Schmidt kan finde på at lave underlige kombinationer, hvis de radikale ikke vil være med. Men for min skyld må S, SF og R gerne sidde endnu længere ude i „tårnet“ og forhandle, for jeg synes, journalisterne er meget meget irriterende. De forstår slet ikke demokratiets spilleregler. Det tager tid at forhandle om et ordentligt grundlag.“

Sammen med andre SF'ere forsøger Steen Gade at præge forhandlingerne.

„Vi samles nogle stykker for at snakke om, hvad vi kan gøre på det grønne område. Vi har en ringmappe med ting, vi vil have igennem; ønsker, som vi håber på at få igennem, og ting, hvor vi ved der er konfliktflader. Det er en ringmappe, der er fuldstændig gennemarbejdet både i SF's gruppe og hos landsledelsen, så det hele er meget velforberedt. Vi sender nogle papirer ud til vores embedsmænd ude i tårnet og venter så spændt på at se, hvad der kommer ud af forhandlingerne.

Jeg tænker hele tiden, at det nok skal gå. De radikale skal nok gå med. For der er ikke noget interessant alternativ for nogen af de tre partier, og det tager ikke særlig lang tid at sætte sig ned og lave en analyse af. Så jeg er hele tiden fuldstændig sikker på, at det nok skal gå.“

Med bare 42,8 år i gennemsnit er Danmarks nye regering den yngste i Europa. S sammensætningen af holdet undrer Helle Degn:

„Det forbavser mig, at Helle ikke søgte at få en stærkere kombination af prøvede og uprøvede kræfter. Man aner ikke, hvor driftsikre de unge er i deres nye roller. De har måske prøvet lidt at være en offentlig person, men de har ingen erfaringer med det administrative. Her synes jeg jo, det er fuldstændig oplagt at tage Steen Gade med på holdet. Eller Anne Grethe Holmsgaard [SF, red.], men hun gik før skuffelsen. Jeg hører dog ikke til dem, der ikke kan forstå, at Thor Möger [SF'er og skatteminister, red.] har fået så flot en plads, for han er vitterligt skarp. Det virker som om, at det er ham og Bjarne Corydon, der står bag Socialdemokraternes og SF's planer.

En anden ting, der til gengæld kommer bag på mig, er Nicolai Wammens post som europaminister. Da Henrik Sass Larsen forsvandt, havde jeg regnet stærkt med, at Wammen ville få en af de helt centrale roller; han kan sin kommunale økonomi, og han har været finanspolitisk ordfører.“

Rød blok når nærmest ikke at flytte ind i ministerierne, før de får et gok i nødden af meningsmålinger, som giver Lars Løkke Rasmussen og resten af oppositionen flertallet. I SF påpeger flere folketingsmedlemmer og partiets bagland, at partiet har solgt sig selv for billigt. På sin Facebookprofil angriber Pernille Vigsø Bagge, der ikke fik en ministerpost, regeringen med ordene: „Den nye regering er et FLOP, ikke mindst for mig. Og det får konsekvenser“. Hun bliver dog samme dag udnævnt som partiets nye gruppeformand. SF's politiske ordfører Jesper Petersen angriber i medierne 15. oktober de radikale for at svække regeringens sociale profil. Men hvis den nye regering skal blive en succes, så må SF lære at bide tænderne sammen, siger Niels Helveg Petersen:

„Jeg forstår godt SF's vanskeligheder, men det eneste, der kan hjælpe dem lige nu, er at knokle sig til at blive et dygtigt regeringsparti. Hvis Socialdemokraterne og SF havde valgt at lave en regering uden os, så ville de komme i mange situationer, hvor de også skulle gøre op med sig selv, om de ville gå på kompromis. Det med meningsmålingerne kan regeringen ikke bruge til noget som helst, og jeg kan også huske lange perioder med VK-regeringen, hvor de havde et flertal i befolkningen imod sig.

Der sker også ofte det, at de tendenser, der viser sig i slutningen af valgkampen, også gør sig gældende i perioden efter. Og sådan har det jo faktisk været. Venstre fik vind i sejlene til sidst – det har de stadig. SF sluttede svagt, og de har svært ved at komme i gang. Men jeg er ikke bekymret over meningsmålingerne, for det svarer til at styre efter et bakspejl. Du aner ikke, om folk mener det samme i morgen.

Jeg kan selvfølgelig godt se, at S og SF har problemer med nogle løfter, de har afgivet. Men det er ikke alle løfter, der var realistiske, og jeg ville være mere bekymret, hvis nogen hos SF har troet, at alt ville blive indfriet.“

At nogle SF'ere frygter, at partiet får for lidt af deres politik igennem, er et dilemma, som SF's ledelse burde have forberedt baglandet bedre på, mener Peter Hummelgaard:

„Jeg synes, det er ærgerligt, at magtens byrde er kommet så meget bag på SF, for de har i lang tid vist, at de er parate til at træde i regering. Det tror jeg stadig, de er, men mit indtryk er, at de vælger at snakke om alle knasterne. SF må gerne have lidt mere is i maven og snakke om deres sejre – eksempelvis er de kommet rigtig godt ud af det på ministerfordelingen. Med mine ungdomspolitiske briller kan jeg godt se, at det ser ud som om, at Vestager får for meget indflydelse, men det er ikke SF's folketingsmedlemmers opgave at gøre opmærksom på offentligt. Her er det tydeligt, at SF lige skal finde deres ben at gå på, for det hænger tykt i gardinerne hos Socialdemokraterne, at man ikke får alting igennem.

Jeg så da gerne, at S-SF-R allerede nu red på en bølge af begejstring, også i meningsmålingerne. Her må vi bare være ærlige og sige, at vi ikke har været gode nok til at være i offensiven. Vi skal køre vores nye hold i stilling og stå op hver evig eneste morgen og give oppositionen task. Vi

er slet ikke gode nok til at tage fløjlshandskerne af og stille os op og sige: 'Vi har overtaget et gigantisk underskud i alle kasser!' Jeg savner, at vores nye ministre og nye folketingsgrupper begynder at uddele øretæver. Ellers er jeg bekymret for, at vi kommer til at ligne nogen, som bare går fra det ene møde til det andet. Så ender vi med bare at være dem, der udfører en administrativ opgave. Og vi har god grund til at tæske løs.“

Når Helle Degn enten på tv eller i aviserne følger de nye regeringspolitikere fra SF, så lægger hun mærke til det, hun kalder en naturlig begynderfejl:

„SF er nybegyndere, og de skal lige finde ud af, at de ikke kan tillade sig at sige alt om deres partnere. Her tænker jeg virkelig: Hvor er de dog nye – men selvfølgelig, de har altså heller ikke prøvet det før. SF har jo ikke prøvet at stå på mål for fælles beslutninger før, og det er en markant anderledes arbejdsform end at være den bidske opposition.

Det har været Villy Søvndals projekt i mange år, stille og roligt at modne den opfattelse, at partiet har en væsentlig opgave som regeringsbærende. Og nu gælder det så om at blive helt moden politisk set. Samtidig tænker jeg, at vi skal vente til finansloven er vedtaget, før vi kan sige, hvor meget de radikale egentlig får. Her synes jeg faktisk, Marianne Jelved har sagt noget ret klogt. Hun beder om, at regeringen bliver målt samlet på det, de kan forliges om.“

I SF har man ellers brugt lang tid og meget krudt på at forberede sig til for første gang at blive et regeringsparti. Derfor kommer det også bag på Steen Gade, at der kort tid efter valget er interne uroligheder i SF. Steen Gade blev valgt ind i Folke-tinget for SF første gang i 1981, og han har været med på forreste række i partiets udvikling.

„Vi har alle sammen forberedt os på, at det kunne blive svært at være regeringsparti. Det har vi blandt andet gjort ved at have tæt kontakt og besøg af norske ministre og politikere, som har begået fejl i situationer, der ligner den, vi står i lige nu. Men hvis man ser på det seneste forløb, så viser det sig jo, at det alligevel er kommet som en kæmpe overraskelse for nogen pludselig at sidde i regering. Og vi må indrømme, at vi har haft problemer med at håndtere situationen. Men det er så nemt i bagklogskabens lys at kigge efter, hvad man kunne have gjort anderledes. For vi har forberedt os godt.“

Men SF's svære start skyldes også mediernes enorme fokus på beskyldningen om at S og SF har begået det ene løftebrud efter det andet, mener Steen Gade. Det bliver på et tidspunkt for meget for den jyske politiker, der ellers aldrig mister besindelsen. Da Ekstra Bladet kalder Helle Thorning-Schmidt for en forræder, går Steen Gade på tv og skælder medierne ud.

„Jeg synes selvfølgelig, det er helt i orden at konfrontere os, men jeg havde ikke forestillet mig, at vi skulle ned på det niveau. I starten tænker jeg egentlig bare, at det er til grin, at alle journalisterne bliver ved med at snakke om løftebrud. Derefter bliver jeg vred, og måske også mere vred end man bør blive i politik. Men jeg føler, at hele journalistkorpset løber som lemminger uden selvstændig tænkning.

S og SF tabte otte mandater tilsammen, og det betyder også, at der er

nogle ting, man ikke kan få flertal for, hvor end man gerne ville. Nu skal vi til at evaluere på, om der var noget, vi kunne have gjort anderledes. Men vi valgte i valgkampen at være meget konkrete, og det var noget, som man måske taktisk set kunne have undladt.

Men jeg er gammel i gårde, og jeg ved, at det ikke betaler sig at prøve at sige noget, når ingen lytter. Nu er vi ved at nå derhen, hvor vi igen kan få ørenlyd, og så skal vi ud og fortælle vælgerne, hvad de får med os som regering. Ellers bliver det ved med at virke som om, at det er os, der har et problem.“

Mette Mayli Albæk (f. 1988). Freelancejournalist og studerende ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole. Tidligere praktikant på Politiken og Christiansborg. Efter jul studerende på San Francisco State University.

Sigge Winther Nielsen: Nyt spil, nye regler

I fællesskab definerer politikere, spindoktorer og journalister reglerne for politik. Men et mediebevist vælgerkorps er lige i hælene på dem – og så snart taktikken bliver gennemskuet, skal den skiftes ud.

Af Sigge Winther Nielsen

Politiske kommentatorer er ofte gode til at beskrive konkrete sager – enkelte snapshots. De bruger mindre energi på at analysere de større udviklingslinjer – hele spillefilmen. Derfor er hensigten med nærværende artikel at forklare, hvad der bestemmer filmens drejebog. Det vil sige det paradigme, som strukturerer udsynsfeltet for både partistrateger og vælgere.

Hvad er bestemmende for partiernes strategi og vælgernes engagement? Det traditionelle svar fra eksperter har været at pege dels på ændringer i teknologi og kommunikationsmedier, dels på øget uddannelse og velstand: Forandringer i relationen mellem partier og vælgere er ikke kun drevet af disse to grupper og deres gensidige dynamik. Snarere er større brud i den dominerende tænkning udløst af en materiel udvikling i samfundet. Eksempelvis kan man argumentere for, at fjernsynet ændrede politikernes måde at påvirke vælgerne på. Et mønster, som nu gentages med internettet. Med andre ord er det udviklinger uden for den politiske sfære, der bestemmer ændringer i relationen mellem parti og vælger.

Til trods for vigtigheden af at se på teknologiske transformationer og andre eksterne fænomener, vil jeg søge en alternativ vej. I det følgende optegnes en model, som ønsker at begribe relationen mellem vælgere og partier. En model, som søger svaret i et dialektisk forhold mellem partiernes strategiske aspirationer og vælgernes søgen efter mening. Kogt ind til benet er argumentet, at partiernes strategier med tiden bliver gennemskuet af vælgeren. Og dermed mister de deres effektivitet. På den baggrund må partierne afsøge nye strategier, og et alternativt paradigme for strategisk tænkning vil opstå, som vælgerne så igen konsumerer fra, lige indtil de aflurer den nye påvirkningsmetode. I det følgende vil jeg først beskrive denne models komponenter og dernæst eksemplificere ved at præsentere en case, der indkredser dansk politik fra 2001 til 2011.

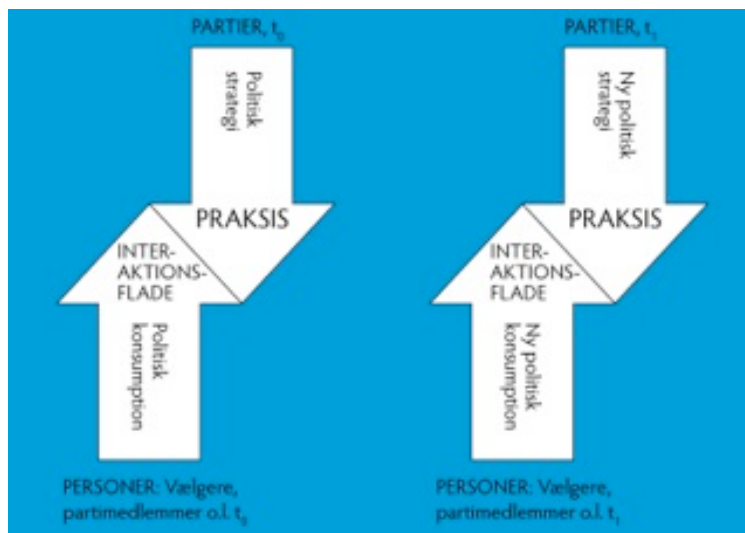
Dialektisk model: En dynamik mellem politisk strategi og politisk konsumtion

I en berømt videnskabelig artikel, „Why Do Brands Cause Trouble?“, af Douglas Holt fra 2002 beskriver han, hvordan den historiske udvikling af forskellige brandparadigmer i erhvervslivet er forløbet. Pointen er, at firmaernes brand-teknikker på den ene side og forbrugerkulturen på den anden side betinger hinanden. Det kan aflæses ved, at firmaerne efter Anden Verdenskrig lavede præfabrikerede identiteter til folk, som de kunne iklæde sig, når de købte et produkt. Men med tiden blev forbrugerne mere bevidste om denne kunstige kulisser og forlangte, at de frit kunne udtrykke deres identitet igennem konsumtionen. De ville vise deres selvfremstilling ved at tilskrive mening til produktet og mikse det med andre brands – så det gav en selvstændig profil og en følelse af suverænitæt. Over tid gav forbrugerkulturens frustration pote, da virksomhederne på den

baggrund ændrede deres marketingsstrategier. Dermed opstod et nyt paradigme, hvor forbrugeren fik større indflydelse på produktet.

Hvad hvis denne tankerække accepteres som en beskrivelse af politik? Så bliver spørgsmålet, hvordan vi nærmere kan forstå de to hovedelementer i den politiske arena – partier og vælgere, der henholdsvis producerer politisk strategi (partierne) og forbruger den (vælgere) – som beskrevet i **figur 1**.

FIGUR 1: Dialektisk model for samspillet over tid mellem „politisk strategi“ og „politisk konsumtion“. Når disse to bevægelser mødes i „praksis“, dannes i udgangspunktet en ligevægt, men efterhånden afløses den af et nyt paradigme i t1. Det skyldes, at vælgere, borgere og partimedlemmer med tiden aflurer partiernes strategier – og dermed tvinger dem til en ny strategitænkning, hvis de fortsat skal kunne påvirke befolkningen. Figuren er hentet fra bogen: Sigge Winther Nielsen (red.) „Politisk Marketing – Personer, Partier & Praksis“, København: Thomson Reuters.

Politisk strategi kan defineres som det dominerende paradigme af aktiviteter og tankesæt, partierne anvender i deres kontakt med vælgerne. Der er til alle tider et særligt sæt antagelser, partier bygger deres strategier på. Disse antagelser – om for eksempel vælgerne prædispositioner – reproduceres og forstærkes, når partistrateger, konsulenter, kommentatorer og journalister omgås hinanden, bliver venner med hinanden og bytter job med hinanden. Sådanne fællesskaber danner en kollektiv bevidsthed. En bevidsthed, der installerer en ensartet forståelse blandt de politiske partier, som dikterer, hvad der er den rette strategiske adfærd. At gå imod denne bevidsthed svarer til at gå mod vinden – det er muligt, men besværligt og lettere at følge med. Denne logik spredtes, så mange aktører adopterer den „rigtige“ politiske strategi. Der opstår et pres for at handle på den samme måde på tværs af politiske enheder. Derfor rejser disse opskrifter på korrekt strategisk adfærd fra den ene enhed til den næste og bliver den gængse måde at agere på. Der udvikles et bestemt paradigme, fordi partierne begynder at trække på de samme ideer om verden, hvilket igen animerer til anvendelsen af de samme strategiske aktiviteter. Men væsentligt er det, at et strategi-paradigme

netop IKKE er konstant, snarere tværtimod. Det udskiftes over tid med et nyt paradigme, ligesom det sker inden for mode eller management.

Politisk konsumtion kan defineres som den praksis, der udspiller sig hos vælgerne i deres sociale og individuelle forsøg på at forstå og anvende signaler fra partierne. Det er den måde, som politik fortæres på – det produkt, som vælgeren indtager, når hun stemmer på et parti. Politisk konsumtion er grundlæggende en omskiftelig størrelse. Mennesket har forskellige behov, nogle behov kan vælgerne få opfyldt ved at lave en udveksling med partiet, men de kan gøre det i mange forskellige formationer. Politisk konsumtion kan fokusere på funktionelle behov, eksempelvis at partierne vil gøre din tegnebog tykkere, eller emotionelle behov, som at partiets politiske produkt kan konsolidere din identitet. Den politiske konsumtion er afhængig af det eksisterende parti-strategiske paradigme, da dette paradigme sætter bestemte politiske produkter på hylden. Omvendt er den eksisterende politiske konsumtionskultur partistrategernes råstof. For vælgerne er langt fra magtesløse. Tværtimod kan de demonstrere deres utilfredshed og gøre modstand, hvis de ikke er interesseret i partiernes færdigpakker, og den måde de markedsføres på. I den kontekst kan en given politisk strategi, som eksempelvis kontraktpolitikken, måske skabe politikerlede, som partierne bliver nødt til at tage til efterretning.

Fundamentalt vil de to poler – politisk strategi og politisk konsumtion – søge mod at finde en ligevægt. En ligevægt, hvor vælgere og partier kan opnå gensidigt udbytterige relationer. I denne ligevægt sætter partistrategerne rammerne, mens vælgerne konsumerer. Således vil partiernes forskellige strategier tilbyde vælgerne konsumptionsalternativer, som på forskellig vis tilfredsstiller deres emotionelle og funktionelle behov. Hvis et partistrategisk paradigme vinder frem, fordi det giver folk optimal nytte i form af præfabrikerede policy-pakker og relevante identitetsmarkører, så vil vælgerne kunne finde tilfredsstillelse i at bytte en stemme for netop dette paradigmes pakker/markører. Hermed indfinder der sig en ligevægt. Men der vil opstå brud. Det sker over tid, når partierne på den ene side konstant søger at udnytte og forfine strategi-paradigmets teknikker til at kapre vælgere. Og på den anden side når vælgerne med små skridt mere reflektivt opnår en større indsigt i, hvordan partiernes teknikker er skruet sammen. I det lys mister strategiparadigmet sin kraft for partierne. For når vælgerne aflurer og afkoder partiernes strategi, bliver politik noget, man taler om, snarere end noget man engagerer sig i. Dette opbrud forstærkes, når medier, kunstnere og vælgergrupper udstiller denne spænding. Det sker ved, at medierne kreerer motivanalyser i metermål på alle platforme; tv, radio, avis og net. Kunstnere udstiller værker eller laver satire, der spidder tidens politiske manipulationer. Eller vælgergrupper kickstarter politiske manifestationer, som forlanger en ny rytme i det politiske liv. Alle disse tiltag visualiserer og dagsordensætter i praksis modsætningerne mellem partier og vælgere, således at endnu bredere vælgerskarer indprenter sig de konkrete strategiopfattelser, som partierne betjener sig af. Når vælgerne gennemskuer det eksisterende strategiparadigme, udvandes effektiviteten, og nye veje må afsøges. Evnen til kritisk granskning er derfor et grundvilkår i begge poler.

Med andre ord skaber vælgernes og partiernes løbende refleksioner et dialektisk [to-vejs, gensidigt, red.] forhold frem for et stabilt forhold mellem den politiske strategi og den politiske konsumtion. Og denne interaktionsflade indfanges i nedenstående model som „PRAKSIS“:

Eksempel : Kontraktpolitikken

I 2001 kom Venstre og Anders Fogh Rasmussen til magten i Danmark. Ud over en ny politik bibragte valgsejren også et nyt paradigme for, hvordan man udtænker strategi. Det var en strategiforståelse, som kan udpindes i tre overskrifter, der i stort omfang var inspireret af udenlandske erfaringer fra New Labour i England og „Contract with America“ båret frem af Republikanerne i USA.

For det første skal et parti finde en række letforståelige og håndgribelige mål, som har klangbund hos vælgerne. Gerne en klangbund, som baserer sig på tal, der forklarer vælgermarkedets ønsker. Eksempelvis skattestop, flere penge til sygehuse, en stram udlændingepolitik og frit valg inden for det offentlige. Disse løfter udgør kontrakten med vælgerne. Det er den politik, man under alle omstændigheder vil levere til vælgerne.

For det andet tilpasser partierne løfterne til de dominerende medier ved at orkestrere letfordøjelige budskaber, som kan indpasses i mediernes cyklus og nyhedskriterier.

For det tredje målretter partierne deres marketing og kommunikation til at fokusere på bemeldte valgløfter, som udgør kontrakten med vælgerne. De fremsiges derpå af alle politikere i partiet på samme måde – pappegøjesprog, om man vil. Dette foregår konkret ved, at partiet „slicer“ gode historier til venligtsindede journalister, „framer“, hvordan aktuelle begivenheder kan tolkes fordelagtigt i offentligheden og „primer“ de udvalgte politikområder ved at gøde jorden for fremtidige beslutninger. Denne massemediale modus overvåges af spindoktorer, som ofte er tidligere journalister, og derfor har en intim forståelse af mediernes maskinrum.

Ovennævnte strategiformels store succes ved valget i 2001 spredte paradigmet opfattelse til næsten samtlige partier i Folketinget. Det blev anset som uprofessionelt, hvis ikke man kunne mønstre en strømning af budskaber, topstyring af partiorganisationen samt en „on message-kommunikation“. Derfor skulle næsten alle ansætte spindoktorer, lave medietræning og ikke mindst etablere en kontraktpolitik. Socialdemokraterne fulgte eksempelvis i kølvandet på Venstres succes ved at præsentere syv løfter i deres første bud på en kontraktpolitik. Senere døbt – lidet flatterende – de „syv små dværge“, fordi ingen rigtig kunne huske, hvad de gik ud på. Andre partier fulgte senere trop såsom Socialistisk Folkeparti, der udvalgte en håndfuld løfter, som blev mejslet ud af partiledelsen i 2007. Det endte med et rekordvalg til SF det år, hvilket hurtigt blev tilskrevet, at partiet havde tilpasset sig strategiparadigmet dogmer. I lighed med andre eksempler blev dette paradigme blandt konsulenter og kommentatorer opfattet som den eneste vej til succes.

Uden for Christiansborg synes vælgerne umiddelbart at være tilfredse med denne konsumptionsform. De fik klare løfter – en kontrakt – de kunne indløse for en stemme. Væk var frygten fra 1990'erne, hvor politikerne i en sen nattetime kunne omkalfatre store velfærdsområder. Tilbage stod mere eller mindre skarpt skårne politiske alternativer, som

vælgerne kunne selektere imellem. Situationen gav en vis tryghed. Men i offentligheden blev det diskuteret, om det skabte en dalende interesse for politik, fordi langt de fleste politiske forslag var fremlagt inden valgperioden og nu blot skulle implementeres. Vælgerne virkede glade for deres konsumtionskultur og tilliden til politikerne var høj, et faktum, som også kan tilskrives den gunstige økonomiske situation. Økonomien skabte mulighed for at uddele „vælgergaver“ i stedet for at prioritere mellem ydelser til vælgerne.

Denne interaktionsform har på godt og ondt karakteriseret samspillet, velsagtens ligevægten, mellem partier og vælgere i 2000'erne. Ikke mindst har den formet en diskurs med fokus på løfter og løftebrud. Den politiske debats omdrejningspunkt var derfor ofte, hvorvidt skattestoppet virkelig blev holdt, og hvorvidt partierne generelt kan holde, hvad de lover. En tendens, der blev båret frem af partierne, fordi de lancerede det politiske produkt som konkrete løfter på afgrænsede områder. Spørgsmål som „hvor mange almennyttige boliger er der blevet bygget?“ og „hvor mange penge er der egentlig blevet brugt på folkeskolen?“ var vigtigere end mere abstrakte spørgsmål, såsom „hvordan skal fremtidens velfærdssamfund grundlæggende indrettes?“ Hvis politikken ikke kan tælles, tæller den ikke. Og kan den heller ikke visualiseres i en „soundbite“ [citat/klip, der kører i medierne, red.], har den sjældent en plads i denne form for politisk strategiparadigme. På godt og ondt bliver politik efter 2001 i højere grad et spørgsmål om at konkretisere sit budskab.

Bruddet med kontraktpolitikken

Ovennævnte paradigmatisk tilstand i forholdet mellem politisk strategi og politisk konsumtion skabte alligevel over tid en række brudflader mellem partier og vælgere. Efterhånden som spindoktorernes rolle blev mere offentligt kendt, og dermed tog opmærksomhed fra den historie, de helst ville skjule sig bag, samlede opmærksomheden sig ofte om motivanalyser og strategisk snilde, i stedet for substansen.

Tv-programmer såsom „Jersild og Spin“ eller „Mogensen og Kristiansen“ såvel som et hobetal af avisartikler, radioindslag og alverdens blogs havde stort set kun ét formål: At afdække den politiske strategi. Vælgerne bliver i denne udvikling naturligvis mere på vagt over for, om et politisk budskab egentlig er ærligt ment, eller om det er effektiv kommunikation. Denne refleksivitet hos vælgerne skaber en evne til at gå bag om politikernes færden og sætte sig i partistrategernes sted. Vælgerne bliver selv kapable iagttagere af det politiske spil. Men når vælgerne i større eller mindre grad gennemskuer den eksisterende strategiske tænkning, går det ud over dens effektivitet. Et nyt paradigme må derfor opdyrkes hos partierne. Og de første tegn på et paradigmeskift er undervejs. En flerhed af ingredienser er relevante at præsentere:

Grundlovsdag i 2010 holdt statsminister Lars Løkke Rasmussen en tale ved Rødning Højskole. Her indvarslede han en ny tid, en ny strategi. Den gamle kontraktpolitik var død, i stedet skulle der være et mere frit spillerum til politikerne, som så til gengæld ville være ærlige. Det lå mellem linjerne, at ærlighed ikke var en kardinaldyd i det tidligere strategiparadigme under Anders Fogh Rasmussen. Til trods for at en række åbenlyse faktorer – den økonomiske og parlamentariske situation – kan medvirke til at forklare ændringen i den politiske

strategi, er det lige så vigtigt at påpege, at Løkke så en politisk gevinst i en ny strategi. Dét at positionere sig som en mand, der turde sige sandheden – uden spin. Med hans egne ord: „Min kontrakt med danskerne hviler ikke på uåbnede og ubetalte rudekuber“.

Selvom Løkke i 2010 hermed sætter ord på et brud i den strategiske tænkning og den førte politik, begyndte flere partier allerede efter valget i 2007 konkret at være mere åbne og ærlige i deres kontakt med vælgerne. Topstyring bliver ikke en saga blot, men der kommer på dette tidspunkt drypvise initiativer, som går stik imod det eksisterende strategiparadigmes fokus på kontrol med løftepolitikken og dens markedsføring. Den store iver efter at styre nyhedsstrømmen med spindoktorer i første række får en ny udladning – den direkte marketing. I stedet for primært at pleje kritiske journalister og derigennem „spinde“ sig til en god vinkling af de politiske historier, bliver den målrettede personliggjorte kommunikation en ny angrebsflanke. Partierne arbejder i højere grad på at etablere eller genetablere deres egne distributionskanaler. Dels opfordres medlemmerne til at deltage i dør-til-dør-kampagner, hvor flere hundredetusinde husstande bliver mødt af engagerede mennesker, som vil overbevise folk om at stemme på deres parti. Dels iværksætter flere partier virale markedsføringskampagner over de sociale medier, laver deres egen kanal, såsom „Helle-TV“, eller udsender direkte postkort og mails til folk ud fra præcise analyser af folks holdninger og væremåde. Ydermere åbner den nye strategitænkning op for, at internettet pludselig bliver et mere anvendeligt redskab for en dialog med vælgerne. Omend dialogen ofte kan virke anstrengt, så forsøger partierne at komme i kontakt med vælgerne på en anderledes og samtale-baseret facon. Eksempelvis spørger statsministeren på sin Facebookprofil, om folk vil komme med gode ideer til en ny integrationspolitik. Utænkeligt under det gamle strategiparadigmes succesår.

Vi står stadig midt i denne forandring af den politiske strategi i Danmark – og det kan således ikke analyseres præcist, hvordan et eventuelt nyt paradigme vil udkrystallisere sig. Alligevel illustrerer ovenstående eksempel (som blot er et eksempel uden empirisk afprøvning), hvordan en bestemt politisk strategiforståelse rodfæster sig blandt de politiske partier, og hvordan vælgerne i første omgang tager imod den. Men også hvordan vælgerne efterhånden søger at frigøre sig fra de rammer, som den givne politiske strategi sætter op omkring deres politiske konsumtion.

Spørgsmålet er om den nye regering i almindelighed og Helle Thorning-Schmidt i særdeleshed evner at italesætte et nyt paradigme. Evner at træde op på Rødninge Højeskole eller en anden historisk bastion og udmejsle et nyt paradigme for udvekslingen mellem partier og vælgere. En udveksling, som kickstarter nye forventninger og skaber embedet. Hvis ikke, vil kontraktpolitikens mørke skyer hænge over regeringen frem mod næste valg. Og dét er formentlig ikke den horisont, regeringen helst vil kigge på.

Sigge Winther Nielsen (f. 1982) er cand.scient.pol og ph.d.-stipendiat. Han forsker i politisk marketing og politisk psykologi ved Institut for Statskundskab på Københavns Universitet. Visiting Scholar på Columbia University, New York, 2010-2011. Har tidligere arbejdet i Finansministeriet og Folketinget. Medforfatter til bøgerne „Om Politisk Tæft“ (2008) og „Politisk Psykologi –

fordi politik er personligt“ (2009) samt biografien „Projekt Løkke – en bog om statsministeren“ (2010).

Henrik Dahl: Hvordan kommer det så til at gå?

Af Henrik Dahl

I midten af marts 2011 afleverede jeg en politisk analyse, der blev trykt i RÆSONs majnummer, RÆSON9. Den vigtigste passage her var efter min opfattelse denne: „Ganske vist bliver en S-ledet regering afhængig af Det Radikale Venstres stemmer, og netop de radikale er – næstefter de tidligere radikale i Liberal Alliance – Folketingets ivrigste fortalere for reformer. Men problemet er, at de radikale ikke er enige med Socialdemokraterne om noget. De ser forskelligt på indvandring, på efterløn, på uddannelse og ethvert kontroversielt spørgsmål, man ellers kan komme i tanke om.“

Hvor megen energi politikere, journalister og borgere kunne have sparet sig, hvis de havde ihukkommet dette faktum, er ikke til at sige præcist; det er en betydelig mængde.

For det første havde der ikke været nogen grund til at diskutere Fair Forandring yderligere: „Alle andre end AE-rådet, der ikke er mere uafhængigt end en student, der netop er flyttet hjemmefra, ved, at Fair Forandring er „en tærte i himlen,“ som englænderne siger. Et katalog med smukke tanker og fromme ønsker, der ikke har noget med virkeligheden at gøre.“ Sådan hed det i artiklen, og da Det Radikale Venstre falder under begrebet „alle andre end AE-rådet,“ burde enhver have kunnet indse, at der ikke ville komme noget ud af Fair Forandring. S-SF's helt uomgængelige samarbejdspartner manglede grundlæggende fidus til planen; derfor kunne den aldrig blive til noget.

For det andet ville der ikke have været så ophidsende en diskussion om løfte-brud, som vi fik hen over det tidlige efterår. Ikke fordi S-SF ikke er løbet fra en hel stemme-seddel med valgløfter – det er de. Men fordi der ikke er nogen grund til at blive ophidset over bullshit, som alle og enhver på forhånd ved (a) ikke er andet og (b) ikke engang forsøgsvis vil blive omsat til praksis.

For det tredje ville der ikke have knyttet sig alle de forventninger til Enhedslisten, som der åbenbart gjorde. Med forårsartiklens ord: „Enhedslisten er partiet for de ædleste af alle: kunstnere og døgenigte, der kan tillade sig at se stort på enhver realisme.“

Man stemmer kun på Enhedslisten, hvis man opfatter politik som et show, hvor der gives point (eller applaus) for at sige mere eller mindre spændende eller tankevækkende eller „system-kritiske“ ord. Hvis man opfattede politik som en proces, der gennem visse institutioner og spilleregler leder frem til lovgivning og magtudøvelse (og det bør man), ville man hele tiden have vidst, at den kommende S-SF-regering stod og faldt med Det Radikale Venstre. Og at partiet på nøgleområdet over alle nøgleområder – den økonomiske politik – i bedste fald har skuldertræk tilovers for Enhedslistens verdensfjerne tanker: at Danmark er en øde ø, hvor Folketinget kan fastlægge personbeskatningen og erhvervslivets rammevilkår, som det lyster, uden det får nogen konsekvenser. I værste fald udløser den tænkning ikke bare skuldertræk, men decideret hån.

Hvad man ikke kunne vide præcist i foråret, var, hvordan styrkeforholdet mellem S, SF og R ville blive. Som bekendt skete der

det, at R blev markant styrket, mens SF blev svækket dramatisk. Derfor var det forkert, når jeg i forårsartiklen skrev, at en kommende regering ville være i lommen på LO. De Radikale har aldrig kunnet acceptere, at en regering, de lagde stemmer til, bandt sig for kraftigt til fagbevægelsen og har i den nye regering fornøden styrke til at nedlægge veto mod det. Af samme grund – radikal styrke – blev Fair Forandring likvideret allerede under regeringsforhandlingerne.

Til gengæld stod Socialdemokraterne fast på 24-årsreglen. Belært af bitre erfaringer fra halvfemserne ville de ikke én gang til betale for samarbejdspartnerens – efter deres opfattelse – rent ud sagt CRAZY synspunkter på udlændinge-politikken.

Noget andet er så, at det mindretal i regeringen (og befolkningen), der ønsker en mere letsindig udlændingepolitik, har fået betydelige indrømmelser. De økonomiske incitamenter til at søge arbejde i stedet for at lade sig forsørge, er blevet svækket væsentligt, og i praksis kommer alle asyl-sager, der ikke kan afsluttes på seks måneder, nok (med de nye regler for bosættelse) til at ende med, at ansøgerne mindst kommer på tålt ophold. Dertil kommer mindre betydningsfulde ændringer som, at det bliver både billigere og lettere at få opholdstilladelse. Det vil naturligvis føre til, at der kommer flere svært integrerbare og dediceret integrationsulystne personer til Danmark, end der gjorde tidligere. Men det skulle velsagtens kunne klares ved, at de etniske danskere taler pænere, og der iværksættes nogle oplysningskampagner? Sådan må man i hvert fald tolke de udmeldinger, ikke-integrationsminister-alligevel Karen Hækkerup foreløbig er kommet med.

Et andet område, hvor Socialdemokraterne ikke endnu en gang vil betale for radikale tosserier, er uddannelsespolitikken. Derfor har de insisteret på at overdrage den til Christine Antorini. Prisen blev, at de professionsuddannelser, der tidligere sorterede under Undervisningsministeriet, nu er lagt over til Morten Østergaard i det nye Uddannelses-ministerium.

Jeg er overbevist om, at folkeskole- og gymnasieområdet med Antorinis kon-sensus-orienterede pragmatisme og fremragende politiske håndværk går en god tid i møde. Hvordan hun vil klare sig i kampen mod Østergaard, der med sæde i regeringens koordinationsudvalg er langt tættere på de processer, hvor der bliver uddelt penge, får vi at se.

På en række politikområder har de tre regeringspartnere til gengæld haft lettere ved at finde hinanden. Der er lagt op til en grønnere profil, end VK-regeringen havde, med betalings-ring om København, venlige ord om vindmøller og den kollektive trafik og i tiden, der kommer, formentlig en række lov-forslag, der får det til fælles, at de på samme tid vil genere dem, der alligevel ikke drømmer om at stemme på regeringen og varme kernevælgerens hjerter. I den forbindelse ligner det en foræring til fx miljøministeren, at førstnævnte har en selvstændig, hjertevarmende virkning på sidstnævnte. Desuden er der lagt op til øget ulandsbistand („penge fra fattige mennesker i den rige verden til rige mennesker i den fattige verden,“ som Søren Mørch altid har belært mig, at det var) og en kulturpolitik, der forskubber vægten fra rigtig kunst til det projektmageri, der har været kernen i hele kultur-minister Uffe Elbæks karriere.

Var regeringsgrundlaget mere præget af de radikale, end offentligheden på forhånd havde forestillet sig, blev finans-loven noget mere socialdemokratisk, end der var lagt op til – både med regeringsgrundlaget og med genfremsættelsen af VK's finans-lovsforslag fra august.

Når man er trådt til som administrerende direktør eller regeringsleder, gælder det altid om at skaffe sig et udgangspunkt for forandringer, der er mere drastiske, end med-arbejderne eller folket bryder sig om. Og det gælder om at tørre alt, hvad aftørres kan, af på forgængerens. Helt som forventet bebudede regeringen derfor et kasseeftersyn (et udtryk, der også giver gode associationer til begrundet mistanke om svig).

Derfor overraskede det mig, at differencen mellem VK's finanslovsforslag og regeringens ikke var større end 11 milliarder – inklusive de fremrykkede investeringer for 2012. I det store billede er det småpenge og ikke noget, der på nogen måde kan bruges af den nye regering til at sværte den gamle.

Hvori ligger det socialdemokratiske ved finanslovsforslaget for 2012? Ud over igangsættelsen af beskæftigelsesarbejde ligger det i, at skattestoppet er ophævet, således at forskellige skatter og afgifter kan hæves med i alt cirka fem milliarder. Vel at bemærke i et land, der i forvejen har en af de hårdeste, samlede beskatninger i verden.

Fremtrædende økonomer har allerede protesteret imod den stramning af skat-ternes kvælertag, der nu sker, men tilsyneladende uden held. Jeg kan heller ikke forestille mig, at de radikale er videre begejstrede for det. På den anden side fik de så rigeligt i regeringsgrundlaget, at det måtte være tid for Socialdemokraterne (og SF) til også at få nogle indrømmelser.

Når det drejer sig om omposteringer i det budget, den borgerlige regering frem-satte tidligere på året, har alle regeringsdeltagere imidlertid fået noget. Mens dette skrives, er der ikke fuldt overblik over, hvad Enhedslisten har fået med. Men nævnes kan en reklameafgift, der vil forøge arbejdsløsheden i den grafiske sektor og til gengæld give „de allersvageste“ et par hundrede kroner om året i compensation for deres forbrug af øl og chips. Desuden forstærkes indsatsen imod ansættelse på ulovlige vilkår; måske ligefrem med krav om, at alle, der arbejder på en dansk arbejdsplads, skal bære synligt ID.

Der er som nævnt bevilget penge til at fjerne incitamenterne for indvandrere til at gå i arbejde; igen må man antage, at det glæder de fleste i regeringspartierne (selvom de radikale og socialdemokrater opdraget af Lykketoft inderst inde godt ved, der er tale om et ufornuftigt tiltag).

Desuden er der, under sædvanligt dække af humanistiske motiver, lagt op til at udbetale større lønninger til udvalgte grupper i den offentlige sektor.

Blandt ansatte i sundhedssektoren er der lagt op til fest: statsstøtte til fertilitets-behandling genindføres, ligesom der tilføres midler generelt til mere behandling og store sygehuse. Lad os håbe, de radikale minder deres regerings-kolleger om, at hvis den slags ikke styres meget stramt, bliver det til lønglidning [stigende lønninger for de grupper, der arbejder inden for disse områder, red.] og intet andet. Forskere og skolelærere skal også have flere penge, og igen: Sådan noget skal styres, hvis ikke det bare skal blive til løn-forhøjelser. Men tør de radikale genere deres venner i Danmarks Lærerforening? Man må tillade sig at

tvivle.

Hvad angår velfærdsnyderne, er der også gode nyheder til udvalgte grupper. Som tak for støtten ved valget sender de radikale (sikkert i god forståelse med Enhedslisten) flere penge til de studerende, ligesom det fortsat vil være dejlig billigt at sende sine børn på efterskole; et tilbud, der navnlig benyttes af kerne-vælgerne i det grønne segment.

Endelig er der det almindelige arbejde med at genere mennesker og institutioner, regeringen ikke kan lide. Landbruget samt folk med pensions---opsparinger (de såkaldt „allerrigeste“), folk med sundhedsforsikringer og – måske – „de multinationale“, den kære, gamle bussemand fra halvfyrdserne; superskurken, jeg troede, alle havde glemt. Den kan nu, takket være Enhedslisten og skatteministeren, gå hen og få et lige så overraskende som flot comeback (det forlyder, under korrekturlæsningen, at kampen mod de multinationale i denne omgang er afblæst).

Grundlæggende må man dog sige, at finansloven viser en regering, der er villig til at føre en stram krisepolitik, samtidig med at den er omhyggelig med at bruge de sparsomme midler, der kan frigives, til centrum-venstremærkesager.

Om regeringen også bliver en reformregering, som de radikale uden tvivl ønsker sig, er mere tvivlsomt. En grundlæggende reform af den offentlige sektor er ikke noget for SF og Enhedslisten, hvis vælgere er ansat i den. De har sektorens magt og vælde som grundbestanddel af deres ideologi og identitet. Dog har de radikale fået lidt i form af nogle småbevillinger i finansloven til at studere digitalisering af borgerservice og bedre velfærdsteknologier (læs: støvsuger-robotter).

På samme måde med en skattereform. Selvom de radikale udmærket ved, det er hul i hovedet at beskatte arbejde på linje med andet, man ønsker at begrænse mest muligt (sprut, smøger, biler, fedt), er det så vigtigt for Enhedslisten og de fleste SF'ere at forhindre, at nogen bliver velhavende, at de altid vil blokere for større reformer. Det eneste, man i første omgang er blevet enige om, er da også at ofre lidt penge på, at de penge, staten har krav på, også bliver kradset ind.

Hvordan kommer det så til at gå? I foråret skrev jeg, at den kommende regering ville være ganske uvillig til at gennemføre reformer og dertil føre en lemfældig og utilstrækkelig krisepolitik.

Helt så galt bliver det ikke. Jeg går som sagt ud fra, at S, SF og navnlig Enhedslisten ikke ønsker reformer af den offentlige sektor og at de radikale vil nedlægge veto mod den slags skattereformer, resten af samarbejdspartnerne kunne tænke sig.

Til gengæld vil der blive ført en stram finanspolitik, heldigvis. Hvad regeringen agter at gøre, hvis der ikke er tænding på kickstarten, er potentielt mere bekymrende. Selvom politikere kan kendes på, at de mener, deres fiaskoer skyldes, der er gjort FOR LIDT (snarere end FOR MEGET) af det, der udløste fiaskoen, vil det næppe være muligt at iværksætte en Kickstart II. Tilbage vil man stå med et endnu større under-skud på det offentlige budget og ellers en bar røv, som det hedder på den slags værts-huse, hvor man stadig må ryge.

Men det, alting stadig står og falder med, er efter min opfattelse det grundlæggende ledelsesproblem.

Som jeg har gjort opmærksom på i flere sammenhænge, herunder forårets artikel i RÆSON, er Helle Thorning-Schmidt en uhørt svag

partileder og nu også en uhørt svag regeringschef.

Da jeg oprindeligt fremlagde dette faktum, sagde mange, at det var karaktermord og måtte være drevet af skumle motiver. Nu kan alle, der ikke er forblændede af ønsketænkning og lignende imidlertid se, at jeg var ganske nøgtern og blot bekymret for mit gamle fædreland.

Flere ministre har været indblandet i direkte ubejlelige sager. Værst for statsministeren var velsagtens Carsten Hansens garanti for, at akutfunktionen i Svendborg ikke ville blive lukket. For det første var og er det fjollet – i Poul Nyrups parti af alle – at udstede en politisk garanti. For det andet var hun så letsindig selv at støtte garantien.

Skatteministerens offentlige kampe med sit eget bagland har ikke været befordrende for arbejdsglæden i Statsministeriet, mens kulturministerens på en gang fjollede og selvhøjtidelige såkaldte Marshallplan ganske vist har været en irriterende plet, men på den anden side ikke har haft de store konsekvenser. Kulturlivet er først og fremmest vigtigt for kulturlivet

Hvad angår de ministre, der ikke direkte har blameret sig, sidder de fleste tilsyneladende på deres kontorer og afventer en eller anden instruks fra chefen, som de åbenbart ikke får. Hvad chefen så laver, er ikke godt at vide: de menige medlemmer af Socialdemokraternes folketingsgruppe får heller ikke nogen form for besked på, hvad de skal tage sig til. Det forlyder sågar i Politiken fra anonyme, socialdemokratiske backbenchere, at de savner Henrik Sass Larsen.

Har det været svært for Socialdemokraterne at komme i gang, har det til gengæld været næsten håbløst for folke-socialisterne. Mange i den store græs-roadsorganisation mangler tilsyneladende forståelse for, at de er medlemmer af et regeringsparti og ikke et protestparti. Desuden har man set partiets særlige udgave af janteloven i funktion gang på gang: Folk, der er dygtige – som for eksempel den unge skatteminister – eller har succes, skal ned med nakken. Intet må være for effektivt eller for rationelt.

De eneste, der har klaret sig nogenlunde, er de radikale. Men det skyldes givetvis, at folketingsgruppen og dens leder bestemmer alt, samt at man ikke har foretaget politisk korrekte ministerudnævnelser, men simpelthen udnævnt de dygtigste plus Uffe Elbæk; den ukronede konge af globaliseringsbullshit.

Vælgerne har kvitteret for dette ved at ønske regeringen i opposition igen. Regeringen har ikke rigtigt kunnet opvise flertal i nogen meningsmåling siden selve valget, hvad der skulle være en slags rekord. Hvad oppositionen vil gøre ved det, bliver spændende at følge. Selvfølgelig kan den sige: Det går af sig selv – ingen grund til at foretage sig noget. På den anden side: Det bliver i længden nødvendigt at finde en fornuftig balance mellem at lade regeringen sejle sin egen sø og samtidig virke nogenlunde konstruktiv og regeringsduelig.

I første omgang behøver oppositionen ikke bekymre sig om dette. Der er, mens jeg forfatter disse linjer, lagt op til rød blokpolitik, der ifølge de radikale ikke er blokpolitik, men noget meget finere og langt mere ædelt. „Blokpolitik“ er og bliver et radikalt udtryk for „politik uden os“, som navnlig Politiken har taget til sig.

„Så i 2014 sprænges den S-ledede regering af sine paralyserende, indre modsætninger,“ stod der i min artikel i foråret. Gad vide, om den kan holde så længe?

Henrik Dahl (f.1960) er ph.d. fra CBS og forfatter til en lang række bøger om kulturhistorie og samfund. Hans sidste bog er den politiske selvbiografi „Spildte kræfter“ (2011).

Interview med Mogens Lykketoft

"Velfærdsstaten kan ikke være så generøs, som den har været. Det gælder på tværs af Europa."

Af Frederik Vitting Hermann

Hvad er danske politikeres største udfordring?

Udfordringen er meget dramatisk. Danmark har på få år mistet sin status som et af de mest konkurrencedygtige lande i verden. I den internationale konkurrence havde vi klaret os godt op gennem 1990'erne og ind i dette århundrede. Nu har vi klart nogle konkurrenceevneproblemer: Siden krisen brød ud i 2007–2008, har vi tabt flere arbejdspladser relativt set end nabolande som Tyskland og Sverige. Vi har haft en oppustet bobleøkonomi. Det har givet løninflationsproblemer og en alt for stor vækst i privat låntagning på baggrund af nogle friværdier, som nu er forsvundet. Dermed er vi låst mere fast til et lavvækstscenarie end vores to nabolande. Det betyder, at det bliver meget svært at drive økonomien frem ved stimulering af privatforbruget – i hvert fald på den korte bane. Hovedproblemet er den ret store ledighed, vi har, når vi ser på, hvor mange der søger job uden at få det, og ikke kun ser på dem, der er berettiget til dagpenge og kontanthjælp.

Køber du scenariet med lang tids lavvækst, i måske fem-syv-ti år?

Det er bestemt en risiko. De politiske muligheder for at stimulere privat efterspørgsel er låst af den høje ledighed, frygten hos endnu flere for at blive ledige, den store private gæld og fraværet af friværdier. Alle de faktorer betyder, at næsten ligegyldigt, hvor mange penge man hælder ud i skattelettelser og udbetaling af efterlønsbidrag, så skal man ikke regne med, at en særlig stor del går over i privatforbrug. Folk vil konsolidere.

Hvad er så idéen med offentlig stimulus?

Man skal ikke regne med, at privatforbruget trækker økonomien i gang. Derfor er det meget relevant at fremrykke offentlige investeringer. To ting er vigtige: Man kan lige så godt beskæftige nogle folk nu, som man kan beskæftige dem senere. Desuden kan det vise sig at trække nogle flere nye private job med sig i kølvandet, når man investerer i noget, der forbedrer konkurrenceevnen. Men det løser ikke hele beskæftigelsesproblemet at fremrykke investeringer. Resten er i virkeligheden et spørgsmål om to ting: Om man i Europa får stabiliseret sig om euroen og får lyst til at stimulere økonomien til fælles gavn. Det andet er strukturelt: Hvordan øger vi vores produktivitet? Det er et spørgsmål om forskning og uddannelse. Herunder livslang uddannelse og let adgang til efteruddannelse. Udfordringen er at levere den arbejdskraft, der efterspørges. Det lykkedes ganske godt i 1990'erne. Forklaringen omkring 1990'erne er, at vi hvert eneste år mistede 200.000 job, men skabte 230.000 nye. Tallene er formentlig endnu større nu. Forandringsprocessen er enorm. Pointen er, at hvis man ser hele befolkningen som en trappestige af kvalifikationer, kan vi ikke alle sammen nå det højeste niveau, men vi kan næsten alle gå et trin op. I det brede og lange perspektiv vil der også være stærke begrænsninger på, hvordan privatforbruget kan udvikle sig i vores del af verden. Der vil være øget pres på resurserne, når et par milliarder asiater vil have del i dem. Det vil varigt

presse priserne op på energi, råvarer og resurser i det hele taget. Fuldstændigt uafhængig af økonomisk politik, og hvilken regering der sidder i denne del af verden, vil folks sædvanlige privatforbrug blive dyrere. Men hvis vi går forud for de globale markeds kræfter med den nødvendige grønne omstilling, så kan vi få en god portion af nye job ved også at erobre vigtige niches på verdensmarkedet for grøn teknologi.

Herman von Rumpouy har før statsledernes EU-krisemøder i oktober talt om en samlet europæisk stimulus. Er det vejen frem?

Forhåbentligt. Man skal ikke stivne i den ene eller den anden skole – enten at alt skal løses med keynesianske modeller, eller alt skal løses ved nedskæringer i offentlige udgifter. Ingen af delene er sandt – slet ikke i det enkelte land. Men der skal gennemføres nogle strukturelle omlægninger, besparelser på de offentlige budgetter og effektiviseringer. Det ligger i kortene alle vegne. Velfærdsstaten kan ikke være så generøs, som den har været. Det gælder på tværs af Europa. Men man kan ikke kun satse på besparelser på den korte bane, så risikerer man det, der skete for Japan i 1990'erne: De prøvede at spare sig til et mindre underskud med det resultat, at underskuddet blev større.

Er en samlet europæisk stimulus politisk mulig?

De sydeuropæiske lande får svært ved at spille med pga. deres pressede budgetter. Det er et spørgsmål for Tyskland, Frankrig og Storbritannien. Storbritannien kan dog meget vel komme til at revurdere deres politik. De har indtil nu været illustrationen af, at en nedskæring af den offentlige sektor ikke automatisk fører til vækst i den private. Det var filosofien, men den private vækst har ikke materialiseret sig. Og så afhænger det også af amerikanerne: Obama er med på tankegangen, men har en noget modvillig kongres.

Hvad kunne være en mulighed – Kina?

Kina vil helt sikkert gøre det i så stort et omfang, at det vil blive et politisk problem rundt omkring. Hvad tør vi sælge til store statsligt styrede kinesiske koncerner? Kineserne vil engagere sig, og det vil de, fordi deres overskud er så stort, og fordi deres erfaringer med alene at sætte pengene i amerikanske statsobligationer er blandede. De vil have aktier og ejendomsret for pengene i stedet. Kina vil investere hos os, ligesom vi har investeret i dem. Der vil opstå nogle politiske begrænsninger. Men man skal ikke underkende de problemer, Kina kan løbe ind i med aldringen af befolkningen. De vil fremover få en lavere vækstrate end de seneste 30 år. I forhold til den aktuelle krise må man sige, at det kinesiske system har været i stand til at konvertere et eksportfald, der i starten var 25 % i en økonomi, der har været ekstremt eksportafhængig, til en hjemlig efterspørgsel – ikke mindst enorme offentlige investeringer i infrastruktur – og opretholdt samme vækstrater.

Er det ikke grundlæggende Europas problem, at vi ikke har mulighed for som kineserne at føre den økonomiske politik, der skal til, også når den er drastisk?

Kineserne har haft den „fordel“, at de ikke skal føre lange parlamentariske diskussioner, før de ændrer deres politik. Det er en centraliseret og autoritær styreform. Det har i forhold til at tackle verdenskrisen desværre været mere effektivt end den langsomme demokratiske beslutningsproces. De har også haft en fordel i deres store overskud. De har kunnet tåle et betydeligt fald i deres eksportoverskud, uden det blev et problem og har haft pengene til at

lave massive infrastrukturinvesteringer, der grundlæggende handler om at få de sidste to tredjedele af befolkningen med i opsvinget. De kommer også til at opskrive deres valuta for at stå bedre med omverdenen, for at tackle inflation og øge befolkningens købekraft. Men ikke i det tempo, amerikanerne ønsker.

Men vi kan vel lære af Kina, at de økonomiske udfordringer kræver massive indgreb. Merkel har talt for en traktatændring, og det kan måske blive aktuelt allerede ved det danske formandskab i 2012. Er det opskriften at foretage øget integration og dermed koordineret politik i Europa?

Alle ved, hvor vanskeligt og farefuldt det er at skrive traktater om. Efter min mening er der ingen af de problemer, man ønsker at adressere, som man ikke kan adresseres via politiske aftaler [inden for nuværende traktater red.]. Hvis man vil fortabe sig i at lave traktater om, kan man meget vel komme til at snuble og hæmme udviklingen. Det er et spørgsmål om politisk vilje mellem regeringer. Man skal forbedre koordinationen af den økonomiske politik. Det bliver man nødt til. Fra Merkels synspunkt vil det selvfølgelig være mere betryggende, at det stod i en traktat. Men man har lært nok af det, man ikke har gjort i de første 10-12 år af euroens historie til, at man nu vil agere mere koordineret. Det er under alle omstændigheder dybt nødvendigt. Hovedproblemet i europæisk politik og økonomi det sidste halve år har været, at politikerne hele tiden er kommet bagefter problemernes udvikling. Nu ser det ud, som om der er en chance for, at man er kommet på højde med problemerne, og den vil man da forhåbentlig ikke misse fremover.

Er EU's medlemslande for grundlæggende forskellige fra hinanden til at være i en så tæt og integreret union?

Nogle af de problemer, vi har med manglende beslutningskraft, har at gøre med den store udvidelse af nye EU-lande. Det er helt åbenbart. Vi har ikke fået fordøjet den store udvidelse. Udvidelsen var ikke en fejltagelse, men problemerne har været større end forudset. Det har medvirket til mindre beslutningskraft. Forhåbentlig kun i en overgangsperiode.

Hvad er dine tanker om europæisk integration set fra et dansk perspektiv?

For mig har det europæiske projekt en værdi i sig selv, men det kan ikke adskilles fra, at det også er i dansk interesse. Det fokus kommer man nemt til at miste, når der er store kriser og mangel på beslutningskraft, som vi har set i flere måneder. Sandheden er vel, at ligesom vi har den grundlov, vi nu engang har at arbejde med, så har vi også det europæiske samarbejde, vi nu engang har. Vi er en del af Europa. Man kan steppe baglæns til en norsk position i forhold til EU, som nogle foreslår. Det har vi allerede på nogle områder, hvor der er forbehold, og det varetager ikke nødvendigvis vores interesser bedst.

Men har der ikke været en fordel i at være uden for euroen de seneste år?

Selv de mest energiske tilhængere af at indmelde Danmark i euroen ser ingen muligheder for at løfte den sag lige nu. Man skal bare huske, at Danmark er det land uden for euroen, som er mest indenfor. Danmark fører en økonomisk politik, uanset regering, der er eurokonform. Vi har fastlåst kronen til euroen. Forbeholdene betyder blot, at vi betaler et eller andet gebyr for at veksle penge, selvom vi har fast kurs, og at vi ikke har den medbestemmelse i eurozonen, der ville være naturlig, når vi fører en eurokonform politik. Hvis vi fastholder fastkurspolitikken, som

vi har gjort siden 1983, så er der ingen økonomiske fordele ved at stå udenfor. Der er en risiko for at få overrente i perioder, fordi der spekuleres mod vores krone.

Er der ikke en fare ved at udskyde afstemningen?

Den største fare er at sætte sagen på højkant og blive stemt ned, for så kan vi slet ikke rejse den igen i nogen overskuelig fremtid.

Men hvad nu hvis europasamarbejdet udvikler sig i to spor, som alt tyder på lige nu?

Det kan gøre den politiske omkostning ved at stå udenfor større. Men i det lange perspektiv vil endnu en tabt afstemning også være økonomisk belastende for Danmark.

Vi vil arbejde mindre, ikke mere. men:

Michael Svarer: Sådan får man danskerne i gang

Af Michael Svarer

To af de mest påtrængende udfordringer for dansk økonomi er at få bragt balance i de offentlige budgetter og at få vendt den negative udvikling i produktiviteten.

I regeringsgrundlaget for ABF-regeringen hænger disse to udfordringer da også uløseligt sammen.

Størstedelen af bidraget til at lukke hullet skal findes i arbejdsmarkedspolitikken. Regeringen vil tilvejebringe 4 mia. kr. ved trepartsforhandlinger med arbejdsmarkedets parter. Derudover skal der skaffes 7 mia. kr. ved yderligere arbejdsmarkedsreformer – af blandt andet fleksjobordningen, førtidspensionsordningen, uddannelse, aktiveringsindsatsen, integration og sygefravær. Dette kommer oven i en accept af VK-regeringens tilbagetrækningsreform, der i 2020 forventes at bidrage med 18 mia. kr. til de offentlige finanser.

I 2009 afleverede Arbejdsmarkedskommissionen sin rapport, der netop gennemgik potentialet for reformer inden for de områder, det nye regeringsgrundlag fremhæver som afgørende i forhold til at løse den offentlige sektors økonomiske problemer. I dette indlæg vil jeg gennemgå de enkelte reformområder og forsøge at nuancere de muligheder og udfordringer, der er for at skabe øget beskæftigelse med forskellige tiltag.

Regeringens plan er ambitiøs, men ikke nødvendigvis urealistisk. Hvis tiltag på arbejdsmarkedet skal give et nettobidrag til de offentlige finanser, skal de enten flytte personer fra offentlig forsørgelse til beskæftigelse eller øge arbejdstiden for allerede beskæftigede personer. Sammenlignet med fx skattestigninger eller reduktioner i det offentlige forbrug har succesfulde reformer af arbejdsmarkedet den fordel, at de både reducerer udgifterne (via et fald i overførselsindkomsterne) og øger indtægtssiden (via skattebidraget fra den øgede beskæftigelse og stigning i den personlige indkomst). Dertil kommer den ikke uvæsentlige sidegevinst, at de personer, der får held til at forlade passiv forsørgelse, ud over et højere indkomstgrundlag kan opleve større tilfredshed med tilværelsen.

Et hurtigt kig på statistikkerne vidner om et stort potentiale for både at reducere antallet af personer på offentlig forsørgelse og samtidig øge den gennemsnitlige arbejdstid. De seneste tal viser, at ca. 850.000 danskere i alderen 16-64 år er på offentlig forsørgelse. Beregninger fra Arbejdsmarkedskommissionen viser, at det i gennemsnit giver omkring 300.000 kr. om året til de offentlige kasser, hver gang det lykkes at flytte en person fra en gennemsnitlig overførselsindkomst til en gennemsnitlig lønindkomst.

Længere arbejdsuge - og flere på arbejdsmarkedet

En succesfuld arbejdsmarkedspolitik implementerer nye ordninger, der understøtter større beskæftigelse uden nye omkostninger. Det er således nærliggende at starte med de grupper, der i forvejen er på

arbejdsmarkedet, og forsøge at øge deres beskæftigelse. Dette kan enten ske ved at øge deres gennemsnitlige arbejdstid eller ved øge det antal år, de er på arbejdsmarkedet – enten ved at få unge hurtigere igennem uddannelsessystemet eller ved at hæve pensionsalderen.

Den næste gruppe af personer, der kan mobiliseres, er den store gruppe, der er på offentlig forsørgelse, fordi deres arbejdsevne i mere eller mindre grad er reduceret. Her er afvejningen af tiltag mere delikat, idet der er en overhængende risiko for at skubbe personer over i permanent offentlig forsørgelse. Samtidig ved vi her mindre om, hvilke tiltag der virker, så det er sværere at gøre, og gevinsten mindre sikker.

Perioden fra 1993 og frem har vist, at en aktiv indsats på arbejdsmarkedet i kombination med et fleksibelt arbejdsmarked har været særdeles effektiv i forhold til at nedbringe ledigheden og forbedre beskæftigelsen. Det er ikke lykkedes at nedbringe antallet af overførselsmodtagere generelt; der er en øget beskæftigelse blandt indvandrere, men antallet af personer på førtidspension og fleksjob er samtidig steget.

Øget arbejdstid vil via øget indkomst og dermed øgede skatteindtægter bidrage positivt til de offentlige finanser. Potentialet er til stede. Målt på ugentlig arbejdstid ligger Danmark relativt lavt blandt OECD-landene. Udviklingen i den individuelle arbejdstid har været nedadgående over en længere årrække som følge af faldende ugentlig arbejdstid, mere ferie og længere orlovsperioder. Denne udvikling følger naturligt af, at stigende velstand afspejler sig i en større efterspørgsel efter fritid, og skal tendensen for alvor vendes, kræver det slagkraftige argumenter.

To afgørende faktorer har potentiale til at øge arbejdstiden: skattetrykket og den normale ugentlige arbejdstid. Forslaget om at reducere skatten på arbejde vil – alt andet lige – understøtte målsætningen om øget arbejdstid. Det samme vil en mere fleksibel overenskomst med mulighed for en længere arbejdsuge – fx hvis normen ændres fra 37 til 38 timer om ugen.

Men der skal meget gode argumenter på bordet for at øge arbejdstiden. Det viser tal fra Arbejdskraftundersøgelsen. I denne spørges de beskæftigede blandt andet til, om de gerne vil arbejde mere eller mindre end deres nuværende timetal. Opfyldte man de adspurgtes ønsker, vil det for økonomien som helhed medføre et FALD i den samlede beskæftigelse svarende til ca. 115.000 fuldtidspersoner. En væsentlig **udfordring** er med andre ord, at danskerne har et grundlæggende ønske om lavere og ikke højere arbejdstid.

Blandt de deltidsansatte er der til gengæld en overvægt af beskæftigede, der ønsker stigende arbejdstid. Der er således gode muligheder for at øge arbejdstiden ved at gøre deltidsansatte til fuldtidsansatte. En udfordring er så bare, at over 50% af de deltidsansatte arbejder i den offentlige sektor. Det betyder, at øges arbejdstiden for dem, vil det isoleret set øge de offentlige udgifter. Hvis øget arbejdstid skal give et selvstændigt bidrag til det offentlige budget, skal den reducerede deltidsfrekvens følges op af reduktioner i antallet af offentlig ansatte.

Som for alle andre vestlige lande er stigende levetid et samfundsøkonomisk problem for Danmark. Med uændret pensionsalder vil nye generationer være markant længere tid på offentligt betalte pensionsordninger end tidligere generationer. I

Danmark er den gennemsnitlige tid på efterløn og folkepension ca. 24 år for én, der går på efterløn som 60-årig. Da efterlønnen blev indført, var det tilsvarende tal 20 år.

Tilbagetrækningsreformen, der fra 2014 binder pensionsalder til den stigende udvikling i gennemsnitlig levetid og forkorter efterlønsperioden med tre år, vil betyde en væsentlig forøgelse af udbuddet af arbejdskraft. Reformen vurderes at øge beskæftigelsen med 70.000 og forbedre de offentlige finanser i 2020 med 18 mia. kr. Desuden vil forøgelsen af arbejdsudbuddet isoleret set bidrage til løntilbageholdenhed på arbejdsmarkedet, hvilket vil forbedre virksomhedernes konkurrenceevne og skabe grundlag for øget produktion og hermed øget beskæftigelse. Men tilpasningen til et højere strukturelt beskæftigelsesniveau vil formentlig forløbe over noget tid – tempoet afhænger af den generelle økonomiske udvikling – og derfor er der på kort sigt naturligvis en risiko for, at tilbagetrækningsreformen vil skabe mere ledighed. Denne risiko kendetegner dog også andre former for tiltag rettet mod at forbedre de offentlige finanser – skulle der eksempelvis skaffes 18 mia. kr. ved reduktioner i det offentlige forbrug eller ved skattestigninger, ville det ligeledes føre til stigende ledighed – her ville der bare ikke være et efterfølgende beskæftigelsespotential.

Forudsætningen for de positive forventninger er naturligvis, at de personer, der tidligere ville gå på efterløn, nu fortsætter aktivt på arbejdsmarkedet og ikke overgår til andre typer af offentlig forsørgelse.

Om disse forudsigelser holder stik, må fremtiden vise, men flere ting taler for, at det er sandsynligt. For det første kommer hovedparten af dem, der går på efterløn, direkte fra beskæftigelse. For det andet tyder flere undersøgelser på, at efterlønnere i høj grad ligner folk i beskæftigelse, når der måles på objektive sundhedsindikatorer som antal lægebesøg og medicinforbrug.

Mere uddannelse

Som udgangspunkt er uddannelse en rigtig god forretning for de offentlige kasser. Generelt gælder, at jo mere uddannelse du har, jo større er din indtjening, jo længere tid er du på arbejdsmarkedet, og jo kortere tid risikerer du at være ledig. Samlet set giver mere uddannelse derfor større skatteindtægter. Dette skal vejes op mod den udgift, der er ved at finansiere uddannelsen, men set over en årrække er uddannelse – på alle niveauer – en overskudsforretning for samfundet.

Uddannelse kan således bruges til at forbedre de offentlige finanser – enten ved at man uddanner folk hurtigere, så den periode, hvor investeringen afbetales, forlænges – eller ved at få flere igennem uddannelsessystemet. Regeringens ambitioner går i begge retninger.

I gennemsnit bruger en person, der opnår en erhvervskompetencegivende uddannelse i Danmark, ca. 4 år mere end normeret. For dem, der får en kandidatuddannelse, er det ekstra tidsforbrug tæt på 4,5 år. Lidt over halvdelen skyldes studiepause. Beregninger præsenteret af Arbejdsmarkedskommissionen viste, at for hvert halve år, studietiden forkortes, kunne de offentlige finanser forbedres med ca. 2 mia. kr. Der er således oplagte muligheder i at få de unge hurtigere igennem uddannelsessystemet, og i en international sammenligning ligger Danmark da også i den øverste del af feltet, hvad angår alder ved uddannelsesafslutning.

Der er på dette område flere knapper at skrue på. Uddannelsessystemet kan effektiviseres, så uddannelserne kan afsluttes hurtigere, og SU-systemet kan indrettes således, at man skærper incitamenterne til at færdiggøre uddannelsen hurtigere.

Uanset hvad, er det formentlig vigtigt, at instrumenterne designes således, at de understøtter den anden ambition på uddannelsesområdet, nemlig at få flere igennem uddannelsessystemet. Målsætningen er, at 95 % af en årgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse, og 50 % en videregående uddannelse. Især den første målsætning er langt fra at blive opfyldt: Godt 80 % af en årgang har afsluttet en ungdomsuddannelse, 10 år efter de gik ud af 9. klasse. Og der er mange gode argumenter for at sætte stærkt ind i forhold til at øge uddannelsesniveaet. Det er bare ikke helt oplagt, hvad der skal til for at få den sidste gruppe af en årgang videre op i uddannelsessystemet.

Endvidere er det ikke oplagt, hvor hurtigt der kan ses resultater fra nye uddannelsesinvesteringer. Det forekommer derfor mere naturligt at se tiltag på dette område som et bidrag til FREMTIDIG produktivitetsvækst, hvor det er dokumenteret, at øget uddannelse, og især øget uddannelseskvalitet, er afgørende for en positiv produktivitetsvækst – altså mere end en løsning på den offentlige sektors økonomiske udfordringer her og nu.

En af de store diskussioner er, hvor stor beskæftigelseeffekten ville være af et yderligere løft i uddannelsesniveaet. Der er som nævnt en klar tendens til, at jo højere uddannelse en person har, jo større er tilknytningen til arbejdsmarkedet. Denne sammenhæng kan selvfølgelig være drevet af, at personer, der tager en uddannelse i dag, også har et stort beskæftigelsespotentiale, og selvom der er evidens for, at uddannelse har en positiv effekt på beskæftigelsen, er det oplagt, at denne effekt kan aftage ved yderligere forøgelse af uddannelsesniveaet. Der er således en tendens til, at når gruppen af højtuddannede udvides, FALDER den gennemsnitlige beskæftigelsesfrekvens. Dette er ikke nødvendigvis et godt argument for at være tilbageholdende med yderligere uddannelsesinvesteringer, men det betyder, at beregninger af afkastet af uddannelsesinvesteringer skal fortolkes forsigtigt. Der er da også en række faktorer, der modsat taler for, at afkastet kan være undervurderet. For det første vil efterspørgslen efter uddannet arbejdskraft formentlig stige i de kommende år, og desuden tager de fleste analyser af afkastet af uddannelse ikke højde for de positive effekter for produktiviteten, som studier påpeger, der kan være af, at der kommer flere uddannede på arbejdspladsen.

Endelig er der naturligvis også en klar sammenhæng mellem de økonomiske konjunkturer og uddannelsestilbøjeligheden. Således er et stort antal af de unge, der mistede deres job i forbindelse med finanskrisen, søgt over i uddannelsessystemet, samtidig med at nye generationer frem for at påtage sig ufaglært arbejde fortsætter i uddannelsessystemet. En af de væsentligste forklaringer på, at den registrerede ledighed er steget meget mindre, end beskæftigelsen er faldet, er netop, at mange har benyttet det vigende arbejdsmarked til opkvalificering.

Mere aktivering

Den aktive arbejdsmarkedspolitik er blevet kraftigt reformeret de seneste 15-20 år. Dette er blandt andet sket ved øget kontakt mellem

ledig og sagsbehandler, mere deltagelse i aktive tilbud såsom jobtræning og styrket rådighedsafprøvning, hvor den ledige, der ikke i tilstrækkelig grad er aktivt jobsøgende, sanktioneres med reduktioner i ydelsen. Der er solid empirisk forskning, der påviser de gavnlige effekter af alle tre elementer; blandt andet kan kontaktsamtaler have meget positive effekter, hvis de kommer relativt tidligt i ledighedsforløbet. Fastholdes og udvides brugen af samtaler er, der således gode muligheder, for at ledigheden kan nedbringes. Men i forhold til aktive tilbud spiller flere forhold ind. Deltagelse i aktivering betyder for de fleste ledige, at de fastholdes i ledighed, mens aktiveringen pågår, men at de efterfølgende oplever forbedret mulighed for at finde job. Størrelsen på disse effekter er meget afhængig af de enkelte aktiveringsinstrumenter. Der er en tendens til, at løntilskudsjob i den private sektor er det mest effektive – efterfulgt af vejledning og opkvalificering. Løntilskudsjob i den offentlige sektor er den mindst effektive aktivitet.

Det er dog ikke gratis at forbedre systemet: Ved for eksempel at fremrykke aktiveringsindsatsen til at starte efter seks måneders ledighed frem for ni måneder er der risiko for, at antallet af ledige, der skal aktiveres, stiger betragteligt. Dette vil øge omkostningerne ved aktiveringsindsatsen.

S og SF har i deres Fair Løsning især haft fokus på, at brugen af uddannelsesaktivering skal styrkes. Der er da også gode argumenter for at udnytte perioden med lav efterspørgsel efter arbejdskraft til at få opkvalificeret arbejdsstyrken. Udfordringen består i at få iværksat de rette uddannelses tilbud. Sagen er, at de hidtidige evalueringer af uddannelsesaktivering i Danmark ikke har været særligt opmuntrende. De fleste studier peger på, at brugen af uddannelsesaktivering har været en samfundsmæssig underskudsforretning, men disse studier har typisk ikke skelnet mellem forskellige former for uddannelsesaktivering. Nyere tyske og svenske studier viser, at der er ret gode effekter af især fagrettet uddannelsesaktivering, og det er således i disse lande lykkedes at identificere en række fagrettede uddannelser, der giver et positivt afkast. Risikoen er imidlertid, at der iværksættes dyre uddannelsesaktiveringsprogrammer, der ikke gavner de ledige – og belaster de offentlige budgetter.

Bedre integration

Sammenfaldende med den markante stigning i beskæftigelsen i perioden op til finanskrisens udbrud er der sket en markant fremgang i beskæftigelsen for indvandrere. Beskæftigelsesfrekvensen for ikkevestlige indvandrere er steget fra 35 % i 1997 til 59 % i 2009. Beskæftigelsen for denne gruppe ligger dog stadig et godt stykke under den for etniske danskere (ca. 75 %) og vestlige indvandrere (ca. 64 %). Der er således umiddelbart **muligheder** i forhold til at få mobiliseret både de vestlige og ikkevestlige indvandrere fra passiv forsørgelse til at være aktive på arbejdsmarkedet.

Der er to oplagte redskaber. Det ene gælder uddannelse: Der er en meget stor gruppe af efterkommere af ikke-vestlige indvandrere, der forlader folkeskolen med et meget svagt fagligt udgangspunkt. Risikoen for ikke at få yderligere uddannelse end folkeskolen er for efterkommere af indvandrere ca. dobbelt så stor som for danskere. Dette kan blandt andet henføres til, at en stor del af gruppen har meget dårlige

danskkundskaber og dermed store problemer med at følge undervisningen. Løsningen på denne udfordring ligger ikke lige for, og det vil under alle omstændigheder tage en del år, før yderligere tiltag på området giver et samfundsøkonomisk afkast.

Et andet område, hvor integrationen på arbejdsmarkedet kan forbedres, er ved at få efterkommere og indvandrere hurtigere i beskæftigelse. Her er der indikationer, som tyder på, at brugen af aktivering har gode effekter. Mange ledige i denne gruppe kan have grundlæggende problemer i forhold til at få en god kontakt til arbejdsmarkedet. Her kan brugen af løntilskudsjob eller virksomhedspraktik vise sig at være særlig velegnede instrumenter. Både de ledige og virksomhederne kan opnå en gavnlig effekt af, at der via denne vej skabes kontakt mellem personer, der har en svag tilknytning til arbejdsmarkedet.

Færre på førtidspension og i fleksjob

Der er ca. 290.000 danskere i fleksjob eller på førtidspension. Når det gælder fleksjob, giver systemet i dag relativt store bidrag til dem med den største arbejdsevne – og den højeste sats overstiger langt, hvad man kan få på passiv forsørgelse. Den tidligere regering havde et forslag, der medførte en målretning af ordningen mod personer med forholdsvis lav arbejdsevne og vurderede, at en målretning kunne forbedre de offentlige finanser med 1,4 mia. kr.

Det er sværere at se de store besparelser på førtidspensionsområdet. En stor del af dem, der er på førtidspension, er relativt tæt på pensionsalderen. Derfor ligger mulighederne i at modarbejde tilgangen til ordningen frem for at forsøge at reducere antallet af nuværende førtidspensionister. Arbejdsmarkedskommissionen foreslog, at der oprettes et udviklingsforløb med dét formål. Dette forløb skulle bestå af en kombination af sociale, sundhedsmæssige og beskæftigelsesrettede initiativer – alle med det formål at fastholde personer med reduceret arbejdsevne på arbejdsmarkedet. Målgruppen skulle være personer, der ellers ville blive tildelt førtidspension uden tilbud om yderligere aktivitet. I Arbejdsmarkedskommissionens udformning var forslaget provenuneutralt, i den forstand at en lavere ydelse for dele af gruppen skulle finansiere de beskæftigelsesfremmende aktiviteter.

I det omfang det lykkes at finde på aktiviteter, der fastholder førtidspensionisterne på arbejdsmarkedet, er der et stort provenupotentiale, men erfaringerne med, hvad der virker for denne gruppe af personer, er meget spinkle, så en eventuel gevinst her er ret usikker.

Den tidligere regering tog Arbejdsmarkedskommissionens idé til sig, og selvom det umiddelbart er svært at se det som den store kilde til at finansiere underskuddet på de offentlige finanser, er der alt mulig grund til at forsøge at forbedre situationen for de mange unge mennesker, der nu tildeles førtidspension og dermed en stort set permanent status uden for arbejdsmarkedet.

Ingen gode alternativer

Reformer af arbejdsmarkedet er udset som den helt store kilde til finansiering af fremtidens velfærdssamfund, og som beskrevet er der både store **muligheder** for, at veludførte reformer kan skabe bedre balance i de offentlige finanser, men også store **udfordringer**

forbundet med at få implementeret fornuftige reformer, der får de ønskede effekter.

For at planen skal lykkes, skal der for det første ske en kraftig reduktion i antallet af personer på offentlig forsørgelse, og for det andet skal disse mennesker finde beskæftigelse, således at de ikke bare overflyttes fra en offentlig ydelse til en anden.

I en tid, hvor de økonomiske konjunkturer er mildest talt pessimistiske, kan det forekomme lettere absurd at fremture med en reformdagsorden, der skal øge antallet af personer, der skal slås om de ledige stillinger på arbejdsmarkedet. Der er dog mindst to gode argumenter for at opretholde kampgejsten.

For det første vil effekten af arbejdsmarkedsreformer tage tid. De økonomiske konjunkturer vil formentlig normalisere sig i mellemtiden, så et fremtidigt øget arbejdsudbud vil bidrage til øget beskæftigelse. Erfaringer fra de seneste 40-50 år er, at beskæftigelsen er steget jævnt, men med store konjunkturbestemte udsving. Der er ingen grund til at forestille sig, at denne udvikling skulle stoppe. Ambitionen i regeringsgrundlaget lyder, at arbejdsudbuddet skal stige med 135.000 de næste 9 år. Sidst der var en socialdemokratisk statsminister, steg beskæftigelsen med mere end 200.000 på 8 år. Der er således ingen grund til at forfalde til beskæftigelsespessimisme.

For det andet er alternativet til veludførte arbejdsmarkedsreformer ikke specielt attraktivt. Der er en markant økonomisk ubalance i de offentlige budgetter, og lykkes det ikke at få hjælp fra arbejdsmarkedsreformer, skal der enten ske en markant reduktion i det offentlige serviceniveau, en markant reduktion af de offentlige overførsler eller en forøgelse af skattetrykket. Lykkes det derimod at øge beskæftigelsesandelen med fx 1 %, vil det forbedre den finanspolitiske holdbarhed (hvor de offentlige udgifter svarer til de offentlige indtægter) med ca. 0,5 %. Dette svarer stort set til at fylde hullet i statens husholdningsbudget.

Michael Svarer (f. 1971) er professor i økonomi på Aarhus Universitet. Cand.oecon. og ph.d. fra Aarhus Universitet. Beskæftiger sig hovedsageligt med arbejdsmarkedsøkonomi. Medlem af Arbejdsmarkedskommissionen (2007-2009) og tilknyttet blandt andet IZA, Bonn, CAM, Københavns Universitet og CAFE, Aarhus Universitet.

Lars Theil Münster: Tilbage til fællesskabet?

Fire bogaktuelle forfattere om Danmark: Mere fællesskab for pengene.

Af Lars Theil Münster

Væksten vender ikke tilbage

Peter Nielsen (f. 1970), lektor i politisk økonomi ved RUC og tidligere rådgiver for Enhedslisten skriver i VELSTANDSSAMFUNDET: „Velstanden vandt over velfærden. Velfærdsstaten blev ikke første skridt på vejen mod et nyt samfund, men en parentes i historien, der efter 1980'erne mere og mere fremstår som en nostalgisk fortælling om en fjern fortid.“ (s. 102)

Hvad dækker betegnelsen „velstandssamfund“ over, og hvordan adskiller det sig fra „velfærdssamfundet“?

Peter Nielsen: Det handler om, hvad der er samfundets styrende princip. Velstand er abstrakt og kvantitativt, det har med tal at gøre, det handler om BNP, om det offentlige forbrug, om vækst og om effektivisering. Velfærd er i modsætning hertil ikke noget, man kan sætte på formel eller gøre op i tal og måle og sammenligne på samme måde, som man kan med velstand. Det er noget konkret, det er noget kvalitativt, der har at gøre med det gode liv og det gode samfund – at folk oplever mening i deres liv, at de har individuel og fælles livskvalitet.

Hvorfor er de to ting nødvendigvis modsætninger?

Peter Nielsen: Det er de heller ikke nødvendigvis; det er to forskellige sider af livet – men man kan godt opleve, at man samtidig får højere velstand og bedre velfærd. Den overordnede fortælling er, at i efterkrigstiden i velfærdsstaten gik velfærd og velstand hånd i hånd – der oplevede den brede befolkning, at de fik øget velstand, samtidig med at de fik bedre velfærd. Den sammenhæng er blevet brudt fra 1980'erne og fremefter, hvor vi har oplevet større velstand, men ringere velfærd. Det er der en række tegn på – med forskellige former for sociale patologier: alkoholisme, depressioner, stress, angst og selvskaide.

Hvis vi accepterer præmissen om, at velstand har overtaget velfærd som styrende princip, og velstandssamfundet hele tiden udbygges, hvor tror du så, at samfundet er henne om 20 år?

Peter Nielsen: Det er meget svært at svare på, fordi vi befinder os i en krise nu. En krise indebærer en større åbenhed og en større uforudsigelighed, så det er sværere i dag, end det har været i lang tid, at forudsige, hvad der sker.

Læren fra det 20. århundredes kriser er, at der kommer til at ske store omvæltninger. Det kommer vi sandsynligvis også til at opleve denne gang, men jeg vil ikke spå om, hvad der sker. Jeg tror, at der er tale om en fundamental krise i velstandssamfundet, som gør, at det ikke kan fortsætte på lang sigt i den form, det har nu, med fortsat vækst, effektivisering og større forbrug.

Velfærd gav frihed

Ove K. Pedersen (f. 1948), professor ved International Center for Business and Politics, CBS, skriver i KONKURRENCESTATEN: „Konkurrencestaten er en kamporganisation skabt til at mobilisere samfundets ressourcer i konkurrence med andre stater, mens velfærdsstaten er en beskyttende organisation sat i verden for at kompensere befolkningen for

den internationale konkurrences negative konsekvenser.“ (s. 206)

Hvad er det mest positive henholdsvis negative, du kan sige om konkurrencestaten?

O. K. Pedersen: Positivt er det, at konkurrencestaten har reformeret velfærdsstaten i en nødvendig retning og har gjort den meget mere effektiv, så den kan opfylde de ligheds- og tryghedsskabende opgaver, den er pålagt. Der er ingen tvivl om, at vi gennem 1970'erne og 1980'erne var i en situation, hvor velfærdsstaten var ved at kollapse og til sidst spændte ben for sig selv, og det er et godt stykke politisk håndværk op igennem 1980'erne og 1990'erne til dags dato, at det er lykkedes at fastholde velfærdsstaten ved at transformere den til en konkurrencestat.

Hvad der er negativt ved konkurrencestaten er, at den pålægger den enkelte en fællesskabsforpligtigelse, vedkommende ikke nødvendigvis selv tror på. Pligten til arbejde, til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, ansvar for at udvikle sine kompetencer, således at man er „ansættelig“. Der er sket et skift i frihedsbegrebet versus pligtbegrebet, som er udiskuteret og kan vise sig at være direkte negativt, i den forstand at den enkelte pålægges et ansvar for fællesskabet, før den enkelte får mulighed for at udøve sine pligter. Jeg vil påstå, at velfærdsstaten var et frihedsprojekt, at den gjorde den enkelte fri – ved at gøre det enkelte menneske respekteret og accepteret som frit af andre ved at sige, at intet menneske kunne tvinges til noget, og det var fællesskabets opgave at sikre, at dette ikke skete. Denne frihedsopfattelse ruller vi gradvist tilbage i konkurrencestaten.

Men er det ikke en nødvendig udvikling, som sker af hensyn til den internationale konkurrence? Det er vel ikke noget, politikerne gør frivilligt?

O. K. Pedersen: Nej, men det er heller ikke nødvendigt. Danmark er en lille åben økonomi, vi har altid haft muligheden for vækst plus velstand gennem det, at vi er tilpasningsdygtige, vi har en institutionel tilpasning som en del af hele det politiske økonomiske systems overlevelsesmekanisme. Danmark præger ikke verden. Danmark reagerer ved at tilpasse sig. Det gør så også, at når den internationale økonomi ændrer sig, så er det nye betingelser, man tilpasser sig.

Hvor er Danmark henne om 20 år?

O. K. Pedersen: Det er vi selv kun delvist herrer over. Vi er en lille åben økonomi, som ikke kan præge omgivelserne særligt meget, og dermed er den internationale politiske dimension afgørende for, hvordan vi kan fremskrive udviklingen, og i øjeblikket ser det endnu en gang lidt blakket ud.

Udfordringerne for Danmark er af en sådan størrelse, at det ligner situationen i begyndelsen af 1970'erne – det er en krise af mammutdimensioner, både internationalt og nationalt, og den nationale orientering i debatten er slet ikke parat eller interesseret i, hvad det er for nogle konsekvenser, de økonomiske politiske udviklingstendenser har for landet.

Politik ved kasse 1

Lektor Johannes Andersen (f. 1950) fra Aalborg Universitet sammen med Sanne Lund Clement og Niels Nørgaard Kristensen skriver i KUNDER I POLITIKKEN – PÅ SPORET AF DEN FORBRUGERISTISKE MEDBORGER: „Den forbrugeristiske medborger betragter

velfærdsforbedringer og enhver form for offentlig ydelse som en selvfølgelig rettilighed. Der forventes stadig mere velfærd, og velfærdsstatens legitimering knytter sig mere snævert til produktion af serviceydelser.“ (s. 99)

Hvad kendetegner den forbrugeristiske medborger?

Johannes Andersen: En mentalitet, som går ud på gerne at ville vælge, hvordan tingene i tilværelsen skal sammensættes. Jo flere valg, des bedre. Den forbrugeristiske medborger har udviklet en brugerbevidsthed i forhold til især output [samfundets ydelser, red.] og service, men den brugerbevidsthed kører over til det politiske systems inputside, i forhold til hvordan politiske diskussioner og politiske partier opfattes.

Hvordan orienterer den forbrugeristiske medborger sig politisk? I skriver, at han både er ekstremt individualistisk, men samtidig med glæde betaler skat og går ind for velfærdsstaten, hvordan hænger det sammen?

Johannes Andersen: Den forbrugeristiske medborger er typisk fra middelklassen og udgør omkring 30% af befolkningen. Som regel bakker han eller hun op om velfærdsstaten, men vil ikke nøjes med dens standardydelser – vedkommende vil gerne have valgfrihed. Vi betaler vores skat, fordi vi selvfølgelig betaler det, det koster. Det bliver et spørgsmål om pris, ikke om forpligtigelse, som det var hos den klassiske kollektivistiske medborger. Hvor udgangspunktet var, at vi var forpligtet til at betale til fællesskabet, kommer der i højere grad en tankegang ind, der hedder: „Hvis pengene går til de gamle eller børnene eller uddannelse – til noget bestemt – vil jeg godt betale, men hvis de bare går til dem og dem, vil jeg ikke“. Vi vil selv bestemme, hvad pengene skal gå til. Vi bakker op om systemet, men vil kun betale til dét og dét. Og man ser det for sig: Inden længe får vi nogle forslag, der går ud på, at vi skal krydse af digitalt, hvad vi skal betale skat til, og hvor meget.

Hvis du skulle kigge i krystalkuglen og se 20 år frem, er vi så blevet mere forbrugeristiske?

Johannes Andersen: Ja, det tror jeg egentlig. På godt og ondt. 40% af de unge mennesker op til 26 år orienterer sig i retning af den forbrugeristiske medborger, så det ligger helt klart, at de unge med deres individualistiske og aktivistiske kultur i høj grad ligger i det spor. Vi vil få flere forbrugeristiske medborgere i fremtiden. Det, der er det gode ved de forbrugeristiske medborgere, er, at de er i stand til at agere, at udtrykke sig. De kan noget selv og er fulde af selvtillid, når de bevæger sig ud i det politiske liv og påtager sig den rolle, det er at forme sin egen tilværelse. Det negative er, at de tænker på en demokratisk set uhensigtsmæssig måde, hvor de ikke har blik for det overordnede.

Klassernes kamp om skolen

Forfatter og debattør Lars Olsen (f. 1955) skriver i UDDANNELSE FOR DE MANGE – OPSKRIFTEN PÅ EN KULTURREVOLUTION: „Vi har fjernet mange af de økonomiske barrierer, der bindrede arbejderklassens kvikke børn i at tage en uddannelse. Men de KULTURELLE barrierer er der fortsat. Vores dages uddannelsessystem er stadig indrettet efter de velstillede samfundsgrupper, bare på en anden måde end før.“ (s. 41)

Hvad er det, der ikke fungerer i uddannelsessystemet?

Lars Olsen: Især to ting. De praktiske elementer i undervisningen er blevet så svage, at folkeskolen i virkeligheden kun peger frem mod

gymnasiet. Det er et problem, fordi en stor del af en årgang tager en erhvervsuddannelse. Når du er færdig i 9. klasse, skal du vælge mellem to spor. Det ene er gymnasiesporet, og det andet er erhvervsuddannelsessporet, og det er kun det ene spor, vi uddanner til i folkeskolen. Det andet problem er, at meget af undervisningen i de boglige fag er blevet for teoretisk, og især i gymnasiet er blevet enormt akademiseret med videnskabsteori og metodeovervejelser, og noget af det siver også ned i folkeskolen, bl.a. af den grund at lærerne vil forberede deres elever til gymnasiet: Når gymnasiet bliver mere akademisk, bliver folkeskolen det også.

Men er det ikke en naturlig udvikling? I takt med at videnssamfundet udvikler sig, skal skolen så ikke ajourføre de kompetencer, den videregiver?

Lars Olsen: Dit spørgsmål afslører forestillingen om det abstrakte videnssamfundsbegreb, som der er to problemer med: Det ene er, at den erhvervspolitiske debat er skiftet. Når du hører dem, der taler om, hvad Danmark skal leve af, taler de ikke om Danmark som videnssamfund alene, men om Danmark som et videnssamfund OG et produktionssamfund, fordi der er opstået en erkendelse af, at kilden til ny innovation og ny viden er produktion – at teori og praksis hænger sammen. Det nytter ikke noget, at man kan en masse abstrakt teori, hvis man ikke har lært at forbinde det med praksis, og den meget teoretiske undervisning i gymnasiet og delvist i folkeskolen afspejler en forestilling om videnssamfundet, som vandt frem for 15 år siden, men som man faktisk er ved at forkaste i den erhvervspolitiske debat.

Hvor tror du, at den danske skole er henne om 20 år – hvilke tendenser vil være toneangivende?

Lars Olsen: Vi står ved en skillevej med nogle grundlæggende spørgsmål, der lægger sporene for, hvor skolen er om 20 år – delt skole kontra udelt; en meget teoretisk skole kontra en, hvor teori og praksis spiller sammen, for at tage to af de afgørende spørgsmål.

Efter min mening er meget af det her en social konflikt, der handler om, hvem vi vil drive uddannelse og skole for. Der er i hvert fald tre store visioner i spil, som jeg ser det: Du har den radikale måde, der har meget vægt på det akademiske; gymnasiet bliver i praksis hovedsporet, og en stigende del vil gå på universiteterne ud fra en forestilling om videnssamfundet, der afspejler de højere kulturelle klassers måde at tænke uddannelse på. Så har du det, den tidligere regering stod for, som var en skole, der skulle være drevet meget af konkurrence med skoleranglister, offentliggørelse af karakterer og testresultater, hvor drivkraften bliver forældrene som forbrugere i et forsøg på at appellere til den bedrestillede økonomiske middelklasse, der tænker: „Hvor kan jeg maksimere udbyttet for mine egne børn?“ Og endelig kan du sige, at der er den skolevision, som jeg står for, og som jeg synes, har fået en vis klangbund hos S og SF – uden at den er blevet altdominerende – som siger, at vi skal føre uddannelsespolitik for det store flertal, vi skal genskabe den sociale mobilitet; det skal ske ved at undervise på en måde, der gør rejsen for børn fra ikkeakademiske hjem mindre – og det vil i øvrigt have den sidegevinst, at det vil resultere i bedre sammenhæng mellem teori og praksis og styrke den sociale sammenhængskraft.

Lars Theil Münster (f. 1983) er cand.mag. i litteraturvidenskab fra Københavns Universitet. Skriver for RÆSON om kultur og politik.

Rasmus Bech vs. Christopher Arzrouni: Kan staten skabe vækst?

Af RÆSONs chefredaktion

Rasmus Bech Hansen

Rasmus Bech Hansen er strategidirektør i Venturethree, en global brandkonsulentvirksomhed, og bor i London. Han skriver om virksomhedsstrategi for bl.a. Fast Company. Uddannet i statskundskab fra Københavns Universitet og MPA fra Harvard University.

Regulering skaber vækst – se bare på de sidste ti år. Vi har ikke skabt en eneste ny global styrkeposition i ti år. De seneste ti års vækst- og erhvervs politik har slået grueligt fejl. Den har alt for længe været styret af en forældet dogmatisk tro på, at erhvervslivet på magisk vis nok skulle udvikle klynger af globale spidskompetencer, når bare man forbedrer dets rammebetingelser – godt bakket op af DI og diverse frimarkedsfantaster. Men som stadig flere højvækstlande for længst har erkendt, er det kun et tæt samspil mellem stat og marked, der kan skabe varig konkurrencedygtighed. Staten griber ind i markedet på en lang række områder, uanset om man vil det eller ej – gennem direkte støtteordninger, skatte- og afgiftssystemet, industrispecifik regulering, forsknings- og uddannelsesprioriteter, offentlig indkøbspolitik. Dét har dansk erhvervs politik alt for længe lukket øjnene for. Resultat: en „pick the loser“-politik [hold på den forkerte hest, red.], hvor de politisk stærkeste industrikræfter har domineret erhvervs politikken. Det er tid til en erhvervs politik, der sætter retning, prioriterer og investerer i fremtiden.

Virksomheders succes skyldes samfundsengagement, ikke profitfokus. Den nye politik bør bygges i alliance med progressive virksomheder, som forstår, at de er sat i verden for andet end at profitmaksimere. Dem er der heldigvis stadig flere af. Blandt en række store internationale virksomheder er der ved at opstå en erkendelse af, at det kapitalistiske system er på vej ind i en ny fase: „ny kapitalisme“. Her er grænserne mellem den offentlige og private sektor langt mere flydende, og virksomhederne tager meget større ansvar for samfundsudviklingen. Den førende ekspert i virksomhedsstrategi de seneste 20-30 år, Michael Porter, taler om, at man ikke længere – med den indflydelsesrige frimarkedsøkonom og nobelpristager Milton Friedman i hånden – kan sige, at „hvad der er godt for virksomhederne, er godt for samfundet“. I dag er det snarere, hvad der er godt for samfundet, er godt for virksomhederne. Det er et grundlæggende skift. De virksomheder, der har en langsigtet positiv indvirkning på verden, vil have størst succes. Danmark har en række sådanne progressive virksomheder: Vestas inden for grøn energi, Novo Nordisk inden for sundhed, LEGO inden for legetøj og en mindre virksomhed som Specialisterne inden for den globale niche at lade autister teste software. Disse virksomheder er en del af løsningen på de udfordringer, verden står over for. Dem skal landet have mange flere af. Den bedste måde at sikre det på er at sætte nogle klare samfundsmålsætninger på områder som sundhed, viden, forurening, social inklusion og energi og lade reguleringen på alle centrale områder skabe stærke incitamenter for at få virksomhederne til at bidrage til at opnå dem.

Dermed kombineres markedets innovationskraft med et bredt samfundshensyn. Vi får aldrig verdens laveste skatter. Men vi kan konkurrere på at have verdens bedste udviklingsvilkår for progressive virksomheder, der skaber værdi for både aktionærer, kunder, samfund og fremtidige generationer.

Christopher Arzrouni

Christopher Arzrouni, cand.scient.pol., er debatredaktør på dagbladet Børsen. Har tidligere arbejdet i Finansministeriet, i Venstres politisk-økonomiske sekretariat, i DI, på Weekendavisen og som særlig rådgiver i Socialministeriet og Fødevareministeriet.

Regulering dræber vækst – se bare på de sidste ti år.

Hvis man tror, man kan forudsige virksomheders fremtid, bør man se science fiction-filmen „Blade Runner“ fra 1982. Instruktøren, Ridley Scott, krydrede storbymiljøet med reklamer for de virksomheder, der helt sikkert ville findes i år 2019. Mange af dem er gået bankerot i dag, fx Atari og Pan Am. Læren er klar: Det er meget svært at finde fremtidens vindere. Desværre er debatten om erhvervs politik præget af fantasier – Rasmus Bech Hansen er en af dem. Han tror, at politikere kan skabe vækst. Han har naturligvis ret i, at de seneste ti år har været præget af relativt lav vækst i Danmark. Og det ville da være dejligt, hvis man kunne løse det problem med et lovforslag eller to. Men realiteten er, at den lave danske vækst (i den private sektor) også er et produkt af den høje danske vækst i den offentlige sektor. Aldrig i danmarkshistorien har det offentlige forbrug været så højt som i disse år. Aldrig har der været så mange offentligt ansatte i en sektor, der systematisk er skærmet af for konkurrence. Lav vækst er ingen overraskelse i et samfund, hvor man „beskytter“ store dele af samfundet mod nye udfordringer.

Det er ikke korrekt, at politikere og embedsmænd har været „passive“. I årevis har de forsøgt at føre aktiv erhvervs politik. Uden held. Tilbage i 90'erne forsøgte den daværende socialdemokratiske ledede regering sig også med „systemeksport“ af offentlige kompetencer – en kæmpe fiasko. Med en vis ret pegede man på, at Danmark er hjemland for gode høreapparativirksomheder, og pegede så på de offentlige tilskud som en forudsætning. Men verdens mest succesrige høreapparativirksomhed er schweizisk. Så det argument holder ikke. Skal vi have schweizisk skat? For min skyld gerne. I det forgangne årti – under borgerlige regeringer – har skatteydere betalt milliarder af kroner for at få udbygget vindkraften. Det har utvivlsomt gavnet Danmarks største vindmølevirksomhed, Vestas. Men alligevel er Vestas' aktiekurs rekordlav. Den ideologiske blindgyde består i at tro på, at politikere og embedsmænd kan skabe vækst. De kan til nød undgå at slå vækst ihjel. Rasmus Bech Hansen skriver: „Som stadig flere højvækstlande for længst har erkendt, så er det kun et tæt samspil mellem stat og marked, der kan skabe varig konkurrencedygtighed.“ Mon ikke han tænker på Kina? Her er væksten først og fremmest et produkt af afsavn og hårdt arbejde. En stor befolkning knokler løs og dygtiggør sig – og investerer pengene i den vestlige verdens gæld. Forhåbentlig bliver de ikke snydt.

Virksomheders succes skyldes profitfokus, ikke samfund engagement. En virksomhed, der ikke interesserer sig for profit, kan kun overleve med statstilskud. Derfor er det noget pjat at tale om „progressive virksomheder, som forstår, at de er sat i verden for

andet end at profitmaksimere“. I virkeligheden bliver profitmotivet stærkere og stærkere. De virksomheder, der ikke leverer et ordentligt overskud, bliver dumpet af investorerne. Rasmus Bech Hansen fremhæver Vestas. Som aktionær i den virksomhed kan jeg konstatere, at direktionen ganske rigtigt går mere op i sin mission i verden end i at sikre min – ejerens – pensionsopsparing. Hvis Vestas bliver på den kurs, vil de ikke eksistere om ti år, endsige om to. LEGOs succes skyldes ikke deres „samfundsengagement“, men at de med et godt traditionelt legetøj har koblet sig op på populære Hollywood-film som „Harry Potter“, „Star Wars“ og „Pirates of the Caribbean“. Deres succes skyldes målet om profit, og de er nok den danske virksomhed, der er mest ihærdig med at håndhæve sine intellektuelle ejendomsrettigheder bortset måske fra medicinalvirksomhederne. Der bliver ikke givet ved dørene. Det seneste årtis største virksomhedssucces, Apple, er kendt for at være ligeglad med „progressiv“ snak som Corporate Social Responsibility – alligevel render enhver venstreorienteret med respekt for sig selv rundt med en iPhone frem for en rar finsk Nokia. Vi forbrugere er benhårde. Vi taler gerne med om behovet for en bedre verden, men når det kommer til stykket, vælger vi det produkt, der giver os størst værdi, uanset hvor det kommer fra. Man skaber ikke værdi for et samfund ved at snakke om „progressive alliancer“. Man skaber værdi ved at betjene sine kunder og tjene sine ejere.

Rasmus Bech Hansen

En stor stat er ikke skidt for produktivitet. Arzrouni sammenblander to ting i sit ideologiske korstog: regulering af erhvervslivet og størrelsen på den offentlige sektor. Man KAN lade den offentlige sektor vokse og deregulere på samme tid. Faktisk er det præcis det, Danmark og de fleste vestlige lande har gjort de seneste 20 år. Arzrouni fremfører det velkendte synspunkt, at den store danske offentlige sektor er skyld i den lave vækst, og overser den massive deregulering, der har fundet sted i samme periode. Jeg er tilbøjelig til at give ham ret i, at den danske offentlige sektor, når den optager mere end halvdelen af samfundsøkonomien, er blevet for stor – men det er primært det store antal mennesker på overførsler snarere end omfanget af det offentliges opgavevaretagelse, der er problemet. Og det er primært et finanspolitisk problem. Der er intet belæg for, at en stor offentlig sektor hæmmer produktivitetsvækst i erhvervslivet. Tværtimod er de mest produktive og dermed rigeste lande i verden også blandt dem med den største offentlige sektor. Det offentlige, gennem uddannelse, infrastruktur osv., skaber det helt nødvendige fundament for, at virksomheder kan have succes. Hvis man ønsker at se, hvor godt det går for lande uden en stærk og stor offentlig sektor, skal man ikke se science fiction-film, men bare tage til Sudan eller Pakistan; der har man ingen skat og ingen indblanding fra staten.

Det centrale i en erhvervs politik er ikke størrelsen på den offentlige sektor. Det er reguleringen af erhvervslivet, og her er de fleste iagttagere enige om, at bl.a. dereguleringen af den finansielle sektor var skyld i en af de største økonomiske kriser i nyere tid. Det hjalp profitten i bankerne på kort sigt, men skabte ikke varig værdi på længere sigt.

Flere og flere forskere taler om „Californien-effekten“, under henvisning til at Californien er den hårdest regulerede stat i USA, bl.a. på miljøområdet, og samtidig den rigeste og mest produktive. Det er

ikke sket på trods af regulering, men fordi hårdere og mere intelligent regulering kombineret med statslige investeringer har skabt incitament for virksomheder til at skabe varig samfundsværdi. Mit bud på en erhvervsstrategi handler ikke om at vælge og udpege enkelte virksomheder. Jeg argumenterer for, at man som samfund vælger og udpeger vækstområder og investerer i eliteforskning og uddannelse inden for dem samt skaber regulering, der tiltrækker de langsigtede værdiskabere, ikke de kortsigtede profitjægere.

Vi har ført borgerlig erhvervs politik i ti år – uden succes. Danmark har desværre aldrig ført en helt gennemtænkt, fokuseret erhvervs politik. Til alle tider har den været præget af subsidier og beskyttelse snarere end investering i vækst. Men det var betydeligt bedre under social-demokraterne i 1990'erne end i de økonomisk katastrofale 00'ere. Vi var blandt de rigeste og mest produktive lande i verden – og jeg vil vove den påstand, at ingen af vores nyere globale vindervirksomheder som fx Novo Nordisk og Vestas ville have eksisteret på det niveau uden statslig topforskning, uddannelse og generelt gunstige vilkår. Det virker, som om Arzrouni allerede har glemt, at Danmarks deroute har fundet sted under en regering styret af en erhvervs politisk politik, han er talsmand for. Den manglende vilje til statslig indblanding og synspunktet om, at staten kun kan gøre skade, er som taget ud af den tidligere erhvervsministers mund og en af hovedårsagerne til vores nuværende tilstand i erhvervslivet.

Succesfulde virksomheder skabes ikke, fordi de søger at maksimere deres profit, men fordi der er et reelt problem, de kan løse. Hvis de er gode til det, opnår de profit. Derfor advarede Google ved sin børsnotering investorer om, at virksomheden så sin rolle som at ændre verden, ikke at skabe profit. Virksomhederne har brug for lovgivere, der kan gøre det til en endnu bedre forretning at gøre verden bedre. Netop derfor er erhvervsreguleringen så vigtig.

Christopher Arzrouni

Centralbankens kunstigt lave renter – ikke deregulering – udløste finanskrisen. Rasmus Bech Hansen tager fejl, når han påstår, at dereguleringen af den finansielle sektor var skyld i en af de største økonomiske kriser i nyere tid. Konsensus i økonomiske kredse er snarere, at lempelig pengepolitik frembragte krisen gennem kunstigt lave renter, der fik ethvert projekt med minimalt afkast til at ligne en god forretning. Den meget udskældte deregulering bestod i at ophæve den såkaldte Glass-Steagall-lov, som tvang banker til at vælge mellem to ting – den klassiske indlån-udlån-forretning eller investeringsbank-aktiviteter som handel med aktier, obligationer, strukturerede produkter, garantier, optioner og øvrige derivater. Men i Danmark stammer langt størstedelen af tabene i de finansielle institutioner fra den klassiske bankforretning – og ikke fra de forkætrede investeringsbank-aktiviteter, så dét ville ikke have hjulpet. Og en dansk „Glass-Steagall“ ville tvinge banker til mindre diversificeret og dermed mere volatil indtjening. Den slags regulering er ingen løsning.

En stor stat skader produktiviteten. Rasmus Bech Hansen tager også fuldstændig fejl, når han siger, at „der er intet belæg for, at en stor offentlig sektor hæmmer produktivitetsvækst i erhvervslivet“. Væksten i Danmark har været blandt de laveste i OECD-området i en meget lang årrække, hvor den offentlige sektor er vokset. Det er komplet

idioti, når Rasmus Bech Hansen henviser til Sudan eller Pakistan, hvor man angiveligt „ingen skat og ingen indblanding fra staten“ har. Netop i disse lande er staten fuldstændig altdominerende. Menneskers og virksomheders retssikkerhed er sat ud af kraft. Man opkræver „skat“ på andre måder – fx ved at tvangsudskrive mennesker eller lægge beslag på deres ejendom. Det er også interessant, at Rasmus Bech Hansen fremhæver Californien. Professor Michael Boskin fra Stanford University skrev følgende om Californien i Børsen 4. april 2011: „Californiens økonomi, der plejede at præstere bedre resultater end resten af USA, præsterer nu betydelig dårligere resultater. Ledigheden er på 12,4% og således højere end i alle andre amerikanske stater med undtagelse af Nevada. I de senere år er strømmen af tilflyttere blevet til en strøm af fraflyttere.“ Så meget for „Californien-effekten“.

Jeg er enig med Rasmus Bech i, at virksomheder starter af mange andre årsager end profitten. Men det er morsomt, at amerikanske virksomheder taler om at „ændre verden“. For det er ikke det, der skaffer dem pengene til deres projekter. Det er profitten. Jeg – og andre kapitalister – investerer til enhver tid gerne i en langhåret hippies projekter. Ikke fordi han er en langhåret hippie, men for at opnå profit. Så enkelt er det.

Vincent Hendricks: Arnfeldt undergraver demokratiet

Det alvorligste ved tidligere skatteminister Troels Lund Poulsens spinddokter Peter Arnfeldts lækning af fortrolige oplysninger om Thornings skatteforhold er, at "det er med til at undergrave demokratiet og gøre os ufrie, fordi vi først er frie individer i det øjeblik, vi kan træffe et oplyst, og ikke manipuleret, valg". Det siger filosofiprofessor Vincent F. Hendricks til RÆSON.

Af Lasse Marker

Ekstra Bladet opgav princippet om kildebeskyttelse og afslørede, at det var daværende skatteminister Troels Lund Poulsens spinddokter, Peter Arnfeldt, der lækkede fortrolige oplysninger om Thornings skatteforhold til avisen. Gjorde Ekstra Bladet det rigtige?

Ja. Et af de goder, man har i et demokrati, er kildebeskyttelse, der sikrer, at pressen kan agere rimelig frit. Det sikrer befolkningens adgang til information og tjener demokratiets funktionsdygtighed. Men princippet om kildebeskyttelse ligger under et princip om, at der ikke må foregå magtmisbrug i statsapparatet, for det giver direkte anledning til mistillid til statsorganisationer blandt borgere. Og det er præcis det, der er tilfældet her. Nemlig, at der er nogle, der har misbrugt deres magt til at tvinge dagsordenen i en bestemt retning. Pointen er, at hvis man ikke har et demokrati, der fungerer ordentligt, uden at magtmisbrug kan florere, så har man heller ikke kildebeskyttelse. Kildebeskyttelse hviler på de fundamentale demokratiske krumtapper tillid, ærlighed og oprigtighed. Uden disse krumtapper intet demokrati, og uden demokrati, ingen kildebeskyttelse. Så først må man sikre, at magtmisbrug ikke flourer, der undergraver demokratiets natur, og derefter kan man tage hensyn til kildebeskyttelse.

I bogen "Oplysningens blinde vinkler" siger du, at misinformation undergraver demokratiet. Hvordan gør det dét?

Et demokrati er ikke alene karakteriseret ved, at alle har en stemme. Et oplyst og robust demokrati er karakteriseret ved, at alle også har en oplyst stemme. Dvs., at vi har adgang til information på en sådan måde, at vi kan foretage, overveje, reflektere og udveksle erfaringer med henblik på at foretage et kvalificeret valg. Men det betyder også omvendt, at man kan manipulere med vælgernes valg ved at manipulere med den information, der ligger til grund for deres beslutning. Så et demokrati er meget skrøbeligt over for, hvilke informationskanaler, der er åbne og lukkede, og over for, hvilken information, der ryger ud i de kanaler.

Så det alvorlige ved Arnfeldts lækning af fortrolige oplysninger er derfor ikke blot, at det er magtmisbrug og i strid med loven, men måske mere, at det undergraver demokratiet?

Ja. I demokratiet afgiver vi alle sammen den samme mængde suverænitæt for, at vi kan blive beskyttet af et statsapparat, som vi kan

have tillid til. Når, der er nogle, der forbryder sig mod det, og så oven i købet dem, der er sat til at varetage reglerne og sikre, at andre spiller efter reglerne – så undergraver det simpelthen demokratiet. Det er det, der er den store katastrofe i den her sag.

I bogen "Oplysningens blinde vinkler" taler du om, at vi først er frie individer i det øjeblik, vi forholder os til det samfund, vi lever i, og i det øjeblik vi kan træffe et oplyst valg.

Det er fuldstændig korrekt.

Så Arnfeldts misinformation undergraver både demokratiet og gør os ufrie, fordi misinformationen gør, at vi ikke kan træffe et oplyst valg.

Ja, lige præcis. Det er konklusionen. Grundtanken er, at for at tage et oplyst valg, skal vi have information. Information kan bruges til meget godt og til meget skidt. Og når information bruges til noget skidt, kan det bruges til at manipulere med folks demokratiske stemme. Det er dét, der er farligt. Og det er dét, der er sagens kerne her.

Den politiske debat er uigennemskuelig for mange, og mange sætter derfor deres kryds med begrænset viden. Konsekvensen er, at mange sikkert ikke stemmer på det parti, de ville stemme på, hvis de handlede ud fra fuld information. Hvilke konsekvenser har det for demokratiet?

I bogen "Oplysningen blinde vinkler" taler vi om begrebet rammeeffekter, der handler om, at man kan stille folk over for to ens valg, men at man afhængig af, hvordan man formulerer valgene, kan få folk til at tage inkonsekvente og hinanden modstridende valg. For eksempel kan man fremhæve det negative ved at kalde det en betalingsring, mens man kan fremhæve det positive ved at kalde det en miljøring. Det er to vidt forskellige måder at sige det samme på. Afhængig af rammen, altså den formulering, man præsenteres for, vil man have en tendens til at synes, at det henholdsvis er en dårlig og en god ting. Politikerne har gjort det til en dyd at argumentere sådan her. Det er indpakningen mere end indholdet, der bliver diskuteret. Og det har udemokratiske konsekvenser, fordi det i høj grad bliver rammeeffekterne, der kommer til at påvirke vælgerenes beslutning.

Misinformerer medierne så ikke vælgerne hver eneste dag, ved ikke at gøre den politiske debat mere gennemskuelig?

"Oplysningens blinde vinkler" argumenterer for, at vi skal ud af informationssamfundet og ind i vidensregimentet. Kvalificeret beslutningsdygtighed er ikke givet ved information alene, fordi information kan være falsk og kan anvendes til fordrejning, folkeforførelse og manipulation. Derfor har vi brug for noget mere: viden. Viden er lig med sand information og proces. Det betyder, at vi ikke alene skal have sand information, men vi skal også kunne redegøre for, hvorfor informationen er sand. Det er viden.

Problemet er, at det tager enormt lang tid og er tankemæssigt energikrævende, hvis man skal processere information for at det bliver til viden. Eksempelvis skal man i hverdagen konsultere en lang række forskellige medier for at få et sandfærdigt billede af en given sag af interesse. Derfor læser folk i stedet typisk de aviser, som de i forvejen er enige med. Og folk diskuterer typisk med dem, som de i forvejen er

enige med. Problemet med det er, at det kan skabe, hvad vi i "Oplysningens blinde vinkler" kalder polarisering. Hvis man sætter folk, der i forvejen er enige, til at diskutere et emne, så er tendensen den, at de bliver endnu mere ekstreme i deres fælles holdning. Det giver anledning til et mærkværdigt paradoks. I den vestlige verden efterstræber vi det, vi kalder det drøftende demokrati, som er ideen om, at det er bedre for dig og mig at udveksle erfaringer og meninger, inden vi gå ned og sætter vores kryds. Men det, at vi drøfter, kan gøre os mere ekstreme i vores holdninger, hvis vi kun diskuterer med ligesindede. Og de sidste 10-20 år har demokratiet netop vist sig meget skrøbeligt over for ekstremisme. Voila! Paradokset.

Så hvordan kan medierne blive dygtigere til at hjælpe vælgerne med at gennemskue debatten?

Hvis der er nogen, der har et stort ansvar i slige demokratisikrende anliggender, så er det medierne og journalisterne. Ethvert medie, der har adgang til offentligheden, og enhver journalist, der har adgang til at tale igennem de kanaler, har et kæmpe ansvar for at oplyse borgerne med sandfærdig eller tilnærmelsesvis sand information. En for stor del af de danske journalister tager ikke det ansvar på sig, men tror, at de kan sige hvad som helst. Medierne bør færdes på sandhedens rigtig smalle sti. Det betyder meget nuanceret og meget researchtungt arbejde, inden man kan gå på mediemarkedet med en historie. Problemet med det er, at det tager tid. Og informationskanalerne står åbne, og der er mange af dem som aldrig før. Pressen er i en vis forstand blevet forført af, at nyhedsstrømmen går så hurtigt. Og for at være med på noderen skal de derfor ud med historierne, hver gang, der er sket noget, uden i øvrigt at lave den nødvendige research først. Det så vi med Jyllands Posten for et par dage siden, der henviste til en undersøgelse, der skulle vise, at en tredjedel af kontanthjælpsmodtagerne ikke gad arbejde. Det måtte de trække tilbage, da det viste sig, at undersøgelsen ikke var til at stole på. Det undergraver demokratiet, fordi det misinformerer vælgerne, der herefter træffer deres beslutning på et forkert grundlag. Og det gør vælgerne ufrie, fordi vi først er frie individer i det øjeblik, at vi kan træffe et oplyst valg.

Du siger, at nyhedsstrømmen går i den fuldstændig modsatte retning af tung researchbaseret journalistik. Så der er ingen udsigt til, at det bliver bedre?

Ikke med mindre, at medierne selv skruer ned for de hurtige nyheder. I stedet for de hurtige historier, bør medierne tage sig den tid, der tager at lave en grundig researchet historie. Det er der heldigvis også danske medier og journalister, der gør. Så må medierne vente med deres breakingnews, indtil de har et ordentligt grundlag at basere deres breakingnews på. Hellere bedst på sandfærdighed, end "bedst på breaking". Medierne har lov til vente, undersøge, sammenligne, analysere og til at lægge en redaktionel linje. De behøver ikke at lave knæfald for at komme først ud med historierne. Mediernes vigtige rolle som demokrativogtere ville være større, hvis de skruede ned for de hurtige nyheder og lavede undersøgelse, sammenligning og analyse i overensstemmelse med deres respektive anlagte redaktionelle linjer, inden de bragte deres historier.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i Dansk og en i

Statskundskab – og er kandidatstuderende på Statskundskab og Historie på KU. Lasse Marker er desuden ansat på Politiken.

Analyse: Din politiske holdning er til salg

Markedsdata og brandanalyser anvendes i stigende grad til at målrette de politiske budskaber. Formålet er at få vælgerne til at stemme på partier, som deres holdning umiddelbart ikke stemmer overens med. Og noget tyder på, at det virker.

Af Sisse Winther, Jonathan Benjamin og Tune Bergholt

Labour fremsendte ved det britiske valg i 2010 en række postkort til et særligt segment af vælgerne – kræftramte. I alt 250.000 briter modtog et postkort med påskriften: ”Er De Konservative en forandring, du har råd til?” Næppe, mente Labour, der anklagede konkurrenterne for at ville spare på patienternes kræftbehandling. Det britiske arbejderparti havde købt meget personfølsomme data om folks sygdom og målrettet deres markedsføringsindsats i et angreb mod De Konservative.

På vores side af Nordsøen anvendes markedsdata mindre professionelt eller perverteret, alt efter temperament. Brugen af metoder fra marketing i politik kan betegnes politisk marketing. Det er et praktisk redskab til at tiltrække og fastholde vælgere, samtidig med at politisk marketing er en ny akademisk disciplin, der forsøger at forklare, hvordan partier og vælgere – eller udbud og efterspørgsel – møder hinanden i et politisk marked. Selvom politisk marketing naturligvis ikke giver hele forklaringen på, hvordan moderne politik foregår, så er tendensen, at det indtager en stadig mere prominent position – også i dansk politik.

Politisk marketing er værd at undersøge nærmere af tre grunde. For det første synes marketing at kunne påvirke vælgere, der ikke interesserer sig synderligt for politik og ikke har så stærke holdninger. For det andet er det en tendens, som vinder indpas hos de danske partier. For det tredje er det noget andet og mere end spin, fordi det snarere fortæller noget om partiernes strategiske adfærd end deres skaktræk i medierne fra dag til dag. Med andre ord tilbyder politisk marketing at forklare nogle elementer af politik, som hidtil har været underbelyst.

Marketing, der flytter stemmer

Kampagneledere og analytikere på Christiansborg fortæller, at marketingredskaber i stigende grad anvendes til at geare partiorganisationerne til kampen om vælgerne. Og det sker ud fra en tro på, at marketing har en effekt. Det er naturligvis ikke nyt for partierne at få analyseinstitutter til at producere viden, om hvad der skal til for at tiltrække tvivlere eller kortlægge deres vælgerbase. Venstre fandt eksempelvis i 1980’erne ud af, at deres vælgere var overrepræsenteret blandt dem, der drak kirsebærvin og havde et surfbræt. Et kuriosum partiet mente drejede sig om, at deres vælgere var splittet i to: Et landvenstre versus et byvenstre. Herfra kunne daværende partiskipper Claus Hjort Frederiksen – sammen med en række andre målinger – dreje Venstre ind på den succesfulde 1990’er-kurs, hvor storbyerne blev støvsuget, så kirsebærvinen blev erstattet med amarone. Imidlertid er det først inden for de senere år, at den merkantile måde at kæmpe om vælgerne på, er begyndt at blive et afgørende omdrejningspunkt.

Vælgere kan nemlig til en hvis grad anskues som forbrugere. Og ligesom kunder ikke kan behandle al information om konkurrerende tandpastaprodukter, så kan vælgere hellere ikke gennemgå samtlige partiers principprogrammer, lægge til og trække fra og derefter tage rationelt stilling til, hvilket parti der passer bedst. Derfor skyder mange vælgere genvej i deres beslutningsproces på samme måde som forbrugerne i supermarkedet. De lader måske krydset i stemmeboksen bero på, hvad kæresten eller kollegaen anbefaler; hvilken kandidat, de har stærkeste følelser for eller; hvilket parti, de bedst kan identificere sig med.

Ligesom nogle personer er bedre til at læse et landkort end andre og finde fra punkt A til punkt B, er nogle vælgere bedre til at finde frem til det rette parti end andre. Som den anerkendte amerikanske politolog Paul Sniderman formulerer det: "It takes smart to make a smart move". Men de politiske partier kan vælge at agere som vejviser i det politiske landskab. Analyser af valgdata peger på, at partier kan segmentere de vælgere, der er påvirkelige og derpå bruge marketingkneb til at få dem til at stemme på partier, som deres holdning ikke umiddelbart stemmer overens med. Det virker, fordi det simpelthen kræver politisk viden og afklaring om egne værdier at stemme på det såkaldt rette parti. Og afhængigt af vælgernes kognitive cocktail kan de påvirkes til at stemme på en bestemt måde.

De ved, hvem du er, og hvor du bor

Når partierne etablerer en marketingfunktion, bruger de analysedata til at segmentere vælgerne og skræddersy budskaber til at påvirke dem. Og det tyder altså på, at marketing kan have en effekt. Det virker partierne i hvert fald overbeviste om. Ikke mindst under som følge af politiske resultater, som er skabt på den anden side af Atlanten.

At fænomenet har stigende betydning kan eksemplificeres ved et af de mest omtalte marketingtiltag i nyere dansk politik. Nemlig Socialdemokraternes Obama-inspirerede forsøg på i 2011 at skabe direkte relationer til vælgere. Det skete ved at gennemføre op mod en halv million husstandsbesøg tilrettelagt på baggrund af markedsdata 'tanket' hos marketingfirmaet Geomatic. Hvilke husstande, der fik besøg, blev blandt andet bestemt ud fra markedsdata (fx forbrug i supermarkeder knyttet til postnummer), som gør det muligt – inden for felter på 100×100 meter – at vise husstandenes sandsynlighed for at stemme på Socialdemokraterne. Ved at skabe direkte relationer til især kernevælgere har Socialdemokraterne forsøgt at appellere til en af de klassiske, men stadig centrale genveje i holdningsdannelsen, nemlig partiidentifikation (eller for at anvende det beslægtede markedsøkonomiske begreb, brand equity).

De foreløbige resultater tyder på, at det har skabt en mobiliseringseffekt, når det er kandidaterne selv, der har banket på døren, mens effekten af partisoldaternes besøg er mere usikkert.

Mere end spin

Hos mange iagttagere betragtes politisk marketing og politisk kommunikation som to alen af samme stykke. Idéer om branding, vælgersegmentering og designerpolitik er nært forbundet med tanker om spin, mediepleje og pressemøder. Men forskellene er til at få øje på, og en nærmere begrebshygiejne er relevant. Politisk marketing

omhandler hele organisationens praksis, ikke bare målrettede mailkampagner, viralmarkedsføring eller brandanalyser.

Omvendt fungerer politisk kommunikation oftest som en autonom enhed i toppen af en organisation, som det kendes fra spindoktorer i ministerierne. Det vil sige, at den iagttagelsesposition politisk marketing indtager langt fra blot handler om, hvordan man kommunikerer eller sælger den politiske service partiet udbyder. Det handler mere om, hvad servicen overhovedet skal være. Billedligt talt er politisk kommunikation derfor tit glasuren på kagen, mens politisk marketing handler om først at bage en særlig målrettet kage og sidenhen – i samspil med kommunikationsfolkene – at skabe en tillokkende overflade.

Konkret betyder det, at politisk marketing i teori og praksis anvender en mere samlet analysematrice af de relationer og processer, som politiske organisationer og borgere indgår i. Det er et grundlæggende tankesæt. Et tankesæt, der gennemsyrrer alle praksisser i en organisation, så øjnene rettes mod omverdenens krav og behov fremfor mod organisationens historie, tradition eller tilbøjelighed.

Selvom valgforskningen viser, at de fleste vælgere stemmer stabilt ud fra deres holdninger, kan politisk marketing komme til at spille en væsentlig rolle i den tætte kamp om de få procents margin, der adskiller rød og blå blok. For en del af vælgerne – typisk folk, der ikke interesserer sig for politik – lader sig tilsyneladende påvirke til at stemme på partier, der ikke varetager deres interesser.

Sigge Winther Nielsen (f. 1982) er cand.scient.pol og ph.d.-stipendiat. Han forsker i politisk marketing og politisk psykologi ved Institut for Statskundskab på Københavns Universitet. Han har netop udgivet antologien Politisk Marketing – Personer, Partier og Praksis (Karnov Group), som indeholder en række bidrag fra samfundsforskere og praktikere, der således angriber politisk marketing både teoretisk og praktisk.

Jonathan Benjamin Knudsen (f. 1983) er cand.scient.pol og analysekonsulent hos NIRAS Konsulenterne. Han har sammen med Tune Bergholt Hammer skrevet kapitlet "Vælgernes hjerne: Slagmarken for politisk marketing" i antologien Politisk Marketing – Personer, Partier og Praksis (Karnov Group). Jonathan har specialiseret sig i politisk psykologi med fokus på, hvordan vælgerne – særligt dem der ikke følger med i politik, og som har ambivalente værdier – finder frem til, hvem de skal stemme på.

Tune Bergholt Hammer (f. 1982) er cand.scient.pol og rådgiver hos Slotsholm A/S, der bl.a. bistår centraladministrationen med evalueringer, beregninger og politikformulering. Han har sammen med Jonathan Benjamin Knudsen skrevet kapitlet "Vælgernes hjerne: Slagmarken for politisk marketing" i antologien Politisk Marketing – Personer, Partier og Praksis (Karnov Group). Akademisk har Tune specialiseret sig i statistiske analyser af vælgerdata og politisk psykologi.

Ekspertter om Thorning: "De første 100 dage er ikke bare spildt, de har gjort ondt værre"

Tre danske eksperter vurderer regeringen i RÆSON: Sigge Winther, der er valgforsker ved Københavns Universitet, professor Peter Nedergaard (KU) og Lars Trier Mogensen, der er redaktør af lederkollegiet på Politiken. Trier Mogensen: "Regeringens første 100 dage har været en misbragt mulighed for at gennemtrumfe politiske løsninger, som for alvor kan kickstarte økonomien".

Af Christopher Hermann og Lasse Marker

Hvordan har regeringen klaret sine første 100 dage?

Sigge Winther: V og K tabte valget, men S og SF vandt ikke valget. Thorning skulle ikke have sagt: "Vi gjorde det". Hun skulle i stedet have skruet forventningerne helt ned og sagt, at S og SF med valget ikke fik mandat til at føre den lovede politik. Det ville have gjort det nemmere for dem. Man har indtryk af en regering, der træder vande og ikke ved, hvad de skal bruge magten til. De første 100 dage er derfor ikke bare spildt, de har også gjort ondt værre. Regeringen har ikke formået at etablere en overordnet fortælling om, hvad de vil – og mangler fortsat at blive konkret.

Lars Trier Mogensen: De første 100 dage har været både kaotiske og frugtesløse. Den nye regering begyndte med at kaste alle ideer ud af tårnværelset på Amager – for dernæst at famle sig mere eller mindre tilfældigt frem, da de trådte ind i magtens korridorer. Regeringen fremstår desorienteret og uden retningssans i forhold til at ville konfrontere den økonomiske krise. Det er kun blevet til lidt symbolpolitik for Irma-segmentet med nye ritualer for kirkevielser af bøsser og en lang række elitære livsstilsskatter på fedt og sukker, der reelt har karakter af dummebøder til underklassen.

Peter Nedergaard: Regeringen er ikke kommet godt fra start, og det viser meningsmålingerne også. De første 100 dage har været præget af løftebrudsdiskussionen, hvor man har sagt tét, men gjort noget andet. Jeg tror regeringens plan er at tage alle tæskene det første års tid til halvandet, indtil konjunkturerne vender, og så håbe på at kunne sejle frem til næste valgdag.

Hvad burde regeringen have gjort anderledes?

Winther: Thoning taler stadig som om, at hun er i opposition: hun taler i brede overordnede vendinger uden at blive konkret, mens Løkke stadig opfører sig som om, at han er statsminister: han er utrolig konkret. Thorning må begynde at opføre sig som en statsminister. Det er afgørende for en ny statsminister at definere sig op imod sin forgænger, og det har Thorning forsømt. Schlüter definerede sig op imod Anker Jørgensen som økonomisk ansvarlig. Nystrup talte om moralens årti til forskel fra Schlüter og Tamilsagen. Fogh talte om troværdighed i modsætning til Nystrup, der pillede ved efterlønsindgrebet. Thorning mangler stadig at definere, hvad hun og regeringen skal være kendt for?

Nedergaard: Regeringen er kendetegnet ved alle dens spindoktorer, der næsten udelukkende er rekrutteret fra partiapparatet. Det er usædvanligt i forhold til den tidligere regering, der

nøje gik ud og udvalgte sig journalister, der kendte til pressen. Regeringen har haft et dårligt forhold til pressen, og måske er den selv skyld i det – for den har ikke sørget for etablere broer til pressen ved også at rekruttere spindoktorer derfra. Det har været en lærestreg. Regeringen har også haft mærkelige udnævnelser af et par ministre, f.eks. skatteministeren, Thor Möger, der er studerende og aldrig har haft et job. Mange tænker, at man skal have en vis etos, hvis man skal være minister. Det er ikke nok bare at være ung og slagfærdig, man skal også gøre sig fortjent til det og bygge et renommé op for at blive minister. Det har man ikke, når man er 26-27 år.

Trier Mogensen: Regeringen mangler handlekraft og fremstår som idéfattig. De mange uerfarne ministre gør, at afhængigheden af embedsapparatet bliver ekstremt stor. Der har været en meget åbenlys tendens til, at embedsværket har kvalt en meget stor del af de idéer og initiativer som politikerne er kommet med, og hvor en videreførelse af tingene, som de var, har fået lov til at regere. For partier som Socialdemokraterne og SF, og selv Det Radikale Venstre, burde det være en kerneudfordring at sørge for arbejde til almindelige lønmodtagere og folk i den lavere del af middelklassen. Men intet synes at ske. Passiviteten er endnu mere udtalt, når det gælder regulering af finanssektoren, hvor regeringen har indtaget en besynderlig og reaktionært konservativ position i spørgsmålet om en skat på finansielle transaktioner i Europa. Det er dybt uansvarligt og komplet asocialt.

Kan man mærke, at Danmark har fået en ny regering?

Winther: Nytårstalen var Thornings mulighed for at slå fast, at der er kommet en ny regering. Men den samme nytårstale kunne langt hen ad vejen have været blevet holdt af Løkke, og jeg tror ikke, at der var nogen af dem, der sad hjemme i stuerne og så nytårstalen, der har sagt til sig selv: ”Nu kan jeg mærke det. Danmark har fået en ny regering”.

Nedergaard: Regeringen har ikke lavet den store fortælling endnu, men jeg tror, at strategien er at lade fortællingen udfolde sig af sig selv hen ad vejen. Det er i virkeligheden antitesen af kontraktpolitik. Kontraktpolitikken gik jo ud på, at man efter valget gjorde det, som man havde lovet inden valget. Og det har regeringen ikke gjort. Det er mere en demonstrationspolitik: regeringen demonstrerer sin politik i stedet for at fortælle den med ord.

Trier Mogensen: Jeg har undret mig over, hvor fænomenet med at måle nye regeringer på de første 100 dage oprindeligt stammer fra – og fandt ud af, at det begyndte med Franklin D. Roosevelt, som blev USA's præsident umiddelbart efter det store finanskrak i 1930'erne. Han formåede at gennemføre store dele af sin New Deal-politik på netop 100 dage. Siden da er alle amerikanske præsidenter blevet vurderet efter 100 dage, og senere også danske statsministre. Sammenligningen er tankevækkende: Ligesom dengang står vi midt i en dyb krise, som i høj grad er fremprovokeret af et spekulativt krak på finansmarkederne. Men i modsætning til dengang er det sparsomt med konkrete initiativer. Målt i forhold til den oprindelige 100 dage-målestok med New Deal, ja, så har S-R-SF-regeringens første 100 dage været en misbragt mulighed for at gennemtrumfe politiske løsninger, som for alvor kan kickstarte økonomien. Den nye regerings handlingslammelse står i skærende kontrast til, hvordan borgerlige regeringer i resten af Europa har formået at udnytte krisen; som en

chokkur til at igangsætte ideologisk motiverede besparelser og nedskæringer i den offentlige sektor.

Christopher Hermann (f. 1988) er BA. og kandidatstuderende i statskundskab ved Københavns Universitet, hvor han har specialiseret sig i brasiliansk udenrigspolitik og politisk kommunikation.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i Dansk og en i Statskundskab – og er kandidatstuderende på Statskundskab og Historie på KU. Desuden ansat på Politiken.

RÆSONs runde bord: Wammen, Bjerregaard, Ellemann-Jensen og Nedergaard om EU-formandsskabet

Af Lasse Marker, medlem chefredaktionen

Formandsskabet skal ikke tillægges for stor betydning

Hvad er regeringens mål for det danske EU-formandsskab?

Nikolai Wammen: Overskriften for formandsskabet er "EU i arbejde". Målet er at tage nogle konkrete beslutninger, der kan få EU ud af krisen, med et samtidigt fokus på grøn vækst og jobskabelse – ikke mindst for at bekæmpe ungdomsarbejdsløsheden. Vi overtager EU-formandsskabet på et tidspunkt, hvor Europa er i sin dybeste krise siden 2. Verdenskrig, og jeg forventer ikke mirakler under det danske formandskab.

Jakob Ellemann-Jensen, Wammen forventer ingen mirakler. Er det klogt af regeringen, at de ikke har meldt klarere konkrete succeskriterier for formandsskabet ud?

Jakob Ellemann-Jensen: Jeg håber fuldstændig det sammen som Wammen, og det er meget forståeligt og klogt, at regeringen ikke har meldt klarere konkrete succeskriterier ud, for det er situationen ikke til. Under Danmarks seneste formandskab i 2002, da daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen forhandlede udvidelsen af de 8 østlande samt Malta og Cypern på plads, var verden en anden. Vi kommer næppe til at stå om et halvt år og sige: "We have an agreement". Tiden er anderledes, og opgaven er anderledes. Og vi skal passe på med ikke at tillægge formandsskabsrollen en alt for stor betydning. Det er vigtigt, at Danmark kører formandsskabet i mål på fornuftig vis, men EU's udfordringer her og nu er relativt uafhængige af, hvilket land, der har formandsskabet.

Ritt Bjerregaard, havde du gerne set mere konkrete succeskriterier, eller er det fornuftigt kun at tale i bredere formuleringer?

Ritt Bjerregaard: Jeg har et ønske om, at Danmark skal støtte Tobin-skatten eller noget tilsvarende, men ellers deler jeg Wammen og Ellemann-Jensens holdning om, at der er grænser for, hvad er formandskab kan, og jeg er enig i målsætningen om den grønne vækst og jobskabelse.

Peter Nedergaard, Kan Danmark gennemføre sin klimadagsorden midt i implementeringen af euro-pagten-plus og formentlige traktatforhandlinger til marts?

Peter Nedergaard: Det er begrænset, hvad formandsskabet kan gøre. Den overordnede politiske formandsskabsrolle er blevet noget reduceret siden Lissabontraktaten trådte i kraft i 2009. Formandsskabets rolle var tidligere også at arrangere det Europæiske Råds møder, men det er nu lagt over til EU-præsidenten, van Rompuy. Formandsskabet er i dag en slags sekretariatsleder, og formandsskabsrollen er væsentlig mindre i dag end i 2002.

Hvilke muligheder er der så for at påvirke den politiske dagsorden, når man har et formandskab?

Nedergaard: Man kan skubbe lidt her og lidt der. Et formandskab overtager ca. 85 % af alle de forslag, som kommer på dagsordenen, fra tidligere formandsskaber. Så er der 5-10 % udefrakommende faktorer, og tilbage er 5-10%, hvor formandsskabet har mulighed for at påvirke dagsordenen.

Marlene Wind siger, at traktatforhandlingerne vil forpurre de danske ambitioner for formandsskabet. Har hun ret i det?

Nedergaard: Det er ikke så meget traktatforhandlingerne, der vil forpurre målsætningen om grøn vækst. Det er den økonomiske krise, der vil forpurre, at målsætningen om grøn energi kommer helt op i toppen på den politiske dagsorden.

Ellemann-Jensen, er det klogt af Thorning at fastholde de hidtidige ambitioner om grøn vækst – eller risikerer hun, at det bliver en taber sag for hende?

Elleman-Jensen: Selvfølgelig skal man fastholde ambitionerne om grøn energi og energieffektivitet. For hvis ikke vi sætter den dagsorden, så sker i hvert fald ikke noget på det område. Det farlige er dels, at det vil være vanskeligt at få noget som helst ind på den politiske dagsorden givet den økonomiske situation, og dels at Tyskland i bedste fald er tilbageholdende omkring det vigtige energieffektivitetsdirektiv.

Kan Danmark være brobygger i kriseramte Europa?

Kan formandsskabet bruges til at være brobygger mellem eurolandene og ikke-eurolandene?

Wammen: Vi ønsker så langt som muligt ét fællesskab på 27 lande, og vi ser det som en af vores opgaver at bidrage til, at der ikke bliver en opsplitning mellem de 17 eurolande og de 10 ikke-eurolande. Der vil være nogle beslutninger, der skal træffes af de 17 eurolande – de har en fælles valuta, og det må man acceptere – men, hvis EU skal ud af krisen, så kræver det, at alle 27 lande arbejder sammen om en række store beslutninger, som ikke vedrører euroen. Selvom Storbritannien har valgt ikke at være en del af finanspagten, så er der fortsat en række andre områder, hvor de 27 lande arbejder sammen. Det gælder i forhold til reform af det indre marked, EU's budget, miljø- og energiområdet.

Ellemann-Jensen, hvad betyder Danmarks EU-forbehold for vores mulighed for at være mægler mellem euro- og ikke-eurolandene?

Ellemann-Jensen: Jeg er enig i, at vi må undgå en opsplitning af EU, men Danmarks rolle som brobygger klinger utrolig hult, fordi Danmark med vores fire undtagelser jo selv startede med at lave en opsplitning mellem EU-landene. Derfor vil de øvrige lande nok smile lidt skævt, når vi fra dansk side kommer og siger, at vi ønsker at undgå en opsplitning.

Wammen, har Ellemann-Jensen ikke en pointe?

Wammen: Den holdning, jeg møder blandt de andre europæiske lande og i EU-parlamentet, er, at man faktisk har tillid til, at Danmark kan bidrage til at bygge broer. Det kom meget tydeligt til udtryk, da Thorning-Schmidt besøgte Merkel i Berlin for kort tid siden. Merkel sagde, at Danmark som et lille land, men et land med styr på tingene og stående uden for euroen, kunne være med til at bygge bro. Kommissionsformand Barroso har også understreget Danmarks mulighed for at være brobygger mellem euro- og ikke-eurolandene. Så

en række af de tunge spillere på EU-scenen har klart tilkendegivet, at de har tillid til Danmark i den rolle.

Det er rigtigt, at både Merkel og Barroso har peget på Danmark som en mulig brobygger. Nedergaard, hvor meget betyder vores EU-forbehold for vores forhandlingsposition?

Nedergaard: Man skal skelne mellem den politiske og den organisatoriske mæglerrolle. Som organisatorisk mægler bliver Danmark uovertruffen. Det danske embedsapparat og de danske politikere har et meget godt ry. Man er inde i stoffet, og man arbejder hårdt. Men det er også rigtigt, at vi er udenfor på nogle væsentlige områder, og vores forbehold vil gøre det vanskelige for os at være brobygger på de områder.

Danmark er et lille land, og vores indflydelse ville kun være marginalt større, hvis vi var med i euroen og frasagde os vores øvrige forbehold. Hvor meget betyder forbeholdene overhovedet?

Nedergaard: Som sekretariatsleder mener jeg ikke, at vores forbehold har den store betydning. Vi har lavet en stor interviewundersøgelse i alle ministerier, og deres melding var enslydende: Danmarks forbehold kommer ikke i praksis til at spille den store rolle. Embedsmændene kan sagtens udføre deres arbejde, selvom vi har de fire forbehold.

Så forbeholdene er ligegyldige for vores organisatoriske, men ikke for vores politiske forhandlingsposition?

Nedergaard: Ja. I vores interviewundersøgelse var der oven i købet nogle embedsmænd, der sagde, at det organisatorisk ligefrem var en fordel at være udenfor, fordi de derfor ikke kunne beskyldes for at sidde og pleje egne nationale interesser.

Holger K. (SF) sagde i efteråret, at regeringen vil sætte forsvarsforbeholdet og retsforbeholdet til folkeafstemning i foråret 2012. Er det fortsat planen, Wammen?

Wammen: Det står i regeringsgrundlaget, at vi vil sætte forsvarsforbeholdet og retsforbeholdet, som laves om til en tilvalgsordning, til folkeafstemning i indeværende regeringsperiode. Men regeringen har ikke besluttet, hvornår folkeafstemningen skal finde sted. Men det er helt sikkert, at det ikke kommer til at ske under det danske EU-formandskab, for der bruger vi kræfterne på at afvikle en kompetent og arbejdsom ledelse af EU.

Bjerregaard, kunne det være en fordel at lægge forbeholdene til afstemning allerede under formandsskabsperioden, hvilket måske kunne styrke Danmarks forhandlingsposition – ved at vise pro-EU-takter?

Bjerregaard: Nej, jeg er enig med Wammen. Formandsskabet er meget arbejdskrævende for regeringen og embedsmændene – og det er en folkeafstemning også. En folkeafstemning om EU-forbeholdene var også et mål for den forrige VK-regering. Vi har altså haft 10 år, hvor vi har vidst, at vi burde få en folkeafstemning, uden at vi har fået det. Det hænger sammen med, at enhver regering gerne vil være rimelig sikker på at vinde en folkeafstemning. Og med den Euro-kritiske stemning, der er i øjeblikket, er der selvfølgelig ingen regering, der kaster sig ud i en folkeafstemning, uden at de har ordentlig tid til at forberede det. Så det

er klogt at vente med en folkeafstemning. Men samtidig bliver det mere og mere problematisk med vores retsligeforbehold, fordi europol nu får en anden placering. Danmark risikerer nu at ryge udenfor.

Du siger, at Danmark risikerer at ryge udenfor. Er det nu, at de danske forbehold for alvor viser sig dyrere for Danmark i form af tab af indflydelse?

Bjerregaard: Set ud fra en demokratisynsvinkel er det altid en fordel at være med og have en stemme. På det plan er forbeholdene selvfølgelig beklagelige, men der er ingen i øjeblikket, der tror på, at danskerne er parat til at sige ja til euroen, fordi de fleste vil opfatte det, som om det blot betyder, at vi skal betale flere penge til de gældsramte lande i Sydeuropa. Og den negative opfattelse af euroen vil nemt smitte af i forhold til andre forbehold.

Traktatændringer og demokrati

Asger Aamund og Morten Løkkegaard siger til RÆSON, at kun en demokratiseringsproces kan få EU ud af krisen, fordi EU har brug for øget folkelig opbakning, hvis projektet skal overleve på sigt. Bjerregaard, er du enig?

Bjerregaard: Ja, absolut. Den manglende og faldende folkelige opbakning er et problem. EU-parlamentet har fået mere magt, men parlamentet har ikke nogen stor national gennemslagskraft – og det gælder ikke kun for Danmark, men også for de øvrige EU-lande. Jeg er optaget af, hvordan man kan øge EU-parlamentets gennemslagskraft i forhold til de nationale parlamenter. Det, vi har brug for, er en øget mediedækning af, hvad der foregår på EU-niveau, hvad det er for nogle politiske kampe, der bliver udkæmpet, og hvad der kommer ud af dem. På den måde kan EU blive mere folkeliggjort.

Wammen, er du enig i, at EU har behov for øget demokratisering?

Wammen: Der er ikke kun en økonomisk krise, men også en tillidskrise i befolkningerne til EU, og det er vigtigt, at man tager det alvorligt. Den måde man kan komme tillidskrisen til livs er to delte. For det første ved, at borgerne oplever, at EU er i stand til at træffe beslutninger, som har positiv betydning for deres hverdag. Hvis befolkningerne oplever, at EU er handlingslammet, kan man have nok så mange skåltaler, brochurer og reklamekampagner – og det vil ingen effekt have. Folk vil se resultater her og nu. Og det er udgangspunktet for det danske formandskab. Den anden del er, at vi er nødt til at gøre EU mere demokratisk. Et skridt i den rigtige retning er det, der hedder ”borgerinitiativ”, som begynder til april, og som betyder, at 1 million borgere med underskriftkampagner kan sætte sager på dagsordenen i EU. Vi har allerede set inden for dyrevelfærd, at borgere har kunnet samle 1 million underskrifter. Det betyder, at EU-borgere får en direkte adgang til den politiske dagsorden på EU-niveau. Det er ikke en mirakelkur, der løser alle EU’s demokratiske problemer, men dog en begyndelse. Derudover skal vi sikre et mere åbent og gennemsigtigt EU.

Du siger, at befolkningerne vil se resultater her og nu. Så når Morten Løkkegaard siger, at Merkel og Sarkozy i høj grad prioriterer markedet over demokratiet, så er du ikke enig?

Wammen: Det er en kunstig modsætning at sige, at det at levere resultater her og nu er udemokratisk. Der er behov for, at man træffer

de nødvendige beslutninger, og det er et ansvar, der ligger både på medlemslandene og på EU-institutionerne. Det er også en af grundene til, at vi har haft diskussionen om, hvorvidt man kan træffe beslutninger ved første læsninger. I dag sker 80 % af de beslutninger, som EU-parlamentet træffer, ved første behandling. Regeringen har lagt op til, at vi gerne vil diskutere med EU-parlamentet, hvordan vi helt inden for de almindelige spilleregler kan sørge for, at nogle af de vigtige beslutninger kan blive truffet i løbet af et år i stedet for 3-4 år.

Ellemann-Jensen, ser du noget demokratisk problem ved, at Merkel og Sarkozy fører EU-krisestyringen?

Ellemann-Jensen: Man skal ikke brokke sig over, at der er nogen, der tager ejerskab over situationen – slet ikke, når det er de store økonomier, der gør det. Det, der forpurrer billedet lidt, er, at vi er havnet midt i en fransk valgkamp. Det medfører, at nogle af de ting, som Sarkozy bringer ind i debatten, er fransk indenrigspolitik. Nu nævnte Bjerregaard Tobin-skatten før, og den betragter jeg langt hen ad vejen som fransk indenrigspolitik. Jeg vil også gerne give Bjerregaard og Wammen ret i, at EU har brug for større folkelig opbakning. Det er vores egen skyld, at vi ikke har været bedre til at sælge EU til befolkningerne. Problemet har været, at vi på den ene side har haft nogle lallende jubeleuropæere og på den anden side alle de andre. Sådan at man enten var tilhænger eller modstander af alt, hvad der kom fra EU. Det er på tide, at vi nuanceret forklarer befolkningerne, hvorfor vi mener, at der er gode ting ved EU-projektet, og samtidig åbent erkender, at der er ting ved EU, som ikke fungerer.

Frankrig er midt i en valgkamp, og til 2013 er der kanslervalg i Tyskland. Nedergaard, ser du noget problem ved, at Merkel og Sarkozy fører EU-krisestyringen midt i nationale valgkampe?

Nedergaard: Nej. Det er en gammel tradition, at hvis EU er i problemer, så træder den tysk-franske akse ind og tager lederskab, ligesom vi ser nu. Det er lige efter bogen, og vi skal være glade for, at der trods alt er nogle lande, der løfter sig op og træder i karakter og sørger for, at EU-maskinen kommer i gang igen.

Ellemann-Jensen, du siger ligesom Wammen og Bjerregaard, at EU har brug for større folkelig opbakning. Tyskland og Frankrig foretrækker så små traktatændringerne som muligt i håb om at undgå folkeafstemninger, som formentlig vil give et nej i flere medlemslande. Er det ikke en farlig vej at gå fortsat at ignorere befolkningerne?

Ellemann-Jensen: Jeg tror ikke, at ønskerne om så små traktatændringer som muligt bunder i et ønske om at undgå folkeafstemninger. Jeg tror snarere, at det handler om, at man gerne hurtigt vil kunne manøvrere nogle løsninger på plads. Store traktatændringer er en lang og tung proces. Vi står i en situation, hvor vi SKAL handle, og vi skal handle nu. Derfor er der grænser for, hvor lang tid vi kan vente.

Wammen, hvis det stod til dig, blev en traktatændring så lagt ud til folkeafstemning?

Wammen: Dér er grundloven helt klar. Hvis der er tale om suverænitetsafgivelse skal der enten være 5/6-dele flertal i folketinget, der siger ja – og det vil der med al sandsynlighed ikke være, fordi DF, EL

og LA vil være imod – eller også skal der være folkeafstemning. Hvis der ikke er tale om suverænitetsafgivelse, så mener jeg, at traktatændringerne er et ansvar, der ligger på de 179 folketingspolitikere, der er vant til at træffe afgørende beslutninger på vegne af Danmark og herunder også om EU. Der er ikke noget på nuværende tidspunkt, der tyder på, at der bliver brug for en folkeafstemning, men vi kender først det endelige resultat, når aftaleteksten foreligger, og justitsministeriets jurister har haft lejlighed til at granske det grundigt.

Nedergaard, er der ikke tale om suverænitetsafgivelse under alle omstændigheder?

Nedergaard: Man kan altid diskutere, hvad der definitionsmæssigt ligger i en suverænitetsafgivelse. Men den danske grundlov definerer, hvornår der er tale om suverænitetsafgivelse, og det er det, der må ligge til grund.

Bjerregaard: Jeg tror, at det er meget farligt at gøre demokratidiskussion til blot at handle om, hvorvidt man skal have folkeafstemning i Danmark eller ej. Vi har erfaring for, at folkeafstemninger let bliver et generelt ja eller nej-spørgsmål, men demokratidiskussionen og diskussionen om, hvordan vi får gjort EU til et folkeligt projekt, er meget bredere. Derfor er det farligt, hvis man blot hæfter sig ved de formelle forhold. Der er meget mere perspektiv i ”borgerinitiativet” og lignende, som Wammen taler om, men også mediernes rolle må ind i overvejelserne.

Så den folkelige opbakning behøver ikke at komme gennem folkeafstemninger, men snarere gennem en form for EU-borgerskab, der kan styrkes ved tiltag som ”borgerinitiativet” og lignende?

Bjerregaard: Ja. Men ikke et eller andet formelt i forhold til EU-borgerskab.

Nedergaard: Man skal heller ikke overdrive mistilliden. Det er helt naturligt, at der er mistillid til et center, der har så meget magt som Bruxelles. Det ser vi i alle føderale stater – og EU fungerer på visse områder som en føderal stat – og i USA ser man også, at visse vender sig med mistillid mod Washington.

Wammen, kunne en måde at styrke den folkelige forankring på være at sige, at en traktatændring skal forankres i et konvent?

Wammen: Der er ikke lagt op til, at der skal være et EU-konvent, og det skyldes, at europagten-plus er en mellemstatlig aftale mellem op til 26 medlemslande (Storbritannien har meldt ud, at de ikke vil være en del af finanspagten-plus, red.). Havde det være en aftale mellem alle 27 lande, så havde der efter EU’s normale spilleregler i dag været en diskussion om, hvorvidt der skulle være et konvent, hvor EU-parlamentet skulle spille en stor rolle. Men nu er det ikke en traditionel EU-aftalen, men en mellemstatlig aftale, og det gør, at EU-parlamentets rolle bliver mindre. Men det er vigtigt, at EU-parlamentet bliver inddraget, så man har en demokratisk legitimitet med i de beslutninger, som skal træffes fremadrettet. Det er der også blevet lagt op til fra EU-parlamentets side. På den lidt længere bane vil man forsøge at få traktaten i videst mulige omfang gjort til en del af det almindelige EU-samarbejde. Men det kræver, at der er en vilje til det hos alle 27 EU-lande inklusiv Storbritannien.

Nedergaard: Vi har en model fra Schengen-samarbejdet, som oprindeligt blev etableret som en mellemstatslig aftale, og som siden hen blev integreret i EU-traktaten. Så der er fortillfælde for det scenarie, som Wammen her skitserer.

Wammen, du nævner, at europagten-plus er en mellemstatligtaften mellem OP til 26 lande, fordi Storbritannien har meldt ud, at de ikke vil være med. Kan det danske formandskab bruges til at knytte Storbritannien tættere til EU igen?

Wammen: Vi vil gerne være en "bridge over troubled water", og jeg tror, at Danmark som et land, der historisk set har været meget opmærksom på særstandpunkter inden for EU-samarbejdet, kan være en brobygger mellem Storbritannien og resten af EU. Men det er klart, at det ikke er noget, vi kan gøre alene. Det kræver en vilje hos de øvrige EU-lande og Storbritannien.

Wammen, skal det danske formandskab bruges til at integrere Danmark længere ind i EU og være med til på sigt at placere Danmark som en stærkere spiller i EU?

Wammen: Danmark har under formandsskabet en mulighed for at sætte et større aftryk på EU-samarbejdet, end vi normalt har, fordi vi på en række områder har serveretten. Regeringen har allerede lagt op til, at Danmark skal spille en stærkere rolle i EU. Det har vi gjort ved at ophæve grænseaftalen, som blev indgået af VKO. Vi har meldt ud, at retsforbeholdet og forsvarsforbeholdet skal til folkeafstemning. Vi har udnævnt en permanent Europaminister, og vi har meldt ud, at EU-formandsskabet er topprioritet for dansk udenrigspolitik i første halvdel af 2012. Så vi har sendt et stærkt signal til Europa om, at vi ønsker at spille en større rolle – og jeg er glad for, at vi her oplever en bred opbakning i folkettingen også fra Venstre og de Konservative.

Ellemann-Jensen, du peger på problemet ved, at en del af den franske krisestyring er præget af fransk indenrigspolitik. Hvor langt skal Danmark følge Tyskland og Frankrig.

Ellemann-Jensen: Det afhænger af, hvad de kommer med. Europagten er i den grad i Danmarks interesse og omfatter nogle ting, som vi alligevel vil overholde, og som vi kun har en interesse i officielt at binde os på. En manglende tiltrædelse ville være det samme som at sige til markederne: Ja, vi vil overholde det, men vi vil ikke skrive under på det, fordi vi forbeholder os retten til at optræde uansvarligt. Det har vi ingen interesse i. Det vil hverken følge EU's eller Danmarks interesser, at vi begynder at stridte imod her. Så længe det er den slags aftaler, som Danmark indgår med de øvrige medlemslande, så synes jeg, at Danmark skal være med. Selvfølgelig skal vi det.

Nedergaard, Ellemann-Jensen siger, at europagten-plus, som formentlig på sigt vil blive forankret i traktaten, er i Danmarks interesser. Marlene Wind siger i Politiken 5/12, at Danmark kun kan få ballade ud af det. Hvem har ret?

Nedergaard: Jeg mener, at Ellemann-Jensen har ret. Det er i Danmarks interesse, at der er stabilitet i Europa. Vi er en del af og dybt integreret i Europa – 70 % af vores eksport går til Europa, og ca. 500.000 danske arbejdspladser er direkte afhængige af eksport til resten af EU. Derfor er det i vores egen interesse, at der kommer en europagt, som kan stabilisere europæisk økonomi.

EU i flere hastigheder?

Hvad er skrækscenariet for formandsskabet?

Skrækscenariet er et EU, hvor medlemslandene ikke kan finde ud af at arbejde sammen, men løber i alle retninger. Især ville det være bekymrende, hvis vi begynder at se øgede tendenser til protektionisme og nationalisme.

Bjerregaard, hvad er risikoen for, at vi havner i Wammens skrækscenarie?

Bjerregaard: Jeg tror, at vi skal være opmærksomme på, at en af de største farer for EU-samarbejdet er den manglende folkelige opbakning rundt om i EU-medlemslandene. Befolkningerne reagerer i stigende grad imod EU, og den del af Wammens skrækscenarie med en voksende nationalisme og protektionisme er en overhængende fare, som vi bliver nødt til at tage langt mere alvorligt end hidtil. I mange lande bliver de nationalistiske højre-bevægelser stærkere, og det er et faretegn.

Wammen, du siger, at skrækscenariet er et EU, der løber i alle retninger. Europagten har delt EU i eurolandene og ikke-eurolandene, der nu bevæger sig forskellige hastigheder. Marlene Wind siger, at det danske EU-formandskab skal bruges til at sørge for, at EU i to-tre hastigheder ikke går fuldstændig amok. Ser du også det, som dit formål?

Wammen: Jeg ser det som et formål blandt flere – at vi så vidt muligt skal forsøge at holde sammen på de 27 EU-lande, og at vi skal træffe så mange beslutninger i fællesskab som muligt.

Hvorfor er det skidt, hvis de 17 eurolande går selv?

Wammen: Det er skidt, hvis de 17 eurolande går selv på en række områder, som ikke har noget med euroen at gøre, men som er fælles stof for alle 27 EU-lande. Derfor vil vi bruge formandsskabet til at være brobygger, der sikrer, at de 17 eurolandene og de 10 ikke-eurolandene er på samme kurs. For det, mener vi, er afgørende, hvis vi skal have EU ud af krisen.

Bjerregaard, hvor realistisk er det at tro, at en traktatændring kommer til at gælde 26 (Storbritannien fraregnet) eller alle 27 EU-lande?

Bjerregaard: Under det seneste danske formandsskab i 2002 gjorde vi en stor indsats for at udvide kredsen af EU-lande. Det forpligter os i dag til at prøve at fastholde så meget fællesskab mellem de 27 EU-lande som overhovedet muligt. Men der er grund til at advare imod et for stort fokus på forholdet til Storbritannien, som der i Danmark nogle gange har været en tendens til. Selvfølgelig skal vi som formandskabsland gøre, hvad vi kan, for at Storbritannien fortsat følger de øvrige EU-lande. Men Danmarks interesser er i langt højere grad bundet op på forholdet til Sverige og Tyskland. Og der er grund til at bemærke, at Merkel ud over meget hårde sparekrav nu selv begynder at tale om vækst og jobskabelse. Og her har Danmark som formandskabsland en mulighed for at spille ind og tilskynde til en mere ekspansiv finanspolitik i EU.

Men har Danmark ikke et stærkt incitament til at forsøge at knytte Storbritannien tættere til EU igen. For hvor stærkt er EU, hvis Storbritannien melder sig ud?

Bjerregaard: Storbritannien har ikke råd til at forlade EU, så det, tror jeg, ikke kommer til at ske. Der ligger en fristelse i, at vi vender os for meget i retning af Storbritannien, og det tror jeg ikke ville være klogt.

Vækstpagt?

EU har fået en finanspagt – har Europa også brug for en vækstpagt?

Wammen: EU har brug for, at man ved siden af finanspagten tager en række initiativer for at skabe jobs og vækst, og det er blandt andet ved at reformere det indre marked og ved at bruge EU's budget mere fornuftigt. Det er den mulighed, som jeg tror, kan samle bredest opbakning blandt EU-medlemslandene, og det er den løsning, som det danske formandskab vil arbejde hen imod.

Formandskabets motto er 'Europa i arbejde'. Hvordan får man nedbragt Europas millionstore arbejdsløshedshær?

Wammen: For det første har vi fokus på reformer af det indre marked. En af topprioriteterne for det danske formandskab er, at vi får mere konkurrence, større forbrugersikkerhed og mindre bureaukrati, når det gælder det indre marked. I løbet af det indre markeds første 10 år – det indre marked, der i øvrigt fylder 20 år i år – blev der skabt 2,5 millioner jobs, så der kan skabes masser af jobs, hvis de nødvendige reformer gennemføres. For det andet er energieffektiviseringsdirektivet højt på dagsordenen under det danske formandskab. Man regner med, at der kan skabes ca. 2 millioner arbejdspladser inden for grøn teknologi og energieffektiviserende renoveringer. For det tredje skal EU's budgettet bruges mere effektivt end i dag. Vi håber at få klargjort EU-budgettet for 2014-2020, så det kan forhandles på plads under Cyprens formandskab i anden halvdel af 2012. Det er ca. 7.500 milliarder, der skal fordeles, og vi mener, at pengene kan bruges bedre end i dag ved at fokusere på de steder, hvor EU kan gøre en forskel.

Hvor er det?

Wammen: Vi vil investere mere i uddannelse, forskning, grøn vækst og teknologi, for det er fremtidens arbejdspladser.

Ellemann-Jensen, er det de rigtige steder at sætte ind?

Ellemann-Jensen: Jeg er helt enig i, at vi skal fokusere på det indre marked og på forskning. Vi skal begrænse budgettet og vi skal prioritere benhårdt, blandt andet ved at skære i landbrugsstøtten.

Du siger, at budgettet skal begrænses. IMF-formand Christine Lagarde advarer de nordeuropæiske lande om at passe på med, at de ikke sparer Sydeuropa "ihjel". Hvorfor har Lagarde ikke ret i, at Nordeuropa burde føre en mere ekspansiv finanspolitik?

Ellemann-Jensen: Jeg forstår godt, hvor argumentet fører hen. Men man skal være opmærksom på, at man ikke kan få vækst på klods. De gældsramte sydeuropæiske lande bliver nødt til at få styr på budgetdisciplinen og få deres skattesystem til at fungere, inden man kan begynde at føre en ekspansiv finanspolitik og på den måde vækste sig ud af krisen.

Så en vækstpagt vil ikke indeholde ekspansiv finanspolitik i Nordeuropa?

Ellemann-Jensen: Nej, det mener jeg ikke. Jeg mener, at man – ligesom Wammen også er inde på – skal fokusere på det indre marked

med servicesektoren, internethandel og så videre., hvor vi har muligheder for at få større samhandel end i dag.

Bjerregaard, er du enig?

Bjerregaard: Ellemann-Jensen overser, at det, som Christine Legarde siger, er, at det er NORDEUROPA, der skal føre en ekspansiv finanspolitik. Legarde argumenterer jo ikke for en ekspansiv finanspolitik i de sydeuropæiske lande. Man kan ikke spare sig ud af den økonomiske krise, og derfor ligger der nogle forpligtelser på Nordeuropa om at få gang i noget mere vækst.

Wammen, regeringen fører selv en ekspansiv finanspolitik med fremrykning af offentlige investeringer for 18,7 mia. kr. i 2012 og 2013. Vil I også lægge pres på EU for at få Nordeuropa til at lave lignende tiltag?

Wammen: Nej. Fordi den danske økonomi har været så relativt stærk, har vi haft mulighed for at fremrykke offentlige investeringer. Der er desværre ikke ret mange andre EU-lande, der har den mulighed. Jeg tror derfor, at vi i stedet for skal satse på at lave reformer i EU, der kan skabe arbejdspladser, og vi skal holde renterne så lave som muligt.

Renterne kan næsten ikke blive lavere, og vi ser stadig stigende arbejdsløshed rundt om i EU. Det ser ud til, at der skal noget andet til. Hvilke reformer er det, som der konkret skal til for at kunne skabe vækst i EU?

Wammen: Kommissionen har fremlagt 12 forslag for det indre marked. De går blandt andet ud på, at det skal være lettere og mere sikkert at handle på internettet. EU skal have større energieffektivitet og lignende.

Nedegaard: Det er jo rigtigt, at nogle lande kan åbne mere for sluserne end andre. Men selv de nordeuropæiske lande lider under store budgetunderskud. Så det drejer sig om først og fremmest at skabe vækst gennem reformer, der ikke kræver, at man åbner for de økonomiske sluser. Det handler om at styrke konkurrencedygtigheden og satse på forskning.

Øget konkurrencedygtighed kan bl.a. opnås ved skattesænkninger og lignende. Men det koster jo penge, Nedegaard?

Nedegaard: Øget konkurrencedygtighed kan også opnås på andre måder. For eksempel ved øget produktivitet – Danmark har jo haft et produktivetsproblem i årevis.

Men hvordan øger man Danmarks og de øvrige EU-landes produktivitet?

Nedegaard: Det er ikke noget, man løser fra den ene dag til den anden. Men det handler om at gøre mere brug af ny teknologi og arbejde mere smart, end man har gjort tidligere. Og det vil ikke koste ret mange penge.

Hvis man i dag vidste, hvordan man kunne arbejde mere smart, så ville man jo gøre det. Så hvad består din løsning konkret i?

Nedegaard: Det kræver naturligvis, at Danmark begynder at føre en egentlig industripolitik i lighed med for eksempel Tyskland og Sverige, som satser på opretholden af en produktion i landet via konstant produktivetsudvikling. Der skal i alle led introduceres ny teknologi og nye arbejdsmetoder. Det kræver også et vist, mindre offentligt tilskud, men de penge er ofte hurtigt hentet ind.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i Dansk og en i Statskundskab – og er kandidatstuderende på Statskundskab og Historie på KU. Desuden ansat på Politiken.

RÆSONs runde bord: fire eksperter om regeringens økonomiske politik

Er det fornuftigt at fremrykke offentlige investeringer? Hvad vil effekten af en skattesænkning være? Vil efterlønspengene sætte gang i privatforbruget? Skal pensionskasser finansiere betalingsring og lignende projekter? Økonomerne er ligeså uenige som politikerne.

Rundt om bordet sidder Leif Beck Fallesen, erhvervspolitisk rådgiver for Frank Jensen og tidligere chefredaktør på Børsen, Christen Sørensen, professor i økonomi ved SDU og tidligere økonomisk vismand, Lars Nielsen redaktør på JP, skriver om privatøkonomi og investering, og den liberale økonom Torben Mark Pedersen.

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

Fremrykning af offentlige investeringer for 18,7 mia. Kr. I 2012 og 2013

Christen Sørensen, du er enig med regeringen i, at det er en god idé at fremrykke offentlige investeringer. Hvorfor?

Christen Sørensen: Jeg mener, at man skal bruge finanspolitikken som et stabiliseringsmiddel, og derfor er det en god idé at lave offentlige investeringer, når der som nu er lavkonjunktur. Men man skal passe på med at overdrive effekten af den foreslåede kickstart. Kickstarten vil højst resultere i maksimalt 10.000 flere job i 2012 og 2013, og vi har mistet 180.000 job.

Torben M. Pedersen, du mener ikke, at det er en god idé at fremrykke offentlige investeringer. Hvorfor?

Torben M. Pedersen: Nej. En fremrykning af offentlige investeringer betyder en ren midlertidig forøgelse af beskæftigelsen, men det har ingen langsigtet effekt. Der er ikke udsigt til, at der kommer gang i væksten inden 2014, og kommer der ikke det, så vil vi stå værre bagefter, fordi pengene er brugt. I 2014 vil vi mangle 42.000 arbejdspladser i forhold til 2013, og jeg frygter, at effekten af fremrykningen af de offentlige investeringer alene vil være en forøgelse af den offentlige gæld på sigt. I 2015 er der valgår, og det er utopisk at tro, at regeringen i 2015 vil være klar til at reducere de offentlige udgifter igen.

C. Sørensen, har T. M. Pedersen ikke en pointe?

Sørensen: Nej. Problemet ligger ikke i de offentlige investeringer, men i det offentlige forbrug, som er steget voldsomt i de seneste år. Det er det offentlige forbrug, der skal reduceres – ikke de investeringer som med fornuft kan fremrykkes til en periode, hvor der er lavkonjunktur og masser af ledige hænder.

T. M. Pedersen har tidligere fremført et argument om, at der sker et samfundstab ved at renovere skoler, veje osv. 2 år inden planlagt – dvs. inden det er nødvendigt. Er det ikke rigtigt?

Sørensen: Enhver regering bør altid have en investeringsplan liggende klar i skuffen, som de hurtigt kan implementere. For jeg er enig i, at der kan være en masse spild, hvis man fremrykker investeringer, som ikke er nødvendige at foretage i dag, og som ikke har været

planlagt. Men der er på mange områder muligheder for produktivitetsfremmende offentlige investeringer, bl.a. i trafik anlæg.

Men er fremrykkede investeringer i sin natur ikke allerede planlagte investeringer, som blot fremrykkes et par år? Man planlægger vel investeringer, hvor de er mest optimale at foretage, og har T. M. Pedersen så ikke en pointe i, at der SKER et velfærdstab?

Sørensen: Jeg har ingen sinde argumenteret for, at der skulle renoveres skoler to år før, det var nødvendigt. Det er et manipulatorisk udgangspunkt. Der er jo mange offentlige opgaver, herunder renoveringer, som man kunne iværksætte nu, hvor der er ledig arbejdskraft. Det er f.eks. på det seneste kommet frem, at der er mange veje og broer i København, hvor det er påtrængende med renoveringer. Og der er mange tilsvarende opgaver, hvor der ikke er tale om førtidige aktiviteter. Kloaker, cykelstier, parkeringsanlæg ved jernbanestationer osv. Det overser T. M. Pedersen.

Leif Beck Fallesen: I Københavns Kommune har vi en voksende befolkning de kommende år, og her er der behov for skoleinvesteringer. Der er derfor ikke nogen form for spild, for de fremrykkede investeringer er nødvendige.

T. M. Pedersen, har L. B. Fallesen ret i, at de fremrykkede skolerenoveringer og lignende er nødvendige? Ville man ikke kunne droppe dem helt?

Pedersen: Jeg skal ikke gøre mig klog på skolernes status i kommunerne. Men i modsætning til, hvis man investerer i kapitalapparat og produktion i det private erhvervsliv, så giver skolerenoveringer ikke et tilsvarende privat- eller samfundsøkonomisk afkast.

L. B. Fallesen, du argumenterer for, at fremrykning af offentlige investeringer er en god idé, bl.a. fordi det skaber beskæftigelse i dag. Men er det ikke rigtigt, at de store opgaver skal lægges ud i EU-udbud, og de 21.000 forventede jobs behøver altså ikke at blive danske jobs?

Fallesen: Det har du ret i. Men der er faktisk ved at ske en politisk forandring både støttet af den private sektor og af de fleste politiske partier på Christiansborg, så udbudsreglerne gøres mere fordelagtige for især mindre og mellemstore danske virksomheder. Udgangspunktet for at fremrykke offentlige investeringer er, at vi i Danmark har en vækst, der er fuldstændig i bund. Og det har en positiv effekt, at man faktisk forsøger at gøre noget. Det er meget vigtigt, at man kommer med et vækstsignal eller vækstinput, og jeg må minde om, at den borgerlige blok under valgkampen også gik ind for fremrykning af offentlige investeringer.

T. M. Pedersen, det har L. B. Fallesen jo ret i. Den borgerlige opposition har også været ude at argumentere for, at fremrykning af offentlige investeringer er en god idé, de er bare ikke enige i tidspunktet.

Pedersen: Fremrykningen betyder alene øget offentlig gæld, og man får kun nogle helt forbigående effekter. Hvis man skal overholde sin budgetrestriktion, kan man ikke skabe permanent øget beskæftigelse. Man kan ikke skabe permanent økonomisk vækst vha. finanspolitikken.

Så du er ikke enig med oppositionen i, at det blot er tidspunktet, der er forkert.

Pedersen: Nej, jeg er ikke enig med oppositionen. Jeg mener slet ikke, at fremrykning af offentlige investeringer er fornuftigt uanset tidspunktet.

T. M. Pedersen, du har også argumenteret for, at arbejdsløsheden ikke er høj nok til, at der overhovedet er et presserede behov for at fremrykke offentlige investeringer. Vil du uddybe det?

Pedersen: Arbejdsløsheden er ikke kritisk høj i forhold til, hvad vi har set tidligere. Det er klart, at hvis der var risiko for, at mange ville hænge fast i en langtidsledighed, så kunne det have nogle gunstige effekter at fremrykke offentlige investeringer, såfremt det var sådan, at der var kommet så meget gang i økonomien, at det ikke blot ville få en tilsvarende negativ effekt i 2014 og 2015, hvor vi skal spare igen. Men det ser jeg ikke for mig. Vi står formentlig over for en lavvækst periode de næste mange år. Jeg er enig i, at det er vækstudfordringen, der er den helt store udfordring, men den afhjælper vi ikke ved ekspansiv finanspolitik. Det der skal til er skattelettelser, mindre offentlig sektor, færre på overførelsesindkomster osv.

Oppositionen og T. M. Pedersen siger, at fremrykningen af de offentlige investeringer er som at tisse i bukserne, fordi vi i 2014 og 2015 vil stå værre, hvis ikke der er kommet gang i den europæiske vækst. C. Sørensen, du siger, at gældsproblemet kan overdrives. Har vi råd til at fremrykke offentlige investeringer igen i 2014?

Sørensen: Ja, helt sikkert. Hvis man kigger på den offentlige finansielle nettogæld, så har Danmark ingen gæld p.t. Det er stort set ingen lande i verden, der har en bedre finansiell stilling end Danmark. Jeg er enig i, at lavvækstperioden formentlig bliver langvarig – jeg sagde allerede i 2008, at lavvækstperioden kommer til at vare mindst 10 år. Men Danmark har råd at fremrykke offentlige investeringer igen i 2014, og det er vigtigt at gøre for at undgå, at langtidsledigheden bider sig fast – tænk på den store ungdomsarbejdsløshed. I 2014 begynder efterlønsreformen at træde i kraft, og dagpengeperioden sættes forinden ned fra 4 til 2 år. Det betyder, at arbejdsudbuddet øges. Jeg er enig i, at arbejdsudbuddet på lang sigt skal forøges, men på kort sigt er det problematisk, hvis det ikke følges op af en ekspansiv finanspolitik, der kan skabe jobs.

C. Sørensen, du siger, at man bør få gang i beskæftigelsen, inden man øger arbejdsudbuddet. Er sænkningen af dagpengeperioden en fejl?

Sørensen: Jeg mener ikke, at det er en fejl, men det er fejltimet. Jeg tror, at det er ødelæggende at gå ledig længe, så for mig må dagpengeperioden gerne sænkes yderligere.

Men det er et forkert tidspunkt, man sænker dagpengeperioden?

Sørensen: Nu, ja.

Lars Nielsen, byggebranchen er blevet pustet op af boligboblen i løbet af de seneste år og skal på sigt reduceres. Er det uklogt at holde byggebranchen kunstigt i live endnu et par år ved at fremrykke offentlige investeringer?

Lars Nielsen: Jeg kan konstatere, at byggebranchen er i live i dag, og at de dygtige i byggebranchen fortsat har arbejde og kan tage de priser, de før har kunnet tage. De, der ikke har noget at lave, er overvejende de håndværkere, der ikke er ret dygtige. Så jeg tror ikke på, at man kan bidrage med ret meget ved at fremrykke offentlige investeringer. Som du siger, skal større anlægsprojekter i EU-udbud, og jeg har svært ved at se, hvordan det skal skabe danske jobs.

Så der er tale om en naturlig selektion?

Nielsen: Ja. Og det sker også i andre brancher. Det er helt naturligt og sundt for økonomien.

L. B. Fallesen, synes du, at det er uklogt at holde byggebranchen kunstigt i live endnu et par år ved at fremrykke offentlige investeringer?

Fallesen: Jeg er enig i, at man ikke skal holde byggebranchen kunstigt i live. Men udgangspunktet er et andet: nemlig om der er nogle opgaver, som det er fornuftigt at fremrykke, og som under alle omstændigheder skal gennemføres? Og det er der. Jeg mener, at man begår en fejl, hvis man sætter sig tilbage og siger, at vi absolut intet kan gøre ved den økonomiske situation, fordi vi er en lille åben økonomi. Det vil kunne være med til at forstærke krisen i Danmark, hvis man blot indtager den opfattelse. De 18,7 mia., der fremtrykkes investeringer for, er et relativt beskedent beløb, og det er ikke dét, der får os ud af krisen. Men der ligger noget symbolsk i det. For det sender et signal til forbrugerne om, at der faktisk er nogen, der er villige til at gøre en lille smule for den danske økonomi, og det kan have en psykologisk effekt på forbrugerne.

L. B. Fallesen, de fleste taler om, at den danske konkurrencedygtighed er for dårlig, hvilket blandt andet skyldes et for højt lønniveau. En måde at få lønniveauet ned er ved at have en høj arbejdsløshed i en periode. Er det ikke sundt nok for den danske konkurrencedygtighed at have en højere arbejdsløshed i en periode?

Fallesen: Vi ligger med en bundvækst og et fuldstændig fastfrosset boligmarked. Vi kommer til at se en reallønnedgang, og vi har allerede set én stor sektor spille ud med muligheden for en nominel lønedsættelse: nemlig finanssektoren. Og det vil blive fulgt op af andre dele af den private sektor. Men en konkurrenceevneforbedring kan ikke hentes af lønvejen i løbet af et par år. I Tyskland er det lykkes rigtig godt gennem en 10-årig periode at holde lønniveauet nede. Det er et sådant tidsperspektiv, der er nødvendigt. Men hvis man vil gøre noget for konkurrenceevnen på kort sigt, så handler det om at skabe nogle andre rammevilkår: skatteforhold osv., men først og fremmest noget, der kan sætte gang i investeringerne, så vi får en højere produktivitet, som i løbet af 2-3 år vil give en væsentlig forbedret konkurrenceevne. Fremrykningen vil både have en psykologisk effekt på privatforbruget, fordi staten viser, at den tør bruge penge – og det vil have en reel effekt, fordi det vil give et positivt afkast for samfundet om 2 år.

C. Sørensen?

Sørensen: Det er rigtigt, at høj ledighed presser lønniveauet ned, og jeg håber også, at der kommer så lave lønoverenskomster som muligt. Men det tager tid at neutralisere den forringede konkurrenceevne som ledsagede den uansvarlige politik i især overophedningsårene 2006 og 2007. Og hvis arbejdsmarkedets parter laver fornuftige overenskomster,

vil det også være forsvarligt yderligere at iværksætte offentlige produktivitetsfremmende investeringer.

C. Sørensen, Hvis byggesektoren ligger over sit langsigtede niveau, og hvis lønniveauet på sigt skal ned – hvorfor er det så fortsat fornuftigt at fremrykke offentlige investeringer, der holder byggesektoren kunstigt i live og holder lønniveauet oppe?

Sørensen: Jeg argumenterer ikke for, at man skal øge beskæftigelsen inden for byggesektoren mere end svarende til det langsigtede niveau. Beskæftigelsen i byggesektoren ligger i dag over det langsigtede niveau, og skal ned på sigt. Men det tåbelige er, hvis man først påbegynder dette i en nedgangsperiode som nu, mens det – som bl.a. jeg foreslog – skulle være sket i overophedningsårene 2006 og 2007.

Så du mener ikke, at det ville være sundt for dansk økonomi at få presset lønniveauet længere ned i stedet for at skabe jobs her og nu?

Sørensen: Lønniveauet vil falde på grund af lavvæksten. Men det er rigtigt, at lønniveauet ville kunne falde endnu mere, hvis man ikke forsøgte at øge beskæftigelsen. Men det offentlige kunne gå foran i denne proces ved især at presse cheflønningerne ned. Hvordan forestiller man sig, at fagforeninger relativt frivilligt skal gå med til at presse lønningerne for deres almindelige medlemmer, når de samtidigt ser cheflønninger, der fortsat presses op. Hvis man sænkede cheflønningerne, ville man formentlig få væsentlig lettere ved at få parterne til at gå med til lønoverenskomster med meget moderate og muligvis ingen lønstigninger i nominelle termer.

Privatforbruget

1) Skatten

L. B. Fallesen siger, at en fremrykning vil have en psykologisk effekt på privatforbruget, fordi staten viser, at den tør bruge penge. L. Nielsen, har han ret i det?

Nielsen: Nej. Jeg har svært ved at gennemskue, hvad den psykologiske effekt skulle være. Det er i hvert fald ikke noget real økonomisk bag den betragtning.

Sørensen: Der er et betalingsbalanceoverskud på 100 mia. og et offentligt underskud på 70-80 mia. kr. Det betyder, at der i den private sektor er et opsparingsoverskud på 180 mia. kr. Hvorfor er der det? Fordi forbrugerne er blevet pessimistiske, fordi de kan se de dårlige beskæftigelsesudsigter og de faldende friværdier. Og virksomhederne har naturligvis også skruet ned for investeringerne, fordi afsætningsforventningerne er ramt. Det afgørende er derfor at skabe tillid til fremtiden. Derfor er fornuftige overenskomster og en langsigtet troværdig politik, med bl.a. trepartsforhandlinger, så ganske afgørende. Det er nemlig en væsentlig forudsætning for, at der kan skabes tillid til, at det igen bliver godt at øge produktionen i Danmark.

L.B. Fallesen?

Fallesen: Vi er i en situation, hvor forbrugerne ser alt sort i sort, og uanset, hvad det er, der kan være med til at skabe lidt optimisme, så er det positivt. Det virkelig udfordrende i øjeblikket – også internationalt – er, at man er kommet ind i en selvforstærkende psykologisk pessimisme, og en fremrykning af offentlige investeringer vil kunne

bryde den onde cirkel og skabe en smule optimisme og tillid, som er nødvendig for at få gang i investeringerne igen.

Men L. B. Fallesen, er der ikke en fare for, at folk vil holde på pengene, fordi de ved, at jobsene er væk igen i 2014?

Fallesen: Jeg ved ikke om folk tænker frem til 2014 på den måde. Jeg tror, at folk tænker mere kortsigtet og lægger vægt på, om der er nogen, der overhovedet vil gøre noget som helst for at bringe os ud af krisen.

T. M. Pedersen, er du enig i, at fremrykningen vil kunne have en positiv psykologisk effekt på privatforbruget?

Pedersen: Nej. At argumentere for fremrykning af offentlige investeringer med henblik på, at det er godt for det private forbrug, er en lille smule absurd. Hvis vi vil gøre noget for det private forbrug, skal vi sænke skatterne. Det vil give større disponible indkomster, og altså et større beløb, der kan forbruges af. Den borgerlige krisepolitik siden 2008 gik ud på, at man forøgede det offentlige forbrug og den offentlige beskæftigelse ganske voldsomt, på trods af, at det var i den private sektor, at det store antal jobs gik tabt. Hvis man i stedet for at øge det offentlige forbrug havde sænket skatterne og fået gang i det private forbrug, kunne man bedre have holdt hånden under den private produktion og beskæftigelse. Det ville også have været bedre på lang sigt. Det er den samme fejl, som man er ved at begå igen. Nu vil man fremrykke offentlige investeringer – og hvis der er tale om, at de 18,7 mia. kr. skal bruges på at renovere skoler og lignende, så minder det til forveksling om offentligt forbrug. Det ville være bedre, hvis man brugte de samme penge på at sænke skatterne i stedet for.

I regeringsgrundlaget står der, at "skatten på arbejde skal sænkes markant". L. Nielsen, er du enig i, at en skattesænkning vil øge privatforbruget? Er der ikke en fare for, at folk holder på pengene, fordi de ved, at skattelettelser i dag betyder skattestigninger i fremtiden?

Nielsen: Jeg tror faktisk ikke, at folk forventer skattesænkninger her og nu – og jeg tror ikke selv på, at en skattesænkning bliver gennemført lige foreløbig. Jeg går varmt ind for en sænkning af indkomstskatten, men det kræver, at man finder pengene et andet sted. Og det bliver på afgifter. Og afgifter vil alt andet lige ramme de lavest lønnede hårdest, fordi afgifterne udgør en større procentdel af de lavtlønnedes disponible indkomst. Og det tror jeg ikke, at hverken S eller SF vil kunne leve med.

Lad os vende tilbage til afgifterne om et øjeblik. Hvorfor mener du, at indkomstskatten skal sænkes?

Nielsen: Det skal i højere grad kunne betale sig at gå på arbejde, og jeg tror, at en sænkning af indkomstskatten vil kunne skabe noget vækst og dynamik i samfundet.

Mener du, at en skattesænkning vil øge arbejdsudbuddet?

Nielsen: Vi kan måske få flere i arbejde, hvis skattelettelserne kan skabe noget mere vækst og forbrug, men jeg tror ikke, at det vil få folk til at ville arbejde mere.

Du siger, at det skal kunne betale sig at arbejde. Det kan det i forvejen. Hvis en skattesænkning ikke vil få folk til at arbejde mere, er det så ikke dumt at sænke skatten?

Nielsen: Nej, for jeg mener, at det er mere sundt for økonomien, at væksten skabes gennem privatforbrug og ikke gennem offentlige tilskud af den ene eller anden slags. En skattesækning vil øge den disponible indkomst og derved også privatforbruget.

I de fleste EU-lande ser vi, at skatterne stiger, og flere lande bl.a. Cypern har indført en ekstra skat for højtlønnede. C. Sørensen, du argumenterer for en millionærskat. Hvorfor?

Sørensen: Ja, det er rigtigt. Millionærene kan alligevel ikke arbejde mere, og en skattesækning vil derfor ikke kunne få dem til at arbejde mere. Derfor mener jeg, at en millionærskat er fornuftig. Men jeg vil ikke øge det samlede skattetryk. Jeg vil gerne omfordele strukturen, så det bliver mere attraktivt at arbejde for de lavtlønnede.

C. Sørensen, hvis du vil sænke indkomstskatten for de lavestlønnede, er det så for at få folk til at arbejde noget mere?

Sørensen: Ja

Men er det ikke et dumt tidspunkt at gøre det på, når arbejdsløsheden – særligt for de lavtlønnede jobs – er høj?

Sørensen: Jo, hvis det stod alene, men vi behøver ikke at diskutere det. For man kan alligevel ikke finde pengene til skattelettelser.

T. M. Pedersen, du mener ikke, at en millionærskat er en god idé. Hvorfor?

Pedersen: Alle, der betaler topskat, betaler allerede rigeligt i skat. Det er også et moralsk spørgsmål. Det er ikke kun et spørgsmål om arbejdsudbud. Når man arbejder mere for fællesskabet end for sig selv, er det grundlæggende umoralsk. Noget andet er, at en millionærskat stort set ingen penge vil give til statskassen – det er primært en misundelsesskat. Vi skal gå den anden vej. Vi skal sænke skatten for at få gang i væksten.

Sørensen: Men der er mange lande, der har lav skat, der ikke har gang i væksten. Så det er ikke så let, som T. M. Pedersen her siger. Kigger vi i EU og også uden for EU, så er det de lande med de laveste skatter, der har de største gældsproblemer.

L. B. Fallesen?

Fallesen: Jeg tror ligesom L. Nielsen heller ikke på, at der kommer en større skattelettelse her og nu – uagtet hvad man siger fra politisk hånd. Men modsat C. Sørensen mener jeg ikke, at en millionærskat er en god idé. Vi må erkende, at vi lever i en global verden. Hvis man vil have de bedste hjerner til og fastholde de bedste hjerner i Danmark, må man acceptere, at vores høje indkomstskat virker som en barriere. De høje skatter faktureres desuden direkte over i virksomhedernes omkostninger og er med til at nedsætte virksomhedernes konkurrenceevne. Så at sige, at en millionærskat ikke har nogen negative virkninger, passer ikke.

2) Efterlønspengene

L. Nielsen, du argumenterer for, at man skal hæve sin efterlønsopsparing, nu hvor man får mulighed for det. Men du har ikke haft held med at overbevise danskerne endnu. En undersøgelse fra december viser, at kun 17 % forventer at hæve efterlønspengene. Hvor stor effekt vil efterlønspengene kunne få på privatforbruget?

Nielsen: Ja, hvis man er under 55 skal man hæve efterlønspengene, og jeg har selv sagt, at jeg vil være den første til at gå ned til A-kassen og hæve mine efterlønspenge. For jeg vil undgå det modregningshovede, som man ellers løber ind i, når man skal hæve sine pensioner. Det, som mange ikke er klar over, er, at, der bliver modregnet ganske kraftigt i efterlønnen, hvis man selv har sparet op til pension. Og modregningen sker, uanset om man hæver pensionen i efterlønsalderen eller ej. Med de nye regler kan vi i princippet få godt 204.000 kr. om året i tre år, men har man selv sparet 1 mio. kr. op – og det vil mange have – kan man kun få 164.936 kr. i efterløn, har man sparet 2 mio. op: 124.936, 3 mio.: 84.936, 4 mio.: 44.936 og 5 mio.: 4.936 kr. Efterlønnen er oversolgt. Det beløb, man får, er latterligt lavt. Man får noget, der svarer til en arbejdsløshedsunderstøttelse. Så jeg tror, at der er langt flere end 17 %, der finder ud af, at de skal hæve deres efterløn. For mange vil der være tale om at fylde nogle huller ud i de afdragsfrie lån og få udlignet nogle kassekreditter, men jeg tror faktisk, at det denne gang – modsat SP-pengene – vil betyde en væsentlig forøgelse af det private forbrug. For jeg tror, at det – som L. B. Fallesen siger – vil have en positiv psykologisk effekt, som vil få folk til at turde bruge penge igen.

SP-pengene fik ikke gang i det private forbrug, og noget tyder på, at usikkerheden om fremtidig jobsituation gør, at folk spare pengene op i stedet for at forbruge dem. L. B. Fallesen, hvor stor effekt tror du, at efterlønspengene vil få på privatforbruget?

Fallesen: Jeg tror ligesom L. Nielsen, at det realøkonomisk kun vil have en beskeden effekt. Men vi bliver nødt til at gøre et eller andet til for at løse de fastfrosne markeder op. Vi har mange flere penge, end vi bruger, og den danske økonomi er derfor på mange måder stærkere end det, som politikerne giver udtryk for. I den private sektor – især på boligmarkedet – er der en angstfølelse for øjeblikket. Efterlønspengene vil formentlig have en positiv psykologisk effekt og vil øge privatforbruget.

T. M. Pedersen, er du enig i, at efterlønspengene vil have en psykologisk effekt på privatforbruget?

Pedersen: Økonomisk teori vil sige, at når man ikke ændrer på folks livsindkomster, men alene giver folk mulighed for at forbruge af en ellers tidligere opsparing, så burde de ikke forbruge en særlig stor del af det, hvis de ellers opførte sig rationelt. Hvis de før synes, at det var optimalt at spare pengene op, så burde de formentlig fortsat synes, at det var optimalt, og derfor sætte pengene ind på en ny opsparingskonto. Så den rationelle forbruger vil ikke gå ud at starte en forbrugsfest, fordi efterlønspengene bliver udbetalt.

L. Nielsen, på din blok skriver du, at en af krisens positive sider er, at vi skal lære at spare op. Er det så ikke en fejl at forsøge at forøge privatforbruget?

Nielsen: Min pointe er, at skal man øge privatforbruget, er det fornuftigt, at det sker ved opsparede midler og ikke lånte midler. De private husstande er meget gældssatte, og jeg mener bestemt ikke, at vi skal låne os til mere forbrug. Men det er fornuftigt at forsøge at sætte gang i privatforbruget ved at udbetale efterlønspengene. Det er opsparede midler, der hæves før tid, for at blive forbrugt i dag. I den situation, som vi befinder os i nu, giver det god mening at ”fremrykke”

et privatforbrug, som ellers først ville have været forbrugt på et senere tidspunkt.

Opsparingsoverskuddet i den private sektor

L. Nielsen siger, at det er fornuftigt at sætte gang i det private forbrug ved udbetaling af efterlønspengene, dvs. ved opsparede midler – ikke ved lånte midler. Skal man også forsøge at sætte gang i de private investeringer ved en aktivering af det private opsparingsoverskud? Fx som vi ser med betalingsringen, der finansieres af pensionskasser og ATP.

Sørensen: Privat-offentlige samarbejder, hvor pensionskasser finansierer betalingsringen og lignende er ikke den bedste måde at gøre det på. Pensionskasserne er jo forpligtiget på, at deres medlemmer får et så godt afkast som muligt, og de vil derfor kræve en merrente i forhold til den rente, som staten kan låne penge til. Det betyder, at det i sidste ende bliver dyrere for skatteborgerne.

C. Sørensen, du lægger stor vægt på beskæftigelsen. Er det ikke fornuftigt at lade private virksomheder finansiere anlægsprojekter, der vil genere jobs, i en tid, hvor staten ikke har råd til selv at stå for finansieringen?

Sørensen: Jo, men hvem skal tage ansvaret? Hvis vi skal have gang i de private investeringer, så er det afgørende at få skabt tillid til fremtiden. Og tilliden til fremtiden skal skabes gennem overenskomstforhandlingerne, som altså er helt afgørende. Det vil kunne sætte gang i privatforbruget og i de private investeringer. Det er måden at gøre det på.

L. B. Fallesen?

Fallesen: Pensionskasserne har en 30-årig horisont, og C. Sørensen har ret i, at de vil kræve en merrente i forhold til, hvis staten selv finansierede anlægsprojekterne. Men staten må låne, for den har ikke selv pengene, og pensionskasser bør kunne konkurrere prismæssigt med lånemarkedet. I en periode med lavvækst, hvor det offentlige ikke kan bidrage til at få sat gang i væksten, da giver det god mening at forsøge at aktivere opsparingsoverskuddet i den private sektor. Investeringslysten og forbrugslysten er fastfrosset i øjeblikket, men pensionskasserne vil faktisk gerne investere.

Du siger, at pensionskasserne ER parate til at investere, og de investerer allerede i dag i canadiske havnebyggerier og i vedvarende energi i Spanien. De samme behov er i Danmark, så burde man ikke forsøge at lave lignende privat-offentlige samarbejder i Danmark?

Fallesen: Jo. Behovet er der. Der er bunkevis af større anlægsprojekter, som kunne sættes i gang.

T. M. Pedersen, det er du ikke enig i?

Pedersen: Nej. Man skal passe på med fra politisk hånd at styre, hvad pensionskasserne skal investere i. Men taler man om at liberalisere og fjerne begrænsninger for, hvad pensionskasserne må investere i, så er det fint. Og pensionskasserne vil investere i betalingsringen og lignende anlægsprojekter, hvis de vurderer, at de kan få større afkast der end ved at investere deres penge et andet sted. Men det er pensionskasserne selv, der skal bestemme, hvad de vil investere i – ikke staten.

Men er det ikke skidt for dansk økonomi, at danske pensionspenge arbejder i udlandet, når de kunne arbejde i Danmark?

Pedersen: Hvis jeg er pensionsopspare, er jeg interesseret i at få det størst mulige afkast. Hvis det opnås ved investeringer i udlandet, så er det fint.

Så problemet er, at der ikke er investeringsprojekter med tilsvarende afkast i Danmark, som i fx Canada og Spanien?

Pedersen: Ja, det kan man sige.

L. Nielsen, er det en dårlig løsning at lade ATP og pensionskasser finansiere betalingsringen og lignende projekter?

Nielsen: Nej, det synes jeg ikke. Hvis pensionselskaberne vel at mærke inden for lovgivningen kan sikre pensionsopsparingerne det nødvendige afkast. En pensionskasses formål er at maksimere afkast, ikke at vurdere om nogle projekter er mere politisk korrekte end andre.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i Dansk og en i Statskundskab – og er kandidatstuderende på Statskundskab og Historie på KU. Desuden ansat på Politiken.

Tidligere spindoktor for Ny Alliance: SF skal turde at være politiske

”SF’s ministre ligner efterhånden mere departementschefer end politikere, og de unge folketingspolitikere virker som gamle sjæle i unge kroppe.” Sådan lyder kritikken fra den tidligere spindoktor Rasmus Jønsson. Han giver partiet fire gode råd om spin og tre om politik.

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

Efter den droppede betalingsring ligner SF et parti i dyb krise. Vælgerne flygter, kommentatorerne gør nar, og baglandet skælder ud. SF’s problem er både politisk og kommunikativt, vurderer Rasmus Jønsson, der er ekstern lektor i politisk kommunikation ved Roskilde Universitet og tidligere spindoktor for Ny Alliance. Han mener, at SF er for bange for at komme med politiske udmeldinger. Men partiet er også for bange for at lave spin på de indrømmelser, som det faktisk får af S og R. Her giver den tidligere spindoktor SF fire gode råd om spin og tre om politik.

Fire gode råd til SF’s kommunikatører

1) Af med fløjlshandskerne

SF’s dilemma er, at de på den ene side skal være loyale over for regeringsprojektet og på den anden side også skal bevare deres egen profil. Men SF er blevet for bange for at sige S og R imod, mener Jønsson. Han kritiserer SF for at arbejde med et forsigtighedsprincip, der får mange af partiets ministre til ligne departementschefer mere end politikere: ”I stedet for at diskutere teknikaliteter, skal SF-ministrene i langt højere grad komme med politiske budskaber og fortælle vælgerne, hvad SF vil.” Det samme gælder de unge SF-medlemmer i folketinget, som ifølge Jønsson fremstår ”som gamle sjæle i unge kroppe. Det bliver næsten for Christiansborg-agtigt og for fornuftigt at høre på,” siger han. SF bliver nødt til at skrue op for den politiske retorik og være mere aggressive. De skal melde sig ind i debatterne og slå de politiske ambitioner fast. ”Det er måden at få en politisk profil på,” siger Jønsson, der kritiserer SF’s daglige tæskehold for at lægge sig for hurtigt ned eller skifte kurs, hvis S og R blot siger bøj til dem.

2) Spin på sejrene

SF’s politiske ordfører Jesper Petersen siger til RÆSON, at han ”ikke vil gå med til at lave en regnetavle, hvor SF ydmyger S og R ved at fortælle medierne, hvad SF har fået af konkrete indrømmelser.” Det ville være illoyalt over for regerings samarbejdet, mener Petersen. Men ifølge Jønsson er det en dårlig strategi. Medierne kører på SF, hver gang S og R endnu engang har trampet på dem. Man kan let få det indtryk, at SF’s indflydelse er skrumpet til den ene milliard kroner til den kollektive trafik, som partiet fik for at droppe betalingsringen. ”Men SF har som regeringsparti masser af indflydelse, og det skal de ud at fortælle vælgerne,” siger Jønsson. Han fremhæver, hvordan de radikale har spundet helt vildt på deres sejr. ”Det samme skal SF gøre, og der er ikke noget illoyalt ved at fortælle, at man får noget politik igennem,” siger han. Men det er ikke blot en misforstået loyalitetsopfattelse, der er

problemet. Problemet er også, at "SF'erne har mere travlt med at tale til deres venner og fjender på Christiansborg, end de har med at tale til vælgerne. Det er en forkert strategi," mener Jønsson og uddyber: "Flere af SF'erne virker mere interesseret i at blive anerkendt af meningsdannerne end af at lytte til vælgerne og de problemer, de slås med. Det skal de passe på med. SF'erne skal i langt højere grad skal tale vælgerens sprog," siger Jønsson.

3) Luk hullet til Enhedslisten

I de sidste meningsmålinger er SF og EL næsten lige store. Det ser ud til, at de traditionelle SF-vælgere er rykket over til EL. SF's politiske ordfører, Jesper Petersen, siger til RÆSON, at en af de helt store udfordringer er at få lukket hullet til EL. Udfordringen består ifølge Petersen selv i at få kommunikeret, at SF fortsat står for de traditionelle SF-værdier. "Vi skal have kommunikeret til vælgerne, at SF's ideologi ikke har ændret sig, men at vi er blevet nødt til at indgå kompromisser for at blive regeringsduelige," siger Petersen. Jønsson mener, at en strategi kunne være "at bruge den store folketingsgruppe, som ikke laver noget nu, til at diskutere med EL og vise, at der fortsat er forskel på EL og SF."

4) Søvnalds fokus skal være på udenrigspolitikken

Ligesom lederskribent på Politiken, Kristian Madsen, mener Jønsson, at SF begår en fejl ved at blive ved med at trække Søvnald ned i sumpen af indenrigspolitiske sager. "Søvnald skal ikke have øget fokus på den nationale debat. Han skal genvinde sin troværdighed ved at blive en god udenrigsminister," siger Jønsson, der mener, at Søvnald egentlig gør det udmærket: "Han kommer med mange udenrigspolitiske udmeldinger. Han vil noget, og han mener noget. Søvnald skal fortsætte med at diskutere indhold i modsætning til Lene Espersen (K), der begyndte at diskutere, hvor mange møder hun skulle deltage i." De politiske kommentatorer er efter den droppede betalingsring for alvor begyndt at spekulere i, om Søvnald på et tidspunkt kan blive presset til at gå af som formand. "Søvnald bliver ikke rockstjerne igen, men man kan ikke købe sig popularitet ved et lederskifte," siger Jønsson. Der er ingen oplagte billetsælgere i de næste rækker, og Jønsson mener ikke, at et lederskifte vil hjælpe SF vælgermæssigt. "Der er ikke en fabrik, hvor man kan fået lavet et populært parti og en stærk politisk profil. Man må genstarte de politiske tanker indefra," siger han. Jønsson gør opmærksom på, at et partilederskifte ikke har hjulpet de konservative. Og ligesom for de konservative, er det ikke kun et kommunikationsproblem, som SF har. "De har også et identitetsproblem," siger Jønsson.

Tre gode råd til SF's politikmagere

1) SF skal definere sin rolle i regeringen

"SF's udfordring er at finde sin rolle i regeringen," siger Jønsson. De radikale har haft succes med at slå sig op på at være de økonomisk ansvarlige. Socialdemokraterne har slået sig op på at være de hårdtarbejdende danskeres parti. Men hvad er SF's rolle? Ifølge Jønsson er der nogle oplagte politikområder, hvor SF sagtens kunne sætte sig på en række dagsordener: "SF kunne puste liv i værdidebatten på integrationsområdet. SF kunne spille det grønne kort endnu mere, og

SF kunne sætte sig på nogle dagsordener om mere intelligente løsninger inden for velfærdsteknologien,” siger Jønsson, der også mener, at der ligger en åbenlys ret-og-pligt-diskussion, som SF kunne tage fat i: ”Ret-og-pligt-diskussionen er i høj grad blevet rettet mod dem på overførselsindkomster. Jeg mener, at SF også skal lave en ret-og-pligt-diskussion, der retter sig mod den arbejdende dansker. Et relevant spørgsmål, som SF kunne stille, er, om den ”hårdtarbejdende danskers” produktivitet matcher det forbrug, som er blevet bygget op.”

2) Formuler politik i baglandet

”Det er vigtigt for et politisk parti at have fjender. Men i øjeblikket er SF’s fjender partiets eget bagland og deres regeringspartnere. Der sidder mange i SF’s bagland, der ikke længere kan genkende deres eget parti, og en af SF’s udfordringer er derfor at få aktiveret deres bagland og folketingsgruppe noget mere,” siger Jønsson. En strategi kunne være at få mobiliseret baglandet og folketingsgruppen mod ydre fjender. ”SF mangler at forny produktionen af politikformuleringer, og partiet bør fokusere på at formulere politik i baglandet. Det kunne være på integrations-, velfærds- og energipolitikken,” siger Jønsson.

3) Tag fat i borgernes sager

”SF må begynde at tale politik på en ny måde”, siger Jønsson. I stedet for at tale i støvede overskrifter som ”flere i arbejde,” bør SF tage fat i emner som for eksempel velfærdsteknologi og gøre dem politiske. Nære velfærdstemaer er interessante at tage op igen, når der er kommunalvalg næste år. SF fik et godt valg sidst, men partiet står over for en alvorlig udfordring, hvis det ikke skal ydmyges fuldstændigt. Her skal SF lure Mette Frederiksen af, siger Jønsson: ”Mette Frederiksen turnerer rundt med budskabet om, at de store samfundsøkonomiske valg også træffes med hensyn til den enkelte. Det samme skal SF gøre.” Carina-sagen, den enlige mor på kontanthjælp med et rådighedsbeløb på over 5.000 kroner om måneden, var en ydmygende sag for Özlem og SF. De måtte indrømme, at Carina ikke var fattig. ”Sådanne fejlcast må SF ikke lave igen. Men laver de deres research ordentligt, kan udgangspunktet i individers sager være en god måde at vise, at der er mennesker i den anden ende af ens politik. Og det er vigtigt at signalere, at SF også har øje for det enkelte menneske,” siger Jønsson.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han har to bachelorgrader fra Københavns Universitet – en i Dansk og en i Statskundskab – og er kandidatstuderende på Statskundskab og Historie på KU. Desuden ansat på Politiken.

RÆSONs runde bord om SF: Brokkerierne skyldes vælgerflugten – ikke omvendt

“Brokkerierne er først og fremmest et resultat af vælgerflugten. Ingen gider høre på brokkehoveder når det hele går godt”. CITAT: redaktør på Dansk Politik, David Troels Garby.

Af RÆSONs chefredaktion

1. Sandt eller falsk: SF er tilbage på det vælgerniveau, hvor partiet traditionelt har ligget. Det egentlige problem for regeringslejligheden er, at de mange vælgere som Søvnal for et par år siden lokkede over fra Socialdemokraterne nu hverken stemmer S eller SF.

Niels Krause-Kjær [forfatter og journalist]: Sandt. Problemet er, at S er svagt på samme tidspunkt som SF. Et stærkt S lige nu ville have været i stand til at opsuge det meste af SF-fracaldet, som ikke går til Enhedslisten.

Lars Trier Mogensen [kommentator og redaktør, Politiken]: Delvist sandt. Den store SF-plan, som den lille Godfather, Thor Möger, udtænkte om at vokse sig større end Socialdemokraterne er slået fejl. Fatalt. SF er blevet reduceret til en dårlig kopi af det gamle arbejderparti – til et ‘S2’ uden klar eksistensberettigelse. Og når de klassiske SF-holdninger pludselig mangler i debatten, ja, så søger folk andre steder hen, uden større vemod – ligesom kun få i dag savner CD og Retsforbundet.

Rune Stubager [ph.d., lektor, Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet]: Delvist sandt – så længe stemmerne bliver i blokken går det nok (om end det bliver mere besværligt). Det store problem er tabet af stemmer over midten.

David Troels Garby [redaktør, www.dansk-politik.dk]: Falsk: Det er helt korrekt, at SF har afleveret hvad der ligner en ret stor gruppe vælgere, primært til Enhedslisten og De Radikale, i mens Socialdemokraterne har sendt deres vælgere tilbage over midten. Derfor er det ikke SF, der primært er et problem for regeringen, selv om det naturligvis svækker det samlede indtryk, at et af partierne er i opløsning, men så længe stemmerne bliver på “den røde side”, kan regeringen jo godt leve med at tabe lidt til Enhedslisten. – Problemet for Søvnal er, at hans autoritet som partiformand er blevet svækket, i takt med at vælgerne er forsvundet. Og det gør det umådeligt svært at kommunikere eventuelle resultater ud eller bare komme med politiske udmeldinger, fordi det hele drukner i næstformandsopgør og sure, anonyme kommentarer fra desperate MF’ere, der kan se frem til en plads i arbejdsløshedskøen efter næste valg, hvis kursen fortsætter.

2. Sandt eller falsk: Socialdemokraternes vælgerflugt og lederkrise er mindst lige så alvorligt for regeringslejligheden som SF’s.

Niels Krause-Kjær: Sandt – S-problemet er det mest alvorlige på sigt. Regeringen står og falder med et stærkt socialdemokrati.

Lars Trier Mogensen: Sandt. Socialdemokraternes krise er identisk med SF’s krise – ganske enkelt fordi begge partier i dag ligger

samme sted i det politiske landskab. Både S1 og S2 kæmper om de samme 25 procent af vælgerne. Fiaskoprojektet med 'Fair Løsning' – som skatteminister Thor Möger (SF) og finansminister Bjarne Corydon (S) var ophavsmænd til – har indsnævret de to partiers folkelige appel til en helt utilstrækkelig målgruppe.

Rune Stubager: Den er alvorligere: Det er statsministerpartiet, og stemmerne forsvinder formentlig over midten.

David Troels Garby: Falsk: Det er MERE alvorligt. Det er vælgerne på midten, der afgør valg.

3. Enten-eller: Er vælgerflugten et resultat af brokkerierne eller er brokkerierne et resultat af vælgerflugten?

Niels Krause-Kjær: Brokkerierne er et resultat af vælgerflugten. Der har hele tiden været utilfredshed, men med gode meningsmålinger havde brokkerierne ingen gødning.

Lars Trier Mogensen: Eller. Det er forvrøvlet at påstå, at S1 og S2 i dag er præget af store interne debatter. Historisk set har det aldrig været så larmende tavst som nu. Hvis partierne i centrum-venstrelandskabet igen skal nå op og kunne appellere til mere end 25 procent af vælgerne er det ikke mere partidisciplin, de har akut brug for – men flere politiker-personligheder, som tør sætte markante dagsordener og gøre sig selv til omdrejningspunkter for samfundsdebatten.

Rune Stubager: Både-og. Brokkerierne er formentlig ansporet af vælgerflugten, men de forstærker den også i anden omgang.

David Troels Garby: Brokkerierne er først og fremmest et resultat af vælgerflugten. Ingen gider høre på brokkehoveder når det hele går godt.

4. Enten-eller: Handler diskussionen mellem "arbejderisterne" og "brokkehovederne" mest om i) politik – partiets højredrejning eller ii) magt, herunder centraliseringen af magten hos få beslutningstagere (i et traditionelt meget decentralt parti med en tidligere meget magtfuld hovedbestyrelse)?

Niels Krause-Kjær: 'All of the above' – det er derfor, det er så besværligt for Villy at løse det.

Lars Trier Mogensen: Både/og. Selvfølgelig vil et parti, der har mistet sin identitet, uden at vinde indflydelse på regeringens politik, og som derfor styrtdykker i meningsmålingerne, få ballade, brok og bøvl. Villy Søvnal er efterhånden en 'dead man walking' – men uden en oplagt efterfølger. Desperationen kan ikke forløses. Blandt SF's græsrodder er det få, som intuitivt forstår, hvad de egentlig kæmper for lige nu. Magtkoncentrationen i toppen er kommet til at blokere for en ellers tiltrængt idéudvikling.

Rune Stubager: Det ved jeg ikke, men jeg vil tro i).

David Troels Garby: Det er en helt grundlæggende diskussion om hvad SF bør være for et parti og hvilke vælgergrupper man skal appellere til. Det der med magtfuld hovedbestyrelse, det er vist noget der hører en meget, meget fjern fortid til.

5. KAFFEGRUMS 1. Hvor er de vælgere, som er for røde til S, for røde til SF – men ikke røde nok til Enhedslisten? Er de (også) blevet blå?

Niels Krause-Kjær: De er rent faktisk gået til Enhedslisten. Der er IKKE knap 10 procent af vælgerne, som kan tilslutte sig Enhedslistens program.

Lars Trier Mogensen: Det gamle vælgersegment vil langsomt forsvinde. SF er ingen politisk grundfarve, og partiet kan derfor forsvinde lige så hurtigt som det opstod. Som udviklingen viser i Norge med Socialistisk Venstreparti kan et regeringssamarbejde koste dyrt for et lillebrorparti. Hvis udviklingen fortsætter som nu, vil SF blive spist op i løbet af nogle år – i nogen lige store stykker af Enhedslisten, Det Radikale Venstre og Socialdemokraterne.

Rune Stubager: Mit bedste bud vil være, at de er hos Enhedslisten, der formentlig opfanger en god del protest/taktisk adfærd fra S- og SF-vælgere, der mener, regeringen trækker for meget mod højre.

David Troels Garby: Sikkert i vildrede over hvorfor de er så helt enestående, at der ikke er noget til netop dem. De fleste målinger og undersøgelser viser, at de fleste vælgere opfatter sig som enten røde eller blå og så vælger et eller andet indenfor den blok. Men det kan da godt være, at der findes flere Helle Joof-typer som ligger og svinger imellem Enhedslisten og Liberal Alliance. Men det er vist her, at man skal mindes Churchills ord om at det bedste argument imod demokrati er en fem minutters samtale med den almindelige vælger.

6. KAFFEGRUMS 2. Hvis Enhedslisten ikke ændrer sine regler, må Johanne Schmidt-Nielsen ikke genopstille efter at have været valgt i syv år – dvs.: hvis næste valg udskrives efter 3 eller valgperiodens fulde 4 år, mangler partiet sin frontfigur. Hvad betyder det for den gruppe af vælgere, vi her diskuterer?

Niels Krause-Kjær: Hun kan lige nå det, hvis valget udskrives senest i maj 2014. Og det bliver det. Og ja, hun er ganske afgørende for denne gruppe. Det er ikke Frank Aaen, de stemmer på.

Lars Trier Mogensen: Johanne Schmidt-Nielsens stjernestatus vil under alle omstændigheder være nedadgående ved næste valg, hvor hun dog teknisk set (formentlig) vil kunne genopstille. Men hvis Enhedslisten samtidig formår at bringe deres nye unge kvinder, f.eks. Pernille Skipper og Stine Brix, bedre i spil i offentligheden, kan det blive endog meget giftigt for et blodfattigt SF, ikke mindst i guerillakrigene om universitetsbyerne. Slagkraftige personer spiller en afgørende rolle for at sætte dagsordener i medierne. Og hvem har SF overhovedet til at kunne ersatte Villy Søvndal i venstrefløjsslaget om København? Umiddelbart ingen.

Rune Stubager: Det kan betyde noget, men en større udfordring for Enhedslisten er, at mange af de nye vælgere ikke for alvor støtter partiets politik, men hovedsagligt ønsker at trække regeringen mere mod venstre, end den aktuelt er. Dvs. Enhedslisten skal passe på ikke at overspille deres kort.

David Troels Garby: Jeg tror den gruppe vælgere, der er skitseret i spørgsmål 5 er ret lille, men det kommer da helt sikkert til at betyde noget i forhold til de troløse unge vælgere, der ved de sidste tre valg er

hoppet fra de radikale, til SF, til Enhedslisten og ved næste valg sikkert stemmer på noget helt fjerde.

Goul Andersen: Rødt opgør med velfærdsstaten bliver en uoprettelig fejl

Regeringspartierne S og SF skaber unødigt frygt i befolkningen, når de varsler et opgør med de universelle ydelser, mener velfærdsforsker Jørgen Goul Andersen. Krisestemningen skader Danmark nu og her, mens en forringelse af børnechecken vil få alvorlige konsekvenser på længere sigt.

Af Tinne Hjersing Knudsen

I løbet af den seneste måned har S og SF blæst til værdikamp. S har lanceret et debatprojekt under navnet ”Danmark frem til 2032”, og Villy Søvndal har gennem kronikker og landsmødetaler varmet partiet op til at tænke velfærd på nye måder. Begge partier med mantraer om, at vi ikke har råd til den samme velfærd i fremtiden, som vi har nu. Jørgen Goul Andersen, der er mangeårig velfærdsforsker ved Aarhus og Aalborg Universitet, undrer sig over udmeldingerne. Han er bekymret over, at regeringspartierne diskuterer målrettede ydelser og ser ud til at ville pille ved den nordiske velfærdsmodel. Da jeg spørger, hvad der vil ske, hvis S og SF piller ved universalismen, svarer han: ”Jeg tror, det bliver en uoprettelig fejl, både økonomisk og socialt.”

Regeringen taler krisen op

”Jeg har i flere år sagt, at det er utroligt, at man ikke snart fatter, hvor dyb den her krise er. Men nu, hvor der er ved at være en chance for at slippe ud af den, snakker man krisen op,” siger Jørgen Goul Andersen. Han henviser til, at der er behov for at få gang i forbruget. Det er den voksende utryghed for, at velfærden forsvinder, med til at lægge en dæmper på. Eksporten går frem, men kan ikke trække læsset alene. Heller ikke selvom USA er på vej op af sumpen, og resten af verden uden for Europa knapt nok har været berørt. ”På kort sigt ser vi et formidabelt betalingsbalanceoverskud, der er større end nogensinde før,” siger Jørgen Goul Andersen. ”Det bekymrende er ikke krisen, men krisestemningen. Den får forbrugerne til at beholde pengene i pungen. Derfor er der grund til at få gang i investeringer. Det skal ske via en erhvervsvenlig politik, en stram indkomstpolitik og den forbedring af konkurrenceevnen, som overenskomsterne har leveret. Men også ved at sætte gang i indlandsforbruget. Det er steget i nabolandene, men faldet i Danmark. Hvis forbrugerne sparer for meget, så kommer der ikke gang i økonomien. Det skader faktisk både beskæftigelsen og statsbudgettet med de her udmeldinger.” Ifølge Jørgen Goul Andersen er situationen i dag den stik modsatte af krisen i 1980’erne: ”Vi har i dag Danmarkshistoriens største overskud på betalingsbalancen. Det er faktisk for stort. Når en boble brister, undgår man ikke, at alle sparer op bagefter. Men der er både mulighed og behov for, at folk bruger flere penge for at få indlandsøkonomien i gang. Problemet er, at regeringens udmeldinger er med til at skræmme livet af forbrugerne. Mit råd er at love danskerne mere tryghed, for krisestemningen er alt for stor. Det skræmmer ikke danskerne, at de kan blive nødt til at køre en enkelt tur med grønthøsteren, men folk frygter, at velfærdsordningerne ikke er der for dem, når de får brug for dem.”

Universalismen er ikke for dyr til fremtiden

Både S og SF mener, at det ikke er alle velfærdsydelser, vi har råd til i fremtiden. Det er Jørgen Goul Andersen uenig i: ”Den nordiske velfærdsmodel er ikke dyr. Vores sociale udgifter er faktisk lidt mindre end for eksempel Frankrigs og Tysklands. Jeg undrer mig simpelthen. Hvorfor i himlens navn kommer man på det? Alle siger, at universalismen er en god ting. Du kan slå op i alle økonomiske lærebøger, hvor man vil pege på, at universalismen er en vældig god ting for markedet, fordi den er markedskonform. Den spolerer ikke incitamenterne. Du kan slå op i politologiske lærebøger og se, at alt andet lige, så er universalismen en vældig god ting for social og politiske kapital. Du kan slå op i socialpolitiske lærebøger og se, at alt andet lige, så er universalismen en vældig god ting for medborgerskab og omfordeling af goder i samfundet.”

Børnefamilierne står for skud

Jørgen Goul Andersen har i de sidste mange år undersøgt danskernes holdning til målrettede ydelser. Han fortæller, at folk som princip er enige om, at de fattige skal prioriteres højest. Flertallet erklærer sig også enige i at målrette ydelserne. Men hvis man undersøger danskernes holdning til de konkrete ydelser, siger de det modsatte. ”Der er kun ét sted, hvor befolkningen faktisk går ind for målrettede ydelser og har gjort det hele tiden. Det er børnepenge. Og det må være den ydelse, de tænker på, når de svarer på, om de går ind for målrettede ydelser generelt.” Velfærdsforskeren mener imidlertid, at det ville være meget uheldigt og meget ulogisk, hvis det blev gennemført. ”Det svarer til at indføre en målrettet, forhøjet marginalskat for børnefamilierne. Nu har vi været igennem 25 års skattereformer, fordi politikerne mener, en lavere marginalskat vil øge lysten til at arbejde ekstra. En særlig skat for dem, der kan og vil arbejde mere, er ikke smart. Dem, man kan vride mere arbejde ud af, det er børnefamilierne. De har brug for pengene. De unge har mange andre lyster, og de ældre orker ikke eller har ikke behov. Børnefamilierne har altid arbejdet meget. Specielt småbørnsfædre,” siger Jørgen Goul Andersen. Ifølge ham risikerer man at sætte en konkurrencefordel over styr i relation til globaliseringen: Det vil blive sværere at holde på den veluddannede arbejdskraft. Det er de unge, der er mobile, og her tilbyder de nordiske lande forhold for børnefamilierne, som er svære at matche, uanset om skatten er lavere. Jørgen Goul Andersen peger på, at den tredje ulykke kunne være en faldende fertilitet. De fleste familier skulle såmænd nok få barn nummer ét uanset, og måske barn nummer to. Men derefter ville familierne måske begynde at lægge låg på familieførelserne: ”Selv for en familie, der tjener godt, for eksempel 800.000 kroner om året, ville det altså være rigtig dyrt med barn nummer tre og fire. Det er dumt, for der skal en hel del tre- og firebørnsfamilier til for at holde en fertilitet i nærheden af de to. Vi har ikke råd til at afskaffe børnepengene. Dem, der mener det, kan ikke mene det. Det kan ikke være seriøst. De har ikke tænkt sig om.”

Bekymrende børnemangel

Fremtidsudsigterne er dystre, hvis regeringspartierne roder med ydelserne til børnefamilie skader fertiliteten, fortæller Jørgen Goul Andersen. ”Nye tal viser, at fertiliteten i Danmark helt uventet er faldet

fra 1,87 til 1,756 fra 2010 til 2011. Det vil sige, at vi mangler 6000 hænder i år 2035, som vi ellers ville have haft til at hjælpe de gamle. Det er dumt. Problemet i vores del af verden er, at vi får for få børn. Vi har ikke en fertilitet, der er høj nok til at reproducere os selv. Et stykke af vejen kan vi klare os med indvandring. Men på længere sigt er der faktisk heller ikke så mange indvandrere at få fat på, medmindre man skal over i meget fjerne verdensdele. Østeuropa har også et kæmpe fertilitetsproblem. Selv i Nordafrika er fertiliteten faldet. Algeriet og Tunesien har faktisk en fertilitet, der er lavere end den danske. På langt sigt er Danmark ellers helt umådelig godt rustet – medmindre den nuværende usikkerhed får fertiliteten til at falde, som det skete i 2010. At gøre noget, der risikerer at sænke fertiliteten, er vældig, vældig uklogt. Det samme gælder en politik, der gør det mindre fordelagtigt for unge, veluddannede familier at bosætte sig i Danmark. Det er heller ikke smart.”

Tinne Hjersing Knudsen er journaliststuderende på Syddansk Universitet Odense og redaktør på Lixen – avisen for yngre journalister.

Mark Pedersen svarer Goul Andersen: Den universelle velfærdsstat er for dyr

Den skandinaviske velfærdsmodel ER for dyr, selvom Jørgen Goul Andersen siger til RÆSON, at den ikke er. Den spolerer incitamenterne, og er på ingen måde markedskonform.

Af Torben Mark Pedersen

Goul Andersens påstand#1: Den skandinaviske velfærdsmodel er ikke for dyr. Universalismen er derimod en god ting, som ikke forvrænger incitament, men skaber politisk og social kapital, samt forbedrer medborgerskab og omfordelingen af goder i samfundet.

Vi har verdens største offentlige sektor og verdens højeste skattetryk, så det er en gåde, at professor Jørgen Goul Andersen kan sige, at den skandinaviske velfærdsmodel ikke er for dyr. Lige så gådefuldt er det, at professoren – der ganske vist ikke er økonom – kan udtale, at universalismen er markedskonform, fordi den ikke spolerer incitamenterne. Det er ikke rigtigt. Når de sociale ydelser til kontanthjælpsmodtagere med børn, alle landets ”Carinaer”, er så høje, at det ikke kan betale sig at arbejde, så spolerer det jo incitamenterne. Og det samme gælder med efterlønnen, fjumreår på SU, et-årig barselsorlov, en relativ lang dagpengeperiode. De forvrider alle incitamenterne. Dertil kommer, at de høje overførselsindkomster finansieres af høje, forvridende person-, kapital- og selskabsskatter samt utallige afgifter, der er med til at presse lønningerne op, forværre konkurrenceevnen og reducere incitamenterne til at arbejde, tage en uddannelse, investere og løbe en risiko ved at starte egen virksomhed. Det er jo også velkendt, at et skattefinansieret pensionssystem som folkepensionen har en række negative økonomiske effekter, som et fuldt finansieret pensionssystem som arbejdsmarkedspensionsordningerne ikke har. På det punkt er vi ganske vist godt med sammenlignet med mange andre OECD-lande, men professor Jørgen Goul Andersens vurdering af de økonomiske aspekter af universalismen er altså forkert.

Goul Andersens påstand#2: Regeringens varslede opgør med velfærden skaber utryghed i befolkningen og lægger dermed en dæmper på forbruget, som ellers er nøglen til at komme ud af krisen.

Man skal ikke overvurdere betydningen af nogle meget uforpligtende udmeldinger om fremtidens velfærd for det private forbrug. Jeg tror, effekten er minimal. Tværtimod er der god grund til at benytte den større krisebevidsthed til at gøde jorden for nødvendige reformer. Velfærdsstaten er en underskudsforretning, og Danmark er i en vækstkrise. Sammen med integrationen af indvandrere er det de to store udfordringer, som dansk økonomi står over for. Selv om der er gennemført en reform af efterlønnen, er det stadig sådan, at der er udsigt til store underskud i alle årene efter 2020. Jo tidligere politikerne gennemfører de nødvendige reformer, desto mindre drastiske tiltag vil være nødvendige. Vækstkrise bliver ikke løst ved at øge det private

forbrug midlertidigt, lånefinansiere offentlige investeringer eller øge det offentlige forbrug. Det er tværtimod nødvendigt at reducere størrelsen af den offentlige sektor og bruge pengene til at finansiere lavere person- og selskabsskatter, så der kan skabes vækst i den private sektor.

Goul Andersens påstand#3: Svaret på krisen er at få gang i investeringerne. Det skal ske via erhvervsvenlig politik, stram indkomspolitik og den forbedrede konkurrenceevne, som overenskomsterne har leveret.

Det er klart, at en mere erhvervsvenlig politik kan hjælpe. Nu er jeg ikke helt klar over, hvad professor Jørgen Goul Andersen mener med en erhvervsvenlig politik, men for mig er det ensbetydende med lavere skatter og afgifter, mindre regulering, liberaliseringer og færre administrative byrder. Og det står ikke på regeringens politiske dagsorden. Tværtimod har regeringen øget fedtafgifterne med omkring fem milliarder kroner, og energiforliget indebærer øgede energiafgifter for yderligere 3,5 milliarder kroner. Regeringen gør altså det modsatte af at føre en erhvervsvenlig politik. Også da den afskaffede kontanthjælpsloftet, der øger den strukturelle ledighed med 3-4.000 personer. Regeringens planer om grøn vækst gennem en målrettet erhvervspolitik vil gå ud hårdt ud over vores velstand. Velstandstabet ved de højere skatter eller afgifter vil nemlig med stor sandsynlighed overstige de mulige gevinster ved en målrettet satsning på de områder, som de røde politikere – i modsætning til markedet – mener, der skal investeres i. Der er simpelthen ikke nogen politikere, der kan forudsige, hvad der er fremtidens væksterhverv. Det vil være langt bedre at gå den modsatte vej og halvere al erhvervsstøtte og bruge pengene på en generel nedsættelse af selskabsskatten.

Goul Andersens påstand#4: Vi har ikke råd til at afskaffe børnepengene. En afskaffelse af børnepengene vil fungere som en målrettet, forhøjet marginalskat for børnefamilierne og dermed reducere deres incitament til at arbejde. Afskaffelsen vil også føre til, at færre veluddannede og mobile unge forældre bliver i Danmark, og desuden føre til et fald i fertiliteten. Alt sammen u hensigtsmæssigt, når der er brug for flere hænder på det danske arbejdsmarked i fremtiden.

Jeg er helt enig i, at en afskaffelse af børnefamilieydelsen vil virke som en forhøjelse af den sammensatte marginalskat, og at det vil få de nævnte negative effekter. Men problemet er jo først og fremmest, at de højeste marginalskatte er så høje. Hvis topskatten blev fjernet, ville det være muligt at indkomstgraduere børnefamilieydelsen uden lige så store negative effekter. En fjernelse af topskatten vil øge arbejdsudbuddet for de højtloønnede markant.

Torben Mark Pedersen (f. 1960) er chefanalytiker i Dansk Erhverv. Han er cand.polit. og Ph.D. i økonomi fra Københavns Universitet og medlem af Liberal Alliance.

Sareen: Jeg vil lave den største reform af kirken nogensinde

"Homovielserne er kommet til at dække over, at vi er ved at lave en ny styrelseslov. Det er faktisk meget, meget større end homovielser. Det vil blive den største ændring i folkekirken historie. Alt er i spil: civilregistrering, bloktilskud, økonomi, andre trossamfund," siger kirkeminister Manu Sareen.

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

Regeringen har foreslået, at det skal gøres muligt for homoseksuelle par at blive gift i kirken eller på rådhuset. Samtidig skal præster i folkekirken have ret til at undlade at vie to personer af samme køn. Hvorfor skal homoseksuelle have mulighed for at blive viet i folkekirken?

Det handler om at give alle medlemmer af folkekirken mulighed for at blive viet og derved sidestille heteroseksuelle og homoseksuelle. Men det handler ikke kun om at få homoseksuelle ind i kirken. Hvis man tror det, går man galt i byen. Det handler også om at tænke homoseksualitet ind i en norm.

Er folkekirken forældet?

Folkekirken er i sagens natur meget gammel, men jeg synes faktisk, at folkekirken har fulgt med tiden på mange områder. Det er også det, der gør, at folkekirken er en kæmpesucces i Danmark med 4,4 mio. medlemmer svarende til næsten 80 % af danskerne. Men Kirkens strukturer er forældet.

Hvad mener du med kirkens strukturer?

Med strukturer mener jeg blandt andet problemer vedrørende indre og ydre anliggender og vedrørende kirkelukninger. Det bygger på sædvane. Der er ingen, der ved, hvem der har kompetencen til at lukke kirker. Folk siger til mig, at jeg skal spørge, hvad kirken vil. Men der er ingen i det her land, der kan fortælle mig, hvem kirken er. Er det biskoppen? Er det kirkeministeren? Er det menighedsrådene? Der er ingen, der ved det.

Hvor stort et indgreb i folkekirken vil det være, når forslaget om homovielser formentlig bliver vedtaget til ikrafttrædelse 15. juni?

Sareen: Det er en historisk ændring, og jeg kan godt forstå, at der kan være en bekymring. Sådan var det også dengang, vi skulle have kvindelige præster i 1947-48.

Er forslaget om homovielser en større ændring end indførelsen af kvindelige præster?

Det er to store ændringer, men det er svært at sige, hvilken ændring der er den største. Simpelthen på grund af den tidslige afstand.

Du har sagt, at du forudser, at det allerede til næste år vil være en selvfølge, at to personer af samme køn kan blive gift i folkekirken. Ligesom det i dag er en selvfølge med kvindelige præster. Men er der ikke en formel forskel i, at indførelsen af kvindelige præster i 1948 blot var en

traditionsændring, mens indførelsen af homovielser kræver en ændring i Ritualbogen?

Jo, men det er også et spørgsmål om, hvordan man fortolker bekendelsesskrifterne.

Kritikerne peger på, at der ingen steder i Biblen findes passager, der skulle stride imod kvindelige præster. Til gengæld indeholder Romerbrevet Paulus' dødsdom over homoseksuelle.

Der er nogle, der i dag mener, at det strider med den evangelisk-lutherske kirke, at der er kvindelige præster. På samme måde er der nogle, der mener, at det strider mod deres overbevisning at vie homoseksuelle. Det er altså et fortolkningsspørgsmål. Bekendelsesskrifterne skal fortolkes i den tid, vi lever i, men de skal også tolkes af teologiske sagkyndige. Jeg er ikke teolog, og det er regeringen heller ikke. Derfor har vi spurgt dem, der har forstand på det. Kirkeministeren bliver altid rådgivet af en af biskopperne. De er lige, men den første blandt ligemænd er Københavns biskop. Han har lavet et langt notat, hvor der står, at vores forslag ikke er imod bekendelsesskrifterne. Før jeg blev kirkeminister, blev der lavet et udvalgsarbejde, der kom frem til samme konklusion. Her sagde et flertal, at der ikke i bekendelsesskrifterne er noget til hindre for homoseksuelle velsignelser i folkekirken.

Men jeres forslag er, at homoseksuelle skal kunne indgå ægteskab?

Ja, men det har med ægteskabslovgivningen at gøre. Det har intet med kirken at gøre. Det er dér, folk går galt. Derfor er det også Socialminister Karen Hækkerup (S), der har fremsat forslaget om, at det skal gøres muligt for homoseksuelle par at blive gift i kirken eller på rådhuset.

Også grundloven er et fortolkningsspørgsmål, og her mener Per Ørum (KD), at forslaget strider mod grundlovens §§ 66 og 67, fordi regeringen blander sig i kirkens indre anliggender. Kan du fortolke §§ 66 og 67 for mig, så det bliver klart, at forslaget ikke er grundlovsstridigt?

§ 66 siger, at Folkekirken forfatning ordnes ved lov. Man har fire gange tidligere i historien forsøgt at lave en styrelseslov, men det er ikke lykkedes. Nu vil vi gøre endnu et forsøg. Men det har ikke noget at gøre med homovielser. Jeg forstår ikke, hvorfor Ørum blander det ind i det her.

Kritikere har også peget på, at forslaget om homovielser strider mod grundlovens §4, der siger, at "den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten"?

Den evangelisk-lutherske kirke bliver ved med at være den danske folkekirke og vil blive ved med at blive understøttet af staten. Det her er hverken et brud på grundloven eller på bekendelsesskrifterne.

Du er blevet beskyldt for at blande dig i Kirkens indre anliggender. Gør du det?

Nej. Jeg bliver hele tiden beskyldt for at blande mig i kirkens indre anliggender, men der er ingen, der kan fortælle mig, hvor det er. Det her er ægteskabslovgivning og har derfor intet med kirkens indre

anliggender at gøre. Det er desuden folketingets ret at regulere på medlemskabet.

Præsterne gives mulighed for at nægte at vie homoseksuelle. Er du ikke bekymret for, at der vil opstå konflikter. For eksempel troende, der fordømmer præster, der vier homoseksuelle?

Den vinkel havde jeg ikke lige overvejet. Men i dag har vi præster, der nægter at vie fraskilte, og det har ikke givet anledning til konflikter.

Er der en fare for, at folk, der støtter forslaget om homovielser, vil fordømme præster, der nægter at vie homoseksuelle?

Sådan er danskerne ikke. Der er højt til loftet i det her land, og jeg tror, at befolkningen vil acceptere, at nogle præster vil vie homoseksuelle, mens andre ikke vil.

Så du frygter ikke, at forslaget om, at præsterne selv kan vælge, om de vil vie homoseksuelle eller ej, vil splitte befolkningen og præstestanden?

Nej, det frygter jeg ikke.

Ser du ser heller ikke en risiko for, at præsterne internt vil fordømme hinanden?

Nej. Jeg har oplevet en meget stor mangfoldighed blandt præstestanden og meget stor indbyrdes forståelse af teologiske uenigheder. Jeg tror derfor ikke, at det bliver noget problem.

Ifølge medlemskabslovens § 6, stk. 1. har et medlem af folkekirken ret til kirkelig betjening af præsten eller præsterne for den menighed, som medlemmet hører til. Hvad hvis der er menigheder, hvor alle præster nægter at vie homoseksuelle? Kan der ikke opstå administrative problemer?

I så fald vil det være biskoppens opgave at finde en anden præst, og det er jeg sikker på kan lade sig gøre.

I en meningsmåling lavet blandt folkekirkens medlemmer har 15 procent svaret, at de vil melde sig ud, hvis homoseksuelle kan blive viet i kirken. Det betyder, at cirka 400.000 medlemmer nu overvejer at forlade den danske folkekirke. Er det et problem?

Jeg tror, at der er langt fra at sige, at man vil melde sig ud af folkekirken og til faktisk at gøre det. Men jeg tror desværre ikke, at det kan undgås, at nogen vil melde sig ud. Men der er også nogle, der melder sig ud af folkekirken, fordi de er utilfredse med modviljen imod homoseksuelle.

Flere af høringsparterne anfører, at menighedsrådene med menighedsrådslovens § 38 i hånden kan blokere for vielserne af par af samme køn. I har nu lukket det hul. Hvad hvis der er flere huller, som I har overset?

Hver en sten er løftet, og tingene er virkelig gennemtænkt. Jeg tror derfor ikke, at der er noget, som vi har overset.

Du er ellers blevet kritiseret for, at den hurtige proces kan risikere i lovsjusk?

Kritikerne har gjort alt, hvad de kan for at finde områder, som de har kunnet kritisere. Først var det grundloven, så var det bekendelsesskrifterne, så var det lovsjusk. Samtidig får regeringen kritik for, at det øvrige lovgivningsarbejde går for langsomt.

HVOR LANGT VIL DU GÅ, MANU?

I forslaget står der, at det skal være valgfrit for præsterne, om de vil foretage homovielser. Præster er embedsmænd, der får løn af staten. Ville det ikke svare til, at embedsmænd i borgerservice fik mulighed for at nægte at betjene homoseksuelle?

Der er en forskel. Kirken er et rum, der baseres på fortolkninger, tro, teologi og religiøsitet. Det er borgerservice ikke. Borgerservice er en neutral grund, som man træder ind i som borger. Når man går ind i kirken, træder man ind i et religiøst hus. Man kan derfor ikke sammenligne præsteembedet med andre embeder. Præster skal for eksempel også være medlem af folkekirken. Men du har ret i, at der ligger en udfordring i forhold til præstelønningerne. Men det er vi netop gået i gang med at kigge på med en ny styrelseslov.

Overvejer I at ændre i præsternes ansættelsesforhold?

Der er masser af bud, og næsten alt er i spil. Et af forslagene, vi diskuterer, er, om staten blot skal give et bloktilskud.

Du siger, at forslaget om homovielser handler om ligestilling og om at tænke homoseksualitet ind i en norm. Men hvor meget ligestilling og hvor stærk en norm er der tale om, hvis præsterne kan nægte at vie homoseksuelle?

Hvis jeg tvang præsterne til at vie homoseksuelle, ville jeg samtidig sige, at præsterne skal læse erkendelsesskrifterne på en bestemt måde. Og det ville være at blande sig i kirkens indre anliggender. Og det ville være ud over mine kompetencer. Derfor vil jeg heller ikke tvinge biskopperne til at lave et ritual. Jeg har bedt biskopperne om at lave et ritual, og de har sagt, at de til trods for den teologiske uenighed vil levere et ritual.

Flere biskopper har foreslået, at man helt bør fjerne kirkens vielsesret, hvilket vil løse konflikten om homovielser. De borgerlige partier overvejer også forslaget om, at medlemmer af den danske folkekirke fremover skal en tur på rådhuset og ordne papirarbejdet, inden de kan blive gift i kirken. Er det en løsning?

Det er et indspark i debatten, men det er bestemt ikke regeringens plan. Jeg synes, at medlemmerne af folkekirken stadig skal have mulighed for at gå i kirken og blive viet med juridisk gyldighed. Det er en fantastisk begivenhed, og det skal man bibeholde. Og jeg tror, at det er godt for kirken. Min forestilling er, at fjerner man kirkens vielsesret, hvilket vil betyde, at folk skal på rådhuset først, så vil der være mange, der ikke efterfølgende vil få et kirkebryllup. Så jeg tror, at man taber mere, end man vinder.

Af 1738 offentliggjorte høringssvar appellerer 157 præster, provster, menighedsråd, organisationer og privatpersoner til, at organister, gravere, kirketjenere og andre kirkefunktionærer også skal kunne fritages fra at deltage i vielser af homoseksuelle. Det har du og kirkeministeriet afvist skriftligt. Hvorfor?

Fordi det er præsten, der udfører den kirkelige handling.

Men er homovielser ikke enten et politisk eller et teologisk spørgsmål?

Ægteskabsloven ligger hos social og integrationsministeren, så det må nødvendigvis være politik. Og så har vi bare respekt for, at spørgsmålet kan fortolkes teologisk. Det ser jeg ingen problemer i. Kirkefunktionærernes ansættelsesforhold er mellem dem og menighedsrådet. Så hvis der er en kirkefunktionær, der gerne vil fritages, kan han eller hun gå til menighedsrådet, som har mulighed for at fritage den pågældende og finde en anden.

Så kirkefunktionærerne kan i praksis fritages?

Ja, selvfølgelig.

Så i virkeligheden har kirkefunktionærerne valgfrihed, hvis de kan blive enige med menighedsrådet?

Ja.

Når I alligevel skriftligt afviser kirkefunktionærernes appel om at kunne fritages fra at deltage i vielser af homoseksuelle, er det så fordi du er mindre bange for vrede organister end for vrede præster?

Men de har i praksis mulighed for at blive fritaget.

Ja, hvis de bliver enige med menighedsrådet

Men jeg har jo ikke ansat kirkefunktionærerne. Det er menighedsrådene, der ansætter dem.

Men du har jo heller ikke ansat medarbejderne i borgerservice?

Nej. Men når jeg går ind i borgerservice, går jeg ind i et neutralt rum. Når jeg går ind i en kirke, går jeg ind i et religiøst rum. Man kan sammenligne kirkefunktionærerne med andre erhverv, men man kan ikke sammenligne præsteembedet med andre erhverv. Præsten skal være medlem af folkekirken, mens kirkefunktionærerne i princippet kan være medlem af et andet trossamfund.

Folkekirken skal følge reglerne i ægteskabsloven. Andre trossamfund har en helt anden frihed. Hvis de er imod homoseksualitet, kan de simpelthen beslutte, at de ikke vil følge reglerne. Du giver andre trossamfund retten til selv at bestemme, men ikke Folkekirken. Er det ikke at diskriminere Folkekirken?

§4 i grundloven siger, at "den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten". Der står ikke andre trossamfund. Det betyder, at der er et særligt tæt bånd mellem folkekirken og staten. Staten kan regulere folkekirken, men folkekirken har også nogle fordele, som andre trossamfund ikke har.

Konsekvensen ved andre trossamfunds frihed vil formentlig være, at homoseksuelle muslimer næppe får samme rettigheder som homoseksuelle medlemmer af folkekirken. Så troende fra andre trossamfund skal ikke have samme rettigheder som medlemmer af folkekirken?

Men jeg kan ikke gå ind og tvinge andre trossamfund.

Det er åbenlyst, at vi har religionsfrihed, men ikke religionslighed. Burde vi have det?

Det vil betyde en adskillelse af kirke og stat, og det har vi ingen planer om.

Hvorfor går I ikke skridtet videre og siger, at hvis homoseksuelle skal kunne vies i folkekirken, så skal homoseksuelle fra andre trossamfund også sikres den ret?

Jeg kan ikke bestemme, hvem andre trossamfund skal vie.

Så grundlovens § 4, der giver folkekirke en særlig status, vejer tungere end hensynet til ligestilling?

Det er at blande tingene godt og grundigt sammen.

Viggo Mortensen, der er professor i systematisk teologi ved Aarhus Universitet forudser, at der vil være nogle konservative præster, der ikke vil finde sig i den politiske indblanding i folkekirken. De vil formentlig starte frikirker. Vil det være et problem?

Nej. Det er en udvikling, der har været i gang i 20 år. Man har haft mulighed for at danne frikirker lige siden vi fik grundloven. Det kan jeg jo ikke blande mig i. Det vigtigste er, at folk har mulighed for at dyrke deres tro på den måde, de gerne vil – og det har de mulighed for med frikirker.

I en rundspørge 20. marts svarer 60,5 procent af de danske folkekirkepræster, at de gerne vil foretage kirkelige vielse af homoseksuelle, mens 31,5 procent svarer, at de ikke vil. Er det i virkeligheden en forøgelse af præsternes frihed, at de nu får mulighed for at vie homoseksuelle, hvis de vil?

Ja, det er det. Men det er intet i sammenligning med den styrelseslov, vi er ved at lave. Den vil sætte folkekirken meget mere fri. Om et år vil homovielserne blot være en lille ændring i forhold til de andre ændringer, som vi planlægger.

Er det en god ting at sætte folkekirken mere fri?

Ja. Og der er en historisk opbakning til at det.

Da man gjorde Kirken til en statsejet institution, gjorde man det for at fjerne Kirken som en verdslig magt. Der er i dag ingen fare for, at kirken bliver en verdslig magt på lige fod med staten, hvis man adskiller kirke og stat. Hvad er argumentet for ikke at adskille kirke og stat?

Det er bare ikke vores plan.

Man har fire gange tidligere i historien forsøgt at lave en styrelseslov, men det er ikke lykket. Nu vil I gøre endnu et forsøg, og det kirkelige landskab bakker jeg op med historisk enighed. Hvad kommer den til at indeholde?

Homovielserne er kommet til at dække over, at vi er ved at lave en ny styrelseslov. Det er faktisk meget, meget større end homovielser. Det vil blive den største ændring i folkekirkens historie. Alt er i spil: civilregistrering, bloktilskud, økonomi, andre trossamfund.

Bliver du den kirkeminister, der gennemføre den største reformering af folkekirken nogensinde?

Det håber jeg. Det kirkelige landskab har med stor historisk enighed sagt ja til at begynde arbejdet med at reformere folkekirken. Nu mangler vi bare de politiske partier, kommissoriet og udvalget.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og BA i statskundskab, kandidatstuderende i statskundskab og i historie ved Københavns Universitet. Han har skrevet analyser til og været researcher på Politiken.

Samuelson: Det bedste, der kunne ske for de offentlige ansatte ville være, hvis LA kom til magten

"Jeg går af, hvis det lykkes at halvere selskabsskatten, hæve pensionsalderen til 68 år og komme ned på 40 procent skat på arbejde. Så har jeg gjort mere for det danske velfærdssamfund, end samtlige af mine politiske kollegaer har gjort de seneste 30 år," siger Anders Samuelson (LA) til RÆSON.

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

Kan man sænke maxskatten på arbejde til 40 procent uden at skære i velfærdsstaten?

Den seneste rapport fra vismændene viser, at fjerner man topskatten, vil staten faktisk få større indtægter end i dag, fordi folk vil arbejde mere. Effekten ved at fjerne topskatten vil altså være, at staten får flere indtægter end i dag, mens dem, der i dag betaler topskat, vil få flere penge til sig selv. Uligheden vil blive en smule større, men vi vil stadig være verdens næstmest lige samfund.

Ifølge de DREAM-analyser, som I har fået lavet, vil de offentlige udgifter i 2020 være 83 milliarder kroner, svarende til 9,43 procent mindre end uden jeres reformer. Så staten bliver mindre?

Ja.

Betyder det et lavere serviceniveau?

Nej. Der vil være nøjagtig de samme penge til sundhedsvæsenet og uddannelse. Staten bliver mindre, fordi vi med vores reformer vil have 210.000 færre på overførselsindkomster i 2020 end uden vores reformer. Det er en kombination af, at vi sænker skatterne på arbejde, hvilket vil få folk til at arbejde mere, at vi sænker selskabsskatten, hvilket vil trække arbejdspladser til Danmark, og at vi udfaser efterlønnen i 2016 og hæver folkepensionsalderen fra 65 år over en treårigperiode, så den i 2019 vil være på 68 år. Det er en positiv ting at få færre på overførselsindkomster, og det er altså ikke sådan, at fordi staten bliver mindre, så får vi et mindre velfærdssamfund.

Så budgetterne til sundhedsvæsenet og uddannelse vil være nøjagtig lige så store som i dag?

Fuldstændig. Vi har ikke fjernet en krone.

Så jeres reformer kommer ikke til at forringe den velfærdsservice, vi har i dag?

Nej. Alle prøver at tegne et skræmmebillede af LA, der hedder, at velfærdsstaten er fortid, hvis vi kommer til. Men virkeligheden er en anden. Hvis de andre får lov at styre, som de gør nu, så er velfærdsstaten snart fortid. Vi har et underskud på 100 milliarder kroner om året. Det bliver ignoreret, at vi bliver færre unge, der skal forsørge flere ældre. Arbejdspladserne flytter ud af Danmark. Vores reformer vil skabe vækst, og kun vækst kan skabe velfærd – så enkelt er det.

Men er det ikke en forringelse af velfærden, at folk først kan gå på pension som 68-årig?

Min bedstefar gik i 1970'erne på pension som 67-årig. Dengang havde man som mand en forventet levetid på et sted midt i 70'erne. Dem, der bliver født i dag, kan forvente at leve, til de er 100 år. Min

bedstefar havde altså måske 10 år som pensionist, mens dem, der bliver født i dag vil have 32 år som pensionister, selvom vi hæver pensionsalderen til 68 år. Er det mere eller mindre velfærd? 32 år er selvfølgelig mindre en 34 år, men det er altså stadig mere velfærd end i 1970'erne.

Arbejdernes parti

Du siger, at pengene i den offentlige sektor skal bruges mere effektivt. Betyder det et opgør med styringsparadigmet New Public Management, der er resultatorienteret kontrol, og som blev indført i 90'erne?

Langt de fleste offentlige ansatte går ikke på arbejde for at lave fejl, men for at gøre et godt stykke arbejde. Men politikerne på Christiansborg tror efterhånden, at de fleste offentlige ansatte går på arbejde for at lave fejl. I folkeskolen har de derfor indført nationale test, og jeg ved ikke hvad. Det har betydet, at folkeskolelærerne er gået fra at bruge meget tid til at bruge mindre tid sammen med eleverne.

Så tillid er billigere end kontrol?

Det er jeg sikker på, at det er rigtig mange steder.

Skal kommunerne sættes mere fri?

Ja, meget mere. LA har for eksempel lige sagt nej til et forslag om at tvinge kommunerne til at udlicitere. Vi vil hellere lave forhandlinger, hvor vi skærer i bloktilskuddet, og så overlade det til kommunerne selv, hvordan de vil gøre det. Og deri ligger også, at det bedste, der kunne ske for de offentlige ansatte ville være, hvis LA kom til magten. For så ville der være nogle, der troede på deres faglighed.

Så LA er i virkeligheden de offentlige ansattes parti?

Det er vi i hvert fald. Og vi er det eneste arbejderparti, for vi er de eneste, der skaber beskæftigelse. De andre partier skaber ikke beskæftigelse, men sidder og taler om sølle 7.000 arbejdspladser ved en skattereform og en fremrykning af offentlige udgifter, som giver beskæftigelse i Tyskland. Jeg kæmper for alle dem, der ikke er deres løn værd, fordi skatten er for høj. Og jeg kæmper for dem, der er på arbejdsmarkedet, og som gerne vil have, at deres arbejdsplads overlever og ikke flytter ud af landet. Hvem kæmper ellers for dem? Ingen. Derfor er LA Danmarks eneste arbejderparti.

De modige vælgeres parti

En Gallupundersøgelse fra den 18. marts viser, at danskerne måske er blevet mere liberale: 78 procent svarer, at ingen bør betale mere end 50 procent i skat, og 62 procent svarer, at staten har for meget indflydelse på deres liv. Hvad fortæller det?

Det kommer ikke bag på mig. I gamle dage var partierne delt op på en venstre-højre skala med stat til venstre og marked til højre. Op igennem 1980'erne og 90'erne kommer der en ny dimension ind i dansk politik, nemlig global kontra national orientering. Da Uffe Ellemann-Jensen taber valget i 1998, bliver Venstres erkendelse, at der var for mange af de bange vælgere, der fravalgte Venstre på grund af deres liberale dagsorden. Venstres konklusion blev, at de under alle omstændigheder havde de progressive reformvenlige vælgere, fordi der dengang ikke fandtes et alternativ til Venstre. Da Anders Fogh tog over, flyttede han derfor Venstre mod en mere statslig og mere national

orientering for ikke at tabe de bange vælgere. De konservative flyttede med som det tynde øl. SF har i dag lagt sig samme sted for at komme i regering, hvilket er årsagen til, at det går så dårligt for partiet. De Radikale rykker også i den retning. Alle de andre partier orienterer sig i dag i en mere eller mindre statslig og national retning. Det har betydet, at pladsen til at orientere sig mod markedet og det globale er blevet fri til Liberal Alliance. LA er ikke et superliberalt parti, der ligger til højre for, hvor Venstre engang lå. Derfor er det også rigtigt, at hvis Venstre stadig var et liberalt parti, så var der ikke brug for LA.

Så er det de modige vælgere, der tør stemme på LA?

Ja

Og de bange vælgere stemmer på de andre partier?

Ja, men der er modige vælgere i alle partier. De har bare fået opfattelsen af, at det er farligt og ekstremt at stemme på LA. Det er fordi, alle de andre partier har haft en interesse i at tegne det skræmmebillede af LA.

Det ekstreme parti

Du siger, at alle de andre partier har og har haft en interesse i at fremstille LA som ekstreme og farlige. Er LA's politik ikke ekstrem?

Nej. Virkeligheden er den, at hele vores reformplan vil sænke skattetrykket med 4-5 procent. Det svarer til 40.000 færre offentligt ansatte, hvilket kan klares via naturlig afgang i løbet af 10 år – ikke en behøver blive fyret. Det er at rulle den offentlige sektor tilbage til Poul Nyrup-størrelse. Det er der ingen ekstremisme i. Det er helt afgørende at forstå, at en maksimalskat på 40 procent KUN betyder, at det samlede skattetryk sænkes med 4-5 procent. Fjerner man topskatten, kommer vi ned på en maksimalskat på 41 procent på arbejde. Det koster kun 15 milliarder kroner ud af statens samlede skatteindtægter på 800 milliarder kroner. For at komme ned på de 40 procent, som vi har lovet, sænker vi bundskatten en smule. Det koster 11 milliarder kroner. Hvis det er ultraliberalisme i Danmark, så ved jeg ikke, om det fortæller mest om os eller om resten af de politiske partier? Jeg tror, det fortæller mest om de andre.

Så er jeres problem et kommunikativt problem, der består i at formidle, at I ikke er superliberalister?

Ja. Det er så ufatteligt provokerende for mig at opleve, at med 90 mandater kunne man vedtage vores reformer i morgen. Men det bliver forhindret af, at alle de andre partier har en dagsorden, der handler om at tegne et skræmmebillede af os. I seneste meningsmåling er LA større end SF, og hvad står der så i dagbladene? "SF er mindre end Superliberalisterne". Jeg har aldrig brugt ordet superliberalist om mig selv, og det er der ingen i vores folketingsgruppe, der har. Vi er ikke superliberalister.

Jeg går af, hvis vi får gennemført vores reformer

Ifølge jeres tal, vil I spare 72 milliarder kroner og kun bruge 51 milliarder kroner. Og hertil kommer de øgede indtægter ved, at folk vil arbejde mere, når de skal betale mindre i skat. Hvad skal pengene bruges til?

Vi har ikke forholdt os til det. Men det ville da ikke gøre noget at sænke skatten yderligere. For der er ingen grund til, at de offentlige sektor skal være større.

Hvis du vil bruge pengene på at sænke skatten yderligere, så vil det betyde, at skattetrykket altså sænkes med mere end de 4-5 procent, som du sagde tidligere?

Det eneste, jeg siger, er, at der skal være mindre bureaukrati i det offentlige for 20 milliarder kroner, og at skattetrykket skal ned med 4-5 procent. Jeg har ingen tanker om, hvad der skal ske, når vi er nået derned.

Du siger, at LA ikke har en plan for, hvad der skal ske, når I har fået jeres nu fremlagte reformer gennemført. Hvorfor ikke?

Jeg lover, at lykkes det at komme ned på 40 procent skat på arbejde, at halvere selskabsskatten og hæve pensionsalderen til 68, så går jeg af.

Så går du af som formand for LA?

Ja. For så har jeg gjort mere for det danske velfærdssamfund, end samtlige af mine politiske kollegaer har gjort de seneste 30 år. For hvis vores reformer bliver gennemført, så har jeg sikret, at mine børn har et fornuftigt samfund at vokse op i.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og BA i statskundskab, kandidatstuderende i statskundskab og i Historie ved Københavns Universitet. Han har skrevet analyser til og været researcher på Politiken.

Nick Hækkerup: Alle unge kvinder skal indkaldes til session

Selvom DR 15. maj kunne fortælle, at mange unge mænd lyver sig raskere for at komme i forsvaret, kan man måske få et rekrutteringsproblem efter 2014, når Danmark har forladt Afghanistan. Krigsdeltagelsen tiltrækker nemlig mange frivillige, og det er derfor vigtigt, at Hækkerups planlagte suspendering af værnepligten følges op af rekrutteringsinitiativer, siger Flemming Vinther, der er formand for Hærens Konstabel og Korporal Forening.

Af Emma Knudsen og Lasse Marker

En afskaffelse af værnepligten kræver en grundlovsændring, men inden for grundloven kan man suspendere værnepligten. Det har forsvarsminister Nick Hækkerup tænkt sig at gøre. Han vil fjerne pligt delen, men bevare den frivillige del, så man får en slags værneret. ”Nogle af de funktioner, som de værnepligtige varetager i dag, vil også blive varetaget af frivillige værnepligtige i fremtiden. Fx Den Kongelige Livgarde, Gardehusarerne, Beredskabet og Kongeskibet. Desuden vil der være et behov for en mindre gruppe frivillige værnepligtige, som kan bruges som rekrutteringsbase for det professionelle forsvar,” siger Hækkerup, der ikke har lagt sig fast på noget konkret antal frivillige værnepligtige, men siger, at der skal være færre end i dag. ”Vi skal i hvert fald ikke uddanne til reserven, det vil sige en værnepligtshær i tilfælde af, at russerne kommer. Det gør vi til en vis grad i dag, og det er der ingen grund til, for russerne kommer ikke.”

Værnepligten skal ikke bruges til at rekruttere

Flemming Vinther, formand for Hærens Konstabel og Korporal Forening, er enig med Hækkerup i, at værnepligten bør suspenderes. Han kalder det en falliterklæring at tvinge folk ind: ”I virkeligheden siger man jo, at forsvaret er så dårlig en arbejdsplads, at vi skal have mulighed for at tvinge folk ind for at være sikre på at tiltrække nok ansøgere. Hvad er det for et syn at have på forsvaret som arbejdsplads?” spørger Vinther. Han deler også Hækkerups opfattelse af, at det giver god mening fortsat at have nogle frivillige værnepligtige til at varetage de royale regiment, Livgarden, Hesteeskorten, Kongeskibet og lignende: ”Det er svært at få professionelle soldater til at gå vagt inde på de kongelige slotte måned efter måned, år efter år. Her giver det meget god mening med nogle frivillige værnepligtige,” siger Vinther. Han kan til gengæld ikke følge Hækkerups ønske om, at der fortsat skal være en gruppe frivillige værnepligtige som rekrutteringsbase for forsvaret. ”Tiden er løbet fra at have værnepligten som udgangspunkt for sin rekruttering til et professionelt forsvar. 75 procent af de værnepligtige forlader forsvaret igen efter fire måneder, og det kan man ikke kalde en rekrutteringsmæssig succes. Det giver ikke længere mening at indkalde 4.800 værnepligtige hvert år, når vi kun har brug for 25 procent af dem. Det er en meget dyr rekrutteringsmaskine. Omkring 250 millioner kroner er rent spild,” siger Vinther.

Erfaringer taler for suspendering

Et argument for værnepligten har været, at de værnepligtige skal indgå i det, man stadig kalder totalforsvarsstyrken. Men det argument giver ifølge Vinter ikke mening: "Totalforsvarsstyrken er en styrke, der bliver kaldt ind, når politiets, forsvarets, hjemmeværnets og beredskabsstyrelsens ressourcer er sluppet op. Vi står altså med en naturkatastrofe af uhyggeligt omfang eller et terrorangreb af hid til usete dimensioner, hvorefter man så vil indkalde nogle værnepligtige, der for op til tre år tidligere fik fire måneders uddannelse. Dem ville jeg ikke turde sætte min lid til. Hvis man alligevel insisterer på at have et totalforsvar, hvorfor så ikke indgå en aftale med de professionelle soldater, der har været i krig, om at indgå i et totalforsvarsberedskab? Så ville man få et totalforsvar, der rent faktisk virkede – uden at uddanne cirka 3.200 unge mænd hvert år, som vi ved, vi ikke har noget at bruge til."

De seneste år har lande som Sverige, Frankrig og Holland suspenderet værnepligten, der i dag er sat ud af kraft eller fjernet i 19 ud af 32 NATO- og OECD-lande. En rapport, udarbejdet af forskere fra Dansk Institut for Militære Studier i 2008, undersøger erfaringerne fra Frankrig, Holland, Slovakiet og Letland og konkluderer, at de fire lande har haft positive erfaringer. I rapporten hedder det blandt andet, "at frivillig rekruttering er den mest effektive og billigste måde at skaffe folk til forsvaret". Resultatet i de fire lande har været, "at deres evne til at udsende soldater til internationale missioner er blevet bedre, uden at den folkelige forbindelse mellem forsvar og samfund er forsvundet". Samtidig virker den danske befolkning virker parat til et opgør med værnepligten. En Gallup-undersøgelse fra 2011 viser, at 61 procent af befolkningen mener, at værnepligten skal suspenderes, og at flertallet fordeler sig jævnt blandt partiernes vælgere.

Alligevel er kritikerne mod en suspendering af værnepligten mange. Både Venstre, de Konservative og Dansk Folkeparti vil bevare værnepligten. De giver tre argumenter: 1) værnepligten giver folkelig forankring, 2) den sikrer en bred rekruttering, og 3) vi ved ikke, hvad der sker i fremtiden, og hvis man først suspenderer værnepligten, hvad gør man så, hvis man på et tidspunkt får brug for flere værnepligtige igen?

Argument#1: Folkelig forankring

Den folkelig forankring. Ifølge Lillelund Bech giver værnepligten en folkelig forankring i forsvaret, fordi alle familier med unge mænd kommer i berøring med forsvaret. Men i et studie fra 2008 ved Dansk Institut for Militære Studier afviser Henrik Ø. Breitenbauch, at man kan tale om værnepligten som en kobling til samfundet: "Når kun en tiendedel af en ungdomsårgang [både mænd og kvinder, red.] aftjener værnepligt, batter det ikke rigtigt," siger han. Lillelund Bech er ikke enig og henviser til, at alle unge mænd skal til Forsvarets Dag – det, der tidligere hed session. Og Hækkerup har tilsyneladende taget argumentet om værnepligten som en folkelig forankring af forsvaret til sig. "Jeg vil foreslå at lade alle unge mænd OG KVINDER indkalde til Forsvarets Dag, så de får en fornemmelse af, hvad forsvaret er. Herefter kan de så melde sig frivilligt til forsvaret, hvis de vil," siger Hækkerup.

Marie Krarup, forsvarsordfører for DF, mener dog, at der er nogle fordele ved pligtelementet: "Pligtelementet har en værdi i sig selv. Det giver en fornemmelse af, at man med sin krop har en forpligtelse over

for fædrelandet, og det er ikke noget, man bare lige kan ændre på en dag,” siger hun og tilføjer: ”Vi skal ikke erstatte værnepligten med en såkaldt værneret, for hvem ved, hvor mange frivillige vi har, hvis vi afskaffer pligtdelen? Derudover ligger der jo mange moralske og etiske tanker bag det, at der er en pligt. Tænk, hvis man gjorde skatteindbetaling frivillig – det er ikke sikkert, at det vil fungere særlig godt.”

Forsvarsordfører for SF, Holger K. Nielsen, er helt uenig med Marie Krarup og bakker fuldt op om Hækkerups forslag: ”Værnepligten har udlevet sig selv. Der er hverken behov for at ’værne’ eller for en ’pligt’. Der er ikke nogen militærtrussel mod Danmark. Værnepligten er en meget dyr rekrutteringsmodel – jeg så gerne, at værnepligten blev afskaffet helt, men indtil da støtter jeg Hækkerups model fuldt ud,” siger Holger K. Nielsen.

Argument #2: Bred rekruttering

”Værnepligten er vigtig for fortsat at få fat i den brede del af befolkningen, så det ikke kun er én samfundsgruppe, der melder sig,” siger Lillelund Bech. Hun henviser til erfaringer fra blandt andet Storbritannien og USA, hvor man ikke rekrutterer bredt. Selvom 96 procent af det seneste hold værnepligtige, som startede 1. august 2011, er frivillige, råber Lillelund Bech vagt i gevær, fordi man i fremtiden ikke kan være sikker på, at der vil være lige så mange ansøgere, hvis man suspenderer værnepligten.

Ifølge Flemming Vinther tiltrækker Danmarks krigsdeltagelse i dag en del værnepligtige. ”Man kan måske få et rekrutteringsproblem efter 2014, når Danmark har forladt Afghanistan, hvis ikke en suspendering af værnepligten følges op af rekrutteringsinitiativer, der gør det meget tydeligt for de unge mennesker, hvilke kompetencer man får med sig efter at have været soldat,” siger han og uddyber: ”Forsvarets rekruttering er allerede i dag meget professionel og gør brug af sociale medier som Facebook osv. Det skal videreudbygges. Man skal have gjort det klart, at Forsvaret ikke er en blindgyde, men kan være en genvej til at opnå nogle af de kompetencer, som der efterspørges i erhvervslivet. Der er formelle kompetencer i form af kursusbeviser og lignende. Men der er også realkompetencer som modstandskraft, evnen til at arbejde i hold, og normer som pligt og loyalitet i den forstand, at hvis man har forpligtet sig til en opgave, så udfører man den også. Det er kompetencer, som erhvervslivet efterspørger. Hvis det lykkes, vil forsvaret sagtens kunne klare sig i konkurrence med alle mulige andre uddannelser. Hvis det ikke lykkes, vil der være en fare for, at det bliver et smalt ansøgerfelt til Forsvaret.” Hækkerup er opmærksom på problemstillingen og siger, at det er afgørende, at en suspendering af værnepligten følges op af lignende rekrutteringsinitiativer.

Argument #3: Vi kan få brug for værnepligtige i fremtiden

Marie Krarup frygter, at man med et mindre forsvar vil have svært ved at øge kapaciteterne igen, hvis der skulle blive behov for det. ”Det kan være meget svært at genoprette pligtdelen det øjeblik, vi får brug for at have 20.000 mand for at mobilisere. Der er ingen, der kan forudsige, hvordan verden ser ud om 10-20 år. Der var jo heller ingen, der forudså kollapset af Sovjetunionen eller 9/11,” siger hun.

Krarup bakkes op af Oberst Lars Møller: ”Man er meget modig, hvis

man afskaffer værnepligten. Værnepligten er jo en billig måde, hvorpå vi kan kompensere for, at vi ikke har en særlig stor hær. Det er en fin idé at afskaffe pligt delen, men det er problematisk, når man pludseligt er i nedgang i forhold til antal ansøgninger og ikke kan rekruttere alle de frivillige, som der så bliver brug for,” siger han.

Holger K Nielsen mener derimod, at forsvaret med rette selv burde sikre rekrutteringen: ”Forsvaret må være bedre til at gå ud og rekruttere ligesom andre offentlige institutioner. Forsvaret må gøres til en moderne offentlig arbejdsplads – hvorfor skal forsvaret ikke rekruttere selvstændigt på linje med politiet?”

Emma Knudsen (f. 1986) er kandidatstuderende i statskundskab og tidligere praktikant ved NATO, den amerikanske kongres, Forsvarsakademiet og Barack Obamas præsidentkampagne.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og BA i statskundskab, kandidatstuderende i statskundskab og i Historie ved Københavns Universitet. Har desuden skrevet analyser til og været researcher på Politiken.

Ingen politikere vil svare: Hvad hvis væksten udebliver?

Politikernes planer går ud fra, at væksten snart vender tilbage. Meget tyder på, at det gør den ikke. Jeg har derfor gennem et år spurgt: Hvad vil I, hvis den udebliver? Det vil de ikke svare på. De håber på det bedste og siger, at pessimisme er selvopfyldende. Det svarer til at rejse til Bergen uden regntøj.

Af Magnus Boding Hansen, RÆSONs chefredaktør

Trick #1: Stædig optimisme

En af verdens førende økonomiske journalister, Martin Wolf, siger til mig i RÆSON11, som udkommer 28/5: "Europa får først vækst i 2020'erne." En række økonomer, heriblandt Harvard-professor Kenneth Rogoff, har i årevis sagt det samme: Der er en reel risiko for mange magre år. Det anerkender politikerne i ord. Men ikke i handling. For alle deres planer forudsætter, at vi får en kort krise. Ellers holder de ikke. Regeringens nye 2020-plan regner for eksempel med 2,25 procent gennemsnitlig årlig vækst fra 2014 til 2020. Også i valgkampen tog både rød og blå plan udgangspunkt i en kort krise. Ingen ville svare på, hvor de ville spare, hvis de fik en lang krise. Jeg spurgte politikere fra alle partier om det i en række valgdebatter. Alles svar: Så galt går det ikke. Det svarer til at rejse til Bergen uden regntøj. Bergen har i øvrigt paraplyautomater på gaden – stod det til den danske politikerstand var der vel solbriller i automaterne. For hvorfor skræmme folk med kedelig fremtidspessimisme?

Trick #2: Vær en god middagsvært

I RÆSON11 stiller jeg igen en række markante danske politikere spørgsmålet. Thulesen-Dahls svar: "Hvis væksten ikke vender tilbage, vil hele samfundet skulle vise tilbageholdenhed." Ja. Og HVOR vil I så spare først? "Jeg mener ikke, man kan sige det på den måde." Jeg argumenterer for, at mange år uden vækst er et endog meget realistisk scenarie. Han siger: "Det at gå ud før tid og annoncere, hvem der står først for, er at bede om fortsat lav vækst." Som for den gode middagsvært handler det altså om bevare den rare stemning. Debat er dårligt for markedet. Også Anders Samuelsen foretrækker at bevare den rare stemning. Hans svar: "Så stiger min udfordring." Igen argumenterer jeg for, at det ER et sandsynligt scenarie, hvortil han svarer, at der er 20 milliarder overskud i LA's plan, som derfor kan holde til, hvis væksten bliver væk længe. Men den seneste krise åd cirka 200 milliarder af statens finanser på meget kort tid. Hans svar til det: "Hvis det er for lidt, så må vi kigge på noget mere." Til den tid forstås.

Modtrick #1: Provokér

Jeg forsøgte at provokere Samuelsen, som tidligere i interviewet havde kaldt sit parti for de modiges parti: "Det er det, alle de umodige partier også siger: at så må vi se på det til den tid." Hans svar: "Altså, det kan du da ikke skræmme mig med. Jeg har intet problem med at sige, at så må vi have 20.000 yderligere væk fra den offentlige sektor. Det er der da ingen problemer i. Og så kan vi kigge på branche- og SATS-

involveringsprocenten. Jeg vil da også gerne sige, at så skal vi finde 20 eller 25 milliarder kroner i yderligere effektivisering via udlicitering.” Det nærmeste dansk politik er på et svar på det sandsynlige scenarie, at væksten udebliver, er, at så må vi effektivisere. Deres analyse: Det er politisk selvmord at foregribe hårde prioriteringer. Min analyse: Vælgerne vil belønne dem, der har mod til at svare reelt, og kan godt forstå den her korte sætning (især hvis dens nøgleord som her skrives med versaler): “HVIS væksten ikke vender tilbage, SÅ vil vi spare på xx”.

Modtrick #2: Insistér

Konsekvensen af, at politikerne ikke vil svare, er, at en vigtig debat bliver taget det forkerte sted på det forkerte tidspunkt. Få måneder efter valget sagde regeringen, at hovsa, der mangler flere penge, end vi troede, og hovsa, væksten bliver vist væk længere, end vi antog. De bebudede derfor, at ”nu er alt i spil”, og lagde op til en snak om hårde prioriteringer af velfærden på Socialdemokraternes sommermøde. Den debat skulle have fundet sted i valgkampen! Og politikerne vil STADIG ikke debattere åbent og offentligt, hvad vi gør, hvis væksten udebliver. Der er to muligheder: 1) De har IKKE en plan, 2) De har en hemmelig plan. Det første er foruroligende, det andet er udemokratisk. Uanset om det bliver på grund mangel på vækst på kort sigt, af ressource- og klimakrisen eller af udfordringerne fra ældrebyrde og globalisering på lang sigt, så SKAL vi svare før eller siden. Det er mest fair, at politikerne diskuterer svaret med os i tide. Det er alle journalisters ansvar at få dem til det.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen. ILLUSTRATION: Thorning-Schmidt til møde i Paris (foto: Det danske EU-formandskab)

Trine Pertou Mach: Ja, venstre-fløjen vil et andet system

De sidste ti års ødelæggende nationalkonservative og ekskluderende værdikamp kan blive blot en smagsprøve på det, der venter, hvis ikke venstrefløjen kan komme med mere mobiliserende svar på krisen end rollen som lidt bedre administrator af det bestående.

Af Trine Pertou Mach

Europa befinder sig i en traditionel kapitalistisk krise. Oprør og vrede murrer i Grækenland, Spanien og England, og ungdomsarbejdsløsheden truer med at placere en hel europæisk generation på tilskuerbænken. Det burde skabe en renaissance for de socialistiske partier. Men det politiske europakort er blåt. Faktisk er Danmark relativt alene som centrumvenstreregning i EU, og i øvrigt følger vi vores europæiske naboer på store dele af den økonomiske politik. Når de socialistiske partier i Europa ikke formår at mobilisere vælgerne i den nuværende situation, er der brug for kritisk selvrefleksion. Venstrefløjen er på hælene. Arbejderbevægelsen lider under vigende tilslutning og under stigende fremmedgørelse – identitets- og værdikriser, der slider på sammenholdet og svækker den sociale sammenhængskraft. Derfor er en helt central opgave at gen-politisere de store valg for det politiske fællesskab: De sidste ti års ødelæggende nationalkonservative og ekskluderende værdikamp kan blive blot en smagsprøve på det, der venter, hvis ikke venstrefløjen kan komme med mere mobiliserende svar på krisen end rollen som lidt bedre administrator af det bestående.

Den økonomiske krise står i øvrigt ikke alene. Verden oplever i disse år flere parallelle kriser, der alle er påtrængende og kræver radikale ændringer i måden, vi ser på produktion og ressourcer på. Samtidig befinder vi os også i en politisk krise. Venstrefløjens udfordring er at tilbyde overbevisende og operationelle svar på nedenstående problemstillinger:

Økonomisk krise. 2008-krisen bunder i en traditionel kapitalistisk krise godt hjulpet på vej af nye forskydninger i den internationale arbejdsdeling, hvor navnlig USA og en række sydeuropæiske lande fremstår som tabere med vedvarende høje underskud på betalingsbalancens løbende poster og dermed fald i industriarbejdspladser. I stedet for at investere i produktion har de bedst stillede sat deres penge i spekulation. Store økonomier som Kina, Tyskland og Japan har konsekvent satset på en eksportdrevet økonomi. I andre lande har både borgere og deres regeringer forbrugt på kredit. Da først boligboblerne i USA brast og kreditten begyndte at løbe ud, bredte finanskrisen sig hurtigt til realøkonomien og skabte, hvad Marx kaldte en realiseringskrise, dvs. at produktionen ikke kan afsættes.

Miljø- og klimakrise. Presset på klodens naturressourcer er stort, og de er ekstremt ulige fordelt. Klimaforandringerne rammer skævt – det er indtil videre de fattigste, der betaler prisen. Klimakrisen rummer to udfordringer i denne sammenhæng: 1) øget ustabilitet (klimaflygtninge, hungersnød, ustabilitet og konflikter) og 2) kimen til endnu større økonomiske og miljømæssige sammenbrud, hvis ikke vi handler.

Politisk krise. Reel politisk debat om krisernes årsager er en mangelvare. Svarene fra både rød og blå blok er mere eller mindre det samme, fordi finanspolitikken er afhængig af finansmarkederne. Mange tiltag begrundes i nødvendighed og bliver dermed afpolitiseret. De givne svar – inklusiv nedskæringer – afføder protester og frustration, men der skabes ikke nødvendigvis mobilisering omkring eller bevidsthed om, at andre politiske valg er mulige. Samtidig er der vigende tillid til det politiske liv og til politikere. Endelig er venstrepartierne i splid med sig selv omkring rækkevidden af den politiske kritik og af de forandringer, man sætter på dagsordenen.

Karl Marx ville argumentere for, at de ovenstående kriser bundes i den måde, vi har indrettet vores samfundsøkonomier på. Sammenfaldet af kriserne udgør en systemkrise. Tilbagevendende økonomiske kriser og overudnyttelse af naturlige ressourcer bundes i kapitalismens behov for konstant ekspansion som følge af konkurrence. En reguleret økonomi, hvor der var samfundsmæssig kontrol med overskuddet fra produktion, ville løse flere af de ovenstående problemer og har i forskellige varianter været det svar, som socialistiske partier og lande har lagt frem.

Groft sagt peger marxismen på to grundlæggende problemer i den kapitalistiske økonomi. Det første er 'profitratens tendens til fald'. Konkurrencen får kapitalejere til at investere stadig mere i mere effektive produktionsanlæg, men fordi dette bliver en generel tendens, falder priserne, og med dem profitten. Dette får kapitalejerne i de sektorer, som har faldende profitrat, til at undlade at investere – den overskydende kapital ender i banken. I forsøget på at få mere profit vil man presse lønudgifterne, så kapitalejeren får en større del af overskuddet fra produktionen. Men hermed ender man i den anden indre modsætning: realiseringskrise. Presser man lønniveauet ned – eller afskediger store dele af arbejdsstyrken – falder efterspørgslen, dernæst investeringerne, og så igen efterspørgslen.

Marx tager ikke højde for den rolle, udlandet spiller i det økonomiske kredsløb, men giver alligevel stærke analytiske redskaber til at forstå den økonomiske krise.

Dermed ikke sagt, at parallelle og populære årsagsforklaringer som grådighed eller institutionelle fejl i den måde, finansmarkederne blev reguleret på, ikke spiller en rolle. Men de bobler, der har været i den globale økonomi, er skabt af manglende investeringer i arbejdspladser i de traditionelle industrialiserede lande.

Et dyk ned i OECD's databaser viser, at der for de tre store industriøkonomier USA, Tyskland og Storbritannien er en klar tendens til, at profitten udgør en større og større andel af landenes BNP fra 1970 og frem mod i dag, mens lønandelen falder. Det kan bidrage til at forklare den manglende efterspørgsel. Samtidig viser tal fra IMF, at andelen af BNP, der investeres, er faldende. Tendensen i Danmark er i øvrigt omvendt på begge områder.

Typisk er der en forrykning mellem erhvervssektorer – serviceindustrier er vokset, mens traditionelt investeringstunge industrier forsvinder. Stigende profit og faldende investeringer har givet stadig større opsparing, der er lånt til ikkeproduktivt forbrug hos både det offentlige og hos private. Det har holdt efterspørgslen oppe på lånte penge, men har samtidig skabt grundlaget for den krise, vi oplever i øjeblikket. Hertil kommer, at en række af de traditionelle

industrilande gennem en lang årrække har kørt med kronisk underskud på deres betalingsbalancers løbende poster.

Krisen bunder således i den kapitalistiske produktionsmåde, hvilket burde få flertallet til at ønske en forandring af måden, vi organiserer samfundsøkonomien på. En anden og væsentlig del af det marxistiske teoriapparat peger i samme retning: udbyttingsprocessen, hvor kapitalejere opnår en arbejdsfri indtægt, når varerne kan realiseres til mere end de samlede produktionsomkostninger inklusiv afskrivninger. Det er denne profit, der er årsagen til, at kapitalejere overhovedet investerer i produktion.

Så hvorfor sælger socialismen ikke? Problemet for venstrefløjen bunder i dag snarere i historiske spøgelse fra øst. For det første var de materielle forhold for den brede del af befolkningen i de mest udviklede kapitalistiske lande bedre end i de mest udviklede socialistiske lande. Og for det andet var samfundsmodellerne i de såkaldt socialistiske lande udemokratiske, flere steder autoritære – ingen overraskelse måske, når det blev lanceret som proletariats diktatur. Begge dele har den socialdemokratiske bevægelse påpeget gennem snart 100 år. Problemet med den socialdemokratiske model er til gengæld, at den ikke har givet løsninger, som har dæmmet op for de kriser, der blev beskrevet ovenfor. Den har de seneste årtier indskrænket sig til at være forvaltning af det eksisterende system, om end med en større grad af omfordeling.

Fraværet af nogle klare bud på en sammenhængende økonomisk model er venstrefløjens største svaghed. Hvor både liberale og konservative har en klokkeklar fortælling om deres økonomiske model, som er sammenflettet med grundfortællingen om individets frihed, har venstrefløjen for længe været i defensiven med forsvar for det bestående. Vi må derfor sætte os selv i stand til at tegne de grundlæggende forandringer op – og forklare, hvad de betyder for folks nuværende liv og ideer om lykke og retfærdighed.

Venstrefløjen må nødvendigvis bryde med den eksisterende politikforståelse: Kriserne er ikke konjunkturbestemte – de er kapitalismens systemkriser. Hvis ikke venstrefløjen tør sige det og tør tage konsekvensen af det i det politiske projekt, som den fremfører, så vil det forstærke den krise, som den befinder sig i.

Der er behov for en alment accepteret og opdateret version af Marx. Verden har ændret sig, og 'vidensjere' kan i dag opnå indtægter, der langt overstiger den almindelige forrentning af kapital. Hele den såkaldte kreative klasse er eksempel på dette. Der er behov for en bedre forståelse af, hvad dét betyder for fordeling af goder og adgang til indflydelse i samfundet (en fornyet klasseanalyse).

Marx forstod ikke, at kapitalismen som produktionsform er ekstremt tilpasningsdygtig: Den er endnu aldrig, som han ellers spåede, brudt sammen under sin egen indre modsætning, måske bortset fra i Grækenland. Kapitalismen har, mellem kriser, været i stand til at levere bedre materielle vilkår end socialismen – om end velfærd og begrænsning af fattigdom er et resultat af politiske kampe for at flytte velstand og privilegier fra de få til mange. En væsentlig forklaring skal findes i den dynamik, der er i kapitalismen i form af entreprenørånd og kreativ destruktion. En socialistisk økonomisk model må skabe rammer, som kan rumme dele af den samme dynamik. Hvis der ses bort fra forskellen i købekraft og i adgang til information, er markedsøkonomien teoretisk den mest basisdemokratiske model for

forbrug, fordi forbrugerne hver dag beslutter, hvad der skal produceres. Planlægning af økonomien og produktionen skal kun ske inden for dele af økonomien.

Og alle dele af venstrefløjen skal endegyldigt nedskyde myten om, at et socialistisk samfund vil afskaffe det pluralistiske demokrati.

Den velfærdsmodel, som de skandinaviske lande har udviklet, er på mange måder bygget over en lightversion af et socialistisk samfundsideal: socialdemokratismen. Forudsætningen for den model er, at arbejdere og kapitalejere deler i porten, hvorved alle får gavn af produktivitetstigningerne. Denne fordeling kan til virke som et bolværk mod den realiseringskrise, som Marx beskrev. Dét er tydeligvis ikke slået igennem i flere store OECD-lande. Derfor er det også forstemmende, når moderne socialdemokrater har mere travlt med at tilgode finansmarkederne end at sikre en fordeling mellem arbejdere og kapital, der er samfundsøkonomisk robust.

Omvendt er det positivt, at velfærdssamfundene er afsættet for de systemoverskridende forandringer af samfundet. Med andre ord er den socialistiske model en potentiel vælgersucces, alene fordi den tager afsæt i den velfærdstanke, som størstedelen af den danske befolkning støtter og sætter pris på.

Men målet er større. Størrelsen på den offentlige sektor og udvidelse af velfærdsstaten som omfordelingsmekanisme er jo kun et hjørne af selve projektet. Omfordeling må ikke blive et mål i sig selv, for så blænder det forandringsperspektivet – omfordeling er et middel til forandring mod frihed og lighed. De sociale lag, venstrefløjen skal være for omfordeling til, er de dårligst stillede lønmodtagere og den underklasse, der i høj grad består af borgere, som har anden etnisk baggrund og/eller er på overførselsindkomster.

Målgruppediskussionen bliver imidlertid amputeret, hvis den alene fokuserer på omfordelingen. Projekt socialisme 2012 insisterer på, at kampen for det enkelte menneskes frigørelse ikke kan isoleres fra den samfundsombrydende vision. Venstrefløjens moderne frihedsideal må bevæge sig videre end det spæde forsøg med at sætte mangfoldighed på dagsordenen. Vi skal formulere det positive bud på forudsætningerne for menneskeligt samvirke i positiv gensidighed: politisk og social empowerment af alle borgere. Fordi det er nødvendigt i sig selv, og fordi det understøtter forståelsen af de økonomiske strukturer, venstrefløjen sigter mod. Et samfundsfællesskab, hvor alle får chancen for at udleve drømme, realisere potentiale og leve som det enkelte unikke menneske, de er. Deri ligger en afgørende forskel i forhold til den blå lejrs frihedsbegreb. Aktuelt betyder det, at folkekirkens præster ikke kan få lov at blokere for homoseksuelles ret til at blive gift i kirken, og at regeringen skal tage kampen for ligeløn med i trepartsforhandlingerne. Det betyder, at adgangen til statsborgerskab skal gøres betydeligt lettere, og at der politisk skal sættes kraftigt ind for at sikre reel ligebehandling (eksempelvis ved at oprette et ligebehandlingsministerium). At man politisk skal nedbryde skellet mellem dem med kompetencer og omstillingsparathed og dem uden, blandt andet ved at give ungdomsuddannelserne et massivt løft.

Statsmagten er central for at gennemføre en retfærdig omfordeling og dermed bekæmpe ulighed og fattigdom. Den er også nødvendig for

at udføre demokratisk kontrol med finanssektoren, regulere markedet, sikre miljømæssig bæredygtighed og skabe arbejdspladser. Og det skal man så bruge magten til. Men vi skal også turde udfordre magten og bryde med de strukturer, der placerer mennesker på tilhørrækkerne. En af grundpillerne i den socialistiske samfundsvision er derfor demokratisering. Forstået på i hvert fald tre parametre. Som indflydelse til meningsfyldt at kunne tage magten over eget liv og arbejdsliv. Som opgør med klasseskel – social og økonomisk lighed kommer ikke gennem økonomisk omfordeling alene, men fordrer udbredelse af uddannelse og viden, magt og indflydelse fra de få til de mange.

Og sidst, men ikke mindst som demokratisering af økonomien. Ejendomsretten skal bredes ud. Dels gennem mere samfundseje, dels mere medarbejdereje, hvor medarbejdere har større indflydelse på den daglige drift af virksomheden, altså retten til at lede og fordele arbejdet, og på fordeling af profitten (med den konsekvens, at det påvirker indkomst og i sidste ende virksomhedens overlevelse). Når økonomiske beslutninger skal træffes, skal det ske ud fra en bæredygtigheds- og samfundøkonomisk vurdering og ikke alene ud fra privatøkonomiske overvejelser. Omvendt skal en af kapitalismens mest dynamiske elementer, den kreative destruktion, stadig være mulig. Ikke ud fra profithensyn alene, men for konstant at opnå bedre ressourceallokering.

Venstrefløjen skal turde udfordre de vante forestillinger og byde ind med krisemedicin, der tackler alle nævnte kriser. Blandt ideerne bør være etableringen af en samfundsbank uden fokus på spekulative forretninger. Det kan give den private banksektor tiltrængt konkurrence og vil kunne sikre billig og risikovillig finansiering af nye grønne job og inden for andre globale vækstmarkeder. I stedet for den borgerlige diskurs om, at det skal kunne betale sig at arbejde – i en tid, hvor arbejdsløse står til rådighed for arbejdsmarkedet, men arbejdsmarkedet overhovedet ikke står til rådighed for de arbejdsløse – er den politiske opgave at skabe rammerne for det rummelige arbejdsmarked og ikke mindst at skabe nye job. På europæisk niveau kunne der i langt højere grad sættes på at flytte profitter tilbage til fællesskabet gennem blandt andet en finansskat, der både kan bidrage til at vende nedskæringskursen og til global omfordeling ved at støtte udvikling og klimatilpasning i ulandene. Vi kunne kæmpe for en europæisk aftale om, at overnormale profitter kan beskattes meget hårdere (f.eks. Nordsøolien), og på sigt sikre langt større samfundsmæssig kontrol med naturressourcerne. Vi skal heller ikke være berøringsangste over for at kræve ændringer af de regler, der systematisk understøtter social dumping på arbejdsmarkedet.

Den store opgave er at rulle en regulær venstrefløjssposition ud, som utvetydigt leverer den systemoverskridende fortælling i en klar og medmenneskelig form. Den økonomiske krise og det de facto blå flertal i Danmark, når det gælder økonomien, sætter oplagt begrænsninger for, hvad venstrefløjen aktuelt har af politisk råderum. Det afgørende er derfor hele tiden at pejle efter den overordnede kurs. Man kan leve med at tabe det enkelte lille slag, men glemmer man kursen, så taber man krigen.

Trine Pertou Mach (f. 1969) er medlem af SF's hovedbestyrelse og SFs Internationale Udvalg samt 1. suppleant til Folketinget. Hun er

*bestyrelsesforkvinde for Mellemfolkeligt Samvirke, projektleder ved Institut for
Menneskerettigheder og cand.scient.pol. fra Københavns Universitet.*

Christopher Arzrouni: Sæt markedet fri for alvor

Af Christopher Arzrouni

I 2008 døde troen på kapitalismen uden kapital. Men kun deciderede idioter kan tro, at man kan have kapitalisme uden kapital, dvs. uden at spare op. I 2008 døde troen på den krisefrie kapitalisme, men kun de naive troede på den: Kriser er en del af kapitalismens opdagelsesproces.

En række virksomheder i den kapitalistiske verden lider, men kriser er ikke noget særsyn i et system, hvor fallit netop er en del af selvdisciplineringen. Alligevel adskilte krisen sig fra andre begivenheder ved sit omfang – og derfor giver det god mening at lede efter et systemisk problem.

Min påstand er, at statslig fejlregulering og misforstået pengepolitik frembragte en situation, hvor såvel udlån af penge som optagelse af lån virkede risikofrit. Og jeg mener, at dette kommer til at blive konklusionen, når vi ser tilbage på begivenhederne om nogle år.

Alligevel hører jeg gang på gang skrønen om, at de uregulerede markedskræfter gik agurk i et låneorgie fulgt af en finanskris, som ruinerede de stakkels stater. Ved finanskrisens start hørte jeg ligefrem argumentet om, at den liberale kapitalisme var slået fejl, akkurat som 68'ernes socialistiske kollektivism. Ligesom 68'erne måtte påtage sig skylden for at have skabt det ansvarløse samfund, måtte liberalisterne nu påtage sig skylden for finanskrisen. Pjat og vrøvl. Jeg er liberalist. Oven i købet indrømmer jeg nødtvungent at være et selvsk og til tider tåbeligt menneske. Men jeg gider ikke høre en eneste bebrejdelse for finanskrisen. Hverken på det personlige eller på det politiske plan. Jeg er skyldig i meget, men ikke i finanskrisen. Mens andre optog lån, sugede jeg på labben og sørgede for at afdrage gæld. Mens andre købte nye biler og samtalekøkkener, investerede jeg i aktier – for egne penge. Hvorfor dog det, når der var masser af gode muligheder for at låne og forbruge? Fordi intet kommer af intet, undtagen lommeuld. Fordi jeg var ung i fattigfirserne og lærte at frygte gæld, og fordi jeg er kapitalist nok til at vide, at kapitalisme forudsætter kapital. Ja, sågar „risikovillig kapital“, som man kaldte det i gamle dage. Hvorfor skal jeg bebrejdes af jubeloptimister, der troede, at de kunne låne i det uendelige? Det var da dem, der skabte krisen, ikke mig. „Åh,“ siger de, „vi blev lokket af fæle banker.“ Sig mig, hvad troede I, at bankerne var? Socialkontorer? I øvrigt var der også lige realkreditinstitutterne. De falbød „billige“ afdragsfri lån. Det cirkus er ved at være ude nu. I disse måneder – forsommeren 2012 – strammer bl.a. Nykredit kraftigt op. Alligevel har de færreste låntagere opdaget det. Og de vil få sig en slem overraskelse.

Finanskrisen skyldes et samspil mellem adskillige dårligdomme. En overlempelig pengepolitik, der skulle holde kunstigt gang i hjulene. Visse dårligt styrede banker – ikke mindst mindre lokale banker med direktører, der udpegede bestyrelsen og ikke omvendt. Og naturligvis en masse låntagere – ganske almindelige forbrugere – der ikke tænkte længere end til deres næsetip. Jeg medgiver, at bankerne tog fejl af den risiko, der var ved at låne penge ud, og her kan man da godt overveje, om vi har identificeret et af markedets fundamentale problemer: at det tillader mennesker at tage fejl. Man kunne såmænd godt forbyde

mennesker at tage fejl. Så ville der til gengæld ikke blive sat særlig meget i gang.

Hele logikken i markedsøkonomien bygger på, at man kan eksperimentere inden for afgrænsede rammer med de penge, man ejer, eller de penge, man hæfter for. Ofte går det galt. Too bad. Men når det går godt, går det tit rigtig godt. Det er såmænd derfor, de vestlige samfund er rigere end alle andre. Den relevante diskussion består så i, om bankerne „fik lov“ til at tage for store risici. Måske. Men i dag hører vi pludselig den modsatte sang om, at bankerne ikke er risikovillige nok.

Finanskrisen er en kombination af to ting. For det første en løbsk statslig seddelpresse, der pumpede penge ud til kunstigt lave renter og systematisk skabte den illusion, at ethvert lån kunne betale sig, og at ingen investering var for risikabel. Enkelte advarede i god tid – bl.a. den daværende cheføkonom i Saxo Bank, David Karsbøl. Langt flere holdt sig for ørerne. Hvis skylden skal placeres, kunne man jo stille et simpelt spørgsmål: Hvorfor hævdede centralbankerne ikke bare renten? For det andet skyldes krisen en helt almindelig menneskelig grådighed. Mange vidste nok med sig selv, at boblen ville punktere. At det ikke kunne vedblive at være risikofrit at låne og spekulere. At træerne ikke voksede ind i himmelen. Men mange ville alligevel have den sidste centimeter med. Denne grådighed blev straffet på markedet. Moralisterne kan således sove trygt. Til gengæld garanterer jeg en ting: Grådigheden slipper mennesket aldrig for. Den eneste løsning på det problem er, at de grådige mærker konsekvensen, når de tager fejl, og den eneste institution, der gør den slags effektivt, er markedet. Velfærdsstaten hader konsekvens.

„Too big to fail is too big to allow“: For stor til at fejle er for stor til at tillade. Sådan stod der på et skilt båret af en aktivist fra „Occupy Wall Street“ under en af de mange protester i 2011. Skiltet henviste til mantraet om, at visse – store – banker skal reddes uanset omkostningerne for skatteyderne. Og når størrelse alene bliver et argument for at stikke snabelen i statskassen, er det selvfølgelig et problem. Hvis aktører på markedet får lovning på den slags sikkerhedsnet, har det perverse konsekvenser. Når man ved, at man vil blive reddet, kan man tillade sig en hvilken som helst risiko. „Too big to fail“ er således en blankocheck til de uansvarlige. De kan snuppe profitten, når gamblingen går godt – og løbe fra regningen, når den går dårligt. Privatisere profitten og socialisere tabene. Man kunne – som visse aktivister – konkludere, at de store banker derfor ikke må blive rigtig store. Men hvis man lovgiver om den slags, bliver det en straf pålagt de succesrige og effektive – og modsat: kunstigt åndedræt til de slappe og ineffektive. Man kunne også konkludere, at bankvæsen skal drives af staten. Det ville så i praksis være politikerne, der stod for opgaven. Tror man, at politikere er mere ordholdende og mindre grådige, må man tro om igen. De vestlige landes gældskrise udstiller problemet med al mulig tydelighed. Hvis man tror, at kriser skyldes „markedsfejl“, får man her et godt eksempel på de endnu mere udbredte „statsfejl“. Ligesom visse tvivlsomme investeringer bliver drevet som en slags pyramidespil – med hurtige gevinster til de smarte – er vestlige demokratiske stater i mange år blevet drevet på tilsvarende vis: Lov dine vælgere gevinster her og nu, og lad det være underforstået, at nogle andre kommer til at hænge på regningen.

De vestlige demokratiske stater har længe levet højt på illusionen om,

at de selv var „too big to fail“. Hvis det virkelig brændte på, kunne de jo altid bare kradse nogle flere penge ind i skat. Det nytter bare ikke, når krisen har meldt sig. Hvis banker kan være „too big to fail“ og dermed „too big to allow“, hvad så med stater? Det skylder aktivisterne et ordentligt svar på. Den vestlige verden er blevet bragt i uføre af politikere med en horisont, der ikke rækker ud over en valgperiode. De har spændt sikkerhedsnet under stærkt risikable udlån, sikret kunstigt lave renter og i bogstaveligste forstand organiseret statslige pyramidespil. Mennesket er en synder uanset hvad. Derfor er det interessante ikke at lave om på menneskets natur, men at fremme institutioner, der holder de skadelige sider af den menneskelige natur i ave.

To veje er mulige, og de bør gerne anvendes sideløbende: mere markedsdisciplin og mere politisk disciplin.

Grådige banker må lære, at de går fallit. Grådige – og hårdt plagede bankaktionærer – må lære at holde grådige ledelser i ørerne. Og indskyderne må ansvarliggøres betydeligt mere i forhold til deres egen lille grådighed. De bør vide, at de kan lide større tab, også selvom de „blot“ sætter penge i banken for at „få“ en god rente. Det er sundt at mærke konsekvenserne af manglende omtanke. En verden uden bankerot er som en religion uden helvede.

På EU-plan kan man styrke disciplinen omkring de økonomiske krav til euromedlemskab, således at store underskud og stor gæld simpelthen bliver forbudt. Det er ideen med europagten. Nogle mener, at den slags er „udemokratisk“. Men demokrati er ikke bare et spørgsmål om, hvad et tilfældigt flertal i befolkningen finder på. Den vestlige verdens liberale demokrati handler om at begrænse vilkårlig magtudøvelse, bl.a. gennem forfatninger. De skal holde de primitive flertalsdemokrater nede. Ellers bliver den syge logik hurtigt: „Bekæmp grådigheden, giv os dine penge.“

Kapitalismens kritikere morer sig for tiden med at spørge, hvad der er specielt kapitalistisk ved, at regeringerne i nogle lande støtter nødlidende virksomheder. Svaret er enkelt: De har ret. Lande som Frankrig og Italien – ja selv USA – har brugt krisen som påskud til at falde tilbage til dårlige gamle ideer. De støtter de dårligt drevne virksomheder med skattemidler, der er taget fra de veldrevne virksomheder. Det er ikke en måde at fremme velstand på. Metoden er brugt utallige gange før, og den er slået fejl igen og igen.

På markedet bliver fejlene rettet hurtigt, fordi man hurtigt mærker konsekvenserne af sine (fejl)dispositioner. Sådan er det ikke i det politiske system. I politik kan fejltagelser blive erkendt og alligevel fortsatte i årevis. I markedsøkonomier sker det alligevel af og til, at mange mennesker samtidig tager systematisk fejl. Så har vi en krise. Årsagen er typisk, at politikere afgiver mudrede eller direkte forkerte signaler. Den nuværende krise udspringer desværre af politiske fejltagelser i den amerikanske kongres og centralbanken. Ud fra de bedste hensigter ville amerikanske politikere sikre, at alle kunne købe et hus. Derfor gav politikerne offentlig støtte til de to store långivere på boligmarkedet – Fannie Mae og Freddie Mac – og opmuntrede dem til at finansiere og understøtte meget usikre lån, de såkaldte subprimelån. Amerikanske økonomer har gang på gang påpeget farerne ved det, navnlig fordi USA har et system, hvor man kan blive sin boliggyld kvit bare ved at aflevere nøglerne til huset. Dét system har gjort det

fuldstændig risikofrit at optage store lån for at købe hus. Uansvarligheden blev forstærket af, at den amerikanske centralbank prøvede at sikre USA's økonomi mod krise i kølvandet på 11. september. Igen ud fra de bedste hensigter. Den anerkendte økonom John Taylor har påpeget, at den amerikanske centralbank Fed i en lang periode var skyld i unaturligt lave renter. Som Taylor påpeger: På intet tidspunkt siden de turbulente 1970'ere har Fed afvejet mere fra en stabil pengepolitik. Centralbanken sænkede renten aggressivt gang på gang, så man nærmest var vanvittig, hvis man ikke lånte penge. Gode politiske hensigter har tilsammen skabt krisen. Årsagen har primært været politiske indgreb i markedet og altså ikke markedet selv.

I 1929 krakkede børsen på Wall Street, og i 30'erne fulgte depressionen. Læren af begivenhederne var politisk belejlig: Stol ikke på markedet. Lad staten træde til. Det har politikere og journalister herefter gentaget i årtier. Venstrefløjen vandt retten til at fortolke historien og fik dermed legitimitet og magt.

Myten om, at spekulanter skabte krisen i årene 1929-33, er for længst blevet tilbagevist. Men den lever i værste velgående. Det bliver vi mindet om for tiden, hvor kurserne dykker og en række banker er i krise. Atter lyder der krav om mere regulering. Selv såkaldt borgerlige politikere som Connie Hedegaard mener, at „liberalismen vander sig,“ og henviser til Sovjetunionens sammenbrud. De glemmer, at sovjetuhyret faldt sammen som et korthus, fordi det ikke kunne rette sine egne fejl.

Alligevel glæder venstrefløjen sig nu til igen at tryne dem, der forsvarer markedsøkonomi. Åh, hvilken herlig krise! Så kan venstrefløjen endelig bruge sit arsenal af restriktioner, skatter og indgreb.

Hvad skabte krisen i 1930'erne? I 1963 udgav de to økonomer Milton Friedman og Anna Schwartz en banebrydende bog om amerikansk pengepolitik: „A Monetary History of the United States“. De påviste, at depressionen blev frembragt af den amerikanske centralbank. Af frygt for spekulation begyndte centralbanken at stramme pengepolitikken i 1928 ved at hæve renten. En afmatning var i forvejen i gang, så stramningen satte for alvor skub i nedturen. Og da krisen var brudt ud, strammede myndighederne igen i 1931, selvom priserne ligefrem var faldende. Man bremsede cirkulationen af penge i en tid, hvor folk i forvejen holdt på dem, og forværrede krisen gang på gang. Friedman og Schwartz' forklaring på krisen er alment accepteret af den økonomiske fagkundskab. I 2002 kom den endegyldige indrømmelse fra centralbankdirektør Bernanke: „Jeg vil gerne sige til Milton og Anna: Med hensyn til Den Store Depression – I har ret, vi er skyldige. Vi er meget kede af det. Men takket være jer gør vi det ikke igen.“ Undskyldningen beroligede ikke Friedman. Han ville hellere nedlægge centralbanken og erstatte den med en computer. Uanset hvad skiftende centralbankdirektører måtte have lært, ville de fejle igen. Enten med en for lempelig eller en for stram pengepolitik. Friedman har desværre fået ret i sin grav.

Da krisen var på sit højeste, skrev Dagbladet Information: „Faktum er, at New Deal bidrog afgørende til at skabe ny udvikling i den amerikanske økonomi og nye arbejdspladser til de mange, der røg ud i kulden under nedturen.“ Dette „faktum“ bliver gentaget vidt og bredt i

disse finanskrisetider. Uden at de ærede skribenter undersøger, om det virkelig passer. Realiteten er, at arbejdsløsheden forblev høj hele vejen op gennem 30'erne. I 1939, seks år efter at Roosevelt kom til magten, var over 17 % af amerikanerne arbejdsløse. Depressionen varede i næsten 15 år. Den ophørte først omkring 1943, efter ti år med Roosevelt, og midt under en krig.

Var New Deal virkelig så længe om at virke? To økonomer fra University of California i Los Angeles, Harold Cole og Lee Ohanian, har analyseret New Deal grundigt. De konkluderer, at depressionen var så længe om at forsvinde, fordi politikernes såkaldte redningspakker skadede USA's økonomi langt mere, end de gavned. En forkert opfattelse af situationen førte til forkert regulering. Roosevelt mente således, at krakket i 1929 skyldtes den uhammede konkurrence, der reducerede priser og lønninger. Derfor gennemførte han „The National Industrial Recovery Act“, der tillod virksomheder at danne karteller, hvis de indgik kollektive aftaler med fagbevægelsen. Mindre konkurrence gjorde det muligt at kræve højere lønninger – i krisetid. Cole og Ohanians granskning af data viser, at lønningerne tre år efter Roosevelts tiltrædelse var 25 % højere, end de ellers ville have været. Samtidig lå arbejdsløsheden også 25 % højere, og priserne ca. 23 % højere. „New Deal ødelagde markedets selvkorrigerende kræfter,“ siger professor Ohanian.

Mange har placeret ansvaret for depressionen hos Franklin Roosevelts forgænger, republikaneren Herbert Hoover. Han fortjener bestemt også ris. Både fordi han lod den amerikanske centralbank stramme pengepolitikken midt i en krise, og fordi han tillod højere skatter og højere told. Hoover gjorde det skidt. Roosevelt gjorde det værre.

Selv tilhængere af markedsøkonomi og privat ejendomsret tror en gang imellem, at man kan afbøde krisens værste virkninger – ikke ved regulering eller nationalisering eller andre tåbelige ting – men ved hjælp af ekspansiv finanspolitik. De tror, at man kan „sætte gang i hjulene“ ved at pumpe penge ud nu, hvor der er afmatning, for så at hive pengene ind igen, når der bliver højkonjunktur. De EU-politikere, som for tiden argumenterer for en mere lempelig politik „for at skabe vækst“, overser, at vækst ikke kan skabes politisk. Til nød kan de flytte noget aktivitet fra ét år til et andet. Og det er en helt anden sag.

Den tænkning lider af en række mangler.

For det første forudsætter teorien, at vi har et præcist „landkort“ over krisen. At vi ved, hvor meget der skal til, hvor lang krisen tegner til at blive osv., så vi kan „time“ og „dosere“ den politiske indgriben ordentligt. Det tør de færreste i realiteten spørge om. Derfor handler man blot i blinde, hvis man pumper penge ud.

For det andet forudsætter teorien, at man kan sidde som politiker i et elfenbenstårn upåvirket af resten af samfundet. Det kan man ikke. Alle mulige interesser vil bruge krisen som påskud for at sikre sig særlige tilskud og privilegier. Politikerne vil være til fals for at gøre, hvad vælgerne synes, lyder rart. Ikke hvad der er rigtigt.

For det tredje forudsætter teorien, at man kan stramme op igen, når det er nødvendigt. Se på fortiden. Var det virkelig muligt? Svaret er nej. Ingen bryder sig om at stramme, selv under en højkonjunktur, hvor det ifølge teorien er mest nødvendigt. Hvem var parat til at skære i de

offentlige udgifter, da højkonjunktoren buldrede løs? Ingen. Og erfaringen viser da også, at de fleste EU-lande havde offentlige underskud under højkonjunktoren. Noget, der egentlig ikke skulle kunne lade sig gøre med fremsynede keynesianske politikere ved roret.

Det store problem ved keynesiansk økonomisk politik er, at de penge, man „pumper ud“, på et eller andet tidspunkt skal opkræves igen. Man skubber regningen foran sig. Og i mellemtiden må staten låne penge, hvorved den driver renten op og bremser muligheden for at låne til private vækstvirksomheder.

Kriser er noget, der kun kan løses ved, at folk får lov til at gøre tingene bedre. Ved at usunde virksomheder går ned, og ved at dygtige iværksættere og dygtigt drevne virksomheder bliver belønnet. Her kan staten faktisk gøre en positiv forskel ved at lade være med at belønne de ineffektive og straffe de effektive.

De kapitalistiske samfund fungerer faktisk fint. Kig ud ad vinduet. Bilerne kører. Supermarkederne bugner. Nok holder folk lidt mere på pengene, end de har gjort i de forgangne år. Nok er mange virksomheder nødt til at fyre folk. Nok er arbejdsløsheden steget. Nok er huspriserne faldet. Men kriser er ikke unormale. De er forudsætningen for at udvikle sig.

Et samfund uden kriser er let nok at frembringe. Man skal bare nationalisere hele baduljen og forbyde konkurrence. Så er der ingen, der går fallit, og ingen, der bliver fyret. Til gengæld er der heller ingen eksperimenter og ingen vækst.

De kapitalistiske samfund bygger i deres kerne på den private ejendomsret. Det er helt korrekt, at nogle banker er blevet overtaget af staten. Men det er sket med henblik på en ordentlig afvikling – intet fornuftigt menneske ønsker, at staten skal drive bank. Det ville være at politisere kreditgivningen, så man kun kunne låne penge, hvis man dansede efter myndighedernes pibe. Det er nemt nok at „løse“ krisen ved at afskaffe bankvæsenet – men så får man ineffektiv allokering af kapital.

Kapitalismens institutioner er populære. Folk vil selv eje noget. Lige nu skyldes de største traumer, at folk ikke kan eje lige så meget, som de plejede. De er kede af at have mistet opsparing. De er kede af at måtte flytte i et mindre hus. De er kede af at have færre forbrugsmuligheder, fordi de måske har mistet deres job. Ambitionen er ikke mindre kapitalisme, men fornyet vækst og beskæftigelse. Også i ideologisk forstand står kapitalismen stærkt i befolkningerne. Tag et eksempel fra USA, hvor Obama ellers i sin indsættelsestale påstod, at det var lige meget, hvor stor den offentlige sektor var, bare den virkede. Obama forsøgte at lægge Ronald Reagans arv i graven – i Reagans indsættelsestale sagde han, at staten ikke er løsningen på problemerne, staten er problemet. Et flertal af amerikanerne, hele 58 %, er stadig enige med Reagan ifølge meningsmålingsinstituttet Rasmussen Reports. Kun 28 % er uenige.

Den egentlige diskussion om kapitalismen handler derfor ikke om for eller imod. Den handler om noget helt andet, nemlig om, hvor meget staten skal regulere borgerne. For det, man kalder „kapitalismen“, er sådan set ikke andet end et system baseret på borgernes ret til at disponere over deres egne ressourcer. I den forstand er kapitalismen det mest demokratiske system, man kan tænke sig.

Christopher Arzrouni er debatredaktør på Dagbladet Børsen, cand.scient.pol fra Københavns Universitet og tidligere særlig rådgiver for daværende socialminister Eva Kjer Hansen.

Jens Bomholt og Villads Andersen: Da Finansministeriet vandt valget

Af Jens Bomholt og Villads Andersen

Fælledparken, 1. maj 2012. Der er fadøl i hanerne og flaskeøl i nettoposerne. På talerstolen står Helle Thorning-Schmidt som Socialdemokraternes formand og som landets statsminister. 1. maj i år er den bedste 1. maj i 10 år, siger hun. Men allerede en måned efter den røde blok havde sat sig på taburetterne, viste meningsmålinger, at magten ville skifte, hvis danskerne skulle til stemmeurnerne igen. Og i april vil 55 procent af danskerne stadig hellere have Løkke, viser et gennemsnit af månedens målinger. Ifølge valgforsker Sigge Winther Nielsen skyldes det ikke engang oppositionens indsats:

„Det ligner snarere, at vælgerne vælger Thorning fra, end at de vælger Løkke til. Det er den samme tendens, som vi så op til valget, bare med omvendt fortegn. R står stærkt, mens SF og Socialdemokraterne har tabt det hele på gulvet. De to partier er med andre ord selv skyld i deres problemer,“ siger han. Det vil alle de kommentatorer, analytikere og forskere, RÆSON har talt med, gerne skrive under på. Flere mener sågar, de kan udpege gerningsstedet og tidspunktet: Et hotel i København sidste efterår.

Ørestaden, 2. oktober 2011: I 17 dage har Helle Thorning-Schmidt siddet for bordenden på 25. etage på Hotel Crowne Plaza. Her har hun forsøgt at forhandle et regeringsgrundlag på plads med SF og De Radikale. Ved valget den 15. september overhalede R til manges overraskelse SF med et enkelt mandat. Nu kræver Margrethe Vestager mere radikal politik i regeringsgrundlaget, end S og SF havde forestillet sig, hun ville være i stand til. Samtidig kræver et tredoblet Enhedslisten også et betydeligt socialistisk aftryk på den kommende regerings politiske agenda.

Statsministeriet, 3. oktober 2011: Danmarks første kvindelige statsminister byder pressen velkommen. Hun taler om tre forskellige partier, der er nået til enighed. Hun fortæller, at Danmark står i en dyb økonomisk krise. Hun forklarer, at regeringen vil modernisere landet. „Vi står i dag med det mest omfattende regeringsgrundlag i nyere tid – et Danmark, der står sammen. Vi er meget stolte af det regeringsgrundlag“.

Det har mange af journalisterne på stolerækkerne svært ved at forstå. Pressen har gransket regeringsgrundlaget, og flere punkter giver anledning til spørgsmål, mener de. Eller nærmere: Flere manglende punkter giver anledning til spørgsmål. Hvor er millionærskatten, bankskatten og de 12 minutter, som danskerne skulle arbejde ekstra om ugen, spørger den første journalist, der får ordet. Og det er et spørgsmål, der rammer hovedet på sømmet, mener Politikens lederskribent Kristian Madsen:

„Thorning, Vestager og Søvnald valsede ud af tårnet med en helt ny politik uden at have forberedt nogen som helst på det. Så stod de der og viftede med et par stykker papirer og sagde: ‚Vi er enige om det hele, og vi meget stolte‘. Alle andre tænkte bare: ‚Hvor kom det fra?‘“ siger han.

Det er statsministerens gamle taleskriver ikke alene om at tænke. Et

andet sted i Politikens Hus på Rådhuspladsen i København undrer Ekstra Bladets ansvarshavende chefredaktør, Poul Madsen, sig også over regeringens kovending. „De tog turen op i tårnet ude på Amager. Der er de blevet nødt til at lave stort set al deres politik om. Men så glemte de at tage elevatoren ned igen. De er aldrig kommet ned til befolkning for at forklare sig,“ siger han.

Et løftebrud i døgnet

I det hele taget lader det til, at regeringen fik sig et forklaringsproblem, efter regeringsgrundlaget blev lagt frem. Beskyldningerne om løftebrud begyndte hurtigt at flyve om ørene på de nye landsledere. Ifølge Venstre brød Helle Thorning og co. ikke færre end 100 løfter de første 100 dage. Betalingsringen måtte droppes, forslaget om en tolererordningen i folkeskolens mindste klasser blev lagt tilbage i idékataloget, og efterlønsreformen blev aldrig trukket tilbage. Tre eksempler fra tre borgerlige kommentatorer. Ifølge Dennis Nørmark, Jarl Cordua og Mikael Jalving er dommen over Danmarks nye regering klar: Hyklere, det siger én ting, men gør noget andet. Jalving: „Den røde lejr har snydt sig til magten ved at love ting, som den udmærket godt vidste, den ikke kunne holde. Måske mener S og SF selv, at de ikke gav garantier, men bare kom med forslag. Den holder bare ikke. De sagde klart og tydeligt: Når vi kommer til, så gør vi sådan og sådan. Det var ikke til at misforstå. Da de så kom til, gjorde de noget helt andet“. Men det er en absurd betragtning, mener journalist og forfatter Georg Metz. Han medgiver gerne, at S og SF havde en bombastisk retorik op til valget, men løftebrud kan han ikke få øje på: „Under en valgkamp siger partierne, hvad de GERNE VIL. Efter valget må man så finde ud af, hvad man KAN. Når tre partier sætter sig sammen, så skal der en skov af kompromisser til for at finde fælles fodfæste. Det er nu engang sådan, vores demokrati er indrettet. Vi har ikke et topartisystem,“ siger Georg Metz.

Den betragtning giver Dennis Nørmark, antropolog og borgerlig kommentator, ikke meget for. Præmissen for den nye regering var klar allerede i valgkampen: „Det kan ikke komme som en overraskelse for S og SF, at de efter valget ikke stod med 90 mandater i posen og kunne regere fuldstændigt egenhændigt. Folk stemte på dem på grund af betalingsringen og de 12 minutter. Folk stemte på dem på grund af alle de ting, der nu er gemt væk med undskyldningen om, at hullet i statskassen var langt større, end man havde forventet.“

Valgforsker ved Aarhus Universitet, Rune Stubager, mener også, at S og SF selv har rodet sig ud i problemerne: „Det mest overraskende ved løftebrudsdebatten er, at den kom som en overraskelse for S og SF. Den røde akse har aldrig stået til at få flertallet alene. De har hele tiden vidst, at de skulle dele, om end ikke ministerierne, så de 90 mandater med R og Enhedslisten. Det skulle de have sagt klart og tydeligt til at begynde med,“ siger han.

I virkeligheden mener Rune Stubager dog slet ikke, at de såkaldte løftebrud er så afgørende i sig selv. Det afgørende er derimod, at vælgerne føler, Thorning og Søvnaldal har iført sig langt mere blålige gevandter efter valget. Vælgerne kan godt forstå, at man må indgå kompromiser, når man skal blive enige. Men de kan ikke forstå, hvis en rød regering fører blå politik, mener Stubager. Den opfattelse deler han med sin kollega, Sigge Winther Nielsen, på Københavns Universitet:

„Hvis man går til valg på at vælte en borgerlig regering, men ender med at føre borgerlig politik, er det klart, at folk rynker brynene. Især når meldingen kommer efter to ugers radiotavshed. „Nu har vi malet os blå i ansigtet, før var vi røde, det må I da kunne forstå alle sammen‘ – men det forstår folk ikke. Det kræver, at man gøder jorden godt og grundigt inden.“

Helheden mangler

Mens det ikke lykkedes at gøde jorden for det politiske kursskifte, formåede Thorning, Vestager og Søvnald til gengæld at sætte et stærkt ministerhold. Det ser hvert fald sådan ud. Også selvom flere var skeptiske til begynde med. Kun økonomi- og indenrigsminister Margrethe Vestager og transportminister Henrik Dam Kristensen har været ministre tidligere, og derfor frygtede mange, at holdet ville virke uerfarent. Men fodfejl har der været ganske få af, mener selv regeringskritiske Mikael Jalving. Den opfattelse deler han med redaktør for Politiko på Berlingske, Bent Winther. Ligesom kommentatoren Rasmus Jønsson har han noteret sig, at flere ministre har markeret sig med selvstændige politiske projekter. Blandt andre nævner han kirke- og ligestillingsminister Manu Sareen, der er stået fast på homoseksuelles ret til at blive viet i kirken. Andre gode eksempler er forsvarsminister Nick Hækkerup, som har bebudet et opgør med forsvarets organisationsstruktur, og klima- og energiminister Martin Lidegaard, som forhandlede regeringens store energiforlig på plads i april. Bent Winther medgiver, at flere ministre stadig ikke har markeret sig betragteligt på deres ressortområder, men mener omvendt ikke, det kunne være gjort meget anderledes: „De fleste viser gode takter, men det er stadig for tidligt at vurdere dem. Man kan ikke forvente, at alle ministre springer ud med deres eget bombastiske projekt i løbet af det første halve år i regeringsgemakkerne. Først skal de sætte sig ind i, hvordan et ministerium overhovedet fungerer. Så skal de rydde op i en ordentlig bunke papirer, som har ligget på skrivebordet, siden valget blev udskrevet.“

En af de ministre, der har markeret sig markant indtil videre er beskæftigelsesminister Mette Frederiksen. Hun har gjort sig til bannerfører for velfærdsreformer, der ikke just er skrevet med rød tusch. Alligevel viser målinger, at hun er regeringens anden mest populære minister, kun overgået af Margrethe Vestager. Og Dennis Nørmark hæfter sig ved, at Frederiksen har fået gang i værdikampen ud fra den gamle socialdemokratiske parole om at gøre sin pligt, før man kræver sin ret: „Det værdipolitiske er regerings største triumf. Selv om startskuddet blev affyret af Joachim B. Olsen og Liberal Alliance, så har Mette Frederiksen, og til dels også Thor Möger Pedersen, med nogen succes formået at tage et opgør med moralen og krævementaliteten. Noget, den tidligere borgerlige regering fuldstændig forsømt,“ siger han.

Jalving giver gerne Nørmark og Winther ret i, at der er blevet svinget godt med taktstokken i både Beskæftigelsesministeriet og i flere andre ministerier. Men han synes ikke, de spiller samme melodi. Og det er han ikke alene om. Ask Rostrup, Sigge Winther Nielsen, Kristian Madsen, Bent Winther, Dennis Nørmark, Rune Stub-ager, Georg Metz, Jarl Cordua, Rasmus Jønsson og Poul Madsen har alle sammen svært ved at høre, hvordan regeringens politik spiller sammen. Det peger de på som

en af regeringens største problemer. De savner et projekt, som kan samle politikken. „Regeringen leger med en masse puslespilsbrikker. Men brikkerne ligger hulter til bulter på bordet, så ingen kan se billedet. Hvad er det, den her regering vil?“ spørger Jalving.

Poul Madsen mener, at der er brikker fra mere end ét puslespil på bordet. Regeringens politik er svær at gennemskue, fordi den er tvetydig på flere områder. Skattepolitikken er et godt eksempel, mener Ekstra Bladets chefredaktør: „Skatteminister Thor Möger Pedersen vil hæve grænsen for, hvornår man skal betale topskat, fordi det øger Danmarks konkurrencedygtighed. Samtidig skal skattereformen være socialt afbalanceret og øge ligheden i samfundet. Der er flere umiddelbart modstridende politiske ambitioner på spil på samme tid. Så det er svært at få øje på, hvad hovedformålet med skattepolitikken er,“ siger Madsen.

Finansministeriet vandt valget

SF's politiske ordfører Jesper Petersen vil ikke kommentere på regeringens skattepolitik, før den har udarbejdet et endeligt udkast. Men han vil gerne forklare kritikerne, hvad formålet med regeringens politik er: For det første at få Danmark sikkert ud af krisen. For det andet at skabe et mere lige og solidarisk samfund. Det er formålet med al regeringens politik. Indtil videre har den konkret øget skatter og afgifter for fem milliarder, fremrykket offentlige investeringer og taget et opgør med nulvæksten i den offentlige sektor: „Der kommer til at være en mindre vækst i den offentlige sektor de kommende år. Den foregående regering ville spare sig ud af krisen, mens vi vil arbejde os ud af krisen. Det gik vi til valg på, og det gør vi. Blandt andet ved at kickstarte dansk økonomi ved at rykke offentlige investeringer frem. Men vi vil ikke bruge penge, vi ikke har. Alle investeringer skal finansieres,“ siger han.

Netop princippet om, at alt skal finansieres krone for krone, får ifølge Kristian Madsen den røde regering til at se blå ud i vælgeres øjne. Det er stort set samme finanspolitik, som den foregående regering førte. Men Kristian Madsen ser det ikke nødvendigvis som borgerlig politik. Det er nærmere en form for embedsmandspolitik.

„Regeringen får ofte en bredside for at føre blå politik. Hvis den er rigtig heldig, får den farven lilla af kommentatorerne. Men regeringen fører ikke borgerlig eller radikal finanspolitik. Den fører Finansministeriets finanspolitik,“ siger han.

Det giver DR's politiske analytiker Ask Rostrup ham ret i. Rostrup peger på EU's krav om økonomisk mådehold som en del af forklaringen på, at regeringen i store træk fører samme finanspolitik som den forhenværende. Men det er kun en del af forklaringen. En lige så vigtig grund er, at der er opstået konsensus om, hvad sund økonomisk politik vil sige: „Man kan se den økonomiske politik, vi fører her til lands, som DJØF's endelige triumf. Claus Hjort Frederiksen render rundt og synger om, at Venstre har vundet værdikampen, fordi den borgerlige politik har groet sig fast. Men Venstre har ikke vundet værdikampen. Det har Finansministeriet, det har vismændene, det har embedsmændene“.

Ekstra Bladets chefredaktør, Poul Madsen, mener ligefrem, man kan tale om et embedsvælde. Regeringen sørger for at opfylde de krav, der bliver dikteret i Bruxelles, og håndterer de sager, der måtte melde sig.

Det, den til gengæld ikke magter, er at sætte en politisk retning:

„Jeg sidder med en fornemmelse af, at vi har et overgangstyre. En teknokratregering, som styrer landet, indtil den rigtige regering kommer. Med ganske få undtagelser administrerer ministrene udelukkende. De udvikler ikke politik. De hænger fast i bordkanten i stedet for at sætte sig for bordenden,“ siger han.

Georg Metz er enig i, at regeringen virker vag på flere områder. Men han mener ikke, det skyldes, at regeringen ikke udvikler sin egen politik. Det skyldes nærmere, at de ikke forklarer, når de gør det: „De er ude i en mærkelig slingrekurs. De trækker gud ske tak og lov nogle af VK-regeringens tåbelige tiltag tilbage og lægger op til en lang række reformer. Men det er svært at se, hvorfor de gør det, og de forklarer os heller ikke, hvorfor de gør det. Der er ikke umiddelbart nogen egentlig retning.“

Råb højere

Slingrekursen kan skyldes, at retningssansen er forstyrret af den økonomiske krise, forklarer Rasmus Jønsson. Økonomi fylder stort set hele billedet, og da regeringen ikke kan rykke særlig meget på finanspolitikken, lader de i det hele taget ikke til at rykke særlig meget.

„Hvis man hele tiden skal stå ret for finansmarkeder og EU's regnemaskiner, så er der ikke meget plads til at markere sig på andre områder,“ siger Rasmus Jønsson.

Og dét er efter Sigge Winther Nielsens mening kernen af problemet: Regeringen markerer sig ikke tilstrækkeligt i den offentlige debat. Det kan skyldes, at der ikke er noget politisk projekt tilbage efter valget. Socialdemokraterne og SF gik til valg på planerne Fair Løsning og Fair Forandring, men de to partier havde ingen „plan b“ i tilfælde af, at R ikke ville være med. Derfor er der ikke nogen fælles slaglinje, politikerne kan slå ind på: „Hvis du stiller 10 medlemmer af Venstres folketingsgruppe spørgsmål om et politisk emne, vil de ramme skiven nogenlunde ens. Jeg er bange for, at flere socialdemokrater ville skyde helt forbi. Derfor er der ikke nogen, der sætter en dagsorden. For tænk, hvis den dagsorden ikke er i overensstemmelse med regeringens politiske linje“.

Jesper Petersen anerkender, at regeringens linje kan være svær at få øje på i øjeblikket, men den vil blive klarere og klarere med tiden: „Den foregående regering fulgte en linje, vi følger en anden. Men et samfund er ikke en jolle, det er en supertanker. Og en supertanker drejer langsomt. Jo længere tid, der går, desto lettere bliver det at se, at samfundet er slået ind på en ny kurs,“ forklarer Jesper Petersen.

Det har ordføreren en pointe i, men Ask Rostrup mener ikke, der er noget til hinder for at råbe op om, at man har hevet i roret: „Man kan sige, hvad man vil om Anders Fogh, men han formåede virkelig at råbe op om, at han havde sat en ny kurs for samfundet. Også før vi kunne se virkningerne. Opgøret med smagsdommerne og en fast og fair udlændingepolitik kostede ikke statskassen noget videre, men begge dele sendte et kraftigt signal, om at en ny statsminister havde sat sig front.“

Hvis regeringen skal tage styringen, må den finde noget at tage styringen med. Politikens lederskribent, Kristian Madsen, mener, regeringen skal finde et kardinalpunkt at snøre sin politik omkring. „Tony Blair sagde „uddannelse, uddannelse, uddannelse“. Helle Thorning kunne sige job og vækst, job og vækst, job og vækst. Det er det, det hele handler om lige nu, og alt, hvad vi gør, gør vi, fordi vi vil have job

og vækst. Ministrene skulle ikke åbne munden uden at sige job og vækst. Så ville danskerne begynde at forstå, hvorfor Thorning sidder på magten i stedet for Løkke.“

Tilbage i Fælledparken nyder Helle Thorning-Schmidt stadig synet af sine vælgere fra talerstolen. Man skulle næsten tro, at Kristian Madsen havde haft fat i kuglepennen, da kampdagstalen blev til. Midt i det hele kunne det i hvert fald lyde sådan: „Vi står med en fælles opgave. Vi må og skal skabe flere private arbejdspladser i Danmark. Vi må og skal have væksten tilbage.“

Kommentatorernes opfordringer til regeringen

1. Sats stort på trepartsforhandlingerne. Ryk rundt på milliarderne. Det er sidste chance for at blive skrevet ind i historiebøgerne. **Kristian Madsen, lederskribent, Politiken.**

2. Gennemfør en skattereform, som den typiske SF- og socialdemokratiske vælger kan se er til gavn for ham eller hende. Hvis de rige bliver rigere, mens de berømte blå kedeldragter kun får små 200 kroner ekstra om måneden, ryger bunden ud af det solidariske røde projekt. **Poul Madsen, ansvarshavende chefredaktør, Ekstra Bladet.**

3. Forklar hvorfor I gør, som I gør. Forklar os, hvorfor jeres politik er rimelig. **Georg Metz, forfatter og journalist.**

4. Lad være med at se ud som om, I vil magten for magtens skyld. Vis, at I har ideologi bankende i hjerterne. Folket vil have en regering, der virker autentisk og med noget på hjerte. **Dennis Nørmark, antropolog og borgerlig kommentator.**

5. Kig op fra sagsmapperne og vismandsrapporterne. Gå ud i blandt borgerne og lyt til deres problemer. Se mennesker i stedet for tal og prognoser, så vil politikken også gå i maven på vælgerne og ikke kun tale til hovedet. **Rasmus Jønsson, journalist, kommentator og ekstern lektor i kommunikation ved Roskilde Universitet.**

6. Få gang i tæskeholdet. 2020-planer og langsigtede strategier er klædelige og hæderlige, men de kan ikke stå alene. Sats ikke på, at alle vil se det fulde billede, når vi når frem til næste valg, men sørg for at vinde nogle af slagsmålene på vej derhen. **Sigge Winther Nielsen, valgforsker ved Københavns Universitet.**

Villads Andersen (f. 1988) er RÆSONs daglige redaktør og medlem af chefredaktionen. Han er kandidatstuderende i analytisk journalistik ved Aarhus Universitet og Journalisthøjskolen, BA i medie-videnskab med tilvalg i retorik og tidligere redaktør på Musiktidsskriftet Geiger.

Jens Bombholt (f. 1988) studerer analytisk journalistik (cand.public) på Aarhus Universitet og Journalisthøjskolen og er BA i historie fra Aarhus Universitet.

Niels Krause-Kjær: 10 års selvbedrag

Af Niels Krause-Kjær

I sin samtid blev Anders Fogh Rasmussen af både venner og fjender anset for at være en stærk statsminister. Han kunne magten. Han havde drejebøgerne. Og han vandt valg. Kapitlerne om hans regeringstid ville få en stærk placering i den politiske danmarkshistorie, mente de fleste, også denne skribent.

Men det er, som om fortællingen om Anders Fogh Rasmussen og dansk politik i nullerne synes at falme. Det er, som om han godt selv vidste det fra første dag som forhenværende. Hans afskedstale på Venstres landsmøde i maj 2009 kunne kun opfattes som ét langt defensorat. Efterfølgende var det ikke svært for journalister at få plads i NATO's generalsekretærs pressede kalender, hvis emnet var eksstatsministerens politiske testamente. Og alligevel er det, som om at årtiet politisk står mere og mere afklædt for hvert kalenderår.

Og dermed kan Anders Fogh Rasmussen lide samme skæbne som den socialdemokratiske statsminister H.C. Hansen, der i sin regeringstid fra 1955 og frem til sin alt for tidlige død i 1960 blev hyldet af sin samtid som en stærk og sikker politiker, men hvis eftermæle der i dag sættes spørgsmålstegn ved. Som historikeren Søren Mørch i værket '25 statsministre' skriver: „H.C. Hansen var et af de mennesker, der synede større nærpå end på afstand.“ Og Søren Mørch filosoferer: „Det er interessant, hvad det var, der gjorde et så stort indtryk i samtiden, og som bevirkede, at vandene alligevel lukkede sig så hurtigt efter H.C., som de har gjort.“

På samme måde synes vandene at lukke sig efter Anders Fogh Rasmussen og dansk politik i nullerne. Årtiet kommer – som 1970'erne – til at stå som De Spildte Muligheders Årti. 1970'erne gik til spil, blandt andet fordi man i adskillige år troede, at krisen var overstået i løbet af kort tid. Nullerne – derimod – gik til spil, fordi hele det politiske system blev jaget en skræk i livet i 1998. Først i forbindelse med folketingsvalget i marts, hvor en frygt for ændring af lejelovgivningen samt en håndfuld færinger med et ekstra mandat forhindrede Venstres Uffe Ellemann-Jensen i at få det statsministerembedet, som han stod til at indtage. Dernæst blev den genvalgte statsminister Poul Nyrup Rasmussen lammet af den ændring af efterlønnen, hans vælgere opfattede som et løftebrud.

Begge hændelser lagde dansk politik i benlås det følgende årti af hver sin grund, som flød sammen.

Først Uffe Ellemann: Næste slag udkæmpes ofte ved at efterligne den seneste sejr. Hvis Uffe Ellemann havde vundet i 1998, havde læren været, at det nytter med direkte tale og faste holdninger. Han gik til valg på at afskaffe efterløn og ejendomsskat. Han nægtede at tale de radikale efter munden. Han traf beslutninger, som andre efterfølgende måtte dømme ham på. Dét ville have været læren af den sejr, og den tilgang til det politiske håndværk ville derfor have domineret politikken i nullerne. Nu tabte han. Og Venstres nye ledelse svor, at aldrig, aldrig, aldrig skulle 'de blå socialdemokrater' igen tvivle på de borgerliges omfavelse af velfærdsstaten.

Og så Poul Nyrup, der gled i sit efterlønslofte fra valgkampen og

efter en mindre ændring af ordningen måtte se en Gallup med 19 procent socialdemokrater i november 1998 i stedet for de 35 procent, der havde været et halvt år tidligere. Læren af dette sammenbrud var, at bundproppen kan ryge ud af et vælgerkorps, hvis man i vælgerens øjne gør det uventede – bryder en aftale.

Begge hændelser tog Fogh ved lære af: Perception is reality. Hvad der ikke kan forklares, kan ikke forsvares. Kontraktpolitik. Skattestop. Fredning af boligejerne, små skridt og velfærd til alle.

Og det blev så dansk politik i nullerne.

Personificeret ved Anders Fogh Rasmussen, men flittigt akkompagneret af socialdemokratiske velfærdsrettigheder, søvndalske beskyldninger om velfærdsmassakre og radikale drømmerier om de kreative klasser. De færreste har noget at lade hinanden høre i det kollektive selvbedrag, der prægede årtiet.

I stedet fik man så tiden til at gå med at diskutere badeforhæng i svømmehallens omklædningsrum og drabsform på det kød, som blev serveret i børnehaverne. Noget skulle man jo tage sig til.

Åh ja, en strukturreform, som slet ikke var planlagt, og et par halve skattereformer påtvunget af en genstridig regeringspartner kunne forveksles med styrke og beslutsomhed, men var i bedste fald ubejlelige undtagelser fra en erklæret politisk strategi om ikke at udfordre midtervælgerne. En angrebskrig med det spinkleste parlamentariske mandat [Irak, red.] er i denne sammenhæng uden for kategori.

Det fik alt sammen statsministeren til at virke stærk og beslutsom, men som tilfældet med H.C. Hansen så lukkes vandene hurtigt.

Og modsat 1970'erne, hvor vismænd og andre fremtrædende økonomer indtil i alt fald sidste halvdel af årtiet vitterligt troede, at krisen var kortvarig, og dermed efterlader en halv historisk undskyldning til Anker Jørgensen, så er der ingen undskyldning for nullernes nølen under opsvinget. Vismænd, kommissioner og alt, hvad der kunne mobiliseres af eksperter, advarede mod den politiske stilstand. De rådede til reformer og indgreb – alt imens det politiske svar var højere ydelser, større offentlig sektor samt et i bedste fald uændret skatte- og afgiftstryk på trods af en demografisk mur, der ventede forude, og som alle kunne se.

Fogh satte således på det politiske systems vegne midtvejs i sin regeringstid foreløbig rekord for nedsabling af kommissionsarbejde, da han næsten ryddede hele det bord, Velfærdskommissionen diskede op med til løsning af strukturproblemerne. Han slog den selv senere, da han afviste hele rapporten fra Arbejdsmarkedskommissionen, inden den overhovedet var udkommet. Tjah.

Det var yderste konsekvens af Luxembourgs premierminister Jean-Claude Junckers lærersætning om politik, da den politiske veteran i anden forbindelse sagde, at „vi ved, præcis hvad vi skal gøre for at løse Europas problemer. Det, vi ikke har fundet ud af, er, hvordan vi bliver genvalgt, når vi har gjort det.“ Fogh blev genvalgt.

Ansvarsforflygtigelsen nåede et foreløbigt højdepunkt, da tidligere finansminister Claus Hjort Frederiksen, som en af nullernes chefarkitekter, i efteråret 2011 på et møde i den borgerlige tænketank Cepos som svar på et konkret spørgsmål konstaterede, at han kun fortrode en enkelt ting i perioden: gymnasireformen.

Han skyldte måske i samme åndedrag at oplyse, at han troede

nullernes logik advarede statsminister Lars Løkke Rasmussen imod at slå hul på årtiets måde at drive politik på, da Løkke i sin nytårstale 1. januar 2011 og med ryggen helt – helt – op imod muren reelt proklamerede, at han ville gå til valg på at afskaffe efterlønnen. 13 år efter at Uffe Ellemann-Jensen havde gjort det samme – og tabt.

Løkke tabte også, men i modsætning til 1998 vandt politikken.

De partier, der stod bag tilbagetrækningsreformen, blev styrket ved valget. De danske vælgere var alligevel ikke helt så dumme, som Jean-Claude Juncker havde frygtet og de ledende politikere i årtiet havde indstillet sig på.

Det kan synes ironisk, at de sidste politikere, der fik sig vristet fri af det foghske årti med kontraktpolitik, små skridt og velfærds køb af vælgere, var SF og S – de to partier, som politikken oprindeligt var designet til at bekæmpe. I løbet af de kommende år gennemføres de politiske ingeniørreformer, der skulle have været besluttet for både 10 og 15 år siden, og som man allerede dengang vidste var nødvendige. Hvis det ikke lykkes for den nuværende regering, så vil det ske under den næste, uanset hvem der måtte være statsminister.

Politik er ikke rationel. Politik er den mest besværlige måde at komme fra punkt A til punkt B på. Og ofte er det fint, hvis man blot kommer i nærheden af punkt B med lidt forsinkelse. Men nullerne var på mange områder en politisk blindgyde – parenteser, der afveg fra en perlerække af væsentlige beslutninger, som blev truffet i 1980'erne og 1990'erne, og som nu igen presser sig voldsomt på i 10'erne og 20'erne.

Dansk politik har tidligere vist en enestående evne til at træffe nødvendige beslutninger med en vis forsinkelse. Det vil ske igen. Og det vil yderligere sætte Det Spildte Årti og Anders Fogh Rasmussens tid i relief.

I sit portræt af H.C. Hansen understreger Søren Mørch, hvor stor og stærk den socialdemokratiske statsminister syntes i sin samtid. Ved statsministerens død i 1960 skrev den radikale politiker Bertel Dahlgaard således, at „stående på sit livs højdepunkt havde han i kraft af naturbegavelse, flid og pligtfølelse tilkæmpet sig sit folks tillid. Han havde indadtil og udadtil gjort sit land store tjenester. Inden for dansk parlamentarisk liv havde han større muligheder end nogen anden for at kunne tilføre vort folkestyre sundhed og stabilitet i kommende tider.“ Det var 50 år senere den mulighed, der lå på den flade hånd for det politiske system personificeret i Anders Fogh Rasmussen. Det var den mulighed, der blev forpasset. Og det er den øvelse, en politiker og et politisk system skal måles på.

Dét er udfordringen i 10'erne.

Niels Krause-Kjær (f. 1963) er vært på P1-programmet Krause på Tværs, politisk kommentator ved Berlingske og fra 1997-98 pressechef for den konservative folketingsgruppe.

Lars Trier Mogensen: Centrumvenstrealliancen eksisterer ikke

Af Lars Trier Mogensen

Ikke et komma vil blive ændret. Så kontant lød beskeden til den radikale leder Margrethe Vestager, dengang hun – for ganske nylig – balancerede på kanten af spærregrænsen: „De radikale må vænne sig til, at arbejdsbetingelserne i dansk politik er ændret,“ lød belæringen fra S-ledelsen.

Det var i 2009. Men vælgerne ville det anderledes. I dag er det kun kommaerne, der står tilbage i den ‚genopretningspolitik‘, som S og SF er blevet tvunget til at føre. Alle ordene er ændret. De radikale har taget sig dyrt betalt som tak for sidst.

Hævntørsten kan næsten smages i den mest berømte formulering fra det nye regeringsgrundlag: „Udgangspunktet for regeringen er VK-regeringens økonomiske politik i bredeste forstand.“

Ingen af de radikale toppolitikere har glemt, hvordan de blev ydmyget for få år siden i en situation, hvor ikke mindst SF’erne havde svært ved at skjule skadefryden. Her blev grunden lagt til det giftige samarbejdsklima, som præger den samspilsramte S-R-SF-regering.

Mønsteret er ikke nyt. Gennem de seneste årtier har forholdet mellem de tre regeringspartier, Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti, været præget af splid, jalousi og revanchisme.

Trekantsdramaerne har fulgt et fast mønster, hvor ét af de tre partier med cirka fem års mellemrum er blevet frosset ud, mens de to andre har fundet sammen i en ny akse. To mod én.

Men aldrig stabilt. Trekantsdramaet mellem S, R og SF har været ustadigt: Den ophobede hævntørst – personligt, partitaktisk og ideologisk – har gradvist udløst et nyt drama, hvor det forsmåede parti har kæmpet sig tilbage og skabt en ny, midlertidig alliance. To mod én.

I trekantsdramaets dramaturgi må hovedpersonen vælge mellem to væsensforskellige bejlere. I den klassiske version står manden mellem blondineskønheden og brunetteudyret. I den moderne Twilight-version forsøger den unge pige at vælge mellem det lækre muskelbundt eller den mystiske kunstner-type.

Men oftere, og mere interessant, fortælles trekantsdramaet fra den forsmåede parts side, fra den fravalgtes perspektiv. I de sidste 20 år har S, R og SF alle prøvet at være både favoriseret og forkastet. På skift.

I 1992 sagde Holger og konen nej til unionen – og SF trådte pludselig ind på magtens scene. Med et nejflertal på 50,7 procent i ryggen lykkedes det daværende formand Holger K. Nielsen at manøvrere SF ind i den nøglerolle, som de fodformede partisoldater havde drømt om i årevis – som et bredtfavnende parti, der på én og samme tid havde forbindelser ud til græsrodsbevægelserne og var uomgængeligt inde i Folketinget.

I en kort periode fra sommeren 1992 og frem havde SF hovedrollen i debatten om tidens vigtigste spørgsmål: Danmarks forhold til Europa, lige efter Berlinmurens fald. SF stod som folkeafstemningens sejrherre og kom derfor til at skrive historien. I hvert fald første kapitel.

Det nationale kompromis – som S, SF og R forhandlede på plads uden om regeringen – står imidlertid ikke kun tilbage som folkesocialisternes første trofæ, men også som spiren til spliden med de radikale. De fire EU-forbehold gik stik mod de radikales udadvendte europapolitik.

Siden stiftelsen i 1959 har Socialistisk Folkeparti stræbt efter at trække Socialdemokraterne til venstre. Bortset fra en kort periode i 1966-67 som støtteparti for den socialdemokratiske regering, kaldet 'det røde kabinet' – som de radikale nægtede at støtte – har toppen af SF imidlertid haft svært ved at overbevise det spraglede bagland om fornuften i pragmatiske kompromiser. Opbruddet var spektakulært, da 'det røde kabinet' kollapsede – og venstrefløjen knækkede af i form af udbryderpartiet VS, Venstresocialisterne. Et varsel om SF's vanskeligheder.

I 1990'ernes første trekantsdrama lykkedes det dog for SF at sætte Det Radikale Venstre skakmat i EU-politikken. De radikale måtte ligefrem lide den skæbne at høre SF's formand triumfere: „Jeg føler, at vi og de radikale har talt os sammen. Det kan få stor betydning for det politiske liv herinde på Christiansborg,“ sagde Holger K. Nielsen.

Fra den grønne fløj gik Steen Gade endnu videre: „Regeringen skal hedde S-SF og R.“ SF'erne så det nationale kompromis som et første skridt mod deltagelse i den kommende socialdemokratisk ledede regering. Men de skulle blive klogere.

Alle forhåbninger om indflydelse til SF – for slet ikke at nævne en mulig regeringsdeltagelse – blev gjort til skamme, da højresocialdemokraten Poul Nyrup Rasmussen dannede sin første regering i 1993 med Det Radikale Venstre, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti.

Trods den afgørende indflydelse på EU-politikken var SF ikke i nærheden af ministerbilerne. Og det blev endnu værre end frygtet: Efter valget i 1994, hvor de kristelige røg ud af Folketinget, drejede Nyrup-regering II endnu længere ind mod midten – og indgik i 1995 finanslovsforlig med Det Konservative Folkeparti.

SF var stadig regeringens parlamentariske grundlag af navn, men ikke længere af gavn. Socialdemokraterne havde valgt side, mod midten. Indrømmelserne til SF i 1990'erne var fraværende eller latterlige. SF fik intet ud af støtten til Nyrup.

Det gamle arbejderparti fra 1871 ønskede oprindeligt kun at danne regering alene. Som Folketingets største parti lykkedes det i 1924, men allerede fem år senere trådte Det Radikale Venstre med ind i Thorvald Staunings regering; et makkerskab, der kom til at definere efterkrigstidens velfærdspolitik. S og R har stået sammen om nogle af de største samfundsomvæltninger i danmarkshistorien.

Da statsminister Poul Nyrup Rasmussen i 1990'erne i tæt samarbejde med de radikales leder Marianne Jelved genopførte den klassiske, midtersøgende reformpolitik – flere år før Tony Blair gjorde 'the third way' til et reklameslogan – var det kun SF'erne, som blev overraskede over, at der ikke var plads til folkesocialistisk romantik. I trekantsdramaet i slutningen af 1990'erne indtog SF'erne rollen som en svigtet hustru, der ser afmægtigt til, mens manden åbenlyst boller udenom.

Men romancen varede ikke ved. Mens Nyrups ministre brugte

energien på at få pengene til at passe i statskassen, opstod en ny og mere følelsesladet værdidebat, som skulle koste Socialdemokratiet dyrt – og bringe SF og de radikale sammen i et skæbnefællesskab.

Advarslerne havde længe lydt fra Vestegnen. Men intet blev hørt blandt Socialdemokraterne på Christiansborg. I hvert fald ikke før det var for sent. Skønt Nyrup-regeringen lige akkurat nåede at stramme udlændinge- og retspolitikken, og bl.a. udnævnte opportunisternes ukronede dronning Karen Jespersen til indenrigsminister, kunne det gamle regime ikke ændre på, at alt for mange vælgere havde fået nok af det, Venstres formand Anders Fogh Rasmussen dygtigt betegnede som ‚smagsdommeri‘.

For værre end selve ‚slapheden‘ i udlændinge- og retspolitikken var den bedrevidende attitude, som ikke mindst de radikale – men også SF’ere – fremturede med, når de fremstillede sig selv som overmennesker og modstanderne som svinehunde og kælderfolk.

Det Radikale Venstre er det parti, som har ændret sig mest fra dannelsen i 1905 og frem til i dag. Dengang formåede det lille socialliberale parti at forene bondelandets husmænd og købstædernes lærerstand, men har i de sidste tiår gennemlevet en voldsom social mobilitet. De radikale repræsenterer nu storbyernes akademikere, DJØF’ere og kreative funktionærtyper, kort sagt det nye kulturborgerskab, som mener, at Danmark kan overleve på en cocktail af legende design og det nye nordiske køkken.

I trekantsdramaet i begyndelsen af 00’erne var det ikke overraskende de jævne socialdemokrater, som følte sig afkoblet fra de to andre og stadig mere frelst oppositionspartier. Mens sossernes nye formand Mogens Lykketoft accepterede VKO-blokkens stramninger, erkendte de radikales Marianne Jelved, at S og R var gledet fra hinanden. „Op gennem 90’erne, hvor vi sad i regering med Socialdemokraterne, sagde jeg ofte, at grunden til, at det kunne lade sig gøre, og at det gik så relativt godt, var, at vi på en række områder havde et fælles værdigrundlag. Det må jeg bare konstatere nu, at det har vi ikke,“ lød Jelveds skilsmissebegæring.

Fromheden steg dog hurtigt de radikale til hovedet. Og med først valget af Helle Thorning-Schmidt og umiddelbart efter Villy Søvndal som nye partiformænd i S og SF i 2005 opstod en ny dynamik, der – igen – isolerede Det Radikale Venstre.

Forestillingen om, at radikalt hovmod var hovedårsagen til sossernes valgnederlag i 2001, 2005 og 2007, førte – logisk nok – til, at den nye alliance mellem S og SF forsøgte at lægge klar afstand til alt, hvad Det Radikale Venstre stod for. Symbolsk med løftet om at ville videreføre VKO-blokkens udlændinge- og skattepolitik – netop de to områder, som de radikale betragtede som selve syndefaldet.

Nu var det pludselig Socialdemokraternes tur til at optræde storskrydende. „Jeg har ikke fantasi til at forestille mig, at de radikale vil vælte en S-ledet regering, men hvis det er tilfældet, så må Margrethe Vestager jo sige det til vælgerne,“ lød det kompromisløst fra Helle Thorning-Schmidt.

Socialdemokraterne og SF’ernes forbrødring i ‚Fair Løsning‘ lukkede de radikale ude fra indflydelse. Troede de. I trekantsdramaet i slutningen af 00’erne stod Det Radikale Venstre alene i Prins Jørgens

Gård som den lille duksepige, ingen vil lege med. Men Helle og Villy havde glemt at tælle til 90.

Hævnen kom hårdt og brutalt med efterlønsforliget, som den radikale leder Margrethe Vestager indgik sammen med de borgerlige partier. Villy Søvnald forsøgte at gøre valget til en ‚folkeafstemning‘ om efterlønnen. Men han tabte med et brag.

Da flertallet endelig skiftede i oktober 2011, havde Vestager et regnskab at gøre op. Og det tog ikke Socialdemokraterne lang tid at skifte hest, igen, ude på Amager Fælled. Under forhandlingerne på Crowne Plaza blev SF'erne spillet tilbage til start. Ligesom sidste gang Socialdemokraterne og de radikale var i regering med hinanden, blev SF straks strippet for alle mærkesager. To mod én.

Partiernes vej fremad

Hvis de seneste årtiers jalousimønster fortsætter, vil næste flirt udvikle sig mellem de radikale og SF, f.eks. omkring grønne initiativer. Men alle tre partier har deres indre dæmoner at kæmpe med.

* **Socialistisk Folkeparti:** Kynikerne forventer, at SF – som socialdemokraten Per Hækkerup forudsagde -- vil knække under ‚ansvarets åg‘ og igen fragmentere, som det skete i 1967. Men topledelsen kender alt til forhistorien. Det afgørende spørgsmål er derfor ikke, om SF træder ud af regering eller splittes, men derimod om det lykkes for partiet at gennemtvinge nybrud på tre ideologiske kerneområder: a) en ny aktivistisk udenrigspolitik med vægt på ‚bløde‘ virkemidler, inspireret af den tidligere tyske udenrigsminister Joschka Fischer; b) en ny grøn erhvervs politik, der åbner op for offentlige investeringer i vedvarende vækstbrancher; og c) en ny social skattepolitik, der omfordeler til fordel for lavtlønnede.

* **Socialdemokraterne:** Det gamle arbejderparti er det største sår. Vælgerne er strømmet tilbage over midten, og hundredtusindvis af vælgere skal mobiliseres omkring en ambitiøs reformpolitik, hvis Helle Thorning-Schmidt skal genvælges i 2015. De tre satsningsområder ligger ligefor: a) Antallet på passiv forsørgelse skal mindskes, så skattekroneerne i stedet kan investeres i velfærdsforbedringer; b) flere børn af ufaglærte skal have en uddannelse, så alle får muligheder for at klare sig på arbejdsmarkedet; og c) fagbevægelsen skal reaktiveres i kampen for at bevare job i Danmark, i en ny udgave af den danske model.

* **Det Radikale Venstre:** Umiddelbart har Margrethe Vestager & co. mindst at bekymre sig om. Rollen som tungen på vægtskålen er vundet tilbage, og hvis S-R-SF-regeringen skulle ende som en fiasko, kan de radikale bare skifte over til de borgerlige efter næste valg. Men som dronningen fra Crowne Plaza har Vestager reelt også meget at bevise i praktisk politik. De radikale vil blive målt på deres evne til at gennemføre tre satsninger: a) De fire forbehold skal afskaffes, så Danmark kan blive integreret dybere i det europæiske samarbejde; b) investeringerne i forskning og avanceret udvikling skal løftes markant, hvis Danmark skal bevare rollen som højteknologisk spydspids; og c) folkestemningen i retning af stramninger i rets- og udlændingepolitikken skal vendes, så Danmark igen kan blive opfattet som et åbent og tolerant land.

Magtens tredeling

Tre er et ulykkestal i dansk politik. Endnu er det ikke lykkedes for en trepartiregering at overleve et valg i Danmark. At blive genvalgt vil derfor for S-R-SF-regeringen være en historisk bedrift. Det Radikale Venstre har fået et ry for at tage livet af sine koalitions partnere.

De seneste 20 års jalousidrama trækker så dybe spor, at S, R og SF ganske enkelt savner den gensidige tillid, også personligt mellem ministre, der er nødvendig for at holde fast i et fælles projekt. Derfor er det endnu kun få vælgere, der har forstået, hvad regerings samarbejdet egentlig går ud på.

Her i 10'ernes første trekantsdrama er det SF, som blev knust af de to gamle aksemagter. Centrumvenstrealliancen har vist sig som en illusion. S, R og SF er reelt ikke så enige om så meget, som skiftende politikere har håbet på. Og forude venter nye tricky trekantsdramaer.

Hvis de seneste årtiers jalousimønster fortsætter, vil næste flirt udvikle sig mellem de radikale og SF, f.eks. omkring grønne initiativer. Men som balladen om betalingsringen viste, er det ikke engang sikkert, at de tre regeringspartier kan enes om selv små lokale anlægsprojekter.

I betragtning af 20 års kronisk mistroisk samarbejde mellem de tre partier er S-R-SF-regeringen måske i virkeligheden kommet godt fra start.

Lars Trier Mogensen (f. 1975) er redaktør af lederkollegiet på Politiken og cand.scient.pol fra Københavns Universitet.

RÆSON spørger Anders Samuelson: Hvem er mere magtfuld end dig? Ingen

Af Magnus Boding Hansen

Skal staten hjælpe nogen, der godt kan klare sig selv?

I udgangspunktet, nej.

Skal vi så stadig give universelle ydelser?

Jeg er ikke ideolog. Jeg er praktiker og pragmatiker. Så du vil stadig høre os sige 'børnecheck til alle'. Så går der også en børnecheck til folk, der kan klare sig selv-- fordi det reelt er et personfradrag. Hvis man fjerner den for de halvrigge, skaber det forkerte incitamenter. Hvis man fjerner den for de meget rige, giver det ingenting. Vi er 70% pragmatikere-og-praktikere og 30% teoretikere.

Du siger, vi ikke skal hjælpe nogen, der kan klare sig selv. Så må du også kunne udpege én universel ydelse, vi ikke længere skal give? Det er testen på, om du arbejder for de rige, eller for, at vi ikke skal hjælpe nogen, der kan klare sig selv.

Et supereksempel: Vi skal fjerne SU'en på kandidatuddannelser. Det er noget, man giver primært til middelklassens børn, der for en stor dels vedkommende godt kan klare sig selv.

Men du kan ikke give ét eksempel på en velfærdsydelse – til dem, der klarer sig selv bedst – vi ikke længere skal give?

Problemet, når du gør det op på den måde, er, at du kan godt finde rige, som egentlig har råd til at betale deres operation selv, men de har betalt høj skat i mange år og har derfor krav på de ydelser.

Men der ER en sammenhæng mellem, hvor mange penge, man tjener, og i hvor grad man kan klare sig selv. Og du siger selv, at vi ikke skal hjælpe nogen, der kan klare sig selv. Så det er et meget rimeligt spørgsmål at stille: Hvor skal vi hjælpe dem, der kan klare sig selv, mindre?

Det kan fx være influenzavaccinationer. Eller at man får et togkort, når man er over 65. Det synes vi, at man bør gøre op med og i stedet have folks tillægspension. Det er en måde at fjerne fra de rige og give lidt bredere ud til dem, der har behov.

Det er jo småting. Socialdemokraterne taler om at fjerne ældrechecken for de rige. Vil I det?

Det er meget svært at forholde sig til det forslag. Jeg ved ikke, hvad det indebærer. Vi har en pakke, der kan redde det her velfærdssamfund. Du spørger så om små dele. Det har jeg faktisk ikke ambitioner om at forholde mig til.

Jeg spørger kun, fordi du selv lige har sagt, at man kun skal hjælpe dem, der ikke kan klare sig selv. Og så kan du kun give meget få eksempler på meget små dele.

Jeg svarede ja til princippet. Prøv nu at høre her, vi har en plan, hvor vi ikke engang behøver at gå de yderligere skridt i de der ting. For vi har en samfundskontrakt. I virkeligheden er jeg nok mindre liberalistisk, end man kunne forvente.

Så det er altså IKKE et specielt vigtigt princip for dig?

Altså, jo! Det er på alle måder et vigtigt princip.

Men du kan ikke omsætte det i konkrete forslag.

Det, jeg prøvede at sige før til dig, var, at jeg er 70 % pragmatiker og praktiker, 30 % ideolog. Ved at tage nogle liberale principper, får vi nogle pragmatiske og praktiske løsninger, som virker.

Men du siger jo selv lige, at man skal give pragmatiske og praktiske bud på, hvordan man gør ens principper til virkelighed, og du fastholder, at det er et vigtigt princip for dig, at staten ikke skal hjælpe nogen, der kan klare sig selv.

Ja, og det siger jeg ja til.

Så bør du da også kunne omsætte det til faktiske forslag. Især hvis du er 70 % praktiker.

Jeg siger, at det er et princip. Det siger S da også. Og SF. Det tror jeg, alle siger. Det er et princip. Så har vi så de konkrete udfordringer for Danmark, som vi skal løse, og det har vi så lagt en model frem på, hvordan man kan gøre. Vi har en plan. Og vi behøver ikke engang at tage noget fra nogen. Når man betaler en høj skat, så uanset hvor rig du er, og om du kan klare dig selv, så får du også leveret varen. Den dag, det for alvor vil lykkes for os at sænke skattetrykket, så folk vitterligt har flere penge, de selv kan disponere over, så kan vi diskutere, om der er nogen steder, hvor vi nogle, der er rige, skal du betale mere for noget.

Hvor magtfuld er du?

Vi har flyttet nogle dagsordener, som alle i dag taler om, men som ingen turde tale om for to år siden. Og vi har oven i købet fået noget af det vedtaget. På den måde er jeg enormt magtfuld.

Hvilke dagsordener?

Det er vores fortjeneste, at der kom en skattereform efter 2007-valget, og at vi pressede V så meget, at Løkke i nytårstalen i 2011 blev nødt til at lancere et opgør med efterlønnen. Og at Kristian Jensen kom til at sige nulvækst i det offentlige. Vi har allerede haft enorm indflydelse.

Vurderet på den måde: Hvem er mere magtfuld end dig i dansk politik?

Ingen.

Hvad bliver det næste, som I mener nu, som de andre kommer til at mene om nogle år?

Man er ikke for alvor begyndt at tale om udlicitering i alle partier endnu. Det kommer forhåbentligt til at ske. Og registreringsafgiften på biler, som vi er begyndt at lancere. Eller at sænke momsen for servicefagene. Vi har logiske og rationelle svar til stort set alle de udfordringer, som de andre ikke har. Hvor de andre siger „kickstart“, der siger vi „sænk skat eller momsen inden for service- og restaurationsfagene“. Det giver PERMANENTE jobs til ufaglærte og ledige.

Du siger, at vi IKKE bliver nødt til at skære i velfærden som konsekvens af jeres program.

Ja.

Og det giver I to grunde til: 1) At lavere skat skaber vækst. 2) I kan effektivisere. Korrekt?

Ja. Og især det sidste.

Kan du nævne ét parti i Folketinget, der ville stemme nej til et konkret forslag, hvis de kunne få PRÆCIS samme ydelse i PRÆCIS samme kvalitet for færre penge, som I

siger, I kan?

Umiddelbart nej. Men når vi foreslår det, siger folk, „det kan ikke lade sig gøre“.

I kan jo bare foreslå alle de effektiviseringer, som ikke koster noget på kvalitet, én for én...

Det agter vi også at gøre.

Men mange kommuner HAR allerede skåret det overflødige fedt væk.

Nej. Ved sidste byrådsmøde i Horsens, vedtog vi – jeg lagde stemmer til også – at sætte penge af til en skøjtebane foran Horsens Rådhus. Hvis vi har råd til en skøjtebane, så har vi ikke skåret ind til benet alle mulige andre steder.

Jeg er fra Svendborg. Der har man sparet at tænde lygtepælene og at salte mange af vejene-- med den konsekvens, at man skal lave flere hofteoperationer, fordi folk skvatter i mørket. Ud over at det er dumt, er det vel et eksempel på, at man HAR effektiviseret ind til benet?

Nej, det er et eksempel på en irrationel kommunalbestyrelse.

Du siger hele tiden, at jeres plan ikke betyder mindre velfærd. Burde den ikke det? Har vi ikke en masse velfærd, vi godt kan undvære? Skøjtebanen foran Horsens Rådhus fx.

Det må kommunen selv om. Jeg har ingen ambitioner om at tvinge folk til noget.

Det er indlagt i jeres og de andres planer, at væksten vender tilbage. Hvad hvis den ikke gør?

Så stiger min udfordring.

Jeg har lige interviewet Martin Wolf, som siger, at væksten først vender tilbage i 2020'erne. Alligevel baserer alle politiske partier deres planer på, at den snart vender tilbage. Og ingen af dem vil svare på, hvor vi først skal spare, hvis den ikke vender tilbage – jeg har spurgt de fleste partiledere om dét. Men I er det modige parti, siger du, så måske I vil svare?

Ja. Det er derfor, vi har lagt en plan frem, som sparer 70 milliarder, men kun bruger 50.

Hvis krisen fortsætter indtil 2020'erne, er 20 milliarder småpenge.

Arh, 20 milliarder er altså ret meget.

Vi gik fra et stort plus på statens finanser til et underskud på 100 milliarder på få år, da krisen ramte, så hvis der kommer en ny krise, er 20 milliarder småpenge.

20 milliarder er en slat.

Det er ikke nok, hvis væksten ikke vender tilbage.

Hvis det er for lidt, så må vi kigge på noget mere.

Det er det, alle de umodige partier også siger: at så må vi se på det til den tid.

Altså, det kan du da ikke skræmme mig med. Jeg har intet problem med at sige, at så må vi have 20.000 yderligere væk fra den offentlige sektor. Det er der da ingen problemer i. Og så kan vi kigge på branche- og SATS-involveringsprocenten. At man ikke bliver fattigere på overførselsindkomst, men heller ikke rigere. Det er der ikke andre, der tør at sige. Nu har jeg allerede nævnt to ting, som ret beset giver et

yderligere besparelspotentiale. Det har jeg virkelig ikke noget problem med. Jeg vil da også gerne sige, at så skal vi finde 20 eller 25 milliarder kroner i yderligere effektivisering via udlicitering. Det vil jeg gerne være modig at sige. Jeg er helt enig med dig i, at det kan du sikkert ikke få nogle af de andre til at sige.

Så I kan altid bare finde 20 mia. mere i udlicitering?

Ja, det kan vi da blive nødt til. Du siger jo, at det er vi nødt til, fordi krisen fortsætter, og så siger jeg "godt, hvis det er opgaven, så må vi løse den".

Men hvis I bare kan finde 40 mia. ved udlicitering, som ikke kan mærkes på velfærden, hvorfor nøjes I så med 20 nu?

Vi har sagt, hvor lidt der egentlig skal til for at løse udfordringen. Vi har ikke taget den ultraliberale model. Vi har taget den lille skrabebe model med et antal offentlige ansatte, der cirka er nede på det niveau, det var under Poul Nyrup. Det er simpelthen nærmest uambitiøst. Det er nærmest som om, der er nogen liberalister i det her land, der er halvt kommunister, ikke? Det samlede skattetryk vil med vores plan falde fra 47% til 43%. Der er stadigvæk langt ned til det skattetryk, der var under Krag.

Vi skal både blive billigere og bedre for at klare os i den internationale konkurrence. Enig?

Selvfølgelig.

Skattelettelser skal gøre os billige. Hvad skal gøre os bedre?

At vi fører den rigtige udlændingepolitik. Hvis de klogeste 5% af verdens unge havde en drøm om at komme til at arbejde i Danmark, hvilken fantastisk nation ville vi ikke blive? Og det ville gøre os skarpere. Jeg kan se det på mine egne børn.

Ét er at gøre det nemmere at komme til Danmark. Men hvad skal gøre, at nogen VIL hertil?

Et fornuftigt skattetryk samtidig med et højt velfærdsniveau. Det er jo ikke på grund af vejret. Vi skal sige: „Du er velkommen her, hvis du bidrager“. Åbne grænser, lukkede kasser.

Bliver det nemmere for højrefløjen at samarbejde efter et valg, end det er for regeringen nu?

Ja. Helt sikkert. Enhedslisten er jo slet ikke med i nogen ting.

I kan sagtens blive enige med DF om en hel masse ting?

Tja, det kan jeg ikke se, hvorfor vi ikke skulle kunne

Du nævnte to ting, som skal gøre Danmark konkurrencedygtigt: Lavere skat, mere åbenhed. DF vil ingen af delene.

Jeg har lært noget af Pia Kjærsgaard: Hun sørger for, at folk ved, hvad hun kan overtale til. Hun skal have en stram udlændingepolitik og en stram retspolitik. Vi siger det samme: Vi skal have lavere skat og mindre offentlig sektor. Det skal vi betales med. Så kan vi stemme for meget.

Præcis sådan bliver det, hvis oppositionen vinder: lavere skat, strammere udlændingepolitik. For man kan hverken forestille sig, at DF ikke får en strammere udlændingepolitik, eller at LA ikke får lavere skat. Dermed af det kun én af de to ting, som du sagde, skulle gøre Danmark konkurrencedygtigt, opfyldt.

Jeg er ikke vildt bekymret. Jeg tror godt, vi kan snakke med DF om

udlændingepolitik. For vi har faktisk en ret kontant politik: „Du kan komme hertil, hvis du kan klare dig selv – ellers ikke.“

DF siger nej til paraboler, til burkaer. De vil gøre Danmark MINDRE åbent for verden ...

Der er jeg så i den lykkelige situation, at jeg ikke skal være i regering. Det må V og K finde ud af.

Men alle den slags ting VIL blive gennemført?

Altså, det er ikke vores politik. Men lad os nu tage det, når vi kommer derhen.

Så det ene af dine to punkter – et mere åbent Danmark – vil du skulle opgive?

Der tager du grundlæggende fejl. Vi er ikke bange for at sige, at vi ikke vil have folk ind, der ikke kan klare sig selv. Så der er vi enige med Dansk Folkeparti.

Hvilket parti står i mindst grad for åbenhed over for og positiv omtale af indvandrere?

Op til valget var det SF.

Mere end DF?

Ja. Søvnald var så langt ude i sin retorik til sidst, at ikke engang Pia Kjærsgaard kunne følge med.

Kan du give et eksempel?

At Sharia skulle gå af helvede til og at ... – der var alt muligt.

Det mener alle.

Hvad var forskellen til sidst på pointsystemerne?

At det røde var en smule mildere.

Nej. På nogle punkter var de hårdere. De gik til valg på, at hvis man forlod landet som ung studerende eller nyuddannet og blev væk for længe, så skulle man betale sin SU tilbage. Det har jeg da ikke engang hørt fra Dansk Folkeparti!

Du mener helt ærligt, SF er mere globaliseringsangste og indvandrerfjendske end DF?

Jeg mener helt ærligt, at DF sejrede så meget, at man til sidst ikke kunne høre forskel på dem og på SF og S. Og det kan du jo se nu. R har kæmpet mod udlændingepolitikken, og nu har de tabt fuldstændigt, fordi den eneste justering, der er foretaget i udlændingepolitikken, tager den tilbage til første halvdel af Lars Løkkes regeringsperiode. Det er det. Hvis det var det, R havde kæmpet for i 10 år – så tillykke med det. Andet er der ikke kommet.

Mange vil give dig ret i, at S-SF til sidst var DF minus 5 % på udlændingepolitik. Men du siger, SF er DF PLUS en smule.

Det var bare så lidt, der var til forskel til sidst. Da Marianne Jelved sagde, at Fogh er farlig i anden halvdel af 2004, der stod udlændingepolitikken her, hvor den er endt nu. Og den kommer ikke længere ned.

Men de HAR skruet den en lille smule tilbage?

Ja, en lillebitte smule.

Hvordan kan du så sige, at de står for mere fremmedfrygt og globaliseringsangst?

Fordi det er så lillebitte en justering, at det betyder 2000 flere familiesammenføringer. Resten af udlændingepolitikken består af retorik. Der blev SF og S og V og K og DF enige om, at det gjaldt om tale om trusler og angsten for de fremmede. Der er næsten ikke nogen

flanke imellem det, VKO stod for, og det, S-SF i dag står for, og som R har lagt sig ned for.

Taler den nye regering mere om trusler og angst for de fremmede end den forrige gjorde?

Den nye taler slet ikke om udlændingepolitik.

Der er nogle konkrete ting, der er rullet tilbage.

Jo, en lillebitte smule. Sandheden er, at der ikke er nogen debat om udlændingepolitik længere.

Præcis. Og hvis DF kommer til, vil de igen tale om det hele tiden og skade udlændinges syn på Danmark med snak om grænsebomme.

Har du nogle tal? Jeg sad i Europa-Parlamentet fra 2004-2007 blandt andet under Muhammed-krisen. Og vi dyrkede meget den historie i Danmark, at hele verden så os som forfærdelige. Men gjorde de nu også det? Udlændingepolitikken fyldte utroligt meget herhjemme, men om hele verden har fulgt med i vores udlændingediskussion, er jeg mere tvivlende overfor.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

RÆSON spørger Kristian Thulesen-Dahl: Blev samfundet mere lige, da i var støtteparti? Nej

Af Magnus Boding Hansen

Er DF et lighedsorienteret parti?

Ja.

Er der kommet mere lighed i Danmark, mens I var støtteparti fra 2001-11?

Nej. Hvis man måler ginikoefficienten [et anerkendt mål for økonomisk lighed, red.], er der kommet en øget ulighed, hvilket er helt naturligt i gode år med voldsom vækst og stigende aktiekurser og ejendomspriser.

Der har både været gode og dårlige år fra 2011-11.

Ja. Men en stor del af årsagen er den situation, økonomien har været igennem de år.

Så det er ikke VKO's skyld?

DF's indflydelse på VK's økonomiske politik har skabt mindre ulighed.

Så det er ikke VKO's skyld, at der er kommet mere ulighed?

Hvis du tager skattestoppet isoleret, så skaber det ikke mere lighed, det fastfryser bl.a. ejendomsværdiskatten, og at fastlåse den skaber heller ikke mere lighed.

Præcis – og begge dele var grundpiller i VKO-tiden. Og topskattelettelserne i 2009, som DF også stemte for, skabte OGSÅ mere ulighed.

Ja, men i forhold til skattelettelser, så kommer det an på, hvad man lægger ind som finansiering. Mange, der i forvejen betaler topskat, kommer til at stå for finansieringen, f.eks. gennem beskæring af rentefradrag og loft på indbetaling til ratepension. De finansierer det selv. Derfor var det også mere acceptabelt for os at være med, end det ellers ville have været.

Du siger, at DF's indflydelse på VK har gjort stigningen i uligheden mindre, end den ellers havde været. Men flere af jeres mærkesager har direkte medvirket til at skabe større ulighed – f.eks. starthjælpen.

Hvis du isoleret ser på ydelsen, så ja. Men hvis du ser på, at den bringer folk hurtigere i job, fordi de får en større tilskyndelse til det, så nej.

Hvad er de største resultater, I har opnået i forhold til at skabe større lighed?

Ud fra en økonomisk tankegang, er det sådan noget som ældrechecken. Den koster et par milliarder og er målrettet de pensionister, der har mindst. Og vi har fået hævet pensionisternes tillæg.

Kan du give ét eksempel, som ikke samtidig er en gave til de ældre?

Et af de største er beskæftigelsesfradraget, som var vores opfindelse. Forskellen mellem dem på overførselsindkomst og dem i lavtlønsjob var for lille. Stærke politiske kræfter ønskede at løse det ved at sætte overførselsindkomsterne ned, men vi ville hellere gøre forskellen større

ved at sikre dem, der er i arbejde. Et andet eksempel er fra genopretningsplanen efter finanskrisen, hvor der var et forslag om fastfrysning af alle overførselsindkomster i kroner og øre over de næste tre år. Det modsatte vi os, og vi pegede på, at hvis man i stedet halverede dagpengeperioden, kunne man finde nogenlunde de samme midler. Det handlede igen om at motivere folk til at tage arbejde frem for bevidstløst at holde dem på overførselsindkomster.

Hvorfor står der ikke ét ord om lighed i jeres partiprogram?

Det kan man jo diskutere, om der gør. Der er en masse punkter om retfærdighed og rimelighed. Der står en del om de ældres vilkår. Der står, at unge skal have ordentlige vilkår, og at dem, der står uden for arbejdsmarkedet, skal have ordentlige vilkår.

I kunne gøre mere økonomisk lighed til et eksplicit mål?

Det mener vi ikke, er en politisk opgave. For hvis der så er udsving i økonomien, som skaber enten større eller mindre ulighed, så vil vi skulle korrigere for det, og det kan være meget vanskeligt.

Ligger DF ideologisk tættest på liberalisme eller socialdemokratisme i forhold til den økonomiske politik?

Klart tættest på socialdemokratisme. Vi er nationalkonservative med et stæk af socialdemokratisme.

Synes du egentlig ikke, den nuværende regering fører en god økonomisk politik?

Nej. På det overordnede plan kan jeg godt lide, at de vedkender sig, at det ikke er slaraffenland-tider. Men det sætter demokratiet ud af kraft, at de gik til valg på noget, de helt åbenbart er ligeglade med efter valget.

Men du er enig i den politik, de fører nu, og de prioriteringer, de laver?

Nu er der mange områder, hvor vi ikke aner, hvad de kommer med endnu. Fx en fleksjobreform, som er Claus Hjorts, men som Mette Frederiksen spiller ud med. Da Claus Hjort kom med den, var vi bekymrede for de mest udsatte. Sindslidende og psykiatriske patienter kan risikere at ende i en situation, hvor de får nedsat ydelsen med 7.000 kr. om måneden, hvis forslaget kommer igennem.

Du sagde i Politiken i marts, at DF forfægter de synspunkter, Mette Frederiksen havde, indtil hun blev beskæftigelsesminister. Et eksempel?

Før valget sagde hun, at den daværende regering var ude i en ren spareøvelse, og det var hun dybt bekymret for. Nu overtager hun nøjagtig den samme plan, så hvorfor skulle det så ikke stadig være en ren spareøvelse?

Vil euroen overleve på lang sigt?

Nej. Man har vundet tid, men har ikke repareret på de grundlæggende problemer.

Hvor mange år vil du gætte på?

Meget længere end sundt er, fordi der er investeret så meget politisk prestige. Men at den til sidst krakelerer er helt oplagt. Det er kun et spørgsmål om tid.

På grund af de grundlæggende problemer eller den stigende folkelige modstand?

Begge dele. KAN politikerne gennemføre så store reformer, som de skal, alene ved en politisk beslutning? Det tror jeg ikke. Derfor har

sydeuropæerne fået teknokrat- og marionetregeringer – fordi demokratiet har svært ved at holde til det. Det er trist, at løsningen på euroens problemer er at sætte demokratiet ud af kraft.

I kritiserer ofte S-SF for at sige, at alt er i spil i forhold til besparelser. Hvorfor?

Hvis man siger til befolkningen, at alle mulige områder nu er til debat, så breder det sig i mængder af utryghed. Familierne og virksomhederne skal jo disponere. Hvis man lever i en situation, hvor man er uvis om fremtiden, skaber det utryghed, hvilket så skaber tilbageholdenhed. Det er en af grundene til, at vi til trods for gode opsparinger ikke har mere vækst, end vi har. Jeg har sagt flere steder, at det er vækstdræbende, det regeringen gør.

Men I gør det samme selv. Jeres partiformand, Pia Kjærsgaard, sagde i Politiken i januar, at „vi er nok kommet dertil, at velfærdssamfundet skal fungere på en lidt anden måde“, og uden at specificere det, sagde hun, at DF derfor vil stille krav til folk i den arbejdsdygtige alder frem for til folkepensionisterne. Hvilke krav og til hvem? Det er – ifølge din logik – vækstdræbende, hvis ikke du svarer.

Det er klart, at dem, der er raske og rørige og kan være på arbejdsmarkedet, skal være det. Derfor strammede vi i vores tid rådighedsreglerne markant.

Du svarer ikke. Hvem er det i den arbejdsduelige alder, som I mener, der skal stilles flere krav til? Og hvilke krav helt konkret?

Det er konkret ift. rådighedsregler. Hvis et job ligger 70 km væk, skal man tage det. Holdningen skal drejes tilbage på sporet. Hvis man kan, så skal man også.

Gør I ikke det samme, som I kritiserer regeringen for, når I siger, I vil stille flere krav, uden at følge det op med en helt konkret plan for hvilke krav og til hvem?

Nej. Vi kommer med en principiel holdning til, at hvis evnen er der, så er det en pligt at yde.

Det er mere end et princip. I varsler nye krav til dem i den arbejdsduelige alder.

Det er ikke nyt, at vi arbejder på den måde. Claus Hjort Frederiksen strammede rådighedskravene for at sikre, at folk har respekt for systemet. Det, regeringen gør, mener jeg, er noget andet. Den tager alle de politisk væsentlige områder og kaster dem op, og siger, „der kommer i øvrigt reformer lige om lidt.“

Skal den offentlige sektor være større, mindre eller præcis som nu?

Vi har før valget lavet en plan, hvor vi åbent har sagt til vælgerne, at hvis vi bestemte, ville vi sikre en realvækst i den offentlige økonomi fra 2014-20 på 0,8 %.

Hvis du kun må svare ja eller nej: Må det blive dyrere at være dansker?

I så fald nej.

Hvis den offentlige sektor vokser, risikerer vi så, at det blive dyrere at være dansker?

Sådan kan man ikke slutte. En realvækst på 0,8 %, hvis man har en normal situation, hvor økonomien generelt vokser, vil generere de

nødvendige indtægter til, at det ikke behøver at blive dyrere at være dansker.

Men hvis væksten ikke vender tilbage, vil I skulle vælge mellem, at den offentlige sektor vokser, og at det ikke må blive dyrere at være dansker. Hvad vælger I så?

Hvis den økonomiske krise fortsætter meget længere, end vi regner med, så bliver vi også nødt til at fortsætte på skrump. Hvis ikke finanskrisen var kommet, så var der ikke kommet en genopretningsplan med nulvækst i den offentlige sektor i tre år. Hvis der kommer en ny krise, vil lignende tiltag skulle tages.

Hvis væksten ikke vender tilbage, er velfærden nødt til at komme på skrump?

Ja.

En lang række markante økonomer er enige: Væksten vender ikke tilbage de næste mange år. Martin Wolf, som jeg lige har interviewet, tror ikke, Europa igen får sund, almindelig vækst før i 2020'erne. I så fald vil velfærden, som du siger, skulle på skrump. Hvor vil I så spare først?

Hvis væksten ikke vender tilbage, vil hele samfundet skulle vise tilbageholdenhed.

Og hvor vil I så spare først?

Jeg mener ikke, man kan sige det på den måde.

Det er i den grad et realistisk scenarie. Det kan meget vel være allerede om få år, man må beslutte nye besparelser. Hvis ikke politikerne melder ud, hvem der står først for, er alle i farezonen, hvilket du selv siger kan skabe utryghed og hæmme vækst. Men ingen af jer melder ud. I lægger alle sammen økonomiske planer efter, at krisen stopper om få år – vi så det senest med 2020-planerne i valgkampen – selvom det ikke er det mest sandsynlige, og i al fald ikke det eneste sandsynlige.

Jeg ser det lige omvendt: Det at gå ud før tid og annoncere, hvem der står først for, er at bede om fortsat lav vækst. Det er det, regeringen gør. Den går ud og siger, at den vil lave meget om, hvilket dræber væksten.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

RÆSON spørger Johanne Schmidt-Nielsen: Er du enig i, at der SKAL spares? Nej

Af Magnus Boding Hansen

Du har flere steder sagt, at du ikke mener, verden i tilstrækkelig grad har taget et opgør med finanssektoren og med de grådige spekulanter?

Ja.

Så I vil et opgør med de grådige spekulanter. Hvem er de helt præcis?

Det er dem, der laver hurtige handler, hvor værdipapirer skifter hænder mange gange hver eneste dag. Den type spekulation er jo en af årsagerne til den økonomiske krise, vi har fået. Vi synes, det ville være rimeligt, hvis man lavede den her lille skat på finansielle transaktioner [Tobinskatten, red.] for at dæmpe den her hurtige spekulation.

Vil den kun ramme de hurtige, grådige spekulanter?

Ja. Det vil være dem, der bytter pengene rundt hele tiden, som for alvor bliver ramt.

Jeg har en kammerat, der er porteføljemanager i et forsikringselskab, som IKKE laver mange hurtige handler. Han siger, at Tobinskatten vil ramme dem hårdt, fordi den vil fryse markedet til. Vil den kun ramme de hurtige, grådige spekulanter?

Fordi skatten er så lille, vil den især ramme dem, som foretager en masse handler.

Det, han siger, er, at det vil ramme bredt afledt. At hvis man rammer dem, som laver mange hurtige handler, så vil det have en skadelig effekt på hele markedet. Især hvis det – som det ser ud – ikke er noget, man kan gennemføre globalt.

To ting: 1) Det ville undre mig meget, hvis branchen sagde, at det er en skidegod ide. 2) Det er klart, at det vil være optimalt, at så mange som muligt er med. Men jeg tror ikke på, at man først skal gøre noget, når alle er med, for så kommer der aldrig til at ske noget.

Men du anerkender, at det kan have en skadelig effekt?

Det kan godt være, der er noget spekulation, som så rykker ud af de lande, der går sammen om at indføre den her skat, men mon ikke det går? Jeg synes ikke, at det har været synderligt gavnligt at have den type spekulation alligevel.

Det største problem med medierne i dag?

Hvis en historie ikke er tv-egnet, så er det meget svært at få den ud. Som f.eks. hele historien om de statsløse unge, der blev snydt for deres statsborgerskab af Birthe Rønn. Det var faktisk først ved det samråd, hvor Birthe Rønn blev så sur, at hun slukkede for mikrofonen, og der dermed opstod billeder, at den begyndte at brede sig. Det, syntes de fleste medier, var en lidt sjov historie: 'Åh, nu har Birthe Rønn endnu engang opført sig tosset. Hun har slukket for mikrofonen under et samråd'. Men det var jo hele tiden en kæmpe stor historie: En minister kendte til konventionsbrud og gav faktisk ordre til at fortsætte konventionsbrud i årevis! Det burde have været i alle medier fra dag et.

Er medierne for borgerlige?

De dagblade, der er, har et borgerligt udgangspunkt. Jeg synes, det er en skam, at der ikke er dagblade, der går kritisk til regeringen fra venstre side, men kun fra højre.

Hvordan fra højre? Har du et eksempel?

Stort set alle aviser havde ledere om, hvor fantastisk en idé det var at afskaffe efterlønnen. Det siger noget om mediebilledet.

Du sagde til Information i januar: „Venstrefløjen skal for eksempel turde sige højt, at vores klode kan simpelthen ikke holde til ideen om konstant vækst“. Er det så Enhedslistens politik at arbejde for, at vi ikke har vækst i Danmark?

Det er jo en frygtelig langhåret debat, for hvad er vækst? Noget vækst er klogere end anden vækst. Det er fornuftigt at have vækst i vindmøllesektoren.

Så vi må godt have vækst, hvis det er grøn vækst?

Det betyder i hvert fald noget, hvad det er for en vækst. Vores klode kan ikke holde til, at vi alle sammen skal blive rigere og rigere og forbruge mere og mere. Derfor er opgaven i de rigeste lande, som Danmark, i højere grad at omfordele den velstand vi har.

Konsekvensen af det, du siger, er, at på et eller andet tidspunkt skal man gøre det til et mål ikke at have vækst. Hvorfor udskyde det?

Det er ikke et mål for mig, at vi alle sammen får flere biler og større huse.

Men er det på sigt et mål for dig, at vi ikke har vækst i den vestlige verden?

Det kommer an på, hvad man lægger i 'vækst'. Men vores klode kan ikke holde til, at vi alle sammen skal have et større privatforbrug.

Hvorfor så ikke gøre det til et mål med det samme?

Det er sådan set også et mål for os nu.

Så I glæder jer mere, hvis vi har minusvækst, end hvis vi har plusvækst?

Det kommer an på, hvor vi oplever vækst. Vækst på det grønne område er fornuftig.

Så væksten må GODT stige, hvis bare den er grøn?

Jeg har prøvet at sige det tre-fire gange nu, men jeg siger det meget gerne igen: Vores klode kan ikke holde til, at vi alle sammen forbruger mere og mere. Slet ikke i den rige del af verden som Danmark. Her bliver vi nødt til i stedet at satse på en omfordeling.

Ja tak. Men er konsekvensen af det, at du glæder dig mere, hvis væksten falder, end hvis den stiger, hvis vi antager, at den grønne andel af væksten er den samme?

Det kommer an på, hvad det er for en vækst.

Præcis den samme som nu.

Så vil jeg nok sige, at det ville være fint at have den nogenlunde stabil.

Så væksten behøver ikke falde, hvis bare den ikke stiger?

Vi skal blive bedre til at forbruge på en meget mere bæredygtig måde.

Du er uenig med regeringen i, HVORDAN de vil spare. Er du enig i, at der SKAL spares?

Nej. De nordiske velfærdssamfund er nogle af dem, der klarer sig bedst gennem krisen, netop fordi man har en stærk offentlig sektor, som konjunkturafbøder.

Man kan godt både have den nordiske model og være nødt

til at spare. Bliver vi ikke nødt til at spare, hvis væksten ikke vender tilbage før om lang tid?

Det er et politisk valg, om man mener, den offentlige sektor skal styrkes eller svækkes. Jeg mener, vi skal styrke vores uddannelsessektor, vores daginstitutioner, vores hjemmepleje. Det kræver nogle penge.

Skal de ekstra penge, du vil bruge, komme fra besparelser, gæld eller begge dele?

Det er bestemt ikke Enhedslistens politik, at man bare skal bruge løs af penge, man ikke har og opbygge en stor gæld. Det ville være ualmindeligt dumt. En del af svaret er at sige til dem i toppen af vores samfund, at de må bidrage lidt mere til fællesskabet. Og så er noget af det, som for alvor skaber hul i kassen nu, den stigende arbejdsløshed. Den bedste måde at rette økonomien op på er jo ved at skabe jobs.

Hvordan skaber man sådan nogle?

Blandt andet ved at satse massivt på teknologier på det grønne område som vindenergi og solceller. Ved at sætte gang i renoveringen af vores skoler. Og så er vi jo faktisk begyndt at eksportere viden om omsorg.

Villy Søvnald sagde for nylig, at de fleste af de over 150.000 jobs, vi har mistet under krisen, har været private, og at det derfor er vigtigt, at de nye jobs, der bliver skabt, i overvejende grad bliver private jobs. Enig?

Det skal jo være begge dele. Jeg synes, der er behov for flere pædagoger i vores daginstitutioner og flere ansatte på vores plejehjem. Det er offentlige arbejdspladser. I øvrigt er der faktisk ikke særlig stor økonomisk forskel på, om en SOSU- eller pædagogmedhjælper går arbejdsløs på dagpenge eller sættes i arbejde.

Men skal det overvejende være offentlige eller private jobs, vi får skabt?

Det vil jeg ikke sætte tal på. Men det skal være begge dele.

Så den bedste måde at styrke statens finanser er at få folk i arbejde. Styrker det også statens finanser at få folk i offentligt arbejde?

Ja. Det er jo hele den der diskussion, om hvad man tillægger værdi. Hvis vi tager et eksempel som pædagogmedhjælperen, der går langtidsledig, så ved vi, at det er der meget alvorlige konsekvenser ved, fordi det så kan blive rigtig svært at komme ind på arbejdsmarkedet igen. Det giver også vores samfund værdi, at vi har ordentlige vilkår i vores daginstitutioner og en veluddannet befolkning.

Jeg taler kun om statens finanser nu. Overgår statens indtægter ved, at nogle ikke går langtidsledige, statens udgifter ved selv at betale dem løn?

Det kommer jo an på, hvilken person vi taler om. For en pædagogmedhjælper f.eks. er forskellen på at have vedkommende gående på dagpenge og i arbejde omkring 30.000 årligt. Det er så lavtløsområdet. Der synes jeg jo, at det er væsentligt klogere at bruge pengene på at have folk i arbejde og dermed rent faktisk tilføre vores samfund værdi. Det koster selvfølgelig nogle penge.

Du har skrevet, at I er imod, hvis regeringen fortsætter med at lave aftaler med de borgerlige. Du vil have mere blokpolitik?

Det må være op til dig, hvilket ord du vil bruge. For mig er det afgørende indholdet.

Hvad foretrækker du: En finanslov med S-SF-R-Ø, som du synes er god, eller én med et bredt flertal, som du synes er en lille smule dårligere?

Jeg ville da foretrække den bedste. Det er klart.

Så det har ingen værdi i sig selv at undgå blokpolitik?

Det må være en vurdering fra sag til sag.

Kristian Thulesen-Dahl sagde for nylig: „Stadig flere på Christiansborg undrer sig over, at Enhedslisten er så nem at håndtere for regeringen. Partiet lader sig ydmyge den ene gang efter den anden. Det er da paradoksalt, at vi har fået en regering, der sidder på Enhedslistens mandat, og som vil gennemføre reformer, som partierne før valget var så sure over.“ Ville I ikke være sværere for regeringen at håndtere og ydmyge, hvis I turde sige klart, at der er nogle ting, I i hvert fald ikke går med til?

Dansk Folkeparti accepterede forringelser af velfærden i kommunerne, skattelettelser til de rigeste, efterlønsforringelser, dagpengeforringelser, og at man gav penge til dem, der havde i forvejen og sendte regningen til dem, der havde mindst, hvis de til gengæld kunne få lov at genere nogle flygtninge og indvandrere. Sådan kommer Enhedslisten aldrig til at arbejde. Man vil aldrig opleve, at vi siger „okay, vi lægger stemmer til forringelser for de sygemeldte og de handicappede, hvis vi til gengæld kan få lidt bedre vilkår for asylansøgerne“.

Så der ER nogle ting, I i hvert fald ikke vil kunne acceptere?

Det er bare for at sige, det er to helt forskellige roller. Dansk Folkeparti indgik byttehandler, hvor de lagde sig fladt ned og accepterede, at man gjorde de rigeste rigere.

Alternativet til at lægge sig fladt ned er vel klart at sige, vi er kun er med, hvis nogle centrale ting er opfyldt – f.eks. at de rige ikke gøres rigere. Men det vil du ikke sige?

Nej. Det, jeg vil sige, er, at vi står klar til at forhandle. Vi er fuldstændig med på, at vi kan ikke få alt vores politik gennemført; det er der ikke nogen partier, der kan. Det afgørende for os er, at vi trækker i den rigtige retning. Vi har sagt, at det bestemt ikke er vores kop te, men vi er åbne for at diskutere, om man skal hæve grænsen for, hvornår man betaler topskat, en smule. Men det vil så koste noget et andet sted.

Altså en slags byttehandel?

Jo. Men hvor man ikke forringer vilkårene for nogen.

Hvad er forskellen på din slags byttehandel og DF's byttehandler, som du lige har kritiseret? Er du ikke bare uenig i politikken og ikke i det at lave byttehandler?

Jo. Det kan du da godt sige. Det er ordkløveri. Men vi kommer ikke til f.eks. at forringe vilkår for arbejdsløse mod lidt forbedringer for udlændinge.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

RÆSON spørger Villy Søvndal: Skal Vi skele til danske interesser, når vi vælger vores krige? Nej

Af Magnus Boding Hansen

Findes der en Søvndal-doktrin?

Ja. At Danmarks skal have et åbent forhold til verden. Derfor har vi øget bistandshjælpen efter ti år, hvor der er blevet skåret. Derfor har vi fjernet Dansk Folkepartis plan om grænsebomme. Det er et vigtigt signal om, at vi vil samkvem med verden.

Hvad er den vigtigste forskel på dansk udenrigspolitik med dig og før dig?

At gøre op med frygten. At turde sin omverden. At kaste sig ud i det. At udnytte alle vores fantastiske muligheder.

Den udenrigspolitiske tænkter Dominique Moïsi inddeler i bogen *The Geopolitics of Emotion* verden efter følelser. USA og Europa: frygt. Mellemøsten: ydmygelse. Asien: håb. Ser du verden sådan?

Nej. Jeg synes ikke, dansk udenrigspolitik er kendetegnet af noget nær frygt.

Men er Europa? Og var Danmark før dig?

Nej. Vi har det stærkeste brand, vi overhovedet kan få ude i verden, så det ville være tungt at gå rundt og være bange. Jeg var i Sydøstasien for to uger siden – det er helt tydeligt, at Danmark har et ufatteligt stærkt brand. Vi er kendt for tre ting: 1) at hjælpe, 2) at være grønne, 3) at være et lighedsorienteret land, det giver mennesker en chance.

Er det fair at sige, at alle de tre ting, også var i den gamle udenrigspolitik?

Ja.

Så der er intet helt nyt i din vision?

Jo. Det er nyt efter ti år, hvor man trappede ned på ulandsbistanden, at vi trapper op. Det er nyt, at vi har placeret nedrustningsdagsordenen så højt – den har været glemt i ti år. Det er nyt, at vi gør det grønne brand så stærkt – den tidligere regering svækkede det meget. Vi er i fuld gang med at genoprette.

Men det var der alt sammen før. Er der ikke noget afgørende nyt?

Der ER afgørende nybrud. Og det er et nybrud, at vi ansætter en menneskerettighedsambassadør og tager initiativ i EU til at få en særlig repræsentant for menneskerettigheder.

Der står i regeringsgrundlaget: „Vi skal arbejde for, at EU's nye udenrigstjeneste bliver en stærk og effektiv aktør.“ Hvorfor?

Vi har som lille land en stor interesse i, at EU's fælles udenrigstjeneste kommer til at fylde mere for at kunne spille en rolle geopolitisk.

Hvordan skal den fylde mere?

Et tankevækkende eksempel: EU sidder for bordenden ved forhandlingerne om Irans atomprogram. Europa er en mindre satan

end USA i deres øjne og kan derfor spille en rolle. Men husk: Den fælles udenrigstjeneste er kun halvandet år gammel, og den er summen af de nationale stater. Det er det sædvanlige slagsmål mellem det fælles og nationalstaten – især Storbritannien vil ikke afgive suverænitet til EU. Men der er ikke skyggen af tvivl om, at jo længere vi kigger frem, jo større en rolle vil EU og den fælles udenrigstjeneste komme til at spille.

Jo, der er. En af verdens førende udenrigspolitiske tænkere, Fareed Zakaria fra CNN og Time, sagde til mig [i RÆSON10]: „Der er et enormt problem i Europa: at budgettet til militær aktivisme er kollapsed. [...] Der er simpelthen ikke penge nok til at gøre alt det gode, EU gerne vil.“

Nej, det er jeg egentlig ikke enig i. Europa spillede jo en afgørende rolle i krigen i Libyen – med amerikansk hjælp til nogle af støttefunktionerne. Vi er på vej imod en evaluering efter ti års ekstrem aktivisme under Bush og Fogh: Nåede man af militær vej de mål, man havde sat sig, i de store militære indsatser Irak og Afghanistan? Svaret er definitivt nej. Irakkrigen var en fadæse. Den skabte et ganske stort modsætningsforhold mellem de arabiske lande og Vesten, drev fire mio. mennesker på flugt og gjorde Irak til Irans i dag tætteste allierede. Det var næppe hensigten med den krig. Efter 12 års krig i Afghanistan har man vel også erkendt, at man ikke på den måde kan eksportere demokrati med militære midler. EU har et langt bredere spektrum af midler. Hvis vi tager Somalia som eksempel, så er der både det landmilitære, som de afrikanske styrker står for, det sømilitære, som NATO og EU står for, statsopbygning, som en række lande har forpligtet sig på, og så bistandshjælp. Det er for første gang i to årtier, der anvendes udtrykket ‚håb‘, når man diskuterer Somalia, og det kan kun lade sig gøre, fordi man har den brede tilgang. Det er det, EU kan. Også i Afghanistan. Jeg tror, EU's brede helhedsorienterede tilgang til kriser står foran at få en anerkendelse, som den ikke havde i tiåret under Bush og Fogh.

Skal EU's udenrigspolitik have flere midler?

Ja, gerne for min skyld. Det er afgørende, at Europa bidrager som kontinent.

Og skal vi gå forrest i EU's udenrigspolitik?

Ja.

Hvis EU's udenrigspolitik skal styrkes, og hvis vi skal gå forrest, hvorfor sparer I så 15 % af hele forsvarrets budget, og hvorfor sparer I så i den 2020-plan, I har fremlagt i dag, på det grundbeløb, vi overfører til EU?

Fordi den militære del kun er én del af værktøjskassen. Der var i Fogh-Bush-æraen en overvurdering af, hvad man kunne nå med militære midler.

EU roder økonomisk. Er der noget af det, EU som udenrigspolitisk aktør kan nu, som det ikke skal kunne fremover?

Nej.

Danmark sparer på forsvaret. Er der noget, vi ikke længere skal kunne?

Nej. Vi skal kunne udviklingsbistanden, statsopbygningen, samarbejde med NGO'er og civilsamfundet – og både selv, bilateralt og multilateralt.

Vi skal stadig kunne bidrage til en landkrig?

Det kan man ikke udelukke.

Den sikkerhedspolitiske journalist Jørgen Dragsdahl siger i dette nummer: „I forhold til Afghanistan har antallet af soldater simpelthen været for lavt. Den store erfaring fra Vietnam, Malaysia, Afghanistan er, at ressourcerne skal være langt større, end der har været politisk vilje til, hvis man skal vinde den slags krige.“ HAR Danmark råd til nye krige?

Man må anerkende, at løsningen i Afghanistan ikke bliver et vestligt demokrati. Der var en fuldstændig mangel på realisme i målene i starten. Men hvis alt det, der er i gang nu – at uddanne sikkerhedsstyrker, forhandle med interne parter, inddrage nabolande, og at det internationale samfund fortsætter indsatsen efter 2014 med bistand – lykkes, så er der mulighed for, at vi kan opleve et stabiliseret Afghanistan.

Men er du enig i Dragsdahls pointe: at demokratiopbygning kræver langt flere ressourcer, end der blev sat af i Afghanistan? Og HAR vi råd til nye krige?

Afghanistan ville heller ikke være et demokrati, hvis man havde fordoblet styrkerne. Det er et land, der ikke har nogen som helst demokratisk tradition, og hvor en meget stor del af befolkningen ikke kan læse og skrive.

I skriver i regeringsgrundlaget: „Ambitionsniveauet for danske bidrag til internationale missioner skal fremover være kvalitativt frem for kvantitativt funderet.“ Hvad betyder det?

At vi må kigge på den måde, vi har organiseret vores forsvar på, og det er vi i øvrigt i fuld gang med.

Jeg spørger specifikt i forhold til „danske bidrag til internationale missioner“, som I skriver har været kvantitativt frem for kvalitativt funderet. Kan du pege på et eksempel på det?

Næ. Men du spurgte også, om man kan spare penge på et forsvar og så stadig levere, og svaret er ja, fordi man på nogle måder har en uhensigtsmæssigt organisering. Det, der diskuteres i øjeblikket, er blandt andet, om man skal fastholde antallet af værn, om man skal samle forsvarskommando og forsvarsministerium, og om man skal suspendere værnepligt. Der kan man jo sagtens – eller der KAN man – til trods for ændringer fastholde et forsvar, der stadig kan levere internationalt. Det kan man ved at fjerne noget af alt fedtet.

Er du enig i dit regeringsgrundlags antydning af, at danske bidrag til internationale missioner ikke har været af tilstrækkelig høj kvalitet?

Jeg synes, Irakkrigen var en fejl, men det har ikke så meget at gøre med de danske bidrags afstemning af kvantitet og kvalitet. Der er internationale missioner, jeg ikke har været enig i. Men konkrete styrkemål varetager forsvarsministeriet.

Det er vel også dit job at afstemme mål og midler i udenrigspolitikken?

Ja, det er klart. Men der er en grund til, at vi har et forsvarsministerium og en forsvarskommando særskilt.

Men vi har strakt ressourcerne for langt?

Ja, det er klart, at man er belastet, når man deltager i flere krige på én gang.

Du vil have, at EU skal spille en større rolle udenrigspolitisk. Hvad er din vision for HVILKEN rolle?

At Europa kommer til at tale med én stemme og udøve indflydelse på verden ud fra EU's grundlæggende værdier: demokrati, menneskerettigheder, rule of law, respekt for det enkelte menneske.

I skriver i regeringsgrundlaget, at EU „på flere områder skal tale med én stemme“. Et eksempel på nogle nye områder for fælles EU-udenrigspolitik?

Vi gør det på et stadigt stigende antal områder, senest i Syrien. Og så har vi i høj grad varetaget Iran-atomkonflikten i et meget tæt samarbejde mellem de forskellige lande.

Det er klart, at EU ikke har udtalt sig om konflikter, før de opstår. Men I skriver, at EU skal tale med én stemme på FLERE områder. Hvilke nye?

Konflikter i Afrika, Mellemøsten.

EU-udenrigsminister Catherine Ashton udtaler sig jo allerede for EU om konflikter i Afrika og Mellemøsten. På hvilke NYE områder skal EU tale med én stemme?

På menneskerettigheder, f.eks. Og det sker i stigende grad. Man har lavet en særlig repræsentant, der netop taler om det.

Kan du give et eksempel på et område, hvor EU i dag IKKE taler med én stemme, men fremover skal?

I forhold til Palæstina er der forskellige opfattelser blandt de europæiske lande.

Og hvad kan man så gøre for, at EU i højere grad taler med én stemme dér?

Arbejde med det, prøve at finde kompromiser.

Der er ikke noget strukturelt, man kan ændre, for at EU oftere vil kunne tale med én stemme, sådan som det er jeres mål?

EU taler faktisk i stigende omfang med én stemme. Men der VIL være konflikter, hvor landene vil beholde deres ret til at varetage deres egne interesser.

Så din pointe er ikke, at EU oftere først skal blive enig om én stemme og SÅ tale?

Jo, og det sker også oftere og oftere. Men det vil man ikke kunne altid.

Skal Danmark primært lægge sig op af EU eller USA i udenrigspolitikken?

Der er ikke nogen modsætning i det. Udviklingen går i retning af, at det tætte samarbejde mellem Europa og USA vil blive forstærket.

I 2008 arbejdede du for, at EU skulle være „et stærkt alternativ til USA“. Hvad mener du i dag?

At EU skal være et stærkt supplement til USA.

Hvilke betingelser skal være opfyldt for, at Danmark går i krig igen?

Det er svært at stille kriterier op. Det er jo komplekst. Men for det første skal alle andre muligheder være udtømte; politiske, diplomatiske, økonomiske. For det andet skal man stå over for en umiddelbar trussel mod mennesker, som i Benghazi i Libyen. Og for det tredje er læren af Irak, at man skal overveje, ikke alene en exitplan, men også en plan for

hvilken samfundsformation man skal fastholde i den periode, hvor krigen foregår.

Skal det være en BETINGELSE for at gå i krig, at man har en exitplan?

Man kan ikke sætte det op som et krav for, at man går i krig, at vi har en exitplan. Det er en forsimpning.

Havde Vesten i tilstrækkelig grad en exitplan, da man gik ind i Afghanistan?

Nej. Man havde en forestilling om, at det var relativt let at lave et demokrati af vestlig karakter, og om at den afghanske befolkning ville anse det for godt, at der var udenlandske militærstyrker til stede.

Havde Vesten i tilstrækkelig grad en exitplan i Libyen?

Ja. Vi havde en forestilling om, at vi skulle ind og beskytte civilbefolkningen, vi havde en FN-resolution, og vi havde en alliance med den Arabiske Liga, hvilket var helt afgørende. Derfor blev det, hvis man kan tale om krig som succes, en relativ succes. Og hvad tog det? Kun cirka otte måneder. Jeg var selv i Libyen for et par måneder siden sammen med nogle danske journalister, som bemærkede en forskel mellem nu, hvor man kan gå rundt i byen, og hvad der var før krigen.

Mange er i stigende grad urolige for militsernes magt og islamisering?

Jo. Men den slags fører jo let til den doktrin, Søren Espersen udtrykte i et nummer af RÆSON: at han foretrækker sikre og stærke diktatorer. Det gør jeg ikke. Jeg har ikke nogen forestilling om, at folk skal stemme på dem, jeg synes, de skal stemme på.

Et dansk bidrag til en mission kan sagtens være en succes, selvom den ender med, at der kommer et islamisk styre til magten?

Jeg vil ikke i så fald betegne det som ligefrem en succes. Men at folk selv får lov til at forme deres fremtid, er under alle omstændigheder et fremskridt. Vores rolle i mange af de her lande vil være at insistere på de værdier, der er vores: demokrati, menneskerettigheder, kvinders rettigheder, unges rettigheder. Men der er ikke nogen sikker vej. Demokrati er en indviklet proces.

Skal der være særskilt danske interesser for, at vi skal være med i en krig?

Nej. Vi havde stort set ingen interesser i Libyen. Vi havde interesse i humanitært at beskytte mennesker. Det var ikke ud fra en dansk interessevaretagelse, at vi deltog. Men vi har en interesse i at have en verden med demokrati, i stedet for én hvor forholdene er usikre, og hvor diktatorer får lov til at herse rundt med mennesker.

Der er jo masser steder i verden, hvor diktatorer herser rundt med mennesker. Hvordan skal vi vælge vores krige?

Hvis man kigger på udviklingen over år, så har rigtig mange lande kastet diktaturet væk: Hele Østeuropa var et diktatur, Sydamerika i 70'erne, hvor jeg rejste rundt der, Spanien med Franco, Portugal med Salazar, de græske oberster, Apartheid i Sydafrika og nu de nordafrikanske lande. Der er formentlig 30 lande eller flere i min levetid, der har kastet det af sig. Mange steder er det sket med et politisk, diplomatisk pres. Nogle gange ved et rent tryk indefra. Andre gange har der været brug for sanktioner, f.eks. i Sydafrika. Myanmar er det seneste land, der har kastet diktaturet væk med en blanding af folk indefra, af nogle generaler, der vil en anden

udvikling, og af påvirkninger fra ASEAN-landene og af sanktioner udefra.

Men hvordan skal vi vælge vores krige?

Jeg tror ikke, du kan lave en facitliste.

At have en udenrigspolitisk doktrin handler vel blandt andet om at have retningslinjer for, hvordan vi vælger vores krige. Søren Espersens bud er, vi skal vælge ud fra særskilt danske interesser. Hvad er dit?

At vi skal anvende den flerhed af forskellige virkemidler, vi har i udenrigstjenesten.

Det mener alle vel. Hvordan skal vi vælge?

Det er jo ikke sådan, at de enkelte lande beslutter, at nu synes vi, en krig vil være i orden. Det har vi FN til at styre...

Vi beslutter da selv, hvilke krige vi synes, det er i orden for os at deltage i.

Ja, ja. Men det afgørende er, at FN er på plads. Når så FN er på plads, vil det afgørende være, at et 2/3-flertal i det danske Folketing tager en beslutning, så vi undgår at gentage fadæsen Irak, hvor et meget smalt flertal gik i krig. Herudover må man så i hver situation vurdere, hvilke virkemidler der er bedst. Nogle gange vil det være en militær indsats som i Libyen, andre gange hjælp, diplomatisk pres eller økonomisk pres.

Men vi skal ikke skele til danske interesser?

Nej.

Hvorfor ikke?

Fordi det ikke er danske interesser, der er afgørende. Det, der er afgørende, er, om vi kan hjælpe udviklinger på vej i den her verden. Det bliver en tryggere verden for os at leve i, i det omfang det lykkes os at få diktaturer erstattet af demokratier.

Ifølge regeringsgrundlaget kan kravet om FN-mandat tilsidesættes i situationer med „et entydigt og akut behov“ for indgriben. Hvad er forskellen på Syrien lige nu og en situation med et entydigt og akut behov?

Rigtig mange ting. Først og fremmest alliancerne.

Alliancer er afgørende for, om man kan tilfredsstille et behov for indgriben, men vel ikke for, om der ER et behov?

Man kan ikke lave den type afkoblinger. Verden er kompleks.

Men hvordan afgør I, om et behov er entydigt og akut?

Man skeler til: 1) om man tror, man kan løse situationen med militære midler, 2) international legitimitet. Når det er afgjort, er næste spørgsmål, om der er en tilstrækkelig stærk alliance til, at missionen vil kunne lade sig gøre – herunder f.eks. om der er en opposition, der vil være i stand til at tage over efter en krig. Det var der i Libyen. Det er langt mere flagrende i Syrien i dag. Derfor hører jeg ikke nogen udenrigsminister tale om en militær intervention i Syrien. For hvis du laver en militær intervention i Syrien, så starter du ikke alene et blodbad, hvor du skal gange Irak med et eller andet – du starter det store mellemøstlige opgør med alle aktører. Og det tror jeg, alle er meget opmærksomme på.

Så der er ikke opbakning, og det vil ikke lykkes. Men er der et akut behov?

Ja, ja – et akut behov for hjælp.

Er behovet der i lige så tilstrækkelig grad, som det var i Libyen?

Ja. Men man skal være forsigtig med at lave den slags sammenligninger. Der er ingen tvivl, om der foregår grove krænkelser af mennesker i Syrien. Det tror jeg alle er enige om.

Foregår der nok krænkelser til, at hvis man kunne samle en alliance og troede på, at det kunne lykkes, så ville man gribe ind?

Det ved jeg ikke. Det er et fuldstændig hypotetisk spørgsmål. Men hvis du åbner for at bringe militære midler i anvendelse, så splitter du den alliance, der i dag er omkring Syrien, i atomer. Og så kommer fantasier til at forlænge konflikten.

Magnus Boding Hansen (f. 1986) er RÆSONs ansv. chefredaktør. Cand.mag. i retorik med speciale i debat og tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i militær- og fredsstudier. Har været praktikant på DR2 Udland og rapporteret fra Honduras, Costa Rica, Haiti, Den Dominikanske Republik, Colombia og Sydsudan til bl.a. Information, Deadline 22.30 og Weekendavisen.

Emma Knudsen og Lasse Marker: Ministeriet for krig

Forsvaret skal skære 15 % af budgettet. Det er en chance for reformer.

Af Emma Knudsen og Lasse Marker

Med stillingsopslaget og udnævnelsen af Peter Bartram som ny forsvarschef vandt forsvarsminister Nick Hækkerup (S) i marts det første store slag i kampen mod det traditionelle forsvar. Udnævnelsen var et opgør med traditionen om, at posten som forsvarschef vælges mellem cheferne for de tre værn: hæren, søværnet og flyvevåbenet. Desuden var Bartram brigadegeneral og havde kun én – og ikke tre – stjerner på skulderen. De næste to skridt i Hækkerups planlagte omstrukturering af forsvaret er en sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet samt en suspendering af værnepligten. Det skal dels modernisere forsvaret, dels spare penge, og førstnævnte skal desuden sikre større politisk kontrol med forsvarsledelsen.

Regeringens krav om at spare 3 mia. kr. fra 2015, svarende til 15 % af forsvarets budget, er en væsentlig årsag til, at Hækkerup ser strukturerne igennem i sømmene. I december 2011 nedsatte han en arbejdsgruppe, der vil fremlægge en rapport, som skal danne grundlag for de konkrete politikformuleringer, der skal forhandles ved det nye forsvarsforlig i 2014. Også de seneste års mange sager i forsvaret og de danske landstyrker tilbagetrækning fra Afghanistan i 2014 har skabt en gunstig situation for reformering netop nu.

De seneste år har sager som Jægerbogsagen, Lækagesagen, torturbillederne og Papkassenotatet ramlet ned over det danske forsvar. Sagerne væltede både forsvarschef Tim S. Jørgensen (2008-2009) og forsvarsminister Søren Gade (2004-2010), og Papkassenotatet satte Poul Kiærskou ud af spillet om posten som ny forsvarschef, da Knud Bartels forlod stolen 1. januar 2012 til fordel for jobbet som formand for NATO's militære komité. Sagerne har affødt krav om øget kontrol med forsvaret. Ifølge Jens Ringsmose fra Centre of War Studies på Syddansk Universitet kom Papkassenotatet belejligt for Hækkerup: „Det er præcis sådan en sag, ministeren har brug for for at få den kontroversielle sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet til at glide ned,“ siger han til Information 9. februar. Hækkerup har refereret til sagen som argument for nødvendigheden af „at samle kompetencerne i Forsvarskommandoen og departementet, så vi forhåbentligt kan undgå noget lignende i fremtiden.“

Fusionsplanen

Hækkerup overvejer en sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet og har ikke lagt skjul på, at det – ud over et ønske om at modernisere forsvaret – handler om 1) at få øget kontrol med forsvaret og 2) at finde besparelser ved at reducere antallet af officerer. Indtil nu har medierne omtalt en sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet som „Pentagon-modellen“. Men hvor Pentagon-modellen fra USA blot er et „bofællesskab“, hvor det amerikanske forsvarsministerium og den

amerikanske forsvarskommando er placeret i samme bygning, ser Hækkerup gerne en mere integreret sammenlægning af det danske forsvarsministerium og Forsvarskommandoen. Han lægger sig dermed nærmere den norske ISL-model (Integreret Strategisk Ledelse) eller den britiske Whitehall-model, men er samtidig reelt åben for en diskussion af, hvad den rigtige model er. Det er derfor mere korrekt at kalde det den integrerede model.

„De konflikter, som Danmark er involveret i og kommer til at være involveret i fremadrettet, kræver en integration af det militære og det politiske,“ siger Hækkerup til RÆSON. „Når vi er i Afghanistan, opstår der problemer, ikke bare i forhold til hvordan vi løser opgaven militært, men også juridisk i forhold til, hvad vi gør med tilbageholdte fanger, økonomisk i forhold til at sikre finansiering af opgaverne og kommunikationsmæssigt i forhold til at fortælle pressen og befolkningen om, hvad der foregår. Derfor ser jeg gerne, at Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet bliver mere integreret end blot et bofællesskab.“

Ønsket om at flytte forsvarsledelsen tættere på ministeren var også intentionen, da Forsvarskommandoen i 2007 blev flyttet fra Vedbæk til Holmen i København. Og kravet om øget politisk kontrol følger direkte af udviklingen fra et territorialforsvar under Den Kolde Krig til en aktivistisk udenrigspolitik, forklarer Mikkel Vedby Rasmussen, der er chef for Center for Militære Studier på Københavns Universitet:

„Man må se krigen som en risiko i sig selv. Dét at føre krig er noget, der løbende skal kontrolleres, og måden, krigen bliver ført på, får en helt særlig politisk logik. Papkassenotatet, der handler om en strid, hvor forsvarer er blevet beskyldt for at have misledt Folketinget ved at oplyse et forkert fangeantal, har måske fyldt mere end spørgsmålet om, hvad vi faktisk har opnået i Irak. Og den manglende evne til at styre sagen har været dyr for den tidligere regering. Kravet om øget politisk styring og løbende kontrol med operationerne er derfor helt naturligt.“

Men der er ikke konsensus om, at der er behov for øget politisk kontrol med forsvaret. Hans Engell, forhenværende forsvarsminister og nu politisk kommentator, mener, at medierne har hjulpet til at puste sagerne unødigt op ved at henvise til „skandaler“ og slå dem sammen under ét: „Kritikken har ramt helt ved siden af. Sagerne har jo haft vidt forskellig karakter. En situation som Jægerbogsagen kan alle organisationer komme ud for, mens Lækagesagen tilsyneladende havde sin oprindelse i Forsvarsministeriet.“

Heller ikke oberst Lars R. Møller mener, at der er behov for øget politisk kontrol med forsvaret og påpeger, at det tværtimod er forsøg på politisk indflydelse i forsvarets sager, der har ført til de seneste års omdiskuterede sager: „Større politisk kontrol – hvad betyder det? Det er noget sludder. Der sker ikke en skid i forsvaret, uden at den lange skruetrækker fra Forsvarsministeriet har været drejet godt ned i maskinen. Ministeren har mere end rigelig kontrol med forsvaret. Stort set alle de sager, som vi har haft, er opstået, fordi den politiske indflydelse er sivet ned i de forsvarsmæssige dispositioner. Det gælder senest med sagen om udsendelse af den mobile luftrumskontrolradar. Den eneste undtagelse er Jægerbogsagen, men der tog man jo også konsekvensen og afskedigede to personer, og forsvarschefen gik af.“

„Jeg har stor sympati for de to officerer, der sendte Jægerbogen til en arabisk oversættelse. De har følt, at en meget stor del af deres krig har drejet

sig om at få politikerne og den danske opinion til at indse alvoren i krigen. De så en chance for at gøre alle opmærksomme på, at krigen er alvorlig. Jeg ved ikke, om det er værre end at kaste missiler i hovedet på folk?' Citat: Jørgen Dragsdahl, journalist

Den integrerede model er dog ifølge Vedby ikke kun oplagt, fordi han mener, der er behov for øget kontrol med forsvaret. Den er også en naturlig konsekvens af, at vi i dag har afskaffet værnepligtshæren uden at erstatte kommandosystemet fra Den Kolde Krig: „Forsvaret er i dag ikke indrettet til krig. Forsvarets ledelsesstrukturer hænger fast i Den Kolde Krig og er indrettet til at administrere en værnepligtshær i fred, hvor majorerne – i det øjeblik russerne kommer – kan forlade deres skriveborde og gå ud at styre værnepligtshæren i en totalkrig. Men problemet er, at vi i dag er i operation hele tiden, og så bryder den logik simpelthen sammen.“

Hækkerup selv peger også på koldkrigsarven: „Vores forsvar har været igennem en meget vigtig og rigtig udvikling i løbet af de seneste 20 år i retning af at være det aktive værktøj i den aktivistiske udenrigspolitik. Men vi mangler at tage det sidste skridt og tage konsekvensen af, at der ikke står en fjende, som vil kaste sig over Danmarks grænser, hverken på kort eller på lang sigt.“

Kritikerne af den integrerede model

Forsvarets Personeltjeneste har oplyst til Dagbladet Politiken, at der i dag er 8.158 ledere ansat i forsvaret, fordelt på 3.818 officerer og 4.340 sergenter. De skal kommandere og lede 7.042 konstabler og ca. 4.800 værnepligtige. „Vi har simpelthen for mange officerer i forsvaret,“ udtalte Peter Viggo fra Forsvarsakademiet til Politiken 25. marts, og Troels Lund Poulsen (V) beskrev, hvordan der har været en løbende diskussion i Folketinget, hvor alle har sagt „mindre hoved og mere krop“.

Hækkerups ønske om at lægge Forsvarskommandoen ind under Forsvarsministeriet skal afhjælpe det: „Der vil komme fyringer i forsvarsledelsen. Desuden vil der være nogle synergieffekter ved at lave et samlet økonomikontor, et samlet pressekontor og et samlet jurakontor, i stedet for, at både forsvaret og ministeriet har hver deres egne kontorer. Det vil kunne give nogle besparelser.“

Da man i 2003 indførte ISL-modellen i Norge, var en reduktion i den øverste forsvarsledelse også et centralt argument. Dengang regnede man med, at man ville kunne spare ca. 50 % i forsvarets øverste ledelse svarende til 800 stillinger. Den reelle besparelse er dog endt på 20-30 %, dvs. ca. 400 stillinger, vurderer Kjell Inge Bjerga, der er forsker ved Institut for Forsvarsstudier i Oslo med ekspertise i organisering i forsvarssektoren. Hækkerup siger, at den danske besparelse ved en omstrukturering til en mere integreret model ikke vil komme i nærheden heraf, og lytter man til Bent Fabricius, der er formand for Hovedorganisationen af Officerer i Danmark, så kan man ved en sammenlægning forestille sig, at reduktionen i stillinger kommer til at være op til 10-20 %.

Endelig er Lars R. Møller slet ikke enig i vurderingen af, at forsvaret har et for stort hoved til en for lille krop: „Sådan en relativering er ubrugelig. Man siger, at vi skal have veluddannet forsvarspersonale, som er tilpasset en international operationsramme – og så siger man samtidig, at man vil skære ned på den del af det velkvalificerede

personale, fordi de ikke er nok til stede på jorden. Det er jo helt hen i vejret. Sammenligningen svarer til, at man i centraladministrationen fyrede akademikere, fordi ca. 95 % af de ansatte er akademikere, mens kun ca. 5 % er arkivfolk.“

Tanken om at sammenlægge Forsvarskommandoen med Forsvarsministeriet er ikke ny. Allerede i 2003 anbefalede daværende næstformand i Forsvarsudvalget, Søren Gade (V), at man rationaliserede og slankede forsvarrets øverste ledelse ved at implementere Pentagonmodellen. Det blev dog ikke gennemført, da Gade kom til som forsvarsminister i 2004. Det har ikke været muligt at få en kommentar fra Gade, men ifølge tidligere forsvarsminister Gitte Lillelund Bech (V) er årsagen til, at Gade ikke gik videre med det i 2004, at „han opdagede, at ulemperne var større end fordelene“.

I debatten er der mindst fem argumenter imod den integrerede model.

„Søren Gade var, ligesom mange andre har været det, forelsket i tanken om at have flere ansatte under sig.“ Citat: Lene Espersen (K)

1. „Den største ulempe ved den integrerede model er, at det vil give en mudret ansvarsfordeling, hvor det vil være vanskeligt at skelne mellem, hvad der er ministerens bord, og hvad der er forsvarschefens opgaver. Armslængdeprincippet vil gå tabt, hvilket vil sige, at hver eneste gang en soldat træder forkert et eller andet sted ude i verden, så er det ministerens sag. Derfor er Venstre også imod en sammenlægning,“ siger Lillelund Bech. Lene Espersen er enig og kalder en model, hvor man kan gøre ministeren ansvarlig for, at der er sket en fejl i 140. kontor, for en „dødfødt model“. „På transportområdet har man forsøgt at modvirke netop dette. Man har oprettet selvstændige styrelser for at sikre, at ministeren kan holdes uden for ansvar i en lang række sager,“ siger hun. Men Hækkerup afviser kritikken og siger, at det ikke skal være et argument for ikke at lægge Forsvarskommandoen ind under Forsvarsministeriet, at man herved lettere vil kunne holde forsvarsministeren til ansvar. „Min erfaring er, at de sager, der opstår ude i Forsvarskommandoen, alligevel ender på mit skrivebord. Derfor vil det kun være en fordel at få fat i sagerne helt fra starten,“ siger han.

2. Forsvarsministeriet er i dag på ca. 150 mand, og Forsvarskommandoen er på ca. 350 mand. En sammenlægning vil derfor give et departement på ca. 500 personer fratrukket de dobbeltstillinger, der kan spares væk. Lene Espersen mener, at det vil være en næsten umulig opgave for en minister at styre et så kæmpestort ministerium. „Hvis man ønsker, at den politiske chef skal have mindst mulig føling med, hvad der foregår, og lade departementschefen styre meget, så er den integrerede model derfor den rigtige model,“ siger hun. Hækkerup afviser Lene Espersens argument: „Efter min mening er det overskueligt.“

3. Den amerikanske politolog Samuel Huntington har kaldt det „subjektiv styring“, når forsvaret er underlagt politiske instanser. Bent Fabricius peger netop på problemet ved subjektiv styring: „Hvis forsvarschefen og departementschefen er uenige, så ender ministeren med at træffe operative beslutninger, som reelt ikke er hans gebet. Det er noget rod.“ Over for det står „objektiv kontrol“ med forsvaret, der hviler på, at det politiske niveau og forsvaret holdes uafhængigt – som nu. Her sikres tilsyneladende, at forsvaret ikke kan udnyttes til at sikre politiske interesser, og at det har en uvildig, rådgivende og professionel

rolle, hvilket ifølge Fabricius er det normativt bedste.

4. Forud for udnævnelsen af Bartram vakte spørgsmålet om departementschefens rolle nogen bekymring. Til trods for stadig usikkerhed om eventuelt kommende forsvarsreformer, forsikrede forsvarschef Bartram dog ved sin tiltrædelsestale om, at han var blevet lovet direkte adgang til forsvarsministeren og således ikke er underlagt departementschefens bestemmelser. Ifølge Lene Espersen vil en implementering af den integrerede model dog resultere i en beslutningsgang, hvor forsvarschefen i f.eks. planlægning af den militære aktion vil komme til at referere til departementschefen og ikke direkte til ministeren: „Det vil være en tidsforlængende og procesforlængende indsats, som ikke er klog, hvis man vil føre en aktivistisk udenrigspolitik.“ Og Lene Espersen står ikke alene med den bekymring. Fabricius „frygter, at forsvarschefen på sigt vil blive underlagt departementschefen“, hvilket han finder stærkt problematisk. Han frygter en marginalisering af ledelsen fra Forsvarskommandoen: „Jeg er bekymret for, hvordan forsvaret og forsvarschefen kommer til at stå i forhold til forsvarsministeren i fremtiden. Hvad bliver forsvarschefens indflydelsesmuligheder? Hvis forsvarschefen kun får ansvaret for det operative og skal spørge om lov for at flytte personstillinger, så er det problematisk. Og i forhold til forsvarschefens fremtidige, direkte adgang til forsvarsministeren kan man jo se på, hvor mange styringschefer, der har direkte adgang til deres fagministre.“

Omvendt siger oberst Lars Møller, at der ham bekendt ikke er nogen i forsvarsledelsen, der har et problem med sammenlægningen: „Jeg frygter overhovedet ikke, at den uniformerede del vil blive marginaliseret. Jeg kan ikke forestille mig andet, end at vi får øget indflydelse. Vi vil være tættere på beslutningerne og vil kunne sparke døren til ministerens kontor op og spørge, hvad helvede der bliver af en beslutning, som vi venter på bliver taget. Al det bøvl og ballade, som forsvarsledelsen i dag skal tage sig af, vil ministeren i fremtiden kunne få lov at rede ud. Held og lykke med det.“

Heller ikke Vedby frygter en marginalisering af den uniformerede del af forsvaret og siger, at kritikerne fokuserer for meget på, hvem, der er i toppen, og for lidt på, hvem der er sagsbehandleren: „Forsvarsministeriet er på ca. 150 personer, mens Forsvarskommandoen er på ca. 350 personer. Hvis Forsvarskommandoen fusioneres med Forsvarsministeriet, så ved jeg godt, hvilken af de to kulturer, der ville komme til at fylde mest. Også når man medtænker, at Forsvarsministeriet i dag i vidt omfang er fyldt med officerer, der bare har taget et jakkesæt på. Jeg er derfor slet ikke sikker på, at det vil betyde, at den uniformerede del af forsvaret vil få mindre at skulle have sagt.“

Også Hans Engell mener, at forsvaret næppe vil få mindre at skulle have sagt ved en sammenlægning: „Det er utænkeligt, at forsvarschefen ville blive forment direkte adgang til ministeren.“

5. Så er der spørgsmålet om gennemsigtighed. „Lægges Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet sammen, vil både Folketingets og mediernes adgang til information blive forringet, og det vil være en konkret forværring af den demokratiske kontrol med, hvad der foregår,“ siger journalist og Cavling-modtager Charlotte Aagaard og uddyber: „Alt, hvad der handler om politiske og militære beslutninger øverst i systemet, vil blive inden for den samme enhed,

hvorefter der ikke er aktindsigtsmulighed. Man vil kunne henvise til lovgivningen, der siger, at hvis der er tale om interne dokumenter, som er udvekslet mellem myndigheder inden for samme myndighedsområde, så behøver man ikke at udlevere dem.“

„Hold da kæft, hvor fedt med en sammenlægning. Tænk på alle de aktindsigtssager, som vi så ikke længere skal tage os af. Det vil frigive 25 % af vores arbejdstid, og vi vil kunne få lov at passe vores rigtige arbejde.“
Citat: Lars R. Møller.

Den norske erfaring

De seneste år er den integrerede model blevet implementeret i en række andre lande, som sagt bl.a. Norge i 2003. Kjell Inge Bjerga genkender de første fire kritikpunkter. „Det var de samme argumenter, der blev brugt, da vi i Norge indførte ISL-modellen i 2003. Men i dag er alle argumenterne tonet kraftigt ned,“ siger han og fortsætter: „Den integrerede ledelse er blevet justeret flere gange siden 2003, men der er i dag ingen seriøs debat om at forlade modellen, og alt tyder på, at integreret politisk-militær ledelse er kommet for at blive i Norge.“

1. kritikpunkt: Mudret ansvarsfordeling og tab af armlængdeprincippet. „I lyset af den norske erfaring er det en illusion at tro, at ansvarsfordelingen var klarere, før ISL-modellen blev indført,“ siger Bjerga og påpeger, at der i forbindelse med den nye langtidsplan for det norske forsvar, der blev præsenteret i marts måned, ikke har været tvivl om, hvad der har været forsvarschefens fagmilitære anbefaling, og hvad der har været politiske vurderinger og prioriteringer.

Både i Danmark og Norge står ministeren til ansvar over for parlamentet (konstitutionelt ansvar) i forhold til alt, hvad der sker i departementet og i underliggende agenturer. „Det vil sige, at ministerens ansvar i princippet er nøjagtigt det samme uafhængig af ledelsesmodellen,“ siger Bjerga og tilføjer: „Samtidig kan det i dagens medievirkelighed være opportunt for en minister – og regeringen – at holde en vis afstand til militære operationer. Hvis medierne ved, at en operation i Afghanistan ledes direkte fra departementet, vil de rette deres spørgsmål til departementschefen i samme øjeblik, noget går galt. Hvis der derimod findes en militær institution uden for departementet, vil de i første instans rette deres spørgsmål til chefen for denne institution. Herved vil ministeren ikke eksponeres umiddelbart, og ministeren og regeringen vil købe sig tid. På den anden side må ministeren være opmærksom på, at bliver afstanden til de militære operationer så stor, at ministeren mister overblik og kontrol, kan det være mindst lige farligt som at blive for tæt knyttet til operationerne.“

Den erkendelse var formentlig en af grundene til, at man i Norge i 2009 flyttede den militæroperative ledelse ud af departementet. Den er nu placeret i forsvarsstaben, som ligger i samme hus som departementet – dog uden at være en del af departementets organisation – samt i forsvarrets operative hovedkvarter, som ligger i Nordnorge. Alle større militæroperationer skal i princippet planlægges og ledes fra forsvarrets operative hovedkvarter, der har egen chef, en trestjernet general.

„Dilemmaet knyttet til operationerne er med andre ord løst gennem en sofistikeret kombination af fysisk nærhed mellem politisk og militæroperativ ledelse på den ene side og organisatorisk afstand på den anden. Efter justeringen af ISL-modellen har Norge nu fået en holistisk ledelsesmodel, der er effektiv og velfungerende, og som giver fleksibilitet

til at kunne skifte mellem centraliseret og decentraliseret ledelse," siger Bjerga.

2. kritikpunkt: Forsvarsministeriet vil blive så kæmpestort, at det vil være umuligt at styre. „Dette har ikke været nogen stor udfordring i Norge. Det integrerede departement har i dag 310 ansatte, og der er intet, der tyder på, at der i praksis er stor forskel på at styre et departement med 150 og et med 300 ansatte. Tværtimod er der høstet gode erfaringer fra samarbejdet mellem civile bureaukrater og officerer i forsvarsdepartementet," siger Bjerga, der desuden peger på, at Forsvarsministeriets tyngde muligvis er øget i sammenligning med de øvrige ministerier.

3. kritikpunkt: Hvis forsvarschefen og departementschefen er uenige, så ender ministeren med at træffe operative beslutninger, som reelt ikke er hans gebet. „Det er en kendt problemstilling i Norge, men problemstillingen var utvivlsomt lige så aktuel før ISL-modellen blev indført i 2003," siger Bjerga og fortsætter: „Al erfaring viser, at politisk ledelse griber ind i operative vurderinger i det øjeblik, det handler om politisk sensitive episoder eller kriser. Det har derfor ikke noget med ISL-modellen at gøre, men handler om hvilken type operationer man deltager i.“

4. kritikpunkt: Forsvarschefen vil komme til at referere til departementschefen og ikke direkte til ministeren. Det vil være en tidsforlængende og procesforlængende indsats, som ikke er klog, hvis man vil føre en aktivistisk udenrigspolitik. „Det har ikke været tilfældet i Norge," siger Bjerga og uddyber: „Tværtimod ser det ud til, at beslutningsprocesserne er blevet mere fleksible og går hurtigere. Før var der flere niveauer, der gjorde beslutningsprocesserne langsommere og mere rigide. På den ene side reducerede det måske risikoen for forhastede og forkerte beslutninger, men på den anden side kunne den længere beslutningsproces øge risikoen for, at den politiske ledelse blev utålmodig og gik uden om de formelle styringslinjer.“

Bjerga mener heller ikke, at den integrerede model vil betyde en marginalisering af den uniformerede del af forsvaret: „Forsvarschefen havde i realiteten ikke større frihed eller større handlingsrum, før ISL-modellen blev indført. Også dengang var pengebevillingerne til forsvaret og beslutningerne om, hvilke operationer forsvaret skulle gennemføre, et politisk anliggende. Forsvarschefen befandt sig imidlertid længere væk fra de politiske processer, med de konsekvenser det havde for hans evne til at give relevante råd til den politiske ledelse og øve indflydelse på udviklingen af det militære forsvar.“

Hvor skal der spares?

Hækkerup vil spare 3 mia. kr. svarende til 15 % af forsvarets budget, mens VK holder fast ved deres tidligere forslag om at spare 2,2 mia. – dvs. 10%. Selve beløbet kommer derfor til forhandling, når det nye forsvarsforlig skal forhandles i 2014.

Der er i dag ca. 24.000 ansatte i forsvaret, hvoraf ca. 4.800 er værnepligtige. Ifølge et notat fra Forsvarskommandoen 2011 kan der spares 351 mio. kr. om året, hvis værnepligten, som ministeren ønsker, suspenderes. Men Hækkerups forslag indebærer ikke en fuldstændig afskaffelse af den frivillige værnepligt som rekrutteringsbase for forsvaret, og man vil derfor formentlig kun kunne spare et mindre beløb.

Krigen i Afghanistan koster Danmark ca. 1,2 mia. kr. om året, og Lillelund Bech vurderer, at man vil kunne spare et trecifret millionbeløb fra 2015, når de danske kamptropper har forladt landet, også selvom vi fortsat bl.a. vil være til stede for at uddanne afghanske sikkerhedsstyrker. Bent Fabricius advarer mod at gøre de besparelser, der følger med Afghanistan, permanente:

„Det må ikke lede til den konklusion, at vi så aldrig kan føre en landkrig igen. Man kan rigtig nok spare store summer, når vi trækker os ud af Afghanistan, men gør man besparelsen til en varig besparelse i forsvaret, vil man ikke i fremtiden have ressourcer til at sende hæren ud i lignende operationer.“ Han mener, at det er utopi at tro, at kapaciteten kan genindføres, hvis den først er afskaffet: „Hvis man først afskaffer landstyrkerne og ændrer hæren til kun at føre FN-operationer – som fredsbevarende eller fredsskabende i Cypern eller Libanon – så kommer vi formentlig aldrig tilbage til igen at kunne gennemføre hårde og svære operationer.“

Hvis politikerne er enige med Fabricius, må de afstå fra at indkassere hele den potentielle besparelse ved en afslutning på de offensive operationer i Afghanistan.

„En suspensering af værnepligten og en sammenlægning af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet er langt fra nok til at kunne finde de 3 mia. kr.,“ siger Hækkerup. I juni vil han præsentere sin spareplan, der bl.a. vil pege på øget effektivisering af forsvaret, et Smart Defence-koncept, hvor vi skal dele og koordinere mere med vores alliancepartnere, kasernelukninger og energibesparende investeringer for at nedbringe udgifterne til el, vand og varme.

„De 2,2 mia. kr. – som dækker over 2 mia. kr. i besparelser og 263 mio. kr. i ’effektiv administration i staten’ – er ’serious but doable’. Det er alvorligt at skulle spare 2,2 mia. kr., men det kan godt lade sig gøre. Jeg har min store tvivl om, hvorvidt det kan lade sig gøre at spare 3 mia. kr. uden at komme til at sænke ambitionsniveauet for vores operationer.“ Citat: Lillelund Bech.

Også Lillelund Bech peger på en yderligere effektivisering af forsvaret og øget Smart Defence: „Vi vurderer, at man vil kunne spare et trecifret millionbeløb ved at effektivisere processerne og fjerne unødvendige led i processen.“ Allerede i dag mener hun, at vi ville kunne spare nogle penge, hvis vores transport af materiel til Afghanistan – som koster et trecifret millionbeløb om året – blev bedre koordineret.

Holger K. Nielsen (SF) mener desuden, at man fremadrettet vil kunne spare markant på hærens tunge materiel: „Jeg tror ikke, man i de næste mange år frem vil se endnu en landkrig. Det er derfor oplagt at spare på nogle af hærens tunge kapaciteter. Desuden kommer man ikke udenom at skulle nedlægge kaserner. Hvad er alternativet? Der skal jo spares 3 mia. kr.“ Han uddyber: „Det giver jo ingen mening, at vi bibeholder kaserner, der er placeret bestemte steder af historiske grunde. Forsvarets personel kører jo rundt og bruger enorme summer på transport. Det er underligt irrationelt: Der kan lukkes virksomheder i et område, uden at der er nogen, der blinker. Lukkes en kaserne, går det hele i selvsving. Det er, som om kasernerne er blevet symbolet på, at vi ikke vil Udkantsdanmark det godt.“ Holger K. Nielsen kritiserer sine kollegaer på Christiansborg, for at forsvarspolitik i alt for høj grad er blevet lokalpolitik: „Mange politikere sidder udelukkende med forsvarspolitik for at forsvare deres egne, lokale kaserner. Det, mener jeg,

er dybt utilfredsstillende. Det er helt afgørende, at vi er i stand til at se bort for lokale interesser.“

Smart Defence

Ifølge Vedby er et tættere europæisk samarbejde nødvendigt, da alle lande skal spare penge. Samtidig er amerikanerne ved at flytte noget af deres strategiske opmærksomhed fra Europa til Stillehavet. „Det gør, at de europæiske lande bliver nødt til at samarbejde mere om materielindkøb, hvis vi stadig vil have militære kapaciteter til at gennemføre militære aktioner,“ siger Vedby. Der tales i forsvarsregi og især i NATO-sammenhæng om Smart Defence: at der samarbejdes mere internationalt i forhold til at deles om opgaver, købe ind sammen og drive fælles uddannelser.

„I dag uddanner vi helikopterpiloter sammen med briterne, og det kunne man sagtens udvide til også at gælde fælles uddannelse af mekanikere osv., ligesom man med fordel f.eks. kunne have et eller to værksteder, hvor alle fly fra EU kunne blive repareret, i stedet for at alle lande har hver deres,“ siger Lillelund Bech.

Mikkel Vedby advarer mod, at navnet kun bliver et andet ord for besparelser: „NATO skal undgå, at snakken om et smartere forsvar blot ender i et mindre forsvar. Det er en reel fare, fordi hvert enkelt land vil have interesse i at free-ride og lade de andre betale.“

Hans Engell giver ikke meget for retorikken om Smart Defence. „Det samme blev diskuteret i min tid som minister i 1980'erne. Selvfølgelig kan man samarbejde om at træne, uddanne og have fælles materiel, men egentlig deling af suverænitets håndhævelser er ikke realistisk. Desuden vil de større nationer næppe overgive deres egenrådighed over de nationale forsvar, ligesom der er store nationale forsvarsindustrier, der vil sætte grænser for, hvor tæt et multinationalt forsvarssamarbejde man kan opnå på tværs af landene. Hvert land taler altid, om hvad de andre lande kan gøre for ens eget – f.eks. kunne man forestille sig, at tyskerne ville hjælpe Danmark med suverænitets håndhævelse, men hvad skal vi hjælpe tyskerne med?“ spørger Engell, der kalder Smart Defence-debatten for „tom snak“, „skindebat“ og „det er i virkeligheden bare en måde, hvorpå staterne giver besparelser et andet navn.“

„Jeg så meget gerne, at vores suverænitets håndhævelse kunne ske i samarbejde med nordmændene og svenskerne.“ Citat: Hækkerup.

„Det er fuldstændig vanvittigt, at Danmark, Norge og Sverige har nøjagtig de samme kapaciteter. Vi er nogle små nationer, og vi er ikke truet på vores suverænitet. Det ville derfor være enormt populært med en fælles nordisk suverænitets håndhævelse, fordi alle lande skal spare på forsvarsbudgetterne.“ Citat: Charlotte Aagaard.

Hækkerup og Lillelund Bech taler begge om Smart Defence, men hvor Hækkerup gerne så et samarbejde med Norge og Sverige, afviser Lillelund Bech tanken pure. „Det hører til en selvstændig nation, at man kan håndhæve sin egen suverænitet, og jeg er derfor meget modstander af Hækkerups tanke om, at vi ikke behøver kampfly, fordi vi kan få svenskerne til at patruljere vores luftrum,“ siger hun. Hækkerup kan få vanskeligt ved at lave et nordisk samarbejde om suverænitets håndhævelsen. Ikke alene skal han overbevise oppositionen, svenskerne og nordmændene, men han har også historien imod sig. Vi har tradition for at snakke om nordisk samarbejde, men ikke gøre noget ved det. Ifølge Charlotte Aagaard skyldes det, at snakken om et nordisk

samarbejde altid har været abstrakt og ukonkret: „Krisen, der tvinger alle lande til at spare på forsvarsbudgetterne, kan give nye muligheder for, at et nordisk samarbejde kan lykkes, fordi alle vil have en direkte interesse i at spare penge. Men jeg tror ikke, at regeringen vil gå enegang på de her spørgsmål, så det afhænger også af, om oppositionen kan se en fordel i et nordisk samarbejde. Selvom Lillelund Bech afviser det nu, kan hun jo nå at ændre mening, når forsvarsforliget skal forhandles til 2014.“

På forsvarsbudgetterne i både Danmark og hos vores allierede går ca. 50 % på lønninger. „Derfor er det oplagt at prøve at spare på lønsiden,“ siger Vedby og forklarer, at der derfor er en tendens til, at det er i hæren, man tager de store nedskæringer. Det ser vi både i USA og Storbritannien. Ifølge Vedby vil tendensen blive forstærket af, at Danmark i fremtiden formentlig ikke vil deltage i krige som Irak og Afghanistan: „Vi må erkende, at vi både har tabt Irak- og Afghanistankrigen, og vi vil derfor formentlig være mere påpasselige med at engagere os i lignende krige i fremtiden.“

Hækkerup gør det klart, at der vil komme fyringer, men understreger, at ikke hele besparelsen vil falde på lønsiden. Til gengæld vil Hækkerup ikke afvise dansk deltagelse i en ny krig med kampsoldater.

Sammenlægning af de operative kommandoer i de tre værn

Debatten har fokuseret meget på Hækkerups ambitioner om at omlægge den øverste del af ledelsesstrukturen med Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet. Men Vedby peger på, at det på mange måder er mere afgørende at reformere de operative kommandoer, som i dag er delt op i de tre værn hæren, søværnet og flyvevåbenet: „De tre værn kunne fornuftigt nok fusioneres i én operativ kommando, der tog sig af løbende operationer, og som havde størrelsen til rent faktisk at lave operationsplanlægning og strategi på det nødvendige niveau, hvilket al erfaring viser, at de tre værn hver for sig ikke har kapacitet til i dag.“ Også Lene Espersen foreslår at slå de operative kommandoer i de tre værn sammen og siger, at der formentlig vil være store synergieffekter og dermed effektiviseringspotentiale i det: „Det bør være muligt at få fjernet nogle af de beslutningslag, der er mellem soldaten i felten og op til ministeren, så man kan få skabt en mere direkte adgang. Og det er for mig ikke kun en sparerøvelse, men også en øvelse i, hvordan vi kan gøre forsvaret mere effektivt.“

Her er Venstre og de Konservative uenige. „Jeg har ikke set nogen analyser, der peger i den retning,“ siger Lillelund Bech, der har svært ved at se fordelene i at slå de operative kommandoer i de tre værn sammen. Heller ikke Hækkerup overvejer det i øjeblikket: „Det, vi ser på, er en sammenlægning af Forsvarskommandoen og departementet. Bagefter vil der komme en analyse af bl.a. de tre værns operative kommandoer. Jeg har ikke lagt mig fast på nogen holdning til, hvad der skal ske derefter.“

Forsvarets økonomistyring

Forsvaret har gennem en årrække været kritiseret for dårlig økonomistyring. Ét af de værste år var 2008, som Bent Fabricius kalder „en svipser af rang“, hvor Rigsrevisionen var særligt hård ved forsvarets overtrædelse af dets budgetter. „Det er dog en fejl fortsat at klandre

forsvaret for at have rod i økonomien,“ siger Fabricius, som mener, at der i dag er „styr på hver en krone“.

Men forswarets fejlkøb de seneste år i forbindelse med anskaffelse af nyt materiel indikerer et grundlæggende problem. Hans Engell påpeger et behov for, at der i forsvaret opstilles nye procedurer for fremadrettet at undgå sådanne fejlinvesteringer. Særligt slemt var købet af Tårnfalken, de canadiske, førerløse rekogniseringsfly, som aldrig kom i luften, og senest den mislykkedes ombygning af 30 panserkøretøjer, PMV M113'ere, hvor der efter ombygningen ikke var plads til de 30-50 % højeste soldater, fordi køretøjerne var blevet for lave.

Ifølge Bent Fabricius kan sådanne fejlinvesteringer dog ikke helt undgås. „Vi må selvfølgelig opstille en række krav, når vi indhenter tilbud, men når man står over for de forskellige valg, så må man gå på kompromis,“ siger han og tilføjer, at det danske forsvar er nødt til at købe „hyldevarer“: „Når man er et så lille land som Danmark, med et forsvar, der er så presset på økonomien, er der ikke råd til at få skræddersyet materiel. Det skal være noget, der er velafprøvet, men ikke nødvendigvis tilpasset os danskere.“ Ifølge Bent Fabricius er det altså ikke her, der kan spares.

Dansk Folkeparti har lanceret ideen om en „britisk budgetmodel“, hvor forsvaret, foruden et fast årsbudget, indimellem tildeles ekstrabeløb i forbindelse med internationale operationer. Hans Engell forkaster tanken og siger, at den „ikke har nogen gang på jorden“: „Der er ikke politisk opbakning i nogen andre partier, og det vil give en følelse af, at man fra politisk hånd fuldstændig mister grebet med forswarets budgetter, da man sjældent ved en missions udgangspunkt kan forudsige, hvor meget missionen til slut vil koste. Hvis pengene tildeles uden for det årlige budget, vil man tildele fra mission til mission“, siger Engell og kalder det „helt urealistisk“.

Bent Fabricius mener også, at det vil være umuligt at få politisk opbakning til forslaget, men kalder det alligevel en „interessant“ idé: „Det vil være en fin model, for hvordan man kunne låne penge af Finansministeriet med henblik på store bygge- eller materielanskaffelsesinvesteringer, som ikke vil kunne dækkes af et almindeligt årligt forsvarsbudget.“ Han peger på, at nye kampfly netop skulle dækkes af afsatte ekstrabeløb: „Ellers vil man skulle vinke farvel til nye kampfly, som er nødvendige i den værktøjskasse, Danmark bør have til udførelsen af fremtidig, fleksibel forsvarspolitik.“

Er fremtiden aktivistisk?

Ifølge Vedby er forsvaret på det politiske niveau blevet et helt andet instrument, end det var i 1990'erne: „Allerede inden 9/11 var der en langsom omstilling i gang fra et territorielt forsvar til et interventionsforsvar med indsatsen på Balkan og Kosovo. Men 11. september gav en ny politisk nødvendighed for en hurtig omstilling. Omstillingen kom med forsvarsforliget 2005-2009 og betød en ændret rolle for ansatte i forsvaret. Nu skulle de ikke gå at vente på krigen, men opøge krigen.“

Omstillingen var en erkendelse af, at kampen for de danske interesser ikke i fremtiden kom til at stå på dansk jord, men ude i verden.

Bliver de danske kamptroppers exit fra Afghanistan i 2014 enden på den aktivistiske udenrigspolitik? Fra politikerne er svaret et samstemmende nej.

„Den aktivistiske udenrigspolitik er ikke bestemt af Afghanistan, men af om Danmarks interesser og de danske værdier udfordres rundt omkring i verden. Og alt tyder på, at det fortsat vil være tilfældet de næste mange år. Både af ustabile regimer og af terrortruslen og enkeltpersoner,“ siger Hækkerup.

„Jeg tvivler meget på en ny landskrig i de næste mange år – der har Vesten simpelthen for dårlige erfaringer fra Irak og Afghanistan. Jeg tror, at fremtidens konfliktløsning i langt højere grad vil fokusere på kapacitetsopbygning, hvor vi støtter lokale aktører, såsom oprørerne i Libyen.“ Citat: Holger K. Nielsen.

Holger K. Nielsen er enig: „Vi vil fortsætte en aktivistisk udenrigspolitik, men med fokus på kapacitetsopbygning. Vi kommer ikke til at se en ny landkrig de næste mange år, til gengæld skal Danmark fortsætte med indsatser som pirateribekæmpelse, der kan karakteriseres som retshåndhævelse. Danmark er en søfartsnation, og vores aktivisme skal være baseret på nationale interesser. Vi kan ikke jage piraterne selv, ligesom vi ikke skal gå i land og deltage i en egentlig landkrig.“

Lillelund Bech lægger vægt på, at „vi fortsat skal have den internationale profil, som vi har i dag“, og at „vores soldater skal også i fremtiden kunne bidrage til sikkerhedspolitikken og bruges som et redskab i den udenrigspolitiske værktøjskasse. Det betyder, at vi fortsat skal kunne udsende soldater både til FN- og NATO-missioner.“

„Det er dybt uansvarligt, at regeringen fortsat vil føre en aktivistisk udenrigspolitik og fortsat vil have et forsvar, der skal kunne det hele, når man samtidig skærer 3 mia. kr. i forsvarsbudgettet. Man vil ikke kunne opretholde i dags aktivitetsniveau, uden at det er dybt uansvarligt. Forsvaret er allerede overanstrengt og har brug for langt større ressourcer, end det har i dag.“ Citat: Jørgen Dragsdahl.

Det danske forsvars særlige kompetence er, ifølge Lillelund Bech, vores tilgang til krigen og forståelse af, at freden ikke vindes med militære midler alene. „Hele sammentænkningen mellem den militære indsats og den civile genopbygning er vi rigtig gode til, og med Afghanistankrigen er det blevet tydeligt for alle, at koblingen mellem den militære indsats og den civile genopbygning er afgørende i sådanne krige. Derfor vil det være en egenskab, der i fremtiden vil blive efterspurgt,“ siger hun og fortsætter: „Vores måde at lave sikkerhed, træne soldater og i øvrigt understøtte den civile genopbygning i Helmand-provinsen bliver gang på gang i NATO-sammenhæng fremhævet som et forbillede.“

„Forsvaret er dybt frustreret over Udenrigsministeriet og Danidas indsats. Set fra forsvarets synsvinkel har den civile indsats været ekstremt kritisabel.“ Citat: Jørgen Dragsdahl.

Lillelund Bech mener, at det også i fremtiden vil være vigtigt, at det danske forsvar kan levere på alle tre værn og fortsat har en stor værktøjskasse med mange forskellige værktøjer, som man kan hive frem alt efter formålet: „Vi er rigtige gode til pirateribekæmpelse, som vi i øjeblikket laver ud for Afrikas Horn. Vores folk i flyvevåbenet er rigtig dygtige – de danske piloter fik de sværeste opgaver i Libyen i forhold til præcisionsbombninger. Endelig er vores hær soldater enormt professionelle, fordi de kan alt fra ren krig til det mere fredsunderstøttende. Alt det skal vi fortsat kunne.“

Holger K. Nielsen mener dog ikke, at man kan bibeholde de eksisterende kapaciteter med de aktuelle sparekrav og vil fokusere

besparelserne ved særligt at beskære nogle af hærens tunge kapaciteter: „Vi bør bibeholde og fokusere på søværnet, så vi kan fortsætte missioner som pirateribekæmpelsesindsatserne i Adenbugten. Flyvevåbenet skal også kunne operere i fremtiden, men med langt færre fly.“

Charlotte Aagaard mener ligeledes, det er problematisk, at nogle lægger op til at ville have et forsvar, der skal kunne det hele, når man samtidig skal spare 3 mia. kr.: „Politikerne bliver nødt til at tage et valg. Det er ikke muligt at spare 3 mia. kr. og kunne det hele på det niveau, man ønsker.“

Danmark høster stor international anerkendelse for vores militæroperationer, og ifølge Hækkerup er en positiv sidegevinst ved den danske aktivistiske udenrigspolitik, at vi bliver lyttet mere til: „I april besøgte jeg den amerikanske forsvarsminister, og der bliver simpelthen lyttet mere til Danmark, fordi USA respekterer den indsats, som vi leverer. Der er stor respekt for vores militære værktøjer, og det giver os nogle udenrigspolitiske muligheder, som vi ellers ikke ville have.“

„Alle de forsvarsministre, jeg har talt med, siger, at hvis deres soldater skal ud at gå med et andet lands soldater, så vil de helst gå med de danske. Hvis de skal flyve sammen med andre fly, så vil de flyve sammen med de danske. Og hvis de skal være til stede til søs, vil de være til stede sammen med de danske.“ Citat: Nick Hækkerup

Ifølge Hækkerup er der derfor heller ingen tvivl, om at udnævnelsen af Anders Fogh Rasmussen som NATO's generalsekretær 1. august 2009 og udnævnelsen af Knud Bartels som formand for NATO's militære komité 1. januar 2012 – ud over at de er dybt kompetente – også hænger sammen med vores aktivistiske udenrigspolitik. Og selvom Fogh og Bartels ikke kan tage særlige hensyn til danske interesser, men vil gøre hvad der er bedst for NATO, så giver det alligevel visse fordele, at vi i dag har de to højeste poster i organisationen: „Jeg kan mærke, at der er en forventning hos mine forsvarsministerkollegaer om, at jeg har en anden mulighed for at tale med Anders Fogh Rasmussen og Knud Bartels, end de har. Det giver mig en mere direkte adgang til at snakke med den amerikanske, britiske og franske forsvarsminister,“ siger Hækkerup.

„Det er klart, at man vil forvente af Danmark, at vi leverer det, vi skal. At vi, som vi har gjort det de seneste mange år, boksede over vores vægtklasse, som amerikanerne plejer at sige om os,“ siger Lene Espersen.

Hverken Hækkerup eller Lillelund Bech vil afvise, at Danmark i fremtiden kommer til at deltage i en ny krig som Afghanistan. Alligevel bliver 10'ernes aktivisme en anden end 90'erne og 00'ernes, mener Vedby: „Amerikanernes skiftede fokus væk fra Europa betyder, at vi i fremtiden ikke blot kan koble os på amerikanerne. Aktivisme i 1990'erne og særligt i 00'erne har handlet om, at vi skulle stå skulder ved skulder med amerikanerne, når de bad os om det. I fremtiden vil der være en tendens til mere at kigge på danske interesser, og vi skal i stigende grad selv definere missionerne. Det stiller meget større krav til vores egen politik. Det er ikke længere nok bare at være aktiv, vi skal også finde ud af, hvorfor, hvordan og hvor vi vil være aktive.“

„Jeg ved ikke, hvad aktivistisk betyder? Det betyder én ting, når Holger K. Nielsen siger det, og noget andet, når Lene Espersen siger det. Betyder aktivisme blot, at man laver en masse aktivt? Er det aktivistisk udenrigspolitik at sende ulandsbistand til Tanzania? Jeg ved det ikke. Men

aktivisme i den forstand, at vi ikke finder os i overgreb mod den vestlige verden og vores frihedsidealer, kan jeg veldig godt lide. Vi skal ikke bare sidde herhjemme og trille tommelfingre. Vi skal ikke tilbage til de gamle FN-dage, hvor vi blot var på Cypern og i Congo. Vi skal være klassens duks, når det gælder NATO-samarbejdet.“ Citat, Søren Espersen.

Erfaringerne fra Afghanistan

En lære fra Afghanistan er ifølge Vedby, at vi skal blive meget bedre til at tænke strategi: „Vi er blevet bedre til at tænke i mål og midler, og til sidst i Afghanistan endte vi med faktisk at have planer. Men det har vi ikke overført til hele forsvarspolitikken, og det skal vi blive bedre til, hvis vi for alvor skal kunne fungere i den her nye verden. I krige som Irak, Afghanistan og Libyen er hovedudfordringen i virkeligheden at definere, hvornår nok er nok. For ellers kan man, som det er sket i Afghanistan, blive der, blive der og blive der, uden at man kommer tættere på mål.“ Ifølge Poul Dahl, der er tidligere Jægerkorpschef og i dag er medlem af Silkeborg Byråd for Venstre, bør endnu en lære fra Afghanistan være, at fremmede styrkers tilstedeværelse skaber flere problemer end løsninger: „Man kan ikke føre krig ved at være til stede. Hvis vi fremover skal i krig, skal det være en militæroperation, der er veldefineret og velafgrænset geografisk og i tid. Man skal ud at løse opgaven og hjem igen.“ En udbredt kritik i forhold til Afghanistankrigen er, at der på intet tidspunkt har været en politisk konsensus, om hvad succeskriteriet har været for Afghanistan, og målene har hele tiden ændret sig. En lære kunne måske være at have politisk konsensus om et klart veldefineret succeskriterium, næste gang vi går i krig?

Det mener Holger K. Nielsen: „I 2001 var målet at ødelægge al-Qaeda's træningslejre, i 2003 var målet stabilisering for at hjælpe Karzai-regeringen, og siden har der været mål om demokrati og sikkerhed. På det sidste har man så igen talt om terrorbekæmpelse. Denne skøjten frem og tilbage er et kæmpeproblem. Også i forhold til soldaterne. For hvad er det, man sender soldaterne ud til?“

Søren Espersen mener dog, at det er urealistisk at forvente en klar strategi fra start: „Det kan ikke forventes, at vi politisk kan nå til enighed om, hvad der er målet for vores aktion. Som politikere har vi ret til at have forskellige indgange og forskellige mål, og det må soldaterne finde sig i. Sådan er den politiske virkelighed uanset, om det er krig, undervisningspolitik eller boligpolitik.“

„Selvom man så havde et fælles succeskriterium fra start, ville det ikke overleve mødet med krigen, men ville nødvendigvis ændre sig undervejs,“ siger journalist Jacob Svendsen, der sammen med Lars Halskov er aktuel med bogen „Et Land i Krig“, og tilføjer: „Vi skal først og fremmest tage erfaringen med os om, hvor vanvittigt svært det er at føre krig. En vigtig lærdom er, at når man går i krig, kan man ikke vide, hvor man slutter, og hvad mellemstationerne bliver, fordi krigen er total uforudsigelig. En anden vigtig lærdom er, hvordan vi håndterer fanger. Den tredje vigtige lærdom er, at krige ikke kan vindes militært. Det har alle politikerne efterhånden lært at sige, men de har ikke taget konsekvensen af det. Den stabiliserende og civile indsats skal prioriteres på samme niveau som den militære.“

Bliver læren af Afghanistan, at vi i fremtiden ikke går i krig for at indføre demokrati?

„Det har aldrig været DF's ambition at indføre demokrati, og jeg håber, at de andre partier vil tage ved lære af Afghanistan og Libyen, at vi ikke i fremtiden skal gå i krig med det mål. For det kan ikke lade sig gøre,“ siger Søren Espersen og tilføjer: „Vi går i krig for vores egen eller NATO's skyld – ikke for andres skyld. Vi skal ikke indføre demokrati eller menneskerettigheder for andres skyld. Glem de ting. Vi skal tænke koldt og kynisk på, hvad der er til Danmarks og Vestens fordel. Det håber jeg, at vi har lært af Afghanistan.“

Charlotte Aagaard: „Uanset, hvad man havde gjort, kunne man ikke have indført et troværdigt demokrati på ti år, og man bliver derfor i fremtiden nødt til måske at have et tidsperspektiv, der hedder 25 år. Men den danske befolkning vil aldrig være klar til at deltage i en krig, der skal vare 25 år, hvor man kan regne med jævnlige tab.“

Vil politikerne være parate til at investere 25 års krigsdeltagelse for at indføre demokrati, eller vil de sænke ambitionsniveauet? Jacob Svendsen: „Man har fundet ud af, at man skal passe på med de høje idealer. Men det er interessant, hvorfor man sætter så høje idealer? Det gør man for at vinde den hjemlige befolknings opbakning til krigen. Det er nemmere at sælge krigen til sin egen befolkning på idealer og smukke fortællinger om demokrati og pigeskoler end på ren interessepolitik.“

Men politikerne vil i fremtiden blive stillet i et dilemma. Vil man have opbakning til en fjern krig fra en befolkning, der ikke føler sig umiddelbart truet, så kan man tale det op til at være en krig for idealer. Derfor kan politikerne måske blive nødt til at tale om demokrati også næste gang. Men de skuffede forventninger om indførelse af demokrati i Afghanistan stiller tabet af de danske soldaters liv i et lys, der formentlig vil gøre befolkningen mindre villig til at gå i krig igen i den nærmeste fremtid – i hvert fald når det kommer til krigsdeltagelse med landtropper.“

„Der er kastet enormt mange ressourcer ind i Afghanistankrigen. De samlede danske omkostninger i Helmand og Gereshk, hvor der bor mellem 50-70.000 mennesker, har siden 2006 været 100.000 kr. pr. indbygger.“

Citat: Jacob Svendsen

„Irak er et klart eksempel på en uhyre omkostningsfuld krig med et uklart resultat“, siger Holger K. Nielsen og tilføjer: „Man fik fjernet Saddam Hussein, og kurderne i nord har det i dag langt bedre end tidligere. Der er en vis, men skrøbelig, stabilitet, og selvom der er skabt demokrati, er det meget ustabil. Man skal være sig uhyre bevidst om omkostningerne ved krigsførelse. Joseph E. Stiglitz, professor i økonomi ved Columbia University, har vurderet, at Irakkrigen har givet samfundstab på op mod 3.000 mia. dollars. Omkring 100.000 er dræbt, og mange flere er flygtet. Omkostningerne har været enorme,“ siger Holger K. Nielsen og påpeger, at nationale interesser er afgørende, når man går i krig. Han mener på den baggrund, at den danske deltagelse i krigen i Afghanistan var meget problematisk: „Jeg har meget svært ved at se vores nationale interesser i Afghanistan. Politikere fra V og S har talt om krigen som et nationalt sikkerhedsspørgsmål – det, mener jeg, er noget sludder. Det handler meget mere om solidaritet med USA og NATO. Det har ikke noget som helst at gøre med vores nationale sikkerhed. Og også denne krig har haft enorme menneskelige og ressourcemæssige omkostninger.“

Men selvom der er postet enorme ressourcer i Afghanistankrigen,

har det stadig været alt for lidt, mener Jørgen Dragsdahl: „Den nødvendige vilje til sejr mangler. Man tror, man kan klare sig med et billigt engagement. Antallet af soldater har været alt, alt for lavt. Det gør mig trist til mode, at vi har lidt så enorme udgifter og så enorme tab – både danske soldater og unødige drab på afghanere – fordi man tror, man kan gå i krig på en slags fribillet. Den store erfaring fra Vietnam, Malaysia og Afghanistan er, at ressourcerne skal være langt større, end der har været politisk vilje til, hvis man skal vinde den slags krige. Hvis Danmark bliver angrebet i morgen, kæmper vi en suverænitetskamp, hvor vi indsætter alle ressourcer. Men fordi krigen finder sted langt pokker i vold, og motiverne er diskutabile og ikke direkte betyder noget for vores egen overlevelse, så bliver engagementet for lille. Og det er årsagen til, at vi taber. Den nødvendige vilje til at vinde er ikke til stede.“

Uforberedt på krig

Det har gennem en årrække været en offentlig hemmelighed, at forholdet mellem ledelsen i Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet har været betændt. Allerede i 2003 skrev Søren Gade og Troels Lund Poulsen (V) i deres bog „Den forandrede verden“ om en „usund“ konkurrence mellem Forsvarsministeriet og forsvarsledelsen. I 2010 ansatte VK-regeringen for første gang i historien en civil leder af Forsvarets Efterretningstjeneste, Thomas Ahrenkiel med en fortid i Udenrigsministeriet og Statsministeriet. Dermed blev den militær-civile ledelseskonflikt yderligere intensiveret. Det var en strid med klare paralleller til udnævnelsen af Leon Panetta i 2009 som chef for CIA, FE's amerikanske søsterorganisation. Med processen omkring ansættelsen af Bartram som ny forsvarschef nåede konflikten ifølge Bent Fabricius sit foreløbige højdepunkt: „Tillidskrisen er vel reel. Det gælder primært en mistillid fra politikere, hvilket til gengæld har affødt en større forsigtighed i forsvaret og spændinger i de civil-militære forhold.“

Også Lars R. Møller mener, at flere politikere nærer en fuldstændig grundlæggende mistillid til forsvarsledelsen: „Uanset, hvad forsvarsledelsen siger, så har mange af politikerne en opfattelse af, at de er fulde af løgn og skjuler noget. Det er et farligt spor. Det er ikke alle, men nogle politikere. Men råddenskab begynder i Folketinget, for det er ikke rimeligt, at politikerne ikke giver os et klart mandat i forhold til, hvordan vi håndterer irakiske fanger, og så bagefter begynder at kritisere og pege fingre, som nogle politikere gør. For hvad fanden havde de tænkt sig?“

I forbindelse med Politikens anklager mod Poul Kiærskou for at have snydt med de irakiske fangetal kaldte Frank Aaen i februar måned forsvarsledelsen for „bundrådden“, og det generelle medie billede har købt påstanden om en rådden forsvarsledelse.

Holger K. Nielsen anerkender, at der har været en civil-militær tillidskrise, men tager afstand fra Aaens karakteristik: „Jeg er ikke enig i Aaens udtalelser om råddenskab i forsvarstoppen, men det er yderst vigtigt, at man agerer, og der er meget stort behov for, at de to kulturer taler bedre og mere sammen.“ Christian Brøndum, der er forsvarsmedarbejder på Berlingske, og Søren Espersen anfægter, at der skulle være tale om egentlige „skandaler“ og en rådden forsvarsledelse. Brøndum angriber sine egne kollegaer i mediebranchen, og Søren Espersen angriber sine egne kollegaer på Christiansborg.

Brøndum: „Det er især ringe medløberjournalistik, der har været med til at kaste forsvaret i mistillid. Medierne slår sagerne sammen og kalder det ‚skandaler‘ i forsvarsledelsen. Men er der nogen, der er tiltalt for noget? Er der overhovedet rejst en tjenestemandssag mod nogen? I Jægerbogsagen blev forsvarsledelsen offer for laverestående officerers løgne. I sagen om torturoplysningerne om irakiske fanger var det daværende forsvarsminister Søren Gade og ikke forsvarsledelsen, der skjulte oplysninger for Folketinget. Og hvis sagen med de irakiske fangetal var klokkeklart pilrådden, så ville man på nuværende tidspunkt nok have truffet afgørelse om at rejse en tjenestemandssag mod Poul Kiærskou. Forsvarsledelsen er ikke bundrådden. De fleste er tværtimod loyale, og de finder sig i meget.“

Espersen: „Det er ikke fair at kalde kommandosystemet båndråddent, fordi der har været nogle sager. Det ville være det samme som at kalde det kommunale system for bundråddent, fordi vi har haft en Esbjerg-sag. Det er en politisk langgen ud med spredde hagle, og det er helt forfejlet.“ Han tilføjer: „Det er unfair, at politikerne ustandseligt råber op og sætter soldater i gabestokken. Vores hær er måske den mest moralske i hele verden, og derfor er det urimeligt, at det hver gang, der er en mindre sag, bliver blæst op til kæmpe skandaler. Og det er politikernes skyld, ikke forsvarets skyld.“

„Forsvarsledelsen er ikke bundrådden. Den påstand er både pjattet, sjofel og fordummende. Det er et spørgsmål, om at Frank Aaen ikke med tilstrækkelig viden har været i stand til at stille de rigtige spørgsmål og presse på, indtil han fik svar. En del af problemet er, at politikerne i virkeligheden ikke er ret engageret i det her.“ Citat: Jørgen Dragsdahl.

Også Brøndum retter kritik mod flere politikere for i en række af sagerne at fare ud af en tangent og rette alvorlige anklager mod personer uden at have tilstrækkeligt kendskab til sagen: „Især i forhold til de irakiske fangesager har politikerne forsøgt at tørre den af på forsvarsledelsen. Det var fuldstændig velkendt blandt de daværende forsvarspolitikere, at ‚britefinten‘ med at overlade det til briterne eller irakiske politifolk at tilbageholde irakere var praksissen fra 2004. Det foregik med blåstempling fra Forsvarsministeriet, og det er derfor for ringe, at man bilder befolkningen ind, at det foregik i det skjulte og blev opfundet af den danske bataljon i Irak. For det er ikke rigtigt. Det er pinagtigt for politikerne, der prøver at tørre det af på forsvarsledelsen, og det er pinagtigt for medierne, der ikke gør deres arbejde godt nok.“

„Kritikken af Armadillo-basen på forsiden af Politiken 20. april viste sig at være lodret forkert, men der er ingen, der trækker i land og beklager deres fejlhistorie. Mistilliden til forsvarsledelsen får bare lov til at stå uimodsagt.“ Citat: Lars R. Møller.

Jørgen Dragsdahl retter kritikken endnu bredere ud og kalder det et kollektivt problem: „Det er et samfund, der er gået i krig, uden at være beredt til de udfordringer, som følger af at være i krig. Forsvaret var ikke forberedt på den type opgaver, det blev stillet over for. Politikerne var ikke forberedt på at give forsvaret den vejledning, som er nødvendig. Pressen har massivt svigtet sit ansvar med hensyn til at udøve den samtidige konstruktive kritik. Og befolkningen har været for overvældet af, at lille Danmark er i krig. Hverken politikerne, forsvaret eller pressen havde tidligere erfaring med at deltage i krige som Irak og Afghanistan, og en del af de sager, der har været i forsvaret, skyldes derfor inkompetence – både politisk, militært og mediemæssigt. Men hertil

kommer også bevidste løgne. Man har hele tiden fremholdt et billede af Afghanistan, der pegede på, at det gik godt, og at der var fremskridt. Og så har vi andre måttet undre os over, at det eneste sted, det gik godt, var i de danske indsatsområder. For i de andre indsatsområder har der været tilstrækkeligt med kilder til, at man har kunnet se, at det gik ad helvede til. Den danske informationsmængde har været både misvisende og ringe. Det er dels Folketingets skyld – de gør ikke som kongressen i USA og forlanger en stribe af rapporter. Det er dels journalisternes skyld – de har været for overvældet af at være ude i en rigtig krig med drengene til at kunne være kritiske. Og det drejer sig om aviser og redaktører, der ikke afsætter de nødvendige ressourcer til at have dygtige fagmedarbejdere. Det er en kollektiv fiasko.“ Dragsdahl mener, at det har været næsten umuligt at skabe en frugtbar debat om problemstillingerne: „Hvis forskerne skal have indflydelse, må de ikke være for kritiske. Og det er de så heller ikke. Det samme gælder for forsvarsledelsen. Hvis de er for kritiske, så bliver de beskyldt for at politisere.“

Hvornår er en militær beslutning politisk?

Forsvarsledelsen ER blevet kritiseret for at politisere. Tidligere jægerkorpschef, Poul Dahl, kritiserer forsvarets ledelse for at lege politikere på i hvert fald to måder:

For det første laver forsvarsledelsen spin, der fjerner fokus fra debatten om forsvarets struktur, når der skal forhandles forsvarsforlig: „Forsvaret vil gerne undgå debatten om, hvilket slags forsvar vi skal have, og hvad det skal bruges til? Derfor anbefaler de at lukke flyvestationer, flådestationer og kaserne. Det siger de, fordi de ved, det vil være et politisk problem. Forsvarsledelsen vil gerne fastholde den nuværende struktur, så de laver et spin, så det bliver en debat om kaserne lukninger, arbejdspladser og indenrigspolitik i stedet for en debat om forsvarets struktur. Det bygger ikke på en militærfaglig vurdering, men på tradition og vanetænkning og en intern konkurrence mellem de tre værn.“

Den anden måde, hvorpå forsvarsledelsen politiserer, er ved at fralægge sig ansvaret. Det gør de ifølge Dahl på i hvert fald fire måder: 1) Ved at anbefale dét, som ministeren gerne vil høre, 2) ved at kalde beslutninger, som burde være militærfaglige, for politiske, 3) ved at acceptere ministerens direkte indblanding i forsvarets indre anliggender og 4) ved at sætte soldater i gabestokken, når der er sket noget grimt på slagmarken:

1. „Forsvarsledelsen har påtaget sig en politisk rolle, som betyder, at man på bekostning af en konkret viden, om hvad der militærfagligt er det bedste, alligevel anbefaler det, som man tror, ministeren gerne vil høre. Det gør de for på forhånd at undgå at blive stillet til ansvar, og de gør det for at få politisk indflydelse på forsvarets indretning.“

2. „Spørgsmålet, om hvordan soldaterne skal uddannes og udrustes, er helt klart en militærfaglig beslutning. Men forsvarsledelsen tør ikke kridte skoene og sige, at de ikke vil sende soldater i krig, hvis ikke de får en bedre uddannelse og bedre materiel. For så vil ministeren måske træffe et valg om ikke at gå i krig. Og det svar er forsvarsledelsen bange for at høre. For hvis forsvaret ikke bliver brugt, så bliver det måske nedlagt.“

3. „I stedet for at stå fast på en militærfaglig vurdering tillader forsvarsledelsen, at ministeren griber direkte ind i sager i forsvaret. På

den måde kan forsvarsledelsen vaske hænder og sige: „Det var dejligt, nu slap jeg for det ansvar.“

4. „Forsvarsledelsen er begyndt at straffe og stille den enkelte soldat til ansvar, hvis der sker noget grimt på kamppladsen. Der er eksempler på, at forsvarsledelsen sætter soldater i gabestokken for at skubbe ansvaret fra sig. Men det går ikke, for så kan soldaterne ikke træffe beslutninger, og så kan de ikke føre krig. Derfor har 100 unge officerer nu skrevet et åbent brev, hvor de giver udtryk for deres bekymring for den manglende tillid fra forsvarsledelsens side.“

Ifølge Dahl er forsvarsledelsens helt store synd, at de „ikke har turdet påtage sig det fulde ansvar for krigsførelsen og fortælle politikerne og befolkningen, at krig er beskidt, blodigt og pisseuretfærdigt. Mistilliden til forsvarsledelsen er derfor overvejende selvforskyldt.“

„Det kaldes politisk kontrol med forsvaret. Hvis forsvarsministeren siger hop på tungen, så skal forsvaret hoppe på tungen. Derfor er det noget være øvl, når man vender det om og siger, at forsvaret politiserer og lefler for ministeren.“ Citat: Lars R. Møller.

Men både Jacob Svendsen og Charlotte Aagaard mener, at det er forfejlet at kritisere forsvaret for at politisere. Den type operationer, som det danske forsvar deltager i, kræver både, at forsvaret træffer militærfaglige og politiske vurderinger. „Det er en direkte konsekvens af, at forsvaret fører krig i en politisk sammenhæng,“ siger Svendsen, der ligesom Aagaard mener, at det er „indbygget i den militære konstruktion“.

Svendsen: „Forsvarsledelsen er ikke bundrådden, men ansvaret, opgaverne og kravene til forsvarsledelsen er blevet skærpet kolossalt de seneste ti år, fordi Danmark er kommet i krig. Og det har vist sig på en række punkter at være vanskeligt at håndtere for en forsvarsledelse, der har en baggrund i strukturen og traditionen fra Den Kolde Krig. Forsvaret spiller helt naturligt en mere politisk rolle i dag, fordi der ikke i dag er konsensus om én bestemt trussel, der skal håndteres på én bestemt måde. Forsvaret fører krig i en politisk sammenhæng, og derfor skal forsvarsledelsen selvfølgelig forholde sig til politiske spørgsmål. Der undervises i det her på Officersskolen, så at rette kritik mod forsvarsledelsen for ikke kun at forholde sig til rent militærfaglige vurderinger er helt misforstået. Der findes ingen krige, hvor det militærfaglige, det politiske og det følelsesmæssige ikke hænger sammen.“

Og ifølge Aagaard er det nærmest en naturlov, at embedsmænd i styrelser altid vil forsøge at please politikerne: „Forsvaret forsøger at please ministeren og den siddende regering, og det skal de på sin vis også, fordi forsvaret tager deres ordre fra regeringen. Vi ser gang på gang, at officererne forsøger at tilfredsstille det politiske system og levere de svar, de mener, politikerne helst vil have. Men det er indbygget i systemet, og det gør sig gældende på alle ministerområder. Det bliver bare så tydeligt, fordi der i krigstid er meget opmærksomhed på forsvaret.“

Alligevel retter Aagaard kritik af forsvaret for at have et kommunikationsproblem. Forsvaret burde tage den alt for hyppige dårlige medieomtale mere alvorligt, og forsvarsledelsen burde blive bedre til at håndtere og forudse, hvor der kan opstå „skandalesager“ og være på forkant, mener hun: „Der er kø ved håndvasken. Den udskældte forsvarsledelse forsøger at lægge ansvaret over på politikerne. Omvendt

siger politikerne, at det er forsvarsledelsens skyld. Det ville klæde forsvarsledelsen og politikerne, hvis man i stedet kunne indrømme, at man har taget fejl og ikke har behandlet sagerne, som man skulle. Det ville kunne lukke ret mange af de politiske debatter, som trækker i langdrag og skader forsvaret helt vildt. Undersøgelser viser, at når det går godt, er halvdelen af forsvarets omtale i medierne positiv. Når det går skidt, er det kun en tredjedel, der er positiv. Enhver anden stor virksomhed ville betragte det som en kommunikationsmæssig katastrofe, men det gør man ikke i forsvaret. Og det er underligt.“

Aagaard fortsætter: „Det andet kritikpunkt, man kan rette mod forsvarsledelsen, er, at det virker som om, det kommer totalt bag på dem, at der vil være et fangespørgsmål, ligesom det stadig kommer bag på søværnet, at der er problemer med at få afleveret nogle pirater til retsforfølgelse et eller andet sted. Forsvaret lader nogle gange tingene sejle, fordi det passer dem bedst. Forsvarskommandoen har ansat nogle af de ypperste jurister i Danmark til at håndtere den slags sager, så man kan sagtens forlange af forsvarsledelsen, at de får styr på dem – også inden de opstår.“

Den amerikanske erfaring

Ser man nærmere på udviklingen i de danske civil-militære forhold, vil man opdage, at Danmark med forsinkelse følger USA. Der har eksisteret en civil-militær ledelseskonflikt i USA siden Vietnamkrigen i 1970'erne, og sexskandaler på stribe i det amerikanske forsvar i begyndelsen af 1990'erne åbnede muligheden for Clinton til at reformere forsvaret i 1992. På samme måde er det Jægerbogsagen, Lækagesagen, torturbillederne og Papkassenotatet, som har gødet jorden for Hækkerup til at lave forsvaret om. Og ligesom for Clinton handler det for Hækkerup bl.a. om at genskabe tilliden til og øge åbenheden i forsvaret.

„Noget af det allervigtigste i det danske forsvar er, at vi skal være åbne og ærlige, om hvorfor og hvordan vi gør tingene, også når tingene ikke lykkes.“
Citat: Nick Hækkerup.

I 1993 gik den stærke amerikanske forsvarschef Colin Powell på pension fra aktiv tjeneste i militæret, og Clinton valgte efterfølgende en ny „svag“ forsvarschef, der kunne fungere som præsidentens marionetdukke. Bartram har en relativt begrænset relation til den øverste forsvarsledelse, og derfor kan Hækkerup måske have den nye forsvarschef tættere på sig. Spørgsmålet er, om Bartram er valgt som en svag forsvarschef, der ikke vil yde Hækkerups politiske dagsorden for meget modstand?

*„Jeg har stor tiltro til Bartram. Men der er selvfølgelig politik i det. Bartram er håndplukket til at gennemføre en omstrukturering af forsvaret.“*Citat: Poul Dahl.

Både Lene Espersen og Lillelund Bech roser dog Bartram, og til trods for en stor skepsis forud for udnævnelsen mht. ansættelsesprocedurerne bakker Bent Fabricius op om valget: „Vi har fået en god mand, det mener jeg ubetinget.“ Han tilføjer, at Bartram formentlig ville have været i den øverste chefgruppe på udnævnelsestidspunktet, hvis der ikke på et tidligere tidspunkt var blevet skåret i gruppen af tophofficerer, netop da han var på vej op ad karrierestigen. Alligevel er Bartram et nyskabende valg til posten, idet han hverken har haft job i Forsvarsministeriet eller i NATO-systemet,

mener Hans Engell. Selvom Engell mener, at Bartram er kvalificeret, så ser han en fare for, at Bartram i forsvaret risikerer at blive opfattet som „Hækkerups mand snarere end forsvarets mand“.

„Tilbage i 1970'erne stod man også over for at skulle lave nogle ændringer i forsvaret. Dengang udnævnte man en visionær oberstløjtnant i Forsvarsministeriet, G. K. Kristensen, til generalløjtnant og forsvarsstabschef, dvs. den næstøverste i forsvaret og den forventelige næstkommende forsvarschef. Han fik ikke en chance. Han blev mobbet ud af de gamle generaler og admiraler. Bartram risikerer ikke at få chancen af sine egne kollegaer.“ Citat: Poul Dahl.

I USA prøvede Clinton i 1992 og Bush i 2001 at reformere forsvaret. De nåede ikke langt. Clintons „gennemgribende“ reform blev ikke til meget mere end „Don't ask, don't tell“-politikken vedrørende homoseksuelle – og Bushs reformer forblev ligeledes beskedne.

Vil Hækkerup lykkes med en gennemgribende reformering af forsvaret, eller bliver nyskabelserne ved en ny ansættelsesprocedure af forsvarschefen og en besparelse på 3 mia. kr. på forsvarsbudgettet?

Kendetegnende for dansk forsvarspolitik er, at forsvarsministeren, selv om han bestemmer meget, langt fra bestemmer alt. Forsvarspolitikken er noget af den mest forligsbelagte politik i Danmark – der er tradition for, at forsvarsministeren ikke træffer beslutninger uden om forsvarsforliget. Hækkerup kan ikke suspendere værnepligten og sammenlægge Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet uden at bryde forsvarsforliget – heller ikke selvom han skulle have flertal i folketingsalen. Han vil kunne opsiges forliget og indgå et nyt forsvarsforlig med Enhedslisten, men det er meget usandsynligt, at Hækkerup vil kunne finde på det.

Lene Espersen har meldt ud, at der ikke vil blive truffet større forsvarspolitiske beslutninger forud for næste forsvarsforlig, som træder i kraft i 2015, og hun bakkes op af forsvarsordførerne fra Venstre og Dansk Folkeparti. Hvis VKO-fronten holder, kan Hækkerups reformer vise sig at blive marginale.

Vedby mener, at besparelsen er Hækkerups mulighed: „Hvis de 3 mia. kr. bliver brugt som et brækjern til at modernisere, så tror jeg, at Hækkerup har chancen for at sætte et mærke på dansk forsvar, der er større end det, hans onkel [Hans Hækkerup, forsvarsminister 1993-2000, red.] lavede. Hvis ikke, så er der klart risiko for, at det bliver god administration snarere end reformation.“

Emma Knudsen (f. 1986) er kandidat-studerende i statskundskab og tidligere praktikant ved NATO, den amerikanske kongres, Forsvarsakademiet og Barack Obamas præsidentkampagne.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og i statskundskab, kandidat-studerende i statskundskab og i Historie og har skrevet analyser til og været researcher på Politiken.

RÆSON spørger Torsten Schack (V): var jeres skattereform mere blå?

Torsten Schack Pedersen (skatteordfører, V): "Det afgørende for, om skattereformen bliver blå, er, om skattetrykket sænkes". RÆSON: "Jeres skattereform i 2009 sænkede ikke skattetrykket. Var den så rød?" Schack Pedersen: "Regeringens skattereform er udsigtsløs, fordi den blot flytter pengene fra den ene lomme til den anden". RÆSON: "Det samme gjorde VK's skattereform i 2009. Var den udsigtsløs?"

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

Du kalder regeringens skattereform "udsigtsløs", fordi den blot flytter pengene fra den ene lomme til den anden. I 2009 flyttede VK-regeringen med forårspakken 2.0 rundt på 30 mia. skattekrone uden at sænke skattetrykket. Var jeres skattereform i 2009 udsigtsløs?

Nej. Den var i omfang betydelig mere ambitiøs. Beløbet var større. Vi gennemførte den største sænkning af indkomstskatten siden, at indkomstskatten blev indført i 1903. Vi løftede 100.000 ud af topskatten, vi afskaffede mellemskatten, og vi sænkede bundskatten.

Men Jeres skattereform i 2009 flyttede kun rundt på skattekrone ligesom S-R-SF-regeringens skattereform gør. Hvorfor er regeringens skattereform udsigtsløs, når jeres skattereform i 2009 ikke er det?

I 2009 flyttede vi rundt på skattekrone, og vi tog al den finansiering, som, vi mente, ikke var problematisk. Vi skal gerne indrømme, at noget af den finansiering, som vi lavede, ikke var så problemfri, som vi dengang håbede på. Men når man har været igennem den øvelse, så nytter det ikke noget at fortsætte af det spor.

Jeg går ud fra, at I mener, at det spor, der er lagt med forårspakken 2009, er et godt spor. Hvorfor så ikke fortsætte?

Sporet er udtømt.

Regeringen sænker indkomstskatten, og de finansierer det på nøjagtig samme måde, som I gjorde i 2009. Ved øgede afgifter og skatter. Hvad er problemet?

Fx omfanget af grænsehandel tyder på, at vi allerede er gået alt for langt.

Så lad mig omformulere spørgsmålet. Er regeringens skatteudspil bedre eller dårligere end den skattestruktur, vi har i dag?

Det afhænger af, hvilken finansiering, man lægger på bordet.

Men finansieringen er jo lagt på bordet.

Jeg vil ikke sætte karakter på skatteudspillet. Det afgørende for os er, at der kommer en reel skattesænkning. Det er nu, der er mulighed for at sænke skattetrykket. Og den mulighed skal man gribe.

Er muligheden for at sænke skatten større i dag end den var i 2009?

Ja.

Løkke sagde før valget, at der "ikke er plads til nogen skattelettelser overhovedet". I dag forlanger I reelle skattelettelser for 13 mia. kr. Hvad er der sket i økonomien, som gør, at I pludselig har råd til at give skattelettelser for 13 mia. kr.?

Regeringen har peget på, at der er 22 reformmilliarder. Det er vi enige i. Og vi er enige i en vækst i den offentlige sektor på 0,8%, som vi selv gik til valg på. Det, der ligger ud over en vækst på 0,8%, vil vi bruge på skattelettelser.

Jeg har lige talt med tidl. overvismand Torben M. Andersen. Han siger, at der ikke er råd til 0,8% vækst i den offentlige sektor og skattelettelser for 13 mia. kr. Han mener, at Venstre skatteudspil mangler omkring 5 mia. kr.

2020-planen viser, at der er 22 reformmilliarder. En vækst på 0,8% i den offentlige sektor koster 9 mia. kr. Dvs., at der er 13 mia. kr. tilbage til skattesænkninger.

Financial Times' Martin Wolf siger til RÆSON, at der ikke kommer gang i væksten i Europa før 2020'erne. Hvordan kan der så være råd til at give skattelettelser for 13 mia. kr.?

Det er et politisk valg. Det koster 9 mia. kr. at sikre en vækst i det offentlige på 0,8%. De resterende 13 reformmilliarder vil vi bruge på skattelettelser frem for på nye offentlige investeringer.

Er regeringens skattereform blå?

Der er elementer i alle retninger. Jeg vil ikke kommentere på delelementerne.

Er regeringens skattereform mere blå end rød?

Det bliver svaret ikke meget anderledes af.

Så du vil ikke vurdere, om regeringens skattereform er rød eller blå? Du må vel vide, om den er rød eller blå?

Det afgørende for, om skattereformen bliver blå, er, om skattetrykket sænkes.

Jeres skattereform i 2009 sænkede ikke skattetrykket. Var den så rød?

Vores skattereform i 2009 lavede den største sænkning af indkomstkatten siden indkomstkattens indførelse i 1903.

Du svarer ikke. Du siger, at regeringens skattereform er blå, hvis den sænker skattetrykket. Jeres skattereform sænkede ikke skattetrykket. Det må jo så betyde, at jeres skattereform var rød?

Meget kan man vist sige, men at vi blev beskyldt for, at vores skattereform i 2009 var rød, der erindrings jeg ikke. Det var en skattereform, der sænkede indkomstkatten. Vi løftede 100.000 ud af topskatten. Vi sørgede for, at det bedre kunne betale sig at arbejde, og at det bedre kunne betale sig at uddanne sig.

Det er nøjagtig det samme, som regeringen vil gøre nu. Så hvis jeres skattereform var blå, så må regeringens skattereform vel også være blå?

Svarene bliver de samme uanset, hvordan du spørger.

Du siger, at regeringens skattereform er blå, hvis den sænker skattetrykket. Regeringens skattereformudspil, som

det foreligger nu, sænker allerede skattetrykket med omkring 4 mia. kr. Det må betyde, at den er blå?

Men vi vil sænke skattetrykket med 13 mia. kr.

I vil ikke være med til at sænke rentefradraget. I gjorde det selv i 2009. Hvad har ændret sig, som gør, at rentefradraget i dag er fredet?

Jamen, regeringens forslag følger bare samme spor, som vores reform i 2009. Men vi har været der. Og så kan man ikke bare lægge ovenpå.

Hvorfor ikke. Hvis du mener, at det i gjorde i 2009 virkede, hvorfor kan man så ikke gøre noget mere af det?

Vi sænkede rentefradraget til det niveau, som vi synes, det kunne bære. At gå videre af det spor vil betyde, at man tipper. Det er det samme, som da vi havde diskussionen om momsafgiften. Regeringen henviser til, at Venstre indførte momsafgiften. Men det betyder jo ikke, at man bare kan femdoble momsafgiften.

Løkke siger til Jyllands Posten 3. juni, at "den eneste skat, der i realiteten kan hæves, er boligskatten, men bare ikke på nuværende tidspunkt". Men mig bekendt var boligmarkedet i mindst ligeså stor krise i 2009 som i dag. Hvorfor var der så råd til at sænke rentefradraget i 2009, men ikke i dag?

Jeg har ikke set, hvad Løkke har sagt. Det er derfor svært for mig at kommentere på.

Men du ved vel, hvad din chef mener?

Boligmarkedet er langt mere presset i dag end i 2009. Derfor er der ikke råd til at øge beskatningen på bolig i dag.

I har vist jer parate til at stemme jeres egen politik ned for at vælte regeringen. Det så vi i efteråret 2011 med forslaget om at ændre regler for spindoktorerne. Den 17. november skar Løkke det ud i pap: "Vi vælter regeringen, hvis vi kan". Hvordan kan regeringen stole på, at I ikke indgår et forlig for herefter at stemme jeres egen politik ned i folketingsalen, hvilket vil vælte regeringen?

Hvis vi sidder ved forhandlingsbordet og indgår en aftale, så står vi ved det. Man kan ikke lave en aftale og så løbe fra den i folketingsalen. Sådan fungerer politik ikke.

I vil sandsynligvis kunne gøre det uden at miste tillid hos vælgerne ved at henvise til Svend Auken i 1988, hvor han i folketingsalen løb fra en aftale, hvilket tvang Schlüter til at udskrive valg.

Det har Svend Auken også fået ualmindelig mange klø for. Hvis man laver en aftale, så står man ved den. Men det er klart, at hvis vi kunne vælte regeringen i morgen, så gjorde vi det. Men ikke ved at løbe fra en aftale i folketingsalen.

Så Venstre bliver ikke det parti, der hjælper regeringen med at gennemføre en skattereform. Hvis regeringen ikke kan blive enige med andre partier, så vil Venstre heller ikke?

Hvis vi kan lave en aftale med regeringen, som vi synes er god, så gør vi det.

Så det passer ikke, når Løkke siger, at Venstre aldrig kommer til at hjælpe regeringen igennem med noget?

Altså. Det ville være skingrende vanvittigt at løbe fra en aftale i folketingsalen. Det kommer vi aldrig til at gøre.

Lasse Marker (f. 1986) er medlem af RÆSONs chefredaktion. Han er BA i dansk og BA i statskundskab, kandidatstuderende i statskundskab og i Historie ved Københavns Universitet. Har været researcher ved og skrevet analyser til Politiken.

Kommentar: Folkemødet kan få os til at elske politik igen

Politikerne kaster med mudder og sviner hinanden til. Det har fået os til at hade politik. Det har skabt en tendens til, at færre følger med i politik og færre stemmer ved valg. Det er et demokratisk problem. Hvis politikerne holder op med at kaste mudder efter hinanden, kan vi måske komme til at elske politik igen. Ved åbningsdebatten på Folkemødet grinede og omfavnede Bertel Haarder (V) og Mogens Lykketoft (S) venskabeligt hinanden. I et øjeblik kom vi alle til at elske politik igen.

Af Lasse Marker, medlem af chefredaktionen

Der er en tendens til at færre følger med i politik, og selvom der ved folketingsvalget i sep. 2011 var høj valgdeltagelse 87,7 %, er der en tendens til faldende valgdeltagelse. Det behøver ikke at være et udtryk for faldende opbakning til demokratiet som styreform. Alligevel er det et demokratisk problem. Det betyder øget marginalisering og ekskludering af bestemte grupper, hvilket skaber et demokratisk underskud.

Politikernes tilsmudsning af hinanden har fået os til at hade politik

Blandt valgforskere er der uenighed om, hvorvidt lavere deltagelse er tegn på, at noget er galt med de vælgere, der ikke stemmer; med samfundet, som de er en del af; eller om det er det politiske system, der klarer sig dårligt i de funktioner, som det er ment at skulle varetage: at repræsentere vælgers interesser, holde politikerne ansvarlig og legitimere deres udøvelse af magt. Ifølge politologen Colin Hay skyldes tendensen til faldende valgdeltagelse især, at politikernes tilsmudsning af hinanden har fået os til at hade politik. Jeg mener, at han har ret. Når vi hader politik, gider vi ikke at følge med i politik, og vi gider ikke at deltage i politik. Vores mulighed for at påvirke samfundet mindskes, og risikoen for, at vi ikke føler os repræsenteret af politikerne, øges. Vi kan komme til at stemme på et andet parti end det, som vi faktisk er mest enige med. Simplethen fordi vi ikke ved nok om, hvad partierne faktisk mener. Den vigtigste demokratiske opgave lige nu er derfor at få os til at elske politik igen. Og det kan Folkemødet måske få os til.

Allinge-retorikken

I fire dage i Allinge på Bornholm (13.-17. juni) mødtes politikere, pressen og borgere under mere uformelle forhold end normalt. Spin, vælgerleflen og tilsmudsning af politiske modstandere var lagt på hylden for en kort stund. Der var en særlig Allinge-retorik. Også selvom flere politikere i kortere glimt faldt tilbage i den vante Christiansborg-retorik. Bertel Haarder (V) og Mogens Løkketoft (S) omfavnede venskabeligt hinanden på talerstolen ved åbningsdebatten. I et øjeblik elskede jeg politik igen. Og jeg tror, at dem ved siden af mig havde det på samme måde. Faktisk tror jeg, at politikerne havde den samme følelse. Måske Folkemødet kan være med til at ændre den politiske kultur på Christiansborg? Ikke i morgen, men måske med tiden.

Hvorfor er Christiansborg blevet en børnehave midt i en mudderpøl?

I 1998 kommer Søren Pind hjem fra et besøg i Storbritannien, og han forærer daværende partiformand for Venstre, Anders Fogh Rasmussen, en bog *The Unfinished Revolution*. Den er skrevet af Tony Blairs spindoktor. I bogen står der:

De vælgere, der altid vil stemme på dig – glem dem

De vælgere, der aldrig vil stemme på dig – glem dem

De vælgere, der måske vil stemme på dig – brug alle dine kræfter

Da Fogh kommer til magten i 2001, indfører han kontraktpolitikken, som er kampen om midtervælgeren. Partierne konkurrerer om de samme vælgere, de bevæger sig derfor mod midten, og forskellen på deres politikker bliver mindre. Når partierne ikke længere kan konkurrere på politikker, så må de konkurrere på noget andet: nemlig tillid. Det værste, der kan ske for en politiker i dag, er derfor at blive underkastet mistillid. Hvis man kan underkaste sin politiske modstander mistillid, vinder man selv. Derfor ser vi en stigning i negative kampagner, dvs. tilsmudsning og mudderkastning. Det er en kultur skabt af politikerne, og det er en kultur, som kan ændres af politikerne. En ny kultur med mindre mudderkastning kan måske blive skabt på Folkemødet på Bornholm. Og den nye kultur kan måske tages med ind på Christiansborg. Det kræver, at politikerne selv vil det og selv gør det.

Lasse marker (f. 1986) er medlem af chefredaktionen. B.A.scient.pol, B.A.mag. i dansk. Kandidatstuderende i statskundskab og historie ved Københavns Universitet. Har været researcher ved og skrevet analyser til Politiken.

Er regeringen rigtig for danmark? RÆSON vs ungdomspartiernes formænd

“Jeg tripper efter et opgør med finansministeriets regnedrenge. [...] Selvom regnemetoderne accepteres nu, så er der mange [i SF], der ønsker at ændre dem på sigt.” - Gry Möger Poulsen, SFU

“Den nye regering er ung, men hvis det samlede skattetryk falder mærkbart, så må jeg give thumbs up!” - Kristoffer Beck, KU

“[Asylansøgenes forhold er ofte] nogen som fører til store psykiske og fysiske problemer for dem. Der har regeringen været for sløv.” - Ditte Søndergaard, RU, SFU

“Regeringen valgte (heldigvis) at bryde en masse af deres valgløfter som millionærskat, bevarelse af efterlønnen og kandidatpanten. Det er ikke godt for demokratiet og folkestyret, men det er godt for Danmark og dansk økonomi.” - Morten Dahlin, VU

Af Magnus Boding Hansen, RÆSONs chefredaktør.

Fører regeringen den rigtige politik?

**På en skala fra 1-10 (10=genialt, 5=akkurat bestået):
Hvor tilfreds er du med den politik, regeringen fører?
Start gerne med at sige tallet og uddyb så.**

Kristoffer Beck (KU): 5: De gennemfører ikke ret meget af den politik, som S-SF tidligere har fremført, hvilket betyder, at DK ikke har ændret sig væsentligt efter regeringskiftet.

Gry Möger Poulsen (SFU): 7,5: Efter 10 år med en borgerlig regering er der sket afgørende forandringer i DK. Øget beskatning og kontrol med multinationale selskaber, styrket indsats mod unfair konkurrence fra øst-arbejdere, kickstart af dansk økonomi, en milliard til kollektiv transport, flere penge til dagsinstitutioner, fattigdomsydelserne afskaffet osv. Men jeg er også utålmodig! Og jeg tripper efter et opgør med finansministeriets regnedrenge, berøringsangsten over for at tage et opgør med finanssektoren og ikke mindst: at regeringen for alvor gør noget ved ungdomsarbejdsløsheden.

Morten Dahlin (VU): 4: Regeringen valgte (heldigvis) at bryde en masse af deres valgløfter som millionærskat, bevarelse af efterlønnen og kandidatpanten. Det er ikke godt for demokratiet og folkestyret, men det er godt for Danmark og dansk økonomi. Når de så alligevel ikke får lov til at bestå skyldes det især deres forhøjelse af skatter og afgifter for seks milliarder siden valget. Regeringen har kostet den almindelige LO-familie 3400,- om året i højere skatter, og deres afgiftsskrue skipper danske arbejdspladser til udlandet – lige præcis det modsatte af, hvad vi har brug for.

Ditte Søndergaard (RU): 7: Regeringen har en god retning på sit politiske projekt, men jeg mener, at regeringen kunne føre en mere progressiv politik, både på det økonomiske og værdipolitiske område. For at være konkret, så efterlyser jeg eksempelvis et opgør med skattestoppet på boligbeskatning og en mere menneskelig asylpolitik.

Først Morten, så Kristoffer: Vurderet alene på den økonomiske politik, er I så mest enig med Fogh-

regeringerne, hvor det offentlige forbrug samlet steg, eller med Thorning-regeringen, hvis vi antager, at en skattereform vedtages med LA og K resulterende i lavere indkomstskatter, udhulede overførselsindkomster og en erhvervspakke til to milliarder?

Morten Dahlin: Den økonomiske politik bliver jo naturligvis dikteret af, hvilken periode regeringen sidder i. Fogh sad i en anden tid, hvor alle skreg på et højere offentligt forbrug. Det skal dog ikke være en undskyldning for, at han brugte alt, alt, alt for mange penge (selvom den daværende opposition ville have brugt endnu flere). Jeg synes dog, at afbetalingen af gælden, skattestoppet og begyndelsen på opgøret med efterlønnen i '06 gør, at jeg må vælge Fogh. Jeg ville dog helst have sagt Løkke, der overgik Fogh med længder!

Kristoffer Beck: Der er både gode og dårlige ting at sige om Fogh-regeringen, men overordnet set skete der langt fra nok. Det offentlige forbrug voksede, og skatten blev ikke sænket tilstrækkeligt. Dog er en kommende skattereform mellem K, LA og regeringen kun bedre, hvis den sænker det samlede skattetryk og således skaber reelle skattelettelser, og ikke blot omlægninger.

Beck, det er der meget, der tyder på, at den gør. Hvad vil dit svar på mit spørgsmål i så fald være?

Kristoffer Beck: Den nye regering er ung, men hvis det samlede skattetryk falder mærkbart, så må jeg give thumbs up!

Regeringen vs finansministeriets regnedrenge

Gry, du mener, regeringen mangler at tage et "opgør med finansministeriets regnedrenge". Lykketoft sagde det samme i et foredrag i CEVEA for nylig (hvor han troede, han talte uden for citat). Hvor udbredt vurderer du, at denne opfattelse er i regeringspartierne og deres baglande? Og hvad tror du dette holdningsskifte siden valget ift de økonomiske regnemetoder skyldes?

Gry Möger Poulsen: Jeg tror, mange deler min opfattelse om, at der er brug for et opgør med finansministeriets regnemetoder, hvis der for alvor skal skabes forandringer i DK på langt sigt. Samtidig er regeringen også selv nødt til at tage et opgør med det opslidende fokus på balance i 2020. Og til "holdningsskifte"-spørgsmålet har jeg to svar: 1) For mange politikere bliver spist af deres embedsmænd, og 2) der er ikke et S-SF-Ø flertal.

Gry, S og SF støtter jo officielt finansministeriets regnemetoder. Hvor mange MF'ere tror du er uenige i dem inderst inde?

Gry Möger Poulsen: SFere vil jo gerne mere end bare at administrere regeringensmagten – derfor handler det om skridt for skridt at rykke Danmark i en bedre retning, og derfor er det da klart, at selvom regnemetoderne accepteres nu, så er der mange, der ønsker at ændre dem på sigt.

Ditte Søndergaard: Et kort mellem spil: Det var de samme regnemetoder, man anvendte i 90'erne!

Gry Möger Poulsen: Ditte, 90'erne er heller ikke mit forbillede

Ditte Søndergaard: Gry, Der løste man ellers på mange måder større strukturelle udfordringer, end dem vi har i dag. Med godt resultat.

Ditte, du efterlyste i dit første svar før en “mere menneskelig asylpolitik”. Er regeringens asylpolitik da ikke det på alle punkter?

Ditte Søndergaard: Jeg synes godt, regeringen kunne være længere fremme i skoene i forhold til at forbedre asylansøgere forhold – især Morten Bødskov når nu han har fået ansvaret. Det drejer sig om konkrete mennesker med konkrete skæbner, der lever under konkrete forhold – ofte nogen som fører til store psykiske og fysiske problemer for dem. Der har regeringen været for sløv.

Skatteforhandlinger. For meget taktik?

Arne Hardis og Hans Mortensen skriver i Weekendavisen i dag – på baggrund af en lækket intern email af Løkkes spindoktor Michael Børsting – at “Venstre tilsyneladende er mere optaget af skattereformens eftermæle end af dens indhold.” (Om deres taktik skriver de: “Venstres fordel ved at stå udenfor er den umiddelbare taktiske gevinst, at man, som det fremgår af den rundsendte instruks, kan udstille regeringen som svag og i lommen på Frank Aaen.”) Barfod har erklæret sig “dødtræt” af Venstres taktiske spil i skatteforhandlingerne. ER oppositionen for optaget af taktik frem for politik? Og er regeringsfløjen bedre selv?

Kristoffer Beck: K ønsker en skattereform, der sænker det samlede skattetryk, hvis de kan skabe et mærkbart og fornuftigt resultat, så laver de også en aftale med regeringen. Det med taktikken, det må V selv svare på.

Gry Møger Poulsen: Har du ikke en holdning til det, Kristoffer?

Kristoffer Beck: Min holdning er, at man skal gå efter det bedst mulige resultat, men ikke at man skal gå med i en aftale for enhver pris. Og den eneste taktik, jeg kan se fra V, er, at de presser S-SF hårdt i bund i forhold til skattelettelse. Det er klart, at intet parti i oppositionen vil sælge sig selv billigt i en sådan aftale.

Morten Dahlin: Hele det politiske system er gennemsyret af taktik, spin og et fokus på proces frem for politik. Mediernes politiske kommentatorer er bare med til at gøre problemet endnu større og mere gennemgribende. Hvor mange historier har vi ikke hørt om Løkkes rygekabiner, Helles hæve/sænke-skriveborde eller Villys flyrejser. Ved I hvad? Jeg er fuldstændig hamrende ligeglad. Politik ville være meget mere reelt, hvis politikerne fra alle partier, også mit eget, ville droppe den billige mudderkastning og begynde at fokusere på Danmarks problemer. Medierne kunne så passende følge trop og afskedige de fleste såkaldte kommentatorer, der har en naturligvis interesse i at få alt til at handle om spin og taktik, så de kan få overbevist redaktørerne om, at de er deres penge værd. Men mht til skatteaftalen er det vel naturligt nok for Venstre at stille krav, og forhandlingerne var brudt sammen ligemeget, om Løkke var rejst til Bornholm, Rio eller USA – fordi parterne er politisk uenige. Jeg håber da, de bliver enige, men jeg mener ikke, Venstre skal tage en aftale, som den ser ud nu – der er for mange tidsler.

Ditte Søndergaard: Jeg synes, det er helt tydeligt, at især Venstre er optaget af taktiske hensyn. Det afslører Børstings usympatiske e-mail med al ønskelig tydelighed. Regeringen har fremlagt et udspil til

skatterreform, der lægger op til bredt samarbejde, fordi mange partier burde kunne spejle sig i det. Hvis den var taktisk, havde regeringen gennemført en snæver skatteomlægning med Enhedslisten. Det har den ikke. Og til Morten: Tyv tror, hver mand stjæler.

Morten Dahlin: Men regeringen har naturligvis kun Danmarks ve og vel på sinde og har på ingen måde taget hensyn til taktik, spin og PR i deres oplæg? Give me a break. Det skal man da være radikal for at tro på!

Ditte Søndergaard: Jeg konstaterer blot, at Venstre forpasser en historisk chance ved at forsøge at dække deres taktiske hensyn med spin. I øvrigt synes jeg, det er fair nok, at Lars Løkke tager tid til at besøge sin datter. Man skal bare ikke bruge det som undskyldning for ikke kunne at forhandle. Claus Hjort eller Kristian Jensen – begge ikke helt uerfarne folk – kunne vel vikariere, ligesom Morten Ø vikarierer for Margrethe i dag?

Gry Möger Poulsen: Ja, det er da tydeligt, at V er total fanget i eget spin-cirkus. Indiskutabelt. Venstre opfører sig vanvittigt. De snakker om ”friske reformmilliarder”, men fakta er, at de vil hælde penge ud til skattelettelser, der ikke er finansieret. Det betyder hul i kassen og nedskæringer i velfærden. Et andet godt eksempel på Venstres spin-orkan er jo debatten om løftebrud. Fakta er nemlig, at ud af 315 fælles S-SF udspil er de 270 kommet med i regeringsgrundlaget, og 218 af dem har regeringen taget initiativ til at gennemføre. Men helt generelt har alle politikere – hele vejen rundt – alt for travlt med at stå og råbe røv. De farer op om hævesænke-borde, rygekabiner eller en tur til Rio, der endte i USA. Og de politiske kommentatorer mæsker sig i det. Men det er bare lige præcis den slags, der gør, at folk ikke gider politik og mister tilliden til politikerne. Så her er Dahlin og jeg fuldstændig enige. Vi burde fyre de politiske kommentatorer og give politikerne besked på at fokusere på indhold. Men i forhold til skat vil jeg personlig gerne sige tak til V for at de ikke vil med i aftalen – jeg tror den bliver langt bedre med Ø.

Røde løftebrud og blå underfinansiering?

Kristoffer Beck: Gry, antallet af løftebrud er ubetydeligt, det er størrelsen af dem, der er det centrale!

Gry Möger Poulsen: Det er da ret relevant, hvad omfanget er.

Kristoffer Beck: Og omfanget er stort. Det er jo det, der er problemet med regeringen. De har brudt nogle af deres væsentligste løfter!

Gry Möger Poulsen: Hvis du mener efterlønsafskaffelsen, så var der jo ikke et flertal for at bevare den efter valget! Tragisk, men sandt.

Kristoffer, helt konkret hvilke løftebrud, taler du om?

Kristoffer Beck: Vi kan jo tage et par stykker: bevarelse af efterløn? Boligpakken? Betalingsringen? Trepartsforhandlingerne?

Og hvad er dit svar på Gry's argument med, at efterlønsafskaffelsen ikke var et løftebrud, fordi valgresultatet ikke gav et flertal for at bevare den?

Kristoffer Beck: At så må de være mere omhyggelige med deres valg af ord i forhold til, hvad de lover inden et valg. Men selv med efterlønnen sorteret fra, er der jo rigeligt med store betydningsfulde løftebrud.

Gry Möger Poulsen: Trepartsforhandlingerne er vel ikke et

“løftebrud”, Kristoffer?

Kristoffer Beck: I skulle da skaffe 15 mia. via trepartsforhandlingerne?

Gry Möger Poulsen: Fordi efterlønnen blev afskaffet, skulle der jo ikke skaffes 15 mia. i en trepartsforhandling.

Kristoffer Beck: Gry, jeg henviser blot til den analyse fra MM, du selv spurgte om jeg havde læst. Men du kan da lige tage et ekstra kig på den, hvis du har glemt indholdet af den.

Morten, Ja eller nej: Var det en fejl af Løkke ikke at sige til danskerne, at han skulle to dage på familiebesøg på vej til Rio?

Morten Dahlin: Nej. Corydon og de øvrige partier kendte godt Løkkes rejseplan. Og det er altså regeringen, der kun satte 3 uger af til et forhandlingsforløb.

Ditte Søndergaard: Morten og Kristoffer, jeg håber på et bredt forlig. Jeg kan ikke se, hvorfor rentefradraget skal skille os ad, når vi har muligheden for at skabe fælles fodslag om de lange linier i det her samfund.

Morten Dahlin: Fordi Venstre ikke støtter at forringe rentefradraget i et i forvejen bundfrossent boligmarked – derfor skal det skille os af. Pil det ud og drop jeres ekstra afgifter, der skader danske arbejdspladser etc, så tror jeg der kommer en bred aftale!

Morten: Er regeringen og Venstre reelt SÅ langt fra hinanden, at et kompromis ville være umuligt?

Morten Dahlin: Jeg synes, det ser svært ud. Jeg mener f.eks. at forringelsen af rentefradraget og de næsten 3 mia i ekstra afgifter er tidslig, der skal pilles ud. Ligeledes skal regeringen gå med til ikke at låse dansk skattepolitik fuldstændig fast indtil 2022. Kommer regeringen Venstre i møde på de områder, så så sluger vi selvfølgelig også nogle kameler og så tror jeg der kommer en aftale.

Og til Gry i forhold til Venstres finansiering: [Gry skrev længere oppe, at Venstre "snakker om "friske reformmilliarder", men fakta er, at de vil hælde penge ud til skattelettelser, der ikke er finansieret.]: Er de beregninger, du og Bjarne Corydon henviser til, ikke lavet af de embedsmænd, hvis regnemetoder du ikke tror på? Nu må du altså vælge side!

Gry Möger Poulsen: De beregninger behøver man jo ikke regnedrenge til – I har jo ingen reel finansiering.

“Fyr de politiske kommentatorer”

I er alle sammen enige om, at der ER for meget fokus på spin og taktik i dansk politik (om end I er uenige om skyldens fordeling). Her til sidst: Stil hver ét konkret forslag til, hvad man burde gøre ved det.

Ditte Søndergaard: Måske skal vi bare erkende, at det er 'back to the nineties'? Vi har ikke længere et permanent flertal, der klapper alt på forhånd. Det giver nye muligheder, men det giver også udfordringer, fordi det kræver en anden ansvarlighed af både regering og opposition.

Morten Dahlin: Fyr de politiske kommentatorer!

Gry Möger Poulsen: Enig med Dahlin + At politikere siger deres mening og diskuterer politik fremfor konstant at forfalde til at skændes om mikrosager.

Morten, hvordan vil du fyre kommentatorerne.

Morten Dahlin: Nu skal jeg jo ikke bestemme over de danske medier, men hvis de tog deres rolle som demokratiets vagthunde seriøst, så skulle de bruge flere ressourcer på at dække substansen i stedet for at give spaltepads til såkaldte analyser, der dybest set bare er en eller anden tilfældig persons holdning.

Kristoffer Beck: Morten, det er jo udbud og efterspørgsel!

Gry Möger Poulsen: Come on, Kristoffer. Medierne har afgjort et ansvar for, hvilken dagsorden der fylder og definerer den politiske debat. Der er en grund til, at et overvældende flertal af unge mennesker er trætte af spin og taktik. Det er et demokratisk problem, og både medier og politikere burde kigge indad. Men man skal ikke lovgive om det.

Morten Dahlin: Enig med Gry!

Kristoffer Beck: Sådan er det at have pøbelvælde, sorry to say so...

Gry Möger Poulsen: Så hvad foreslår du, Kris – aristokrati?

Kristoffer Beck: På ingen måde, jeg siger bare: Lev med det! Eller start din egen underskudsavis! Markedet må regulere sig selv. Hvis markedet(borgerne) vil have spin og sensations journalistik, så får de det.

Ditte Søndergaard: Enig med Kristoffer.

Morten Dahlin: Jeg kunne heller aldrig finde på at foreslå, at politikerne skal blande sig i avisdrift eller lignende. Men derfor kan jeg godt have en holdning til, hvordan de gør det. Ligesom jeg også har en holdning til landsholdet, uden at jeg foreslår, at Uffe Elbæk skal udvælge start-11'eren.

Magnus Boding Hansen (f.1986) er kandidatstuderende i retorik med tilvalg i journalistik fra Universidad de Costa Rica og i sikkerhedspolitik. Har været praktikant på DR2 Udland, skrevet en artikel fra jordskælvet i Haiti til Information og arbejdet for Venstre på Christiansborg.

Trine Mach: Skatteaftalen er jo ikke bred. Den er blå!

“Regeringens politiske ambition var at give skattelettelser til de lavtlønnede – det indgik også i den aftale, som regeringen var ved at indgå med Enhedslisten. Til gengæld ville man med dén aftale ikke ha’ ladet mennesker uden job betale en stor del af regningen. Nu har regeringen indgået en skatteaftale, som selv Søren Pind ville glædes over. Det kan man, lettere ironisk, selvfølgelig godt kalde storstilet”. – Mach

Af RÆSONs chefredaktion

På din Facebookside skrev du tidligere idag, “Vi vil ikke bare en ny regering men en ny politik. Det ku være så godt. Det ka’ la sig gøre. VI lader ikke enkeltgrupper betale regningen. Og når man så har muligheden for at lave en skattereform til venstre, så går man til højre. Jeg er målløs, skuffet, rystet.” Men kan regeringen lave en storstilet skattereform med et fløjparti som Enhedslisten, hvis det er muligt at samarbejde henover midten med en aftale, der samler partier fra SF til V; som repræsenterer omkring 75% af vælgerne?

Den netop indgåede skatteaftale er ikke jo bred. Den afspejler ikke i tilstrækkelig grad SF- eller S-vælgere. Aftalen er blå! Det afgørende med skattereformen er jo det politiske indhold, man kan ikke alene lade sig styre af ambitionen om ‘bredde’. Den politiske ambition var at give skattelettelser til de lavtlønnede. Det indgik også i den aftale, som regeringen var ved at indgå med Enhedslisten. Til gengæld ville man med dén aftale ikke ha’ ladet mennesker uden job betale en stor del af regningen. Nu har regeringen indgået en skatteaftale, som selv Søren Pind ville glædes over. Det kan man, lettere ironisk, selvfølgelig godt kalde storstilet.

“Jeg synes, at skattereformen viser, at regeringen går på to ben. Det ene ben er, at vi afskaffede fattigdomsydelserne som noget af det første, og det andet ben etableres nu med skattereformen, for den gør, at det bedre kan betale sig at arbejde,” siger Mette Frederiksen. Hvad er der galt med den vurdering, som Thor Möger i virkeligheden lancerede for et halvt år siden: At skattereformen først og sidst skal få flere til at arbejde mere – og altså ikke skal bedømmes på om den fx skaber mere eller mindre lighed?

Der er to ting i vejen: For det første køber jeg ganske enkelt ikke forarmelses-antagelsen – at dét at øge uligheden mellem i-job og ikke-i-job i sig selv får folk i arbejde. For det andet, at selvom det var en præmissen, at reformen ikke i sig selv skal øge ligheden, så var det altså heller ikke en præmis at uligheden skulle øges. I aftaleteksten mellem Regeringen og Enhedslisten blev der afsat et ganske betragteligt beløb til opkvalificering af arbejdsstyrken. Dét er politik, der øger beskæftigelsen og forbedrer konkurrenceevnen. Skattereformens antagelser er jo blot en modeløkonomisk antagelse, der er groet i borgerlige økonomers baghave.

“Lad nu være med at smide det hele væk”, siger Zenia Stampe (R) i et indlæg på Politiken.dk, hvor hun nævner en lang række grunde til ikke at ønske sig VKO tilbage. Har hun ikke, jf. undersøgelsen fra Mandag Morgen forleden, ret i at S-SF-R-regeringen har gennemført en lang række tiltag, som ‘rigtige’ venstrefløjsvælgere bør synes er både vigtige og værdifulde?

Jeg kan godt forstå hun er glad, det er jo radikal skattepolitik. Men der er sket mange gode ting med denne regering – på miljøområdet, udlændingepolitikken, energiaftalen, afskaffelse af fattigdomsydelser, homovieiser. Jeg ønsker heller ikke VKO tilbage. Men det ændrer ikke ved mit syn på skattereformen, der er socialt ude af balance. Det er nok derfor, vi ikke er i samme parti. Til gengæld har også de Radikale ansvar for, at regeringen styrkes.

Hvis S og SF’s vælgere for alvor ønsker et samarbejde med EL, hvorfor har så mange tilsyneladende valgt at springe over til den blå blok siden valget i september? Og mener du, at det er jagten på disse vælgere som får regeringstoppen til at vælge VK over EL?

Jeg ser meningsmålingerne som symptom på to ting: Dels frustration, skuffelse og protest. Dels at man altid hellere vil ha den rene vare.

Özlem Cekic har erklæret, at hun ikke stemmer for skattereformen. Hvad mener du SF’s ledelse kan og skal gøre, hvis den vil sikre opbakningen til regeringssamarbejdet fra bagland og folketingsgruppe?

Føre SF-politik.

Mette Frederiksen: Nej, vi har ikke en plan B, hvis væksten udebliver

Beskæftigelsesminister Mette Frederiksen vil IKKE sige, hvem der skal holde for, hvis væksten ikke kommer tilbage.

Af Rasmus Kerrn-Jespersen

Alle jeres 2020-beregningerne baserer sig på, at der vil komme gang i væksten fra 2014 og fremefter. Jeg har i dag snakket med økonomiprofessor Bo Sandemann Rasmussen. Han siger, at jeres forventning om 2,25 % vækst over seks år nærmest vil være historisk. Og når man så dertil lægger, at I vil holde væksten i den offentlige sektor på 0,8 %, så skal væksten i den private sektor være endnu større. Hvordan forholder du dig til de usikkerheder, der er i jeres plan?

Der er usikkerheder omkring enhver 2020-plan. Vi sidder jo og arbejder med noget, der ligger otte år ude i fremtiden. Der kan ske dramatiske ting. Også på nærmarkederne omkring os – der er en række europæiske markeder, der hænger i bremsen. Det kan ændre billedet. Så der vil altid være usikkerhed – naturligvis også på væksts-køn, men det er blot med til at understrege nødvendigheden af de reformer, vi har lagt frem. Sandemanns udtalelse er jo bare en understregning af, at hvis du læner dig tilbage med den forventning, at konjunkturerne stabiliserer sig, så kan du ikke udvikle Danmark. Så der er kun én vej frem, og det er at frigøre midler til at investere i Danmark gennem reformer.

På den ene side kalder fagbevægelsen jeres reformer for drastiske og på den anden side beskyldes jeres væksts-køn for at være for højt. Har I ikke en udfordring?

Så ligger vi os måske meget godt.

Men du tror selv, at reformerne og væksten samlet kommer til at balancere?

Jeg vil holde fast i, at man ikke kan lave en 2020-strategi, uden at den er forbundet med usikkerhed. Det er klart, for der er masser af ting, du ikke kan tage højde for otte år frem. Men som regering kan man anvise, hvordan man kan ændre på tingenes tilstand her og nu, med henblik på at sikre et bedre økonomisk fundament for Danmark i fremtiden. Os, der er på arbejdsmarkedet i dag, bliver nødt til at give en skalle ekstra for at vores børn kan få en ordenligt skolegang.

Hvis væksten bliver mindre eller udebliver, hvad skal der så ske?

Det kan vi ikke tage stilling til på forhånd. Vi er jo nødt til at have som udgangspunkt, at vi lægger den politik frem, som vi mener er den rigtige. Så må vi efterfølgende søge opbakning dertil. I trepartsforhandlinger og i Folketinget. Der er mange sten på den vej, og mange, der gerne vil spænde ben. Vi må tage det, som det kommer.

Så regeringen har ikke en plan B?

Nej, det har vi ikke. Det ville også være mærkeligt at opstille, inden man overhovedet er gået i gang med at realisere plan A.

Men når nu flere økonomer siger, at væksten næppe vil nå de håbefulde højder, I arbejder med i 2020-planen, og

når I samtidig ikke har en plan B, så har ALLE vel reelt grund til at frygte, at det bliver dem, der skal holde for om få år, hvis væksten udebliver?

Jeg forstår ikke den frygt. Vi har jo kun én mulighed: at polstre Danmark så godt som overhovedet muligt – og det er dét, vi er i gang med. Der er jo ingen, der kan overskue konsekvenserne, hvis der kommer et nyt tilbageslag på den globale scene. Hvis der er sydeuropæiske lande, der går bankerot, som kan medføre dramatiske ændringer af det samlede europæiske billede. Det kan vi ikke vide noget om. Men som regering kan vi prøve at forudse, hvilke beslutninger vi kan træffe i dag for at gøre os så robuste som overhovedet muligt. Det er reelt det eneste, vi kan gøre.

Du vil ikke sige, hvem der står først for, hvis væksten ikke når det niveau, I forventer?

Nej.

Pia Kjærsgård har sagt, at så længe man ikke vil udpege de grupper, der vil skulle holde for, så er alle grupper nødt til at gå rundt og frygte, at det kan være dem, og at dét gør alvorlig skade på nogle af de udsatte grupper.

Vi gør, hvad vi kan for at tydeliggøre, hvad vi mener. Jeg synes, man som regering skal være oprigtig og ærlig, men omvendt siger det siger sig selv, at det mest oplagte valg er, at alle bidrager. Både til at løfte Danmark ud af krisen, men også i forhold til at fremtidssikre Danmark. Det er jo sådan set det, vi lægger op til.

Og investering i uddannelse og reformer vil skabe et Danmark i balance?

Ja. Det handler om at komme ud af krisen med solidariteten i behold. Og videreudvikle vores velfærdssamfund, så det skaber nye muligheder for de grupper, der har de mindste muligheder. Jeg synes jo personligt, at noget af det allervigtigste er at sikre, at der reelt er lige muligheder for alle børn og unge. Det er der jo ikke, hvis ikke alle kan tage en uddannelse.

Er det typisk socialdemokratisk at overtage regeringsmagten på et tidspunkt, hvor dagsordenen er nødt til at være en reformdagsorden?

Vi har i hvert fald løftet opgaven tidligere i rigtig, rigtig svære situationer. Den opgave tager vi på os. Jeg tror også, vi er bedre til det end de andre.

Hvorfor?

Det tror jeg, fordi vi aldrig træffer beslutninger uden, at der er et meget klart mål med det. Målet med de reformer, vi sidder og diskuterer lige nu, er jo ikke bare at bringe balance i en økonomi eller fylde et hul op. Det er eksempelvis at sikre, at alle børn faktisk kan få en ordenligt skolegang og en uddannelse. Uddannelse er det vigtigste lighedsprojekt i dag. Det har handlet om mange ting gennem årene, men for mig at se er det stærkeste frihedsbrev, vi kan give næste generation, at de er bedre uddannede end deres forældre.

Rasmus Kerrn-Jespersen (f. 1988) studerer statskundskab på Københavns universitet, arbejder i Kulturstyrelsen og er redaktør på bladet Momentum.

Skipper om skattesvinestreg: Vi skal ikke kompenseres krone for krone alligevel

RÆSON: Begik Johanne Schmidt en strategisk fejl, da hun 22. juni sagde, at EL ikke stemmer for en finanslov, hvis ikke dem på overførselsindkomster kompenseres krone for krone? Pernille Skipper (EL): Ja, det var for firkantet sat op.

INTERVIEW af Lasse Marker, medlem af RÆSONs chefredaktion

22. juni laver regeringen skattereformen med VK. Johanne Schmidt siger samme dag, at "EL ikke længere er støtteparti, og at EL nu er i opposition". Er I stadig i opposition?

Ja

Den blå opposition har som erklæret mål at vælte regeringen. Er det ikke det mål, som et oppositionsparti normalt har?

Vi har det samme mål, som vi hele tiden har haft. Nemlig at trække regeringen til venstre. Forskellen er bare, at vi nu har mistet tilliden til, at regeringen vil det projekt, som de gik til valg på, og som vi støttede.

8. Juli siger du i Deadline, at EL også er i krise, fordi EL ikke kan leve op til det, I lovede vælgerne, nemlig at trække regeringen i en mere rød retning. Hvis I havde underskrevet regeringens skatteudspil uden at få nogen indrømmelser, var skattereformen så blevet mere rød, end den er nu?

Den var blevet mindre mørkeblå. Men det ændrer ikke på, at vi ikke ville kunne lægge stemmer til regeringens skatteudspil.

Har EL så ikke forsømt sine vælgere ved ikke at underskrive en skattereform selv uden indrømmelser. For så havde vi jo fået en mere rød skattereform.

Vi vil ikke lægge stemmer til en skattereform, der er mere blå end det, som Løkke turde fremlægge, dengang han var statsminister.

Du siger selv, at EL's succes skal måles på, hvor rød en politik I kan presse regeringen til at føre. Men så kan EL vel ikke andet end at have svigtet jeres vælgere ved, at I ikke underskrev regeringens skatteudspil. For nu er skattereformen blevet mere blå, end den ville have været.

Din anke imod mig havde været god nok, hvis Bjarne Corydon havde ringet til os den fredag eftermiddag, hvor regeringen lige pludselig kunne indgå en skatteaftale med VK på 2-3 timer. Hvis han havde sagt, at regeringen var lige ved at have en aftale med VK klar, men at han ville give EL en sidste chance for at skrive under på regeringens oprindelige skatteudspil.

Bjarne Corydon ville sige, at regeringen havde forsøgt med EL, og at EL ikke ville rykke sig.

Der er ingen tvivl om, at det er regeringen, der har truffet et politisk valg her. Det er bestemt ikke EL, der har truffet det valg.

Af frygt for, at regeringen ville underskrive en skatteaftale med EL, sprang Venstre til og skrev under. Det har Vestre

fået ros for af deres vælgere. Bør EL så ikke få kritik af jeres vælgere for ikke at springe til, mens tid var?

Der var mange, der prøvede at give os den kritik. EL og regeringen havde en stort set færdig aftale. Den var så færdig, at vores pressemedarbejdere havde aftalt, hvordan den skulle lanceres i pressen. Men det valgte regeringen fra.

EL's vælgere er taberne i skattereformen. Har I ikke spillet jeres kort forkert?

Men Corydon ringede ikke til os den eftermiddag og gav os valget, om vi ville lægge stemmer til regeringens oprindelige skatteudspil, eller se til, mens regeringen lavede en skattereform med VK.

13. juli fremstiller EL sit krav til finansloven: 7 mia. ved nye skatter og afgifter for de rigeste. Har I ikke øget kravet: 9. Juli siger Johanne Schmidt: "De svageste skal kompenseres krone for krone – med henvisning til de 3 mia. kroner, som overførselsindkomsterne skæres med. Nu kræver I 7 mia. kr.

Det er ikke et ultimativt krav. Vi har ikke nogle ultimative krav til en finanslov.

Så Johanne Schmidt begik en strategisk fejl, da hun 22. juni sagde, at EL ikke stemmer for en finanslov, hvis ikke dem på overførselsindkomster kompenseres krone for krone?

Ja, det var for firkantet sat op.

Så hun begik en strategisk fejl?

Det, vi må holde fast i, er, at syge mennesker – som altså ikke kan motiveres til at rejse sig af kørestolen, selvom Mette Frederiksen bliver ved med at tale om det – de kommer til at betale for skattelettelser i toppen.

Du siger, at EL ikke vil vælte regeringen. Hvis ikke EL stemmer for finansloven, så vælter regeringen. Betyder det så, at I kommer til at skrive under på finansloven uanset hvad?

Regeringen vælter sig selv, hvis den ikke kan finde sit eget flertal. Det er ikke EL. Hvis regeringen ikke kan fremstille en finanslov, som EL kan stemme for, så vælter de sig selv.

Er der ikke en risiko for, at I begår samme fejl som SF, der truede med at forlade regeringen, hvis betalingsringen ikke blev gennemført. SF turde ikke forlade regeringen, da det kom til stykket. Tør I gøre alvor af jeres trusler om at vælte regeringen, hvis ikke I får indrømmelser på finansloven?

Lad os håbe, at vi ikke får testet det.

For ellers er jeres trusler jo tomme og kan ende med at udstille jeres manglende indflydelse, ligesom det udstillede SF's manglende indflydelse?

Ja.

Så det kan ende med, at I bliver presset til enten at underskrive en finanslov uden indrømmelser, hvilket vil udstille jeres manglende indflydelse – eller at vælte regeringen, som I heller ikke ønsker. Har Johanne

Schmidts udtalelse om, at I skal kompenseres krone for krone i finansloven ikke presset jer op i et hjørne?

Sandsynligheden for, at EL skriver under på en finanslov uden indrømmelser er lig nul.

DF og K har meldt sig klar til at lægge stemmer til en finanslov. EL kan vel ikke se til, at regeringen endnu engang laver aftaler med borgerlige partier uden om EL?

Det er ikke os, der sidder i regering. Så det er ikke os, der skal træffe det valg.

Hvis EL ikke skriver under på finansloven, er der to scenarier: enten vælter regeringen, og vi vil få en ny borgerlig regering. Eller også indgår regeringen finanslov med K og DF. Begge dele vil betyde en mere blå politik.

Ingen af delene er særligt rare scenarier.

Du har selv sagt, at EL's succes skal måles på, hvor rød politik I kan få regeringen til at føre. Men hvis I ikke skriver under, så vil vi få mere blå politik. Svigter I så ikke jeres vælgere?

Der er en grænse på midten af dansk politik, hvor det holder op med at være mindre rødt, og hvor det bliver decideret blå. Det er den grænse, som EL ikke kan være med til at overskride. Du kan vende den om og spørge, om vi ikke snarere svigter vores vælgere, hvis vi holder hånden under en regering, der fører mere blå politik end Lars Løkke? Det mener jeg.

EL's vælgere er de mest røde i dansk politik. Enig?

Ja.

Og de har interesse i så rød politik som muligt. Enig?

Ja.

Hvis EL ikke skriver under på en finanslov – selv uden indrømmelser – så vil vi få en mere blå politik. Har I så ikke skuffet jeres vælgere?

Vi vil gøre alt, hvad vi kan for ikke at få Løkke tilbage til magten. Men vi stemmer ikke for en politik, som står i decideret modsætning til det, vi står for.

Men det vil stille jeres vælgere dårligere?

Det ved jeg ikke.

8. juli indleder EL en kampagne mod regeringen, der hedder "regeringen tilbage på sporet". EL vil på gaden i 100 byer og spørge danskerne, hvordan regeringen genvinder tilliden. Du siger i Deadline, at det er for at hjælpe regeringen. Hvordan hjælper den kampagne regeringen?

Skattereformen betød et tillidsbrud med de vælgere, der har stemt på regeringen i håb om, at der ville komme en ny politik ud af det. Det betyder, at der ikke kun er en tillidskrise mellem EL og regeringen. Der er også en tillidskrise mellem regeringen og befolkningen.

Så hvordan er det præcis, at jeres kampagne hjælper regeringen?

Vi hjælper regeringen ved at få dem tilbage på det spor, som de blev valgt på.

Hvorfor hjælpe en regering, som man er i opposition til?

Vi har ikke et mål om at vælte regeringen, når der til efteråret skal forhandles finanslov. Vi har et mål om at få dem tilbage på sporet. Så det er et forsøg på at hjælpe regeringen.

EL vinder mange vælgere på regeringens krise. Er kampagnen ikke snarere et forsøg på at holde liv i kris snakken, som gavner jeres mandattal?

Men hvad skal vi bruge 24 mandater til, hvis Lars Løkke kommer til magten? Det kan vi ikke bruge til noget.

Så alle de skuffede S og SF-vælgere, der nu vil stemme på EL, betyder ikke noget for jer?

Jo. Men jeg ville hellere have, at regeringen førte den politik, som den blev valgt på.

Arne Hardis skriver i WA, at "EL baserer sin succes på at agere det sande Socialdemokrati, som står fast på den politik, som Thorning og Søvnald har svigtet". Har han ret i, at I bygger jeres politikførelse på at stjæle de skuffede S og SF'ere?

På mange måder, ja. Vi er ikke gået på valg på nøjagtig det samme. Men vi er gået til valg på det samme i forhold til lighed og solidaritet.

Så har Arne Hardis ret i, at EL forsøger at agere det rigtige socialdemokrati uden at være det?

Du kan enten sige, at vi forsøger at agere det rigtige socialdemokrati – eller du kan sige, at vi forsøger at få regeringen til at gennemføre socialdemokratisk politik. Jeg er ligeglad med, hvordan du definerer det.

For EL er ikke de sande Socialdemokrater, vel?

Nej, der er vi ikke.

Henrik Sass forsøger nu at vise, at EL ikke er de sande socialdemokrater. 9. Juli siger han, at "S er træt af EL's kritik af regeringen", og at "EL er et ekstremt parti". Hvad gør I, når det går op for de skuffede S og SF-vælgere, at de ikke kan få det, som de blev lovet af S og SF, hos EL.

Målet er ikke at skaffe skuffede vælgere fra S og SF. Målet er at leve op til vores eget valgløfte om, at få regeringen til at føre en så rød politik som muligt.

15. juli siger Per Clausen i Deadline, at EL ønsker en revolution, som vil komme inden for 20 år. Den vil betyde, at alle banker vil blive nationaliseret, alle større virksomheder vil blive nationaliseret. 2 dage efter meddeler EL, at I vil lave jeres principprogram om. Har EL mistet troen på revolutionen hen over natten, eller er det ren strategi: I har simpelthen indset, at de skuffede S og SF'ere vil smutte igen, når de hører, at I ønsker en revolution?

Vi vedtog på vores årsmøde allerede tilbage i maj, at vi skulle skrive principprogrammet om. Så det er ikke noget, vi har fundet på hen over natten. Principprogrammet skal skrives om, fordi det er skrevet i en kontekst fra dengang, hvor EL var en samling af små venstrefløjsgrupperinger, som havde en masse teoretiske uenigheder. Og så er det skrevet i nogle vendinger, som på mange måder kan misforstås. For eksempel er der mange journalister, der tror, at EL vil nedlægge

militæret og politiet. Det vil vi ikke.

Så når I vil lave jeres principprogram om, er det så et udtryk for, at EL er blevet mere moderate, eller er det et udtryk for ren strategi?

Det er udtryk for, at vi har et principprogram, der er formuleret fjollet.

Men er det udtryk for, at EL er blevet mere moderate?

Nej, det mener jeg ikke. Men det er klart, at jo større EL bliver, desto mere forstyrrende er det, når vi forsøger at formulere vores konkrete politik, at vi har en principprogram, som blandt andet kan forstås som om, at vi ønsker at nedlægge politiet.

Er det et udtryk for, at de nye, unge kvinder – Johanne Schmidt og dig selv inklusiv – mener, at principprogrammet er for ekstremt?

Det er et udtryk for, at vi gerne vil kunne kommunikere vores konkrete politik uden at blive forstyrret af sådan nogle gamle formuleringer, som findes i principprogrammet.

Da vi i sidste uge skulle aftale, hvad vi skulle tale om, foreslog jeg, at vi skulle tale om nogle konkrete punkter i jeres principprogram. Dit svar var, at du "ikke ville tale om, hvad der skal nationaliseres, og hvad der ikke skal, og om alle skal tjene det samme, fordi det ikke har noget med virkeligheden at gøre". Jeg kan ikke forstå det på anden måde, end at du her siger, at EL's principprogram ikke har noget med virkeligheden at gøre. Det er jo interessant.

Det var ikke det, jeg mente. Selvfølgelig har vores principprogram noget med virkeligheden at gøre. Men det har ikke noget med virkeligheden at gøre at spørge, hvad bankdirektøren skal tjene i Pernille Skippers ideelle socialistiske verden.

Men når Per Clausen i Deadline 15. juli siger, at der i den ideelle verden ikke findes løn, er det så ikke relevant at spørge, om bankdirektøren og gadefejeren skal tjene det samme?

Det er et relevant spørgsmål. Jeg mener, at en sosu-assistent og en bankdirektør bidrager lige meget til vores samfund. Derfor synes jeg, at det er rigtig mærkeligt, at sosu-assistentens løn er så meget lavere.

Lasse Marker er medlem af chefredaktionen. Han har bachelorgrader i dansk og statskundskab og er kandidatstuderende på historie og specialeskrivende i statskundskab ved KU. Har desuden skrevet analyser til og været researcher ved Politiken.

Hans Engell: Enhedslisten kan holde til at vælte Thorning

”Kan Enhedslisten overhovedet holde til at vælte en socialdemokratisk ledet regering? Det mener jeg faktisk godt de kan. Jeg mener godt at Enhedslisten kunne blive bragt dertil, at de stemmer nej til finansloven og fremkalder et folketingsvalg.”

Interview af Emil Eiby Seidenfaden

Apropos Vejlegården: Hvordan mener du, at danskernes forhold til fagbevægelsens solidaritetsværdier har udviklet sig. Er det positivt eller negativt?

Den danske fagbevægelse har haft meget svært ved at forny sig, har haft meget svært ved at kommunikere især med den yngre generation af lønmodtagere og svært ved at fastholde den traditionelle politiske indflydelse. Det betyder, at fagbevægelsen i dag står langt mere svækket, end for 15-20 år siden. Det ses alene af at 40 % af det danske private arbejdsmarked i dag består af lønmodtagere, der er uorganiserede. Så fagbevægelsen er i en meget alvorlig krise – og det, man så satte næsen op efter, var, at et regeringsskifte i september måtte kunne betyde at man kunne vinde noget af det tabte land tilbage. Der blev satset stort – flere forbund, ikke mindst 3F, satsede stort på Thorning en ny regering, og det, der kom ud af det, var en regering, der slet, slet ikke har formået at levere den indflydelse til fagbevægelsen, de havde håbet på – hvad der jo kommer stærkest til udtryk ved at trepartsforhandlingerne kuldsejlede fuldstændigt. Og dermed er fagbevægelsen jo kastet ud i sin hidtil alvorligste krise i mange år. Man ser ikke fagbevægelsen spille den rolle, som de gjorde tidligere og den nuværende regering har jo ikke inddraget fagbevægelsen på samme måde, som de gjorde tidligere, har ikke kunne levere resultaterne – og det kan godt være, at både at både Corydon og Helle Thorning og Mette Frederiksen og ikke mindst Sass har taget mange snakke med de faglige ledere, men der er ikke rigtig kommet noget ud af det og internt er situationen også alvorlig. Kritikken fra Dennis Kristensen og andre af de socialdemokratiske ping'ere i LO-toppen viser jo også at fagbevægelsen internt har store vanskeligheder. Summa summarum: fagbevægelsen er stærkt svækket – og det er derfor, at en sag som Vejlegården i virkeligheden kommer til at syne langt mere end normalt. I virkelighedens verden er det jo en ret banal fagretlig sag, som vi har kendt masser af gennem årene. Der foregår ingen ulovligheder altså bortset fra trusler og sådan noget – men hvis du ser på selve blokaden følger de helt spillereglerne, også i forhold til arbejdsgiverne (vi har jo set at DA jo har slået syv kors for sig forhold til de borgerliges ønsker om at gribe lovgivningsmæssigt ind). De Konservative har haft svært ved at finde benene i den her sag og det samme har S og hvorfor? Det er jo selvfølgelig fordi vi står ved en korsvej: en situation, hvor lønmodtagerne og vælgerne ikke oplever fagbevægelsen og det fagretlige system og hovedaftalen fra 1899 osv. som særligt relevante. At slås for rettighederne? Mange oplever på deres arbejdspladser en helt anden form for dialog mellem arbejdsgiver og lønmodtager – man ser ikke længere den faglige organisering som noget, der er særligt interessant. Og især har fagbevægelsen ikke formået at

italesætte sig selv i forhold til de unge, som ikke vil betale de høje kontingenter.

Vil det sige, at den her konflikt er en indikation af et dybere samfundsmæssigt problem?

Ja, det her, det er alvor. Denne her sag har potentialet til at blive den, der udløser debatten om den danske model. Det afhænger lidt af om den politisk får lov at rulle videre. Fortsætter den, når Folketinget mødes? Fortsætter denovre på Vejlegården? Det kan blive det der får det hele til at gynge: i interviewene med Erik Skov Christensen kan vi se, at hvor det normalt har været dem, der trådte ud af overenskomsterne – altså: dem, der har været erklæret blokade imod – der har stået med et medieproblem, et forklaringsproblem, så er det jo altså pludselig nu Poul Erik Skov Christensen, der bliver ringet op og truet og skældt ud. 3F har jo slet ikke medierne med sig, sådan som man ville have haft det tidligere. Fx er det 3F's EDB-anlæg, der bliver hacket og sendt til tælling, hvor det tidligere havde været restauratøren. Vi er i denne konflikt ved en korsvej, fordi det pludselig er centrale emner, som de fleste har betragtet som en selvfølge, som en del af den danske model, der er kastet op i luften. Arbejdsgiverne er ude og forsvare systemet og afvise et politisk indgreb. Thorning vil slet ikke kommentere sagen. K advarer på den ene side meget stærkt mod at vi griber ind – på den anden side kan de godt se, at de bliver overhalet indenom af især Venstre og Liberal Alliance, som jo her taler et sprog, der formentlig har mere appel til den yngre lønmodtager. Jeg siger ikke at dette bliver sagen, der kommer til at udløse debatten om den danske model, men den har potentialet til det og det kommer så til at afhænge af, om sagen fortsætter: Vil den stadig være ligeså synlig i medierne? Vil den politisk blive taget op? Den har potentialet til det.

Hvordan mener du, Danmark vil forholde sig til de europæiske og især tyske krav om en øget finanspolitisk integration. Hvad indeholder det af udfordringer?

Det indeholder meget store udfordringer. Det kan gøre livet meget besværligt for den danske regering og formentlig også store dele af oppositionen. Hvis især de tyske krav om mere union bliver den pris, der skal betales for at man kan gennemføre hjælpepakker og evt. eurobonds – så vil Danmark være i store vanskeligheder, fordi det fra dag 1 vil få diskussionen om vores forbehold til at eksplodere. Danmark er jo politisk overhovedet ikke klædt på til den debat. Uanset om stort set hele Folketinget bortset fra Enhedslisten og DF anbefaler et ja, så er der ingen udsigt til at man kan vinde en folkeafstemning og pludselig gøre op med forbeholdene og få befolkningen til at acceptere meget vidtgående integration på det økonomiske område. Dermed er vi i meget store vanskeligheder.

Partipolitisk er det altså den røde del af folketinget, der er særligt udsat – fx SF?

Ja, de sidder jo med regeringsmagten. Men problemet er også de borgerlige og sådan vil jeg også tro, de vil se på det. V og K vil se det sådan at får vi et Folketingsvalg indenfor 1-2 år og vender de så tilbage, så er problemerne deres. Hvis der er én sag, hvor partierne har en fælles interesse, så er det her. Regeringens bekymring vil være, om de borgerlige partier gør som ved sidste folkeafstemning i 2000 – der oplevede S i høj grad at Anders Fogh lod regeringen stege i sit eget fedt og at man i virkeligheden frydede sig over, at de tabte den

Folkeafstemning. Det vil selvfølgelig være regeringens bekymring – at Løkke og Barfod vil tænke ”Ja, ja, lad regeringen køre med den, det er dem, der har ansvaret for det”. Men jeg kan ikke se, at man kan løse det ved en folkeafstemning og så bliver det resten af EU, der kommer til at køre det her igennem og de vil jo ikke sætte noget i stå for Danmarks skyld. Dermed er det meget vanskeligt for os. Det handler jo ikke bare om politik men også økonomi: Hvor er den danske krone, hvis vi lige pludselig står udenfor? Det er lykkedes os at vænne os til euroen, så vi næsten tror, vi er et euro-land. Vi er med i compact-aftalen, men vi må jo se i øjnene at næste strammingsrunde vil have en juridisk form, der gør det umuligt for Danmark at deltage medmindre der kommer folkeafstemning, og idet den ikke kan vindes, så står vi i en stor vanskelighed. Hvis det så betyder at kronen må køre for sig selv så risikerer vi jo i sidste ende at den kan komme under pres, til trods for at vi har en stærk økonomi og betydelige reserver. Jeg vil tro at regeringen og deres økonomer ser på det her med den største alvor og formodentlig også større alvor end de giver udtryk for i medierne.

Med skattereform og fleksjobreform har regeringen fået to store projekter igennem. Helt bredt: Hvilke emner kommer så til at dominere den politiske dagsorden i efteråret?

Det første og det største emne: Kan regeringen få finansloven igennem? Med hvilket indhold? Hvad bliver prisen for at få Enhedslisten med? Det andet store tema det er den økonomiske udvikling. Blandt andet det vi lige har talt om med EU. Det er et selvstændigt kapitel. Det er også spørgsmålet om, hvordan ledighedstallene kommer til at udvikle sig. En stigende beskæftigelse er jo krumtappen i hele regeringens politik. Dét at løfte beskæftigelsen – både arbejdsudbud og beskæftigelse – er jo ligesom selve motoren i regeringens politik og derfor hvis ledighedstallene stiger og stiger temmelig alvorligt, i løbet af efteråret og vinteren så vil det jo slå igennem for fuld styrke også i forhold til finansloven og i den øvrige økonomi. Så beskæftigelse bliver et stort tema. Så kommer spørgsmålet om reformpolitikken? Kan regeringen fastholde den eller vil de skrue ned for tempoet og sige, at nu handler det om vælgerne – og hvad vil de Radikale sige til det?

Vil regeringen følge 'kickstarten' op med lignende initiativer og er der stemmer i baglandet, der vil presse på for en mere ekspansiv politik?

Ja, de vil formentlig følge den op i det kommende år, men problemet er, at en kickstart er jo netop en kickstart – det er jo ikke det samme som, at der år efter år kan pumpes mellem 10 og 20 milliarder ud til en række forskellige fancy projekter. Indtil videre har erhvervslivet og deres organisationer været ret neddæmpede i deres kommentarer, men regeringen risikerer jo, at der virkelig bliver talt med store bogstaver derfra hvis regeringen pumper statskassen for at finansiere noget, der er ”nice to have” men jo altså ikke giver andet end en midlertidig bedring af beskæftigelsen. Så her får de virkelig et problem. Og så vil der jo være en række store politikområder som også kommer til at fylde meget, hvor nogle af ministrene jo har store projekter – lige fra Christine Antorinis folkeskolereform til Nick Hækkerup med en stor besparelse på 3 milliarder plus Afghanistan plus en total omstrukturering af forsvaret. Men det altoverskyggende bliver Finansloven: Kan regeringen

overhovedet komme igennem med noget?

Hvis jeg nu postulerer at regeringens top har været så optaget af EU-formandsskabet, at de reelt først kan bedømmes for deres projekt over de kommende måneder, hvad siger du så?

Så siger jeg, det synes jeg er en korrekt analyse. Der er ingen tvivl om at EU-formandsskabet har trukket rigtig mange tænder ud på dem, ikke mindst de ministre, der har været mest direkte involveret. Både de og deres embedsmænd har brugt langt langt mere tid på det formandskab end det, vi som almindelige kommentatorer, journalister, vælgere kan se med vores øjne. Fx da Rompuy skulle vælges – så er det jo faktisk formanden, altså Thorning, der har ansvaret for, at hele den proces glider og at alle er enige og det er aftalt og handlet af. Og der sidder hun altså med ansvaret for over nogle dage at skulle snakke op til flere gange med 27 regeringschefer. Det er jo noget, der tager rigtig, rigtig lang tid, men det fylder ikke noget i medierne. Hun kan jo ikke bare tage telefonen og blive stillet igennem til kansler Merkel og så er det i orde og tak og farvel. Der er gået ufattelig meget tid med at forberede møderne og gennemgå papirerne. Så det vil frigøre en masse ressourcer. For det andet må man sige, at regeringsstarten – det sorte tårn, løftebrudsdiskussionen, alle personsagerne og andet – jo i den grad har givet regeringen en rigtig sløj start. Her efter sommerferien vil de prøve en relancering af projektet – ikke med nyt regeringsgrundlag osv., men de vil arbejde på en ny måde. Thorning vil kaste sig mere ind i den hjemlige politik, hun vil være mere synlig, hun vil tage rundt og møde vælgere – og det gælder i det hele taget for ministre at vi skal regne med at de lægger stilen om. Derfor mener jeg ikke at man kan vurdere regeringstoppens evne til at komme-igennem-eller-ikke-igennem før end vi når omkring juletid.

SF bruger ikke sit hold rigtigt

Tør du forudsige en ministerrokade her til efteråret?

Medierne taler altid om ministerrokade, men der er en række forudsætninger, der skal være opfyldt, før man laver en. Èt, alle tre partier skal have noget ud af det – i hvert fald de to af dem. Det er ikke nok med et parti – det ville se meget forkert ud. To, der er nogle af ministerposterne, hvor man simpelthen trænger til en ny bemanding. Mest iøjnefaldende er Ole Sohn, som altså er erhvervs- og vækstminister, et højt prioriteret område for regeringen – og han har slet, slet ikke formået at sætte nogen dagsorden. Dels har der været hele DKP-debatten, men ved siden af det har han jo ikke haft nogen agenda, der på nogen måde gjorde vækst og erhvervspolitikken synlig. En række af de andre økonomiske ministre – Pia Olsen Dyhr og alle mulige andre – har taget den der erhvervsagenda og det har de altså ikke råd til. Der er nogle ministre, hvor man altså bare må sige: de har ikke råd til. Mette Gerskov er ikke kommet ud af starthuller på områder som handler om fx fødevarer og dyrevelfærd – det er jo også højprioritetsområder. Og andre også: Sundhedsområdet. Jeg ved at Astrid Krag kommer med noget her i efteråret – det har også kørt alt for sløvt. Så nogle af ministre vil i den grad være under observation og nogle af dem vil stå til udskiftning. Man er jo også nødt til at se på om holdet er stillet rigtigt op – altså Aage Frandsens kritik af SF er jo fuldstændig korrekt i den forstand at SF har uro i partiet, uro i gruppen og så står

ministerholdet altså heller ikke stærkere. Og så har partiet altså samtidig to af Danmarks mest erfarne og kompetente politikere – Holger K. Nielsen og Steen Gade – som går med nogle mini-ordførerskaber i stedet for at man bruger dem på de helt tunge områder. På den måde er der altså nogen, som slet ikke bliver brugt efter fortjeneste.

Apropos SF. Hvad bliver de varige effekter af balladen i SF? Er partiet i dag samlet om regeringens politik?

Jeg tror ikke på at SF fx udtræder af regeringen. SF har knyttet så meget prestige til det her regeringsprojekt. Vi skal huske, at det handler jo ikke bare om et kortere forløb. Det handler om en lille gruppe af yngre politikere og så Villy Søvndal, som har besluttet af SF skal være et nyt parti. Et parti, der kan gå efter regeringsmagten ligesom de andre – og et parti, der kan udfordre S i forhold til det at være et stort lidt-til-venstre-for-midten-demokratisk-rødt-parti. Så jeg tror SF vil fortsat være et parti, der præges af nogle betydelige interne dønninger. Skal SF i fremtiden være et parti, der går efter mere regeringsmagt og indflydelse – eller skal man gå tilbage det mere klassiske som det kritiske oppositionsparti med nogle få mærkesager? Hvis deres målinger fortsætter med at være dårlige, bliver det svært for det yngre hold at fastholde håbet. Hvis SF havde stået mere stabilt i målingerne ville Aage Frandsens kronik jo slet ikke kunne skrives. Det er jo fordi SF står så svagt. Det bliver dermed synligt at de ikke bruger deres folk på den rigtige måde.

Og hvad så med Søvndal selv? Vil han genindtræde i den nationale debat eller overlade det til andre som hidtil?

Det er jo svært – fordi det der med, at han skulle gå tilbage og overtage Ole Sohns ministerium og lade Holger overtage Udenrigsministeriet ville være en mærkelig konstruktion og så skulle man have gjort det fra begyndelsen. Det ville få karakter af at ligne en tilståelsessag. Og så må jeg sige mit indtryk er også at Søvndal er så glad for at være udenrigsminister, at han vil sige ”Lad nu være med at bedømme alting på den korte bane. Lad os tage det lidt længere”. Jeg tror snarere det kommer til at handle om ministre som Sohn eller Krag nok snarere nogle af de ministre. Jesper Petersen har også gjort det rigtig dygtigt som politisk ordfører – måske ham ind i regeringen. Jeg forestiller mig ikke at Villy Søvndal går som partileder inden næste valg. Medmindre der sker en egentlig nedsmeltning og partiet nærmer sig spærregrænsen vil man sige: Villy tager næste valg med og hvis regeringen taber, så går han hurtigt derefter. Men jeg tror ikke at man vil lægge op til et formandsskifte og det forventelige opgør, der vil komme derefter.

Kan Enhedslisten blive større end de er nu? Hvordan vil Johanne Schmidt-Nielsen bedst muligt fastholde de nye vælgere og undgå konflikter i partiet? Vil hun holde sit løfte om at regeringens ”svinestreger” skal udbedres gennem nye tiltag – eller være tvunget til at stemme for en eventuel blå finanslov?

Enhedslisten er et parti, der lægger mere vægt på en rimelig grad af intern enighed og at være det, de er, end at få nødvendigvis fem eller ti mandater. Selvfølgelig spiller det en rolle for alle partier, men jeg tror partiets rolle, interne politiske placering og den slags, spiller en større rolle. For Enhedslisten begynder sandhedens time at nærme sig. Ved finanslovsforhandlingerne kommer det til at vise sig om de kravlede for

højt op i træet før sommerferien i forbindelse med skatteaftalen mellem regeringen og de borgerlige eller om de kan opnå så store indrømmelser at det kan forsvares. Risikoen er jo, at de laver en finanslovsaftale med regeringen, som de bagefter vil blive bebrejdet er alt, alt for tynd i forhold til alt det her med at de 'blev pisset på' og 'krone for krone' osv. Man fornemmer, at Enhedslisten ikke er helt så homogen, som den har været. Per Clausens udtalelser tidligere på sommeren omkring Enhedslistens krav til finansloven var jo på et helt andet niveau end Johanne Schmidts udmeldinger – blandt andet ved at han sagde at 'krone for krone'. Han virkede meget presset, nærmest som om, at det ikke var den røde fane, han bar men snarere det hvide flag. Så der kommer de igennem nogle interne diskussioner. Den vigtigste bliver selvfølgelig: Kan de overhovedet holde til at vælte en socialdemokratisk ledet regering? Og det mener jeg faktisk godt de kan. Jeg mener godt at Enhedslisten kunne blive bragt dertil, at de stemmer nej til finansloven og fremkalder et folketingsvalg. Jeg mener ikke at forholdet mellem Enhedslisten og regeringen er så nært at det skulle være en naturlov. De føler sig grundlæggende ikke særlig godt behandlet og de føler at forløbet omkring skatteforhandlingerne var rigtigt skidt. De har heller ikke den store respekt for regeringen. Nu skal de jo tænke sig godt om, for der er kommunalvalg næste år og der står de jo i København til et fantastisk valgresultat, så de vil nok gøre hvad de kan for at for meget usikkerhed først ligger på den anden side af kommunalvalget. Så min vurdering er, at de laver en finanslovsaftale og det bliver sikkert ikke noget at skrive hjem om, og de vil sikkert møde kritik og muligvis også tabe stemmer i den store måling, men den store konfrontation mellem regeringen og Enhedslisten tror jeg først vi får efter kommunalvalget.

Peter Christensen på vej frem.

Med hensyn til den borgerlige opposition: Lars Løkke står jo i sin nye rolle overfor nogle nye udfordringer. Hvilken af dem vejer tungest?: Skattesagen kan nævnes, herunder spørgsmålet om Troels Lunds rolle og hans egen. Så er der Dansk Folkepartis "dobbeltrølle" – deres løfter om at sikre de svageste i samfundet også under en blå regering og fx stemme nej til skattelettelser. Og hvad med Krisen hos de Konservative?

Skattesagen har sit eget liv – og viser det sig, at Troels Lund eller især Lars Løkke har været involveret i forhold, der ikke er i orden, er det klart at dansk politik kan ændre sig. Vi har set andre sager – Tamilsagen fx – som har ændret dansk politik. Og denne har også potentialet, men det ved vi ikke endnu. Det vil først blive rullet op efterhånden som afhøringerne begynder i løbet af nogle dage. Den næste udfordring for Løkke er: Kan Venstre holde dampen oppe? Forventningerne er store, meningsmålingerne imponerende. Vil der melde sig træthed? Vil der være nogle krav om at partiet deltager mere i den politiske udvikling – vi har snakket om EU, fx, og vil man her sige 'nå, men her må Venstre altså også tage et ordentligt slæb, hvis vi skal have en dansk folkeafstemning'? Hvad har Venstre at byde på i fx skattepolitikken og beskæftigelsespolitikken? Presset vil vokse for at Venstre kommer ud med noget. Jeg mener ikke Venstre ligger i hængekøjen, det billede er ikke korrekt – men de ER meget tilbageholdende med at komme med deres egne politiske udspil og dét vil de blive presset på det kommende

år. Så følger spørgsmålet: kan de fastholde et godt forhold til de andre borgerlige partier? Der har været tendenser til at de andre borgerlige partier og DF har følt sig skidt behandlet af V – der har været lidt herremandsmanerer og dét har de reageret på. Så der ligger også en udfordring. For de Konservative er det jo en daglig kamp mod meningsmålingerne. De havde håbet på at offensiven i forbindelse med skatteforhandlinger havde kastet noget af sig, men det har det jo ikke. Og nu bliver de også presset på værdipolitiske temaer: fx Vejlegården for eksempel og så nu på udlændingeområdet presses de af Liberal Alliance. Så for Barfoed er det et spørgsmål om, kan han overhovedet skabe noget momentum for sig selv, der kan give K fremgang? At ligge, hvor de ligger i meningsmålingerne i dag, er en historisk katastrofe for partiet – og der er ingen oplagte afløsere på lederposten. De vil være tøvende med at indlede et større offentligt opgør. Og hertil kommer jo også, at de Konservative også har kommunalvalg i sigte og de har mange borgmesterposter i spil. For dem er bekymringen et elendigt kommunalvalg, der så starter et internt opgør.

Lars Barfoed har jo indtil nu været en neutral lederskikkelse. Er der en nummer to i sigte hos Konservative?

Benedikte Kjør har kastet håndklædet og vil satse alt på at blive borgmester i Helsingør. Hun har lagt sin ordførerpost bag sig. Der hvor jeg kunne se et hold, det ville være en Brian Mikkelsen som partiformand og Rasmus Jarlov, der kommer i Folketinget nu hvor Per Stig Møller stopper. De to kunne blive et makkerpar – Jarlov som det unge ansigt udadtil og Mikkelsen som så mere tog sig af partiet og Folketingsgruppens sager. Derudover kan jeg ikke se nogle oplagte.

Hvad med Venstre og deres ”rangfølge”? Hvem er nr. to og tre efter Løkke?

Jeg må sige at Peter Christensen bliver et stadig stærkere navn i Venstre. Vi har haft trekløveret med Troels Lund, Peter Christensen og Kristian Jensen. Kommer der en borgerlig regering efter næste valg så bliver Peter Christensen finansminister og dermed nr. to i regeringen. Altså – hvis det er Løkke det står til. Hvis det ikke er Løkke, det er op til, så vil Kristian Jensen også stå rimelig stærkt. Så det er i det, felt vi skal finde nr. to.

Kunne du forestille dig, at Venstre forberedte en mere liberalistisk kurs i forhold til den interne kritik fra for eksempel Søren Pind?

Nej, jeg ved ikke med ’mere’ liberalistisk, men Venstre gør sig allerede ret omfattende tanker om hvad de vil bruge regeringsmagten til, hvis de vinder et kommende valg. Og jeg tror, vi skal regne med, at Lars Løkke ligesom Anders Fogh vil forberede et kommende valg ret grundigt politisk. Nok var Fogh den, der skrev mange bøger og mange artikler og holdt mange taler om, hvordan Danmark skulle reformeres i en liberal retning og hvordan den offentlige sektor skulle nedbygges, skatterne skulle sænkes og mere frihed skulle blomstre – men når det kom til stykket, kom der jo ikke voldsomt meget ud af det. Dels fordi Dansk Folkeparti ikke ville den vej og dels fordi Fogh jo hellere ville placere Venstre som et borgerligt socialdemokrati og ikke tog de dér opgør. Helt karakteristisk er det jo, at Foghs forhold til fagbevægelsen var langt bedre end Løkkes. Og Løkke er langt mere inde i samfundsmaskineriet og dets dele. Det var ham, der lige inden valget

meldte ud at regionerne skulle nedlægges. Nu tabte de så valget, men der var ingen tvivl om at det er et eksempel på en reform, der med et politisk flertal helt sikkert vil blive banket igennem efter et regeringskifte. Venstre under Løkkes ledelse regner ikke med, at der kommer valg indenfor de næste par år – og de vil bruge de næste par år på at forberede nogle meget store reformer på en række store samfundsmæssige områder: Offentlig sektor, sundhedssektor, regioner, erhvervsstøtte osv. Jeg tror, vi skal regne med, at Venstre vil bruge de kommende år på at forberede en liberal revolution. Hvis de vinder valget, kommer der til at ske ret store omlægninger. Hvor de lægger snittet skal jeg ikke kunne sige, men de vil ikke bare gå til valg, de vil gå til valg på en temmelig omfattende reformdagsorden.

Men ikke en ideologisk skåret revolution efter Søren Pinds ønske, snarere en dansk tilpasset liberal revolution?

Mere bliver det ikke nej. Venstre er et stort part og jeg tror, Løkke er glad for Søren Pind og de mange store profiler, der kan sætte gang i samfundsdebatten, selvom de ikke altid er lige enige, men det er Løkke der bestemmer og hans dagsorden vil være mere præget af søm og møtrikker og praktiske ting, der skal ændres. Simpelthen en ombygning af vigtige dele af det danske samfund.

Står det i dag klart om partiet Dansk Folkeparti kan overleve, når Pia Kjærsgaard engang trækker sig?

Ja, det mener jeg bestemt, de kan. Den naturlige afløser er Kristian Thulesen Dahl og han er jo allerede i dag den, der varetager en meget stor del af de daglige politiske forretninger. Det er ham, der er chefforhandler på alle områder – der indgås ikke nogen aftaler med DF, uden at han er med. Og i folketingsgruppen kan der ikke fremlægges nogen forslag uden, at det har været godkendt hos ham. Så allerede dér har han en enorm indflydelse. Spørgsmålet er så, vil han være billetsælger i samme omfang som Pia Kjærsgaard? Det vil han muligvis ikke, for hun har altså en fornemmelse for vælgere og medier og alt muligt er enorm. Men: selvom det skifte måtte komme, hvor Pia Kjærsgaard trækker sig som partiformand, så tror jeg mange vælgere vil ikke komme til at opleve det på den måde. Thulesen Dahl vil tage over og være den, der ligesom i dag står for alt det politiske og styrer parti og folketingsgruppe, men når der er nogen store holdningssager, så vil de trække Pia Kjærsgaard ind på scenen så længe hun har energien til det. Så jeg tror, det bliver en mere glidende overgang, hvor Thulesen Dahl nok tager over som partileder, men Pia Kjærsgaard stadig vil være meget synlig, hvis der er en Muhammedsag eller en anden sag der appellerer til hende, så kan hun parkeres på TV2 News.

Men som karismatisk lederskikkelse er Morten Messerschmidt så ikke også et kvalificeret bud, når han vender hjem fra Europa-Parlamentet?

Jo, men dér tror jeg, der er en del af partiet, der vil stå på bremsen. Den seneste melding om eksperterne viser jo, at han er mere sulten efter at gå ind i et ordentligt hundeslagsmål end at fastholde den brede solidaritet, som Thulesen Dahl repræsenterer. Det bliver først på længere sigt. Der er selvfølgelig mange i partiet, der ser ham som en afløser, fordi han er god til at sætte debatter i gang osv. – men omvendt er det også et pragmatisk parti, der har vænnet sig til magten og godt kan lide at være respekteret og centralt placeret på Christiansborg. Det kan Messerschmidt ikke levere.

Knusende dygtig: Krause og engell om Kristian Thulesen Dahl

Niels Krause-kjær og Hans Engell om Kristian Thulesen Dahl INDEN nyheden om magtskiftet i DF.

Står det i dag klart om partiet Dansk Folkeparti kan overleve, når Pia Kjærsgaard engang trækker sig?

Engell: Ja, det mener jeg bestemt, de kan. Den naturlige afløser er Kristian Thulesen Dahl og han er jo allerede i dag den, der varetager en meget stor del af de daglige politiske forretninger. Det er ham, der er chefforhandler på alle områder – der indgås ikke nogen aftaler med DF, uden at han er med. Og i folketingsgruppen kan der ikke fremlægges nogen forslag uden, at det har været godkendt hos ham. Så allerede dér har han en enorm indflydelse. Spørgsmålet er så, vil han være billetsælger i samme omfang som Pia Kjærsgaard? Det vil han muligvis ikke, for hun har altså en fornemmelse for vælgere og medier og alt muligt er enorm. Men: selvom det skifte måtte komme, hvor Pia Kjærsgaard trækker sig som partiformand, så tror jeg mange vælgere vil ikke komme til at opleve det på den måde. Thulesen Dahl vil tage over og være den, der ligesom i dag står for alt det politiske og styrer parti og folketingsgruppe, men når der er nogen store holdningsager, så vil de trække Pia Kjærsgaard ind på scenen så længe hun har energien til det. Så jeg tror, det bliver en mere glidende overgang, hvor Thulesen Dahl nok tager over som partileder, men Pia Kjærsgaard stadig vil være meget synlig, hvis der er en Muhammedsag eller en anden sag der appellerer til hende, så kan hun parkeres på TV2 News.

Men som karismatisk lederskikkelse er Morten Messerschmidt så ikke også et kvalificeret bud, når han vender hjem fra Europa-Parlamentet?

Engell: Jo, men dér tror jeg, der er en del af partiet, der vil stå på bremsen. Den seneste melding om eksperterne viser jo, at han er mere sulten efter at gå ind i et ordentligt hundeslagsmål end at fastholde den brede solidaritet, som Thulesen Dahl repræsenterer. Det bliver først på længere sigt. Der er selvfølgelig mange i partiet, der ser ham som en afløser, fordi han er god til at sætte debatter i gang osv. – men omvendt er det også et pragmatisk parti, der har vænnet sig til magten og godt kan lide at være respekteret og centralt placeret på Christiansborg. Det kan Messerschmidt ikke levere. ...

DF: Står det i dag klart, om partiet kan overleve når Pia Kjærsgaard går på pension? Hvem skal overtage partiet?

Krause-Kjær: Jeg mener slet ikke, der er nogen tvivl om, at Dansk Folkeparti har vist, det er et blivende parti – ikke bare et fænomen. Partiet har en meget solid og homogen vælgergruppe, som er utrolig stabil. De har meget svært ved at komme over 15 procent i meningsmålingerne, og de har meget svært ved at komme under 12 procent – BÅDE til valg og i meningsmålinger. Så de ligger meget stabilt. I forhold til vælgergruppen hænger politikken sammen, og partiet har oven i købet vist, at det kan holde niveau, selv på et tidspunkt, hvor flygtningedebatten ikke fylder væsentligt meget i det offentlige rum – dét var det store spørgsmål i starten. Som det ligger i

øjeblikket, er det jo Kristian Thulesen Dahl, der står over. Er han så karismatisk, som Pia Kjaersgaard? Nej, han er en anden type – en knusende dygtig politiker, som er i fuldstændig samklang med sit parti, sine vælgere og sit bagland. Det skal nok gå.

Vil man se Morten Messerschmidt vende tilbage fra Europaparlamentet og spille en mere betydningsfuld rolle i partiet?

Krause-kjær: Det tror jeg gerne, han vil. Men det bliver Kristian Thulesen Dahl, der svinger taktstokken.

Krause-Kjær: Skattesagen vil blive en belastning for Venstre

“Skattesagen bliver en belastning for Venstre – det mener jeg slet ikke, der er nogen tvivl om. Når folk skal gå den lange tur op til kommissionsdomstolen, og når vi får nogle af de modstridende oplysninger og ‘det erindrings ikke-udtalelser’, så vil der komme et slid på tilliden og et slid på nogle af topfolkene. Men det helt store spørgsmål er selvfølgelig, hvor vidt det vil slide på Lars Løkke Rasmussen selv”.

Interview af Johan Moe Fejerskov

Er Vejlegården-sagen et udtryk for, at fagbevægelsens solidaritetsværdier har et godt tag i danskerne eller det modsatte, at de har et dårligt tag i danskerne?

Vejlegården er lidt banal som sag – jeg vil ikke sige, man kan udlede hverken mangel på solidaritet eller meget solidaritet. Man KAN udlede, at nogle gange så har fagbevægelsen svært ved at fortælle den historie, de gerne vil fortælle. De er kommet skidt fra start i den her sag, fordi den umiddelbart virker så enkel, som David mod Goliat, mennesket mod systemet. Men i virkeligheden er det jo en ganske banal sag, som jeg ikke tror, vi skal lægge så forfærdelig meget andet i, end at det har været en lang sommer – prøv at læg mærke til hvor få, betydningsfulde politikere, der går ind i den her sag – det er ikke ret mange. Så snart, vi begynder at få sommergruppemøder og finanslovsforslag, vil Vejlegårdssagen fylde ganske lidt.

EU: Hvordan vil Danmark stille sig til det tyske krav om yderligere finanspolitisk integration?

Der er vi politisk placeret i et ingenmandsland. Formelt kan vi sige, at kravene om yderligere økonomisk integration i EU ikke har noget med os at gøre, fordi vi ikke er en del af euroen. Men de facto har Danmark for mange år siden valgt side i EU: Vi har valgt Tyskland og ligger fuldstændig i læ af Tyskland på enhver måde, også i den økonomiske politik i EU. De ting, som tyskerne kræver, er nogle ting, som vi er en vis sympati for. Så mon ikke vi vil, som vi så ofte har gjort i EU-sammenhæng, forsøge at fedte os igennem uden selv at skulle tage stilling til tingene.?

Gælder det også SF?

Alt andet lige, også qua regeringssamarbejdet, er SF i en bevægelse, hvor det vil være naturligt, at man på et tidspunkt ender med at anbefale et, om end forkølet, ja til euroen. Men det ligger ikke lige for.

Med både skattereform og førtids- og fleksjobreform vedtaget i løbet af foråret, hvilke emner kommer så til at dominere den politiske dagsorden i efteråret?

Finansloven. Hvad bliver Enhedslistens pris for at holde liv i en regering, som, partiet føler har været alt for blå de sidste mange måneder?

Hvor meget skal de have som kompensation for det, Johanne Schmidt-Nielsen har kaldt regeringens ‘svinestreg’?

De vil få nogle store skud pund kød, det er der ingen tvivl om. Men at der bliver en finanslov, det føler jeg mig ikke i tvivl om, OG det bliver med Enhedslisten. Jeg har ikke fantasi til at forestille mig andet, fordi alternativet – ikke bare for regeringen, men også for Enhedslisten – vil være så fatalt.

Er det noget, man spiller på i den socialdemokratiske top og regeringen; man ved, Enhedslisten ikke vil stemme imod regeringen, og derfor kan man presse dem?

Ja, jeg er helt overbevist om, at man også langt inde i S har meget, meget svært ved at forestille sig en situation, hvor Enhedslisten ville vælte en S-ledet regering og give magten til de blå de næste måske ti år. Men der er ingen tvivl om, at de politiske strømme i øjeblikket går i retning af, at Enhedslisten skal have noget for at lave et forlig – også fordi store dele af S og SF gerne vil signalere mindre blå i det kommende folketingsår, end tilfældet har været i det forgangne. Så der er flere grunde til at forvente et finanslovsforløb, som nok vil være blå i sin grundsubstans. – dvs., den i gåseøjne ”fornuftige ansvarlighed” vil ikke blive ændret – men der bliver nogle meget markante indrømmelser til Enhedslisten, det er jeg ikke i tvivl om.

Hvilke områder vil de her indrømmelser falde på?

Det tør jeg slet ikke sige. Men lur mig, om ikke hele lighedsdiskussionen bliver et af omdrejningspunkterne.

Vil regeringen følge sit “kickstart” op med lignende initiativer/offentlige investeringer? Er der markante stemmer i S og SF, som vil kræve en mere ekspansiv politik?

Ja, det er der, spørgsmålet er, om det vil lykkes for dem. Og det tør jeg simpelthen ikke byde på.

Statsministeren: Sandt eller falsk – regeringens top har været så optaget af EU-formandsskabet, at den reelt først kan bedømmes for sit indenrigspolitiske projekt over de kommende måneder.

Nej, det mener jeg ikke er sandt. Der er sådan set sket forbløffende mange ting på det indenrigspolitiske område på trods af EU-formandskabet, også sådan at vi kan bedømme regeringen allerede nu på dets første lille år som regering, også på det indenrigspolitiske. Den har gennemført nogle af reformerne fra regeringsgrundlaget. Det har været meget overraskende for mig, at skattereformen kom før sommerferien og også, at den blev til noget med de borgerlige. Så man kan sige, at væsentlige dele af det regeringsgrundlaget har været dagsordenen her i foråret – trods alt med en hvis succes for regeringen.

Er Helle Thorning-Schmidt for fraværende i den offentlige debat?

Der er ingen tvivl om, 1) hun har været presset af EU-formandsskabet, og 2) uanset om det skyldes presset fra EU-formandsskabet eller andet, så har hun i sin første periode som statsminister vist for ringe en evne til at definere hvad vi skal snakke om og diskutere. Det skal hun som statsminister blive bedre til i de kommende år.

Hvilke ministre får det sværeste efterår? Hvorfor?

Bjarne Corydon i hvert fald, han skal sørge for at komme meget veludhvilet fra sommerferie. Det bliver centralt, hvordan han kommer til at køre de forhandlinger.

SF: Søvndal er nødt til at være tydeligere i den nationale debat

Hvad bliver de varige effekter af det sidste halve års ballade i SF?

SF er i en point of no return-situation. Der er ikke noget bagegear for det regeringsprojekt, de har forberedt sig på i flere år, og som så endelig lykkedes for dem i efteråret. Det må køre hele vejen nu – og det vil sige i hvert fald frem til valget. Der er ikke noget alternativ til den linje, som blev lagt på landsmødet, og som Villy Søvndal står for. Den diskussion kan man først tage, når der måtte komme et folketingsvalg. Det ved de dybest set også godt langt ind i SF – OGSÅ dem, som hverken er begejstret for Villy Søvndals politiske linje eller for den sags skyld for at sidde i regering.

Er partiet, folketingsgruppen og baglandet, samlet om regeringens politik?

Nej. Der er ingen tvivl om, at SF's ledelse forsøgte at være forberedte på, hvad det vil sige at komme i regering. Det meste af partiets folketingsgruppe forsøgte også at være forberedte, men, og det har ledende politikere i SF også indrømmet, det har alligevel overrasket, hvad det vil sige at være regeringsparti. Lige i øjeblikket er det meget baglandet, store dele af tillidsfolkene, som for alvor skal vende sig til den kultur, det kræver at være regeringsparti. Den kultur, som man i V, K, S og R har haft mange år at vende sig til. Det skal snart til at sive igennem også ned i de nedre lag i SF, ellers vil den her uro, som vi har set de første trekvart år, fortsætte, og det vil være ødelæggende, ikke kun for regeringen, men i sin helhed for SF.

Hvad er det ved den kultur, man har svært ved at forlige sig med i SF?

Det er sådan noget med at kunne se sit bagland, sine vælgere i øjnene og sige, 'nu gør vi noget, som vi ikke er særligt begejstrede for, og vi blinker ikke'. Tag en Mette Frederiksen, som i mange år i oppositionen stod som den socialt-indignerede socialdemokrat, der kunne holde en 1. maj-tale hver dag. Hun har vist som minister, at hun er i stand til at skære ned på kerneområder uden at ryste på hånden, uden at få blanke øjne, uden noget som helst. Og hvorfor kan hun det? Det kan hun, fordi hun er en del af en partikultur, hvor man har gjort sådan noget altid, fordi man ved, det er prisen for at have magten. Det er en kultur. Den viden, den følelse har de bare ikke i tilstrækkelig omfang i SF endnu, og hvordan skulle de også næsten kunne have det? S har brugt næsten hundrede år, i hvert fald 90 år, på at lære det her, og SF har kun prøvet i trekvart år.

Vil Villy Søvndal genindtræde i den nationale debat eller fortsat overlade den til andre?

Han er nødt til at være tydeligere i den nationale debat i det kommende år end i det forgangne. Han kan også have en undskyldning med EU-formandskabet – han kan i hvert fald have en undskyldning med, at det hele var nyt. Men han SKAL træde tydeligere ind på den nationale scene som SF's formand, også fordi Thor Møger ikke har det folkelige mandat, som gør, at han kan fylde den rolle helt ud, det kan

han simpelthen ikke.

Enhedslisten: Kan partiet blive større end nu? Og hvordan vil Johanne bedst muligt kunne fastholde de nye vælgere?

Mon ikke Enhedslisten har toppet? Man skal selvfølgelig altid passe på med sådan nogle forudsigelser, men det er svært at forestille sig, at SF kan blive ret meget mindre og dermed også, at Enhedslisten kan blive ret meget større. Fra nu af kan de i bedste fald stabiliseres, men ellers kan det næsten kun gå lidt nedad. Fordi nu skal Enhedslisten ind og have noget af den politiske indflydelse, som de bejler kraftigt efter – det vil betyde både, at de får snavs på fingrene, men også at de får svært ved at stå ude på sidelinjen og råbe.

Skattesagen bliver en belastning for V

Hvilken af de følgende udfordringer er mest alvorlig for Løkke: 1) Skattesagen, herunder spørgsmålet om Troels Lunds rolle og hans egen, 2) Dansk Folkepartis løfter om at sikre de svageste i samfundet også under en blå regering og fx stemme nej til skattelettelse, 3) krisen hos de Konservative?

Skattesagen bliver en belastning for Venstre, det mener jeg slet ikke, der er nogen tvivl om. Når sagen begynder at køre, når folk skal gå den lange tur op til kommissionsdomstolen, og når vi får nogle af de forklaringer, modstridende oplysninger og 'det erindrer jeg ikke-udtalelser', så vil der komme et slid på tilliden og et slid på nogle af topfolkene. Men det helt store spørgsmål er selvfølgelig, hvor vidt det vil slide på Lars Løkke Rasmussen selv, og det er helt umuligt at forudsige.

Bliver Dansk Folkeparti et problem for Lars Løkke?

Ikke på denne side af et folketingsvalg. DF siger rent faktisk det, de mener på det her område og vil have mulighed for hele tiden at være en trussel om at trække socialdemokratiske vælgere ved at have den politiske position, de har. De problemer, det indbefatter, er noget, man vil løse efter en eventuel valgsejr.

Hvad med krisen hos de Konservative?

Den har karakter af en permanent tilstand. Selv dybt inde i partiet er der en erkendelse af, at der ikke er en snuptagsløsning; at der ikke er nogen genvej tilbage til om ikke storhed så i hvert fald syv, otte og ti procent af stemmerne. Hvis/når glansen går af Venstre, som jo er oppe i nogle exceptionelle vælgermæssige lag, kan K håbe det drypper på dem. K's genrejsning står og falder først og fremmest med styrken hos Venstre.

Hvem er i dag nr. 2 efter Barfoed?

Hvis der i spørgsmålet ligger, hvem ville blive formand imorgen, hvis Lars Barfoed fik en tagsten i hovedet, så er det faktisk svært at sige, men nummer to i det daglige arbejde, det, må vi gå ud fra, er Brian Mikkelsen. Ikke kronprins, for det mener jeg ikke, han er.

RÆSON: Hvem er i dag nr. 2 og 3 efter Løkke i Venstre?

Vi må gå ud fra, at det er Søren Pind og Kristian Jensen, der er står i startboksen.

Hvad med den politiske ordfører, Ellen Trane Nørby?

Det tror jeg ikke på. Som det ser ud i øjeblikket og de kommende år,

så er det Kristian Jensen, der inddrages.

Forbereder Venstre for alvor en mere tydeligt liberalistisk kurs, jf. bl.a. Søren Pinds nylige kritik af Anders Fogh?

Nej, det tror jeg faktisk ikke. Den liberale kurs er blevet pudset lidt af, ikke bare efter det sidste år, Løkke var statsminister, men også siden folketingsvalget, hvor man taler om skattelettelse på en anden måde. Er det mere liberalt end Fogh? Er det mere liberalt end det første år med Løkke som statsminister? Ja. Men om den bliver pudset yderligere af, det er jeg ikke sikker på.

Johan Moe Fejerskov (f. 1991) er bachelorstuderende i dansk litteratur og journalistik ved Roskilde Universitet. Han er medstifter af onlinemediet Samfund i samarbejde med Mandag Morgen og Yngresagen. Han deltager desuden som fast paneldebattør i TV2 Lorrys program "Meningsmaskinen".